5ª. 10/
58,141/B Supp.
Suppl
BAGLIVI, G.

Ex Libris
JOANNIS COCHON DUPUY
Conſiliarii et Medici Regii
apud Rupellenſes in Arce marit.
Rupifortis Medici Primarii

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Wellcome Library

https://archive.org/details/b30525305_0001

Carolus Maratta jnv:, delin:, et Autori amico D.D.D. Romæ 1703.

55151

GEORGII BAGLIVI

Medic. Theoric. in Romano Archilyc. Prof. Societatis Regiæ Londinenſis, Academ. Imp. Leop. &c. Collegæ,

OPERA OMNIA MEDICO-PRACTICA, ET ANATOMICA

Hac ſextâ Editione, poſt ultimam Ultrajectinam aucta, noviſque locupletata Diſſertationibus, Epiſtolis & Præfatione quæ ſyſtematis Bagliviani uſum aperit, adverſariorumque diluit objectiones.

ACCEDIT

Tractatus de Vegetatione Lapidum Opus deſideratum, nec non

De Terræmotu Romano, & Urbium adjacentium Anno 1703.

LUGDUNI,

Sumptibus ANISSON, & JOANNIS POSUEL.

M. DCC. IV.

CUM PRIVILEGIO REGIS.

Opinionum commenta delet dies, Naturæ judicia confirmat.

Cicero de naturâ Deorum.

WELLCOME HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

INNOCENTIO XII.
PONTIFICI MAXIMO.

GEORGIUS BAGLIVUS. Felicitatem.

OBlaturus Tibi, *SVMME PONTIFEX*, *meum hoc novi hominis, & quammaximè tenuitatis ſuæ conſcij, Opuſculum, planè diffiderem, niſi apud quoſcumque Litterarum, bonarumque Artium Cultores, invaluiſſe morem animadverterem, ut vigiliarum, laborumque ſuorum Tibi fœtus conſecrarent. Id autem quam meritò ab illis fiat, nil attinet dicere. Quicquid enim, ut cæteras Orbis partes taceam, in hac tua Vrbe, omnium Principe, egregium, præclarumque prodit, id certè Tibi, tanquam præcipuo Auctori acceptum referri debet. Enimverò eccui potiùs, quam ei, qui non ſolùm Dominus Fundi eſt, ſed ſementem quoque ſuggerit, & Agricolarum induſtriam hortationibus, præmiiſque excitat, agrorum primitias Colonus offerat? Vndè mirabilis ille, & ad harmoniam, ut ità loquar, Mundi cantus exiſtit, cum ſcilicet in Principis gloriam, doctorum Virorum monumenta cedunt, & viciſſim ex Principis approbatione, hi laborum ſuorum præmium conſequuntur. At hæc cauſa, quæ ad alios æquè omnes pertinet, meam deputo præcipuam;*

quippè quem de redditu in Patriam jam cogitantem, non ſolum conſilij auctoritate, ſed liberali (quæ tua humanitas eſt) invitamento retinuiſti. Quo factum eſt, ut non ſolum in hac, quam profiteor Arte, doctorum complurium Virorum exempla ad imitandum habuerim; ſed etiam ex tua in Litteratos munificentia, & in qualicumque Studioſorum conatu adjuvando, benignitate, ad oblatum mihi munus perſequendum, novum ardorem mentis conciperem. Et certè confidentis animi ſpes minimè feſellit. Tuo quippè fretus patrocinio, Anatomicæ Cathedram in Almæ Urbis Archilyceo nuper obtinui. Qua quidem in re, eò majores tibi gratias, & agere, & habere debeo, quod neque favori, neque tuæ, qua Parentes mei aliquando dignati ſunt, familiaritati datum quippiam volueris, ſed totum per ſanctiſſimas, atque incorruptas Juſtitiæ leges, tranſigi negotium juſſeris. Ità enim non modò, quo me ornaſti beneficium, ſed etiam ſi quid laudis, atque exiſtimationis inter Æquales ex publica concertatione Anatomica nuper collegerim, id omne me tibi debere profiteor. His omnibus, iiſque juſtiſſimis de cauſis, SUMME PONTIFEX, hoc mihi ſumpſi, ut Tibi dicatas, ac inſcriptas emitterem has meas de re medica Lucubrationes; quas ſi minus ob Scriptoris meritum, at certè propter Artis præſtantiſſimæ dignitatem, Tibi probatum iri confido: quæ quidem Ars, quamvis apud Mortales magni ſemper æſtimata fuerit, majori utique in pretio haberetur, ſi per eam conſequi liceret, ut nunquam deteriori loco eſſet, ſed ſemper conſtaret ſibi, quâ huc uſque in publicum Urbis, & Orbis commodum uſus es, firma, vegetaque corporis valetu-

do, & excelſæ mentis vi perpetuò reſponderet. Quod tantum beneficium, ſi nobis Deus conceſſerit, quid amplius ſperari poſſit, non video; ſiquidem nihil vel animo fingi poteſt felicius eâ Republicâ, in qua, ut jam videmus, revocatis à gratia, & pretio, ad meritum, virtutemque dignitatibus, Legum reverentia, & æquitatis Religio revireſcunt. Communis Pauperum res, per te fundata, opibus juxtà, ac pietatis legibus feliciter inſtituitur. Eccleſiaſtica diſciplina emendatur, & priſtino ſplendori redditur; ac Evangelij Præconum in omnes terrarum Orbis partes, inque abditum uſque Orientem miſſiones, magno pecuniæ numero ſuſtentantur. Quæ quoniam ingentia beneficia, à te uno in univerſum genus humanum proficiſcuntur; cum diuturnam Tibi, SUMME PONTIFEX, à Deo Opt. Max. incolumitatem deprecamur, vereor profectò, ne noſtram rem agere, & ad fructum noſtrum potius, quam ad ejus, quem diligimus commoda, preces nos referre, quis exiſtimet. Vale.

Romæ Nonis Octobr. M. DCXCVI.

ã 3

Imprimatur, ſi videbitur Reverendiſſ. P. Mag. Sac. Pal. Apoſt.

Sperellus Epiſcop. Interamnen. Viceſg.

OPus Domini Georgij Baglivi, de Praxi Medica ad obſervandi rationem reſtituta, cum adjunctis Diſſertationibus, obſervari meretur, ac legi. Illud juſſu Reverendiſſ. P. Mag. Sac. Pal. Apoſtolici attentè conſideravi, & dignum luce publicâ cenſui, nam nec Fidei repugnat, nec moribus, ſed utili, ſolida, & diligenti repletum eruditione, oſtendit Auctoris ingenium ferax, ad magna natum, & majora promittens; Romæ Kal. Auguſti 1696.

Bartholomæus Santinellus Philoſophiæ, & Medicinæ Doctor.

IMPRIMATUR,

Fr. Joſeph Maria Berti Reverendiſſ. P. Fr. Paulini Bernardinii S. A. P. Mag. Socius Ordinis Prædicatorum.

PRÆFATIO

TOTIVS OPERIS NATVRAM HVJVSQVE Editionis additamenta exponens,

Ubi de Syſtematum uſu, differentiis, delectu; Imprimis, de Bagliviani, ſyſtematis utilitate, commodis & præſtantiâ diſſeritur.

Ibidem habes reſponſa ad quorumdam ſcripta, dicta, Suſurros.

ECCE quod omnibus in votis erat, auctum prodit in lucem Baglivianum opus. Hîc enim habes inedita non ſolùm, quæ benè multa ſunt & apprimè utilia, ſed quæ edita quoque fuerant, appendicibus variis, noviſque argumentis, obſervationibus & experimentis munita. Itaque novum hodie non minùs illud opus videbitur quàm cùm novum erat, ut pote additamentis novis iterùm factum recens. Præterquam quòd enim novis ſemper blanditur illecebris quidquid Baglivum ſapit, multa habent ultimò recuſa hæc illius opera, quæ ut in aliis authoribus, ita in aliis editionibus deſiderantur. Pullulant quidem undique recentium ſcripta, ſed ex iis plurima animos ineſcant non paſcunt; Bagliviana verò placent & inſtruunt, adeò ut ex iis nunquam recedas niſi melior factus, doctior, peritior. Diſcriminis hujus ratio eſt, quod non pauci phantaſiæ laſcivientis ludibria offerant, Baglivus naturæ imitamina. Hoc ut exequeretur, ſtatim ac è primo limine medicinam ſalutavit, in ipſomet medicatricis naturæ ſinu educandum ſe commiſit, ut illius mores, ingenium, agendi rationes quaſi cum lacte hauri-

ret. Hanc ob rem non opinionum commenta, non hominum opiniones ſectatus, ſed morborum hiſtorias, diagnoſin, prognoſin, curationes, morbos inter & ægros verſando, didicit; quod ipſiſſimum eſſe ac creatoris digito duci, is facilè agnoſcet, quem non fugerit eaſdem eſſe creatoris ac naturæ leges. Tali uſus magiſterio, morborum & remediorum arcana improbo labore, propriiſque quaſi ſtipendiis aſſecutus eſt, veram id eſt methodum practicis obſervationibus ſuffultam, inconcuſſiſque munitam legibus, quam in hoc ſtudio tenuit viam, quæ expertus eſt pericula, difficultates, commoda, incommoda notavit, Tum remediorum ſudoriferorum, *refermentantium*, purgantium imprimis deſcripſit ſcandala; inſuper quæ à melioris notæ medicis obſervata fuerant ne quid prætermittere videretur, uſu proprio confirmavit; quâ ratione, quibus autoribus adhibenda fides, quibuſve renuenda facto periculo didicit. Tandem remoras congeſſit & impedimenta quæ artis medendi progreſſus hucuſque retardarunt. Talia ſunt ex quibus conflavit autor clariſſimus ſuos de praxi medicâ tractatus. Sed ne poſteris periret illius labor, laboriſque ratio; verius, ut eodem impoſterùm collimarent omnium ſtudia atque conatus quibus ad ultimum, quantùm fert humana imbecillitas, artis faſtigium pervenirent, non vanam, aut poſſibilem nuſquam (quod de republicâ Platonis commentum fuit) ſed utiliſſimarum academiarum diſciplinam, leges, inſtituta, mirâ ſuâ ſapientiâ ibidem proponit, ad quorum normam ad medicinæ ſtudium ingenia formarentur. Ex his omnibus facilè intelliget æquus rerum æſtimator ultimam ferè manum recentium inventis impoſuiſſe Baglivum, complementum ſaltem quoddam & coronidem addidiſſe concupitam diù, ſed deſideratam ſemper, medendi nempe methodum quæ cum practicis veterum obſervationibus concordans novis non repugnaret. Hæc quidem non omninò ad ſcholarum methodos concinnata videbitur, ſed, quod rei caput eſt, naturæ legibus & experientiæ accommodatam, eam comperient artis prudentes. Novam medendi methodum aggreſſus

erat

erat meritiſſimus vir Sylvius de le Boë, varia quoque ad hoc argumentum ſpectantia invenias apud VVilliſium, Ettmullerum, VValdſchmit, Sydenhamium imprimis, omnes artis proceres digniſſimos; ſed hanc ſpartam nemo Baglivo noſtro, pleniùs ornavit. Latiùs adhuc patet librorum illius de praxi utilitas. Anxiè & diù conquiſierant artis ſapientes, veram ſtudij medici normam, quam hîc paſſim inculcat Baglivus noſter, legitimum librorum uſum & ſelectum deſcribendo, adeò ut quod naucleris nautica pyxis, id ipſum erit medentibus Baglivianum opus.

Tot bona quæ ex primâ Baglivianâ editione ſperanda erant, augere, non in promptu videbatur; præſtitit tamen clariſſimus autor; quod quaſi ex ungue leonem recognoſces ex appendicibus ad pleuritidem & de febribus malignis & meſentericis. Noverat (quod peritioribus datum eſt) quaſdam eſſe pleuritides & febres quæ catharſin præcociorem poſtulant. Talium ergo ætiologias, caracteres, ingenia deſcribit, ne (quod non paucorum conterraneorum ipſius, cum ad medicinam animum appulit, vitium * erat) omnibus idem cothurnus aptaretur, ad omnes febres præcocem trahendo catharſin, quæ quibuſdam tantùm concedenda erat. Hanc autem in ſcribendo curam eò magis ſibi injunxit, quòd inſurrexerat ubique in ſuis de praxi libris in præcocem & præpoſterum uſum purgationis: ne igitur palinodiam canere putaretur, propriis ſignat notaculis quænam ſint morborum acutorum genera, quæ in purgationis negotio feſtinam medentis manum requirebant prudenti hâc cautione audentioribus inexercitatorum conſiliis occurrit, qui ſaburram primarum viarum ubique ſupponendo, maximè cùm ad manum magis ſit & ad vulgi captum ejuſmodi ſyſtema, purgant aſſiduè atque repurgant dioriſmo, criſi, coctione cæteriſque curationum legibus ſus deque habitis. Hos ut antevertat aut emendet abuſus, febri meſentericæ tantùm & lymphaticæ feſtinatam convenire catharſin admonet, tuncque ſolùm ubi fomes eſt *in primis viis*, *lymphæ* nempe *ſyde-*

* Baglivi epiſt. pag. 645.

é

* Idem p. 51. *ratio* , * *& concretio* , id eſt iners quidam humor morâ lenteſcens , abſque ullâ inflammationis * ſuſpicione : pro clau-
* Idem p. 58. ſulâ addendo ſymptomatum remiſſionem , ut tutior ſit purgatio. Quæ omnia ne pauca viderentur , & ut temperaret
* Idem p. 53. & 349. uſum purgationis in acutis , clamat ſe *Romæ* ſcribere & in *aëre Romano* * , ubi, ait, ejuſmodi morborum apparatus ſunt in primis * viis, non in ſanguine. Similiter pleuritidem *
* Id. p. 51. 52. quæ purgatione indiget, non omnem eſſe vult, ſed aliquam
* Id. appendice ad pleuritidem paſſim p 37. &c. tantùm eamque inferam , modò inflammatio non ſit in pulmone , vel , ut ait , modò dolor non ſit inflammationis comes , ſed congeſtionis cujuſdam humoris & à ſale ſcorbutico oriundus. Hâc autem in purgatione jubendâ pleuritidis initio ut cautiùs procedatur, & ne illicò naſcente morbo, ſæpè nondum cognito , in purgationem irrumperetur, primis diebus frequentioribus enematis alvum molliri ſuadet, ut ſenſim ad purgationem aditus pateat , à quâ abſtinendum eſſe monet ſi ſint inflammati pulmonis ſigna, tùm ſi urina accenſa ſit , calor acris , lingua reſiccata &c. Tandem hoc purgandi conſilium ne audentius videatur aut inauditum , nobiliorum practicorum autoritatibus quas ibidem cumulavit, voluit ſtabiliri. Tantæ molis erat à medentium mentibus, juniorum imprimis , feſtinatæ purgationis offendicula removere. Quæ omnia ex Baglivo confirmant & raram eſſe (quod Hippocratis monitum eſt) purgationis neceſſitatem ineuntibus acutis , nec eam terendam eſſe omnium manibus , nec promiſcuè tentandam , nec denique trahendam in morem. Præcox ergò & iteranda purgatio ſcitæ manûs & induſtriæ opus erit , concedendum iis quos æquus amavit Jupiter, quibus è meliore luto finxit præcordia ; opus inquam quod in arte recocti ſagacitatem commendare poterit & ſapientiam , nuſquam juniorum acuere temeritatem. Quot enim & quanta in artis heroibus mirari decet quæ pumiliones dedecet imitari. Porrò purgationem tot cautionibus circumſeptam indulgere , illius pericula narrare eſt , morborumque aut circumſtantiarum , aliquot non omnium nec omnis loci aut tempo-

ris remedium deſcribere, ut patet ex clariſſimi autoris reſponſo pag. 643. ad elegantiſſimam epiſtolam D. Andry medici Pariſienſis, ubi mentem ſuam de purgatione initio morborum expreſſiùs & pleniùs aperit Baglivus.

Multa alia quæ huic editioni propria ſunt reperies à pag. 62. ad pag. 100. Quæ enim inter has paginas interjecta ſunt inedita erant, ſed exquiſita, ubique Baglivo digna, iis enim methodi medendi pars maxima aut optima continetur. Aliunde multa adhuc occurrent inter legendum, eaque nec pauca nec contemnenda, quæ dum ſapientiſſimi autoris produnt peritiam, ſalivam omnibus movebunt, ut quos ille fecit in arte progreſſus attingere tentent aut æmulari.

Duos de praxi libros ſequitur de fibrâ motrice ſpecimen variis, multis ac neceſſariis, præ cæteris editionibus, hîc auctum, imprimis epiſtolicâ diſſertatione de meningum vi quam habes pag. 289. tum ampliſſimis additamentis quæ hîc illic reperies quorum ſunt exempla pag. 278. 303. 338. &c. 350. & ſequentibus paſſimque in variis locis. Hoc autem ſpecimen quod vocat humaniſſimus autor phyſiologiæ loco venire poteſt. Reverâ enim medicinalem theoriam exponit ſeu vitæ & ſanitatis cauſas. Nec eſt unde aliquis perperam aut temerè factum putet, quòd hîc phyſiologica pars, alteri quæ de praxi eſt præmiſſa non fuerit, poſt inventam enim medicinam quærenda eſt ratio, non poſt rationem quærenda medicina. Porrò rationem illam nullibi meliùs reperies quàm in hoc Bagliviano opere. Hîc enim non hypotheſes è cerebro natas, non caduca principia, non comminiſcentis ingenij ludos, ſed ipſammet operantem offert naturam; quo enim alio nomine deſignabis ſolidorum illud cum fluidis æquilibrium, proportionem, æquabilitatem à jugi ſolidorum niſu in fluida, id eſt oſcillationibus pendentem, naturæque majeſtati tam dignè reſpondentem: ſupremum verò creatoris opificium nihil refert magis quàm ſimplex & nobilis ea tradita hîc à clariſſimo autore ſanitatis ac vitæ cauſarum deſcriptio. Cæterùm cùm opera Bagliviana commendamus,

proculà nobis ſit hoc facinus indignum ut cæterorum ſyſtemata, ut inutilia aut damnoſa rejiciamus omninò, indecorum enim nec ingenui animi eſt ea deſpicere per quæ profecimus. Suam igitur unumquodque laudem manere volumus, omniumque conatus laudari; in eâ enim quâ laborat humana mens brevitate; non pauca primum lucro apponenda habet quæ poſtmodum repudianda ſunt. Interim errori aut inconſtantiæ non id imputandum eſt, ſingula enim ſuis ſervient temporibus & locis, ſaltem erunt utiliter congeſta è quibus ad altiora & meliora gradus fit. Id autem ſi cuipiam certè medicinæ indulgendum erit. Corporis enim œconomia quam tractat ſublimibus & exquiſitis iis rebus ſimillima eſt, de quibus meditatis quantumlibet faciliùs aſſeras quid non ſint quàm quòd ſint. In hâc rerum caligine, ſi aliquid à rei veritate alienum effutierint ſyſtematum conditores, tolerandi tamen audiendique, cùm enim illorum labore jam compertum ſit quid non ſint ſanitatis aut morborum cauſæ, in id quod ſint breviùs & faciliùs inquiretur. Salvo tamen cæterorum honore, de Bagliviano ſyſtemate affirmare fas erit, illud eſſe quod multiplici titulo cætera vincit. Id vitij cæteris fuit quòd res & inſtrumenta uſurpaverint extranea humano corpori & peregrina. Triplicem hic materiam, atomos ille, acida alij & alcalia admiſêre, ſed quæ tot ſunt mentis aut ignium fœtus, totque incongrua hominis vitæ. Talia enim amabo quis unquam humano in corpore pervidit? atomos præcipuè & varios illos materiæ modos? Fidem fortè faciliùs obtinebunt acida & alcalia quæ è ſanguine cæteriſque ſuccis extorquentur; ſed præterquam quòd nativa hæc vix reperias, quem huc uſque dioriſmum ſtatuerunt eorum autores, quo acidorum & alcalium caracteres, varietates, diſcrimina medentibus patefaciant? Illis quidem in promptu fuit ſuis in officinis tutò experiri quibus acidis hæc vel illa alcalia ſaturarent, quibus alcalibus hæc vel illa infrænarent acida, id enim vilium aliquot metallorum & menſtruorum jacturâ & diſpendio facilè obtinetur. Verùm ſimilem nobis prodant artem,

quâ ſpecifica variorum morborum acida propriis alcalibus tutò obtundantur. Si regerant multis certò congruere morbis mercurium, corticem peruvianum multaſque herbas alcalinas, amarorumque ingentes copias; audient hæc omnia uſu, meditatione, obſervatione, caſu non infrequenter, prodita fuiſſe, iis etiam temporibus, quibus inculta adhuc jacebat chymia, aut ab arte medendi arcebatur. Hinc igitur medicaminum quæ jam experientia oſtenderat rationes & ætiologias elucidaſſe chymiam unicè evincetur, quæ illius laus eſt quam non invidemus. Sed alterum eſt quod ſuſpicioſum maximè reddit Chymicorum ſyſtema quòd eorum operibus minùs cohæreant eorumdem ſermones. Ii ipſi ſi audiantur ad ravim uſque clamant non ignem aut calidum eſſe quod in corpore magnam vim habet, nihilominùs tamen (quod diſſoni inconditique eorum ſyſtematis non contemnendum argumentum eſt) dum calori in edendis functionibus tribuunt nihil, in iiſdem reſtituendis calori imperium omne concedunt, calidis nempe, aromaticis, ſulphureis, volatilibus. Ultimum reſtat, quod ut in cæteros quoque ſyſtematum autores cadit, pariter chymicis objicitur. Omnes veritatis æmulatores ſe profitentes, veritatem tamen minùs quàm alienum quid à veritate tractant & meditantur, puram nempè putamque materiam aut materiæ modos circà quos, mirè cavillantes, totos ſeſe exercent. Inveniendæ tamen veritatis dux optima eſt & magiſtra inventa veritas, quam unicè meditari, inſpici & à philoſophis expingi decet. Hâc autem ex parte (quæ omnium caput eſt) tantum cætera ſuperat Baglivi ſyſtema, quantum viburna cupreſſi. Medicæ veritatis avidus autor noſter ſapientiſſimus, primò quidquid, non de rebus extraneis, ſed de medendi arte & corporis œconomiâ verum proditum eſt atque compertum ſibi ſumit, hinc obſervationum ſerie tanquam filo Ariadneo ductus, alias occupat attingitque veritates. A veritate autem ad veritatem progrediendo, ipſius veritatis veſtigia calcare eſt. Sic plures aſſecutus veritates ſingulares aut veritatum cir-

cumſtantias, ad id tandem pervenit aſſeverandum quod univerſim de ſanando corpore humano verum eſt. Syſtema id eſt medicinale aſſequitur ipſi innixum veritati; tutum certè ad veritatem iter, certamque dubio procul hujus inquirendæ methodum! ex veritate enim quid aliud ſperandum niſi veritas? Hanc ut certiùs obtineat non alienam ut vides ſuſcipit explorandam materiem, unde analogiſmo ducto aliquid veriſimile de corporis œconomiâ aut arte medendi concludat, ſed ipſas meditari aggreditur corporis humani partes, eaſques non fluidas tantùm, quod omnium hactenus erratum fuit, ſed fluidas ſimul & ſolidas, quas non ignium tormentis quæ fucant & adulterant, ſed aut ſcalpelli acie & mentis oculis, aut manuum dexteritate, quæ inviolatam partium ſtructuram repræſentat. Tandem in inſtituendo rerum medicarum analogiſmo, non ex dubiis rebus & incertis veritatem expiſcatur, ſed ex rebus compertis & quæ in confeſſo ſunt; non enim ex materiâ aut materiæ modis eam mutuatur, ſed ex ordine, proportionibus, æquilibrio inditis à creatore corporis partibus, iisque non elementaribus quæ latent ſed organicis quæ patent, utpote quæ iis quæ præ ſe ferunt ſymmetriâ, concentu & harmoniâ, quam condunt veritatem, produnt ac manifeſtant; adeò ut quæ aſtruit autor ex ipsâ veritate dimanaſſe videantur. Ne autem imponat aut impedimento ſit multiplex nimis compoſitarum partium apparatus, ſimpliciſſimas organicas examini ſubjicit, quod clariſſimorum virorum conſilium fuit, ut ad detegendam earum naturam quæ magis compoſitæ ſunt, fiat iter. Ejuſmodi ſunt fibræ à quibus auſpicatur, quarum fabricam & vim in cadaveribus explorare cùm ambiguum ſit, in vivis animalibus earum undulationes, criſpaturas, ſpaſmos intuetur, ipſam id eſt operantem naturam. Sed cùm ex fibris factas eſſe conſtet corporis partes, ex ſingularum viribus & elatere non temerè infert corporis univerſi robur. Ampliùs, fibrarum veſtigat origines, quas cùm à meningibus maximâ ex parte duci comperit, meninges inſtituit membranarum matres & fibrillarum,

quæ ab illis reſtituendi ſe & oſcillandi vim mutuantur. Tandem ex eo quòd ubique adſint fibræ & membranæ, ex quibus partes conflatæ ſunt, concludit ſuum quibuſque particulis dari elaterem ſeu niſum, quo fluida exprimunt, eorumque motus moderantur & perpetuant. Fluida aliundè, reſiſtendo fibrarum (quæ ſolidorum titulo gaudent) compreſionibus, partium alunt oſcillatorium motum, qui à meningibus deſcendens ad ultimas uſque vaſorum & partium propagines undulatur. Arcanas ejuſmodi & inſenſibiles oſcillationes ne quis accipiat pro commentis ingenij induſtriè delirantis, argumenta mutuatur autor ſapientiſſimus ex iis partibus in quibus fatentur omnes manifeſtam conſpici oſcillationem ſeu vim ſyſtalticam quæ ad ultimas partes atteſtante ſenſu propagatur. Itaque in meningibus manifeſtam ſyſtolem obſervari jubet, quam ad ultimos fines membranarum propagari præterquam quod evincunt in animalibus inſtitutæ obſervationes, oſtendit quoque periſtalticus inteſtinorum motus. Cùm enim in inteſtinis deſinant nervorum mille propagines, in quibus manifeſtè vigent à cerebro impreſſæ oſcillationes, argumento erunt, in aliis partibus ſimile quid contingere. Par nec debilius exhibet argumentum cordis ſyſtole ad ultimos arteriarum exitus omnium conſenſu propagata; ex quibus omnibus ſenſibus obvium ducitur teſtimonium in extremis partium finibus perſeverare oſcillationes, quæ in meningibus inceperunt.

Interrogant cauſarum curioſi, undenam tanta hæc meningum vis? an propria iis? an precaria ſeu mutuatitia? ulterius quærunt quâ ratione à cerebro manans undulatio tot inter reſiſtentias & ſcopulos progrediendo, in ultimis partium finibus adhuc durare poſſit. Sors eadem, ſubridendo concludunt meninges manebit quæ glandulam pinealem, ambæ enim ex æquo, id eſt nullatenus, undulationes emittere valent aut accipere. Invitabiles quidem ſed otioſas quæſtiones & inutiles! Has Oedipus quidam ſolverit, quid inde ad medendi peritiam utilitatis redundabit & commodi. Enim verò

à ſe aut ab alio oſcillent meninges, ad praxim perinde erit, modò comperta ſit earum vis ſyſtaltica, jugiſque nec interrupta ad extremas partes earum undulatio. Aliundè medentibus ſatis ſuperque erunt, quæ horum in confirmationem paſſim tradit clariſſimus autor, ſed imprimis capite V. & in epiſtolicâ diſſertatione pag. 289. de novo huic editioni additâ.

Meliùs certè, cum illis aſſiduis cauſarum indagatoribus ab authore noſtro actum eſſet, ſi fermentationem quandam, certam exploſionem, vel quandam ſubtilis materiæ energiam fingere voluiſſet, quibus explicaſſet fibrarum elaterem. Talibus enim ſimiolis duci adhuc amant perplures ac ludificari. Sed in explorandâ phyſiologiâ iis tantùm didicit auſcultare, quorum in humano corpore notavit exempla. Porrò corporis partes cum ſtatim à conceptu ſalivæ obſervantur, hinc vim ſyſtalticam (quæ reſilitionis ſpecies eſt) fibris propriam eſſe & à naturâ inditam pronuntiat. Et revera, ſi à mechaniſmo quodam, & ad proportionum leges datâ partium ordinatione, repeti poteſt ad contrahendum ſe villorum proclivitas, quidni ratione non abſimili explicaretur fibræ vis ſyſtaltica. Dices, non talem oculis apprehendi fibræ ſtructuram qualis ſupponitur? equidem non abs re hæc dubitandi ratio: ſed ea eſt geometricarum ſuppoſitionum conditio, ut veritatis ſemper imagines repræſentent & exempla. *Exemplum dico non ipſarum rerum compoſitionem, primas etenim compoſitiones* (inquiet, illuſtriſſimi Bellini verba uſurpando, Baglivus noſter) *ſicuti ipſarum figuras & figuras primorum componentium, neque ſcio neque me poſſe confido, cùm ſatis certus mihi videar compoſitiones ejuſmodi & ejuſmodi figuras ſe habere poſſe quomodocunque velis, dummodò adſint motus quidam certi, vel quidam certi nixus in motum, vel certi motus & certi nixus ſimul.* Similiter ergò quodcunque ſit de meningum ſyſtoles naturâ, interim Bagliviani ſyſtematis de ſolidorum & fibrarum vi conſtabit veritas ut potè elicita ex fibrarum texturâ non impoſſibili, ſaltem juxta *motûs certi certique nixûs* regulas

ſupponenda.

ſupponenda. Sicque non falsò concluditur à ſolidis repetendam eſſe vim quæ fluidis imperet, regatque corporis functiones, & proinde, quæ medentium animos & conſilia potiſſimùm occupare debeat.

Sunt qui altis vocibus intonant, vidiſſe ſe cadaver in quo cerebrum cum meningibus fermè occalluerat. Cùmque dum erat in vivis ægrotans, vitij ejuſmodi ſuſpicionis nihil ſenſerat aut dederat, arguunt commentum eſſe ac ludibrium oſcillatorium motum à meningibus ad inferas partes deſcendentem. Narrant alij, interdum ſe inter ſecandum reperiſſe meninges undique cranio tam arctè agglutinatas ut viderentur adunari : illud addentes quod omnibus notum eſt anatomicorum experimentum, de avibus nempe (columbis v. g.) quæ exempto licet è cranij latebris cerebro, tamen nihilo ſecùs ad horas aliquot vivunt non modò, ſed cæco incertoque volatu cerebro deſtitutæ per aëra feruntur.

Verùm expendant primò an iis quæ ſemel obſervantur, ſyſtematis cujuſdam veritas diruatur tàm efficaciter, quàm ſolidè aſtruitur perpluribus aliis quæ quotidie & perpetuò vera obſervantur. Ut ergò rarum eſt quod de indurato aut aliter labefactato cerebro & meningibus afferunt, neque vim legis nec autoritatem merebitur, parùm ergò aut nihil tam multis aliunde ſtabilito ſyſtemati officere poterit.

Secundò meminerint pro nihilo à dialecticis haberi, id argumenti genus, quod nimium eſt, quod nempe plus quàm quærebatur, concedit. Porrò ex indurato cum meningibus cerebro, probarent non ſolùm, ad partes undulari non poſſe meningum oſcillationes, ſed & à cerebro ut pote ſpirituum fonte, reſiccato gigni non poſſe ſpiritus nec excurrere ad vitam conſervandam. Interim cum proſtent exempla cerebri indurati aut quovis modo maximè vitiati cum vitâ ſuperſtite, imò cùm ſcriptum reperiatur recens natos ad dies aliquot vixiſſe cerebro defectos, an captu difficilius erit dari poſſe meninges induratas, adhærentes, aut quâvis ratione otiantes perſeverante cæterarum partium oſcillatione? Ta-

lium cauſas altiùs ſcrutari nihil juvat, mirari ſat eſt, in humano corpore tot inter ruinarum minas, mille dari perfugia vitæ.

Ad ſummum ergò inde ſequetur (quod 3°. notandum eſt) non ſic indigere meningum elateris præſenti influxu cæteras corporis partes ut oſcillent, ſanitatemque tueantur, quin illo pereunte aut multùm imminuto, cum vitâ perſeverent adhuc partium oſcillationes. Quod ut mente aſſequantur, in ſuam memoriam revocent partes eſſe cerebri quæ fœcundatione factâ primæ evolvi incipiunt, & ex his præcipuas eſſe meninges quæ primæ micare conſpiciuntur atque ſalire. Concludendum ergò à meningum ſyſtalticâ vi motum omnem & energiam mutuatas fuiſſe quotquot poſteà evolutæ ſunt creveruntque partes: hanc autem vim ad motum ſemel imbibitam ſervâre diù, integramque adeò, ut in adultis eam quaſi propriam ſibi vindicarint. Abſolutâ enim in adultis fibrillarum omnium evolutione idoneâ, & ſufficienti extenſione, ſuus cuique parti proprius cuditur elater, unde niſus & ſyſtaltica vis. Poſito autem hoc partium ſtatu, à ſuâpte ſtructurâ habent unde ultrò perſeveret earum ſyſtaltica vis ad vitam tuendam, & oſcillationes; ſaltem mirum eſt quàm perpaucis indigeat. Oſtendunt varia animalium genera, quæ impaſta totas hyemes mortuis ſimilia tranſigunt, in quibus tamen ſic perſeverant vitæ oſcillationes, ut adventante vere derepente reviviſcant. Oſtendit quoque nemini non notus quidam hyſtericarum ſtatus, ſub quo interdum integris diebus pro mortuis habentur, vitâ tamen cum oſcillationibus ſuperſtite. Nec deſunt rationes; demonſtratur * enim reſciſſis novem partibus quantitatis rei illius, qualis eſt aër, quæ ſanorum functionibus obeundis omninò neceſſaria eſt, decimam quantitatis illius partem ſufficere poſſe ſi unicè à morte vindicanda ſit vita. Unde, cui ad reſpirationem, inſpiratione ſingulâ trahendi erant 31. digiti * cubici aëris inſpirati ut ſuam conſervaret ſanitatem, eidem tres tantum digiti cubici aëris inſpirati ſufficient ſi vita unicè ſit conſervanda. Quæ cùm ita

* Vide Pitcarn. in diſſert.

* ibid. pag. 57.

ſint mirum non erit ſi ut ut imminutâ in cerebro indurato, meningibuſque cranio adunatis, ſyſtalticâ vi, cæteris in partibus ad vitam ſufficienter vigeant oſcillationes. Id innuunt ſalicum rami, plantarum vivi radices, arborum ſurculi, florum bulbi, gemmæ, calyces, quæ omnia excerpta truncis, terrarumque viduata ſucco, ſolo vel aquæ madore, vel aëris ſpiritu turgida, germinant, virent, ſurgunt in caulem, tandem in florem erumpunt. Si movent magis petita ex animalibus exempla, exhibent ranarum, viperarum, &c. corda, quæ à corporibus reſecta non paucis poſt horis palpitant non modò ſed ſaliunt adhuc: ſuppeditant denique inſectorum piſciumque varia genera, quorum partes cultrò ſeparatæ longo poſt tempore adhuc moventur. Animantur, ergò id eſt aguntur ſingulæ partes propriâ ſuâ ſyſtole, quæ ſi à meningum unde oriunda eſt aſſiduè foveatur, vegetior erit & ad plura paratior: non inutilis tamen ſi meninges labefactentur, neque tunc adeò iners futura ut ſaltem trahendæ vitæ ſit impar. Itaque palinodiam diſcant oſcillationum detrectatores quarum è meningibus ſi radicem avulſerint, in ipſiſmet partibus altera non deficiet.

Sed ex Bagliviano ſyſtemate intelliget adhuc artis prudens totam in æquabili nixu, proportione, æquilibrio tandem, poſitam eſſe univerſam corporis œconomiam, ideòque in hoc impendendam eſſe artis ac medici ſollicitudinem, non ut ſola fluidorum vitia emendet (quod quidem medicorum turbæ error huc uſque fuit, medendi tamen ſæpè pars minima) neque ut glutinoſas, bilioſas, ſeroſas materies maximâ copiâ educat, quod alterum eorum hactenus conſilium fuit, altera intentio. Hæ etenim ut plurimùm ſecundariæ, eſſe deberent curæ, cum illa omnia morborum ſæpius ſint effecta quàm cauſæ. Sed primarium futurum erit medici munus amiſſum ſolidorum cum fluidis æquilibrium, intermiſſam eorum æquabilitatem reſtituendi, ſolidorum mulcendo criſpaturas, inverſas revocando oſcillationes: reſilientes eaſdem redigendo; ſic enim fluidorum frangentur impetus, de-

ferueſcent ſucci, facta ſolidis ſubjecta fluida obtemperabunt, omnium tandem fiet concordia, conſenſus unus, quo uno ſanitas continetur. Ut enim à fluidis non ſolùm ſed & à ſolidis pendent ſanitatis cauſæ, ultrò ſequitur ab his quoque à ſuo ſtatu dejectis eliciendas eſſe medendi indicatione. Sed aliunde creſcet hinc non mediocriter artis dignitas. Hæc enim quæ in everrendis alvi ſordibus, unicè ferè collocabatur, tota impoſterùm in induſtriâ & meditatione poſita, æquilibrij, proportionum, ac ordinis legibus ſervandis reſtituendiſve inſerviet. Adeò ut non temeritatis aut audentiæ futurum ſit medicinæ opus ſed dexteritatis & prudentiæ. Emendatæ ſic medicinæ fructum quoque ſentient ægrotantes, qui ſtimulantibus, acrioribus, *refermentantibusque* remediis vexati minùs, amicabilibus, anodynis, lenientibus *ſedativisque* remediis ſæpiùs recreabuntur.

Deinceps enim conſcius factus medicus tam facilem eſſe affici ſolidorum compagem & ab æquilibrio disjici, ab iis timebit omnibus quæ acriorem eorum ſenſum importunè feriunt. Poſthac qualem putare eſt mentem aut frontem eorum quos agitat purgandi dira libido, qui meliori arte animatum Baglivum, ad ſuas tamen partes tutò pertrahere vellent. Eò certè non inclinant mens illius, ſyſtema, conſilium; purgantia enim in acutis ad Hippocratis mentem raræ eſſe neceſſitatis præſidia eſſe agnoſcit, ſolùmque ubi materia turget mitiora admittit, quanto minùs diagrydiata & mercurialia, quæ nunc in inflammatoriis affectibus exhibere non verentur præmaturæ purgationis patroni. Sed hi diſcent ſuo & ægrorum periculo, ſæpè inutiles eſſe, fruſtraneas, lethales imò in inflammatoriis affectibus purgationes, niſi fluxilia facta ſint corpora, id eſt niſi ſufficienter emollitæ fuerint partium fibræ, à criſpaturis, ſpaſmis & corrugationibus liberæ; tunc enim non vi via fit, ſed purgantium ſtimulis cedendo ſolida laxantur, ſubſequente facili & cocti humoris vacuatione. Coctio enim illa (quod obiter obſervandum) quam tam frequenter in morbis deſperant, ſuccederet ſæpè,

ſi ſedandis potiùs quàm importunè vellicandis ſolidis ſtuderent; unde non raro methodi magis quàm morbi malignitati imputanda erit coctionum tarditas. Rationes aperit Baglivianum ſyſtema, quo patet à ſolidorum mollitudine & flexibilitate coctiones accelerari. Innuit adhuc Baglivianum ſyſtema purgantium, enematum, ſimiliumque ſtimulantium naturas & operandi modos. Inteſtina enim ut membranis & nervis tota contexta ſunt, ſic nullibi plures oſcillationes concipere eſt, illuc enim ſpirituum affluxus major. Cùm igitur ruptum fuerit aut perverſum (quod in morbis contingit) fluidorum cum ſolidis æquilibrium, ad medelam efficacius certè nihil, quàm ſtimulos illic admovere quò oſcillationum concurſus fit major. Sic enim mille modis ac locis vellicatum nervoſum genus, pleniùs concutietur. Hâc arte ad naturales ſedes, priſtinoſque tramites, inferas nempe versùs partes reinvitatis ſpiritibus, uberrimè aut utiliter ſaltem prorumpet alvus (niſi omninò deviaverint ſuperas versùs partes oſcillationes, aut curtâ nimis providentiâ ad regrediendum faciles eas facere omiſerit medicus) eâdemque operâ, quæ aut vi morbi ſpaſmoque tonico otiabantur aut quæ corrugabantur partes, laxantur; ſolida intermiſſas repetunt oſcillationes; tandem nativis ſedibus, ſolitoque circuitui redditis liquoribus, æquilibrium cum ſanitate redibit. Porrò quòd feliciùs reſpondeat in inteſtinis quàm alibi facta ſtimulatio, efficit numeroſa illa glandularum multitudo, quæ tot excretoria ſunt organa quæ dexterè laceſſita, refluos undique, vellicationeque revocatos plorant liquores, & evacuant, quâ vacuatione erumpentibus humoribus veluti aperto emiſſario præcaventur purgantium pericula. Si enim partibus quæ minùs perviæ ſunt, utpote aperto emiſſario deſtitutæ, applicita fuerint ſtimulantia (quod *veſicatoriis*, *ſinapiſmis*, *rubificantibus* contingere ſolet) eryſipelatum, inflammationum, eroſionum, ulcerum varia genera accerſunt; liquores enim ad partes quas trajicere non poſſunt evocati; in iis ſtagnant, hærent, coercentur, moráque ſuâ eaſdem labefactant. Inde patet, cur

dexteram adeò poſtulet manum purgantium uſus, niſi enim (quod medici munus eſt) tot illa inteſtinorum excretoria vaſcula ad excretionem parata fuerint & emollita, confluentibus ac derivatis undique ſuccis obices ponunt & repagula, ſicque moti non promoti humores, tympanitidem, inflammationem, ſphacelum committunt. Unde intelligitur, quæ alvo ſaburratæ & humorum craſſitiei imputabatur purgationis difficultatem, meliùs ſolidis ſpaſmodicè affectis tribuendam venire; Baglivianique ſyſtematis beneficio fiet ut catharticorum iterandorum loco, quæ ſuaſerat de ſordibus alvinis opinio vetus, diluentia, fotus, lenientia *ſedativaque* ſubſtituantur, quibus ad Catharſin facilem aut liberalem ſternatur iter. Ejuſdem ſyſtematis operâ, quæ bene multa mentibus inſederant præjudicia exuentes impoſterùm medici, à rudibus & plebeiis viſcorum & mucaginum primis hærentium viis notionibus reconvaleſcent, ut ad mechaniſmi leges, proportionem, induſtriam, ſuam (quam ſublimem homini dedit Deus) mentem accommodent. Verbo, ſolidorum cum fluidis æquilibrio reſtituendo magis ſtudebunt, quam ſordibus exhauriendis quæ ſæpè aut nullæ ſunt, aut à ſolidorum criſpaturis intermiſſoque ſanguinis circuitu natæ.

Eſt interim, quod concedendum, ubi ab alvinâ regione incipit ægritudo, quod experientiſſimi Baglivi obſervatio quoque eſt, ſed parùm inde juvabitur vulgi præjudicium ſi res ut decet exponatur. Tunc enim in causâ eſt non ſordium congeries ſed chyli aut malè aut præcipitantiùs ſubacti peſſimum gas, aut infenſa fracedo, quâ imbutæ abdominis partes corrugantur ac convelluntur. Inde poſitis ſpirituum undulationi obicibus reſiliunt oſcillationes, quæ retrogradæ factæ ſcotomias, vertigines, non in ſolita morborum proludia, vaporeſque ut ajunt ad cerebrum, oſcillationum nempe originem ferunt. Verùm his ad inteſtina revocandis eccoprotica, enemata, potûs ubertas ſatis erunt; arte non abſimili quâ præmedicati cauſarij à morbis ſe tueri norunt, leniora nempe purgantia identidem ſumendo, quibus morbi fomi-

tes ſuffurari ſe credunt, ſed reverà quibus oſcillationum inverſioni proſpicitur. Laudanda enim hæc induſtria eſt, quâ ſolida molliter identidem vellicata, nativos ſpirituum à cerebro ad inteſtina excurſus tuentur; ſolidorumque undulationes ad inferas partes ſollicitando ſuam ſecretionibus facilitatem ſervant, & ſanitatem. Purgationis ergò laus maxima venit, non tam ex immensâ, quam exoptant adeò, vacuatione, quæ oculos ludit & mentes, quàm ex mutato ſuccorum & oſcillationum quæ altroversùm ferebantur impetu. Hincque patet purgantium fraus. Ex purgationibus enim invenias quæ educunt nihil & exaſperant, alias quæ multùm nec ſublevant, tertias quæ mediocriter & ſanant; omnium rationes revelat Baglivianum ſyſtema. In primis abalienati nimiùm & intractabiles humores admoto purgantis ſtimulo efferantur magis, tenſæque adhuc nimiùm fibræ non cedunt, imò criſpantur fortiùs & reſiſtunt; in ſecundis colliquantur ſucci & extorquentur, recalcitrantibus fibris ſtrictiúſque corrugatis, in ultimis fluxiles facti liquores & flexibiles fibræ victas dant manus & obtemperant. Sola hæc optima ab iis qui artifices ſunt, exoptatur purgatio, vacuat enim (quod cœpti vix dimidium eſt) ſimulque aliorſum abreptos liquorum & oſcillationum impetus frangendo vincit, quod curationis votum eſt & ſumma. Itaque curationis nomine concipienda venit contactuum * & impetuum facta opportunè mutatio, derivatio liquorum à ſedibus affectis, *determinationum* ut ajunt converſio facta, mutataque inclinatio; ut liquidorum & ſolidorum fiat æqualitas, harmonia, concentus, æquilibrij tandem proportio.

* Vide Bellin. de ſang. miſſ. paſſim.

Sed eſt adhuc ubi in abdomine latent graviores morborum cauſæ. In confeſſo eſt, tardeſcente in quodam viſcere ſanguinis circuitu, aut inibi peſſumdato liquorum æquilibrio, inflammationes naſci, quæ ſui generis febres aut morbos acceſſunt. Iterùm palam eſt etiam ex Chronicis morbos dari qui à ſingulari partis alicujus vitio ortum trahunt, quod de epilepſiâ notum eſt, quæ aurâ quâdam à remotiſſimis partibus

ad caput reflexâ ſe prodit. Quidni ergò ſui generis febres non naſcerentur lymphaticorum vitiato æquilibrio in meſentericis ſedibus, ubi præcipuum eſt earum promptuarium. Febrium ejuſmodi diſcernendarum Baglivi ars eſt ac præcipua cura ut pote quibus ſi nonnullis (ritè priùs harum facto diſcrimine) congruet purgatio. Lymphaticorum enim liquores cùm ad ſtagnationem & concretionem magis quàm inflammationem proclives ſint, purgantium ſtimulis urgeri ſe tolerantiùs ferent & utiliùs. Hoc titulo laudem non mediocrem merebitur Baglivianum ſyſtema, quòd purgantium ætiologiam, locum, uſum, pericula quaſi digito monſtrans, purgationem ignaris, præcipitibus, elatis animo, temerariis, non ſecùs ac furioſis enſem, interdicet; maximè cùm illius operandi modum non tam ad antiquatam ſaburræ opinionem, quàm ad mechanices & obſervationis normam doceat accommodandam. Sed finem facere cogit ubertas materiæ & facilitas; quæ inde enim deducuntur utilitates tam ultroneæ ſunt, ut ſpontè fluant, hâcque in palæſtrâ exercitatorum ſe inſerant menti.

Circùm intereà fremunt ſyſtematum conditores, ij imprimis quorum animos invaſit fermentorum furor. Suis hi metuentes idolis (quæ nuperi ſæculi deliciolæ erant) verentur ne mechanices, geometricique ſyſtematis veritate, rationum momentis ac dignitate capta medicina fermentorum ſimulacris carere diſcat, taliumque amores dediſcat & cultum. Sed meminerint tunc ubi renovanda fuit ac reparanda medicina non malè pro temporum conditione, in ſubſidium vocatos fuiſſe chymicorum ignes qui veteres medicinæ ſcorias purgarent. Ratione non abſimili fermentis locus concedendus fuit, quorum beneficio veteris philoſophiæ recrementis ſordeſcens adhuc medicina, deſpumaret. Nunc autem melioribus inventis, omnia hæc exuenda ſunt * fermentorum veteramenta, azyma enim facta medicina, lenior progredietur nec infelicior, curtâ ſed mundâ & neceſſariâ contenta ſupellectili. Quod cùm ij viderint adlatrare deſinent parcentque invidiæ, cum illam ſumptu parciori & apparatu incedentem, eadem

* Vide Bellin. opuſ. de fermét. p. 198. vide Pitcarn.

eadem aut majora exequi intellexerint. Jam, ſi unum demas * ventriculum cui fermenti jus volunt reſervari, cæterorum viſcerum fermentis repudium dici concedunt, plenioris certè reſipiſcentiæ teſſeram & arrhabonem! Reverà nuſquam felicior erit medendi ars, quàm cum fuerit ſimilior facta naturæ, ſimplicitatis amans, turbarûmque & luxuriæ averſatrix.

differt. de circul. ſang. paſſim. * Vide Conrad Barchuſen acroamatum p.248.

Sed cavillando regerunt, en Baglivus inter ſyſtematum conditores, ille ipſe qui ſyſtematum erat infenſiſſimus hoſtis. Hi autem riſum teneant & in verbo deſinant ludere. Opinionum commenta repudiat clariſſimus autor, obſervationum è ſinu naturæ depromptarum ſeriem amplexurus, unde ſanitatis eruat & morborum cauſas. In unum collectam ejuſmodi obſervationum ſeriem modeſto ſpeciminis nomine inſcriptam offert quam hîc ſyſtematis nomine (brevitatis ac commodi causâ) indigitamus, id nominis ſi reſpuerint cavillatores, perinde erit modò Baglivianum opus ut apographum naturæ ad illius mores non phantaſiæ exemplar expreſſum eſſe expictumve fateantur.

Opponunt alij inauditum eſſe novumque, ſuſpicioſum proinde, hoc de fibrâ motrice ſyſtéma. Sed multùm illi antiquitatis erit, ſi multùm veritatis. Hi autem animo luſtrent an quæ huc uſque in medicinâ detexerunt anatomici, chymici, geometræ, phyſici, in iſtam fibræ motricis ſyſtalticam vim quadrent, quod attendenti & examinanti facilè patebit. Omnium enim quæ in medicinâ floruêre ſyſtematum vocabula minùs quàm ſenſum perpende, ſub horum quaſi ænigmate Bagliviani ſyſtematis ſi non verba, rem ſaltem & ideas velari animadvertes. Conveniunt omnes in colluctatione quâdam poni vitæ cauſas. Alii in primarum quas vocant qualitatum certamine, alij in acidorum fermentatione & alcalium, poſtremi in ſpirituum luctâ: ſed quem niſum in unis liquidis, ſanguine aut ſpiritibus, quærebant omnes, in liquidis ſimul & ſolidis inveniri oſtendit Baglivus. Nihil ergò in medicinâ dabitur cujus plura apud autores reperias veſtigia aut argumenta quàm ſyſtematis de fibrâ motrice. Aliunde vim fibra-

rum ſyſtalticam aut expreſſis verbis obſervarunt aut ſubolfecerunt ferè omnes anatomiæ heroës, hos inter DD. Steno, Vvilliſius, Suvamerdam, Louverus, Borellus, Bellinus, viri omnes litteris & orbi venerandi, tandem hanc tanti facere videtur D. Pitcarnius, apud Scotos & omnes hodie celeberrimus ut trituram, quæ fibrarum opus eſt, omnem paginam in corporis œconomiâ implere evincat, ad coctiones & ſecretiones abſolvendas, explicandasve. Sed pro Bagliviano ſyſtemate nihil fortiùs militat quàm accuratum & exquiſitum oculatiſſimi viri D. Pacchioni opus de durâ meninge cujus opinio Baglivianæ germana, omnium ſi qui ſuperſint ſcrupulos delet & omnem eximit dubitandi anſam. Quæ ergò hactenus prodidit accuratior anatome ea aut præluſiſſe videntur Bagliviano ſyſtemati aut illud confirmare. Pronuntiandum ergò reſtat de iis cavillatoribus nodum eos in ſcirpo quærere, niſi meliora prodant aut veriſimilia magis.

Sed hîc factâ mentione operis D. Pacchioni ad rem facere credidimus, huc referre celeberrimi Baglivi epiſtolam quæ dum hæc hujus opera ſub prælo ſudant, incidit in manus D. Aniſſonij. Grunniebant, quidam neſcio quid natum eſſe diſſidij Pacchionum inter & Baglivum, quaſi Baglivus non pauca quæ Pacchiono propria erant ſibi vindicaſſet. Horum & ſimilium mendacia ſic diſſolvit autor clariſſimus.

GEORGIUS BAGLIVUS amico.

LITTERIS tuis hodiè mihi traditis breviter & candidè ſcriptis, hodiè breviter & candidè reſpondeo. Mones primùm nonnullos eſſe apud vos, qui aſſerant factis infinitis circà meningem duram experimentis, obſervationes de ſtructura ejuſdem ejuſque adhæſione, cranio, preſſioneque in cerebri molem minùs fidas, & acuratas deprehendiſſe, ac proinde cenſorio ſupercilio quamprimùm eas labefactaturos. Ad quæ quod attinet, Dn. Pacchionus amicus noſter in opuſculo peculiari tibi ſatis noto, ſatis abundè ejus rei veritatem demonſtravit, probavitque, ut non fa-

cilè mihi videatur redarguere ipſum falſitatis, maximè ſi experimenta ad rectam methodum & accuratè tractaverint adverſarij: quod, ſi hi contrarium quid habeant circà id, idem autor eiſdem reſpondebit. Si quid verò contrà meum de fibra motrice & morboſâ ſive de ſolidis ſyſtema & inde ad praxim deductis theſibus, corollariis & poſtulatis, ipſe reſpondeam. Mones ſecundò Româ ſcriptum eſſe, me in libris meis de fibrâ motrice, &c. plura de meningis ſtructurâ à Dn. Pacchioni opuſculo de ſtructurâ meningis excerpſiſſe, ac pro meis venditaſſe. Cujus rei cùm nullum unquam audiverim publicum & manifeſtum rumorem per urbem, nec unquam mecum de hoc conqueſtus ſit Dn. Pacchionus, quem frequenter in ædibus meis, aut in Archilycæo, aut per urbem video; neſcio quis tam perditè maledicus ut haſce impudentiſſimas falſitates auſus ſit diſſeminare, meamque famam tam inſolenter laceſſere. Quod ſi quis adhuc ſit, qui non ceſſet talia impudenter effutire, foràs prodeat; & an aliquod novum de ſtructurâ meningis inventum ipſi ſubripuerim ac pro meo venditaverim, ap rtè patefaciat; tuncque me dicat uſurpatorem; contrà ſi veritatem non fateatur, me vindicem injuriarum habebit acerrimum.

A primis annis quibus medicinæ operam dedi, quibuſque ſedulò ſemper evolvi ſcripta Harvei, Bellini, Borelli, Louver, Cole &c. plura meditari cæpi de ſolidis corporis animati, ſivè de fibrâ motrice & morboſâ, & cum amicis per Italiam communicare: eâque de re me aliquandò tractaturum promiſi in fine diſſertationum operis de praxi medicâ novem abhinc annis Romæ primùm evulgatâ. Hoc temporis intervallo, & publicè in ſcholis, & in theatro anatomico Romanæ ſapientiæ nihil mihi frequentius erat in ore, quàm tractatio de ſolidis & nomen atque obſervatio fibræ motricis, ut teſtis eſt Roma & noſtrum Archilycæum: unde cùm plura de hiſce placerent hîc ac doctis per Italiam viris; rogatus ab amiciſſimo Dn. Paſcoli in breve ſpecimen redegi, & Peruſiam ad ipſum miſi, ubi cum libris ſuis de re anatomicâ typis illud vulgavit. Hoc ſpecimen cùm Bibliopola Romanus recudere ſtatim vellet à me petiit ut novis obſervationibus ac meditationibus augerem,

quò poſſit juſtâ mole libelli foràs prodire. Per id temporis cùm Dn. Pacchionus per epiſtolam monuiſſet amicum Venetias ſe brevi tractaturum de ſtructurâ duræ meningis, & uſu, adhibitis experimentis circà eandem meningem factis à Dn. Joppio medico eruditiſſimo in oppido Arſularum trigeſimo circiter ab urbe lapide, & de hoc certiorem me redderet, laudavi conſilium & rogavi ut urgeret incœpta, ac ad finem perducat. Cùmque eidem ſatis notum eſſet à multis ante annis, me plura meditari de ſolidis ac de fibrâ, fibramque ipſe jam diviſerim in carneam & membraneam, & inde duplex ſyſtema ſtatuerim in corpore animato: Sæpè apud nos domeſticis ſermonibus amicè ſtatutum fuit, ut ipſe incumbat cum Dn. Joppio ſtructuræ & obſervationibus meningis, & variis ejuſdem effectibus: me interim incumbente meâ methodo ſyſtemati ſolidorum, fibræque motrici ac morboſæ. Cæpit igitur Bibliopola noſter editionem librorum de fibrâ motrice menſe Octobris 1701. *perfecitque menſe Aprilis* 1702. *cùm intereà Dn. Pacchionus menſe Martij* 1702. *circiter ſuum edidit opuſculum de duræ matris ſtructurâ.*

Hæc eſt veritas facti. Nunc ad rem. Dicis Româ ad vos ſcriptum eſſe me ſubripuiſſe inventa Dn. Pacchioni circà ſtructuram meningis. Hæc falſiſſima eſſe, tu ipſe certior fies, ſi compares librum meum cum ejuſdem libello. Videbis enim de ſtructurâ me vel minimùm loqui, & quæ de illâ breviter dixi lib. 1. fib. motr. cap. 5. *citaſſe autorem de eo quod mihi ore tenùs dixerat, cùm opuſculum ſuum nondum typis datum eſſet, ſed fermè eodem tempore cum meis libris exivit in lucem; eique aut Dn. Joppio gloriam accuratioris indaginis & ſtructuræ nec ſubtuliſſe nec invidiſſe. Unde concipere nequeam quis detrectator talia apud vos auſus ſit diſſeminare: multo magis quod plura ejus opuſcula in Germaniam, Gallias & Angliam ad amicos miſerim, ut veritas facti pateſiat: imò in præfatione meâ &* cap. 5. lib. 1. fib. motr. *hâc de re nominaverim. Quod ad reliqua ratiocinia libris meis expreſſa, quæque ad ſtructuram meningis non ſpectant attinet: communia ea ſunt & cuilibet nota anatomico: imò ſatis obvia in accurato & admirabili tractatu Dn. Vvilliſii de nervis,*

meningibus & de cerebro: In tractatu Dn. Mayouu de ſpiritibus in quo duram matrem ob perennem ſuum motum, motûſque varias leges, plurium motuum ſive ſanorum, ſive morboſorum originem & cauſam agnovit ac determinavit, ac diaphragma (ſive potiùs dixeris cor) cerebri appellavit. Ipſeque Wil_liſius duræ matris lacertos, telas & uſus obiter deſcripſit.

Quæ verò pertinent ad motum, æquilibrationem, curſuſque varios liquidorum, in Bellini, Borelli, aliorumque opuſculis ſatis ſunt obvia: unde neque hâc ratione ab aliis potui aliqua inſolenter ſubripere.

Sed quod rei caput eſt, quæ ſpectant ad fibræ ſanæ aut morboſæ anatomiam, vim, tonum, elaterem, varioſque ejus effectus in motu ſolidorum, diviſionem ejus, diviſioniſque originem, ſtructuram minimam, ejuſdemque actionem in fluida, fluidorumque in ipſam; horumque omnium ad diagnoſim, prognoſim, curationemque morborum accommodatiorem; medicoſque à garrulitate pereni liquidorum, acidi & alcali, ſimiliumque nugarum ad ſolidam curandorum morborum veritatem (quod quidem mihi præ cæteris ſemper in mente fuit) invitandi, ac perducendi rationem omnia ſunt mea, nec puto quenquam etiamſi foret perfrictæ frontis pro ſuis orbi litterario vendituram. Nam multi ſunt anni quibus amicos ore ac litteris, de hiſce rebus monui: & in Angliâ, Germaniâ, Italiâ plenæ ſunt epiſtolæ hujus veritatis amicis communicatæ. Quatuor ab hinc annis cum eruditiſſimo Sylveſtris Gallo in Angliâ nunc commorante, frequentiſſimè de ſolidis, meoque ſyſtemate fibræ motricis ac morboſæ locutus ſum. Cum doctiſſimo Oſterchampio medico Germano, viro ingenuo Viennæ nunc degente, per quatuor annos Romæ, plura quotidie feci experimenta circà fibras animalium & ſolida & circa membranarum difficilem, arduam atque occultam compagem & uſum: Dn. Palillius noſter amicus ſuaviſſimus Romæ mihi opera tulit in ſecandis animalibus, fibriſque inveſtigandis & inde deducendis concluſionibus ad diagnoſim, prognoſim curationemque morborum. Quod ſi ſubtilitates anatomicæ ad curationem morborum (quod me in meis libris præſtitiſſe fateor & fateri debet qui eos leget) non

applicentur, tanquam inutiles, & vanæ, regerendæ ac flocci faciendæ: quod quidem in quotidianis ægrorum conſultationibus cum medicis collegis, in theatro anatomico, in cathedrâ & paſſim apud ægros per urbem mihi ſemper eſt in ore. Figmentum eſt anatome niſi reducatur ad uſum curationemque morborum & utilitatem publicam.

Fibrarum ſyſtema & publicè in ſcholis & privatim cum amicis ſemper diviſi in carneas & membraneas, carnearumque originem & motûs inſtinctum diverſum eſſe ab origine membranearum probavi. Membranæ enim ſunt productiones meningum, tum nervorum, tum cerebri, ut cuilibet notum eſt, & ex membranis viſcera, vaſa & glandulæ ſunt fabrefactæ: Quare fibræ membraneæ à cerebro & meningibus, jure originis; tum etiam ſimilitudine ſubſtantiæ, uſu & inſtinctu motûs pendere debent. Unde ſive ſcripſerint alij, ſive non de meningibus, ad eas mihi finiundum erat: duræque matris motum nos tribuimus elateri eidem impreſſo in principio generationis, uti ſingulis aliis partibus. Perennitatem verò ſui motûs deducimus à reflexione motuum partium membranoſarum à partibus ſingulis in eam: eâ mechanice, quâ ſingulæ partes tam fluidæ quàm ſolidæ concurrunt, ut cor præter ſuam peculiarem compagem, poſſit perpetuare motus ſuos ingentes, & ſuperare ingentem illam & incredibilem reſiſtentiam omnium fluidorum & ſolidorum, prout lib. I. cap. 5. & 6. *notavimus. Et quæcunque mihi venerunt in cognitionem virium, toni, elateris, reſiſtentiæ, uſûsque fibrarum atque ſolidorum, patienti ac diuturnâ morborum obſervatione, & effectuum medicamentorum notatione ea magis didici quàm ſubtilioribus, vulgarium anatomicorum ſectionibus. Quæ cùm vera ſint, & cuilibet ingenuo ſatis nota, quid mihi cum aliorum excerptis ſit, non video nec concipere poſſim: & ut veritas ſingulis pateat, epiſtolam hanc amicorum ocelle, cures, ut Dn. Anſſonius noſter publicam faciat, operibusque noſtris proximè edendis Lugduni adjungat, ut impudentia coerceatur: in rebus enim talis momenti tacendum non eſt, quamvis olim tacuit doctiſſimus Sylvius le Boë, cùm inſanè laceſſeretur ab homine Gallo Dn. le Vaſſeur; taci-*

turnitate enim hominem inſolentiſſimum coërcuit vir ſuæ conſcientiæ gnarus, & à doctis æternùm laudatus : ſed poſt Sylvij mortem clariſsimus Florentius Schuyl Prof. Lugd. Bat. nervosè ac ſolidè Dn. le Vaſſeur arrogantiam publico libello confregit. O quantùm felicior fuiſset magnus noſter Galilæus, ſi ſingulis ſuis blateronibus reſpondendo aureum tempus non perdidiſset. Immortalis Harveus nunquam civiſlonibus reſpondit. Sanctorius magni nominis vir ſemel ſtaticomaſticem ſuum caſtigavit : ſed ut verbo dicam, licet novitas invidiam pariat, veritas tamen & tempus homines caſtigant impudentiſsimos & illos maximè qui probos viros ac nemini infeſtos maledictis proſcindere non deſinunt.

At hiſce miſsis propediem videbit reſpublica medica quantâ opus mihi fuit patientiâ & labore in ſcrutandâ ſolidorum naturâ, in libro laborioſiſsimo, ſed valde utili ad praxim, de internis atque occultis viſcerum varicibus, hydatidibus & aneuriſmatibus, quibus quidem laboribus & meditationibus, licet valdè exhilarem, & recreem melancholicam naturam meam : alacriorem tamen me ſentio, cum de morte, de futuræ vitæ ſtatu atque de æternitate quidquam meditor, lectione ſacrorum bibliorum, ſanctorum Patrum, Ciceronis mei meique Steuchij in libro de perenni Philoſophiâ : *nam mundus eſt* vanitas vanitatum & omnia vanitas. *Et alibi dictum eſt in ſacris libris*, Sapientia hujus mundi, ſtultitia eſt apud Deum. *Vale amor meus. Romæ Kalendis Aprileis* 1704.

Hæc ſi valeat (addunt alij) de ſolidis opinio, futurum erit ut nullius aut minimi momenti ſint fluida ad functionum morborumque cauſas explicandas. Sed hi attendant talis querimoniæ rationem manare à præconceptâ antiquitùs de fluidis opinione. Dudùm in iis extollendis nimij fuère medentes, quaſi à liquoribus unicè derivarentur mortis ac vitæ fontes, de ſolidis vix factâ mentione. Hanc opinionem fortè adjuvit chymicorum ars in medicinam invecta. Chymici cum ex ſolâ liquorum, ſuccorum & ſpirituum indole & miſturâ prodire animadverterent, quotquot patrabant miracula, nihil non potentiæ fluidis imputarunt, alto de ſolidis habito

ſilentio; maximè cùm ea quæ uſurpabant inſtrumenta, energiâ omni deſtituta, nihil iis quos continebant liquoribus, affricarent virtutis. Talium analogiâ, ſodalitio, ſermonibus & exemplo inducti incogitantes medici in eam venêre conſuetudinem, omiſsâ inobſervatâque partium continentium ſeu ſolidorum virtute, de humoribus, bile, pituitâ, ſero unicè cogitandi. Eò deinceps collimarunt omnium conſilia, indicationes, remedia. Alterantium virtutes totæ emendandis fluidorum acidis, alcalibus, &c. dicatæ ſunt; vacuantium vis eliminandæ uni humorum ſaburræ. Hinc cujuſlibet nominis aut ſpeciei naſceretur morbus, in cauſam vocata fuit humorum dyſcraſia, aut eorumdem colluvies primis intercepta viis, purgantibus unis exhaurienda. Quòd ſi morbus remediis & medentium diligentiæ obſurdeſcens diutiùs protrahebatur, refundebant cauſam in humorem tenaciorem, tartareum, viſcoſiorem, partium rugis & plicis impactum, aut lubricum adeò ut purgantium falleret vim & eluderet. Hæc opinio ut ut plebeia, naturæ dignitati impar, corporis mechaniſmo tam malè concinens, ſoliſque digna fabuloſis temporibus, recentium tamen animos, meliùs licet educatos neſcio quâ malâ conſuetudine invaſerat: medentium enim ut hominum pars maxima novit ſed fertur, rapitur non ducitur. Hincque nata mochlycorum, diagrydiatorum, mercurialium, colliquantium ſeu ut loquuntur *fundentium* tam denſa cohors & familiaris uſus, adeò ut in iiſdem hominibus ſubtiles ſimul ſæpè videas philoſophos, craſſos autem & pingues medicos. Sic ſe habente rerum medicarum ſtatu, intervenit tanquam felix ſidus & novum Baglivus noſter, qui inter deſiderata medicinæ, jacentem advertens ſolidorum potentiam, modeſto ſpeciminis nomine medicos admonet, non omnem eſſe ſolidorum vim in creandis morbis, ſed horum partem maximam ſolidorum vitio foveri. Suam ergò vim fluidis non denegat, ſed prætermiſſam alteram quæ ſolidorum eſt reſtituit. Reverà, licet non paucos reperias morbos, qui à fluidorum labe primùm oriuntur, vix unum (etiam ex ipſis) reperias

perias quem non foveant, protrahant, aut exaſperent ſolidorum criſpaturæ, ſpaſmi, atoniæ, corrugationes. Verbo à fluidis ortum fortè trahunt morbi, à ſolidis diuturnitatem contrahunt, quid enim aliud clamant viſcerum & partiũ obſtructiones, durities, ſchirri in quos abire ſolent tot ęgritudines, niſi vitiatam fibrarũ ſeu ſolidorum texturam. Cauſaberis ſuccorum lentorem & coagula? hæc quoque admittenda ſed in ſtagnationem & moram quàm à ſolidorum tono vitiato ſeu criſpaturâ contrahunt refundenda; adeò ut non ineptè ſtatueris plures affectus chronicos & rebelles quibus juxtà vulgarem hæreſim fortiora & frequentiora purgantia unicè opponunt, viſcoſorum, ut ajunt, liquandorum causâ, non ineptè inquam ſtatueris has omnes non infeliciùs topicis, fotu, balneo & ſimilibus præſidiis ſolidorum vitio debitis curari, quod pluribus exemplis paſſim oſtendit experientiſſimus autor. Confirmat Opiatorum & Narcoticorum uſus qui frequentior nunquam & tutior quàm in morbis chronicis, argumento ſunt hyſtericæ, phthiſici, melancholici, arthritici, ſcorbutici, diuturni tandem dolores, quibus omnibus præſenti auxilio eſſe ſolent opiata. Sed inde alterum quoque elicies hoc argumentum, ſub morbis chronicis non unicè atoniam arguendam eſſe ut pote cùm in iis ſanandis anodyna, quæ laxantium præcipua ſunt, primarium teneant locum. Sed Bagliviani ſyſtematis utilitatem & præſtantiam ſentient non ſolùm qui mente & conſilio, quod medicorum munus eſt, ſed ij quoque qui manu curant. Chirurgos intellige, qui hinc concipient cur feliciùs ſuccedere ſoleat vulnerum deligatio ſimplicior, officiat contrà turundarum denſior arctaque nimiùm coacervatio quæ vulneribus tam ſæpè incommodat: peregrina ſunt enim, gravantia aut compacta nimis, quæ arcanas partium oſcillationes pervertendo ſiſtendove, ſuccum arcent nutritium, ſuppurationique legitimæ impedimento ſunt, inflammationes hâc de causâ & ſphacelum accelerando. Ratione non abſimili diſcent cur pinguia, balſama, & traumatica, ulcera quædam venenant, quæ inde eryſipelatoſa, depaſcentia, eſthiomena fiunt; hanc nempe ob cauſam quòd fluidorum uni acido & roſioni, ſolùm attendentes, fibrarum ſeu ſolidorum ſpaſmodicum ſta-

tum prætermittant, cui anodyna, demulcentia ex ſolani ſimi-miliumque herbarum aquis aut ſuccis petita meliùs congruerent; hæc enim partium fibras tenſas nimiùm, liquorumque circuitui proinde obſiſtentes, ſenſim laxando, ad laudabilem cicatricem ulcera perducerent.

Cæterùm Baglivo ſuccenſeat nemo quod ſtibiatorum & chinæ chinæ laudes non adeò extollere videatur, ut ſuos quiſque patitur manes, ſic ſuum cuique regioni concedendum ingenium, ſuus cuique morbo caracter, propria indoles & curandi ratio, varianda ſæpè pro perſonarum, climatum, &c. varietate. Itaque ut noſtris obſervationibus fidem non renuit Baglivus, cum id genus præſidia hegemonica eſſe noſtris ſcribimus; noſtram & omnium fidem meretur cùm hæc eadem Romanis utilia minùs eſſe tradit.

Locus jam eſſet & tempus, de autoris noſtri diſſertationibus ſermonem habendi, ſed cùm in volumen excreſceret hæc præfatio, ſi omnia quotquot in illis utiliſſima inſeruit lectori exponere aggrederemur, monuiſſe ſufficiat eas eſſe has omnes, quæ artem medicam non mediocriter augeant & exornent. Octo ſunt numero, quarum 1ª. quæ de ſolidorum morbis eſt, ad pathologiam & praxim maximè ſpectat.

Hîc enim plura invenias quæ miras fibrarum vires oſtendunt, quâ de causâ ad eas à medentibus ſeriò attendendum eſſe ſequitur. Ibidem legere eſt novum de motu muſculorum ſyſtema, totum ad mechanices normam concinnatum, ea quæ de fibrarum viribus & elatere ab autore dicta ſunt, aſtruens & confirmans. Quæ ſequuntur tres aliæ diſſertationes, totæ de fluidorum quæ in corpore noſtro præcipua ſunt, naturâ agit.

Hæc autem ſunt ſanguis, ſaliva, bilis, quorum energias, analyſes, indolem exſpiſcatur, multigenis obſervationibus & experimentis, quibus abundè liquet, eum non eſſe Baglivum qui fluidorum potentias negligat & ab arte jubeat exulare.

Quæ ſequitur 5ª. inedita erat, novique prorsùs eſt argumenti, agit enim de morborum & naturæ analogiſmo. Hîc autem quaſi germen habes & nucleum naſcituri fructûs, ſeu inchoati operis quaſi graphidem, quæ in Baglivi manibus, inperfectum

opus & exquiſitum creſcet feliciter & adoleſcet. Hîc innuit experientiſſimus autor, quid eſſe commune in morbis, quo fit ut ex unius felici curatione, alterius congeneris curationem non malè concludas. Sed hic analogiſmus, inquies, obſoletam renovat priſcorum methodicorum communitatem, tam animosè à Galeno propugnatam, ut omnes qui poſt nati ſunt poſteri, methodicos deſpicatui habuerint? verùm an meritò id factitarint omnes, dubitant non infimi ſubſellij autores, quos inter Conringius,* Proſper Alpinus tractatu proprio, ac noviſſimè D. de Moor,* reverà non adeò contemptibiles eos eſſe oſtendit eorum hiſtoriâ quam eruditè & ſapientiſſimè deſcribit in ſuâ medicinali hiſtoriâ quam ô utinam abſolveret de arte medendi optimè meritus * D. le Clerc; tum & opus Cælij Aureliani, temporis ac fortè medicorum invidiæ ereptum, ſolumque ferè ex methodicis ſuperſtes, accuratum adeò in deſcribendis morbis ut ſæpè naturam ipſam expreſſam diceres. Ut ut ſit, hîc fœdè impegiſſe Baglivum (Dogmaticorum caſtra deſerendo) ne credas, vanarum enim & generalium nimis Methodicorum communitatum ne verbo quidem memoriam refricans, cujuſque morbi caracteres ſervari jubet, quoſdamque obſervari generales fines, eventus, tramites, agendi modos quibus adjutus medicus cuique morbo tutiùs & meliùs ſuccurrit. Hanc autem Baglivi de morborum analogiſmo conjecturam firmare videtur non paucorum obſervatio, qui exploratam ſæpiùs habere ſe putant communem quandam morborum cauſam, aut ſaltem commune aliquid omnibus morborum cauſis, quod medentis animum regere debet ac moderari; quâ in opinione morborum diſcrimina à variis communis illius cauſæ afficiendi modis repetenda erunt, à labefactato nempe partium tono, ſuccorum impeditorum morâ ſubſequente hinc; acore, evectione, &c. interdùm à diætâ regionumque differentiis, non raro à tumultuariâ medendi methodo aut inconcinnâ & præmaturâ remediorum adminiſtratione, verbo à ſymptomatis magis quàm à vulgaribus cauſis quæ ſæpius in effectibus diverſæ, in radicibus eædem ſunt.

* In ſuâ introductione.

* Bartholom. de Moor cogit. de inſtauratione med. l. III.

* Daniel le Clerc hiſtoire de la medecine part. 2. l. 4. ſect. 2.

** Vide Tilingium de recidivis & Rodericum caſtreſ. quæ ex quibus opuſculo ubique.*

Saltem notæ ſunt morborum tranſmutationes, * *metamorphoſes*, ſucceſſiones, *metaſtaſes*, *epigeneſes*, adeò ut videas affectus qui cùm omninò diſſimiles habeantur ratione cauſarum, indicationum & ſymptomatum, in ſe invicem tranſmutantur. Sic inflammatorij affectus in Paralyſin, phrenitis in ſoporem, colici dolores ſpaſmodici, epileptici & hyſterici affectus in ſtupores, tuſſis in arthritidem, hæc in ſoporoſos modò, modò ſpaſmodicos affectus, febres in hydropem, hic in aſcitem tranſit. Idem probant chirurgicæ obſervationes; phlegmone in ſchirrum, hic in carcinoma abit, ſcrophulæ phlegmonem & abſceſſum, hic œdema accerſit. Sed imprimis comperta eſt fibrium protheiformis * natura: ephemera in hecticam, phthiſis in intermittentes, intermittentes etiam quartanæ in continuas, quæ in ſignis cujuſdam ſymptomatis ratione varia induunt nomina, inde enim febris ἑλώδησ, τυφώδης, πευφιγγώδησ, λυγγώδησ, φρικώδησ, &c.

** Vide Morton puretologiæ c. IX.*

** Sydenham de acutis.*

E converſo continuæ in intermittentes redeunt. Sic autumnales * febres quæ primùm de continuarum genere videntur, paucis poſt diebus (modò naturam non pervertat nimia medentis diligentia) in intermittentium caſtra tranſeunt. Sed quod hanc aſtruit veritatem, vix quemquam aſſignaveris morbum cujus ſpeciem & formam non induat febris. Apoplexiæ, colici dolores, diarrhœæ, ophtalmiæ ſæpè febrium quæ graſſantur tot larvæ * ſunt & adulterationes, quæ ſic ſub ementitâ facie medenti fucum faciunt. Similiter obſervarunt artis magiſtri eos morbos qui ſub quâdam epidemicâ, * varioloſâ v.g. conſtitutione contingunt, morbi illius depopulantis qui conſtitutioni nomen fecit, naturam & mores referre, adeò ut infeliciter ceſſura ſit comitum morborum curatio, niſi principem illum conſtitutionis morbum in comitibus debellandum * ſuſcipias. Sed non aliunde ducitur luculentius ejuſmodi cauſæ communis morborum argumentum quàm ex eâ vi & potentiâ quâ morbi naſcuntur diſſimiles ab iis cauſis quibus attribui ſolent, adeò ut à calidiſſimâ cauſâ frigidi fiant affectus & viciſſim. Hinc vinum utut calidum frigidiſſimos parit morbos, volatilibuſque licet & actuoſis particulis turgidum, chro-

** Morton puretologiæ c. IX.*

** Sydenham de acutis.*

** Iidem ibidem.*

nicos inducit affectus. Hâc de causâ vinolenti arthritides, languores, humorum deliquia, cruditates, catharrhos, animi ſtupores, cachexias incurrunt. Contrà aër frigidiſſimus calidiſſimas inducit ægritudines, pleuritides, anginas, rheumatiſmos, hæmorrhagias, &c. ab hâc iterùm communis cauſæ energiâ repetendi ſunt diverſi prorsùs affectus qui tamen ab eâdem causâ dimanant. Sic acores modò & coagula à lacticiniis naſcuntur, amarores modò & inflammationes. Stomachi cruditatibus nunc ſuccedunt lienteriæ & choleræ, nunc ileus & Dyſenteriæ. Nec raro à diverſis cauſis iidem naſcuntur affectus, à frigore enim & calore hæmorrhagiæ fiunt, febres, diarrhœæ. Communis illius cauſæ qualiſcunque ſit omnipotentiā adhuc oſtendit, remediorum quorumdam vix concipiendus, felix tamen eventus, illorum nempe quæ toto diverſa cælo eoſdem morbos curant. Hinc febres quæ amaris ſanari amant, acidis * quoque curantur. Rheumatiſmo, anginæ, pleuritidi quibus medetur ſanguinis miſſio, auxilio etiam eſſe perhibent volatilia, diaphoretica, ſudorifera. Denique communis morborum cauſæ præſentiam evincit nihil efficaciùs quàm diverſa utilis tamen in iiſdem morbis remediorum operandi ratio. Cortex peruvianus interdum alvum aut ſudorem movendo curat, ſæpiùs vacuando nihil. Ipecacuànha ut purgando dyſentericis auxiliatur, eoſdem quoque nihil vacuando curat. Martialia quæ in multis menſes & hæmorrhoides * revocant, comprimunt in aliis. Laudana & opiata * quæ in dyſentericis alvum cohibent in colicis doloribus (ſi ſpaſmodici ſunt) promovent; eadem quæ in calculoſis urinam ſiſtunt, in nephriticis reſtituunt; & dum in cæteris menſes & lochia retinent, in hyſtericis compreſſa revocant. Horum omnium rationes invenias in ea quam quærimus morborum causâ communi, quam quidem non perviderant medicinæ patres, ſenſerant tamen. Hanc enim vel indefinitam emendare docet atque delere morborum indolis & hiſtoriæ, naturæque tramitum accurata cognitio, propria iis ſeréque connata, quos non opinio ſed meditatio, non ſyſtema ſed obſervatio ad praxim formavit. Illa ipſa eſt quam innuit experientiſſimus Baglivus hâc diſſertatione quâ admonet quen-

* Vide Felic. Plater. pract. tom. 2. cap. 2. Martin. Ruland. curat. 100. centur. 1.

* Vide Fromānum de hæmorrhoidibus problemate 13. p. 277.

* Vide Ettmullerum de vi opij diaphoreticâ, & Wvedelij

opiologiam. dam latere morbos inter & naturam analogiſmum quem ipſe adhuc imo pectore meditatur. Igitur illam exſpiſcari ac definire communem cauſam hoc opus hic labor eſt, interim pluſquam dimidium cœpti jam tenet autor clariſſimus, tenebitque qui ſcripta illius diurnâ verſabit nocturnâque manu. Ex quò enim ille evicit corporis naturam totam in harmoniâ, concentu & æquilibrio poſitam eſſe, ſequitur morbos aliud eſſe nihil, quàm ab ordine & æquilibrio receſſus; ſanitatem verò reditum ad ordinem & æquilibrium. Sed nunquid non in his advertis communes morborum & ſanitatis cauſas, quas ritè aſſequi, mederi eſt? unde medici minùs erunt acidorum alcaliumve domitores, quàm æmulatores ordinis & adminiſtri.

Nec cauſaberis hoc vel illud ſanguinis vitium, quod delendum, emendandum, vacuandumque erit, hoc enim ut prętermitti non debet, in tantum cedet feliciter, in quantum ęquilibrium reſtituetur, quod in medentis animo ut primum eſſe debet, ita curationis legitimæ ſigillum eſt & argumentum. Si arduum videatur aut ultrà modum ingenij medentium qui ſenſuales ſunt phyſici, reſtituendum illud ęquilibrium; ad phyſices & mechanices rationem illud ſic accommodare diſces. Cogita datam eſſe ſolidis vim immenſam, quam ne ulteriùs quàm par eſt progrederetur, ęquilibrari voluit & temperari creator certo liquidorum libramine. Sanitatis ergò tutela in eo erit ut ſolidorum elater, nec intenſior ſit nec mollior, adeò ut ſolida vigeant non rigeant, cedant ultrò non flacceſcant; Tum ut fluida nec creſcant aut decreſcant nimiùm & in craſi nativâ perſeverent. Hæc ſi aliunde nutet aut periclitetur ſymmetria, medentis officij erit quâ ex parte ruet fulcire eam aut reparare. Artis ergò dexteritas erit in explorando fibræ motricis ſtatu, tono, facilitate; tum in aſſequendâ liquidorum quantitate, motu, integritate. Obſervando imprimis à nihilo metuendum eſſe magis quàm à ſolidis, unde ut virtus maxima, ita periculum majus; in illorum proinde ſervando mulcendove tono occupandam eſſe medentis curam: maximè cùm ſanguis qui ſub ſanitate mitis, benignus & ductilis erat, ſub morbis tumultu, impetu, acrimoniâ petulans factus, ſolidis qui-

bus continetur primùm inſultat,quorum fibras mille modis & locis ſtimulat,pungit,vellicat,quâ de causâ ab horroribus, rigoribus,vertigine auſpicantur non raro plures affectus.Sic intenſior factus ſolidorum elater fibrarum inducit criſpaturas, ſpaſmos,vaſorumque conſtrictiones & coarctationes quæ fluidis obices ponunt,hinc in capillaribus ſanguinis mora,lentor, ſagnatio,obſtructio tandem , ſi primùm labans tantùm ęquilibrium,alicubi tandem peſſundetur.Sed id mali nihil citiùs accelerabit quàm liquidorum moles, quæ ſub morbis inſigniter augetur;cohibitæ enim coctiones, ac proinde ſecretiones ſuccos & ſanguinem mirè cumulant,qui ſuâ inſoleſcentes multitudine rebellant , ſolidorumque detrectant juga , & impetu facto in viſcus quoddam impingendo apoſtaſin committunt.

Talia odorabantur medicinæ parentes ſummâ illâ curâ quâ partium laxitatem perveſtigabant ut remediis ſecuritatem & prognoſi certitudinem conciliarent.Ii ex cutis tepore, pulsûs & hypochondriorum mollitudine,humidâ linguâ,arvi facilitate ſalutem ægris augurabantur;quæ ſi deſiderarentur v.ſ. fotu,balneo,litu,enematis,diluentium uſu inducere ſtudebant ut ad catharſin tutum pateret iter. Hanc autem unicè laudabant ſi non tam copioſa quàm facilis erat, quæ non ſeroſa crudaque liquamina, ſed *veros* , ut aiebant , ***humores*** eliminabat. His ſit venia verbis & nominibus , de cætero ad ęquilibrij leges collimaſſe eos diceres adeò in illas quadrare videtur eorum medendi ratio. Quid enim meliùs oſtendit laxari & à ſpaſmo liberari partium fibras,tum purgantis operâ ſolvi qui morâ hærebant coagulabanturque morboſos ſuccos,quàm denſiorū humorum liberalis egeſtio;quæ ſi ſeroſorum fuerit, avulſi potiùs extortivè putidi laticis indicium eſt, & per ſtrictiſſimos adhuc & corrugatos hiatus,quàm victi morboſi humoris ſponteque loco cedentis,perque liberos,patentes & laxatos oſculorū exitus.

Meritò igitur analogiſmum agnoſcere convenit cum oculatiſſimo Baglivo noſtro,id eſt affinitatem quandam inter morbos quæ in hâc quam proponimus morborum causâ communi fundabitur ; in labante ſcilicet vel perdito fluidorum cum ſolidis æquilibrio. Conſtat ſaltem nullum dari morbum in quem non

competat talis hæc communis cauſa. Si enim in viſcus quoddã inciderit morbus, inibi ęquilibrium aut infirmari aut peſſumdari concipitur. Si in totum corpus (cujuſmodi ſunt febres) ubique labare æquilibrium aut ruere auguraberis, illicò ni avertat medici ſagacitas in aliquo viſcere (apoſtaſi factâ) periturum. Hinc quoque rationes eliciuntur quibus fit ut mutentur, transformentur, ſibi ſuccedant & in ſeſe invicem abeant morbi qui toto cęlo diverſi creduntur, quod medentibus *humoriſtis* explicare hactenus fuit inconceſſum. Reverà enim quo mechaniſmo, qui hãc partem modò obſidebat humor, certæ qualitatis, partique laboranti proprio circuitu additus, ad alteram ſubitò avolabit, locum & indolem ſubitò mutaturus. Non item ſi ad æquilibrij rationẽ confugias, quâ in opinione metamorphoſes morborum erunt nihil aliud, quàm modò in hanc, modò in alteram partem inducta corrugatio aut relaxatio, unde fit ut dum in parte primùm affectâ æquilibrium, reparatur, in alterâ illicò peſſumdetur. Ponas enim impetu facto ſanguinem in viſcus quoddam irruere, inibi æquilibrium rumpi periclitatur, Tunc ſolers medicus alterando, laxando, ſtimulando vacuandove imminentem hanc cladem diſſipare tentabit, ſin minùs, obſeſſam partem pro virili ſublevando, firmando tuendoque efficiet obtinebitque, ut in ignobiliores aut firmas minùs partes morbi impetus feratur, ubi deſpumet, rabiemque deponat. Sed cùm in avertẽdis malis arte adhuc potior ſit natura medicatrix, mirari deſines, ſi dum incerto ancipitique certamine colluctatur, hos vel illos rũpat obices, partium quarumdam tonum laxet dum aliarum fiet conſtrictio, ſicque ad varias ſedes pellat morbi inſultus, uſque dum in aliquo viſcere quod infirmius offenderit pedem figat morbus. Sic apoplexiam paralyſi, febres bene multas, pleuritides, &c. diarrhæis, ſudoribus, &c. finiri vides. Nec admodùm laborabis hîc in aſſignandâ causâ, quâ fit ut humor certæ naturæ qui modò quendã morbum fovebat, illicò mutatus in alterum loco & naturâ diverſum, generis alterius morbũ inferre videatur. Hîc enim meminiſſe ſufficiat, ruentis & labefactati quâdam in parte æquilibrij ut primum indicium eſt, ſic primum effectum eſſe ſecernendorum in eâ reſtagnationem & moram, unde humor qui ſub

priori

priori morbo coërcitus erat inductâ relaxatione ſolutus quaſi vaneſcet. Sed ſi tunc pulſus tantùm non diſſipatus morbi inſultus partis alterius æquilibrio vim inferat & corrugationem, qui huic alteri parti proprius erit humor intercipietur, morbum facie & naturâ diverſum commiſſurus. Porrò à corrugatione (quæ præcipua labantis æquilibrij cauſa eſt) maximam morborum partem committi argumentum eſt narcoticorũ virtus tam multis morbis, communibus propriis, chronicis acutis, ſympathicis idiopathicis, primigeniis ſymptomaticis tamque utiliter ſerviens, omnium remediorum, alterantium, vacuantium, purgantium, ſudoriferorũ, cardiacorum operas ſecundans aut adjuvans; nulli non amica parti;* cerebro, ſtomacho, pectori, abdomini: adeò ut ex opio ſi alicunde, panacea fermè expectaretur. Rem adhuc evincit magis hyſtericorum affectuum natura, qui omnium maximè ſpaſmodici nullius non conſenſu habentur. In his autem quod tam multiformes quotidie eâdem in ægrotante ſymptomatum tot quaſi morborum facies animadvertas, unica cauſa eſt alterna nempe partiũ facta ſpaſmodica corrugatio aut relaxatio. Hinc quæ modò pallida jacebat, ſemianimis & vera mortis imago, eadẽ non multo poſt garrula fit in riſum effuſa; altera inſomnes ducebat noctes quæ poſteà ſopore gravabitur; alterius menſes ſiſtebantur qui progrediente morbo affatim & periculosè prorumpent. Adde in hâc citam eſſe alvum, aſtrictam in alterâ. Illa vomiturit aſſiduè, hæc vomitoria quoque retinet. In aliis membra dolore rigent, in multis ſtupent, dumque plures fœtidis gaudent, non paucæ ſuaveolentibus recreantur. Adeò verum eſt à causâ communi, nutante ſcilicet plus minus æquilibrio partium, ab earumque inductâ criſpaturâ & relaxatione, ut varia hæc oriuntur ſymptomata, ſic varios quotquot ſunt poſſe committi morbos.

* Vide Tilingium de laudano.

Rogabis quid in tantâ ſyſtematum copiâ, prærogativæ teneat, poſtremum illud quod ex Bagliviano opere innuitur. Me hercle admodùm; in varias partes ſciſſa vides medẽtium ingenia quæ ſic conciliabis. Bagliviani enim ſyſtematis cõmendatio eſt nulli adverſari, nemini non concordare, adeò ut cæterorum ſyſtematum baſis ſit & norma, coronis ac complementum, illorum enim uſus

oſtendit ac moderatur,abuſus emendat. Hic acidum confodiendum habere putat,ille ſeri colluviem vacuandam,tertius calorem reſtinguendum,ſedandas quartus ſubtilis materiæ turbas,ultimus ſolvendum accelerandumque ſanguinis lentorem;omnia hæc, fideliâ unâ & eâdem obtinebis,ſi in æquilibrium reſtituendum incumbas. Ut enim pereunte æquilibrio ſucci morantur , lentore aceſcunt,turbantur,fervēt,incaleſcunt,ſic,hæc omnia æquilibrio reſtituto illicò ceſſabunt. Talis ſyſtematis beneficio fiet adhuc, ut impoſterùm eodem colliment medicorum operæ,ſermones,conſilia , in unius nempe æquilibrij reſtitutionem , fietque omnium ſermo idem,intentio communis,loquela una. De concentu enim, proportione & harmoniâ partium cogitabunt omnes,acidum,calorem,lentorem & humorum efferveſcentiam proferentes minùs ut morborum cauſas,quam ut communis cauſæ morborum,labefactati nempe æquilibrij effectus & ſymptomata. Præterea in animo habentes, in harmoniâ & proportionibus reddendis ponendam eſſe medici curam,à remediis fortioribus,turbulentis, exaſperantibus metuere diſcent , ea præferentes quæ pacem ſectantur,ſedantque tumultus. Tandem quid non utilitatis hinc arti redibit & ægris?ad corporis enim œconomiæ leges , quæ ordinis, rationis & proportionum ſunt,ſuas formare mentes cogentur medici, vulgaribus de humorum ſaburræ,multitudinis & craſſities notionibus ad plebeculam ablegatis; ſicque quod Baglivi noſtri laus erit,lucem caligini, pacem diſſidiis, præjudiciis veritatem plauſu omnium ſuccedere videbit medicina.

Cæterùm ſi quoſdam offendat quod autoris mentem dilatare videamur,ignoſcet cùm attenderit ea non eſſe Bagliviana opera quæ ſtipitum inſtar inanium truncum & ramos vix concipiunt , meliùs comparaveris fœcundis iis germinibus , quæ ultrò fruticant. Sentias enim in iis recondita totius medendi ſcientiæ ſemina , quæ obviorum quorumvis medentium meditatione exculta pullulant ultrò ac ſoboleſcunt. Interim cum tantum virum æmulari ſolùm detur,non aſſequi,præterquàm quòd ut ea quæ noſtra ſunt doctioribus nec Zelotypis , recoquenda proponimus , non eam nobis eſſe mentem profitemur ſenſum Baglivianum

adulterandi ſed aperiendi illius & interpretandi, quo in negotio ſi quid delicti admiſerimus hoc totum noſtrum erit, felix tamen nec pœnitendum, ſi errore noſtro invitatus humaniſſimus autor, meliora ſuppeditet ac ſubſtituat.

Sequitur ejuſdem diſſertationis pars altera, quæ de lapidum, &c. vegetatione tractat; Alterum novi argumenti genus, quo analogiſmus naturæ evincitur. Hinc enim liquet quid eſſe commune plantarum inter & foſſilium naturas, cùm pari ratione utraque creſcant ac pullulent; argumento, ſimilem ubique eſſe naturam, quæ ſimpliciſſima ex iiſdem & paucis mira & diſſimilia producit. Hîc adhuc mirari ſubit ex re fluidiſſimâ & molli, ſolidiſſima enaſci & duriſſima; hîc enim oſtenditur multigenis obſervationibus aquæ genus eſſe unde ſuos natales ducant lapides & gemmæ.

Diſſertationem claudit appendicis loco terræ motûs hiſtoria, ubi non pauca reperias quæ hiſtoriam naturalem illuſtrant & augent.

Sequuntur epiſtolæ ex præcipuis Europæ locis ad celeberrimum autorem noſtrum undique miſſæ, luculentiſſima tot argumenta quibus Baglivi operum utilitatem & præſtantiam non apud nos ſolùm, ſed apud diſſitas gentes celebrari patet; veriùs appellabis Baglivianæ veritatis publica teſtimonia. Si enim *vox Dei ſit vox populi*; cælo terriſque probari Bagliviana opera palam eſt, quæ non unius populi voce, ſed univerſis populorum ſuffragiis approbantur. Animæ ſunt vulgares quarum fama ſenſim ac lentè ſerpendo creſcit, magna autem nomina ſtatim adoleſcunt. Hujus generis ſit oportet Bagliviana virtus, quæ privata diù durare non potuit ſed illicò publica facta eſt. Ecce tamen tot inter plauſus calumniatoris dentem experitur, adeò ubique ſerpit Zoilorum gens, quælibet in quemvis opprobria dicere ſæva. Is eſt * D. le Mort cujus nomini parcere & honori voluntas fuiſſet, arti enim chymicæ apud Batavos proindeque medicinę ſervit utiliter. Sed iſthęc ſors eſt maledicorum; bonorum nomini invident, proprio luunt ac retaliant. Per quę enim quis peccat, per hęc

* Jacobi le Mortij fundaméta. tract. chymia vindicata p. 30. &c.

& punitur. Tota autem D. le Mort adversùs D. Baglivum querelarum ſumma eſt, chymię contemptus, de quo cum Baglivo vehementer expoſtulat. Sed le Mortium fallit in chymiam cœcus amor, qui cùm veros quibus chymia obnoxia eſt nęvos non videt, aliis quos odit, imaginarios imputat. Sed injuria hæc à le Mortio vibrata in Baglivum, inulta non abiit. Illum enim incautè locutum acriter refutat, arguitque mendaciis D. Goris * apud Batavos optimę chymię decus ac vindex. Tam autem ambitioſa eſt chymię tyrannis! deſpici ſe putat ſi ceſſet adulari; amatores enim ambit non amicos, mancipia non auditores, ſolo eorum ſodalitio gaudens qui cultores minùs quam adoratores illius facti, furnos & chymica crepant mera, quibus cogitata quævis & inventa optima claudicare videntur, niſi chymiam ſapiant aut parentem agnoſcant. Sic eſt veſanus amor, *quiſquis* enim (ut aiunt) *amat ranam, ranam putet eſſe Dianam.* Hęc autem le Mortij querimonia adversùs clariſſimum autorem noſtrum, argumentum dedit amiciſſimę & eruditiſſimę epiſtolę D. Palillij Romani medici meritiſſimi, quam hîc habes pag. 676. ubi amicum ulciſcendo Palillius, Hippocratis & Baglivi miſcet cauſas, veram medicinę praxin, & theoriam tuendo adversûs le Mortium & ſimiles chymiæ zelatores. Nec immeritò utriuſque litem communem facit, Gręcorum enim Hippocrati propiùs acedit nemo, quàm Baglivus Romanorum Hippocrates.

* Chymia liberata &c. per Gerardum Goris p. 51. 55. &c.

Epiſtolarum (ut & diſſertationum) quæ ſuperſunt argumenta exſcribere longiùs iret, ea tamen prętermittenda non eſt epiſtola quâ reſpondet autor ſapientiſſimus D. Andry Medico Pariſienſi clariſſimo. Hic ſcitâ officiique plenâ epiſtolâ Baglivum interrogaverat de purgatione in principio morborum; reſcribens Baglivus admonet, quàm ſtrictiſſimis cancellis coërceri debeat purgatio in acutis. Ubi enim, ait, minima apparet ſuſpicio acuti & inflammatorij morbi *à purgatione in principio omnimodè abſtineo, ut in meâ praxi animadverti, nec indiſcriminatim morborum omnium curatio à purgatione inchoanda eſt* ſicuti plures apud vos faciunt, *nec tales apud nos*

deſunt. Imò ſi cum acutis conjunctæ ſunt fibres earum initio ſanguinis miſſionem ſemel & pluries celebrandam ſuadet & laudat Baglivus adversùs Helmontianos, id eſt ejuſmodi homines qui ſanguinis miſſionem indeſinenter allatrantes, illius vellicandæ occaſionem paſſim & ex induſtriâ ſcriptis & verbo aucupantur: gens intereà medentium, qui dùm haberi volunt humani ſanguinis avari, ęgrorum miſerè prodigunt vitas, tales enim teſte Baglivo pag. 649. à ſanguinis miſſione abſtinendo, mille in pericula ęgros conjiciunt. Poſthàc non erit unde Baglivi & orgaſmi nominibus ampliùs abutantur purgationis ęmulatores, aut ſi quid audeant, id criminis utpote invitis ac reclamantibus medendi magiſtris commiſſum, in autores ipſos redundabit. Plura alia ſubjungenda reſtant, quæ opus ſimul ac autorem mirè commendarent, ſed ſuperſedere jubet publica vox, noſtrorum non tantùm ſed & exterorum *, editionis hujus moræ impatiens, quæque hæc ut ut rudi præcipitique calamo ſcripta ſatis eſſe clamat. Manum ergò de tabulâ. Et quidem fortunæ periculo, imparatique lectoris inclementiæ relictum nihil periclitaretur hoc opus, quod blanditias moroſis, facilibus delicias parat.

* Vide epiſtolas ad autorẽ ſcriptas imprimis à D. Hotton p. 666.

AUTHORIS PRÆFATIO.

PRUDENTIA judicandi rectè de morbis, graviſſima res eſt, eademque præſentis operis argumentum. Medicina namque, vel prudentia eſt, vel prudentiæ ſpecies, cui perficiendæ cum nihil æquè conducat, ac experientia, propterea nemini mirum videri debet, quod ob eandem, vel nihil, vel malè adhibitam, tantus in Medicina hoc ſæculo, & errorum, & Errantium numerus excreverit. Expleto nuperis annis Neapoli ſtudiorum meorum curriculo, & Orâ maritimâ Dalmatiæ peragratâ, nil magis in votis erat, quàm Italiæ Academias adire, ut, ecquis eſſet in iis, poſt tot, tantoſque novitatum rumores, Praxeos Medicæ ſtatus, addiſcerem. Unde luſtratis diligenter ſingulis, dici vix poteſt, quam labefactatam ab opinandi licentia Medicinam, & à priſca ſua ſapientia deſciviſſe Noſtrates repererim.

In nonnullis namque Academiis, ita malè adverſus Veterum opiniones affectos vidi, ut humanæ mentis majeſtatem imminutam putent, ſi in legendis Galenicorum libris operæ quid, vel temporis collocetur. Ob idque ſuum miſerè torquere, vexareque ingenium, ut novum quid, & hactenus inauditum comminiſci poſſint; & ſi quid ejuſmodi fuerint aſſecuti, præclarè ſecum, & cum re medica egiſſe arbitrentur. In aliis contrà tam anxiè, & religioſè theorematis Veterum inhærere, ut inventa Recentiorum quantumvis præclara, & utilia exagitare non deſinant; ſoliſque contenti purgantibus, venæ ſectionibus, & veſicantibus, morborum omnium curationem uno, quod ajunt, calceo metiuntur. In omnibus denique perpetuas eſſe inter medicos contentiones, odia, & imprudentem quandam, aut ad fingendas novitates proclivitatem, aut in anticipatis opinionibus perperam retinendis pervicaciam. Et quod his omnibus pejus eſt, medicinam Parentem ſuam, & magiſtram, non clam ſolummodò, & in privatis colloquiis, ſed palam, & ſparſis in vulgus libris, tanquam incertam, & præſtigiatricem proſcindere, tanto certè

illius, ejuſdemque Profeſſorum detrimento, ut quæ ſummos apud Viros in pretio ſemper fuit, habuitque vel ipſos Reges ſibi perpetuò obnoxios Scientiarum Princeps, deſpecta jaceat multis jam locis, & antelatas ſibi, vel viliſsimas, imò pernicioſiſsimas artes, vehementer doleat.

Ob iſtam itaque infinitam propemodum opinionum varietatem, cui memet potius addicerem, animi dubius, eò tandem deveni ut nullius in verba jurare, ſed ſolo præeunte Rationis, & Experientiæ lumine acriter, & indefeſsè veritatem inveſtigare decernerem. Quâ ratione, inſtitutis per non exiguum temporis ſpatium ſeverioribus morborum obſervationibus, in variis Italiæ Xenodochiis, deprehendi me paucioribus menſibus, quàm antea annis, majores hac in arte progreſsus habuiſse, ac nihil omninò magis verum eſse, quam quod olim à Manilio uſurpatum legimus. Artem experientia fecit, exemplo monſtrante viam. *Cùm verò iſtæ meæ obſervationes primùm quidem negligenter, & memoriæ tantum causâ ſcriptæ, poſtmodum autem in certa quædam genera digeſtæ, in Amicorum manus perveniſsent; iſti prorsùs à me contendere, multiſque verbis agere, ut eas publici juris facerem. At mihi, tum tenuitatis meæ conſcio, tum etiam non ignaro deſpectui vulgò haberi Medicum, cui auctoritatem canities, & longa ætas non conciliaverit, certum omninò erat petentibus, quin & vim propè facientibus nequaquam cedere, niſi tandem invitum, ac reluctantem à ſententia mea diſcedere coegiſset ſummorum Virorum auctoritas; quorum omnium longo ordine hîc nomina recenſere nolim, ne in aliquod videar oſtentationis, inaniſve gloriæ vitium incurrere.*

Antequam dicendi finem faciam, librum iſtum lecturos hoc unum rogo, ut me in ingerenda, ac ſæpius inculcanda experientiæ, & naturæ imitandæ neceſſitate necnon hypotheſeon, ac ſyſtematum vanitate explodenda, moleſtum fortè, ac ferè putidum, excuſatum habere velint! Equidem in lamentanda tantæ artis calamitate, exiſtimavi neceſſariò mihi eſſe, de unico quod adhiberi poſſit remedio, ſi non ſubtilius (quod præſtare nequeam) diſputandum at certè, quod fas eſt, ſæpius, ac dolentius deplorandum Nemo porrò dixerit, ubi ſumma res agitur, auribus ſerviendum eſſe, ſed potius ea dici oportere, quæ

tempus, quæ rei magnitudo, quæ urgens neceſsitas poſtularent. Enim verò cum tota medicinæ prudentia in eo poſita videatur, ut morbum cum morbo, tempus cum tempore, hominem cum homine compares, quò advenientia, & creſcentia mala ſuis certis ſignis, ac nominibus ea diſtinguere, iiſdemque idonea, aptave remedia adhibere queas: nemo certè inficias iverit, nullam prorſus & Nobiliſsimæ Scientiæ exornandæ, & curandis hominibus utiliorem operam navari poſſe, quam ſi præſtantiſſimæ artis Studioſi, immenſo retrò tempore jam factas à Majoribus noſtris obſervationes attenderent, novaſque in dies animadverterent, ac notarent. Quam quidem promovendæ artis rationem, ſi jam indè ab Hippocratis temporibus ad hanc noſtram uſque ætatem, conſtanter homines retinuiſſent, dici vix poteſt, quot quantique progreſſus hac hodie parte haberentur. Cur verò rem alioqui adeò neceſſariam, tam præclaram, atque ità feliciter inſtitutam reliquerint, ut ſe infinitis, & (ut Apoſtoli verbis utar) interminatis quęſtionibus, & *λογομακίαις implicarent, aliam afferre cauſam non poſſem, quam offenſi, ac ulciſcentis Numinis iram. Hoc ſanè, vel invitus fatebitur, quiſquis in ætatem hanc noſtram oculos conjecerit; cum enim cæteræ omnes quâ diſciplinæ, quâ artes; non ſolùm in priſtinum ſplendorem reſtitutæ fuerint, ſed in dies magis magiſque excultæ, noviſque inventis ornatæ floreant; ſola medicinæ praxis, neſcio quo fato, maxima ſui parte jaceat, &, quod maximè dolendum, vilior quotidiè apud indoctos evadat. Quod cur ità ſit, id unum in cauſa eſſe arbitror, quod obſervationum, undè Ars præſtantiſſima effecta fuerat, ratione contemptâ, ſyſtematis, & hypotheſibus prorſus indulſerint; non tam de cognoſcendis, curandiſque morbis, quam quo pacto eorum probabilem rationem redderent, ſolliciti. Ex quo fit, ut in maximam humani generis perniciem, & Medicinæ dedecus, non jam tutiſſima artis præſcripta, ſed proprij ingenij commenta conſulant.*

Cæterum nolim quis exiſtimet, me huic operi faciundo, accinctum eſſe, ut inanem gloriolam aucuparer, meumque per ora hominum nomen utcumque volitaret; etenim nil mihi antiquius eſt, quam & æternæ vitæ memoriâ, & caducarum, fluxarumque rerum conſideratione, me ab hujuſce vitæ blanditiis, atque illecebris revocare.

Nullis

Nullis nota Quiritibus
Ætas, per tacitum fluat.
Sic, cum tranſierint mei,
Nullo cum ſtrepitu dies,
Plebeius moriar ſenex.
Illi mors gravis incubat,
Qui notus nimis omnibus,
Ignotus moritur ſibi. *

Solus veritatis amor, & communis utilitatis ſtudium, ad has partes ſuſcipiendas impulerunt. Quid, quantumque hoc meum ſit, prudentis, ac boni Viri judicium eſto; mihi ſatis ſuperque erit, illud, & publicæ utilitati, & præſertim Romanorum Civium incolumitati conſecraſſe.

*Senec. Trag. Thyeſt. act. 2.

Romæ Prid. Kal. Martias M. DCXCVI.

INDEX

Opuſculorum in hoc volumine contentorum.

DE PRAXI MEDICA LIBER I.

Caput 1. *De maxima Obſervationum in re medica neceſſitate. Monita.* pag. 1

Caput 2. *Origo, Progreſſus, & quicquid ineſt certi Medicinæ, Obſervationibus magna ex parte debetur.* 5

Caput 3. *De impedimentis, quæ Medicorum in obſervando diligentiam huc uſque retardarunt.* 8

Caput 4. *Impedimentum* 1. *Deriſio veterum Medicorum.* 10

Caput 5. *Impedimentum* 2. *Falſa Medicorum idola, ſive opiniones falsò præconceptæ.* 12

Caput 6. *Impedimentum* 3. *Falſum genus analogiarum ſive falſæ ſimilitudines.* 18

Caput 7. *Impedimentum* 4. *Præpoſtera librorum lectio.* 21

Caput 8. *Impedimentum* 5. *Præpoſtera librorum interpretatio efficiendorumque ſyſtematum Cachoete.* 28

Caput 9. *Impedimentum* 6. *Intermiſſum ſtudium tractandi de morbis aphoriſticè.* 32

De Pleuritide. 33

Appendix ad Pleuritidem. 37

De Febribus in genere. 48

De Febribus malignis & meſſentericis. 51

De Lumbricis Puerorum. 59

De Variolis & Morbillis. 60

De Obſervatione Hypochondriorum in acutis. 62

De Tumoribus & Suppurationibus in externa parte Abdominis. 63

De Criſi & Diebus criticis. 65

De Sudore in acutis. 67

De Parotidibus & de Surditate in acutis. 69

De Vrinâ in acutis. 71

De Pulſu in acutis. 73

De Inappetentiâ. 74

De Capitis affectionibus in acutis. ibid.

De Obſervatione oculorum in acutis. 77

De Decubitu Ægrorum. ibid.
De Voce & Facie in acutis. 78
De Abſceſſu acutorum. 79
De Rigore acutorum. 80
De Hydrope Sicco. 81
De Ictero flavo. 82
De Hemorragiâ in acutis. 86
De raris affectibus jecoris. 87
De Reſpiratione in acutis. 89
De raris Pulmonum affectionibus. 91
De Lumborum affectione in acutis. 93
De Lue venerea & morbis Glandularum. 95
De Colicâ. 100
De Phrenitide. 102
De Aſthmate. 103
Appendix de Aſthmate. 104
De Diarrhæa & Dyſſenteria. 107
Appendix ad Dyſſenteriam. 110
De Apoplexia. ibid.
De Dolore in genere, Convulſione, & Motibus Convulſivis. 112
De Tuſſi. 114
De Calculo & Podagrâ. 115
Caput 10. *De Variis medicinæ ætatibus, ejuſdemque progreſſibus.* 119
Caput 11. *De fontibus theoriæ & praxeos.* 122
Caput 12. *Methodus ad Tyrones de morborum hypotheſi rectè conſtruenda.* 127
Caput 13. *Quanti interſit præcepta, ſive certas conſtanteſque regulas ſtabilire, ad quas judicia ſua dirigere queat, in ambiguis morborum eventis hærens, perplexuſque medicus.* 135
Caput 14. *De medendis animi morbis, & inſtituenda eorundem hiſtoria.* 147
Caput 15. *Parӕneſis ad medicos de inveſtiganda, & ſtabilienda medendi methodo Popularibus ſuis præ cæteris accommodata ubi obiter de natura aeris romani, curandiſque Romanorum morbis.* 156

LIBER II.

Caput 1. *Quod erit inſtar prolegomenon ad librum præſentem.* 164
Caput 2. *Manifeſtantur cauſæ nonnullæ præcipuæ, quæ morborum hiſtoriam, ſivè medicinam primam hucuſque retardarunt.* 166
Caput 3. *Traduntur regulæ inſtituendi, & promovendi hiſtoriam morborum, ab eademque deducendi aphoriſmos curativos.* 170
Caput 4. *De erigendis Academiis promovendæ praxeos gratiâ.* 177
Caput 5. *Solvuntur argumenta, quæ nobis objici poſſent.* 181

Caput 6. *Specimen hiſtoriæ primæ in deſcribenda podagra, ejuſque aphoriſmis practicis breviter expreſſum.* 185
§. *Unicus proponens aphoriſmos practicos, ab hiſtoria prima podagræ eductos.* 192
Caput 7. *Schedula monitoria de iis, quæ deſiderantur adhuc in arte noſtra.* 194
Caput 8. *De Signis morborum diagnoſticis, & fontibus eorundem.* 196
Caput 9. *De cauſis morborum.* 200
§. I. *Prolegomena ad hiſtoriam, diviſionemque cauſarum opportuna.* ibid.
§. II. *De cauſa procatharctica, & proigumeni, ſeu diſpoſitione corporis.* 204
§. III. *De cauſa proxima morborum, necnon de fontibus præcipuis eandem inveſtigandi.* 209
Caput 10. *De indicationibus rectè inſtituendis.* 218
Caput 11. *De remediis ſpecificis, eorumque hiſtoria.* 224
Caput 12. *Centaurus. Sivè de Paradoxis recentium medicorum in deriſione criſium, dierum criticorum, &c.* 231

SPECIMEN QUATUOR LIBRORUM DE FIBRA MOTRICE ET MORBOSA. 237

PRæfatio in ſpecimen quatuor librorum de Fibra motrice & morboſa. 247
Animadverſiones in Practicen novam. 249
Animadverſiones in Theoricen veterem. 253
Specimen Libri primi de Fibra motrice. 261
Caput I. *De Fibrarum Origine & diviſione.* ibid.
Caput II. *De variis modis fibrarum ſtructuram inveſtigandi.* 265
Caput III. *De partibus, quæ fiunt ex fibra carnea, & iis quæ fiunt ex membranea.* 268
Caput IV. *De origine motus ſolidorum.* 270
Caput V. *De comparatione motus cordis & duræ matris. Ubi de duræ matris ſtructura, elatere, reſiſtentia, impulſu & poteſtate in ſolida, & fluida corporis animati. Item de membranarum motu ſyſtaltico, & reflexivo.* 272
Corollaria & poſtulata. 286
Experimenta. 288
De motu Meningum, & oſcillatione ſolidorum. 289
Caput VI. *De æquilibrio ſolidorum cum ſolidis, ſolidorum cum liquidis, & liquidorum inter ſe, hujuſque æquilibrij vi, poteſtate, uſu & cognitione Medicis ſummoperè neceſſaria ad benè medendum.* 297
Corollaria & poſtulata. 305
Caput VII. *De variis fibrarum effectibus, & primo de magna vi, elatere, & reſiſtentia ſolidorum.* 308
Corollaria & poſtulata. 317
Caput VIII. *De motu ſyſtaltico, ſivè de oſcillatione, & vi contractili ſolidorũ.* 319
Corollaria & poſtulata. 326

Propoſitio I. *Motus ſanguinis, aut aliorum liquidorum versùs aliquam partem inclinans, in contrariam diverti poteſt, à venæ ſectione, purgatione, vomitu, chlyſtere, & ſimilibus.* 328
Propoſitio II. *Ad fluidorum debitas ſecretiones, determinatus in iis motus requiritur.* 329
Propoſitio III. *Fluida ſuprà & infrà neſciunt, ſed undequaque currunt indifferenter, prout hinc indè impelluntur.* ibid.
Propoſitio IV. *Proprium eſt ſanguinis circulantis, quando tardiori motu procedit, ut ſerum ab ejus ſinu ſecernatur, majori vel minori copiâ, prout motus erit magis, vel minùs retardatus.* 330
Caput IX. *De mira propagatione oſcillationis fibrarum, ejuſdemque inter ipſas continua permutatione ad remotas quaſque partes.* 331
Propoſitio I. *Determinata ſanguinis, & liquidorum quantitas eſſe debet in quolibet temperamento, nec magis, nec minùs.* 338
Propoſitio II. *Peccans ſanguis ſuperfluus non eſt ſiſtendus, ſed ſinendus ut fluat, quò natura velit.* 339
Propoſitio III. *Strictum, & laxum fluidis æque, ac ſolidis competit in corpore animato.* ibid
Propoſitio IV. *Non obſtante continuo liquidorum circulo, dantur tamen revulſiones, & derivationes humorum in curatione morborum.* 340
Propoſitio V. *Sanguinis motus impeditus in aliquo ſurculo, vicinus omnem illam liquidi molem excipit, & ad altiora propellit.* 341
Caput X. *De conſenſu ſolidorum jure originis, vicinitatis, uſus, & communicationis officij, &c.* 342
Corollaria & poſtulata. 349
Propoſitio I. *In juvenibus humores ut plurimùm faciunt impetum ſuperiora versùs, in ſenibus verò versùs inferiora.* 350
Propoſitio II. *Fluida & ſolida ex repetitis actibus, & conſuetudine hominis, peculiarem acquirunt naturam.* 351
Propoſitiones III. IV. V. VI. & VII. *Intercepto motu liquidi in aliqua parte, intercipitur & vicina, ſoluto, ſolvitur.* ibid.
Propoſitio VIII. *Nonnulla afferuntur de mechanica ſecretione liquidorum in corpore animato.* 353
Caput XI. *De irritatione ſolidorum, ſivè de ſtimulis, & variis ſtimulorum effectibus.* 355
Caput XII. *De laxitate ſolidorum, & variis ejuſdem effectibus.* 360

SPECIMEN TRIUM RELIQUORUM LIBRORUM, DE FIBRA MOTRICE ET MORBOSA. 366

Caput I. *De morborum ſucceſſionibus.* 367
Caput II. *De præſagiorum originibus, uſu, methodo, & certitudine.* 376

Caput III. *De Conſtitutionibus annorum & temporum, aeriſque influxibus inveſtigandis ac perdiſcendis, ad morbos dignoſcendos & curandos.* 377
Caput IV. *De morbis incurabilibus ex ignorantia Medicorum, & ex impoſſibilitate naturæ.* 378
Caput V. *De morborum occaſionibus.* 379
Caput VI. *De vita ſalubri ad centum, & plures annos producenda.* 381
Caput VII. *De apparatu & diſpoſitione humorum ad morbos ſuſcipiendos, ſivè de parvis magnorum morborum initiis.* 382
Caput VIII. *De patientia ægroti, & medici ad benè curandum ſummoperè neceſſaria.* 383
Caput IX. *De ciborum delectu, ſivè de methodo curandi morbos quamplures per opportunum ciborum genus, ſine ope remediorum.* 384
Caput X. *De morbis venereorum.* 385
Caput XI. *De occultis, & lethalibus viſcerum varicibus, aneuriſmatibus, & hydatidibus.* 386
Caput XII. *De mutando aere in longis, & difficilibus morbis.* ibid.
Caput XIII. *De febribus meſſentericis, opus novum, non à lectione librorum, ſed ab obſervatione naturæ petitum.* 388
Caput XIV. *De methodo curandi morbos quamplures muſicâ, ſaltatione, equitatione, navigatione, venatione, ruſticatione, debitoque ſex rerum nonnaturalium uſu, ſine inutili remediorum acervo. Ubi etiam de diæta Pythagoreorum.* 390
Caput XV. *De anatome, natura, & uſu pinguedinis, & morbis ab eadem pendentibus.* 393
Caput XVI. *De natura, & uſu ſalivæ, ejuſdemque morbis.* ibid.
Caput XVII. *De uſu, & abuſu diluentium, & oleoſorum, quæ nunc apud noſtrates maximè adminiſtrantur.* 394

SERIES VARIAR. DISSERTATIONUM. 395

Diſſertatio I. *De anatome fibrarum, de motu muſculorum, ac de morbis ſolidorum. Ubi etiam de duræ matris elatere, oſcillatione perpetua, & de ſolidorum ſuprà fluida corporis animati majori vi, majori impetu, & longè majori reſiſtentiâ.* 397
Diſſertatio II. *De experimentis circà ſalivam, ejuſdemque naturâ, uſu, & morbis.* 422
Diſſertatio III. *De experimentis circà bilem, ejuſdemque naturâ, uſu, & morbis.* 428
Experimenta. 436
Experimenta varia. 439
Concluſio ab experimentis deducta. 440
Diſſertatio IV. *De experimentis circà ſanguinem, ubi obiter de reſpiratione*

& ſomno; de ſtatice aëris, & liquidorum per obſervationes barometricas, & hydroſtaticas ad uſum reſpirationis explicatâ; de circulatione ſanguinis in teſtudine ejuſdemque cordis anatome. 442
Experimenta circà ſanguinem. 463
Infuſoria in jugularem canis. 465
Diſſertatio V. *De morborum & naturæ analogiſmo, de Vegetatione lapidum, & de terræmotu romano, ac urbium adjacentium, anno* 1703. 467
De morborum & naturæ analogiſmo. 471
De Vegetatione lapidum. 475
Obſervationes. 477
Concluſio. 482
De terræmotu romano, & urbium adjacentium anno 1703. 501
Hiſtoria romani terræmotus, & urbium adjacentium anno infeliciſſimo 1703. 511
Exemplar epiſtolæ romam miſſæ Excellentiſſimo Duci de Vzeda oratori catholico, à miniſtro hiſpano, quem Prorex Neapolis Aquilam dimiſerat ad damna exploranda terræmotuum præteritorum causâ producta, ab italico ſermone latinè fideliter reddita. 525
Series urbium, oppidorum, & pagorum tàm in ſamnio Regni Neapolis, quàm in locis ditioni Pontificiæ ſubditis, quæ præteritis terræmotibus damna, & ruinas paſſa ſunt, excerpta ex diario Neapolitano, juſſu Proregis typis dato 1703. *Neapoli.* 529
Series urbium, pagorum, & oppidorum ditionis eccleſiaſticæ in Vmbriâ & Sabinis, quæ his terræmotibus aut diruta ſunt, aut ferè devaſtata anno 1703. 531
Diſſertatio VI. *De anatome, morſu & effectibus Tarantulæ.* 539
Caput I. *Etymon nominis, & differentiæ Tarantularum.* 545
Caput II. *De natura, & ſitu Regionum, in quibus naſcitur Tarantula.* 546
Caput III. *Anatome Tarantulæ.* 548
Caput IV. *Vaſa ſeminalia, ovum, & generatio Tarantulæ exponuntur, ubi obiter nonnulla de ovis oſtrearum, & de ſemine in genere.* 550
Caput V. *De morſu Tarantulæ.* 552
Caput VI. *Morbi, & ſymptomata morſum conſequentia deſcribuntur.* 554
Caput VII. *Cætera ſymptomata ulteriùs exponuntur, & quam cum aliis morbis analogiam habeant, demonſtratur.* 556
Caput VIII. *Curatio morsûs Tarantulæ, & effectuum ab eo provenientium.* 559
Caput IX. *Chorea, & muſica ſunt præcipuum hujus veneni antidotum. Vbi obiter modus ſaltandi Apuliæ familiaris deſcribitur.* 562
Caput X. *Nonnulla alia circà choream breviter expenduntur.* 564
Caput XI. *Varia ægrorum hiſtoriæ proponuntur.* 567
Caput XII. *Nonnulla dubitativè proponuntur circà hujus veneni genuinam naturam.* 573
Caput XIII. *Quid agat muſica in Tarantatis, & in aliis morbis, breviter examinatur.* 577

Diſſertatio VII. *De Uſu, & abuſu veſicantium.* 581
Caput I. *Nonnulla præponuntur experimenta circà effectus cantharidum.* 587
Caput II. *De incommodis ab uſu veſicantium.* 591
Caput III. *De commodis ab uſu veſicantium.* 595
Caput IV. *Veſicantium natura evidenter demonſtratur ex mechanicâ ſtimulorum doctrinâ.* 601
Diſſertatio VIII. *De obſervationibus anatomicis, & practicis, varij argumenti.* 607
Sylloge experimentorum per infuſoriam in vivis animalibus. 613
Hiſtoria morbi & ſectionis cadaveris Marcelli Malpighij archiatri Pontificij. 621
Appendix de apoplexiis ferè epidemicis proximè elapſo biennio in Urbe, & per Italiam obſervatis. 623
Epiſtolæ clarorum Virorum, quorum judicio & autoritate Georgij Baglivi opera confirmantur. 625
Epiſtola I. *De Lumbricis latis.* 627
Epiſtola II. *De purgatione in principio febrium, ac de febribus meſſentericis.* 642
Epiſtola III. *De admiranda vi ſolidorum.* 651
Epiſtola IV. *De ratâ diabetis curatione.* 657
Epiſtola V. *Laudans Praxim medicam Baglivi.* 661
Epiſtola VI. *De eodem argumento ac præcedens.* 663
Epiſtola VII. *Laudat & Baglivum & ejus opera.* 665
Epiſtola VIII. *Praxim medicam Baglivi commendat.* 667
Epiſtola IX. *Pro impetratione operum Baglivi.* 669
Epiſtola X. *Baglivum mirificè laudat & extollit.* 670
Epiſtola XI. *Baglivum & ejus praxim medicam laudat.* 671
Epiſtola XII. *Praxim medicam ſummoperè commendat.* 673
Epiſtola XIII. *Grates agit ob receptum opus de fibrâ motrice & morboſa, &c.* 674
Epiſtola XIV. *De Vanitate obtrectatorum Hippocratis, & Galeni.* 676
Series magis notabilium obſervatorum hoc anno 1703. durantibus terræmotubus in Latio & finitimis Umbriæ Regionibus. 689
Obſervationes de terræmotubus factæ ſub Altitudine polari Graduum 42. in Latio & finitimis Regionibus; ſuper aëre, ſole, luna & animantibus. 690

GEORGII

GEORGIJ BAGLIVI
DE
PRAXI MEDICA
LIBER I.

CAPUT I.

De maxima Obſervationum in re Medica neceſſitate.

MONITA.

I.

MEDICUS naturæ Miniſter, & Interpres, quicquid meditetur, & faciat ſi naturæ non obtemperat, naturæ non imperat. Origines namque morborum, & cauſæ longè abſtruſiores ſunt, quàm ut humanæ mentis acies, eò uſque penetrare poſſit, ſæpiúſque natura novum opus exorditur, ubi conatus noſtri deſiere.

II.

Longarum obſervationum præſidio inſtructa mens ſagax potiſſimam curandorum hominum rationem aſſequitur; præſertim ſi librorum lectio acceſſerit: iis tamen evolvendis, niſi maximas adhibeat cautiones, verendum eſt ne ibidem novam inveniat errandi cauſam, undè nova ſe poſſe doctrinæ adjumenta petere exiſtimabat.

I I I.

Naturæ non hominis voce loquitur Hippocrates Medicorum Romulus; cui nec ætas priſca vidit parem in re medica, nec videbit futura, niſi demum reſipiſcant Medici, & velut ab alto ſomno excitati, videant quantum differat hiſtorica, & maſcula Græcorum medicina, à ſpeculativa, & penſili novorum Hominum. Et minus impoſterum fictis animi ſententiis tribuentes decernant medicinam non ad mentis noſtræ anguſtias eſſe arctandam, ſed potiùs in apertum ex hiſce anguſtiis naturæ campum revocandam.

I V.

Quidquid hodiernam theoriam à priſca diſtinguit ruditate, id omne debemus Philoſophiæ experimentali noſtro hoc ſæculo inſtitutæ. Sed quo magis privatorum laboribus utilitas publica augeſcat; reliquum eſt, ut eadem ratione ad perfectam praxeos notitiam pervenire (quod totius artis caput eſt) totis viribus contendat noſtrorum hominum induſtria. Sic enim inſitas jamdiù & anticipatas mentibus noſtris opiniones; quas maximum noſtrorum errorum fontem meritò dixerim, non ſolùm deponet, ſed efficiet, ut ex infante, & rudi, adulta demum, & ſapiens evadat medicina.

V.

Novi veteribus non opponendi, ſed quoad fieri poteſt, perpetuo jungendi fœdere. Quid enim inſulſius, quàm ubi re conſentiunt, eos verbis diſſidentes facere. Hæc novas fingendi voces libido mirum eſt ut Tyronem jam feliciter progredientem retardat, eique tenebras, ac diffidentiam ex æquivocis offundit, quâ de cauſa ſæpius ubi ſit, & quò ſe ferre debeat in morborum curationibus dubitat, ſæpius impingit, & non rarò veri, aut veriſimilis ſpecie, vel fallit, vel fallitur. Quod ſpectat ad ægrotantes, hi ſanè nil ſua intereſſe putant, ſi morborum effectus, & corporis animati principia rudioribus Antiquorum vocabulis appellaveris; dummodò veras curandi rationes perfectè noveris, verbaque tua tranſeant in facta, atque eventus reſpondeant promiſſis.

V I.

Nil magis à vera morborum cognitione mentem retrahit, quàm effrænis illa ſpeculandi, diſputandique licentia, cui in ipſa praxi adeò indulſere Medici Arabes, & quotquot poſt eos fuere Galenici, prætervectis lætis, latiſque naturæ campis, ubi exultare liberius præclara adeò ingenia potuiſſent, ſe in dialecticorum tricas, ac dumeta conjicere maluerunt; quibus diu occupati, atque irretiti, nunquam ad novorum inventorum ſpem animum erexerunt.

V I I.

Medicina non ingenij humani partus eſt, ſed temporis filia; quam, ut de divinatione Veteres quondam crediderunt, ex iis quæ uſus diuturnus

notavit, effectam meritò dixeris. Definiri poteſt, Vis cognoſcens, videns, & explicans ex iis, quæ longo tempore, atque ſignificatione eventus obſervavit atque animadvertit, diverſa morborum genera; hiſque non ex probabili quadam hypotheſi remedia adhibens, ſed ab artis divinæ præſcriptis longo uſu comprobatis, perpetuam medicinam petens. Hæc medendi diſciplina ſi cum hypotheticæ ſplendore, faſtu & magnificentia conferatur, tenuis quidem, imò vilis fortaſſe, ac contemnenda videbitur. At in illa nihil ſalutaris, ac vitalis ineſt, verum mira duntaxat ramorum, foliorumve luxuries, ad aſpectum quidem pulchra, ſed ſtatim flacceſcens, ubi primum eam novitatis gratia tanquam ſuccus defecerit. Hæc verò, quam modò deſcripſimus, cum non ex rebus fictis, commentitiiſque conſtet, non oſtentationis, nec inanis, ſed quæ in curandis hominibus ſita eſt veræ, gravis, ſolidæque gloriæ cupida, nec ad oſtentandos flores, ſed ad uberrimos, & jucundiſſimos fructus proferendos comparata, in dies magis, magiſque creſcit, ac vegetior fit.

VIII.

Ad artem medicam, verè ac propriè non pertinere eam diſciplinæ noſtræ partem, quæ nimium tribuit ſpeculationibus, hominum eſt prudenter, ac conſideratè loquentium. Ars enim ex rebus penitus perſpectis, planèque cognitis, atque ab opinionis arbitrio ſejunctis præceptionibus conſtat; datque rationes certas, quæ habent ordinem, & quaſdam errare in faciendo non patientes vias: at hypotheſibus quibus hodiè tantoperè delectamur, quid incertius? An eæ quicquam aliud habent ut plurimum niſi meras conjecturas, quibus ex ſimilitudine in varias partes, nonnunquam etiam contrarias trahimur? Non in humani profectò ingenij acumine ſita eſt ars præſtantiſſima, quam diligens, accurata, & ſagax notatio naturæ, atque animadverſio peperit; ſed potius variis cujuſque ætatis doctorum laboribus coacervata ſapientia dicenda eſt, hominumque multorum mens in unum quaſi collecta.

IX.

Ab ardenti, & flagranti illo in novas hypotheſes ſtudio, quot & quanta in Medicinam irruperint mala, longum eſt & non neceſſarium hîc commemorare: ſed hoc paucis dicam, primum quidem quod præclariſſima quæque ingenia doctis, & ingenioſis illis fabulis quaſi delinita, ad rudiorem, & craſſiorem, ut aiunt, minervam, hoc eſt ad obſervandas morborum qualitates, & medicamentorum vires, ac proprietates periclitandas, deſcendere plerumque non ſolum pigeat, ſed etiam pudeat. Alterum verò quod ſtudioſorum animi, quibus ſemel imbuti ſunt fictis, ac commentitiis ſententiis, aſſiduitate, ac uſu eò uſque aſſueſcant, ut eas poſtmodum in medicina facienda, non probabilium loco duntaxat ut primum habeant, ſed tanquam certas adhibere nequaquam dubitent.

X.

Satis ſuperque ingenioſis phyſices hypotheſibus, & ſubtilibus logices diviſionibus, ac definitionibus huc uſque indulſimus; His omnibus ars noſtra illuſtratur, non efficitur. Natura ſui juris eſt, ac longius, latiuſque patet, quam ut certos ei fines, anguſtoſque humani ingenij terminos conſtituamus, extra quos egredi non poſſit. Res corporeæ admirabili quadam, eaque æterna, & conſtanti regulâ gubernantur. Naturæ itaque leges, ſi hominibus non verba dare, ſed reapſe eos juvare volumus, notare, meditari, obſervare, eiſque adamuſſim obſequi, ac ſervire opus eſt.

X I.

Hoc opuſculum ut in publicum ederem, non fecit profectò inanis, ac popularis auræ captandæ cupiditas, ſed eò adductus ſum, ut multis meorum æqualium hinc inde errantibus viam monſtrarem, & aliquantulum munirem. Nec me fugit, fore ut quamplurimi hunc qualemcumque laborem meum non æqui bonique conſulant. Alij ut Galenicis adhuc inquinato ſordibus mihi illudere, & ut ſuem ad volutabrum & tanquam canem rediiſſe ad vomitum, clamitare. Alij in Empiricorum tranſiiſſe caſtra, eiſque nomen dediſſe: ſin minus audaciæ certè, ac temeritatis arguere, quod omnium propè Recentiorum in idem conſpirantium votis intercedere, obnitique voluerim. Hæc aliaque id genus ut facilè contemnerem effecit, qui à prima uſque ætate inſedit veritatis amor, ac publici ſtudij commodum. Enim verò puduiſſet, minus apud Chriſtianum Philoſophum, quam olim apud ſapientes Ethnicos valere priſcum illud effatum. *Utilitate hominum, nil debet eſſe homini antiquius.*

X I I.

Qui rationem cum experientia conflictare volunt, næ illi omnes deſipere mihi videntur tam Empirici, quam Rationales. Quomodo enim dici poteſt, omnes Rationi partes tribuendas eſſe ea in diſciplina, quæ, ut ſapiens quiſque fateri debet, longinqui temporis uſu. ac periclitatione acquiritur? aut reſpectum ad ſolam experientiam habendum eſſe, & nullo loco rationem eſſe numerandam; modo Rationis nomine, non illa vis animi intelligatur, quæ obſcura naturæ inveſtigans inventio, & excogitatio dicitur, & magis ad phyſicam pertinet: ſed illa potius Domina omnium, & Regina Ratio, per quam conſequentia videt Medicus, morborum principia, & cauſas conjicit, eorundem progreſſus, eventuſque auguratur, & ex rebus præſentibus aſſequitur, ac proſpicit futuras. Has inter Medicos pugnas, & controverſias rogo Deum Optim. Max. ut in magnum humani generis, & præſertim Chriſtianæ Reipublicæ commodum componere velit, quo medicina tot retro ſæculis miſerè jactata, in placido tranquillitatis, & concordiæ portu conquieſcat.

CAPUT II.

Origo, Progreſſus, & quicquid ineſt certi Medicinæ, Obſervationibus magna ex parte debetur.

§. I.

NEceſſitas Medicinam invenit, experientia perfecit. Quæ quidem primâ ætate rudis erat, ac ſtupida; progreſſu verò temporis accedentibus in dies novis obſervationibus, ſibique mutuò facem quaſi præferentibus, cuncta præſertim regente, ac moderante rationis lumine, liberalis facta eſt, & erudita.

II.

Vetus adagium: *Lapides ad filum, non verò filum ad lapides regere*, adamuſſim quadrat in Medicos, qui ſua quæque ratiocinia, perinde quaſi conſtruendæ medicinæ lapides ad filum rerum creatarum dirigere debent; etenim cum filum objectorum à Deo immutabiliter in Orbe ſubtenſum ne latum unguem inflecti queat, ut noſtris aptari poſſit fallaciis, neceſſe eſt ut humanæ mentis rationes ipſæ flectantur, & dirigantur in filum.

III.

Duo ſunt præcipui medicinæ cardines, Ratio, & Obſervatio; Obſervatio tamen eſt filum ad quod dirigi debent Medicorum ratiocinia. Unicuique morbo non fictitia, ſed certa, ac propria natura eſt: certa pariter, ac propria principia, incrementa, ſtatus, & declinationes. Et ſicuti hæc omnia nulla mentis ope, ſive independenter à mente peragunt; ita in exploranda illorum natura nihil uſui nobis erit ſubtilis, & arcana diſputandi ratio, ſed repetita, ac diligens obſervatio eorum, quæ ſingulis accidunt ægrotantibus, nec non ſolertia mentis naturæ methodo conformis, ac pediſſequa.

IV.

Non raro medicorum ſpectationi, quamquam ratione, & experientiâ ſuffultæ eventus non reſpondent; idque non ex regularum præſtantiſſimæ artis defectu; ſed aut ex multiplici, ac penè incredibili cauſarum, tum interiorum, tum externarum concurſu; vel potius ex Patientis, Adſtantium, & Medici in debitè accommodandi, determinandique ea, quæ ad curationem ſpectant negligentia, & erroribus.

V.

Multi nimium rationi tribuunt, & nihil experientiæ, multi contra fa-

ciunt. Utrique æqualiter peccant, unde tot inter Medicos contentiones, tot inter theoriam, & praxim diſſidia. Nos latet, æternumque latebit minima illa, ac ſubtilis, non ſolum à ſenſibus, ſed ab humanæ mentis acie prorſus remota, ſolidarum æquè, ac fluidarum corporis viventis partium textura. Fallax quoque non rarò experientia, ſi rationis ductu fuerit deſtituta: Quapropter niſi mutuam ſibi lucem communicent, æquam erroris anſam præbebunt.

V I.

Licet nos omninò fugiat, in quo ſitum ſit cujuſque partis vitium, & cujuſque morbi natura: obſervamus tamen quod ſuum quique typum habeant, certas pariter creſcendi, decreſcendique leges, ſive periodos definitas, & conſtantes. Rem ità omninò eſſe manifeſtè conſtabit ſi naturæ ſua ſpontè agere permittatur, nec incongrua medendi methodo interpelletur. Quod ſi ſecus accidat, methodo id non naturæ tribuendum. Duo namque ægri eâdem morbi ſpecie v. g. pleuritide affecti, ſed à diverſis Medicis, diverſa methodo tractati, diverſis pariter corripientur ſymptomatis: qua ratione ſi in methodo error fiet, multorum ſymptomatum auctor erit Medicus, non morbus.

V I I.

Si Hippocratis aphoriſmos, præſagia, coacas &c. Cum Poſterorum obſervationibus comparaveris, quæ fuit ſuperioribus ſæculis, eandem nunc eſſe morborum naturam, & eodem ac olim ordine procedere illorum periodos liquido conſtabit. Ex his omnibus deduci jure poterit, medicinam non adeò incertam eſſe, nec adeò levibus, ut vulgò putant, innixam fundamentis, ſed ex regulis certis, multoque uſu confirmatis pronunciare. Obſervationes namque, quæ caput artis ſunt, pro ſubjecto habent humanum corpus, cujus motus ſive naturales, ſive morboſi originem habent ſtabilem, & periodos regulares, ac conſtantes: undè & Medicinæ dogmata talibus ſuperſtructa obſervationibus, fieri vix poteſt, quin certa ſint, & perpetua.

V I I I.

Id cum probè intellexiſſet Hippocrates totis viribus annixus eſt, ut obſervationes rectè, ac diligenter inſtitueret; quarum ope, ac præſidio cognovit, morbos habere paſſiones quaſdam conſtantes & individuas, quaſdam verò adventitias, & communes aliis. Conſtantes dependent ab ipſa individua, & conſtanti morbi natura. Adventitiæ vel à varia medendi methodo, vel à multiplici, & ſemper vario cauſarum concurſu. Harum primas, utpotè artis regulas, aphoriſmis, & præceptis concluſit, cæteras ſicuti loco præceptorum haberi noluit; ita etiam nec contemnendas putavit, ſed arbitrio boni Viri, hoc eſt prudentis, ac ſagacis Medici judicio commiſit.

I X.

Conſtantes hujuſmodi paſſiones (quæ vocari poſſent ſigna morborum characteriſtica) interdum claræ ſunt, noſtriſque ſenſibus obviæ, interdum obſcuræ, & quarum ratio probabilis difficulter reddi poteſt. Qualeſcumque tamen eæ fuerint, à Medico contemni non debent, ſed eàdem prorſus, qua apparent ſimplicitate fideliter adnotari. Nam ſicuti à minima quaque circumſtantia indicationes curativæ petuntur; ita minimi quique, quamvis ſubobſcuri morborum motus inveſtigandi erunt, atque deſcribendi. Quo pacto non ſolum morborum hiſtoria abſoluta habebitur, & perfecta, ſed quod magis intereſt, ipſa methodus curativa.

X.

Longum eſſet recenſere obſcuros quoſque motus, qui in curandis morbis obſervari ſolent. Ad clariorem argumenti elucidationem paucos duntaxat adnotabimus. Hujus generis eſt doctrina dierum criticorum, ſive deſpumationis materiæ morboſæ definito febris tempore factæ. Quod acuti morbi imparibus diebus ſalutariter deſinant, & qui paribus, ferè ſint lethales: E contra chronici paribus tum diebus, tum menſibus terminentur, ut Veteres obſervarunt. Hujus quoque generis ſunt occultæ morborum inter ſe permutationes, ad has potius, quam ad alias partes metas taſes, occulti pariter partium inter ſe conſenſus. Inter tibias, & pectus, inter pudenda, & pectus arcani quidam obſervantur conſenſus. Ulcera antiqua, cauteria, aliaque tibiarum mala intempeſtivè, aut imprudenter ſanata in pernicioſos pectoris morbos deſinunt, ut quotidiana conſtat experientiâ. In morbis pectoris diuretica, & pediluvia, utilia ſunt, purgantia contra generaliter noxia. Omnes pleuriticos ſanatos vidimus, quibus in interiora auris dolor, & exinde ſuppuratio ſupervenerunt. Febres intermittentes, nullis nec digerentibus, nec ſolventibus, nec febrifugis cedentes remediis, factâ venæ ſectione in ſalvatella, frequenter ſanantur feliciſſimè. A dolore forti ad teſtes irruente tuſſis ſicca ſolvitur. Couſ. 2. epid. ſect. 5. Cum teſtis intumeſcit à tuſſi, memoriam renovat ſocietatis pectoris, mammarum, genituræ, & vocis. Couſ. 2. epid. ſect. 1. Si teſtium inflammationi tuſſis ſuperveniat, inflammatio ſolvetur & contra. Couſ. 2. epid. ſect. 1. Hydrocele diſcuſsâ ſupervenit hydrops pectoris. Meara obſ. medic. Præire, & ſubſequi ſternutamenta in morbis pulmonum, malum? Couſ. 2. prædict. cap. 9. Arcani quoque quid in ſe habent certæ quædam morborum periodi, & ſtatis horis exacerbationes, ut in doloribus nonnullis obſervamus, necnon in febribus, aliiſque quamplurimis morbis.

X I.

Hæc aliaque id genus multa, Recentiores Medici dum audiunt irrident, dum obſervant negligunt, magno ægrotantium detrimento. Plura quæ captum noſtrum ſuperant, contemnenda non ſunt, ſed ſapientiæ pars erit, dum veram illorum naturam per ratiocinia attingere non poſſu-

mus; effectus ſaltem exterius apparentes diligenter notare, & exinde præcepta ad praxim determinare. Solet enim ingenium humanum, dum deſperat, vel non ſufficit difficilibus detegendis, eorundemque probabili rationi reddendæ ſe conſumere ac velut atterere in ſupervacaneis. Sive ut ait Franc. Baco fol. 293. *poſtquam homines de veritate invenienda ſemel deſperaverint, omninò omnia fiunt languidiora, ex quo fit ut deflectant potius ad amænas diſputationes & rerum quaſdam peragrationes, quam in ſeveritate inquiſitionis ſe ſuſtineant.* Cæcutiente igitur in hiſce arduis ratione, obſervationes utcumque fuerint delineandæ, nulliſque ſpeculationum fucis adulteratæ lectoribus proponendæ, ut dicunt olim Aſſclepiodorum non ineleganter ſine coloribus pinxiſſe.

XII.

Ex antedictis origo Medicinæ, & quicquid ſolidioris eidem ineſt ab experientia potiſſimum provenit. Quod ſpectat ad peculiarem cujuslibet morbi curationem, arbitror illam rarò feliciter ceſſuram, niſi ratio obſervationi adjungatur. Mille namque morborum cauſæ, varia ægrorum temperamenta, ætates, ſexus, vitæ genera, climata diverſæ naturæ, variæ annorum conſtitutiones, & varia ſemper influentes; innumera denique alia, quæ ad producendos fovendoſque morbos concurrunt, ita interdum certam, conſtantemque morbi, & ſuorum ſymptomatum naturam perturbant, ut difficile ſit veritatem inveſtigare, niſi complexus horum omnium ſagaci rationis uſu perpendatur, & illuſtretur.

CAPUT III.

De Impedimentis, quæ Medicorum in obſervando diligentiam huc uſque retardarunt.

§. I.

Si vera ſunt, vel ſaltem veriſimilia, quæ paulò ante ſcripſimus: Reſtat nunc ut exploremus cauſas, quæ impediverunt, quo minus Praxis medica per tale obſervationum ſtudium augeſceret, atque perficeretur. Deriſio veterum Medicorum. Falſa Medicorum idola, ſive opiniones falsò præconceptæ. Falſum genus analogiarum, ſive falſæ ſimilitudines. Præpoſtera librorum lectio. Præpoſtera librorum interpretatio, efficiendorumque ſyſtematum cacoethe. Intermiſſum ſtudium tractandi de morbis aphoriſticè, &c. pręcipua mihi videntur eſſe impedimenta, quæ Medicorum in obſervando diligentiam, ac per conſequens ipſiuſmet Praxeos progreſſus

ſus retardarunt. Quamobrem ut rei veritas clarius conſtet ſingula quæqu. propriis capitibus examinabimus. Præter antedicta recenſeri quoque poſſent alia quamplurima & potiſſimum præpoſtera in adipiſcendis ſcientiis Præceptorum inſtitutio. Iis namqne cum mentem noſtram ab anteceptis opinionibus ſolutam primò ſubjiciamus; ſi contingat ut, vel ſine methodo ſint, vel erroribus implicati, vel minus acri, & intelligenti judicio præditi; hæc omnia in nos transfuſa, tam alte mentibus noſtris inſident, ut deleri poſtea haud quaquam poſſint, niſi vel per optimos Præceptores, vel per experientiam ipſam, in rectam veritatis viam dirigamur, & ita dediſcamus ea omnia, quæ noſtrorum errorum primi, ac præcipui fontes erant.

§. II.

Temperamentum cuilibet noſtrum inſitum, ſive innatum ſæpiſſimè compellit nos in errores, ſive ad falsè de rebus judicandum. Præter authoritatem Galeni in libello. *Quod animi mores corporis temperiem ſequantur*: Experientia quotidiana rem ita eſſe omninò nos docet. Multi cæteroquin ſagaces, & docti Viri opinionibus quibuſdam mancipantur, quarum falſitatem vel rudiſſimus quiſque abundè cognoſcit; at illi ob innatam quandam animi inclinationem, qua in illas feruntur, non ſolum certas exiſtimant, ſed ne per evidentiſſimas rationes ab iiſdem removeri patiuntur. Hoc apertius conſtat in aliquibus Medicis, dum remedia pro curatione morborum præſcribunt. Sic ſæpè Medicus naturâ timidus & melancholicus, vel temperamento præditus, ut aiunt, frigido, & humido, ob naturalem ſui animi habitum, abhorret à remediis ſpirituoſis, volatilibus, impetum facientibus, aliiſque potentioribus; omniumque morborum curationem aggreditur, per medicamenta humectantia, infrigidantia, pacem humoribus conciliantia, & reliqua minus activa. Contrà qui temperamento fuerit calidus, bilioſus, naturâ impatiens, ferox &c., poſthabitis omnibus refrigerantibus, ac levioribus remediis, nihil libentius præſcribet, quàm volatilia, ſpirituoſa, alchalia, aromatica, ferrum, ignem, veſſicantia, purgantia vehementiora, & ſimilia maximi impetus, & activitatis. Et ſicuti pro antedicta naturali inclinatione his præ aliis remediorum generibus delectantur; ita pariter his præ aliis medicinæ dogmatis, ac præceptis: Et per eandem interdum de ſcientiis judicant, ac decernunt. Quamobrem niſi attenta meditatione inclinationi illi obviam ire ſategerint, & internos temperamenti motus recta ratione dirigere noverint, præfatis aliiſque erroribus obnoxij erunt quammaximè.

§. III.

Major adhibita fides inutilibus proprij ingenij commentationibus, quam naturæ monitis, & obſervationibus, inter cauſas, quæ innumeros æquè, ac pernicioſos errores produxerunt, non infimum obtinet locum. Et quidem dum conſidero naturam ſui juris eſſe, nec ingeniis addictam

noſtris; ſuoſque motus ità occultè peragere, ut nulla alia via inveſtigari faciliùs poſſint, quàm per obſervationem, vel per rationem obſervationis pediſſequam. Et contra homines impetu quodam animi, ac velut pro arbitrio de eadem diſſerere, non miror poſtmodum ſi & falſas exinde deducant concluſiones, & curationes morborum talibus innixæ concluſionibus ex voto non reſpondeant; miror tamen quod tam leviter cauſas errorum exindè provenientium, artis inconſtantiæ, ut aiunt, atque incertitudini, non verò præpoſteris ſuis argumentandi, ſpeculandique modis attribuant. Quibus certè de cauſis factum eſt hodie, ut multi incertam pronuncient medicinam, alij prognoſticandi doctrinam derideant, alij medicamenta tumultuariè, nulliſque criſeos, & coctionis legibus ſervatis quovis morbi tempore, & cujuſcumque activitatis præſcribant; multi nil credant antiquis, & Recentioribus nimium, multi neutris omninò. Humilitatem propriam, humilitati naturæ ejuſdemque ſimplicitati non ſubjiciant, ſed per arrogantias theoriarum de ipſius effectibus judicent; & luſu quodam eandem imitantes, nil mirum tandem ſi hac ratione præconceptos de morborum curationibus errores non ſolvant, ſed nutriant, permutent, non extinguant. Hæc igitur aliaque quamplurima adnotari poſſent impedimenta, quibus medicinæ praxis retardata hucuſque fuit; ne tamen in molem legentibus forſan permoleſtam excreſcat libellus, ſtudio prætermittuntur; ſufficiantque ſequentia magis præcipua.

CAPUT IV.

IMPEDIMENTUM I.

Deriſio Veterum Medicorum.

§. I.

PRæclara aliorum ſtudia, & qualeſcumque in promovendis ſcientiis conatus, ſicuti indignum eſt docto, & honeſto viro deridere, ità planè tum Reipublicæ, tum felici ſcientiarum progreſſui ſummoperè noxium. Conſtat id potiſſimum in re medica, in qua cum major pars eorum, qui per hos 40. prope annos ſcripſerunt, in nulla re magis occupata fuiſſet, quam in deridendis veterum medicorum documentis; credi vix poteſt in quantam id, medicinæ æquè, ac ægrorum perniciem redundaverit? Præcipuam huic errori anſam dediſſe mihi videntur Helmontius, & Paracelſus, qui ut propriam ſectam ſuper Galenicæ ruinas adſtruerent;

Galenum, & veteres penè omnes, non ſolum falſitatis, & ignorantiæ accuſarunt, ſed in editis ſuis de re medica libris, ſcommatis, & calumniis proſciderunt. Neque intra iſtos duntaxat Viros hoc deridendi vitium ſe continuit, ſed ſerpere in dies magis cæpit, potiſſimum apud Aſſeclas illorum, apud quos tantoperè viguit, & etiamnum viget, ut nihil magis ſtudeant, quam ut orationes ſuæ non rerum naturæ, ſed affectionibus animorum convenientes ſint; unde accidit non recta ratione, ſed impetu animi ſententias ferri.

II.

Qui novis hoc ſæculo excogitatis hypotheſibus nomen ſibi facere voluerunt, continere quoque ſe non potuerunt, quin Veteres deriderent; idque forſan iiſdemmet de cauſis, quibus & antecedentes: & quoniam hæ novæ hypotheſes ſuos pariter habuere ſectatores; hi quoque factione quadam, vel conſuetudine deridendi, Veteres vel non lectos, vel non intellectos longè lateque divexarunt. Cæterum ſive prædictis, ſive privatis aliis de cauſis facta hæc ſint, quamplurima exinde oriuntur incommoda. Sed potiſſimum cum deriſor non judicet æquo animo, ſed per opinionem præconceptam de præceptis curandorum morborum, in Veterum ſcriptis abundanter expoſitis; neceſſario fit ut ea, vel falſa putet, vel prorſus inutilia, & ita ægrotantes privat commodo, quod exinde forſan eſſent ſuſcepturi. Porrò nimium ſibi, ſuiſque hypotheſibus, atque ſententiis tribuentes, ad experientiam deſcendere ferè dedignantur: Et ſi deſcendunt, vel per jocum imitantur naturam, vel ex paucis experientiæ manipulis ad axiomata generalia intempeſtivè tranſcendunt; & ab his potius, quam à phænomenis ſedulo detectis ad cauſam latentem argumentantur. Taceo alia multa hujus generis incommoda, quæ Medicis & medicinæ, ſed multò magis ægrotantibus à turpi vitio deridendi ſuperveniunt, quæque à ſinceræ mentis Viro, & debitè de rebus judicante, animadverti facilè, notarique poterunt.

III.

Sed quod ad Veteres ſpeciatim attinet; laude dignos potius, quam deriſione, & calumniis judicarem. Nam præterquam quod prima præſtantiſſimæ artis fundamenta per eos jacta ſunt; tam diligenter ſingulorum morborum naturam expenderunt, tantiſque acceſſionibus veram praxim locupletarunt, ut nobis ultra nitendi exiguam quaſi ſpem ſublimes illæ mentes reliquerint. Nec propterea quod nonnulli Galenicorum in theorias minus conſtantes, minuſque certas nimium propenſi fuerunt; univerſa Veterum ſchola ignorantiæ, & falſitatis indiſcriminatim accuſanda. Siquidem Galenici ſuperiorum ætatum, ut indulgerent genio ſæculi, in quo floruerunt, necnon barbaris Arabum interpretationibus, theoriis illis addicti aliquantulum fuerunt; præſertim cum per tot annorum ſilentia fontes medicinæ græcæ ex quibus fundos ſuos irrigabant Medici, vel inarve-

runt, vel turbati fuerunt ſophiſticis additionibus. Per eadem tamen tempora quamplurimi illorum benè cognitâ theoriæ ſuæ inconſtantiâ ad diagnoſin, prognoſin, curationemque morborum, ſive ad praxim ſolidam ſtudium omne contulerunt; qua in re quàm præſtantiſſimos habuerint progreſſus, abundè liquet ex optimis curationibus, & præceptis, quibus libros ſuos exornarunt. At Recentiores malignè obtrectantes tantis Viris non ſolum in theoria, verum etiam in praxi, utraſque deriſioni exponere non erubeſcunt; Et in hac opinione quotidie magis obdurati, errare potius volunt cum iis, de quibus bonam aliquam, quamvis falſiſſimam conceperunt opinionem, quam ſapere cum doctis viris, de quibus, non ita benè ſentiunt. Galenum iniquè deprimere, eique impudenter maledicere, ut ſi omnium, & qui nunc ſunt, & qui unquam fuerunt hominum peſſimus, Iniquiſſimuſque fuiſſet. Recentiores contra modò Deos, modò Principes ſcientiarum appellare, res eſt minus prudentis Viri, atque de auctoribus extrema ſentientis. Obnixè igitur rogamus Medicos, ut impoſterum æquè ſuſcipiant, tum recentiores, tum antiquos, & in utrorumque lectione nil aliud diligentius inquirant, quàm præcepta, monita, remedia diu probata, & hujuſmodi ſolida, quæ & perpetua ſunt, & in communi hoc, in quo fluctuamus mortalitatis pelago alicujus uſus, & poteſtatis; reliqua verò, quæ vel abſtracta ſunt, vel nemini unquam profutura erunt, omninò prætermittant, & ad populares ſermones relegent.

CAPUT V.

IMPEDIMENTUM II.

Falſa Medicorum Idola, ſive opiniones falsò præconceptæ.

§. I.

TErtium inter Praxeos remoras locum obtinent falſa idola, quibus magna Medicorum pars, præſertim hoc ſæculo obnoxia eſt; ad eorumque præſcriptum agens veros mentis, & naturæ ſenſus diſtrahit, atque perturbat; unde non recta ratione, ſed mente antecepta conſilia ferri contingit. Inter tot idola ſufficiant ſequentia, quæ obiter in mentem venerunt. Multi ob fauſtos eventus ſemel, aut bis obſervatos ex aliquo remedio, vel potius ob innatam quandam proclivitatem tum laudandi, tum fingendi ad libitum medicamentorum vires ita erga remedium aliquod af-

ficiuntur, ut putent illud unum ad curandos quoſque morbos ſummam vim, ac veluti imperium obtinere: ideò videmus inter Medicos, nonnullos in morbis omnibus laudare lac & ſerum lactis; alios remedia ſpirituoſa & volatilia; alios acida & alchalia. Alios purgantia & phlebotomias; & ſic deinceps quamplura alia hujus generis particularia remedia unuſquiſque pro ſui genio, & prout per initia juvenilis Praxeos erga illa affectus fuerit, deprædicat; reliqua verò quantumvis experta, & utilia dimittit imprudenter, & abjicit. Sunt qui aficiuntur erga theoreticum aliquod dogma, aut practicum, illudque vel petitum è libris, vel à ſe ipſis excogitatum; omneſque morborum curationes ad modulum talis dogmatis, & dirigunt, & abſolvunt. In recenſendis ſingulis hujuſmodi falſis placitis fruſtra nunc tempus tererem; nam cuilibet conſtare poterunt Recentiorum lucubrationes ſedulò conſideranti, qui per iſtud reſpicere ad pauca, & pronunciare ſecundum pauca praxim medicam ferè perdiderunt.

II.

Sanguinis miſſionem, purgantia, veſſicantia, & reliqua Galenicæ Praxeos remedia, multi Medicorum hoc ſæculo ſupervacanea prorſus, atque pernicioſa exiſtimant. Simiola hæc Helmontio Auctore in ſcænam prodiit, & per anguſtias experientiæ abſciſſæ, ac inconſideratæ variè illudens, mirum quantum Recentiorum animos præoccupavit; qui novitatibus hiſce illecti, contra uſum talium remediorum ſuperciliosè admodum, & ingenti ægrorum damno debacchantur. Putant alij morbos omnes ab acido produci, & omnes pariter per alchalia remedia curandos eſſe: hoc medendi genus utpotè omnium facillimum, & brevi dierum ſpatio à rudi quaque Muliercula etiam addiſcendum, præ cæteris hodiè invaluit; at Medici ignari illius Hippocratici, quod centena ſint, quæ hominem lædunt, tali medendi ratione mihi videntur conjectari potius, ſive divinare de rebus morborum, quam invenire, & ſcire; ut fusè inferius. Incipientibus quibuſlibet morbis ſolent nonnulli purgans medicamentum ægrotanti exhibere, ad ſubducendam, ut aiunt, materiam antecedentem, quæ fovet proximam. Simiolam hanc in Arabum ſcholis natam multi inter medicos conſtanter adhuc retinent; neque quicquam poſſunt ad eos ab hac opinione removendos, vel repetitæ Recentiorum obſervationes circa opportunum purgantium uſum factæ; vel ipſius Divini Senis exemplum, qui nonniſi in turgente materia purgantibus utebatur initio morborum; Purgantia namque cum ſint de genere remediorum refermentantium, interdum crudam, & in latibulis quieſcentem materiem ſubdita quaſi face ad actum provocant, & ita febres vel exacerbant, vel duplicant, vel jam jam recedentes revocant.

III.

Inter Simiolas, quæ Medicos ſummoperè fallunt, recenſeri quoque

debet illa putantium, neminem ad perfectam Praxeos cognitionem perventurum fore, niſi aliarum ſcientiarum adminiculis Dialectices nempè, Matheſeos, Peritiæ variorum idiomatum, Rhetorices, Aſtronomiæ &c. inſtructus acceſſerit: quarum omnium, aliarumque hujus generis cognitio, licet non perexiguum aliquod ornamentum medicinæ afferre poſſit, me tamen Judice, tanti intereſt Medici ad intimiorem morborum hiſtoriam aſſequendam, quanti intereſt Muſici ars pictoria; nam experientiâ conſtat, ſenes Galenicos, & latinam linguam vix callentes, æquè benè morborum curationem inſtituere, ac ij, qui nonnullarum ſcientiarum ad curandos morbos nihil conferentium jactantur peritiſſimi. Ab hac poſteriorum temporum conſuetudine, abſurda varia in re medica oriuntur. Et præ cæteris cùm magnam temporis partem inſumant in antedictis ſcientiis acquirendis, exigua illa quæ remanet vix ſufficit perdiſcendis primis praxeos rudimentis. Porrò publicè ſe jactant Aſtrologos, Poëtas, Criticos, Hiſtoricos, Philoſophos, Linguæ Græcæ, vel Hebraicæ peritos &c. Si verò privatim interpellentur de reddendis rationibus eorum, ad quæ nos ducit Oraculum antiquum, nempè de ſcientia Noſtri; argumenta quæ afferunt jejuna ſunt, & nullius uſus. His aliiſque de cauſis impares redditi, ad ſolidam praxim per obſervationes adipiſcendam; ediſcunt ſtatim hypotheſeos alicujus generalis ideam, & per dogmata quædam generalia, modo theoretica, modò practica morborum omnium curationes inſtituunt: quæ quoniam ſunt veluti ſpectra quædam in ſuperficie rerum, tanquam in aquis natantia, ac ludentia, nil mirum ſi ſpem illorum inflent primò, poſtea verò deſtituant.

I V.

Sed ut ordinatius procedamus in ſolutione præſentis argumenti diſtinguenda erit hiſtoria morborum, ſive medicina prima à curatione eorundem, ſive Medicina ſecunda. Hiſtoria morborum eſt ſcientia ſui generis, nec ab aliis ſua mutuatur principia, & incrementa; ſed à ſaluberrimis duntaxat puriſſimiſque naturæ fontibus, per quos clara evadit, & fidelis. Sive ut clarius loquar, hiſtoria morborum tota quanta eſt pendet à ſedula, & patienti deſcriptione eorum, quæ doctus Obſervator de morborum invaſione, progreſſu, & exitu adnotaverit, & eadem qua obſervavit ſimplicitate chartis expoſuerit; nihil addendo de ſuis, nihil de librorum, aliarumque ſcientiarum præſcriptis. Infantiam igitur medicinæ, cui hiſtoria morborum primam præbet mammam, aliarum ſcientiarum legibus aſſueſcere, ac confundere, idem eſt, ac ipſius divinæ artis fundamenta evertere prorſus, atque diruere. Equidem omnis medicina prima, quæ baſis eſt ſecundæ, ſive curativæ, taliter tractari debet, ut non ex natura mentis, quod plurimi fecerunt, ſed ex ipſa rerum natura promanet; ideſt, ut non per otioſas diſputationes, vel per arrogantiam, & faſtum, ſed per labores varios, per inquiſitionis patientiam, demum

per fidem in obſervando anxiam, & quaſi dubitabundam promoveatur.

V.

Ad medicinam ſecundam, ſive curativam morborum, fateor ſanè plurimum lucis allatura eſſe aliarum ſcientiarum ſtudia, & præſertim illarum, quæ cognationem aliquam habent cum medicina, vel illius membra ſunt. Inter has numerari poſſent Chymia, Botanica, Doctrina Diætetices, Gymnaſtices, & ſex rerum nonnaturalium, Philoſophia Experimentalis, Anatome, & aliæ hujus generis, quæ ad integram methodi perfectionem, necnon ad hauriendas promptiſſimè, & ex minimis quibuſque circumſtantiis indicationes curativas maximoperè faciunt. Methodus enim cum ſit quædam veluti architectura ædificij Medici, & fundamentum curationum; abſoluta eſſe non poterit, niſi per vias à talibus indicatas ſcientiis, ſui partes invicem perficiantur, atque in unitatem veritatis, & naturæ conſpirent. Quod ſpectat ad reliquas ſcientias, quæ nullam cum medicina cognationem habent: non negaverim quod ad acuendam mentis ſolertiam, necnon ad ornatum Profeſſoris aliquid conferre poſſint ſtudia Mathematices (de quibus unus inſtar omnium videndus erit Marinus Ghetaldus Raguſinus Conterraneus noſter in doctiſſimis libris de compoſitione, & reſolutione mathematica, & in Apollonio Redivivo) Meteororum, Aſtronomiæ, Eloquentiæ, ſive artis Suaſoriæ, Philoſophiæ moralis, præſertim quæ tractat de componendis moribus, & adipiſcenda prudentia Medicis tantoperè neceſſaria &c. quoniam tamen ſunt extra aleam curandorum Hominum, idcircò horis duntaxat ſubſecivis, animique relaxandi gratia iiſdem utendum; nam ſicuti vires corporis, vel animi nimia contentione debilitantur, & franguntur; ità contra conceſſa quiete, relaxationeque opportuna reficiuntur ſummoperè, & confirmantur.

V I.

Errant qui putant, ſe morbos feliciter curaturos, quia doctrinam rectè theorizandi adamuſſim callent. Errant inquam, quia Medicus ad multò altiora reſpicere debet, ut innocentem artem à calumniis vindicet, ægroſque à morborum tædio ad ſalutis tranquillitatem revocet. Cadavera hominum morbis denatorum ſecanda ſunt ei, manuſque inquinandæ, ut inveniat quæ morbi ſit ſedes, quæ cauſa, qui exitus antecedentium ſymptomatum; qui demum effectuum omnium in antecedenti morbo obſervatorum eventus. Stercus, & urinam, linguam & oculos, pulſum & faciem, animi pathemata, antecedens vitæ genus, & errores ægrotantis, ac reliqua hujus generis diligenter conſiderare debet ut in vera, & naturalia morborum diagnoſtica, prognoſtica, indicationeſque curativas perveniat. Splendida oſtentare, aut frequentare muſæa; librorum ingentem copiam habere, at illos ne ſalutare quidem; plurium Academiarum

Collegiis te adſcribere, ut nominis tui fama in hodiernis Litteratorum Diariis celebretur ad leniendos tuorum ægrotantium dolores, ne minimum quidem conferre poterunt. Conferet tamen ſi ſquallidos ægrorum lectulos, & publica Xenodochia frequenter viſitaveris, & auſtera quadam, atque intrepida patientia adnotaveris quid boni, aut mali ſingulis morbi temporibus contingat; qui progreſſus ſymptomatum, quique eorundem exitus poſt adhibita quæque remedia ſuccedant: An præſens morbus in alterius ſpeciei morbum mutetur. Quæ benignitas, malignitas, vehementia &c. Morbi, & ſymptomatum quolibet eorum tempore apparuit. Quæ medendi methodus ſingulis morbis perpetua, & ſtabilis detecta ſit. Quæ morbi, & ſymptomatum facies, qui exitus poſt hæc, aliave excreta ac retenta; Et hujuſmodi centena paulò arctiorem cum natura cognationem habentia, quæque illius partes diſtinguunt potius, quam diſcerpunt, & frangunt.

VII.

Inanis gloriæ deſiderium, Simiola fuit quæ Medicos omni ætate compulit ad ſectas condendas potius, quam ad nova in dies detegenda phænomena, quæ morborum hiſtoriam illuſtrarent, confirmarentque. Et ità fingentes ad libitum rerum naturam, indigeſtiſque quibuſdam meditationibus eandem ferè evertentes; nil mirum ſi medicinæ fundum, & patrimonium hac ratione depauperarint; florentemque illius ſtatum inutilium librorum copia perturbarint. Aſſeclæ verò illorum vanâ quadam hallucinati reverentia, vel ignavia ab inveſtigatione deterriti, ſatius duxerunt ſubtilis Interpretis, Antagoniſtæ nervoſi, aut Methodici abbreviatoris famam affectare; quam per obſervationes proprias diagnoſim, prognoſim, curationemque morborum determinare: ſivè ut clarius loquar; Perſonas Magiſtri & Auditoris, non verò inventoris, & ejus qui inventis addat, ſuſtinuerunt.

VIII.

Morum præcepta illa optima ſunt, quæ publica, quæ communia, quæ omnes ex omni domo conclamant Peripatetici, Academici, Stoici, Cinici. Hoc Senecæ de moribus effatum Medici noſtræ ætatis amplecti deberent; Siquidem illi præcepta Praxeos nec publica, nec communia cuilibet ſectæ; Galenicæ ſcilicet Chymicæ, Mechanicæ &c. (ſicuti ſunt Hippocratis opera) ſed ea potiſſimum particularia, nulliſque hiſtoriis, aut facto rei confirmata publicæ luci exponunt. Quod ſemel ex voto ſucceſſiſſe obſervarunt, id ſemper tali modo futurum arbitrantur, ſed progreſſu temporis re melius perſpecta illud particulare, & inſtabile, non verò commune, ac perpetuum fuiſſe animadverterunt. Paradoxa hodierna, mutua Recentium medicorum diſſidia, Tot libri de Incertitudine medicinæ à Noſtratibus imprudenter typis editi, abundè teſtantur, hodiernæ Praxeos dogmata publica non eſſe, ac veluti convocatis generalibus Medicorum Comitiis,

mitiis, ſingulorum votis confirmata, ſed ad placitum uniuſcujuſque excogitata; idque vel odio ſectæ contrariæ, vel amore ſectæ propriæ (ſolent enim Medici ſectæ cui ſe devoverunt gloriam quibuſvis artibus tueri, ac extollere) vel defectu ſolertiæ mentis, vel ingenti copia præjudiciorum eidem undequaqùe inſinuatorum, vel affectatione novitatis, prout hoc ſæculo ad nauſeam ferè factum videmus, vel falſis Præceptorum, & inanium librorum documentis, vel contemptu medici ſocij, & ſic de aliis. De medicinæ igitur incrementis nunquam benè ſperandum, niſi una omnibus inhæreat, & omnes in unam conſentiant.

I X.

Abuſus accuſandi fictam quandam in morbis malignitatem, eſt ſimiola quæ frequenter rudioribus Medicis imponit. Hi non examinatis diligenter cauſis morborum àntecedentibus, ſymptomatis, & ſtatu penè integro morbi magnos hac ratione errores in methodo curativa committunt; per quos quidem cum morbus naturâ ſuâ lenis graviter exacerbetur; ſtatim exacerbationis illius cauſam malignitati neſcio cui latenti, vel ut opinor, ab illis excogitatæ attribuunt. Interea neſcientes in quibus talis malignitatis natura ſita ſit, populari illi opinioni ſolummodò acquieſcunt; ſcilicet humorum malignitatem medicamentis alexipharmacis, & excalefacientibus aggredi ſtatim debere ſe, & per ſudores eliminare. At poſt multos eductos ſudores, non ſolum malignitas illa interdum non ſubmovetur; ſed potius per eos, latentes viſcerum inflammationes, quæ talium febrium ut plurimum ſunt cauſæ genuinæ, magis magiſque augentur; & in graviora mala conjiciunt ægrotantem. Recentiores contra diligentius examinatis accidentibus, febres malignas vulgò dictas concomitantibus; detexerunt eas omnes duplici potiſſimum de cauſa coagulatione ſcilicet, vel diſſolutione humorum pendere; & pro vario, ac præternaturali hoc humorum ſtatu, variâ quoque methodo curandas eſſe. Medicamenta cardiaca, ſpirituoſa, & excalefacientia ſicuti in febribus malignis ex coagulatione bene cedunt; ità contra in iis ex diſſolutione perniciosiſſima ſunt; ſolaque acida temperata, emulſiones ſeminum, gelatinæ cornuum cervi; & ſimilia temperantia, diſſolutivum illum, ac penè inflammatorium ſanguinis ſtatum refrænant. Quoniam verò prædicta medicamenta manifeſtâ qualitate diſſolvendi, & temperandi operantur, à manifeſta pariter cauſa tales febres produci, nemo inficias iverit; adeoque ſomniatum malignitatis commentum ſponte ſua concidere. Non diffiteor tamen dari interdum febres verè malignas; ab aura & humore venenis analogo, noſtriſque ſenſibus vix perceptibili productos, quales à pravis aëris qualitatibus, & influentiis, cibis deleteriæ ſubſtantiæ, animalibus venenatis, & aliis hujuſmodi cauſis excitantur; ſed hæc eſt rara avis in terris, nec ita frequens in ſingulis morbis, ut vulgò medici arbitrantur. Plures alias ſimiolas quæ me-

dicis illudunt, praximque remorantur, prætermittimus; ne tædio legentibus ſimus, & ne cramben ſæpius recoquamus.

CAPUT VI.

IMPEDIMENTUM III.

Falſum genus analogiarum, ſive falſæ ſimilitudines.

§. I.

ARgumentatio à ſimili ſicuti facilior omnium eſt, ita ſi debite non inſtituatur, cæteris omnibus fallaciores deducit concluſiones. Nec aliundè medicorum in inquirendo impatientia tam apertè deducitur, quam à falſis ſimilitudinibus, quibus illi tum in curandis morbis, tum in judicando de iiſdem tantopere indulgent. Similitudo ut perfectè concludat verſari debet inter res ſub eodem genere poſitas, ut inter plantas & plantas, mineralia & mineralia, viventia & viventia, & ſic deinceps; ut ità poſſint ſingula unius rei attributa verificari de alia cui aſſimilatur, aliter concluſio erit imperfecta, nec per ſufficientem partium enumerationem; unde profectò graviſſimis erroribus occaſio dabitur. Qui Alexandrum Farneſium Cæſari comparaverit, cum ratione id faciet, ambo namque homines ſunt, ambo ſtrenui ſuorum temporum Duces; illiuſque attributa, Cæſaris attributis optimè reſpondent. Si verò Farneſium Soli aſſimilaverit, nimium diſtans, & prorſus extra ſphæram talis erit ſimilitudo; ſolis enim prædicata in Farneſio abſolutè verificari non poterunt. Hac prorſus ratione de ſimilitudinibus in re medica uſitatis, judicandum.

I I.

Qui analogicè ab anatomia Inſectorum, ad anatomiam Brutorum, ab hac ad illam hominum philoſophantur, optimè philoſophantur: ſiquidem ſub genere Viventium analogizant. Et quoniam attributa unius facta ſufficienti partium enumeratione optimè reſpondent attributis alterius; ideò obſervata anatomica in Brutis non ſolum facem præbuerunt obſervatis anatomicis in Homine, ſed iiſdem adamuſſim congruunt: Imò ex certa hac, & mutua analogia, utrinque & circulatio ſanguinis, & ſtructuræ viſcerum, & alia innumera detecta ſunt tantâ ſæculi noſtri felicitate? Pariter Mechanici philoſophantes à variis mathematices præceptis utpotè Statices, Hidraulices, Momenti gravium, & reliquis hujuſmodi

ad ſtructuram corporis animati, rectè philoſophantur; quia humanum corpus in ſtructura æque, ac effectibus à tali ſtructura pendentibus, numero, pondere & menſura procedit: Ita volente ſummo rerum Conditore Deo, qui ut compages corporis imperio mentis commodius obſequeretur, ordinatiſſimas proportionum atque motuum in humano corpore ſeries, ſolo mathematices penicillo delineaſſe videtur. Cum argumentatio analogica Anatomes, & Mechanices ad curationem morborum mutua ferè ſit, & reliquis hypotheſibus certius concludat: jure meritò viri Celeberrimi ex Academia Romana Borellus; ex Florentina Bellinus, nullam majorem opem collabenti jam Theoriæ afferri poſſe putarunt, quam ſi per regulas anatomico-mechanicas in explicandis morborum effectibus progrederetur, qua de re legi merentur doctiſſimæ illorum lucubrationes, tantâ Patriæ & Medicinæ gloriâ, tantâque ægrorum utilitate conſcriptæ. At qui ab effectibus mineralium in furno chymico analogicè ad effectus corporis animati diſcurrunt; non ſolum hac ratione imperfectè concludunt, ſed pernicioſis illis erroribus quibus hodierna medicina immeritò turbatur anſam præbent indicibilem: Melius concluderent ſi liquores aut chymicos, aut vegetabiles per infuſoriam Anatomen vivorum animalium humoribus infunderent; ex iiſque mixtionibus productos effectus animadverterent, notarentque.

I I I.

Longum eſſet recenſere tot falſas, ac penè populares ſimilitudines, quibus hodie Medici in curandis morbis utuntur. Quantis detrimento fuit ſimilitudo quam primus excogitavit Helmontius, ut ſanguinis miſſionem apud vulgus diſſuaderet; nempè, ſicuti aqua in lebete ebulliens, refrigerari non poteſt per ſubtractionem aquæ ebullientis, ſed per ſubtractionem ignis ſuppoſiti, ità ebulliente in febribus ſanguine, vacuatio ejuſdem per phlebotomiam, calorem non minuet, minuet verò ſola cauſæ morboſæ evacuatio per ſudores, aliaſque hujuſmodi vias. Similitudo hæc primo aſpectu completa videtur, ſed quoniam eſt extra ſphæram mutui prædicati, in graviſſimos errores conciit Practicantes. Ignis enim noſter febrilis (ut reliquas rationes taceam) ſanguini mixtus, & altè immerſus eſt, non verò ſuppoſitus venis, ut ignis in lebete; & dum ſanguinis portio ſubtrahitur, ipſe quoque febrilis ignis ſubtrahitur. Porrò licet nos ſolidis mechanices, & experientiæ argumentis innixi, prudentem phlebotomiæ uſum in febribus laudemus, non perindè tamen in omnibus eam adhibendam fore putamus, ſed iis ſolummodò, in quibus vel ob nimiam ſanguinis æſtuationem, uberioremque ejuſdem copiam, vel incipientem in aliquo viſcere ſtagnationem, graviſſima imminent mala; & potiſſimum deliria, vigiliæ, inflammationes viſcerum, anxietates moleſtæ præcordiorum, aut pectoris, ſpirandi difficultates, ſuppreſſiones liquidorum currentium in aliquo viſcere, vaſorum rupturæ, & alia centena, quæ fa-

cilè imò fataliter ſupervenirent, niſi per ſanguinis miſſionem illis obviam iremus. Nec ſolum per ſanguinis miſſionem antedicta ſupprimuntur accidentia, verum etiam ipſa ebulliens ſanguinis maſſa ad illam motus mediocritatem reducitur, quæ ſufficit ad depurationem, ſecretionemque peccantis materiæ ſuo tempore peragendam.

I V.

Sicuti febris à ſpina digito hærente excitata extingui non poteſt niſi ſpinâ avulsâ;ità & reliquæ febres curari non poterunt, niſi ſpina humoris peccantis, archeum irritantis, ſtatim nullâque expectatâ coctione auferatur per diaphoretica, purgantia &c. ſimilitudo eſt ab eodem excogitata Helmontio, iiſdemque difficultatibus obnoxia. Nam præterquamquod multæ dantur febres, in quibus nulla hujuſmodi ſenſibilis ſpina materiæ peccantis, febrim producit, quales ſunt quæ ab ira, venere, animi pathematis, ſimilibuſque cauſis dependent; per diaphoretica & purgantia ſupradicta in principiis acutorum data ad ſomniatam è ſanguine ſpinam eliminandam, nil aliud efficimus, quam ſeroſiori eundem parte qua diluitur, temperaturque ſpoliare, & ita ad coagulationes, gravioreſque ebullitiones diſponere. Unde nil mirum ſi quotidie obſervemus, ſymptomata acutarum febrium, imò febres ipſas poſt intempeſtiva diaphoretica, aut purgantia, in magnam ægrorum perniciem exacerbari. His aliiſque difficultatibus obnoxiæ ſunt tot aliæ ſimilitudines, Medicis familiares in explicandis, curandiſque morborum effectibus. Talis eſt ſimilitudo caloris rerum in humido putreſcentium, ad calorem febrium, ab humoribus putreſcentibus, ut falsò opinantur Galenici productum: quæ opinio quoniam à Recentioribus ſatis ſuperque exploſa, & falſitatis redarguta fuit, à nobis prætermittitur. Similitudo capitelli alembici refrigeratione ſua vapores in aquam mutantis, deducta ad explicationem catharri; quem oriri putant, dum cerebrum refrigeratum vapores è viſceribus aſcendentes in denſam illam pituitam convertit. Similitudo ejuſdem cerebri frigiditate ſua ſpiritus opprimentis in productione ſomni. Similitudo ſuctionum, attractionum, excretionumque vulgarium, ad explicandos effectus naturales corporis viventis; Et centum aliæ populares ſimilitudines, magno in prætio à rudioribus medicis habitæ; qui quidem morborum curationes inſtituunt non per leges dogmaticas & ex ipſo naturæ penu eductas; ſed potius ad normam effictæ alicujus, aut incompletæ ſimilitudinis, modo hactenus recenſito.

V.

Quamvis nimium fingendarum ſimilitudinum abuſum à ſæculis barbaris ad noſtram ætatem derivatum, male hactenus tractaverim; non perinde tamen quis putet me uſum argumentandi per analogiam ſive à ſimili, damnare prorſus aut redarguere; ſed acrius in eo deſiderare judicium, præſertim dum morborum curationes per talem analogiam inſtituuntur.

Quicquid enim philoſophia naturalis, experimentalis, & medicina ipſa hoc ſæculo adinvenerunt, per analogiſmum, inductionemque adinvenerunt, non eam profectò qualem in ſuperioribus exemplis reprobavimus, ſed per inductionem ex integra partium enumeratione factam, per longos, & patientes experimentorum decurſus confirmatam, & ex qua demum axiomata generalia, tanquam totum ex omnibus partibus collecta, ſcientiæ veritatem perpetuò firmant, noſque ad praxim via ſtabili dirigunt, impavidoſque reddunt in inſtituendis morborum curationibus. Analogiſmus itaque ad perficiendas artes ſub naturali ſcientia comprehenſas, & præſertim medicinam, cæteris argumentandi modis opportunior eſt; tum quia pediſequus eſt naturæ, eidemque quaſi immiſcetur, tum quia opinionis in errores ſubingreſſus clarius quam aliæ argumentationes patefacit, & animadverterit.

CAPUT VII.

IMPEDIMENTUM IV.

Præpoſtera librorum lectio.

§. I.

IN lectione librorum nunquam proficies, niſi prius in legendo methodum tibi comparaveris. Lectio librorum tumultuaria, inconſiderata & inexplebili quadam aviditate facta, mentem hebetat. Commoda, conſiderata, & doctorum Virorum converſatione, atque experimentorum uſu conjuncta, eandem fæcundat, ac perficit. Et ſicuti nimia ciborum ingurgitatio ſalubriorem valetudinem non affert, ita nec inexplebilis librorum lectio ſolidiorem doctrinam. Hinc fit ut qui prudenter ad pauca reſpiciunt, non ſolum perfectius judicent de rebus, ſed de iiſdem promptius faciliuſque pronuncient. Per libros, fateor, maximoperè proficimus, ſed antequam integros, uberrimoſque fructus exinde percipiamus, diu vigilandum nobis eſt in detegendis, ſuperandiſque erroribus, quibus obnoxij ſolent eſſe ſcribentes, quibuſque mentem noſtram inficiunt, & à veritatis ſemita frequenter removent. Per bonorum librorum lectionem brevi proficimus, per malorum verò, dediſcimus.

I I.

Quod ad nos attinet, non eo nomine præſens argumentum conſcripſimus, ut leges daremus hominibus qua ratione ſe gerere debeant in le-

gendis libris; ſed duntaxat ut nonnullos animadverteremus errores, in quos frequenter incidunt, qui præpoſterè, debitiſque non adhibitis cautionibus lectioni librorum incumbunt; Ex quo ſanè fonte tanta legentibus, ac ſcientiis ſuperveniunt incommoda. Alij tumultuariè legunt. Alij contradicendi genio. Alij obliti ſuæ libertatis, opinionibus Auctorum, tanquam ſcopulis ſireniis adhæreſcunt, & nutus illorum pro ratione, juſſa pro legibus, reſponſa pro oraculis habent. Sed ad rem ipſam?

III.

Pluribus ſcientiis eodem tempore operam dantes, ſolent de altera per præcepta, legeſque alterius, præſertim illius qua maximè delectantur judicare: ſicuti ex Antiquis Ariſtoteles, de rebus naturalibus per doctrinam Dialectices, Plato per ideas abſtractas, & theologicas; ſecunda ſchola Platonis, Proclus ſcilicet cum ſociis per regulas mathematices pronunciarunt. Medici pariter cum præter morborum doctrinam, aliarum ſcientiarum ſtudio flagrare ſoleant; ſi contingat ut alicui ex ipſis, magis quàm par eſt incumbant; ſtatim profectò de praxi, morborumque curationibus judicabunt, non per debitas praxeos leges, ſed illius potiſſimum diſciplinæ, cui ſunt addicti, eamque non clam ſolummodò, ſed ſparſis in vulgus libris, tanquam ſummoperè neceſſariam morborum curationi deprædicant. Vitium hoc ſive temporis, ſive Authorum eſſe ſoleat, omnium penè Medicorum mentem noſtra ætate invaſit; magnamque in ſcientiis turbationem excitavit. His de cauſis motus Cardilucius in præfat. ſuæ praxeos, liberè aliquantulum contra Anatomicos invehitur, quod exiſtiment ſectionem fibrillarum eſſe ſummoperè neceſſariam ad hiſtoriam, curationemque morborum aſſequendam: cum re vera, ut ipſe ait, poſt hos quinquaginta annos ſectionibus anatomicis impenſos, nec accuratior morborum hiſtoria, nec ſolidior eorundem curatio illuxit. Sicuti, ex Cardilucio, Anatomici per ſectiones rerum minutarum; ita & Chymici per pauca experimenta furno educta; Conditores novorum ſyſtematum per paralogiſmos, & nova verborum inventa; Mathematici per circulos, & lineas de hiſtoria morborum, ſive de medicina prima diſſeruerunt: quod quidem an bonis avibus contigerit, doctorum hominum judicium eſto.

IV.

Solent porrò, qui legunt, memoria magis quam ratione uti; eorumque præcipui conatus ad id potiſſimum collimare videntur, ut addiſcant quid hic, quid ille ſentiat Author, quid autem ſentiendum ſit, quidve illi propria edocti experientia ſentire debeant, ignorant. Si quis nonnullorum ex Neotericis ſcripta propius inſpexerit; ea profectò magnam novarum opinionum genealogiam, & quaſi diſſimilium quorundam pigmentorum congeriem, non verò ſtudium nova inveniendi, aut inventa novis additamentis confirmandi oſtentare fatebitur. Nec aliam hujus rei

cauſam afferre poſſem, quam incredibilem illam, qua detinentur, legendi, ac ferè libris immoriendi cupiditatem, ſive potius ignaviam, nunquam ratione ſua utendi, aut experientiam conſulendi. Ex quo fit, ut tale hominum genus, quo plus legendo impenderit, eo magis in afferendo de rebus judicio confundatur, & ex confuſione aut in Pirrhoniſmum, aut in dementiam delabatur; Capacitas namque cerebri cum infinita non ſit, quid mirum, quod innumera illa idearum veſtigia cerebro impreſſa confundantur adinvicem, mentemque à rectè, & diſtinctè judicando prorſus avertant, Hominesque hac ratione, ab uſu ingenii ſui deſueſcant, & quaſi contrahant impotentiam eodem utendi. Hoc idem hominum genus memoria magis, quam ratione utens, ſolet eſſe tumidum, in ſocios ſuperciliosum, ſingulisque de rebus judicandi poteſtatem ſibi arrogat; Nec mirum? nam falſum illud ſcientiæ, ut ita loquar, memorialis genus, animum inflat, & quendam veluti fulgorem illis conciliat, quo renitentes ſolent prævertere, præſertim ſi acceſſerit gravis loquendi modus, & imperioſa audacia.

V.

Multi in veritate inquirenda alienas potius, quam ſuas adhibent vires: ad videndum, ſuis oculis ſemper utuntur, ſed ingenio ſuo ad detegendam morborum naturam, aut nunquam, aut raro. Placidus rei veriſimili aſſenſus, & imperitia tum experiundi, tum judicandi, quam deficiente à primis annis exercitatione quamplurimi Medicorum contraxerunt; à veritatis cognitione eos ſummoperè diſtinet: Hi ſunt qui veritatem cum antiquitate, falſitatem cum novitate confundentes, res noviter detectas eaſque profectò veras, falſitatis nota accuſant; veteres contra propemodum falſiſſimas, pro veris perpetuò ſuſtinent. Circulationem ſanguinis; Lacteorum, & lymphaticorum inventum; nervorum, viſcerumque ſtructuram, ac uſum; aliaque multa Recentiorum ſtudio detecta, & perpetuis naturæ votis confirmata, maledictis proſcindere non deſinunt; non alia ſanè de cauſa, quam quod nova ſint. Contra putredinem humorum, ſanguificationis in hepate officinam, primarum qualitatum in producendis, curandiſque morbis authoritatem, cæteraſque antiquorum opiniones, quæ per plura retro ſæcula, eximios multorum in re medica locupletanda conatus labefactarunt, falſiſque animos imbuerunt præjudiciis, dimittere nequeunt, eo quia & antiquæ ſunt, & antiquis placuerunt.

VI.

Porrò iidem homines in tantam feruntur antiquorum admirationem, tantamque illis in omni artium genere tribuendam eſſe laudem arbitrantur, ut nobis omnem prorſus in inveniendo viam, omnemque aut melioris, aut ornatioris ſententiæ ſpem interclusam eſſe exiſtiment. Falſitatem tamen illorum abundè manifeſtat præſens ætas, quæ rerum inventa-

rum gloriâ, & multitudine, omnes ex omni memoria ætates ſuperavit: manifeſtat pariter ipſa naturæ in operando æquabilitas, quæ in omnibus ſuis rebus obeundis admirabilem conſtantiam, & incredibilem quandam æqualitatem, immutabili prorſus æternitate tuetur: quamobrem intelligere vix poſſum, cur homines aut ad inveniendum hebetiores, aut ad intelligendum tardiores, natura hoc tempore, quam anteà procrearit? Nec ſanè ingenium hominum conſeneſcit, ſed in ingeniis induſtria; mentis namque vires nullâ prorſus ratione, niſi ſocordia franguntur: neque ea, quæ rebus omnibus obrepit ſenectus, obrepit & ingeniis; quippè quæ firmiſſimo, ac propè immortali quodam quaſi naturæ robore ſepiuntur. Atque hæc quidem ſi perſpicua ſunt; ſimul illud perſpicuum eſſe quis non videt, non ſolum eandem nobis quæ veteribus aciem ingeniorum manere, ſed ſi exercitatione acuatur, multò etiam præſtantiorem futuram: & impoſterum ab antiquitate, aut novitate pretium non petentes; æmulationem potius, quam admirationem nobis anteponamus. Nollem quis exiſtimet, me hoc dicendi genere adverſus veterum cogitata malè affectum, illos immeritò ea in re carpere, qua tantam ſibi laudem compararunt: nam ſicuti ſummam ipſorum induſtriam in locupletandâ Praxi ſemper proſecutus ſum; ità ſummoperè doleo, nos hiſce temporibus in tantas redactos eſſe anguſtias, ut deſtituti præſidiis quibus ſuperiora abundarunt ſæcula, artem curandorum hominum promovere neſciamus. Et quamvis multi Antiquorum legentibus tenebras offundant, in iis tamen interlucent & ſcintillæ, quæ non neglectæ claram præceptorum lucem poſſunt accendere.

V I I.

Sed ne aliquis contra me imperitorum impetus fieret, propterea quod falsò putarent nonnulli, me ab utili, & laudabili librorum lectione præfato dicendi genere juvenes quaſi dehortari. Mei oneris futurum fore arbitror candidè hic fateri, quod ſicuti ipſe profectus in re medica ut ut exiguos, tamen non improbos librorum lectioni ſummoperè debeo; ità pariter ad hæc eadem ſtudia ſuſcipienda excolendaque, & hortari juvenes & impellere non deſinam. Ne tamen in ea Vada impingant, in quæ mihi ſæpiſſimè neceſſe fuit impingere; de aliquibus monendos fore judicamus. Ut citò, & perfectè in lectione librorum proficiant, probatos Authores ſemper legant, & ſi probatiſſimus fuerit, illum unum manibus perpetuò terant, utpotè in quo illius omnis ſapientiæ ſumma continetur, quam in centenis, ſed inferioris notæ Auctoribus, vix unquam ſe reperturos fore experientur. Hujus veritatis teſtem habemus doctiſſimum Sanctorium, qui aureo ſuo, quamvis exiguo de medicina ſtatica libello, communi hominum utilitati magis proſpexit, quam mille Auctores mille voluminibus, quorum alter alterius cogitata ſubripiendo, ac velut in orbem eundo, deplorabilem potius verborum copiam, quam æterna induſtriæ ſuæ monimenta

menta publicæ luci conſignarunt. Legendo non proficies niſi lecta intelligas; intellectis verò aſſenſum ne præbeas, niſi prius ſedulò examinaveris, vera ne ſint? an ſecus. Ratione tua utaris in ſolvendis quæſtionibus, quas librorum titulis præpoſitas vides; aſſiduæque lectioni intermiſcendo experientiam, æquum de rebus ſingulis judicium dare coneris: ratio enim niſi ſtudia dirigat, ſtudia rationem non ſolum non perficient, ſed hebetabunt, & à recto operandi ſcopo avertent. Lectioni librorum ferè immori, ac contabeſcere ſpecioſam ſapit, & inanem ſocordiam: iiſdem mollius abuti, oſtentationem, & ignorantiam; ſatis namque ſcimus quod litteræ perficiant naturam, ſcimus pariter quod ipſæ perficiantur ab experientia; & cum generalia quædam litteræ præcipiant, ſi illa non determinentur ab experientia, nunquam optatum finem aſſequemur. Experientia conſtat, ſtupidos, ac ferè ad omnes alias actiones humanas ineptos evadere illos, qui librorum lectioni ferè immoriuntur; neque id ſolummodò? verum etiam propter continuam quandam à rebus abſtractionem, & confuſionem idearum mentis à nimia lectione partam, nec ſibi, nec Reipublicæ proſpicere rectè norunt; & ut ſuperiùs adnotavimus, de rebus ſingulis confusè judicant. Contrà multi, quamvis in ſtudiis minus verſati, hominibus ſemper fuerunt admirationi, quia ſumma prudentia, & ſagacitate cogitationes ſuas, ac de rebus judicia dirigebant. Quando ad ſtudia te ineptum ſentis, ideſt, diſpoſitionem, & alacre deſiderium non habes; abſtine tunc temporis ab iis, nam præ defectu talis diſpoſitionis licet multum legeris, parum certè exindè proficies; illud igitur tempus ne fruſtra pereat, aut doctorum Virorum converſationi, aut faciundis experimentis impendito.

VIII.

Solent qui callidi ſunt, litteras deſpicere, ſimplices admirari; Prudentes verò mediam inire viam, iiſdemque tantum uti, quantum publica aut privata requirit neceſſitas; de cętero nec citra, nec ultra? Libros contradicendi genio legere, vel iiſdem ad externum quendam ornatum abuti, vel omnibus illorum præſcriptis indiſcriminatim, & nullo prævio examine aſſentiri; affectationem ſcientiæ potius, quam veram, & ſolidam redolet ſapientiam. Quoniam univerſa praxis medica in monitis, & præceptis diuturnâ comprobatis experientiâ ſita eſt, & hæc facillimè elabuntur memoriâ, niſi diligenter conſcribantur; ideò non abs re erit, ſi librorum ſtudioſus manuſcriptum quoddam ſibi comparet, debitis rerum magis notabilium titulis adornatum, in quo majoris momenti ſententias legendo acquiſitas diligenter adnotet, & horis ſubſecivis quotidiè relegat, qua ratione magis atque magis inhærentes memoriæ, mentem quaſi fæcundant ac perficiunt, ut impavidè quaſvis vel difficillimas morborum curationes aggrediatur. Libri probatorum Auctorum, & gravioris doctrinæ, ſivè hi fuerint Antiqui, ſivè Recentes, non legendi ſolummodò, aut re-

legendi, ſed præ manibus ſemper habendi, ut ita ingenium noſtrum veluti nova incude ad illorum recudatur ingenium. Auctorum minoris pretij, vel per partes tantummodò inſpiciendi, vel prorſus perlegendi, ſed abſque multa temporis jactura, aut longa in illis mora. Libri demum infimæ notæ, per aliorum vicariam operam legendi; ideſt legenda duntaxat illorum compendia, à Sociis ſtudiorum, vel Amanuenſibus noſtris conflata. Qua ratione magnam ſcientiarum, reique litterariæ notitiam habebimus, abſque multa temporis, & ſalutis jactura. Videamus obiter, quid conferat librorum lectio, praxim exercentibus.

I X.

Nullâ ætate tantâ librorum copiâ redundavit Medicina, quàm ætate noſtrâ; & nullâ pariter tantâ obſervationum practicarum inopiâ laboravit, quam præſenti. Si nonnullos eorum diligenter introſpexeris, invenies profectò vel moleſtam rerum antea dictarum repetitionem, vel nimiam oſtentationem rerum novarum, vel malam mixturam veterum cum novis: majorque argumenti pars diſſidiis, & contentionibus, quam novorum operum explorationibus tribuitur. Auctor libri novi, quia forſan rationum paupertate laborat; non veretur eas omnes quæ ab aliis cæteroquin doctis Viris, ſuper idem argumentum confirmandum, tuendumque expoſitæ fuerunt, vitiò vertere, ac redarguere, ut ità rei ſuæ pondus, auctoritatemque conciliet. Et ſi à talibus libris feſtivas, atque Exoticas inſcriptiones, philologiam, Auctorum citationes, ornamenta, fallacias, ſuperſtitionem, aliaſque hujuſmodi inanes tricas abjeceris, ad nil magni res recidet; imò pro veris ſapientiæ theſauris, umbras amplexaberis, & chymeras. Librorum itaque ſubſidia, cum parum conferant ad determinandam in re medica hiſtoriam morborum conſummatam, & ſtabilem; ad ea deſcendendum eſt, quæ paulò arctiùs naturæ inhærent; experimenta ſcilicet, obſervationes, cadaverum ſectiones, hortos ſimplicium, fornaces Chymicorum, quæquæ naturam variè obſervando, ſeparando, ac vexando, veros illius ſenſus nobis adaperiunt. Porrò notum eſto Juvenibus, ſe doctiorem librum non inventuros, quam ægrum ipſum; cujus morbus illis diligenter obſervantibus, multa ſcitu digna brevi, ac fideliter aperiet, quæ moleſta plurium annorum lectio præſtare forſan non poterit. Ægrotus fideliter, & ad vivum morborum hiſtoriam nobis exponit; libri verò per redundantem fallaciarum, & inanium ſpeculationum ſupellectilem, ad libitum fingunt, & depravant. Veruntamen ut in confuſo morborum labyrintho viam tot ſæculis intercluſam ſibi adaperiant, non in paucorum duntaxat ægrotantium obſervatione conſiſtant, ſed pari conſtantia & ardore, ad centenos & plures extendantur. Quod autem modus etiam in libris habendus ſit, ſatis docet Magiſter vitæ civilis Seneca meus, de tranquill. anim. c. 9. his verbis. *Studiorum quoque, quæ liberaliſſima impenſa eſt, tamdiu rationem habebo, quamdiu modum. Quo mihi in-*

numerabiles libros & bibliothecas, quarum Dominus vix tota vita ſua indices perlegit? Onerat diſcentem turba non inſtruit: multoque ſatius eſt paucis te auctoribus tradere, quam errare per multos. Quadringenta millia librorum Alexandriæ arſerunt; quæ non in ſtudium, ſed in ſpectaculum comparata erant: ſicut pleriſque ignaris etiam ſervilium litterarum libri, non ſtudiorum inſtrumenta, ſed cœnationum ornamenta ſunt. Paretur itaque librorum quantum ſatis nihil in apparatum. Vitioſum eſt, quod nimium eſt. Jam enim inter balnearia, & thermas bibliotheca quoque ut neceſſarium domus ornamentum excolitur: At ſi Seneca noſtris temporibus viveret, in quibus librorum numerus ita excrevit in immenſum, ut librorum copia, omnes omni memoria ætates ſuperemus, quid diceret? Sapientes judicent.

X.

Ex hactenus dictis, deduci facilè poterit, Medicos valdè literatos, lectionique librorum ferè immorientes, raró felices in curandis hominibus evadere, imò nunquam de rebus practicis judicare rectè poſſe niſi praxi omninò ſe dederint, & in eadem ferè conſenuerint. Lepidam hujus rei hiſtoriam narrat Jo. Huartius ſcrut. ingen. cap. 12. Quo tempore, ait, apud Noſtrates Arabum Medicina florebat, florebat pariter & celeberrimus in legendo, ſcribendo, argumentando, diſtinguendo, reſpondendo, & concludendo Medicus, iſque adeò in eloquentia effuſus, ut qui eum audiendum conveniebant, non ſolum morbos ſanare, ſed mortuos ipſos ad vivorum conſortium quaſi revocare, aſſererent; Veruntamen cum ad praxim deſcendebat, vix ullus ægrotantium, qui ſuæ curæ committebatur, effugere poterat, quin in præſens vitæ periculum conjiceretur, & inanem Profeſſoris ſapientiam morte propria expiaret. Undè tot infauſtorum eventuum genuinam cauſam neſciens, & progreſſu temporis nomini & rebus ſuis pejora timens, mundanis rebus valedixit, & in Religioſorum Virorum cætu diem ultimum obiit. Idem Huartius loc. cit. aliam narrat hiſtoriam ad confirmandum præſens argumentum, magis conſentaneam. Medicus quidam ſecretè nimis à me petiit, qua de cauſa fieret, ut ipſe, cum diù incubuiſſet legendis libris artem & regulas optimè prognoſticandi tradentibus, eaſque perfectè didiciſſet; quoties tamen hanc prognoſticandi diſciplinam legendo acquiſitam, in ægris ſuis experiri ſtatuebat, toties in ſui dedecus fallebat, nec unquam aſſequi poterat, ut veritatem præſagiret. Hæc ille? Argenterius judicio graviſſimorum Auctorum (prout notat laudatus Huartius loc. cit.) in reducenda arte Medica ad perfectiorem methodum creditur ſuperaſſe Galenum. De ipſo tamen narratur, quod adeò infelix fuerat in curandis morbis, ut omnes ferè ſui ægrotantes vel perirent, vel in morbos incurabiles præcipitaret: qua de cauſa perterrefacti Cives ſui, non ampliùs curæ ſuæ committebantur. Plura hujus generis exempla ab Auctoribus expromere ſupervacaneum eſſet; quippè quæ quotidiè nobis obvia ſunt. Medici itaque valdè

litterati, Philoſophiis, & Theoriis pluſquam par eſt addicti, & adinſtar araneæ ab indigeſtis cogitationibus ſapientiam perpetuò educentes, nunquam boni Practici evadent, niſi diuturno praxeos uſui, & exercitationi omninò ſe ſubjecerint. Morbi enim abditum quid ſunt, ſuoſque effectus modis tam reconditis, & ab humanæ mentis acie adeò remotis abſolvunt, ut difficilè ſit quicquam in illis inveſtigare, niſi adhibeatur obſervatio. Quibus de cauſis exclamare coactus fuit Hippocrates paſſim in ſuis operibus θεῖον? ſivè, divinum quid? in morbis ineſt. Nec immeritò? nam, ſivè corporis ſtructuram, ſivè morborum originem, & cauſas, ſivè remediorum effectus conſideraveris, ſemper illud τὸ θεῖον cum Hippocrate exclamandum. In ipſo quoque Medico divinum quid ineſſe, ſingularis quædam in medendo felicitas abundè teſtatur: Eſt enim in mediocriter doctis illa in indagandis morbis, remediiſque applicandis εὐστοχία, quæ doctiſſimos interdum deſtituit. Conſtet igitur quod hactenus probavimus, Medicum ſcilicet quamvis in ſcientiis, & in lectione librorum eruditiſſimum, non perindè tamen bonum Practicum evaſurum, niſi Praxim ipſam exercuerit: quique contraria his aut faciet, aut ſentiet; Natura certè eidem objiciet, quod olim Antiqui objiciebant Dialecticis. Fili, ab Academia venis, faſtum ſpiras, ex inani ſcrinio, ex indocto pectore.

CAPUT VIII.

IMPEDIMENTUM V.

Præpoſtera Librorum Interpretatio, efficiendorumque Syſtematum Cachoete.

§. I.

Contra falſos Interpretes pro vera dicturis interpretatione, duo potiſſimum argumenta examinanda nobis eſſent: Alterum quidem contra falſos morborum; alterum verò contra librorum falſos Interpretes. Quoniam verò per ſingulas hujus primi libri partes in corrigendis, reſtaurandiſque naturæ morborum interpretationibus, quarum pars major corrupta penè nunc eſt, ac depravata, operam propè omnem contulimus. Reliquum eſt ut præſentis articuli ſcopum dirigamus ad detegendos errores Interpretum librorum, eorumque imaginationes, & affectus.

I I.

Memoria illius diei, quo primum Medicina, & reliquæ bonæ Artes ab acceptis Barbarorum cladibus inciderunt in Arabes, fieri vix poteſt quin acrem animo dolorem mihi perpetuò eliciat. Codices namque Græci cum ad illorum ſcholas tunc primum perveniſſent, quicquid de illis diſſeruerunt, ridiculæ potius ſunt inutilium opinionum genealogiæ, quam genuinæ græci Codicis interpretationes: Et ſicuti falſo illo interpretandi genere ad fidem ſibi conciliandam validi; ità pariter ad extinguendam, & abrumpendam inquiſitionem efficaces fuerunt. Hujus aſſerti veritatem manifeſtè fatentur ſubſequentes ad Arabum ſcholam ætates, in quibus Medici circa anguſtos arabicarum interpretationum circulos tanquam incantamento affecti ſubſultantes, & in commentandis paucorum hominum operibus tempus omne impendentes, ab uſu ingenij ſui ferè omninò deſueverunt. Undè profectò tot ſophiſmata, tot vana commenta, tot tantique errores in Medicinam irrepſerunt. Ipſaque ars præſtantiſſima, quæ magiſtra ſalutis ſemper fuerat, turpis exindè factionum ancilla evaſit.

I I I.

Qui librorum interpretationem ſuſcipiunt, in ipſo interpretationis veſtibulo Auctores ſuos omni laudum genere cumulare conantur, præſertim ſi Auctores illi aut exigui fuerint momenti, aut nullis propemodum indigeant commentariis, & philautiæ impenſiùs indulgentes, non verentur eiſdem modò divini, modò admirabilis nomen tribuere, ſæculi ſui miracula appellare; tractandam denique materiam, tanquam divini partum ingenij, & reipublicæ ſummoperè neceſſariam ſingulis commendare. Ad hæc moventur Interpretes, non quidem neceſſitate tuendæ, aut promovendæ gloriæ talium Auctorum, ſed occulta quadam libidine conciliandi ſibi plauſum eruditorum Hominum, propterea quod eximios, præſtantiſſimoſque Auctores ſuſceperint interpretandos: Anatome Mundini circa res inventas ſi conferatur cum anatome hodierna, tantum eandem ſuperat, quantum pulex Elephantem; illam tamen ſummis celebrare laudibus, & commentariis decorare, non ſolum Cardanus, ſed alij quoque docti Viri ſibi gloriæ duxerunt. Ratio quæ Cardanum, alioſque ad hoc movit, non alia ſanè mihi videtur fuiſſe, quam vulgaris ſocordia vires proprias nunquam experiundi, manuſque inquinandi in ſecandis cadaveribus, ex quo factum eſt, ut Mundini textum, tanquam veritatem inconcuſſam receperint. Eadem quoque de cauſa practicantes, ſive ob inconſtantiam ſucceſſuum, ſive ob auſteram in obſervando patientiam perterrefiant; non ad detegenda marte ſuo vera morborum phænomena, ſed ad interpretationem inutilium librorum tandem accinguntur. Non ità meherclè ſe geſſit magnus ille medicinæ parens, & Præceptor Hippocrates; qui quamvis & inquiſitionis difficultatem, & morborum obſcurita-

tem indignabundus viderit, & quaſi frænum momorderit; naturæ tamen ſe immiſcere, & propoſitum finem urgere tamdiù voluit, donec tandem indefeſſâ prorſus in obſervando patientia, & inventarum rerum gravitate, omnes ex omni memoria Medicos ſuperaverit. Et ſicuti noſtræ ætatis Anatomici introſpecta diligentiùs natura, conſultaque frequentiùs cadaverum, vivorumque Animalium ſectione, abundè cognoverunt, Mundini Interpretes exigua in rebus anatomicis doctrina præditos fuiſſe. Ità, ſi quis poſt meos cineres veritatis igniculus, noſtra hac methodo praxi acceſſerit; ſat ſuperque aperiet futuris ætatibus, quam longiſſimè à vera Medicina receſſerint Medici, qui barbaras Arabum interpretationes, propriarum obſervationum ſtudio, & exercitationi antetulerunt.

I V.

Nonnunquam obſcuriores ſunt interpretationes, ipſa re interpretata. Id evenit quia debitas interpretandi leges aut ignorant, aut contemnunt. Qui librorum interpretationem ſuſcipit, non vulgarem, & ſuperficiariam, ſed interiorem, & ſolidam interpretandæ materiæ cognitionem habere debet; eodem potiſſimum jure, quo Factum videmus à Criticis, qui antequam obſcuros Poëtarum, aut Hiſtoricorum ſenſus elucident, & patefaciant; magnam temporis partem impendunt in acquirenda notitia morum, bellorum, vivendi rationum, aliarumque circumſtantiarum illius ſæculi, in quo interpretandi Auctores floruerunt. Sed in interpretandis praxeos libris, ea mihi videtur neceſſaria cognitio, quam longus uſus, & exercitatio patiens afferunt. Hujus rei fidem faciunt tres nobiliſſimi Interpretum; Mercurialis, Duretus, & Martianus, qui antequam Hippocratis opera commentariis illuſtrare decreviſſent, potiorem vitę partem in exercenda praxi impenderunt: Hippocratis namque libri cum nil aliud ſint, quam purus Praxeos ſuccus; interpretatio quoque illis accommodata, & opportuna, non aliundè certiùs peti debebat, quam ab ipſa praxeos exercitatione. Igitur qui ſuperficiario tantùm doctrinæ genere, nec admodum affini materiæ interpretandæ imbutus eſt; nil mirum ſi illius interpretationes evadant obſcuriores ipsâ re interpretatâ. Plurimi, Interpretis nomen uſurpant, ſed re vera interpretes non ſunt; nam ſi commentarios illorum diligenter perpenderis, non invenies profectò obſcuri ſenſus explicationem, quæ neceſſaria eſt, ut Auctor interpretatus ad claram Lectorum intelligentiam perveniat; ſed nimiam eruditionum congeriem, oſtentationem linguæ græcæ, aut hebraicæ, citationes infinitas Auctorum, & ſententiarum rei tractandæ minimè conferentium; textum denique, non ad lancem veritatis, ſed relatè ad præjudicia, quibus Auctores illi, vel ipſimet Interpretes obnoxii ſunt, examinatum, explicatumve.

V

Sæpiſſimè Commentatores Authoribus ſuis nonnullas adſcribunt opiniones, quas illi ipſi Authores ne ſomniarunt quidem; Id potiſſimum fa-

ciunt, vel ut Eruditis acutiem in commentando ſuam manifeſtent, vel potiùs ut indulgeant legibus illius hipotheſis, cui à prima Juventute ſe manciparunt. His igitur, aliiſque erroribus ſi ſubiaceant Interpretes, nec adamuſſim ſimiles ſint tribus ſupralaudatis; conſultiùs erit marte noſtro Authores interpretari, quam alienis fallaciis mentem imbuere, atque turbare. Aditus namque mentis obſcuriſſimis, & indebitis interpretationum idolis tantoperè aliquandò obſtruuntur, ut veris, & nativis hiſtoriæ morborum radiis, qui nobis obſervando illucent, perpolitas, & ſinceras areas præſtare vix queant. Neque ipſe hoc dicendi genere interpretandi voluntatem in Medicis reprehendo, ſed judicium in voluntate deſidero. Equidem dum mecum ipſe aliquando conſidero cauſam, quę duriſſimos Praxi medicę compedes injecit, effecitq; ut deplorabiles illius anguſtiæ in ampliores naturæ fines proferri non poſſent; non aliam ſanè agnoſco, quam præpoſterum interpretandi genus, nec non moleſtam illam, ac præpoſteram rudium Medicorum occupationem in interpretandis Arabum potius, quam naturæ operibus: Quæ cum omnes penè Academias duobus ab hinc ſæculis pervagata eſſet; neque aliquis eſſet, qui provideret, vel admoneret; quid mirum? quod Medicina hac ratione radicibus avulſa ſuis, nèc operum poteſtatem nobis hodiè præbeat, nec ipſa tanquam planta vivax, & vegeta quotidiè ſerpat, & adoleſcat; ſed per umbras verborum, obſervationes populares, & experimenta nobilia in theoriæ fabulas concinnata, naturæ judicia frangat propemodum, atque ſubvertat.

VI.

Hæc aliaque vitabunt abſurda, ſi memores erunt dicendorum. Interpretationem librorum practicorum ad exemplar interpretationum naturæ ſemper abſolvant; qua in re imitari poſſunt incomparabiles Hippocratis Interpretes ſuperiùs laudatos, qui veram interpretandi rationem priſtinæ majeſtati reſtituerunt, Poſteriſque manifeſtarunt. Non ſint in Auctoribus ſuis laudandis nimium effuſi, ſed prò opportunitate loci, temporis, & meriti; & ſi quid Adverſarij optimè dixerint, malignâ interpretatione non corrumpant. Neque vim, neque inſidias hominum judiciis faciant per diſputationes quaſdam, à vero ſenſu textus remotiſſimas, effictaſque potius ad laudem, venerationemque ſibi conciliandam, quam ad elucidationem obſcuritatis. In interpretando confuſionem caveant, quæ doctrinæ, & veri ſenſus filum ſæpiſſimè abrumpit; citiùſque veritas è falſitate, quam è confuſione emerget. Idola mentis, & præjudicia hypotheſum, aliarumque ſcientiarum antea præconcepta, omninò deponant; qua ratione errorum in veritates, & veritatum in errores ſubingreſſus animadverti, notarique facilè poterunt. Indifferentes ſint & ad novitatem, & ad antiquitatem: antiquitas enim & novitas, non ſunt æquè cum veritate æſtimandæ, nam quod antiquum, aut recens eſt, non perindè verum aut falſum eſt, ut hodiè nonnulli Medicorum exiſtimant, viamque

contentionibus ſatis obviam ſternunt. Auctorem ſuum nulla imminutum detractione, nulloque auctum additamento, ſed integrum, & ſui ſimillimum fideliter exponant; imò taliter expreſſum, ut vel ſuis vituperetur vitiis, vel virtutibus ſuis laudetur. Verbum de verbo exprimendum, & vocum etiam collocatio interdum retinenda; idque potiſſimum in re graviſſima, eademque obſcuriſſima; ſicuti in re noſtra eſſe poſſunt varij Hippocratis textus in Coacis, Prognoſticis, Epidemiis, Aphoriſmis, aliiſque ſuis operibus paſſim expoſiti. Judicis partes ſibi non arroget Interpres, ut impunè de ſuo judicet Authore, & quæ ſibi non arrident, reſpuat, pro iiſque ſua ſupponat: quo ſanè vitio magnam Interpretum partem laborare, exindèque magnam ſcientiis, & potiſſimum Medicinæ calamitatem ſubortam eſſe, certò conſtabit legentibus. Nec ad contradicendum ſint proni, nec ſemper, aut nimium in dubitationes ſoluti: In obſcuriſſimis textibus, Academicorum more differentes, de omnibus quærant, nihilque certò affirment, niſi poſt longam & patientem conſiderationem; Et ſi neque hac ratione explanare textum poterunt, eundem intactum relinquant, à ſolertioribus ingeniis examinandum, explicandumque. His, aliiſque hujuſmodi muniti præſidiis, ſi ad interpretandum acceſſerint, & ſibi & Auctoribus ſuis conſulent, ſuſceptique muneris rationem feliciter abſolvent. Poſt detectos Interpretum errores, proximum eſſet illos, quibus novorum ſyſtematum conditores praxim remorantur, exponere; ſed quoniam integrum huic argumento caput, inferiùs ubi de inſtituenda hypotheſi, dicavimus, in præſenti ſuperſedendum fore arbitramur.

CAPUT IX.

IMPEDIMENTUM VI.

Intermiſſum ſtudium tractandi de Morbis aphoriſticè.

§. I.

MEdicinam methodis concludere, & quibuſdam ingenij commentationibus merè abſtractis, & inutilibus digerere atque exornare, inter remoras quæ progreſſum illius retardarunt, non infimum obtinet locum. Enimverò cum methodica hæc Medicinæ tractatio artem oſtentet integram, & quaſi redactam ad metam, ultrà quam progredi non poſſit: non

non ſolùm homines minus induſtrios reddit ad nova in dies inveſtiganda, quæ morborum hiſtoriam illuſtrant, ac locupletant: verùm ità ſui certos, ut ſe hac in arte numeros omnes abſolviſſe exiſtiment. Et licet aliquando contingat, ut novum quid, ac re vera proficuum obſervent, quoniam tamen methodis illis, ac diſtributionibus accommodare non poſſunt, tanquam à ſua alienum arte reſpuunt, atque contemnunt. Quamobrem prudentiùs ſe geſſiſſe mihi videntur Majores noſtri. Hi non ignari, Medicinam methodis, & partitionibus concluſam illuſtrari, & nobilitari poſſe, creſcere tamen, & confirmari non poſſe; quicquid diuturna obſervatione in morbis detegebant, deſcribebant illud aphoriſmis, ſive per ſententias quaſdam breves, & contractas nullis methodi, & ſcholaſticæ ſubtilitatis legibus devinctas, ſed liberè expoſitas, notataſque; quo pacto indicarent Poſteris nuda ſimulacra rerum inventarum, & indicarent pariter ſpatia vacua ad novas, & perpetuò multiplicabiles naturæ voces inſerendas; quæ quidem ſummoperè neceſſaria promovendi medicinam ratio hodiè prorſus exolevit: Hiſtoria namque morborum licet copioſa primo aſpectu videatur, re ipſa tamen egena eſt, ac inutilis; imò ob tranſcurſus quoſdam permoleſtos in philologiam, narrationes ſupervacaneas, quæſtiones jejunas, ſimileſque nugas, infirma prorſus ac perdita. Si excipias enim paucos illos Obſervatores qui caſus, & hiſtorias Medicas diligenter, fideliter, & ad vivum prout ab ipſa rei natura procedebant, deſcribendo, Medicinæ pomæria ſummoperè ampliarunt; ea quæ reliqui adjecere falſam theoriam, & hujuſmodi ineptias ſpectantia, turbarunt potius, impediveruntque illius progreſſus, quam indicarunt, aut promoverunt. Sed quomodò ſolidæ, diutiùſque repetitæ morborum obſervationes ſtylo brevi, & aphoriſtico exponendæ ſint, ex morbis mox recenſendis, & per Patientem in Xenodochiis Italiæ factam obſervationem examinatis apertè conſtabit.

DE PLEURITIDE.

§. I.

SI vis cognoſcere Pleuritidem, præcipuam curam in natura pulſus cognoſcenda reponito; pulſus durities eſt ſignum ferè infallibile omnium pleuritidum; & dum obſcuræ ſunt pleuritides, vel aliis complicatæ pectoris morbis, ſi duritiem (ideſt nimiam arteriæ tenſionem, vibrationemque) in pulſu deprehenderis, quamvis reliqua earum ſigna non adſint, pro certo habeas Patientem laborare pleuritide; pulſus enim durus omnium inflammationum partes nerveas, vel membraneas obſidentium eſt comes indivulſus.

Pleuritide jam cognita nil aliud per totam morbi curationem diligentius obſervato, quàm ſpirandi difficultatem, quæ quò fuerit facilior, vel difficilior, eò pleuritis erit felicioris, vel infelicioris eventus.

Bona reſpiratio ſemper bonum indicat, mala verò ſemper timenda; hinc eſt ut pleuritide in pejus ruente, difficilior evadit reſpiratio, & propè mortem conſtitutis difficillima. Signa verò ex pulſu petita, non adeò certam prognoſim exhibent; in morbis enim pectoris, nil citiùs, faciliùſque à naturali ſtatu recedit, quam pulſus; ideò ſæpiſſimè pulſum intermittentem in pleuritide obſervavimus, ſed ſine periculo: imò bis, terque non obſtante hoc pulſu phlebotomiam imperavimus, quia nimis urgebat indicatio ſanguinem mittendi. Si cum mala reſpiratione æger erectus ſedere velit in lecto, nec in lecto decumbere poteſt, quia ſibi ſuffocari ſentit: lethale id eſſe vidi in pluribus. Erectum igitur ſedere velle in morbis acutis pulmonum pernicioſum ac ferme lethale, præ cæteris ſi adſit ſibilus in aſpera arteria, & difficultas excreandi ſputi: & licet cum talibus ſignis pulſum bonum videris, noli credere, nam fallit. In augmento enim inflammationis pulmonum ob nimiam irritationem, oſcillationemque fibrarum ejus vidi pulſum eſſe durum, inæqualem, parvum, &c. At propè mortem, ideſt cum præfatis ſignis, quoniam jam incipit lethalis laxitas in ſolidis, & fluidis, pulſus tunc circa finem lethalem obſervabam molles, æquales, altos, ſed non credebam illis: nam ægri derepentè ac loquendo moriebantur. O quantum difficile eſt curare morbos pulmonum? O quanto difficilius eoſdem cognoſcere; & de iis certum dare præſagium. Fallunt, vel peritiſſimos, ac ipſos medicinæ Principes. Tyrones mei cauti eſtote, & prudentes in iis curandis: nec facilem promittite curationem ut nebulones faciunt, qui Hippocratem non legunt.

Pleuritici, quibus in interiora auris dolor, & exindè abſceſſus, & pus ſuperveniebant, omnes ſanabantur, ut in variis Italiæ Xenodochiis frequentiſſimè obſervavimus; ſed præſertim ineunte anno 1694. Romæ, quo tempore rigidiſſima Bruma cum glacie, & nive (inſueto Latij more) ſæviebat, & derepentè obortæ fuerunt ſæviſſimæ pleuritides.

Sanata pleuritide, ſi remaneat tuſſicula quædam, & circa veſperas blandus calor per univerſum corpus excitetur; aut pleuritidis recrudeſcentiam, aut ſuppurationem prognoſticato Adſtantibus; Hoc Aretæi nobile præceptum, non ſemel in meis ægrotantibus verum obſervavi; facta antea ejuſdem prædictione Adſtantibus.

Perperam agitur cum iis Pleuriticis, & Peripneumonicis, qui nihil expuunt, niſi copioſæ effluant urinæ. Hipp.4. acut.

In aëre Romano phlebotomia eſt Princeps remedium in pleuritide: poſt phlebotomiam verò diluentia cum attenuantibus, & anodynis juncta,

brevi eandem jugulant. At ſi pleuritis ab apparatu humorum in primis viis oriatur, purgandum eſt, ut fusè docuimus in Appendice.

Latent interdum per plures annos in pulmonibus tuberculi abſque ſenſibili moleſtia ægrotantis : manifeſtantur demùm, vel poſt pleuritidem, vel poſt anginam, vel poſt febrim aliquam ſanatam. Igitur ſi poſt ſanatam aliquam febrim ſuperveniat dolor lateris, vel dorſi, vel alterius pectoris partis difficili accedente, ac nonniſi recta cervice reſpiratione, tuberculum ad inflammationem, & ſuppuratum ire ſignificat, cui ſtatim medendum : Hoc Dodonæi monitum nos pariter bis obſervavimus in Xenodochio poſt ſectum illorum cadaver, & ſingula benè examinata.

Quando in pleuritide viget indicatio diſſolvendi, camphora, & ex eadem parata remedia pro ſecreto ferè hanc indicationem abſolvunt, præſertim ſi pleuritis fuerit epidemica, & maligna, vel potius ab ingenti ſanguinis craſſitie producta : Hac ipſa perſiſtente indicatione, poſt elapſam horam ab exhibito camphorato remedio, potet ægrotus decoctum pectorale ex radicibus v. g. imperator. angelic. tuſſilagin. foliis ſcabioſæ, & tuſſilaginis &c. hauriaturque valdè calidum, nè dicam fervidum, quò particulæ radicum elaſticæ, & activæ ferantur pleno flumine, & integris quaſi viribus ad affectam pulmonum partem. Fervida hæc liquorum potio eſt mihi in ſecretis pro diſſolvendis pertinacibus viſciditatibus in pleuritide epidemica, & maligna, nec non in aliis pectoris morbis à tali cauſa pendentibus ; vidi enim ægrotos inſigni ſtrangulatione ferè liveſcentes, breviſſimè liberatos per frequentes hauſtus decocti pectoralis nimium calidè ſorbillati.

Sicuti in morbis capitis alvi fluxus ſuperveniens, ſalutaris eſt, ità contra valdè pernicioſus in morbis pectoris, præſertim acutis ; Cave igitur nè purgans medicamentum in pleuritide exhibeas inflammationis cauſâ : cave pariter nè copioſo chlyſterum uſu alvum nimis fluidam reddas, nam exacerbato morbo ſputum ſupprimetur, & ſymptomata ingraveſcent cum pernicie ægrotantis.

Si dolore inflammatarum partium ceſſante (præſertim ſi in pleuritide, vel aliis membranoſarum partium inflammationibus hæc accidant) febris adhuc perſeveret, vel augeatur cum pulſu parvo, intermittenti, frequenti, ſudore frigido &c. malum : æger enim poſt duodecim horas à ceſſatione doloris delirabit, & paulò poſt indubiè morietur ; arguitur enim inflammationem jam terminaſſe in gangrænam. Hoc Hippocratis monitum ter obſervavi verum in Xenodochiis.

Pleuritides frequenter ſunt occultæ quia indolentes, undè graviſſimi errores in praxi ſuccedunt : Ut hi impoſterum vitentur ſcopuli, ſignum dabimus latentes, & indolentes pleuritides manifeſtandi : Fac ut æger in dextrum, vel ſiniſtrum latus decumbat ; decumbenti impera, ut fortiter

reſpiret, & tuſſiat, finita una, aut altera reſpiratione, pete ab illo, an inter reſpirandum, & tuſſiendum dolorem, aut gravedinem alicubi in pectore perſentiat, quod ſi affirmet, pro certo habeto pleuritidis ſedem illic eſſe, ubi dolorem, aut gravedinem indicaverit: hujus ſigni certitudine plures deteximus occultas pleuritides magno ægrotantium commodo.

Pleuritides recidivantes omnes ferè ſunt lethales ex Hippocrate, ideſt ſi dolor, & febris, quæ v. g. decima quarta die ceſſarunt, recrudeſcant vigeſima prima, aut alia die, dicit Hippocrates ægrum non ſuperaturum hanc recidivantem pleuritidem: At ſi ſola febris ſupervenerit abſque ullo lateris dolore, res non erit ità lethalis; ſemper tamen time recidivas pleuritidum.

Quando inflammatio pleuræ aut tuberculorum pulmonis deſinit in apoſtema, & pus, tunc febris vehemens, & continua excipitur à tertiana, vel quotidiana intermittente: idque fit circa ſeptimum diem, eſtque ſignum certiſſimum incipientis apoſtematis, ut ex Hippocrate deducit per experientiam doctiſſimus Mortonus in nobili tractatu de Phthiſi.

Solo per tuſſim excreatu ſanantur feliciter Pleuritici, & qui hoc prudenter inſtituet brevi recedentem videbit pleuritidem, ſudores enim, aliæque evacuationes non ità conferunt, nam ab affecta parte non educunt.

Si ſputum ante quartum appareat bonum ex Hippocrate, morbum enim breviat; nam poſt quartum langueſcentibus viribus, & ſputo craſſeſcente, hoc difficiliùs educitur, & morbus exindè augetur.

In principio pleuritidum qui purgantia exhibent, ſputum ſupprimunt, febrem, & morbum adaugent: E contrà qui fortia diaphoretica in principiis exhibent, vel delirium, vel alia graviſſima capitis mala producunt.

Ad hoc ut pleuritis benè ſolvatur, debet priùs ceſſare febris, & poſtea dolor affecti lateris; ſi verò ceſſante dolore, febris adhùc perſiſtat vel augeatur cum aliis ſymptomatis, grave malum imminet ægrotanti.

In pleuritide ſi ſputum antea ſuppreſſum, ſuperveniat, & ſit flavo rubeſcens nunquam imperato phlebotomiam, nam poſt ſanguinis miſſionem, ſputum denuò ſupprimetur, & æger morietur, ut ter, vel quater obſervavimus in Xenodochio.

Peſſimum ſignum antea probè ſpuiſſe, deindè ex toto deſiiſſe, gravitate, & dolore in pectore permanente. Maximum indicium exitialis pleuritidis, ſi pulſus ſit ſummoperè durus, & ob id ſimiliter parvus, & ob hæc, & calorem creberrimus; pleuriticus cum tali pulſu, nullus eſt unquam ſervatus, ut certò conſtat. Galenus lib. de præcogn. ex pulſu, aliiſque in locis.

Fluxus alvi in pleuritide ſunt pernicioſi: quo in caſu ſequentem bolum

cum magno fructu propinare ſoleo. Recip. req. nicol. & ſtibij diaph. an. ſcrup. 1. m. f. pilul. detur veſperi : opiata enim fluxum ſedat, ſtibium verò humores ad cutim pellit, juxtà illud Hippocratis, alvi laxitas, cutis denſitas, & è contra; Quamobrem ſi pleuritis cum alvi fluxu ſtatim incipiat, præfatum bolum ſtatim exhibe, fluxuque ſedato, ſi phlebotomia indicata fuerit, eandem impera.

In ſolitaria, & exquiſita pleuritide nunquam obſervabis ſtatim in principio ſputa copioſa, ſed pauca cum pulſu duro; nec non frequenti, & exigua reſpiratione.

Quocumque die, ſecundo ſcilicet, aut quarto, quinto, ſeptimo &c. ante, vel poſt factam ſanguinis miſſionem ſpirandi difficultas, & difficultas pariter excreandi ſputi Pleuritico ſuperveniant : ſtatim duo veſſicantia tibiis admoveo juxtà illud Hippocratis in prognoſt. *In pulmoniis quicumque tumores fiunt ad crura optimi ſunt &c.* Poſt appoſita veſſicantia obſervavi expectorationem ſtatim promoveri, ſpirandi difficultatem imminui, & alvi fluxum, ſi adeſſet feliciter ſiſti; Omneſque Pleuriticos talibus ſymptomatis affectos brevi, & feliciter ſanatos vidimus.

In pleuritide, peripneumonia, & hujuſmodi inflammatoriis pulmonum morbis, ſi in ſanguine è vena ſecta extracto non appareat in ſuſuperficie cruſta alba, quæ neceſſariò apparere debet, peſſimum? materies namque illa cruſtam efficiens in pulmone remanet, eumque infarcit; undè paulò poſt creſcunt febris, inflammatio, ſpirandi difficultas, & reliqua ſymptomata; ſi verò in altera ſanguinis miſſione incipiat apparere; bonum? contra ſi in ſecunda nè quidem apparebit, abſtineto ſtatim à ſanguinis miſſione, aliter interficies ægrotantem, quia per repetitam tunc ſanguinis miſſionem, ſanguis ſpoliatur parte volatiliori, undè major eidem ad coagulationes via præbetur, ut mihi retulit pro humanitate ſua Vir doctiſſimus Dominus Lanciſius amicus noſter.

Quibus pleuriticis ſtrepitus ſputi multi eſt in pectore, & facies triſtis, & oculi colore auriginis infecti, hi pereunt : Hippocrates in coacis.

Si in declinatione pleuritidis, abdomen nunc flatibus intumeſcat, nunc detumeſcat; bonum? ſanantur enim ut plurimum, idque circa decimum morbi diem ut plurimum obſervavimus.

APPENDIX AD PLEURITIDEM.

§. I.

INter difficiles, perniciosas, & curatu non faciles Pleuritides, eſt Pleuritis ſicca, ſive eryſipelatodes acutiſſima, quæ fit à ſero acri, tenui,

urente, pulmones velociter occupante, lacerante, cum pauco dolore, & ægrum derepentè jugulat, Medicis non cogitantibus. Signa hujus Pleuritidis, ſunt *ex Hippoc.* rubores fugaces genarum, tuſſis inanis, paucus dolor, jactationes, ariditas magna linguæ, ardor viſcerum; Salvatella ſemel ſecanda. Juvant potiſſimùm fomenta, & anodina cum antimalignis, ideo omnia ex Papavere rhæados, maximè juvant, Gelatina cornu cervi, omnia ex violis; emulſiones ſeminum bullitorum cum aquis pectoralibus, & his ſimilia, Rapa, & radix alteæ cum juſculis coctæ, & copiosè potui dandæ. Aqua cocta cum ſeminibus lini, & flor. Pap. rhæaodos, & copiosè potata more mihi conſueto in Urbe.

Si uſu fomentorum non cedat dolor Lateris, non multum foveto, nam ſiccabitur Pulmo, & ſollicitabis ſuppurationem, ut monet Hippocrates.

Veræ pleuritidis proprium eſt incipere à rigore, ita ut putarunt Medici ex vulgaribus (*teſte Hippoc. de morb. n.* 23. hujus morbi cauſam, ac principium, rigorem eſſe. Si verò cum rigore non inceperit, ſpuria ſolet eſſe, ab aliis cauſis, non verò inflammatoriis dependens, uti fluxionibus ſalſis, potiſſimùm regnante auſtro, & in temperamentis, quæ ab auſtro læduntur, affluxu materiæ crudæ in Pulmones, materiæ bilioſæ inter muſculos pectoris, & his ſimilibus, in quibus caſibus non eſt proficua ſanguinis miſſio, ſicuti proficua eſt, quando ab inflammatorio affectu pendet, quem rigor manifeſtat. Rigoriferæ igitur pleuritides ſunt verè inflammatoriæ pleuritides, in iiſque ſanguinis miſſio juvabit, dummodo cætera conſentiant, ac permittant.

Tota ratio curandæ pleuritidis, aliarumque inflammationum, conſiſtit in procuranda debita laxitate partis inflammatæ per debita remedia; Ideo forſan oleum ſeminum lini ab omnibus laudatur pro maximo remedio contra Pleuritidem, quodque raro fallit, quia oleoſa ſua ſubſtantia Pulmonum fibras inflammatione contractas, cripataſque & ob id fluidorum circulum impedientes, laxat, lenit, & in priſtinum reſtituit; parte verò leniter ſulphurea, ac volatili blanda congrumatum, concretumque in Pulmonibus ſanguinem ſolvit, & in priſtinum motum reſtituit; quod ſi oleo ſem. lini ſpermacæti miſceas, feliciores eventus obtinebis, ſit autem oleum recens expreſſum, aliàs ingratum erit, ac proinde noxium; Loco ſpermatis cæti, ſumi poterunt ℥.iiij hujus olei cum ʒ. 1. pulv. dent. Apri, & pauco ſaccaro, eritque gratius remedium. Hinc contineri nequeo, quin exclamem contra recentiores Helmontiſtas, qui vanis innixi hypotheſibus in pleuritide, aliiſque inflammationibus, nunquam præſcribere ceſſant ſpiritus, ſales volatiles, pulveres acres, acutos, ſolventes, aquas nimium diaphoreticas, & ſimilia, quibus ferè ſaginant, ſatiantque ægrotantem, cum per ea non ſolvunt, quod ſolvere volunt, ſed irritatis magis, criſpatiſque Pulmonum fibrillis, fluidorum circulationem impediunt

ac veluti ſtrangulant, mortemque quàm citiſſimè ſollicitant; quod ſanctè fateor, horum uſu remediorum, ſæpiſſimè in ægrorum perniciem, Romæ contigiſſe obſervavi. An aliis in Regionibus ſimilia contingant, ignoro; Unicuique enim Regioni ſua eſt Medicina, ſua methodus; quarè neminem damno; neminem à Medicina ſua indigena, in uſum revocanda diſſuadeo. Si experti loquuntur, & ſcribunt, credendum iis eſt, ſin minus minimè. In Italia aër purus eſt, & ſobriè vivitur, non ita in Ultramontanis; Ideo remediorum ſuppellex, varia eſſe poteſt in variis Regionibus; ſed præcepta benè medendi, eadem in omnibus. At ſi falſa ſit Pleuritis à viſcida, crudâque lymphâ pulmonibus impactâ, dependens, nec affectus ſit multùm inflammatorius, tunc ego uti ſoleo ſpirituoſis ad illam ſolvendam, ſed ſpirituoſis, ſolutis in brodio pectorali, valdè calidè ſorbillato, qua occaſione laudo elixir prop. Helmon. per deſtillationem ſine aloe, paratum; tincturam flor. hyperici, Remedium profectò ſolvens coagulatos humores, & vulnerarium nunquam ſatis laudatum, quod pro ſecreto hic communico Lectoribus; Utor quoque ʒ. 1. ſpir. fuliginis, plus vel minus, vel ſpiritus ſalis arm. ſine calce facti, & diſſoluti cum ℥. iij. ſyrupi radic. ſcabioſ. vel hederæ terreſtris, vel alterius; & coclearia aliquot per diem danda eſſe commendo, & valdè proficua deprehendi ad expurgandas lymphaticas viſciditates in ſpuria pleuritide, vel in vera, ſed circa ſtatum morbi.

His ita animadverſis pro mea erga proximum charitate, & Romanos erga Cives noſtros; Laxitas procuranda eſt in fibrillis pulmonum, inflammatione criſpatis, primò per phlebotomiam, ſi neceſſitas urgeat, etiam repetitam, ſanguinis enim compagem nihil citiùs, magiſque laxat, quam phlebotomia. Ideo in acutis, in quibus laxanda eſt, ea ſummopere juvat. In chronicis contra, in quibus intendenda eſt, vigoranda, atque exaltanda, noxia eſt, & perniciosa; ideò perniciosa in intermittentibus: Deinde juſculo ebullito cum fol. viol. ſcabiozæ, tuſſilaginis & rapa inciſa, & ibidem ebullita; oleo amigd. dulc. recens ſine igne expreſſo; Gelat. corn. cer. emulſione ſem. melon. & amigd. dulc. in juſculo facta, per ebullitionem, factâque colatura, veſperi eſt danda loco cænæ, addito ſi velis vitello ovi. Procuratâ hiſce remediis laxitate; expurgatio ſputi, morboſæque materiei, procuranda, ſyr. ſcabioſ. cum tinct. flor. hyper. aut aliis remediis, ab Auctoribus deſcriptis: Et hæc methodus nunquam fallit Romæ in pleuritide curanda.

Paſſim, atque frequenter in operibus noſtris animadvertimus, purgationem in principio veræ, atque inflammatoriæ pleuritidis, pernicioſam eſſe, atque damnabilem; Nam phlegmone, ſivè affectio inflammatoria, per ſe, & de natura ſua purgationem non expoſcit, ſed phlebotomiam: Idem confirmamus in præſenti: Verum enim verò, ne quis putet, nos hæc univerſaliter proferre, nulloque habito ad particularia reſpectu, &

ad innumeras cauſas, quæ pleureſin pariunt. Sciendum eſt, pleuritidem aliquando purgatione tolli debere, etiam in principio morbi: ſed non inflammationis cauſâ, verùm ratione materiæ morboſæ, magna copia primis viis congeſtæ, ac pleuritidem immediatè producentis, ac quotidie foventis: quod etiam antiquitùs monuit Divinus Senex, & apud Nos Romæ doctiſſimus Martianus, Hippocratis genius in aureis ſuis in Hippocratem commentariis, & in Antiparalogiſmo contra Manelphum.

Quare ut rem decernamus, ad curationem pleuritidis vocatus Medicus ſtatim inveſtigare debet, an indigeat ſanguinis miſſione, an verò purgatione. Id autem cognoſcet præ cæteris, ut monet Hippocrates ex ſitu doloris, deinde ex aliis infra dicendis. Si dolor fuerit, vel in dorſo, vel circa pectus, & ſit circa jugulum, ac partes ſupernas verſus collum, ſignum eſt indigere phlebotomia; ſi verò ſit circa coſtas mendoſas, ac præcordia, purgationem indicat, quia morbi fomes in præcordiis eſt, ac in meſſenterio, putris indigeſtaque cachodilia, quæ quotidie fermenteſcens, repetitis circulationibus in Pulmones depluit, morbumque facit, ac fovet: Neque id citra rationem eſt, nam ſicuti aſthma humorale, Doctorum omnium conſenſu, radicem habet in ſtomacho, primiſque viis, curaturque, non per remedia pectoralia, & damnabili ſyruporum lambentium uſu, ſed per ſtomachica, & repetitis purgationibus ex pil. de hiera cum agarico, & ſimilibus: quibus cruda indigeſtaque primarum viarum materies, quæ morbum in pulmonibus excitat, & fovet, foris educitur, ac eradicatur. Cur etiam idem judicium ferre non poſſumus de pleuritide, quando primarum viarum culpâ producitur? Ac proinde purgandum in ea eſſe, non inflammationis cauſâ, ſed materiæ peccantis, primis viis congeſtæ; Sed ut Lector memoriæ teneat ſigna, quæ phlebotomiam poſcunt in pleuritide, referam hoc in caſu præcepta doctiſſimi Dureti, aurea penè ac utilia, ad id potiſſimùm ſpectantia, deſcripta in Coacis fol. 388. his verbis. De pleuritide, cui ſummo jure deberi venæ ſectionem clamant omnes ſophiſtæ, illud præceptum eſt ab Hippocrate, ei tantùm pleuritidi jure, & loco, & convenienter præſcribi, quæ attingit claviculam cum gravitate brachij, atque mammæ, nec fotu minuit, manetque ſicca, & ſputi expers, ob eamque cauſam doloris ideam habet punctoriam, magnitudine peracerbam, æqualitate ſimilem, & aſſiduitate graviſſimam. Quæ omnia conjunctam habent ſiccam tuſſim, febrem aſſiduam cum ſpiratione multum difficili; & quoniam in eo cruciatu ſævi doloris pleuritici, & ſumma ſpirandi difficultate, omnia ſolent eſſe mortifera, niſi dolorificum malum, ideſt quod intus lædit, exeat citò foras, hoc eſt ſyſtrophica inflammatio pleuræ; hîc venæ ſectio liberalis, verum eſt alexiſterium, quo pleuritici ſanantur. Si verò infera ſit pleuritis, ſcilicet, dolor vergat ad diaphragma, & ſpurias coſtas, tunc rheuma conſiſtens, non detrahet phlebotomia, ſed purgatio, jubente Hippocrate, *hactenus Duretus*

tus loco citato, & ibidem paulò infra plura notatu digna refert, ad ſanguinis miſſionem in pleuritide ſpectantia.

Verùm ſigna curandarum pleuritidum per ſanguinis miſſionem, aut per purgationem, doctè ſatis deſcripſit doctiſſimus Ballonius Pariſiis, & ante ipſum Romæ celebris Martianus, Magni Hippocratis, verè magni filij, & ſequaces ambo.

Primò itaque ſciendum, differentiam eſſe inter dolorem lateris, & inter pleuritidem, hæc enim inflammatio Pulmonum eſt, ille verò aliarum pectoris partium, potiſſimum externarum peculiaris affectio. Quâ de causâ ſæpè diſtinguit ipſum Hippocrates à pleuritide, dicens, v.g. *Cum dolore lateris, non tamen pleuritico*; & Coac.73. ait: *Quibus in febre lateris dolor incidit, ſiquidem perliquidis, & bilioſis profusè alvus feratur, miteſcit*; Ubi intelligit Hippocrates, ut benè monet Duretus, & Martianus Medicus Romanus, non pleuritidem, quæ liberali alvi profluvio non ſolvitur, ſed dolorem partium externarum pectoris, quod rectè tenendum à Medicis: Ideo monitum eſt à ſene Magno coac. 49. *Quibus cum dolore lateris non tamen pleuritico, levis adeſt, aut modica perturbatio alvi, evadunt phrenetici &c.* Audiamus itaque Ballonium meum.

Dum ſævit hyems, dolores pectoris, & lateris ſæpiſſimè fiunt ex 3. Aphoriſm. Qui ſæpè à flatu crudo, & frigido in pulmonem, thoracemque ducto fiunt, & mendax eſt id quicquid eſt. Ad id feſtinanter Medici phlebotomiam præſcribunt; idque temerè; potiùs valet uſus lituum, & thermaſmaton. Hîc graviſſimè aberratur uſu, & experientia, parum probanda, *Ballonius epid. fol.* 54.

Ex doloribus lateris maxima pars ex fluxione à Capite oritur; ſed dolorum lateris, & pleuritidon, tres ferè ideas in operibus artis obſervamus. Alij enim dolores ſunt ob phlegmonem. Alij ob eryſipelatoden affectionem. Alij ob humorem purum, & ſincerum à Capite; Et tunc non tam eſt pleuritis, quàm lateris dolor; Ac ferè talis dolor inflammationis non eſt comes, ſed tantum congeſtionis cujuſdam humoris, & adhæſionis. Imo infinitos vidimus laborantes dolore lateris ob copiam excrementi in Pulmone, cujus pars tenuior, & ſeroſior, dum ad membranas funditur, dolores excitat.

Diligenter tamen notandum. Major eſt pars pleuritidum, & dolorum lateris, tùm à congeſtione cujuſdam excrementi in pulmonem, & thoracem, tùm ob recurſum tenuioris humoris per orgaſmum à ventre inferiore, quam à capite, & partibus ſuperioribus; Quod diligenter videndum, quoniam plerique non audent purgare, & ſolvere ventrem. At ſæpe hoc plus confert, quam Phlebotomia. Imò tunc ſectioni venæ locus non eſt: niſi fortè ſemel id fiat, præſertim ſi dolores lateris fiant hyeme à crudo, & frigido humore, in quibus nequaquam ſectio venæ convenit. *Ballon. loco cit. fol.* 79.

Cum dolores vagabundè tenent nothas Coſtas, & continuatione membranarum attingunt aliquando mammas, & partes ſterni anteriores; Cautè videre oportet, an propter ventris inferioris cachochimiam, à qua propter vapores elevatos, dolores ſurgunt, ſenſio adſit doloris, an cauſa ipſa à partibus ſuperioribus pendeat, an verò in thorace ipſo ſit. Vulgò ſecatur vena, undelibet ſit dolor, idque malè. Quis enim neſcit, ſi dolor iſte agnoſcat cauſam in ventre inferiore, non modò non prodeſſe phlebotomiam, ſed etiam ſæpe nocere, quod attractio fiat à partibus inferis, & ſi nondum adſit pleuritis, ea per venæ ſectionem acceleratur. *Idem fol.* 88.

Plerique queruntur de dolore pectoris, unaque ventriculi, & ſeſe animam ducere non poſſe, aiunt. Statim Medicorum quorumdam vulgarium opinione, ad phlebotomiam concurritur; At nil, aut parum proficit, declarat rerum exitus; Etenim ſi vel Cholera, vel Diarrhæa ſuccedat, vel purgante ſollicitetur alvus, dolores citò levantur; ſic cachochimia, hypochondriorum obſtructio, dolores facit, qui maxime apparent, & proferuntur in pectore ob conſenſum diaphragmatis, & quia in thorace communis eſt membrana, & lateribus, & diaphragmati parte convexa. Sic in iis, qui melancholia flatuoſa tenentur circa mammas, & ſternum, & laterum dolores ſurgunt: an ideò venam ſecabis? Non? Præſertim ad evacuandum; ſed ſi velis, & urget dolor, ad aperiendum, & libertatem obſtructionis, poteſt parva ſanguinis miſſione occurri. Sic initio paroximorum, & in ſpecie incubi, & contumaci viſcerum obſtructione excitantur dolores in thoracicis partibus, & fruſtra ſecaretur vena. Sic in talibus priùs purgatio tentanda, quàm phlebotomia, contra opinionem vulgi. *Idem loc. cit. fol.* 98.

Quicumque laterum doloribus eſt obnoxius, dum febris adeſt, aut adeſſe debet, dolet tunc latus eodem modo, ac ſi eſſet pleuriticus, frangente ſe febris calore, minuitur dolor. Confert his venæ ſectio, ſed non ſæpè repetita; *Idem loc. cit. fol.* 145.

Notavimus multis oriri dolores lateris, qui aut ſecta vena, aut aliquo remedio ſumpto ſtatim evaneſcunt; Et ideo ſecuros eſſe non oportet, nam inde ſæpè peripneumonia ſuccedit. *Idem loc. cit. fol.* 154.

Maximè obſervavimus in iis, dolores laterum excitari, quibus aut thorax hydrope laborat, aut pulmo duriuſculus ſanie multa ſcatet. An talibus conferat phlebotomia? *Idem loc. cit. fol.* 155.

Suſpecta eſſe debet omnis diſparitio doloris lateris, præſertim cum manet febris, & Diſpnæa eſt, nam declarat dolores fuiſſe ob reſudationem ſeri. Omnis autem dolor lateris fugax, malignus eſt, & eryſipelatodes, & ferè necat; Ideo jubeo, ut medici non ſint ſecuri. *Idem loc. cit. fol.* 165.

In omni febre eſſentiali, cum junctus eſt dolor lateris, febre aucta,

dolor augetur. At in vera pleuritide augetur febris aucto dolore; Et Medici plurimum debent advertere, ut dignoſcant, an febris ſit eſſentialis, an non, quoties agitur de dolore lateris. *Ballonius epid. fol.* 208.

Ægroti cujuſdam latus doloroſum ſatis docuit, quod à medicamentis purgantibus, dolores, præſertim cum fiunt à fluxionibus, tantum abeſt ut juventur, ut irritentur magis. Contrà, qui dolores laterum principia duxerunt à partibus infernis in meſſenterio, nonniſi purgantibus iiſque validis juvantur. *Idem l. c. fol.* 225.

Vidimus dolores lateris perpetuos, ſed qui de nocte urgerent, nullis ceſſere remediis: ſuſpicio fuit de lue venerea. Tandem diæta, & litu Mercurij, ſanati. *Idem loc. cit. fol.* 7.

Alios dolores laterum vidimus à flatu: Flatum autem excitabat diatheſis hypochondriaca, & præcipuè cum chyli fit anadoſis, aut quibus ſolemnis eſt hauſtus frigidæ, dum cubitum diſceditur, aut crudorum fructuum eſus. *Idem l. c.*

Quibus corpora compacta ſunt, firma, & ſolida, iis dolores laterum ſunt curatu difficiliores, & velint, nolint Medici, venæ ſectio repetita non confert. Obſtructio enim ſpiraculorum cutis impedit, quo minus exhalet corpus. Porrò aeri frigido corpora ſua exponunt, nec lecto ſe continere volunt. Id in multis obſervavi. *Idem loc. cit. fol.* 231.

Cum in pleuritide vexant dolores, venam ſecamus; cum augentur, audentius ſecamus. An id bene? Nequaquam. Quia dum pus fit, dolores ſurgunt; an ideo tam ſæpe ſecanda vena? Naturam impedimus, unde nil mirum ſi multi moriuntur. *Idem l. c. fol.* 46.

Epidemicæ tunc erant pleuritides, & cachoetes, ſine ullo motu violento præhendebant. Dolor erat fugax, & cum ægri bene habere putabantur, & immunes à dolore lateris, interibant: Erant à ſero acri indomito, cuniculos, & viam ſibi parante eryſipelatodes, non phlegmonodes. *Idem l. c. fol.* 32.

Cuidam pleuritico ſectâ venâ, dolor diſparuit; an ideo ſecuros de morbo eſſe oportet? Minime; nam multos ſtatim peripneumonicos evaſiſſe vidimus. *Ballonius epid. fol.* 22.

Coctionis commoda in pleuritide ſunt hæc. Laxitas partis afflictæ, & materiæ præparatio in craſſitie meabili, exitu facili; tùm ipſa meatuum libertas, & fortior naturæ contentio. *Duretus in coac. fol.* 256.

Illa coloris mutatio, ut rubro ſuccedat lividus ſanguis, in pleuritide inferarum coſtarum expetenda non eſt, nec expectanda; Hic enim tantum prodeſt phlebotomia ad retractionem rheumatis concitati, & ad temperationem ſanguinis æſtu incandeſcentis, non ad detractionem conſiſtentis. Ad Pleuritidem verò coſtarum inferiorum, quæ ſub diaphragmate non rarò aſſurgit, nec ullam ſui exhibet ſignificationem circa jugulum; Hîc enim opus pharmacia, pharmaci moelici. *Ex Hippoc. Duret. fol.* 261.

Ubi tuſſes invaſerint, amplius bibendum, & quam maximè excreandum, & potu humectandum, quo Pulmo humidior factus faciliùs, ac citius ſputum reddat, & tuſſis minus affliget. *Hippoc.* 3. *de morb. numer.* 23. *&* 24.

Si dolor aſcendat ad claviculam, aut gravitate conſiſtente ad brachium, aut circa mammam invadit, à ſanguine fieri dicit Hippoc. & ideo *ſecundo, & quarto acutorum*, venam ſecari jubet. Si verò dolor ſub ſepto tranſverſo, & ad hypochondria ſentiatur à craſſis, & exuſtis humoribus deorſum tendentibus fieri pleuritidem ait, eamque purgatione curari aſſerit; *Martianus antiparalogiſmo, fol.* 15.

Aliquando fiunt pleuritides à fluxione acri à capite, nimio cum impetu in pulmones irruente, habetque ſummam analogiam cum peripneumonia; de eaque diſcurrit *Hippoc. de loc. in hom. n.* 24. ubi ſic ait. Dolor lateris mollitudinem occupat, imo & claviculam ejuſdem partis, & febris adeſt, & *lingua ſupernè pallida, ac viridis fit, & excreat compacta.* Diſtinguitur igitur à Pulmonia, & pleuritide, ab aliis cauſis pendente, quia dolor eodem tempore, & claviculam, & coſtas mendoſas ſub hypochondrio occupat, & lingua eſt ut ſupra. Nam in vera pulmonia nunquam dolor ad lateris mollitudinem ſe extendit. In hac ſpecie pleuritidis ex fluxione deſtillante productæ, non oportet venam ſecare, tùm quia inibi non fecit illius mentionem Hippocrates, eo quia à bile acri fit morbus, quæ venæ ſectionem ſuſpectam reddit; tùm quia deſtillationi, à qua fit morbus, non occurrit, imò magis auget commovendo; Et quoniam rationi congruum eſt in locis Auſtro ſubjectis, qui frequenter deſtillationes movet (ut notat *Cous n.* 3. *de Aer. aquis, & locis*) hujuſmodi pleuritides frequentius vagari; Hinc factum eſt, ut Aſclepiades obſervaverit teſte Cellio Aurellano, *c. de pleuritide* Romæ (quod Romani notent Medici,) & Athenis pleuriticos lædi à venæ ſectione; In Pario verò, & Helleſponto juvari, & recreari. Roma enim, & Athenæ in humili loco ſitæ ſunt, & auſtris mirum in modum ſubjectæ, ideo pleuritides vigentes, ibi ſunt de earum genere, quæ à deſtillatione oriuntur. Sed & experientia id confirmat, quando Pulmones his in locis plerumque affecti conſpiciuntur; Quâ evidentiâ deceptus Cagnatus credidit in omni pleuritide pulmones eſſe affectos. Ob dictas ergo cauſas, Romæ, & Athenis lædit ſanguinis miſſio, quia deſtillatione plerumque fiunt pleuritides; Idem notavit Ollerius, dicens *pleuritices juvari phlebotomia locis perflatis ab Aquilonibus, lædi verò locis, quæ obverſantur Auſtris.* Hippocrates igitur in duobus tantum caſibus venam ſecat, ſcilicet in ea pleuritide, quæ à toto procedens, ſanguinis plenitudinem præ ſe fert, mediante dolore ad claviculam, & humerum tendente, ſivè gravitate ad brachium, & circa mammam; Et in pleuritide ſicca, in qua minimum ſputi educitur. In aliis ſpeciebus, mentionem ejus non fecit, quippè quæ aut nihil prodeſt, ut

notat *lib. de rat. vict. in acut.* 3. *&* 4. *Coment. text.* 8. & 15. dum ait. *Sectio autem venæ non ſimiliter ſolvit dolorem, niſi ad claviculam pertingat dolor.* Vel potius obeſt, tùm ratione humoris peccantis, tum virium, quæ debent eſſe validæ propter expuitionem, ſine qua æger ſervari non poteſt. Hactenus *Martianus in Antiparalogiſmo à fol.* 16. *ad.* 19.

Tertium genus doloris lateralis, ita deſcribit Hippocrates *coac. prænot. ſect.* 3. *verſ.* 79. *Dolores circa latus tenuiter conſiſtentes in febribus citra nothas coſtas, Venæ ſectio læſerit, ſive cibum averſetur æger, ſive hypochondrium ſublime habuerit, &c.* Hujuſmodi dolores à bile, ventriculum obſidente, ortum habere exiſtimo, nam de iiſdem loquens Cous eodem lib. verſ. 83. ait. *Quibus in febribus dolore lateris fiente* (ſive ut ſupra dicebat tenuiter conſiſtentes) *alvus multa aquoſa, & biliosa egerit, alleviantur.* Quod à morbis in pectore conſiſtentibus, penitus alienum eſt, & paulò ante dixerat verſ. 57. *Quibus bilioſa eſt alvi egeſtio circa pectus morſus, & amaritudo, malum,* quæ denotant humores bilioſos in ventriculo conſiſtentes, acribus vaporibus in partibus pectoris, & laterum dolores excitare.

Præfatos dolores ſæpiùs obſervavimus in praxi, modò hanc, modò illam partem pectoris vagè infeſtantes, aliquando deſinentes, & paulò poſt inſurgentes, id quod importare verba illa *tenuiter conſiſtentes*, puto. In quibus alij cibos faſtidiebant, bilioſa materia os ventriculi infeſtante, & his dolores partem ſiniſtram lateris plerumque occupant. Aliis hypochondrium dextrum in tumorem elevatum, ſivè manifeſto dolore ad contactum invenimus, & his dolor partes dextras potiùs infeſtare ſolet. Utroſque levi purgatione ſedatos eſſe vidimus, non dubitantes à venæ ſectione lædendos fore, ut ait Hippoc. utpotè per eam à ventriculo in venas evocaretur humor bilioſus, unde majus malum, tùm quia inviolabile præceptum ab Hippocrate ſemper obſervatum video, ut bile notabiliter dominante vena nullo modo ſecetur, ſivè ſit in febre, ſivè in aliis morbis; ideo *lib. de humor. tex.* 3. *& ad calcem* 3. *ſect.* 6. *epid.* ait tria impedire venæ ſectionem in ſanguinem ſpuentibus, *tempus anni, pleuritis, bilis*, Martianus *lib. cit. fol.* 21.

Tres pleuritidum ſpecies rariſſimas, earumque curationes, vide optimè in Hippocrate 2. *de morb. n.* 40. & 41. Ibidem quoque 3. *de morb. à n.* 20. *ad numerum* 22. vide plura divina ad pleuritidem ſpectantia, ejuſque varios exitus, ac prognoſes.

Pleuritidem ſiccam pendere à Pulmonum ad Coſtas adhæſione, aglutinationeque, ſcribit Divinus ſenex *de loc. in hom. n.* 37. *fol.* 33. quod ſeriò animadvertendum à Medicis eſt, multùm enim confert ad curationem, de iis itaque ſic loquitur. 3. *de morb. n.* 20. *ſunt & ſiccæ pleuritides ſine ſputo, quæ difficiles ſunt; judicationes ſimiles aliis ſunt, ſed ampliore in potu humectatione indigent, quam aliæ: bilioſæ vero, & ſanguineæ nona, & undeci-*

ma die judicant, atque hi magis ſani fiunt; Si à principio molles quidam tenuerunt dolores, à quinta, & ſexta acuti, hi uſque ad duodecimum veniunt, ſed non valde effugiunt. Periculum tamen maximè eſt uſque ad ſeptimum, imo uſque ad duodecimum: poſt hos ſanantur; quæ verò ab initio ſunt molles, à ſeptimo, & octavo acutæ ad decimum quartum judicantur, & ſanantur lib. cit. Hippocrates.

Ex his, quæ hactenus dicta ſunt magnorum virorum experimentis confirmata, ſatis conſtat, quantum cautus, & prudens eſſe debeat Medicus in præſcribenda catharſi, vel phlebotomia in pleuritide, & quantùm exactè memoria tenenda ſint illi præcepta, ſupra recenſita; quarum ignoratione rerum, vel indebita ad praxim accommodatione, nil mirum ſi frequenter obſervemus ægros poſt ordinatam phlebotomem interire ſtatim, & in pejùs ruere, idemque ſuccedere poſt imprudenter præſcriptum chatharticum; quæ ut in poſterum vitentur incommoda, rogo Medicos, & obſecro per Medicinæ parentem Hippocratem, atque per veterem medicam Coorum Academiam, ut in curanda pleuritide Romæ, non multum fidant Chymiæ Nebulonibus (id eſt falſis Chymicis impoſtoribus, ac circulatoribus, qui urbes pererrant, & in Urbem hanc, neſcio quo fato, magna in copia quotidie confluunt, ægroſque inani remediorum ſpe continuò decipiunt; De his itaque ſæpe loquimur in noſtris libris, ſciat Chymicus ille, qui ita inſulsè apud Batavos debacchatur in Hippocratis ſequaces, non verò de bonis Chymicis (uti forſan eſt ipſe,) eorumque diaphoreticis potentibus, ſalibus volatilibus, ſecretis ab Orbe ſtellato petitis, & mille nugivendulis pulveribus, quæ ſingula indiſcriminatim quovis morbi tempore, & in qualibet pleuritidon ſpecie, à vulgaribus præſcribi obſervo, magno tamen ægrotantium diſcrimine. Sed conſiderent primo, an pleuritis ab effectu verè inflammatorio producatur, an verò ab apparatu pravorum humorum in primis viis, an demum à fluxione acris humoris à capite, ut putabant antiqui, ſivè potiùs in noſtra ſententia, à ſale acri, tenui, urente, ſcorbutico, hypochondriaco, hæmorrhoidali, herpetico, vel alterius generis, aut characteris morborum principalium; qui ſales, humores fundendo, accendendo, colliquando, poſtquam hi ad pulmones defluxerint, pleuritidem, aut peripneumoniam, aut dolorem lateris pariunt cum febre, aliiſque peculiaribus horum morborum ſymptomatis, quæ ſingula ab irritatione, punctioneque ſalium magis fiunt, quàm ab affectu verè inflammatorio; hujuſque generis pleuritides vocare ſoleo lymphaticas, ſive nothas, nam lympha præcipuum ſalium menſtruum, morboſis ſalibus imbuta, eas parit, ac fovet.

In pleuritide igitur verè inflammatoria, & inflammationis cauſa, ſanguis ſtatim mittendus eſt, ut depletis hac ratione vaſis in libertatem reſtituantur fluida, quæ vi oſcillatoriæ inflammationis fibrarum pulmonalium, in pulmonibus ipſis hærere coguntur; Laxataque per phleboto-

miam ſolidorum, & fluidorum, nimium intenta compage, debitæ noxiorum humorum expulſiones per ſputum, aliaſque vias naturæ magis accommodatas, promoveantur. In ea verò, quam primarum viarum apparatus producit, & doloris ſigna circa præcordia de ſe præbet, purgatio juxta præfatorum magnorum virorum præcepta inſtituenda. Ipſe tamen, ut cautiùs procedam in rebus, ita dubiis, ſoleo primis diebus alvum clyſteribus mollire, etiam bis in die, maximè ſi magna ſit cachochiliæ copia in præcordiis, & pulmo ſit nimium inflammatus, quod ſi affectus inflammatorij multa ſigna non adſint, & lingua ſit humida, urina non multum accenſa, & calor non multum acris, purgatio etiam præſcribenda ex caſſia, ſyrupo roſato aureo &c. non verò manna, quæ ſeroſos humores nimium educit, craſſis, viſcidiſque relictis: Ad educendam enim putrem cachochiliam ſyrupo roſato ſolutivo præſtantius non datur, maximè ſi uniatur cum decocto ſenæ, tartari, & epithimi. Demum ſi ſal acris, ſcorbuticus, fundens, pleuritidem faciat, cautè procedendum in ſanguine mittendo, niſi miſſionem expoſcat nimia pulmonum inflammatio ab ejuſdem ſalis acrimonia excitata. Circa purgationem tenenda ſunt præcepta à Magiſtris Artis ſupradictis adnotata, & à nobis paulò ante recenſita. Curatio verò hujus generis pleuritidon ab acrimonia, fuſioneque humorum abſolvenda erit juſculis malva, viola, ſcabioſa &c. alteratis: Gelat. cornu cerv. emulſion. ſem. melon. & amigd. dulc. in juſculo factis, & ſæpè potatis. Aqua hordei calidè magnâ in copiâ potata, oleo amigd. dulc. recens ſine igne expreſſo, & hiſce ſimilibus, quæ acrimoniam leniunt, impetum ſalium furentium coercent, eoſque diluunt; quod præcipuum curationis argumentum eſſe debet. Hujuſmodi pleuritide corripiuntur potiſſimum ſcorbutici, hypochondriaci, hectici, hemorrhoidibus ſubjecti, & ſcabiei, & qui vulgò fluxionibus, & vagis, ac rheumaticis doloribus ſubjacent. Quod quidem hominum genus, quoniam ſanguinem ac reliqua fluida valde depauperata ſpiritibus, ac bono ſucco nutritio habent; à ſanguinis miſſione ſummoperè læduntur, quando ea imperatur in pleuritide ex fluxione ſalina acri, rodente. Ubi enim ſal regnat, ibi ſtatim regnat & inopia ſpirituum ac boni ſucci: ſpiritus enim à dominante ſale ſyderantur, opprimuntur, extinguuntur; Ideo tales homines debiles ſunt. Et quando phlebotomia lædit, aut necat aliquem pleuriticum, dictam ob cauſam necat. Hi ſolent habere urinam rubram, rubram quidem ob nimiam ſalium copiam, quibus tingitur; non verò ob ſanguinis ſulphur nimis exaltatum, ſicuti in alia pleuritidis ſpecie verè inflammatoria ſuccedit. An ideo ſanguis mittendus in illis ob urinam rubram? Minimè, nam ſales dominio potiuntur poſt phlebotomiam, & enecant.

Porrò, qui acrimoniam in fluidis habent, hæc patiuntur, ut ſæpè animadverti in Urbe; Ab aëris intemperie frigida, vel calida levi de cauſa læduntur. Callis pedum, valdè doloroſis afficiuntur. Gingivas

præ cæteris obſerva, nam hæ in ſimilibus caſibus ſunt nimiùm rubræ, eroſæ, tumidæ, luridæ, dolentes, cum viſciditate circa dentes; Qui gingivarum ſtatum benè obſervat, multorum morborum ex acrimonia, reconditam originem facilè inveſtigat. In urina rubras arenulas habent, & urina ſolet eſſe rubicunda, & matula licèt quotidie aquâ limpidâ abſtergatur, ſemper tamen viſcida mucagine poſt mictum circum circa oblinitur: Quod impurorum ſalium in ſanguine ingentem copiam denotat, ut frequenti didici obſervatione. Taceo hîc reliqua ſigna acrimoniam humorum denotantia, quæ apud Authores facilè poſſunt comparari, & addiſci, &c. Et nuper hæc omnia proximè elapſo menſe Octobris anni 1702. notavimus in Ægro ad Templum S. Hieronymi nationis Slavorum, & Dalmatarum ad ripam Tyberis, non longè à Palatio Burgheſiorum, & in plurimis in hac Urbe, in cujus Incolis ob debilem ventriculi digeſtionem, morbi ex fluxionibus, & primarum viarum apparatu ſunt ferè familiares, ac morbi patrij. Hoc eodem anno, menſe prædicto abſoluta eſt, ac completa celebris linea meridiana, quam in Templo Chartuſianorum S. Mariæ de Angelis ad Thermas Diocletiani; ex marmore, & metallo, juſſu, & impenſis Optimi Maximi Pontificis noſtri, extruxit, ornavit, & magna cum diligentia, judicioque perfecit Vir doctiſſimus, & libris editis celeberrimus Franciſcus Bianchinus, nunc Præſul meritiſſimus, noſtrique amiciſſimus, amantiſſimuſque.

DE FEBRIBUS IN GENERE.

§. I.

IN principiis Febrium acutarum cave à purgantibus, cave pariter à remediis nimium volatilibus, & vehementibus, crudo namque exiſtente adhuc morbo, vel educes quæ educenda non ſunt, vel augebis febrim, vel jugulabis ægrotum.

Ante ſeptimum diem in acutis, & inflammatoriis nec purgato, nec diaphoretica vehementia dato, ſiquidem cruda adhuc eſt peccans materies, & bonis ſuccis confuſa, nec auſcultat talibus remediis, niſi apparentibus ſignis coctionis.

Si nimia adſit vaſorum turgentia, impetus ſanguinis ad caput, pulmones, aut alia membra, imminetque phrenitis, adſitque juventus, calida temperies &c. in Continuis ſemper ſanguinem mittito in principio, idque ante ſeptimum, eamque repete pro urgentia ſymptomatum. Nam depletis hac ratione vaſis, laxataque quaſi ſanguinis maſsâ, viam ſternes diaphoreticis, purgantibus, aliiſque hujuſmodi præcipitantibus in ſtatu morbi exhibendis.

Si vel minima ſuſpicio aderit febris malignæ ex coagulatione; cave à ſanguinis miſſione tanquam peſte.

Obſervavi vomitoria pro varietate Regionum, atque Climatum magis, aut minus prodeſſe vel nocere. Nos Romæ non ità tuta experimur in febribus, prout Septentrionales ſuis experiuntur in ægris. In remediis itaque præſcribendis, ſemper ante oculos habe tui Climatis naturam, tuorumque Popularium temperiem; neque quicquam præſcribas quod ex libris didiceris, niſi prædicta calleas.

In acutis circa duo potiſſimum peccant Medici, vel in nimia atque tumultuaria remediorum farragine, vel potius in intempeſtivo, & amethodo eorundem uſu; undè tot incommoda in ægris, & tam variæ, atque inconſtantes morborum periodi, & incredibiles adinvicem permutationes; quas quidem rudes Medici naturæ morbi, non verò inconſtantibus ſuis, ac ſpeculativis medendi methodis attribuunt; ſed longa dies majora patefaciet.

Omnes acutas & inflammatorias febres hîc Romæ curare incipio per ſanguinis miſſionem, nunquam per purgationem, niſi quando vel nimius urgeat vomitus, vel repletio præceſſit immoderata; Et obſervavi poſt ſanguinis miſſionem aliquem ſtatim apparere ſudorem cum levamine Patientis.

Febris ſemitertiana exquiſita familiaris eſt Popularibus almæ hujus Urbis; & ferè perpetuò hîc graſſatur; quod etiam cognovit Galenus Romæ olim degens propè Forum Minervæ, qua nunc itur ad Pantheon Agrippæ, ſub Imperio Antonini de Galeno, & de univerſa re Medica Principis optimè meriti. Hinc ferunt aureo torque donatum fuiſſe cum appenſo numiſmate Principis ſequentibus verbis inſignito:

ANTONINUS ROM. IMPER.
GALENO MEDIC. IMP.

eo tempore, quo Galenus primum Romæ Theriacam magno Urbis applauſu confecit. Sed è diverticulo in viam. Semitertianam igitur noſtris Popularibus eſſe familiarem, & experientia conſtat, & Galenus, ut diximus, teſtatur de loc. com. 25. & de morb. temp. circa finem. Sed de hac febri apponemus docta verba Fontani in Schol. ad Dodonæum de ſemitertiana; ait igitur. *Per hanc febrim læditur ventriculus, & maximè ejus partes nervoſa, & hepar, ideò jure meritò à me inter lethales numeratur. Hæc ſæpè degenerat in hecticam, & hidropem propter magnas obſtructiones*, ut notat Hipp. 1. epidem. com. 3. aphor. 5. &c. *In hanc febrim propenſi ſunt Eccleſiaſtici, Nobiles, Aulici, Iuvenes, & Deſides opiparè viventes, nimis genio indulgentes, quique calidas Regiones incolunt, ideò frequentes ſunt in Æthiopia, & Italia:* hæc ille. Sed illo multò meliùs Dodonæus Vir doctiſſimus loc. cit.

Typus ſemitertianæ ità ſe habet; ſingulis diebus acceſſiones invadunt,

ſed uno die febris magis invaleſcit reduplicato etiam horrore, altero verò mitior eſt, ut quiſque Medicorum obſervare per ſe poterit: Morbus longus eſt & periculoſus. Viros ut plurimum invadit, vel virilitati proximos, idque tempore autumnali. Ventriculus præcipuè laborat, affectus lethargici interdum accedunt, vigiliæ, lingua arida & ſicca &c.

Cum de febribus inciderit ſermo, ſummoperè miror Medicos hodie penè omnes ſingulorum morborum, præſertim verò febrium originem ab acido duntaxat deducere, & ſingulos per anti-acida non exiguo ægrorum damno curare. Nam ſi rectè rem perpendamus, alchalia potius variè alterata accuſanda erunt. Quicquid enim in corpore animato præſertim in ſanguine fit, per fermentationes fit, quæ quidem pluries atque pluries repetitæ, auctæ, vel pluſquam par eſt alteratæ non acidarum partium proventum, ſed potius ſalis alchali lixivi, acris, calcinati, & ſimilium copiam exhibent, ut in febribus præcipuè obſervamus, in quibus ſalium hujuſmodi acrium, alchalium, lixivorum, calcinatorum &c. manifeſta adſunt indicia, multæque curantur ſolis diluentibus cum acido aliquo leniori temperatis, ut in ardentibus patet. Quamobrem non poſſum non laudare ſummoperè eximias vires cliſſi antimonij, cujus ſubacida virtute multæ febres ex aëris mutatione productæ, aliæque ardentiores tanquam in ovo ſuffocantur. Hìc Romæ febres per æſtatem ob aeris mutationem ſævientes non ab acidis, ſed alchalino-acribus producuntur ſalibus (ut taceam maleſana in victu errata, quæ Ruri oblectationis gratiâ committuntur, undè interdum harum febrium origo, non ab aere) variæ enim telluris & mineralium particulæ vi caloris ſolis in aera elevatæ, illic per novos ſupervenientes calores magis atque magis attenuantur, cohobantur, atque volatilizantur, undè ſummam volatilitatem, & alchalino-acrem indolem potius, quam aciditatem nanciſcuntur, ſanguinique per inſpirationem communicatæ ejuſdem maſſam diſſolvunt primò, & ex diſſolutione mox coagulationis effectus ſuboriuntur; Patet id experientiâ, nam acida etiam potentiora poſt fermentationem vel inteſtinam diuturnam, vel excitatam à calore, aut dulcia evadunt, aut inſipida & alchalia; per fermentationem enim fractis acidi ſpiculis, acidum in alchali naturam mutatur. Ideò videmus aquam theriacalem primo acidam, poſt biennium evadere dulcem. Spiritus ipſi acidi longa mora ſpontè ſua dulceſcunt; & ſic de reliquis. Cæterum non nego interdum acida in primis viis producta, ſanguinique communicata indebitas in eo fermentationes excitare poſſe. Fateor tamen ea acida eſſe debere nimis vehementia, aliter poſt repetitas cum ſanguine fermentationes ruptis ſuis ſpiculis, neceſſe eſt ut in alchali naturam mutentur, & ità vel innocua evadant, vel alchali morboſi naturam acquirendo, hac ratione partes lædant, & cauſa morborum fiant, quod erat probandum. Sed de his fuſiùs peculiari tract. Acidum Inſons.

DE FEBRIBUS MALIGNIS ET MESSENTERICIS.

§. I.

VUlgus Medicorum, & vulgus hominum eas vocant malignas febres, quæ variis, graviſſimiſque ſtipantur ſymptomatibus, ruuntque in deterius. Hoc imaginarium malignitatis nomen imperitia Medicorum peperit, petulantiâ vulgus fovet. Credit enim ignarum vulgus, quoſcumque rapit febris perimitque, à malignitate illius ſemper perire: credunt id plures etiam ex Medicis. Non nego dari aliquando febres nonnullas, productas ab humore veluti venenifero, uti ſunt quas eſus fungorum aut boletorum, ſimiliumque noxiorum ciborum uſus parit; ſed tam frequentes eſſe ac ferè innumerabiles, ut vulgus, aut medici ſomniant, conſtanter nego. Quæ nobis videntur malignæ, à viſcerum phlegmone, aut eryſipelatode fiunt, id eſt à cauſa evidente, & manifeſta: unde ergo iſta malignitas? Febres lymphaticæ omnium pernicioſiſſimæ ſunt, præſertim ſi limpha nimium viſcida concretaque fuerit, ut ſæpiſſimè obſervavi: In his ſæpè urina bona eſt, boni ſunt pulſus; ſed peſſima lingua, peſſimus meſſenterij ſtatus ob nimium ibidem putrem, congeſtam cachochiliam; ægri benè ſibi videntur valere, quia hoſtis in limpha eſt magis, quam in ſanguine. Sed quando concretio limphæ in ſuis vaſis trahit in conſenſum ſanguinem, coagulando illum, figendo, & circuitum impediendo: En celeres ruinæ, en præcipitia, en repentina mala; & ſtupente medico, ac malignitatem accuſante, æger in manibus citò citò perit. Vera dico: Experta dico: ſanctèque affirmo. Non hîc ſimiola malignitatis ægrum jugulavit: Sed gravis lymphæ ſyderatio, ac concretio: tracto demum ſanguine in conſortium necis: Sicuti hac eadem die qua ſcribo (& additionem abſolvo ad omnia Opera noſtra mox mox edenda Lugduni in Galliis ab illuſtri Aniſſonio) 23. Decembris 1702. vidi in ſene ad Pantheon Agrippæ lethaliter hac febri decumbente. Hac eadem die 23. Decembris 1702. Tybris plurium dierum pluviis nimium turgeſcens, ſummoperè inundavit Romam maximo cum civium incommodo. Viæ omnes quæ ducunt ad Vaticanum, nempè Lungaria, Urſi, Burginovi, &c. aquâ plenæ erant. Totum forum Pantheon Agrippæ aquâ inundabat, forum Judæorum, aliæque quamplurimæ per Urbem viæ, uti & ipſa Flaminia propè ædem S. Laurentij in Lucina. Certa Romanorum obſervatione conſtat, poſt ingentes Tyberis inundationes oriri febres epidemicas in Urbe valdè graves ac pernicioſas; quod Deus Opt. max. à nobis avertat his infeliciſſimis, turbulentiſſimiſque totius Europæ, ac miſeræ Italiæ bello labefactatæ temporibus.

Quando ego ſolus ægrotorum meorum curam incipio, & mea methodo febres curo, raró tales malignas febres obſervo; ſed quando ad curationem ab alio cæptam vocatus ſum, quoniam mente mille præjudiciis antecepta curatio febrium inſtituitur, nec oraculis Naturæ, & Magni Senis præceptis auſcultatur, mille differentia, & gravia obſervo accidentia, quæ frequenter ſoboles ſunt methodi depravatæ, non veró naturæ morbi. Licet hæc paſſim, ac quotidie in praxi ſuccedant; ſuccedit etiam, ut pluries vidi, dari febres nonnullas in ipſo principio graves ſtatim, ſtatim periculoſas, & periculoſis etiam ſtipatas ſymptomatis. Has vulgus vocat malignas, ideſt á venenifero productas humore; cujus imaginarij, & commentitij veneni de causâ, innumera ſtatim præſcribunt ſpirituoſa, aromatica, alexipharmaca, calida, volatilia, & mille id genus inter ſe pugnantia remedia; quibus quod præcavere volunt periculum advocant, & augent.

Ipſe enim ut vera fatear, quæ diligenti obſervatione, & matura didici meditatione, à duabus potiſſimum cauſis, malignas has febres pendere obſervavi, inflammatione viſcerum, & ab apparatu pravorum, crudorumque humorum in primis viis, vel in maſſa ſanguinis. Romæ hujuſmodi apparatus frequentiſſimi ſunt in primis viis, non ita in ſanguine, quâ de causâ, tractatum ſcribere de febribus meſſentericis Romanorum, ſum aggreſſus, à natura, & obſervatione patientiſſima mihi dictatum. Multa certè obſervatione digna in hujuſmodi meſſentericarum febrium curatione adnotavi: Quando enim tales febres in hypochondriacis ſunt, ſtudioſis, & ſtomacho debili laborantibus, ſi nimium excandeſcant triumviratus humores, vel bilis ipſa veſicæ felleæ; tali modo turbatur æconomia naturalis, ut ſtatim apparere videbis linguæ ariditatem, pulſus exiguos, extremorum frigus, anxietates, & alia id genus, quæ malignam febrim denotarent, ſed revera non ſunt malignitatis effectus, verùm ſtomachi ab exaltato humore irritati, laceſſiti, afflicti, quâ ceſſante irritatione, & ſtomachi indignatione compoſita, præfata ceſſant accidentia.

In febrium meſſentericarum curatione ſæpè vidi, inutile eſſe dies criticos, eorumque vim, & poteſtatem obſervare, ſed tantùmmodo vehementiam, ac remiſſionem accidentium. Cruditas morbi in vehementia ſymptomatum conſiſtit, coctio in remiſſione eorumdem. Quando vel minimum remittere, & miteſcere accidentia obſervo, ſtatim purgationem inſtituo, etiam ipſo die critico, nam hujuſmodi febres vim, & poteſtatem criticorum ſpernunt, ac perturbant, & humorum apparatum è meſſenterio quàm citiſſimè educo, chlyſteres etiam bis in die injicio, purgationes frequenter præſcribo, & totam dirigo indicationem in educendo per purgationes meſſenterico apparatu, poſthabitis diaphoreticis, & inutilibus, ne dicam noxiis teſtaceis pulveribus; interpoſitis purgantibus,

ſtomachica remedia ex aq. theriac. rutæ caprariæ, lapidis porci ſpini,&c. Curationem meſſentericarum in alma Urbe abſolvunt.

Sed quod præ cæteris animadverto in nullo morborum genere tanta opus eſt patientia, expectatione, cunctationeque ad bene, & feliciter medendum, quanta ad bene curandas febres meſſentericas. Glandulæ meſſenterij nimium repletæ, nonniſi lentè, ac paulatim è ſinu crudos humores emittunt in viciña inteſtina. Communis enim omnibus glandularum morbis eſt diuturnitas. Quare ſtomachicis è vegetabilium genere digerendi ſunt meſſenterij humores, deinde repetitis per intervalla purgationibus educendi, & ita feliciter profligabis has febres, quod ſi imperitia tua ægroti, adſtantium, aut diurnitatis morbi, ad uſum damnabilem chinæ-chinæ, vel teſtaceorum deveneris, non bene prius repurgato meſſenterio, ex febri levi efficies gravem, continuam, longam, ad hecticam tendentem, & difficile curabilem. Romæ ſcribo, & in aëre Romano; Et ideo garriant quicquid velint chinæ-chinæ fautores: aliis forſan in regionibus, & urbibus egregium eſt remedium, hîc noxium experior, & unquam eo utor, aut rarò; ut infra dixi de fibra motrice cap. 13. de febribus meſſentericis.

In his quoque febribus non tantum reſpiciendum eſt ad ſuas periodos, & ad vehementiam febris, quantum ad cauſam febris, ſive meſſenterij apparatum, qui quò fuerit ingens, & ex pravis cibis factus, eò gravior febris; ſi contrà, febris erit levior, & leviora remedia adhibenda.

Quare ad ampliandam praxim medicam, & ſolidam morborum hiſtoriam ſtabiliendam nulla re magis indigemus, quàm continua obſervatione in ægris; Et ad ritè curandum, debitaque invenienda remedia, obſervatione continua, & experimentis circa res phyſicas ex triplici naturæ regno petitas. Quam quidem experiundi methodum à Galilæo viro maximo in Italia detectam primùm, ac excultam; Nemo certè utilius, & glorioſius promovit, auxit, confirmavit, quàm inclita, & illuſtris Societas Regia Londinenſis à Carolo II. nunquam interituræ memoriæ Brittanniarum Rege inſtituta, cui ſi univerſus Medicorum cætus ſummoperè debet, ob illuſtratam rem medicam à præſtantiſſimis illius Academiæ Sociis: Ipſe certè medicorum minimus, tùm ob id, tùm quod me anno 1697. Collegarum omnium ſuffragiis in Nobiliſſimum Cætum ſuum aggregarunt, perpetua officiorum memoria me devinctum ſervabo.

Porrò ut cognitio veræ cauſæ febrium magis illuſtretur, certiorque reddatur, cæpi duobus ab hinc annis nova noſtra methodo febres in Canibus, aliiſque animalibus excitare, infundendo in venas varij generis liquores, ſpirituoſos, aromaticos, acres, acido acres, & ſimiles; eoſdemque etiam cum cibo, & potu miſcendo, donec febris excitata ſit: Quâ excitatâ obſervo diligenter vehementiam ejuſdem, inappetentiam, languorem, alvi ſiccitatem, tremores, periodos, aliaque id genus acciden-

tia, quæ prò diverſitate liquoris aromatici, qui eiſdem præbetur, diverſa ſolent apparere: Prout in peculiari tractatu ſuo tempore dabimus: Et de novitate, quæ ſupervenit in Canibus febricitantibus, ab applicatis veſſicantibus eorum coxis, plura quoque dicemus omninò nova: Nec non de animalibus fame maceratis, & inde natis accidentibus. Ut igitur ad malignas febres ſupradictas denuo accedamus.

Inter has febres præcipuæ ſunt, quas veteres vocarunt Tritæophyas, Hemitritæos, Triphodes, Aſſodes, Elodes, Lipirias, Epialos; Graves profectò, ac lethales ſunt, niſi in doctiſſimum, prudentiſſimumque Medicum bona ſorte Patiens inciderit; ſtatim ea pariunt ſymptomata, quæ vulgo malignitati, ſed falsò adſcribuntur. Adſcribi potius debent, vel inflammationi internæ; & ob id turbato liquidorum progreſſui, unde tot gravia, & inter ſe differentia promanant accidentia, vel cachoetico humorum apparatui in primis viis, aut in maſſa ſanguinis. Id probè diſtinguendum, & probè noſcendum, ut curativæ indicationes ritè dirigantur: aliter nocebis magis, quàm proficies.

Tritæophyæ febres, ſunt inter omnes febres valde graves, & periculoſæ: ſpecie, magnitudine, more, motu periodico nniverſali, & particulari terrificæ ſunt, & pravæ, hâc de causâ malignæ vocari poſſunt. Earum cachochimia prava eſt, & multiplex, vires acquirit eundo, diebus criticis maximè exacerbantur, graviſſimiſque ſymptomatis ægros cumulant. In eis nihil fit, nihil apparet, quod metu non terreat ægrotum, & Medicum. De hac febre doctiſſimum vide Duretum in coac. Et ſuum, quem ita benè comentatus eſt Divinum Senem ſect. 4. aph. 43. & ſect. 2. lib. 1. epid. & alibi.

Tritæophyæ febres non habent intermiſſionem; tales dicuntur; quia tertio quoque die exacerbantur, ſed ſine rigore, aut horrore periodico, qualis obſervatur in hæmitritæis, Tritæophyæ enim nullas habent periodos, & ſi habent, incertæ ſunt.

Tritæophyæ febres erraticæ in pares mutatæ, ſunt contumaces. *Hipp. coac.* 39.

Succus ſonci ad uncias tres circiter mane ſumptus cum juſculo. Gelatina cornu cervi. Scabioſa. Nitrum perlatum. Chlyſteres quotidiani, fomentationes ventris præ cæteris in hac juvant. Aliis quoque utendum, quæ ſymptomatum exigat natura, ſed cum prudentia, & patientia. In Medicis prudentiam, & patientiam præ cæteris ſemper deſidero, tum in medendo, tum in docendo.

Tritæophyarum febrium calamitatem in his tribus annotavit Hippocrates in coac. in diuturnitate, laboribus multis, & colliquatione, his verbis; *Poſt longum tempus, multoſque labores, & colliquationem aſſiduam deſinunt, quæ autem illis contingunt, ſeu ſuccedunt, hæc ſunt dyſſenteriæ, tereſmi,*

hydropes, ut notat Duretus p.41.

Febres omnes continuæ, quæ tertio quoque die exacerbantur cum acceſſione graviorum malorum, aut ſunt tritæophiæ, aut hemitritæi, ut ex Dureto obſervavi. Abſceſſuum iſchiaticorum ſucceſſio eſſe ſolet in febribus, quæ tritæophiæ dicuntur ex Dureto. Febres ad hemitriteos, & tritæophias accedebant, quæ inflammationis ſunt ſoboles, & cachoetiam ſequuntur ex Ballonio *epid. fol.* 36.

In hemitritæo, ſive ſemitertiana ſingulis diebus acceſſiones invadunt, ſed uno die acutior febris eſt, reduplicato etiam horrore, altero verò mitior. Ab eryſipelate inteſtinorum tenuium oritur ex Spigelio, qui de illa optimè diſſerit.

Semitertiana longus eſſe ſolet morbus, & maximè periculoſus, ſæpè corripit virilem ætatem, vel eidem proximam, potiſſimum tempore Autumni. Hippocrates phthiſicos, & qui longis detinentur morbis hâc præcipuè ægrotare notat. 1. *epid. com.* 3. *aph.* 5.

Læditur præcæteris in hac febre ventriculus obſervante Dodonæo: eique facilè ſuccedunt lethargici affectus, vel vigiliæ moleſtæ adſunt, lingua arida, & ſicca eſt. Difficilis cognitu eſt, & curatu difficilior.

Acceſſiones ſemitertianarum ſunt longæ, quandoque 24. horarum, quandoque 36. longiſſimæ 48. horarum: Et rarò ad apoplexiam perveniunt. Incolis Urbis Romæ familiaris eſt hujuſmodi febris, teſte Galeno de loc. com. 25. & de morb. temp. circa finem. Maximè lethalis eſt ob ventriculi potiſſimum nervoſæ ſuæ partis læſionem. Sæpè degenerat in hecticam, & hydropem ob magnas obſtructiones, & ingentem cachochiliæ apparatum in primis viis: Et candidè fateor ex tribus partibus febrium, quæ Romæ regnant, duas ſaltem originem habere ab infarctu meſſenterij, ibique diù congeſta putri cachochilia. Quare in ſemitertianam propenſi ſunt Eccleſiaſtici, Nobiles, aulici, Juvenes, otioſi, opipare viventes, nimis genio indulgentes, quique calidas incolunt regiones, & ideò frequentes ſunt in Italia, & in Ethiopia teſte Fontano in ſchol. ad Dodon. Qui longis laborant morbis, hâc maximè pereunt febre: Longa enim morborum afflictione debilitato ventriculi tono, digeſtiones peſſundantur, ſicque crudi, ac indigeſti humores in primis viis congeſti in hanc demum febrim erumpunt. Cui quidem reſpiciens Divinus Senex ſic ait 1. epid. ſect.3. *At in ſemitertiana appellata contingit quidem, & acutos morbos fieri, & eſt hæc præ aliis maxime lethalis; ſed & tabidi, & quicumque ex aliis morbis longis ægrotant, ea ægrotant. Nocturna non admodum lethalis eſt, verum longa; diurna longior quibuſdam, & ad tabem vergit.*

Febres omnes continuæ, quæ tertio quoque die exacerbantur cum acceſſione graviorum malorum, aut ſunt tritæophyiæ, aut ſemitertianæ, quas præ cæteris mortiferas dixit Hippocrates. 1. epid. com. 3. ex Dureti

obſervatione coac. 122. Graviſſima ſunt, & terrifica ſymptomata, quæ hemitritæos comitantur: Raræ ſunt hujuſmodi febres extra Italiam, ut docet Ballonius Vir inſignis in epidem. fol. 138. In Urbe tamen Roma, non ita raræ, ſemperque primarum viarum apparatus, & putris nimium congeſta cachochilia, eaſdem, aut parit, aut comitatur.

Inter malignas ratione vehementiſſimæ inflammationis ventriculi numeratur Lypiria febris, in qua interiora uruntur, exteriora frigent; Pendet itaque ab igne ſacro, ſive eriſipelate ventriculi, ea præ cæteris parte, qua reſpicit cavum jecinoris prope fellis veſicam, ubi intercepto bilis curſu, graviſſima inde naſcuntur accidentia: Interiora uruntur, exteriora frigent; Nam inflammatoria ventriculi criſpatura univerſorum, ut ita dicam, vaſorum, ac fibrarum ſyſtema, criſpat, convellitque; quâ de causâ turbato, ac impedito libero curſu liquidorum ad exteriora, neceſſe eſt, ut hæc frigeſcant: Eâdem de causâ lingua arida eſt, & ſicca, ſitis ingens, pulſus celer eſt, inæqualis, & parvus, ac vix perceptibilis. Parvus hic pulſus, affecto quâlibet de cauſa ventriculo, ſemper obſervatur: Multo magis quando peſſima inflammatione, uti eſt lypiria, afficitur. In doloribus enim, affectionibuſque inflammatoriis partium membranoſarum, parvi ſemper fiunt pulſus, jure ſimilitudinis, vaſa inter, ventriculum, & partes membranoſas, nec non jure originis, & conſenſionis, ut explicavimus in 1. lib. de fibra motrice.

Venæ ſectio, ac purgatio in principio earum non conferunt. Hippocrates tamen ait coac. 126. ex Dureto fol. 66. & 109. quòd Lypiriæ non niſi ſuperveniente cholera ſolvuntur; Undè cautè in iis procedendum cum diaphoreticis, ac diureticis, non hæc enim via eſt, qua ſimiles ſolvuntur febres. Cholera, ſive coctorum humorum per inferiora, ac ſuperiora fluxus eas ſolvit, ut docet Senex Magnus.

Mæror, & anxietas cum inquietitudine, ſunt ferè inſeparabile ſignum Lypiriæ, ut ſuccedit cum Tiphode primi generis, & quarti. Horum pravorum ſymptomatum origo pendet ab intercepto bilis curſu in ſuis emunctoriis, ejuſdemque ibidem efferveſcentia ob eryſipelatoſam ventriculi ex ea parte inflammationem, vicino jecinoris cavo, & felleæ veſicæ communicatam. Ait enim doctiſſimus Duretus, quid focus materiæ billioſæ acris in lypiriis ſit in ventriculo, acerrimi ſenſus viſcere, ob cujus irritationem frigent exteriora, uruntur interiora; Prohibeturque bilis exitus à contumaci obſtructione, & languore partium obſeſſarum ab inflammatione, facitque homines amarulentos, & mæſtos, faſtidio, & contumacia inſolentiſſimos, anxietudine miſerabiles, omnis figuræ, & loci impatientiſſimos, ſomni expertes cum ſpiratione in faucibus eliſa: nonnunquam labrum inferius cietur, unaque manibus contremiſcunt, ut fusè Duretus in coac. 126. docet.

Sed hic loci idem Duretus quæſtionem movet utrum Lypiria, quæ in eryſipelate

eryſipelate alvi conſiſtit, quæque maligna cachochymia ſuperat omnes febres, ſi peſtilentem excipias, vacuatione per choleram, ut Cous Senex docuit, cedat, atque quieſcat. Cum eodem monente Dureto omnibus in confeſſo ſit nullam hujuſmodi febrem ità ſaneſcere, quæ conjunctam habet cum inflammatione (quæ ſemper purgationem acutiei cauſa, præſertim primis morbi temporibus contraindicat) cachochymiam malignam: atque adeo miraculo apponendum illas ſanari per choleram, quoniam diſſicillimus eſt morbus, quem pauci effugiunt; Inflammationem conjunctam habet, & in medio æſtatis fit, quæ ſingula purgationi contraindicantur. At ſi lypiria Autumno fiat ex fructuum, vini, & baccarum intemperantia, tunc cholera, & diarrhæa ſuperveniens tollere ſine periculo ipſam poterit.

Hollerius tamen putat; quoniam hujus febris cauſa bilis eſt circa ſua excretoria intercepta, & inflammationem parit circa ventriculum, cavum jecoris, ac meſſenterium; Diarrhæam ſemper conferre poſſe, imò brevi deſperatum iri ægros, niſi irritatâ naturâ, fluxum promoveat, ideo ex ejus ſententia, vomitus, & dejectiones, arte, vel naturâ provocatæ ſanant: Nititur enim opinioni Senis Magni coac. 7. lib. 4. dum ait; *Lypiriæ febres non ſolvuntur niſi cholera ſuperveniat.* Ipſe tamen loco purgantis, curationem inchoarem clyſteribus emollientibus, quotidie injiciendis, fomentationibus emollientibus, bis in die ventri adhibendis, & ſero Lactis, vel tamarindato, vel ebullito cum unciis duabus ſucci ſonci depurati, ſingulo mane uſurpando; Per diem verò gelatinam cornu cervi, factam cum aq. viol. & Card. ſ. & uſque ad ſeptimum ità me gererem; Donec tunc laxata inflammatoria criſpatura in affecta parte, & in toto fibrarum ſyſtemate purgationi via tuta concedatur, purgationemque pro ratione neceſſitatis præſcriberem.

Tiphos febris eſt ardentis ſpecies, quæ totum occupat ventriculum. De Tiphode morbo qui cachexiæ ſpecies eſt, diſcurrit jure *Hipp.de int. affect.* Et Typhos morbus cachexiæ ſpecies, accedit valde ad ſcorbutum, & inveteraſcentem hypochondriacam; in quibus ſanguis nimia ſalſedine penè vitriolica, omninò corruptus eſt, nec in priſtinum reſtitui poterit, niſi uſu Lactis pluribus annis præſcripto, & patienter uſurpato; nec non vinis medicatis noſtris, vindemiarum tempore compoſitis, ut in aliquot ægris meis feliciter hac methodo ſucceſſit; At Typhos ſivè ardens febris ab inflammatione totius ventriculi pendens, conjuncta hæc habet accidentia, vomitum, ſingultum, tenſionem, & dolorem in tota ventriculi regione, calorem, jactationem; Inquietiſſimi ſunt ægri, jactantur, tremunt manibus, mærent, acri humore os ventriculi irritante; ſignum tamen præcipuum inflammationis ventriculi eſt rerum nimium calidarum per os ſumptarum, nulla in ventriculo percepta caliditas; & dolor ventriculi acutiſſimus cum magna febri; In inflammatione inteſtinorum adeſt

pulſatio in parte affecta, quæ hîc tamen non obſervatur.

In hujuſmodi inflammationibus ſtatim mittendus eſt ſanguis è brachio, quacumque hora, dum neceſſitas urget: Nam ſi differres, metus eſt ne deſinat in abſceſſum, & gangrænam. Poſt ſanguinis miſſionem, ſtatim deſinere vidi tenſionem partis, & doloroſam, atque oſcillatoriam ſolidorum criſpaturam; & ſi morbus minimè cedebat, eadem repetita ſanabatur æger.

Præter ſanguinis miſſionem, omnia ex nitro hîc, uti, & in aliis internis juvant inflammationibus. Aliquando utor nitro perlato, interdum verò antimoniato cum hordei decoctione, vel potiùs decoctione radic. vel fol. ſcabioſæ, cujus potentes ſunt vires in internis viſcerum inflammationibus ad præcavendum gangræniſmum. Fuge nimiam remediorum copiam, & ſaccharata præ cæteris. Fuge purgantia, tanquam peſtem; ſi tamen ingens fuerit pravorum humorum in primis viis apparatus, qui morbum producat, & foveat; fomentis, & clyſteribus minuendus: Et ſi hæc non fuerint ſatis, potio aliqua tamarindata leniens danda, dummodò tamen gravis ardor, & extrema inflammationis rabies contrarium non requirant. Maximâ opus eſt in hiſce caſibus prudentiâ, & cautione. In febribus à magna pravorum humorum copia mille erratis in victu, & ex rebus non naturalibus, pendentibus, ſemper time, cautè prognoſtica, & lento pede per coctiones debitas, & cunctatione procede in curando: Nam ut ſæpè vidi, liquidorum curſus in meſſenterio, veluti ſtrangulatur à nimium congeſtis ibidem humoribus, & veluti derepentè pereunt ægroti: Pulſus tunc eſt parvus, & infelix, ac lethalis, licèt reliqua ſalutem promittant.

Epiala febris numeratur quoque inter claſſes malignarum, ob gravia, & periculoſa, quæ parit, accidentia. In febri ſyncopali, & in Epialo ſyncopes frequenter obſervantur, quæ non aliâ proveniunt de causâ, niſi à viſcido, tenaci, crudoque humore tunicis ventriculi fortiter hærente, illaſque ob acrimoniam irritante; hinc ducto in conſenſum corde per cardiaci plexus nervos, ſyncopes excitantur. Ventriculo itaque ſtatim conſulendum: & ſtomachus, ac primæ viæ, blandis remediis in principio repurgandæ: Deinde ſtomachicis utendum, Aqua ex infuſione lapidis porci ſpini, Aq. rut. caprariæ, Theriacali &c. Tandem per epicraſim educendæ ſunt morbi reliquiæ, cum hiera, quæ in ſtomachi morbis mirabile purgans eſt, nec quieſcendum, niſi ſtomacho, & inteſtinis circa finem morbi ritè repurgatis.

Nonnulli in hiſce caſibus ſolent more ſolito chinam chinæ præſcribere, quo autem cum ſucceſſu, pluribus in locis hujus operis animadverti: Nam hoc remedium impuro corpore dare, ſæpe in ægroti perniciem vertitur, potiſſimùm in maximo apparatu humorum in meſſenterio. Frequenter ſuccedit exhibitâ china chinæ, febrem non tolli, licèt pluries repeta-

tur. Id autem evenire noſtris temporibus, magis quàm elapſis, non aliâ de causâ pendet, niſi quia hic cortex non colligitur ab arbore uti ante fiebat. Colligi enim debet tantummodò, ſole exiſtente in Leone, & ab arboribus, quæ meridiem verſus, poſitæ ſunt: Uti mihi ſanctè narravit, duobus ab hinc annis Romæ quidam Pater Dominicanus Americanus, qui recens Americâ venerat Romam: Quod ſi indiſcriminatim colligatur quolibet menſe, & à quibuſcumque arboribus, vim febrifugam nunquam habebit, ut idem pro infallibili mihi retulit apud Indos Americanos experientia.

DE LUMBRICIS PUERORUM.

§. I.

QUocumque morbo laborent pueri ſemper ſuſpicandum de Lumbricis. Nam vel morbum immediate fovent, vel in progreſſu ejuſdem, ſeminia verminoſa latentia excitant, unde Lumbricorum proventus.

Infantes quique præditi ſunt temperamento, ut aiunt, pituitoſo frequentius lumbricitant, quam cholerici, & adulti.

Quando pueri vehementer manibus contrectant ventrem, ſignum eſt vermium latentium; multo magis ſi tormina adſint.

Quod ut plurimum homines ex improviſo, & ſine ulla cauſa manifeſta, & ſignis alios morbos comitantibus in ſubitum vitæ diſcrimen incidunt, & cadunt veluti apoplectici cum extremitatibus frigidis, pulſu exiliſſimo (qui ferè ſemper ſignum eſt vermium latentium uti & ſingultus) aphonia, quandoque improviſa mania tunc de vermibus dubitandum, in tali caſu nil potentius eſt, quam ſtatim dare cum brodio gr. xii. merc. dulc. & gr. v. ſcamon. ſulph. in adultis. In pueris verò minoretur doſis, vel potius detur mercurius crudus ad magnitudinem piſi cum brodio, nam erit ad miraculum. Cheſnau.

In morbis puerorum ſemper ſuſpicandum de vermibus. In mulierum de affectione hyſterica, & ſanguine menſtruante. Generaliter in virorum, & mulierum arduis nonnullis, & pertinacibus morbis, periodumque ſibi propriam non ſervantibus, de lue gallica ſuſpicandum; quæ hodie vel hæreditaria eſt à Parentibus, vel per Nutricum lac contracta, vel ſemel per delicta juventutis, fragilitatiſque humanæ ſanguini adacta, impoſterum nunquam amplius deletur, ſed derepente ſoboleſcit ſub perſona variorum morborum, & ingens Medico faceſſit negotium. Medice, prudens eſto, & ſagax.

Recip. mercur. crudi rectè purgati unc. 1. aq. gramin. & portulac. an. unc. iiij., macerentur per duas horas ſæpè ac fortiter agitando, poſtea

decanta aquam & cola, relicto in vaſe mercurio. Non datur præſtantius pro fugandis vermibus hoc remedio, ut obſervavimus docente Georgio Bateo Angliæ Archiatro.

Subitò excitari à ſomno cum trepidatione præcipuè in Infantibus certiſſimum eſt apud Mulierculas vermium ſignum. Hoc idem tamen contingit etiam in eruptione exanthematum, ut ſæpè vidimus docente Cheſnau.

Colica puerorum ſæpiſſimè oritur à vermibus. Pilulæ Matthæi, vulgò in Anglia dictæ Starhij ſummoperè celebrantur in leniendis quibuſcumque doloribus partium internarum; an etiam in colica lumbricali valeant, nondum legendo mihi innotuit. De his inferiùs in colica.

Lumbrici frequenter abſconduntur in cavitatibus inteſtini colon, ad quas cum interdum difficulter perveniant medicamenta; ideò nil mirum ſi non rarò ex optimis quibuſque remediis optimos ſucceſſus non habeamus in curandis lumbricis.

Sanguinis ſtillæ è naribus in febribus continuis nonnunquam vermium latentium ſigna ſunt, ut graves teſtantur Auctores.

Dum vel minima ſuſpicio vermium eſt, noli tardare in exhibendis remediis, nam ſæpiſſimè ſubitò enecant non ſolum Pueros, aut Infantes, ſed etiam Adultos.

Experti ſumus cum Amico Romæ 1694. Lumbricos humanos vivos poſitos in ſpir. vin., & in aqua in qua fuit infuſa ſementina poſt quinque horas periiſſe. Poſiti in vino, in diſſolutione aloes, extracti camedrios, & extracti tabacci periere poſt 9. horas. Hora 15. alios lumbricos pariter vivos poſuimus in oleo amygd. dulc., & die ſequenti adhuc erant vivi, ſed nimium torpidi, & languidi. In acido limonum ſequenti die adhuc vivebant & benè habebant, uti & qui poſiti fuere in vaſe ſemipleno argento vivo: in hoc tamen vaſe fugiebant contactum mercurij, & quantum poterant aſcendebant ad ſummitatem vaſis.

DE VARIOLIS, ET MORBILLIS.

§. I.

INter acutos morbos non infimum obtinent locum Variolæ, ſivè ut alij vocant Æcthymata. Et quoniam in illis ſanguinea maſſa quaſi inflammata, & accenſa eſt, & interdum aura veluti maligna afflata; magna opus eſt Medico doctrina, prudentia, & ſagaci cunctatione in illarum curatione, imò religioſa naturæ motuum obſervatione, aliter pernicioſi naſcentur errores.

Qui purgant in principio variolarum, vel diaphoretica exhibent vehementia, febrim adaugent quamſæpiſſimè, internas excitant inflammatio-

nes, deliria, inflammatorios pulmonum morbos, tuſſes violentiſſimas, & hujuſmodi quamplurima.

Variolarum eruptio opus eſt naturæ; ei igitur parendum, ejus motibus per opportuna remedia obſecundandum. Enim verò magna ſapientiæ pars eſt, in morbis potiſſimum verò acutis curandis mentem à præjudiciis ſcientiarum, theoriarum, errorum Vulgi, Præceptorum, propriarum animi inclinationum &c. liberam ſervare, nec per intempeſtiva medicamenta dirigentis naturæ motus pervertere.

Si ſanguis nimium ferveat, cum impetu caput petat, inflammationes viſcerum imminent, deliria &c. ſanguinem ſtatim mitto, ea copia qua neceſſitas urget. Et interim præſcribo gelat. corn. cerv. emulſ. ſem. cum aq. viol. ol. amygd. dulc. cum brodio ſeminibus frigidis alterato & ſimilia per quæ ſanguinis impetum ex parte coerceo, ne extrà alveum prorumpat, idque uſque ad quartum morbi diem facio; quo tempore ſi apparere incipiunt variolæ, naturæ motum adjuvo per lenia diaphoretica, gelat. corn. cerv. &c. & ſedulus ejuſdem ſpectator medicamenta variiè dirigo, pro vario humorum impetu, aut lenitate.

Si circa quartum, cum jamjam erumpunt, caput impetunt, cum magno calore, anxietate, motibus tendinum ſubſultoriis &c. ſtatim impero cucurbitulas ſcarificatas ſcapulis, & momento ferè, facta quaſi furentis ſanguinis revulſione, omnia prædicta ſymptomata veluti in ovo ſuffocantur, & paulò poſt feliciter erumpunt variolæ, ut pluries vidimus.

In ſanguine è vena ſecta extracto, ſi cruſta alba magna, craſſaque (qualis in omnibus inflammatoriis morbis obſervatur) in ſuperficie appareat, ſignificat variolas fore copioſas, ac valdè periculoſas. Hoc nos vidimus pluries, & audivimus à doctis Præceptoribus, & conſummatis Xenodochiorum per Italiam Medicis, teque amice Lector hac de re, uti & de ſupradictis ſerio monemus, utpotè quæ non amæna ſpeculatio, ſed patiens, & auſtera tum mea, tum aliorum obſervatio mihi dictarunt.

Si ſanguis ad caput impetum faciat, tenſioneſque in hypocondriis adſint; plantis manuum atque pedum ſpongias decoctis emollientibus tepidis turgidulas apponi jubeo, magno cum ſymptomatum levamine.

Diaphoretica poſt quartum præſcribenda, magis, vel minus activa ſunto, prout major aut minor fuerit ſanguinis accenſio, ejuſdem ad caput, pulmones, aliaque viſcera impetus, nec non aliorum ſymptomatum major, minorvè urgentia.

Febris lenta citra rigorem, gravitas in ſomno, capitis & dorſi dolor, quandoque raucedo, quandoque ſanguis è naribus fluit: hæc ſunt ſigna imminentium variolarum teſte Dodonæo prax. cap. 20. lib. 2.

In Pueris de duobus ſemper ſuſpicandum, lumbricis ſcilicet, & variolis; neque unquam febris ſpeciem determinemus, niſi elapſis duobus tri-

buſve diebus, quo certiores fiamus de variolis &c.

Quibus futuræ ſunt variolæ, febres eorum exacerbatas vidimus cum doloribus dorſi vehementiſſimis. Motus convulſivi apparentes in Puerorum, qui nondum variolas paſſi ſunt, febribus, ſequenti die variolarum eruptionem denotant, ut infallibili experimento conſtat Domini Sydenham.

Igitur dolor dorſi acutiſſimus, nonnulli motus convulſivi, tuſſis, oculi humidi, &c. febrim ex genere varioloſarum futuram denotant.

Qui variolas imperitè tractant, morbos pectoris inflammatorios, interdum ſuffocationem repentinam producunt.

Qui in variolis maximè ſputant, raró moriuntur; nullumque Sputatorem in variolis vidi mortuum: Valſchmidius.

Si Infans ex improviſo fiat epilepticus, erit vel ex dentitione, vel ex variolis, & ſi variolæ poſt inſultum venient, erunt ſemper boni moris, & raró confluunt.

Recip. ol. amygd. dulc. unc. ij. ſperm. cæt. dracm. iij. ol. ſtillat. rhodij gutt. iiij. m. f. ungu. s. a. Ad foveas variolarum delendas præſtantiſſimum eſt remedium, dolorem lenit, acrimoniam tollit &c, ut notat etiam doctiſſimus Georgius Bâteus Angliæ Archiater.

Adultiores ætate niſi rectè tractentur in variolis, ſæpè moriuntur phrænetici, ut præ cæteris obſervavi in tribus in Xenodochio. Ideò nimius calor prudenter in tali ætate compeſcendus, ne caput impetat violenter.

DE OBSERVATIONE HYPOCHONDRIORUM IN ACUTIS.

§. I.

SI Medici noſtri temporis omnium ægrorum hypochondria ſtatim tractarent in morbis, potiſſimùm acutis, pauciores certè committerent errores, quam non faciunt ſpreta hypochondriorum obſervatione. Qui benè noverit hypochondriorum ſtatum in morbis, quam benè curare noverit? quam benè præſagire?

Hypochondria in acutis ex Hippocrate optima ſunt mollia, ſucci plena, & temperata. Mala contrà, quæ inæqualia ſunt in ardore, contractione, in duritie recens oborta, aut antiqua. In tumore dolorifico inflammatorio. Contrahuntur ſæpè hypochondria in acutis verſus diaphragma ob illud inflammatum, vel convulſifica oſcillatione laborans: & ſemper malum eſt.

Peſſimum eſt quando venter intumeſcit in acutis; & quando in acutis,

vel aliis morbis venter intumeſcit cum aliis pravis ſignis, mortem prognoſticate brevi. Cave tamen, nè te fallat flatulentia hypochondricorum; & ideò alia ſigna ſunt cum prudentia conſideranda: ò quàm mille differentibus vexantur accidentibus hypochondriaci? ò quàm graviter ægrotant, licèt levi morbo ægrotent? Cauſa omnium ſtomachus eſt.

Pulſatio in præcordiis cum ſignis ariditatis in lingua, vel aliis partibus, delirium ſignificat.

Tumores præcordiorum duri, & dolorifici brevi mortem ſignificant: Minus ſi ſolùm in ſiniſtro ſint. In his ſolet erumpere ſanguis è naribus, & juvat, præſertim ſi morbus mutet circuitum. Et ſi tumores hujuſmodi ultra 60. durent, in ſuppurationem labuntur ex Hippocrate.

Si in morborum præſertim acutorum initiis, hypochondria tument aut dolent, ſanguinem in ſupernis partibus expecta; & ſi morbus cum tali dolore diù protrahatur, expecta abſceſſus ad aures, quos præcavere poteſt profuſa narium hæmorrhagia. Vel ſi diù protrahatur morbus, abſceſſus ad inferiora fient.

Febres ex doloribus præcordiorum malignæ. *Hipp.*

Si lumbis dolentibus veniat dolor, ventriculi futuras denunciat hæmorrhoides.

Horrenda eſt tenſio hypochondrij, ubi nulla eſt ſpes hæmorrhagiæ, vel abſceſſus ad crura.

Diù durans meteoriſmus, ſeù tumor præcordiorum doloroſus in acutis ab hectica inteſtinorum intemperie, ſivè nimium intento fibrarum inteſtinalium elatere pendet. Quantum hìc nocet remediorum farrago? Quantum ſaccharatorum uſus? Quantum purgantia intempeſtiva?

Pulſus hypochondriorum ſunt ſignum magnæ inflammationis in acutis; inde veniunt paulò poſt ſingultus.

Hypochondria dolorifica cum alvo profuſa; peſſima. Peſſimæ parotides inde natæ: *Hippocrates.*

Nunquam ſunt in tuto, qui meteoriſmum & tenſionem hypochondriorum diù gerunt in acutis. A labefactato viſcerum naturalium tono, à labefactatis eorumdem functionibus, proſtratiſque facultatibus talia dependent; potiſſimum diu durans meteoriſmus.

DE TUMORIBUS, ET SUPPURATIONIBUS IN EXTERNA PARTE ABDOMINIS.

§. I.

NOlite terreri, ſi aliquando videtis pus in morbis; Nam non ſemper pus eſt, ſed ſuccus nutritius, qui ob intermiſſam exercitationem

conſuetam, vel ob victum copioſum in venis redundat; Unde in forma puris tunc effluit per urinam, ſeceſſum &c. Teſte Avicenna; Quare non ſemper alba materies ſignum eſt ulcerum, quod ſeriò notandum.

Abſceſſus meſſenterij, quando rumpuntur per venam proximam exonerari ſolent in inteſtina purulenti humores, & per continuum puris exitum per hujuſmodi vias, ſanari; At ſi abſceſſus rumpatur, & exoneretur per intermedios abdominis muſculos, tunc difficiliter foris exit pus, & difficulter exterius manifeſtatur colore, tumore, dolore. Febricula tamen nocturna, ſudor, rubor oculi è directo, ſuccuſſio vehemens in lecto facta, latentem inter muſculos ſaniem manifeſtant.

Frequenter, qui fluxionibus ſalſis, & humorum acrimonia abundant, laborare ſolent doloribus hinc inde per partes; ſi contingit, ut talis materies acris depluat inter maſculos ſiniſtri, aut dextri hypochondrij, vel circa umbilici centrum, dolores pariet, qui mentiuntur lienis dolores, aut jecoris, aut colicam; ſed tales revera non ſunt, verùm dolores externi muſculares ab icore acri, & erodente producti. In tali caſu vulgaria remedia, quæ ad internos dolores præſcribi ſolent, nîl juvant. Verùm, emulſiones ſeminum cum juſculo tenui factæ: fotus emollientes exterius, purgationes mites ex tamarindis, & decoctione aperienti, magis proficient. Si acris hujuſmodi materies à ſcorbutica labe pendeat, gingivæ affectæ, & ſapor linguæ mutatus, te docebunt. Si gallica, hæmorrhoidalis, vel alterius principalis morbi cauſa, id produxerit, talium apparatuum ſigna te certiorem reddent. Quando tales dolores nullâ viſcerum culpâ fiunt, facies ægrorum ſolet eſſe bona. Nam viſceribus laborantibus, vel obſtructis, ſtatim facies mutatur in colore, macie, &c. quod ſæpè in libris monui noſtris.

Monendum quoque, dari aliquando hydropem inter muſculos abdominis, quando nempè, ſerum non in ejus cavitate, ſed inter externos abdominis muſculos fluctuat, & ventrem elevat in magnum tumorem; ruptis, laxatis, vel eroſis talium partium lymphaticis. Rarus eſt morbus, cognitu difficilis, ſed curatu facilior. Hippocrates magnus ejuſdem primus meminit, dum ait *ſpatia muſculorum ſero, & flatu replentur.* Valſchmidius in ſua praxi nonnulla quoque de eodem monet, ex ore Præceptoris ſui habita. Talem hydropem nondum vidi: ſed utile erit ſi Medici animum advertant ad illum explicandum, & ab aliis hydropum ſpeciebus, diſtinguendum. Hydropicis deſperatis, ſi facies evadat plumbea, mors oſtia pulſat. Qui naturâ ſunt ſtomacho debiles, & difficulter cibos coquunt; luridos, & conſpurcatos dentes habent, cum aliquali fætore oris. Sunt magis proclives ad ſomnum, quam ad vigiliam; Hebetes ſunt viſu, & remota non benè vident objecta; Parvum, ac debilem pulſum habent; qui ſtomachi morbis familiaris eſt, ſputatores ſunt; &

à quovis

à quovis copioſo ciborum uſu facilè læduntur. Potus Cafè iis mirabiliter prodeſt, & apud me pro ſecreto habetur. Continuò mærent, aut dolore capitis laborant, & ob id impatientes ſunt; Idque in quamplurimis obſervavi hominibus in Urbe, debili ſtomacho à naturâ præditis, ac propterea malè digerentibus cibos, unde tot mala?

DE CRISI, ET DIEBUS CRITICIS.

§. I.

EX Authoritate, & Præcepto Hippocratis magni, non ſolum febres obnoxiæ ſunt viribus, & poteſtati dierum criticorum, ſed quamplures etiam alij morbi, ulcera, ophtalmiæ, dyſſenteriæ, vulnera cum febre. Tiphos febris, eodem teſte, judicatur ſex menſibus. Alij morbi poſt duos annos; Alij poſt viginti annos. Volvuli ſpecies poſt annum unum. Alter Volvulus poſt annos ſex.

Circa ſeptimum, vel quartodecimum plures acuti morbi ſolvuntur, niſi Medicus intempeſtivo, ac ſtulto purgantium, diaphoreticorum, aliorumque hujuſmodi remediorum uſu, naturæ motus turbaverit. Nam in tali caſu, qui motus in acutis apparebunt, non naturæ curantis, ſed remediorum effectus erunt: Atque nec benè prognoſticare, nec ritè curare tunc poſſumus morbum.

Obſerva diligenter naturæ motus in quaternariis quinque ad viginti, quinque enim quaternariis tres hebdomadæ complentur; & cum quaternarij ſint indices criticorum, quicquid obſervabis boni, vel mali in quaternario, tale quid in critico expecta. Dummodo tamen (quod ſemel prò ſemper dictum eſto) non erraveris in methodo; indebitiſque remediis, ſtatos, rectoſque naturæ motus turbaveris.

Febres judicantur iiſdem numero diebus, quibus etiam ſanant, aut enecant hominem. *Hippoc.*

Per dies impares ſemper moventur naturâ ſuâ morbi acuti: ſi contra moveantur: præter ordinem naturæ, & poteſtatem criticorum movebuntur.

Laxitas debita in compage humorum, requiritur ad bonam criſim; Id eſt, ut ne ſint, neque nimium ferveſcentes, neque nimis torpidi, & parum mobiles. Quare circa initia, dum humores ebullitione ferociunt, criſes non expecta: Nam tunc neque lac in mammis, nec pus in ulceribus, nec in aliis filtris alia liquida ob eam cauſam ſecernuntur. Prope dies criticos tempera te quoque ab uſu oppiatorum, ne naturam tunc moveri ſolitam; inductâ in humoribus tarditate, opprimas, & criſim impedias.

Si ſecundo die exacerbatis omnibus accidentibus, ruat æger in pejus, morietur quarto, ſi quarto morietur in ſexto. *Hippoc.*

Criſes ſive naturæ motus, quos natura ad articulos ciet, ſive in acutis, ſive in cronicis, religiosè obſervandì; Neque ab eo motu divertenda eſt natura per remedia ad vias eidem contrarias: ſed curandum, ut ſemper ad articulos omnia deponat, donec quieſcat. In cronicis proſpiciendum eſt remediis ſtomachicis, & victu regulari, ac optimo. In acutis lenibus diaphoreticis. Criſes ad articulos natura peculiari quadam lege, ſibi ſoli nota promovet, ac perficit, & Nos cum impropriis remediis, nîl aliud efficimus, quàm eam à debitâ criſi, cujus Nos rationem ignoramus, divertimus, factaque metaſtaſi ad interiora brevi jugulatur æger. Id ſæpe verum obſervavi, quando tumores pedum, dolores, ac tumores rheumatici articulorum in impuris corporibus per diuretica, aut purgantia repetita à Medicis curari ſolent, in iis præ cæteris, quorum ſtomachus infelix eſt, debilis, ac relaxatus, ut in quamplurimis in Urbe eſt. Hîc enim maxima regnat debilitas in ſtomachis; & major pars Romanorum, potiſſimùm Nobiles, & ſtudio, atque negotiis dediti, ſtomachum habent infelicem. Et ideo, nîl mirum ſi Romani noſtri temporis ſint admodum ſobrij, ac temperati in victu, quia revera ſtomachus eorum copioſo victu non lætatur. His igitur in caſibus uſu purgantium, & diureticorum ad interiora, retrocedentibus humoribus, paulò poſt in lethales aut periculoſos præcipitant morbos. Stomacho in his caſibus proſpice. Victum optimum impera. Et vinis, vindemiarum tempore, more noſtro medicatis, toto anno utere, & ſanabuntur.

Metaſtaſes humorum ſive criſes, quæ foris non ſolvuntur, terrificæ. Icteri critici, poſt ſeptimum boni, ſi ſymptomatum levamen ſuccedat. *Ex Hippoc.*

Nil paucum criticum, & quæ critica ſunt, ne ſtatim appareant,

Doctores Medici? dies criticos religiosè obſervate. Cauſam morbi præſcire, dies criticos religiosè obſervare; (exceptis febribus meſſentericis, ut ſæpè monui) paucis uti remediis; cocta materia humores educere; dummodò non turgeant, quòd ſi turgeant, ſtatim purgandum, ſtatim curandum, aliter brevi peribunt. Docuit id æger in magna curia ad Montem Citatorium in foro Columnæ Antonini Imperatoris, & alius apud Palatium Oratoris Veneti in Baſilica Sancti Marci, in fine flaminiæ, qui eodem turgentiæ die periere, non purgati. Qui hæc quatuor in acutis noverit, quàm feliciter curaverit? In vulneribus tertium diem obſervandum præcipit Hippocrates. Si id in externis, quantò magis in internis? Nam ſicuti omnes liquores etherogenei, quando fermenteſcunt, ſtatis diebus fermentationem complent, alij citiùs, alij tardiùs, prout magis vel minus impuri erunt. Muſtum, Cereviſia, Succi herbarum, fructus arborum; ita & ſanguis, quo magis, aut minus impurus erit, eò

citius, vel tardiùs febriles fermentationes ſponte ſua, & paucorum ope remediorum ſolventur. Quantò plures remediorum uſus necat, quàm vis, & impetus morbi?

Pleuritis, & pulmonia habent ſuos criticos tertium, quintum, ſeptimum, nonum, undecimum, & quarto decimum. Quot diebus principium morbi duraverit, totidem augmentum, ſtatus, &c. Quare ex ſolo morbi principio, judicare poteris de totali duratione morbi.

Quæ paribus, vel imparibus diebus exacerbantur, iiſdem judicantur.

Circa dies criticos cave ne moveas ſine cauſa; (exceptis febribus meſſentericis in Urbe Roma, in quibus etiam ipſis diebus criticis purgare oportet, & celeriter cachochiliam putrem educere è meſſenterio, aliter morâ, gravia parit ſymptomata, ac ſæpe lethalia) Nam oriuntur hypercatharſes lethales, ob motus Naturæ turbatæ, & remedij; & ſi tunc ea debilis fuerit, ſuccumbit.

Natura ſui conſcia, criſes moliendo magis proficit, quam Medici ſuis remediis.

Criſes humoris meri, & ſinceri, peſſimæ. Sanguis merus per tuſſim, mera bilis per alvum, &c.

Criſes humoris pauci, ut ſtillæ ſanguinis, pauci vomitus, pauci ſeceſſus, peſſimi; fiunt ab exolutione, vel oppreſſione partis.

Morbi acuti uſque ad vigeſimum moventur per quaternarios, à vigeſimo ad quadrageſimum per ſeptenarios, à quadrageſimo ad centum, per viginti. In chronicis per menſes, aut per annos, motus quoque ſuos abſolvunt, &c.

Diem imparem maxime notabis, in eo mors, aut vita, ob criſes bonas, vel malas. Et docente Magiſtro artis noſtræ, qui ex morbo moriuntur; die impari, & impari quoque menſe, atque anno moriuntur. Et ſi febris die impari non remittat, redit.

DE SUDORE IN ACUTIS.

§. I.

Sudores boni, ſi morbo progrediente fiant: Non ita ſi in principio, ſunt enim judicatoria, non judicantia: Neque unquam initio criſim per ſudores molitur Natura. Siquidem tunc multitudinem indicant, fiuntque Naturâ coactâ, ſuntque ſymptomatici: boni ſi levant morbum die critico.

Frigidi in acutis, internas viſcerum inflammationes denotant.

Si eodem tempore in acutis, & gravibus morbis, duæ criſes, ſudor,

ſcilicet, & alvi fluxus, ſuperveniant cum pauco ſymptomatum levamine, ferè omnes moriuntur, ut ſæpe vidi, vel ſi non moriuntur, perniciosè laborant.

Si quis ſine cauſa noctu multum ſudet repletionem ſignificat.

Evacuatio humorum, quæ fit continuò per inſenſibilem tranſpirationem, ſuperat ſummoperè omnium aliarum evacuationum quantitatem, ex certa Sanctorij doctiſſimi per ſtaticam obſervatione; ſi ergo tam copioſa eſt hujuſmodi excretio, eaque continua per cutim, crediderim Ipſe febres æſtate frequentes eſſe, magiſque periculoſas, quàm aliis anni temporibus, quia cum æſtate humores noſtri ferveant nimiùm, & velociſſimè moveantur; maxima fit per cutim difflatio humorum, ac excretio, quia motus penè omnes humorum tunc temporis ferè ad cutim inclinant. Si contingat igitur uti quotidie contingit, ut homines æſtivi caloris nimiique ſudoris impatientia, ac tædio, frigido vento exponantur; tunc momento temporis facta repercuſſione humorum à foris ad intus, impeditaque neceſſaria noxiorum, aut ſuperfluorum humorum excretione per cutim, neceſſe eſt ut univerſa ſanguinis maſſa, hâc de causâ ferveat, excandeſcat, & in febrim erumpat, graviorem, vel leviorem, prout prohibita tranſpiratio gravior erit, vel levior, & internus humorum apparatus magis, aut minus copioſus. Quare febres æſtate non tantum fiunt ex nimio fructuum uſu, & ex calore Solis, quantum ob frequenter impeditam tranſpirationem, dictâ de causâ, quod fere centies obſervavi Romæ, & velim ut ſeriò animadvertant Medici.

Corpore pleno ſi ſudores proliciantur, faciunt ad caput metaſtaſim.

Sudatiuncula initio febrium longitudinem indicat.

Frigidi ſudores cum acuta febre lethales, cum mitiore longitudinem ſignificant, *Hippocrates*.

Peſſimi ſudores frigidi, & circa collum, mortes enim, & longitudinem ſignificant. *Hipp.*

Morbi ſanantur per vias viciniores. Febres ſanguineæ per ſudores, vel alias vias Naturæ magis accommodatas. Febres meſſentericæ per repetitas purgationes, potiſſimùm tartaro, epitimo, & radicibus aperientibus. Morbi Pectoris per ſcreatum. Morbi alvi, per alvi vias, &c.

Melius eſt Naturam quieſcere, quàm aliquid fruſtrà moliri; irritæ enim acriſiæ, metaſtatim crudeliſſimi doloris, aut mortem indicant, *ex Dureto.*

Ex cute noſtra tranſpirat continuò Mumia quædam fermentalis humana: ſivè ſpiritus vitalis, ideis variarum corporis partium plenus, per quem fiunt variæ morborum, morum, & naturarum tranſplantationes, ſivè philtra cum tales ſpiritus à corpore in corpus transfunduntur. De Magnetiſmo mumiali vagante per orbem, & per Mumiam magneticam in Naturæ effectibus variè ludente, plures diſſerunt Authores, præ cæte-

ris magnus Marſilius Ficinus Platonis Interpres; ſplendor Italiæ, & ornamentum.

DE PAROTIDIBUS, ET DE SURDITATE IN ACUTIS.

§. I.

AUris dolor acutus cum acutâ febre, horrendus; Mortis, aut delirij ſignum eſt, *ex Hippocrate.* In hujuſmodi aurium dolore, ſtatim perpende accidentia, quæ comitantur morbum, ſi mala, malum, ſi bona, bonum ſignificant. Juvenes ſeptimo die hoc morbo pereunt. Senes magis ſuperſtites evadunt, ſi ſuppurentur.

Juſſiculæ cum ſputatione, abſceſſum circa aures ſubmovent. Ideò gargariſmus ex malvatico vino (quod mihi familiare) in parotidibus juvat; & ea quæ ſputum movent, pariter proſunt, &c. Nam emungunt eſcretoria glandularum oris vaſa, à quorum concreta limpha naſcuntur Parotides.

In ardenti, Parotis ad ſuppurationem non veniens, lethalis. *Hippoc.*

Bombilus aurium, & ſurditas cum cephalæa parotides excitant: Potiſſimum ſi adſit præcordiorum diſtenſio, & magnus in meſſenterio apparatus humorum.

Dolores, & inflammationes Aurium, funeſtæ.

Parotides rubræ, & nimium doloroſæ, ſive ſint participes, ſivè expertes ſuppurationis, periculoſæ; Præſertim ſi alvus non fluat bilioſis. *Hippoc.* Alvus libera in quibuſcumque capitis morbis, ſemper mirabilis, ſemper utilis.

Parotis licèt ad ſuppurationem etiam veniat, ſi tamen non adſint ſigna coctionis in urina, vel alvus multum non fluat, malum; Nam cum adhuc cruda ſit materies, licèt ſuppuret Parotis, ulcus deſinit in cachoete. *Duretus.*

Optimæ ſunt Parotides, quæ die critico cum ſignis coctionis veniunt, quæ nec majores ſunt, quàm ferri poſſint à parte affecta, nec minores quàm purgare valeant, atque tollere morbum; quæ ſunt diffuſæ magis, quàm quæ nimium contractæ, ſuntque citra ruborem nimium, & citra nimium dolorem. Si contra veniant, malæ.

Si crudo adhuc exiſtente morbo cum gravibus ſymptomatis, Parotis veniat, & ob metum graviorum malorum, expectari non poteſt ſuppuratio: candenti ferro ſtatim urenda, & ita procuranda ſtatim ſuppuratio, & exitus maligno humori, ne morâ raptum faciat ad caput, & vicinas partes, ac ſuffocet. Valleſius hanc methodum ſæpe felicem expertus eſt.

Ipſe nuper feliciſſimè in ſeptuagenario, propè Oratorium S. Philippi Nerij, quâ parte deſcendimus ad Pontem Molis Hadrianæ, quæ ducit ad Vaticanum.

Surditas alvum ſiſtit, & alvi profluvium ſurditatem ſolvit, ſolvit etiam ſanguis è naribus.

Obſurdeſcere Aures in acutis, ſignum magni raptus ad cerebrum: Delirium venit, & ſi nimium in morbo obſurduerint, dum ſanantur, per multum tempus veluti ſtolidi, aut fatui remanent. Docuit hoc ægra Juvenis ad Oratorium Divi Marcelli via Quirinali. Morbos Aurium nunquam ſpernite Medicinæ Tyrones? Acuti brevi jugulant, chronici difficilè ſanantur.

Surditas eſſe ſolet critica, & ſymptomatica, ut aliæ humorum tranſlationes, & metaſtaſes.

Echo, & Bombilus Aurium in acutis, mortiferus, *ex Hippoc.* Bombilus ſimilis eſt bombilo Apum murmurantium. O quàm peſſimus eſt!

Bombilus fit ad modum Apum murmurantium, oritur ab exolutione partis cerebri, undè manat vis audiendi, ideo lethalis, teſte *Hippoc. & Dureto.*

Surditas in acutis poſt ſeptimum diem cum aliis bonis ſignis, reconvaleſcentiæ indicia præbet.

Quibus in febribus ardentibus aures obſurdeſcunt, his non ſoluta febre neceſſe eſt delirare. Solvit autem inter alia ſanguinis è naribus eruptio, aut alvus bilioſa *Hippocrates.*

Aurium morbi nunquam ſpernendi: ſolent enim aliquando eſſe acutiſſimi, & jugulant poſt biduum. Ità Alicarnaſſæus, æger Hippocratis dolore auris correptus vehementiſſimo, poſtridie obiit aphonus. Acutiſſimi ſunt ob apoſtema auris, quod tunc fit; & ſi fit ex interna parte tympani, malum; pus enim difficulter expurgatur exterius, hinc malum, & pereunt: Contrà ſi ab externa tympani parte inflammatio fiat, in qua expurgatum pus, facilè prolabitur extra & partem liberat, atque vicinum parti Cerebrum etiam liberat.

Stridere Dentibus in acutis. Maxillas fortiter ſtringere, & nihil deglutire velle, convulſificum, & lethale vidi in duobus, in altero prope Magnam Curiam recenter erectam in foro Columnæ Antoninæ in via Flaminia. In altero prope Archilycæum Romanæ ſapientiæ in foro Agonali.

DE URINA IN ACUTIS.

§. I.

IN curatione febrium nullas vidi pejores urinas, quam nimium rubras: Nam vel acutiem, vel longitudinem morbi ſempei indicant; & ſi cum Urinæ ſunt nimium rubicundæ, diaphoreticis, alexipharmicis, & calidis, hujuſmodi remediis nimium utaris; exaltato per ea acri ſale, qui rubedine ſua urinam tingit, inflammatorios viſcerum morbos, longaſque, & periculoſas febres produces, ut pluries obſervavi in Urbe: Urinæ nimium tinctæ, ac rubedine ſaturatæ, magnum ſalium in ſanguine apparatum denotant. Nec unquam tutum dato ægrotum, niſi urinæ ad naturalem pervenerint colorem, tam in intermittentibus, quam in acutis febribus.

Si cum talibus urinis rubris, lingua ſit humida, adſit inappetentia, & ſigna ſint apparatus crudorum in meſſenterio humorum, cave ne rubedinis urinariæ causâ ſanguinem mittas: Nam ſtatim præcipitabis ægrum, non enim bilis, vel calor tali modo urinam tingit, ut Galenici putabant, ſed Sales fixi, ſilveſtres, ac peregrini in ſanguine redundantes ad inſtar lixivij ſerum urinarium rubedine tingunt, & quoties cum ſanguine circulant ab eodem refrenantur, ne exaltentur, ferociant, & imperium, ac poteſtatem ſupra reliqua ſanguinis principia obtineant: Sanguine verò educto per phlebotomiam, laxatur ejuſdem ſanguinis vis, compages, & tonus, quâ de causâ cum Sales ſub poteſtate ſua continere non valeat, quâ datâ portâ furibundè vagantur, & quaſlibet adoriundo partes, gravia pariunt accidentia.

Pariter rubris, & ſupramodum tinctis exiſtentibus urinis, cave cane pejus, & angue, ne chinam chinæ præſcribas, ſivè ſint acutæ, ſive ſint intermittentes febres. Nam acutæ facta interna inflammatione, ſtatim præcipitabunt in deterius; Intermittentes verò ſtatim fient continuæ, graves, periculoſæ, & chronicæ. Quare ſi in aliis morbis, certè quando iſti conjunctam habent urinam nimium rubram, patiens, longa, prudenſque humorum coctio ſemper expectanda. Si ſecùs feceris, vel mortem, vel longos, aut incurabiles morbos expectato? Romæ ſcribimus, in aëre Romano; quod ideò monemus, ne inſulſus aliquis, cujus nomen tacemus, ſi contraria in ſua Patria aquilonari experiatur, inſulsè denuò iraſcatur in ſequaces Hippocratis. Sanctè fateor, ferè centies hujuſmodi veritatem expertus ſum Romæ in ægrotantibus; Et ſæpè cum magno animi mærore, quando Medicos in contrariam ire ſententiam, obſervabam.

At ſi cum talibus urinis lingua ſit arida, ſicca, calor acris per totum,

viſcera intenta cum hypochondriorum calore, quæ ſingula ſignificant incipientem viſcerum inflammatoriam criſpaturam, & oſcillationem morboſam ab exaltatis ſalibus pendentem; In tali caſu ſanguinis miſſio, etiam repetita, prò ratione accidentium ſupervenientium, conferre poterit, ad præcavenda deliria, capitis dolores, variaſque hujus generis acutas affectiones.

Urinæ turbidæ quales Jumentorum, ſemper mala capitis minantur. Si cum illis adſint vigiliæ, ſitis, dolor capitis, &c. delirium denuncia. Si ſopor, capitis gravitas cum pulſu parvo, lethargum prædicito.

Urinæ tenues diù perſeverantes, ſi alia criſis non venerit, in magno humorum apparatu, ad abſceſſum in inferiora deſinit res.

Urina, quæ ſupprimitur in acutis ante rigorem; bonum? critica enim eſt. Quæ poſt rigorem ſubſiſtit, convulſifica, & lethalis. *Duretus.* Idem dicendum de hæmorrhagia, quæ, ut bona ſit, & critica, rigori ſuccedere debet, non antecedere eundem.

Urinæ tenues ſemper ſuſpectæ in acutis, cum illis ne purgandum, *ex præcepto Magni Senis*, quia inflammatoriam viſcerum labem ferè ſemper ſequuntur, in quo caſu omnis purgatio ſuſpecta. Purgationes enim in principio febrium damnamus, quando cum acutie, & ſignis inflammationis conjunctæ ſunt. Si contra fuerint, & ſi præceſſerint errores in victu cum magno cachochiliæ apparatu, etiam in principio purgandum, & etiam repetite.

Urinæ, quæ in acutis derepentè, & immeritò coquuntur, malæ; Quicquid enim immeritò coquitur in acutis, malum eſt. *Hipp.*

Urinæ variæ in acutis longitudinem ſignificant.

Ex urina rubra, & nimium tincta non ſemper deſumenda eſt indicatio ſanguinem mittendi: Nam non ſemper caloris ſignum eſt, ut ſupra notavimus. In viſcerum verâ inflammatione, urina perſæpe eſt alba, & tamen vena ſecanda, ſi morbus poſtulaverit.

Bonus calor in urinis cum citâ coctione, indicat Naturam vigere; & bonum eſt.

Urinæ ſuppreſſio in acutis poſt frigus, peſtifera. *Hippoc.*

Veſica dura, & doloroſa in acutis, peſſima; Alvus ſupprimitur, & niſi dolorem, ac tenſionem ſolvat urina purulenter micta, æger in primis morietur circuitibus; Idque potiſſimùm in pueris à ſeptimo ad quintodecimum annum, *Hippocrates.*

Sæpe obſervavi in iis, quibus obſtructiones ſunt in primis viis, cum maximo humorum apparatu crudorum in meſſenterio, urinam diminutè procedere, & aliquando ſupprimi; quia humorum hujuſmodi in meſſenterio hærentium causâ, lymphæ curſus in lymphaticis viſcerum turbatur, & impeditur. Diuretica quantacumque, & cujuſcumque activitatis dederis, urinam non educes, imò magis ſupprimes; Purgantia repetita ex pillul.

de

de hiera cum agarico, tartarea, epithimus, & lenia hujuſmodi purgantia, ed u cendo meſſenterij impuritates, pro modulo, quo tales educuntur impuritates, urinæ quoque curſus aperitur, & ægri ſanantur: Uti evenit ægro decumbenti ad radices Quirinalis prope ædem S. Angeli Custodis; & aliis propè Collegium Clementinum Patrum Somaſchorum ad ripam Tyberis in Campo Martio. Demum Vetulæ decumbenti in eodem Campo, propè rudera Mauſolæi Auguſti.

DE PULSU IN ACUTIS.

§. I.

CUm pulſu parvo, & frequenti, moriuntur in acutis quamplurimi. Pulſus intermittens in una pulſatione peſſimus in acutis, & inflammatoriis febribus, præſertim ſi alia vigeant gravia accidentia. Non ita malus, ſi morbis pectoris ſuperveniat, in quibus familiaris eſt, aut in morbis Senum, aut in plethoricis, aut in Pueris dormientibus, in quibus omnibus intermittentia ferè cum familiaris ſit, non ita perniciosa exiſtimanda.

Diutiùs, & ſalubriùs vivunt, qui naturaliter Pulſum habent exiguum, quàm qui magnum, & vehementem. Salubriùs quoquè, qui pallidulo faciei colore ſunt, quàm qui rubicundo nimium, ac ferè igneo: Et quo magis roſea, & rubicunda eſt facies in ſanis hominibus; eo magis ſuſpecta ſunt ſua bona. Periculoſiſſimis roſei homines morbis ſubjiciuntur, levi de causâ ægrotant, facilè inflammantur: Longam vitam non habent, & ſi habeant hemorrhoidibus, calculis, doloribuſque articulorum erit labefactata.

Quando dolores alicubi ferociunt, ſtatim pulſus parvi fiunt, & exiles. In ſtomachi morbis parvi etiam fiunt. Quique naturaliter ſunt ſtomacho debiles, exiguum ferè perpetuò pulſum gerunt: quod ad ritè prognoſticandum in acutis, maximè juvat præſcire; prout vidimus in Anglo in foro Hiſpanico in principio Menſis Aprilis 1702. Die 19. Martij 1702. obiit Princeps Auriacus Guillielmus tertius Rex Brittanniæ ex lethali contuſione, paſſa ob lapſum ab equo dum venabatur; Is ab Anglicis comitiis evectus fuerat ad Regnum; transfugâ in Gallias Jacobo ſecundo Catholico, piiſſimoque Angliæ Rege.

Si quando in acutis, & malignis febribus, pulſum tangis, æger retrahit manum veluti tremulam: peſſimum id eſt, & pauci evadunt, ut ſæpe obſervavi in Noſocomiis.

In ſenibus pulſus eſt varius, & mutabilis naturaliter, ideò ne terreat te in iis curandis. Mutabilis quoque eſt in pueris vermium copia laborantibus.

bus; & in ſtomachi affectionibus cum ingenti repletione, & apparatu primarum viarum.

DE INAPPETENTIA.

§. I.

IN omnibus Morbis ſi viget appetitus, bonum; Inappetentia ſemper mala, ſemper ſuſpecta, ſemper timenda; Semper timeo in ægris inappetentiam. Dum viget ſtomachus, vigent omnia; nam, & cibi, & medicamenta ritè digeruntur. Omnes ægroti, 3. *epidem. apud Hippoc.* cibos faſtidiebant, & mortui ſunt. Parius in Thaſo, Hermocrates, & alij in Coo; Et apud Nos Romæ binæ Mulieres in Vico Marforiij, quo deſcendimus in forum Romanum; Non longe à Noſocomio Conſolationis Vidua in eodem foro Romano. Preſbyter Senex ad latus Noſocomij Incurabilium, in principio veteris Flaminiæ, nunc viæ Populi. Juvenis in Palatio Mariæ Caſimiræ Reginæ Viduæ Poloniæ, & Uxoris Joannis III. Sobieſchij, Viennæ Liberatoris, in foro Baſilicæ Sanctorum duodecim Apoſtolorum Patrum Conventualium, prope viam Quirinalem. Denique aulicus Principis Parmenſis, qui Romæ erat in Palatio Farneſio anno Jubilæi 1700. & reliqui, quos brevitatis cauſa ſilentio committimus.

Si in acutis, & aliquando in chronicis poſt magnam inappetentiam, derepente ingens excitetur appetitus, nullâ præcedente bonâ criſi, aut alio bono ſigno, poſtridie mortem prædicito, ut vidi in Mercatore ægrotante, non longe à Collegio Germanorum, in principio magnæ viæ Coronariorum, quæ deſinit ad pontem Hadrianæum. Homines diù inappetentes in gravem morbum brevi incident.

Si poſt curatos morbos inappetentia remaneat, recidivam prædicito.

Igitur gravis eſt, & maxime ſuſpecta in morbis inappetentia; Nulla alia bona ſigna me exhilarant, niſi conjuncta ſint cum appetentia. Bonus appetitus, bonam viſcerum naturalium œconomiam denotat, unde ſemper bene ſperandum. Fateor expertus. Nec lubricus ſis in promittendò curationum felici eventu, niſi fundamentum habeas in bona appetentia.

DE CAPITIS AFFECTIONIBUS IN ACUTIS.

§. I.

CApitis dolores fortes, & continui cum febre, ſiquidem lethalium ſignorum quid acceſſerit, pernicioſi ſunt valde. Si verò ſine talibus

ſignis dolor viginti dies tranſmiſerit, & febris tenuerit, ſanguinis è naribus eruptionem, aut abſceſſum ad partes infernas oportet expectare. Sanguinis tamen eruptio etiam in aliis doloribus expectanda, præſertim in Junioribus triginta quinque annorum; in Senibus verò puris eruptio. *Hippoc. lib. prænot. n.22.*

Cephalalgiam tollit expurgatio per nares, aut ſputa craſſa, odore carentia. Quin etiam exoluit ulcuſculorum ubertas, nonnunquam, & ſomnus, & alvi profluvium. *Hippoc. coac.* 13. de Cephalalgia. *Duretus.*

De Cephalalgia in acutis vide Hippoc. Coacas in Dureto à fol. 87. ad fol. 98. divinè penè, ac utiliter.

Cephalalgia veternoſa oſtentat aliquid convulſificum. *Hippoc. coac.* 16. *Duretus lib.2.c.1.*

In cephalalgia coma, & ſurditas ad aures aliquid eructant. *Hippoc. progn.* 75. *Duretus fol.* 448.

Si dolor Capitis ante febrem invadat, atque ſit gravis, continuus, & poſteriorem capitis regionem occupat, periculum eſt, ne caput idiopathice laboret, ac per eſſentiam; ſi verò poſt aliquot, licet breves ab incæpta febre, dies ſuperveniat dolor, per conſenſum fit, ideſt febris ſymptoma eſt, & occupat partem capitis anteriorem, ut ſæpe obſervavi. In ſumma gravis eſt, ſi ſtatim cum febre incipiat, & quotidie creſcat, vel in eodem gradu perſiſtat.

Capitis dolores comatoſi convulſionem minantur, & parotides. Alvi fluxus ſolvit eos, hæmorrhagiam præſagiunt. *Hipp.*

Comatoſi cum alvi profluvio rubro, lethales. *Hippoc.*

Coma non turbulentum, ſed placidum, licèt duraverit diù ebriorum inſtar, non eſt malum, ſed ſedat, & arcet majora mala, delirium ſcilicet, dolores capitis, & in pueris febrem. *Duretus.*

In morbis capitis indicium ad ſalutem vel ad mortem ſumas ex urina, ſi alba ſit, & tenuis malum: Sales morboſi, qui tingunt ipſam, & cauſa morbi ſunt, in capite detinentur, & morbum augent.

Alvus ſtricta ſemper exacerbat capitis morbos. Pediluvia ſemper bona. Alvus lubrica bona. Ita ipſe elapſo anno 1702. 20. die Januarij ætatis noſtræ ann. 33. poſt diuturnas aſſiduaſque applicationes ad ſtudia, & ad curandos ægros, horrendo capitis dolore cum febre correptus fui. Uſus nimius cocolatæ morbum forſan produxit. Binis purgantibus intra ſeptimum exhibitis, applicatiſque pediluviis quotidie, abſque aliis remediis octava die liber à morbo evaſi.

In faciei, & faucium morbis cauteria valdè juvant in brachiis, Arteriotomia in capite, ſecretum magnum in deſperatis capitis doloribus eſt, &c.

Hirudines ano applicatæ, capitis morbos ſublevant: Sublevant, & hypocondriorum mala ex acrimonia, impetu, & difficili circuitu ſanguinis in eis.

Hippocrates in libro de morbis, mirè deſcripſit quamplures capitis morbos ab aliis Authoribus non deſcriptos, quos utile eſt videre.

Qui ab Apoplexia liberati, poſtea levi de causâ, & ſine occaſione lacrymantur, ac mærent, malum hoc eſt, & recidivam vocat: Paſſus eſt id Senex in ſuburra, & Puer in foro Judæorum, atque alius in Boario.

Apoplexia Epilepſiæ ſuperveniens certò mortem affert; Quod ex obſervatione Authorum, Vidi in ægro ad vicum veteris Templi Pacis in foro Romano, & prope ædem S. Bartholomæi Bergomenſium ad Seminarium Romanum Soc. Jeſu.

Potus nimius Caphe, capitis morbos producit, vigiliam, tremorem, calorem, &c. Duos vidi ex nimio Caphe abuſu incidiſſe in tremorem brachij, & debilitatem, ſtatimque convaluiſſe, ejuſdem potione prætermiſſa, nec niſi cum moderatione adhibita. Alter decumbebat apud ſanctam Cæciliam trans Tyberin, Senex, & vir doctiſſimus: Alter prope Thermas Conſtantini ſub Quirinali, Juvenis Doctus pariter, & eruditus. Cum de Cafè inciderit ſermo, obiter moneo, potionem Caphè, eſſe ſecretum infallibile ad tollendum capitis dolorem poſtmeridianum; qui vitio ſtomachi male digerentis nonnullas poſt prandium hora venit. Id in innumeris obſervavi ægrotantibus Romæ. Id in me ipſo quotidie obſervo; Mihi enim ob aſſiduas cogitationes, nimioſque praxeos labores in ægris viſitandis, & eorum omnium patientiſſimè deſcribenda morborum Natura, ad amplificandam praxim medicam ſummopere neceſſaria; cum ſtomachus debilis valdè ſit, tribus poſt prandium horis, dolore capitis, gravitate, mærore, vexari incipio, quæ quoniam à ſtomacho male digerente fiunt, duos, vel tres Caphé ciathos haurio, & momento temporis, ac ferè ad miraculum, à malis prædictis me ſtatim libero: Eodem tempore loco Caphè aliquando haurire ſoleo ciathos decoctionis Thè, vel Cocolatæ; ſed non cum tanto profectu, qualem ab uſu Caphè percipio. Caphe igitur ad morbos ſtomàchi, & inde nata mala mirabile remedium eſt. Thè verò ad capitis morbos. Denique Cocolatæ uſus, prout obſervatione didici, ad roborandam ſanguinis maſſam, ejuſque vim, tonum, & ſuccum ejuſdem nutritium deperditum reſtituendum, proſtratos à coitu ſpiritus reſtaurandos maximopere juvat; eodem tamen tempore ſtomachum quoque mirè confortat, adeout meritò Ambroſiæ nomen mereatur, ſed ſi nimio cocòlatæ potu quis abutatur; potiſſimùm præditus temperamento ſanguineo, & inflammabili; quoniam cocolata ſanguinem incraſſat, forſan ratione oleoſæ viſcidæque naturæ fructus Cacao, & ipſum reddit circulationi ineptum; fiet, ut inde naſcantur inflammationes viſcerum, febres longæ meſſentericæ, apoplexiæ; quarum ingens noſtris temporibus frequentia, forſan à nimia naſcitur cocolata, ſanguinem nimium incraſſante, hinc ejus potatores pingueſcunt, ut in pluribus obſervavi.

DE OBSERVATIONE OCULORUM IN ACUTIS.

§. I.

NUnquam ab ægro diſcedas in acutis, & in inflammatoriis, niſi oculos inſpexeris; Quando illos à naturali ſtatu mutatos videbis, time ſemper, ſicuti poſt oppiatum in dyſſentaria; poſt chinam chinæ in magno primarum viarum apparatu: Conſtricto in his caſibus indebitè humore noxio, præcipitat æger, & præcipitij ſigna, oculi à naturali ſtatu mutati, oſtendunt.

Si oculi robuſti non ſint, mors imminet. *Hippoc. 2. epid. ſect. 6.*

Oculi audaces, & fixi delirium minantur. *6. epid. ſect.* 1.

Si oculi lucem fugiant, aut involuntariè lacrymentur, aut diſtorqueantur, aut præternaturali colore mutentur: malum. *Hippoc.*

Si oculis clauſis, alba eorum portio appareat, quod non fiat ex alvi profluvio, aut delaſſatione, lethale. *Hippoc.*

Ut valent oculi, ſic & homo. *Hippoc.*

Oculi ſocietatis, & vicinitatis jure præ cæteris cerebri afflictionem denotant. *Duretus.*

Oculorum rubor in febre natus, diuturnam ventris moleſtiam denotat. *Hippoc. coac.* 40.

Hollerius ait oculorum ruborem eſſe ſignum corrupti Pulmonis, aut viſcerum è directo, cerebri quoque, & ventriculi inflammati fol. 1092. & 1096.

Oculos caligare, & obtenebrari in pectoris acutis morbis, lethale, ut præ cæteris obſervavi in Sene pulmoniaco apud S. Pantaleonem in Montibus in vico, qui ducit ad Amphitheatrum flavium, vulgò Colloſſeum, & arcum triumphalem Conſtantini Magni.

DE DECUBITU ÆGRORUM.

§. I.

NUdare pedes, ſupinè, & ore aperro dormire, malum. *Hipp.*

Malum ſi ad Pedes delabatur æger, & manus habeat nimium protenſas, & quando elevantur à Medico, ſtatim ſpontè concidunt, veluti ſemimortuæ, majus malum. Paſſi ſunt id ægri prope S. Carolum Mediolanenſium in via flaminia. In vicinia Collegij Romani Soc. Jeſu. Ad ædem

S. Andteæ de Valle, PP. Theatinorum; Demum alij prope ædes Theatri Pompei Magni in Campo Floræ, &c.

Erectum ſedere velle in Acutis, malum: Peſſimum in pulmonicis, pulmone inflammato; *Hippocrate docente*, quod frequenter verum expertus ſum in Noſocomiis Italiæ, & in ægro prope Collegium Scotorum, & Hibernorum.

Facilè converti debet æger in lecto in acutis, ſi verò ſibi gravis videatur, nec facilè ferat morbum, peſſimum.

In decubitu, & reſpiratione potentiæ animalis, vis elucet.

Gravitas totius Corporis peſtifera.

At verò ſupinum jacere velle, & manus, & collum, atque crura extenta habere, minus bonum. Si verò etiam pronus fiat, & de lecto ad pedes delabatur, magis horrendum eſt. Si verò nudos quoque pedes habere comperiatur; nec admodum calidos, & manus & collum, & crura inæqualiter disjecta, ac nuda malum eſt, anxietatem ſignificat. *Hippocrat. lib. prænot. n. 3.*

DE VOCE ET FACIE IN ACUTIS.

§. I.

IN magnis malis ſemper faciem inſpice: ſi bona fuerit, & naturalis, ſemper bene ſpera, ſi mala, malum.

Sed ut rectè procedas in mala facie, pete an æger antè, nimiùm vigilaverit, aut diarrhæam paſſus ſit, aut famem, quæ ſingula mutationem faciei in pejus faciunt, quod ſi nihil horum fuerit, morti eſt proximus: ſi verò fuerit; minus time. *Ex Hippoc.*

Cuicumque hydropico aſcitico facies derepentè plumbea evadit, mors oſtia pulſat.

Facies nimis colorara, & præter rationem rubra, & ſucciplena, ſuſpecta eſt iſta bonitas, nam præſentis morbi ſunt ſignum, aut futuri præſagium. Fit enim illa rubicunda facies ab humorum redundantia, & illorum quodam veluti ſtrangulatu, præſertim circa pulmones.

Facies nimium colorata, & vultuoſa, peſſima, ſi frons contrahatur, phreneticum. *Hippoc. coac.*

Rubores narium ſigna ſunt ventris facile lubrici, ſigna quoque morbi Pulmonum, aut jecoris, *ex Hippoc. in coac.*

Aphonia in acutis, undecumque ſit, brevî mors eſt, *Duretus.*

Poſt dolores magnos Aphonia; crudeli morte ſpaſmi, aut convulſionis pereunt. *Hipp.*

Facies pulcra, ſucciplena, ac decora, quæ in febri non levi, nullam

oſtendit remiſſionem, ſed potiùs intenſionem habet, aut certè manet eadem, ad diuturnitatem morbi apparet. *Duretus ex Hippocrate.*

Vox demiſſa cum virium reſolutione in acutis peſſima. *Hippoc.*

In chronicis morbis ſi facies naturalis ſit, & boni coloris, nunquam crede adeſſe obſtructiones in viſceribus; ſi mutata ſit à naturali, id obſtructionum ſignum, & turbatæ œconomiæ naturalis eſt.

Virium proſtratio in acutis fit à quadam veluti paralyſi univerſali; In principio ſignum eſt inebriati nervorum principij; In progreſſu, languidi, & effæti, & ſi ad pedes delabantur ægri, brevi mortem indicat, *ex Dureto.*

In magnis morbis optima facies, optimum, in parvis peſſima, peſſimum. *Hollerius coac. ex Hipp.*

Omnis rubor faciei, vel ſanguinis copiam, vel internum phlegmonem, vel calidam intemperiem, vel viſceris corruptionem denotat. Alvus dura eſſe ſolet iis, qui nimium facie rubent; *Jacotius. coac.*

DE ABSCESSU ACUTORUM.

§. I.

SI morbus magno cum impetu feratur, supernè fieri ſolent abſceſſus ad collum, axillas, &c. ſi lentè procedat, & infrà tendat in partibus infernis expecta: Pedes calidi, infernè fieri maximè abſceſſus ſignificant; frigidi supernè. *Hippoc. de humor.* In ægro decumbente ad Magnum ærarium Montis Pietatis ex parte Domus Peregrinorum Sanctiſſimæ Trinitatis Pontis Sixti, pedes per ſingulos dies febris, perpetuò frigidi, abſceſſus venit circa 20. diem ad axillas, ex quo difficulter convaluit elapſo Menſe Aprilis: Die 14. ejuſdem Menſis 1702. Barcinona Neapolim venit cum quinque Navibus Philippus V. Dux Andegavenſis, & Hiſpaniarum Rex, ad ſolandam pulcherrimam, totiuſque Italiæ maximam ſyrenum Urbem, elapſi ſeptembris 1701. conjuratione, & civili tumultu maximè afflic. tam, & magna proſtratam egeſtate, Carolus Cardinalis Barberinus 14. Maij 1702. Legatus à latere declaratus à Clemente Papa XI. Optimo, Maximo ad eundem Regem Philippum, ex portu Antiate, Triremibus Pontificiis, Neapolim cum ſplendidiſſimo commeatu ſe contulit, ubi ſua functus Legatione, ac paulò poſt Rege Mediolanum perrecturo; ſupra triremibus ſuis, Romam iterum reverſus eſt.

Boni abſceſſus, qui fiunt infernè, & longiſſimè à morbo, qui per effluxum foris fiunt, ut ſanguinis è naribus, ſudoris, &c. Porrò, qui die critico, & cum levamine. Demum pro magnitudine morbi magna pars debet abſceſſum recipere, ſi parva fuerit pars, malum. Ita Nepti Jemeni

apud Senem magnum in acuta, & magna febre abſceſſus factus eſt ad digitum, gangræna venit, & periit.

Abſceſſus Junioribus magis fiunt quam ſenibus, ob facilem humorum decubitum.

DE RIGORE ACUTORUM.

§. I.

Triplex rigor eſt, criticus, periodicus, & ſymptomaticus, ſivè erraticus Dominatu morbi, quod benè tenendum in curatione acutorum.

Rigor bonus, & criticus eſt ille, qui cum urinæ pepaſmo, ſive coctione ſignificatur, quique ſolvit febrem, & ſymptomata mitigat, rigoremque ſequitur ſudor, vomitus, vel alia evacuatio. Malus contra, qui frequenter apparet, nam ſemel apparere debet, qui criticus eſt; malus quoque, ſi vires inde langueant, nam indicat Naturæ debilitatem, & fruſtraneum ejus conatum; malum enim eſt quod fruſtra movetur, ſiquidem raptum ad Caput facit, & Diaphragma.

Omnis rigor ferè ſemper in lumbis incipit primò, deinde per dorſum ad caput fertur; iſque rigor à lumbis, fere ſemper in febribus eſt. Si verò aliundè quis frigeat, ab abſceſſu latente rigebit. *Duretus.*

Rigor, qui antecedit urinæ ſuppreſſionem, & hemorrhagiam ſalutaris, qui verò iiſdem ſuccedit, lethalis *Hipp.*

Aliquando in febribus continuis frequens eſt rigorifera horreſcentia, putant Medici, id fieri à latente abſceſſu. Sed falsò, nam producitur à magna humorum cachochimia, & apparatu, quæ à febrili calore in motum acta, dum hinc indè ad exteriora diſcurrit, partes vellicando, horrorem facit. Omnes enim cachochimi, dum nimiùm incaleſcunt, horrent. Ita ſi cachochimus ſoli exponatur, paulò poſt horret, & febrit. *Ballonius.* Idem quoque Nos vidimus in quinquagenario ad Templum Jeſu, & Mariæ PP. Diſcalceatorum S. Auguſtini in Via Flaminia; & in Virgine, decumbente ad ædes Viri Eruditiſſimi, doctiſſimique Abbatis Pauli Stufæ noſtri amiciſſimi in foro Agonali.

Niger vomitus mortem brevi denunciat; fitque ab exolutione, & reſolutione viſcerum. *Duretus.*

Nil paulum criticum. Ita exiguæ vomitiones bilioſæ, malæ; potiſſimùm ſi vigiliæ ſupervenerint; & ſi narium hæmorrhagia venerit, pernicioſum. *Hipp.*

In meris vomitibus ſingultus ſuper veniens mortiferus. *Hipp.*

Quibus per febres, Rigor quotidie incidit, ipſarum quoque diur-

na eſt diſceſſio. *Duretus ex Hippocrate.*

Quibus in febribus rigor accedit, febris ſolvitur. *Hipp. de Jud. n.* 11. Et ideo quando in continuis benè tractatis, rigor apparere incipit, bonum eſt; nam ſignificat morbum mutari, ejuſque acutiem eſſe remiſſam, ut ſæpiſſimè obſervo in praxi mea.

Si crebrò rigor incidit, nec ulla febris diſceſſio eſt, fractis jam ægri viribus, lethale. *Hippoc.*

Rigor ſymptomaticus, aut ſuppurationis internæ ſignum eſt, aut translationis materiæ in caput, aut principium Naturæ ſuperatæ à morbo.

Rigores inanes, ſive qui fruſtra fiunt, tranſlationem ad caput afferre ſolent ſymptomaticam. Quod de rigoribus, idem de ſudoribus dicendum. *Ballonius.*

Frequens horror in ſanis, ſignum eſt cruditatis, aut cachochimiæ. In febribus verò, motus morbi, aut ſuppurationis in ea parte unde excitatur. *Jacotius.*

Rigor ſuperveniens eſt ſignum criticum, ex quo patet moliri aliquid Naturam, neque enim fruſtra calor nativus, ita violenter agitatur. *Jacotius.*

Qui ſæpe perhorreſcunt, ac multum ſudant, difficulter ſanantur. *Hippoc. coac.* 13.

DE HYDROPE SICCO.

§. I.

FLatuoſa ventris intumeſcentia, ſivè ſiccus hydrops ventris, non gignitur à vapore detento intra viſcerum, & abdominis clauſtra, ut vulgus putat ignarum. Fibræ viſcerum, & partium abdominis intentæ nimium, criſpatæ, & exiccatæ, portentoſum acquirunt elaterem; Unde ingens diſtentio ſolidi, ſine ullo vapore ſubjecto: Et quando diſtentio multum augetur, magis, magiſque liquidorum circulum impedit, hinc facilè ſicco hydropi humidus ſuccedit, & ſemper ante mortem aſcites tympanitidi conjungitur. Fibras autem exiccat, criſpat, convellit, materia acris, ſalina, piperina, mordicans: hinc ſicciditas, & diſtenſio.

Ventoſitatem flatuoſam ſolvit phlæbotomia. *Hippoc.*

Flatus excitantur ab efferveſcentia acrium humorum, ſolidorum fibras irritantium: Qua de cauſa aucto in illis elatere, & intentis minimis illorum arcubus, intumeſcentia naſcitur inanis, non verò vaporaria, ut hactenus creditum. Ideo ſanatur per balnea, & humectantia. Hinc ait Hippocrates. *Allium flatus inducit propter ſpiritus intenſionem.*

Hydrops ſiccus, ſivè flatuoſus Hippocratis tunc dicitur, quando adeſt

alvi ſiccitas cum fæcibus ſtercori caprino ſimillibus : Necnon adſunt tormina, & dolores magni circa umbilicum, & lumbos, febris, ſitis, tuſſis ſicca. Peſſima ſtranguria in hoc malo. Fit ab hectica inteſtinorum intemperie, ſequitur alios morbos potiſſimum acutos. Cathartica pernicioſiſſima ſunt. Uſus nitratorum, Serum lactis, Lac Aſininum, & generaliter omnia humectantia intus, foriſque juvant.

In iis, qui ſicco hydrope moriuntur, obſervantur glandulæ meſſenterij, aridæ, exiccatæ, & tabefactæ; undè cauſa mali ex Ballonio : Quibus tormina, & circa umbilicum dolores fortes, qui nullis cedunt remediis, deſinunt in ſiccum Hydropem *ex Hippoc.*

Morbus eſt acutiſſimus, & difficillimus, citoque interimit; alvus, & urina ſtatim ſupprimuntur; & nihil magis pernicioſius remediorum copia, & farragine.

DE ICTERO FLAVO.

§. I.

IN tractatu noſtro de experimentis infra traditis circa bilem nonnulla diximus de Icteritia ad praxim utilia.

De Ictero fatali vide *Hippocratem* 3. *morb. n.* 12. ubi abſinthium, & Aniſum laudat.

De Ictero à dolore hepatis vehementiſſimo, vide Hippocratem *de int. affect. n.* 31.

De quatuor raris Icteri ſpeciebus vide Hippocratem de *int. affect. n.* 38. *& n.* 39. in quo cantharides cum vino, & melle per os exhibendas, laudat.

Peſſimam Icteri ſpeciem legas apud Hippoc. *de diebus jud. n.* 7. & lege exitum.

In febri bilioſa ante ſeptimum cum rigore morbus Regius accedens, ſolvit febrem, ſi verò ſine rigore accedat extra temporis occaſiones, pernicioſus eſt. *Hippoc. de vict. acut. n.* 54.

In febribus ardentibus, ſi accedat morbus Regius, & ſingultus, quinto die, lethale. *Hippoc. de judic. n.* 8.

Icterici multum fædati pereunt; Alba dejectio iis una ſecedit. *Hippoc. coac.* 38.

Moriuntur icterici, nec unquam fædum colorem eluere poſſunt, qui vel à motu morbi, vel ab Hepatis inflammatione, aut ſcirrho, vel à veneni potu, aut motu immiſſo, ita colorantur. *Duretus. fol.* 22.

Criticus, ac bonus icterus, eſt, qui coctione indicatur, qui febris finem affert die critico, nec relinquit hypochondrij duritiem poſt ſe, &

cum urinis, ac dejectionibus naturaliter coloratis exiſtit.

Fernelius obſervavit in mortuis derepente, vel minimam bilis copiam in cyſti fuiſſe, vel prorſus defeciſſe: Ipſe paucam, ſed nigerrimam ad inſtar atramenti in nonnullis obſervavi.

Icteri nunquam ſpernendi, nam ſub larva, ac perſona Icteri, ſæpe magni, periculoſi, ac repentini morbi abſconduntur; & ſæpiſſimè moriuntur derepente Icterici, ut ait *Dodonæus*.

Icterus febri ſuperveniens ſemper timendus, rarò enim ſunt ſine malignitate. Si ſint ſigna coctionis, & appareat circa ſeptimum, bonus eſt: Eſt enim criticus: ſi ſigna cruditatis, & ſit circa quartum, malus, & ſymptomaticus; & ſi febris non remittat, lethalis, vel gravium morborum nuncius.

Hippocrates *de loc. in hom.* loquens de Ictero ait. *Medicamenta purgantia ne dato, ne corpus magis conturbes. Oportet vero vinum bibere generoſum, ſudare, laborare, lavari, & ſumere quæ hominem reddunt rubicundum.*

Hyſtericis, Calculoſis, Colicis, & in fine intermittentium, facilè ſuperveniunt Icteri. In cadavere Icterorum obſervatur vel bilis viſcida amurcæ ſimilis, vel calculi in veſica fellis; Quod ad curationem probe tenere confert.

Si Icterus ſemel curatus denuò, ac ſæpius recidivet, ſignum eſt infallibile oriri à calculo veſicæ fellis. Curati hi Icteri recidivant, incurabiles ſunt, & mortem tandem inferunt; Qui calculo renum pereunt, circa finem convulſionibus, aut delirio pereunt, ut in nonnullis obſervavi.

Infantibus tertio, & quarto die à partu oritur Icterus, fitque ex retentione meconij in inteſtinis, unde etiam oriuntur eorum epilepſiæ.

Spiritus ſalis armoniaci acidus, quamplures ſanavit Icteros. Abſintium ponticum juſculo coctum, mihi familiare in hoc malo. Item Fragaria, Centaureum minus. Carduus benedictus, Marrubium, Chelidonium majus pro mille ſufficiant pompoſis pharmacopæorum remediis. Paronichia folio rutaceo pro ſecreto laudatur à Boile. Guttæ aliquot ſucci cucumeris aſinini, mixtæ cum pauco lacte Mulieris, ac per nares tractæ, ferè incredibiliter per nares Icterum expurgant.

In curatione Icteri tota Medici Prudentia dirigi debet, in inveſtigando, an pendeat à bile viſcida, vappida, amurcoſa, & inerti, circa Jecur impacta, an verò à bile acri, tenui, ignea, inflammabili; Prò quorum diverſitate humorum, toto Cœlo diverſa eſſe debet curatio; Qui benè judicat, benè curat; integritas judicij fons, & caput eſt benè medendi. Signa viſcidæ ſunt, lingua alba, humida, inappetentia extrema, debilitas virium, pauca, vel nulla febris, flatus ingentes poſt paſtum: Cauſæ quæ præceſſerunt, & temperamentum, ad congerendas viſciditates, apta ad id eſſe debent.

Acris contra, tenuiſque bilis ſigna ſunt, ſitis cum aliquâ linguæ ſicci-

tate, ardor, calorque hypochondriorum, aliqua in pulſu mutatio, tenſiones hypochondriorum, ſiccum temperamentum cum macie ægroti: Cauſæ, quæ præceſſerunt, calidæ fuerunt; vina generoſa, aromata, ſaccarata, &c. Icterus à viſciditate, & ab amurcoſa bilis qualitate tartareis veluti prò ſecreto curatur, & aquâ tetuccij, quæ ſalina eſt; ſi febris non adſit, dabis ſequentem potionem.

℞. tartari bonon. ℥. ſ. aquæ tetuccij ℥. VI. bull. ad tertias, ſolve, ſyr. flor. perſic. ℥. iiij. & bibe; Quando incipiet purgatio ſuperbibe, more Medicorum Urbis, partitis vicibus totum ænophorum aquæ tetuccianæ tepidæ. Hoc idem remedium in calculo renum mihi familiare eſt cum profectu.

Si nimium fuerit amurcoſa bilis circa jecur impacta, per duas, vel tres vices repeti poterit hæc purgatio alternis diebus. Deinde veniendum ad ſerum lactis cum marrubio bullitum, & ſingulo mane calidè dandum: Et ſi magna fuerit viſcidæ, nigræque bilis copia, addi poterit cum ſero in maceratione ʒ. I. hellebori nigri præparati ſingulo mane, vel cochlear ſyr. cachetici Fernelij cum helleboro, qui ſyrupus magnarum eſt virium in chronicis; & demum omni bile hâc methodo expurgata (hic primus curationis ſcopus prudentis Medici eſſe debet) ad chalibeata, & roborantia veniendum: Neque me fefellit unquam hæc methodus: Quod præ cæteris ſatis evidenter obſervavi in ægro ad Thermas Conſtantini in Quirinali, prope Baſilicam ſanctorum duodecim Apoſtolorum, fratrum conventualium S. Franciſci; Quæ quidem antiqua Baſilica cum jam vetuſtate labaſceret, & proxima eſſet ut corrueret, in ſplendidiorem, longéque magnificam extruitur formam, jactis hoc anno fundamentis, jactoque primo Lapide à Clemente PP. X I. Optimo Principe: & in ruderibus veteris Eccleſiæ à dextro Latere in Sacello Divi Antonij menſe Auguſti 1702. reperta ſunt in magna marmorea Capſa, oſſa magni Viri, & famæ immortalis Cardinalis Beſſarionis Trapezuntij, quæ cum Ipſe viderem, ac manibus tractarem, ferè in lacrymas præ lætitia ſolvebar; Tanta namque ſunt maximi hujus Viri in Dei Eccleſiam beneficia, & erga Rempublicam litterariam merita.

Quod ſi Icterus pertinax fuerit, ob nimiam, ac pertinacem bilis amurcoſam viſciditatem, ſequenti vino medicato utor, quod nunquam me fefellit, aut rarò.

℞. Chalibis limati petia ligati. ʒ. iiij. fol. ſenæ orient. mund. ʒ. XVI. epithimi inciſ. & rhabarb. elect. inciſ. an. ʒ. iij. abſinthij pontici, centaurij minoris an. manip. ij. bacc. junip. contuſ. m. I. ſpecierum trium ſantal. & ſpec. diarod. Abb. an. ℈. iiij. Vini albi veteris non admodum generoſi lib. VII. macera biduo ad cineres fervidos, deinde cola per manicam Hippocratis, ut vinum optimè clarificetur; de quo capiat ℥. iiij. mane bihorio ante prandium per quindecim dies, aut pluries; ſingulis

diebus, vel alternis; prout magis, vel minus purgaverit. Hoc vinum noſtrum medicatum, maximè etiam confert in ſcirrhis, & obſtructionibus viſcerum, potiſſimùm, ubi viſciditas regnat, nec multa febris adeſt: Ut præ cæteris experta eſt Virgo in Via Julia ad Pontem Sixti: Ac etiam Senex Ictericus in eadem viâ prope novos Carceres; Quadragenarius apud S. Ludovicum Gallorum, ideſt apud Thermas Neronis; & Vidua Lienoſa ad Collegium Picenum prope Theatrum, vulgò, *Tor di Nona.*

Contrario modo procedendum in Ictero, quando à tenui, acri, & inflammabili bile producitur, atque in fibris Jecoris, partiumque vicinarum oſcillatoriam parit convulſionem. Utendum enim tunc erit radicibus temperatis, aperientibus, ut Fragarum, Graminis, Intibaceorum, &c. cum ſero lactis bullitis. Deſtillata ex ſuccis aperientibus, ſemicupia, potus hypochondriorum cum decoctis emollientium; Potiones aquarum acidularum, & hiſce ſimilia, quæ bilem diluunt, coercent, & viam ei præbent per urinam, aut ſeceſſum: Acidulas in Ictero à pluribus laudatas vidi Authoribus; Iiſdemque ſanavit æger deſperatus in foro Achilicæi Romani, prope Eccleſiam S. Euſtachij, quæ cum vetuſtate jam caderet, diruta veteri à fundamentis hoc anno 1702. nova, ſplendidior, ampliſſimaque, conſtruitur. Hoc eodem anno præſentis Menſis Novembris Philippus V. dux Andegavenſis, Rex Hiſpaniarum, relicto Mediolano per Genuam cum magna claſſe reverſus eſt in Hiſpaniam, maxima cum ſui felicitate, ſuorumque populorum lætitia, ob res ab eodem præclarè geſtas in Italia, &c.

Quibuſcumque in febribus ante ſeptimum Icteri fiunt, malò ſunt loco. *Hippoc. 6. Aphor.* 42.

Sic Hermocrates ſexto Morbi die factus Ictericus tandem obiit; quod Heraclidi etiam contigiſſet ab Ictero ſexti diei, niſi triplici evacuationis beneficio, ſcilicet Diarrheæ, vomitus, & hemorrhagiæ, morbum depuliſſet.

Icterus ante ſeptimum diem inſidioſus. At. 7. 9. 11. 14. proruptus ſalutaris, dummodò non adſint hypochondria indurata, ſin autem adſint, anceps eſt. *Hipp. coac.* 127.

Icteri flavi multæ ſunt cauſæ; prima, dira veneni vis morſu, vel potione immiſſa; ſecunda morbi orgaſmus, Tertia Hepatis obſtructio, inflammatio, ſchirrus, quæ tria duritatis nomine vocat Hippocrates. Semper tamen in omni Ictero bilis circa Jecur congeſtio, & circulus vitioſus ſupponendus eſt.

Alba ſtercoroſa dejectio in Ictero difficilis. *Hipp. coac.* 30.

Licet ante ſeptimum Icterus in febribus ſit pernicioſus, non vacat tamen periculo poſt ſeptimum, quando ſigna coctionis non adſunt; Ideo ait Hippoc. *criticum* etiam eſſe. 7. 9. 11. 14. dummodò hypochondria dura non ſint.

DE HEMORRAGIA IN ACUTIS.

§. I.

HYpochondria dura, tumida, doloroſa, dant hemorrhogiam in ſupernis. *Hippoc.*

Sanguinis eruptiones è contrario malæ, ut Jecore affecto è ſiniſtra nare. *Hippoc.*

Exigua ſanguinis ſtillicidia omnia prava, in Acutis nîl paucum criticum; prava ſunt, niſi indicent futuram hemorrhagiam copioſam die critico, quod dignoſcitur ex urinæ coctione eodem die ſtillicidij, *ex Hippoc.*

Rigor, qui poſt hemorrhogiam venit, quam jure Naturæ præcedere debet, ut bonus ſit; ſigno, & cauſâ funeſtus. Idem rigor ſi poſt urinæ ſuppreſſionem veniat, quam debet præcedere, funeſtus, *ex Hipp.*

In morbis longis exigua ſtillicidia ſupervenientia lethalia.

Poſt nimias profuſaſque hemorrhagias, obſervate, quòd alvus officio ſuo non benè fungitur; & malæ fiunt digeſtiones, & alvi liquidiores.

Hemorrhagiæ quartanæ, ſeù quarti diei copioſæ, malæ; aut longi morbi indices ſunt, nam quartus dies nullum ante ſe habet indicem.

In ſyſtrophe phlegmonica nobilium viſcerum, hemorrhagia primis periodis prorupta, non raró brevi ſolvit morbum. *Duretus.*

Stillæ ſanguinis quarta die, peſſimæ. *Hipp.*

Parca ſanguinis excretio cum malis ſignis mala; Id eſt ſi non appareat die indice, non adſit coctio in urina, nec die critico profuſa hemorrhagia veniat. Bona eſt cum bonis ſignis, uti Metoni, cui quarta die ſtillæ, quinta verò ſanguinis profuſior evacuatio, judicatus eſt.

Sanguinis eruptio è naribus quartanas non ſolvit, neque morbos, qui per alvi egeſtionem ſanari ſolent. *Hipp. de judic. n.* 10.

Undecimo die ſanguinis ſtillicidia difficilia, tùm aliàs, tùm ſi ſuperſtillaverint. *Hipp. l. prædic.*

Nullum ſanguinis ſtillicidium in bono ducendum; etenim aut pravi indicij, aut omninò mortiferum exiſtit. *Duretus.*

Larga ſanguinis hemorrhagia à magnis morbis liberat, *ex Hippoc.* 2. *epid.*

Febres ardentes in juvenibus, ſanantur per hemorrhagiam; in Senibus per Dyſſenteriam, *Duretus ex Hipp.*

Quibus ad ſurditatem, atque torporem, ſeù univerſalem virium dejectionem ſubſtillum accedit Narium, aliquid mali præſefert, profuerit autem his vomere, alvoque turbari. *Hipp. coac.* 9.

Qui ſtatis temporibus ſanguinem fundunt; ſi loco non profuderint, Epileptici moriuntur. *Hipp. coac.* 20.

Si lateris morbo ſubſtillum ſanguinis è naribus accedat, grave malum. *Hipp. coac.* 43.

Peſtifera eſt omnis, quæ non juvat hemorrhagia, *Duretus*; Nam labaſcit Natura, defraudata ibi, ubi levamen expectabat.

DE RARIS AFFECTIBUS JECORIS.

§. I.

SUccedit primò examinandus vomitus ſanguinis ex Jecore; errant itaque, qui putant omnem ſanguinem, vomitu ejectum venire è Pulmonibus. Venit à Jecore, Liene, Utero, Capite, & frequentiſſimè ex ſuppreſſione menſium, & tunc non eſt timendus; Nam Mulierculis familiaris eſt: ſigna quando venit ex hypochondriis, potiſſimùm Jecore, ſunt palpitatio hypochondrij, dolor, ardor, tenſio; ſigna obſtructionum, color ſubflavus viridis in facie, aut reliqua cuti, palpitatio cæliacæ, aut umbilici: Vomunt ſanguinem nigrum, non verò ſpumantem. Motus ſanguinis ab hypochondrio venientis manifeſto percipitur, & ſurſum aſcendere manu percipitur, quod in ſuo ægrotante obſervavit Ballonius; Juvenibus familiaris eſt hic exitus loco hemorrhagiæ. In hujuſmodi ſanguinis vomitu ex Jecore, adſtringentia non juvant: Sed primæ viæ à nimia colluvie purgandæ, quæ viſciditate ſua obſtructionem in vicinis locis pariendo, ſanguinem ad ſuperiora regurgitare faciunt; Purgandæ autem decoctis, ſeù apozematis aperientibus, & ſolventibus, cum tamarindis myrabolanis, &c. deinde chalybeatis perficienda curatio.

In ſputo, & exitu ſanguinis per os, ne dentur ſtatim ſtringentia: Nam niſi prius uſu rerum melitarum, hordeatarum, abſtergentium, purgaveris Pulmones eo ſanguine, qui extravaſatus eſt, & moram traxit in pulmonibus, in ſuppurationem deſinet, ac phthiſim.

Qui ſpuunt ſanguinem nigrum, poroſum adinſtar ſpongiæ, iis pars aliqua ſphacælo correpta eſt in pulmone, & omnes pereunt. *Dodonæus.*

Notabilis etiam eſt Jecoris abſceſſus; De eo optimè ſcribit Divinus Senex pluribus in locis. *Quibus uſto Hepate prodit veluti amurca, funeſtum. in coac. Ab empiate Pulmonum ſeniores, ab Hepatis juniores, pereunt.* Hipp.

Doloris acerbitas, verſa in gravitatem, lipothimia, febris noctu major, rigor derepentè citatus, qui ante non erat, ſunt ſigna phimatis purulenti interni.

Suppurationes aliæ rumpuntur vigeſimo, aliæ quadrageſimo, aliæ ſexageſimo; Bonum ſi foris pus exeat, malum ſi intus convertatur, ad viſ-

cera, tardiùs rumpitur in ſenibus, in debilibus, hyeme, & humore craſſo regnante; quàm ſi contrario modo ſe res habeat.

Si ſtatim à ruptione abſceſſus febris diſcedit, vel miteſcit, appetitus redit, pus eſt album, parum olens, alvus naturaliter ſecedit, brevi ſanatur. Contrà ſi contraria eveniant.

Vomicæ omnes, ſeù empyemata partium cognoſcuntur per rigores, & febres de novo ſupervenientes. Sola Pulmonis recondita eſt, & clanculùm ſerpit abſque dictis ſignis, imò tunc cognoſcitur, quando repentè manifeſtata, hominem ad mortem brevi conducit, ut Villiſius, & Tulpius præ cæteris hoc animadverterunt.

Abſceſſus ad Aures, & Pedes boni in vomica Pulmonum, *Hippoc.*

Modus cognoſcendi empyema occultum pectoris, quando nulla de ſe dat indicia puris, rigoris, affecti lateris, traditur ab *Hippoc.* 3. *de Morb.* his verbis. Colloca ægrum in firma ſella. Fac ut alter ex humeris ipſum appræhendat, tu verò concute fortiter ægrum, & poſt concuſſionem aurem applica ad nuda latera ægroti, & vide ubi ſignificationem dat; bonum eſſet in ſiniſtro latere, nam dexteri lateris morbi ſunt fortiores, quia dexteræ partes fortiores. At ſi præ craſſitie humor non fluctuet, nec in actu concuſſionis ſtrepitus ullus fit in pectore, verùm difficilis ſpiritus ſit, pedes tument, & tuſſis vexat, dic pectus eſſe pure plenum, & tunc ure, & ſeca, ut pus exeat foris. *Hipp. l. cit.*

Dolores ſuræ, ſivè cruris intolerabiles, nullis cedentes remediis, oriuntur à pure per partium ſpatia in crus ab Hepate vomicoſo tranſmiſſo: *Bauhinus*, & *Hollerius* id obſervarunt.

De dolore Jecoris pernicioſo ſolus differit ſenex magnus *de intern. affec.* his verbis. Dolor acutiſſimus in Jecore ad notas coſtas, humerum, & claviculam, ſuffocatio fortis; Dolet dum tangitur Jecur. Febris, rigor, & horror, vomitus bilis, color cutis ſublividus. Cibi torquent, & urunt ventrem, progrediente morbo, remittunt, ſed dolor derepente ſuffocat ægrum, potiſſimum circa ſeptimum diem, in quibus deſinit morbus, & ſi eos effugerit, ſanatur. Balnea, lac, ſerum, & diæta, ſanant morbum.

Vulnera Hepatis ſemper lethalia vidit *Diemerbroechius* ex Hippocrate ob profuſas hæmorrhagias, quæ læſis magnis vaſis ſuccedunt, nonnulli tamen ſanata viderunt.

Jecoris inflammatio aliquando ſimilis pleuritidi, & Medicos frequenter decipit ſimilitudo. Differunt tamen, nam in Hepatitide dolor infra eſt, nec ad coſtas ſpurias extenditur. Gravativus eſt, non pungitivus: reſpiratio non multum læditur, color faciei citrinus, tuſſis ſicca ſine ſputo, pulſus non durus, fæces liquidæ, & ſubcruentæ. Contraria fiunt in pleuritide.

Singultus hepatitidi ſuperveniens, lethalis. *ex Hippoc.*

Si

Si inflammatio Jecoris ſit in parte giba, urgent ſymptomata pleuritica. Si in ejus cava, ſtomachica urgent.

Si ex uſu nitri fixi præparati, copioſa ſequatur urina, bonum, in hepatitide: Nitrata in hepatitide, & omnibus inflammationibus ferè ſpecifica ſunt. Ideo ſerum lactis juvat in inflammationibus, quia abundat nitro plantarum elicito per peculiarem digeſtionem, ac veluti deſtillationem è plantis in Animalium viſceribus.

Sicuti in omnibus inflammationibus, pernicioſa ſunt purgantia, inflammationis causâ, ità quoque in hepatitide. Atſi apparatus maximus adſit peſſimorum humorum in primis viis, tunc prudentiæ Medici remittitur, de purgante determinandi: Ne tamen purgans nimiùm turbet, & exagitet, uti facit quando inflammatoria regnant accidentia: Tunc ego deplere ſoleo vaſa per ſanguinis miſſionem, quæ viam ſternit purganti, ut feliciùs ſolvat, & agat in humores ſine impetu.

Qui quotidie ſcribendo vitam ducunt, vel lucri cauſa, aut litterariæ delectationis conſuetudine, phthiſici moriuntur, & phthiſis incipit raucedine moleſta, ac nullis cedente remediis, donec tandem ferè poſt annum phthiſici moriuntur: Id in tribus obſervavi Romæ: an verum in omnibus; & an continua ſcriptio diſponit homines ad tabem? adhuc ignotum. Quotidiana tamen experientia certum eſt, ſtudiis nimium applicatos, & ſcribendi ſtudio deditos in phthiſin facile deſinere. Crediderim ipſe ſanguinem & ſpiritus continua illa, nimiumque intenta mentis fatigatione vehementer excandefactos, in motum poſitos, agitatos, atque acres factos; cum per venas jugulares brevi via à capite in pulmones ita calefactus, acriſque, & agitatus ſanguis recirculat, ac depluit; eoſdem acrimonia ſua criſpare ſtatim, convellere, contrahere, exiccare; quod idem eſt, ac ad phthiſim diſponere. Nam prima phthiſeos principia & ſtamina à tuſſi incipiunt, pulmonum nempe indignatione & incaleſcentia; Hæc autem incaleſcentia, & furor pendet à talis naturæ ſanguine, ob mentem nimium intentam, continuoque fatigatam accenſo, acriorique reddito, ac è capite brevi ductu per jugulares in pulmonum molem defluente, in quibus agitatæ mentis imprimit damna: atque hinc varij pulmonum morbi oriuntur in ſtudioſis.

DE RESPIRATIONE IN ACUTIS.

§. I.

BOnum eſt in acutis facilem habere reſpirationem: quando libertas eſt fluidis per amplam Pulmonum molem, ſemper confert ad bonam criſim.

Reſpiratio parva, & frequens; ſignum certum internæ inflammationis partium ſpirabilium: Magna, & rara delirij ſignum, aut convulſionis.

Reſpiratio parva, & rara ſignum ſututæ mortis, ex Dureto.

Bona reſpiratio in Variolis, eſt unum ex optimis ſignis, licèt alia ſint gravia, ut centies obſervavi. Cum bona reſpiratione in Variolis ſemper bene ſpera: Non eſt ita pernicioſa Diarrhæa in Variolis, quantum pernicioſa eſt difficilis reſpiratio: Nam cum diarrhæis quotidie ſanatos video pueros varioloſos, quia per eas expurgatur morboſus, primarum viarum fomes, pueris familiaris, qui occaſionem dare poteſt variolis, ut violentius erumpant, niſi diarrhæis tollatur: At quando difficiliùs ſpirant, & difficultas creſcit in dies, ſignum eſt variolas per Pulmones efflorеſcere, eoſque inflammare; Unde nihil aliud quam malè ſperandum, & pauci effugiunt, quia malignum variolarum fermentum, creſcente in dies maligna oſcillatione, à variolis excitata in pulmonibus, non ad cutim deponitur, ſed omne depluit in Pulmones, ubi eſt oſcillatio, hinc malum irreparabile. Id præ cæteris obſervavi hac ætate anni 1702. in qua, ob nimias ſiccitates quatuor Menſium æſtatis regnarunt conſtitutiones variolarum in pueris, ex quibus innumeri periere in Urbe, & qui cum variolis confluentibus diarrhæam non habebant, ferè peribant. Regnaverunt pariter morbi acuti, eryſipelatoſi, & inflammatorij: Cauſam hujus anni ſiccitatum, dicunt Aſtrologi pendere à maximâ conjunctione Martis, Jovis, & Saturni in Ariete ſigno igneo, & ſicco, quæ fiet proximo menſe Januarij 1703. Ejuſdem conjunctionis causâ in igneo ſigno, dicunt etiam Aſtrologi oriri præſentia dira bella, quibus poſt mortem Caroli II. Hiſpaniarum Regis, univerſa Europa terrâ, marique crudeliſſime divexatur; & furibundus Mars depopulatur omnia, potiſſimùm verò infelicem Italiam; In qua Princeps Eugenius Sabaudus exercitus Cæſarei ſupremus Dux eſt; Vir expertus bello, Turcarumque terror, memorabili contra eos obtenta victoria ad Tibiſcum, circa finem ultimi celebris, ac omni ætate memorandi belli Ungarici, atque Peloponeſiaci; quod quindecim ac pluribus annis magno cum Turcarum diſcrimine, jactura ac dedecore perduravit. Viennâ primum obſidione liberatâ.

Bonam autem reſpirationem valde magnam vim habere ad ſalutem in omnibus acutis, putare convenit, qui cum febribus, & in quadraginta diebus judicantur. *Hippoc. lib. prænot. n.* 4.

Spiritus magnus multo tempore durans delirium ſignificat *Hippoc. lib. prænot. n.* 4.

Difficultas omnis reſpirandi, terrifica eſt, quando excuſationem non habet, aut perturbationis criticæ, aut criſis ipſius. Benè res eunt illius, qui in adverſa valetudine, & maxime cum incaluerit æſtu febrili, ſpiritum ducit ex facili. Et qui in libertate illa ſpirandi, una cum doloris acerbiſſimi nobilium partium vacatione, & ſomni benignitate, interierit,

Hippocrates vidit neminem. *Duretus in coac. fol.* 146.

Ut magna, & rara reſpiratio certiſſimum eſt delirij argumentum: ſic parva & rara mortis jam jam futuræ: *Duretus fol.* 150.

Duplex eſt ſpirandi difficultas, quæ cum delirio affert ſalutis deſperationem, aut in anguſto ſpem eſſe denunciat, magna, rara, tardaque, parva, & rara; etenim voluntas eſt in vitio, quæ non excitatur, niſi à neceſſitate. *Idem l. c. fol.* 51.

Delirij proprium ſignum non tamen inſeparabile eſt magna, & rara reſpiratio: Nam ſola voluntas in vitio, eſt enim æger negligens ſui; Unde niſi coactus, reſpirat. *Idem fol.* 149.

DE RARIS PULMONUM AFFECTIONIBUS.

§. I.

Diligentiſſimus fuit Hippocrates in inveſtigandis morborum differentiis, & in ſuas claſſes deſcribendis, quod in ſuis operibus magnâ cum admiratione obſervavi. Inter morbos Pulmonis notabilis eſt, Pulmonia lethargica, ab eodem ita denominata, ait itaque ipſe: *Pulmoniæ idem ſtatus, ac lethargi; qui lethargici evadunt, pectore ſuppurantur ex Hippocrate in coac.* Invadit itaque Pulmonia cum lethargo ſtatim in ipſo Morbi initio; Oritur à pituita putri, & viſcida, Pulmones ſyderante, tuſſi tenet cum ſopore, cum moriturus eſt æger, liqueſcit Alvus, ut *in lib. de morb.* deſcripſit. Quare non eſt proſpiciendum lethargo per cephalica, aut per ſpirituoſa, ſpiritus animales nimiùm craſſos, ejuſdemque Naturæ, alios humores craſſos, viſcidoſque, ut vulgò loquuntur Medici, diſſolventia; ſed per expectorantia, putrem lympham, ac viſcidam, Pulmones ſyderantem, foris educentia; quod cautè animadvertendum, ſicuti nuper vidimus in Sene decumbente ad rudera veteris Ærarij in via, quæ à foro Romano ducit ad viam novam Montium, verſus Suburram; & in Mercatore in Eſquiliis, non longè à Baſilica S. Mariæ Majoris. Et in alio ad quatuor fontes, via Quirinali, quæ deſinit ad Portam Piam.

Pulmonum Morbi in fine deſinunt in ſoporoſos affectus; ſanguine enim à ſuperioribus ad Pulmones morbo obſeſſos, difficiliùs recirculante, viis impeditis, hæret in cerebri mæandris, hinc ſopor facilè accedit.

Sæpè moriuntur Pulmonici, graviſſimis affecti accidentibus, & in cadavere nihil morboſi reperitur in pulmonibus, ſerum acre, malignum, tenue, cauſa morbi eſt. Anima morbi ſæpe conſiſtit in minimo; in aura venefica, quæ cultrum eludit anatomicum. In ſiccis, aduſtis, & aridis temperamentis, id potiſſimùm contingit.

Hinc etiam oriuntur pleuritides ſiccæ, Aſthmata ſicca, Hydropes ſicci, flatulentæ, ac doloroſæ partium affectiones, & reliquæ hujus generis;

In quibus non flatus, cauſa mali eſt, ſed ſolidum Naturâ ſiccum, aridum, & violento præditum elatere; quod ab acri humore magis irritatum, vehementer oſcillat, & oſcillationibus iſtis, fluidorum circulum mille modis turbat; Hinc mille gravia naſcuntur accidentia, ut animadvertimus fusè in libris de elatere, & morbis ſolidorum.

Conſiderabilis etiam eſt apud Hippocratem *de inter. affect.* eryſipelas Pulmonis. In Pulmonis eryſipelate, vomitus adſunt aquoſi, acidique humoris, frequens lypothimia, dolor acutus, anteriora, & poſteriora pectoris occupat, ſitis ingens, æger reſpirando nares aperit, veluti equus à curſu delaſſatus, & linguam foris exerit, veluti canis æſtate, calefactus ab ardore ſolis; rubet facie, jactatio magna per lectum, ſeptima die moritur, gravis eſt morbus, & pauci effugiunt mortem, *teſte Hippoc.*

Sequitur porrò periculoſus Pulmonum morbus, qui dicitur Catharrus ſuffocativus. Oritur hic catharrus præ cæteris à ſtagnatione, & coagulatione ſanguinis repentinâ in Pulmonibus, & circa Præcordia, facta ob ſuſceptum repentinum frigus, præviâ ſanguinis excandeſcentia à motu, igne, uſu rerum calidarum, aut aliis id genus cauſis, vel ob nimiam ingurgitationem cibi, potuſque, ac rerum acidarum. In hoc Catharro adeſt gravedo, & dolor pectoris, ſpirandi difficultas; vox amputata, anxietas, tuſſis, ſtertor, pulſus rarus, tardus, ſpuma ex ore, &c.

Differt hic Catharrus ab Aſthmate, nam ille fit cum maxima, ac deplorabili ſpirandi difficultate, adeſt quoque in eo coryza, capitis gravitas, tuſſis ingens, ſternutatio, & periculum ſuffocationis. Differt ab apoplexia, nam in illo ægerrimè ſpirat patiens, ita ut animam agere videatur. Contrà in Apoplexia, & ſyncope vix dat indicia vitæ. Spuma oris fit ex impedito circuitu ſanguinis circa pulmones, & inde impedito circuitu lymphæ in ſuperioribus circa faciem, unde hæc foris exire cogitur in formam ſpumæ. Oritur itaque hic Catharrus à repentina ſtagnatione ſanguinis circa cor, & pulmones, non verò à pituita depluente à capite, quod affectum in hoc morbo crediderunt antiqui, ſed falsò.

Præſentaneum remedium hujus morbi in paroxiſmo eſt repetita ſanguinis miſſio. Deinde ſperma cæti, hyſſopi aquâ calidâ ſolutum, & piſſitando calidiſſimè ſumptum, ferè ut linguam urat. Morbus eſt præceps, unde niſi ſtatim mittatur ſanguis, ille magis coaugulatur, & ſtagnat, hinc perit occaſio medendi; Itaque ſanguis minuendus, coagulatio ſolvenda, & ſudor blandus promovendus; hinc omnia ex floribus ſambuci mirabilia ſunt, liquor cornu cervi ſuccinatus detur ad guttas quindecim, nàm potenter ſolvit, dummodo detur quando non adeſt metus incipientis inflammationis, & præceſſit jam phlebotomia, ſupra laudata; & miſceatur cum aqua hyſſopi decoctum bellidis, veronicæ, & alia pectoralia dentur calidiſſimè; Laudamus decoctum Carlinæ, hellenij, hederæ ter-

reſtris, tuſſillaginis; ſuccus bellidis rubræ eſt potens remedium, ſolvens ſanguinem congrumatum in Catharro ſuffocatius, ut plures laudant Authores.

DE LUMBORUM AFFECTIONE IN ACUTIS.

§. I.

QUæ ex dolore Lumborum cientur hæmorragiæ, largæ. *Hippoc. coac.* 3.

Quibus ex dolore Lumborum anadrome fit ad caput, fiunt torpidæ manus, cardialgiæ, auriumque flatus ſonori, hæmorrhagiæ largæ, tum alvi profusè feruntur, ac mentes perturbatæ ut plurimum. *Hpp. coac.* 4.

Quæ ex dolore dorſi principia morborum ducuntur, difficilia ſunt. *Hipp. coac.* 5.

Diuturni circa Lumbos ac ilia, tum qui ad hypochondria prorepunt dolores cum febre, & cibi faſtidio, ſi indè tranſierit fortis dolor ad caput, crudeliter convulſifico modo necat. *Hipp. coac.* 13.

Lumborum dolor nullâ ex causâ manifeſta crebrò revertens, ſignum eſt morbi terrifici. *Hipp. coac.* 17.

Lumborum dolor cum comate anxio peſtiferus. *Hipp. coac.* 18.

Quibus Lumborum, & Lateris dolor, carens evidenti causâ, Icterici fiunt. *Hipp. coac.* 20.

Dolorificum in Lumbis malum, quod prorepit ad hypochondria, cum febre, & cibi faſtidio, neque tranſit ad caput, unde crudeliter convulſifico modo necat, ſed veluti aduncis unguibus viſcera circumplectitur piſcarij retis, (quod gryphos dicitur) modo; Icteros parit. *Duretus fol.* 201.

Similiter Lumborum anadrome facit hydropem, ut magni lienes; vitiorum item lumbarium communicatio cum meſſaræo, meſocolo, inteſtinis, hydropifica eſſe ſolet. *Duretus fol.* 329.

Dolorum per Lumbos oberrantium, cum, & ſine febre ad iſchium tranſitus eſſe ſolet. *Hipp. coac.* 25.

Quibus rectè valentibus hyeme frigus eſt circa Lumbos, atque gravitas levi de cauſa; tum alvus ſubſiſtit infera; & ſupera in officio eſt, convenienter iis vel iſchias, vel renum dolor, vel ſtranguria fortè contingit. *Hipp. coac.* 1.

Dolorifica in Lumbis mala ſanguifica. *Hipp. coac.* 2.

Dolores Lumborum in iſchiadem, & hæmorrhoides facilè tranſeunt. *Duretus coac.* 2. & 12.

Lumborum dolores ſine cauſa in acutis, terrifici. *Hipp.*

Cervicis dolor terrificus, peſtiferus in delirantibus. *Hippoc.*

In longis morbis lethalibus dolor ani, ideſt teneſmodes, vel dyſſentericus, mortiferus. *Hipp. coac.*

Bonum ſi in morbis totum corpus ſit æqualiter calidum. *Hippoc.*

Quibus in febribus alvus perpetuò liquida eſt, cura per faſcias, & cerata calida iis applicata, ut pedes calidi permaneant, & ſi calidi ſint, cura ne perfrigerentur ex præcepto *Hippocratis.*

Frigus pedum morbos ventris, colicas, & hiſce ſimilia producit; ut ſæpe obſervavi. Bonum eſt ad longam vitam, & ad ſalubriter vivendum vitare frigus, & humiditatem in plantis pedum; inter has, & meſſenterium maximus eſt conſenſus, maximus quoque inter eaſdem, & caput, frigus pedum in colicam deſinit; ut ſæpe vidi, &c.

Quibus frigus in pedibus iis ſolet impetuoſa humorum anadrome, ſivè raptus fieri de loco in locum, in aures, caput, collum, &c. *ex Dureto.*

Hippocrates *de diebus judic.* deſcribit quemdam morbum delirum, vitio hepatis factum, in quo pedes perpetuò frigidi ſunt. Quod benè notandum.

Scorbuticis, & hypochondriacis ſæpè fiunt dolores Lumborum, qui calculum mentiuntur, ſed calculus non eſt; rheumatiſmi ſpecies eſt, à ſero acri, muriatico, hinc inde vagante dependens; pete ab ægro; ſi dixerit alias partes hujuſmodi quoque dolore vexatas fuiſſe; dic lumborum dolorem eſſe à fluxione vagabundi humoris acris ſalini, non autem à calculo. Viola, ſerum lactis, lac coctum, lenes ex caſſia purgationes in principio juvant. In progreſſu morbi, ſerum, cum ſcobioſa coctum, vel cum viperis recens mactatis, curationem perficiunt, & complent; promoto leniter ſudore.

Lumborum dolor ſine cauſa veniens, hæmorrhoidum, vel menſium ſignum eſt.

In Lumbis aliquando afficitur muſculus pſoas, quandoque ren; muſculi externi, & frequenter meſſenterium; hunc lumborum dolorem vitio meſſenterij in aëre Romano in ægris almæ Urbis frequentem, & valdè familiarem obſervavi. In hac Urbe nulli morbi tam copiosè regnant, quàm morbi meſſenterij ex repletione, congeſtioneque putris cachochiliæ, crudorumque humorum in ejuſdem glandulis pendentes; & quoniam meſſenterium forti ligamento alligatur Lumbis in medio eorum, nil mirum ſi meſſenterium affectum, lumborum morbos mentiatur, Medicique decepti pro falſo Lumborum dolore, & eorumdem calore, præſcriptis emulſionibus; & magna copia refrigerantium, meſſenterij pravos humores adaugent, magiſque refermentant, hinc creſcit, augeturque lumborum falſus dolor, ruuntque ægri in deterius: Ex longa alvi ſup-

preſſione, vel alvo præter morem retardata, ex ſapore linguæ mutato, levi inappetentia, gravitate totius corporis, quando certior redditus ſum dolorem Lumborum à repletione meſſenterij pendere, chlyſteribus, & fomentationibus ventris, curationem incipio, deinde purgationibus abſolvo, & ita paucos poſt dies dolorem aufero, dolorem quidem non lumbarem, ſed verè meſſentericum, quod velim, ut ſemper præ oculis habeant Medici, ne decipiantur.

Mala lumborum dolorifica facilè tranſeunt in nephritica, & contrà.

Abſceſſus, & ſuppuratio renis, tandem pure ad exteriora per anadromen communicato, deſinit exteriùs inter muſculos lumborum, & datis de ſe ſignis exterius, ferro aperiri poterit, & exitus puri procurari. Monitum ex Dureto meo.

DE LUE VENEREA, ET MORBIS GLANDULARUM.

§. I.

LUes Venerea, ſemel recepta in corpus, difficulter poſtea deletur ejus caracter; adhibitis ſpecificis miteſcit, ſed non extinguitur. Imò poſt triginta, & plures annos ſub ſpecie aliorum Morborum reviviſcit, & Medicos decipit, cauſam morbi ordinariam putantes, cum revera tamen ab excitato noviter venereo fermento dependeat.

Impotentia Veneris ut plurimum pendet ab impotentia, & debilitate imaginationis, quacumque id de causâ ſuccedat, metu, pudore, judicij defectu, nimia applicatione ad ſtudia, aut ad negotia, ex nativa ſtoliditate mentis, & reliquis id generis. Et qui forti imaginatione præditi ſunt, uti ſunt, qui in arte ſua ſupra cæteros excellunt, & præſtant, ut plurimum luxurioſi, & ad venerem potentes obſervantur; eadem enim ſpirituum vis, & judicium acre reddit, & venerem potentiorem; niſi tamen vis corporis ſtudio, & applicatione frangatur, quo in caſu judicium acre cum Veneris jungitur impotentia.

Sicuti à nimio coitu, effuſo nimium ſemine, tabes dorſalis fit in incontinentibus.Ità lumborum pinguedo nimia in continentibus ab eodem diù, nimiumque congeſto circa lumbos; quod ad curationem morborum maximè confert præſcire.

Qui gonorrhæa laborarunt in juventute, ſolent in ſenectute diro urinæ ardore vexari.

Latentia ulcera inteſtini recti aliquando efficiunt ad venerem impotentiam, ob putrem auram à pure exhalantem, & vaſa ſeminis inficientem, uti obſervavit *Henr. ab Heer. 4. lib. obſ.*

Nimius vini, & aquæ vitæ abuſus impotentiam Veneris, paraliſes, tremores, alioſque capitis morbos parit, qui dimiſſo eodem, facilè ſolent ſanari; vidimus id in aulico Innocentij xij. Pon. M. qui magno brachij tremore ex abuſu aquæ vitæ per plures menſes laboravit, nec ceſſavit malum, niſi ceſſata ejus potione; potiſſimùm poſt mortem hujus Pontificis, quæ fuit 27. Septembris 1700. hora 3. Noctis, & proximo menſe Novembris 1700. ſecuta eſt mors Caroli II. piiſſimi Hiſpaniarum Regis; Cardinalibus in Conclavi exiſtentibus pro novi Pontificis electione; quæ maximâ cum celeritate omniumque Cardinalium votis, poſt habitum mortis dicti Regis Nuntium, ſucceſſit 23. Novembris 1700. Româ tantæ mortis novitate nimium perterritâ, & afflictâ.

Ad talem aut hydropem multi deveniunt ex impotentia; Lac humanum potenter ſtimulat Venerem, undè pulchræ Mulieris ubera ſugant impotentes, ex præcepto Etmuller, aliorumque Medicorum.

Dolor fixus in medio pectoris diù perſeverans ac moleſtè, ſine tuſſi, &c. ſignum eſt luis Gallicæ latentis multis ante annis ab ægris ſuſceptæ, & hoc ſigno ſe ſolum manifeſtantis.

Si debitis adhibitis remediis aliquis morbus minimè cedat, ſuſpicari ritè poteris de lue gallica, & tunc antigallicis forſan cedet, ut ſæpè obſervavi, &c.

Aliqui timent ſerum lactis, & lac gallicis valdè emunctis, & emaciatis præſcribere, quia ut putant acidum gallicum potenter hæc liquida coagulat, & majorem morbo occaſionem præbet. Aliqui contrà libenter ea dant, abſque ullo coagulationis metu. Quando antecedenti victu ſudorifero, decoctis, ſtufa, Litu Mercurij, acidi gallici virulentia infracta, ac perdomita eſt, ægerque nimium emarciatus languet, ac debilis eſt; Ipſe uti ſoleo ſero lactis, ſalſato primum, deindè lacte Aſinæ ſimplici, vel ſalſato, cum fructu. Sed unuſquiſque ſuam conſulat experientiam, quando de lacte dando tractatur.

In febri lenta cum doloribus vagis partium, macie, temperamento acri, & lue gallica furente, ſerum lactis ita præſcribo magno cum profectu. ℞. ſeri lact. optimè depur. lib. 1. plus vel minus; ſalſ. paril. inciſ. contuſ. ℥. ij. circiter; macera per noctem in cineribus fervidis; manè adde coriand. præpar. parum bulliat, coletur, & bibat: Si corpus fuerit pingujuſculum addi poſſunt viperæ: alvus interea procuretur aperta per intervalla; ſic fac; & proficies.

Acidum venereum virulentum ſæpè intactâ maſſâ ſanguineâ, ſuccum nutritivum, & lympham inquinat, indeque partes nerveas, & glanduloſas, potiſſimum narium, faucium, inguinum, invadit; & quoniam ſanguis intactus à lue ſupponitur, nil mirum ſi obſervaveris tales gallicos vivaces, vegetos, facie rubicundos, ac veluti nullam interius habentes affectionem, ac proinde triumphantes de morbo, ſed ſine ratione, & falsò

falsò, nam morbum gerunt, & gerunt in lympha; humore viſcido, tardi motus, & per glandulas continuò tranſeunte; quæ ſingula multo difficilem reddunt curationem, & magis quàm ſi morbi ſedes in ipſo fuerit ſanguine, &c.

Morbi lymphæ, ſunt curatu difficillimi, & levi de causâ in ſcirrhos, inflammationes, & incurabilem deſinunt hecticam; lympham enim ſæpè in glandulis ab acido aliquo concretam, difficilè eſt poſtea in motum reſtituere; & una ex glandulis tali modo affectâ, ſtatim, ac facilè trahit alias in conſenſum, & magnis morbis magnam ſtatim præbent occaſionem. Si nimium in grandularum morbis ſiccaveris, malum; ſi nimium humectaveris, malum; per intervalla itaque diluendum, humectandum, ad alvi vias, vel ſudorem ducendum, & cum prudentia exiccandum; nimia enim exiccatio glandulas reddit ſcirrhoſas, undè magna opus eſt prudentia, & cautione. In repletione glandularum, humectandum, ac diluendum, & quæ diluta ſunt ſtatim purgantibus foris educenda; vel ſi indicatio ſit, etiam ſudoriferis; in hoc curationis ſumma conſiſtit.

Si membrum aliquod paralyſi laboret vitio luis gallicæ, litus mercurij conferre maximè poterit ad eam ſolvendam, licèt Mercurius inimicus ſit Nervis; Id uno obſervavi in ægro feliciter propè magnum Palatium Oratoris Veneti, in principio veteris Viæ Flaminiæ, ubi deſinit vicus Marforij, idque obſervavi ex præcepto Herculis Saxoniæ, *capite de Paralyſi*, qui omnium meliùs de Gallica lue Patavij ſcripſit.

Lues Gallica longa mora in parte aliqua debilitat tonum illius, eamque reddit flaccidiorem. Ita vidi Virum ex longâ gonorrhæâ impotentem redditum ad coitum, & alium ex ulcere circa pudenda, pariter redditum impotentem.

Prò varietate conditionis, & ſtatus perſonarum lues gallica variis in locis ſedem figit, eoſque præ aliis vehementiùs moleſtar. Ità Bajuli, ac Plebei victum labore quæritantes, quoniam articulos continuo labore nimium habent debilitatos, ſi gallica corripiantur lue, præcipuam in articulis ſedem figit, utpotè partibus in hoc hominum genere maximè debilitatis, undè doloribus articulorum, motus impotentia, ſimilibuſque articulorum morbis maximè afficiuntur; Viris litteratis, ac ſtudioſis, cum caput longo ſtudio debilitatum ſit, adveniente lue gallica, in capite præ cæteris ſedem ponit, capitiſque morbos gallicos continuò affert; Muſici ob exercitatos cantu pulmones, & ob id nimium laxatos, lue gallica circa pulmones perpetuò ludente divexantur. Mulierculæ verò, atque etiam Matronæ ob vitam ſedentaneam, atque otioſam, congeſtis circa meſſenterium crudis viſcidiſque ſuccis, laxatoque longâ ibidem morâ meſſenterij tono, in illis lues gallica locum ſibi figit in prima regione, vexanturque ſemper hujuſmodi otiosè, atque opiparè viventes gentes, cruditatibus, obſtructionibus, inappetentia, pallore vultus, hectica meſſenteri-

ca, tabe, hydrope, & ſimilibus ex lue gallica. Ita de reliquis hominum gradibus diſcurras; Hocque noſtrum monitum ante oculos præ cæteris habendum, cùm ad gallicos curandos vocamur, magnam enim lucem afſert benè deſcribendis remediis, ut ſæpè obſervavimus; dictam enim ob cauſam al quibus præſcribenda ſunt remedia antigallica forma ſiccâ, aliis humida, nonnullis ſudorifera in ſtufa ſicca juvant, nonnullis contrà, nocent; & juvant contrà lenes decoctiones ſudoriferæ, & balnea tepida; hos ſanant mercurialia potentia, alios vehementiùs affligunt, ſicque de aliis diſcurrendum antigallicis.

Dantur dolores lateris, ex lue gallica, qui ſolo ſanantur mercurij litu, & decocto lignorum, noctu vigent, conſuetis remediis non cedunt, unde ad cachoetiam alicujus reconditi humoris recurrendum, & debitis cachoetiæ remediis occurrendum.

Ulcera, & vulnera licèt leviſſima, in gallicis difficulter curantur, & facilè corrumpuntur.

Radix bardanæ à pluribus doctiſſimis viris pro magno ſecreto habetur, ad curandam luem gallicam.

Qui uncti ſunt Mercurio per longum tempus febre non corripiuntur certâ Poterij experientiâ. Et qui laborant in Mercurij Fodinis, raro, aut nunquam febricitant, ex certa Domini Etmulleri practici præſtantiſſimi obſervatione, & inter recentiores Practicos prudentiſſimi; quâ de causâ hortamur Juvenes, ut ſemper illum habeant præ manibus; profectò enim medullam Veterum, novorumque Practicorum continet, & formulas ſatis utiles remediorum proponit.

Luis Venereæ alexiterium cenſetur hydrargiroſis, benigniora tamen remedia primum ſunt invocanda: Lues Gallica, ſtruma, & elephas, aliquid habent cognatum. Tres has hydras unus alexicacos Hercules, hydrargiroſis vincit, & opprimit, optimo Ballonio meo docente. Acutiſſima luis gallicæ ſpicula frangunt debile omnium remediorum rete; franguntur tamen ipſa à forti rete, & alchali nobiliſſimo Mercurij.

Si ægroti corpus repletum ſit viſcidis, craſſis, ac pituitoſis humoribus, cave ne dederis Mercurium intùs, vel extrà, niſi priùs viſciditates illas ſolveris, præparaveris, & repetitis purgationibus eduxeris; aliàs enim, occultatus in viſciditatibus illis Mercurius, paulò poſt refermenteſcentibus humoribus, & in motum actis, gravia parit accidentia, caries oſſium, atrophias, glandularum tumores, tremores, continuam ſalivationem, &c.

Lues gallica inter morbos contagioſos recenſetur; coitu, lactatione, oſculatione labiorum ulceratorum, decubitu in eodem lecto communicatur. Et ſi cum gallica Muliere concubueris; licèt poſt concubitum bubones, gonorrhæa, & id ſimilia non apparuerint; non perindè tamen credas tibi luem non eſſe communicatam; nam ob fluidorum, ſolidorumque

robur repellitur eadem à partibus, retunditurque; ſed ſemel partium dictarum tono relaxato, lues diù in iiſdem latens, redintegratis veluti viribus, tandem ſe manifeſtat, & parata ſtrage tyrannidem exercet; bonum eſt igitur Venerem ſemper fugere, ſed magis Venerem impuram. Venus enervat corpus immoderata; moderata verò, ut Celſus ait, exhilarat.

Pro varietate complexionum, ac temperamentorum variâ formâ, & modo antigallica præſcribenda ſunt remedia, aliis forma ſiccâ, aliis humidâ, aliis Mercurius, aliis contrà ſalſ. radix, ſtufa, balneatio quoque aquâ tepidâ; ideſt mane ſudatorium in ſtufa, veſperi balneatio in tepida. Aliquando balneatio ſola; vel ſudatiuncula, more meo facta ſupra parvam ſediolam, excepto bullientis aquæ, quæ ſub ſediola eſt, vapore à corpore nudo ſupra eadem ſedente, & linteis obvoluto; Denique prout æger emaciatus fuerit, vel pinguiuſculus, decoctiones præſcribendæ, vel copioſæ ad morem aquarum Thermalium, vel parcæ, in forma ordinarij decocti ſudoriferi, &c. Familiaris mihi eſt ſequens Decoctio in valdè emaciatis, tabidis, & hectica gallica jam correptis.

℞. *Salſ. paril. & lig. viſc. querc. inciſ. & contuſ. an. ℥. iij. ſ. aquæ fontis libras xxxx. infunde in vaſe terreo vitreato ſuper cineres calidos p. 24. horas; tunc adde antimon. crudi, & pumiciſ. crud. contuſ. in petia ſeorſum ligatorum, ſecundum artem. an. ℥. iij. ſ. bulliant ad tertias, in fine addas cinam. contuſ. ℥. ſ. coletur.* Ex reſiduis fiat ſecunda decoctio, cum eadem aquæ quantitate, eodemque modo, ac prima. Utatur hujuſmodi decoctione patiens Gallicus loco vini in prandio, & cæna; Nec non hauriat. ℥. xij. plus, vel minus mane, jejuno ſtomacho, & totidem veſperi, non nullis ante cænam horis, calidè, vel frigidè pro ratione roboris, vel debilitâtis ſtomachi. Ante uſum hujus decoctionis purgetur patiens, & ſingulis decem diebus, quibus decoctionem haurit, ſumat veſperi ante cænam lene aliquod laxativum ad reſerandas primas vias ab impuritatibus, quæ ibidem congeri poſſent ex longo morbo; Per triginta, vel quadraginta dies circiter bibenda eſt decoctio, deinde relinquenda; & ſi velis circa finem alia quoque purgatio inſtituenda ad educendas omnimodè domiti jam morbi reliquias.

Occaſione luis Venereæ plura dicenda mihi eſſent de Gonorrhæa gallica, & de certis, expertiſſimiſque ad eam debellandam remediis, quæ mihi familiaria ſunt in ægris meis, quæque apud me pro ſecreto conſervo; nec non de Ulceribus gallicis penis, prò quibus rite citoque curandis, plura habeo remedia ſummoperè proficua. Sed de his omnibus fusè ſuo tempore dicemus.

DE COLICA.

§. I.

IN Colica bilioſa ſuccedit frequenter aphonia, & vox rauca, & per totum ferè morbi decurſum durat: hæc vox rauca in febribus à bile ortis apparere quoque ſolet, undè numerari poterit inter diagnoſtica morborum à bile, ſivè à ſalino-ſulphureis, & aduſtis maſſæ ſanguineæ particulis.

In Colica pertinaci ſi ſudor copioſus, & univerſalis ſuperveniat, labefactatis, & reſolutis viribus, brevi paralyſim expectato.

In ea Colica, in qua inæqualis diſtenſio, & adſtrictio ventris, rigidorumque muſculorum contractio adſint, denotant nervos potiùs, quàm inteſtina in eadem affici.

Nihil faciliùs colicæ ſupervenit, quàm paralyſis; cave igitur ne opiata copioſiùs in ea exhibeas, ſolet enim poſt opiata magnus ſudor ſupervenire, & exindè paralyſis.

Antidotum colicæ eſt camomilla à quacumque demùm cauſa oriatur; multò magis ſi antè ejuſdem uſum, ſudoriferum ex corn. c. philoſ. ſtibio diaphor. & unicornu pulver. propinetur.

Quando opiatis uteris in colica ſemper adde caſtoreum, nam & opij narcoſim corrigit, & doloribus medetur.

Sequentes pilulæ expertiſſimæ mihi ſunt in colica ex viſciditate, craſſitie, & morboſa ciborum, aut humorum aciditate in primis viis. ℞. *Rutæ pulver. & ſal gemmæ an. q. u. mellis deſpumati qu. ſ.* ut fiat maſſa, &c.

Sequens pulvis ſit quoque tibi in ſecretis. ℞. *pulveris fol. ficus ſylveſtris in terra, non in muro nati dracm. ſ. fol. ulm. pulver. ſcrup. 1.* miſce, & detur cum brodio, ſtatim enim ſedabit dolorem. Hic idem pulvis vino albo ſumptus ſpecificus eſt in ſedandis doloribus nephrititicis, doſis tamen fol. ulmi ſuperare debet doſin foliorum ficus, contra verò in colica.

In colica convulſiva pertinaci, & ſpaſmodicis doloribus ventris ab acri, & erodente materia productis, præſertim ſi aderit ſitis, linguæ ariditas, & calor univerſalis irritis aliis remediis, præſtantius non inveni, quàm ſecare venam brachij, & exindè diluens anodynum camomilla præ cæteris alteratum præſcribere: poſt ſanguinem miſſum ſæpè vidimus dolores veluti in ovo ſuffocatos, injecta enemata, ob ſpaſmodicam fibrarum inteſtinalium contractionem intus retenta, ſtatim ſolvi, &c. Huic arridet illud Spigelij obſervatum; is in diſſectis ſemitertiana extinctorum ca-

daveribus, qui antea immani ventris dolore, quaſi colica excruciati fuerant, inteſtina inflammata, & eryſipelatoſa detexit; quibus in caſibus phlebotomiam omittere, eique purgationem, ut vulgò ſolent ſubſtituere nefas eſſet.

Dolor colicus ferè ſemper miteſcit in ſemicupio, ideò in doloris pertinacia utere ſemicupio.

Dolores ventris à deambulatione nudis pedibus ſuper frigidum pavimentum facta, appoſitis lateribus calidis plantis pedum ſtatim ſanantur, creſcente namque calore in pedibus, minuitur ſenſim dolor in ventre.

Arcanum quendam, ac inexplicabilem conſenſum obſervavimus inter morbos ventris, & morbos cutis. Dolorem colicum vidimus mutatum in arthriticum: & è contrà dolores arthriticos per ſupervenientem colicam, aut diarrhæam, ſolutos: Hinc quadrat illud Hippocratis Alvi laxitas, cutis denſitas, cutis raritas alvi denſitas. Ideò obſervamus in praxi, quod diuturnæ diarrheæ, irritis aliis per diaphoretica promptiſſimè ſanari ſoleant.

Excrementa non retineri, dolorem locum mutare, nec non & intermittere, ſalutem brevi promittunt.

Dolor colicus quandoque tranſit in abſceſſum, quandoque in hydropem.

Poſt fæcum, vel flatuum emiſſionem, ſi dolor remittat bonum? licet redeat affectus. In colica cum vomitu, ſudore frigido, &c. Irritis aliis tinctura ſuccini, & præſentem morbum ſanat, & præcavet à futuro.

Ante uſum opiati ſemper enema injicias. Diaphoretica cum opiatis mixta feliciſſima ſunt in colicis. Malè proſpicies tuis ægrotantibus, niſi rectè diſtinxeris colicam humoralem à convulſiva.

Pectori, & inteſtinis omnia frigida ſunt inimica: caveas igitur ab eis in talium partium affectionibus.

Colica habitualis, & endemica à vini acido præſertim oriunda, ſolis ſanatur ſudoriferis: veſperi tamen interpoſito anodyno remedio; mihi uſualis eſt pilula ex diaſcordio fracaſt. & confect. alcherm. vel hiacinth &c.

Pilulæ Matthæi, vulgò in Anglia, dictæ Starkij, in omnibus doloribus tùm internarum, tùm externarum partium incredibilem prorſus afferunt utilitatem: in doloribus gallicis intermiſcere eiſdem ſoleo mercurium dulcem, & gumm. lign. ſancti, ſuperbibendo decoctum noſtrum antivenereum: earum deſcriptionem vide in pharmacopæa Viri Doctiſſimi Georgij Batæi Archiatri Regis Angliæ.

Purgantia quandoque benè cedunt in colica, præſertim ſi nulli adſint vomitus, & febris, denturque in forma liquida. Ipſe uti ſoleo pulvere Cornachini uſque ad dracm. 1. & eidem ſuperbibendum impero brodium flor. chamomill. alteratum, &c.

Cum dolor colicus fixus eſt, & febris adeſt, in abſceſſum terminare ſolet, non ità ſi mutatur de loco in locum.

DE PHRENITIDE.

§. I.

IN aëre Romano per adhibita Phreniticis veſſicantia plures vidimus mortuos, quàm ſanatos, magiſque nocuiſſe, quàm profuiſſe, cæterum longiorem uſum res hæc magni momenti meretur.

In eodem aëre obſervavimus veſſicantia Mulieribus delirantibus admota profuiſſe magis, quàm Viris, & plures ſanatas eſſe.

Dum imminet delirium, vel jam factum eſt, loco veſſicantium ſecare ſoleo venam pedis, vel ſalvatellam in alterutra manuum, & exindè diluentia ex ſeminibus frigidis, melon. &c. præſcribo, breviquc jugulatum vidimus delirium.

Lingua nigra in acutis ferè ſemper poſt ſe trahit delirium.

Delirantibus cum febre acuta, lingua arida, & indiciis magnæ viſcerum inflammationis, ſi applicentur veſſicantia, omnes ferè in pejus ruunt, & magna ex parte moriuntur convulſi; Iiſdem è contra ſi venam frontis, vel brachij ſecandam imperaveris, & exindè longa dederis diluentia facillimè ſanabuntur, qua de re vide plura in tract. noſtro de uſu, & abuſu veſſicantium.

In delirio ſi ſuperveniat alvi fluxus, præſertim morbo, ad coctionem tendente ſolvit illud: ſæpiúſque vidimus ægros deliros, inquietos, & anxios, diarrhæâ ſuperveniente, ſequenti die in melius abiiſſe.

Cum igitur obſervaverim pluries alvi fluxum ſolviſſe delirium, ideò natura docente, proficuum non ſemel expertus ſum pulverem cornachini, ſuperbibendo eidem longa diluentia ex decoct. hordei. corn. c. limati ſal. prunell. aliiſque dulcificantibus, præcipuè ſi nimiùs viſcerum ardor adſit, & ſuſpicio inflammationis.

Malum ſi phrenitis mutetur in lethargum, non ità ſi lethargus in phrenitidem.

Febres ardentes ſemper habent urinas tenues, & coloratas; hinc ſi tales urinæ fiant albidiores, tenuioreſque, & adſint vigilia, oculorum perturbatio, lingua balbutiens, &c. prognoſticare poteris brevi futurum delirium.

Urinæ ſubjugales, ideſt craſſæ, & turbidæ, in acutis morbis, ferè ſemper morbos capitis poſt ſe trahunt: Ideò ſi apparentibus illis æger in ſomnum propendeat, pulſus ſint parvi, & ſimilia coaguli ſigna aderint, futurum lethargum infallibiliter prognoſticato Adſtantibus? Si verò cum

talibus urinis vigiliæ ſæviant, dolores capitis, linguæ aridæ, & ardores viſcerum, prognoſticato brevi delirium, ut nos pluriès fecimus in Xenodochiis per Italiam.

Blandiora acida, & pulveres cinnabarini cum emulſionibus inter interna remedia, omne ferunt punctum in phrenitide ex præcepto Valſchmidij.

Multi dementes, & Maniaci ſanati fuerunt, demergendo eos in aquam; eadem methodo, qua merguntur Hydrophobici, quorum unica curatio eſt repetita in aquam immerſio; methodum hanc ſanandi mente captos, in Anglia expertus eſt Dominus Robertſon maxima felicitate; ut teſtatur Mercurius Helmontij filius tract. de homine §. 29.

DE ASTHMATE.

§. I.

Niſi rectè diſtinxeris Aſthma convulſivum ab humorali, nunquam ex voto ſuccedet curatio.

Si difficulter ſpiraverit venam brachij tundito, etiamſi hydrope laboraverit Hipp. epidem.

Si quis veſperi hora ſomni, ſed præcipuè poſt tres, aut quatuor horas ſomno impenſas de repentè expergiſcatur ingenti aſthmate, ſivè ſuffocatione correptus, atque feneſtras aperiat, liberumque aërem deſideret; prò certo habeto illum hydrope pectoris laborare, multò magis ſi pedes, aut manus tumere cæperint, cum faciei à nativo colore receſſu, & præ cæteris ſi accedat torpor, ſeu incipiens brachij paralyſis; Hujuſmodi brachij torporem in aliis quoque pulmonum morbis præſertim peripneumonia obſervamus. Aſthmate laborantibus ſi pleuritis, vel peripneumonia ſupervenerint, ferè ſemper moriuntur.

Aſthmaticis dyſſuria ſuperveniens bonum, ceſſante de repente dyſſuria, denuò aſthmate corripiuntur. Exindè magis confirmatur, quod pluries adnotavimus, nempè in morbis pectoris, ſemper ducendum eſſe ad vias urinæ, natura id monſtrante; nec non magnum conſenſum eſſe inter tibias, & pectus, pudenda & pectus, morboſque harum partium ad invicem commutari.

Dieuretica ex ſalibus lixivialibus, & acidis parata in morbis pectoris non adeò tuta ſunt, nam tuſſim movent, & morbum exaſperant: contra pulvis millepedum, therebintinata, balſamum pervanum, decoct. radic. aperient. ſyr. de althæa Fernel. &c. urinam potenter movent, nec tenellis pulmonum membranulis infenſa ſunt.

Aſthmaticis ſi apoſtemata excitentur in cruribus, forſan ſolvetur

morbus. Rhaſes. Ideo juvant cauteria in tibiis.

Acceſſiones Aſthmatis frequentiores ſunt cœlo frigido, & humido præcipuè inter crapulandum.

Aſthma vel à Parentibus, vel ab intemperantia vitæ ſuccedit.

Aſthma in ſenibus perdurat uſque ad mortem, & quandoque in aliis.

Aſthma frequentiùs invadit obæſos, & otio marceſcentes.

Aſthma quandoque in pulmonis inflammationem tranſit, cautus igitur ſis in uſu remediorum nimis volatilium, per hæc enim in tenuibus pulmonum membranulis, & magno ſanguinis gurgite continuò affluentibus faciliter inflammationem produces.

Aſthmata vehementia quandoque in imminens mortis periculum conjiciunt ægrotum; à morte liberat phlebotomia citiſſimè inſtituta, & ſi neceſſitas urgeat repetita, aut eodem tempore in ambobus brachiis imperata: nec non ſperma cæti à ſcr. 1. ad dracm. 1. in juſculo valdè calido diſſolutum; poſt quæ liberior evadit reſpiratio: ſperma cæti tamen in eo aſthmate mira præſtat, quod vulgò pituitoſum, & humorale dicunt.

Si cum Aſthmate repletionis, vel catharri citò diſſolventis, vel diſſoluti adſit tuſſis humida, & ſubitò ceſſet, vel ſputum minuatur, remanente ſpirandi difficultate, mors oſtia pulſat. Valeſcus de Taranta, &c.

Appendix de Aſthmate.

PUlſûs inæqualis familiaris eſt Pulmonum morbis quampluri-mis.

Morbi ad crura, & pudenda ſolvunt Aſthmata, tument pedes aſthmate ceſſante.

Si parcius fluat urina hydropem præſagias in morbis pectoris: ſicuti notavimus in ægra prope magnum Ærarium ingentis Noſocomij ſancti Spiritus ad Molem Pontis Hadrianæi 30. Novembris 1700. qua die conſecratus fuit uti Epiſcopus, Pontifex optimus maximus Clemens XI. in Baſilica Vaticana à Cardinali Bullionio ſacri Decano Collegij, Viro piiſſimo, ac integerrimo, magnâ tunc Populi ad novitatem conſecrandi Pontificis concurrente frequentia.

Ex ſcabie retropulſa ſi aſthma fiat, cum ſcabioſo dormiendum eſt, ut ſcabies revocetur, vel urticis cedenda cutis.

In paroxiſmo ſperma cæti cum aqua hiſſopi, vel brodio fervido ſolvit. Omnia fervidè ſumas, ut citiùs ſolvas.

Vomitoria juvant in Aſthmate humorali, & ſtomachico, quia ea concuſſione

cuſſione è pulmonibus ejiciuntur viſciditates, & è ſtomachi parietibus cædemmet eraduntur: Sal vitrioli in hoc caſu antecellit; detur à Ə. 1. ad ʒ. 1. plus, vel minus pro ratione ætatis, temperamenti, & virium cum ℥. VI. aq. hordei, vel juſculi: Repetitis enim vomitionibus ſalubri hoc ſale (quem etiam pro emetico præſcribo, & pro magno antiepileptico in epilepſia puerorum; ex ſtomacho, & cruditatum infarctu in primis viis, unde ſemper convulſionum origo in pueris) factis, mundatur ſtomachus ab impuritatibus, ſuccuſſiſque hâc ratione pulmonibus: Iidem pariter brevi liberantur à morbo.

Magnam aſthmatum humoralium, crudorumque partem à ſtomacho pendere obſervavi. Hinc uti ſoleo per intervalla, pilulis de hiera cum agarico, cum doſi Diatartari Petri Caſtelli, ad expurgandum ſtomachum; & ſingulo mane cochlear oximellis ſcillitici dulcoratum cum exigua doſi ſucci malorum appiorum dulcium, ſuperbibendo juſculum cicoreatum cum pauco ligno ſaſſofraſſ. cocto, vel ligno aloes ad gr. V I. mundato ſtomacho ad præſervandum à novis inſultibus, potio noſtra ex decoctione ligni Carabacij ſtomachica quotidie danda, vel ſpecies Diarrhod. Abb. vel pulvis ſtomac. Querc. Romæ, & in Italia hæc remedia conferunt in noſtris ægris. Parcat itaque inſulſus ille Aquilonaris Medicis Italis, ſi Remediis chimicis, ut ipſe vellet, non utuntur in morbis ſingulis: Nam Clima calidum Italiæ; ſtomachus debilis Italorum, & ratio vivendi Italorum toto cælo diverſa ab illâ ſeptentrionalium, remedia, è mineralibus non patitur, ſed è Vegetabilibus, & Animalibus; Chimiam tamen non ideò ſpernimus, ſed laudamus, & ad ſydera extollimus. Batavos illuſtres Viros, & de re litteraria, ac de re medica maximè meritos, maximo honore proſequimur, eorumque ſplendidas, ac celebres Academias valdè admiramur: ſed inſulſos, ac temerariè inter ipſos ſcribentes contemnimus, & flocci facimus.

Gummi ammoniacum, oximel ſcilliticum, ſperma cæti, & Julep Tabaci, quatuor ſunt, quæ in Aſthmate humorali, & ſtomachico cæteris omnibus mirè antecellunt.

In deſperata viſciditate humorum pulmonibus impactorum, maximè tibi laudo Julep. Tabaci. ℞. julep. Tabaci ʒ.ij. ſyr. de althæa ſimplici ℥.ij. m. ſyrupus de althæa addatur magis vel minus ad corrigendam ſummam nauſeam Tabaci, & acrimoniam, ne nimium agitet pulmones: Quare dulcoretur julep. Tabaci ad arbitrium Medici, & dentur per diem, aliquot coclearia, ſuperbibendo juſculum alteratum cum herbis pectoralibus hedera terr. Veronica, ſcabioſa, &c. & mirè proficiet, ſicuti obſervavi inter cæteros in nobili Muliere ægrotante propè Theatrum, ac Templum Pacis, non longe à foro Agonali, nunc Navona.

Cauteria in tibiis conferre ſolent in gravibus pectoris morbis, juxta illud Divini Senis, *Abſceſſus ad crura in morbis pectoris, boni.*

O

Aliquando tantus eſt viſciditatum apparatus in primis viis, & in pulmonibus, ut impoſſibile ſit expectorantibus eas ſolvere, niſi per purgans aliquod pectorale, ac ſpecificum pectori, via ſternatur iiſdem. Quare pro magno ſecreto in ſimilibus deſperatis, & graviſſimis caſibus, hoc remedio ſæpe uſus ſum feliciſſime. ℞. gumm. ammoniaci albi, & gummoſi ʒ. 1. ſ. diſſolve cum magna diligentia in ſ. q. vini albi ad lenem ignem, poſtquam debitam acquiſivit cum vino conſiſtentiam, tunc adde vini albi optimi ad arbitrium, vel ℥. ij. circiter; aquæ hiſſopi ℥. iiij. m. f. p. calidè; In Aſthmate humorali, ſtomachico, catharrò ſuffocativo, purgat viſciditates cum profectu, & ſi per ſeceſſum non purgaverit, faciet per tuſſim, & ſcreatum; repete tamen pro neceſſitate. Inter cæteros ægrotantes, experientia me docuit in eo, qui decumbebat non longe ab Amphitheatro Flavio, & veteri Templo Pacis in foro Romano menſe Maij 1700. Die 20. prædicti Menſis ejuſdem anni, Romam venit Coſimus I I I. Magnus Etruriæ Dux, occaſione viſendi ſacra loca, cum eſſet maximus indulgentiarum Annus, iter ſuum agens per mare, ſuis triremibus vectus, quæ ad Portum pervenerunt Antiatem noviter extructum ab Innocentio X I I. Pont. Max. inter rudera veteris, ac memorandi Portus; hinc curru ad Urbem ductus, & inter alia, quæ munificentiſſime à Pontifice recepit, ut propiùs, ac manibus Sacras, ac Inſignes Reliquias, quæ in Baſilica Divi Petri in Vaticano ſervantur, videret, tractaretque, quod ſolis Canonicis ejuſdem permiſſum eſt, ſpeciali gratiâ, ac Brevi Pontificio, inter ipſos Canonicos connumeratus eſt, quare Alba indutus, ac Inſigni, ſtolâque decoratus, ipſas reliquias Populo oſtendebat, cujus frequentia à toto Terrarum orbe confluens, maxima in dicto Menſe hìc viſa eſt, & quemlibet in admirationem rapiunt Pietatis opera, quæ in hac totius Univerſi Domina ſub optimis noſtri ævi Pontificibus exercentur.

Aſthmaticas Mulieres ferè ſemper cum uterinis, mixtis pectoralibus, curato.

Aſthma puerperarum, ſi acutus valdè ſit morbus, lethale ſolet eſſe.

Quando pleuritis difficulter expurgatur, & ob difficilem in principio morbi expurgationem, accedente ſtatu, creſcit ingens ſpirandi difficultas, cum ſputi viſciditate, febri majore, inquieta; tunc omni ope curandum, ut ſtatim pectus expurgetur, aliter tranſacta tertia, vel quarta hebdomada morbi; idem deſinet in empyema funeſtum; Ad quod præcavendum, mihi familiaris eſt uſus foliorum veronicæ recentium.

℞. fol. veronicæ recent. & fol. hæder. terr. an. pug. 1. bulliant in ſero lactis optimè depurato, cola, & bibe ſingulo mane, vel loco ſeri bullias, ſi velis in juſculo; & ſi ob nimiam febris acutiem, & inflammatoriam Pulmonum criſpaturam, nolis uti veronica, utpote aliquantum acuti ſaporis, ſola utere hedera terreſtri cum radicibus ſcabioſæ, addito ℈. 1.

elix. prop. Helm. per deſtill. cum aq. Cinamomi, ſine aloe: Et ita mundabis pectus cum ſecuritate in deſperata pleuritide: Romæ ſcribimus, in aëre Romano.

In diuturno, ac deſperato Aſthmate, ſive humorali, ſivè convulſivo, aërem ruſticanum ægrotantibus impero, & potiſſimum, ut Campos habitent, quos arant Bubulci: Debet itaque Aſthmaticus ſequi Bubulcum quando terram arat, & incedere per ſulcum, ſive viam ab aratro recenter in terra factam, & aperto ore reſpirare Aerem, ſive halitus nitroſalinos, ac ſulphureos à recenter ruptis terræ glebis prodeuntes: Tonus Pulmonum, longo morbo relaxatus, nitroſalina centralis terræ caloris, ſubſtantia roboratur; confirmatur, ac reſtituitur, eoque reſtituto, circulus quoque liquidorum per Pulmonum telas in libertatem ponitur, morbuſque profligatur.

Diluentia, ſerum lactis, Viola, Emulſiones ſem. Melon. Gelatina cornu cer. lac. in caduco Pulmonum morbo, ſivè Aſthmate ſicco, præ cæteris juvant. Saccharata, remediorum copia, purgantia, fugienda, tanquam à peſte; Nam labefactatis, eorum uſu, digeſtionibus, cruditatum copia generatur, quæ ſtatim poſt ſe trahit Aſthma ſtomachicum humorale, & hinc duplex Aſthma.

Aſthmate convulſivo laborantes, ſi corpulenti nimium ſint in hydropem pectoris deſinunt, longis enim Pulmonum ſuccuſſionibus, rumpuntur eorum lymphatica: hinc hydrops.

Licet ſanguinis miſſio paroxiſmum Aſthmatis ſtatim ſanat. Frequentes tamen ſanguinis miſſiones, ſanguinis tonum labefactant magis, ac debilitant, & hinc demum morbus deſinit in hydropem univerſalem. Quare corrigenda eſt potius cauſa Aſthmatis, quàm frequenti phlebotomia demulcenda.

Aſthmate convulſivo laborantes, meliùs manent æſtate, quàm hyeme.

Si Aſthmati pleuritis veniat, frequenter moriuntur. Docuit æger in foro Boario prope vetus Templum Antonini, & Fauſtinæ.

Aſthmata, Dyſſuriæ, & Arthritides mutantur ad invicem.

Zonam, ſeù faſciam ſtrictam patiuntur Aſthmatici ſupra ventriculum per medietatem, ſeù circumferentiam corporis; A Driaphragmate, non verò à Pulmonibus convulſis ea fit.

DE DIARRHÆA, ET DYSSENTERIA.

§. I.

DIarrhææ frequenter oriuntur, ex mœrore, & animi pathematis, ſuntque ferè incurabiles, præſertim ſi cauſa mœroris perſtiterit:

his ſupervenire ſolet febris erratica, donec tandem atrophia conſumpti intereant ægroti.

Sudor diarrhæis ſuperveniens morbum ſiſtit.

Pernicioſæ ſunt diarrhææ in morbis pectoris, ſuntque etiam infeſtæ puerperis, & infantibus febre maligna correptis.

Curationem diarrhææ non incipias per adſtringentia, nam introduces viſcerum, & inteſtinorum obſtructiones difficilè ſolubiles, quibus tandem ſuccedit hydrops pertinax.

Carnium eſus auget diarrhæas, cave igitur ab iis quantum poteris.

Nil magis alvum ſtypticam reddit, quam uſus veneris, quod etiam cognovit *Hipp.* 7. epidem. Ætius lib. III. cap. VIII. Paulus lib. I. cap. XIII. aſſerunt alvi profluvia, venere exiccari. Idem obſervavit Amatus Luſitanus *cent.* 11. *obſervat.* 47.

Qui ſtudiis, & curis domeſticis vehementer indulgent ſtyptici fiunt. Inter morbos endemios aëris Romani eſt alvi ſtypticitas.

Maſticando tota die Cinamomum, & degluriendo ſalivam illam, à diarrhæis, & languoribus ſtomachi cum diſſenteria brevi ſanarunt.

A purgante medicamento ſolet excitari periculoſa hypercatharſis, ſivè ſuperpurgatio, quæ ſubitaneum animi deliquium ſæpè affert: theriacæ ſcrup. 1. aut dracm. ſ. vino diſſolutæ quantitas ægroto exhibita, ſat celeriter, & feliciter fluxum ſiſtit, ut mirati ſumus in Xenodochio; Sene Medico præſcribente.

Inveteratis alvi fluxibus, dyſſenteria, teneſmo, relaxatione ani &c. excipiatur per inferiora vapor terebintinæ prunis ardentibus injectæ, & ſanabuntur.

Quando in diarrhæa bilem croceam rubiginis ferri diſſolutæ, aut lateris rubri non abſimilem excernunt patientes, humorem ſanè peſtiferum in diarrhæa apparentem, ut ex pluribus ægris mihi notum eſt, qui omnes perierunt. Cheſnau. lib. III. cap. VI.

Bonum ſi diarrhæa iræ ſuperveniat, & ſi hæc non ſuperveniet, febris ſuperveniet.

Obſervavi frequentiſſimè, & etiam ab aliis audivi, quod in nonnullis morbis præſertim chronicis, ut phthiſi, &c. vel etiam aliis paſſim morbis, ægroti paulò ante mortem corripiuntur ſtimulo fæces ejiciendi, & multi in ipſo actu ejiciendarum fæcum moriuntur. Hoc dignum eſt ut fuſiùs conſideretur.

Dyſſentericis vomitus bilioſus in principio malus eſt. *Hipp. coac. pran. ſect.* 3 *num.* 62.

Qui dyſſenteria pereunt, omnes ferè ex ſphacælo inteſtinorum pereunt, patet id triduo ſaltem ante mortem, nam extrema frigeſcere incipiunt, pulſus exiles, & inæquales ſunt, ſitis non urget, nec dolor in affecto loco, & nonnulli paucis ante mortem horis in delirium deſinunt.

Dyſſenteria ſine febre, ſi aliis remediis non cedat, deveniendum ad uſum aquæ Tetuccianæ s. a. datæ, & infallibiliter ſanabitur, ut bis, terque mirati ſumus.

Si ab uſu adſtringentium inflatio ventris, vel major in egerendo difficultas & labor ſuperveniant, rhabarbaro frequentiùs utendum, interpoſitâ tamen mixturâ aliqua anodyna ex ſyr. papav. rhæad. aq. viol. req. Nicol: chryſtal. mont. &c. quo pacto ſanabuntur.

Cave in cura dyſſenteriæ à nimia remediorum farragine; pauca ſint, & ſimplicia; ideò ſæpiſſimè dyſſenterias profligavi ſolo ſero lactis intus dato, & per clyſteres quoque injecto, multique Auctores prò magno ſecreto habent hoc remedium in dyſſentericis; clyſteres pariter copiosè præſcripti, quandoque exacerbant morbum, & in ea exulceratis inteſtinorum fibris, majorem orgaſmum excitant; dentur igitur rariùs, & in parva copia.

Vomitus dyſſentericis ſuperveniens periculoſus eſt.

Si ſingultus accedat lethale; Si angina lethale. Si verò accedat difficultas deglutiendi, mortem imminentem prænuncia Adſtantibus.

In lethali dyſſenteria ventriculus quoque in conſenſum trahitur, undè tot mala?

Pilulæ de Caccionde, quarum baſis eſt terra catechu ſunt ægregium anti-dyſſentericum; ne dentur tamen ſtatim in principio.

Dyſſentericis ſi ſuperveniat linguæ inflammatio, & difficultas deglutiendi, actum eſt de ægro.

Si ſtatim poſt dolorem excretio non fiat, ſcito quod inteſtina tenuia ſunt læſa.

Differt dyſſenteria à ſanguinis fluxu hæmorrhoidali, in hoc enim ſemper ſanguis præcedit fæces, in dyſſenteria verò, vel poſt, vel cum fæcibus excernitur, &c.

Si afficiatur jejunum inteſtinum lethale eſt, jecur namque vicinum eſt.

Si in dyſſenteria adhibueris opiata, & altero mane color oculorum ægri eſt mutatus, certè non ſuperabit morbum, ſi verò color oculorum immutatus remaneat, indicio eſt ægrotum poſſe reconvaleſcere. Valſchmidius.

In principio non adhibe adſtringentia, & ex Cratonis præcepto ante ſeptimum.

Inter dyſſenterica laudamus rhabarbarum toſtum, flores roſ. rubr. & nucem muſcatam, &c.

Radix hipecacuanhæ eſt ſpecificum, ac fermè infallibile remedium in fluxibus dyſſentericis, aliiſque hæmorrhagiis ſanguineis, colliquationibus humorum, &c. ut nuper mihi retulit Vir doctiſſimus Guil. Sherard. Botanicus, & Medicus Anglus præſtantiſſimus, dum Roma Germaniam proficiſceretur cum Illuſtriſſimo Comite de Tondſen. Idem quoque non

ità pridem per litteras mihi ſignificavit Vir magni nominis Jo. Jac. Mangetus Helvetiorum Practicus celeberrimus. Sed plura hac de radice vide apud Piſonem tract. de plantis Americæ.

Appendix ad Dyſſenteriam.

Lienoſis dyſſenteria ſuperveniens bona, at ſi longa fuerit in hydropem, & lienteriam tranſit. *Hipp.*

Pauca ciborum quantitas, & pauca remedia danda, nam quo minus ſolidæ, aut liquidæ ſubſtantiæ per inteſtina tranſit, quæ affecta, afflictaque morbo ſunt, eò minus à cibo, & remediorum farragine afficiuntur. Ideo damnabilis, & ſuperſtitioſus etiam eſt nimius chlyſterum abuſus.

Colica, & Dyſſenteria mutantur in arthritidem, & contrà.

Alvo liquida Venus frigeſcit: ſiccâ lætatur: Venus nimia exiccat alvum.

Hepar ſerpentum pro momentaneo ſecreto laudatur à Lindano in Dyſſenteria.

Omnes Dyſſenteriæ, quæ incipiunt cum nauſea, & deinde ſupervenit vomitus, omnes penè lethales fuerunt, ut ſæpè obſervavi in Noſocomiis Italiæ, & in Urbe Urbium præcipuè.

Dyſſenteria in Puerperis non eſt mala, nam lochiorum materiam per vicina loca optimè minuit; cave igitur ne ſtringas, nam per eam lochia expurgantur. Novimus id præ cæteris in muliere in Foro Farneſiorum propè Ædes Viri doctiſſimi, & ſcriptis editis celeberrimi Æquitis Proſperi Mandoſij Romani: & in alia in via Parionis propè forum Paſquini.

In longa dyſſenteria, & teneſmo vapores terebintinæ prunis ardentibus injectæ, & per anum excepti, nonnullis profecerunt maximoperè.

Gravi Iliaco ſi ſuperveniat alvi fluxus, paucis poſt horis morietur, nam ſphacælata ſunt omnia, hinc lethalis fluxus. Et ſi Iliaco tumor ventris veniat, & flatus copioſi pedendo exeant, brevi morietur. Paſſus id eſt æger ſexagenarius apud S. Mariam in Publicolis in Foro Judæorum.

Flatus pedendo emiſſi in dyſſenteria ſupervenientes, futuram promittunt ſanitatem, id obſervavi credo ex Hippocratis præcepto.

DE APOPLEXIA.

§. I.

APoplexiam diſtinguere oportet in ſanguineam, & pituitoſam. Arcanum in ſanguineis eſt phlebotomia, poſt cujus uſum vidimus ſta-

tim excitatos ægrotos, & exinde in melius abiiſſe. In Pituitoſis contrà emeticum, aut purgans vehemens ſtatim præſcriptum utramque paginam adimplent; cæteris præfero pulverem Cornachini, & infuſ. croci metall. cum vino; ſunt qui apoplexia liberati ſunt, hauſto ſingulis menſibus vomitivo ex infuſo prædicto, intelligendo de pituitoſis.

In apoplexia quo magis offenditur reſpiratio, eo fortior eſt morbus, quo minus eo debilior.

Qui ſemel apoplexia correptus, poſtea fiat vertiginoſus, novos inſultus expectet.

Si poſt venæ ſectionem reſpiratio fiat liberior, & pulſus quoque benè ſe habeat, ſalutem prædicere poteris.

Injectus chlyſter ſi intra unius horæ ſpatium reddatur, bonum? ſi verò prorſus retineatur malum, indicat enim influxum ſpirituum in fibras inteſtinales à cerebro, ferè impeditum eſſe.

Clyſteres apoplecticis exiguâ quantitate injiciantur, ut ita & retineri, & diutius manere poſſint in inteſtinis, dum enim quantitas excedit iterum effluunt: Verum ſi in minori copia injiciantur, & etiam tunc effluant, malum? indicat enim totalem partium reſolutionem, undè mors oſtia pulſat.

Febris rarò ſupervenire ſolet apoplexiæ, præſertim pituitoſæ.

Si Catochus in ipſa acceſſione febris intermittentis, aut remittentis ſuperveniat: durante acceſſione nulla contra eum præſcribantur remedia, nam omnia erunt in perniciem ægrotantis, exceptis frictionibus, & revulſionibus, quæ, adhiberi poterunt in acceſſione: finitâ acceſſione deſinit quandoque & catochus; ſi verò non deſierit, ſtatim ſanguis mittendus, aut purgandum pro indicatione utrorumque: ſi verò ſecundò ſupervenerit, mortem affert; neminem enim liberatum vidimus, cui ſecundò catochus ſupervenit; ut notat doctiſſimus Dodonæus ſuis in obſervationibus.

Valeſius obſervavit in lethargicis, quod pulſus, qui prius erat parvus, adveniente lethargo fiebat magnus, & quo creſcebat in magnitudinem pulſus, eo citiùs interibant Ægri. Rhodius quoque in Septalium ait ex Ballonio, quod in omnibus affectibus comatoſis præcipuè lethargo, & apoplexia, pulſus dum ex parvo fiebat magnus, & ſenſim in magnitudine creſcebat, ægrotantes brevi moriebantur. Hoc idem & nos vidimus Romæ in Vetula ann. 1695. quæ apoplectica cum eſſet quatuor dierum: quodam veſperi magnos, & vibrantes pulſus hora quarta noctis obſervavi, decima verò ejuſdem noctis hora mortua eſt; qua de re ſerio monemus Medentes.

Obſervavimus in Xenodochio ann. 1694. hyemali tempore Romæ, quod quando apoplexiæ erant graviſſimæ, & jam confirmatæ veſſicantia non admodum conferebant, imò omnes ferè tales ægroti moriebantur.

Spuma oris lethalis eſt in apoplexia. *Hipp.* 2. *aph.* 43. *& Tulpius* 1. *obſ. med.* 6. *& Foreſtus* 10. *obſerv.* 74. *in ſchol.* ait. Cum apoplexia ſimpliciter toto genere ſit lethalis, lethalior cenſenda, quando cum ſpuma oris fuerit; hinc Rhaſes inſpiciens apoplexiam vehementem, dicebat, quando ſpuma oris circa os apparet, ei non eſt medendum.

Rarò patientes, ab apoplexia evadunt, ſine alicujus partis reſolutione, quod ſi omnia membra reſoluta ſint, citò rapiuntur: quidam verò denuo incidunt in apoplexiam.

Apoplexiæ, vel paralyſi generali obnoxij, aut jam iiſdem correpti; flatibus, borborigmis, & inflationibus ventris vehementer moleſtantur; horum ſymptomatum cauſa dependet ab impedito ſpirituum influxu per nervos in inteſtina, & loca adjacentia; redditis enim paralyticis fibris carneis talium partium, & motu eorum tonico ferè abolito, vapores à contentis inteſtinorum exhalantes, necnon & particulæ aëris intermixtæ in molem elevant flatulentam partes ſupradictas; eadem potiſſimum ratione, qua videmus in cane, ligato ſexto pari nervorum, ventriculum ſtatim ſummoperè intumeſcere, cujus phænomeni rationem fusè, in tract. noſtro de fibra motrice, & morboſa expoſuimus.

DE DOLORE IN GENERE, CONVULSIONE, ET MOTIBUS CONVULSIVIS.

§. I.

DOlores qui neque medicamento, neque ſanguinis miſſione, nec alio modo curantur ad ſuppurationem vertuntur *Hipp.*

Si dolor aliquis firmus cum tumore, & multo calore in hypochondriis ægri, aut in thorace, aut in ſpinali medulla, aut alibi præceſſerit, deinde rigor ſuperveniat, phlegmonem, ac tumorem in ſuppuratum ire ſignificatur, ex Jacotio comment. ad *lib.*4. *coac. Hipp.*

Quod ſi in uno aliquo loco firmiter conſtiterit dolor, neque medicamentis expellatur, quocumque loco dolor fuerit, eum lino crudo inurito. *Hipp. de affect. ſect.*5. loquens de iſchiade, &c.

Dolores qui ſine ſignis levantur, lethales. *Hipp. in coac.*

Bezoarticum joviale eſt præſtantiſſimum remedium ad demulcendos furentes partium dolores, & peccantem materiam inſenſibiliter per tranſpirationem educendam; cave tamen ne dolores ſint podagrici, venerei, aut ſimiles, quorum retenta materies pejora mala excitare poterit: cautus quoque ſis in morbis nervorum, & capitis, nam ex natura ſua, ſtamnum inimicum eſt nervis: contra in affectibus hyſtericis bezoarticum hoc infallibile remedium eſt, ut pluries mirati ſumus.

Dolores

Dolores in quacumque corporis parte periodicè exacerbantur, & ſtatâ quaque hora recurrunt, peccans illorum materies in affecto loco non generatur ſed aliundè venit: in his caſibus tribus horis ante invaſionem detur lenis potio purgans, & ſanabuntur; præcipuè ſi imo ventre hæc fiant.

Doloribus externarum partium, ſi alia non proficiant, ad cauſticum devenias: ipſe uti ſoleo foliis ranunculi, vel mixtura calcis vivæ, & ſaponis liquidi. Hoc Iſchiaticis ſummoperè confert, imò & aliis doloribus juxta illud *Hip. lib. de intern. affect.* §. 19. *& lib. de affect.* §. 30. Si alicubi congregatus fuerit dolor, urito: imò ubicumque alius dolor præter ſplenis incubuerit, urito: ſic enim ſanus fiet.

Frequenti experientia conſtat dolores capitis ex affectione ſtomachi productos, partem capitis anteriorem magis afficere: contra ex affectione uteri, verticem, & occiput præcipuè invadere: Pariter Mulieres hyſtericis obnoxiæ affectibus ſenſum quendam frigoris in vertice capitis pati ſolent; eſtque hoc præcipuum hyſteriæ diagnoſticum.

Si ſimul doloroſus ſit locus, & caro ſubmucoſa, ſeù tabeſcens, hic uſtio optima eſt, *Hip. de articul.* §. 54.

Ter, aut quater obſervavi dolores capitis pertinaciſſimos, & ferè ad maniam accedentes, irritis aliis, ſolo pulvere de Gutteta (de quo vide Riverium cap. de epilepſia) ad dracm. 1. circiter dato, cum brodio alterato flor. primul. veris, beton. &c. vel cum decocto Thè, &c. feliciter ceſſiſſe.

Balneationes pedum in aqua tepida hora ſomni optimæ ſunt in capitis doloribus, & gravedine, &c.

Succo extracto ex radic. betæ, & per nares fortiter attracto pluries in die, vidi nuper ſtatim ſanatum periculoſiſſimum capitis dolorem Romæ in quadragenario irritis omnibus remediis.

Ad dolores externos, ſpiritus ſal. armon. cum ol. amygd. dulc. veteri mixtus, breviter, & feliciter proficit: & didici per experientiam, quod ſpirituoſa cum unctuoſis mixta, doloribus optimè medeantur, non ita ſola ſpirituoſa.

Inter ſigna moſt mox erumpentium variolarum ſunt motus convulſivi: Ideò quando videbis puerum febri correptum, qui non adhuc variolas paſſus eſt, motibus convulſivis corripi, ardore circa lumbos, &c. prædicito adſtantibus, ſequenti die variolarum eruptionem, ut nos pluries fecimus.

Sunt pueri, qui bis, & etiam ter morbillis corripiuntur, ut hiſtoriæ teſtantur, & nos ſemel vidimus Patavij.

Spaſmodicè affecti urinam ferè ſemper reddunt tenuem, claram, & copioſam.

Pulvis de Guttet ſpecificus eſt in morbis convulſivis, nec non vertigine,

cephalæa, gravedine capitis.

Balſamum Paracelſi eſt potentiſſimum remedium ad quaſvis convulſiones vulneribus ſupervenientes, ad punćturas nervorum, &c. & nullus eo carere deberet Chirurgus, vide deſcriptionem apud Paracelſum in parva Chirurgia.

Omnes ferè convulſiones infantum à ſtomacho fiunt, undè iis ſtatim morbum ſolvunt lenia purgantia præſertim infuſum rhabarbari.

Urina craſſa,& turbida in morbis convulſivis bona:tenuis & alba mala.

In morbis epilepticis, & convulſivis tria ſunt cæteris præſtantiora cinnabaris nativa, viſcus querc. & ungula alcis.

Infantes quibus cruſtæ ſcabioſæ in capite ſuperveniunt, rarò corripiuntur motibus epilepticis.

Ex abortu Mulieres convulſæ rarò evadunt, ut notavimus. Convulſio quæ phrenitidem ſequitur lethalis ex Aëtio.

Pulvis Cornachini pro purgante in nervorum, & capitis affećtibus præcipuus eſt.

Viola eſt ſpecifica in morbis convulſivis, & nervoſis.

Spir. ſal. armon. coagulat lac Infantum in ventriculo, ideò cave ab illo in eorum epilepſia.

Utile eſt obſervare num ſemper eo tempore, quo Infans corripitur epilepſia, Matri fluant menſes, nec ne?

DE TUSSI.

§. I.

TUſſes diuturnæ teſtium tumore ſolvuntur, & contra *Hipp.* 2. *epidem. ſećt.* 1. Ex hoc magis magiſque confirmatur conſenſus ille occultus inter pudenda & pećtus, tibias & pećtus, toties à nobis recenſitus.

Tuſſis Infantum ferè ſemper eſſe ſolet à ſtomacho cruditatibus ſcatente, quo in caſu ſemper ſtomacho reſpiciendum, non poſthabitis tamen pećtoris remediis.

Tuſſis violenta producere ſolet in pueris herniam, in fœminis abortum, in viris phthiſim, ideò nunquam ſpernenda.

In tuſſi ſicca ex humorum acrimonia, eorumque tenuitate produćta uſus laćtis præſtantiſſimum eſt remedium; ego uti ſoleo laćte cum jure carnis, vel aq. viol. coćto.

Si tuſſis cum febre pertinaciter afficiat ægrum, & nullis cedat remediis in tabem migrat, etiamſi ſanguis non ſpuatur.

Tuſſis aliis morbis ſuperveniens non curatur, niſi curatis morbis à quibus pendet.

Quibus in febribus accidit tuſſis, à febre non liberantur perfectè, ſi tuſſis adhuc perſeverer.

Tuſſes ſiccas, & gutturis aſperitates inducit conſtitutio temporis aquilonia. *Hipp. aph. 5. ſect. 3.*

Tuſſis violenta in pulmonibus orta, capiti communicata producere poteſt, ut aliquando obſervavimus, ſubitaneam memoriæ, atque ratiocinij jacturam, nec non paralyſim manuum, & aliorum membrorum. Boyle de util. phil. nat.

Aqua inter cutim laborantibus tuſſis ſuperveniens malum? *aphor. 35. ſect. 6.*

Tuſſi ſiccæ irritis aliis valdè proficuos expertus ſum oculos cancr. calcinatos ad dracm. 5. exhibitos cum brodio alterato, portulaca, tuſſilagine, & foliis viol.

In tuſſi pectorali magis proficiunt medicamenta vulgaria ex herbis pectoralibus parata, quam nobiles Pharmacopæorum apparatus, ut ſæpè vidimus.

In tuſſi præſertim pectorali purgantia datam Practicorum fidem non liberant; imò ſi ex aëris inclementia tuſſis contracta fuerit plus nocent.

Tuſſes pectorales à purgantibus ſolent exaſperari, teſte *Ettmullero fol.* 213. Contra concedi poſſunt in tuſſi ſtomachali, & ubi magna ſanguinis cacochymia deprehenditur.

Boli ex butyro recenti cum ſaccharo mixti, & veſperi ſumpti, vehementiſſimas tuſſes catharrales demulcent.

Syrupus de eriſimo Lobellii eſt pariter magni uſus in tuſſi, & raucedine.

In tuſſi convulſiva Infantum decoctio ex muſco arborea præſertim à quercu pendente, omnium præſtantiſſima eſt, ut nos experti ſumus, monente *Villiſio*: valet quoque in aliis morbis convulſivis.

Spiritus corn. c. contra tuſſes vehementiſſimas mirabilis eſt. *Boile de util. phil. natur. f.* 348.

DE CALCULO, ET PODAGRA.

§. I.

C*Alculus*, *&* *Podagra* plures interficiunt divites, quam pauperes; plures Sapientes, quam fatuos.

Vinum, Venus, Otium, & Crapula ſunt primi Parentes calculorum, & podagræ. Aquæ potus, lactis uſus, ſobrietas, & exercitium eiſdem medentur; exindè prodiit ſecretum illud eximium Zecchij, relatum in ſuis conſult. nempè hauſtus aquæ calidæ ad lib. I. circiter, ſtatim ante prandium factus: Piſo, & Alexander multis ante Zecchium annis hoc

dem aquæ calidæ remedium comprobarunt, dicentes quod poſt primum excretum calculum, nunquam impoſterum alios genitos fuiſſe viderint, uſum hunc aquæ calidæ multo tempore continuantibus.

Omnia remedia podagricis præſcripta inutilia propemodum erunt, niſi vinum, venus, otium, & crapula temperantiùs uſurpentur.

Dolorem lumborum rheumaticum à nephritico per hoc certiſſimum ſignum diſtinguere poteris: Pete ab ægro an dum in terram incurvatur, & exindè erigitur, cum difficultate erigatur, adeò ut per medium quaſi ſcindi videatur; ſi hæc adſint pro certo habeto dolorem illum non eſſe nephriticum; ſed rheumaticum, productum ſcilicet ab acribus, & muriaticis ſalibus per ſeroſum humorem illinc depoſitis.

Ad rheumaticos hos lumborum dolores, potum lactis cocti cum æqua decoctione Theæ, & mane ſumptum ad lib. 1. circiter, feliciſſimè ſum expertus. Hoc idem remedium podagricis, & calculoſis forſan non obeſſet.

Quibus autem morbo renali laborantibus prædicta accidunt ſigna, doloreſque circa ſpinæ muſculos fiunt; ſiquidem circa loca exteriora fuerint, abſceſſus quoque exterius futuros expecta, ſi verò dolores magis circa loca interiora fiunt, etiam abſceſſus expecta futuros interius *Hipp. ſect.* 7. *aph.* 36.

Melopeponum comeſtio, & potus aquæ ab illorum pulpa deſtillatæ, podagricos, & calculoſos, vel ſanant, vel maximè ſublevant; dummodò vinum, venus, otium, & crapula prudentiùs adhibeantur.

Millepedes præparati præſentaneum remedium afferunt in urinæ ſuppreſſione, & frangendis calculis, &c.

In fatali urinæ ſuppreſſione ſi reliqua non proficiant; Patiens duobus, vel tribus Adſtantibus ſuffultus, ac probe tectus, pluries per cubile obambulet, nam hoc pacto multi copioſam reddiderunt urinam, ut teſtatur *Sydenham.*

Dolores renum à quinque cauſis potiſſimum fiunt, fluxione ſcilicet (ſivè humoris ſeroſo-acris, & eroſivi depoſitione) ulcere, inflammatione, lapide, & abſceſſu.

In nephritide ſenſus ſubitaneus rei pungentis, velut aculei in regione ureteris, ſignum eſt certiſſimum calculi hac parte jam impulſi.

Facto ſemicupio, & præſertim poſtquam dolor quieverit, ſi eadem vehementiâ die ſequenti ſeriùs, aut citiùs revertatur cum vomitu, dolorem eſſe nephriticum pro certo habeto. *Cheſnau.*

Potus aquarum mineralium calculos pellit, & ab iiſdem præſervat: ubi verò hæ in promptu non fuerint ſubſtitui poterit decoctum ex multo eringio parum contuſo factum, quo vinum album diluatur, & copioſè bibatur, ſiquidem hoc remedium potenter ſublevat calculoſos, & podagricos teſte *Cheſnau.*

Hæmorrhoidum internarum dolores mentiri ſolent dolores calculi in veſica latentis; hi tamen multò ſunt atrociores, & frequentiores quàm illi.

In quibuſdam ægrotis calculo veſicæ laborantibus non ſolet contingere urinæ ſuppreſſio, ideò hæc referri non poterit inter ſigna infallibilia calculi veſicæ.

Urina in cujus fundo apparet humor plurimus apta eſt ad calculi generationem. *Avicennas.*

Si frequenter mentulam contrectet patiens, & cum mingere incipit, deſidendi quoque voluntate teneatur: ſi dum per urbem incedit divaricatis cruribus obambulet, ex tribus hiſce ſignis de calculo veſſicæ certior fies.

Potus Theæ, & Caffè inter reliqua remedia calculoſis, & podagricis excellunt.

In arthritide vaga ſcorbutica conveniunt omnia ex pino, aqua pini, eſſentia pini, extractum pini, & ſimilia teſte *Valſchmidio.*

In ipſo paroxiſmo doloris nephritici lithontriptica, & aperientia medicamenta obſunt potius, quam proſunt: conferunt contra emollientia, laxantia, & anodyna, quæ doloroſam renum, & partium adjacentium criſpaturam relaxant, & demulcent, ut ità calculus ingredi poſſit ureteres, &c.

Nuper arthriticus quidam Romæ excrevit urinam craſſam, & copioſam, quæ paulò poſt in conſiſtentiam gelatinæ coagulata fuit, & ità liber evaſit ab arthritide.

Qui ſæpè vomunt, & alvum lubricam habent difficiliùs calculo corripiuntur, exindè eſt quod calculoſis, & podagricis ſummum levamen afferat uſus clyſterum, aut lenium purgantium, ut pluriès obſervavimus; præſertim Romæ an. 1693. in Podagrico ſeptuagenario, qui ut alvum exoneraret hora matutina à duobus ſervis fulciebatur, quo poſſet ad locum opportunum pervenire: alvo exonerata ſolus regrediebatur in lectum, quia ut ajebat, liberiores, agilioreſque evadebant articuli poſt fæces exoneratas.

Podagra, ſeu Arthritis ferè ſemper incipit à pollice pedis.

Veneri, & Baccho indulgentes ad ſatietatem, impoſſibile eſt, ut arthritide non corripiantur, aut calculoſo morbo.

Podagrici, ſi aliter exerceri non poſſint, exerceantur voce, ſcilicet, vel libros alta voce legendo, vel cum amicis colloquendo, vel canendo; aſidua namque locutio, & cantus recenſentur à *Plutarcho lib. de tuend. vdet.* inter genera exercitij: qua de re vide cap. 13. tract. noſtri de tarantula.

Dolor fixus in regione renis, & vomitus continuus ſunt præcipua ſigna doloris renalis à calculo, cætera ſunt dubia, & aliis doloribus ventris communia.

Signum omnium certiſſimum calculi in veſica latentis, eſt ejuſdem

contactus à cathetere factus, reliqua fallunt etiam peritiſſimos.

Aqua deſtillata perſicariæ ſit tibi in ſecretis contra calculos, ut expertus eſt *Boyle.*

Sunt qui calculum habent in renibus, nec ullum iiſdem dolorem parit, quod in duobus obſervavi, Bononiæ ſcilicet & Patavij, quorum cadaveribus diſſectis ingentes calculos in renibus vidimus, nec ullis ante vexati fuerunt renum doloribus. Idem notat *Hollerius in praxi cap. de hydrope* dicens, in diſſecto cadavere obſervavi renem ſiniſtrum abſumptum, & vomica plenum, dexterum autem calculo obſeſſum, & tamen æger non dolebat de calculo: hæc ille?

Hactenus ſtylo brevi, & ſententiis diuturna comprobatis obſervatione, ſparſimque diſpoſitis, morborum hiſtoriam delineare curavimus, ut indicaremus Medentibus viam, qua demum Praxis ad perfectionem poſſit pervenire. Cæterùm innumera commoda à ſparſa hac, & aphoriſtica morborum deſcriptione Medentibus ſuperveniunt. Primò quidem proponimus eiſdem ſcientiam medicam, fidelem, claram, & prout è naturæ penu educta fuit; quæque eſſe poſſit veluti gloſſa prima, ſivè paraphraſis perpetua in dirigendis morborum curationibus. Secundò vitamus errores illorum, qui methodi ſcientiam, aut morbum aliquem definire cupientes, quamplura naturæ præcepta, in methodum illam non rectè cadentia, aut omittunt, aut detorquent; atque hac ratione veros naturæ ſenſus perturbando, faciunt, ut grana, & nuclei ſcientiarum exiliant, arida verò, & inania compendia remaneant. Tertiò Aphoriſmi hi ſivè ſententiæ contractæ cum ſint radices veræ, non autem trunci aridi, & adulterini hiſtoriæ morborum; recludunt pariter indicationes veras in curationibus illorum hauriendas, quod traditio methodica afferre vix poterit; in ea ſiquidem cum in circulum pars altera, alteram illuminet, & oſtentet, intellectui potiùs, quàm rei naturæ ſatisfacit. Quartò effugimus magnam laborum partem, quos impendere ſolemus in poliendis, ornandiſque ſcientiis per ſeveras methodi leges, ideſt in deductione, & connexione partium peragenda, in ſatisfaciendo hypotheſi, cui methodus illa ſuperſtruitur, in perquirendo apparatu elegantiarum, illuſtrationum, aliorumque hujuſmodi ad ornatum potius, quàm ad utilitatem facientium, iiſque vinculis exiliente, ac elabente prorſus veritate, aridæ ſtringuntur duntaxat, ac deſertiſſimæ nugæ. Hæc, & alia quamplurima vitantur incommoda per ſententias has ſparſim expoſitas; quæ (tanquam ſpeculum ex metallo, quod imagines tunc repræſentare valet, cum optimè expolitum fuerit) cum diuturnam experientiæ limam ſubierint, curandi methodum, juxtà genuinam naturæ imaginem nobis repræſentant; Hujus rei teſtem inter cæteros habemus divinum *Hippocratem* Virum ſanè cum prudentiâ quadam doctum; in experientia, & obſervatione multum, neque verba, aut methodos captantem, ſed nervos ſcientiæ ſeparantem duntaxat, & pro-

ponentem. Hoc idem de moral. teſtatur *Franc. Baco fol.* 153. his verbis: Sicuti actiones hominum in vita communi ſparguntur, non ordine componuntur, ità magis iiſdem conducunt etiam ſparſa documenta; traditio enim iſta ſcientiarum methodica, cum artem oſtentet integram, ſecuros illicò reddit homines, quaſi jam ſummam artis adeptos: hæc ille?

Non canimus ſurdis, reſpondent omnia ſylvæ.

CAPUT X.

De variis Medicinæ ætatibus, ejuſdemque Progreſſibus.

§. I.

DEtectis, examinatiſque præcipuis Praxeos remoris, ad reliqua mox deſcendendum. Et quidem quod ſpectat ad illius ætates, ſivè varios ejuſdem progreſſus, ſtatus & declinationes, minus benè opinari de illa poſſumus; dummodò tamen excipiamus felicia illa Græcorum tempora, in quibus floruit, ac penè ſtetit Medicinæ praxis. Græci enim ſicuti in philoſophiis condendis garruli fuere, & faſtu quodam in diſputationes effuſo, de rebus naturalibus judicarunt (excepto Democrito, ejuſque aſſeclis, qui tacitè naturam ſecabant, & ſcholas non aperiebant) Ità contra in medicina ſtabilienda, promovendaque, ſagaces, & verè inventores ſe præſtiterunt; adeò ut hæc una in terris gens ſolidioris medicinæ gloriam, quodam veluti patrio jure ſibi adſciverit. Hujus veritatis illuſtre exemplum dedit ſchola Coa (cujus æternum monumentum ſub nomine operum *Hippoc.* hodie ſpectatur) Cælius Aurelianus, Aretæus, aliique Græci per ſubſequentia ad Galenum tempora; in quibus, vel paulò poſt, cum pernicioſo barbarorum impetu labefactari cæperit Romanum imperium, non ſolum medicina, verùm etiam eximia alia antiquarum artium monumenta penè conciderunt, earumque clades ad tempora Caroli Magni, necnon uſque ad decimum ſæculum æræ Chriſtianæ perduravit. In tanta igitur temporis Eremo, cum ſine Duce, & luce erraſſet medicina, tandem incidit in tubas, & fiſtulas Arabum, qui activam, & maſculam Græcorum medicinam, in quandam ingenij agitationem, diſputationumque exercitationem converterunt; feceruntque ut pueri, qui ad garriendum ſunt prompti, ad generandum inepti: quibus potiſſimùm de cauſis motus eſt clariſſimus *Fuchſius*, ut illorum doctrinam funditus everteret, ſicuti conſtat ex ejus *Inſtitut. lib.* 5. *cap.* 11. & ultimo; illiuſque veſtigia

ſequutus *Fernelius*, in præfatione ad Regem ſuum, contra Arabes ſic invehitur. Arabes, ait, barbarè, ſpurcè, fœdè in Latium traductos, pharmacopæos, & circumforaneos potius, quàm veros Medicos genuiſſe, cumque nullis nervis, nullis legibus demonſtrationum, ſed puris, nudiſque verbis ſingula perſequantur, multa illos dicere, perpauca docere. Vacuandi quoque leges turbidè adeò, & inconſtanter ab iis traditas habemus, & controverſiarum obſcuritatibus ſic implicitas, ut ſæpius inter peritiſſimos non facilè conſtet, quodnam uſurpandum remedij genus; hæc ille? & hoc pariter ſit de barbara Academia judicium.

I I.

Poſtquam Arabes per annos quamplurimos iniquiſſimè occupatam tenuerunt medicinam; hæc tandem veluti diuturno jactata naufragio ad Latinos tanquam in portum ſe recepit. Latini verò ſcientiarum jamdumdum rudes; quos primò ſors obtulerat libros arripuerunt; eoſque potiſſimum Arabes, vel ab Arabibus adulteratos, depravatoſque. Hæc Arabica lues adeò mentem illorum labefactavit, ut multum temporis nihil dicerent, aut cogitarent, quod non illorum doctrinam ſaperet; eaque peſtis ad exterorum quoque Academias (præſertim Hiſpanas) permanavit, cum iis non aliundè quàm ab Italia ſcientiarum lux affulgeret, ab eaque tanquam ab ore tunc temporis penderent. Et ſi rectè introſpiciantur libri, examinenturque ſtudia Medicorum ab undecimo ſæculo uſque ad decimumquintum, nil aliud re vera erunt, quam indigeſtæ Arabum, aut Græcorum confarcinationes; commentaria, & Gloſſæ in horum veris de medicina ſenſibus detegendis; & tandem vexatio medicinæ per Theorias, ac per hujuſmodi leviora, magiſque inflata. Primi Itali, inter quos M. Fabius Calvus, Merculiaris, Martianus, Septalius, &c. eoſque ſecuti Galli, & præ ceteris ex nobili Pariſienſium Academia Duretus, Ballonius, Hollerius, & Jacotius, &c. poſt excuſſum Arabicæ ſervitutis jugum, ad reſtituendam priſcam Græcorum de re medica ſapientiam omni ſtudio contenderunt: eaque in re tantoperè excelluerunt, ut ſi non ſuperaſſe Græcos, ſaltem juxta illorum præſcripta veram medendi viam manifeſtaſſe judicentur. Diſſeminatâque hac doctrina ad univerſas ferè Europæ Academias, alios pariter doctos Viros tunc temporis excitarunt ad illam magis magiſque ampliandam, & confirmandam.

I I I.

Vix hanc tranquillitatem adepta praxis medica; novus homo Paracelſus cum univerſa Chymicorum Societate, novas pariter excitavit turbas, & novas exindè remoras praxi medicæ injecit: paulò poſt Helmontius cum Aſſeclis eaſdem latiùs propagavit; ut ſanè vidiſſes judicia naturæ ad furnos Chymicorum coacta, & captiva. Multum ſanè præſtiterunt duo hi nobiles Viri in locupletanda praxi medica per nova remediorum inventa (quod equidem præcipuum omnium medicorum eſſe deberet inſtitutum)

&

& in delendis nonnullis praxeos præjudiciis, quæ ab Arabum, & falſorum Interpretum ignorantia in medicinam irrepſerunt. Sed quandò tam Helmontius; quàm Paracelſus decreverunt rationem reddere cauſarum, quæ morbos producunt, & phænomenon, quæ illos comitantur; ipſi pariter aut à librorum lectione, aut venaticis furni experimentis præoccupati, de cauſis morbos producentibus, eorumque curatione, judicarunt duntaxat per hypotheſim philoſophicam trium ſuorum principiorum; abſque eo quod unquam ad praxim deſcenderent, & obſervarent, an progreſſus hiſtorici morborum, nec non motus naturæ in iiſdem tùm promovendis, tùm curandis, adamuſſim reſpondeant præfatis opinionibus, quas mente conceperant, &c. Quamobrem non ſolùm hac de cauſa, tranquillum tunc temporis Medicinæ ſtatum perturbarunt, ſed quos in galenica praxi corrigere voluerunt errores; vel inviti poſtmodum invenerunt in ſua. Eorum ſiquidem mens fuit, non ſolùm convellere falſam methodum, qua utebantur Galenici in remediis præſcribendis, quæ meritò indigebat correctione, ſed remedia pariter ipſa; phlebotomiam ſcilicet, purgantia, veſſicantia, & reliqua hujus generis, è medicina, tanquam inutilia, & humano generi pernicioſa eliminare. Quod ſive inſcitia, ſive odio in ſectam contrariam factum fuerit, tantam in medicina confuſionem, tantaque inter medicos diſſidia, lites, & divortia hac ætate excitavit; ut pro praxi, quæ doceat, quæ inſtruat, quæ corrigat, quæ in viam dirigat; nil aliud aſſequamur, quàm ſterilitatem quandam jejunam, macie enectam, contentionum plenam, quæque, & judicij libertatem nobis adimit, & à vera docentis naturæ ſemita quàm longiſſime repellit.

IV.

Pacatis rumoribus Chymicorum, novi motus contra praxim excitati ſunt à tot novis Philoſophiis, hoc ſæculo excogitatis, Carteſiana, inquam, Democritæa, Mechanica, Phyſico-Mechanica, aliiſque innumeris; quarum Conditores, & horum aſſeclæ, cum medicinam ne ſalutarint quidem unquam, eidem tamen ſe immiſcere, & de morborum hiſtoria per ſpeculationum inſtituta judicare non dubitarunt. Horum exemplo Medici, facti omninò Philoſophi, (ab abſtractæ ſapientiæ tranquillitate allecti) praxim medicam, quæ lectulos ægrorum vix, ac ne vix quidem deſerere poteſt in Philoſophiam contentioſam converterunt. Et quoniam per hos quinquaginta propè annos, in quibus tanti novitatum rumores invaluerunt, pauci admodum ſolidæ, & obſervativæ praxi vacarunt; ideò nemini mirum videri debet, quod libri medici per id temporis publici juris facti, & uberrimè conſcripti, nil aliud revera ſapiant, quàm puram, & abſtractam Philoſophiam; naturæ interim judicia fracta jaceant, & depreſſa: Ipſaque praxeos principia tantoperè turbata ſint, ut inter peritiſſimos hodiè non facilè conſtet, quid tenendum, cui credendum, qua demum via progrediundum ſit in abſolvendis morborum cu-

rationibus. Si conſideremus igitur praxeos medicæ ſtatum, eundem profectò commotum, ac prorſus turbatum per inania axiomata, & falſas quaſdam generalitates, aut à ſectis Medicorum diverſis, aut à præpoſteris legibus methodorum, aut ab idolis quibuſdam, & præjudiciis cuilibet Medico familiaribus productas, obſervabimus. Si verò illius ætatem, ex ſupradictis patebit, illam in ipſis adhuc pueritiæ finibus contineri; & parum admodum temporis inſumptum eſſe in eadem promovenda; nam ſi excipias felicia Græcorum tempora in quibus floruit, ac penè ſuccubuit medicina, Arabes eandem miſerrimè contriverunt; Latini in meliùs potius, quàm in majus promoverunt.

CAPUT XI.

De Fontibus Theoriæ, & Praxeos.

§. I.

MEdicus jus ſuum in naturam recuperare non poterit, niſi parendo; natura enim parendo vincitur in praxi per obſervationem, in theoria verò per ſectionem, & cum theoriæ baſis inhæreat philoſophiæ; ea profectò philoſophia theoriæ medicæ facem præferet, quæ naturam ſecat, & partes ejus debitè ſeparat, prout fecit Democriti Schola, feceruntque hac ætate quamplurimi experimentales Philoſophi; quorum induſtriâ, quàm ingens certitudinis cumulus theoriæ Recentiorum acceſſerit, omnibus eſt inconfeſſo. Poſtquam igitur notum fuerit, quid obſervando praxis, quid ſecando theoria valeant; tunc mens ambarum ſubſidiis conſtanter inſtructa, indicationes curativas deducat certas, & qualibet duraturas ætate; in quantum ſcilicet rerum feret inconſtantia, & viciſſitudo.

I I.

Fieri non poteſt, ut idem ſentiant, qui aquam, & qui vinum biberunt? Antiquum hoc adagium non parum quadrat in Medicos, tàm variis, & inter ſe pugnantibus ſectis hodiè diſtractos: multi enim ex illis tàm veteres, quàm novi (ut de Philoſophis ſentit *Franc. Baco fol.* 321.) liquorem biberunt in medicina crudum, tanquam aquam, vel ſpontè ab intellectu manantem, vel per dialecticam, tanquam per rotas ex puteo, hauſtam; Undè nil mirum ſi longè aliter ſentiant ac *Hippocrates*, ejuſque Aſſeclæ, qui liquorem biberunt, Poſteriſque exhibuerunt ex infinitis confectum obſervationum uvis, iiſque maturis, & tempeſtivis, & per racemos quoſdam collectis, ac decerptis, ſubindè in torculari preſſis, ac demum in

vaſe repurgatis, & clarificatis. Cognoverunt enim optimè hi ſagaces Viri, nil prorſus conferre leniendis hominum morbis, opiniones abſtractas, & ſyſtemata mentalia, quibus veluti ad columnam induſtria hominum alligatur, in medicina excogitare, & fingere; ſed ingenium rebus ſubmittere, naturam parendo vincere, & auſtera prorſus obſervandi patientia, ea detegere præcepta, quæ convocatis generalibus Medicorum Comitiis, ab omnibus indiſcriminatim, tanquam certa ſalutis numiſmata recipiantur.

III.

Hactenus medicina curioſa, & nimia fuit in inanibus, ſtupens, & auſtera in contemplandis, commentandiſque paucorum hominum operibus, luſcioſa, atque hebes in inveſtigandis naturæ, & morborum effectibus. Quamobrem quid mirum, quod antiquis adhuc cohibita finibus, nil certi pronunciare valeat de conſummata morborum hiſtoria, nec non de indicationibus, remediis, & præceptis cuilibet illorum neceſſariis; ſed magis magiſque confundatur, decreſcat, & quaſi hæreat; Eidemque à ſpeculationum fumis exaltatæ illud idem accidat, quod ſtatuis Ethnicorum, quæ adorantur, & celebrantur, dum interim nec moventur, nec proficiunt. Contra artes mechanicæ experimenta jactantes, quaſi aurâ vitæ præditæ eſſent, quotidiè creſcant, & perficiantur. His generaliter animadverſis, examinandum ſubindè erit, quid quantumvè tùm Recentiores, tùm Antiqui in theoria, & praxi profecerint; quid quantumvè unaquæque illarum conferat ad morbos rectè curandos.

IV.

Theoria Recentiorum multò certior eſt theoriâ Galenicorum; Illius namque fundamenta jacta ſunt in experimentis ſedulò, & coacervatim factis, è naturalis philoſophiæ penu depromptis; morborumque cauſas, & ſymptomata, non per incertas conjecturas, ſed per mathematicam veritatem, tanquam per radios ſolis delineat, & demonſtrat; quæque olim apud Barbaros barbara evaſerunt, & apud Doctos in dubium revocabantur, nunc clara luce coruſcant, diſcuſſa ambiguitatis nebula. Contrà Galenicorum theoria non ſolùm per inanem quæſtionum exercitationem, imbecillos multorum animos à recta praxeos ratione abducit; verum moleſta rerum jam dictarum repetitione, inventionis ſterilitate, argutiarumque dialecticarum in rejiciendis, & retorquendis argumentis oſtentatione denſiſſimas ſuæ praxi tenebras obducit, & confuſo prolixoque illo argumentandi genere, incertas pariter, & obſcuras indicationes in curandis morbis exponit; undè profectò tot abſurda, tantaque diſſidia in ſecta, & ſectatoribus Galeni ſemper extiterunt. Quod ſuperius de Theoria Recentiorum diximus, hoc idem ipſorum praxi auguramur impoſterum. Et cum omnes penè diſciplinæ ſingulari quodam Dei beneficio, ex diuturnis quaſi jactationibus hac ætate conquieſcant, & eximios quæque progreſ-

ſus faciant; neſcio quo fato ſola medicinæ praxis, antiquis adhuc cohi-beatur finibus, tantiſque ſtadiis à theoretica illius parte ſuperetur.

V.

Praxis Galenicorum maximis propemodum intervallis Recentiorum praxim antecellit. Siquidem ſivè diagnoſeos, ſivè prognoſeos, ſivè curationum, illis theoriarum fæcibus intermixtarum ſolertiam, & pondus conſideremus, ingenti commendatione dignos judicabimus. Hæc majorum noſtrorum in praxi felicitas, non aliundè proveniſſe mihi videtur, quàm ab immortali illa in obſervando patientia, qua ſingulos hiſtoriæ morborum calculos non timidè, & per vices, ſed ordine gravi, atque maturo expendere decreverunt; Et cum naturæ atque experientiæ lumen perpetuum ſit, ac conſtans, fieri vix potuit, quin illis ſuperſtructæ obſervationes, per tam longas annorum ſeries, magis magiſque fuerint comprobatæ. Id præ cæteris in *Hippocrate* obſervamus, qui tanquam Vates inſpiratus, magna prævidens rei medicæ adventura diſcrimina, ſi tale maturum, & repetitum obſervationum ſtudium negligeretur; primus omnium experientiam continuam, & coacervatam adhibuit, & de natura, naturam potius, quàm cogitationes proprias conſuluit; qua demum viâ, ad veros morborum fontes, Medicos perduxit. Recentiores contra per ſectiones, & experimenta rerum naturalium, aliquam theoriæ certitudinem nacti, putarunt quod hæc eadem theoriarum certitudo redundatura quoque ſit in hiſtoriam, & dogmata morborum curativa, abſque eo, quod hæc novis, & ſibi propriis indigerent exercitationibus. Undè non tantum illam ſolam omni ſtudio excoluerunt; ſed quod his pejus eſt de praxi per regulas theoriæ judicando, & utraſque adinvicem confundendo, univerſam penè artem conturbarunt, & pernicioſis erroribus, quos hodierna medicina moleſtè fert, anſam dederunt incredibilem. Theoriæ munus eſt rationem reddere phænomenon in morbis apparentium, antecedentia cum præſentibus rectè comparare, occultas morborum cauſas, & veros cauſarum fontes inveſtigare, aliaque id genus explanare, ut Medicus in determinandis indicationibus apertius, nec Empiricorum more progrediatur. Praxeos verò, morborum hiſtoriam abſolvere, de adhibendis remediis, explendiſque indicationibus judicare, & graviora quæque curationem morborum ſpectantia per experientiæ leges examinare. Quique his contraria faciet, atque de praxi per regulas theoriæ promiſcuè judicabit, nunquam felices eventus in curandis hominibus expectet. Quamobrem qui ad veterum practicorum, ſcholæ Coæ aſſeclarum, lectionem ſtudiosè ſe contulerit, quique ſingularem illam praxeos vim, quantum poterit, fuerit imitatus; hunc demum veritati amicum eſſe, certò fatebimur. Urgete igitur hanc tam præclaram occaſionem Juvenes? atque repudiatis malis Suaſoribus in antiquæ Praxeos ſtudia incumbite, à quibus tanquam ab uberrimis quibuſdam fontibus, omnis ad nos ſapientiæ pra-

ćticæ promanavit cognitio, & illis profectò nulla alia ſtudia, aut ad uſum uberiora, aut ad laudem commendatiora reperiuntur.

V I.

Quod ſpectat ad alterum argumenti caput, utra magis curationi morborum conferat, theoria ne? an praxis. Sciendum eſt antea, nullam hujuſmodi apud priſcos Græcos medicinæ in ſpeculativam, & practicam fuiſſe ſubdiviſionem: Primus Jevain Medicus Arabum, vel ſpeculationum jucunditate allectus, vel Praxeos labore in comparanda morborum hiſtoria, & obſcuriſſimis eorundem cauſis inveſtigandis perterrefactus, illam excogitavit; ſed paulò poſt ab Alcorazoen redargutus eſt, ut fusè notat Averrhoes tract. 1. part. 1. ſuper Canticos. Neque mirum ſi ulla hujus diviſionis mentio fiat in monumentis Scholæ Coæ, & reliquorum Græcorum ad Galeni tempora; nam, ut pluries, & ferè ad nauſeam hoc opere animadvertimus, pro certo habebant illius ſcholæ Profeſſores, medicinam, uti ab obſervatione originem habuit, ità & per obſervationem, addiſcendam, ac ad uſum publicum reducendam fore. Quodque nos per leges Theoriæ, id illi ſola mentis perſpicacitate longo uſu confirmata peragebant; qua perpenſis adamuſſim anteactis de natura, & hiſtoria morborum obſervationibus, & ad ſanandum hominem ſeriò accommodatis, indicationes curativas decernebant. Interea temporis Empirica quoque Secta caput extulit; hæc abnegatis quibuslibet theoriis, imò quolibet ratiocinii genere in medicina; ſola in curandis morbis utebatur experientia, ſed ea merè ſtupida, non repetita, caſu non ductu inventa, ac prorſus circumforanea; cujus de cauſa, tot tantaque abſurda medicinæ ſupercreverunt, ut actum penè de illa eſſet, niſi Galenus ſæculo circiter primo Æræ Chriſtianæ, præſentaneo remedio, ideſt inſtituta, vel potius ſtrenuè, ac prudenter confirmata Secta Rationali creſcentium errorum vim cohibuiſſet. Hæc duobus veluti fulcris innitebatur, rationi ſcilicet, & obſervationi: Rationi tamen præcipuæ tunc temporis tribuebantur partes; tum quia verebantur, ne in eos inciderent errores, quos antea reprehenderunt in Empiricis, falso obſervandi genere utentibus; tum etiam quia elegans, & argutum ratiocinium quod Secta illa, & inter cæteros Galenus præſeferebat, magis alliciebat animos, quam auſterum, patiens, & repetitum obſervandi genus quod præcipiebat Schola Coa. Ab eo igitur tempore aliqualis veluti ſubdiviſio medicinæ in ratiocinantem, & obſervantem orta eſt, & per ſubſequentes ætates frequentata magis fuit, donec tandem ab Arabibus manifeſtè ſeparata fuit in Speculativam, & Practicam, ſicuti re vera hodiè in uſu eſt. Speculationes hæ ſivè theoriæ, quoniam ſingulæ alicui philoſophiæ innitebantur, & juxtà illius præſcripta decernebant; prò varietate philoſophiarum, variæ quoque ſemper fuerunt, & exindè varia in praxi medica conditio, & fortuna. Valeſius Vir doctiſſimus præcepta practica hinc indè quamplurima ſuis

ſcriptis inſeruit, & plura forſan inſeruiſſet; niſi rerum dialecticarum ſtrenuus aſſertor, & vindex, de hiſtoria, curationeque morborum per contentionum diſciplinam pronunciaſſet. Eodem charactere notandi ſunt Argenterius, Maſſarias, Mercatus, & magna pars Galenicorum, qui per tria ſuperiora ſæcula floruerunt; præ cæteris tamen Capivacius, cujus opera ob rationes ſupradictas acriter notavit Gaſp. Hofmannus. Contra feliciter inſtitutâ, ac promotâ hoc ſæculo philoſophiâ naturali & experimentali; eidemque admota, & innixa theoria medica, quis eſt, qui non fateatur praxim exindè dilucidè explicatam confirmatamque fuiſſe?

VII.

Poſtquam Medici per principia geometrico-mechanica, nec non per experimenta phyſico-mechanica, & chymica corporis animati ſtructuram, & effectus examinare cæperunt, non ſolum innumera ſuperioribus ſæculis ignota detexerunt; ſed cognoverunt, re vera corpus humanum quoad actiones naturales, nil aliud eſſe, quàm complexum motuum chymico-mechanicorum, à principiis tamen purè mathematicis pendentium. Nam ſi compagem illius attentè quis luſtraverit, inveniet profectò in mandibulis, ac dentibus forficem, in ventriculo phialam, in venis, arteriis, cæteriſque canalibus tubulos hydraulicos, in corde embolum, in viſceribus cribrum, ſeu ſecernicula, Follem in thorace, vectis potentiam in muſculis, trochleas in angulis oculorum, & ſic de reliquis. Et quamvis Chymici per voces fuſionis, ſublimationis, præcipitationis &c. phænomena rerum naturalium explicent, & ita philoſophiam ſeparatam conſtituant; re vera tamen ea omnia ad vires cunei, æquilibrii, vectis, elateris, & ſimilium mechanices principiorum referri debent. Cum igitur effectus naturales corporis animati nulla alia via facilius, clariuſque explicari poſſint, quam per principia mathematico-experimentalia, quibus ipſamet loquitur natura: putamus pariter effectus ejuſdem præternaturales, & morboſos vix alia certius, & evidentius demonſtraturos, quam prædicta; adeòque theoriam quæ talibus innititur principiis, eſſe reliquis omnibus certiorem. Si morbi à ſolidis vitiatis duntaxat penderent, certè origines, & cauſæ effectuum morboſorum in eis exiſtentium faciliimè per antedicta principia inveſtigarentur, notarenturque: at quoniam major pars illorum fluidis variè affectis originem debet, ideò nil mirum ſi per principia theoretico-philoſophica, veram ac genuinam morborum cauſam inveſtigare unquam poterimus. Quiſquis enim in quacumque hypotheſi & philoſophia vel peritiſſimus, poſt longas meditationes, exercitationeſque inſumptas in invenienda vera natura partium componentium quoſcumque humores; tandem coactus erit fateri, quod minima componentia humorum ſivè naturalium, ſivè morboſorum corporis humani viventis, nulla arte, & nullis ſpeculationibus inveniri, ac determinari unquam poterunt? Et quicquid hac de re Medici aſſerere conantur, nil aliud verè ſunt quam

ignes fatui, qui rei corticem ne quidem attingunt. Quamvis ignota nobis ſit talium humorum vera configuratio, & textura: ad curationem tamen ſufficiet per experientiam noſſe varios eorundem motuum progreſſus, exitus, & declinationes, qui utpotè à natura excitati, & directi, veros indicationum fontes nobis adaperiunt, in exhibendis, mutandiſque remediis. Hæc cum vera ſint, fatebimur ſanè, artem curandorum hominum, ſolo uſu, & exercitatione comparari, adeòque praxim præ theoria (quod fuit alterum ſuperioris argumenti caput) curationi morborum magis conferre. Subtiliori quolibet mathematico, ſubtilior eſt natura; ideò quæcumque de medicina meditatus fueris, prò veris non habeas, niſi prius ad lydium praxeos lapidem revocaveris; quod ſi repetita experientia inveneris vera, prò veris ſemper habeto? De bono, aut malo vino judicare non poteris, niſi guſtaveris; Perfectus Muſicus non erit, niſi cecinerit: Nec Miles ſtrenuus, niſi bella geſſerit. Multa homines in Muſæis excogitant, quæ rationi conſona, ac prorſus certa exiſtimant; ſed quando ad uſum deſcendunt, non ſolum abſurda, ſed penè impoſſibilia deprehendunt. Contra quamplurima (præcipuè ſi de curationibus & remediis loquamur) dum primò proponuntur, inutilia, rationique omninò contraria judicantur; vel quia hypotheſi noſtræ adamuſſim non quadrant, vel quia probabilem illorum rationem reddere neſcimus: Si tamen ad praxim & experientiam revocentur, utilia, & certa experimur. Subſidia igitur multò ampliora Medicinæ acceſſura fore ſperamus, ſi theoriæ, & praxi talia impoſterum utriſque dentur, qualia utriſque debentur.

CAPUT XII.

Methodus ad Tyrones de Morborum hypotheſi rectè conſtruenda.

§. I.

QUÆ fundata ſunt in natura creſcunt, & perficiuntur; quæ verò in opinione variantur, non augentur. Hoc ultimum accidere potiſſimum in re Medica, quando hypotheſi minus certæ, ac merè opinativæ innititur, quotidie obſervamus. Imò ſi diligenter quiſpiam inquirere velit, quid præ cæteris impediverit, quo minus, certum aliquod ſyſtema de re Medica determinari potuerit, non alia de cauſa factum id eſſe inveniet, quam quod Medici, vires mentis viribus experientiæ debitè accommodare atque adjungere noluerunt.. Ceſalpinus Italus acutiſſimus primus

omnium ſanguinis circulationem detexit, eamque 24. horarum ſpatio fieri judicavit, ut fusè notat quæſt. peripat. lib. 5. quæſt. 4. Quoniam tamen ſola mentis acie, ad præclarum hoc pervenit inventum, nec unquam opportunas eidem perficiendo anotomicas obſervationes, rerumque naturalium experimenta adhibuit; ideò nil mirum, ſi & operis argumentum reliquerit imperfectum, & ipſe velut Athleta quidam Dialecticus mentis viribus duntaxat confiſus ceciderit in arena. Quod animadvertens Harveus, non ſolum rationem, ſed experientiam ipſam hac de re conſulere voluit; idcircò tandiù naturam experimentis vexavit, tandiùque ſectionibus anatomicis laceſſivit, donec tandem ad veritatem fatendam coegerit; Et ità præter omnium expectationem ex quadam veluti miſtione rationis, & experientiæ æternum circulationis inventum complevit; quod ſanè tanquam nuncius veritatis trans Alpes, atque trans Maria, in omnes denique Medicorum omnium academias admirabili celeritate penetravit, & ab omnibus indiſcriminatim receptum fuit. Quibus ſanè de cauſis, puto eidem non eventurum quod ventis ſolet, qui cum vehementiſſimi ſint undè oriuntur, ad longinquas tamen regiones fracti ferè debilitatique perveniunt; ſed quod ingentibus, & peramplis fluminibus; quæ cum ab ortu ipſo magna ſint; perpetuo tamen aucta, & tumefacta progreſſu, eô majores undas volvunt, eo amplioribus feruntur alveis, quo à fontibus ſuis longiùs receſſerunt.

II.

Studia ſunt opinionis, non naturæ, quæ jactarunt hactenus Practicantes; ut reliqua ſileam, præſtò nunc ſit ſola febris, de cujus eſſentia tantæ hoc ſæculo excogitatæ ſunt hypotheſes, ut bilem moverent ſagacioribus? Jacobus Sylvius cum univerſa Bontekoei Schola judicavit, calorem non eſſe febris cauſam, ſed effectum, & ſymptoma; pulſumque celerem non eſſe unum ex ſignis indicantibus ſanguinem celerius moveri, ſed tardius; adeòque febrium omnium eſſentiam in coagulatione, ſivè incraſſatione ſanguinis conſtituit; hâc fretus opinione ſanguinis miſſionem in curatione febrium, nec non remedia calorem temperantia prohibet; laudat contra ſpirituoſa, volatilia, aliaque hujuſmodi ſomniatam ſanguinis coagulationem diſſolventia, quæ indifferenter quovis morbi tempore in omnibus febribus præſcribit, ut hypotheſi è cerebro, non ab hiſtoria facti deductæ ſatisfaceret. Helmontius, & parum ab eo diſcedens Campanella crediderunt febrem non eſſe morbum, ſed morbi remedium, à natura potiſſimum excitatum, ut peccantem materiem humoribus confuſam eliminaret; quamobrem decreverunt præcipuum curationis ſcopum in omnibus febribus eò potiſſimum collimare debere, ut ignis hic febrilis augeatur per calefacientia remedia, & naturam, ut ajunt, roborantia; quo faciliùs, citiùſque hoſtem cervicibus ſuis imminentem poſſit deturbare. Henricus Screta Dioclis ſententiam oblivione ferè conſepultam excitans, febres

omnes

omnes ab inflammatione viſcerum deducit; & cum inflammatio obſtructionem tubulorum, ſivè, ut ait, impeditum ſanguinis circuitum præſupponat, idcircò damnatis phlebotomia, purgatione, aliiſque nimium ſanguinis ardorem deprimentibus, ſivè refrigerantibus remediis, curationem illarum omnium inſtituit per medicamenta diſſolventia, ſpirituoſa, alchalia volatilia, & hiſce analoga præſuppoſitam viſcerum inflammationem, obſtructionemque reſolventia. Carteſiani Philoſophi ſuis innixi principiis, novam quoque febrium excogitarunt hypotheſim; putant illi, in naturæ ſtatu materiam ſubtilem veloci curſu maſſam ſanguinis continuò permeare, & recto tramite poros ejus percurrere; qua ratione naturales in humoribus fermentationes producit, & fovet; at ſi contigerit poros illos conturbari, & craſſiori ſubſtantia oppleri; materiæ ſubtilis velox, & continuatus tranſitus impeditur, hinc illa in ingentes concitata agitationes, quo priſtinum, ac liberum per maſſam ſanguinis iter recuperare poſſit, motus excitat in ſanguine vehementiſſimos; quos febrim appellant; pro cujus abſolvenda curatione, ea remedia neceſſaria judicant, quæ ſpiritu, & tenuitate ſua valeant craſſam illam materiem poros ſanguinis opplentem, & illorum rectitudinem ſubvertentem, diſcutere, ſolvere, & per ſudores, aliaſque naturæ vias eliminare, ut ita materia ſubtilis liberum iter nacta, non impetuosè, ſed leniter, & juxta naturæ leges per humorum ſubſtantiam, & ut aiunt, poroſitatem tranſmeare valeat.

III.

Sylvij le Boë, Bontekoei, Craanenij, Jones, Piens, aliorumque infinitorum de febribus hypotheſes, quæ ex Tranſalpinis potiſſimum ad nos devenerunt, omnibus ſunt notæ, nec iiſdem recenſendis fruſtra tempus impendemus; nota pariter eſt, & Galenicorum de febris eſſentia opinio, qui falsò imbuti præjudicio humores animalium viventium putreſcere poſſe, non dubitarunt aſſerere, quod præcipua febrium pars ab eorundem putredine originem ſuam deducat, vulgarique illa opinione decepti, quod humidum ſit productivum putredinis; ab aquæ potu tantoperè abhorrebant in febribus, ut permittebant ægrotantem in imminens potiùs vitæ periculum delabi, quam nè minimam aquæ guttam eidem tribuere; undè plurima in libris numerantur exempla eorum, quibus febre graviter æſtuantibus, cum aquæ potus omninò interdiceretur, cor, & pulmones arefacti, & prorsùs emarcidi fuerunt poſt obitum detecti. Hiſce adnotatis, quilibet animadvertere facilè poterit, inter tot novas opiniones, & nova ſæculi cogitata, nec certiorem curandarum febrium methodum habitam, nec illius naturam elucidatam, quin potiùs confuſam magis, ac perturbatam. Febris denique adhuc ardet, adhuc inquam? & in ſcholis, & in ægrotantum laribus; ejuſque incendia latiùs propagata ingemuiſſet Orbis, niſi inter tot Scriptores unus hoc ævo præluxiſſet Thomas Sydenhamius

artis noſtræ ornator, & ornamentum, qui ſepoſitis opinionum commentis ad obſervationes prorſus ſe dedit, & à prima ætate ad extremum uſque ſenium cum natura cohabitavit; qua ratione demum probabiliorem de febrium indole hypotheſim, curationemque patefecit; tantaque ingenij, & doctrinæ laude iiſdem curandis excelluit, ut à conterraneis ſuis medicus febrium vulgò eſſet nuncupatus; prout ab Anglis peregrinantibus pluries per Italiam audivi.

IV.

Si quis paulò diligenter nonnullas Recentiorum hypotheſes, earumque fundamenta examinaverit; fatebitur profectò Auctores illos, vel ad delectationem novo ſpeculandi genere afferendam motos fuiſſe, vel opportunas iiſdem efficiendis leges ignoraſſe. Tot namque hypotheſes (ex his judicari poterit de reliquis) de chylificationis natura hoc ſæculo prodierunt, quot experimenta, aut furno eduxerunt Chymici, aut è laboratorio naturæ Philoſophi experimentales: utrique ipſorum cum obſervaſſent, ex mixtione duorum, vel trium corporum prodire tertium quid coloris ſubalbi, non dubitarunt aſſerere, quod eodem propemodum artificio chylus in ventriculo elaboretur, & ad mutationem in ſanguinis naturam diſponatur. Et quod gravius his eſt indicationes curativas in cruditatibus, inapetentiis, aliiſque læſæ chyloſeos malis; quæ à diuturnis talium morborum, eorumque ſymptomatum obſervationibus peti debebant, ab exterioribus illis, ac fortuitis duntaxat rerum experimentis, & mixtionibus petierunt. Sed præterquam quod falſum eſt quod coctiones, ſeparationes, diſſolutiones aliæque in viſceribus animalium naturales functiones adamuſſim fiant, ac in furno chymico fieri ſolent; hic intempeſtivus tranſitus à duobus vel tribus experimentis cujuſcumque demum generis, ad formanda ſyſtemata generalia, non ſolum præcludit nobis viam, quæ ad detegendam cujuſlibet rei naturam rectà ducit; ſed novis in dies atque novis obruit erroribus in praxi medica exercenda.

V.

Neque quis putet, me malè adverſus hypotheſes affectum, paulò durius eaſdem præfato dicendi genere tractaſſe, quod idem eſt, ac in medicina ratiocinium negare. Nam, præterquam quod ſtudium illarum, dum naturæ legibus adamuſſim reſpondent ſemper proſecutus ſum, illudque aliis ſuaſi, ità nihil magis mihi cordi fuit in hoc opere, quàm hypotheſim obſervationi ſtrictius quàm antea adjungere, & aliqualem inter eas concordiam procurare. Quod verò moleſtus interdum, ac fermè putidus primo hoc libro fuerim, in afferendo de hypotheſibus judicio; effecit id tum nimius Medicorum in iiſdem hoc ſæculo excogitandis abuſus, tum præpoſtera ad curandos morbos earundem applicatio. Formica colligit & utitur, ut faciunt Empirici, qui hinc inde experimenta venantur, iiſdemque nec obſervatione repetita confirmatis, nec dilucido examinatis

ratiocinio, paulò poſt indiſcriminatim utuntur. Aranea ex ſe omnia fila educit, neque ullam à particularibus materiem petit, ita faciunt Medici ſpeculativi, ac merè ſophiſtici. Apis denique cæteris ſe melius gerit: hæc indigeſta è floribus mella colligit, deinde in viſcerum cellulis concoquit, maturat, iiſdemque tandiu inſudat, donec ad integram perfectionem perduxerit. Hoc genus Medicorum apis æmulum deſideratur in arte noſtra; nonnulli namque tantum abſtrahunt naturam, donec ad materiam potentialem, & informem pervenerint: Alii contra cum nimij ſint in particularibus ſenſui ſubjectis, nec ratione examinatis; tanta rerum confuſione, tantoperè interdum turbantur, ut nonnulla tanquam nimis humilia aſpernentur, nonnulla verò ut nimis ardua pertimeſcant.

VI.

Dum interdum conſidero vim, & effectus imaginationis Auctorum, qui ad novas excogitandas hypotheſes ſunt proclives; obſervo, duabus potiſſimum de cauſis ad hoc innovandi ſtudium compelli; vel ut aucupentur gloriolam, qua novi rerum, aut opinionum inventores cumulari ſolent, & qui Auctoribus parebant, ipſi inter Authores recenſeantur; vel potius cum diu lectioni librorum inſudaſſent, ut probabilem aliquam rerum rationem invenirent, nec eam inveniſſent; tunc ad res marte ſuo examinandas, de iiſque rationes reddendas ſe contulerunt. Quæ ſi contingebat, ut illis, vel aliis doctis Viris arriderent; majoris gloriæ avidi, ſuper eas integrum mundi, aut alicujus artis ſyſtema brevi ſtabiliebant. Et quoniam hi homines forti imaginatione ſunt prædíti, maximeque abhorrent audire ſervum pecus alienæ opinionis, ſuam mordicus tenent, cæteriſque omnibus certiorem exiſtimant. Si quid legendo, vel experiundo invenerint, quod vel minimum hypotheſim ſuam confirmat, non ſolum in ſuas partes trahunt, & hypotheſi variè confarcinant, ſed ſummis laudibus, tanquam rem certiſſimam deprædicant. Cæterum ingens ille amor ſyſtema ſuum æternum ſtabiliendi, ideas mentis mille modis confundit, & objecta rerum talia ſæpiſſimè illis repræſentat, qualia reperire cupiunt, non qualia re vera ſunt.

VII.

Sed ad rem. Hypotheſis ut perpetua ſit, & ſtabilis; neceſſe eſt ut non ab Authoris ſui mente omninò educatur, ſed ab ipſis rebus prodeat, ab obſervationibus, & certis naturæ phænomenis pendeat adamuſſim. Specimen hujus veritatis inter cæteros Philoſophantes nobis exhibent Aſtronomi. Totius Aſtronomiæ cardo eo potiſſimum vertitur, ut ex obſervatis primò corporum cæleſtium phænomenis, intellectus poſtea aſſurgat in theorias, ſive in hypotheſes ad normam Geometriæ accuratè delineatas; quibus animo præconceptis, doctèque examinatis, prædici demum, & calculo definiri poſſint corporum eorundem motus, ſitus, atque Syzigyæ. Primo igitur ingentem obſervationum ſeriem ſibi comparant Aſtronomi,

deinde in theorias aſſurgunt, ut probabilem illarum rationem reddant. Et quamvis complura, eaque inter ſe contraria cœli ſyſtemata conſtituerint, Ptolemaicum nempè, Copernicanum, Thychonicum, Semitychonicum, &c. in aſtrorum tamen prædicendis phænomenis, eorumque motibus ſupputandis; ideſt in prædicendis ecclypſibus, aſpectibus variis planetarum &c. ne minimum quidem in prædicenda adamuſſim veritate inter ſe diſcrepant. Hujus rei arcanum ex eo potiſſimum pendet quod quilibet Aſtronomorum, quamvis peculiarem aſtrorum theoriam ſuam quiſque animo conceperit; ſingulorum tamen theoriæ ab una eademque corporum cœleſtium conſtanti obſervatione prodierunt; nam quicquid obſervavit unus, obſervavit etiam & alter. Sola ratio (quæ ſub theoriæ nomine venit) cur illa tali modo appareant, & fiant, cum ab hominum voluntate dependeat; varia ſolet eſſe, prout varij ſunt modi concipiendi, & ſe explicandi ſingulorum hominum. Idcirco licet in ratione, ſive in theoriis diſcrepent, quoniam tamen ſingulorum ratio iiſdemmet cæleſtium obſervationibus inhæret; nil mirum ſi in prædicenda veritate concordes inveniantur.

VIII.

Aſtronomorum veſtigiis inhærere deberent Practici in efformandis morborum hypotheſibus. Hoc efficient, ſi prius idioma didicerint, quo natura loquitur, & modos quibus eadem exprimitur; ideſt longam in obſervandis juvantium, & lædentium eventibus exercitationem. Poſtquam igitur per diuturnas obſervationes innotuerit tale quid in aliquo morbo frequenter, ac perpetuò tali modo ſuccedere; tunc mens aſſurgat ad formandam hypotheſim, eamque ſtabiliendam ſuper prædictos conſtantes naturæ motus in hoc, aliove morbo tum producendo, tum ſanando. Hujus veritatis præter experientiam, aſſertorem habemus Dominum Sydenhamium in affectionis hyſtericæ determinanda hypotheſi. Putat hic hyſteriam produci à fracto, ac penè elanguido ſpirituum tono, cujus de cauſa in efferveſcentias, motuſque inordinatos adacti, hyſtericas convulſiones cum ſociis ſymptomatis producunt. Hypotheſim hanc non eduxit Vir clariſſimus è phantaſiæ ſinu, ut vulgò ſolent; ſed poſtquam pluries atque pluries obſervavit ſanguinis miſſionem, purgantia, ſyrupos acidos, aliaque hujuſmodi ſanguinis tonum enervantia remedia; necnon mærorem, vigilias, jejunia, cibos pravi ſucci, ſimileſque cauſas, aut attuliſſe, aut exacerbaſſe hyſteriam. Contra chalybem, theriacam, medicamenta exhilarantia, & ſpirituoſo-oleoſa, equitationem, & longam moram in aere ruſticano, vina herbis amaricantibus alterata, & ſimilia, eandem vel eradicaſſe, vel magna ex parte mitigaſſe; non dubitavit aſſerere, ac in hypotheſin aſſurgere, quod hyſteria producatur à fracto, ac penè elanguido ſpirituum tono, & maſsâ ſanguinis, nobiliori, ſive balſamica ſui parte de-

pauperata. Ab eademque hypotheſi indicationes curativas petendas eſſe conſtanter affirmavit, & experimentis comprobavit.

IX.

Quoniam præcipuum hypotheſeos munus eſt rationem reddere phænomenon in morbis apparentium, quo mens apertius procedere poſſit in hauriendis indicationibus curativis; neceſſe pariter erit, ut ea innitatur, ſive ut pronunciet per leges principij alicujus generalis, rebus omnibus communis, quodque ſit evidentiſſimum. Tale principium non aliud eſſe poterit, quam figura & motus. Figura namque talis eſt, qualis verè eſt, ſivè percipiatur, ſive non percipiatur à ſenſu; vel, ſive eo modo percipiatur quo eſt, vel quovis alio modò percipiatur: Motum pariter cum ſingula corpora ſuum habeant (quies abſoluta in corporibus non datur) per eumque omnes illorum alterationes, ſive in melius, ſive in deterius producantur; fieri vix poteſt, quin ratiocinia à primariis hiſce duabus corporum paſſionibus pendentia, certiora ſint aliis, principio alicui hærentibus longè diverſo. Patet id in theoria Recentiorum, quæ utpotè fundata legibus mechanices figuræ, & motus, felicius, certiuſque phænomena morborum ſolvit, quam Galenicorum theoria inanibus qualitatum primarum, aut occultarum commentis addicta. Obiter hic monendum in confirmationem antecedentis, atque etiam præſentis theſis, quod quamvis plures excogitari poſſent circa morborum generationem, curationemque hypotheſes, toto quod ajunt cælo inter ſe diverſæ, & aliquando quaſi per jocum fictæ; dummodò tamen ſingulæ eaſdem jactent ſtabiles, & continuatas morborum obſervationes; ſingulæ pariter æquè feliciter morbos curabunt, ſicuti nuper de Aſtronomis in re ſua animadvertimus.

X.

Certum eſt praxim à quadam veluti mixtione rationis, & experientiæ oriri, & per eandem confirmari: ſed ut tale inſtitutum feliciter, & ſine erroribus progrediatur; neceſſarium præcæteris eſt, ut altera alterius jus non immeritò ſibi arroget; ſed poteſtas judicandi, & decernendi in morbis, ſolis tribuatur obſervationibus: phænomena morborum ſolvendi, & rationem reddendi apparentium naturæ motuum concedatur hypotheſi. Quod ad me attinet, hypotheſi eouſque inhæreo, quouſque video naturæ veſtigiis adamuſſim reſpondere, à quibus ſi vel minimum receſſerit, relicta hypotheſi naturam ſequor, optimam ſemper Ducem. Nam cum ſpecificæ humorum alterationes, depravationeſque in ſingulis morbis, vix ac ne vix quidem penetrari poſſint ab humanæ mentis acie; curationes pariter eorundem dirigere cogemur non ad eſſentialem illorum naturam, ſed ad cauſam eorundem magis generalem; variando ſubinde curandi methodum, vel pro indicio naturæ ſpontaneo, quo in morborum eradicatione illa uti ſolet; vel experientiæ noſtræ repetitæ, qua demum certiores

evadimus, per quod medicationis genus quilibet morbus eliminari debeat. Sciant interea Tyrones, non aliud dari certius ſignum, hypotheſes, & ratiocinia noſtra eſſe vera, quam ſi, cùm ad praxim redacta ſunt, curationes morborum juxta illorum præſcripta feliciter ſuccedunt: aliter, nimis eiſdem credendum non erit. Quique hoc neglecto monito in penicioſos errores incident; magis atque magis ignarum Vulgus excitabunt ad obiiciendum nobis ſcomma illud turpiſſimum. *In medicina decantantur tenebræ, & Noctuæ philoſophantur Athenis.*

X I.

Non opinandum, ſed certò, & oſtenſivè ſciendum: Neque diſputandum, ſed experiundum quid natura faciat, aut ferat; & quod ipſi per ſpeculationes attingere non poſſumus, id in Natura impoſſibile non ſupponamus, artis noſtræ infirmitatem in naturæ calumniam vertentes. Sedulò, atque aſſiduè cogitandum nobis eſt, ut novi modi, & novæ leges detegantur pro ſanandis morbis incurabilibus; quorum nonnulli licet re vera incurabiles ſint; quamplurimi tamen tales ſunt ob noſtrarum virium tenuitatem, non verò ex impoſſibilitate eorundem; nam ſi pluries ab aliis Medicis curati ſunt, ut hiſtoriæ teſtantur, cur id perpetuò non fiat? non video. Novi modi, novæque leges detegantur, ut rectiùs, faciliùſque ſanentur ij, qui vulgò curabiles judicantur. Ut vita ad longam ætatem producatur, ſivè inveniatur methodus de retardanda ſenectuta. Ut vera ſanguinis, aliorumque humorum natura, ſivè genuina eorundem componentia tandem aliquando nobis innoteſcant: idque vel per analogiam cum aliis liquoribus animalibus, aut vegetabilibus, vel per inſpectionem microſcopio factam, ſtatim ac è corpore educuntur, eoſdem ſuper pellucidum vitrum extendendo, vel alia analyſi magis conformi. Ut reficiantur ægroti in ipſo mortis agone conſtituti: Nil enim turpius eſt, quam dum Medici ægrotum biduo aut triduo ante mortem tanquam incurabilem deſerunt; nec nova, atque nova remediorum genera, uſque ad ultimam vitæ lineam pertentant, nam quouſque anima corpori ineſt, ſemper aliquid ex admirabili arte noſtra utilitatis ſperandum. Ut remedia ſpecifica, & cuilibet morbo infallibiliter reſpondentia dignoſcamus; aliaque ſexcenta, quæ deſiderantur adhuc in arte præſtantiſſima: Atque ità novis eleemoſynis per manus noſtras humanam familiam dotet rerum Conditor, & Creator Deus.

CAPUT XIII.

Quanti interſit præcepta, ſivè certas conſtanteſque regulas ſtabilire, ad quas judicia ſua dirigere queat, in ambiguis morborum eventis hærens, perplexuſque Medicus.

§. I.

QUamvis ex antecedentibus theoriæ, & hypotheſes neceſſariæ ſint in Medicina tùm ad inveſtigandos morborum effectus, & cauſas, tùm ad methodum rectè dirigendam; Quoniam tamen dum ad ægrorum lectulos ſumus, ut de curatione quidpiam decernamus, frequenter expectationem noſtram deludunt; Et aliquando quæ circulationi ſanguinis (hypotheſi ſanè omnium certiſſimæ) contraria ſunt, aut videntur; ægrotis utilia deprehenduntur. Idcircò putamus, nil magis in arte noſtra opportunum eſſe, quam nova in dies inveſtigare præceptorum genera, ſivè ſententias quaſdam longo uſu, & matura confirmatas experientia, diagnoſin, prognoſin, curationemque morborum ſpectantes: utpotè quæ ob rationes ſuperiùs cap. 2. §. 7. 8. & ſeq. traditas, non ſolum rarò fallunt, ſed ſtatim, & abſque multis theoriarum ambagibus, veras, perpetuaſque agendorum indicationes nobis manifeſtant. Neque mea hæc opinio commentum eſt animi timidi, ac ferè ſemper dubitabundi, ſed ſcribendi, docendique methodus ab Hippocrate ſuis omnibus in libris, & poſt illum à ſagacioribus quibuſque Practicis conſtanter obſervata. Atque ſi certò non cognoviſſet Vir ille magnus præceptivam hanc methodum, tùm hominibus curandis, tùm confirmandæ Medicinæ, eſſe cæteris omnibus utiliorem, præſtantioremque; eandem profectò ità mordicus non retinuiſſet in exercenda praxi ſua, libriſque ut diximus, conſcribendis. Nos igitur illius veſtigia ſecuti, decrevimus nonnulla hîc exponere præcepta, quæ vel per optimorum librorum lectionem, vel per repetitam in variis Italiæ Xenodochiis obſervationem nobis certò innotuerunt; ut ità ad illorum exemplar Tyrones nova in dies atque nova præceptorum genera inveſtigare conentur. Sint igitur.

In principiis acutorum morborum ac inflammatoriorum purgandum non eſt, præſertim per cathartica vehementiora. Neque dicas multas febres ab adhibito purgante in principio ſtatim jugulari; nam re diligentiùs

conſiderata tales febres vel erunt ſynochæ leves, vel meſſentericæ à cibis pravi ſucci copioſiùs ingeſtis, & primis viis adhuc herentibus productæ; non autem verè acutæ, quæ tam brevi tempore non deſinunt, ſed Hipp. teſte 14. diebus citiùs aut ſeriùs judicantur. Et quoniam cauſa illarum in principio morbi confuſa eſt ſanguineæ maſſæ, eidemque altè immerſa (quod Antiqui ſtatum cruditatis vocabant) ac per conſequens ad depurationes impar; ſi tunc temporis purgans medicamentum propinaveris vel educes, quæ educenda non erant, vel jugulabis ægrotum, vel, quod frequentiùs obſervavi, febrem exacerbabis, & ſi fuerit ſimplex duplicabis; innumeraque produces ſymptomata, quæ antea vel non erant, vel erant mitiora.

Porrò initiis acutorum non ſolum purgandum non eſt; ſed neque diaphoretica volatilia, & reliqua hujuſmodi impetum facientia remedia exhibenda; ſanguis enim tunc temporis ſat ſuperque inflammatus, imò ad depurationes prorſus impar, ob cruditatem confuſionemque peccantis materiæ illum exagitantis; ab antedictis remediis, magis magiſque irritatur, & excandeſcit; Et exindè præceps ruit in caput, aut alia viſcera, in quibus lethales ſtagnationes, vel alia quamplurima producit ſymptomata, quæ antè illorum uſum non apparebant; utpotè deliria, vigilias, ſudores non judicantes, anxietates, angores, ſitim, & reliqua hujus generis: ipſe tamen nil frequentius obſervavi poſt purgans, vel aliud nimis impetuoſum remedium initio acutorum præſcriptum, quam febris exacerbationem, aut reduplicationem.

Inflammatione pleuræ, inteſtinorum, veſſicæ &c. laboranti, ſi derepente remiſerit dolor affecti loci; febris verò augeatur cum pulſu intermittenti, ac debili, & reliqua pariter augeantur ſymptomata; pro certo habeto, ſuperventurum paucis horis elapſis delirium, & delirium paulò poſt, mortem ipſam excepturam: in gangrænam namque deſiiſſe morbum denotatur.

II.

Pleuritici quibus abſceſſus fiebant ad aures, omnes ſanabantur, ut pluries vidimus.

Qui febrium initiis conatum vomendi habuerunt, & negligentia Medici, vel naturæ debilis impotentia, non vomuerunt; progrediente morbo graviſſimis correptos diarrhæis ſæpiſſimè vidimus.

Obſtructione viſcerum laborantibus, ſi facies naturalem, & vividum adhuc ſervat colorem, talium hominum curationem ſuſcipito, nam facilè ſanabuntur. Si verò facies à naturali ſtatu multum receſſerit, & pallor cum macie omnia occupaverint, ſi poteris curationem non ſuſcipias, taliter enim affecti non ſanantur; Uteri tamen cancro affectis aliter ſe res habet: in iis namque faciei color à naturali non recedit, ſed genas perpetuò roſeas habent.

In peripneumonia ſi febris, tuſſis, & reliqua ſymptomata exacerbentur quinta die, quò major exacerbatio; eo mors certior ſeptima die.

Si ructus acidum abſtine à vino, & ſanaberis; loco vini aquam aniſo, aut cinamomo alteratam ſumito; ſanatus verò, denuo vinum aſſumas.

I I I.

Iſchiade correptis, eadem hora, vel paucis elapſis à prima doloris invaſione, ſi purgans medicamentum dederis (ipſe uti ſoleo ſyr. de ſpina pontica cum vino) vix abſoluta hac, aut ad ſummum altera, quam propinaveris purgatione, æger certò ſanabitur; non ità verò, ſi morbus ad plures dies, & menſes fuerit protractus.

In morbis nunquam ab ægro diſcedas, niſi linguam inſpexeris: hæc ſtatum ſanguinis præ aliis ſignis, & apertiùs, & certiùs nobis indicat; reliqua namque ſigna ſæpiſſimè fallunt; hæc aut nunquam aut raro; Et niſi ſapor, color, aliaque linguæ accidentia ad naturalem ſtatum redacta ſint, nunquam ægrum tutum dato Adſtantibus, aliter malè conſules nomini tuo.

Quot diebus principium febris duraverit; totidem & augmentum, ſtatus, ac declinatio; & quale fuerit morbi principium, vehemens nempè, malignum, impetuoſum; vel contra lene, aut benignum, taliáquoqúe erunt, factâ comparatione, alia morbi tempora; Unde ex ſolo morbi principio, ſedulò, & ſagaciter conſiderato, prognoſticare poteris Adſtantibus durationem febris, nec non fauſtum illius, aut infauſtum eventum.

Apparentibus petechiis, nil amplius in primis viis movendum; Siquidem ipſa etiam enemata, eo tempore maximopere ſuſpecta ſunt.

Petechiæ quo tardiùs, & ferè circa morbi ſtatum erumpunt, eo meliores ſunt; ad criſim enim, & coctionem jam vergit morbus; & tunc cum apparent bezoarticis, & diaphoreticis magis magiſque promovendæ; vitando interea quantum fieri poteſt, alvi fluxum: Contra ſi appareant in principio morbi, malæ ſunt; inſignem namque ſanguinis fuſionem, diſſolutionemque oſtendunt.

In febribus intermittentibus, ſi ſecundus paroxiſmus erit vehementior primo; tertius verò maximoperè mitis: ſcias febrem circa quartum paroxiſmum totaliter ceſſaturam. Si verò quartus paroxiſmus vehemens fuerit: quintus verò magna ex parte remiſſior: tùm in ſeptimo paroxiſmo integra febris ſolutio expectanda.

Omnes qui extinguuntur febre aliqua intermittenti, circa initia paroxiſmi moriuntur; raro autem in augmento, ſtatu, & declinatione.

In febribus intermittentibus urina eſt intensè rubra, & colorem lateritium æmulatur; eſtque urina taliter colorata, ſignum ferè pathognomo-

nicum, & maximè familiare talibus febribus: Si urina profunda rubedine tincta ſit, & aëri expoſita ſedimentum lateritium deponit; pro certo habeas, morbum illum ſub quacumque demum ſpecie appareat, à fermento febrium intermittentium originem ſuam deducere, ut pluries, atque pluries obſervavimus.

I V.

Quamplurimis morbis remediorum uſus obeſt potius, quàm prodeſt; prodeſt contra motus, & in ruſticano aëre exercitatio. Conſtans eſt doctiſſimorum Medicorum obſervatio, nonnullos morbos pertinaces, & chronicos, præſertim à longo mærore, & animi pathematis productos, nullis aliis remediis celeriùs obtemperare, quam equitationi in aëre ruſticano.

In colica biliosa valdè pertinaci. In phthiſi cum fluxu colliquativo, & reliquis deſperati morbi ſymptomatis; In hyſteria, & affectu hypocondriaco inveteratis: demum in chronicis morbis, & à viſcerum obſtructione productis, poſt alia incaſſum tentata, non invenitur præſtantius, ac ferè herculeum remedium, quàm exercitium equo vehente factum; primò quidem ad ſtadia, deindè ad multa milliaria, idque horis potiſſimum matutinis, & apricante Cælo; prout ſanctè fatetur Vir magni nominis *Thomas Sydenhamius*; ſed multò antè ipſum *Hippocrates lib. de diæta.* Neque obſtat quod æger ſit nimium debilis, & viribus adeò proſtratis, ut ne quidem in lecto moveri valeat: ſiquidem in tali caſu exercitium inchoandum primò erit rhædâ ad pauca ſtadia; exindè verò ſenſim ad plura milliaria equitatione abſolvendum. Per hujuſmodi enim exercitium equitando factum, imi ventris viſcera pedetentim ſuccutiuntur (nam omnis equi ſuccuſſio, tota quanta eſt in imum ventrem equitantis terminatur, reliqua verò membra pauciſſimè exercentur) & per repetitas ſuccuſſiones elanguidus, ac prorſus flacceſcens fibrarum tonus reſtituitur; humorum, atque ſpirituum motus, vel imminuti, vel impediti excitantur; & quidquid hinc indè viſciditatis viſcerum glandulis inhæret, amiſſum circulum recuperat: quo pacto reſtitutis, atque poſt diuturnas equitationes exaltatis viſcerum fermentis non ſolum coctiones illorum, ſed ipſæ pariter humorum ſeparationes priſtinæ felicitati, ſalubritatique reſtituuntur, & peccans materies, tam longo tempore iiſdem inhærens, per opportunas demum naturæ vias foris eliminatur, &c. Hoc exercitationis arcanum, non eſt quod reticeam Popularibus Urbis Romæ, cujus atmoſphæra Jove humido, & nebuloſo ferè perpetuò ſordeſcens, ac proindè perexiguâ vi elaſticâ gaudens; nil mirum quod ſolidis humani corporis partibus flacceſcentiam, fluidis verò inertiam, ac veluti lentorem quendam afferre ſoleat; quâ quidem de cauſa inter cæteros morbos Almæ hujus Urbis Incolis familiares, tres illi à doctiſſimo Petronio de Victu Romanorum deſcripti, præcipuè ferociunt: capiplenium ſcilicet, ſivè aſſidua

capitis gravitas, virium laſſitudo, & alvi ſiccitas; Ex quibus omnibus abundè conſtat; in aëre Romano, tam ſolidarum, quàm fluidarum humani corporis partium motus, nimium languidos evadere; atque hoc nomine illius Incolis, magna ſalutis incommoda ferè perpetuò allaturum, niſi per forinſecus adveniens exercitium humorum, & ſpirituum motus excitentur, atque augeantur; quo poſſint per canales ſuos liberrimè excurrere, & ità reſtituto utriſque debito tono, coctiones, ſeparationeſque in viſceribus, & reliquis corporis partibus, juxtà naturæ leges inſtituantur.

V.

Peſſimum ſignum erit, ſi circa initia ſtatus morbi, urina rubicunda, & contentorum excrementitiorum copiâ valdè ſatura; ſenſim mutetur in tenuem, & pallidam: ſi pulſus evadat celerior, debilis, ac ferè vacillans: denique ſi quidam tendinum ſubſultus, præcipuè dum pulſum ægrotantis tangimus; loquacitas, inſomnia horrenda, & hujuſmodi alia ſuperveniant; Siquidem in tali rerum ſtatu, breviter expectanda erunt funeſta capitis ſymptomata, ut potè deliria, vigiliæ; comata, vel etiam aliarum partium mala; ſed præ ceteris febris in malignam mutatio.

Spirituum robur in febribus, ex pulſu certiſſimè, & fideliter ſumi poteſt; undè ſi robuſtus & æqualis ille fuerit, quamvis deliria, convulſiones, tremores, & prava alia generis nervoſi ſymptomata appareant, ſemper benè ſperandum: contrà ſi pulſus fuerit valdè celer, debilis, & vacillans, ut ut reliqua ſymptomata ſalutem promittant, ſemper timendum; cum tali namque pulſu mors præ foribus eſſe ſolet.

Omnes febricitantes quandiu ſputant, extra periculum ut plurimum ſunt in continuis æquè, ac intermittentibus: lingua ſordida ubique ſuſpecta.

Febris ſi phænomena illius ſpectes reliquis morbis eſt notior, ſi conſtitutionem & cauſam, omnium ignotiſſima.

Hydrope pectoris, vel abdominis, vel cachexia laborantibus, ſi color faciei rubicundus, ſivè mediocriter bonus, derepentè mutetur in lucidum, & plumbeum, æger repentina morte morietur paucis elapſis diebus aut menſe ad ſummum.

Filii Magnatum frequentiùs ex inutili remediorum copia, quam ex vi morbi pereunt, præſertim ſi acutè laboraverint &c. paucis utaris, & cum prudentia.

V I.

Iliacæ paſſioni ſi ſpontaneus alvi fluxus ſuperveniat, aut acuta febris, brevi morietur æger.

Apoplexiæ, aut epilepſiæ ſi ſuperveniat gutta ſerena, plerumque ſignum mortis eſt, vel vehementiæ morbi &c.

Iliacæ paſſioni quo fortiora adhibueris remedia, ſivè purgantia, ſivè

clyſteres magis irritantes, eo magis obſtruetur alvus, ob auctam ab illis fibrarum inteſtinalium criſpaturam, & contractionem, conferunt magis anodyna, emollientia, & diſſolventia.

Si Ileo ſupervenerint urinæ ſuppreſſio, ſtranguria, ſingultus, ventris inflatio, aut convulſiones, malum erit lethale.

Mania cum melancholia talem habent affinitatem, ut non rarò mania in melancholiam tranſeat, & initia melancholiæ frequenter maniacum quid habent, ut obſervavit *Dodonæus* Vir doctiſſimus.

Mulieres gonorrhæa laborantes, vel menſtruantes, circulum lividum, ſivè plumbeum ſub oculis habent, quod inter diagnoſtica morborum muliebrium reponendum.

Cum pulſu parvo, frequenti, & quaſi vacillante in acutis, & periculoſis morbis, mortuos potius, quàm ſanatos vidimus ægros.

Urina ſubjugalis (ideſt Bovum urinæ craſſæ, & turbidæ ſimilis) quando in acutis febribus, aut morbis apparet, ſemper mala capitis prænunciat: Si ea apparente pulſus ſint parvi & debiles, æger ad ſomnum inclinet, gravitate capitis afficiatur, &c. ſoporoſos affectus, & præſertim lethargum mox mox ſupervenientem prognoſticato ? Contra ſi vigiliæ, capitis dolores, ſitis, linguæ ariditas, ardores viſcerum & ſimilia cum tali urina vigeant, vel delirium, vel convulſiones, vel alios nervorum morbos jam jam imminentes prædicito ? Sicuti urina ſubjugalis mala eſt in acutis, ità contra bona in nonnullis chronicis, utpotè rheumatiſmo, doloribus articulorum, &c.

Tribus horis à prandio ſolent nonnulli affectionibus ſtomachi, ſed præſertim dolore, flatibus, cruditatibus, &c. tentari: Specificum in tali caſu expertus ſum pulv. ſt hom. Querc. ad dracm. ʒ. cum potu Caphe tunc temporis ſumptum, præſertim in humida corporis, viſcidaque humorum conſtitutione; multò magis ſi Æger intemperantiùs vivat. Tinctura cortic. lign. ſaſſafraſs cum ſpir. vin. facta, & ad duo cochlearia tunc temporis ſumpta, & etiam in die repetita flatus, ac ferè momento diſcutit. Tinct. hæder. terreſtr. cum eodem ſpir. eadem præſtat.

Oleum menthæ in omnibus ventriculi morbis eſt proficuum.

Febris hectica Gallicorum, quamvis pro deſperata videatur, faciliimè tamen tollitur, ablato luis gallicæ ſeminio per ſpecifica eidem opportuna.

Puerperis febri continua correptis, ſi ſuperveniat diſpnæa, ſivè difficilis reſpiratio, ſemper periculoſa, nam magna ex parte moriuntur.

Inter ſigna fœtus mortui in utero ab Auctoribus recenſita, certiſſimum, & ferè infallibile eſt teneſmus, ſivè crebra voluntas fæces dejiciendi, mulieri ſuperveniens, ut alibi quoque notavimus.

Icteri febribus ſupervenientes ſemper monſtri quid alunt, & rarò illæ ſunt ſine malignitate.

Dulcia malè olent in febribus, cave igitur quantum potes à ſaccharatis in illarum curatione, nam per ea exacerbantur; præſertim ſi hypochondriacis, hyſtericis, & pueris præſcribantur.

In malignis febribus præ cæteris conſiderandi ſunt oculi, lingua, & manus; lingua ſordida, & manus tremulæ in acutis, ſemper periculum portendunt.

In malignis febribus, in quibus à centro ad ambitum corporis noxius humor pellendus eſt, ante expulſionem reſpiratio laborioſa eſt, & ingentes præcordiorum anxietates adſunt; factâ expulſione paulatim declinant: idque in febribus petechialibus, morbilloſis, varioloſis, ſcarlatinis, & ſimilibus obſervavimus non ſemel.

Bubones quo citiùs in peſte erumpunt, eo meliùs; nam ità internæ partes à veneni labe præſervantur.

Pruritus narium eſt infallibile ſignum ſynochi ſimplicis, nec non lenis mador cutis: *ex Valſchmidio.*

Obſervavi lypiriam febrim ſuperveniente cholerâ ſtatim, ac prorſus feliciter pluries ceſſiſſe; non ità apparentibus ſudoribus, aut urina: cautè igitur procedendum cum diaphoreticis, & diureticis in tali febrium genere.

Cum petechiis nunquam ſalutarem vidimus ſanguinis hæmorrhagiam, præſertim ſi magnus graviſſimorum ſymptomatum aderit apparatus.

Obſervavi in febribus ex mutatione aëris Romæ, quod quando ſanguis mittebatur ex brachio, ſtatim ſuccedebat ſopor; non ità, ſi ex pede.

Obſervavimus in Xenodochio; omnes ferè ab acutis morbis evaſiſſe, quorum ſanguini venæ ſectione extracto cruſta alba, atque chyloſa ſupercreſcebat; contrà mortuos, quorum ſanguis valdè rutilans erat, ſivè cum ſuperficie nimium rubicunda. Romæ æſtivo tempore ann. 1693.

Omnes acutas febres per ſanguinis miſſionem curare incipio; ità mihi dictante experientiâ, & ſæpiſſimè obſervavi poſt ſanguinis miſſionem superveniſſe ſudorem cum levamine Patientis.

In malignis febribus dum ſanguis mittebatur ex brachio, æger in pejus ruebat, & totus morbi impetus ferebatur ad caput, undè paulò poſt deliria, ſopores, &c. contrà miſſo ſanguine ex pede melius habebant: idque obſervavimus Romæ in Xenodochio.

Guttas roſaceas, aliaſque faciei morboſas rubedines, irritis aliis, cauterium cruribus affixum ſanat, teſte *Mercuriali lib. de decoratione, cap.* 13. Idque mihi pro magno ſecreto dedit Patavij doctiſſimus illius Urbis Medicus.

In faciei morbis purgantia omnem quoque paginam abſolvunt, ut præter experientiam teſtatur divinus ſenex in Coacis. Perturbata alvus ut

pauca ſæpiſſimè ſubducat delet faciei exanthemata. Et lib. 2. de diæta Exinanita alvus humorem ex reliquo quidem corpore univerſo, ex capite autem potiſſimum ad ſe trahit, cum incaluit: Vacuatione autem capitis expurgantur oculi, aures, &c. ipſa tamen facies clarior fit, & nitidior: hæc ille.

Febres, quæ cum magna ſyncope, ſingultu, aut vertigine incipiunt, vocantur à Medicis ſyncopales, ſingultuoſæ, & vertiginoſæ: Harum curatio inchoanda ſtatim eſt vomitoriis, nam fomes febrilis in ventriculo latet, humor ſcilicet acris & erodens, qui tunicas ventriculi vellicando, & afficiendo, per conſenſum cor, diaphragma, aut caput offendit, undè præfata ſymptomata? Vomitorium in hiſce febribus mihi familiare, eſt ol. amigd. dulc. cum aqua tepida. Vomitu peracto dilutiſque per eum acribus ſalibus, ſtatim utor teſtaceis, dulcificantibus, & emulſionibus, cum ſero lactis, vel decoctione Flor. viol. & ità feliciter ſanantur.

In febribus, vel aliis quoque morbis, qui cum magna anxietate incipiunt, ægri inquieti ſunt, loco ſtare neſciunt, hinc indè per lectum agitantur, &c. præfatus acris humor tunicas ventriculi afficiens (undè tot mala?) accuſari quoque debet: Unicum remedium in talibus anxietatibus, & inquietudine eſt vomitivum antimoniale, ex croco metall. cum vino; vel aquâ tepidâ, & oxymell. ſcillitico: nàm abſoluto vomitu ſtatim liberatos vidimus, multò magis ſi cardialgia, & affectibus ſtomachi ſenſibiliter lædatur patiens: Poſt vomitoria ad præcautionem dari poterit pulvis Marci Cornachini, &c.

Quo febris magis ad ſtatum vergit, eo minus utendum eſt refrigerantibus, ne per ea criſis impediatur; Circa initia verò liberalius præſcribenda, nam tunc nimia febrilis caloris acuties, impetus, & orgaſmus, graviſſima minantur mala, niſi per prudenter repetita humectantia, & diluentia leniantur, motuſque ſanguinis ad eam reducatur mediocritatem, quæ abſovendæ depurationi ſufficiens eſt.

In lethalibus pulmonum morbis cum febre, & ſine febre ferè ſemper circa finem obſervavimus affectiones capitis; ſopores nempè, lethargum, vertigines, oculorum caligines, &c. Eryſipelate faciei laborantes vidi brevi curatos, poſt præſcriptum purgans remedium, ægri naturæ accommodatum; idque in ſecretis erat Medico Patavino mihi amiciſſimo.

Senes, alvus adſtricta juvat; Juvenes alvus fluida *ex Celſo.*

Qui pertinaci raucedine laborant, hectici moriuntur anno vix elapſo, ut bis obſervavimus.

Dolores capitis magna ex parte à ſtomacho fiunt, & ſi hæc ſedulo tibi conſtent, utere ſtomachicis, diætâ, & clyſteribus: Non intelligimus hîc dolores gallicos, & hemicranias inveteratas, quæ aliundè ducunt originem.

VII.

Naturæ monitis, parendum; & licet captum noſtrum fugiant, itidem parendum; ea namque non per fortuitas, ſed conſtantes & perpetuas leges progreditur. Id ex ſequentibus hiſtoriolis clarius patebit. Patavij vulneratur mulier ſclopeto minimis globulis onuſto circa finem coſtarum mendoſarum ſiniſtri lateris: vi ſclopeti fracta fuere oſſicula Balænæ, quæ ſuffulciunt pectoris induſium more muliercularum; in progreſſu curationis vulneris ſuperveniente graviſſima tuſſi, varia illorum oſſiculorum ramenta per tuſſim excrevit magna cum Adſtantium admiratione: quibus viis id fecerit natura, ignotum eſt. Sanato vulnere, corripitur Patiens intolerabili dolore inter utramque natem; dolorem excepit tumor, & inflammatio, quibus ad ſupurationem perductis, cum aperuiſſet lanceolâ affectum locum Chirurgus, præfatos globulos plumbeos thoraci vulnerato inflictos ex diſſecta parte prodire vidimus, magno item Noſtrûm omnium ſtupore, & ità paulò poſt perfectè convaluit Mulier, &c.

Vir eruditus Romæ, injecto ſibi clyſtere ex aqua tepida, hanc in inteſtinis omninò retinet, & paulò poſt per urinam totaliter reddit, abſque eo quod ne gutta quidem per alvum exeat: idque ſæpius illi contigit, ut mihi narravit. Huic obſervationi non abſimilis eſt illa Benivenij Florentini obſervat. rariorum cap. 7. ubi ait, quod Puer duodecim annorum poſtquam per ſeptem dies urinæ ſuppreſſione laboráſſet, eandem demum excrevit per alvum; & ſanavit. Diu inſudarunt Anatomici in detegendis viis, ab inteſtinis ad veſſicam recto tramite aquas ducentibus, ſed fruſtra? *Bonetus tom. 2. Medic. ſeptentr. f. 652. Tranſact. Angl. tom. 4. numer. 67. 30. Octobr. 1670.* de his ductibus ſivè novis canaliculis mentionem faciunt: ſed non adhuc veritas ex toto patefacta eſt, undè non eis plena fides præſtatur: Cæterum ſi quis aſſereret talia aquarum itinera per poros vaſorum, & membranarum ad veſſicam fieri; prout videmus vi purgantis aquas hydropicorum è cavitate abdominis in inteſtina intravaſari; benè nè? an malè ſentiret? apud Sapientes judicium eſto.

Vir quadragenarius hæmorrhoidibus obnoxius; in medio pectoris tumore duro, & prominenti diu conflictatus fuit, & irritis quibuſlibet remediis tum intra, tum extra per novem menſes adhibitis, de ſalute deſperabat: Superveniente derepente fluxu hæmorrhoidali, ſtatim ac ferè ad ſtuporem evanuit tumor pectoris ſupradictus & æger convaluit. Hic idem Patiens ob hæmorrhoidum ſuppreſſionem ſæpè corripitur rubris quibuſdam tumefactionibus in digitis manuum, & irritis quibuſvis remediis diù durant; ſed apparente hæmorrhoidum fluxu poſtridie evaneſcunt. Plura hic adducerem exempla de eximia utilitate, quam non obſtante ſanguinis circulatione, apertio venarum hæmorrhoidalium, præ aliarum venarum apertione afferre ſolet iis, qui hypochondriorum morbis, doloribus ſcilicet, & caloribus eorundem, gravitate lumborum, flatibus, tenſioni-

bus, borborygmis, aliiſque hujuſmodi naturalium viſcerum; & quàm plurimis vitalium, & animalium laborant, ſed quoniam *Hipp. l. de humor. & 6. Epidem.* commoda fluxus ſanguinis hæmorrhoidalis his verbis expreſſit, ideò plura dicere ſuperſedebimus: ait igitur Hippocrates. *Qui hæmorrhoidibus laborant, ij neque pleuritide, neque peripneumonia, neque ulcere exedente, neque furunculis, neque tuberculis à ciceris ſimilitudine Therminthi dictis, ac forte, nec lepra, aut vitiliginibus capiuntur.*

VIII.

Si pleuritici non repurgari incipiant quarta die, ſed febris augeatur cum aliis ſymptomatis, necnon magna ſpirandi difficultas cum ſtertore ſuperveniat; ſeptima die moriuntur: in hiſce pedes tumefieri ſolent ante mortem, & oculi caligant.

Calculum veſſicæ adamuſſim mentitur Scirrhus veſſicæ, ut bis in cadaveribus vidimus.

Urina craſſa, & ſedimentoſa, albicans, viſcida, matuliſque adhærens inter ſigna calculi in veſſica non infimum locum obtinet.

Qui anevriſmate interno laborant, vel ex ſputo ſanguinis, vel de repente moriuntur: Caveant hi omnes à nimio motu, venere, ira, liquoribus ſpirituoſis, & quicquid ſanguinis motum adauget, ac perturbat; utantur dicta lactea, cibis aliquantum viſcidis, & motu moderato.

Anevriſmata fiunt à rupta tunica arteriæ. Varices à rupta valvula in venis. Hydatides à ruptis valvulis lymphaticorum.

In omnibus pectoris morbis, ſed præſertim ſputo ſanguinis, & pleuritide tenuiſſima diæta imperanda, ne ſanguis nimio turgeſcens chylo in tenellas affecti pulmonis partes impetum faciat.

Pulſus durities ſemper comitatur pleuritidem, mollities verò alios pulmonum morbos: quod tibi ſit inter ſigna diſtinctiva morborum pectoris difficillimè cognoſcibilium.

Quandò in periculoſa, & mali moris febre parotis ſupervenit, nec adſint magnus dolor, aut ſuſpicio inflammationis, ſtatim utatur ferro candenti, quo pacto maligna materies ad exteriora magis magiſque protruditur, & per ſuppurationem ejicitur; aliter timendum ne morboſus fomes denuò retrocedat ad nobiliora viſcera, & mortem afferat: Laudat hoc inter cæteros Authores *Valeſius*, ipſeque aliquoties obſervavi verum, curante docto ſene Medico Patavij in Xenodochio. Parotis ſi ſymptomaticè oriatur, peſſimum? omnes enim moriuntur, ut præ ceteris obſervavit *Riverius*. Criticè ſi veniat, bona? Symptomaticam dicimus, quando ea apparente, ſymptomata adhuc vigent, & morbus ne minimum miteſcit, quin potius augetur.

Si quis tuſſiendo, alba quædam veluti granula excreaverit, & granula illa compreſſa digitis, ſummoperè fæteant, vomicam pectoris latentem

certò

certò denunciant, præſertim ſi alia quoque adſint ſigna, hi rupta vomica ut plurimum derepente moriuntur: ut obſervat *Foreſtus*.

Omnes aliarum partium ſuppurationes manifeſtantur per rigorem, & febrim ſupervenientes; ſola pulmonum ſuppuratio, ideſt vomica eorundem, clanculum, & ſine prædictis ſignis ſupervenit; quod ſeriò notent Juvenes.

Abſceſſus ad aures, & pedes in vomica pulmonum boni ſunt *ex Hippocrate*; nam per hæc duo loca, tanquam per duo præcipua emunctoria, ſecreto quodam modo ſolet ea expurgari.

Angina ſæpiſſime fit à menſium, aut hæmorrhoidum ſuppreſſione, quod ſedulò animadvertendum.

Si angina verè inflammatoria, & ut vocant ſanguinea, bina ſanguinis miſſione non cedat; cucurbitulas ſcarificatas ſcapulis imperato, & in melius ſtatim abibit ut pluries vidimus.

Mulierem frequenter anginæ obnoxiam, irritis aliis liberavi excitato cauterio in brachio: imò in morbis circa collum, & faciem proficua ſemper ſunt cauteria, & ſcarificationes ſcapulis, &c.

Anginæ occultæ ſi ſuperveniat dolor lateris, ceſſante magna ex parte circa collum, & fauces dolore, & difficultate tum ſpirandi, tum deglutiendi; anginam converſam eſſe in peripneumoniam ſignificat. Pernicioſa eſt hæc mutatio, nam ægri vel citò moriuntur, vel ſuppurantur. Ut *ex Hippoc.* obſervavit Dodonæus Vir doctiſſ. ſuis in obſerv.

I X.

In omnibus morbis, ſed præſertim acutis inflatio abdominis ſuperveniens, ac perſiſtens, imminentem mortem denotat, ut infallibili obſervatione frequenter nobis conſtitit in Xenodochiis per Italiam.

Ægrotantibus ſi frigida lingua obſervetur in acutis, aut aliis lethalibus morbis, paulò poſt ſupervenit mors. *Riverius obſerv. comunic. à Paquevo obſ.* 1. Nos etiam idem obſervavimus aliquoties.

Si in morbo aliquo appetitus ſit proſtratus, poſtea verò derepente ſuperveniat maximus, non procedente ulla criſi, nec imminutione morbi, paulò poſt morientur Ægri: ſignificat enim cerebri læſionem, & virtutis ſenſitivæ extinctionem: hoc *Sennerti* monito ipſe prognoſticavi poſtridie mortem in puella longo morbo detenta, uti revera evenit.

Quibuſcumque per morbos acutos, vel diuturnos, aut vulnera, aut quemvis alium modum extenuatis nigrabilis, ac veluti ſanguis niger per inferiora ſuperſederit poſtridie moriuntur. *Hipp. ſect.* 4. *aph.* 23. Nos quoque quater hoc prognoſtico mortem ægris denunciavimus in Xenodochio.

Fluxus alvi porracei, ac virides, vel mortem, vel diuturnum morbum ſignificant, ut repetitis vicibus vidimus, & potiſſimum in acutis.

Si febricitanti tumor magnus in perinæo fiat, iſchuriam, aut alvi ſup-

preſſionem producens lethale eſt ; gangrænabitur enim perinæum , & æger morietur. *Tulpius*, & *Couſ. in epidem.* Nos pariter bis veritatem hujus prognoſtici mirati ſumus.

Si febricitantes nullo modo dormientes , manentes tamen quieti ſine ulla quærela , & nullo modo loquentes , niſi interogentur ; etſi eis pulſus contrectetur , manus retrahunt tremulas , & ut aiunt , ecticantes : omnes moriuntur. *River.* in obſerv. Tales ægros ſæpiſſime in Xenodochio mortuos vidimus , &c. Ideò dum ægri pulſum exploras , ſemper obſerva an manus illius ſit tremula : nam malum erit grave , &c. & pauci certe ab eo evadent.

In acutis , & pernicioſis febribus ſemper inſpice faciem an receſſerit multum à ſtatu naturali : ſi nimium receſſerit , periculum time in ægro.

Pinnæ narium arcuatæ , & veluti elevatæ , cum naſo ſimo , & facie mala periculum mortis portendunt ; ut frequenti noſtra conſtat obſervatione.

Pulſus intermittens in una pulſatione præſentaneam mortem denunciat. Hoc *Galeni* præcepto ter , aut quater mortem præſagivimus variis ægrotantibus in Xenodochio acutè laborantibus.

Dum ſanguis mittitur in pleuritide , & non poteſt exire , vel ob ſummum dolorem , vel ob craſſitiem ; jube ægro ut vehementer tuſſiat , nam ſtatim exibit. *Tulpius* , &c.

Nemo Auctorum , quod ſciam , expertus adhuc eſt an china chin. per clyſteres injecta vim febrifugam communicet corpori. Ipſe nuperrimè eandem tentavi in puero quinquenni Romæ : hic duplici tertiana laborans, cum nulla prorſus remedia per os ſumere voluiſſet , & hac de cauſa in ſtatum ferè deſperatum ſalutis redactus eſſet ; iniecto mane clyſtere evacuante , poſt elapſum ſemihorium ab hoc , juſſi ut injicerent ſtatim alium clyſterem ex aqua hordei , & dracm. I. chin. chin. pulver. eumque repetendo ſingulis diebus ; poſt injectum tertium clyſterem ceſſavit omninò febris , & puer præter omnium expectationem priſtinæ ſaluti reſtitutus eſt. Hoc noſtrum tentamen ſtimulos addere poterit aliis Practicantibus , ad confirmandum magis , atque magis præſens argumentum.

X.

In pleuritide , & Puerperis tanquam peſtis fugienda ſunt purgantia.

Præcipui puerperarum morbi à ſuſcepto frigore oriuntur , ab animi paſſionibus , & victu copioſo , ac frigido.

In ardentibus febribus ſal prunell. ſpecificum eſt.

In anaſarca ſine febre unicè præſtant ſtuphæ ſiccæ , ſive ſudatoria in lecto, s a. facta.

Superpurgationem ſive hypercatharſin pericoloſam , & copioſam ſtatim ſedat theriaca ad dracm. I. circiter cum vino data , ut experti ſumus ex obſerv. doctiſſ. *Dodonæi.*

Duo maxima remedia in chronicis obſtructionum morbis ſunt chalybs, & rhabarbarum. Ego ità utor ℞. *chalyb. ſulphur. vel alterius, gr. xv. rhabar. pulv. ſcrup.* 1. *m. f. pil. s. a.* cui ſuperbibe brodium amarum, & diureticum: non poſthabita interim exercitatione horis matutinis.

Morbi chronici viſcerum naturalium magna ex parte ſanantur equitatione in aëre ruſticano, & locis amænis, præſertim ſi ex animi paſſionibus dependeant; adminicula namque quæ à remediis petuntur, fruſtranea interdum ſunt, quandoque verò noxia, quod quidem familiare eſſe morbis ex animo curis agitato pendentibus, ſeq. cap. dilucidabimus.

CAPUT XIV.

De Medendis animi Morbis, & inſtituenda eorundem hiſtoria.

§. I.

Omnes homines ſua cura vexat, & ſingulis incumbit dura neceſſitas, per dubios rerum caſus, & amaras humanæ vitæ ſollicitudines in hoc cæcitatis, ac tenebrarum carcere ætatem penè omnem traducendi. Quæ ſi vera ſunt, verum pariter & illud eſſe, quis non videt, quod ſcilicet magna morborum pars ab eo, quod ſingulorum cervicibus impendet curarum jugo, aut producatur, aut foveatur, præſertim in illis, qui fortuna utuntur lautiori; hi namque animi potius, quàm corporis motibus afficiuntur, eorumdemque corporis morbi, animi morbis frequenter augentur. Etenim ut optimè docet Seneca de tranq. anim. c. x. *Omnis vita ſervitium eſt, Aſſueſcendum itaque conditioni ſuæ, & quamminimum de illa querendum, & quicquid habet circa ſe commodi apprehendendum. Nihil tam acerbum eſt in quo non æquus animus ſolatium inveniat. Adhibe rationem difficultatibus; poſſunt & dura molliri, & anguſta laxari, & pravia ſcitè ferentes minus premere.* Quamobrem cautos, & diligentes eſſe velim Medicos in interpellandis ægrotis de cauſa occaſionali, præſertim de animi paſſionibus, neque, abſque ullo facto examine, ſingulorum morborum originem à repletionis, & cacochymiæ fabula indiſcriminatim deducant. Nam pro varietate cauſarum externarum, & occaſionalium, curatio quoque morbi variè erit dirigenda, ut fusè lib. 2. cap. de cauſis. Cæterum omnes morbos à repletionibus deducere velle, methodumque curativam ad eas ſemper dirigere, uti multi conſueverunt, à rei veritate ſummoperè alienum

puto. Multi fateor, ob repletiones, in morbos incidunt; ſed multò plures ob animi pathemata, & potiſſimum ſi, aut Patres familias, aut rei familiaris cura diſtenti, aut in dignitate conſtituti fuerint, aut in aula vivant; quorum plurimi longè alia cogitant, quàm ſtomachum crapula, & ebrietatibus quotidiè replere.

II.

Ad majorem hujus argumenti elucidationem tria ſolvenda erunt, ſcilicet, an paſſiones animi agant in corpus, quomodo agant, & quibus mediis curandi ſint morbi ab iiſdem producti. Quod agant certiſſimum eſt, & quotidiana conſtat experientia. Vidimus ann. 1690. dum Venetias navigabamus in Dalmatia Juvenem graviſſimis correptum convulſionibus, propterea quod inſpexerat ſolummodò alium Juvenem, dum epilepſia humi contorquebatur; De viribus imaginationis in organa corporis pleni ſunt Authorum libri, ad quos remittimus Lectorem. Multi cæteroquin ſani, & robuſti parcè atque timidè cibum ſumunt ob metum ne in cruditates & exindè in morbos delabantur; cum re vera ob illum ipſum vanum timorem, morboſamque imaginationem, non ſolum exiguum illum cibum malè digerunt, ſed ob hoc in morbos incidunt. Contra Fatui, aliique ſuæ ſalutis non admodum ſolliciti, quamvis nimium repleantur cibis, eoſdem tamen benè digerunt, optimaque fruuntur valetudine; quod præ cæteris obſervamus in Ruſticis, & Plebeis, quibus non ità gravis cum affectibus pugna, quique dolorum, curarumque ſenſum quadã vitæ negligentia ab animo norunt diſpellere. Hypochondriaci, melancholici, quique natura ſunt timidi, & incõſtantes, frequentius reliquis in morbos incidunt, eo quia affectus animi moderari rectè, aut coercere neſciunt, ut fusè inferiùs examinabimus. Et licet talium hominum morbi primo aſpectu pernicioſi & incurabiles videantur; ſanari tamen ſolent facilè, non quidem per nimiam remediorum copiam, ſed aut per grata amicorum colloquia, aut per honeſta Ruris oblectamenta, & equitationes frequentes, aut tandem per vivendi normam à ſagaci Medico inſtitutam. In principio peſtis multi hoc morbo corripiuntur, & pereunt, quia tanti mali timore, & publicæ calamitatis anxietate potius, quàm contagio eundem contraxerunt: Progreſſu verò ejuſdem repetita caſuum obſervatione impavidi, magiſque conſtantes redditi homines, non ità facilè corripiuntur, & ſi corripiuntur, faciliùs liberantur, ut Auctores fide digni obſervarunt. Mulieres ob timidum, & imbellem illarum ſexum, morbis ex animi pathemate obnoxiæ magis ſunt quàm viri, iiſdemque vehementius afficiuntur; ut præ cæteris deducitur ex morbis quos perpetiuntur Puellæ amoris ignibus flagrantes. Chloroſis frequentiſſimus illarum affectus irritis quibuſcumque medicamentis ſolo curatur Matrimonio, ut obſervavit doctiſſimus Panarolus Medic. Roman. Ex his aliiſque quamplurimis non abs re infertur, dari re vera morbos ab animi paſſionibus productos, & quod

imaginationis vis ſummoperè poſſit in iiſdem tum producendis, tum ſanandis.

III.

Qui laborant animi pathemate, corripi potiſſimum ſolent morbis ventriculi, ut inter cæteros obſervamus in mærentibus, qui conqueruntur primò de languore ventriculi, mox verò de inapetentia, oris amaritie, & ſiti circa horas matutinas, cruditatibus acidis, & nidoroſis, flatibus & tenſionibus hypochondriorum aliiſque læſæ chyloſeos malis. Ab indigeſto, vappidoque præfatis de cauſis chylo maſſa ſanguinis pedetentim inſicitur, & pro varia illius labe, varij ſuboriuntur morbi, ſive acuti, ſive chronici, & præſertim obſtructiones viſcerum, ſcorbuti, hypochondriacæ affectiones, &c. Studiis operam dantes, iiſdemque paulò acriter incumbentes, ex ventriculo quoque laborare primò incipiunt, ſenſim verò ex ſanguinis maſſa, & partibus ſolidis. Neque mirum, nam cum ob hoc nimium acres, & moleſtas cogitationes magna ſpirituum copia diſſipetur in utriſque, ventriculus iiſdem depauperatus, loco boni chyli, gluten acidum, viſcidum, & indigeſtum generat, & ex eodem talis pariter fit ſanguis, undè demum tot mala? Quamobrem pro corollario ſit; in morbis ab animi pathemate, proſpiciendum præ cæteris eſſe ſtomacho, primiſque coctionibus; nec non in exhilarandis, excitandiſque ſpiritibus oppreſsis, ac ferè conſopitis. Neque indiſcriminatim omnium morborum curatio à purgantibus & phlebotomiis, refrigerantibus, & humectantibus, uti apud multos invaluit uſus, inchoanda.

IV.

Si quis morbus, durante animi paſsione, ægrum corripuerit, ſolet interdum tandiu durare, quandiu ipſa animi paſsio; & potius in alienæ ſpeciei morbum mutabitur, quàm ægrotantem liberum relinquet. Id præ cæteris obſervavi nuper in muliere quadragenaria; hæc ob graviſsimas animi paſſiones incidit in copioſum ſanguinis ab utero profluvium, à quo evaſit poſt varia remedia per tres menſes adhibita. Sed quoniam per integrum penè annum iiſdemmet animi curis, multoque vehementioribus obnoxia fuit; idcircò poſt ſanatum ſanguinis profluvium, correpta ſtatim eſt fluore uterino interdum albo, interdum verò variegato. Fluore hoc ſuppreſſo ſupervenerunt angores cordis, anxietates pectoris, extrema virium reſolutio, macies, inapetentia, ſitis, lenta febris, defluvium capillorum, & ſimilia, quibus per ſex menſes, irritis quibuſlibet remediis, laboravit. Ad cumulum malorum acceſſerunt demum tumores pedum primò, mox verò aſcites, & denique totius corporis leucophlegmatia, quibus per quinque menſes miſerrimè affecta, & animi curis ferè detrita, migravit tandem ad Superos.

Quoniam ſpiritus ab affecta mente ſummoperè turbantur, & afficiuntur, & ferè ſemper diſtracti hinc indè ſunt; nil mirum ſi hac de cauſa me-

dicamentorum quoque vires infringantur, eaque corrumpantur potius in ſtomacho (ſpiritibus depauperato) quam deſideratum levamen ægrotantibus afferant: Vita namque quandiu in perturbatione eſt, remedia nequicquam proficiunt, & licet ea recipiat, viribus tamen illorum non auſcultat. Morbi igitur ab animi pathemate pendentes, blandè ac leniter tractandi ſunt, à nimia remediorum copia, & vehementia quam maximè abſtinendum. Spirituum cura præ cæteris habenda, atque ſi oppreſſi fuerint, excitandi; ſi acres, & irritati, demulcendi, ſi aliter affecti, aliter tractandi per remedia cuilibet illorum affectioni opportuna, & præcipuè per cibum optimi ſucci, & vina exhilarantia pro ægroti temperie parcius aut uberius aſſumpta.

V.

Quantum ad modum mechanicum, quo animi paſſiones morbos producunt, duo difficillima ſolvenda eſſent problemata; primò quidem quomodò, & quantum humores & corporis temperies agant in animam, ejuſque motus immutent; ſecundò, quomodò & quantum animi motus immutent corpus; & in illud agant; Sed quoniam præclara quæque ingenia ſingulis ætatibus, fruſtra circa hoc fuerunt occupata, & præter *Carteſium* pauci admodum veriſimile quidpiam attulerunt, putamus nos hiſce arduis prætermiſſis, & ad curationem morborum parum ſpectantibus, neceſſarium eſſe ea inveſtigare, quæ nudam puramque ſpectant hiſtoriam cujuſcumque animi pathematis, & morborum ab eo productorum; utpotè quæ à paucis in arte noſtra tentata huc uſque ſunt. Deſideramus itaque hiſtoriam morborum ab animi curis provenientium; in qua ſcilicet explicetur, qui potiſſimum morbi à quovis animi motu oriantur, quibus concomitentur ſymptomatis, quomodò augeantur, & quomodò declinent, quantum durent, aut in qualis ſpeciei morbum mutari ſoleant, quibus remediis leniantur, quibus exacerbentur, quæ medendi methodus ſingulis opportuna, & ſtabilis detecta ſit, & innumera alia, quæ deſiderantur, ut diximus. Nam ſicuti mæror nil aliud frequentiùs producit quàm diarrhæas, quæ diù perſiſtente mæroris cauſa, evadunt incurabiles, iiſque demum ſuperveniente febre erraticâ, & atrophia, ægros è medio tollunt. Ad iram pariter diarrhæa ſupervenit, & ſi hæc non ſuperveniet, febris ſuperveniet, dummodò ingens fuerit ira. Mæror & reliqua animi pathemata immediatè producere poſſunt malignas febres, ut obſervamus in obſidione Urbium, quo tempore malignæ febres in magna copia, magiſque quam unquam alias periculoſæ graſſantur, idque ſanè ob mærorem obſeſſorum Hominum, ut putant doctiſſimi ex arte Medica Viri. Sed quantùm dominentur paſſiones, præ cæteris timor & metus in naturam fluidorum & ſolidorum noſtri corporis vidimus in hoc proximo terræmotu, qui ſucceſſit die 14. præſentis menſis Januarij 1703. hora 2. noctis Romæ: quo tempore additiones ad omnia opera noſtra proximè edenda Lugduni

facimus. Licet hic terræmotus Romæ inſolitus neminem occiderit, nec multum paſſa ſint ædificia : nihilominus tamen taliter Romanorum mentem perculſit timor, ut hoc menſe plures febre præ timore correpti periere, mulieres quamplurimæ abortivere ; & qui tunc ægroti in lecto jacebant, morbum exacerbari manifeſtè, in iis obſervavimus. Eo die facta fuit conjunctio maxima Martis, Jovis, & Saturni in Ariete. Et ſicuti durantibus animi ſollicitudinibus, morbi qui producuntur, aut difficulter tolluntur, aut in alterius ſpeciei morbos mutantur, ut ſupra adnotavimus; ità quamplurima hujus generis ad hiſtoriam horum morborum ſpectantia facillimè detegerentur.

V I.

Reſtant nunc dicenda nonnulla de curatione illorum. Et quidem in ipſo limine fatendum, illam penè omnem in ægrotantis animo moralibus virtutibus patientiâ nempè, fortitudine, prudentia, tranquillitate, & reliquis optimè munito, ac inſtructo repoſitam eſſe : Quod, ſi non fiat, omne genus remediorum, omneſque Medicorum conatus inutiles propemodum erunt, ac vani. Quæque in pharmacopoliis medicamenta dicunt exhilarantia, anti-melancolica, cor, aut memoriam confortantia, ingenium acuentia, &c. adinventa ſunt ad quandam veluti pompam artis, quàm ut valeant atras ab animo curas diſpellere, vel jacentem illum attollere. Fateor tamen ea remedia aliquid poſſe contra morbos animi, quæ ſtatum ſanguinis funditus immutare valent, quæque non ſuperficialiter agunt, ſed fluidarum æquè, ac ſolidarum corporis partium intima quæque loca pervadunt. Inter hæc ſunt balneationes frequentes, delectus ciborum quorundam particularium, ſive diætæ morbo accommodatæ. Exercitia tempeſtiva ; Migratio in exteras Regiones ; Venationes in amænis locis, & propè maris littora. Mora diuturnior in aëre ruſticano, frequenteſque in eodem equitationes. Pariter Uſus muſices, ſaltationis, & ſimilium, in idem coincidunt ; quæ quidem omnia blanda animi oblectatione, morboſam quoque corporis conſtitutionem ſenſim reſtituunt, turbatoſque imaginationis motus in priſtinum reducunt. Quoniam verò ſæpè morbi animi oriuntur à nimia animi intentione, & eodem ſemper vitæ tenore ; ſerio nempè, negocioſo, & gravi, nullis interpoſitis debitis oblectamentis, & quiete, id tanquam peſtis fugiendum eſt, potiſſimum ab iis, qui in negocioſa ſunt vita : Hæc autem quoniam optimè animadverſa ſunt à Seneca Divini ingenij Viro ; audiamus, quæ optimus hic civilis vitæ Magiſter ad medelam animorum expertus eſt, ait itaque.

Miſcenda tamen iſta, & alternanda ſunt ſolitudo, & frequentia ; Illa nobis facit hominum deſiderium, hæc noſtri, & erit altera alterius remedium ; Odium turbæ ſanabit ſolitudo, tædium ſolitudinis turba ; Nec in eâdem intentione æqualiter retinenda mens eſt ; ſed ad jocos revocanda. Cum pueris Socrates ludere non erubeſcebat, & Cato laxabat animum vino, curis publicis fatigatum;

& Scipio triumphale illud, & militare ſuum corpus movebat ad numeros. Imò ut antiqui Viri ſolebant inter luſum, ac feſta tempora tripudiabant, non facturi detrimentum, etiam ſi ab hoſtibus ſuis ſpectarentur.

Danda eſt remiſſio animis, meliores, acrioreſque requieti ſurgent: Animorumque impetum aſſiduus labor frangit. Vires recipient paullum reſoluti, ac remiſſi. Naſcitur ex aſſiduitate laborum hebetatio quædam, & languor; Nam, & ſomnus refectioni neceſſarius eſt, hunc tamen ſi per diem noctemque continues, mors erit. Legum Conditores feſtos inſtituerunt dies, ut ad hilaritatem homines publicè cogerentur, tanquam neceſſarium laboribus interponentes temperamentum. Et magni Viri ſibi menſtruas certis diebus ferias dabant. Quidam omnem diem, otium inter, & curas dividebant. Ita Aſinius Pollio Orator magnus faciebat, quem nulla res ultra decimam horam retinuit; nec epiſtolas quidem poſt eam horam legebat, ne quid novæ curæ naſceretur, ſed totius diei laſſitudinem duabus illis horis ponebat.

Indulgendum eſt animo, & dandum ſubinde otium, quod alimenti loco ſit, ac virium; In ambulationibus apertis vagandum, ut Cælo libero, & multo ſpiritu augeat, attollatque ſe animus. Aliquando vectatio, iterque, & mutata regio vigorem dabunt, convictuſque, & liberalior potio. Nonnunquam, & uſque ad ebrietatem veniendum, non ut mergat nos, ſed ut deprimat. Eluit enim curas, & ab imo animum movet, & ut morbis quibuſdam, ita triſtitiæ vinum medetur, & liberat animum curarum ſervitio, & aſſerit eum, urgetque, & audaciorem in omnes conatus facit. Sed ut libertatis, ita vini ſalubris moderatio eſt. Aliquando enim in exultationem, libertatemque extrahendus eſt animus, triſtiſque ſobrietas removenda pauliſper. Nam ſivè Græco Poetæ credimus, aliquando & inſanire, jucundum eſt; ſivè Ariſtoteli nullum magnum ingenium, ſine mixturæ dementiæ fuit. Non poteſt grande aliquid, & ſupra cæteros loqui, niſi mota mens. Cum vulgaria, & ſolita contempſit, inſtinctuque ſacro ſurrexit excelſior, tunc demum cecinit aliquid grandius ore mortali. Non poteſt ſublime quicquam, & in arduo poſitum contingere quamdiu apud ſe eſt. Deſciſcat oportet à ſolito, & efferatur, & mordeat frænos, & rectorem rapiat ſuum, eoque ferat, quò per ſe timuiſſet aſcendere. Seneca de tranquillitate anim. cap. 15.

VII.

Quod autem tota vis curationis in morbis animi, reſideat in animo ipſo, ex ſequentibus, quæ per experientiam innotuerunt, patebit. Aſſerunt docti Viri, plures morbos, irritis quibuſcumque medicamentis, ſola demum ægrotantis patientia, animique tranquillitate fuiſſe ſuperatos. Hinc eſt, quod qui curis domeſticis ſummoperè diſtenti, aut animi paſſionibus affecti ſunt, ſi corripiuntur morbis, vel difficulter ab iis evadent, vel graviter, ac modis quibuſdam inſolitis afficientur; niſi dictas cauſas vel omninò diſpulerint, vel debita tranquillitate fuerint moderati. Idque ab omnibus Medicis notatum velim, dum ſuis ægrotantibus adſident; nam ſi id contingit, remedia nequicquam proſunt, imò fortaſſe nocebunt, ſi

tau

aut vehementia, aut in magna copia præſcripta fuerint. Mulieres quæ formidoloſæ non ſunt, non adeò faciliter fætum in utero ſignant, nec nimium imaginationis affectibus ſubjacent. Vir conſtans, & immotus animo, quique

. . . . *mediis tranquillus in undis.*

ſublime illud & heroicum *NEC SPE? NEC METU?* perpetuò repetit; raro incidit in morbos ex animi pathemate, & ſi incidet, eadem felicitate qua circunfuſos humanarum perturbationum tumultus ſuperat, ſuperabit & illos, atque ſanè ſine ulla Medici, aut medicamentorum ope. Contra timidi, molles, delicatuli, iracundi, impatientes, quique animum malè affectibus mancipant, non ſolum frequentius cæteris in morbos incidunt, ſed iiſdem gravius quam reliqui ægrotant; ingenſque Medico faceſſunt negotium, eo quia aſſidua illa curarum inter ſe velitantium pugna morbi ſenſum perpetuò refricant, & per continuas ſpirituum turbationes mille modis ordinariam, debitamque morbi ac ſymptomatum periodum variant, atque perturbant. Porrò multi quamvis graviter vulnerati fuerint, quoniam tamen patienter, & impavidè ſuſtulerunt vulnera, brevi ac feliciter curati ſunt; dum alii quamvis leviter vulnerati, ob conceptum exindè horrorem, & ex timiditate deſperationem, paulò poſt perierunt. Nonnulli morbos leviſſimos indignatione, & impatientia in diuturnos aut lethales commutant; ità tuſſis ex indignatione, atque ex abuſu tuſſiendi facta, facillimè in phthiſin delabitur. Contrà alii morbos re vera graviſſimos ſtrenuè ſuperarunt; non alia prorſus de cauſa quam quod eoſdem heroica animi conſtantia, & tranquillitate ſuſceperunt; imò tanquam præcipua corruptionis noſtræ monumenta patienter ſuſtulerunt. Et certè ſi in aliis rebus humanis perferendis divina animi vis, atque conſtantia neceſſaria eſt; in perferendis morbis non neceſſaria tantum, & utilis profectò eſt, ſed ipſius curationis adjumentum. Conſtantia revera virtus eſt in civili vita præ omnibus aliis magis optanda, nam multa inde fluunt emolumenta, & quamdam veluti venerationem conciliat, ut egregie docet magiſter meus Seneca, qui t. 2. epiſt. 41. ſic ait. *Si hominem videris interritum periculis, intactum cupiditatibus, inter adverſa felicem, in mediis tempeſtatibus placidum, ex ſuperiore loco homines videntem, ex æquo Deos, non ſubibit te veneratio ejus? Nonne dices iſta res major eſt, altiorque quam ut credi ſimilis huic, in quo eſt corpuſculo, poſſit. Vis iſthuc divina deſcendit; animum excellentem, moderatum, omnia tanquam minora tranſeuntem, quicquid timemus, optamuſque ridentem cœleſtis potentia agitat, non poteſt res tanta ſine adminiculo numinis ſtare. Itaque majore ſui parte illic eſt, unde deſcendit, &c.* Sed hanc ſupremi numinis in nobis præſentiam idem Seneca eadem epiſtola multo elegantius expreſſit his verbis. *Bonus vir ſine Deo nemo eſt. An poteſt aliquis ſupra fortunam, niſi ab illo adjutus exurgere? Ille dat conſilia magnifica, & erecta. In unoquoque virorum bonorum habitat Deus,*

V

quis autem Deus, ignoro? O pulchra! ô divina Senecæ verba! Conſtantiam itaque præ cæteris opto in ægris meis ad perferendos morborum inſultus; ſi citius, commodiuſque ſanari velint. Conſtantis enim Viri proprium eſt mederi malis, non iraſci, &c.

Ad quod animadvertens idem Seneca meus, taliter loquitur epiſt. 67. *Demetrius noſter vitam ſecuram, & ſine ullis fortunæ incurſionibus mare mortuum vocat. Nihil habere ad quod exciteris, ad quod te concites, cujus denuntiatione, & incurſu firmitatem animi tui tentes, ſed in otio inconcuſſo jacere, non eſt tranquillitas, ſed malacia morbus eſt. Attalus Stoicus dicere ſolebat. Malo me fortuna in caſtris ſuis, quam in deliciis habeat? Torqueor, ſed fortiter. Bene eſt: occidor, ſed fortiter: bene eſt. Uror, ſed invictus. Quidni optabile ſit, non quod urit me ignis, ſed quod non vincit? &c.*

Animi igitur ſecuritas, & conſtantia, cæteris aliis præſidiis ad ſalubrem, & longævam vitam præcipuè conducunt: hoc enim proprium eſt rerum humanarum ut nunquam eodem tenore conſiſtant, ſed ſingulis momentis mille ſubjiciantur mutationibus: cujus veritatis optime gnarus Virgilius cecinit in æneid.

O paſſi graviora, dabit Deus his quoque finem, durate: & rebus voſmet ſervate ſecundis.

VIII.

Certum igitur eſt, quod morbi ab animi curis & ſollicitudinibus producti, difficulter cedere medicamentis poterunt, niſi tranquilliori reddita mente, & de affectibus jam triumphante, ſpiritus turbulenti & quaſi furentes, priſtinam quietem, & harmoniam nanciſcantur. Idcircò quando morbus aliquis remediis debitè præſcriptis cedere nolit, inſolitiſque quibuſdam modis, atque à ſui natura valdè remotis progreditur; ſuſpicandum erit de occultis animi paſſionibus, de quibus certior fieri poterit Medicus ab Adſtantibus, & amicis ipſiuſmet ægrotantis. Interdum ſuſpicabitur de lue gallica, vel ſi mulieres ſint, de fomite hyſterico; ſi pueri, de vermibus: ſed de his inferiùs lib. 2. cap. de cauſis. Ex his tanquam per corollarium deducimus, quod qui moleſta quæque patienter ferunt, exercitiis utuntur tempeſtivis, & in victu ſobrij ſunt, difficillimè in morbos incident; & ſi incident, conſueta animi tranquillitate & patientia, nec non ſagaci remediorum uſu, brevi eoſdem eliminabunt. Deducitur pariter quod Medici, qui animi pathemata in ægris peritè ſuperare noverint, illi morbos eorum vulgò habitos incurabiles feliciter eradicabunt. Cæterum animadvertimus methodum hanc tunc potiſſimum adhibendam, quando ægri ſunt mentis compotes, neque gravibus, malignis, acutis, aut cum delirio conjunctis morbis afficiuntur; quod ſi hæc aderint, remediis utendum cuilibet morbo opportunis; ſemper tamen quantum fieri poſſit blandè ac leniter tractandi, nam cum à ſpirituum, humorumque turba-

tionibus tales morbi ut plurimum oriantur, per fortia medicamenta flammam oleo extinguere tentabimus.

Conſtat ex antecedentibus, quantum poſſint animi paſſiones in morbis, tum producendis, tum fovendis, quantum contra conſtantia, & animi tranquillitas in iiſdem ſuperandis; quoniam verò talia præſidia, non niſi ab ipſo ægrotantis animo magnam partem peti poſſunt, ut fusè probavimus ex Seneca l. cit. & aliis; reſtat nunc ut quæ ad Medicum expectant, exponamus: Præcipua Medici ſagacitas, & ſolertia in dirigendo ægroto animi paſſionibus laborante, eò potiſſimum ſpectare debet, ut jacentem ejuſdem animum, quibuſvis artibus attollere procuret; idque vel blandis eum leniendo colloquiis, vel gratis recreando medicamentis, fingendo quod talia remedia ſummoperè valeant, ad morbum illius unicè eradicandum; vel humanæ mentis præſtantiam, & ſublimitatem deprædicando, quæ vix pati poteſt, ut ſyderea origo ſua ab imperio ſenſuum deprimatur, qui auctores in nobis ſunt confuſæ, & perturbatæ vitæ; vel tandem ſi curis domeſticis domus, Liberorum, Patriæ, aut Dignitatis graviter obnoxius fuerit, Ruris oblectamenta eidem ſuadendo, utpotè præcipuum curarum pharmacum, & anodinum. Cæterum in hujuſmodi ægris curandis præſtare maximoperè debet Medicus, ut quæcumque remedia aut præcepta curationem ſpectantia ægroto proponit, ea tali arte, & intrepida dicendi libertate proponat, qua illum ad patientiam, & tranquillitatem componere, & ad ſummam medicamentis præbendam fidem hortari valeat. Siquidem fateri vix poſſem, quantum verba Medici dominentur in vitam ægrotantis, ejuſque phantaſiam tranſmutent; Medicus namque in ſermone potens, & artium ſuadendi peritiſſimus, tantam vim, dicendi facultate medicamentis ſuis adſtruit, & tantam doctrinæ ſuæ fidem in ægro excitat, ut interdum vel abjectiſſimis remediis difficiles morbos ſuperaverit; quod Medici Doctiores, ſed in dicendo languidi, molles, ac penè emortui nobilioribus pharmacis præſtare non potuerunt: Hinc etiam fit, ut diverſi Medici, ab iiſdem remediis, non eoſdem experiantur effectus, ſed alij fauſtos, alij infauſtos; ſiquidem alij fidem, & ſpem in ægro excitare optimè norunt, dum alij inefficaces, ac penè elanguidi, illius imaginationem ne quidem attingunt. Inter ſolatia ægrorum animo laborantium, magnam vim obtinet Muſica, ut omnibus conſtat. Hinc notandum eſt, quod affert Alexander ab Alexan. dier. genial. lib. 6. cap. v. dicens: *Aſclepiadem nulla re magis, quam ſimphonia, & vocum concentu Phreneticos, mente imminuta, & valetudine animi affectos, reſtituiſſe ad priſtinam ſanitatem, &c.*

CAPUT XV.

Parænesis ad Medicos de investiganda, & stabilienda medendi methodo Popularibus suis præ cæteris accommodata. Ubi obiter de natura Aëris Romani, curandisque Romanorum Morbis.

§. I.

SIcuti pro climatum, & victus rationum varietate, varia in hominibus oriuntur temperamenta, ità pro varietate temperierum, medendi quoque methodus aliqua ex parte varianda erit, aliter innumeri in praxi medica committentur errores. Quæ cum vera ſint, ſummoperè miror quarumcumque Regionum Medicos negligentes hucuſque fuiſſe in inveſtiganda Medicina indigena, ſivè medendi methodo, & medicamentis Popularium ſuorum naturæ potiſſimum convenientibus, nec non in deſcribenda hiſtoria morborum quibus illi frequentius obnoxii ſunt; ſed indiſcriminatim iiſdem medeantur per præcepta quædam generalia, & medendi methodum, quæ fortaſſe commoda eſt illis in Regionibus, in quibus Authores ſcripſerunt; ſed incertum an in omnibus. Exactiſſimas Regionum novi Orbis hiſtorias, & hiſtorias naturæ univerſales perficiunt; Hiſtoriam verò Regionis, & Patriæ, cui vitam debent, & ſanguinem, nec inveſtigant nec tenent: Trahimur peregrinis, & exoticis, domeſtica verò, & indigena deſpicimus. Una, eademque methodus, ſivè remedia præſcribendi, ſivè diætam inſtituendi ſingulis Regionibus non quadrat, ſed varia variis; aliter enim in morbis curandis tractandi ſunt Itali ſub aduſto climate, & ſobriè viventes, aliter Galli, Hiſpani, Angli, Germani, aliique ſuâ quique utentes aeris temperie, & ſuo quique victus genere. In Gallia ſutura tendinum vulneratorum, operatio bubonoceles, cura ulcerum chironiorum &c. feliciter ſuccedunt, ut ab oculatis teſtibus audivimus: Contrà in ære Romano, etiamſi à ſolertiſſimis Chiriatris præfatæ operationes inſtitutæ fuiſſent, in ſummum vitæ diſcrimen coniiciebant ægrotantem: Febres ſemitertianæ, quæ alibi raro in malignas tranſeunt, Romæ magna ex parte ſunt malignæ, vel potius valdè periculoſæ, quod & olim *Galeno* Romæ degenti innotuit.

II.

Quod in Græcia olim, perfectè ſuccederent criſes in acutis morbis, tri-

buendum potiſſimum erit inſigni puritati, tenuitatique æris Græci, & adjacentis Orientis; qui cum præditus ſit elatere valdè agili; motus pariter humorum vitalium, quibus aër intermiſcetur, neceſsè eſt ut ſint maximopere expediti, & agiles; nec ullus externi ambientis contrarius occurſus, conſtantiam legum naturalium iiſdem impreſſarum, ità facilè valeat perturbare. Contrà in aëre aqueis, craſſiſque impuritatibus fædato; qualis eſt Septentrionalium, & ad paludes jacentium Regionum, cum humòres humani corporis maximis quoque afficiantur impuritatibus, ac veluti confundantur debitæ illorum fermentationes à tam fædo aëris influxu: nil mirum quod illi, dum morbificis imbuuntur particulis, ad debitum criſeos, ſivè deſpumationis negotium ferè unquam poſſint pervenire; nam ut diximus impreſſæ aëris impuritates, regulares illorum motus perpetuò diſtrahunt, & conturbant. Antedictæ criſium felicitati præter aëris puritatem, maximè quoquè contribuebat excellens Græcorum in medendo prudentia, quibus ſolenne erat naturæ motus habere pro vero Indice, & Duce illius viæ, qua progrediendum eſt in cujuſvis morbi curatione, nec unquam medendi methodum mutabant, niſi per novos naturæ motus admoniti fuiſſent, quid, quando, & quomodo agendum eſſet. Quamobrem, cum pro axiomate perpetuæ veritatis habuiſſent naturas eſſe morborum medicatrices; paucis admodum utebantur remediis in acutorum curatione, ne ſcilicet regulares eorundem motus, per incongrua forſan remedia turbarentur, & debiti naturæ conatus impedirentur. Hac methodo in principio tractati, nil mirum quod dum ad ſtatum perveniebant, criſibus juxta naturæ leges inſtitutis feliciter ſolverentur; Et ità veluti animadverterent Medicos, criſes, dieſque criticos non eſſe chymericum quid, ſed motus quoſdam neceſſitate phyſica cuilibet morbo communes, utpotè per quos ad debitum ſolutionis, maturationiſque terminum perveniunt. De cujus rei veritate per experientiam certiores facti Græci, præfatam criſium doctrinam, doctè admodum excoluerunt, & ſtabiliverunt. Sed hodiè cum omnia turbata ſint in re medica, hæc pariter criſium doctrina non exiſtimatur amplius tanquam oraculum naturæ docentis, ſed tanquam inane Græcorum commentum deridetur; undè tot tantique in curandis febribus errores, ut fusè inferiùs lib. 2. de criſibus.

III.

Ut res exemplo fiat clarior, exponemus breviter, quæ nos Romæ circa aëris temperiem, & medendi methodum quotidiano uſu experimur. Aer Romanus ſeptem collibus Orbis Dominis hodie intercluſus naturâ humidus eſt, & gravis; experimento namque conſtat, quod ſi quis paulò longius à frequentia tectorum proceſſerit, quandam Cæli gravitatem, atque intemperiem manifeſto concipiet: Salibus vitiolicis, & aluminoſis potiſſimum abundat, ut ex plantis, quæ in eodem vegetant, mineris aluminis & vitrioli, & aquis Solum Romanum irrigantibus deducimus. Inſe-

luberrimis Auſtri, Africi, atque Euronoti Flatibus obnoxius: Ab æſtivis caloribus interdum tantopere exardeſcit, ut mirum non videatur, ſi Conſulibus L. Valerio Potito, & M. Manlio, peſtilentia orta ſit in agro Romano, ob ſiccitates, & nimios ſolis calores, teſte Livio lib. V. His aliiſque de cauſis infra dicendis, Incolæ Urbis temperamento præditi ſunt melancholico, ſubfuſco, & nonnulli ſubpallido cutis colore, habitu corporis macilento potius, quam pingui; levi de cauſâ capite afficiuntur, & iis morbis potiſſimum ſubjacent, quos aëris gravitas ſolet producere, ſicuti ſunt pulmonis vitia, febres malignæ; cachexiæ, pallores vultus, Incubus, Tabes, & conſimiles. Porrò aër Romanus, ſquallidus quoque eſt, & inſalubris, non quidem omnibus in locis, ſed iis potiſſimum, quæ deficientibus ædificiis, pigro atque immoto aëre ſordeſcunt; multo magis ſi Tiberi adhærent, vel convallium inſtar, montibus obſepiuntur, aut exhalationibus ſubjacent quas veteres parietinæ, cryptæ, & antiquorum ædificiorum rudera emittunt; Ex quo patet Regionem Circi Maximi inter Palatinum, atque Aventinum ſitam, omnemque illum campum, qui inter Aventinum, ac Tiberim, portamque Oſtienſem jacet, planè noxium eſſe & damnabilem. Sed ut rem univerſim definiam. Quæcunque loca crebris ædificiis ambiuntur, atque editiora ſunt, in ſeptentrionem, atque orientem ſpectant, & multum à Tiberi diſtant ſalubriora? Contra, quæ ſejuncta ſunt, & remota à frequentioribus tectis, ſituque ſunt humili, ac maximè in convallibus, tum propiora Tiberi, in meridiem, atque occaſum ſpectantia, minus ſalubriora judicantur; Quibus etiam in locis (quod ſanè mirum) breviſſimi intervalli diſcrimine, hic aliquantum ſalubris exiſtimatur aer; illic contra noxius, & damnabilis.

IV.

Inſalubritatem hanc urbani aëris, fovet magna ex parte adjacens Latium; quod undequaque coronâ montium circumcingitur, excepto tractu illo, quâ ad mediterraneum vergit, ubi in planitiem deſinit. Vetus enim Latium deſertum ferè hodiè eſt, & ſquallidum; Auſtri flatibus immediatè objicitur; & variis ejuſdem in locis, inſaluberrimus aër obſervatur, utpotè circa Oſtiam, & Portum, æſtivo præſertim tempore; quo quidem ſi aliquis in præfatis aliiſque Latij locis pernoctaverit, & exindè Urbem revertatur, corripitur ſtatim maligna febri, quam vulgo, ex mutatione aeris dicunt; eſtque febris hæc ſui generis, ab aliis febribus, aliàs agnoſcentibus cauſas ſummoperè differens, tum in methodo curativa, tum in ſymptomatis eandem concomitantibus; cum enim coagulationis ſigna in eadem appareant, ideò obſervamus uſum veſicantium, & alexipharmacorum eidem ſummoperè prodeſſe, contrà ſanguinis miſſionem eſſe quammaximè perniciosam. Cibi, qui in Romano ſolo naſcuntur exigui ſunt nutrimenti: Unde non ſolum primis viis inſignem fæcum copiam producunt, ſed ipſam ſanguinis maſſam vappidam, & ad motum ineptam red-

dunt. Ob antedictam aëris, humorumque conſtitutionem Incolæ Urbis, non admodum voraci appetitu præditi ſunt; Ipſique exteri homines, qui in Patria Comeſſationibus, Compotationibuſque, abſque ullo, vel exiguo penè ſalutis diſcrimine indulſerunt; ubi Romam venerint, non ſolum voracem ciborum appetitum, ſenſim imminui obſervant; ſed exulatis omnibus intemperantiis, neceſſe eſt, ut conſuetam Urbis ſobrietatem amplectantur niſi pœnas malorum incurabilium velint perſolvere, &c. Incolæ Urbis ſi lautè prandeant, oportet ut cænam valdè ſobriam, & quæ ſeptem unciarum pondus vix excedit, inſtituant, & ab eſu carnium veſperi ſummoperè abſtineant, aliter cruditatibus, & pravis humorum collectionibus, anſam dabunt indelebilem. Eiſdem inter cætera conducit exercitatio, horis potiſſimum matutinis, ac veſpertinis, utpotè in quibus coctio ciborum peracta jam eſt, & ſecretio puri ab impuro jam incipit abſolvi: Experimento namque conſtat, quod ſi poſt lautius prandium non inſtituatur veſperi neceſſaria corporis exercitatio, gravitates capitis, laſſitudines membrorum, labores circa hypochondria, cruditates, mærores inſueti, & reliqua hujus generis ſupervenient. Cum igitur aër ob innatam ejus gravitatem parum conferat ciborum coctioni, humorumque volatilizationi; ideò qui copioſis ciborum ingeſtionibus abſque noxa indulgere cupient: oportet ut, vel multum exerceantur, vel alvum bis, terque in die ſolutam procurent: Siquidem uſu conſtat, eos præ cæteris optima frui valetudine in Urbe, qui & ſobrij ſunt, & alvo ſingulis diebus benè ſecedunt.

V.

Ab Hygiæteticis hiſce obſervatis deſcendendum breviter ad pathologica, ideſt ad ea, quæ ſpeciatim obſervamus in ægris, circa remediorum uſum, & medendi methodum. Incolæ Urbis difficillimè ferunt medicamenta ſpirituoſa, & maximæ activitatis, qualia ſunt ſalia volatilia, ſpiritus, & generaliter medicamenta nimium aromatica, aut acria; ab horum uſu, non ſolum offenditur caput cum doloroſa gravitate, & inſignibus nervorum affectionibus; verum etiam in ipſis viſceribus naturalibus tenſiones, ardores alvi, ſiccitates, &c. excitantur: Si tamen alicujus morbi natura, talia remedia re vera poſtulaverit; nè præfata incommoda producant, ſolemus ea diluentibus, unctuoſis, aliiſque nimiam illorum activitatem reprimentibus temperare; quo pacto votis Medicorum optimè reſpondent: Verbo dicam remedia ſpirituoſa, quæ aliqua unctuoſitate ſimul pollent, ideſt ſpirit. oleoſa, utramque paginam in noſtris ægrotantibus adimplent. Emetica vehementia quammaximè ſuſpecta hîc ſunt, ob gravia quæ indè ſuccedunt ſymptomata; eadem ratione de fortibus purgantibus judicato? Purgantia in forma pilulari exhibita, nec copioſè, nec feliciter ventrem ſolvunt: contrà formâ potabili, & mediocri doſi, magnam afferunt utilitatem. Purgantia vim ſuam abſolvere non poterunt

(præſertim ſi pilulis, aut bolo propinentur) niſi incipiente eorundem operatione, diluentia ex quinque, aut ſex libris aq. nucer. vel alterius facilè permeabilis, aut ſaltem brodij tenuis frequentes hauſtus propinaveris; diluentia namque purgantibus intermixta, non ſolum purgationem citò perficiunt, ſed ea omnia inhibent ſymptomata, quæ à ſolis purgantibus produci ſolent, ſitim nempè, tenſiones, & labores hypochondriorum, nauſeam, vigilias ſubſequentes, ardores internos, &c. Hic diluentium uſus, non ſolum judicatur neceſſarius in purgantium præſcriptione, verum etiam in aliorum quorumlibet remediorum, forma ſiccâ, & ſpirituosâ indole præditorum; ut ità inhibeantur graves capitis, nervorumque affectiones, quæ exindè ſubſequi frequentiſſimè ſolent. Generaliter quoque obſervamus in curatione morborum præſertim acutorum, impetum facientium, & ab acrimonia pendentium, cæteris antecellere remedia diluentia, emplaſtica, & gelatinoſa, ſcilicet gelat. corn. C.ol. amygd.dulc. recenſ. emulſ. ſemin. & amygdal. recent. ſyr. viol. cremores, aliæque ex hordeo præparationes, diætam lacteam, uſum balnei, &c. remedia pariter ſpirituoſa, ſed oleoſis, aut diluentibus temperata; contra medicamenta volatilia, acria, ſpirituoſa, aromatica, nimium ſolventia, & magnæ activitatis generaliter obeſſe, quamvis in exigua propinentur quantitate.

V I.

Sed ut rem breviter contrahamus, à nullo remediorum genere, tantam utilitatem percipiunt Urbis Incolæ, quantam ab exercitio, & prudenter repetito lenium purgantium uſu: alvus igitur libera, & exercitatio, præ cæteris commendantur noſtris Popularibus. Quorum omnium non ignarus doctiſſimus Petronius adinvenit electuarium purgans, ab ejus nomine Alexandrinum dictum, quo mira præſtabat in curandis Romanorum morbis. Hic idem Petronius nobile dedit opus elapſo ſæculo de Victu Rom. in quo poſtquam aëris, aquarum, alimentorumque hujus climatis varia commoda, & incommoda diligenter adnotavit; quamplurima alia ſcitu digna, circa medendi methodum, & remediorum uſum in curandis Romanorum morbis propoſuit: Aſſeritque ſe diuturna edoctum experientia obſervaſſe, tres eſſe potiſſimum morbos, qui Urbis Incolas ferè perpetuò afficiunt; ſcilicet continuam quandam capitis gravitatem, ſivè, ut ipſe ait, capiplenium: ſecundò membrorum laſſitudinem: tertiò demum alvi ſiccitatem: Ex quibus omnibus ſat ſuperque deducimus toties repetitam aeris gravitatem craſſitiemque, nec non humorum inertiam, & vappiditatem, ob vitriolicas, & aluminoſas particulas eiſdem nimium adjunctas hîc regnare. In curatione vulnerum, atque ulcerum cavendum erit ab uſu unguentaceorum remediorum, per quæ ruunt ſæpè in pejus. Juvant contra balſamica, decoctiones vulnerariæ, ſpiritus vulnerarij, & reliqua hujus generis, quæ partem læſam roborando, & amiſſum fibris tonum reſti-

tuendo, cicatrizationem facilitant, &c. Pedum ulcera hic ſunt ferè incurabilia; vulnera pariter harum partium difficulter ſanantur, præſertim ſi unguentaceis utaris præſidiis; contra ſi capiti tales morbi ſuperveniant, facili negotio ad ſanitatem perveniunt. Ex paucis hiſce in Romano climate factis obſervationibus facilè percipient Medici, qua via progredi debent in detegenda, ſtabiliendaque medendi methodo, Regionum ſuarum Popularibus præ cæteris familiari.

VII.

Pluribus demonſtrare velle hujus hiſtoriæ medicinalis indigenæ neceſſitatem, ſupervacaneum fore arbitror, nam res ipſa clarè loquitur. Et ſanè multi errores quos vel in diætandi ratione, vel in determinanda remediorum quantitate & uſu committimus, non aliundè interdum proveniunt, quàm ex talis hiſtoriæ ignoratione; quicquid alij dicant, qui talium errorum cauſas attribuunt, vel principiis remotiſſimis, vel nullam habentibus analogiam cum morbis productis. Hæc climatum vis in producendis morbis, mutandaque hominum temperie, ipsâ conſtat experientiâ. Generaliter enim nonnullarum Regionum Populi afficiuntur morbis quibuſdam particularibus, qui aliarum Regionum Populares aut nunquam aut rarò invadunt. Ità Septentrionales Scorbuto, Poloni plica; Angli rachitide, & ſudore anglico. Græci, Ægyptij, & Syri elephantiaſi. Mentagra Romani tempore Plinij. In Alpibus Bronchocele. Strumis Hiſpani, &c. Contrà alij Populi, aut nunquam, aut rarò certis quibuſdam morborum generibus ſubjacent; ità Scoti rarò febri quartana corripiuntur; Hungari morbo comitiali, &c. *teſte Donio fol.* 7, *de reſt. ſalub. Urb.* idque ſanè propter ſpecificas talium climatum conſtitutiones. Porrò nonnullæ gentes certa quædam remedia ferunt, quæ alterius Regionis Incolas, forſan è medio tollent. Germani Medici emetica remedia in ſummo habent uſu, eorumque vires in ſingulis depellendis morbis, & publicè, & privatim deprædicant: quia forſan in ſuo climate ferè perpetuò hyemante, & Popularibus nimium gulæ indulgentibus felici comprobarunt experientia; eadem de cauſa populares illi facilè ferunt medicamenta chymica cujuſlibet activitatis, diætam lautiorem, &c. quæ omnia cum in Italia, præſertim Romæ juxtà deſcriptam à Germanis methodum pluries tentata fuerint, & ægri voto ſuo, & nos ſpe noſtra ſæpiùs excidimus. Sicuti Germani, ità & aliarum Regionum Medici jactant remedia quædam generalia, & diætandi genus, à quorum uſu inſigne levamen ſentiunt ſui ægrotantes: ità videmus Hiſpanos jactare ſânguinis miſſionem, Anglos uſum Oppiatorum, Batavos medicamenta diaphoretica, & ità de reliquis. Neque ſanè ſine ratione talium remediorum uſum deprædicarent niſi felices ex illis eventus in Popularium ſuorum curatione obſervaſſent. At qui indiſcriminatim iiſdem uti vellent in ſuis ægrotantibus, non examinata prius ſui climatis natura & qualitatibus, aliiſque infrà dicendis;

X

quid mirum? ſi effectus ab expectatione ſua longè diverſos in morborum curationibus experientur. Ob hanc eandem climatum, victuſque rationum diverſitatem eveniet fortaſſe, quod Hippocratis aphoriſmos, & ſolida illius præcepta non obſervemus interdum vera, ſed modò dubia, modò inconſtantia. Hoc idem de aliorum Auctorum præceptis, atque monitis dicendum, ſi fortaſſe rectè non contingant in noſtris ægrotis. Ut taceam tot varias, & inter ſe pugnantes medendi methodos quibus utuntur Medici, quibuſque frequentiſſimè talium præceptorum conſtantiam perturbant.

VIII.

Quamobrem cum tria ſæpies recenſita, aër, vitæ genus, & ciborum indoles varia, pro varietate Regionum, totam ferè vim habeant in morborum productione; hortamur ſingulos earum Medicos, ut per diuturnam obſervationem patefaciant medendi Methodum Popularibus ſuis præ cæteris opportunam, nèc non remediorum genera iiſdem, vel familiaria, vel noxia. Et dum exteræ Regionis libros legunt, in uſum non revocent illorum methodum, niſi prius cum ſua adamuſſim contulerint, propriiſque obſervationibus reſpondere animadverterint. Denique ſerio monemus Practicantes, ut in curandis morbis diligenter conſiderent, atque examinent diverſas temporum conſtitutiones, & morbos generales, qui durantibus illis conſtitutionibus, aëriſque influentiis regnant; nam ut obſervatione doctorum Virorum conſtat, morbi quilibet particulares tunc temporis, ab influentia generali ferè ſemper aliquid contrahunt, periodoſque ſuas, ſive invadendi lædendique modos, quaſi ad illius modulum abſolvunt. Porrò prout variæ erunt tales temporum influentiæ, ità pariter variam medendi methodum expoſcunt morbi per id temporis ſævientes, ut repetita docet obſervatio.

IX.

Præcipua argumenta, quibus hæc cujuſlibet Regionis hiſtoria complectenda erit, eſſe debent de aëre, aquis, & locis, ideſt de fluviis, lacubus, & fontibus, collibus, planitie, & montibus; ad Orientem vel Occidentem, aliaſve Cœli plagas ſitu, de plantis, & animalibus in patrio ſolo præcipuè provenientibus, nec non de mineralibus, aliiſque telluris effectibus. Porrò de moribus, & temperamentis Incolarum, de morbis iiſdem familiaribus, medendique methodo, qua eliminantur; de medicina indigena, ſive de medicamentis in patrio ſolo naſcentibus, de variis, & præcipuis tempeſtatum influentiis, aliiſque ſexcentis, per quæ morborum origines, tum foventur, tum curantur. Qui frigida, & humida loca inhabitant ſunt capitones, obæſo corpore, labris tumidis, buccis protuberantibus, &c. Quædam Regiones coactæ brevitatis homines producunt, quædam longos, & elatos, quædam

gutturoſos, & ſtrumis defformatos, Aliæ diſponunt corpora ad phthiſin, & tuſſim ferinam, ut in Brittania contingit, Aliæ ad peſtem reliquoſque morbos. Pariter ab hac Regionum diverſitate, non exigua inter homines morum differentia, quantum ad timiditatem, & audaciam, voluptatem, & dolorem aliaſque animi affectiones ſpectat, obſervatur; quaſi affectus animi, motionis corporeæ affectionem ſubindè conſequatur. Niſi hæc omnia ſibi comparaverint quarumlibet Regionum Medici, vix Popularium ſuorum morbos ad perfectam ſanationem poterunt perducere: quod quidem prævidens Celſus, præfat. lib. de Medicina ait, *differre pro natura locorum, genera Medicinæ, & aliud opus eſſe Romæ, aliud in Ægypto, aliud in Galliis, &c.*

Finis Libri Primi.

DE PRAXI MEDICA.

LIBER II.

CAPUT I.

Quod erit inſtar Prolegomenon ad Librum præſentem.

§. I.

NOSTER in hoc opere ſcopus eò pertinet ut dilucidè cognoſcatur, quantum momenti in medicina afferat obſervatio; quare poſt quaſdam generales cauſas, juxta vires noſtras expoſitas, quæ hujus artis progreſſum retardarunt (alias præcipuas ſequenti capite referam, ubi proprius erit locus) neceſſarium ducimus in hoc libro noſtram ſententiam de Praxeos augmento hiſtoriæ ope habito declarare; quæ noſtra quidem ſententia ſi veritati conſonabit; gaudeo me hanc operam hominibus præſtitiſſe: Sin minus libenter me corrigi patiar, expetoque ut quod ego nequivi, alij generi humano proſpiciant. Quoniam verò in conſtituendo alicujus morbi ſyſtemate multa concurrunt, puta cauſæ, ſigna, phænomena, indicationes, remedia, &c. de his omnibus ordinatè loquemur, primum ab hiſtoria phænomenon incipientes, utpotè in quibus morborum natura, re vera ſita eſt. Cæterum clariùs tractaturi, medicinam in primam, & ſecundam dividendam putamus. Primam dico meram malorum hiſtoriam ſolâ obſervatione habitam, in ipſo ægrorum lectulo, ab ægriſque ipſis indicatam. Huic hiſtoriæ nihil opus eſt ſcientiis aliis, librorumque lectione; ſiquidem cum ſcientiam per ſe, ſive propriam conſtituat, dependeatque ab

obſervatione, & narratione ægrorum, quicquid extrinſecùs accedit am-penitus confundit incertamque reddit; unde poſtea toties memorati errores oriuntur. Hinc videtur medicus hac in re teſtis officio qui narrat, non judicat, fungi debere, ac partitè ſingulas res quantumvis minimas notare; earum enim aliæ ſtatim ac perceptæ ſunt rectam curandi rationem oſtendunt: aliæ verò lucem quandam duntaxat præbent qua ducti facile rerum magis abſtruſarum naturam inveſtigare poſſumus; unde meritò obſervationes dividi poterunt in luciferas, & fructiferas. In re igitur tam gravi, nempè in inſtituenda hac morborum hiſtoria, non oportet mentem noſtram à rerum nexu, ut Poëtæ faciunt ſolvere, & qualibet ſpatiari, ſed ingenium rebus ſubmittere, naturam parendo vincere, & idioma quo ipſa loquitur diligenter addiſcere. Medicinam ſecundam dico id omne, quod præter hanc primam in medicina continetur. Hanc juvant aliæ ſcientiæ, librorum lectio, quodque à noſtris ſcientificum dicitur, methodicum, rationale.

Nec vanam quis putet mentem hanc noſtram, dum cupimus Medicos hiſtoriam certam & ſtabilem morborum perſcribere; objiciendo nobis morbos eſſe quoſdam irregulares naturæ deſtitutæ conatus, morboſam materiam ſine ordine certo, ac lege pellere contendentis. Etenim cùm corpus animatum ſit complexio quædam actionum animalium, vitalium, ac naturalium inter ſe concordium, & à principiis certis, ſubjectiſque naturæ legibus à Deo ordinatis, dependentium: principia iſta omnia cum propter vim quandam, aut errorem à ſtatu naturali deflectunt, quos motus edent in priſtinum reditura, edent quidem in ipſo errore ordinatos. Quod ut omiſſis aliis experientiâ conficiamus, res omnes naturales præſertim ex genere plantarum, ſuccorum, fructuum, &c. videmus certo tempore florere, matureſcere, depurare, putreſcere: videmus etiam morbos omnes præcipuè acutos certâ quadam lege augere, ac deficere; Nec poteſt Medicus hunc acutorum curſum & ſtatam periodum per medicamenta declinare, quin morbi aut graviores fiant, aut in alios periculoſiores deſciſcant: quod præ cæteris accidit in tertianis. Accedit hùc quod cum Majorum noſtrorum præſertim Hippocratis obſervationes veras eſſe comperiamus, fieri id nullo pacto poſſet ſine certo morborum curſu, & progreſſione; qui igitur hiſce rebus adverſatur, medicinamque impoſturam eſſe aſſerit, neceſſe eſt ut ipſe ſit impoſtor, deceptorque.

Ad majorem hujus hiſtoriæ claritatem operæ prætium eſt antiquam morborum in acutos, & chronicos diviſionem tenere. Acutos vocant, qui ſedem in fluidis potiſſimum habent, & ab effræni eorundem ebullitione pendentes celeriter motus ſuos abſolvunt, & niſi prudenter tractentur, deſinunt tandem aut in lethales, aut in diuturnos & incurabiles. Chronicos contra, qui frequenter à ſolidis vitiatis proveniunt, vel à ni-

mia fluidorum indigeſtione, & craſſitie; qua de re vel tarde admodum ad coctionem perveniunt, vel raro eandem attingunt. Pro diverſo igitur in hiſce morbis ſanguinis ſtatu, diverſa pariter eſſe debebit remediorum materia, nec promiſcuè ſinguli aut ſpirituoſis, aut aqueis remediis tractandi, ut multi hodie conſueverunt. In acutis cunctatio, & ſagax Medici in agendo judicium magnam vim habent ad ſanationem, & quamvis ſæpiſſime ſponte ſua ſolvantur nunc caſu, nunc naturâ favente, nullibi tamen graviores committunt errores Medici, quam in acutorum curationibus, ut fusè inferius. In chronicis contrà, utpote ab effæta, atque elanguida prorſus ſolidorum, ac fluidorum natura pendentibus, tota vis ſanationis à Medici præſtantia, remediorumque energia dependet, cum in illis nec fortuna nec natura magnoperè poſſint.

Denique ſi cuilibet delicatioris palati frequens naturæ in hoc opere mentio diſpliceat, veluti ea confugium ſit ignorantiæ. Eidem ego reſpondeo naturæ nomine non intelligere me ſapiens quoddam phantaſma quàcumque vagans, & conſilio ſingula dirigens: ſed complexum quendam generalem cauſarum naturalium, quæ licet conſilio deſtituantur, effectus tamen ſuos pariunt juxta leges à ſummo Conditore inditas; atque ita ordinate, ut quaſi ſummo regi conſilio videantur: Seu intelligere me ætherem, à quo omnis eſt motus; Vel tandem complexum accidentium eſſentialium ſcil. motum, figuram, magnitudinem, ſitum, quietem, à quibus omnes actiones corporeæ anima dirigente dependent. Hæc igitur eſt illa natura, quam crebro præſenti opere uſurpamus.

CAPUT II.

Manifeſtantur cauſæ nonnullæ præcipuæ, quæ morborum hiſtoriam, ſive medicinam primam hucuſque retardarunt.

§. I.

Diximus antecedenti capite, nil aliud nos medicinæ primæ nomine intelligere, quàm exactiſſimam cujuſcumque morbi phænomenon, quæ debitam & naturalem illorum hiſtoriam conſtituunt, deſcriptionem. Sed antequam talis inſtituendæ, atque perficiendæ hiſtoriæ regulas tradamus, inveſtigabimus obiter, quid potiſſimum cauſæ fuerit, cur eam huc

uſque debite non excoluerint Medici : Et quare factum ſit, ut cum tot ingentia obſervationum volumina publici juris extent, parum admodum in eadem profecerimus. Et primò quidem diſtinuit eos ab experientia recte facienda ea opinio, qua permulti Recentiores Philoſophi nimium abſtractionibus mentis tribuentes, putarunt ſenſuum ductum fallaciſſimum, rerumque particularium inquiſitionem infinitum quid eſſe, ac ſine exitu. Quod falſum eſſe noverimus, ubi attenderimus acceſſionem factam bonis artibus ſolum noſtro hoc ſæculo, non niſi ſenſibus & experientiæ debere. Quodque ſtupeas magis, quam multa ſunt, quæ caſu docti ſumus? majorem remediorum partem ita inventam ſcimus, plurimaque res in medica facultate. Quoad reliqua longum eſſet ſingula inventa numerare, pulverem tormentarium, magnetis in polos converſionem, teleſcopiorum uſum nonne caſus peperit? Quod ſi tantum poteſt caſus; quid eſt cur id ſenſibus ordinate progredientibus negemus? qui quamvis errent interdum, errores tamen ſuos & indicant, & corrigunt. Diſtinuit porrò antiquum odium ſectæ Rationalis in Empiricam, vtpote quam vilem, circumforaneam, & litterato Viro prorſus indignam ſempèr exiſtimarunt. Quod quidem recta ratione factum eſſet, ſi prò Empirica intelligerent experiundi rationem ſtupidam, erraticam, non repetitam, in intellectu non fermentatam adeoque nil aliud educentem quam conceptus erroneos, & placita monſtroſa; non ita ſi Empiricam rationalem, ſive Empiricam factam litteratam, methodo non caſu inventam, ab intellectu fæcundatam, & directam, & poſt diuturnam effectuum morborum explorationem ad veritatis c... perductam; quam mehercule docti Viri ſemper laudarunt ... modum naturæ conſonam ad majora promoverunt. 3. Non pr... præiret, vel in hac hiſtoria, quoniam Duce caruimus, qui ...certa viarum, & per facem præferret in detegenda per tot ard... methodo. Et quamvis primus totidem morborum differentias ex...ptiſque publicis conſignaverit; à Hippocrates eandem ſubdorar... tuit, vel ob præconceptas illorum opinio- Medicis tamen vel recontrariam partem accepta. Medici Rationales quannes, & falſa id...am conſulunt, ſed ab eadem generalia quædam, atque doque ...ené detecta, nec integre examinata ſumunt, reliqua vero in ill agitatione mentis reponunt, ut rationi ſuæ accommodent; Empirici licet experientiam perpetuò jactent, illam tamen nunquam recte attingunt; nam præterquam quod ſine luce & methodo eandem aggrediuntur, tantam inquiſitionis diuturnitatem non ſuſtinent, quanta explorandis morborum effectibus, & exinde præceptis practicis deducendis requiritur; unde nil mirum ſi ex ſtupido, nebuloſo, ac prorſus erroneo experiundi genere, talis quoque Empiricorum praxis oriatur. Nonnulli paucis experimentis, iiſque anguſtis, & obſcuris eruditi, ſuper ea philoſophiam novam, aut novam medicinæ theoriam conſtituunt; & ſi quæ ſint, quæ illis adamuſſim

non reſpondeant, modis tamen admirandis ad eas detorquent; & ſufferciunt. Hujus generis ſunt Philoſophiæ Chymicorum paucis experimentis furno eductis ſuperſtructæ. Philoſophia Gilberti de magnetiſmo. Syſtema medicum Io: Maivv de nitro aëreo. Denique tot ſyſtemata practica ſuper Alchali, & Acido; Triumviratum humorum primæ regionis. Cardimelech, Microcoſmetorem, & ſimilibus fundata.

I I.

Multi experientiæ rumores affectant, ſed prius decernunt quod mente conceperant, quam experientiam conſulant, illamque poſtea talibus decretis mire adſtringunt atque prò ſui modulo accommodant. Et prout area phantaſiæ expolita, aut à præjudiciis occupata fuerit, ità de ſuis aliorumque experimentis variè judicant, propriiſque meditationibus aut obſcurant aut enervant. Sunt qui Aſtrologiæ, Magiæ, aliiſque ſuperſtitioſis, & captum noſtrum penè effugientibus diſciplinis incumbentes, vera morborum phænomena ſuperſtitioſis illarum traditionibus perturbarunt. Ex his igitur omnibus triplex errorum ſoboles, ſive medicina falſa triplex ſophiſtica nempè, Empirica, & ſuperſtitioſa emanavit.

Porrò licet tam copioſa, & ingentia obſervationum volumina ab Auctoribus congeſta fuerint; hiſtoria tamen prima cujuſcumque morbi pa-[illegible]um exindè perfectionis, & incrementi accepit. Nam in peragendis ob-[illegible]onibus methodum atque ordinem non adhibuerunt, ſed prout fa-[illegible] donec ca[illegible]es in tenebris, qui omnia confusè palpant, & pertentant, fortuito rerum [illegible] viam inveniant, vel prout homines in Eremo, qui à tero eaſdem hinc ina[illegible]onſilium capiunt; ordine interrupto, ac præpoſperam, non verò conſta[illegible] atque adnotantes; quid mirum quod cre- exinde mutuarint? nobiſque co[illegible]claram effectuum morborum lucem quædam veluti undæ inſtabiles experie[illegible]nt. 2. Obſervationes illæ ſunt ægrotis repetitæ, nec ad centenos atque millen[illegible], in tribus, quatuorve ductæ, ut fecit ſchola Coa. 3. Quamplures licet obteſtanti ordine pro- theoriarum tamen formulis ſunt adeò turbatæ, ac confuſæ, [illegible]m ſapiant, quique diſtinguere vix poſſint natura-ne loquatur, an homo. 4. [illegible]iſſimi qua uſi ſunt Nonnulli ſpeculativa magis atque hypothetica fuit, quam ad naturæ methodum comparata. Unde credibile eſt morbos abſolviſſe periodos ſuas, non per leges ſibi inditas naturales, & conſtantes; ſed prout à diverſis illis praxibus varie fuerunt tractati; ideſt progreſſus, exitus, atque ſymptomata eorundem magis deberi talium Praxium methodis, quam immutabili, & individuæ eorundem naturæ. Ità qui pleuritidis curationem per purgantia, aut diaphoretica vehementiora incipiunt (methodum ſane infidam atque infauſtam) quæcumque ſymptomata poſt hæc data remedia ſupervenient, eiſdem tribui magis debebunt, quàm genui-

næ,

næ, & individuæ talis morbi naturæ: Quamobrem obſervationes omnes factæ ſuper morbis contraria methodo curatis, inutiles prorſus erunt ad promovendam hiſtoriam naturalem eorundem; utpotè quæ rem aliter ac in ſe eſt, & eſſe deberet, adnotant, & exprimunt. 5. Ob anteceptam à præfatis hypotheſibus mentem factum eſt quoque, ut multa ſymptomata eiſdem non rectè quadrantia omitterentur, multa contra eiſdem magis magiſque confirmandis neceſſaria ad libitum fingerentur; Idcirco hiſtoria morborum pura, & exacta, ideſt prout ab ipſa rei natura profluit, & prout ab ipſo ægroto nobis deſcribitur inveniri vix poteſt in libris; ſiquidem, ut diximus, morborum deſcriptiones magna ex parte è cerebro Auctoris, non ab obſervatione & facto rei prodierunt; multaque ſymptomata vel ab opinionum licentia, vel ob negligentiam Practicantium talibus morbis adſcribuntur, quæ ne per ſomnium quidem ad eos pertinent, ut quotidianâ conſtat experientiâ. Id quod vel in ſola affectione hypochondriaca manifeſtè deprehenditur, cujus hypotheſis de hepate calido, & Stomacho frigido ut ſalva eſſet, & conſtans, quanta finxerint Galenici, nemo eſt, quem lateat.

III.

Qui de morborum hiſtoria per aliarum ſcientiarum, quibus potiſſimum delectantur, regulas atque leges diſſerunt, in peragendis obſervationibus nunquam proficient, & per eas nunquam morborum naturam elucidabunt, ut cap. 1. præſentis libri fusè tetigimus. Quantum obfuerit hiſtoriæ naturali in genere, ejuſdemque incrementis, Platonem Philoſophiæ ſuæ inſeruiſſe Theologiam, ſive de rebus philoſophicis per ideas abſtractas, & theologicas judicaſſe, Ariſtotelem logicam &c. inter cæteros longè conqueritur Cl. Verulamius.Ità in re noſtra; cum elapſo ſæculo dialectices doctrina ſummòpere floruiſſet, Medicique de hiſtoria, & curatione morborum, per auſteras illius leges diſſeruiſſent, quantum à veritate aberrarint, vel èxinde liquet quod poſt ſuſceptos tam ingentes de re medica labores, non res novas, aut novarum rerum indicia, ſed quæſtiones ex quæſtionibus, & ex argutiis fallacias inutiliter attulerunt, remque medicam ad ſophiſtas prorſus relegarunt. Sed quod ad dialecticam ſpectat, hæc licet in artibus & rebus civilibus quæ in opinione fundamentum habent, optimè adhibeatur, naturæ tamen ſubtilitatem difficulter attingit, & in hiſtoria naturali ad errores confirmandos potius, quàm evellendos conducit. Unde non immeritò D. Gregorius Nyſſenus. *Omnibus perſpicuum eſt*, ait, *dialecticas argutias pares in utramque partem vires habere, tam ad everſionem veritatis, quam ad accuſationem mendacij; quo fit ut ipſam veritatem quando tali arte profertur habeamus ſuſpectam ut plurimum, quaſi iſtius ſolertia, mentis noſtræ oculos perſtringat, & à veritate avertat*: hæc ille.

Quamvis multi obſervationum reique medicæ Scriptores dictis de cau-

ſis parum contulerint elucidationi, & incremento hiſtoriæ morborum; ſingulis tamen ætatibus, & potiſſimum hac noſtra, atque antecedenti, non defuerunt nonnulli, qui vel optimo præditi judicio, vel ſub optimis eruditi præceptoribus, vel in legendis Hippocratis libris de rei veritate admoniti, in peragendis obſervationibus optimè ſe geſſerunt, & per præcepta practica longo uſu confirmata tum hiſtoriam prædictam, tum praxim ipſam ſummoperè illuſtrarunt. Inter hos recenſeri poſſent Duretus, Hollerius, & Jacotius, Ballonius, Mercurialis Vir doctiſſimus Italus. Foreſtus, Etmullerus, Valleſius, Aretæus Cappadox, Cælius Aurelianus (taceo medicinæ Principes Hippocratem, Galenum; Et qui ex hiſce fontibus aquas hauſerunt, Celſus, Avicennas & reliqui innumeri.) Martianus, Sydenhamius, Septalius, Mortonus, Mangetus, Valeſcus de Taranta, Tulpius, Nicolaus Cheſnau, Riverius, Jodocus Lomius, Tozzi, Valſchmidius, aliique hiſce Analogi, quos tanquam veros Practicantes Juvenibus imitandos anteponimus.

CAPUT III.

Traduntur regulæ inſtituendi, & promovendi hiſtoriam morborum, ab eademque deducendi aphoriſmos curativos.

§. I.

SCholæ Medicæ quæ floruit apud Coos, ſumma fuit ſemper apud omnes Medicos auctoritas atque exiſtimatio. Neque ſanè immeritò, nam ſivè rei tractatæ pondus atque methodum, ſive rerum inventarum copiam ſpectes, ſcholas omnes hac in re ſuperaſſe profectò fatendum. Inter cæteros eximios Viros peperit Hippocratem ex Aſclepiadeorum familia oriundum, vigeſimum à Jove, decimum octavum ab Æſculapio, & nonum à Rege Chryſamide. Hic ſcholæ illius veſtigia ſecutus in obſervatione fuit multus, in hiſtoria morborum fideliter exacteque delineanda diligentiſſimus, in ſtabiliendis demum præceptis practicis longo uſu confirmatis ſupra cæteros mortales ſapientiſſimus, ac fermè mirabilis. Methodum hanc præceptivam, aphoriſticam & gravem non alia de cauſa ità conſtanter in ſingulis ſuis libris retinuiſſe puto, quàm ut nobis tacitè ſubindicaret, illam præ cæteris tum augendæ, tum confirmandæ Medicinæ fore peropportunam. Cæterum cum priſci Medicinæ Parentes nobis apertè

non ſignificaverint leges cautioneſque talia determinandi præcepta, neque ingentem obſervationum ſylvam è quibus educta fuerunt, reliquerint; arbitror ſanè illos æquè nobiſcum egiſſe, ac ſolent in elevandis Obeliſcis, aut ædificiis conſtruendis Architecti; hi pro talibus perficiendis Operibus ſcalas, trabes, funes, & innumera alia ædificandi adhibent inſtrumenta; Opere abſoluto omnia ſubmovent: undè Poſteri licet ædificiorum magnificentiam admirentur, ignorant tamen eiſdem perficiendis adhibita inſtrumenta. Juvenes ſuſpiciunt & admirantur divini opera Hippocratis, ſed quibus gradibus ad tantam pervenerit ſapientiam, quibuſve inſtrumentis uſus fuerit in ædificio tam nobili conſtruendo, ignorant ac ſtupent. Nos, quoad tenuitati noſtræ licebit, proximis capitibus hæc omnia elucidare conabimur, indicabimuſque vias, olim ab Hippocrate in uſu forſan habitas ad promovendam perficiendamque Medicinam per obſervationes, hiſtoriam & præcepta.

II.

In efficienda alicujus morbi hiſtoria quatuor ſunt potiſſimum neceſſaria; primò ſcilicet infinita particularium obſervationum acquiſitio; ſecundò earundem diſpoſitio; tertiò maturatio ac digeſtio; quartò demum ex iiſdem abſtractio præceptorum, & axiomatum generalium. De his omnibus ſigillatim agemus.

Infinita particularium exploratio, & deſcriptio prima baſis eſt hiſtoriæ morbi de quo tractare quis velit. Hanc igitur tentare primò debet ejuſdem Hiſtoriographus, plureſque annos impendere in copioſo obſervationum numero comparando; tuncque nihil cogitet neque de afferenda ornato dicendi genere Lectoribus delectatione, neque ægrotis utilitate, ſed tantummodò ut tanta particularium copia congeratur, quanta ſufficit ad vera deducenda axiomata, ſtatuendamque ideam claram, naturalem, & perfectam ſyſtematis morbi tractati. Obſervationes deſcribat ſtylo rudi, & incompto, ideſt iiſdemmet loquendi formulis quibus ægrotantes nobis ſuas exprimunt affectiones; Minima quæque adnotet, quantumvis vilia, aut inutilia videantur; Nihil de ſuo addat, ideſt quod illi vel ſubtilis diſputandi ratio, vel inanis eruditionis ſpecies poſſent ſuppeditare, ſed tanquam Scriba fidelis leges à natura latas diligenter colligat, iiſdemque prorſus modis quibus locuta eſt natura, deſcribat; atque ità prorſus ſe gerat, ut fieri ſolet in Civilibus, in quibus tunc optima ſunt judicia, cum minimum licentiæ, aut eloquentiæ Oratorum tribuitur, ſed in teſtibus omnis opera conſumitur; ità judicia quæ de morborum natura proferuntur tunc optima erunt, cum ab evidentibus coacervatiſque prodierunt experientiæ teſtimoniis, ac ne minimum ab Auctorum licentia fuerunt alterata, in quorum quidem teſtimoniis libido, & præjudicium prævalent, rerum autem teſtimonia, & reſponſa interdum obſcura, & perplexa, ſed incorrupta ſemper, ac ſincera.

Rude hoc, & incomptum ſcribendarum obſervationum genus, necnon longa mora in iiſdem acquirendis notandiſque, puto quod legentem æquè, ac ſcribentem deterrebunt, eiſque moleſtæ videbuntur, & inutiles. Sciant tamen, talium obſervationum aggregatum eſſe quoddam veluti horreum ſive promptuarium rerum in morbis notatarum, in quo quidem non eſt cum voluptate permanendum, ſed tunc deſcendendum cum aliquid, aut ad conſtructionem axiomatum, aut ad curationem morborum hauriendum ſit. Neque quidpiam magis hiſtoriæ naturalis medicæ veritatem, fidelitatemque labefactavit, quam libido Auctorum in eadem exornanda novis, & elegantibus loquendi formulis, ſubtilibus ſpeculationibus, copioſis Auctorum citationibus, ſimilibuſque Lectorum gratia excogitatis. Expedit itaque infantiam medicinæ ſub hiſtoria, & narrativa caſuum, quaſi nunc primum ea naſcatur, tractare; nam quæ in libris hodiernis tanquam per nubem pellucet morborum hiſtoria, ea indiget expurgatione, qua Philoſophiam indigere jamdudum notavit Franc. Baco fol. 48. *Satis ſcimus*, inquit, *haberi hiſtoriam naturalem varietate gratam, diligentia ſæpius curioſam; ſi quis tamen ex ea fabulas, & antiquitatem, Auctorum citationes, inanes controverſias, ſuperſtitionem, philologiam denique & ornamenta eximat (quæ ad convivales ſermones, hominumque doctorum noctes potius, quam ad inſtituendam Philoſophiam ſunt accomodata) ad nil magni res recidet.* Hæc ille.

Ad complementum veritatis hiſtoriæ primæ cujuſcumque morbi, neceſſe eſt ut Hiſtoriographus in peragendis obſervationibus non ſolum adnotet minima quæque accidentia de die in diem in morbo apparentia, eorumque vehementiam, progreſſum, & exitum in melius, vel deterius; verum etiam minimas quaſque circumſtantias temporis, & loci, in quo fiunt obſervationes, conſtitutionis anni, cauſarum antecedentium, & præſentium, methodi & remediorum adhibitorum; verbo dicam rerum omnium, quæ morbum antecedunt, concomitantur, & conſequuntur. Nam quæcunque vel minima circumſtantia, quæ negligitur, ſolet totius obſervationis effectum morari, aut perturbare, quin etiam veram hiſtoriæ ſeriem interrumpere. Hæc inquam omnia adeò diligenter deſcribenda ſunt, ut ſi quid dubij, aut præter ſpem in aliqua obſervatione ſupervenerit, reticeri, aut ſupprimi non debet (quod ſanè vitium commune ferè eſt omnibus Obſervationum Scriptoribus) ſed planè & perſpicuè deſcribi titulo. MONITI, aut NOTÆ. Veritatem enim aut falſitatem experimentorum, veritas, vel falſitas axiomatum paulò poſt manifeſtabit. Imò quo magis de veritate, integritateque obſervationis conſtet, ipſemet obſervandi modus exponendus erit, ut ita liberum ſit hominum judicium in examinando utrum methodus illa obſervandi fida ſit, vel fallax; necnon ut excitet ingenium eorundem ad inveniendas methodos accuratiores. Denique nil magis conducit hujus hiſtoriæ perfectioni, quam ut hæc

particularium ſylva valdè abundans ſit & fertilis, nam ita facillimè, & via maximè expedita tentabitur inquiſitio, & axiomatum conſtructio; ſecus verò ſi ſterilis fuerit, & immatura.

III.

Poſtquam debitum tempus in peragendis obſervationibus inſumpſerit Hiſtoriographus, & per annos quamplures morbi tractandi naturam diligenter examinaverit, & hæc omnia ſcriptis exactè mandaverit; tunc diſpoſitionem aliquam tentare debet, & Empiricam merè ſtupidam ad gradum Literatum ſenſim promovere. Tales etenim obſervationes veluti litteræ Alphabeti licet per ſe inutiles ſint, variè tamen collectæ, & inter ſe collatæ ac diſpoſitæ verum naturæ idioma conſtituunt. Diſpoſitio in eo potiſſimum conſiſtit ut res majoris momenti per titulos & locos communes ſeparentur, & quicquid obſervando compertum eſt, collocetur debitè ſub titulo appropriato. v. g. Poſtquam mille vel bis mille obſervationes de Colica fecerit Hiſtoriographus, dividat aggregatum illud obſervationum in ſigna Diagnoſtica & Prognoſtica, conſtantia, & inconſtantia. Cauſas varij generis, & variè influentes. Conſtitutiones anni tunc temporis prædominantes. Symptomata morbum perpetuò concomitantia, & eundem paſſim derelinquentia. Eventus fauſtos atque infauſtos indicationum in morbis ſumptarum. Eventus fauſtos, vel infauſtos remediorum præſcriptorum; Fiantque hujuſmodi alij articuli, quos inquiſitionis articulos appellabimus; Et quod in peracta jam hiſtoria rebus determinato titulo ſignatis accommodatum erit iiſdem ſubſcribatur, ut ità adhibitis debitis hiſtoriæ ſeparationibus, inductio ad conſtitutionem axiomatum, ſive præceptorum generalium fiat ordinata, & ſine fallaciis.

IV.

Methodus digeſtionis nil aliud ſibi vendicat, quam ut præfata particularium experientia erratica & indigeſta, factis debitis diviſionibus, & rejectionibus evadat tandem ordinata & digeſta; ſive ut res quæ dubiæ ſunt fidei, inconſtantes, & communes aliis quæ videntur ſimiles, cautionibus opportunis muniantur, omninò falſæ rejiciantur, & ſic deinceps. Diuretica in morbis pectoris generaliter optima ſunt, rejectis tamen diureticis acidis, quæ noxia & infida, pulmonemque erodentia, ac ſanguinem in eo figentia, ut experientia conſtat. China chin. eſt remedium profectò herculeum in curatione Intermittentium; dummodò tamen non detur ſi aderit ſuſpicio inflammationis alicujus viſceris, vel abſceſſus interni, vel etiam morboſa partis alicujus debilitas, & diſpoſitio; nam talibus in caſibus non tollit, ſed auget febrim; omnemque morboſam materiem in affectum locum deponendo, ac figendo, inflammationes lethales, ac demùm gangrænam producit. Utilis quoque chin. chin. uſus in intermittentibus eſt; dummodò tamen non præſcribatur in principio earundem, crudis adhuc exiſtentibus humoribus, interdum namque febrem non tol-

lit, & ſi tollit, paucis interpoſitis diebus denuò redintegrat; & quod his pejus eſt, novos morbos frequenter producit, aſthmata ſcilicet, hydropes, dyſſenterias, rheumatiſmum, ſuppreſſionem conſuetarum evacuationum, ſimileſque alios, ut matura Recentiorum experientia compertum eſt. Ad demulcendos vehementes partium dolores inſigne remedium eſt bezoarticum joviale, momento namque impetum ſpirituum & ſalium furentium coërcet: Cave tamen ne dolores illi podagrici ſint, aut venerei, vel ſimiles quorum detenta materies pejores morbos poſſet excitare: Cave pariter ne illud exhibeas in nervorum, & nonnullis gravibus capitis morbis v.g. apoplexia, paralyſi, &c. quippe quod nervis, & cerebro infidum eſt ac noxium. Eodem prorſus ritu procedendum eſt in muniendis per debitas cautiones rebus majoris momenti hiſtoriam antedictam conſtituentibus v.g. ſignis diagnoſticis, prognoſticis, ſymptomatis præcipuis, cauſis cujuſcumque generis, &c. Inductio namque quæ fit per ſimplicem enumerationem nullis additis cautionibus rebus dubiis, & analogiam habentibus cum phænomenis alterius morbi ſub cujus ſpecie illudunt; vel rejectionibus falſarum, & omninò inconſtantium, imperfectè concludit. Contrà inductio laudata eſt Verulamio teſte, quædam demonſtrandi forma, quæ ſenſum tuetur, mentem illuſtrat ac perficit in concluſionibus rectè deducendis, naturæ imminet, ac ferè immiſcetur.

V.

Comparatâ jam ſufficienti particularium copia, eademque debitè ordinata, ſeparata, ac digeſta: Obſervator demùm judicio ſuo uti, & de conſtituendis præceptis generalibus, ſummam & pondus artis re vera continentibus cogitare incipiat. Atque ſi alicubi, hîc ſanè opus eſt mente velut igne quodam divino, qui vaſtam hanc, & caliginoſam particularium Eremum tam fallaci rerum, ſignorumque ſimilitudine, cauſarum implicatione, viarumque ambiguitate interceptam virtute ſua irradiet; ut ità nos judicium cohibentes & ſuſtinentes, gradatim aſcendentes, & rerum morboſarum veluti montium juga unum poſt aliud conſtanti labore ſuperantes, perveniamus tandem maturè ad ſummitates naturæ, in quibus & ſtatio ſerena, & verus morborum proſpectus, & ab eodem ad praxim facilis, molliquc clivo ducens deſcenſus.

VI.

Præcepta generalia Antiqui nomine aphoriſmi ſignificabant. Hi tanquam indices viæ regiæ & tanquam tabulæ naufragii ſecuræ & ſtabiles in ſuperandis arduis morborum curationibus, nonniſi à Viris doctiſſimis longo ſenio, ſed longiori praxi penè confectis, quique habebant mentem ſatis fixam atque intentam ad differentiarum ſubtilitates obſervandas, in dubitando patientiam, in afferendo cunctationem, in diſponendo prudentiam, &c, olim tractabantur. Hodiè vel viliſſimus Pharmacopæi ſervulus,

jus in medicina dicendi per aphoriſmos & ſententias ſibi arrogat. Hodie ab uno vel duobus experimentis tanquam per jocum factis propoſitiones generaliſſimæ à Medicis decernuntur; quanto id præſtantiſſimæ artis detrimento, Medicorumque dedecore, vel me tacente, quilibet abundè cognoſcit. Sed ad rem.

Obſervator poſtquam in copioſa obſervationum ſylva ſat ſuperque ſe exercitaverit, & Abecedarium naturæ morborum optimè didicerit, non debet ad maximè generalia advolare via compendiaria, & præcipiti, ad naturam impervia, diſputationibuſque proclivi; ſed aſcendendo, & deſcendendo, maſſam particularium ſufficienter penetrando, ſenſim denique & continenter ad eadem pervenire, ab iiſque poſtea propoſitiones medias & axiomata deducere. Hujuſmodi abſtractiones à particularibus non rectè cognitis, nec debitè examinatis ad generalia modò affirmativa, modò negativa abundè obſervantur in ſcriptis Recentiorum. Henricus Screta obſervatis aliquoties in viſceribus nonnullorum maligna, aut inflammatoria febri extinctorum inflammationibus & abſceſſibus; non dubitavit aſſerere omne genus febrium à latentibus partium inflammationibus produci. Et quoniam ab eodem fonte hecticarum quoque originem deducit, in his pariter diaphoretica & aperientia varij generis perpetuò præſcribit, quô ſuppoſitas latentes inflammationes, abſceſſuſve diſſolveret. Verè quidem, dum à talibus cauſis hecticæ fiunt; non ità tamen dum ab aliis longè diverſis utpotè ſudoribus nimiis, à gonorrhæa ſimplici, & fluore albo, à lactatione nimia in Nutricibus, dyſſenteria & diarrhæa, diabete, ſalivatione nimia, nimia pariter diæta, vigiliis nimiis, & exercitationibus, ſimilibuſque producuntur. Quo in caſu non latentes abſceſſus, ut Screta arbitratur, ſed nimia ſucci nutritij ſubtractio hecticas fovet; & prout variæ erunt tales cauſæ, ità curatio hecticarum variare debebit. Plures hujuſmodi intempeſtivas abſtractiones à particularibus, recenſere ſuperſedemus, quippè quæ ſatis obviæ ſunt in libris hodiernis.

Axioma ut ſtabile ſit, ac perpetuum fieri debet ad menſuram particularium, à quibus elicitur; iiſque nec altius, nec inferius, ſed quantum patitur ipſorum particularium vis, veritas, & amplitudo; ideſt nec ità altum ut deſinat in abſtracta, & inania, nec ità anguſtum, ut nulla facta abſtractione in ipſa particularium confuſione, ſtupiditateque hæreamus. Fiat igitur aquarum more quarum aſcenſus in fontibus tantus eſt, quantus fuit deſcenſus è clivo, undè oriuntur. In hujuſmodi abſtractionibus curandum præ cæteris ut mens per continuum ad particularia intuitum à prudentia dirigatur, nec ſibi permittatur, utpotè quæ ex natura ſua facillimè attollitur in abſtracta, mediis rectè non conſideratis. Ad hanc amuſſim facti omninò ſunt Hippocratis aphoriſmi, præſagia, Coacæ, & reliqua ferè divini ſenis monumenta, nobiſque pro modulo eſſe debent

in novis atque novis inſtituendis axiomatibus; Quibus hodie ſummoperè redundaret ars noſtra, ſi per ætates jam elapſas naturæ utero adhærens ſaluberrimum obſervationum lac perpetuò ſuxiſſet; ſed quoniam ab utero naturæ avulſa fuit, & in ſcholis diſputationum educata; quid mirum igitur ſi illam hodie variatam habeamus non auctam? quid mirum pariter ſi quæ poſt ſcholam Coam Arabes, & nonnulli inter Latinos indocti, ac contentioſi adjecerunt, nil aliud re vera ſint quam verba *otioſorum ſenum ad imperitos Juvenes?*

VII.

Cæterum nil magis ad veritatem axiomatum conducit, quam exacta, ac prorſus auſtera ſymptomatum omnium ut ut minimorum, ut ut vilium, ac penè inutilium in morbo obſervatorum deſcriptio. Et mehercule nil magis hiſtoriæ morborum perfectionem progreſſuſque retardavit, quam præpoſterum Medicorum ſtudium in notandis, amplificandiſque iis quæ latè patent; negligendis è contrario quæ obſcura, aut vilia videntur. Natura nil fruſtra molitur, minimaque ſunt ſæpiùs magnarum rerum initia, & minima quoque ad notitiam grandium nos conducunt. Flatus pedendo emiſſi judicantur motus viles, & nullius ad curationem momenti, & tamen ſi in dyſſenteria flatus, qui prius non aderant, per inferiora exire incipiant, brevi ſanitatem promittunt, ut nos aliquoties obſervavimus. Iliaco peſſimè habenti ſi flatus multi, & fœtidi pedendo erumpant, brevi mortem minantur, quale exemplum vidimus Romæ 1693, in Iliaco ſexagenario. Si Puer frequenter manu ventrem contrectet, vermium ibidem latentium indicium eſt. Quibus circa dentes in febribus quidam lentores naſcuntur iis fortes fiunt febres. *Hip. ſect.* 4. *aph.* 53. Nares rubras habentes lubrici ſunt corpore. *Hip. epidem.* Sudor multus per ſomnum citra cauſam manifeſtam factus, copioſiore alimento corpus uti ſignificat, quod ſi cibum non aſſumenti hoc accidat, vacuatione indigere ſignificat. *Hip.* 4. *aph.* 41. Quamplura hujus generis ſi inter curandum appareant, prætermittuntur à Medicis tanquam inutilia, & exigui momenti; cum talia re vera non ſint, ſed lucifera æquè ac fructifera, ab iiſque diagnoſes, prognoſes, indicationeſque curativæ æquè benè deducuntur, ac à rebus patentioribus, majoriſque momenti.

CAPUT

CAPUT IV.

De erigendis Academiis promovendæ Praxeos gratiâ.

§. I.

CUm opus antea delineatum ob ingentes labores, multamque meditationem quam ſibi vendicat, non unius, aut paucorum hominum, ſed integri cætus doctorum Virorum negotium ſit; neceſſarium fore putamus ut Principes in Urbibus ſuis præſertim celebrioribus, quibuſque ingentia extant Xenodochia, Medicorum Academias promovendæ Praxeos gratia per hiſtoriam obſervationeſque excitent. Non abſimili ratione, qua reliquis hoc ſæculo tum artibus, tum ſcientiis, illorum liberalitate factum videmus. Tale Medicorum Collegium, ſive Academia Practica in duo veluti membra diſtinguenda eſt, quorum alterum legendis libris morborum obſervationes continentibus incumberet, alterum contrà, novas quotidiè inſtitueret, & adnotaret. Et quoad primum (quod vocabimus membrum litteratum) illorum Auctorum libros ſibi legendos proponat, qui morborum hiſtorias non paradoxas, non raras, non admirationis movendæ causâ traditas exponunt; ſed morborum frequenter occurrentium fideliter, & ad vivum delineatas, & in quibus Auctor ille adnotaverit conſtitutionem anni, cauſas morbi antecedentes, ſive occaſionales; ortum, progreſſum, & declinationem ejuſdem, ſymptomata de die in diem ſuccedentia, mutationem ſymptomatis unius ſpeciei, in ſymptoma alterius ſingulis morbi temporibus; Quid boni, aut mali ægroto ſupervenerit à cujuſlibet novi ſymptomatis adventu, poſt quælibet data remedia, quovis morbi tempore, poſt quamlibet medendi methodum, &c. an ſcilicet ſanitas, vel mors, diuturnitas morbi, vel brevitas, aut potius mutatio illius in morbum ſpeciei longè diverſæ, ac prorſus remotiſſimæ? Unicuique membri hujus litterati Sodali, unus duntaxat morbus tota ſua vita tractandus committatur in quo quidem negotio hac ratione ſe gerat; De pleuritide v. g. tractaturus legat omnes hiſtorias pleuritidum ab Obſervatoribus, aliiſque doctis Medicis deſcriptas, eaſque in manuſcriptum aliquod de induſtria ad id comparatum adnotet. Adnotatas iterum atque tertio perlegat, attentè conſideret, & tandem inveſtiget ſequentia. Naturam, ſive ideam morbi in genere, ſigna diagnoſtica, & prognoſtica, monita & præcepta generalia, medendi methodos accuratiores, remedia ſelectiora ac fermè ſpecifica, ſymptomatum, atque morborum mutuas in-

ter ſe tranſmutationes, diuturnitatem vel brevitatem eorundem, naturæ conatus, methodum, & ordinem in expulſione materiæ morboſæ, aliaque magis præcipua, paulò ante, & fuſius cap. antecedenti animadverſa; ſingulaque in ſuas claſſes, ſive titulos magis principales diſpertiat, & adnotet prout etiam antecedenti capite ſignificavimus. Ità v. g. percurrendo ſingulas hiſtorias pleuritidum, deprehendet Pleuritides ſiccas ac ſine ſputo difficiles eſſe, & pernicioſas. Omne ſputum non ſolvens dolorem, malum? ſolvens verò, bonum. Dolores lateris in ſenibus ut plurimum lethales, præſertim quia ob vires jam fractas expurgare nequeunt. Qui purgant in acuta, & nimis inflammatoria pleuritide, tenentur lege Aquilia; ſputum enim ſupprimunt, inflammationem adaugent, viamque ſternunt ad phthiſin, & ſuppurationem. Purgantia in morbis pectoris generaliter noxia, præſertim ſi ij inflammatorij fuerint, utilia è contra diuretica, & ſputum moventia, & balneationes pedum, &c. Sanguinis miſſio repetita, & exindè hauſtus decocti pectoralis, quantum fieri poterit calidè ſorbillati pleuritides vel pertinaciſſimas, ac ferè ſtrangulatorias brevi ſolvit. Qui laborant alvi fluxu in pleuritide plerumque intereunt. In pleuritide dolor ut plurimum aſcendit ad jugulum, præcordia, dorſum, &c. Qui ſæpè fit pleuriticus, ſæpè moritur ex pleuritide, vel peripneumonia. Quô citius apparet ſputum in pleuritide, eo citius curatur. In pleuritide maligna tutius erit ſanguinis miſſionem omittere. Potus frigidi multos enecant pleuriticos, ut ut Medici mortis cauſam aliis occaſionibus attribuant. Hæc aliaque innumera talibus inveniet in hiſtoriis, quæ quamvis erraticæ, & indigeſtæ, ſemper tamen continent quidpiam naturæ mineram redolens, ejuſque legibus adamuſſim reſpondens.

Methodum illuſtrandi, amplificandique hiſtoriam morborum per obſervationes è libris petitas ideò tradimus, ne tot è naturæ officinâ eductæ merces, parcius & uberius, prout Authores illi ſolidioris, aut levioris fuerunt judicij, conſepultæ jacerent, totque congeſti doctiſſimorum Virorum labores ad perpetuam oblivionem damnarentur. Imò cum vires unius vix ſufficiant tantæ alicujus morbi provinciæ illuſtrandæ, aliis quoque una nobiſcum incumbendum, ut tanquam per Procuratores & Mercatores undique conquirantur, & afferantur infinita particularia. Quod ipſum ſubodoravit etiam *Galenus*, expreſſitque ſequentibus verbis de ſubfigur. empir. cap. 9. *Cum enim*, ait, *unius hominis vita ad omnium inventionem ſufficere nequeat, longi temporis obſervationes hiſtoria colligit, ut ejus beneficio, tanquam ex multis tot ſæculorum hominibus unus efficiatur eruditiſſimus:* hæc ille.

II.

Alterum Academiæ membrum (quod dicemus Practicum) totum ſe in exquirendis de novo, notandiſque morborum obſervationibus collocare debet, & eodem prorſus ritu hac in re ſe gerere, quo membrum littera-

tum ſupradictum, ſcilicet. Quot fuerint membri hujus ſodales, totidem morbi ab unoquoque illorum tractandi ſunt. Quomodò facienda ſit morborum hiſtoria per obſervationes ab ægrorum lectulis petendas, & quomodò ab iiſdem deduci debeant aphoriſmi, ſive præcepta generalia ſuperiori capite fusè tetigimus, eôque Lectorem remittimus. Sed ut res clariùs conſtet, quæ inibi uberius diſputavimus, ſummatim hîc complectemur. Et quoniam hiſtoria morborum in eorundem ſymptomatis, ſive phænomenis pro tempore apparentibus conſiſtit. Debet Hiſtoricus omnes animi vires intendere in iiſdem ut ut minimis ad vivum, ſive prout ſunt, & prout ab ipſo ægro referuntur delineandis; Qua in re quantum peccaverint hucuſque Scriptores, libri illorum apertè fatentur; De morbo enim aliquo tractaturi libros, & phantaſiam propriam conſulebant, neglectâ prorſus experientiâ, & libro naturæ: undè ſymptomata quæ morbis adſcribebant, quid mirum ſi nos in praxi vel non obſervemus, vel potius longè diverſa ab ipſorum opinione. Debet 2. inquirere, ac poſt longas inquiſitiones determinare, quæ ſymptomata ſint conſtantia, ac veluti diagnoſtica perpetua morbi tractandi, eaque diſtinguere à fortuitis, communibus aliis, & pendentibus potius à diverſa medendi methodo, concurſu cauſarum penè infinito, &c. quam ab ipſa morbi natura. Debet 3. adnotare, quæ indoles, quæ vehementia, qui progreſſus & exitus ſymptomatum, quæ demum unius in aliud mutatio ſingulis morbi temporibus appareat. 4. Quæ facies, quæ vehementia, qui progreſſus & exitus, quæ tandem mutatio in melius vel deterius in ipſo morbo ſuccedant, poſt cujuſcumque ſymptomatis adventum, aut receſſum. 5. Quæ ſymptomata recedant, quæ augeantur à quovis adhibito remedio, & à quacumque medendi methodo, quâ uteris ſingulis morbi temporibus. Hæc eadem obſervanda pariter ſunt in ipſo morbo principali, poſt quælibet ſcilicet remedia, & methodum præſcriptam. 6. Quæ ſymptomata comitantur morbum uſque ad finem, & qua vehementia quovis illius tempore; E contrario quæ brevi illum deſerunt, & quo illius tempore. Demum qui eventus obſervantur in morbo dum illum deſerunt, vel quando iterum regrediuntur. Debet 7. horum omnium inquiſitionem ad centenos atque millenos ægrotantes perducere, ut ità de rei veritate certus omninò fiat, axiomata generalia facilè conſtituat, ipſaque ars Medica, tanquam planta quædam vivax, ac vegeta, ſuiſque inhærens radicibus perpetuò creſcere poſſit & confirmari. Eodem tempore quo phænomenis morborum obſervandis notandiſque incumbit Hiſtoricus, cogitare quoque debet de perficienda ſigillatim hiſtoria cauſarum, ſignorum diagnoſticorum, indicationum ſolidarum, ſive methodi curativæ, remediorum ſpecificorum, aliorumque ad eſſentiam morbi tractandi ſpectantium, de quibus nos inferiùs propriis capitibus diſſeremus. Atque hæc erunt Topica præcipua, ſive articuli inquiſitionis novorum operum in amplificanda

morborum hiſtoria per phænomena ſua, aliaque recenſita. Qua quidem in re quàm oſcitanter ſe geſſerint Medici, præſertim hoc ſæculo, pluries ac ferè ad nauſæam hoc opere animadvertimus. Undè medicinis illorum apprimè mihi videtur quadrare priſca fabula de Scylla, quæ ſpecioſæ Virginis vultum, pectuſque referebat, circa uterum tamen monſtra latrantia ſuccingebantur. Ita medicinæ hodiernæ quamplures, aſpectu & apparatu exteriori, non ſolum ſpecioſæ & plauſibiles videntur, ſed magna de ſe promittunt; cum verò ad uterum illarum, ſive ad partes generationis ventum eſt, nec Praxeos fructus producunt, nec novam lucem inveniendorum fructuum aperiunt, aut indicant, ſed latrantes quæſtiones, horrida opinionum monſtra, rerumque antea inventarum repetitionem ad nauſæam uſque conferciunt. Expertus igitur, fateare? artem enim experientia fecit exemplo monſtrante viam, teſte Manilio: Et in medicina majorem vim habet experientia, quam ratio, ratio contrà majorem quam auctoritas; idque præter morem rerum legalium in quibus auctoritas, & decreta Patrum pluris habentur, quàm quælibet rationum momenta.

III.

Antequam dicendi finem faciam præfanda eſſent nonnulla de hujus Academiæ legibus. Sed hæ non multum diverſæ ſunto ab aliis doctorum Virorum cætubus, præſertim quoad generalia inſtituta. Quod ad particularia id unum præ cæteris monendum puto, ut ſcilicet unicuique Academiæ tam Practicæ quàm Litteratæ Sodali unus duntaxat morbus toto ſuæ vitæ ſpatio tractandus modo ſupradicto committatur; poſtulante id potiſſimum rei magnitudine, & neceſſitate. Etenim cum in comparanda particularium ſylva modiſque recenſitis diſponenda, digerenda, determinandaque multum temporis impendatur, multumque meditationis, prudentiæ, ſedulitatis, judicij, cunctationiſque requiratur; apertè conſtat unius hominis vitam, vix ac ne vix quidem futuram ſatis ad unum duntaxat morbum perfectè illuſtrandum. Undè qui plurium aſſumeret negotium, fieri vix poterit, quin ob anguſtias temporis in turpe vitium incidat ab aliis impunè, indoctè, & inutiliter tranſcribendi, plura ad arbitrium fingendi, oneroſa volumina quæ artem oſtentant non augent, congerendi; longæque inquiſitionis tædio in eos delabatur errores, in quos majores noſtros incidiſſe, pluries hoc opere ſubindicavimus. Quamobrem non abs re factum fuiſſe puto ab Ægyptiis, dum unicuique Medico unum duntaxat morbum curandum præſcribebant.

Statuto tempore, & ſaltem ſemel in menſe convenire ſimul debent Academiæ Sodales, Cenſoribuſque examinandas proponere obſervationes anteactas. Cenſores creantur ex Sodalibus Seniores, doctiores, judicio maturi, & longa praxi exercitatiſſimi. Penes hos jus eſto corrigendi quicquid peccatum fuerit contra leges hiſtoriæ, & methodum eidem per-

ficiendæ præ cæteris opportunam. Reliqua ad amplitudinem ſplendoremque tum Academiæ, tum praxeos pertinentia decernuntor à doctis Viris, qui pro tempore ſimul erunt conventuri.

CAPUT V.

Solvuntur argumenta, quæ nobis objici poſſent.

§. I.

PLura contra hoc noſtrum de hiſtoria morborum inſtitutum objici poſſent à doctis Viris. Hoc eſſet præcipuum. Morbi ſunt effectus quidam confuſi, inſtabiles, inordinati, motuſque naturæ deſtitutæ, ac ſe defendere neſcientis; undè qui ordinatam, & ſtabilem de illis abſolvere conaretur hiſtoriam, inanem cum iis, qui Siſiphi ſaxum volvunt, operam luderet. Egregium profectò argumentum, ſed contra experientiam. Nam ſi tentatum jam hoc opus tantâ ſui gloriâ videmus ab Hippocrate, cur ab aliis fieri non poſſit? non video. Porrò quotidiana Noſtrûm omnium experientiâ nil magis conſtat, quam morbos æquabilem quandam, certam, & individuam in motibus periodiſque ſuis conſtantiam ſervare; certas pariter in progreſſibus, maturationibuſque regulas. Et ſicuti hæc omnia oriuntur à ſpecifica quadam, & cuilibet propria exaltatione, ſive ut dicam ſpecificatione humoris peccantis; ità neceſſariò tales ſpecificationes debent habere certos, & individuos invaſionis, maturationiſque modos, unà cum ſymptomatis eaſdem concomitantibus, toto, quod aiunt, cœlo differentibus à modis invaſionis maturationiſque cum aſſeclis ſymptomatis aliarum exaltationum humoralium in aliis morbis. Suntque hæ humorum in morbis nonnullis ſpecificationes ita conſtantes, ut qualemcumque demum partem morbus occupet, & qualemcumque perſonam induat, ſemper tamen manifeſtatur per characteres quoſdam ſpecificationi ſuæ individuos, ac indivulſos. Exemplo res fiet clarior.

II.

Specificatio illa, ſive determinata humoris, qui tertianam intermittentem producit affectio, maximè profectò differt à ſpecifica affectione humorum hyſteriam, luem gallicam, reliquoſque morbos producentium. Ex vi ſpecificationis morboſæ humoris tertianarij, tertiana febris tum antiquis, tum noſtris temporibus ità progreditur. Incipit cum rigore, & vomitu, mordaci calore urit; 12. horis particularis acceſſio finitur, ſeptenis circuitibus acceſſio univerſalis, ſive totus morbus (dummodò

Medicus non erraverit in methodo.) Purgationem & phlebotomiam in principio reſpuit; acceſſio particularis ſudore ut plurimum terminatur; nonniſi elapſo. 14. die febrifuga patitur, urina lateritio colore, ſive impensè rubicundo tingitur, eſtque talis color ſignum ferè pathognomonicum hujus, aliarumque intermittentium, & ſic de reliquis. De hac urina obiter notandum, me repetita didiciſſe obſervatione morbos omnes, in quibus illa apparebit, ſi non omninò, ſaltem magna ex parte produci à fomite febribus intermittentibus ſpecifico. Nec mea me fefellit opinio; ſæpè namque obſervavi periodicos quoſdam dolores, alioſque morbos periodicè ſe exacerbantes (quaſi eſſent ſoboles febrium periodicarum) præfatam urinam lateritio colore, ſivè impensè rubro tinctam, comitem habere; irritiſque aliis remediis per diuretica, incidentia, amaricantia, & febrifuga prudenter ideſt tempeſtivè, & cum diureticis, aut purgantibus mixta, more febrium intermittentium feliciter curatos eſſe. Quod de tertianarij humoris ſpecificatione diximus, intelligendum quoque de reliquis aliorum morborum; conſtat id clarè in hyſteria. Hyſteria ſicuti à ſpecifica quadam, ſibique propria humoris exaltatione producitur; ità remediis ſibi præ cæteris familiaribus curatur, invaditque patientem ſymptomatis ſibi maximè frequentioribus, gulæ ſcilicet ſtrangulatu, paſſionibus cordis, ſenſuum oppreſſione, motibus convulſivis tum abdominis, tum reliquarum corporis partium, ſenſu frigoris in vertice capitis (quod inter maxima recenſeto hyſtericarum diagnoſtica) refrigeratione extremorum.

Præfata omnia ſuccedunt quando hyſtericus humor hinc inde vagatur, nec dum ſedem fixit; at ſi contingat, ut aliqua in parte conſiſtat, morbos producet unà cum ſymptomatis, tali parti præ cæteris eſſentialibus. Ita ſi caput occupaverit, vel apoplexiam, vel dolorem, vel alios capitis morbos ſimulabit. Si nervorum ſyſtema, motus convulſivos. Si cor, palpitationes & angores. Si pulmones, tuſſim, aſthma, & reliquos illius morbos. Si colon inteſtinum, dolorem colicum pertinaciſſimum. Si renes aut lumbos, dolorem nephriticum adamuſſim ſimulabit. Si veſſicam, urinæ ſuppreſſionem. Si ventriculum aut inteſtina, vomitum & diarrhæam, & ſic de reliquis. Quamobrem ſi Medicus valdè ſagax, & doctus non fuerit, neſciveritque cauſam ſpecificam unius morbi ſæpiſſime ludere ſub perſona alterius longè diverſi, putabit morbos antedictos à cauſis ſibi, vel affectæ parti propriis productos eſſe, præſcriptiſque vulgaribus remediis laterem, ut aiunt, lavabit, ægroſque magnis afficiet incommodis. Cum re vera illi à fomite hyſterico immediatè pendeant, irritiſque quibuſlibet remediis per ſola antihyſterica momento temporis curantur. Idem de lue gallica, & reliquis hujuſmodi morbis magis principalibus ſentimus, ut fusè inferius cap. de cauſis.

III.

Porrò tanta eſt morborum in motibus ſuis conſtantia & ordo, ut non ſolum in invaſione, & progreſſu ordinem ſervent, verum etiam in declinatione & exitu. Ideò videmus ex cauſis morboſis maturationem, depurationemque ſuam abſolvere, alias ſpatio horarum, alias dierum, aut menſium, alias annorum: & ſi valida fuerit natura interdum ſponte ſua, & abſque medicis auxiliis deſinere. Ita tertiana exquiſita teſte Hip. & experientia ſi ſibi permittatur quatuordecim diebus terminabitur, tantum enim temporis inſumit tertianarij humoris ſpecificatio ut ad depurationem perveniat. Et qualemcumque adhibueris methodum, qualiacumque præſſcripſeris remedia, ut ante ſtatutum illud tempus tertianam eradices, irrita erunt omnia. Neque mihi objicias uſum febrifugorum, quibus eam veluti in ovo jugulare contendunt rudes Medici? Fateor talia interdùm ſuccedere. Sed quid? Paucis interjectis diebus, vel ipſa erumpit ferocius, vel ipſius loco quamplures graviſſimi morbi aſthmata, hydropes, febres lentæ, phthiſes, &c. qua de re experientiam conſulant, & certiores fient; ſed de his fuſius paulò infra. Eadem de cauſa purgationes, & phlebotomiæ pernicioſæ quoque ſunt in principio intermittentium, à quarum uſu, vel duplicantur ſtatim, vel ruunt in pejus, ut quotidiana, & conſtanti certum eſt experientia. Quod ſi contingat interdum (contingit autem ſæpiſſimè) tertianas exquiſitas ultra quatuordecim dies progredi, & extendi etiam ad menſes; Pleuritidem ultra ſeptimum, aut quatuordecim, & ſic de aliis morbis; tribuendum id erit, vel contrariæ medendi methodo, ſcilicet quando per initia purgantibus, phlebotomiis, & diaphoreticis impetuoſis, naturæ curſum in lente ſeparando humore peccante interturbamus, quo in caſu humoris tertianarij ſpecificatio deletur, novaque exoritur cum novo ſymptomatum apparatu, & novo pariter periodorum ordine, eaque tandiu durabit donec ſponte ſua impuri humoris ſeparatio ſtatutis naturæ legibus abſolvatur, vel donec incidamus in remedium talem ſpeciem directè extinguens; ex quo quidem fonte ſpecificorum remediorum doctrina emanavit. Vel tribuendum erit novis & tunc vigentibus aëris conſtitutionibus. Vel graviſſimis in victu erratis. Vel tandem cauſis aliis nimium vehementibus, quæ regularem humoris tertianarij motum, ac ſpecificationem perturbare, & à proprio ſibi maturationis termino diſtrahere valent.

IV.

Quæ de tertiana diximus, de reliquis quoque morbis præſertim acutis intelligendum, utpotè in quibus præfatæ humorum peccantium maturationes, ſeparationeſque planius abſolvi videntur, quam in aliis ad chronicos accedentibus. In hoc denique maturandorum morborum negotio eadem prorſus ratione ſe gerit natura, ac in plantarum, animalium, cæterarumque rerum productione maturationeque conſuevit, ordine ſcili-

cet certo, conſtanti, & ex ſuo jure immutabili (niſi forſan à cauſis vehementiſſimis perturbetur, undè monſtra, & abortus) *ut lib.* 1. *cap.* 2. adnotavimus. Et ſicuti animalia, plantæ, &c. ſpecificas ſibique proprias mutationes ſubeunt conſtanti ordine naſcuntur, & florent, illa Majo menſe, hæc Julio, & ſic deinceps; ſemina & fructus producunt, ac demum intereunt; Ità morbi ob ſpecificam ſibique propriam humorum exaltationem ſuas quique periodos conſtanter abſolvunt, propria ſecum ducunt ſymptomata, &c. Pleuritidem quinque ſigna conſtantia comitantur, hydropem alioſque morbos ſua propria, neque id tantum noſtra ætate, ſed ab antiquis uſque temporibus, ab ipſis mundi initiis obſervatum eſt in illis, ut Scriptores teſtantur. Non deſperandum igitur de conſtituenda ſtabili, & exacta morborum hiſtoria ob antedictas objectiones, nam ex probatis natura in ſingulis rebus ſuis ordine gravi, conſtanti & perpetuo progreditur, & ſi ob cauſas vehementes cogatur recedere, in monſtra, abortus, & errores manifeſtos delabitur, ſed hæc rarò.

V.

Ulterius objicere quis poſſet, difficulter talem hiſtoriam abſolvi poſſe, tum propter cauſas & circumſtantias penè infinitas quæ ad producendos morbos concurrunt, tum propter varias medendi methodos quibus curantur. Quoad primum fatemur non ſemper futuras adeò confuſas & irregulares, ut tandem poſt longas obſervationes inveſtigare non poſſimus veros morborum motus, progreſſus, atque exitus; aliter nec Hippocratis aphoriſmi, præſagia, coacæ, &c. determinari potuiſſent, ſi talis cauſarum confuſio ſingulis in ægris fuiſſet perpetua. Quoad ſecundum, certum eſt vi methodi variam in morbis apparere faciem, & varia pariter ſymptomata ſed ſymptomata, quæ vocantur ſecundaria, adventitia, & aliis communia; non verò fixa, & characteriſtica; quod ſi etiam hæc? id certè rarò fiet. Nam qualemcumque methodum in curanda pleuritide adhibueris; dolorem lateris punctorium, ſpirandi difficultatem, pulſum durum, tuſſim aliaque illius characteriſtica delere vix poteris, & ſi delebis aliqua, omnia certè nunquam. Cæterum ut in methodo non erres, nec falſis indicationibus morbos aliter moveri facias, ac re vera, & ex propria natura moveri deberent; illos tibi Auctores legendos conſulimus, qui cum natura perpetuò cohabitantes, & majori diligentia quam ſtrepitu morborum naturam curationemque inveſtigantes, ſolidam, inconcuſſam, & perpetuam medendi methodum decreverunt. Inter Græcos, ſunt *Hippocrates*, *Cælius Aurelianus*, *Ætius*, *Aretæus*, & *Galenus* dummodo caſtus ſit à fumis ſpeculationum. Inter Latinos *Celſus*, & reliqui ſuperius *cap.* 2. laudati. Igitur neque hac de cauſa deſperandum erit de perficienda morborum hiſtoria modò recenſito.

V I.

Ad calcem denique monemus, ſectionem cadaverum morbis Denatorum

rum ſummam lucem afferre ad detegendas morborum occultas cauſas, nec non ad perficiendam atque amplificandam hiſtoriam ſupradictam. Cadavera tamen non ſunt obiter atque tumultuariè ſecanda, ut multi conſueverunt, ſed cujus cadaver ſecabis, illius & morbum privata in ſcheda deſcribere antea debes, notando ſcilicet, quæ fuerit morbi cauſa occaſionalis, qui apparatus ſymptomatum, qui progreſſus, & exitus, qui morbi motus, quæ adhibita medendi methodus, & qualis remediorum exitus, & reliqua ſupra deſcripta. Hiſce cognitis ad cadaveris ſectionem ſe accingat, & inquirat morbi ſedem & cauſam, ideſt fluidane an ſolida in productione morbi peccaverint, qua parte morboſa materies lateat, quænam illius natura. Quis gradus læſionis in ſolidis deprehendatur flaccida ne ſint, an tenſa, obſtructa, an pervia, convulſa, an aliter affecta, an talis læſio cum aliis partibus licet remotis communicet, & reliqua hujus generis. Et ſanè fateor morbos quamplures chronicos atque obſcuros vix ac ne vix quidem certò manifeſtari poſſe, niſi cadaver ſecetur; eorumque hiſtoriam nunquam futuram fore perfectam atque integram, niſi antè ſectionem prænotentur paulò antè recenſita; cadavera enim obiter ſecare, nec antecedenter præſcire morbi hiſtoriam, ad ætiologiam atque pathologiam illuſtrandam ne minimum conducit; ſed de his fuſiùs in tract. noſtro de fibra motrice, & morboſa.

CAPUT VI.

Specimen Hiſtoriæ primæ in deſcribenda Podagra, ejuſque aphoriſmis practicis breviter expreſſum.

§. I.

QUæcumque ſuperius de modo hiſtoriam primam morborum inſtituendi, deducendique ab eadem aphoriſmos practicos ſubindicavimus; planius conſtare non poterunt, quam ſi noſmetipſi ſpecimen aliquod hiſtoricum de certo quolibet morbo tradamus, ad cujus modulum cæteri quique delineari atque abſolvi poterunt. Et quoniam communis hominum querela eſt podagram plures interficere divites, quam pauperes, plures Sapientes, quàm fatuos, de illa breviter diſſeremus, quæque nobis obſervando innotuerunt apertè communicabimus, præſertim cum diſſentientem non habeamus *Cl. Sydenhamium*, cujus methodo inhæremus.

I I.

Podagra doloroſus articulorum morbus illos præ cæteris invadit ſenes, qui poſtquam meliores vitæ annos mollius, ac delicatius tranſegerint, otio, crapulis, veneri, vino, aliiſque ſpirituoſis liquoribus uberius indulſerint, ingraveſcente jam ætate ab exercitiis deſſueſcunt, & vitam omninò otioſam degunt. Licet interdum corripiat Juvenes eoſque graciles, & macilentos, raròtamen id fit, atque his potiſſimum de cauſis, ſcilicet vel ob labem hæreditariam, vel quia venereis voluptatibus intemperantius, ac præmaturius indulſerunt; Exercitationes ſibi antea familiares omiſerunt. Nimium edaces fuerunt; Vinum & liquores ſpirituoſos uberius biberunt, exindè ad liquores refrigerantes, & humectantes de repentè ſe contulerunt; Primæ coctionis munera per ſeveriora litterarum ſtudia, aut graviores animi curas, vexationeſque labefactarunt. Podagræ obnoxij crania habent grandiuſcula, habitum corporis ut plurimum pleniorem, humidum, & laxum; ſalacem & robuſtam corporis conſtitutionem. Dum Senes invadit non ità graviter eos affligit, ſicuti ſolet Viros, aut Juvenes. Pueri, Eunuchi, & Mulieres aut nunquam, aut raròpodagrâ laborant. Circa æquinoctia, & ſolſtitia generalem paroxyſmum ordinariò renovat; præ cæteris verò ineunte Februario, aut circa Kalendas Martias. Errata in victu, animi pathemata, & cauſæ vehementes latentem paroxiſmum excitant, qui ſicuti derepentè fit, & abſque præviis ſignis illum manifeſtantibus, ità brevi deſinit, & præſertim cauſis prædictis omninò ſublatis. Aliquot antè paroxyſmum generalem ſeptimanis, aut diebus ſenſim corripitur æger apepſiâ, ventriculi cruditate, gravitate corporis, & intumeſcentia ejuſdem quaſi ventoſa, quæ omnia quotidiè, ſenſimque augentur, donec tandem erumpat paroxyſmus.

I I I.

Paroxyſmus autem ità procedere ſolet. Paucis diebus antè illius inſultum torpor quidam, & veluti flatuum deſcenſus per femorum carnes, cum affectione quaſi ſpaſmodica præcedunt. Pridie paroxyſmum appetitus voracior eſt, ſed præternaturaliter; Licet ſanus lecto ſe commiſerit Patiens, circa mediam tamen noctem excitatur à dolore pollicem pedis ut plurimum, quandoque verò calcaneum, ſuram, aut talum occupante; paulò poſt rigor, horror, & aliqualis veluti febricitatio ſuperveniunt; quæ omnia ſenſim remittunt; Dolor verò gradatim creſcit, donec ad ſummam vehementiam circa Solis exortum pervenerit, & oſſicula tarſi, ac metatarſi variè occupaverit, cum ſenſu veluti canis rodentis, aliquando preſſuræ, & coarctationis; quandoque verò veluti dilacerationis talium ligamentorum. Dolor ille quem Patiens primò expergefactus ſentit, refert eum qui talium oſſium luxationem ſequitur, cum ſenſu quaſi aquæ frigidæ, dolenti loco ſuperaffuſæ. Pars affecta adeò acutum doloris ſenſum nanciſcitur, ut nec leve pondus linteorum, nec fortiorem per cubi-

culum ambulationem ſufferre valeat. Tota nox inquieta eſt, corpus, & affecta pars hinc indè per lectum aſſiduè agitantur propter impatientiam doloris, qui ſedari incipit, circa horam primam aut ſecundam matutinam, ſerius, vel citius prò materiæ peccantis copia, & craſſitie, quo tempore etiam leni madore perfuſus Patiens ſomno corripitur, à quo evigilans licet dolorem imminutum habeat, affectam tamen partem tumore occupatam videt. Ante paroxyſmi inſultum nulla inſignis intumeſcentia partis obſervatur, ſed duntaxat quædam venarum protuberantia affecto loco circumpoſitarum, quæ quidem omnibus paroxyſmi inſultibus familiaris eſt, & ſingulos præcedit; eſtque ſignum veluti characteriſticum jam jam advenientis paroxyſmi podagrici, ut quiſquis obſervare poterit.

I V.

Per duos, aut tres ſubſequentes dies dolor affectum locum vehementer affligit præſertim die adveſperaſcente, levatur tamen ſub Galli cantu, vel paulò ſupra mediam noctem; Si verò materia podagræ fuerit copioſior, ad plures dies extenditur dolor magis minuſque intenſus. Elapſis paucis diebus pes ſocius eodem dolore corripitur graviore, aut leviore, breviore, aut diuturniore, prout antea pes alter magis minuſque indoluerit. Pedes modo ſupradicto ſucceſſivè ut plurimum affici ſolent; veruntamen ſi peccans materies abundantior fuerit ambo pedes eodem tempore doloribus corripiuntur, æquali prorſus vehementia. Primi podagræ paroxyſmi, & quoad invaſionem, & quoad durationem ſibi correſpondere ſolent; ſed poſtquam utrumque pedem vehementius invaſerit podagra, ſequentes paroxyſmi nullam inter ſe proportionem ſervant; hoc tamen in ſingulis obſervavimus noctu recrudeſcere, mane verò leniri. Habemus in podagra paroxyſmum generalem, & particulares qui univerſalem illum conſtituunt. Particulares ut diximus ſingulis diebus recrudeſcunt hora potiſſimum veſpertina, & poſtquam ægroti per integram noctem exercuerunt patientiam, poſt Galli cantum, aut circa Auroram ſenſim miteſcere incipiunt; In his particularibus paroxyſmis obſervavimus poſteriores, & mitiores, & breviores prioribus quotidie eſſe, donec conſumpta protinus materia podagrica, æger perfectæ ſanitati reſtituatur. Periodus paroxyſmi generalis varia eſt, prout varia erit ætas ægrotantum, diſpoſitio corporis, concurſus cauſarum externarum, & hiſce analoga. Frequenter tamen hoc jure procedit. Dum aggreditur florentes ætate, & rarius podagræ obnoxios, quatuordecim dierum ſpatio generalis paroxyſmus terminatur; dum verò ſenes, & frequenter eadem laborantes, ad duos menſes extenditur. Dum tandem vel ætate, vel diuturna hujus affectionis mora penè jam fractos invadit; non recedit, niſi eoſdem ad mediam penè æſtatem miſerrimè fatigaverit.

V.

Urina podagricorum primis quatuordecim diebus rubicundior eſt, de-

ponitque ſedimentum rubrum ac velut arenulare ; immò æger tantummodò tertiam potulentorum aſſumptorum partem per urinam emittit, reliqua intus detinentur. Alvus pariter primis diebus inobediens eſt. Appetitus languet. Sub veſperam rigor per totum corpus oberrat ; & durante paroxyſmo ſingula ferè membra gravitate, & moleſta quadam ſenſatione afficiuntur. Recedente paroxyſmo pars affecta pruritu vehementi corripitur in formam furfuris, ac veluti deſquammatur pes. Morbo jam ſuperato paulatim redeunt appetitus, ſomnus, alvi laxitas, & reliqua perfectæ ſanitatis indicia.

V I.

Dum podagra regulariter procedit, modo antedicto procedit. Contingit tamen ſæpiſſimè vel propter contrariam medendi methodum, vel diuturnam morbi pertinaciam, cujus de cauſa corporis ſubſtantia in talis morbi naturam quaſi commutatur ; regularem illum podagræ progreſſum cum ſuis ſymptomatis ferè perverti, & podagram ipſam tum in modo invadendi, tum in ſymptomatis, quæ eam comitantur, longè diverſam eſſe à ſe ipſa, dum regulariter procedit, & naturam impotentem eſſe eidem conſueto more eliminandæ. Pedes itaque cum ſint præcipua ſedes materiæ podagricæ, ſi eos dereliquerit, vel cum iis alias partes invaſerit, ſignum eſt vel in methodo medendi erratum fuiſſe, vel corporis vigorem imminutum eſſe, podagræ verò fomitem ingenter adauctum : quo in caſu reliquas quoque partes invadit ſcilicet manus, cubitos, genua, & reliqua corporis tum interiora, tum exteriora ſpatia. Irregulariter itaque procedendo, dum deponit in digitos ſuum fomitem podagra gradatim eos tumefacit, & poſt quam ſufficienter illorum articulos impleverit, tunc digiti adinſtar paſtinacæ contorquentur, motù privari incipiunt, & demum tophaceæ concretiones in exteriori articulationum ſuperficie manifeſtantur, quæ quidem temporis progreſſu poſtquam cutem & cuticulam articulorum, acrimonia ſua exederint, apertè ſe exhibent in formam calcis concretæ, aut paſtillorum cornu cervi. Neque digitorum articulis infeſta duntaxat eſt, ſed articulationi cubiti, in qua tumorem ſubalbum excitare ſolet magnitudine ovi gallinacei, qui frequenter inflammatur, aut inſigni rubore ſuffunditur. Dum femoris articulationem invadit, ſimulat moleſtam ſenſationem, veluti ſi ingens pondus appenſum eſſet femori, abſque tamen doloris vehementia ; cum verò exindè deſcendit ad genu graviter illud exercet, nam & dolorem graviſſimum affert, & motum propemodum inhibet, adeò ut ægrotantes veluti clavo affixi hinc inde moveri nequeant ; & ſi moventur indicibiles dolorum cruciatus perſentiunt, cum moleſta totius corporis inquietudine, huic morbo præ cæteris familiari.

V I I.

Podagra quæ regulariter procedendo circa finem hyemis, citius, vel ſerius apparebat, paucorumque dierum, vel menſium intervallo paro-

xyſmum generalem abſolvebat; dum irregulariter incedit altaſque radices in corpore fixerit, per integrum annum affligit Patientem, exceptis duobus, aut tribus menſibus æſtatis. Paroxyſmi particulares non amplius 24. horarum ſpatio, adinvicem aut excipiuntur, aut finiuntur, ſed dierum quatuordecim citius, vel ſerius, eoque tempore miſerrimè, & aſſiduè affligunt partem, quam invadunt, præſertim ſi pedes aut genua fuerint. In tanta paroxyſmorum diuturnitate artus contrahi incipiunt, & ad motum ineptiores reddi, & quamvis baculo aut Adſtantibus ſuffultus per conclave progredi cogatur Patiens, inſigni tamen moleſtia, & dolore hæc omnia exequitur. In hoc morbi ſtatu contingit ſæpiſſimè, quod ſi Patiens aliquantiſper per cubile modo antedicto ſe exercuerit, & pedes hoc pacto firmaverit ſive roboraverit, ne ad fluxiones podagricas recipiendas ſint adeò proclives; podagrica materies in pedes deponi ſolita, nec per alias vias ſufficienter eliminata, ad interiora viſcera remigrat, lethaleſque ſtagnationes ibidem quam ſæpiſſimè producit. Interea temporis variis quoque ſymptomatis obnoxius eſt Patiens, quæ tanquam ſoboles rediviva diuturnitatis podagræ, cervicibus ægrotantis perpetuò impendent utpotè ſunt dolor, aut tumor hæmorrhoidum, laſſitudines memborum; Primis diebus paroxiſmi particularis graviſſima inappetentia, ſequentibus verò cruditates cum ructu nidoroſo, ac veluti cibi in ventriculo putrefacti, præſertim ſi patiens, aut paulò uberius, aut difficilioris coctionis alimenta devoraverit; ſemper tamen aliqualis proſtratio appetitus obſervatur. Dorſum, & reliquæ corporis partes moleſto pruritu afficiuntur, præſertim circa horam ſomni. Urina antecedenter pauca, & maximè rubicunda, in hoc morbi ſtatu, & decolor fit & copioſa: imò colore æquè, ac copia æmulatur eam quæ in diabete mingitur.

VIII.

In antedicto pariter morbi ſtatu æger ſomno expergefactus, horis potiſſimum matutinis, ligamenta oſſium Metatarſi vehementer convelli ſentit, ac ſi fortiſſimâ manus compreſſione, coarctationeque afficeretur. Nonnunquam dum ſomno committitur derepentè excitatur cum ejulatu, à dolore quaſi clavæ Metatarſum confringentis; Interea verò tendines muſculorum, qui tibias ſuffulciunt, ſpaſmo quodam adeò vehementi, & doloroſo corripiuntur, ut vel Stoïcorum patientiam ſuperaret. Morbo ad ſupremum jam diuturnitatis, afflictioniſque faſtigium perducto, ægroque jam ſeneſcente paroxyſmi qui ſubſequuntur non amplius ſunt adeò doloroſi, & intolerabiles, tum quia ob ſpirituum deficientiam impotens natura eſt ad extremitates demittendi morboſam materiem, undè in viſceribus remoratur; tum quia ob continuatum materiæ appulſum, inſenſibiles ferè, atque obſtructæ evaſerunt fibræ carneæ, & membraneæ affecti loci; Quamobrem loco doloris ſuperveniunt gravis quædam membrorum

laſſitudo, dolor ventris, & nonnunquam diarrhæa; hiſce apparentibus ſymptomatis artuum dolores leniuntur; recedentibus verò iterum excitantur, & modò has, modò alias partes invadunt, ægrique patientiam perpetuò exercent, adeò ut non rectius podagræ, quam iracundiæ, mæſtitiæ, timoris, aliorumque graviorum animi pathematum paroxyſmum diceres, à diuturna enim corporis ægritudine, mens quaſi enervata, à quolibet affectuum motu facillimè laceſſitur, & ſpem ulterius ſufferendi ferè deſpondet. Præfata commutatio morborum articularium in morbos ventris, & contrà familiaris quoque eſt aliis præter podagram affectionibus, ut in hoc opere ſæpius animadvertimus, adeò ut morbi articulorum per medicamenta ventrem moventia, contra ventris morbi per ea quæ ad cutim movent, tanquam per viam regiam, ab ipſa natura indicatam curari feliciter ſoleant. Pluries obſervavi in nonnullis podagricis, quod cum derepentè materia podagram efficiens evanuerit ſive retroceſſerit, inciderunt in vehementes ſtomachi dolores, & vomitus bilioſos, exindè verò in ictericiam, à qua brevi evaſerunt, repetito ter, quaterque rhabarbari uſu. Dum primò invadit podagra Patientem ſæviſſimos dolores parit; progreſſu verò ætatis, & diuturnitatis morbi leniores quidem ſunt, ſed loco dolorum mille malis ſupradictis exercentur ægrotantes; & licet per primos podagræ annos dolores fuerint atrociores, atrocitas tamen illa penſabatur à longa paroxyſmorum intermiſſione, & priſtinæ ſanitatis recuperatione, quod in adulto jam morbo, & ſeneſcente ætate non contingit. Sive ob ſupinum decubitum, ſive ob læſas viſcerum aliarumque partium ſecretiones depurationeſque ſuperfluitatis morboſæ, ſive ob analogiam materiæ podagricæ, & calculoſæ; ægrotantes demum calculo renum corripiuntur, arenulaſque copioſas mictu ejiciunt; atque tunc temporis podagra, & calculus viciſſim excipiuntur, & choream veluti paroxyſmorum ineuntes; dolorum, & perpetuæ ſollicitudinis tragædiam Patienti afferunt; Nonnumquam tamen præter calculum & arenulas, alios quoque veſſicæ morbos podagricus ille fomes producit, nempè iſchuriam, diſſuriam, pruritum ſcroti, mictum ſanguineum, & ſimilia; & ſi copioſus fuerit, diuturnam parit inapetentiam, pallorem vultus, pedum tumores, linguæ viſciditatem interdum cum amaritie, interdum verò cum ſalſedine, aliaque quamplura pro partium diverſitate, & prout æger in victu, & ſex rerum nonnaturalium uſu intemperantior fuerit, &c.

I X.

Longum eſſet recenſere præſenti capite ubertimam illam ſymptomatum ſeriem, quæ in variæ ætatis, temperamenti, vitæ generis, &c. ægrotantibus obſervantur, & quæ ad completam podagræ hiſtoriam neceſſariò conducunt. Siquidem hujus loci inſtitutum non aliud eſt, quam breviſſimum quoddam hiſtoriæ Primæ ſpecimen proponere, ut Tyrones inſtruantur de modo prima morborum elementa comparandi, ea potiſſimum ſim-

plicitate, & veritate, qua ab ægrotantibus ipſis cuilibet Medico manifeſtantur. Et ſi quis modulum hunc hiſtoriæ podagricæ ſedulò conſiderabit; videbit ſanè me à legibus, & methodo ſuperius traditis ne minimum declinaſſe, ſed legitimam in obſervando, deſcribendoque ſeveritatem ubique ſuſtinuiſſe. Porrò ut rem demum abſolvam, fœminæ raro afficiuntur podagra, & ſi afficiuntur eæ vel Viragines ſunt, & in ſenio conſtitutæ, vel rheumatiſmis, & hyſtericis affectibus præ cæteris obnoxiæ, à quorum morborum fomite dolores articulares ſolent excitari. Pueri quoque, & Adoleſcentes rariſſimè eadem corripiuntur; veruntamen ſi à Patre vehementer podagrico generati fuerint, nil mirum ſi aliquando per ipſa ætatis initia leviter corripiantur, uti ex obſervationibus conſtat. Dum ſanguis podagricorum ob diuturnam viſcerum affectionem, impeditaſque excrementorum debitas ſeparationes, aliaſque cauſas ſuperius recenſitas, ad extremam impuritatem, ac veluti fæculentiam pervenerit, tunc mors Podagricis præ foribus imminet, & per ſupervenientem febrim, aut alium morbum à podagrica excitatum materia, è medio tolluntur.

X.

Cui inteſtinum colon in dextra primo dolebat, articulari morbo correptus quietior erat: poſtquam verò hic curatus fuit, inteſtinum magis dolebat. Cous lib. de humoribus in fine. Ex quo arguitur magnus ille conſenſus ab inteſtinis ad ambitum corporis, & contra, toties à nobis in hoc opere repetitus; nec non ab inteſtinis ad urinam juxta illud Hippocratis. *Cholerici, facti dyſſurioſi omnes judicabantur.* Multis antè invaſionem paroxyſmi podagrici ſuperveniunt dolores colici, quibus evaneſcentibus ſtatim manifeſtatur podagra; ideò magis magiſque confirmatur conſenſus prædictus inter glandulas cutis, & glandulas inteſtinorum, &c. *Qui ab alvi profluvio una cum tuſſi multo tempore detinentur, non liberantur, niſi dolores vehementes pedibus inciderint. Cous lib. de judicat.* Non ſolum inter morbos cutis, & inteſtinorum magnus conſenſus, & tranſmutatio adinvicem obſervantur; verum etiam maximus obſervatur conſenſus inter pectus, & pudenda, inter pectus, & tibias, & ſic deinceps: undè meritò ait Hippocrates. *A dolore forti ad teſtes irruente tuſſis ſicca ſolvitur. Cous lib. 2. epidem. ſect. 5.* Si teſtium inflammationi tuſſis ſuperveniat inflammatio ſolvetur, & contra *Cous lib. 2. epidem. ſect. 1.* Cum teſtis à tuſſi intumeſcit memoriam renovat ſocietatis pectoris, mammarum, genituræ, & vocis. *Cous lib. 2. præſag. 67.* &c. Abſceſſus qui per vehementes, & periculoſas pulmonias in crura erumpunt, omnes quidem utiles ſunt. *Cous lib. 2. prognoſt.* Hydrocele diſcuſſa, & malè ſanata ſupervenerunt hydropes pectoris. Meara hiſtor. Medic. Si habenti ulcus in una ex tibiis, ſordium ſeroſarum fluxu privetur, ac purum, & aridum evadat, deindè lateris, & pectoris dolor è directo tibiæ affectæ ſuperveniat lethale? *Cous de morb. popul. lib. 4. in principio.* Poſt ſanatum ulcus pedum, & tibiarum ſanguinis ſputum ſuper-

venit. *Rhodius obſ. cent. 2. obſ.* 84. Ex ulcere inveterato in crure ſiniſtro ab Empirico ſanato ægrotus poſt menſes aliquot pleuritide in ſiniſtro latere correptus fuit, atque indè mortuus eſt, & morbo durante talia ſpuebat, qualia ex ulcere antea prodire ſolebant. *Hildanus obſerv. medic. chirurg. cent. 3. obſ.* 39. Nos quoque in Xenodochio Italiæ Viro ab herpete pedis ſanato, mortem ſuperveniſſe vidimus ann. 1691. Ex his igitur omnibus magnus ille conſenſus pectoris, tibiarum, & pudendi ſat ſuperque confirmatur. Sed hæc obiter dicta ſunto, utpotè parum ad hiſtoriam podagræ pertinentia.

§. UNICUS.

Proponens Aphoriſmos practicos, ab Hiſtoria prima Podagræ eductos.

§. I.

Reviſſimam hanc ſimplicemque accidentium, ſive hiſtoriæ Primæ affectionis podagricæ narrationem, eô potiſſimum nomine tradidimus, ut indicaremus legentibus viam, qua progrediundum eſt in reliquorum morborum, & ipſiuſmet podagricæ affectionis hiſtoria per novas, & perpetuò multiplicabiles obſervationes locupletanda. Reſtat nunc ut proponamus præcepta generalia, ſive aphoriſmos practicos, qui per repetitas obſervationes in cujuſcumque ætatis, temperamenti, vitæ generis, &c. Patientibus inſtitutas, ex hiſtoria Prima podagræ à graviſſimis Auctoribus educti ſunt, quique conſtanti via ad morborum diagnoſim, prognoſim, & curationem nos manuducunt. Sint itaque? Qui pane hordeaceo veſcuntur raró podagra, aut doloribus articulorum laborant. Dolente podagra abſtineto à medicamentis anodyno emollientibus copiosè adhibitis, ſiquidem ex nimio eorum uſu primò generantur tophi in articulis, ad tophos exindè contracturæ talium partium ſuccedunt. Admirandus quidam ac ferè occultus eſt conſenſus inter articulos, & inteſtina, quarum partium morbi viciſſim commutantur, ideò Hipp. lib. de humoribus ait: *Viro cuidam dolor erat in dextra colli parte, & quando dolor ad articulos diffluebat, dolor colli quietior erat.* Et 6. epidem. 4. 3. habet. *Qui articulari morbo detentus, inteſtini dolore dextra parte vexabatur levius habebat, ubi verò hic curatus fuit, magis dolebat, &c.* Non ob podagram, ſed quia podagra ad articulos non defluit, moriuntur ægrotantes. Antè podagram, & quandoque poſt eandem jam ſanatam, ſolet ſupervenire tumor pedum ædematoſus, cujus cauſa à fomite materiæ podagricæ dependet; quam quidem natura

tura legibus ſibi ſoli notis, ac veluti per criſim debitè inſtitutam ad pedes ſecernit ſub ſpecie tumoris pedum ædematoſi; In hiſce itaque tumoribus pedum antè, aut poſt podagram apparentibus, nullum omninò, nullum inquam? neque internum neque externum adhibeas remedium, eo potiſſimum nomine ut materiam illam à pedibus averteres: Siquidem obſervavimus ſæpiſſimè poſt exhibita purgantia, diuretica, aut ſudorifica materiem illam à pedibus ad interiora retroceſſiſſe, & apoplexiam, aſthmata, febres, aut mortem repentinam produxiſſe; idque infallibiliter ſi topica, aut reſolventia, aut alterius generis, (ut fieri ſolet) externa remedia ædematoſis pedibus adhibueris; Piaculum igitur erit in hiſce caſibus topica præſcribere, & naturæ curſum perturbare, quæ veluti per criſim, noxiam materiem ad pedes ſecernit; Conducit, itaque in podagrico hoc pedum ædematiſmo, omnia naturæ committere, primis coctionibus proſpicere, diætam, & exercitium inſtituere; hac ſiquidem via feliciter evanuiſſe præfata ædemata ſæpius obſervavimus Romæ, & alibi.

II.

Sennertus in praxi tract. de arthritide cap. 4. innumera mala recenſet, cum materia podagræ ſufficienter ad articulos non defluxerit, quem vide, & ſedulò perpende. Dyſſenteria ſanat podagram, & aliæ eliquationes valdè proſunt, quæ ad inferas ſedes repunt. *Hipp. 2. proret. &c.* Qui podagrici fiunt, iis à magno pedis digito ferè ſemper prima vice incipit morbus. Arthritis mutatur interdum in colicam, & colica in arthritidem. Arthritis ſolet aliquando degenerare in hydropem, & anaſarcam, &c. Ante invaſionem paroxyſmi podagrici, urina, ſudor, ſputum, &c. parcius procedunt; inappetentia, & laſſitudo aliqualis obſervantur, venæ partis ad quam mox ventura eſt podagra intumeſcunt aliquantum, & diſtenduntur, &c. Varices doloribus articulorum ſupervenientes, liberationem ab his promittunt ægrotanti. Senes, & à chronicis morbis convaleſcentes, proclives ſunt in podagram, cum propter errata ſex rerum nonnaturalium, viſcerum coctiones labefactant atque proſternunt. Ira vehemens ſolet excitare paroxyſmum podagricum graviorem, quam antea fuerit. Qui ſæpè calcat uvas, aut in recenti muſto balneat pedes rariſſimè afficitur podagra. Qui vehementer exercitantur poſt cibum, in articulorum morbos diſponuntur, & jam factos adaugent. Quamvis podagra cuilibet ætati ſit incommoda, magis tamen eſt incommoda Senibus, iiſque luxurioſis, otioſis, & gulæ nimium indulgentibus. Puer podagra non laborat ante uſum venereorum. *Hipp. ſect. 6. aph.* 30. Eunuchi neque podagra laborant, neque calvi fiunt. *Hipp. ſect. 6. aph. 28. &c.* Quod Pueris ſunt exanthemata, Juvenibus hæmorrhagiæ, idem ſunt ſenili ætati articulorum dolores, quibus ſupervenientibus à magnis morbis liberant ſenes, contra ſi non ſuperveniunt ad magnos morbos diſpo-

Bb

nunt; idem dic de nonnullis naturis in arthritidem proclivibus. Qui debili ſunt ventriculo & generandis cruditatibus obnoxio ab articulari morbo non ſanantur, niſi reſtituto priſtinæ ſanitati ventriculo,&c. Purgantia, & diaphoretica fortiora non ità benè cedunt arthriticis; & quantum diligenti obſervatione colligere potui, optima ſex rerum nonnaturalium inſtituta diæta, nec non remedia ſtomachica omnem abſolvunt paginam in podagricis, & arthriticis. Cum paroxyſmi podagrici circa æquinoctia, & ſolſtitia exacerbari ſoleant præſervationem aliquam vel circa diætam, vel blandiora lenientia ægrotantibus tuis antecedenter inſtituito? nam vel jugulabis fomitem jam jam erumpentem, vel mitius procedere facies. Vinum, venus, & otium podagram faciunt; Sanant verò aquæ potus, lac, & exercitium. In morbis articulorum fonticuli maximam opem nonnullis attulerunt. Maturè lectum petant præſertim hyemali tempore, qui podagræ ſunt obnoxii; nocturnæ enim vigiliæ nec non perturbationes animi primas coctiones lædunt, & uberrimum fomitem affectioni podagricæ producunt. Plura de hoc morbo generalia præcepta ſuperius *lib.* 1. fusè adduximus, quo remittimus Lectorem.

CAPUT VII.

Schedula monitoria de iis, quæ deſiderantur adhuc in arte noſtra.

§. I.

NIhil magis præſtitimus toto hoc opere, quam ut hortemur Medicos ad ſuſcipiendam tractationem eorum, quæ ſunt gravioris in medicina momenti, quæque alii, vel tanquam inutilia neglexerunt, vel tanquam ardua timuerunt. Hujuſmodi igitur graviorum, & in arte noſtra adhuc deſideratorum ſeriem, breviter mox ad clariorem Lectorum intelligentiam proponemus, reliqua verò quæ deſiderantur, ipſi Lectores ad hanc noſtram ſeriem adiicere poterunt, prout ipſis in mentem venient.

Deſiderantur itaque.

Hiſtoria diagnoſtica, prognoſtica, & curativa morborum, & ſymptomatum, à ſolidis duntaxat vitiatis productorum.

Hiſtoria diagnoſtica, prognoſtica & curativa morborum à fluidis duntaxat vitiatis.

Hiſtoria morborum prout à diverſis cauſis, vel morbis principalibus producuntur.

Hiſtoria diagnoſtica, prognoſtica &c. urinarum, & ſtercorum in quolibet morbo.

Hiſtoria diagnoſtica, prognoſtica &c. affectionum linguæ, nec non affectionum, & qualitatum mutatarum cutis, oculorum, & aliorum ſenſuum in quolibet morbo, &c.

Hiſtoria diagnoſtica, prognoſtica, & curativa morborum cum ſociis ſymptomatis à quovis animi pathemate pendentium.

Hiſtoria diagnoſeos facilis morborum, & ſymptomatum difficilium.

Hiſtoria diagnoſtica, prognoſtica, &c. ſingulorum morborum prout ſunt in variæ ætatis ægrotantibus, varia fortuna, ſeu vitæ ſtatu præditis, vario ſexu diſtinctis, vario victus genere utentibus, & præſertim paucis illis ante morbi invaſionem diebus, à variis evacuationibus ſuppreſſis productorum, & ſic de reliquis.

Hiſtoria diagnoſtica, prognoſtica, &c. utilitatis, & noxæ in partibus quibuſdam principalibus utpotè corde, pectore, capite, nervis, &c. à remediis quibuſdam principalibus frequentius uſurpatis, in morborum ferè omnium curatione, qualia ſunt phlebotomia, purgatio, ſudorifera, &c.

Hiſtoria cautionum, & præceptorum utilitatis & noxæ, nec non methodi præſcribendi ſingulorum remediorum; demum cautionum, & præceptorum in effectibus, qui ſupervenire ſolent, dùm remedia miſcentur adinvicem.

Hiſtoria invaſionis, progreſſus, curationis, & exitus morborum cum ſociis ſymptomatis, quovis anni tempore magis familiarium, & ſe exacerbantium, ac ut dicam periodicorum.

Series Hiſtorica morborum verè acutorum, verè chronicorum, & verè incurabilium: Incurabilium inquam vitio ſolidi, & ex impoſſibilitate, non verò vitio fluidi, aut ex ignorantia?

Hiſtoria accidentium omnium, quæ circa mortem Patientis ſingulis in morbis obſervari præ cæteris ſolent.

Hiſtoria cauſarum, quæ hos, & non alios morbos ferè ſemper, aut frequentius producunt.

Hiſtoria morborum in quibus ægroti liberum ſenſuum & rationis uſum uſque ad ultimum vitæ ſpiritum exercent, & in quibus illum prorſus amittunt multis ante mortem diebus, &c.

Hortatoria ad Medicos in deſcribenda perpetuò hiſtoria, & curatione morborum à novis, & generalibus aëris influentiis, & antecedenti anni temporum ſtatu pendentium.

Hortatoria ad Medicos in deſcribenda hiſtoria naturali ſuarum quique Regionum, ideſt de temperie Incolarum, morbis illorum endemiis, me-

thodo medendi eiſdem potiſſimum accommodata, medicamentis indigegenis, & reliquis hujuſmodi Patriæ ſuæ peculiaribus obſervatis.

Hortatoria ad Medicos in inveniendis novis modis ad ſanandos morbos vulgò dictos incurabiles.

Hortatoria de inveniendis novis modis ad retardandam ſenectutem.

Hiſtoria morborum naſi, oculorum, oris, aurium, ventriculi, hepatis, nervorum, aliarumque hujuſmodi partium magis principalium, ſigillatim? Atque hæc mihi videntur præcipua, quæ deſiderantur ut Praxis majora ſuſcipiat incrementa; ſi quæ aliis in mentem venient, præſertim ad reliquas Medicinæ partes ſpectantia, ſupradictis adjicere ne dedignentur.

CAPUT VIII.

De ſignis morborum diagnoſticis, & fontibus eorundem.

§ I.

SIcuti juris-peritis ex facto jus oritur, ità nobis à recta morbi cognitione univerſa curationum argumenta manifeſtantur. In curatione morborum, qui moram aliquam admittunt hoc ordine progredior; Prima die totus ſum in examinando adamuſſim ægro circa cauſas occaſionales, omneſque morbi antecedentes, ac præſentes circumſtantias; quo tempore nihil remediorum impero, ne per illorum uſum forſan incommodum, ordinaria morbi periodus, ſignorumque conſtantia perturbetur, morbuſque aliena facie mihi ſiſtatur, quam re vera deberet; & ſi quid præſcribo, procuro ut illud generale aliquid ſit, & innoxium, imò per obſervationem juvandi, aut lædendi valeat quoque ad indolem morbi aperiendam. Secunda die diligentius conſideratis rebus antedictis, morbi ſpeciem tandem decerno, & exinde remedia opportuna præſcribere incipio. Igitur ſi verum fateri decet. Prima baſis curandorum morborum, eſt recta eorundem cognitio, atque debitum unius ab alio diſcrimen; latent enim velut in alta nocte prima morborum ſtamina, nec arte magiſtra in curationem eorundem perveniemus, niſi facem præferat ſolida diagnoſis. Calculum veſicæ cognoſcere, ac præſagire nonne glorioſum eſt, nonne ad medici famam & utilitatem commodiſſimum eſt? Ita pariter alios quoſlibet dignoſcere ac præſagire morbos, penè divinum dixerim.

I I.

Inter Græcos, qui poſt *Hipp.* praxim medicam ſolidè locupletarunt,

ſolus profectò numerari poterit *Cœlius Aurelianus*; is ſectæ methodicæ Princeps hodiè ſuperſtes, & Vindex; tanti fecit Signorum in curandis morbis neceſſitatem, ut videatur nulli rei tam ſeriò mentem intendiſſe, quam in detegendis ſignis, & circumſtantiis morbos adinvicem diſtinguentibus, qua quidem in re cæteros, Græcos æquè, ac Latinos conſenſu doctorum hominum ſuperavit; illius enim opera nil aliud verè ſunt quàm utile ſignorum diagnoſticorum; graviumque præceptorum Seminarium. Imò ſi nonnullos illius titulos diligenter perpenderis, videbis quod per totam talis capituli ſeriem ſe diffundat in deſcribenda exactiſſima ſignorum illius morbi naturâ, de cætero, ne verbum profert. Contra in nonnullis aliis hiſtoriam morbi fideliter, ac veluti penicillo naturæ adumbrat, quam ullus unquam Auctorum poſt *Hipp.* fecerit, ſi *Sydenhamium* excipias, qui ab *Aureliano* tractandorum, deſcribendorumque morborum methodum videtur deſumpſiſſe. Et quamvis poſt ſtabilitam à *Galeno* ſectam rationalem, methodica per plures ætatum ſucceſſiones ferè obmutuerit; præſenti tamen ſæculo iterum reſurgit; coagulatio enim, & diſſolutio fluidorum, tenſio, & flacciditas ſolidorum, quibus morborum omnium originem Recentiores attribuunt, cum Methodicorum ſtricto, & laxo adamuſſim congruunt, quæque hodiè à ſagacioribus per Italiam exercetur praxis, tali ſuper ſtrictum, & laxum per mechanices regulas explicatæ hypotheſi innititur, qua de re inſtar omnium legi merentur doctiſſimi Italorum, qui hoc ſæculo Neapoli, Romæ, & Piſis medicinam ad leges mechanices ſolidè reſtituerunt, eoſque ſuperius laudavimus.

III.

Arcana neceſſitatis ſignorum diagnoſticorum ij duntaxat agnoſcunt, qui ad curationem morborum vel complicatorum, vel obſcurè procedentium, vel ſimilitudinem cum aliis morbis habentium vocati, in tanta confuſione ſtatim hærent, & poſt moleſtas vexationes mentis, ab ea veritate longè diſtant, quam putabant jam habere pro comperto, unumque morbum pro alio curantes, catalogum morborum incurabilium in infinitum adaugent. Sed omnes hæ nubes brevi diluuntur, ſi in ſolertiſſimum Auctorem inciderint, qui vera morborum diagnoſtica, ſive diagnoſim facilem morborum difficilium longo uſu didicerit, & candidè legentibus propoſuerit. Fluor albus uterinus, & gonorrhæa gallica, adeò ſimilibus concomitantur ſymptomatis, ut quiſquis Medicorum ferè ſemper decipiatur in illorum diagnoſi, præſertim cum Mulierculæ verecundia perfuſæ gonorrhæam per impurum ſcortum contractam fluoribus uterinis mentiantur. Ne ſuccedant impoſterum hæc incommoda dabo ſignum infallibile tales morbos adinvicem diſtinguendi. Pete à Muliere an ſuperveniente menſtruo Sanguinis fluxu perſeveret quoque eodem tempore fluor ille albæ materiæ; ſi dicat quod ſic, ſignificato eidem quod morbus, à quo divexatur

ſit gonorrhæa gallica ; ſi verò durante menſtruatione fluor albus evaneſcat, & eadem finita denuò regrediatur, pro certo habeas mulierem fluore albo uterino laborare ; cætera ſigna fallunt, hoc verò conſtans eſt, & Mulierum dolum apertè deludit. Inter ſigna fœtus mortui in utero, hæc potiſſima judicantur ab Auctoribus, nempè frigiditas pectinis muliebris, fœtor oris cadavericus, converſio fœtus hinc indè ad latera, & alia hujus generis, quæ quoniam ſæpiſſimè decipiunt medentes, infallibile omnium recenſet *Cœlius Aurelianus cap. de fœt. mort.* Si mulier gravida ingenti conatu fæces evacuandi ideſt teneſmo detineatur, aliaque ſigna etiam aderint, pro infallibili habeto fœtum in utero eſſe mortuum ; Hujus aſſerti veritatem ipſe quoque obſervavi, ſemel Patavij, & iterum Romæ. Signa hydropis pectoris valdè obſcura ſunt, & dubia ; ſi tamen æger dyſpnæa afficiatur, hora ſomni potiſſimum ingraveſcente, ità ut poſt paucas horas ſomno impenſas derepente expergiſcatur, expergefactus ſuffocari ſe ſentiat, feneſtras aperiat, & liberum aërem exoptet, pro certo, & infallibili ſigno habeas ægrum hydrope pectoris laborare, nam & pedes intumeſcent, aliaque ſigna minus conſtantia, aderunt : Et ſi fidem tibi præſtare noluerit, ſubſequens morbi progreſſus, & apertio cadaveris, de ſolida hac veritate eos erudiet. Nullius membri affectiones tam obſcuris adinvicem confunduntur ſignis, quam morbi pulmonum, undè ſæpiſſimè unum pro alio curare ſolent ignari Practicantes ; præ cæteris tamen magnam errandi occaſionem præbet tuberculum pulmonum, de quo *Hipp. lib. de medic.* hæc habet. *Tubercula equidem pulmonum deprehendere, & diſſolvere poſſe maximè artificioſum habetur, itemque collectiones illorum impedire*, &c. *Villeſius* cap. de vomica pulmonum, differens de tuberculo, ait. *Vitium hoc latet inter initia ita clanculum, ut vix ulla ſui proferat indicia, ſed tota ejus res in inſidiis eſt.* Idem ſentit *Tulpius* & alij docti Practicantes, qui ferè deſperant de inveniendis ſignis pathognomonicis, ac penè infallibilibus tuberculi pulmonum ; præſertim cum eadem quaſi habeat, morboſa pulmonum coſtis adhæſio. Veruntamen quantum nos obſervare potuimus, inter conſtantiora ſigna hæc potiſſimum recenſenda. Tales ægrotantes de cætero benè ſe habentes, difficulter ſpirare incipiunt, difficilis ſpiratio ſenſim augetur, inter ſpirandum non ſtertunt, & nihil expuunt, dolorem quoque in pectore ſentiunt continuum, & dolentem in locum decumbere non poſſunt ; ſicca tuſſi laborant, tandem genæ rubent, febricula ſupervenit ; & negotio ad ſuppurationem vergente alia ſuppurationis ſymptomata accedunt. Duo tamen tanquam pathognomonica crudi, & adhuc incipientis tuberculi ſigna ſunt, tuſſis ſicca, & dolor lenis in alterutro pectoris loco, cui arridet illud divini Senis *text. 63. lib. 1. de morbis* ; Et quandiu quidem tuberculum adhuc crudius fuerit dolorem exilem, ac tuſſim ſiccam inducit, &c. Qui tuberculo pulmonum laborant ſæpiſſimè derepente moriuntur, nam ſuppurato tuberculo pus erumpit in trachæam,

& ſuffocat. Hinc quo longius à trachæa, & pulmonum centro diſtat, eo minus periclitantur de ſuffocatione; pus enim in cavitatem pectoris erumpet, aut per urinas eliminabitur. In Tabidis ſi dolor vehemens lateris derepente ſuperveniat, brevi delirabunt, febris magna accendetur, & paucis poſt diebus moriuntur. Scias tamen quod quando dolores illi lateris vehementes in tabidis ſuperveniunt cum aliis præfatis circumſtantiis, ſcias inquam talem tabem oriri infallibiliter à connexione præternaturali pulmonum cum coſtis; eamque prognoſticare poteris; idque repetita cadaverum Tabidorum ſectione abundè cognovimus.

IV.

Utinam ſinguli morbi, duo vel tria ſigna infallibilia haberent, prout nuper recenſiti. Utinam, inquam hanc ſignorum provinciam quovis ſæculo nonnulli ex Medicis locupletare tentaſſent; certè medendi ars à multis jam retrò ſæculis perveniſſet ad ſtatum, ſaltem quantum patitur Mortalium conditio. At ipſi ſatius duxerunt in ſchola *Galeni* Adverſarium diſputationibus vincere (quas ſubtilius eſt contempſiſſe, quam ſolvere) quam in ſchola naturæ, naturam ipſam factis ſuperare, & novis ſignorum explorationibus. Porrò ſi duo morbi ſub eadem ſpecie poſiti difficulter curantur (ut paſſim hoc opere ſubindicavimus) niſi ritè ſpecificatio ſingulorum per ſigna opportuna nobis conſtiterit; quantò difficilius ergo ſi ſub ſpecie fuerint remotiſſima, & longè adinvicem diſtincti. Detecto igitur fonte diagnoſtico cujuſcumque morbi, remedia indicationeſque curativæ ſtatim manifeſtantur, eodem verò neglecto, aut latente, morbus unius ſpeciei, curatur pro alio ſpeciei ferè remotiſſimæ; qua de cauſa cum eventus non reſpondeat opinioni præconceptæ, ignari Medici morbos quam plures tanquam incurabiles deſerunt, medendi methodum laceſſunt, medicinam incertam eſſe dicunt, dierum criticorum doctrinam irrident, artem prognoſticandi, nec addiſcunt, nec tenent; de omnibus denique temerè atque inconſideratè judicant. Doctores Medici? opera invenienda, non argumenta, indicationes novorum operum, non rationes probabiles, ratiocinia enim veſtra ſæpiſſimè cogunt, & capiunt intellectum, rei verò naturam non attingunt.

CAPUT IX.

De cauſis Morborum.

§. I.

Prolegomena ad hiſtoriam, diviſionemque cauſarum opportuna.

I.

POſt abſolutam methodum perficiendi hiſtoriam morborum per phænomena ſua, proximum eſt, ut eandem inſtituamus per cauſas illos producentes: atque in ipſo orationis veſtibulo animadvertendum eſt, graviter errare Medicos, qui putant, nonnullos morbos eſſe morbos primarios ab iiſdem cauſis ſemper productos, & eandem medendi methodum ſemper expoſcentes; cum per repetitas graviſſimorum Medicorum obſervationes certò jam conſtiterit morbos præfatos non eſſe ſemper primarios, & ab iiſdem cauſis, ſed ſecundarios, & à diverſis cauſis pendentes; adeóque tot in ſpecies eſſe diviſibiles, quot ſunt morbi principales, & cauſæ conſtantiores, quæ illos produxerunt; imò ſingulas prædictas in quas ſubdividuntur ſpecies, propria, & ipſis ſolis familiaria habere ſymptomata, proprios pariter invaſionis, augmenti, & declinationis modos, medendi denique methodum ſingulas à reliquis aliis toto cælo diverſam expoſcere. Rem exemplo clarius aperiemus?

II.

Sit pro exemplo Phthiſis; Hanc ſuperiorum temporum Galenici primarium, atque unum ſpecie morbum ab uno cauſarum fonte ſemper provenientem deſtillatione ſcilicet humorum à capite ad pulmones, eademque medendi methodo ſemper indigere exiſtimabant; Qua quidem in re quantum à veritate aberrarint, abundè nobis aperiunt diligentes obſervationes *à Cl. Mortono*, & reliquis Recentioribus publicæ luci expoſitæ. Per eas enim utpotè è naturæ penu eductas certò conſtat phthiſin ſæpiſſimè eſſe morbum ſecundarium à variis morbis principalibus v. g. lue venerea, ſcorbuto, ictero, chloroſi, aſthmate, ſputo ſanguinis, ulceribus internis, & externis, febribus, melancholia, variolis, hydrope, dyſſenteria, animi pathematis, ſtudiis ſeverioribus, vel aliis innumeris hujus

jus generis occaſionibus pendentem ; Et prout à variis hiſce morbis, aut cauſis fovetur phthiſis, ità varia ſecum ducit ſymptomata omninò diverſa à phthiſibus alterius ſpeciei ; variam quoque medendi methodum, & remedia à reliquis phthiſeos ſpeciebus longè diſtincta expoſcit ; Et niſi phthiſim unius ſpeciei, à phthiſi alterius ſedulò diſtinxeris, ſed medendi methodum, & remedia unius adhibueris præpoſterè phthiſi alterius ſpeciei ferè remotiſſimæ, in evidentem perniciem conjicies ægrotantem, aut magno tui dedecore curationem non perficies.

III.

Quicquid de phthiſi indicavimus, intelligendum quoque erit de reliquis morbis, præſertim chronicis ; Et ſanè inter præcipua artis noſtræ deſiderata illud meritò reponimus ; ut ſcilicet ſinguli quique morbi in tot ſpecies ſubdiſtinguantur, quot ſunt morbi primarij à quibus foventur, aut cauſæ vehementes conſtanteſque à quibus producuntur ; & ſingularum ſpecierum proponantur ſigna characteriſtica cum hiſtoria prima earundem, nec non medendi methodus cuilibet opportuna, & ſtabilis ; Eadem potiſſimum ratione, qua id factum videmus à Botanicis ; qui ſub generali nomine alicujus plantæ v. g. Cardui, plures carduorum ſpecies comprehendunt, ſuntque adeò ſeduli in deſcribendis magnitudine, figura, colore, ſapore, aliiſque plantæ accidentibus, quibus unam cardui ſpeciem ab alia diſtinguant, ut inſigni laudum ornamento digni profectò videantur : contrà Medici morbos nonnullos qui in tot ſpecies diſtingui deberent, quot ſunt morbi principales, aut cauſæ vehementes à quibus foventur, quia in nonnullis ſymptomatis ſibi ſimiles videntur, ſub uno generali titulo comprehendunt, eademque medendi methodo in ſingulis utuntur ; cum revera & natura diverſi adinvicem ſint, & diverſam medendi methodum expoſcant ſinguli, & ſinguli pariter ſub propriis reponi titulis debeant, prout de cardui ſpeciebus ſuperius conſideravimus, quæ omnes licet ſub uno cardui genere complectantur, ſingulæ tamen tractatum proprium jure quodam exoptant.

IV.

Diligentiam hanc veteres Medici in aliquibus morbis adhibuerunt, in quamplurimis neglexerunt. Morbus ſoporoſus licet unus genere videatur, in plures tamen ſpecies accuratè illum diſtinxerunt, quales ſunt cataphora, coma vigil, coma ſomnolentum, lethargus, carus, apoplexia, &c. ſinguliſque ſpeciebus ſigna diagnoſtica, & prognoſtica, medendi methodum, aliaque ad complementum illarum hiſtoriæ maximè neceſſaria adſcripſerunt. Pleuritis, & Peripneumonia, quamvis, & loco affecto, & cauſa producente, nonnulliſque aliis inter ſe ſimilibus ſymptomatis, unus idemque genere morbus ſit ; à priſcis tamen Medicis in duplicem diſtinctum ſpeciem, duplici titulo, & hiſtoria diagnoſeos, prognoſeos, curationiſque cuilibet opportuna inſignitum videmus. Convulſio quamvis ge-

neralis ſit morbus, in plures quoque ſpecies eundem diſtinguere Recentiores æquè, ac Antiqui Medici cenſuerunt; nam præter magnum illud, herculeumque epilepſiæ malum, dantur tres convulſiones generales, Opiſtotonos, Emproſtotonos, & Tetanos; dantur pariter convulſiones oris, & oculi, Aſthma convulſivum, Colica convulſiva, Hyſteria convulſiva, Convulſiones muſculorum abdominis (quæ licet oppidò raræ ſint, eaſdem tamen in Quadragenario nuperrimè obſervavimus, cui abdominis muſculi ingenter ſubſiliebant & convellebantur; Sanguine per hæmorrhoidas emiſſo, injectis clyſteribus lactis, & hauſta debita quantitate olei amygdal. dulc. cum ſyr. papaver. rhæados in longo brodio diſſolutis poſtridie convaluit) & complures alij morbi ab internis convulſionibus pendentes, licet propriis titulis non adhuc ab Auctoribus inſigniti. Omneſque antedictas convulſionum ſpecies, non ſolum habemus in Auctoribus propriis quaſque titulis diſtinctas, ſed ſingularum pariter diagnoſtica, prognoſtica, & curativa præcepta, hiſtoriamque primam eatenus deſcriptam, quatenus ferebant inculta illa antecedentium ætatum tempora, in quibus Medicina cum reliquis bonis artibus, à tranſalpinis hominibus, labente jam Romano Imperio, vaſtabatur.

V.

Morbus quiſque principalis, quantum ludere ſoleat ſub perſona alterius morbi, ſpeciei ferè remotiſſimæ, quotidie obſervamus in praxi. Hyſteria non contenta incedere accidentibus ſibi familiaribus, repentina ſcilicet ſenſuum oppreſſione, gulæ ſtrangulatu, ſenſu frigoris in vertice capitis, convulſionibus partium, &c. ſæpiſſimè imponit Medicis ſub ſpecie doloris capitis, apoplexiæ, palpitationis cordis, aliarumque ejuſdem affectionum; tuſſis, aſthmatis, affectionis colicæ aut nephriticæ, vomitus, & diarrhϾ, tumoris doloriſque tibiarum, ſuppreſſionis urinæ, refrigerationis partium externarum, graviſſimorum dorſi dolorum, & hujuſmodi quamplurium morborum, quorum perſonas induit, & incautos Medicos deriſioni exponit, &c. Nuperrimè ad Nobilem Mulierem diro aſthmate laborantem accerſitus inveni eam de ſalute penè deſperantem, propterea quod trium menſium intervallo fruſtra curata fuerit à Medico ſuo per remedia ant-aſthmatica; cum igitur narraſſet ſe affectibus hyſtericis frequenter obnoxiam eſſe, & in præſenti morbi ſtatu ſenſum frigoris in vertice capitis cum aliquali dolore, ferè perpetuò ſufferre, non dubitavi aſſerere, aſthma illud à fomite hyſterico omninò dependere, quamobrem præſcripto ſale Jovis in aqua meliſſæ, nec non appoſito emplaſtro matricali Minſicht (cujus compoſitionem ſal Jovis pariter ingreditur) in regione umbilici, paucis interpoſitis diebus perfectè convaluit, &c. Juvenis Romanus per octimeſtre ſpatium gravi, & ſummoperè doloroſa ophthalmiâ laborans, doctiſſimorum Medicorum remedia ſemper irrita expertus eſt; Cum ad me veniſſet, ſingulaſque morbi circumſtantias

ſedulò conſideraſſem, ſtatim ſubiit dubitatio de cauſa aliqua vehementi, aut morbo principali, qui ſub ophthalmiæ luderet perſona; quamobrem à me interpellatus, an lue gallica quandoque laboraſſet; reſpondit, elapſo octennio malè tractatum fuiſſe à gonorrhæa gallica, à qua poſt duos menſes, adhibitis opportunis remediis protinus evaſerat: Quoniam verò impuræ hujus luis ſeminia per triginta, & plures annos ſanguini inhærere, ægrotoſque vanâ ſanitatis poſſeſſione illudere ſolent; interimque ſub perſona plurium morborum reviviſcant, & Medicos turpiter decipiant; Statim decrevi ophthalmiam hanc gallicam eſſe; exhibitâque longâ potione adinſtar aquarum thermalium decoctionis, ſarſ. parillæ, antimon. crud. &c. poſt decem dies circiter perfectè convaluit; Ex his, aliiſque quas brevitatis gratia ſilemus hiſtoriis, deduci jure poterit, magnæ utilitatis fore, ut morbi in tot ſpecies dividantur, quot ſunt morbi principales, aut cauſæ vehementes à quibus foventur. Nam ſi nos haberemus exactam, & fidelem hiſtoriam ſignorum prognoſticorum, & diagnoſticorum, methodi curativæ, & præceptorum generalium aſthmatis hyſterici, & ophthalmiæ gallicæ; profectò hi duo morbi non decepiſſent præfatos Medicos ſub perſona aſthmatis ſimplicis non hyſterici, & ophthalmiæ ſimplicis, non gallicæ, ut putabant. Non inſtitutis verò talibus diviſionibus, & multi exindè ſuborientur errores, & magna confuſio in hiſtoria morborum.

VI.

Quantis erroribus obnoxii fuerunt Veteres dum Aſthma convulſivum curabant, nec à convulſione fieri ſciebant donec tandem obſervaverint Recentiores illud non à viſcido humore pulmonibus impacto pendere, ſed à convulſione muſculorum thoracis, aut diaphragmatis, vel fibrarum carnearum pulmonibus intermixtarum? qua de cauſa epilepſiam pulmonis vocarunt, & particulari titulo, hiſtoria diagnoſtica, prognoſtica, & curativa diſtinxerunt. Jiſdem pariter urgebantur difficultatibus in curatione colicæ convulſivæ, donec primus Fernelius 6. patholog. 10. detexerit, colicam illam non à frigidis inteſtinorum humoribus, ut aiebant, produci, ſed ab irritatione convulſioneque nervorum meſſenterii; eamque purgantibus, clyſteribus, calidiſque remediis magis exacerbari, miteſcere contra antinervinis, dulcificantibus, & merè anodynis. Hoc itaque modo procedendum eſſet ſingulis in morbis, præſertim chronicis, quorum fermentationes ſunt diuturnæ conſtantioreſque, acutorum contrà breves, & à levioribus cauſis productæ; imò ſub ſpecie morbi principalis ebullitionem ſuam finientes, ut in febribus, anginis, aliiſque hujuſmodi acutis morbis apertè innoteſcit.

§. II.

De Cauſa Procatharctica, & Proigumeni, ſeu diſpoſitione Corporis.

I.

NIhil eſt tam arduum humanæ ſedulitati, quàm inveſtigatio cauſæ illius primoprimæ, & proximæ, quæ ſingulos morbos in actum provocat, & hominem immediatè lædit. Hoc eſt, quod erroribus graviſſimis anſam præbuit incredibilem, ſciſſioneſque ingeniorum, quas medicina hodierna amarè collachrymatur excitavit. Nos etenim ſcientia intuitiva deſtituti, cum mentis acie arcanos morborum motus aſſequi nequeamus, per fidem ſenſuum, & repetitum eorundem uſum, opus hoc abſolvere deberemus; ſed in negotio tanti ponderis varij variè ſe geſſerunt. Patrum noſtrorum memoria Hippocrates, & conterranei Græci, tantum tribuerunt efficaciæ ſenſuum in Medicina locupletanda, ut quod de Democrito ait Petronius, ætatem inter experimenta conſumpſerint, atque ità per ſolas, eaſque nunquam intermiſſas ſenſuum exercitationes ad intimiorem cauſæ morboſæ cognitionem pervenerunt. Cæterum licet jis omnia attingere datum non fuerat, prout apparet ex modulo operis, quod ſuperata temporum invidia, ad noſtras manus pervenit; eô tamen progreſſi ſunt, ut morborum naturam quaſi in remoto veritatis confinio conſtitutam, ac velut in crepuſculo translucentem per tenebras, apertè nimis reſeraverint, & amicam veritatis lucem, edomito nubium ſtupore primi exhibuerint. Reliqua verò Medicorum gens, quæ per ſucceſſiones ætatum contra morbos pugnavit, relicto ſenſu vexavit ingenium, ut illos manuducat ad vera cauſæ morboſæ penetralia; ſed quoniam ingenium in hæc arcana vix pertingere poteſt, niſi conſociam ſenſuum operam adhibuerit; ideò quæcunque de cauſarum morboſarum natura excogitarunt paulò Recentiores Medici, mera ſunt tenebrarum palpatio, atque per varias loquendi formulas morborum veſtes, & cortices variarunt, eſſentiam verò, & cauſam verè cauſantem ne attigerunt quidem.

II.

Ut ordine procedamus, recipienda eſt priſca diviſio cauſarum morboſarum in Procatharcticam, Proigumenin ſivè diſpoſitionem Corporis, & Proximam, qua poſita ponitur morbus, & ablata aufertur. Cauſæ procatharticæ ſivè internæ fuerint, ſivè externæ, à Medicis quamplurimis flocci ſæpiſſimè habentur, quia producto morbo, vel prorſus recedunt,

vel ab ægrotantibus occultantur, quamobrem omnes illorum conatus dirigunt in conſiderandis, exaltandiſque cauſis proximis, & à criterio ſenſuum remotiſſimis; invita quidem Minerva, nam unuſquiſque noſtrum indicationes curativas haurire debet à quibuſlibet vel minimis circumſtantiis, & cauſis cujuslibet generis, maximè cum continentis indolem acquirunt, morbumque aut ſuſtinent, aut fovent, quemadmodum in chronicis affectibus, & periodicè invadentibus obſervamus, qui tam longa mora, & redintegratione ſubſiſtere ſanè nequirent, niſi novo fomite ſenſim accedente, atque vel interna, vel externa de cauſa ſe multiplicante, cauſam illorum immediatam ad actum provocarent; quod dictum eſto generaliter de omnibus morbis fermentativis, nam ipſa etiam corpora inanimata dum fermenteſcunt, præfatis legibus ſubjacent, & ſæpiſſimè externo motore indigent, calore v. g. motu &c. ut in fermentationes excitentur. Cum itaque præfatæ tres cauſæ æquè concurrant ſingulæ ad morbum, vel producendum, vel fovendum, quomodò à ſingulis hauriendæ ſint indicationes curativæ in præſenti aperiemus.

III.

Cauſa procatharctica cæteris aliis eſt clarior ſenſui; idque fidenter affero, quod ſi in inveſtigandis morborum cauſis, ſedulò non perpendamus, reſpiciamuſque ad cauſam procatharcticam, de curatione eorundem nunquam benè ſperandum; nam per exteriora hæc, quæ occaſionem dederunt morbo, ad notitiam interiorum viâ compendiaria, & certiori perveniemus, dummodo tamen exteriora illa integrè fuerint examinata. Si febrim ex inſolatione, vel hujuſmodi externa cauſa productam, curandam quis ſuſciperet, nulloque habito reſpectu ad cauſas procatharcticas; per præconceptam Recentium Medicorum hypotheſim, non tantum febres, verum etiam morbos omnes ab acido pendere, alchalia volatilia uberiori doſi præſcriberet, ut præſuppoſitum febrile acidum infringeret; & per diaphoreſim eliminaret, nonnè profectò toto erraret cœlo? Cum ebullientis ab accepta inſolatione (vel alia hujus generis incaleſcente cauſa) ſanguinis motus componendi potius ſint per amica remedia, quam addendum calcar per furentia alchalia? Apparente igitur prò diverſitate cauſarum procatharcticarum, & antecedentium diverſa facie cauſa immediata, & proxima, in hauriendis indicationibus morborum ad illas ſemper reſpiciendum erit. Aliter enim tractare debemus febrim ab intempeſtivo frigore, aliter à crapula, venere, inſolatione, animi pathematis, aliiſque cauſis productam.

IV.

Valdè igitur miramur, Medicos hoc ſæculo totos eſſe, ac ferè triumphare in aſſignandis cauſis morborum primo primis, & proximis necnon ab indagine noſtra remotiſſimis, quæ verò ſenſibus ſunt obviæ, nobiſque exterius obverſantes morbo dederunt occaſionem, ad examen non revo-

cant, ſed perfunctoriè quoslibet morbos à qualibet externa cauſa productos, iiſdem legibus aggrediuntur; & veteris diſciplinæ neglectu methodum, prioritatemque cauſarum cæco quodam impetu ſubvertunt. Te latet Lector? qualiſnam ſit, qualiterque ſe habeat textura minima, ac morboſa ſanguinis, dum homo febricitat, dum pleuritide, apoplexia, delirio, aliiſque morbis laborat, & quænam ſit cauſa illa primo prima, & proxima, quæ ſingulos ad actum producit. In morbis enim ſive acutis, ſivè chronicis producendis viget occultum quid, per humanas ſpeculationes ferè incomprehenſibile, & niſi juvantium, & lædentium teſtimonio in illius cognitionem perveniamus; adminicula mentis irrita prorſus experiemur. Ex hac cauſæ immediatæ ignoratione natum eſt, ut alij exiſtiment eam eſſe bilem, alij acidum, alij pituitam cum humorum quaternione, alij materiam ſubtilem, & ætheream, alij alia prorſus inania; quibus indicationes curativas ſuperſtruendo, viam ſapientiæ, quæ curationi morborum ſit conformis indagare neſciunt, ſed promiſcua decernendi licentia nervos inquiſitioni humanæ incidentes, ex ovo malo, malum corvum educunt.

V.

Neque quis putet nos hîc ſuſtinere Empiricos, qui cauſas evidentes, & ſubjectas ſenſui perpetuò revolvunt, latentes verò atque internas propemodum deſpiciunt, aut aſſentiri Herophilo, nullam ut aiunt morbis cauſam tribuenti; ſed ideò aliquantulum cauſis evidentibus concedere, quia cum in arte medica omnia ſint tenebris perfuſa, & judicio Celſi ea ſit ars conjecturalis, cui non reſpondent, non ſolum conjecturæ, ſed nec etiam experientiæ &c. non abs re erit interdum iis pauliſper acquieſcere, quæ ſenſibus palpamus, & cadaverum ſectione elucidamus; ſiquidem hæc omnia cum certò conſtent, vel raro, vel non ità graviter illudere poſſunt intellectui, prout ſolent cauſæ internæ, & à criterio ſenſuum remotiſſimæ. Hiſce omnibus aſſentientem habemus doctiſſimum *Sydenhamium* in præfatione ſui operis talia proferentem. Atque ut impoſſibile ſanè " eſt, ut Medicus eas morbi cauſas ediſcat, quæ nullum, prorſus cum ſenſibus habent commercium, ità, neque eſt neceſſe; abundè enim ſufficit, ut ſciat undè immediatè oritur malum, ejuſque ſymptomata, ut inter hunc morbum, & alium accuratè valeat diſtinguere, hæc ille? Monemus itaque Practicantes, ut ægros ſuos diligenter examinent circa cognitionem cauſæ procatharticæ, quæ internam ad actum provocavit, & morboſam fecit; nam ſicuti ea cognita curatio facillimè abſolvitur, ità è contra in eadem detegenda, ægrotantes vel incuriâ, vel verecundia confunduntur, & confundunt; Nonne? inſaniret Medicus qui ardentem febrim à nimia Venere productam, eadem methodo purgantium, venæ ſectionis &c. aggrederetur, qua ardentes aliis cauſis ortum debentes aggredi ſolet? Nobilem Virum gravi Iſchiade laborantem nuperrimè curabamus, irritiſque optimis præſidiis deſperabamus de ſalute recuperanda; cum verò per tran-

ſennam nobis ſubindicaſſet, ſe 20. abhinc annis bubonibus gallicis malè affectum fuiſſe, ſtatim ſuſpicionem dedit iſchiadem à fomite gallico pendere; quamobrem præſcripto decocto ſarſ. parillæ, antimon. crud. cortic. nucum &c. paucis diebus interjectis à gravi iſchiade perfectè convaluit, non ſine Adſtantium ſtupore.

V I.

Cauſa Græcis dicta προηγουμένης, Latinis verò diſpoſitiva, ſive diſpoſitio ſolidorum, & fluidorum corporis partium ad morbum ſuſcipiendum, licet inter cauſas jure recenſeri non poſſet, quoniam ex ſe nihil agit; nihilominus tamen quia ſæpiſſimè cauſæ procatharcticæ vim ſuam exerere non valent, niſi corpus diſpoſitum fuerit ad impreſſionem illam ſuſcipiendam, ideò Auctores nonnulli talem diſpoſitionem inter cauſas adſcripſerunt, ab eaque indicationes curativas hauriendas, & dirigendas quoque fore judicarunt. Multi cum infecta Muliere concumbunt, ſed ex iis nonnulli duntaxat inficiuntur. Multi peſte correptis famulantur, ex eorum tamen numero omnes peſte non corripiuntur. Multi in eodem crapulantur convivio, ſed ingluviei pœnas pauci tantum perſolvunt. Demum quamplures eadem communis cauſa fatigat, omnes tamen in morbum non incurrunt. Ex quibus arguimus cauſam procatharcticam, ſive occaſionalem, interdum vim ſuam corpori non illaturam, niſi in ſolidis, & fluidis antedicta diſpoſitio præceſſerit, quæ cauſam proximam ad actum reducat; diſpoſitio hæc quandoque noſtris ſenſibus obvia eſt, quandoque occulta. Patent ſcorbuticæ diſpoſitiones, patent quoque & hyſtericæ, gallicæ, hypochondriacæ, calculoſæ, epilepticæ, & reliquæ hujus generis per antecedentes morbos nobis manifeſtatæ, quas quidem in morbis de novo invadentibus deſpicere non debemus, ſed habito reſpectu ad illarum naturam, & fomitem, indicationes curativas dirigamus, & ad morbum novum, & ad diſpoſitionem veterem. Latent contra diſpoſitiones quædam cuilibet homini familiares, quas Antiqui temperaturas appellabant, diſtinxeruntque in calidas, frigidas, humidas, & ſiccas; eaſque vel ſimplices, vel compoſitas; quæ lato modo ſumptæ licet aliquid conferre videantur ad morborum productionem, nihilominus tamen omnia ad præfatas qualitates reducere, ut ſolent Pſeudo-Galenici noſtri temporis, res eſt difficilis admodum aleæ plena, atque à ſolidioris Philoſophiæ cultoribus compreſſa eſt ſufficienter inanis hæc licentia à præfatis qualitatibus morborum omnium cauſam immediatè deducendi.

V I I.

Cæterum infinitæ ſunt, & inter ſe admodum diverſæ proprietates illæ internæ, quæ ſanguinem ad varios morbos ſuſcipiendos diſponunt; alia enim eſt conſtitutio, quæ ſanguinem ad coagulum, alia quæ ad diſſolutionem, inflammabilitatem, &c. idoneum reddit, alia quæ ad malignam febrim, alia quæ ad ephemeram, & ita ad reliquos morbos diſponit. Ha-

rum diſpoſitionum genuinam indolem minimorumque componentium veram ſtructuram detegere vix datur per humanas ſpeculationes. Ex anteacta tamen vita, & ſex rerum nonnaturalium uſu, aut abuſu divinare poterimus generalitatem quandam talium diſpoſitionum, terreæ ne ſint? an acres, acidæ, humidæ, inflammabiles, denſæ, coagulabiles, &c. Qui crapulis indulſit, nec non inſuetis vigiliis, exercitiis, iræ, & hujuſmodi impetuoſis occaſionibus, nonne indicabit ſanguinem ipſius ſummoperè activum, acrem, & inflammabilem evaſiſſe; quique per id temporis ſuccedunt morbi, ab exarata diſpoſitione, aut produci, aut foveri, & quæ indicationes in producto morbo ſuſcipiuntur ad eandem diſpoſitionem reſpicere quoque debere. Antiqui ſigna dederunt primarum, & ſecundarum qualitatum, in corpore excedentium, illudque ad morbos diſponentium, vocabantque intemperies, atque eas, vel cum, vel ſine materia, &c.

VIII.

Quò major, aut diuturnior fuerit præfata diſpoſitio, eò graviores longioreſque erunt morbi ab eadem pendentes. Conſtat id experientia illorum, qui crapulis, veneri, vigiliis inſuetis, laboribus intempeſtivis, animi paſſionibus, aliiſque hujuſmodi incommodis ſupra mediocritatem indulgentes, & longius, & periculoſius ægrotant, quam qui ſobriè cæteroquin viventes, præfatis erroribus anſam nimiam non præbuerunt. Cognita igitur ex diſcurſu ægrotantis cauſa occaſionali de inducta per eam in ſolidis, aut fluidis morboſa diſpoſitione, hariolari aliqua poterimus de prædominante qualitate acri ſcilicet, aut acida, viſcida, inflammabili, coagulante aliiſque infinitis; ad quorum omnium majorem elucidationem oportet quoque præſcire nativam ægrotantis temperiem, calida ne ſit, frigida, humida, aut ſicca (retineamus quæſo antiqua nomina, nec litigemus de inanibus) ſivè juxta mentem Recentiorum an ſanguis humidis abundet partibus, aut potius terreis, igneis, fixis demum ſeù ad motum inertibus, quæ omnia Antiquorum qualitatibus optimè reſpondent. Eodem temperaturæ nomine, conſiderandæ quoque veniunt partes ſolidæ; flaccidæ ne ſint, an tenſæ, convulſionibus, an relaxationibus obnoxiæ, cordis impulſui proximæ, an remotæ, uberiori, an pauciori ſanguinis copia irrigatæ, fibris carneis, an nerveis abundantiores, &c. quæ omnia ad eruendam intimiorem partium diſpoſitionem præ cæteris conferunt, & niſi rectè conſiderentur, innumera damna ab uſu remediorum ſupervenient, quæ quidem variè temperanda erunt, prout variæ erunt tales fluidorum, aut ſolidorum temperaturæ, & cauſæ morbi antecedentes, &c.

§. III.

De cauſa proxima morborum, necnon de ſontibus præcipuis eandem inveſtigandi.

I.

IN antecedentibus cauſæ procatharcticæ, & proigumenis naturam expoſuimus; breviter nunc examinanda venit cauſa primoprima, & proxima, qua poſita ponitur morbus, & ablata aufertur. Hæc eſt cauſa illa pro cujus determinatione tam acerba vulnera inter Medicos quotidiè refricant, & ſingulorum animi tam fæda diſſenſione commoventur. Quoniam verò per cogitationes noſtras non ita facilè aſſequi poſſumus, quæ intus in nobis geruntur, adminicula petenda erunt à certioribus viis. Viri doctiſſimi cum diù fruſtra inſudarint in cognoſcenda cauſa proxima, & determinanda natura fermenti peregrini, ſingulos morbos immediatè producentis, decreverunt tandem, dummodò conſtaret quibus indicationibus, & remedio curandus ſit morbus, parum conferre, ſi cauſam illius immediatam, & à ſenſibus remotiſſimam ignoremus. Hujus aſſerti fidem faciunt Empirici, qui eruditas Rationalium Medicorum ſpeculationes de cauſis morborum proximis ſpernentes, ſæpiſſimè æquè benè morbos ſanant cum ſecretulis ſuis, ac faciunt Rationales methodis ſpeculationibuſq; accuratioribus. Idem quoque teſtantur morbi epidemici à prava aëris conſtitutione producti, cujus malignum fermentum humoribus afflatum licet à nobis nec explorari, nec determinari poſſit; non perindè tamen ſequitur ut ignoremus quoque methodum, qua morbi ab ignota talium Epidemiarum cauſa primoprima producti eliminari debeant; ſiquidem poſt ſedulam, & prudentem juvantium, & lædentium obſervationem in tales methodos facillimè incidimus. Demum quis erit ex Medicis modeſti ingenij, qui non fateatur, ſe internam ſivè immediatam morborum cauſam propemodum ignorare, contra verò quotidiè curationem illorum ſuſcipere, & curativa methodo longo uſu comparata feliciter abſolvere?

II.

Hiſce non obſtantibus plures indicari poſſunt viæ, quæ ad elucidandam ſingulorum morborum cauſam immediatam nos manuducant. Idque primò cognita cauſa procatharctica, & diſpoſitiva, de quibus fusè in antecedentibus; Secundò plures morborum cauſæ immediatæ facillimè manifeſtantur, prout in Hydropicis aqua, in Empiematicis ſanies, in Ne-

phriticis calculus, quibus ablatis, ipſi quoque morbi protinus auferuntur; hæc tamen felicitas ſæpiſſimè non contingit, nam alia cauſa remotior in hydropicis aquam, in Empiematicis ſaniem, in Nephriticis calculum, aliiſque in morbis alias cauſas fovere ſolet, quæ ſpeculationibus noſtris prorſus eſt inacceſſibilis, quo in caſu utendum eſt artificiis mox dicendis. Tertiò ab Excretis, & retentis, aliiſque per oculorum fidem ſe manifeſtantibus, utpotè linguæ, oculorum, faciei, aliarumque partium affectionibus. Quartò à juvantibus, & lædentibus, ſivè methodo curativa tali morbo appropriata. Quintò indagando naturam eorum quæ juvant, & eorum quæ nocent, qua cognita, facillimè ſenſuum, aut cogitationis opera perveniemus ad minima cauſæ immediatæ componentia. Sextò ex mutatione unius morbi in alium, ſpeciei vel ſimilis, vel remotæ. Septimò ex læſione operationum principalium utpotè pulſu, reſpiratione, robore, aut languore virium, &c. Octavò à ſymptomatis morbum concomitantibus, eorumque natura, & vi &c.

III.

Et primo quod ſpectat ad excreta, & retenta; inter ea principem locum obtinent ſtercus, & urina, ſputum, ſudor, vomitus, ſanguis venæ ſectione extractus, color cutis, unguium, oculorum, &c. Quibus principiis componatur urina, abundè nobis patefacit analyſis chymica, præpollent tamen cæteris in naturæ ſtatu ſal indolis armoniacæ, quod urinam colorat, & ponderoſam reddit. In ſtatu verò morboſo tanta forſan eſt ſalium varietas, & mixtio cum ſui, vel alterius generis particulis, quanta & morborum; Ex urina igitur magis, aut minus colorata, talium ſalium morbos producentium copiam, vel inopiam arguemus. Qui incidunt in lethalem urinæ ſuppreſſionem, corripiuntur ſtupore mentis, tremore, & rigore univerſali, febre demum, paralyſi, aliiſque nervorum morbis; quorum omnium obſervatione admonemur, quibus morbis producendis idonei ſint urinæ ſales, dum abundant in ſanguine. In acutis morbis ſi urina derepente fiat decolor, & tenuis, phrenitidem, morboſque capitis prænunciat; in cognitionem igitur cauſæ primoprimæ talium affectionum perveniemus, ſi noverimus genuinam indolem principiorum urinam conſtituentium; exindè curationem perficiemus ſciendo ex Phyſicis quidnam contrarium ſit talibus principiis. Porrò ſtercoris odor, & color indicabunt naturam cauſæ proximæ, vel potius antecedentis, à qua immediatè derivat proxima. Si flava nimis, vel potius viridia, nigra, &c. fuerint ſtercora, acido-acrium, & vitriolicorum ſalium copiam denotabunt; ſi verò alba, copioſa, aut liquida fuerint, vel inertiam fermenti primarum viarum, vel ſalinarum, & ſulphurearum partium (à quibus ſtercoris odor, & color) majorem quam par eſt inopiam. Lingua præ cæteris ſubindicabit intimiorem morboſi ſanguinis ſtatum; Si acidus ſapor in ea redundaverit acidam ſanguinis, vel aliorum humorum, ab eodem derivatorum

conſtitutionem manifeſtabit; Si ſalſus ſalſam, ſi amarus amaram; Si viſcidus, mucoſus, & inſipidus, talium partium copiam; Si humida lingua fuerit humidam, ſi ſicca ſiccam, & inflammatoriam diatheſin. Demum pro ſecreto tibi ſit Lector, me certiorem de ſanguinis ſtatu indaginem, aliundè non haurire quàm ex lingua; Siquidem cum ſit congeries infinitarum glandularum, & papillarum nervearum per quas immediate manifeſtatur morboſum illud in ſanguine ſuperabundans, neque in itinere mutatur, prout in excretis per alia corporis emunctoria contingit; ideò magna fides linguæ affectibus, & mutationibus adhibenda in morborum cognitione, reliqua enim ſigna frequenter fallunt, hæc aut nunquam, aut raro. Cave igitur ne diſcedas ab ægro in cujuſcumque morbi curatione niſi prius linguam inſpexeris, præſertim ſi de internis inflammationibus ſuſpicio fuerit, quas tibi certiſſimè explorabit lingua, utpotè quæ in minima inflammationum ſuſpicione ſtatim reſiccari incipit, & creſcente inflammatione creſcit pariter & ſiccitas linguæ.

IV.

Sudor, & vomitus iiſdem legibus ſubjacent, quibus urina & fæces; Ex illorum itaque colore, odore, copia, &c. explorabimus indolem cauſæ proximæ, aut antecedentis, prout in præfatis duobus excretis fecimus. Sanguis venæ ſectione extractus idem nobis aperiet; ſi rutilans nimium fuerit, partium volatilium, & inflammabilium, ſi nigricans terrearum, & fixarum copiam indicabit. In omnibus inflammationibus partium internarum, præſertim acuta pleuritide obſervavi, ſanguini venæ ſectione extracto, cruſtam quandam albam veluti gelatinoſam in ſuperficie excreſcere, quæ quidem nil aliud eſt quam nutritia, ſeù chyloſa ſanguinis portio ob nimiam illius incaleſcentiam, partiumque volatilium copiam, à fædere reliquæ maſſæ diſſoluta, & in albam illam cruſtam coacta. Quamobrem in curatione talium morborum fermentatio nimia compeſcenda, per repetitas phlebotomias, & per diluentia anodyno alchalia, ut poſſint hoc pacto rubicundæ æquè ac nutritiæ ſanguinis partes amico vinculo aduniri, diſſolutionibuſque hujuſmodi inflammabilibus anſam omnem præſcindere. Conſiſtentia ſanguinis patefaciet quoque, quæ in eo ſuperabundent principia; Hectici rutilantem, & difficulter coagulabilem habent ſanguinem, & interea macilenti ſunt, inſomnes, iracundi, &c. ex quibus arguimus acre quid in illorum fluidis excedere. *Vepferus exercit. de apoplexia fol.* 429. ait *Se in cadaveribus febri continua extinctorum aliquoties, nonnunquam; & in malignis ſanguinem fluidum, nec poſt obitum coagulabilem obſervaſſe:* Simon Pauli. de febr. malign. §. 2. *Notat ſanguinem phlebotomia emiſſum maximè rubicundum, & colore proximè accedentem ad colorem floris Cardinalitij, ſivè Trachelij Indici, necnon pauco perfuſum ſero, ſe pluries in ægrotantibus obſervaſſe, qui cum tali ſanguine ſemper de vita periclitabantur.* Hoc idem in peſte à plurimis notatum eſſe, teſtantur hiſtoriæ Re-

centiorum. Color igitur, conſiſtentia, aliæque educti ſanguinis affectiones, ſubindicare nobis poterunt latentem cauſæ proximæ conſtitutionem.

V.

Cum de natura ſanguinis inciderit ſermo obiter hic monemus, quod nemo Medicorum curationem febrium abſolvere féliciter poterit, niſi ante quælibet adhibita remedia, certior factus fuerit de ſtatu ſanguinis febrientis; ſcilicet an ſit nimium concitatus, tenuis, inflammabilis, &c. vel contra coagulabilis, lentus, malignus, &c. ſiquidem in tam diverſo ſanguinis ſtatu, diverſæ pariter indicationes curativæ hauriendæ ſunt; aliter enim tractandus erit ſanguis ad diſſolutionem, orgaſmum, & nimiam ebullitionem, aliter ad coagulum, lentorem, malignitatemque accedens: neque profectò per ipſa febrium initia, curatio illarum omnium indifferenter aggredienda eſt per medicamenta purgantia primas, ut aiunt, vias, vel ſanguinem ipſum mundificantia, nam per talem intempeſtivum purgantium uſum, aut reduplicatur febris, aut abit in malignam, ſicuti experientur illi ipſi Galenici, qui methodum hanc tantoperè deprædicant. Imminentem hyſteriam præ cæteris denunciat color urinæ, paulò ante paroxiſmum ex citrina in aquæam, & tenuem mutatæ. Porrò obſervamus animi pathemate correptis, urinam ex rubicunda deſinere ſtatim in aqueam, & pallidam; nec naturalem colorem recuperare, niſi animi paſſio prorſus receſſerit. Invaſionem paroxyſmi convulſivi, color aqueus antedictus in urina ſemper præcedit; & ſpaſmodicè affecti urinam ferè ſemper reddunt tenuem, claram, & copioſam. Ex quibus obſervatis arguere poſſumus prædictorum morborum fomitem ab urinæ ſalibus ſuppeditari, vel augeri. Cutis per colorem nos animadvertit; ſi alba, pallida, flava. ſubnigra, fuſca, ſimiliſque fuerit, talium quoque partium in viſceribus, aut ſanguine denotabit abundantiam.

V I.

Poſt excreta, & retenta, quarto interim loco ſubodorari poterit indoles cauſæ proximæ, vel antecedentis, à juvantibus & lædentibus, ſive à methodo curativa cuilibet morbo appropriata. Pro exemplo ſint febres intermittentes; Hæ autumnali, aut vernali potiſſimum tempore ſæviunt, congeſtis in maſſam ſanguinis cruditatibus, vel ob prægreſſæ æſtatis in eſu fructuum, & potu aquarum intemperantiam, vel ob antecedentis hyemis frigora, & inſuetas humiditates. Ab inſtituta ſanguinis miſſione, vel purgatione eorum initiis, duplicantur, & in pejus ruunt; ſymptomata quibus comitantur, ſunt. Frigus, laſſitudo, horror, calor mitis, lingua viſcida, ſitis moderata; Medicamenta quæ conferunt, ſunt amara, acria, volatilia lixivo-alchalia, &c. Quæ nocent, ſyrupi refrigerantes, victus nimium humidus, medicamenta viſcida, & inertia, &c. A cibo pravi ſucci, & intemperanter ſumpto exacerbantur paroxyſmi; contra vero per abſtinentiam demulcentur. Si curationem illarum per febrifuga

ſtatim incipies, in quamplurima mala præcipitabis ægrotantem, ut fusè in hoc opere diſſeruimus; hic eſt progreſſus juvantium, & lædentium in Intermittentibus, ex quo manifeſtè deduci poterit cauſam proximam illarum eſſe quid crudum, viſcidum, & coagulabile ut patet conſideranti, &c. Podagræ, & calculorum præcipui parentes ſunt vinum, venus, & crapula; remedium contrà aquæ potus, lactis uſus, & ſobrietas, ſtomacho tamen præ cæteris reſpiciendum: Exindè arguimus cauſam immediatam podagræ eſſe quid acre, terreum, & acutum, cujus pabulum præfata lædentia facillimè ſuppeditant; natura juvantium hoc idem aſſertum confirmat, ſiquidem nil efficacius partium acrium, terrearum, & acutarum vim infringere valet quam lac, & aqua, quæ partibus conſtant lenibus, flexibilibus, & facilè pertranſeuntibus. Hoc examen in ſingulis morbis inſtituendum eſſet, præſertim dum ab occultis quibuſdam cauſis, aut influentiis aëreis foventur; adhibitis enim per initia eorum nonnullis remediis, quæ ſine periculo tentari poſſunt, & obſervando juvent ne, an noceant, brevi certior fies de natura cauſæ immediatæ, ejuſdemque inclinatione per has, vel alias vias è corpore ſecedendi, idque potiſſimum in morbis occultis, vel per recens invadentem Epidemiam, aut Sporadiam graſſantibus; in quibus vix effugere poſſumus, ut unus, aut alter ex ægrotantibus non periclitetur; donec ſedulo juvantium, & lædentium examine inſtituto, non incidamus in medendi methodum talibus morbis congruentem.

VII.

Quintò per examen naturæ juvantium, & lædentium perveniemus in notitiam cauſæ proximæ. Lac ab omnibus laudatur tanquam præcipuum remedium in Hecticis: principia illud componentia ſunt caſeus, butyrum, & ſerum; Caſeus, & butyrum in lacte particulis conſtant lenibus, mollibus, alchalino ſulphureis &c. igitur particulæ morboſæ ſanguinis Hecticorum, oportet ut ſint contrariæ indolis, nempè acris, acutæ, rigidæ &c. In febribus intermittentibus præſtant ſummoperè amara, acria, lixivo-alchalia, &c. hæc conſtituuntur particulis rigidis, acutis ſulphureis &c. neceſſe itaque eſt, ut particulæ morboſæ talium febrium à viſcida, craſſa, & inerti dependeant materie. In febribus ardentibus conferunt emulſiones ſeminum, potiones uberiores, acida mitiora, & anodina remedia, quorum particulæ ſunt lenes, pauci impetus, & aqueæ, ergo particulæ febrim ardentem producentes conſtabunt ex volatili, acuta, acri, & impetuoſa ſubſtantia. In plurimis febribus diuturnis, & chronicis nonnullis morbis, magnam afferunt utilitatem medicamenta quædam auſtero amara de genere ferè adſtringentium, utpotè ſunt chin. chin. tormentilla, radix pentaphylli, alumen crudum, chalybeata, cortex fraxini, medicamenta vitriolico-martialia, aliaque hujus generis, quæ adſtringendo operantur. Quæ cum vera ſint, argui jure poterit antedictas febres ab elan-

guido, ac penè laxato partium fluidarum, ſolidarumque tono, non verò à decantata viſcerum pendere obſtructione, hinc medicamenta ex genere ſtypticorum amaricantium, & aliquantiſper ſpirituoſorum roborando, ac ut dicam, ſtrictiores reddendo ſolidas fluidaſque partes, eaſdem optimè diſponunt, ut ſupervenienti fermento æſtuationem febrilem in ſanguine mox excitaturo fortiter reſiſtant, & per repetitas circulationes in cribris viſcerum jam roboratis commodè deponant.

VIII.

Ubi ſudor neceſſarius eſt, & irritis quibuſvis remediis non erumpit, mitte ſanguinem, & ſtatim erumpet; præſertim ſi id fiat à nimia humorum copia, & quaſi ſtrangulatione in vaſis. Vir hypochondriacus frequenter corripi ſolet diro aſthmate penè ſuffocante, & derepente invadente cum tenſione ventris, & flatibus hinc indè obmurmurantibus; cùm ad ipſum accedo, ſtatim impero ſanguinis miſſionem ex brachio, ſanguineque vix educto ceſſant illicò aſthma, tenſio ventris, & imminentis metus ſuffocationis. Multiplici experientia didici colicas convulſivas pertinaciſſimas, & veluti ab orgaſmo ſpirituum productas, poſt inſtitutam venæ ſectionem, & remedia anodyna maximè diluta, brevi ac feliciter ſanari. Didici pariter apoplexias ſanguineas, ideſt à ſtrangulatione ſanguinis circa vaſa capitis productas cum faciei rubore, venarum turgentia, &c. nullo alio remedio citius ſanari, quam per ſanguinis miſſionem in ipſo curationis veſtibulo ſtatim inſtitutam; Quique indifferenter omnes apoplexias tum ſanguineas, tum pituitoſas purgantibus, vomitoriis, & ſpirituoſis aggrediuntur, non præmiſſa venæ ſectione in ſanguineis, indigent helleboro? Sexagenariam Mulierem hemiplegia, & linguæ paralyſi correptam, hac methodo poſt triduum feliciter curavi. Evacuatis unciis decem ſanguinis è brachio lateris paralytici, hauſit hanc mixturam. *aq. flor. pæn. & card. s. an. unc. iij. ſpir. ſal. armon. gutt. xij. pulver. cran. hum. & ſtibii diaphor. an. ſcrup. 1. m. f. p tus.* Totam ſpinam, & medietatem corporis paralyticam fovebam oleo vulpino cum ſpiritu vini mixto, & calidè inuncto. Gargariſma in ore detinebat ex decoct. lign. viſc. querc. & oxymelle ſcillitico; per hæc remedia triduò vix elapſo à præfato morbo liberata eſt feliciter. Ex omnibus antedictis hiſtoriolis deducimus, morbos præfatos originem ducere à ſtrangulatione, ſivè, ut dicam, arctatione humorum, aut ſpirituum in aliqua parte, nullis aliis remediis adeò facilè ſolubili, quam per ſanguinis miſſionem in loco affecto, vel proximiori inſtitutam; cujus inter mirabiles proprietates ea eſt potiſſima, ut ſanguinem vel ſtagnantem, vel ſtagnationi proximum ulterius promoveat, nimis contractum relaxet, & nativæ fluiditati reſtituat; ignis enim vitalis ſpatio liberiore conceſſo ventilatur potius, quam extinguitur, præſertim cum continuus ſit vehemenſque cordis impulſus, à quo circularis motus ſanguinis fovetur, & producitur. Ex mechanicis igitur, ſive

ex ſapientiore mechanicis omnibus experientia, ſtatutum eſto ſanguinis miſſionem incipientes humorum ſtagnationes ſolvere, nimiumque illorum orgaſmum momento compeſcere.

I X.

Sextò mutatio unius morbi in alium ſpeciei, vel ſimilis, vel diverſæ ſubindicare facilè poterit naturam cauſæ proximæ, cujus rei non ignarus doctiſſimus *Ballonius conſil.* 13. hæc habet: *Hippocrates ſucceſſiones morborum conſiderandas eſſe præſcribebat, eo quod in morbis longis multa ſymptomata contingunt, quæ bonis, & eruditis Medicis ob ſimilitudinem, & fallaciam imponunt, & novi morbi, tanquam ſoboles rediviva ex aliis ſubindè conſequantur, & repullulent; hactenus celeberrimus Ballonius.* Arthritis facillimè mutatur in colicam; quarè qui cauſam proximam arthritidis noverit, noſcet pariter, & colicæ. Omnes calculoſi facilè fiunt icterici, & è contrà, cognita itaque cauſa proxima unius, facilè patebit, & alterius. Ex ſcabie retropulſa, vel malè curata quamplures infauſti morbi ſuperveniunt utpotè ſunt ſputum ſanguinis, apoplexia, hydrops, febres longæ, &c. Proficuam hydropis hiſtoriam, à retropulſa ſcabie producti narrat *Hippocrates in Epidemiis* his verbis: *Erat homo quidam Athenis fœdiſſima ſcabie laborans, atque ut ſanaretur acceſſit Milos, ubi calidæ ſunt Thermæ quarum uſu convaluit à ſcabie, ſed paulò poſt incidit in hydropem, & exindè mortuus eſt.* Sæpiſſimè incidunt in febrem, cæcitatemque, ut expertus eſt *Sennertus Prax. part. 3. ſect. 2. cap.* 44. dicens: *Puer ſcabie linimentis retropulſa in cæcitatem, & febrem incidit qui accedente epilepſia ſupremum diem obiit.* Scabies Quartanario ſuperveniens bonum? morbus enim quartanarius brevì ſolvetur, & ipſa ſcabies nullis adhibitis remediis ſpontè ſua paulò poſt recedet, ut repetita teſtatur experientia. Cui igitur nota erit cauſa proxima morbi antecedentis, nota pariter erit, & illius qui eundem ſubſequitur. Ex pruritu, cutis fæditate, victus ratione, methodo curativa, &c. deducimus cauſam primo primam, & immediatam ſcabiei eſſe quid acre, muriaticum, viſcido, aut tenui inhærens ſucco; ergo & morbi à malè curata ſcabie emergentes, probabile eſt, ut eidem cauſæ ſuam debeant originem. Plures hujuſmodi apud Scriptores Medicos morborum adinvicem tranſmutationes obſervantur, ad quos remittimus Lectorem.

X.

Septimò ex læſione partium, & operationum principalium certiores fiemus de cauſa morborum proxima, vel antecedenti. Palpitatio cordis ab impedimento aliquo circa cor ferè ſemper provenit; Sectis enim cadaveribus palpitatione cordis in Xenodochio extinctorum pluries obſervavimus in ejus ventriculis, vel locis adjacentibus polypos, anevriſmata, oſſificationes, grumos ſanguinis ingentes, tartarizationes, vermes, & conſimilia impedimenta; inter quæ elapſo quinquennio obſervavimus in ca-

davere ſexagenarij palpitatione cordis Patavij extincti anevriſma ingentis magnitudinis in aorta aſcendenti, dum proximè à corde exoritur, & in cavitate anevriſmatis polypum magnitudinis ovi anſerini. Neque in palpitatione cordis duntaxat, verum etiam in aliis pulmonum, & cordis affectibus præfata impedimenta deteximus, aſthmate ſcilicet, pulſus intermiſſione, & conſimilibus. Obiter hic notamus, ex repetita cadaverum ſectione nos didiciſſe, antedictos cordis affectus ſi ab organica cauſa, utpotè polypo anevriſmate, &c. dependeant, non per intervalla, ſed continuò ægrotum moleſtare, facies pallido, aut alio colore morboſo ſuffuſa erit, gravibuſque aliis ſymptomatis hydropi affinibus ſubjicietur Patiens; Si verò fluida materies acrimonia, & irritatione peccans eoſdem produxerit; per intervalla tantummodò ægrotantem afficiunt, præſertim dum conſtitutio temporis auſtrina dominatur, aut animi pathemata ſupervenerint; color faciei naturalis eſt, nec admodum vehementibus, aut continuis mulctantur ſymptomatis; quo loci igitur prima, & repetita luſerunt ſymptomata, ibi morbum adeſſe admonemur. Corpus humanum faſciculus eſt fibrarum variè contextarum, ſibi mutuò reſpondentium, & ab intus ſe movente fluido veluti elatere quodam hinc indè flexarum; undè quidem provenit conſenſus ille unus, conſpiratio una, & conſentientia omnia Magni *Hippocratis*. Neque in admirabili prorſus hoc partium conſenſu ſuſtinemus Veterum de vaporibus ſe elevantibus ſententiam à Recentioribus omninò reprobatam, ſed omnem in corpore conſenſum deducimus, vel à vicinitate partium, utpotè inter pleuram, & diaphragma, veſſicam, & inteſtinum rectum, &c. Vel à communicatione vaſorum, qualis eſt communicatio venarum, arteriarum, nervorum aliorumque vaſorum inter ſe, aut inter partes proximiores, prout inter jecur, & inteſtina per ductum cholidocum, &c. Vel tandem à ſimilitudine, & continuitate ſubſtantiæ, qualis eſt ſimilitudo, & continuitas illa generalis, ac profectò mirabilis inter omnes partes membranoſas noſtri corporis, cujus ope incredibilia penè, & captum noſtrum effugientia in operationibus corporis animati ſuccedunt, adeò ut ſæpiſſimè cedere debeamus naturæ renuenti revelari. Conceſſo hoc infallibili partium inter ſe conſenſu, opinor ſanè quod indicia, quæ à partibus paulò remotioribus petuntur, in inveſtiganda morborum causâ proximâ, menti noſtræ illudere non poſſint ſub ficta veri ſpeciei; ſed quantum patitur noſtræ inveſtigationis ſedulitas, citius aut ſerius, facilius vel difficilius perveniemus in cognitionem eorum, quæ in remotioribus, & occultis naturæ confiniis peraguntur, præſertim ſi cauſa morboſa iis in partibus ludat, quæ publico alicui officio ſunt deſtinatæ, utpotè ſunt cor, pulmones, cerebrum cum ſyſtemate nervoſo, &c. quæ dum afficiuntur, ſemper eodem ſymptomatum ordine, & ſpecie procedere ſolent; Hoc potiſſimum contingit in malignis febribus, quorum fomes modò in animalibus, modò in vitalibus

libus

libus, modò aliis in partibus reſidere ſolet; ejuſque certiores evadent Practicantes per cognitas operationes læſas talibus partibus familiares. Atque hæc dicta ſint de inveſtiganda ſede cauſæ proximæ; de natura verò ejuſdem inveſtiganda conſulantur theſes ſuperiores.

X I.

Octavo à ſymptomatis morbum concomitantibus, vel antecedentibus, eorumque natura, vi, & modo invaſionis, necnon remiſſione, aut exacerbatione ab aſſumptis remediis, cauſæ proximæ conſtitutionem elucidabimus. Apoplexiâ pituitosâ correpti facie palleſcunt, graviſſimo ſopore corripiuntur, pulſus habent exiles, vomitoriis, & purgantibus optimè cedunt, à ſanguinis miſſione ingraveſcunt, &c. deducendum itaque, eſſe quid viſcidum, pauci impetus, & valdè craſſum, quod has apoplexias producit; contra in ſanguinea, rubore ſuffunditur facies, vaſa ſanguifera capitis maximè turgent, ſopores non ſunt vehementes, nec pulſus adeò exiles, & à ſecta vena in melius abeunt, à vomitoriis aliiſque impetuoſis ſolent exacerbari: ex hac ſymptomatum ſerie credi facilè poteſt cauſam illarum pendere ab impedito curſu humoris ſanguinei, ſpirituoſi, & conſimilis in cerebro, aut vaſis circumjacentibus, impetumque ibidem facientis. In colica bilioſa contingit ſæpiſſimè aphonia, & vox rauca, duratque interdum per totum morbi ſpatium; hæc eadem vox rauca obſervatur pariter in febribus à bile ortis, quamobrem arguere meritò poſſumus, raucas hujuſmodi voces, & aphonias in acutis, ſimilibuſque morbis ſubindicare nobis cauſam proximam illorum à bile ſivè partibus acribus, volatilibus, ſulphureiſque pendere. Iſta aphonia non rarò eſſe ſolet prodromus convulſionum epilepticarum in colica. Dolores nonnunquam obſervantur ſtatâ periodo adinſtar intermittentium invadentes; ſi hæc ſuccedant, pro certo habeas cauſam proximam illorum aliunde advenire, nec in affecto loco generari; irritiſque quibuſvis remediis obſervavi, quod ſi tribus horis ante invaſionem doloris lene purgans exhibeatur, præſertim ſi in imo ventre tragædiam excitet, brevi fæliciterque ſubripietur; imò quicumque alij periodici dolores per repetitas hujuſmodi purgationes protinus recedent.

X I I.

Abſceſſus latentes hepatis per intolerabiles cruris, aut ſuræ dolores, nullis remediis cedentes, manifeſtantur. Hujus aſſerti plures Auctores fidem faciunt, ſed inter cæteros *Hollerius* his verbis. *Mirum forte quod nos bis, terve obſervavimus, dolores cruris, aut ſuræ intolerabiles, qui neque fotu, neque litu, neque cataplaſmatis ceſſerunt; mortuis verò ægris crura novaculis incidimus, & pus album, pallidum, ac leve erupit ſpatiis inanibus muſculorum diffuſum, & majori vena concluſum, atque ut notaretur locus undè pus hujuſmodi veniret, aperto ventre vomicoſum jecur, & putridum inventum eſt, & taliter affecti proculdubio moriuntur*, hactenus *Hollerius com. 2. ad libr. 2. coac.*

Ee

Hipp. fol. 348. Idem pariter obſervarunt *Jacotius in coac. Hipp. & Bauhinus* in ſuis obſervationibus, & tabulis anatomicis. Hactenus de modo cauſam morborum proximam inveſtigandi tractavimus; qua quidem in re profecto nobiliſſima, utiliſſimaque præcipua duntaxat capita pro tenuitate noſtra tetigimus, reliqua verò, pro temporis brevitate, aut noſtræ in adultiori ætate, aut poſterorum ſedulitati commiſimus, &c.

CAPUT X.

De indicationibus rectè inſtituendis.

§ I.

DElineata morborum hiſtoria per phænomena, & cauſas ſuas, proximum eſt ut Hiſtoricus eadem ſedulitate patefaciat medendi methodum, ſive indicationes curativas conſtantes, & à repetita morborum hiſtoria depromptas; & ut candidè fateamur, prima praxeos fundamenta ſunt indicationes, quibus detectis, remedia facillimè depromuntur è medicinæ penu; quiſquis enim vel rudiſſimus Pharmacopæi ſervulus certò ſcit rhabarbarum purgare, ſtibium ſudores movere, millepedes urinam, &c. Sed quandonam purgandum, quando ſudores eliciendi, quibuſque cautionibus, hoc altiſſimæ propemodum indaginis eſt, & diuturnum rerum uſum expoſcit, quæ enim profecerunt, ob rectum uſum profecerunt inquit Medicorum Pater *lib. de arte.* Hinc patet, quam leviter ſe gerant Scriptores, qui libros ſuos remediorum formulis perpetuò conferciunt, de indicationibus verò ne verbum quidem proferentes, & ſi quidpiam exponunt, generale illud eſt, & à moleſta ſpeculationum vertigine potius, quam ex ipſa naturæ plenitudine eductum.

I I.

Si quid majori correctione indiget in praxi medica, juremeritò ſunt indicationes, quæ falſis hodiè Hypotheſibus innixæ, nil aliud nobis exhibent, quam inania ſpeculationum argumenta. Galeniſtæ ab humorum quaternione ſingulorum morborum cauſas deducentes, eandem fabulam in iis curandis ſemper agunt. Nam ad ægrotantem accerſiti primam quæſtionem movent de inveniendo inter quatuor illos humore peccante. Poſt multas quæſtiones, argumentationeſque eundem tandem determinant, determinato humore peccante, univerſa illorum ſapientia hiſce potiſſimum circumſcribitur terminis; ut ſcilicet talis humor præparetur ad exitum, & exinde purgetur, neque hoc ſemel aut bis, ſed pluries atque plu-

ries in eodem morbo fit, & ita veluti in Orbem ſingulorum morborum indicationes explentur. Exemplo rem aperiemus. Ex hypotheſi apud eos infallibili tertianas à bile oriri, univerſus indicationum ſcopus dirigitur in evacuanda per repetita purgantia bile peccante; obſervavimus tamen nos, quamvis magna bilis copia evacuata fuerit; febrim magis atque magis exacerbari, & ex ſimplici duplicem ex duplici chronicam, aut lethalem demum evadere. Undè legenti mihi obſervationes Galenicorum, duobus abhinc ſæculis productas, mirum quantum me commovit præſtigioſa illorum ſocordia, dum viderem tertianas ſimplices poſt repetita præparantia, & purgantia annuas evaſiſſe, & tanquam incurabiles a medicis tandem derelictas; idem de quartana aliiſque hujuſmodi chronicis morbis notavimus. Sed quam infirmo ſtarent talo præfatæ indicationes bilem in tertianis evacuandi, duo potiſſimum evincunt, primò nuperrima corticis pervani, aliorumque febrifugorum artificialium detectio, quibus prudenter & tempeſtivè datis, febres omnes intermittentes à quibuſlibet demum cauſis productæ feliciſſimè eliminantur, nullis in medium productis quæſtionibus præparationis, aut evacuationis humorum. Evincit ſecundò quotidiana noſtrum omnium experientia per quam obſervamus febres intermittentes ab exhibitis inter initia purgantibus vel duplicari, vel gravibus exacerbari ſymptomatis; & ab iiſdem demum repetitis in chronicas, & lethales terminare. Ex præfata tertianarum narratione, judicare quiſque poterit de reliquorum morborum indicationibus, & præjudiciis graviſſimis, à falſa methodo indicationes in morbis hauriendi productis. Hodie nos nullo habito reſpectu ad commentitias quatuor humorum in morbis omnibus generandis influentias, quamplures illorum curamus vel leviſſimis remediis, vel abſtinentia à remediis.

III.

Recentiores contra ut hoſce Galeniſtarum ſcopulos effugerent, inciderunt in pejores; ſiquidem quamvis certò ſcirent (exemplo Galeniſtarum admoniti) medicinam ab obſervatione revulſam poliri fortaſſe, & in uſum effingi, ſed nil admodum creſcere, nihilominus tamen ut indulgerent genio hujus ſæculi à moleſta alchali, aut acidi vertigine morborum omnium cauſas petierunt, eodemque vertiginis filo ſe regentes, ab alchali, aut acido indicationes omnium curativas deduxerunt, atque ignorantes propemodum quodnam acidum, quemcumque morbum producat, & quodnam alchali quemcumque ſubmoveat, ſola univerſalitate contenti ſunt. Horum omnium cogitationes quam inſtabiles ſint, quotidiana teſtatur experientia, cujus ope cognoſcimus centena eſſe, quæ hominem lædunt; ſinguloſque morbos à præternaturali quadam humorum ſpecificatione cuilibet familiari pendere, nec ad anguſta quatuor humorum, alchali aut acidi ſpatia tantas morborum cauſas redigendas. Nam & amarum, & acre, laxans, aut ſtringens (ſi cum methodicis loquamur) ſivè

coagulans, & diſſolvens, auſterum, ſalſum, & hujuſmodi centena in jus quoque vocanda ſunt. Porrò morborum quamplurium nulla alia cauſa eſt, quam mutatio quædam debitæ, ac naturalis texturæ ſive configurationis partium componentium alicujus humoris, producta vel externa de cauſa, vel ab interna agitatione partium ejuſdem fluidi, aut ſolidi in ſe invicem agentium, cujus ratione novum acquirentes motum, figuram, & ſitum, morborum cauſa evadunt; Et quæcunque præternaturalem illam texturam, ac tonum humorum mutatum, in priſtinum reſtituere valent, ſivè calida ſint, ſivè frigida, ſivè acida, ſivè alchalia, vel aliis viribus ſibi invicem contrariis prædita, intus, aut extra exhibita pro certo habeto morbos illos feliciter propulſatura. Ideò ſæpiſſimè miramur in praxi unum eundemque morbum calidis æquè ac frigidis, & ſibi invicem contrariis tolli medicamentis; tolli quoque ſi methodis pariter contrariis tractetur; aqua ſpadana teſte Henrico Heer, quamvis in promovendis diù ſuppreſſis menſtruis expertiſſima ſit, eorundem tamen nimium fluxum quovis alio remedio faciliùs etiam feliciuſque ſiſtit. Idem de aliis remediis aſſerere poſſumus. His omnibus experientiæ argumentis admoniti, magis magiſque impellimur, ut credamus naturas eſſe morborum medicatrices. Et ſicuti bona alimenta æquam vitæ, & interitus materiem præſtant, ita & iidem humorum motus, qui morbum intulerunt, iidem inquam poſt repetitas circulationes, ſponſores ſanitatis, & authores evadunt, niſi ab inordinata nonnullorum Medicorum methodo ordinatus illorum curſus perturbetur. Monemus obiter quod ſi quis novum ſyſtema fingere vellet, & fingere pariter quod remedia per novas qualitates à phantaſia excogitatas operentur; dico hunc novum Hypotheſiſtam, dum praxi medicæ ſe accingeret, æquè feliciter ſanaturum, & æquè infeliciter occiſurum ægros, ac alij Medici hypotheſibus, ut putant, ſolidioribus innixi, nam medicamenta ſanant non hypotheſes; ſanant autem ut plurimum nullam evacuationem ſenſibilem producendo, ſed amiſſum tonum morboſis fluidis, aut ſolidis reſtituendo.

I V.

Multi morbi ab exigua cauſa producuntur, & exindè in apparatum funeſtum deſinentes abſque ulla ſenſibili evacuatione ſanantur. Tales ſunt morſus viperarum; affectiones violentæ quas motus, aut odor duntaxat navis, vel auræ marinæ inſuetis producit, ut interdum in mortis agonem eoſdem conjiciat; Morbi graviſſimi ſupervenientes à ſolo aſpectu rerum exoſarum; Morbi ab animi paſſionibus producti; & hujuſmodi innumera, quæ producuntur in humano corpore abſque ullo ingreſſu, vel egreſſu materiæ viſibilis, quæ tanquam cauſa fovens accuſari poſſet, ſed ſolo externorum corporum impulſu, aut vehementi imaginationis affectione. Sicuti plures morbi magni à parva cauſa, quandoque inviſibili, & in corpus non introducta, vel non ſubſiſtente dependent; ita pariter plures ma-

gni morbi momento temporis ſanantur non per evidentem aliquam evacuationem, ſed per productam duntaxat novam aliquam mutationem in ſitu, textura, figura, aliiſque qualitatibus humorum morbum producentium; Hujus generis ſunt curationes factæ, vel quartanarum, vel aliorum morborum à repentinis terroribus, ab applicatione ſpecificorum remediorum partibus externis, nullamque manifeſtam evacuationem promoventibus, à mutatione aëris ex uno in aliud clima; prout nuperrimè obſervavimus Romæ in Viro noſtro amiciſſimo; hic dùm in aëre aut Neapolitano, aut propinquiorum Regni Regionum vitam degit, ſtatim iſchiade, & fluxu hæmorrhoidum corripitur; irritiſque quibuſvis remediis tunc potiſſimum, & momento ferè temporis convaleſcit, cum Terracinam, Latium, vel Romam ipſam attingit. Chinenſes, aliique Indiarum Medici morbos eliminant uſtione per moxam, & acus punctura; imò febres quaſdam intermittentes ad miraculum ferè eradicant ſola uſtione in Talo facta, teſte *Vilhelmo Tenrine tract. de arthritide.* Hactenus enarrata exempla abundè nobis indicant, centena eſſe quæ hominem lædunt, & morbos modis ferè admirandis, vixque à nobis perceptibilibus tum produci, tum ſanari. *Natura enim* (ut rectè optimus Senex 6. epidem.) *invenit ſibi ipſi vias, non ex cogitatione, & inerudita exiſtens, facit quæ expediunt*; ſingulorum igitur cauſas ad quatuor humores, ad alchali, aut acidum coarctare, Medici eſt parum prudentis, atque de rebus extrema ſentientis.

V.

Teſte Plinio ignota ſunt per quæ vivimus; ſed ſi quid ipſe judicare valeo ignotiora ſunt per quæ ægrotamus; nam minimum illud primo primum, & immediatum, quod morbos producit, à nobis profectò eſt incomprehenſibile. Undenam igitur in tanta rerum aſperitate hauriendæ ſunt indicationes curativæ in morbis? Fateor, in hiſce anſtuſtiis ad ſola ſenſuum teſtimonia eſſe refugiendum; ideſt poſtquam diù, & patienter obſervaverimus, quo pacto natura ſe gerat in morbi productione, nec non in concoctione, ſeparationeque humoris peccantis, ſtabiliamus tandem doctrinam eoſdem curandi, naturæ veſtigiis adamuſſim reſpondentem, & præ oculis ſemper habeamus juvantium, & lædentium obſervationem; qua quidem in re ratio à Medicis tantoperè oſtentata oportet ut famuletur Empiricæ, ſed Empiricæ litteratura expolitæ, per plures obſervationum proceſſus vexatæ, & mentis lumine actuatæ; adminicula namque quæ à theoria ſumuntur, inflant primò ſpem noſtram, poſtea defluunt. Porrò quis eſt, qui non fatebitur, nos poſt tanta hujus ſæculi tum anatomica, tum phyſiologica inventa, ſolidiores curandorum morborum indicationes non acquiſiviſſe? Medicoſque hodiè gravius inter ſe diſſentire, dum de aſſignandis morborum cauſis, & indicationibus curativis interpellantur, quam ante hoſce novitatum rumores fieri ſolebat? Praxis igitur curandorum morborum per praxim ipſam promovenda; eſt

hujus rei teſtis eſt nobis diligentiſſimus poſt *Hipp.*Obſervator *Thomas Syndenhamius*, *qui ſect.* 1. *cap.* 2. de occultis febrium cauſis diſcurrens, ait, *Hoc pro comperto habeo ex multiplici acuratiſſimarum obſervationum fide prædictas morborum ſpecies præſertim continuas ita toto cœlo differre, ut quæ methodo currente anno ægrotos liberaveris, eadem ipſa anno jam vertente ipſos forſan è medio tolles.* Et paulò poſt ſubjungit. *Proindè niſi ingenti adhibita cautela intentiſque omnibus animi nervis, vix ac ne vix quidem poſſum efficere, ne unus aut alter eorum, qui ſe primi meæ curæ commiſerint de vita periclitetur, donec inveſtigato morbi genio ad eundem perdomandum recto pede, & intrepidus accedam*, hæc ille. Fac igitur ut in tanta rerum caligine, & inconſtantia, theoria tua te manuducat ad ſolidè hauriendas indicationes; niſi per cynoſuram obſervationum, quæ varios morborum motus, & inclinationes nobis duntaxat manifeſtant, genium illorum prius didiceris, & exinde curativas indicationes deprompſeris?

V I.

Non ideò in principiis acutorum à purgantibus, & diaphoreticis abſtineo, in intermittentibus quoque à purgantibus in principio me tempero. Non ideò in progreſſu curationis febrium poſtpoſita tanta remediorum pompa, totus ſum in obſervando, an excitata febrilis fermentatio nimium torpeat, & in coagulationes diſponatur, vel nimium exardeſcat, & in diſſolutiones viam ſternat, quibus de cauſis coctio, & deſpumatio materiæ peccantis impediuntur; Et ſi nimium torpet, eam excito per ſpirituoſa, & volatilia; ſi contrà nimium æſtuet per fixantia, & humectantia coerceo, & tandiù hæc omnia facio, donec jam certior factus ſim, ſanguinem febrientem tanto motu præditum eſſe, quantus requiritur ad deſpumationes, præcipitationeſque morboſæ materiæ ſuo tempore peragendas per vias naturæ accommodatas, ſudorem nempè, urinam, ſeceſſum, &c. Non ideò, inquam? hæc & ſimilia in aliis quoque morbis facio, quia ratio, & ex hypotheſi deductæ ſpeculationes mihi hoc dictaverint; ſed quoniam frequens tum mea, tum celeberrimorum Obſervatorum experientia me didicit, acutos morbos ab adhibitis in principio purgantibus in pejus ruere, febres intermittentes ſtatim fieri continuas, & ſi purgantia repetantur, diuturnas, & lethales; ſiquidem naturâ duce nunquam vidimus criſes in principiis acutorum ſalutares fuiſſe; *Quæ enim judicant, ne ſtatim appareant*, *inquit Optimus Senex*, *in Coacis*. Poſtremò febrium curationem certius non abſolvi, quam continendo ſanguinem intra eos limites, ut neque hinc plus æquo gliſcat; neque illinc nimium torpeat, quibus de cauſis coctio, & deſpumatio morboſæ materiæ impediuntur. Hiſce inquam experientiæ momentis inſtructus, ad tales indicationes in præfatis morbis hauriendas me compuli.

V I I.

Ut rem contrahamus, ſciendum eſt indicationes curativas in morbis

aliundè certiùs deduci non poſſe quam à ſymptomatis tunc temporis gravioribus, & ſupra reliqua prædominantibus, quippe quæ morbi genium, & gravitatem præ cæteris apertè nobis oſtendunt. Veruntamen cum in quolibet morbo quatuor ſint conſideranda, morbus, cauſa morbi, ſymptomata, & vires: Medicus profectò ità horum omnium motus, originem, vim, aliaſque adinvicem circumſtantias callere debet, ut de indicationibus nil audeat decernere niſi quatuor illis attentè conſideratis, & relatis inter ſe; atque urgentiori primum proſpiciat. Fateor denique neminem tam citò, feliciterque indicationes curativas in morbis detecturum fore, quam qui diuturna edoctus praxi, genios illorum præcipuos, varioſque invadendi, & declinandi modos, iterum atque iterum obſervaverit; multò magis ſi antecedenter ſe exercuerit in lectione librorum præceptis & cautionibus abundantium, quales ſunt nuper laudati iiſque analogi. Quibus omnibus ſi accedat fæcunda quædam, & maſcula mentis vis, quâ morborum motus antecedentes, præſentes, ſubobſcuri, late patentes, ſe excipientes, aliique mirabili quadam detegantur ſolertia, de indicationibus profectò ſolidè judicabit.

VIII.

Regulæ mox expoſitæ iis potiſſimum conducunt morbis, in quibus mora omnis perniciosa eſt; in iiſque Medici ſagacitas longo morborum uſu, & virtutibus remediorum tam ſpecificorum, quàm communium abundanter inſtructa, ineffabili quadam proprietate de rebus pluribus prudenter determinat, atque à minimis quibuſque circumſtantiis medendi rationes citò deſumit, quæ omnia vix intelligi, aut verbis exprimi poſſunt. In chronicis contra, cum phænomena ſint diuturna, & conſtantiora, non aliundè certius deſumi poterunt indicationes quam à juvantibus, & lædentibus, nec non à ſedula, & fideli eorundem ætiologia, à ſectione cadaverum morbis denatorum præ cæteris deſumenda. Atque ex antedictis tanquam per corollarium deduci poteſt ratio, cur ſæpiſſimè videamus Practicos celeberrimos, poſtquam primò inſpexerint ægrotantem, ejuſque ſymptomata, & affectiones ſenſuum tunc apparentes ſeriò conſideraverint; in cognitionem venire rerum ferè incomprehenſibilium diagnoſim, prognoſim, & curationem morbi ſpectantium, idque modis quibuſdam ità occultis, ut ſi ab ipſomet Medico rationem inquiras promptæ hujuſmodi perſpicacitatis, explicare profectò tibi neſciverit mirabilem illam vim ſolertiæ in inveniendo, & determinando. Quamobrem medendi methodus nil aliud revera eſſe mihi videtur quam judicium practicum, adæquatum, & ſagax, ideſt, talium omnium ferè mirabilium, & occultorum fontes à conſummata praxi duntaxat oriri, qua quidem mille rerum differentiæ momento prorſus explanantur, quamvis ſigna morbi varia, incerta, & generalia eſſe ſoleant, &c.

CAPUT XI.

De Remediis ſpecificis, eorumque Hiſtoria.

§. I.

Cum tantum intercedat affinitatis remedia inter, & indicationes, de curatione morborum nunquam benè ſperandum, niſi hæc duo arctiori, quam hactenus fædere proceſſerint. Cæterum licet indicatio abſque remediis, & remedia ſine indicatione, mutilum quid ſint; nihilominùs tamen, ut fatear, quæ ſentio: *Sola remedia ſanant?* (quæ quidem licet aliquando nobis videantur ſine indicatione exhibita fuiſſe, eventus tamen de indicatione vera nos abundanter admonet.) Hujus aſſerti fidem primò faciunt Empirici, qui methodos, indicationeſque Rationalium ſpernentes, uſu duntaxat remediorum, ut aiunt, ſpecificorum, quamplures ægrotantium priſtinæ ſanitati feliciter reſtituunt. Secundò, remedia à gnaris æquè ac ignaris Medicis, cum indicatione vera, vel eadem ſæpiſſimè falſa exhibita, fauſtos eventus æquè omnia producunt; Contrà verò ſi indicationes ſine remediis fuerint, fragilitatem mortalitatis, ne minimum quidem levare poterunt: Stet igitur quod diximus. Sola remedia ſanant? Doctores Medici? inter deſiderata artis noſtræ reponenda demum erit hiſtoria remediorum, quæ non amæna quædam, & libera ingenij peregrinatio, ſed durus labor, & longo itinere conſumptus patefecerit; Sintque conſtantia, methodo præſcribendi munita, & cuilibet morbo ſpecificè ac fermè infallibiliter reſpondentia; prout eſt in Intermittentibus cortex pervanus, in dyſſenteria ſerum lactis; Lue gallica mercurius, & ſarſæ radix. In affectione hyſterica ſal, aut bezoarticum Jovis. In doloribus poſt partum tinctura ſuccini cum aqua cinamomi extracta, & exigua ſyr. cinamomi quantitate temperata. In ictero flavo ſpir. ſal. armoniaci acidus, & ſic deinceps de reliquis ſingulorum morborum ferè ſpecificis remediis, quibus amara mors longius, quam fieri poſſit, diſtineatur. Quorum ſanè ſpecificorum remediorum, ſi morbi ſinguli unum duntaxat haberent, apertè conſtaret non fortunâ medici, ſed remedio & judicio curari, ut optimè expreſſit divinus Senex his verbis.

Medicina itaque mihi jam tota inventa eſſe videtur, quæ ſic habet, & quæ docet ſingulas, & conſuetudines, & occaſiones. Qui enim ſic Medicinam novit minimè fortunam reſpicit, aut expectat; ſed & citra fortunam, & cum fortuna rectè faciet. Conſtans enim, ac firma eſt tota Medicina, & doctrinæ optimæ

optimæ in ipſa compoſitæ minime fortuna egere videntur. Nam fortuna ſui juris, eſt, & nullius ſubeſt imperio, neque optantis eſt ad ipſam pervenire. Scientia verò imperata facere cogitur, & facile eſt ipſam feliciter aſſequi, ſi quis ſciens uti velit. Deinde verò quid opus eſt Medicinæ fortuna? Si enim Morborum remedia clara ſunt, & manifeſta, ſicuti arbitror, non expectant ſanè fortunam ad Morbos ſanandos, ſiquidem ſunt Medicamenta; ſi verò cum fortuna exhibere ea prodeſt, non magis medicamenta, quam ea quæ non ſunt medicamenta unâ cum fortuna adhibita Morbos ſanabunt. Hippoc. de loc. in hom. n. 58. &c.

II.

Hiſtoricus itaque iiſdem gradibus, quibus morborum, cauſarum, ſymptomatum, indicationumque hiſtoriam illuſtravit, iiſdem inquam, & illam remediorum abſolvere debet modo ſupradicto; qua quidem in re ſenſuum oracula, nec non juvantium & lædentium obſervationes ſunt conſulendæ, & ab eodem pariter fonte petendæ ſunt cautiones, & præcepta quædam ſtabilia, circa uſum, quantitatem, tempus, aliaſque adhibendorum remediorum conditiones. Quod lac ſit ſpecificum remedium ad ſanguinis acrimoniam compeſcendam, parum luminis afferre poterit praxi meæ in hoc morbo curando, niſi interea Auctores mihi ſignificaverint methodum, cautiones, & præcepta eidem exhibendo præ cæteris opportuna v. g. Lac tutius exhiberi verno, & autumnali tempore, quam æſtivo, (in quo ejuſdem ſerum proficuum eſt) dum lac exhibetur cavendum ab uſu vini, & acidorum; & ſi acidi humores primis viis redundent itidem cavendum. Si diarrhæa ex ventriculi cruditate vigeat, abſtinendum pariter ab illius uſu; ægrotis laborantibus nervorum, aut capitis affectibus noxium maximoperè eſt lac. Ità nuperrimè Vir eruditiſſimus, ex copioſo lactis uſu (exulato quolibet alio victus genere per 20. dies circiter) incidit in graviſſimam oris torturam, cum tenſione dolorifica muſculorum colli, & totius penè corporis; adhibitiſque à me variis remediis poſt duorum menſium intervallum convaluit. Lac nervis, & capiti contrarium eſt; pectori familiare, infimo demum ventri flatuoſum. Ne lac aceſcat in ſtomacho ſaccharum, aut mel eidem miſceto, Et quamvis aceſcat, non perindè tamen illius uſum ſtatim reprobare opportet; ſed per duos dies teſtacea exhibenda ad abſorbendum acidum, & exindè lac denuò præſcribendum; & ſi denuò aceſcat, viciſſim interponantur teſtacea, nam hoc pacto minus impoſterum aceſcet, & optatum finem ab illius uſu conſequeris. Aſſumpto lacte quieſcendum, vel leniter deambulandum; labor nimius tam mentis, quàm corporis ab illius uſu cavendus, uti & ſomnus; nam his de cauſis, crudum ad caput perveniens, ad varios morbos illud diſponit. Hæc, aliaque monita ſcienda ſunt ante lactis uſum, quæ quidem innotuerunt Practicantibus, non per ingenij vexationem, ſed per diuturnam duntaxat juvantium, & lædentium obſervationem. Et qui antedictis cautionibus deſtitutus, ad uſum lactis ſe accinge-

ret; æquè peccaret cum iis, qui dubium iter in tenebris aggredi tentarent, atque nec lucem accenderent, nec diurnam lucem expectarent.

III.

Quæcumque de lacte adnotavimus ſingulis quoque remediis neceſſaria eſſe ſeriò fatemur. Siquidem innumera illa incommoda, quæ ab uſu remediorum ægrotantibus interdum ſupervenire ſolent; non à prava qualitate remedij, ſed aut à falſa indicatione, aut à defectu cautionum, & præceptorum, eidem adhibendo maximè facientium producuntur. Optima igitur remedia optimis cautionibus confirmata, univerſam curandorum morborum rationem complectuntur; hinc eſt ut Viri eruditionis vulgaris, & merè Empirici, remedio aliquo comprobato aut ſolida cautione ſummorum Opinatorum glorioſam oſtentationem aliquando deludant. Remedium purgans plurium morborum domitor eſt; illius tamen imprudens uſus in principiis acutorum, aut repetitus in curatione intermittentium, magno hominum detrimento adhuc apud Medicos viget. Rudis quidam Practicus ad curationem ardentis febris nuper accerſitus in ipſo morbi principio purgans medicamentum exhibuit; æger exindè pejus habuit: poſtpoſitaque ſanguinis miſſione, circa ſeptimum diem denuò purgationem inſtituit, à qua in deploratum ſalutis ſtatum redactus Patiens, decimoquinto morbi die quatuor libras circiter ſanguinis grumefacti alvo ejecit, ac demum migravit in hecticam. Si quis aſſereret ſanguinem illum indicia nobis præbere, poſtpoſitis purgantibus evacuari debuiſſe in principio per phlebotomias, ſagacioribus remitto decernendum. Menſe Junio anni 1695. Mulier quadragenaria Romæ per ſeſquiannum graviter affecta lenta febri, cum ſcirrho ventriculi, &c. ab uſu chalybis à Medico Sene præſcripti ſtatim incidit in hydropem, & poſt elapſum menſem mortua eſt; Nonnullis antè mortem diebus inſigni gulæ ſtrangulatu afficiebatur, adeò ut quaſi ſuffocari ſentiret, viamque eſculentis præcluderet: Aperto cadavere totam ventriculi molem ſcirrhoſam inveni, ſcirrhoſum pariter, & uterum, & in abdominis cavitate aquæ fœtidiſſimæ, & ſubnigræ non exiguam quantitatem. Longum eſſet recenſere innumera damna, ægrotantibus facta à remediis, dum debita cautione, & præceptis, ab Auctoribus non exponuntur, uti de chalybe in ſcirrhis ventriculi (& forſan aliarum quoque partium) & purgantibus in principio ardentium, ex antedictis hiſtoriolis innoteſcit.

IV.

Diximus ſuperius, quemlibet morbum à ſpecifica, & ſibi ſoli propria humorum exaltatione; vel ab exaltatione ſivè ſpecificatione morbi principalis, cujus ille eſt ſoboles pendere, haſque omnes humorum ſpecificationes, ità naturæ legibus ſubjacere, ut reliqua corpora ſublunaria; ſed in quibus potiſſimum conſiſtat ſpecificatio illa, ſeu minima partium morboſarum mixtio, per quam quilibet morbus in ſpeciem ſibi debitam exal-

tatur, id ſanè me latet; per ſucceſſiones tamen ætatum aperietur forſan à ſolertiſſimis Practicantibus, ſi meditationes ad vitam activam revocaverint, nec theoriam tanquam filiolam in deliciis, perpetuò quodam ſtudio exornaverint, praxi omninò neglectâ. Scio tamen morbos tum chronicos, tum acutos eum feliciter eliminaturum, qui caſu vel diuturnâ praxi inciderit in remedium per quod morbi ſpecies jugulari, ac velut in ovo extingui valeat. Neque pro hiſce explicandis afferendæ ſunt in medium primæ aut ſecundæ qualitates, ut nonnulli fecerunt; nam præterquamquod eſſentia morbi in talibus qualitatibus non conſiſtit; videmus frequenter morbos quamplures, adhibitis, & calidis, & frigidis, humidis, aliarumque hujuſmodi qualitatum remediis, vix ſubmoveri, niſi demum incidamus in remedium, quod veluti ſpecificè morbum extinguat; Exindè eſt, ut multi morbi, calidi vulgò dicti, calidis curentur remediis, frigidi frigidis, & ſic deinceps; imò & remediis juxta noſtrum cogitandi modum, naturæ humanæ prorſus contrariis; unde videmus paſſim ægrotos fuiſſe ſanatos poſt commiſſos graviſſimos errores, vel in potu, vel in cibis, vel in remediis demum ipſorum naturæ maximè contrariis. Hæc igitur omnia à præfata humorum ſpecificatione, non verò à qualitatibus per contrarietatem agentibus, pendere cenſemus.

V.

Antedicta ſpecificorum remediorum neceſſitas ad morbos chronicos potiſſimum ſpectare videtur. Hi enim cum ab indigeſtione quadam, craſſitieque humorum dependeant, & frequentius in ſolidis, quam in fluidis vitium lateat; natura profectò diuturnitate mali oppreſſa ferè, ac deſtituta coctionem, depurationemque morboſæ materiæ abſolvere vix poterit, niſi exhibeatur remedium aliquod morboſam illam ſpeciem promptè extinguens; vel roboretur natura per medicamenta ſpirituoſo-reſtaurantia, & amaricantia; quibus, quaſi exhilarata, hoſtem cervicibus ſuis diù imminentem tandem excutiat: ideò ſæpiſſimè obſervavi in praxi, methodum Recentiorum per remedia ſpirituoſa, volatilia, & impetum facientia, morbis chronicis ſummoperè conferre, acutis contrà ingenter obeſſe. In his enim cum fermentationes ſint celeres, & nimis activæ, nec ſolida vitiata ſint, natura ſponte ſua aut per prudenter inſtituta artis adminicula, morboſæ materiæ coctionem, deſpumationemque ſat citò abſolvit, & per debitè procuratas evacuationes morbi ſpeciem extinguit. Si verò acuti morbi ab occultis aëris qualitatibus, vel novis temporum conſtitutionibus originem ſuam habeant; remedia novam illam ſpeciem extinguere valentia, non aliundè certius peti poſſunt, quam à ſedulo, & repetito juvantium, ac lædentium examine: ideò videmus remedia nonnulla certis quibuſdam morborum conſtitutionibus, & Epidemiis prodeſſe; obeſſe è contra iiſdem Epidemiis, aliis annorum conſtitutionibus.

V I.

Cum de acutis morbis inciderit ſermo monendum hîc obiter, graviter errare illos, qui acutos, & inflammatorios morbos remediorum copiâ tandiù afficiunt, donec natura quo ſe vertat neſcia, & hinc indè tum à morbi vehementia, tum à remediorum pondere variè diſtracta tandem cogatur ſuccumbere. Nec mirum, nam morbi acuti, præſertim febres hujus generis ſæpiſſimè ſponte ſua ſanantur, ut in Pauperibus, & Ruſticis obſervamus; Siquidem ille idem humorum impetus, qui febrim excitavit, ille inquam idem eoſdem diſponit ad præcipitationem morboſæ materiæ ſtato coctionis tempore peragendam; atque hæc præcipitatio, cum ſit ſolius naturæ opus, nullibi ſanè tam graves, & innumeros committunt errores Medici, quàm in curatione febrium prædictarum; perturbato enim, diſtractoque motu illo ordinato naturæ, à repetitis toties, vel abſque methodo exhibitis medicamentis, nec febris minuitur, nec criſis ſtato tempore ſuccedit, ſed Patiens dubio marte colluctatus, vel in perniciem, vel in chronicos morbos delabitur.

V I I.

Circa remediorum uſum in acutis, & chronicis morbis, variæ præjudiciorum ſimiolæ Practicantibus obverſantur, in gratiam præſentis argumenti nonnullas recenſebimus. Multi eo potiſſimum nomine tantis utuntur remediis, propterea quod (ſicuti à plurimis non ſine animi mærore audivi) fieri non poteſt, ut inter tot adhibita remedia unum demùm non reperiatur, quod morbum valeat retundere. En Medicorum ſtupiditatem? qua permotus, contineri nequeo, quin hîc repetam quod Appius Cæcus Populo Romano pacem cum Pirrho meditanti increpavit. *Magna patientia*, inquit, *Patres conſcripti per plures annos cæcitatem meam ſuſtuli, at nunc me ſurdum quoque optaverim, cum vos tam deformia agitantes conſilia perſentiam, &c.* Nonnulli ſpecioſas quaſdam, ſed fallaces in remediorum applicatione graduationes conſtituunt, alia dicentes magna, alia verò levia; Et primò à falsò putatis levioribus incipiunt, deindè ſenſim ad majora, ſi morbus non ceſſerit aſcendunt. Præſcribunt itaque (præſertim in morbis periculi plenis) Primò purgationes, deindè phlebotomias, vel è contrà; enemata injiciunt, ſyrupos adhibent, & tandiù hæc omnia, veluti in Orbem repetunt, donec obſervaverint, vel non declinare, vel in pejus ruere morbum; & tunc ad remedia, ut aiunt, magna perveniunt, veſſicantia nempè copioſa, ſcarificationes, ſinapiſmos, purgantia fortiora, & hujuſmodi quamplura, per quæ ſi propoſitum ne quidem aſſequi poſſunt, ad expectationem criſis ſe tandem convertunt; nec interea erubeſcunt ab ea natura criſim expectare, quàm tantâ remediorum lanienâ, & methodo tam contraria vehementer perturbarunt?

V I I I.

Fotmulæ remedia præſcribendi mutandæ ſunt, pro varietate tempera-

menti, habitus corporis, ætatis, regionis, cauſarum antecedentium, &c. medicamenta deobſtruentia quamvis generaliter omnibus obſtructionibus conveniant, modus tamen eadem exhibendi varius eſſe debet, prout diverſæ erunt circumſtantiæ ſupradictæ; aliis enim prodeſſe ſolet forma ſicca, aliis potabili, aromatica, intus, aut extra exhibita, & ſic deinceps, &c. Nuperrimè curabam Romæ Virum macilentum poſt tertianam duplicem lenta febricula, & tumoribus colli graviter affectum; lingua erat viſcida, alvus adſtricta, vigiliæ aderant cum urina rubicunda, &c. Ab aſſumpto pulvere cachectico ex chalybe ſemel ſulphurato, cinamomo, & ſaccharo ſimul mixtis, & cum brodio ſumptis, pejus habuit, venterque flatibus diſtendebatur; Quamobrem conſideratis, & ad invicem ſedulò relatis antedictis ſymptomatis; deobſtruentia ex ſuccis depuratis cichorei, boraginis, & ſonci propoſui, quibus pluriès repetitis optimè convaluit. E contrà alium ægrotantem pariter macilentum, quamvis prædictorum ſuccorum uſu à lenta febri liberaverim; obſervavi tamen quod per eorundem continuationem in ſudores nocturnos profuſiſſimos incidebat, à quibus demùm evaſit ſuccorum uſu intermiſſo.

IX.

Contra mortis Imperium nil valet habitu martio incedere, nec contra morborum violentiam, terrore diſputationum pugnare, *ſola remedia ſanant?* & ubicumque ſcientiæ ſubſtiterit infirmitas, ſola remedia pondus, & majeſtatem ejuſdem reſtituent. Nil magis igitur intereſſe ſaluti hominum puto, quam ut per manus Medicorum nova in dies detegantur remediorum genera, vel jam detecta ſolidis obſervationum præceptis efficaciùs muniantur. Phthiſis ab ulcere pulmonum, vulgò pro incurabili derelinquitur, eo quia, ut aiunt, tale ulcus internum eſt, & occultum, nec ut alia externa ulcera mundificari, & à pure abſtergi poteſt; ſed quare non id agunt Medici ut inveſtigent ulceris ſitum, eoque detecto ſectionem inter coſtas inſtituant, ut medicamenta introduci poſſint, rationem ſanè non agnoſco? Elapſo ſeptennio cum eſſem Patavij Vir quidam accepit vulnus in dextra thoracis parte ad pulmonem uſque penetrans; quod vulneris genus quamvis lethale ſit, Chirurgus tamen ſollertiſſimus ſectionem inter coſtas fecit per longitudinem ferè ſex digitorum, ut ſitum vulnerati pulmonis detegeret; eo igitur detecto per vulneraria ſiringationibus, & turundulis introducta, elapſis duobus menſibus perfectè cicatrizavit. Eandem propemodum ſedulitatem tentare deberent Practicantes in curando pulmonum Phthiſicorum ulcere, ne tanto artis dedecore, cathalogus morborum incurabilium quotidie in immenſum augeſcat. Doctores Medici? mentis vires aſſiduis cogitationibus, & uſu acuuntur, ſocordia verò, & deſperatione franguntur.

X.

Si alicubi, certè in Medicina, multa ſcire oportet, & pauca agere,

præſertim dum ad curationem morborum vel nimis acutorum, vel complicatorum deſcendimus. Delendumque eſt præjudicium nonnullorum ægrorum, putantium morbos felicius non ſanari, quam per grandia, & copioſa remedia; dum verò facilia, vel minoris impenſæ præſcripta vident, vel dubia mente ſumunt, vel deſpiciunt. Ignarum vulgus? Quanti hominum diuturna morborum tyrannide, & fruſtraneo remediorum eventu delaſſati, cum naturæ demùm ſe commiſerunt, & anheli pectoris pallorem, & longo ſquallore concretam faciem brevi receſſiſſe obſervarunt? Quanti negligentiæ bono, vel indulgentiæ temeritate ſanarunt, quos docta manus forſan enecuiſſet? Porrò primi Orbis Incolæ, qui Artis noſtræ Antiſtites nec conſuluere, nec coluere, quam ſalubrem duxerint vitam, teſtantur hiſtoriæ? Parcat igitur ignarum vulgus, parcant, & Medici tantis remediorum formulis; nam ſæpiſſimè quies lecti, & quies à negotiis, ipſaque demùm à remediis abſtinentia morbum jugulat, quem uſus illorum fruſtraneus magis exacerbaret.

XI.

Reſtaret demùm Hiſtorico inveſtigandum, quomodò in nobis agant remedia; ſed quoniam res hæc altiſſimæ indaginis eſt, & à ſenſibus remotiſſima; non unius hominis duntaxat, ſed alicujus generalis Medicorum cætus negotium eſſet; Siquidem ad illuſtrandum præſens argumentum multa petenda forent à Chymicis, Mechanicis, Anatomicis, Philoſophiæ demùm naturalis, Experimentaliſque principiis, &c. Non diffiteor tamen poſt repetitas Medicorum cogitationes, & uſum; nonnullorum remediorum effectus clariùs nobis hodie, quàm antea Veteribus conſtare; hoc igitur de ſingulis exoptamus. Cæterum cum tanta ſit hujus negotij difficultas, fatendum naturam taliter ſe gerere cum remediis, qualiter in foveam, delapſus cum ligno à ſociis porrecto; Ut egrediatur è fovea, lignum variè dirigit, modò ſcilicet ad dexteram, modò ad ſiniſtram, modò pedibus ſubſternendo, modò parieti figendo, modò manibus fortiter arctando, his demum, aliiſque ſituationibus diſponit, donec foris egrediatur. Remedium à nobis exhibitum, taliter interdum actuat natura, ut eo quandoque utatur in excitandis fermentationibus penè conſopitis, in ſecernendis noxiis humoribus, in deprimendis volatilibus, in reſerandis tenacibus, & ſic pro variis explendis indicationibus, remedium illud arte quadam ſibi ſoli conſcia diſponit, &c.

CAPUT XII.

Centaurus. Sive de Paradoxis Recentium Medicorum in deriſione Criſium, Dierum Criticorum, &c.

§. I.

INter reliquos abuſus, qui paucis ab hinc annis creverunt, eſt deriſio criſium, dierum criticorum, motuum morborum, per dies pares, aut impares, aliarumque hujus generis obſervationum, quas priſca Medicorum gens, magno ægrorum commodo inſtituerat. Hanc Veterum ſedulitatem, duabus potiſſimum de cauſis deridet gens nova. Primò ob præconceptam falſam opinionem ex libris, qui tanta copia contra Veterum ſapientiam hodiè prodierunt; iis imbuta Lectorum mens fieri vix poteſt, quin antiqua dogmata, vel falſa putet, vel genio ad Sæculi guſtum accommodato turpiſſima deriſione laceſſat, & ſub ficta veri ſpecie, à vero quàm longiſſimè aberret. Secundò methodus curandarum febrium iiſdem familiaris, cùm ſpeculativa ſit, fallax, & prò varietate tum Hypotheſum, tum Medicorum ſemper varia; neceſſe quoque erit ut motus naturæ in producenda criſi, vel impediantur, vel perturbentur; quibus de cauſis, criticis naturæ motibus ex voto non ſuccedentibus, ſcientiam illorum tanquam inanem derident. Sed veniamus ad rem, atque ex defenſione veritatis à falſitate, ſcientiam hanc tanquam præcipuum curandarum febrium fundamentum priſtino ſplendori reſtituamus. Concedunt itaque illi ipſi deriſores, ſanguinem eſſe de gênere liquorum fermentantium, & dum febricitat, vel aliter ægrotat iiſdemmet legibus cruditatis, ebullitionis, & depurationis ſubjici, quibus cæteri liquores fermentiſcibiles. In his liquoribus naturæ lege cautum eſt, ut quiſque fermentationis, & depurationis ſuæ motus determinatis diebus abſolvat; à qua quidem lege ne minimum eos recedere quotidie obſervamus. Diverſum enim eſt tempus, quod inſumit muſtum in depuratione perficienda, ab eo quod cereviſia, pomaceum, aliique liquores arte, vel natura producti. Idem de fructibus obſervamus, quorum ſinguli determinato dierum ſpatio ad maturationem perveniunt, & qualecumque demum adhibueris artificium, ut ante ſtatutum à natura tempus, vel fructus, vel liquores alij fermentiſcibiles maturationem abſolvant, fruſtraneum propemodum erit, & vanum, ſiquidem ad corruptionem potius, quam ad maturationem violentia illa diſpones.

II.

Si per eos ſanguis febricitans in pluribus circumſtantiis congruit, cum reliquis fermentantibus liquoribus, cur etiam congruere non debeat in exercenda depuratione, coctioneque peccantis materiæ determinato dierum, aut menſium intervallo, rationem ſane non video? præſertim cum *Hippoc.* & experientia teſtibus certum ſit, tertianas ſimplices ſeptenis circuitibus ſponte ſua recedere, Ephemeram 24. horis, Synocham quatuor diebus; acceſſiones febrium particulares ſtatis horis, & ſic deinceps de reliquis morbis, &c. Et adeò conſtans eſt naturæ ordo in perficiendis ſtato tempore humorum peccantium coctionibus, depurationibuſque; ut nonnullæ febres, quantacumque contra eas adhibueris remedia, prorſus cedere nolint, niſi peractum ſit præfixum illud à natura tempus, pro abſolvenda deſpumatione; imò ab adhibitis purgantibus, febrifugis, aliiſque medicamentis intempeſtivè, & imprudenter; non ſolum exacerbantur, vel duplicantur, ſed ad mortem quoque viam ſternunt, ob maximam in humoribus excitatam confuſionem, regularibus naturæ motionibus penè contrariam, ſicuti in acutis, & intermittentibus febribus pluries obſervavimus.

III.

Hæc ſanguinis febrientis ſtato tempore repurgatio, criſis vocatur, ſolennis nempè naturæ machina, qua poſt emenſos cruditatis, & ebullitionis terminos peccans materies veluti per inſtitutam deſpumationem foris eliminatur. In Ruſticis, & qui Medicorum opère non utuntur, jucundo ſanè documento hujuſmodi criſes, ſive deſpumationes peccantis materiæ per ſudores, alvi fluxus, urinam, aliaſque naturæ vias perfici, & motu prorſus ordinato finiri videmus. Quorum omnium non ignarus *Hippoc.* & Conterranei Græci, adeò religiosè præfatos naturæ deſpumantis motus proſequebantur, ut in curandis febribus pauca admodum remediorum genera præſcriberent, ne per illa inopportunè forſan data, moderamen interni Rectoris conturbarent. *Hippoc.* ipſe in febrium præcipuè acutarum curatione pauciſſimis utebatur medicamentis, & ſi excipiàs lene vomitorium, chlyſteres, aut ſimile remedium, quod circa initia adhibere cogebatur; in progreſſu morbi ſola ptiſana ad morbi genium variè temperata contentus, & naturæ reliqua committens; adſidens illius ſpectator criſim expectabat, ut conſtat ex illius lib. de diæta acutorum, &c.

IV.

Quamobrem mirari deſinant Practicantes, ſi hodie nec frequenter, nec perfectè ſuccedant criſes, uti olim in Græcia; ſiquidem illi græcarum legum vel ignari, vel obtrectatores, à principio morbi, ad declinationem uſque purgantibus, diaphoreticis, phlebotomiis, ſpirituoſis, aliiſque imprudenter, & intempeſtive exhibitis medicamentis ferè conficiunt ægrotantem;

rantem; ideò impoſſibile eſt, ut humores per tam diverſas remediorum ſeditiones diſtracti ad criticæ deſpumationis negotium ſtato tempore diſponantur; ſed aſſiduis confuſionibus agitati, loco criſeos perfectæ in metaſtates præternaturales deſinant, atque hac de cauſa, nec criſeos, nec dierum criticorum, nec aliorum demum naturæ motuum regulas ab Antiquis traditas in febribus obſervabimus. Sed aiunt neceſſarium eſſe evacuantia medicamenta in principio præſcribere, ut ſubducta portione materiæ peccantis minuatur morbus, & natura melius incumbat coctioni reliquæ. Hoc tamen contra experientiam eſt, ſiquidem evacuationes, quæ per initia, & crudo jam exiſtente morbo ſuccedunt frequenter ſuſpectæ ſunt, & periculoſæ; ſuntque, ut ait *Hippoc. judicatoria non decernentia*, nam nec morbi, nec ſymptomatum levamen exindè ſupervenit, ſed major exacerbatio; per irritationem namque fiunt, non per debitam naturæ ſeparationem, idque potiſſimum cum eradicantia ſunt pharmaca. Si igitur natura nunquam movet in principio morborum materiem crudam tunc, & cum bonis ſuccis confuſam, multò minus ars ejuſdem interpres & miniſtra hoc tentare debebit. Quique Medici vel ignorantia, vel odio ſectæ contrariæ id tentabunt, quo fortiora, vel purgantia, vel diaphoretica, vel alia hujuſmodi medicamenta exhibebunt, eò majorem inducent in humoribus confuſionem, cujus de cauſa, minima profectò à præfatis medicamentis ſuccedet evacuatio, vel ſi magna, in perniciem erit, ſymptomata augebuntur, & morbus vel in longitudinem, vel in interitum deſinet. Contra ab iiſdem medicamentis, vel minima quantitate datis circa finem coctionis, non ſolum maxima ſuccedit evacuatio, ſed ea cum levamine ſymptomatum, & Patientis. Veruntamen ne omnia uno calceo metiamur, fatemur revera dari nonnullas febres, in quibus nullâ expectata coctione peccans materies ſtatim eliminanda ſit per ſudores, aliaſque vias naturæ magis accommodatas, tum quia malignitate peccat, & ſanguinem ad fatalem coagulationem diſponit, undè ex diuturniori ejuſdem in humoribus mora mors acceleratur; tum quia ab alimentis pravæ qualitatis, aliiſque hujuſmodi cauſis producta forſan fuerit, inter quas numerari poſſunt Epidemiæ contagioſæ, & malignæ, in quibus omnis cunctatio pernicioſa eſt, ſolent enim celeriter ægrotantem jugulare, &c. Dicunt nonnulli neceſſe eſſe purgantia in principio exhibere, ut educantur cruditates è primis viis ibidem à cibis nimia copia ingeſtis cumulatæ, & inſignem morbo fomitem ſubminiſtrantes. Sciant hi tamen cruditates primarum viarum ſpontè ſua digeri, vel potius per medicamenta ſtomachica, & fermentorum digeſtivam vim acuentia, & roborantia, non verò per imprudentem catharcticorum uſum, quibus in maſſam ſanguinis magis magiſque inſi-

Gg

nuantur, morbumque aut augent, aut fovent; undè ne quidem in hoc caſu purgantia juvant in principio.

V.

Quamvis ordo naturæ in abſolvendis rerum effectibus conſtans ſit, & perpetuus, quandoque tamen ab occurſu contrariorum, adeò interverti ſolet, ut conſtantiam illam ſemper eandem non ſervet, ſed variam pro varietate occurſuum, Veritatem hanc in criſium negotio præ cæteris obſervavi; ſiquidem cum elapſis annis per varias Italiæ, & Dalmatarum Urbes peregrinatus eſſem, ſeverioremque hac de re obſervationem inſtituerem, didici tandem quod criſes licet ſint conſtantes naturæ motus, variare tamen ſoleant, prout variæ ſunt medendi methodi, varia anni tempora, regiones, vitæ genus, temperies ægrorum, & ætates &c. Brumali tempore ſucci vitales humani corporis tum ob frigiditatem ambientis, tum etiam ob uſum ciborum craſſioris ſubſtantiæ, lenteſcunt aliquantulum, & ad motum celeriorem ineptiores evadunt, cumulatis interim in maſſa ſanguinis ob impeditam magis tranſpirationem copioſis impuritatibus. In tali ſanguinis ſtatu, & tali pariter anni conſtitutione, accenſæ febres longum temporis intervallum conſumunt, in abſolvenda perfectæ criſeos deſpumatione, imò ob antedictam partium craſſarum, etherogenearumque copiam inſigni confuſione afficiuntur humores, & hac de cauſa ad deſpumationes naturæ regulares difficulter perveniunt; tunc temporis quoque febres non ita acutæ ſunt, nec ad celerem depurationem faciles, uti ſolent eſſe æſtate. Eadem pariter de cauſa in frigidis paludoſis, & Septentrionalibus Regionibus rarò criſes perfectæ obſervantur, ut Germani, aliarumque frigidarum Regionum Medici abundè teſtantur. His igitur in caſibus indulgendum aliquantiſper medicamentis paulò calidioribus, digeſtivis, & roborantibus, quibus natura veluti exhilarata, tantum in humoribus excitet motum, quantus requiritur ad depurationem ſtato tempore, & perfectè abſolvendam. Appetente autem Verno, & Æſtivo tempore in Ruſticis, & Pauperculis, Medicorum ope rarò utentibus, poſt inſtitutam (ſi oportebat) phlæbotomiam, tenuem victum, & diluentia prudenter, & juxta acutiei morbi indigentiam præſcripta, paucis interjectis diebus per ſalutarem ſudoris, urinæ, aut alvi criſim febres illorum acutas, inflammatoriaſque ſolutas vidimus. Vere namque atque æſtate, cum ab aucto aëris elatere, auctaque exindè inſenſibili tranſpiratione, humores fiant agiliores purioreſque; ſcoriæ morboſæ iiſdem confuſæ, ac velut incoctæ celerius quoque extricantur, coquuntur, & per ſubſequentes criſes foris eliminantur. Hoc idem de calidis Regionibus reſpectu frigidarum, de temperamento calido, & juvenili ætate,

reſpectu humidi, ætatiſque ſenilis, & ſic deinceps ſentiendum erit.

V I.

Antedictis pariter de cauſis, in Græcia, & Aſia criſes olim feliciter procedebant; aër enim talibus Regionibus circumfuſus, & orientali plagæ proximus cum ingenti præditus ſit puritate, tenuitateque, non ſolum vina, & reliqui telluris fructus, perfectam maturationem citò, & feliciter attingunt; verum etiam ipſa ſanguinis maſſa craſſioribus, & impuris aëris particulis non fædata, ſed ſumma gaudens agilitate, puritateque à morboſis particulis, quibus febriliter efferveſcit, per inſtitutas naturæ criſes celerius liberatur, quam non fit in aëre craſſiori, paludoſo, & frigido. Igitur quo Regio erit calidior, anni tempus pariter calidum, & aër circumfuſus tenuior, ac purior, eo citius perfectiuſque abſolventur criſes in morbis acutis. Hæc tamen omnia ad criſeos felicitatem fruſtranea erunt, niſi ea adhibeatur medendi methodus, qua cum Græcis ſuis uſus fuit *Hippocrates* Medicorum Romulus; hic diuturna edoctus praxi, naturas eſſe morborum præſertim acutorum medicatrices, in illorum curatione poſt præſcripta pauciſſima in principio morbi medicamenta; dum res ad ſtatum tendebat, à remediis prorſus abſtinebat (dummodo tamen morbi genius, & malignitas id permitterent) & omnia naturæ committens, ſecurus criſim expectabat. Hodierni verò Practicantes talium præceptorum, aut obliti, aut contemptores, toto febrilis accenſionis tempore, non ſolum aſſiduis remediorum formulis penè conficiunt ægrotantem, ſed morbum natura ſua benignum in claſſem chronicorum, aut lethalium redigunt.

V I I.

Illæſa, uti opinor verecundia fateri poſſum, me inflammatorias febres præſertim varioloſas, poſt ſectam venam (ſi tamen nimius febris ardor, impetus humorum ad caput, aut alia viſcera, & aliæ cauſæ hiſce analogæ eandem expoſcerent) tenuem victum præſcriptum, & diluentia prudenter, ac tempeſtivè ordinata ſæpies fæliciſſimè curaſſe; neque quiſquam variolis laborans de vita periclitatus eſt, dummodò eundem præfata methodo tractaverim. Eandem quoque methodum in reliquis continuis acutiſque adhibeo, talia enim tantaque inter initia præſcribo remedia, qualia quantaque ſufficiunt ut ſanguis febricitans intra debitos fermentationis limites coërceatur; dum verò morbus ad ſtatum vergit, tunc ſedulus ſpectator, naturæ reliqua committo; & ab illius oraculo pendeo, qua progrediundum via mihi ſit, in eliminando peccante humore cocto jam, & deſpumato, vixque fateri poſſum, quam jucunda delectatione per hanc methodum obſervaverim febriles

acceſſiones leniter, & amicè ſeſe excipere, tempora ſua juxta præſcriptos naturæ ordines percurrere; ebullitionem febrilem naturali ordine ſemper procedere, nec furentibus ſymptomatis, aut intempeſtivis exacerbationibus remediorum perturbari; criſes denique, ſive deſpumationes ſingularum acceſſionum, necnon deſpumationes generales circa finem morbi adamuſſim abſolvi. Contrà verò dum continuo remediorum uſu naturæ opus perturbabatur, omnia in deterius ire conſpiciebam.

Finis Libri Secundi.

GEORGIJ BAGLIVI

Medic. Theoric. in Romano Archilyc. Prof. Soc. Reg. Lond. Acad. Imp. Leop. &c. Socij.

SPECIMEN

QUATUOR LIBRORUM

DE FIBRA MOTRICE,

ET MORBOSA.

In quibus de Solidorum ſtructura, vi, elatere, æquilibrio, uſu, poteſtate, & morbis diſſeretur, Nec non de duræ Matris conſtructione, elatere, æquilibrio, & in ſingula quæque ſolida oſcillatione ſyſtaltica.

Et obiter de Experimentis, ac morbis Salivæ, Bilis, & Sanguinis. De ſtatice aëris, & liquidorum per obſervationes barometricas, & hydroſtaticas ad uſum Reſpirationis explicata. De circulatione Sanguinis in Teſtudine, ejuſdemque cordis anatome.

CLEMENTI XI. PONTIFICI MAXIMO

GEORGIUS BAGLIVUS.

DIVINO ſanè conſilio, CLEMENS XI. Pontifex Maxime, contigit ut bonæ artes, atque doctrinæ, quæ vel à ſummis ingeniis vix comprehenduntur ſingulæ: Menti tuæ ſeſe univerſæ præbuerint. Etenim quia ætate noſtra Literæ publicæ jam cultura ità deficiebant, ut paulatim exareſcerent, atque languerent: Summus fuit inter Mortales humanarum, atque divinarum rerum moderator, & arbiter ex omnibus Doctrinarum ſtudiis excitandus, qui cum ſuprema Sacrorum poteſtate curam etiam ſuſciperet ſtudiorum; ut ſecundum res divinas mirabili providentia tua ſeptas, atque munitas, etiam ſcientias, quæ ad divinitatem proximè ac-

cedunt veluti è ſolo erigeres; ac ſinu complexuque tuo foveres: Cujus excelſi operis initium Sanctitati Tuæ fuit inſtituta dudum inſtauratio Romani Archigymnaſij, quo aſſidua, & quotidiana docendi opera, quam Juris Interpretibus fel. rec. Innocentius XII. injunxerat, etiam rei Medicæ Profeſſoribus imperata, revocare conaris veterem ſplendorem illum, atque Studioſorum frequentiam, qua ſimul cum Urbis gloria, univerſum etiam Italicum nomen apud tranſalpinos homines miris laudibus attollebatur. Quod ſanè tuum ſapientiſſimum conſilium cum in Reipublicæ, tum etiam in Eccleſiæ Univerſæ utilitatem auguror eſſe ceſſurum. Etenim undè literæ, indè etiam ſimul affectiones, & mores arripiuntur. Quamobrem Exteri ad hanc Urbem doctrinarum causâ confluentes, ex ipſomet Fonte Religionis unâ cum doctrinis pietatem etiam haurient, virtuteſque Romanas; quas domum afferentes Eccleſiæ Catholicæ ditionem, & Sedis Apoſtolicæ gloriam ſcriptis, exempliſque ſuis in ævum amplificabunt. Cui ſanè operi à te feliciter inchoato, Nos etiam qui in eodem Archigymnaſio Pontificia beneficentia fruimur, decet omne noſtrum navare ſtudium, ac non ſolùm præfinitum, atque ſolennem laborum curſum ſtrenuè obire, ſed etiam tempus vacationis ità traducere, ne noſtrum ſit otium prorsùs ignobile. Quo nomine hanc de Fibra Motrice, nec non de Solidorum Morbis, Vi, Elatere, Æquilibrio, & Reſiſtentia diſſertatiunculam è meis feriarum lucubrationibus nuper ſelectam, in lucem iterum tradere, & Sanctitati Tuæ ſacrare decrevi; non ut dignum tantâ majeſtate donarium, ſed ut argumentum ſit Exteris ingentis beneficentiæ tuæ, quæ etiam in meum ſterile ingenium depluens, fæ-

tum

tum excitavit artis Medicæ ſtudioſis, neque ut ſpero injucundum, nec prorsùs fortaſſe inutile futurum.

*Et ſanè ſi Exteræ, atque Eterodoxæ gentes ità virtutibus tuis incredibili ubique Terrarum ſama diffuſis capiuntur, ut Norimbergæ vix dùm nuntiato mirabili proximorum Comitiorum exitu, Magiſtratus permiſſu nummus * in Sanctitatis Tuæ cultum fuerit excuſus: quid Nos facere oportet præſenti Virtutum tuarum imagine, ac voce ad æternàm felicitatem directos, ac beneficentiâ tuâ enutritos: Meque inter alios ab ea nuper ex minori ad ampliorem docendi gradum, nempè ad Scholam Theoricæ Medicinæ tranſlatum? Quo circa ſi unquàm antea, nunc maximè animus meus ad majora ſtudia capeſſenda prægeſtit, pudetque ſine aliqua ſpe Victoriæ, obſequio, & cultu erga te certare cum Exteris; Nec me tenuitatis meæ cognitio deterret: tantam enim ſpem in benignitate tua locavi, ut quam mihi gratiam à Te labores mei promereri nequeunt, eam ardore voluntatis, atque animi contentione confidam initurum. Qua ſpe cum hoc munuſculo me ad Sanctitatis Tuæ pedes advolvo, eoſque humillimè, ac venerabundus exoſculor.*

Romæ prid. Nonas Novembres MDCCI.

* Hoc numiſma Norimbergæ cuſum, ante omnes vidit Autor Romæ apud nobilem, & eruditum Virum Marc. Ant. Sabbatinum, & apud ſolertiſſimum Dñ. de Ficoronis.

BIBLIOPOLA ROMANUS LECTORI.

PRodiere nonnulla ex hiſce Opuſculis Peruſiæ elapſo anno Jubilæi 1700. in formam epiſtolæ in 4. quam Amici ſuaſione Autor noſter conſcripſerat. Et cum per paucorum haberentur manus, & deſiderarentur à pluri-mis: tum ea, tum quæ de novo nunc addidit Autor in unum cogere libellum, Typiſque elegantibus dare, commoditati tuæ ſatisfacturus, volui. Specimen hîc habes de Anatome, natura, uſu, effectibus, & morbis ſolidorum, rem profecto incultam hactenùs, nec ad uſum redactam. Et cum hæc ſolidorum Theorica ab experimentis, & naturæ obſervationibus petita ſit; commodè inſervire poterit pro Theorica Praxi ejuſdem Autoris, è Bibliopolio meo, meiſque impenſis anno 1696. Menſe Novembris primum emiſsâ. His fruere, & Vale. E Bibliopolio in Foro Paſquini.

DOctum, & valde proficuum hoc Opus, cum adjunctis Diſſertationibus anatomicis, & practicis ad mechanicen redactis, jubente Reverendiſſ. P. Mag. Sacr. Pal. Apoſt. perlegi: Et nihil in eo reperi, quod Fidei repugnet, aut moribus. Ideo luce publica dignum exiſtimo.

Romæ Kalendis Novembribus 1701.

Joannes Trullius Medicus Romanus.

Imprimatur,
Si videbitur Reverendiſſ. Patri Mag. Sac. Pal. Apoſt.

Dominicus de Zaulis Epiſc. Verulanus Viceſgerens.

Imprimatur,
Fr. Paulinus Bernardinius Ordinis Prædicatorum Sacr. Palatij Apoſtol. Magiſter.

SERIES

Librorum, & Capitum.

PRæfatio in Specimen quatuor Librorum de Fibra motrice, & Morboſa.
Specimen Libri primi de Fibra motrice. Caput I. de Fibrarum origine, & diviſione.
Cap. II. De Variis modis fibrarum ſtructuram inveſtigandi.
Caput III. De partibus, quæ fiunt ex fibra carnea, & iis quæ fiunt ex Membranea.
Caput IV. De origine motus ſolidorum.
Caput V. De comparatione motus cordis, & duræ matris, ubi de duræ matris ſtructura, elatere, reſiſtentia, impulſu, & poteſtate in ſolida, & fluida corporis animati. Item de membranarum motu ſyſtaltico, & reflexivo.
Caput VI. De æquilibrio ſolidorum cum ſolidis, ſolidorum cum liquidis, & liquidorum inter ſe, hujuſque æquilibrij vi, poteſtate, uſu, & cognitione Medicis ſummopere neceſſaria, ad bene medendum.
Caput VII. De variis Fibrarum effectibus, & primo de magna vi, elatere, & reſiſtentia ſolidorum.
Caput VIII. De motu ſyſtaltico, ſive de oſcillatione, & vi contractili ſolidorum.
Caput IX. De mira propagatione oſcillationis fibrarum, ejuſdemque inter ipſas continua permutatione ad remotas quaſque partes.
Caput X. De conſenſu ſolidorum jure originis, vicinitatis, uſus, & communicationis officij.
Caput XI. De irritatione ſolidorum, ſive de ſtimulis, & variis ſtimulorum effectibus.
Caput XII. De laxitate ſolidorum, & variis ejuſdem effectibus.
Specimen trium reliquorum Librorum, De Fibra Motrice, & Morboſa.
Caput 1. De Morborum Succeſſionibus.
Caput 2. De Præſagiorum originibus, uſu, methodo, & certitudine.
Caput 3. De Conſtitutionibus annorum, & temporum, aëriſque influxibus inveſtigandis, ac perdiſcendis, ad morbos dignoſcendos, & curandos.
Caput 4. De Morbis Incurabilibus ex ignorantia Medicorum, & ex impoſſibilitate naturæ.
Caput 5. De Morborum Occaſionibus.
Caput 6. De Vita ſalubri ad centum, & plures annos producenda.

Caput 7. *De Apparatu, & diſpoſitione humorum ad morbos ſuſcipiendos, ſive de parvis magnorum morborum initiis.*
Caput 8. *De patientia Ægroti, & Medici ad benè curandum ſummopere neceſſaria*
Caput 9. *De Ciborum delectu, ſive de methodo curandi morbos quamplures per opportunum ciborum genus, ſine ope Remediorum.*
Caput 10. *De Morbis Venereorum.*
Caput 11. *De occultis, & lethalibus viſcerum Varicibus, Aneuriſmatibus, & Hydatidibus.*
Caput 12. *De mutando aëre in longis, & difficilibus morbis.*
Caput 13. *De Febribus Meſſentericis, Opus novum non à lectione librorum, ſed ab obſervatione naturæ petitum.*
Caput 14. *De methodo curandi morbos qnamplures Muſica, Saltatione, Equitatione, Navigatione, Venatione, Ruſticatione, debitoque ſex rerum nonnaturalium uſu, ſine inutili remediorum acervo. Ubi de Diæta Pythagoreorum.*
Caput 15. *De Anatome, natura, & uſu Pinguedinis, & morbis ab eadem pendentibus.*
Caput 16. *De Natura, & uſu Salivæ, ejuſdemque morbis.*
Caput 17. *De uſu, & abuſu diluentium, & oleoſorum, qui nunc apud Noſtrates maximè vigent.*

SERIES

Diſſertationum.

Diſſert. I. DE *Anatome fibrarum, de Motu muſculorum ac de morbis ſolidorum, &c.*
Diſſert. II. De experimentis circà Salivam, &c.
Diſſert. III. De experimentis circà Bilem, &c.
Diſſert. IV. De experimentis circà Sanguinem, &c.
Diſſert. V. De Morborum & Naturæ Analogiſmo, de Vegetatione Lapidum, & de Terræmotu Romano anno 1703.
Diſſert. VI. De Anatome, morſu & effectibus Tarantulæ.
Diſſert. VII. De Uſu & Abuſu Veſicantium.
Diſſert. VIII. De Obſervationibus Anatomicis, &c.
Epiſtolæ Varij argumenti ad Praxim ſpectantes, &c.

Sacra Sacris hominibus communicanda : profanis verò nefas , prius quàm ſcientiæ myſteriis initiati ſint. Hippocratis Lex num. 3.

Bonus Magiſter experientia eſt : Opus eſt vero , & ipſum periculum facere , imperitia namque timoris cauſa eſt. Aretæus Cappadox lib. 2. c. 2. de morb. acut.

PRÆFATIO
IN SPECIMEN
QUATUOR LIBRORUM
DE FIBRA MOTRICE, ET MORBOSA.

ACERRIMUM judicium Fons, & caput eſt benè medendi, atque ex multis, quæ ad optimum conſtituendum Medicum requiruntur, ſummum eſt prudens animi ſenſus: quæ veluti quædam eſt brevis & compendiaria via, qua diſcimus & rectè, atque acriter de medicina judicare, atque in morbis gravibus, & implicitis pauca quidem, ſed tempeſtiva remedia adhibere. Id ſanè non modo diuturnis ſtudiis, ſed etiam præcipua quadam ingenij dote divino beneficio accepta comparatur. Quare nihil Medico eſt bona mente optabilius, cum qua verum à falſo diſtinguere noſcat; ſine qua aut omninò deflectet à ſigno, aut illud nonniſi ſerò, per labores, & ſtudia attinget. Quamobrem non ſine admiratione obſervaveris, plures Medicos naturali ſolertia deſtitutos, quo plus in arte, atque uſu Medicinæ verſantur, eo longius abduci ab eadem, majoribuſque tenebris turpiter involvi. Alios contra felici ſydere natos, artem, uſumque, ratione vincentes Medicinæ penitiores receſſus brevi tempore aggredi, & penetrare, rectumque de ea ferre judicium. Quo præditi naturæ beneficio, vel in ipſo ætatis flore oſtendunt, culmen ſibi nullum eſſe impervium, & inacceſſum, vanamque reddunt nonnullorum canitiem ob ingenij inopiam, erroribus, & caligine plerumque obrutam, & irretitam.

Præterea cum ars Medica ex obſervatione, atque ratiocinatione coaleſcat: obſervatione ad conſtituenda præcepta benè medendi, ratiocinatione ad evolvenda morborum phænomena, abſtruſioreſque illorum cauſas inveſtigandas, ut opportuna remedia adhibeantur. Qui communis ſalu-

tis, Hominumque utilitatis erit cupidus, de Theorica Medicina ex Geometriæ legibus judicabit; quoniam ex ejus regulis homo, reſque creatæ omnes diſponuntur: in praxi deinde regimen ſumet à diuturna, conſtanti, diligentique obſervatione, qua ſibi via propoſita, neque in Theorica, neque in praxi multùm aberrabit. Quam ob cauſam intuemur noſtra hac tempeſtate recentiores Medicos de Phænomenis morborum apertè diſſerere, cum eadem Geometriæ legibus accommodant; nec minus perſpicuè ipſorum curationes dijudicant, cum firmiter inſiſtunt obſervationis legibus ab Hippocrate detectis, aut aliis qui viam ab Hippocrate indicatam capeſſerunt.

Quoniam igitur paucis admodum à natura tribuitur rectus hic animi ſenſus; acerrimum hoc judicium, cum res poſtea oſtendat, multorum praxim in hoc unicè conſiſtere, ut partes, morbos, & remedia, verbo tantùm noſcant, re ipſa tamen neſciant. Ut re vera proficere poſſimus, neceſſe eſt, ut quiſquis ille ſit vel cum hominibus eo ſenſu, natura præditis, atque donatis verſetur; vel eorum lectioni ſe tradat, qui ſua integritate judicij, & nativa felicitate veritatem evolverunt. Cum igitur ipſe longo meæ peregrinationis tempore varia Noſocomia, & Univerſitates Italiæ, Dalmatiæ, &c. perluſtraſſem, ut ingenium in phyſicis experimentis exercerem, libroſque multos recentium, & veterum Medicorum lectitaſſem, undè optimam diagnoſticam, prognoſticam, & curativam aſſequerer; fateor me ex ea multiplici lectione parum utilitatis collegiſſe: quia cum peculiari quadam diligentia, fide, & methodo explanandæ ſint ſingulæ morborum circunſtantiæ; ut à natura infuſæ, non autem improbo labore acquiſitæ videantur: Hujuſmodi rerum inopia, eorum multos temerè judicantes, & ex quadam audacia meditandi diſſerentes obſervavi: Alios, Theoricæ cum praxeos legibus confundentes, & ex unius legibus naturam alterius æſtimantes: Alios veterum dicta repetentes: Tandem paucos admodum inveni naturæ veſtigiis inſiſtentes boni aliquid proferre; etenim deſtituti firma illa, quæ ad morborum pertexendam hiſtoriam, quæque ad occurrentes difficultates perferendas neceſſaria eſt, patientia in medio curſu deficientes, aut à naturæ veſtigiis ultro deflectentes, more aliorum, voluptati ſpeculationum ſeſe conceſſere. In actionum omnium initiis alacritas ingenij ſumma eſt, vires integræ, judicium acutiſſimum; ſed hæc vix ſufficiunt; neceſſe enim eſt, ut eadem animi contentione, ſtudio, diligentia ad finem uſque rem perducamus, perficiamuſque. Profectò certum eſt facilè quempiam errare poſſe in tam multiplici viarum flexu, qui ſeſe offert in contexenda morborum hiſtoria: ſed patiens in obſervando methodus, methodus artium norma, & rationis magiſtra occurrere huic malo poteſt, difficilia expediendo, obſcura declarando, ardua explanando. Multa ſæpè tantùm habent difficultatis diviſa, ut omnem elidant intelligentiam, quæ tamen ſuo ordine diſpoſita fiunt facillima.

ANIMAD-

ANIMADVERSIONES

In Practicen novam.

I.

CUm igitur compererim hac via me numquam ad optatum exitum fuiſſe perventurum; miſſis cæteris libris, totum Hippocratis me ſtudio tradidi, aliquam bene medendi rationem inde aſſecuturus: Et cum eum non ſemel relegiſſem & propè memoria mandaſſem, proprio marte volui in Italiæ Noſcomiis Dictorum illius periculum facere, nec ſine admiratione deprehendi Doctrinæ illius veritatem tamquam ex Tripode prodeuntem: cognovique illum demum eſſe verum artis medicæ Ducem, Magiſtrum, & Auſpicem: diuque hanc veritatem expertus liquido cognovi; rarò illum in Ægrotorum curatione aberraturum, qui omnes Hippocratis textus memoria comprehenderit, deinde noverit illos ſimul componere, compoſitoſque conferre ad curam; in quo certè tota Praxeos Sapientia conſiſtit. Si autem obſtiterit morbus aliquis incurabilis; *Ægroti quippè omnes ſanari non poſſunt, Medicus enim Dei potentiam anteiret, verum dolores ſedare, morbos intercipere, atque obſcurare Medico fas eſt:* ut ait Aretæus *lib.* 1. *diuturn. morb. cap.* 1. exitum ſaltem tunc providebit, divinabitque, unde maximum honoris ſuſcipiet. Igitur qui hac ratione Hippocratem adhibebit optimè profecto, feliciterque medebitur, etiamſi partes quaſdam alias, & ſpeculativas Medicinæ diviſiones ignoret, quæ ſunt propemodum oſtentationes vanitatis, non peritiei in medendo. Hæ ſunt deliciæ Hippocraticæ, Tyrones mei, quarum epulis ſoli fruuntur, & ſaturantur quibus diſcendi ſtudium eſt ab uno Hippocrate, cujus quidem quælibet ſententia veluti ſenatuſconſultum litem componit in arduis morborum curationibus; modo ipſas, ut optimè optimus animadvertit Duretus Fol. 203. modo inquam ipſas Medici attentiſſimis legerint animis, & intellexerint, uti fore confido ſi cum benignitate ad diſcendum acceſſerint. Bona enim inter Medicos opinionum diſſenſio eſt, peſſima voluntatum; ſed præſtantiſſima eſt rerunque omnium ab Ægroto expetendarum præcipua. Par Studiorum, & opinionum conſenſio, quæ quidem lucet, ſplendetque in iis potiſſimum, qui ſapientiæ Hippocraticæ ſtudium diù attentiſſimè coluerunt. Certe cum Hippocratem lego, idem occurrit animo, quod Senecæ in lectione Q.Sextij Stoici ſui temporis celeberrimi. Epiſtola enim 64. ſic ait Seneca de Sextio. *Quorundam ſcripta clarum tantummodo nomen habent, cætera exanguia ſunt. Inſiſtunt, diſputant, cavillantur; non faciunt animum quia non habent. Cum legeris Sextium, di-*

ces. Vivit, viget, liber eſt, ſupra hominem eſt, dimittit me plenum ingentis fiduciæ. Cum lego hunc, libet omnes caſus provocare, libet exclamare. Quid ceſſas fortuna, congredere, paratum vides, &c. Hæc profecto adamuſſim omnia mihi reſpondere videntur cum Hippocratem lego. Quod cum probe cognoviſſet Duretus ſic loquitur fol. 267. *Fremant licet omnes, dicam tamen quod ſentio, majorem ſcientiæ, & praxeos ubertatem comparari à ſtudioſo Hippocratis uno die, quam ab iſtis pragmaticis uno ſæculo.* Omnes laudant Archimedem, ſed pauci legunt, lectumque intelligunt. Opus Hippocratis divinum, & admirabile ab omnibus Medicis dicitur: ſed vix è ſexcentis unum reperies, qui ſatis pro merito illud amplectatur. At videri volunt omnes, ne in ſuſpicionem ignorantiæ cadant ſe habere aphoriſmos ad manum, dum eorum unum, aut alterum præcipitata mente, ut ferè fit, nulloque judicio in medium proferunt. At hi cum ad praxim monita, legeſque Hippocratis volunt conferre, in contrarium tendunt: Etenim cocta, incocta, matura, crudaque ſine diſcrimine habent. Naturæ pepaſmos, ſive coctiones intempeſtivis curationibus interpellant, turbantque; & nutantes adhuc, ac ſpei dubios ægrotantes præcipitant, ſumma in rerum confuſione verſantur: Præter jus, faſque defectis viribus cruda movent, & ea vacuando nunquam deſiſtunt, donec penitus exhauſti ægrotantes ſuprema obeant. Quibus ego cauſis impulſus, optabam, ſic præſcribi certis legibus medendi rationem, ne Medicis impoſterum locus impunè peccandi ſupereſſet in hominum detrimentum, & perniciem.

II.

Tyrones Medici, ſtudioſus ipſe utilitatis veſtræ, cui meos dico labores, non abs re iſta prædico: quidquid enim loquor, mihi uſu eſt comprobatum. Unde ad perpetuum vos hortor Hippocratis ſtudium: ſolus enim oſtendere potuit, quid ſit ſapere, & cum laude in curandis ægris verſari. Ediſcite illum quæſo, & pro ingenio vobis divina beneficentia tributo ad opus, & praxim illius præcepta redigere ſcitote: confido enim vos nunquam ſpe, atque opinione veſtra fruſtratum iri. Si tam mira ipſe edidit in ægrotis curandis, fundandaque arte noſtra ad præcepta obſervationum circa ægrotantes, ſine novorum inventorum cognitione: multo melius vos tanto poſt ipſum tempore nati, & cum tanta ſtudiorum, quæ diebus viget noſtris facilitate, ejus veſtigia prementes proficietis; ſed tamen citrà nimiam erga res novas anxietatem, & laborem.

Pauca ſunt curandis morbis neceſſaria remedia, ſi morbus curam recipit, ſi verò fuerit incurabilis, uſu remediorum vires adquiret, ægrotumque conjiciet in diſcrimen; incongruis enim remediis digeſtionis facultas extenuabitur, & comparabitur in dies novus morbo fomes ad ægri detrimentum. Cum febres aliique morbi in longum protrahuntur tempus, nulla eſt ratio medendi melior quàm Pharmacis abſtinere, adhibito tan-

tum convenienti victu, quo foveatur natura, nec digeſtionis vis attenuetur. Ita multos convaluiſſe comperi.

In morbis acutis, atque inflammatoriis paucis opus eſt remediis; ſatis enim fuerit vias obſervare diligenter; qua natura exitum tentat, curamque eò perducere, naturæ obſecundando, alioqui ægrotum peſſumdabitis: mutationes enim morborum inſignes, ſeù in melius, deteriuſve fiant judicia nominantur, quibus videlicet jus dici ſolet de controverſiis naturæ adverſus morbos.

III.

In Chronicis pauca remedia requiruntur, ejuſque ſint generis quæ parti affectæ conveniant, quaſi ſpecifica. Semper tamen in morborum diuturnitate conſulendum eſt digeſtionibus, alioquin victu incongruo, atque remediorum copia morbus evaſerit incurabilis.

In Febribus univerſalibus, ideſt quæ ipſo de ſanguine ſuſcitantur, non admodum laborandum eſt circa partem affectam, ut inde curativæ deducantur indicationes: Febrium ſiquidem primordia, parteſque affectæ in iiſdem, nobis plerumque latent, & ſi unquam paterent, oportet indicationem dirigere ad conſtitutionem maſſæ ſanguineæ febricitantis, potius quàm ad ſophiſticam ſpeculationem cauſarum proximarum, aut quæ in febribus primoprimæ ſunt, quæ noſtræ aciei minimè ſubiiciuntur. Ideo ſi primæ viæ ſint obductæ, eæque egerendæ, atque expurgandæ fuerint, danda opera, ut febrium fomes tollatur: Si verò ſanguis febricitans ſit exaltatus, & vehemens, ejus reprimendus eſt impetus; ſi nimis craſſis humoribus irretitus, atque coagulatus, exaltetur, ac diſſolvatur. In hiſce enim tribus præceptis omnium prope illarum febrium cura verſatur, quæ ortum non ducunt ob organi læſione, verum ab humorum congerie, aut in ipſo ſanguine, aut in primis viis. Et cum ad criſim natura vergit, aut eas jam exciverit, tum à remediorum copia tanquam à peſte cavendum. Ex odore quem ægri ſpirant, ſoleo ſæpè utrum morbus facilis vel difficilis, brevis vel diuturnus vel alterius generis futurus ſit,judicare.

In ægris qui morituri ſunt, nonnullis ante mortem diebus ſolet dum pulſum tangimus ab eorum exhalare corpore fœdus quidam ac veluti cadavericus odor, qualem ſpirant in Templis cadavera, ut ſæpè obſervavi, & velim ut feriò animadvertant Medici.

In morbis inappetentia ſignum eſt longi, aut periculoſi morbi, ut ſæpè vidi. Vidi quoque ſingultus frequenter excitatos ex nimio ſtibij diaphoretici abuſu. Pulvis Cornachini felicius adhibetur in corporibus laxiori fibrarum compage præditis, quam duriori, ut non infrequenter animadverti. De morbis pulmonum etiamſi peritus in arte ſis, vel cenſearis, noli cum jactantia practicè de illis diſſerere; vel facilem promittere curationem. Acuti namque licet curabiles ſint, derepente tamen ægrum jugulant, Medico ſtupente ac ne cogitante: Chronici verò dere-

pente quoque necant, curatuque difficillimi ſunt, & ſi curantur, non ab ignaris, ſed ab acerrimo præditis judicio curantur. Quæ præcepta ideò hic inſerenda, deſcribendaque duximus, quia eadem in praxi vera eſſe comperimus; Idcirco Juvenes hortor ad alia invenienda, ut praxis medica, quæ jam miſerè languet, opprimitur, & populis ferè riſui eſt, novis obſervationibus, & novorum operum explorationibus majeſtate qua decet conſtituatur, & ornetur; nec non etiam ut Medicus ipſe non amplius Græcis vocabulis armatus carnifex, ſed humanæ ſalutis Reſtitutor, & Cuſtos cenſeatur. Majores noſtri, quos hodie Galenicos nuncupant, multa invenerunt, plura tamen inveniſſent, niſi multa, quæ adhuc ignorabant, ſe ſcire putaviſſent. Si enim à Galenicorum medicina lac illud obſervationum demas, quod in incunabulis ipſi Græcia dedit; reliqua ſunt erroribus, & præjudiciis ita ſuperſtructa, ut omninò immutanda videantur.

IV.

Humana vita nutritur, & coaleſcit ſpiritali auræ, quæ anatomico cultro haudquaquam ſubiicitur. Minimum quoddam, quoddam, inquam, minimum, unde morbi ortum accipiunt integrè percipi, neque intelligentia poteſt comprehendi, eoque minus redigi in poteſtatem anatomicæ artis; atque ſi alicubi, certe in exploranda cauſa morborum primoprima, & proxima Virgilianum illud apprimè quadrat.

Felix qui potuit rerum cognoſcere cauſas,
Atque metus omnes, & inexorabile fatum
Subjecit pedibus, ſtrepitumque Acherontis avari.

Incumbendum eſt igitur, & obediundum præceptis divini Senis totidem, ſed nunquam ſatis repetitis; aliiſque, quæ ab Aretæo, antiquioribuſque Galenicis practicis tantum, & Obſervatoribus accepimus, ex iiſque regenda morboſorum cura, ut in tuto locentur. Quamvis non deſint, qui omni prorſus antiquitate contempta, irriſaque conſtantia Textuum Hippocratis, per abuſum quendam inſpecta urina; pulſuque perfunctoriè explorato, tamen compoſito benè vultu, totoque corpore ad ſummam hypocriſim, vanitatem ambagibus refertiſſimam pro veritate oſtentant; Hanc nihilominus audaciam infelix morborum exitus ut plurimum detegit, aperitque.

V.

Qui Medicinæ ſe dedit, ſi optimæ praxis eſſe velit ſtudioſus, non erit diſtrahendus vanis quibuſdam Doctrinis, & artibus, ab ea prorſus alienis. Cum enim ſumma ſit hujus difficultas artis, curari nequeunt morbi, niſi Medicus ſuam omnem defigat mentem in expendendis minimis circumſtantiis, retinendiſque Textubus Hippocratis, iiſdemque, ut ſupra retuli, comparandis, componendiſque, & ad morbos referendis. Quique id negligit, ac proprio ſenſu ductus, ſcientias, eruditioneſque alias impensè conſectatur, rectè prædicendi, feliciterque curandi fiduciam omni-

ninò deponat. Mens enim aliis cogitationibus abducta, vacare nequiverit morbis, quorum curatio totam abſorbet hominis mentem. Imò non ſine admiratione cognoverit vetulum aliquando, rudemque Medicum vix latinam callentem linguam: prudentem verò, ac diligentem, & in Hippocratis operibus diù verſatum; efficacis alicujus remedii uſu, opportuna, ac tempeſtiva prognoſi, nihil ad ægroti curam deſideraturum ex eruditorum Medicorum ætatis noſtræ varietate doctrinarum, linguarumque peritia. Quid Medico, Tyrones mei, diſputare confert de veſtibus priſcorum Arcadum, de ſcuto Achillis, de Pileo Serum veterumque Brachmanum, ſimilibuſque nugis, quibus tumet animus, non proficit; ſi moritur interim æger de cujus morbo tam concinna, tàm eleganti conſultatione nuperrimè diſſeruit? Doctores Medici! perampla ſunt medicinæ ſpatia, major animus, vita brevior, tempus pretioſius, quam ut in ſterilibus hiſce, & nunquam profuturis tempus impendamus.

ANIMADVERSIONES

In Theoricen veterem.

I.

SEd miſſa tantiſper neceſſitate benè medendi ex obſervationum legibus, & Coi ſenis præceptis: res monet, ut meum Lectori ſenſum aperiam ſuper hiſce tractationibus, quas ſum editurus, cauſamque proferam, quæ me ad hoc opus adegit, quod praxi à me de Novembri 1696. editæ pro Theoria deſerviet.

Inter cæteras vero cauſas potiſſimam fuiſſe ſtudium de Juventute bene merendi, ipſorumque & publicæ utilitatis bono viam ingredi paucis hactenus tentatam, de Solidorum natura, vi, & poteſtate producendis in morbis, animadvertendi plura & explicandi, ex iis quæ mox dicemus clare conſtabit.

Dum igitur meo more Hippocratem aſſiduè percurrerem, obſervavi in morborum curis ipſum nihil magis præcipere, quam Balnea, Fricationes, Exercitationes, Unctiones, Uſtiones, Inciſiones partium uſque ad oſſa, Ablutiones, Capitis purgationes per ſternutatoria, Ejuſdem lotiones, Vellicationes, Succuſſiones, ac hujus generis remedia in ſolidis corporis humani partibus rem ſuam exercentia, quonian iis proximè adhibentur, non autem in fluidis, niſi ſolidorum ope: nondum rationem horum aſſequebar. Mihique ſæpenumero cogitanti quorſum morbo in fluidis exiſtente, ſæpiuſque latente, admoventur remedia iſta, quæ aut vix conveniunt fluidis, aut tantùm ope ſolidorum quibus imprimuntur. Per os

etiam ſi Helleborum excipias, & frequentem ſeri uſum, & lactis in morbis plurimis, pauca alia remedia adhibebat. Noſtriſque temporibus, veluti exemplo ſuo ducti Indi, & Orientales, ferè omnes curant morbos uſtionibus, & acuum puncturis, Teſte Domino Tenrine, & Doctiſſimo Alpino *lib. de medic. Ægypt.* Hiſque cogitationibus implicitus, ſuſpicari cœpi, optimum illum Senem, arcanam aliquam foviſſe in animo ſpeculationem de ſolidis, quam Poſteris aperire abſtinuit: quoniam de morbis, vi & poteſtate ſolidorum curſim aliquid attigit; atque ad eam ſpeculationem præfata remedia conformaſſe. Et quia in antiquis, recentioribuſque ſcriptoribus de cauſis morborum tractantibus vix aliquid mihi de ſolidis occurrit, ſed tantum innumeræ circa fluida nugæ, & ſomnia ſeſe obtulerant. Mecum conſtitui in hac ariditate materiei, nondum noſtris Doctoribus familiaris, meo marte uſum obſervare, vim, & poteſtatem ſolidorum in corpore viventi tùm ſano, tùm morboſo, idque per experimenta fibræ motricis viventium animalium; & potiſſimum patienti, conſtantique obſervatione circa ſymptomata ægrotantium. Illud enim mihi in animo firmiter hæret, aliter detegi non poſſe uſum, vim, & poteſtatem ſolidorum unius partis, niſi notatis & obſervatis accidentibus, quæ ibi deprehenduntur, cum morbo eſt affecta: nemo ſiquidem noverit melius uſum atque ſtructuram unius viſceris, niſi cum à morbo veluti ſcyrrho, aut obſtructione fuerit vitiata; deſcriptiſque antea morbi ſymptomatis, viſcus deinde, ſecto cadavere, diligenter examinetur.

II.

Hac igitur opinione ductus, me totum tradidi ſymptomatibus malorum obſervandis, taliumque ægrotorum cadaveribus aperiendis; mirumque in modum mihi perſuaſi, majorem propè eſſe ſolidorum quàm fluidorum in procreandis morbis poteſtatem; ſummamque eſſe quamplurium Medicorum negligentiam, qui adhuc tam grave negotium ſine debita animadverſione prætermiſerunt. Cumque maxima pars morborum ab immodica gula proficiſcatur, erroribuſque in ſex rebus non naturalibus: ſicubi errores hujuſmodi non præceſſerint, & in corpus incidimus ſani temperamenti cui ſuperveniant morbi extraordinarii, dolores nempè, fluxiones, convulſiones, calores interni &c. qui præſcriptis ex communi indicatione remediis minimè cedunt: plerumque id ſolidi alicujus potius vitio, quam fluidi adſcribendum exiſtimavi. Cujus rei veritatem ex inſtituta cura illius ſolidi, quod morboſum ſuſpicabar agnovi: præcipuè cum nullum ſe mihi offerret ſignum fluidi nervei, fluidi lymphatici, ulliuſve fluidi vitioſi; nec ſignum digeſtionum læſarum; nullaque ſuſpicio morborum hæreditariorum, aliorumve ſubalternorum ex principalibus pendentium. Id evenit Ægro decumbenti propè Thermas Philippi, quarum rudera adhuc conſpiciuntur circa ædem divi Matthæi in Merula. Is æger gravibus, & longis Meſſenterij doloribus cruciatus, irritis omni-

bus remediis periit 6. Maij 1696. Qua die Innocentius XII. Summus Pontifex petiit Centumcellas, ubi Navigantium beneficio aquæductus Trajanis aquis apponi juſſerat. Hoc autem anno 1702. menſe Novembris dicti aquæductus perfecti jam ſunt & abſoluti. In ejus Ægroti cadavere Meſſenterium invenimus aridum, ſiccum, durum, & quaſi emunctum, & ſine alicujus viſceris læſione; nihilominus Æger edebat, dormiebat, ſanumque colorem præferebat, ac vix ullo bonæ valetudinis ſigno carebat. Macer verò erat natura, ſiccuſque, plurimumque foris, & extra urbem itineris peragebat: Itaque morbum illum ſolidi potius, quam fluidi cauſam habuiſſe duximus, cum parum differret à morbo illius mulieris, quæ ex calculo renis interiit, cujus Hiſtoriam infra deſcribemus. Imo ſi exterius callus, qui non eſt, niſi ſcyrrhoſa durities Fibræ cutaneæ, ab nullo præcedentis fluidi vitio producta gravia parit accidentia: dolores aliquando, inflammationes, quandoque ſi male habeatur etiam mortem: cur non & interius pars obdurata, calloſa, & criſpata propter depoſitionem ſalium, aut materiarum tartarearum creare non quiverit eadem, aut diverſa accidentia vitio ſolidi, perinde atque callus? & ſicuti callus curatur ſolis balneis illum lenientibus, ita curari poterunt præfati morbi uſu balneorum, & diluentium, quibus contractæ fibræ relaxentur.

III.

Nulla re vero melius cognoverimus vim, & poteſtatem ſolidorum, quàm capitis vulneribus obſervatis. Qui vulnus capite gerit ſanus creditur, & ſine aliqua læſione ſucci nervei, acidorum fictitiorum; aliarumque commentitiarum molecularum in fluidis. Inibi ſæpè obſervatur maſſa, ideſt medullaris pars cerebri putrida, ſanieque plena, cum tamen Æger nulla patiatur accidentia Lethargi, delirii, convulſionum, aut ſimilium. Idque obſervavi die 20. Aprilis 1697. quà præfatus optimus Pontifex Neptunum conceſſit mediocri, ſed gravi comitatu viſurus Antij portum, ſuo juſſu in veteris ruderibus reſtitutum. Habitabat æger propè templum olim Fauſtinæ, nunc divi Laurentij in Miranda in Foro Romano, propè forum, & Baſilicam Cæſaris: huic capite laboranti non parùm detraximus cerebri putridi, poſteaque convaluit perfectè: nec unquam correptus eſt convulſionibus, gravibuſque capitis morbis; meninges enim minimè fuerant graviter tentatæ. His tamen transfixis, inflammatis, aut ſanie interſperſis, continuò plurima oriuntur mortalia accidentia. Ideò vulnera muſculorum temporalium, qui ſuperius pericranio teguntur, (quod productio eſt duræ matris) plerumque gravia, plerumq; lethalia. Quamobrem dum in noſtratibus Noſocomiis in capitis vulneribus meninges tactas, aut vitiatas adſpicerem, illico accedere obſervabam motus convulſivos, deliria, tremores, &c. Animadvertens, quod ſi capite vulneratis lethargi avertendi cauſa veſſicantia adhibebantur, eos confeſtim

peſſum ire: uti ſuperioribus annis tradidi, cum de veſſicantibus agerem. Cum ex mea opinione delirium ex meningum inflammationibus oriatur; idque mihi ex tot reſecatis cadaveribus conſtet, non miror, veſſicantium uſum nocere potius, quàm prodeſſe delirantibus; uti ibidem adnotavimus. Cum enim delirium procedat à ſolido meningum irritatarum, criſpatarum, & inflammatarum: cantharidum ſal acutum, & cauſticum eo divertens, magis irritat, augetque delirium. In eodem opuſculo animadverti veſſicantia magis obeſſe viris, quam fœminis delirantibus, eò quod mulierum fibra mollior eſt, & flexibilior, & criſpationi minus idonea, quam hominis, cujus fibra eſt dura atque tenſior. Adeoque ſi delirium ab inflammatoria irritatione, criſpatura, & contractione duræ Matris procedit: nihil tollendo eidem magis aptum, magiſque utile deprehendi quam emiſſo ſi opus fuerit ſanguine ex ſalvatella aut pedibus, balnea tepida, & emollientia Ventri, Pedibus, & Palmis adhibere. Laxatis enim productiſque fibris in partibus madefactis, ex mechanica neceſſitate conſenſus, & legum impulſus, laxari oportet, atque leniri, producique fibras interiores contractas, criſpatas, & quaſi inflammatas, ita ut liber pateat tranſitus fluidis, proindeque minuatur delirium. Hanc fomentorum utilitatem ſum in me expertus Bononiæ menſe Januario anni *1692*. ætatis meæ anno 23. cum graviſſimè acuta febri, morboque capitis cum delirio ægrotarem.

I V.

Interim quod fibra interior meningum ſic affecta criſpet, convellat, contrahatque univerſum ſyſtema membranarum, & partes, ac viſcera omnia, quæ fiunt ex membranis, quibus dura mater, à qua originem trahunt, imperat, atque dominatur; id apertè colligitur ex accidentibus, quæ obſervantur, vel imminente, vel ab actuali delirio: qualia ſunt Hypochondria introrſum pergentia, ideò pluries Hippocrates docet. *Hypochondria ſuſpenſa delirium ſignificare.* Item bulbus oculorum immobilis, & quaſi ſaxeus, lingua balbutiens, & plerumque tumeſcens, aridaque, & ſicca; totumque corpus veluti tenſum, parumque flexile. Præterea ſemper præit gravis capitis dolor, ſuppreſſis tunc etiam ordinariis excrementis. Dum æger delirat filtra omnia glandularum parum ſegregant. Imò liquido mihi conſtat, quod ſi capitis dolori adjungatur diminutio ſegregationis humorum in ſuis filtris; v.g. urinæ, ſudoris, ſalivæ, fæcum tunc delirium adſtare præ foribus. Præcipuè id evenit, ſi Medici utantur immodicè Diaphoreticis, & Alexipharmacis igneis, ac vehementioribus, obtundendæ, ut ij prædicant malignitati deſtinatis; quæ plerumque commentitia eſt, & falſa; ita ut multos non ea malignitas, ſed remedia illius cauſa propinata in gravius malum, mortemque dejiciant. *Prudenti pauca.*

Omnia igitur præfata accidentia in delirantibus oriuntur ex interna criſpatura; & convulſione inflammatoria duræ Matris, quæ ſic affecta conſenſum poſt ſe trahit omnium partium ab ſe procedentium. Idque mihi maximè

ximè divinus perſuadet Hippocrates qui pluribus in locis inculcat, Alvi fluxum ſupervenientem in morbis capitis ſemper bonum, quod in dies verum ego experior. Semper videlicet eſſe bonum ratione ſigni, & cauſæ; cauſæ nempè quia educitur portio morboſæ materiei; ratione ſigni, indicat enim laxari jam, molleſcere, & elongari ſolida interna tenſa, criſpata, & convulſa, liberumque præberi tranſitum fluidis filtrandis. Quoties inſpexi, capitis morbos, veluti dolores, vertigines, gravedines, convulſiones uſu ſalium volatilium, caſtoreorum, ſpirituum cephalicorum igneorum in præceps ire, reddique incurabiles? Cum enim hi morbi non à commentitiis Medicorum acidis gignantur, ſed à ſolido tenſiori, & criſpato, ſicco, & convulſo: iis remediis criſpaturæ augentur, morbique in deterius ruunt.

Referam ergo quod de menſe Aprili 1701. (die decima hujus menſis optimus Pontifex Clemens XI. equo inſidens, incredibili concurſu populi è Baſilica D. Petri ad Lateranenſem conceſſit, captum de more, atque ſolemniter ſupremi Epiſcopatus poſſeſſionem) in quodam Preſbytero accola Rupis Tarpejæ in Capitolio obſervavi. Is ſtatura exiguus, ſubniger, ſiccus, deditiſſimus ſtudiis Forenſibus, & in corporis, ac mentis motibus aſſiduus, de Auguſto ſuperioris anni magno æſtu graſſante capitis doloribus corripiebatur, validiſſimoque ligamine in nuca, accedentibus motibus convulſivis, & convulſionibus per omnes partes, ita ut aliquando redderetur immobilis, gravis, aphonus, & ob debilitatem concideret: initioque hujus morbi ſingulis propè diebus hiſce vexabatur accidentibus. In hoc ſtatu præſcripſerant Medici pulveres cæphalicos, ſpiritus, extracta calida, vinum cùm ſalvia, extractum Hellebori; ſimiliaque vulgaribus Medicis conſueta: quibus redditus fuit protenſus, & ita toto corpore durus ac rigidus, ut vix à trunco differret. Hoc in ſtatu meam arceſſivit opem. Hiſque diligenter expenſis, morbumque oriri à criſpatura, & ſiccitate ſolidi certò deducens, & præter recenſitos errores Medicorum, plurimum ægro obeſſe autumans naturalem tenſionem, fibræque validitatem, quæ ſingulis quaſi momentis curſum liquidorum intercipiens, motuſque retardans eorum; mutato inter ſolidum, & fluidum æquilibrio cauſam morbo præbebat. Juſſi, præmiſſa hac indicatione, ægro per 40. dies continuos Balnea univerſalia aquæ dulcis tepidæ; & totidem Aquæ Nucerianæ magna copia hauriendæ, ut eam per ſeceſſum redderet, aut per urinam admixto interdum Syrupo violaceo, interdum maceratione ſeminum lini, aut radicum Altheæ. Quibus remediis perfectè convaluit. Curavi ſimiliter ægrum pari morbo laborantem ad ſepta Agrippæ, hodie *Arco della Ciambella*; aliumque ad Hortos Lucullianos vulgò *S. Andrea delle Fratte*: & tandem mulierem, quæ habitabat circa clivum Virbium qua nunc aſcendimus ad Monaſterium S. Petri ad Vincula.

V.

Tandem ut prolegomena noſtra concludam, quæ veluti aditus ſunt

ad breve hoc ſpecimen quatuor librorum de Fibra Motrice, & Morboſa. Cum à primis annis, quibus animum ad Medicinam appuli, ſemper ſolidum præcipuè ſpectaſſem, ejuſque vim, & Elaterem, & poteſtatem in fluida: ne temere aggrederer obſcuram adeò rem, atque difficilem; ſermonem de ea inſtitui cum variis ex Italia Medicis, ut conſilium ab iis acciperem, atque explorarem, ceſſurumnè ſit noſtrum opus in publicam utilitatem, & in artis noſtræ incrementum: ſed quoniam veteri more omnes fluidum accuſantes inveni, ab eoque ducentes omnium originem morborum; mecum conſtitui hoc argumentum proprio marte capeſſere, atque ad exitum producere.

Hoc vero te ſcire cupio, Lector, me ſtatim in adventu ad Urbem anno 1692. familiaritatem iniiſſe cum D. Trionfetto Collega noſtro, & Domino Pacchiono, cui potiſſimum ex multis colloquiis haſce meas cogitationes probari animadverti. Unde cum in Noſcomio Conſolationis Medicus eſſet ipſe ſecundarius, mihique per eum crebro obſervationum facultas fieret: ſæpius ſimul de experimentis à me factis ſumus collocuti: eaque ex reſecatis cadaveribus, morborum obſervationibus, & variorum animalium inſpectione confirmavimus. Indeque domi quiſque ſecum aſſidua meditatione atque comprobatione opus penè abſolvimus. Quod amicus præfatus commentus eſt: id in lucem publicam brevi proferetur; me præſertim incitante, atque aſſiduè urgente.

Quod attinet ad lucubrationes noſtras; memoria tibi lector eſt repetendum: à prima noſtræ praxeos editione, ad extremum operis me ibidem promiſiſſe ſpecimen de ſolidis, ſub nomine Fibræ Motricis, & Morboſæ: neque prius fidem meam liberare potuiſſe per meas occupationes in praxi, & in Theatro Anatomico Romani Archigymnaſij. Cum autem id opus à paucis tactum, à nemine verò integrè peractum, aſſidua morborum obſervatione, & diuturnis anatomes exercitationibus indigeat. Cumque ex rationibus nuper indicatis integrum opus perficere nequiverim: volui hoc ſpecimine occurrere expectationi tuæ, meque memorem promiſſorum demonſtrare. Perficietur interea opus, cui in dies mentem concedo.

In quatuor tribuetur libros: duo pertinebunt ad ſolida corporis ſani, duo verò ad ſolida corporis ægrotantis.

In primo libro de Fibra Motrice ſana examinabimus fibram per ſe ipſam, ſine fluido circumfluente. Dividetur in multa capitula; quorum quodlibet trahet poſt ſe paragraphos quamplures, atque etiam nonnulla corollaria, poſtulata, & propoſitiones ex eodem capitulo deductas. In primis capitulis diſſeremus de Fribræ origine, ſtructura, diviſione, progreſſu, ipſiuſque modo ſe dividendi in carneam & membraneam: & quomodo ex fibris carneis progrediantur omnes muſculi, & fibræ muſculares, quæ per viſcera interſperſæ inveniuntur. Quomodò membranæ ab ſe producant vaſa, viſcera, telas membranoſas, & quidquid albarum partium nomine comprehendimus.

Cumque muſculares ad motum regularem dirigantur, membranoſæ ad ſenſum,& ad motus oſcillationem; rationem perſcrutabimur, quomodo hæc duo fibrarum genera in partibus producendis munera ſua conjungant; ſenſus, & motus æqualitate, atque proportione ad vitam neceſſaria, & quomodo ex ea æquabilitate mutata plurimi fluant morbi: Atque ex ordine, fibræ ſtructuram detegere pluribus modis curabimus, & primò quidem ope Microſcopij: deindè per analogiam in variis Animalibus volatilibus, Quadrupedis,& inſectis,præſertim piſcibus.Item per infuſionem ejuſdem in variis,plurimiſque liquoribus diverſæ naturæ;mineralis nempè,& vegetabilis, ac diligenter effectus deſcribentur, qui ſeſe oſtenderint, ut adhibeantur ad morborum cognitionem,curam,& Prognoſim.Poſtea breviſſimè tractabitur de origine omnium partium Fibræ carneæ,& membraneæ,de Vi earum,Tono,& Reſiſtentia:motu contractivo, aut oſcillatione continua: de duobus primordiis horum motuum,quæ ſunt dura mater per fibras membranoſas,& cor per carnoſas,id eſt per ſanguinem inter eas varie currentem: Æquilibrium inter duo ſolida; inter utraque,& fluidum univerſale, & particularia ex univerſali prodeuntia,ut mox videbis lector in libri ſpecimine. 2. Libro conſiderabimus Fibram cum fluido, quod ponè ſe fluit, non ſanguineo modo, verum & nerveo, lympathico aliiſque fluidis peculiaribus ab univerſali derivantibus.Et ſicuti in primo libro ſolidum ſeorſim ſpectabitur:ita & in ſecundo inſpicietur fluidum etiam ſeparatim;ſine mixtione legum ſolidi.Et ante declarationem curſus,& æquilibrij liquidorum deſcripta breviter ſtructura cordis, inveſtigabitur illius vis in impellendis continenter liquidis in orbem.Sed quia hæc mira cordis vis non tam oritur ex occulta facultate,aut robore cordis pulſifico,nec tàm à ſua ſtructura,& firmitate fibrarum ipſius,quàm ab æquilibrio,& proportione omnium ſolidorum,& liquidorum ad cor,& ad vim ſui motus, ut reddatur facilior vis ejus in aſſiduis, quas edit motionibus: hoc eſt proportione ſolidorum in recipiendo, & impellendo fluido,quo fluere debet:In ſitu debito cujuſque ſolidi,ſive ſit viſcus,ſive glandula, ut recipiat fluidum cum definitis impetus gradibus. Proportione liquidi ad ipſum cor, hoc eſt quantitate neceſſaria liquidi univerſalis,& peculiaris,quæ ſunt impellenda:fluiditate,& contactu minimo,neceſſarioque omnium particularum cujuſcumque liquidi:Fluxu,& refluxu æquilibratis,& in proportionem redactis in unoquoque;tàm reſpectu ſui, quàm reſpectu cordis:Quibus omnibus,aut ſingulis parumper tactis, aut mutatis, mutata,turbataque etiam ſtatim cernitur vis,& motio cordis in impellendo ſanguine, ut in quotidianis morborum ſymptomatibus obſervamus: ita ut non tàm ſit mirabilis cordis motio, & vis, quàm eſt mirabile æquilibrium ſolidorum omnium,& liquidorum ad illud:unde oritur validum, & perenne robur cordis in liquidis impellendis. Quæ omnia non tàm explicantur, & deteguntur ſeveris Geometriæ legibus, quàm prudenti obſervatione motuum in partibus,cum aliquo morbo quatiuntur.Itaque in homine febrici-

tante obſervare eſt muſculos ad motum ineptos,& prorſus languidos;contra verò ſanguinem rapidiſſimum, & vehementem : unde arguimus : quantum ſanguini accedit in Febri,tantum recedere à muſculis,& aliis partibus.Et ſi ante morbum brachio tollebat quinquaginta libras, poſt morbum non tollet,niſi viginti.Plus illud quod deeſt muſculis,ab ipſo abſorbetur ſanguine. Unde ab obſervatione infirmorum corporum deprehendetur proprietas, & uſus ſolidorum,& liquidorum in corpore noſtro. Toto hoc lib. 2. breviter attingentur plurimi,differenteſque motus liquidorum. Projectionis nempè, Progreſſionis,Inclinationis,Aſcenſus,& Deſcenſus,Orizontalis,&c.atque ex ordine alij motus , quibus liquida alia ſunt obnoxia, & quidquid fluidum ſolido conjunctum ad utilitatem animati corporis adfert.

Sicuti primis duobus libris patebit natura Fibræ ſeorſum, & cum fluido in ſtatu naturali;idem fiet & in ſtatu morboſo. Duabus præcipuis affectionibus fibra laborat;aut nimia Tenſione,aut nimia Remiſſione,ſive laxitate, ac flacciditate.Propterea ex duobus reliquis libris unus continebit morboſam tenſionem fibræ,vitio vel ſuo,vel fluidi : Alter verò flacciditatem vitio ſui,aut fluidi.Et quoniam tenſio plerumque obſervatur in morbis acutis,& flacciditas in chronicis:Tertio libro percurrētur omnes cauſæ,effectus,Proprietates,Curationes, & Prognoſes in morbis acutis, atque inflammationibus in genere;cum præceptis & ſuis cautionibus continua,diligentique obſervatione collectis.Quartus liber,& ultimus complectetur cauſas,effectus, proprietates, curationes, & prognoſes chronicorum longis obſervationibus expenſas,ſinguloſque hujuſmodi morbos diligenter examinabimus,quando producuntur vitio fluidi tantum & quando vitio ſolidi tantum:de quo opportunæ cautiones,ſigna,obſervationibus,atque rationibus approbata præbebuntur.Prout ad præſentem Octobris menſem anno 1701.quo ſcribimus à nobis factum eſt, nec ceſſabitur impoſterum, niſi difficillimum hoc argumentum numeris omnibus abſolvamus. Quæ ſi faſtidioſis minus placeant, palma eſt in medio poſita & relictus bene agendi locus.Si bonis,& candidis non diſplicent,hanc ſolam noſtri laboris mercedem volumus. Quare ſit.

SPECIMEN LIBRI PRIMI DE FIBRA MOTRICE.

CAPUT I.

De Fibrarum Origine, & Diviſione.

CORPUS humanum inſtar circuli eſt, quod principio caret, & fine. In tot partium plexibus, multiplicitate, varioque, ac penè incredibili earumdem progreſſu, difficile eſt certum reperire principium, ex quo ſingula ſuam ducant originem. Iſtius rei conſcius Hippocrates magnus cenſebat non extare tale principium: verum partes a partibus oriri, illaſque in alias deſinere. Scripſit ſiquidem *lib. de loc. in hom. num.* 1. & alibi.

Mihi quidem videtur principium corporis nullum eſſe, ſed omnia ſimiliter principium, & omnia Finis, circulo enim ſcripto principium non invenitur. Idem repetit *lib. de oſſibus num.* 17. diſſerens de venis, ipſarumque productione. Et quamvis quod ſpectat ſtructuram, id verum eſſe arbitrer: attamen ſi motum partium reſpiciam; ejuſdem origo, proceſſus, & finis latiſſimè patent. Etenim cum hominis vita conflata ſit, ex aſſiduo, regulari, & æquilibrato ſolidorum, & fluidorum motu; ideò ne is invertatur, duo obtinuit principia moventia; Cor nempè, duaſque cerebri membranas, quæ ob præcipuam, qua conſtant, ſtructuram ad inſtar alterius cordis, vel ex Maiou opinione alterius Diaphragmatis ſunt origo, & centrum oſcillatorii motus nervorum, membranarum, aliarumque partium, quæ ex membranis componuntur, ut inferius diſſeremus.

Quoniam vero hac ætate magna pars hominum experiri ingenium nititur: nihilque eſt adeò impervium de quo judicium ferre non ſtudeat: co-

natum, & induſtriam demonſtrans, tum in additis explorandis, tùm in rebus obſcuris illuſtrandis. Idcirco quod apud reliquos plurimum valet, apud me peræque valebit deſiderium. Iſthæc partium principia adeò implicita, atque obſcura perquirere, ac diſcutere aſſumam, ut verum earundem fontem, vel ſaltem veritati conſonum dignoſcerem. Origo igitur, & diviſio Fibrarum ab obſervato humano corpuſculo primis diebus, vel primis à generatione menſibus patefiet. Proinde in hoc capite examini ſubjiciemus, quæ Aquapendens in Italia ante Harveum, cæteroſque Recentiores in ovis incubatis, atque in animalium generatione horatim, dietim, & ab initio conceptionis, uſque ad partum primus animadvertit. Sed ante ipſum primus omnium Hippocrates magnus *lib. de natura pueri num.* 38. *Fol.* 18. docuit modum quomodo gallinæ ova fovenda, ſubtrahenda, & confringenda ſint ad pulli generationem inveſtigandam, & cum humana conferendam: legatur hic aureus Hippocratis locus, nam lectu dignus eſt. Ea poſtmodum revocabimus ad trutinam, quæ Harveus, aliique Recentiores, & apud nos, & extra Italiam de hujuſmodi argumento diſſeruerunt: ut analogicè ab inſectis, aliiſque animalibus, originem, diviſionem, & Incrementum humanarum partium poſſimus dijudicare: Simpliciſſimorum profecto organorum ſtructura in omnibus penè Animantibus una eſt, eaque ſimillima. Hinc videtur neceſſarium eſſe ab experimentis circa animalia, rem primo ordiri; ut inde aditus pateat ad viſcerum hominis cognitionem illorumque functiones, & uſum. Et licet ultima quædam minima partium oculus detegere reverà non poſſit: ex comparata tamen cæterorum animalium ſectione variiſque experimentis univerſam machinæ ſtructuram ex Fibris mire contextam mente quodammodo aſſequemur. In rebus enim arduis neceſſe eſt aliquando ut ea mentis operatione utamur, quam vulgares Philoſophi abſtractionem appellant, per quam res involutæ, & perdifficiles; proprietatibus ipſarum ſigillatim expenſis, nullo habito reſpectu ad cætera, omnes tandem clarè, & gradatim menti inſeruntur.

Itaque ut originem, & diviſionem Fibrarum aſſequamur; abortum humanum, poſt paucas à generatione hebdomadas, vel menſes ejectum, inveſtigabimus, ut colore, conſiſtentia, plexuque multiplici accuratè ſpectato, de iiſdem in homine adulto aptius indè judicemus. Unde ex obſervatione circa animalium generationem, & ex reſecato humano fætu abortivo deducitur; quod ubi ovum fæcundum in uterum receptum eſt; incipit illud ſenſim augeri, humores ab utero tranſudantes, intrà ſuas membranas recipiendo, & antequàm fætus lineamenta conſpiciantur, bullam pellucidam inſtar chryſtalli exhibet: In qua Bulla humor continetur inſtar albuminis ovi, & in eo humore nubecula quædam opaca conſpicitur, quæ paulo poſt in confuſa quædam fœtus lineamenta deſinit. Et quantum in corpuſculis per abortum rejectis diſtingue-

re licet ; apparet poſt quinque, aut ſex à conceptione hebdomadas delineatio capitis, reſpectu ad totum corpuſculum, ingentis certè magnitudinis ; nec non delineatio ſpinæ dorſi, inſtar carinæ incurvæ, & colli, filo non craſſioris. Quæ omnia vix formicam excedunt, & innatant humori in ovo contento. Poſtea his adjiciuntur Pectoris, Abdominis, & extremorum lineamenta. Apparent ſenſim in facie ocelli ; loco Naſi, & oris albæ lineæ. Cerebrum mucoſum. Cranium ex membrana coriacea. Viſcera abdominis, & pectoris vix dignoſcuntur. Atque adeò totius hominis, aliorumque animalium machina primis his diebus mollis eſt, & lactis in modum fluida. Senſim indurari omnia incipiunt, & ſingulæ partes ſuo quæque loco diſtributæ per repetitas fluidorum circulationes diſtinctæ magis, ac circumſcriptæ de die in diem manifeſtantur. Loco oſſiculorum carpi, & metacarpi indigeſtæ cartilagines obſervantur ; imò ſingula quæque totius corporis oſſicula in fibras veluti membraneas facilè diſtinguuntur, quæ oſſium fibræ deſinunt in tendines, demum terminantur in muſculos, quos componunt. Et ita quædam partes in prima ætatula magis ſunt conſpicuæ, quædam diverſa ſe produnt facie, ac ætate adulta.

Examinato itaque fætu in rudimentis humanitatis, perpenſiſque aliis animantibus, ex Recentiorum tam Noſtratium, quàm exterorum placitis, & inventis : decernemus hoc capite univerſas humani corporis fibras ad duo genera : Membranacearum unum ; alterum verò carnearum, ſive muſcularium reduci. Membraneæ ortum habent à cerebro junctim cum pia, & dura Matre ; Carneæ à tendinibus, tendines ab oſſibus : Et ut à ſimpliciſſimis organorum partibus ordiamur : clarè demonſtrabimus ſingulas quaſque partes ; præter muſculos, tendines & oſſa, nihil aliud eſſe, quàm propagines, & productiones meningum cerebri, ejuſque medullæ ; quæ variis circulis, plexibus, & expanſionibus, queis hinc inde in humano corpore ludunt, producunt viſcera, vaſa, ſaccos membranoſos, cæteraſque partes, præter muſculos, oſſa, & tendines. Demonſtrabimus etiam muſculos eſſe productiones tendinum, tendines verò productiones oſſium : nam ſicuti ex innumeris fibrarum ſtratis muſculi componuntur, ita ex variis fibrarum ſtratis oſſa ipſa conflantur : in marmoream tamen duritiem concreſcunt per depoſitionem partium ſalinoterrearum maſſæ ſanguinis inter ipſarum ſpatia. Et ideò contingit quod ſi dictæ partes ſalino-terreæ nimium à natura ſua mutentur, & ab ea declinent, ipſorum etiam oſſium duritiem, & naturam mutari, & ex duris mollia, ac penè membranea evadere, cujus rei exemplum extat apud Fernel. de *abditis rerum cau. lib. 2. cap. 9.* his verbis. *Quod Ruellius non ita pridem litteris mandavit, id ipſi vidimus in milite, in quo oſſa crurum, brachiorum, & femorum ex morbo tam mollia, & flexibilia evaſerunt, ut ad modum ceræ facilè ſequerentur quocunque torqueres.* Apud Foreſtum *lib. 17. obſerv. 15. Sennert. inſtit.*

lib. 2. *part.* 1. *cap.* 4. apud quos deſcripta etiam eſt curatio mollefacto-rum oſſium, uſu balneorum aluminoſorum naturalium, ſimiliumque ad-ſtringentium.

Oſſa abſceſſu corripi, & ſuppurari teſtatur Alexander Benedictus *hiſt. corp. hum. lib.* 1. *c.* 6. Dodonæus *annot. in obſerv.* Benivenij *cap.* 18. Peſtis quæ oſſa invadebat, & tertia die interficiebat, notata eſt à Mercuriali. Ipſe quoque vidi mulierem propè Thermas Neronis, ſupra quarum veſti-gia domus eſt hodie Medicæorum in foro Agonali; in qua frequenter tu-bercula in oſſe menti apparebant; imò durante menſtrua purgatione tu-meſcebant oſſa clavicularum, eaque deſinente evaneſcebant. Tumorem oſſium claviculæ notavi quoque in muliere paupercula in Circo maximo, vallis eſt nunc, hortorumque planities Aventinum inter, & Palatinum, Quando verò partes hujuſmodi ſalino-terreæ in ſanguine abundantes ni-mium inter oſſis laminas deponunt, cryſtalizantur, & acriores evadunt: oſſa facili cauſa rumpuntur, quod familiare Gallicis eſt, ſcorbuticis, &c. Et ob varium hunc ſalium maſſæ ſanguineæ ſtatum inter partes ſtagnan-tium, variam ipſis conſiſtentiam inducunt. Ità membranæ deſinunt in cartilagines, hæ in oſſa: & contrà oſſa ob aliam ſanguinis conſtitutio-nem, mucilaginis in modum molleſcunt. Tendines oſſei fiunt, ut plures teſtantur Authores. Et quid aliud eſt os, quod in corde cer-vi reperitur, quàm portio aut arteriæ pulmonalis, aut aortæ oſſefacta?

Ab omnibus hujuſmodi obſervationibus, atque ab experimentis ſuper fætu humano, aliorumque animalium generatione totidem expenſis: hoc capite conſtabit duo ſuperius enarrata fibrarum carnearum, & membrana-cearum genera, duo etiam diverſa partium ſyſtemata efformare: & in ſingulo eorum ſingularem eſſe ad partes conſenſum, alterius ab altero diſſimilem: idque ratione ſimilitudinis ſubſtantiæ, & continuitatis fibra-rum inter viſcera, vaſa, glandulas, parteſque quæ ſunt propagines mem-branacearum fibrarum; & inter oſſa, tendines, & muſculos, parteſque ex muſcularibus fibris compactas; Præſertim ratione Principij moventis unicuique ſyſtemati deſtinati. Fibris enim carneis cor cum ſanguine: membranaceis meninges, cum cerebro deſtinatas eſſe explicabimus, quod ad morbos ſolidorum à fluidis ritè diſtinguendos, dignoſcendos, cu-randos, & de iiſdem præſagiendum quantum conferet, ſequentibus capi-tibus in modum compendij declarabitur. Cum itaque corporis noſtri ſoli-dum, vaſorum contextum credamus; nam ex fibris, glandulis, & vaſis tota machina conſtructa eſt: totius machinæ artificium in ſolo vaſorum ad ſe invicem, & fluentium in iis humorum reſpectu, ac conſenſione con-ſiſtit. Viſcera cum vaſis unum, & idem eſſe crediderim in ſubſtantia: ea enim vaſorum extremitatibus ita ſunt continuata, ut uvæ botrus ſuo Pe-tiolo: & ſicuti acinus uvæ à ſuo Petiolo, cujus continuatio eſt in tota ſubſtantia non differt; ita pariter viſcera, viſcerumque glandulas, &

glandulas

glandulas aliarum partium, à membranacea vaſorum, quorum productiones ſunt, naturà minimè differre affirmaverim.

Explicatis his de Fibrarum origine, & diviſione generali: circa finem dicemus de Fibrarum differentiis; quæ ſuperveniunt à diverſitate ætatis, temperamenti, ſexus, vitæ rationis, climatis, & vario ſex rerum non naturalium uſu, ac abuſu. Molliores ſunt in mulieribus, quàm viris, in Pueris, quàm Adultis, in Gallis, quàm in Italis, in Italis quàm Hiſpanis, Affricanis &c. Aliæ ſunt duræ, criſpæ, tenſæ, vividæ, tenaces; aliæ ignavæ, fragiles, languidæ, laxæ, ac ferè mucilagineæ; quæque ex peculiari ſingularum differentiarum affectione oriuntur bona, vel mala; & quidàm veluti characteres operationum animalium, vitalium, & naturalium in corpore animato, id diligenter inveſtigare, ac explicare curabimus.

CAPUT II.

De variis modis Fibrarum ſtructuram inveſtigandi.

CUm igitur in primo capite abundè tractaverimus de Fibrarum origine atque diviſione; congruum eſt in ſecundo demonſtrare ſtructuram, ac minima, quæ in illarum compage occurrunt. Quod ut aſſequamur, plures ſemitas inveſtigabimus: primò ſecando fibras animalium, quæ, fame data opera interierunt; quorum fibræ cùm ſint exangues, fluidique omninò expertes, minimam compagem nobis clare oſtendunt. Ità hoc anno 1701. in Anatomico Theatro minimam ſtructuram Fibrarum tùm muſcularium, tum membranoſarum in Gallina, Cane, & Cuniculo, quæ fame perierant luculenter oſtendi: Quorum animalium ſic eſurie pereuntium caro cultri inciſionibus faciliter ſuccumbit, & unguibus propè, vel acu poteſt præparari; Porrò injectis in aquam ad ſeparandum fluidum ſanguineum, ut macerentur Fibris, atque addito poſtmodum parum aceti, quo Fibrarum Filula duriora evaderent, & acus, aut unguium tactum valerent ſuſtinere; ſuper vitrum illas juſſeram diſtendere, ut textura deinde faciliùs ope microſcopij pateſceret: Attamen in ſecandis muſculis dictorum animalium obſervavi ſemper quod innumeri nervorum rami ſuper illorum Fibras oblique ſemper excurrunt, & obliquè etiam ſuper eaſdem ſanguinea vaſa. Ut Fibrarum ſtamina, & faciles ſeparationes evidenter nobis contingant: non ſolum fame enecare animalia bonum eſt: verum etiam ligatis vaſis colli, veluti ſuffocatione eadem interficere, ad Fibræ ſtructuram detegendam, & minima quæque fila à ſe invicem diducenda, ut ſæpè mihi obſervanti optimè ſucceſſit.

Facilis etiam erit negotij, ſtructuram, robur, uſumque Fibræ agnoſcere, eandem in liquoribus diſparis naturæ infundendo. Hoc igitur ſecundo Capite explanandas amplectemur obſervationes, & Fibræ effectus maceratæ in Vino, Oleo, Lacte, Aqua, Spiritu Vini, Aceto, Aqua ſaina, Nitroſa, Aluminoſa, Armoniacali, Vitriolica, Aqua forti, & Aqua Regia, Lixivio è Cineribus diverſarum Plantarum compacto: ut poſt infuſionem hujuſmodi, Color, Conſiſtentia, Odor, Friabilitas, Tenacitas, Structura, aliaque poſſint deduci, quæ ad partium uſum, & ad Diagnoſtica, Prognoſtica, morborumque curam poſſint denique conferre.

At quandoquidem natura in rebus producendis eodem ordine, eademque methodo ſimpliciſſima procedit in ſingulis; ideò ad perquirendam genuinam Fibræ ſtructuram, non abs re judicaverim obſervationes primo, in cujuſque generis animalibus perficere; poſtmodum per analogiam, & gradatim aſcendendo ad hominis Fibram devenire; ſic enim facilius de hac poſſemus inconcuſſum ferre judicium. Siquidem inquiſitionis via infinitis penè ſemitis patet. Ab omni parte tentandum, & mille modis inveſtiganda quælibet pars eſt. Cautè ſecandum; attentè experiundum: omnia in ſtatu naturali quantum fieri poteſt obſervanda; nec enucleandæ parti certum, determinatumque tempus aſſignetur. Sæpiùs annus integer, aliquando plurium annorum ſeries conſumenda in inveniendis, quæ partium hiſtoriam illuſtrent.

Hac ratione, ut minima capillorum, pilorumque, quæ difficulter contrectari queunt, ſtructura mihi innoteſceret; ſuſcepi equidem ſuperioribus annis Herinaciorum, atque Hyſtricis ſpinas ad examen revocare; nam cum hæ quandam pilorum hirſutorum, atque obduratorum ſpeciem præ ſe gerant, analogicè ab iis ad pilorum ſtructuram perveniri poteſt. Et ſicuti Hyſtricis ſpinæ habent in radice quendam veluti bulbum in ſubjecta pinguedine implantatum, in quo ſuccus nutritius ſpinarum præparatur: ſic pariter unumquemque pilum habere in altero fine radicem bulboſam, præfatæ non abſimilem, & in pinguedine, veluti in amico, & alimentitio Solo implantatam, per quam ad totum pilum alimentitius ſuccus tranſmittitur, evidenter deprehendi. Qua de re ſuo tempore nonnulla dicemus. Pariformiter, ut ſtructuram dignoſcamus Fibrarum cujuſque partis; determinata quædam animalia ſecare oportet; & exinde per inductiones, ad humana divertere. Idcircò ſi quis anatomi ſubjiciet cerebrum Leporis, vel Piſcis Thynni; talem profectò in hac anatome deprehendet Fibrarum congeriem: qualem nullibi aptius, nec apertius. Advertendo generaliter, quod in Piſcibus, cum Fibræ cerebri ſint ſolidiores, quàm Quadrupedum; ideò ad experimenta conficienda, magis conſonum erit, eaſdem adhibere.

Veruntamen ut Fibræ carneæ ſtructura facilius poſſit animadverti, in-

ter cæteras carnes, Leoninam ad id aptiorem fore exiſtimo. Propterea, cum annis ſuperioribus, me Venetiis moram faciente, eveniſſet, ut Hyſtrionis cujuſdam Leo tempore Baccanalium interiret, experimentum de hujuſmodi carnibus facere ſuſcipiens; obſervavi in Fibra muſculari adeſſe quandam criſpaturam ita evidentem, & claram, quæ in aliis animalibus haud ita facile manifeſtatur; & uniuſcujuſque Fibræ filula adeo ſolida erant, ut nonniſi aliqua adhibita vi avelli poſſent, ac ſcindi. Imò arefacta poſtmodum Fibra, talem conſiſtentiam ac duritiem acquiſivit, ut fidibus Cytharæ, compactis ex animalium inteſtinis, propè ſimilis evaderet.

Itaque ex ſtructura Fibræ horum animalium, fortiſſimis viribus prædìtorum; analogicus ad illam hominis fieri poſſet ſermo, & methodus inſtitui, quæ ad occulta detegenda conducat. Et quemadmodum in hujuſmodi animalibus magna vis oritur, non à fluido ſolummodo vitali; verùm etiam à particulari ſtructura, criſpatura, & Fibræ validitate. Ita robur quod in Bajulo potius, quam in delicatiori Viro reſidet, non à ſolis oritur fluidis, quæ ſunt inepta in hujus generis hominibus, utpotè è miſerabilibus cibis compacta, verum etiam à Fibra muſculari, quæ exercitio tenſior reddita, magiſque criſpata, evadit exinde fortior, atque aptior ad ſuſtinendum impulſum.

Igitur neceſſarium ducerem ſtructuram Piſcium conſiderare: & obſervare, an qui velocitate præ cæteris pollent, ut Delphinus, Thynnus, Xipias &c. duriores obtineant fibras, criſpas, & diſſimiles à Piſcibus tardioris motus. Et pari via in Animalibus terreſtribus incedere: etenim cum reſecaſſem carnes Leporis, Cervi, Damæ &c. valde rubras eaſdem inveni, ac duriores, quam in aliis quadrupedibus: videlicet Ovis, Canis, Vaccæ, & aliorum plerumque animalium, quæ ſunt pinguiora præfatis iiſque minus velociter currunt. Aves pariter montanæ, & reliquæ ſylveſtres, quæ in continuo ſunt volatu, carnes habent macilentas magis, ſiccas, fibraſque duriores; quàm non gallinæ, anates, & volucres domeſticæ motus tardioris, in quibus & major pinguedo, & laxior fibrarum tonus. Idem dic de Piſcibus, &c. Jure itaque poſſem deducere velocitatem iſtiuſmodi non tam ab eorum fluido vitali, quam à particulari quadam ſolidorum ſtructura pendere. Neque id in Junioribus dumtaxat, ſed promiſcuè in omnibus animalibus tum maribus, tum fœminis, tum ſpecie differentibus experiri debemus. Gradatim poſtea ab aliis circumſtantiis Fibrarum in animalibus obſervatis ad humanas argumentandum: uti etiam an partes illæ, quæ aſſiduè, & majori vi agitantur habeant tenaciorem ſtructuram; quam quæ rarius, & vi longe minori, &c.

CAPUT III.

De Partibus, quæ ſiunt ex Fibra Carnea, & iis quæ ſiunt ex Membranea.

IN duobus quæ præmittuntur capitibus Fibram prout Fibra eſt examinavimus. Eandem nunc tanquam radicem, & principium Partium inſpiciemus. Duæ in humano corpore partes ſunt, quæ Origine, Uſu, & ſtructura inter ſe differunt; Fibræ ſcilicet Muſculares, & Membranoſæ. Cum autem à continua ſolidarum fluidarumque partium motione vita Hominis pendeat; Tertium hoc caput dirigetur propemodum ad oſtendendum, comprobandumque Fibras motrices carneas, ſeù muſculares, originem ſuam ex Fibris tendineis, iſtas verò ex oſſeis deducere; Omnes enim una, eademque continuatio ſunt, nec aliunde oritur inter eas differentia, quam ab earum uſu, cujus ratione muſculus mollis eſt, ruber, & plenus ſanguine; ut variare motum poſſit, & diverſimodè ſeſe corripere, vel extendere cum à ſe abigit, vel ad ſe oſſa attrahit. Oſſa verò quæ ad inſtar ſtabilis fundamenti, ac baſis inſervire debebant partibus: neceſſarium quoque fuit, ut à muſcularibus fibris quarum productio ſunt, & continuatio, marmorea quaſi duritie, & conſiſtentia differrent. Cum igitur Fibræ motrices, ſeù muſculares inſtrumenta ſint regularis, & ordinati motus: Spectabimus primò, quibus in locis exiguo maximè numero inveniantur; ſcilicet ubi tantilla vi motrice opus ſit. Deinde ubi frequentiores ſe prodūnt: tum in faſciculos hic minores, illic majores coactæ, & juxta ſe invicem poſitæ carnoſa ſtrata conficiunt. Et ita gradatim procedemus ad muſculos, qui ſunt ingentes faſciculorum moventium faſces, quemadmodum funis ex pluribus conglomeratus eſt funiculis. Porrò à ſimpliciſſimæ ſtructuræ muſculis ad compoſitiſſimos gradatim iterùm tranſeundo; exhibere oportet, quæ diverſa ſit eorum prò diverſitate motus fabrica. Hic carne brevi, illic longâ, hic ſitu recto, illic ſpirali. Qua ratione nunc bini, nunc terni: & ſic porro diverſa etiam ſtructura, ut junctis agant viribus, copulentur. Præterea quomodo tendines, quandoque cartilagines, & ſæpè ligamenta conſtituant. Examinatis hoc modo fibris carneis, quæ muſculos componunt, eaſdem poſtea in partibus membranoſis ſeſe inſerentes, atque implicantes, in Inteſtinis ſcilicet, in veſicis, in vaſis ſanguineis, variiſque aliis in partibus per Anatomicos recenſitis perpendemus. Hoc eſt duplicem motum, qui dictis in partibus alius à membranoſis, alius à muſcularibus fibris pendet; nec non cauſam propter

quam natura eum conſtituit, & ejuſdem inter ſeſe Æquilibrium deſtinavit, diligentiſſimo examini ſubiiciemus. Qui enim ſimpliciter membranas conſiderat, uſum omnes unum habere credet; At qui eas ad vaſorum concavitatem efformandam ordinatas eſſe cognoverit, præter membranoſam earum naturam, & munus, poſtquam vaſa produxerint; alteram ab eis naturam aſſumi, alterumque illis munus ſuperaddi fatebitur. Vaſa itaque omnia, quæ ſunt quidam ex fibris carneis, & membranoſis contextus, & conſequenter duorum motuum mixtio, duobus primarijs motoribus cordi inquam, & duræ Matri ſubjecta, abſolutum, & ab aliis partibus, quæ ſubordinatæ vocantur, minime dependens ſyſtema conflare videntur, ac propterea matura inſpectione, & examine, ſuper omnes temporis huc vſque lapſi Anatomicos vaſorum natura, & uſus illuſtrandus: Quinimò ob ſemper conicam eorundem figuram, & ob mirabilem fibrarum ſenſitivarum, atque motricium mixtionem, motus in fluidis, impulſuſque adeò reconditos à vaſis excitari experiundo, ac meditando cognoſcemus; qui cum cordis impulſibus nihil habeant communicationis, & commercij.

Et hoc quoad partes à fibrâ carneâ productas. Quoad illas verò à membranea; quiſquis omnes corporis tunicas membranoſas, earumque, nec non glandularum, viſcerum, vaſorum, & cujuſcumque partis, quæ carnea ſive rubra non eſt, ſtructuram, colorem, continuationem, uſumque attentè perſpexerit, eas partes omnes nil aliud eſſe, quam duarum meningum, fibrarumque medullarium cerebri productionem, & continuationem, invitus etiam, fatebitur. Ut reliqua taceam, pro exemplo ſit nunc par vagum nervorum, omnium latius expanſum; nervus paris vagi, tàm copiosè per univerſum corpus propagatur, ut ferè omnes partes ejuſdem ramis gaudeant. Hoc autem proprium eſt etiam omnium nervorum, ut extendantur in ingentem latitudinem, & magnas efficiant membranas, licet truncus nervi ſit ſummè tenuis; omnium enim præcipua ratio eſt in ingentem amplitudinem ſeſe ſemper expandendi. Præterea cùm juxtà nonnullorum opinionem, nil aliud viſcera ſint, quàm veſicularum, glandularum, & vaſorum aggregatio: glandulæ verò ipſæ ex membranoſis telis ſint complexio, vaſaque omnia, membranarum propagatio, & extenſio; monſtrabit hoc tertium caput, quomodo nervi pullulantes, & in membranas innumeras ſeſe expandentes primùm telas majores, ſacculorum inſtar producant, puta Peritoneum; mox alias ex illis, & alias, donec partium, quas vocamus albas incipiat conſtructio, & compoſitio. Sic ex peritoneo meſſenterium, omnes viſcerum naturalium membranas, ureteres, exteriores uteri tunicas, & lata ejus ligamenta oriri fatentur Anatomici. Sic etiam cæteræ telæ membranoſæ, in alias ſubdividuntur, quæ in plures mox veſiculas ſe coarctantes, glandulas pariunt, & viſcera, & ulterius magis contractæ, contortæque vaſorum ſeriem conflant, His

per anatomica experimenta, phyſicáſque demonſtrationes probatis, partes ſingulas, quæ oſſa, muſculus, & Tendo non ſunt, originem ſuam ex cerebro, meningibus, nervorumque propaginibus deducere concludemus; & jure originis, officij, conſenſus, & ſocietatis ſyſtema diverſum facere ab illo oſſium, tendinum, & muſculorum; qui jure originis, officii, conſenſus, & ſocietatis aliud etiam ſyſtema à præfato omnimodè differens conſtituunt. Quæ ſingula, & ſingulorum motus, motuumque variæ inclinationes, & uſus cum ſatis perſpecta fuerint, & cognita, magno erunt in praxi adjumento difficiles depræhendere morbos, eorum effectus prædicere, & radicitùs extirpare volenti.

CAPUT IV.

De Origine motus Solidorum.

HActenus corporis partes ſolidas juxta earum originem, ac diviſionem deſcripſimus: Eas nunc motu exercitas, & in actu impellendi fluida ſcrutabimur. Quamquam cerebrum omnium corporis animati motionum Dominum eſſe, ac Principem certum ſit; cum & cor ipſum per tranſmiſſam ab illo irradiationem moveatur; nihilominus tamen quoniam videmus regularis, & ordinatæ motionis Inſtrumenta nempè muſculos tranſmiſſa licet à Capite neceſſaria irradiatione, ad actum motus pervenire non poſſe; niſi per ſanguinem, cordis etiam irradiatio concurrat, & contrà; Duos eſſe Principes omnium partium motores, Cerebrum nempe, & cor, probare curabimus. Eo tempore, quo movetur muſculus, nulla fit in pulſu mutatio; ergo nulla & in corde. Quare fluidum à corde tranſmiſſum, fluidum eſt quod ad motum concurrit ſine quo muſculus ſe movere non poſſet; non eſt tamen fluidum motionem ultimo, ac ritè determinans: quod munus, vel à meningibus, vel à fluido quodam ab iis continua oſcillatione expreſſo præſtatur. At quoniam ſingulas in partes ad regularem motum deſtinatas fluidum ſanguineum, ac fluidum nerveum aſſiduè concurrunt, eo quia aſſiduè pulſant meninges, & cor, à quibus prædicta fluida exprimuntur: motus naturalis, & voluntarij diſcrimen non oritur ex eo, quod dicta liquida in dictas partes aliter influant, quam ſolent in partes ſubditas voluntatis imperio, verùm ex differenti ſtructura partium naturaliter, & ſine voluntatis arbitrio ſeſe moventium, quales cor, diaphragma, inteſtina, & ſphyncteres ſunt, ut in hoc capite ſatis ſuperque monſtrabitur.

Motuum omnium Principium, & fons licet cerebrum eſſe videatur, ut ex vulneribus, morbiſque Capitis ſanè colligitur, per eos enim motri-

ces actiones ſummè alterantur ; utque ex animi paſſionibus fit ; à quibus liquidorum, ſolidorumque omnium motiones ſupra modum turbantur ; utque ex aliis multis rationibus, pro hac ſententia certantibus videre eſt ; In hoc tamen capite probare cogimur, quod ſupremum omnes movendi partes imperium quamvis cerebro datum ſit, immediata tamen Poteſtas partim ad ipſum ſpectet, partim ad Cor.

Oſtendemus itaque cor, ob liquidum in partes ſanguineas, atque carnoſas ab eo immediate expreſſum, particularem ſuper iis poteſtatem, & à cerebro independentem habere : Contra quoque cerebro ob proprium liquidum, & propter originem quam partibus membranoſis præbet, præcipuam ſuper iis poteſtatem, tam jure originis, quam jure motus, & nutritionis eidem competere crediderim. Et cum duo hæc partium genera à duobus diverſis pendeant motoribus ; quòd ſeriò animadvertendum erit ; earum altera cum ſuo motore ſyſtema ab altera diverſum conſtituit. Quod verum eſſe primò per nutritionem probabimus ; omnes enim Recentiores arbitrantur, quod partes ſanguineæ ſanguine augmentantur, & conſervantur ; ſpermaticæ verò, ſive membranoſæ ſucco albo, nerveo, ac nutritio : Probabimus ſecundo per diverſam morborum naturam, qui hujuſmodi in partibus omnino diverſis generantur. Quandoque enim ſanguineas partes vitiabunt morbi, nil reſpondentes morbis inter albas, & membranoſas partes naſcentibus. Morbi, qui nerveis, & membranoſis in partibus fiunt, graves, periculoſi, & difficillimæ curationis ſunt, & ferè ſemper capiti conſentientes ; & quod ſanè mirum, atque notatu dignum nulla tunc temporis in partibus ſanguineis, in ipſo ſanguine, & in corde apparente mutatione. Porrò vulnera, ulcera, tumores, & alia, partes nerveas, ac membranoſas gravantia difficillime ſanantur ; diverſa à partibus ſanguineis, & carnoſis remedia expoſcunt, in gangrænas facilè deſinunt ; & cùm longum in tempus protrahuntur ; morbi partium nervearum mutantur, ſivè trahunt ſecum in afflictionem partes carnoſas, vel contra. Quare ſæpè in capitis percuſſionibus, puncturis, atque vulneribus rigores, tremores, vertigines, gravitates, aliaque id generis ad partes membranoſas ſpectantia obſervabimus ; abſque eo quod ulla fiat in pulſu, in ſanguine, & in partibus carnoſis mutatio. Sic etiam carnoſas aliquando partes afficient morbi cum membranoſis minimè conſentientes ; Quod quidem non fieret, ſi omnibus abſolutè in partibus ſolum cor, vel ſolum cerebrum imperaret. Quamobrem ſicuti hæc, & alia viſcera hinc inde appenſa, & collocata ſunt ad recipiendum varium cordis influxum, ideſt ſanguinem currentem cum tanto, & non alio gradu, ſive momento celeritatis, & impetus, ad ſecretiones varias liquidorum ritè peragendas ; Ita muſculi hinc inde variè diſtributi, & appenſi ſunt ad recipiendum varium influxum pro motu. Ita demum tam viſcera, quam muſculi in ſuis quæque locis ordinata, & affixa fuerunt, ad variam irradia-

tionem à cerebro recipiendam. In hoc igitur capite, immediatum cordis imperium tàm occaſione motûs, quàm occaſione nutritionis, & conſenſus ſupra partes carnoſas extendi; Illud autem cerebri ſupra membranoſas, & ex iis compacta viſcera; Supremum verò, & univerſale ſuper omnes, ſolius cerebri eſſe, idque non tantum per tranſmiſſionem fluidi alicujus, quantum per continuatam oſcillationem ſuarum meningum ad ſingulas partes protenſarum concludemus.

CAPUT V.

De comparatione motus cordis, & duræ matris. Ubi de duræ matris ſtructura, elatere, reſiſtentia, impulſu, & poteſtate in ſolida, & fluida corporis animati. Item de membranarum motu ſyſtaltico, & reflexivo.

EGimus jam de animati corporis Machina à ſolido, fluidoque compoſita, cui duos dedimus principales motores; cor ſcilicet, & duram matrem. Nunc quanta iiſdem ſit motoribus Vis, reſiſtentia, & æquilibrium, ſive proportio motus, & reſiſtentiæ inter ipſos, & inter partes, tam ſolidas, quàm fluidas ſcrutabimur; Nec non num ſit major vis cordis ſupra vim duræ matris, vel contra. Et quoniam recentiores Anatomici, quoties de corde locuti ſunt, diligenter expoſuerunt quanta ſit vis, & reſiſtentia cordis, fluida in circulum promoventis, prout inter cæteros apud Borellum noſtrum videre eſt in aureo tractatu *De motu animal.* Nos parùm in hoc divagabimur, totum ferè ſermonis noſtri curſum dirigentes ad examinandum alterum majus animati corporis Mobile, ſcilicet duram matrem, à cujus motu motum cordis pendere, illique ſubordinatum omninò eſſe, penè auderemus aſſerere. D. Pacchionus cum eſſet Medicus ſecundarius in Noſocomio Conſolationis plura ſæpe mecum anatomica experimenta exercebat, tum ſuper animalibus vivis, tum ſuper Hominum cadaveribus, ut ſolidorum corporis animati materiam nobiſcum una illuſtraret, ut ſupra retuli in prolegomenis: factis itaque experimentis quamplurimis ſuper cerebro, & dura matre, ſæpe aſſeruit, duram matrem non eſſe Telam membranoſam ſimplicem, ſed ex tribus diverſis fibrarum ordinibus compoſitam, quorum alter ſuper alterum magno artificio extenditur, ac interſecantur adinvicem, horumque ordinum alter in ejus parte convexa, reliqui duo in ejuſdem concava obſervantur. Inſuper in parte interna, ſeu concava, quæ directè cerebrum tangit,

git, & cerebellum, quoſdam obtinuit dura meninx lacertos fibroſos, ac valdè fortes, & ſolidos, qui varias illius in partes expanduntur, præcipuè in latera, & in partem anteriorem, ac poſteriorem falcis meſſoriæ: omneſque Fibrarum ordines deſinunt in ſeptis, quæ falx gignit, præcipuè in illis, quæ cerebrum à cerebello dividunt, & aliis majoribus, quæ cerebrum bifariam ſecant. Tota hæc Fibrarum, & lacertorum ſeries valde differt ab ea brutorum in quibus difficilius etiam depræhenditur: Hominum enim cerebrum ſupra cætera penè animalia, habita partium proportione maximum, & amplum; præ illis quoque tam rara, & evidenti Fibrarum, lacertorumque duræ meningis indigebat compage, ob varias, & multiplices ſenſationes, quæ in ipſo præ Brutis debebant abſolvi. Nec aliquis objiciat; quod *DD. Villis*, & *Maivv* prædictas in dura matre fibras primi oſtenderint, ac proinde quod hæc aſſertio utilis certè, & corporum diſſectionibus comprobata nova non ſit, nec multum conſideranda. Nam quicumque *Villis*, & *Maivv* Opera legerit, videbit ſanè prædictas Fibras ab iis detectas fuiſſe, at neque Fibrarum, neque Lacertorum originem, progreſſumque oſtendi, & declarari prout præfatus noſter amicus quamcitò publicæ luci exponet. Et nos etiam quamprimum publicè dabimus cum figuris lacertos fibraſque varias meningis duræ ad vivum exprimentibus: necnon innumera experimenta terebrationis vertebrarum ſpinæ in animalibus vivis, & varia infuſione liquidorum per ſiringam in cavitatem ſpinalis medullæ, ut indè notentur effectus, qui naſcentur à vellicatis meningibus ſpinalis medullæ per dictos liquores acres, dulces, ſpirituoſos, acidos, &c. per quæ ſyſtema noſtrum de ſolidis magis confirmetur.

Conſideratis itaque in dura matre particulari hac fibrarum, lacertorumque ſtructura, quæ tota, uti cordis fibræ, ad conſtringendum, exprimendumque facta videtur, nec non ejus finibus, cavitatibus, & modo, quo cerebrum amplexatur, ac ſtringit; proinde ſequitur, quod ipſa jure quodam dici poteſt cor cerebri villis membranoſis compoſitum, qui villi cum criſpantur, & contrahuntur, totum id, quod poſitum eſt eis ad contactum, exprimunt; atque conſtringunt; ac propterea cerebri cor eam vocabimus potius, quam Diaphragma cum *D. Maivv*, ſicuti refert idem *cap.* 4. *de Spir. animal.* Quod autem nos movet, ut eam cor cerebri nominemus, præter allatas ejus ſtructuræ conſiderationes; Præ cæteris eſt continuus ille, fortiſque motus ſyſtoles, ac diaſtoles, qui nudis etiam oculis, & ſatis evidenter in ea conſpicitur, deque ipſius mechanice, & analogia cum motu cordis pluribus, validiſque rationibus, & experimentis ſuo tempore diſſeremus. Qui tamen velit hac de re certior fieri, partem anteriorem cranij in puero recens nato inſpiciat, atque conſideret, ejus enim oſſa cum maximè mollia ſint, applicata ſuper eis vola manus vehementem, ac ordinatum ſyſtolis atque diaſtolis motum ibidem, qui

M m

à dura matre ſubſiſtente excitatur obſervabit. Summa tamen cum admitione elapſis annis hujuſmodi pulſationem nos vidimus in puero hydrocephalo recens nato, in vinea ad portam Latinam in Celiolo, nunc S. Jo. ante Portam Latinam, quo loci dicunr fuiſſe templum honoris, & virtutis à Marcello erectum tempore belli Gallici. Quo puero viſo ſtatim ſuſpicari cæpimus, quod dura mater fortes eos, atque ordinatos motus, non efficeret per arterias, quæ in ipſa diſſeminatæ ſunt, verum per ſuam præcipuam texturam, quæ cum textura cordis æmulatione contendit. Nam examinato præfato triplici ordine fibrarum duræ meningis humanæ diu maceratæ in aqua, earumque varia inter ſe prope ſepta interſecatione, totam hanc fibrarum vim ad conſtringendum ſe ac criſpandum (uti cordis triplicis ordinis fibræ) factam eſſe, oſcillationemque hanc ad longinqua quæque ſpatia propagandam eſſe fatebimur. Quicumque autem clarius Syſtolen, ac Diaſtolen duræ Matris per totam ejus ſubſtantiam optat percipere, obſervet quæſo capitis vulnera, quæ cum fractura cranij ad cerebrum penetrant, quemadmodum & nos in pluribus Italiæ Noſocomiis obſervavimus; & videbit univerſam duræ matris molem à vulnere detectam undequaque pulſare æqualiter, ac fortiter, non vero in iis ramulis atque ſulcis tantum, qui à parvis arteriis per eam diſſeminatis excavantur, quod non contingeret ſi duræ matris motus à parvis illis penderet arteriis: Et ſi vulneri motus convulſivi ſuperveniant, in hoc caſu inexplicabile dictu quam fortis & evidens per totam duræ matris molem pulſatio appareat ſuis ritè intervallis ſpatiiſque diſtincta, ut revera cor pulſans videre credideris, prout elapſis annis doctiſſimus, & amiciſſimus noſter D. Matthæus Pallillius nobiſcum una inſpexit in homine capitis vulnus habente, qui decumbebat ad Templum Bellonæ, nunc Domus eſt Monialium S. Franciſcæ Romanæ ad radices Capitolij ex parte, quæ reſpicit Domum profeſſam Societatis Jeſu. Nec non in vetula vulnerata ad Oratorium Divi Marcelli Via Quirinali, quæ reſpicit Flaminiam. Et quia neceſſitudo, quæ inter nos, eumdemque D. Pallillium virum integrum, optimumque interceſſit, ſummoperè ſemper crevit, ex quo ipſum Papiæ, ubi erat Medicus, cognovi, varias fecimus una experientias ſuper animalibus, variaſque obſervationes ſuper vulneratis in capite, ut certò perciperemus duræ matris ſtructuram, uſum, elaterem, ac poteſtatem ſupra ſolida, & fluida corporis; atque etiam ut ſcrutaremur naturam morborum in ſolidis, de quibus frequentia inter nos erant colloquia.

Sed ut evidentius hos duræ matris ità ordinatos motus deprehenderem; plura feci ſuper ovibus recens natis experimenta, illarum cranium ſubtiliſſimo cultro attollens, ubi non ſolum ordinatam, atque continuam ſeriem pulſationum ſpectabam in dura matre; Sed etiam diverſimode illam acubus tenuiſſimis pungendo, acreſque liquores in eam inſtillando, utiliſſimas inde obſervationes deducebam, quarum plures idem D.

Pallillius elapſis menſibus mecum perſpexit. Si dura mater à dextera pungeretur, in omnibus ferè partibus convulſivi motus excitabantur, in ea præcipuè vehementiſſimi, in qua ipſa pungebatur: Sic etiam ſi pungeretur à leva. Generaliter tamen labefactato poſt puncturam meningis tono, confuſio incredibilis in partibus omnibus infernis tam ſentientibus, quam ſe moventibus naſcebatur, primo quidem in capite, deinde in reliquis. Alia quamplurima experimenta in hujuſmodi Animalibus fecimus (valde enim ad id accommodata ſunt, cum eorum crania tenerrima omninò ſint, facileque cultro attolluntur, pauca ſanguinis effuſione ſuccedente, cum pauca etiam Animalis moleſtia; at in grandioribus duriori cranio præditis facta terebratione melius peragentur experimenta infuſionis liquorum, puncturæ acuum, &c.) duram Matrem pungendo ferro, tum ſimplici, tùm candenti, ut clarius perciperemus ejus vim, & imperium, quod ſuper omnes partes, ac pene ſuper ipſum cor habet, prout alibi dicemus. Ex hujuſmodi obſervationibus conſequenter deduximus, quod ſicuti dura mater cranio ſuſpenſa cerebrum peculiari ſuarum fibrarum artificio amplectitur, ſtringitque, & in duas æquales partes ipſum dividit; Sic etiam credimus, quod hæc diviſio in cerebro ipſo non deſinit, ſed per totum quoque corpus continuata ſit. Et ex hoc fortaſſe principio oriuntur celebres illi partium conſenſus è directo, toties ab *Hippocrate* memorati: Indè etiam Paralyſes, dimidium corporis tam exactè occupantes, ut aliquandò dimidium vultus, dimidiumque cranii tantummodò occupent. Inde demum convulſiones, quæ in hominibus graviter capite vulneratis excitantur in corporis partibus, quæ directè vulneri reſpondent. De hoc autem plura dicemus in ſequentibus capitibus, ubi de conſenſu partium tractabitur. Examinata in opere magno duræ matris ſtructura, variiſque obſervationibus, & experimentis ſuper ea expoſitis; veluti per quæſita procedemus in inveſtigando, & explicando; quis è duobus motibus cordis nempè, ac duræ matris fortior ſit, majoriſque reſiſtentiæ, nec non uter eorum ſit altero præpotentior. Et inſuper qua mechanice dura mater moveatur; Unde ſuum habeat impulſum, & quem ad finem tàm regularem Syſtoles, ac diaſtoles motionem proſequatur. Ulterius an duræ matris ſyſtalticus motus jure originis, conſenſus, & continuationis propagetur quoque per partes membranoſas ad viſcera, glandulas, veſicas, ſimileſque partes, à membranis, ac per conſequens à dura piaque meninge originem ducentes. Et ſi propagatur, ulterius inquirendum quam ob cauſam ſingulæ hujuſmodi partes occultè ſyſtolizant, ac ut ita dicam, diaſtolizant; aliaque id genus plura perquirentur, quæ ad æquilibrium, & pròportionem inter hos duos motus, & ſua principia moventia pertinebunt; additis, ac demonſtratis etiam effectibus, inde naſcentibus, & præceptis, quæ pro Diagnoſtica, Prognoſtica, & curativa morborum deduci poterunt.

Quoad primum variis duræ meningis adhæſionibus cum cranio & cerebro explicatis, diſtinctoque ipſius motu in naturalem, atque morboſum; naturalem dicemus, illam ejus regularem ſyſtoles, ac diaſtoles functionem, ſive oſcillationem conſtrictoriam per quam fluidum nerveum exprimit, & in fibras cerebri medullares inſinuat. Morboſum verò dicemus eſſe; cum violentas ob cauſas turbata ſuarum partium ſtructura, elatere, & reſiſtentia, pro regularibus & ordinatis motibus irregulares, atque violentos producit; horumque irregularium motuum cauſa, fluidi quoque nervei expreſſio & curſus irregularis erit ac turbatus, & hinc maniæ, deliria, vigiliæ, dolores capitis, vertigines, Epilepſiæ, debilitates, torpores, melancholiæ, & his ſimilia naſcentur; quæ omnia produci potius à ſolidis, & præcipuè à vitio duræ matris, quæ ſolidorum membraneorum primaria origo, & fons eſt, quam à mille ſomniatis, & fictis fluidorum vitiis demonſtrabimus. Eam proinde ſequemur ſententiam, quod ſcilicet duræ matris motus, motu cordis ferè præpotentior ſit, atque eo forſan vehementior, quod per obſervationem morborum ac ſymptomatum partes hujuſmodi occupantium, aliaſque experiundi vias clarè conſtabit.

Et primò quidem vulnera cordis mortalia ſunt, non quia cor vulneratum eſt uti pars, & membrum vitalia principia producens, ſed uti pars, quæ debebat fluida vitalia in girum impellere: diſſoluta enim vaſorum, cavitatumque cordis textura, quæ & recipere, & expellere fluida vitalia debent, conſequenter ceſſare etiam debet in ipſis fluidis motus, ac proindè vita. Itaque cordis vulnera, & morbi lethales ſunt, non tantum ob cordis præſtantiam, quantum ob fluida, quæ debent ab ipſo impelli: quæque noſtrum eſſe vitale, ac nutrititium conſtituunt: contra vero cum dura mater vel puncta, vel vulnerata eſt, ſive inflammata, aut alio modo læſa, accidentia, quæ exinde fiunt, ab accidentibus cordis ſunt valdè diverſa, nam & ſolidi vitio magis fiunt, quam fluidi, & eorum læſio tota conſiſtit in impetu, vi magna, agitatione, irritationeque; ſicuti ſunt convulſiones, motus convulſivi, deliria, jactationes &c. quas affectiones non videtur veriſimile ut poſſit producere fluidum nerveum acidum; vel imaginariis imbutum particulis, ſed peculiares eſſe ipſius ſolidi. Nam dura mater ratione ſuæ ſtructuræ cum tota ſit in naturæ ſtatu, vis, elater, impetus, tenſio, & niſus; in morboſo quoque talis eſſe debebit ſed cum gradibus virium, & activitatis tanto ſuperioribus, quanto morbus erit vehementior. Quodque de cerebri meningibus dicimus, idem quoque de nervorum meningibus ſupponimus: quibus punctis, vel aliter affectis paſſiones pene ſuperioribus ſimiles oriuntur: quod varie punctis, reſectis, affectiſque vivorum animalium nervis curioſè obſervavi; taliſque viget in nervorum meningibus tenſio, & vis ut iis forbice reſectis, tanta celeritate reſecti fines contrahuntur, &

occultantur inter muſculos vivi animalis, ut vix credatur; cogita ergo quid fieri debet de meninge intra cranium? Plures autem cerebri, nervorumque quoad ſenſum & motum affectiones à varia meningum læſionē, varioque earum ſtatu pendere, ab experimentis circa eas in animalibus vivis à me factis, & ab obſervatione ſymptomatum in morbis capitis mihi eſt comprobatum.

Canem moloſſum vivum debitè ligavi cum amico meo D. Pallillio Viro ſincero, & moribus verè Romanis prædito. Separavi diligenter cutem & muſculos dorſales propè dorſi vertebras: denudatâ unâ ex vertebris, terebravi eam maxima cum diligentia quouſque terebrando perveni ad cavitatem ſpinalis medullæ ſuis meningibus involutæ. Hoc facto ſolvimus canem, ut videremus an poſſet incedere; incedebat itaque ut prius, ſaltabat, ac benè ſe movebat. Denuo itaque ipſum ligavimus, ſed tali modo, ut libere moveri ſe poſſet hinc inde poſt experimenta quæ meditabamur. Foramen terebrationis in vertebra erat tantæ capacitatis, ut ſiringæ foramen intrudi commode poſſet. Puncta per acum meninge ſpinalis medullæ in loco terebrato, canis ſtatim, fortiter, ac per totum convellebatur; deinde paulo poſt quieſcebat. Siringato ſpiritu vini tepido velocius reſpirabat, leviter veluti horrebat per totum, ac veluti paulo poſt ſomno corripiebatur. At quando in majori copia liquor hic injiciebatur tepidus tremebat fortius, ſed cum hilaritate.

Poſt duas horas, ſiringatione injiciebamus guttas aliquot ſpiritus nitri ſoluti cum pauca aqua: tremebat vehementius, ejulabat, torquebatur; ſtupore primo corripiebatur, deinde motibus convulſivis modo in partibus ſuperioribus, modo in inferioribus prout acidus liquor modo partes ſuperiores modo inferiores ſpinalis medullæ magis vel minus alluebat, ac vellicabat. Comedit interea fruſtula panis ea nocte, & mane ſequenti ſtupidus videbatur, ſed magis expeditos motus peragebat parte poſteriori, quam anteriori corporis. Mane igitur ſiringa injecimus ſpiritum nitri purum in majore copia. Statim horrendi ululatus, ventris intumeſcentia, aliquando vomitus, aliquando ſpuma ex ore, motus convulſivi ingentes, lamentatio & ululatus magnus: factis aliis ſiringationibus debita ſemper ſed pauca cum liquoris præfati quantitate, creſcentibus ſenſim convulſionibus derepente obiit, & rigidus ſtatim evaſit veluti truncus.

In aliis canibus terebravimus vertebras colli. In aliis vertebras ultimas verſus os ſacrum, & pro varia ſiringatione liquorū modo ſpirituoſorū modo acrium, & acidorum varia ſubnaſcebantur accidentia tremoris, convulſionis, paralyſis, &c. modo in partibus circa caput, & pectus, modo in partibus circa viſcera naturalia. In catulo terebrato in vertebra tertia colli, factâ ſiringatione decocti vitrioli in ſpinalem medullam eoque injecto valde calido, ne dicam fervido ſtatim periit convulſus. In pecude muſculum

coxæ diligenter cum eodem Domino Pallillio à reliquis vicinis ſeparavi, pauca tantum non ſeparata ejuſdem portione, per quam poſſit vicinis adherere: abſciſſis hinc inde tendinibus hujus muſculi, eoque leni contactu adhærente muſculo vicino, obſervavi ſeparatum muſculum, licet abſciſſi ſint tendines obſcurè moveri, contrahi, ſuas fibras criſpari ſe, oſcillare,ſed obſcure. En quomodo per elaterem proprium, per vim in fibris elaſticam innatam moventur muſculi? Id etiam tentari poterit in Anate viva, aliiſque volatilibus, vel quadrupedis.

Factis itaque variis terebrationibus in vertebris ſpinalis medullæ canis, ſuis, leporis, pecudis, &c. obſervavimus quod ſpirituoſa & leniter aromatica licet levem tremorem pariant ſtatim poſt ſiringationem, paulo tamen poſt animal hilariter magiſque vividè ſe gerit. At inſtillatis acidis liquoribus ſtatim tremores, convulſiones, ululatus, tumores abdominis, vomitus, ſtupores, paralyſes, ad motum impotentiæ, urinæ, aut fæcum copioſæ excretiones, aliquando totales eorum ſuppreſſiones, & hiſce ſimilia pro varietate læſionis, & punctionis meningum ſpinalis medullæ oriuntur: Quod unuſquiſque experiri poterit, & ſi terebrationem in cranio fecerit, quamplura hiſce ſimilia per variam liquorum in meninges cerebri infuſionem ac ſiringationem incredibili cum voluptate obſervabit.

Cum igitur moveatur cor per irradiationem, & influxum, à capite, in illud per nervos mediante fluido nerveo, vel ſolidi meningæi oſcillatione, nullo vel ſi mavis pauco interveniente fluido tranſmiſſum: Si dura, aut pia meninx, vel partes, quæ ab ipſis ducunt originem, vehementibus, gravibuſque morbis laborent, neceſſe etiam eſt, ut cor, uti earum elateri, influxui, & poteſtati ſubordinatum in eamdem quoque afflictionem trahatur, ejuſdemque indicia in pulſu oſtendat. Pulſus ſerrinus, ac durus ſemper indicat vitium in partibus membranoſis, ac nerveis; valdè autem periculoſus erit, ſi cum periculoſis conjungatur accidentibus: in doloribus capitis vehementibus, & doloribus aliarum partium membranoſarum pulſus fiunt parvi, & penè imperceptibiles, qui Medicum ne terreant, nam familiares ſunt parvi pulſus in talibus doloribus. In pluribus Ægris pleuritide laborantibus obſervavi ſæpe pulſum manus poſitæ à latere partis affectæ, ſemper ferè eſſe parvum & exiguum, ut nuper vidi in duobus ægris prope Collegium Anglorum, non longè à Palatio, & Foro Farneſiorum. In rigore febrium; pulſus contrahi quotidie obſervamus: in variis Capitis morbis, & variis Animi operationibus, quæ in cerebro fiunt, variè quoque omnibus momentis alterari pulſum conſpicimus. Quæ ſingula meningum ſupra cor imperium clarè oſtendunt. At contra alterato motu cordis, non ſemper in conſenſum trahitur caput, ut in febribus videre eſt quamplurimis, ſimilibuſque morbis.

Neque temporis, qua premor anguſtia patitur, ut longior ſim in pro-

bando per variorum accidentium in morbis obſervatorum examen, duræ matris magnam eſſe vim, & penè incredibilem elaterem; ejuſdemque ſupra fluida, quæ cor impellit, & ſupra cor ipſum ſummum eſſe imperium; cum hæc oportuniori tempore certius probata habebuntur. Inde oriuntur morbi penè admirandi ob varias animi, & imaginationis affectiones; Paralyſes univerſales vitio affectionis hyſtericæ, relatæ à Boile *de util. phil. nat. f.* 154. Tympanitides univerſales ob vulnus partium nervoſarum ex Domino Villis *tom.* 2. *fol.* 145. aliique id generis affectus, qui ſolidorum ſupra fluida ingentem poteſtatem oſtendunt.

Præterea, ut cor majori promptitudine, & facilitate movere ſe poſſit, ac reſiſtentiam tot ſolidorum ſuperare per quot ſanguinem circumire facit, multa concurrunt, quæ hujuſmodi motum adjuvant facilemque reddunt: ea ſunt aëris preſſio continua in pulmonibus, qui ſua circumpulſione ſanguinis curſum ſummoperè promovent, & ita incredibiliter adjuvant cor, ut exigua ferè vi poſſit ſanguinem è ſuis ſinubus ad remota quæque ſpatia prolicere. Facilem quoque reddunt figura vaſorum conica; venarum valvulæ; continua muſculorum contractio in motibus quotidianis, aliæque plures cauſæ ab *Harveo*, *Borello*, *Cole*, *Bellino*, reliquiſque Scriptoribus recenſitæ. Quæ omnia cordis motionem adjuvantia cum duræ matri deficiant, dum ipſa fluidum nerveum per fiſtulas cerebri exprimit, & in omnes corporis partes propellit fortiter, ac promovet, proindè certò ſequitur quod ea majores debet ſuperare reſiſtentias, quam ipſum cor, & conſequenter quod major ſit impetus, Elater, & vis duræ matris, quam cordis. Accedit ad hoc quod vires & elater meningis occupantur in comprimendo conſtringendoque ſolido, nempe cerebro; cordis vero in fluido exprimendo nempè ſanguine: adeoque majores reſiſtentiæ ſuperandæ ſunt meningi quam cordi, unde major vis illi, quam huic tribuenda. At cum hujuſmodi argumenta penitùs nova ſint, & ſupra vulgarem Medicorum captum; non audemus hic deciſivam ſententiam favore duræ matris, potius quam cordis proferre; eam tamen proferendam ſuo tempore reſervamus, cum maturius à ratione, & experientia conſilium ſuſceperimus.

Gradatim mox duræ matris motum, deinde motus cauſam, tertio finem, ad quem fuit ordinatus, atque inſtitutus examinabimus. Conſiderata mirabili duræ matris ſtructura ſuperius breviter indicata, æquo nos animo ſentire non poſſumus vulgarem Anatomicorum opinionem putantium duram matrem non in alium finem factam eſſe; quam ut cerebrum tegat, & ab externis defendat injurijs, nam cum huic obeundo muneri ſolidum craſſumque os cranii ſufficiat; eam nobilioribus, magiſque neceſſariis deſtinatam eſſe uſibus aperiemus.

Pulſat itaque dura mater alternis ſyſtoles, & diaſtoles ictibus. Et quoniam cor in tantum movetur in quantum à cerebro tranſmiſſum influxum

excipit, problema poſſemus hic novum quidem, ſed audax proponere, num ſcilicet ſyſtoles, & diaſtoles motus, quem habet cor, à ſyſtole ac diaſtole duræ matris pendeat, an verò aliam ob cauſam in ipſo corde exiſtentem peragatur. Audax inquam eſt hoc Problema, ſed quia multum à probabilitate non diſtat, alibi de eo latè tractabimus.

Ut benè dura mater moveri poſſet; à ſtabili fixoque termino pendere, atque eidem inhærere debebat, quemadmodum muſculi oſſibus, cor per ſuum ligamentum mediaſtino, &c. Annexa igitur eſt dura mater per Fibras innumeras, quas à ſe mittit parti ſuperiori cranij, hoc eſt ſuturis, quæ in ejuſdem cranij ſuprema parte obſervantur: hæ Fibræ ſuturas ſuperantes membranam pericranium dictam producunt, quæ cum dura matre una eademque continuatio eſt. Nec tantum ſuturis adhæret, verum etiam hinc inde variis in locis leniter alligatur cranio per peculiaria quædam filula, quæ è convexa ſui parte enaſcuntur, cranioque inſeruntur. Hoc modo dura mater baſi ſolidæ Cranij annexa, elateris ad inſtar, nunc ſeſe contrahens, nunc relaxans regulares ſyſtoles, ac diaſtoles motus in cerebro perpetuat. Hi motus fiunt in ipſo penè momento, ac tempore, quo fiunt motus cordis; in vulneratis enim capite, in quibus dura mater detecta apparebat, admota cordi Patientis dextera, obſervabam ipſo eodem tempore, quo cor ad manum pulſabat, pulſare quoque duram matrem in cerebro; nec ullum temporis intervallum potuimus inter utriuſque pulſationem agnoſcere: Sed hæc melius vivi ſectionibus, & experimentis circa animalia illuſtranda. Præterea dura mater cerebrum dividit binas in partes, dextram, & ſiniſtram, & dividendo ſinus varios efformat, per quos ſanguinem recipit à circulationibus refluum. Qui duræ matris motum in animalibus vivis ſcrutabitur, obſervabit eam dum ſyſtolizat, ac diaſtolizat, tota ſua mole eodem tempore ſyſtolizare, ac diaſtolizare non verò per partes ad partes. Atque inde ut ad inveniendam cauſam motus duræ matris deſcendamus. Communiter putant omnes eam pulſare ob arterias, quæ per ipſam propagantur. Alij credunt id fieri à nervis ad eam forſan recurrentibus. Demum probabilius mihi videtur pulſationem illam pendere à peculiari ſuarum partium conſtructione, & admirabili elatere in ſuis Fibris repoſito, nec non peculiari æquilibrio fluidorum per eam circulantium cum dictis ejus elaſticis fibrillis.

Arteriæ, quæ per duram matrem diſtributæ obſervantur, ſunt duo vel tres ramuli à dextera, totidemque à læva illius parte, earumque curſus in dura matre exſiccata facillimè etiam dignoſcitur. Illarum origo ab inferioribus ejus lateribus eſt, parvique rami ſurſum aſcendentes in medio ejus ſegmento, qua prope adnectitur cranio, deſinunt. Fortis illa, & univerſalis duræ matris pulſatio, quæ in vivis animalibus conſpicitur, in pueris recens natis, & in capite vulneratis impoſſibile eſt ut pendere poſſit à minimis illis arteriis leviter pulſantibus, neque pulſatio univerſalis

eſſet,

eſſet, ſed tantùm in illis parvis ſulcis, quos arteriæ per duram matrem progredientes producunt: Quare cauſa pulſus duræ matris in tota ejus mole, & propria ejus ſubſtantia eſt, nec ab extra quæſita.

Quod motus iſte à nervis dependeat, qui à cerebro, vel à ſpinali medulla prodeuntes, in duræ matris ſubſtantiam recurrant, falſum etiam eſt, nam iſti nervi recurrentes à nemine hactenus viſi ſunt, & à nemine deſcripti.

Conſiderata igitur mirabili textura trium ordinum Fibrarum, & Lacertorum in dura matre noviſſimè expoſitorum; fateri proindè debemus, quod prædictæ partes ob particularem elaterem, nexumque, cordis nexui penè conſimilem, continuò criſpentur, & ad perpetuam contractionem nitantur, ea ratione, qua videmus Horologium ſine ullo liquidi impulſu, ſed tantùm ob particularem rotarum, fuſorum, elateris, aliarumque partium ſolidarum conſtructionem rectos ordinatoſque motus abſolvere, & perpetuare. Ita in humano corpore, excitato ſemel à partibus prolificis ſpermatis elaſtico motu in ſolidis, & fluidis fœtus, ob æquilibrium quod fluida inter, & ſolida intercedit, nec non ob continuum occurſum fluidorum in ſolida, & ſolidorum in fluida, niſum conatumque ſuum ſemel inceptum dictus elater præfatis in partibus perpetuat: maximè verò in ſolidis majori reſiſtentia præditis, & à quibus moventur fluida, & omnium maximè in iis ſolidis, quæ peculiari compage ad perpetuandum elaterem, eumque aliis imprimendum prædita ſunt, ſicuti eſt cor, & dura meninx. Et quoniam ab æquilibrio, & proportione motûs dictarum partium perpetuatio elateris in majoribus corde inquam, & meninge dura pendet, mutato, vel aliter affecto æquilibrio, mutatur afficiturque elater. Multum quoque conferet ad inveſtigandam cauſam motus duræ matris, fluidi nervei motum conſiderare. Fluidum hoc perpetua duræ matris circumpulſione per nervos expreſſum ad partes, à partibus ad cerebrum per refluentia vaſa non redit, uti facit ſanguis per venas ad cor, ſed in iis remanet, diſperditur, & hoſpitatur: qua mora non ſolùm vigorem, tonum, & elaterem in eis producere credibile eſt, ſed occultam quandam ad Syſtolem, & diaſtolem inclinationem, promptiſſimamque ad ſe movendum facilitatem. Et quoniam dura mater cum partibus mobilibus ſupradictis una eademque continuatio eſt; hujus continuationis cauſa fieri poteſt ut veluti undulando, motus partium occulti, ſyſtaltici, ſive ſucceſſivi reflectantur, ac veluti reſiliant in duram matrem, ab hac denuò in eas ob continuam hujuſmodi motus fluctuationem: nec non ob æquilibrium ſive proportionem motus ſucceſſivi à dura matre ad partes, & reflexivi ab iſtis ad illam, continuus contractionis niſus, & elater in dura matre naſcantur, abſque eo quod huic actioni multum contribuant duræ matris arteriæ, aut nervi ad ipſam recurrentes; ut multi credunt. Et hac de cauſa, ob mutatum ſcilicet æquilibrium inter motum reflexivum in

partibus ſupradictis ſæpe contingit, ut motus convulſivi in partibus excitati ſenſim deſinant in caput: quandoque verò à capite incipientes propagentur in partes. Ita certè Æger à Galeno relatus, à pollice pedis epilepticum inſultum incipere ſibi, & excitari aſſerebat.

Poſtquam rationibus, & experimentis cauſa motus duræ matris firmata fuerit, finem ad quem motus iſte ordinatus, eſt, perquiremus. Neminem latet, quod arteriæ cervicales, & carotides cum ad corticales cerebri glandulas, poſt infinitas penè ramificationes perveniunt, ſint adeo exiles, parvæ, motuque deſtitutæ, ut vix conſpiciantur: glandulæ minimæ corticales cerebri, more aliarum corporis glandularum, deſtinatæ ſunt ſeparando fluido nerveo à ſanguine, & inde ad partes per excretoria vaſa deducendo; omnia vaſa excretoria glandularum corticalium ſimul juncta, medullarem cerebri partem formant; idemque cerebrum in varios ramos ſe dividens, & expandens tùm intus, tum extra caput, per medullam ſpinalem producit nervos, qui fluidi nervei jam filtrati canales ſunt. Igitur qui cerebri Anatomen callet, optimè noverit, quod momentum celeritatis, & impetus, quo fluit ſanguis in minimis meandris glandularum corticalium, adeò inſenſibile ſit, tantillaque vi præditum, ut minimum conferre poſſit ad impellendum quocumque impetu fluidum nerveum jam ſeparatum, & à vaſis excretoriis combibitum. Contra verò cum dicti fluidi in nervis, & partibus motus velociſſimus ſit, atque adinſtar radiorum lucis momentaneus; hujus fluidi motorem, & compreſſorem exquirere, ac explorare tenemur; Illam videlicet partem, in cujus poteſtate eſt, per viſcera atque per membra tantum fluidi inferius tranſmittere; quantum naturæ, & æquilibrij leges requirunt, & quantum voluntatis imperium atque partium neceſſitas poſtulant.

Munus itaque hujuſmodi, ob ſtructuram, & ſitum, variamque inſinuationem, & complicationem, nec non progreſſum, & ſoliditatem meningum, eis, & præcipuè duræ matri jure meritoque tribuendum. Sicuti enim cor inſtar machinæ compreſſoriæ exprimit, & ad remotas partes, juxta ſingularum neceſſitatem cum debito celeritatis momento propellit ſanguinem. Ità dura mater, alterum quaſi cor ſolidum validumque & per cerebri ſubſtantiam intus foriſque miro artificio propagata ad inſtar fortiſſimi elateris, & compreſſoriæ machinæ, à Glandulis corticalibus fluidum nerveum continuò exprimit, & in medullares cerebri partes inſinuando, impreſſo velociſſimo motu, ictu oculi omnes in partes tranſmittit. Quare homines prout duram matrem ſortiti ſunt, valido, vel debili præditam elatere, magis, vel minus reſiſtentem; ab hoc ejus vario in ſingulis motu, fluidum nerveum majori vel minori cum impetu exprimitur, & ad partes propellitur; hacque de cauſa infinitæ, ac ſingulis peculiares naſcuntur in hominibus quoad ſenſum, & motum proprietates, & quoad reliquas etiam naturæ functiones, ipſorumq; temperamenta.

Præterea, cùm proprium cerebri, meningum, & nervorum officium ſit, eſſe inſtrumenta ſenſus, & motus non tantùm ob fluidum nerveum ab eis ſeparatum, delatumque per partes, quantum ob eorum raram, & particularem texturam, cujus cauſa variè ſe dividentes, & expandentes, producunt viſcera, omneſque partes, telis membranoſis compoſitas; Et cùm actio ſenſus, & motus in incredibili, atque promptiſſima celeritate conſiſtat, iſta celeritas nunquam obtineretur, niſi fluidum nerveum, ſive ſpiritus animales per quos, veluti per mediatores Animus impreſſiones corporis recipit, ſubtiles adinſtar radiorum lucis eſſent, ac tenues: cujus ſubtilitatis cauſa, ne continuas in partibus confuſiones moverent, natura eos ſolido molli, cavo, & appropriato concluſit, quod ordinatis ſyſtoles ac diaſtoles ictibus moverentur, eandemque motionis regulam in fluido, quod in ſinu habet, imprimeret. Solidum hoc meninges ſunt, quæ à magna cerebri mole ad omnes uſque minimas corporis partes nervos comitantur, ac proinde medulla cerebri, in duabus quaſi vaginis clauſa ſemper apparet in longa nervorum propagatione.

Addita igitur ſubtilitati, ac velocitati fluidi nervei, impreſſione continua, quam illi duæ meninges ſua perpetua ſyſtole, atque diaſtole impertiunt, ab hac duorum motuum mixtione, tertius oritur motus velociſſimus certè, ſed ordinatus. Et ita illa ipſa ſyſtole, ac diaſtole quæ continuo in meningibus viget, ſenſim per nervos propagatur in omnes partes, quas membranoſas vocamus; eaſque hujuſmodi perpetuo motu ſyſtaltico præditas quoque eſſe probabiliter credendum. Qua occaſione in medium produci poſſet poſtulatum, ſive quæſitum utile quidem, ſed valdè obſcurum an ſcilicet eodem tempore, quo ſyſtolizat, & diaſtolizat dura meninx, ſyſtolizent quoque & diaſtolizent reliquæ partes, quæ ab ea originem ducunt, eidemque ſubordinantur, an verò differenti tempore, ut contingit in corde, cum appenſis eidem arteriis. Qua de re omninò certè nova, & abſtruſa, integrum perfectumque judicium ferre ante non poſſumus, niſi ratione, & experientia maturè conſultis.

Porrò ex vario duræ matris tono, robore; ac vigore, variè dirigi fluidorum curſum in ſubjectis partibus; & variè etiam oſcillare ſolida ipſa, quotidiana morborum obſervatione in Noſocomiis unuſquiſque certior reddi poteſt. Quare dum caput laborat vel vulnere, vel dolore, vel torpore, ſtatim animum adhibe ad mutationes, quæ in inferioribus partibus ſuccedunt. Sic propè Templum Telluris, nunc S. Pantaleonis in Suburra intra Carinas, ædificatum in area domus Caſſij; cognovi Vetulam ſeptuagenariam diró aſthmate cum tuſſi continua laborantem: hæc quoties ambabus manibus fortiter comprimit verticem capitis, toties ceſſant ſtatim, prò tempore quo durat compreſſio, & aſthma & tuſſis catharroſa; ſtatim verò ac manus aufert; iidem morbi denuo redeunt: & ſi pluries in die id faciat; pluries in die eadem ſuccedunt. An forſan ea forti ma-

Nn 2

nuum compreſſione premitur, roboraturque pericranium, & ſucceſsivè dura mater ejuſdem origo? qua ratione addito robore, & tono duræ matri, melius diriguntur liquidorum motus in partibus inferioribus, ſicque ſtatim aſthma, tuſſiſque ceſſant: alia probabilior ratio reddi certè non poteſt.

Quæ cum vera ſint, non ſunt profectò irridendi veteres, quando in variis id generis morbis adhibent, applicantque capiti cerata roborantia, fluxiones cohibentia, & refrænantia, ut ipſi aiunt humorum ad inferiora affluxum: nam ob rationem à nobis ſupra allatam, roborato pericranio per hujuſmodi externa, ſucceſſivè roboratur dura mater cujus eſt propagatio, unde morbus miteſcat neceſſe eſt: nam ſicuti læſis muſculis temporalibus fiunt vulnera lethalia, communicata mediante pericranio duræ matri læſione: ita ſi communicatur affectio, communicari etiam debet effectus exterius applicatorum remediorum. Hoc vidi in Sene ſexagenario ad Templum Carmentæ, nunc S. Catharinæ ſub rupe Tarpeia: qui fluxionibus oculorum obnoxius, appoſitis ceratis roborantibus in ſuperiori parte frontis, ſtatim liberatur.

Hiſce obſervationibus affinis eſt ea, quam feci in quadragenario capite vulnerato. Decumbit hic prope Templum Veneris Victricis nunc S. Mariæ in Crypta picta, vicinum Pompeij Theatro: elapſis duobus menſibus convaluit ab accepto gravi vulnere capitis: poſt illud tempus licet ſanus in omnibus ſit, perpetua tamen laborat coryza, ſive catharro, qui nullis hactenus cedere vult remediis. Nonne hîc credendum eſt, vi vulneris læſum in ea parte eſſe tonum, robur, ac elaterem duræ matris, qua de cauſa cum regere non poſſit debitè fluidorum motum, qui naribus proſpiciunt, exinde ſub catharri forma foras prolabuntur?

Magnam itaque eſſe poteſtatem meningum ad ſolida, & fluida ſingularum partium varie dirigenda præter obſervationes morborum, & rationes anatomicas à nobis adductas: confirmant hiſtoriæ plures eorum, qui ſine cerebro naſcuntur, & vivunt; vivunt tamen quia licet medulla cerebri non adſit; adſunt tamen binæ meninges, quarum præcipuum munus eſt motus infernis in partibus producere, varieque dirigere. Hujus generis eſt hiſtoria puellæ ſine cerebro natæ, relata in Zodiaco medic. gallico anno 3. obſerv. 3. Hæc vixit per quinque dies: nata eſt cum tumore capitis conſiſtentiæ flaccidæ & fluidæ circa futuram coronalem, quæ hiare videbatur. Secto capite in tota ejus capacitate nihil inventum eſt, quam aqua limpidiſſima contenta à meningibus: medullæ verò cerebri nihil. Hæc igitur puella intra, & extra uterum vixit, ſine ſpirituum animalium ope, quia medulla cerebri non aderat: ergo ſolæ meninges perpetua ſua oſcillatione fluidorum, ſolidorumque motum infernis in partibus conſervabant, ac dirigebant; ideſt actione, ſive colliſione ſolidi in ſolidum, ſine ſpiritibus animalibus, qui non aderant.

Multo tamen mirabilior eſt hiſtoria pueri qui tribus annis ſine cerebro vixit: deſcripta à Zacuto luſitano tom. 2. praxis medicæ mirabilis lib. 1. obſerv. 5. his verbis. *Decennis puer percuſſus eſt cum enſe in parte poſteriore capitis, paſſus eſt vulnus ſatis magnum cum inciſione oſſis, velaminum, & deperditione ſubſtantiæ cerebri: nam hæc exivit quantitate nucis juglandis. Curatus convaluit citra noxam. Sed poſt tres annos hydrocephalo correptus moritur. Apertum caput ſine cerebro inventum eſt. Dura meninx duplicata apparuit: habebat in ſe aquam limpidiſſimam boni odoris, & guſtata ab adſtantibus inſipidi ſaporis, hæc ille.* Sed de miris effectibus in partibus inferioribus factis à capitis vulneribus vide Marcellum Donatum l. 5. hiſt. mirab. c. 4. Valleriol. l. 4. obſ. 9. 10. Schenchium l. 1. obſ. de cap. vuln. Alex. Benedict. l. 4: Anatom. c: 24. aliosque: Ex quorum obſervatione, ingens meningum poteſtas in ſolida æque, ac fluida corporis animati aperte demonſtratur. Et licet in dictis ægris cerebri medulla inventa non ſit, & vixerunt: fuerunt tamen inventæ meninges, quæ motuum origines ſunt ex probatis.

Hoc unum tamen obiter animadverto duos poſſe concedi motus in hujuſmodi partibus, alterum nempè à meningibus ad partes, alterum verò ab his ad meninges: primum vocarem ſyſtalticum, ſeu ſucceſſivum; alterum contra ſyſtalticum reflexivum. Ut Animi, imperium momento fere perveniat ad partes; fluidum nerveum, & meninges recipiunt impreſſiones illius directionis, quam determinat Animus, & ad partes per motum ſyſtalticum ſupradictum tranſmittunt. Contrà verò, ut impreſſiones in externis ſenſibus ab externis objectis factæ ab animo percipiantur, neceſſe eſt, ut per fluidum nerveum a ſenſibus perveniant ad cerebrum, necnon per ipſas meninges, quæ in partibus ſenſibilibus expanduntur, & hoc fieri oportet per alium motum à primo diverſum, quem nos reflexivum vocamus, quia veluti reflectendo à partibus ad primum mobile duræ matris momento temporis propagatur. Ut autem inter hos duos motus, videlicet inter animi commercium cum ſenſibus, & contrà, nulla oriatur confuſio, duas putamus meninges à natura productas, quarum altera deſtinata ſit ad recipiendas impreſſiones animi imperantis, eaſdemque ad ſenſus deferendas; Altera vero ad recipiendas partium impreſſiones, in illis factas ab objectis externis, & celerrime in cerebrum, principem animi ſedem transferendas. Quod an verum ſit, determinatè aſſerere, non audeo, ſcio tamen ab omnibus Anatomicis exiſtimari ſedem ſenſus eſſe in membranis; Sedem motus in muſculis, fibriſque muſcularibus. Ex quo veluti per corollarium deduci poſſet: Dari revera motum ſyſtalticum à meningibus ad partes, & à partibus ad meninges. Utque liberum ſit commercium inter caput, & partes, concipi debet inter hos duos motus æquilibrium; certa videlicet proportio impetus, & reſiſtentiæ, ut alter alterum non ſuperet, nec deſtruat, ſed promoveat & adjuvet; Quod æquilibrium quando mu-

tatur, ſive turbatur, varios capitis morbos, variaque in operationibus ſenſus, & motus mala producit. Sed ut hujuſmodi materies omninò penè nova, ac difficilis digeri melius poſſit atque illuſtrari; quæ dubia in ea ſunt, & ſumme obſcura veluti per corollaria ex antecedentibus deducta, & Poſtulata particularia in medium proponentur, debitum examen ſubitura. Neque quis putet nos dum magnam vim ſolidis in agendo tribuimus, ſuam fluidis denegare, aut nimium extenuare, quod quidem nunquam in mentem venit, ſed maturius deſiderare in Medicis judicium, ut quando de ſanis vel morboſis corporis animati effectibus diſſerunt, agendi vim ſemper non adſcribant, uti conſueverunt, fluidis: verum utriſque ſuam, & de ſolidis aliquando diſcurrant, in quibus ſæpè vis, & anima morbi.

COROLLARIA,

Et Poſtulata.

I.

OMNES partes, quæ membranoſæ non ſunt, ſicuti ſunt oſſa, & muſculi, membranam tamen propriam obtinuerunt, non quidem ut illis ad inſtar involucri inſerviret; oſſa enim dura, & muſculi fortiter contexti membrana non indigent, ut ab illa muniantur. Sed eis data eſt, ad uſus nobiliores, magiſque neceſſarios, de quibus plura ſuperius, cum de motu partium ſyſtaltico diſſereremus. Ex quo patet duræ matris imperium, & poteſtatem ſuper omnibus ſolidis, tum membranoſis ab ipſa orginem trahentibus, tum differenti natura præditis ſummam eſſe ac pene incredibilem. Porrò ſicuti meningum morbi acuti ſunt, graves, difficileſque, ita & membranarum, quæ à cerebri, vel nervorum meningibus ortum omnes accipiunt. Neque ſint adeo ſimplices medici, ut credant membranas partibus tantummodo involvendis deſtinatas eſſe. Ad oſcillandum perpetuò, & occultè; ad promovenda liquida, & æquilibranda, uſuſque meliores fabrefecit eas Omnipotens.

II.

Inter proprietates membranarum, conſiderabilis illa eſt, quod ſcilicet quælibet membrana multiplicatur facilè, & ſubdividitur in alias membranas, hæ in alias ad remotas quaſque partes. Ex membranis nova fieri poſſunt vaſa, novæ partium figuræ, & formæ quæ ante non erant. In tumoribus, ulceribus, atque vulneribus, hujuſmodi admiranda quotidie conſpicimus.

III.

Membranæ vel immediatè oriuntur à nervis, vel à vicinis membranis: Inter membranas omnes, & ex membranis compacta viſcera, conſenſus unus, conſpiratio una, & omnia conſentientia.

IV.

Solum ſyſtema membranarum ſentit, ipſique nervi, ſunt adeo acuti ſenſus, non ob medullarem ſui ſubſtantiam, ſed ob membranas, quibus involvuntur.

V.

Membranarum morbos magna ex parte periodicos obſervavi, cephalalgiæ exactè periodicæ frequenter ſunt: ſedes earum in meningibus eſt, acutiſſimo præditis ſenſu. Pulſat interius in cephalalgiis caput, non ob arterias, ut vulgo creditum; Sed ob duram meningem, cujus elatere, tono, ſuaque diaſtole, ac ſyſtole à naturali ſtatu recedentibus, cephalalgiæ, maniæ, vigiliæ, epilepſiæ, aliique capitis morbi oriuntur. Colicæ convulſivæ aliique partium interni dolores exactè periodici paſſim videntur.

VI.

Oſtochopos Hippocratis, ſive oſſium dolor in acutis, mala capitis convulſiva, & alia portendit; portendit autem ob membranam oſſium affectam. A meningibus ad partes, à partibus ad meninges incredibilis eſt conſenſus, incredibiles motuum permutationes.

VII.

Dura meninx maximus humani corporis elater eſt. Sua perpetua oſcillatione ſecretiones fluidorum variè promovet, variè dirigit: Solidis imperat, & fluidis: ſingularum partium motus, quia ab ipſa impulſum accipiunt ab ejuſdem quoque legibus pendent.

VIII.

Pro vario cerebri, & meningum ſtatu, varia eſt facies, & ſtatus varius in viſceribus, aliiſque partibus, quoad digeſtiones, nutritiones, ſeparationes etiam progreſſioneſque liquidorum. Hujus veritatem rei experimur in epilepticis, maniacis, apoplecticis, diu vigilantibus, ſtudioque, & curis domeſticis nimium abſtractis, in quibus mille in functionibus naturalibus mutationes ſolius ſolidi meningæi vitio latè patent.

IX.

In tribus apoplecticis, quos ſecui, duram matrem cranio hærentem inveni: An adhæſio illa apoplexiæ cauſa fuit?

X.

Villiſius ait, ſe plura Fatuorum, Stultorumque cerebra ſecuiſſe, nec diverſitatem ullam inveniſſe inter fatuorum, atque ſanorum cerebrum. Debuerat inveſtigare, & examinare in illis ſtatum meningum, nam differentiam inveniſſet. Maniæ, epilepſiæ, dolorum capitis, ſternutationis, melancholiæ, & ſimilium morborum ſedes in meningibus à naturali ſtatu

recedentibus eſt. Maniacos duos ſecui Neapoli in Noſocomio Incurabilium toto Orbe celeberrimo; duram matrem ad inſtar tabulæ duram, ac penè exſiccatam detexi.

X I.

Siquis diceret, nullos dari ſpiritus animales, nec fluidum nerveum; an motus à nobis ſupra deſcripti propagari poſſent, & peragi per ſolas tunicas nervorum, pro ſenſu excitando? Itaut tota vis, & actio meningum & partium ab iis productarum, ipſæque ſenſuum functiones fiant per impreſſionem, & colliſionem ſolidi cum ſolido, nulla interveniente fluidi miſtione? Verum ne diceret? De hoc vide hiſtorias ad hanc rem facientes paulo ante deſcriptas in hoc eodem capite. Et poſtquam legeris, judica de veritate.

X I I.

An cor magis indigeat dura Matre, vel contra. Et utra harum partium ſit alia alij magis ſubiecta. Et an motus cordis pendeat à motu duræ matris, an contra.

X I I I.

Quoniam dura mater eſt ferè præcipua motus liquidorum, & ſolidorum corporis animati domina, & quaſi ſupra ipſum cor habet imperium, prout ex animi paſſionibus manifeſtè cognoſcimus: Quæritur: An dictus motus duræ meningis ſit ex parte naturalis, ex parte voluntarius, ideſt mixtus, ſicuti eſt motus organorum reſpirationi inſervientium; Ita ut poſſimus juxta voluntatis imperium, vel prout affectus pro tempore in nobis regnantes exigunt, motum ejus varie intendere, varieque relaxare ad majorem, vel minorem liquidi nervei copiam exprimendam, propellendamque. Quam ob cauſam in ira ob vehementiſſimam duræ meningis oſcillationem, maxima in copia, ac vehementiſſimè eliciantur ſpiritus; liquida omnia turbentur, & ſolida oſcillent vehementius; hinc rubor oculorum, & faciei, ſpuma oris, motus furibundi, & impatientia in omnibus. Contrario verò modo ſe res habeat in amore, benevolentia, aliiſque affectibus, ob contrarium duræ meningis ſtatum? Atque ita pro varia meningum contractione, relaxationeve, varij motus & varia facies in liquidis ac ſolidis corporis animati enaſcantur.

Experimenta.

Ut me certiorem reddam magnarum virium & poteſtatis quam habet dura mater ſupra fluida corporis animati, & ſupra ſolida, imò ſupra ipſum cor, nonnulla experimenta feci in vivis canibus, ad id cum veritate demonſtrandum, & obſervatione confirmandum. Eadem experimenta inſerviebant ad inveniendum quantus ſit arcus ſanguinis currentis prope

vaſa

vaſa cordis, & per vaſa à corde longè remota : ideſt quantum velocitatis momentum in utroque ſanguine currente, tum reſpectu ſui, tum facta comparatione ad invicem. Cujus rei ut aliquod ſpecimen habeatur, unum duntaxat referam experimentum, quo uſus ſum ad meam opinionem confirmandam.

Sumpſi duos canes moloſſos ejuſdem magnitudinis, & virium æqualium, bene paſtos per integrum menſem. Ambobus denudavi arteriam cruralem : Sed alteri, more meo terebravi cranium (ut faciunt Chirurgi in vulneribus capitis cum fractura, aut depreſſione cranij) donec denudata apparet dura meninx. Alteri verò non terebravi cranium ; ſed inciſionem cum ſecante cultro feci in coſtis è directo ſupra cor poſitis, factoque parvo foramine, per illud poſſem pungere cor cum mihi placuerit. Canibus ad tabulam ligatis, & ita præparatis; ordinavi ut eodem tempore à duobus Chirurgis ambobus canibus lanceolâ aperiantur arteriæ crurales, unicuique ſua arteria. Sanguis qui magno cum impetu ex arteria utriuſque exivit, fecit arcum altitudinis quatuor aut quinque palmorum circiter, & tantæ altitudinis duravit per breve ſpatium : tunc applicatâ ſpongiâ aquâ madidâ obturabamus arteriam. Hoc facto pungebam cani terebrato duram meningem ; & alteri ſecto prope cor pungebam cor ipſum : in actu puncturæ ablatâ ſpongiâ, ſanguis proſilibat cum impetu ; cum hoc tamen diſcrimine, quod longe majorem arcum, & peripheriam faciebat ſanguis canis, cui pungebatur dura meninx, quàm ille cui pungebatur immediatè cor ipſum quo frequentiores, & vehementiores erant puncturæ cordis, & duræ matris,eo arcus erant altiores, & frequentiores ſanguinis exitus : & ita continuavimus donec canes extincti ſunt. Ex quo præ cæteris deducitur maximam eſſe poteſtatem & vim oſcillatoriam meningum in ſolida vaſorum & in fluida vaſis contenta ne dicam ſupra ipſum cor, ut adductis variis hujus generis experimentis ſuo tempore, & forſan brevi typis publicis demonſtrabo, &c.

DE MOTU MENINGUM, ET OSCILLATIONE SOLIDORUM EPISTOLA.

Philippo Hecquet Medico illuſtri Georgius Baglivus Medicus.

EPiſtolam tuam 20. Junij Pariſiis ad nos datam per publicum Pariſienſem Tabellarium nuper accepi. Scribis amicum quendam tuum Romæ morantem eam mihi traditurum, ſed non ejus curâ ad me venit, verùm caſu, & nobis ne cogitantibus quidem apud Tabellarium inventa eſt :

de quo te monere volui, ne fidas impoſterum epiſtolas, niſi probatæ fidei hominibus. Alteram quam nobis inſcripſiſſe dicis, non accepi; quod ſi accepiſſem, injurius profectò urbanitati eſſem tuæ, niſi reſpondiſſem. Sed quod pertinet ad hanc quam nuper habui; ſummas primum tibi gratias refero *optime Hecquet* quod tam bene de me ſcriptiſque meis loquaris, & ea tanquam neceſſaria ad bene medendum plurimi facias; quod quidem nunquam me aſſequuturum ſperabam; non ſolum quia rem difficilem ac perobſcuram, & ante non tractatam, ideſt ſyſtema de ſolidis meningæis fibrarumque oſcillationibus, & variis effectibus ſcribere aggreſſus ſum; ſed quod me magis urgebat, rem contra omnium fere medicorum vota exponendam mihi eſſe cogitabam; unde ſæpe (quod rebus novis familiare) non gratiarum actiones, ſed æmulationes, odia, ac mille permoleſtæ contentiones, quas in me jam prævideo, colliguntur: deinde valde gaudeo non ſolum tibi, verum etiam aliis eruditiſſimis Galliæ-medicis, doctiſque Viris idem noſtrum de fibra motrice ſyſtema plurimum arridere, atque ad praxin curandorum morborum reduci. Unum tantummodo eſt, ut innuis, quod difficilè percipiunt nonnulli inter vos; ſcil. undè meningibus tanta vis, & unde ſui motus principia trahat dura meninx, quod ut paulo clarius explicem, expoſcis.

Cui quidem difficultati ut ſatisfaciam Vir clariſſime ſcias me in præfatione operis de *Fibra Motrice*, cum ſatis prævideram hujus generis objectiones, nonnulla dixiſſe de hoc argumento, cum de motu cordis diſſererem; cujus ingentem vim non tantùm deducebam à ſpiritibus, nervorumque irradiatione, quantum à peculiari ſuarum fibrarum compage, & mira proportione motus, ac reſiſtentiæ vaſorum, & liquidorum omnium ad cor; cordiſque ad vaſa, & liquida; quibus de cauſis ingentes ad perpetuandos ſuos motus vires acquirit. Idem prorſus cap. 5. lib. 1. differentes de magna vi, & promptitudine duræ matris ad oſcillandum, aliis rationibus, & experimentis de eadem confirmavimus. Corpus enim humanum taliter fabrefactum eſt, ut ſingulæ quæque partes alteræ alterarum ope indigeant, & invicem ſuos motus aut promoveant, aut retardent: eadem penè ratione qua fieri videmus in horologio, in quo licet ſingulæ partes dirigantur à motu primi moventis, ideſt à maximo horologij elatere; hoc tamen primum movens à peculiari ſingularum diſpoſitione, compage, & proportione reſiſtentiarum ad ipſum, ſuos motus trahit, dirigit, ac perpetuat; & hinc ob minimam læſionem alicujus minimæ partis horologij ſtatim turbatur, aut perit motus in primo movente: In corpore autem animato tam exactum eſt hoc æquilibrium motus, & reſiſtentiarum inter ſolida, & liquida, ut æquè, ac neceſſariò ſingula ſingulorum ope ad ſe movendum indigeant. Undenam quæſo poſt hæmorrhagias copioſas tam ſponte venit convulſio, niſi quia educta nimia ſanguinis copia, qua ſolidorum oſcillatio moderabatur, hæc ſtatim innata vi elateris potenter oſcillant.

Sed hiſce miſſis dicamus aliquid de meningibus; quod præcipuum hujus epiſtolæ caput eſt. Et ſanè cum dura meninx nervorum, ſit productio duræ meningis cerebri; iidem effectus qui nervorum in meninge quoquomodo affecta obſervantur; etiam in ea cerebri fieri poſſe prò certò ſtatuimus. In Operibus omnibus noſtris quæ nunc recuduntur Lugduni à Domino Aniſſonio plura deſcripſimus experimenta facta in vivis animalibus, terebrando ipſorum vertebras, factaque terebratione pungebamus meningem ſpinalis medullæ; eandemque variis liquoribus ſiringatione injectis irritantes, vellicantes, relaxantes, ac varie afficientes innumera ſcitu digna animadvertimus; quam quidem experiundi methodum in meninge cerebri tentavimus etiam, iidemque effectus ſecuti ſunt, qui viſi fuere in meninge ſpinalis medullæ. Nam punctâ durâ matre cerebri fit convulſio, tremor, &c. gangrenatâ eâdem per cauſtica remedia, paralyticæ ac ſtupidæ fiunt infernæ partes, affectæ meningi è directo reſpondentes: & quod ſanè mirum, cerebri ſubſtantia, ſub dura matre gangrænata immediatè jacens, nullo modo nigra erat, aut gangrænata; Ex quo experimento in vivis animalibus facto deduci poſſet, convulſiones ac paralyſes, membranarum potius affectiones eſſe, quam medullaris cerebri ſubſtantiæ. Sic pariter puncta ac eodem modo affecta meninge ſpinalis medullæ, eadem penè accidentia obſervantur in ipſa, & in partibus eidem è directo, vel alio modo reſpondentibus. Injecto oleo amigdalarum dulcium in terebrata parte ſpinalis medullæ; ſtupores, torporeſque in viſceribus & partibus è directo ſuccedunt, ob laxitatem ab oleo inductam in nervorum principio: idem prorſus ſuccedit in animalibus affuſo oleo in meninge cerebri.

Puncto nervo, irritato, reſecto, ſtatim ſuperveniunt rigores, tremores, contractiones partium, convulſiones, tenſiones ingentes, &c. Idem fit cerebri meninge iiſdem modis affecta; ex his argui poſſet magnam eſſe hiſce in partibus vim ad oſcillandum, ſive innatum habere elaterem à peculiari ipſorum compage pendentem, quæ aliis in partibus, ob diverſam compagem, non invenitur. Quare cum tenſio, elater, ſive ad oſcillandum perpetua propenſio nervorum pendeat ab oſcillatione duræ meningis; certè dari debet æquilibrium ſive proportio, & conſenſio inter oſcillationes principij, & partium ab eodem pendentium; ratione cujus perpetuæ oſcillationis à principio ad partes & ab his ad illud, ſequitur motus reflexionis à partibus ad principium, & ſucceſſionis, ſive propagationis ab eo ad partes. Quod clarè, & evidenter adnotamus in convulſionibus, quæ à partibus cerebro communicantur illudque trahunt in conſenſum; in affectis enim locis cum vividior ſit oſcillatio in membranis, & nervis eorum, oſcillatione à cerebro in eos propagata; neceſſe eſt ut oſcillatio reflexiva à parte affecta ad cerebrum utpote potentior, ejuſdem ſucceſſivam turbet, obſcuret, atque ad normam morboſarum diſponat,

& hinc convulſiones in partibus cæptæ deſinant in cerebrum : Contrà verò cum cerebro affecto trahuntur partes in conſenſum. Quæ de convulſione diximus, dici quoque poſſunt de aliis nervorum morbis, torpore, paralyſi, dolore in genere, variiſque affectibus flatulentis, in hyppochondriacis, ſcorbuticis, hyſtericis.

Ex his aliiſque obſervationibus infinitis factis circa morbos nervorum, & cerebri, & experimentis in vivis animalibus ſtabilitur primò adeſſe in meninge cerebri, & ſucceſſivè in omnibus ſuis propagationibus per ſingulas partes ingentem vim elaſticam; ſive vim innatam ad ſe tendendum, ad oſcillandum, ad ſe criſpandum, ita ut à levi contactu ſolidi, aut fluidi in eam facto, facilè excitetur, moveatur, undulet, impreſſumque motum ferè in infinitum multiplicet. Excitato igitur in primordiis generationis debito motu ſingulis in partibus, eundem ſingulæ perpetuant, magis, minuſve vehementem, prò varia earundem ſtructura, & diſpoſitione ad ſe movendum. Ità dura mater impreſſum ſibi motum in generationis primordiis, ratione peculiaris ſuarum fibrarum ſtructuræ, fibris cordis non multum diſſimilis; ut nuper publicè demonſtravit amicus noſter Dominus Pacchionus, atque Villiſij, & Maivv de iiſdem fibris opinionem illuſtravit; ex contactu liquidorum per eam, vel pone eam circulantium, mirum in modum auget, multiplicat, ac rara circulatione, & æquilibrio, tenſioneque quam cum ſuis habet propaginibus, perpetuat.

Theſim hanc de motu meningis innato, & à primordiis impreſſo plurimi difficulter capiunt, eo quia credunt, ut vulgare docet axioma, quicquid movetur ab alio ſemper moveri. Quod quidem principium licet verum ſit, non eſt tamen rigoroſè applicandum ad res cunctas, non adhibitis debitis cautionibus in philoſophando valde neceſſariis. Nam ſi conſideres naturam motus in rebus creatis, conſtat certè alias impulſu aliarum ità moveri, ut origine, & ſucceſſione motus conſiderata, fateamur neceſſe eſt moveri ſingulos impulſu generali cauſæ alicujus primo-primæ, & univerſalis, ſive illa ſit æther juxta Carteſianos, ſive alia cauſa, ut alij opinantur Philoſophi; & in hoc caſu quicquid movetur ab alio moveri facile concederem. Sed quoniam præter Motorem hujuſmodi generalem, ſingulis rebus à primordiis mundi inditus eſt à Summo Opifice motus proprius, nullaque datur quies poſitiva in iiſdem; tunc ſingulæ quæque res juxta motus innati leges varios effectus abſolvunt ab univerſali Motore independentes. Innatum hujuſmodi motum ſingulis ineſſe corporibus, præter Carteſij auctoritatem, ex ſtatices principiis facilè didici: obſervatione enim, & experientia circa res ſtaticas facta, certò animadverti, corpus in motum poſitum, quantum ammittit de ſuo motu, tantum numero imprimere in illud in quod incurrit, ut videre eſt apud Borellum in aureo libro de vi Percuſſionis, Carteſium, Galileum, alioſque Recentiores; apud quos fusè de hoc diſputatur. Conſervatur autem hujuſmodi mo-

tus à ſingulis, donec ab Agente contrario non deſtruatur, & poſt deſtructionem, novæ formæ novorum corporum oriantur. Et ſanè ſi alicubi, in hac motus materia præ cæteris, ob dictorum ignorationem ſæpe cauſam prò effectu ſumimus, & effectum prò cauſa. Plura ſunt in rerum natura quorum effectus ſunt certi & evidentes, licet genuinam cauſam ignoremus. Sæpe motum videmus, & cauſam moventem non cognoſcimus. Quis motum in planetis, & ſyderibus negaverit, quis negaverit effectus ab illorum motu pendentes, nemo certe? & tamen nemo hactenus cauſam illorum moventem cognovit: quod ſi veneris ad motum impreſſum ſingulis, in primordiis mundi, ſoluta ſtatim eſt lis; motuſque cauſa reddita ſtatim manifeſta.

His de motu præmiſſis in genere, ad motum meningis in ſpecie deſcendendum. Et quidem ab obſervatione facta circa morbos capitis, & vulnera meningum, nervorum, ac membranarum, nec non factis experimentis in vivis animalibus circa eaſdem partes, clarè deduco meninges cum univerſa earum propagatione per nervos, membranas, & viſcera, eſſe quid tenſum, valdè ſenſibile, ad oſcillationem promptiſſimum, verbo dicam elaſticum; cujus elaſticæ virtutis cauſa dura meninx leviter tacta à qualibet cauſa ingenter movetur, criſpatur, impreſſumque motum in infinitum adauget, ac perpetuat. Sed inquies quis hunc motum in ea immediatè excitat? aër ne circumfuſus reſpiratione tractus? ſpiritus ne per nervos ad eam recurrentes tranſmiſſi? an potius ſanguis arteriarum pulſatione per eam diſcurrens? Aut denique reflexio motus à partibus membranoſis ad cerebrum; cujus æquilibrati reflexivi à partibus dictis ad caput, & ſucceſſivi à capite ad partes motus cauſâ, dura meninx veluti vividiſſimus corporis elater perpetuo oſcillet, & moveatur; ſuaque oſcillatione liquidorum omnium ac ſolidorum motiones promovet ac dirigit: durante namque dolore acuto obſervamus in praxi, ſupprimi aliquando, quandoque verò retardari liquidorum ſecretiones, doloreque ſoluto relaxari eaſdem & ſolvi: Quænam igitur ex his cauſis innatum meningis elaterem perpetuò excitet ac promoveat; utrum una tantum ex illis, an verò ſingulæ ſimul, in libertate tua pono ut judices. Quod ad me attinet à præfato æquilibrio motus ſolidorum ſucceſſivi, & reflexivi, perpetuam meningis ad motum promptitudinem pendere, apertè quamprimum demonſtrabo, lucique publicæ conſignabitur. Sunt qui nervos à quinto pari prodeuntes, & in meningem duram ſeſe diſtribuentes obſervarunt, ut narrat in ſua anatome eruditiſſimus Muninks, & alij; eos ipſe diu licet quæſiverim, nondum tamen invenire potui; & propterea non audeo cauſam motus meningæi in iiſdem ſtatuere, niſi certior ac ſolidior experientia me melius erudierit: multo magis quod capere vix poſſim, meningem duram quæ nervorum omnium ſyſtema inveſtit, motuſque oſcillationes imprimit in

ſingulis, ipſa deinde parvulo nervo ſua ipſius veſtito ſubſtantia indigeat ad ſe movendum, motumque diu perpetuandum.

Quod ſi quis dixerit aërem reſpiratione tractum, aliquid tribuere ad motum meningis, ut olim ſubindicavit Galenus lib. *de reſpirationis utilitate* cap. 5. circa finem; & lib. de Dogmatibus Hipp. & Platonis; benè ne, an malè dixerit, tu judices Vir clariſſime. Quanta ſit poteſtas, atque vis aëris ad liquidorum motus in reſpiratione promovendos, fusè probavi in tractatu *de Statice aëris & liquidorum ad uſum reſpirationis*, & evidentiſſimè ex ſequenti experimento pluries à me facto publicè, ac privatim cum amicis, deducitur. Sume canem moloſſum, & more conſueto ad tabulam liga; tunc in gutture foramen diligenti ſectione excita; ſectioniſque foramini cannulam applica, ita fabrefactam, ut aër motu labiorum ad libitum inſufflari poſſit in pulmones. Deinde ſcindenti cultro coſtas omnes cum ſuis muſculis per longum ſeca, ac adinvicem ſepara, ut pectus ope ipſorum moveri amplius non poſſit. His ita accommodatis, aërem per intervalla per cannulam inſufflato, & videbis quouſque aërem immittis canem commodè vivere, atque ne minimum ejulare, nec moveri violenter; ſed ſtatim ac privatur hujuſmodi aeris artificiali, per cannulam inflatione, ſtatim corripi motibus convulſivis per totum, difficillima, ac penè ſuffocante reſpiratione, & mille gravibus accidentibus, quæ ſingula momento ferè quieſcunt aere per cannulam in pulmones iterum inſufflato. Canis ita affectus per duas vivit horas, ac victurus per plures, niſi experimenti tædium à longiori obſervatione nos removeret. Quod ſi vis aëris in promovendo liquidorum per pulmones motu tanta poteſt, ac efficit; cur ſuſpicari non poſſumus, eundem ad meningis motum aliquid etiam conferre, ſive id elaſtica vi faciat, ſive alia nobis occulta mechanice? cum quotidie obſervemus caput prò diverſitate climatum, atque aërum diverſæ naturæ, ideſt diverſi ponderis & elateris varie affici, & modo ad morbos diſponi, modo ad deperditam revocari ſanitatem.

Sed cum ipſe multum tribuam innato elateri meningum ad ſe movendum promptiſſimè motuſque inpreſſos in ingens multiplicandos, ac perpetuandos; nolim quis credat à me gratis id aſſeri, & ſine ullo fundamento; nam ſi deeſſent rationes ad id probandum, ſola experimenta & effectus circa meningem obſervati cogerent nos ad credendum, talibus in partibus ob peculiarem ipſarum compagem vim ineſſe elaſticam & ingentem promptitudinem ad oſcillandum. Et ſane cur hujuſmodi vim negare debeam ſolidis noſtris, ſi clarè obſervatur in aliis rerum naturalium ſolidis. Recentiores penè omnes vim elaſticam concedunt ſpiritibus, aliiſque liquidis corporis animati: quod ſi rei fluidæ, evanidæ & ex partibus inter ſe contiguis conflatæ eam tribuunt; cur ſolidis fibrarum particulis mirè

inter ſe contextis, ac continuis, maximeque reſiſtentibus non eſt etiam tribuenda? Porrò quid obſtat, quod ſolida noſtri corporis proprio ſive innato, atque etiam majori momento motus, quam non eſt momentum liquidorum, & moveant ſeipſa, & moveant quoque fluida ad contactum eorum currentia? atque ab his nil aliud acquirant, quam exiguum ad incipiendas motiones impulſum; qui quidem impulſus à fluidis excitatus in ſolida licet exiguus ſit, in his tamen ob rationes ſupradictas innati elateris, & miræ continuitatis ac reſiſtentiæ ſuarum particularum creſcit ac penè incredibiliter multiplicatur; ut in 1. *libro de Fibra Motrice*, ratione, & experimentis demonſtravimus, & de ſanguine per arterias meningum diſcurrente ſuſpicari certò poſſe prædiximus. Quid facit movere cor ranæ æſtivo tempore in fruſtula ſectum, per mediam ferè horam. Quid lacertæ caudam; quid exenteratam viperam? & alia id generis infinita, niſi ad elaſticam ſuarum fibrarum oſcillationem recurras? Rana exenterata, & omnibus extractis viſceribus, ac ipſo corde avulſo movetur, ſaltat, & etiam natat; unde tanta motus energia, niſi ad vim fibræ refugias; quæ de vi ſpirituum elaſtica dicuntur, gratis dicuntur. Quod facit, ut enſis incurvatus, aliaque ſolida, & elaſtica corpora vi preſſa, & incurvata in priſtinum ſponte ſua reſtituantur; idem facit ut fibræ preſſæ, ac externo impulſu oſcillantes, preſſione ceſſante priorem figuram acquirant; quem reſtitutionis actum, vim elaſticam nuncupamus.

Ab effectibus, & obſervatione accidentium in morbis nervorum, & membranarum facta deduco, ut ſupra monebam magnam eſſe hiſce in partibus vim ad oſcillandum ſive innatam elaſticen, de qua fusè diſſerui lib. 1. *de Fibra Motrice*, nec non de experimentis circa meningem cerebri, ac ſpinalis medullæ à me peractis. Unde vis illa incredibilis in maniacis, ſi hujuſmodi innatam vim ad oſcillandum negaveris? Rana corde, & viſceribus extractis vivit, movetur, ſaltat; vis igitur meningum cerebri, & ſpinalis medullæ multo potentior eſt vi cordis: hoc in caſu nullus ſanguis ad cerebrum currit, nulli ſpiritus inde gignuntur; & tamen rana vivit, movetur, & ſaltat: quod quidem non ab imaginaria ſpirituum inſitorum virtute pendet, ſed à conſueta & innata fibrarum oſcillatione. Ab affectione morboſa alicujus partis ſatis clarè deduco, quis ejuſdem ſit uſus, ſtructura, & energia motus cum ſana eſt. Vis igitur, atque poteſtas motus meningum, multò ſuperior, ac potentior eſt, vi & energia motus cordis; quod certè præter antedictas obſervationes animi pathemata ſatis apertè probant: iis namque vigentibus, quantumvis pulſus, reſpiratio, ac omnes penè corporis functiones mutentur, unicuique ſatis compertum eſt: animi autem affectio per meninges à cerebro in inferiora propagatur.

Neque ſolum hæc ingens vis ac poteſtas meningum in cerebro tantum circumſcribitur, ſed latè propagatur per ſpinalem medullam, & ſingulas

membranas partium, ab ejus, aut nervorum meninge propagatas: quod ſequenti experimento apertè declaratur. Canis ad tabulam ligati denudabis cultro vertebras dorſi, unam earum perforabis terebra donec perveneris ad ſpinalem medullam: tunc punge ipſam, irrita, ac affice acu, vel acribus liquoribus ſiringatione injectis, & videbis animal ſtatim tremere, convelli, concuti per totum, & præſertim in partibus reſpondentibus ſpinæ è directo affectæ. Si verò poſt hæc irritantia experimenta, & indè natas ſpaſmodicas affectiones, oleum, aut aliud quid pingue ſiringando injicias in cavitatem ſpinalis medullæ per foramen terebratione factum; confeſtim obſervabis idem animal concidere, relaxari, ac torpere, imò ferè paralyticum evadere, potiſſimum illis in partibus, quæ meningi ſpinalis medullæ oleo relaxatæ è directo ponuntur: en quomodo ex relaxatione aut irritatione minimæ partis meningis ſpinalis medullæ gravia, atque lethalia oriuntur accidentia, quæ ſolidis magis, quam ſpiritibus animalibus originem ſuam debent. Cum igitur tot, tantæque reſiſtentiæ ſuperandæ ſint duræ meningi, & ſuperandæ in ſolidis, & in fluidis, quales non ſunt ab ipſo corde ſuperandæ, cujus vires circa impellendum fluidum tantummodò occupantur; uti ex ſyſtemate noſtro eluceſcit; certè vim meningum, & cerebri ſupra totum corpus majorem eſſe viribus, & poteſtate cordis prò certo ſupponimus.

Habes optime Hecquet, quid ipſe ſentiam de vi, & poteſtate ſolidorum ex legibus elateris, & motus inſiti quibuſcumque corporibus à primordiis mundi, & generationis ſingularum. Vim elaſticam in corporibus nemo ſanæ mentis negaverit; ſed cur corpora vim elaſticam exerceant, cur fibræ ad elaſtices leges motus ſuos perpetuant; id mecum philoſophari non deſinant medici veſtri, mihi opem ferendo conſilio, obſervatione, experiundi patientia, & judicij acumine; non verò altercandi, atque contendendi pravo ac maleſano more; quo non augentur, ſed decreſcunt ſcientiarum vires. Altiora petenda ſunt nobis; æquilibrium ſolidorum, & fluidorum inquirendum eſt in morbis, ut inde certæ ac ſtabiles indicationes curativæ deducantur.

Quæ ad me ſcribis circa morbos meſſenterij, & apparatum primarum viarum ad morbos progignendos; tractata jam ſunt à me peculiari diſſertatione, operibus noſtris, quæ nunc recuduntur Lugduni à Domino Aniſſonio de re litteraria optimè merito, adjuncta; in qua quicquid hac de re petis, facilè percipies. Quod ad me attinet, magni facio medicos qui meſſenterij ſtatum, naturam, apparatum ante morborum curationem examinant ac ſeriò perpendunt; Qui hoc benè perpenderit, ò quàm benè curaverit? Sapienti pauca.

Feſtinanter ad te ſcribo, & accepta epiſtola tua ſtatim reſpondeo: Plura tamen ſcriberem, ſed occupationes praxeos permoleſtæ impediunt ne id faciam: Singulorum ægrorum, qui ſe meæ curæ committunt hiſtoriam

quotidie

quotidie ac patientia penè incredibili deſcribo ; ut juxta promiſſa à me facta ex hiſce hiſtoriis , & notationibus naturæ morborum, ſtabilis ac certa eorundem diagnoſis , prognoſis atque curatio ſtabiliatur. Vale Vir optimè , & me tibi perpetuò addictiſſimum crede. Romæ Kalendis Auguſti 1703.

CAPUT VI.

De Æquilibrio Solidorum cum ſolidis , Solidorum cum liquidis , & liquidorum inter ſe , hujuſque Æquilibrij vi , poteſtate , uſu , & cognitione , Medicis ſummopere neceſſaria , ad benè medendum.

TOtum ferè præcedens caput conſumpſimus in perquirenda , ſcrutandaque potentia , & vi duorum Principum corporis animati mobilium , ſcilicet duræ matris , & cordis ; nec non in ſuorum motuum per omnes partes propagatione detegenda. Præſens verò ad examinandum cognoſcendumque æquilibrium ſolida inter , & ſolida tam homogenea, quam etherogenea , interque ſolida , & liquida , ac demùm inter liquida & liquida dirigemus omnino atque impendemus. Nec à nobis in hac materia æquilibrium juxta ejus ſtrictiores leges , utque a Mechanicis ; atque Hydraulicis ſumitur , accipietur ; At æquilibrium dicemus proportionem quamdam inter motum duræ matris , & motum cordis , inter motum oſcillationis villorum , ſeu ſolidorum membranoſorum unius partis cùm ſolidis membranoſis alterius ; inter motum ſucceſſivum ; ſive oſcillatorium villorum membranoſorum cùm motu villorum carnoſorum ; Inter fibras perpetuò ſe contrahentes ; & inter fluida ad contactum fibrarum currentia ; Denique inter fluida , & fluida tum homogenea , tum etherogenea per diverſos canales , variiſque motus inclinationibus decurrentia : In quibus omnibus vitale noſtrum eſſe , nec non temperamentorum , complexionumque diverſitas , & naturarum varietas conſiſtit : major enim morborum pars , eorumque frequentior cauſa oritur à mutata , ſive variè affecta fluidorum , ſolidorumque , quæ ſe invicem impellunt, & impelluntur proportione , ut habebimus inferius.

Neminem latet ; quod ſicuti cor , & ſanguis cum omnibus partibus proportionata ſunt : ita quoque , ipſa vaſa ſanguinea ad cor , & ad ſanguinem proportionata eſſe debere à nemine negatur ; Ideoque cum certa ſit proportio ; ſive æquilibrium inter cor , quod impellit , fluidumque , quod

impellitur, & vaſa, quæ fluidum portant; ſi mutetur hoc æquilibrium, itaut majori, ac frequentiori impetu cor impellat, qnam ferre poſſit liquidi moles, fluiditas, & reſiſtentia, vel ipſorum vaſorum diameter, reſiſtentia, figura, & longitudo ſuſtineant; maxima ſtatim orietur in functionibus animati corporis turbatio, morbiſque quam plurimis occaſio invadendi concedetur.

Certa hæc inter cor, ſanguinem, & vaſa proportio; ad detegendas quoque ſolida inter, & ſolida, interque ſolida, & liquida, ac inter liquida, & liquida proportiones magno nobis eſſe poterit adiumento, & ſicuti tota circulationis vis atque natura in debita proportione motus, & reſiſtentiæ inter cor & ſanguinem, & vaſa reſidet. Ita quoque noſtrarum omnium operationum animalium, vitalium, & naturalium eſſentia in æqua conſiſtere debet proportione motus, & reſiſtentiæ inter duram matrem, & cor (quæ duo ſunt primaria ſolidorum, & liquidorum omnium Mobilia) inter ſolida carnoſa, & membranoſa; inter hæc duo ſolida, quæ continuò oſcillant, ac veluti ſyſtolizant; & inter liquida, quæ currunt ad contactum, & à ſolidis propelluntur; ac demum inter liquida per varia canalium genera diſcurrentia. Naturalis, ac debitæ inter has omnes partes proportionis Idea nobis eſſe poterit ſani Hominis corpus, in quo utpotè ſano animales operationes vitalibus, vitales naturalibus ritè, rectéque reſpondent, ſingulæque ſingulis harmonicè concurrentes, & omnes penitus à proportione motus, & reſiſtentiæ ſolida inter, & liquida dependentes (pro animali operatione, non actus intellectus, ſed cerebri functiones organicas, ſenſus ſcilicet, & motus intelligo) perfectam corporis ſanitatem conſtituunt. Ergo mutatæ, & præternaturalis hujuſmodi proportionis ideam ſatis ſuperque morboſum corpus oſtendet. Quoniam verò in præfatione, & animadverſionibus diximus, ad benè percipiendum alicujus partis uſum, ſtructuram, & effectus, optimam eſſe methodum, certumque conſilium, eamdem morbo affectam conſiderare. Sic etiam ad cognoſcendam mutatam inter ſolida;& ſolida;interque ſolida,& fluida,nec non fluida inter,& fluida proportionem, cum hæc omnia in morboſo ſtatu ſunt, tunc conſiderare conferet, nam tunc ideam recti, quæ in ſtatu ſalubri eſt capiemus.

Ut tamen à duobus primis mobilibus, corde ſcilicet, & dura Matre incipiamus: indubitabile planè, ac certum eſt; quod à mutua cordis cum cerebro conſenſione tota ſenſus, motuſque ratio dependeat; cor enim ſanguinem ad cerebrum, cerebrum verò fluidum nerveum ad cordis motum perenni rivo deſtillant: Utque ſanguis à corde ad cerebrum, & à cerebro ad cor fluidum nerveum cum æquilibrio impellantur; tanto ferè impetu cor ſurſum illum expellere debet; quanto deorſum dura mater fluidum nerveum impellit (habita tamen intima, & naturali, tum fluidorum, tùm primorum hujuſmodi mobilium debita proportione uniuſcujuſ-

que ad ſe ipſum) quod ſi cordis vigor, & impetus major ſit reſiſtentia Meningum talem in ſeſe impetum excipientium; ſtatim oritur in capite turbatio, & confuſio, tam in curſu liquidorum per ipſum prætereuntium, quam in elatere, & Tono duræ Matris, quo ipſa deorſum fluidum nerveum partes in omnes effundit, atque propellit. Hac de cauſa ſæpe contingit in praxi ut homines, qui caput parvum, vel debilem meningum ſortiti ſunt à natura tonum licet reliquo corpore fortes, Athletici vegeti, florideque vivant, naturaliter tamen obnoxij ſunt catharris, coryzæ, doloribus, affectibuſque capitis, ſurditati, ſimilibuſque morbis. Et quoniam à naturali dictarum partium improportione pendent, quantacumque ſæpe adhibentur remedia rarò proficiunt, imò magis lædunt, quemadmodum duobus ab hinc annis nos, & amicus noſter D. Matthæus Pallilius experti ſumus in Fabro Ferrario, qui ægrotabat prope Templum S. Mariæ Ægyptiacæ nationis Syrochaldæorum, & Armenorum, quo loci fuiſſe olim templum Fortunæ Virilis, vel Baſilicam Caij, & Lucij Antiquitatis ſcrutatores exiſtimant. Faber iſte, habita ratione magnæ, ac ferè Athleticæ molis corporis, parvum caput obtinuit, & licèt ſobriè viveret, vitaleſque atque naturales functiones commodè obiret capitis tamen debilitate, catharris oculorum affectione, levi ſurditate ferè perpetuò laborabat. Superveniente demum catharro ſuffocante, cum inflammatoria pulmonum affectione periit. Cadavere aperto, cerebrum, ac præ cæteris meninges omninò flaccidas invenimus, ut vix ob laxitatem reſecari poſſent, reliqua verò in ſtatu ſalubri. A meningum nativa debilitate præfatos morbos originem habuiſſe crediderim.

In hujuſmodi caſibus, quoniam cordis motus duræ matris reſiſtentiam ſuperat, inde fit, ut fluida, quæ ab ipſa æquali motu verſus cor repelli debent, non æquali ſed longè minori repellantur, quamobrem cum eidem in refluxu ad partes faciendo ſubordinata non ſint, dicta liquida, hinc, illinc, & quò non debent, excurrunt, celeritate improportionata partibus, circùm quas pererrant, & in forma catharri, coryzæ, vel alterius morbi foras ſecernuntur. Hac de cauſa fatui, ſtolidæque mentis homines, morbis frequenter gravibus laborare, & ferè ſemper ægram vitam traducere obſervantur: etenim cum duræ matris tonum, & elaterem natura debilem nimis habeant, & relaxatum, facilè cor aſſiduis preſſionibus duræ matris, & ipſiuſmet cerebri reſiſtentiam excedit; undè, & depravata fluidi nervei fit ſeparatio, & incongruus ejuſdem per omnes partes impulſus. Et ſicuti à duræ matris læſione, punctura, aut irritatione oriuntur vomitus, aut motus convulſivi in viſceribus, & membris, eo quod illius ſpaſmi inferioribus partibus eidem ſubordinatis, ſtatim communicantur; ſic ab ejuſdem flacciditate, & relaxatione, ſequitur, ut partibus inferioribus, eique ſubordinatis ſimilia quoque flacciditatis, relaxationiſque damna contingant, quibus mutata inter fluidorum curſum, &

ſolidorum preſſionem proportione, ſive æquilibrio pluribus morbis occaſio præbeatur.

Hic tamen animadvertendum capitis magnitudinem, vel parvitatem non à vultus magnitudine colligi debere; multi namque homines prægrandem faciem habere ſolent, parvum vero caput; ſed ab ipſius capitis circumferentia, & mole, quæ à magna fronte incipit, ſuprà verticem tendit, & in occipite deſinit. A capitis igitur parvitate, duræ pariter matris parvitas arguetur; & conſequenter ejus improportio, ac debilitas in reſiſtendo motibus cordis, eadem longe majoribus viribus præditi, majoriſque reſiſtentiæ. Porrò quoad motus, qui in cerebro, vel à ſenſibus, vel à mente cogitante imprimuntur, ſciendum eſt, cerebrum tot determinatè motibus recipiundis capax eſſe, & non amplius: Et prò varia capitis magnitudine, varia in hominibus capacitas naſcitur ad motus copioſiores, vel pauciores recipiendos. Quare ſi plures motus in ipſum venerint, quam capax illud ſit, animus confuſe ſenſuum impreſſiones percipiet, & confusè pariter de rebus judicabit.

At ſi contingat, ut naturaliter dura mater forti textura ſit predita; ejuſque fibræ nimium intentæ criſpatæque, tunc illius motus cordis motibus vehementiores erunt, iiſdemque magis reſiſtentes, qua ratione mutato inter hæc duo mobilia æquilibrio, & proportione, certè cor reſiſtentia debilius, vehementioribus duræ matris preſſionibus cedet; ſanguiniſque in gyrum expreſſio meningum preſſionibus magis, quam oſcillationi villorum cordis ſubordinata erit. Homines, qui tam fortem duram matrem à natura ſortiuntur acutos plurimum ſenſus habere ſolent; ſicco plerumque capite, ac velociſſima cogitatione ſunt præditi, nec nimium ſomnolenti, & ob quamcumque mentis agitationem, levemque affectum mille pulſus turbationibus ſubjacent, & exindè inordinatæ liquidorum ſeparationes, atque expreſſiones in inferioribus partibus enaſcuntur.

Hac de cauſa videmus in acutis affectibus, quando nimium criſpatur nimiumque oſcillat dura meninx, oriri vigilias continuas, & pertinaces, quæ ferè ſemper parvos depreſſoſque pulſus producunt, à ſuperata cordis reſiſtentia pendentes: talibuſque vigiliis frequenter ſupervenit delirium ac delirio lethargus: Neque mirum nam quoties in delirium vigiliæ deſinunt, fortiſſimum eſſe elaterem indicant, fortemque criſpaturam in dura matre, quæ hujuſmodi de cauſa, reſiſtentiam liquidorum pone ipſam circulantium ſuperando, eorumdem curſum per cerebrum, perque propriam ſubſtantiam paulatim retardat, & impedit, ac proinde viam ſternit inflammatorio meningum affectui, in quo delirii vis atque natura conſiſtit. Et ſi creſcent duræ matris reſiſtentiæ, ob ſuppoſitas vehementes oſcillationes, ſupra reſiſtentiam cordis ſe moventis, & ſupra liquida per cerebrum circulantia, tunc impedietur magis liquidorum circulus deli-

tiumque deſinet in coma, & lethargum.

Hoc rerum ordine, per morborum obſervationes, perque facta, & facienda in animalibus vivis experimenta, proportionem motus, & æquilibrium, nec non reſiſtentiam inter duram matrem, & cor detegemus omninò, atque illuſtrabimus. Eademque pariter methodo, ſolida ſubalterna, & duobus primis mobilibus ſubordinata, tractabimus; Reſiſtentiam, & æquilibrium inter ſolida membranoſa, & membranoſa, inter membranoſa, & carnoſa; Interque hæc ipſa & liquida, ad eorum contactum circulantia explorare quoque curabimus: noſtra quippe ſententia eſt, impetum, & reſiſtentiam ſolidorum membranoſorum impetum, & reſiſtentiam ſolidorum carnoſorum ſupra modum ſuperare, atque excedere; Et hoc, præ cæteris, perſuadet nobis obſervatio practica, & infallibilis. Ea eſt, quod poſt graves, atque profuſas ſanguinis hemorrhagias, ſive ex naribus, ſive ex aliis corporis partibus, convulſiones, ſeu motus convulſivi cæteris aliis accidentibus citius apparent; de quo etiam ab Hippocrate in ſuis perſæpe operibus ſermo fit. Quicumque periculum velit de hoc facere; animalis venam aperiat, ut ſanguis libere per eam poſſit effluere; Quando ſanguis magna in copia effuſus eſt, ſtatim incipiunt convulſiones, & quo magis ejuſdem creſcit effuſio, creſcunt pariter convulſiones, quæ circa vitæ finem ſunt vehementiſſimæ, prout cum Amicis obſervavimus, Hujus phænomeni ratio eſt; quod ſolidum membranoſum, & ſucceſſivè omnium ſolidorum membranoſorum origo & fons dura mater; cum ſanguis ad contactum fibræ carneæ diſcurrit, duas tunc debent ſuperare reſiſtentias, eas nempè fibræ carneæ, & alias ſanguinis ad contactum currentis; qua de cauſa ſolidorum membranoſorum vehemens vividuſque ut ſuperius probavimus motus à duplici hac reſiſtentia æquilibratur: cum vero ob largam ſanguinis effuſionem ſolido muſculari deficit preſſio, & elater, qui ei miniſtrabatur à ſanguine circulante ad contactum; prout faciunt moleculæ, ſive parvuli cunei aquæ, qua magnus funis imbutus, & ſaturatus, vigorem ab illa acquirit, & reſiſtentiam, ad ſuperandam quamlibet potentiam quieſcentem; Tunc ſolidum membranoſum, fortiſſimo elatere à natura donatum, ſolidi carnei reſiſtentiam omnem exuperat, motuſque in illo irregulares ac vehementes, quos convulſivos dicimus excitat, ſuoque ſub imperio, & poteſtate ponit tunc motus omnes, ſolidorum æque ac fluidorum. Et hinc fere contingit ut graciles homines, raramque ſanguinis texturam ſortiti, levem ob cauſam in febribus, aliiſque morbis convulſiones, & convulſivos motus patiantur. Ex hiſce experimentis colligi poteſt, quidnam internos dolores, & convulſiones in variis morbis, motuſque viſcerum convulſivos producat, nec non qua ratione poſt motus vehementes corporis, ac inſolitos; & poſt immoderatam venerem convulſiones ſuccedant, & quare frequenter dolores capitis diuturni deſinant in tremores perpetuos partium, aut in con-

vulſiones; Quæ quoniam in mutato æquilibrio motus, & reſiſtentiæ inter duo ſolida ſupradicta conſiſtunt: puto non bene diſſerere Medicos, qui acidum fibras pungens, ac vellicans, convulſionum cauſam accuſant, & extollunt. Ægri enim, qui convelluntur, ne minimam quidem convulſo in membro puncturam poſt convulſiones, vel ante ſentiunt: ſed tantùm involuntarias motiones partium, quas laſſitudo magna, ac debilitas præcedere, & ſequi frequenter ſolet.

Cum in capitibus, quæ præmittuntur, dixerimus; duram, & piam matrem duas eſſe partes primas ex quibus ſuam ducunt originem membranæ omnes, & à membranis viſcera, glandulæ, vaſa, omniaque ſolida, quæ carnoſa non ſunt; nec non motum oſcillatorium, ſive ſyſtalticum duræ matris, jure conſenſus, & continuationis partium membranoſarum, villis omnibus membranoſis ſeſe communicare; exinde veluti per Corollarium deduci poteſt, ſolida membranoſa, quo magis à dura matre, vel à majoribus nervorum plexibus diſtant, eo minus habere oſcillationis prædictæ: præcipuè ſi membrana major in alias membranas ſubalternas ad producenda vaſa, glandulas, veſiculas, &c. multiplicetur. Quare pro majori, vel minori eorum diſtantia à primo mobili, nempè à dura matre; diſtantia quoque à trium majorum plexuum nerveorum, cervicalis, cardiaci, & Meſſenterici; denique pro majori vel minori complicatione diviſioneque, quam ſolida membranoſa in partibus componendis patiuntur, qua de cauſa in ipſis debilitatur, ac deficit impreſſa oſcillatio, proportionem motus, & reſiſtentiæ membranoſa inter ſolida, hoc in capite demonſtrare ac inveſtigare arbitramur. Et ſicuti ſanguis quò magis à corde recedit, eo debilior redditur impetus ab eodem receptus, & hinc in vaſis capillaribus ſanguinis curſus penè inſenſibilis; Idem quoque de motu ſolidis membranoſis à dura matre eorum domina, & parte producente impreſſo poteſt judicium proferri.

Æquilibrio motus, & reſiſtentiæ inter ſolida homogenea ſcilicet inter villos membranoſos demonſtrato; æquilibrium poſtea inter etherogenea ſolida, nempè inter villos carnoſos, & membranoſos, explicabimus. Veritas eſt ſanè accepta apud omnes Medicos; ſanguinem ad muſculorum motum maxime concurrere. Præter elaterem; quem fibra carnea ob præcipuam ſuam ſtructuram ſibi proprium obtinuit, alius à ſanguine, ad ejus contactum currente ſuperadditur, prout infra in tractatu de morbis ſolidorum. Motum igitur, ac reſiſtentiam fibræ carneæ deducemus ab ejus tono, & particulari ſtructura, à motione ſanguinis, qui per ipſam excurrit, & à motu cordis, ipſum ſanguinem impellentis: ex quibus omnibus motibus colligemus demum proportionem, & æquilibrium, quod naturaliter inter villos carnoſos, & villos membranoſos conſiſtit, & viget; quo mutato, inter functiones viſcerum, atque partium, diſſidia, & morbi excitantur.

Sed ut magis conſtet hujus æquilibrij ſolida inter, & fluida veritas, & quod ſanguis ſummoperè concurrit ad motum muſculorum, inter cæteras obſervationes ſufficere poſſunt, quæ petuntur ab internis aneuriſmatibus. Obſervavi enim in iis qui laborant interno aneuriſmate ex ea parte in qua eſt aneuriſma, ſive ea pars cui arteria aneuriſmate laborans reſpondet ac proſpicit, frequenter formicatione, torpore, impotentia ad motum, ac demum paralyſi laborat: non alia de cauſa niſi ob impeditum liberum ſanguinis circuitum per eam, & denegata ea ſanguinis quantitate, quæ ex naturæ, & æquilibrij lege eidem deſtinata eſt. Ità nuper vidi in puella 22. annorum prope ædes Burgheſiorum ad ripam Tyberis in Campo martio hæc adamuſſim vera fuiſſe. Paſſa eſt per duos annos ingentem cordis palpitationem, vertigines, frequentes ſincopes, ſpirandi difficultates, inæqualitatem pulſus, & alia hujuſmodi, aneuriſma prope cor indicantia. Gravida evaſit, & abortivit 6. menſe. Poſt abortum correpta eſt morbo acuto pulmonum cum febre, tuſſi vehementiſſima, ortophnæa, & maximo pedum tumore potiſſimum pedis ſiniſtri. Creſcente morbo, & creſcentibus dictis ſymptomatis, circa ſextum diem derepente corripitur hemiplegia, ſive paralyſi totius medietatis ſiniſtræ partis corporis, & maximo tumore ædematoſo amborum pedum, creſcente tunc difficillima reſpiratione & tuſſi horrenda cum genis rubris, febre, &c. Prò modulo quo ſanguis per phlebotomiam minuebatur, ſanguinis impetus per remedia diluentia deprimebatur, & acuties pulmonum phlegmonica miteſcebat; & ita liberior circuitus reſtituebatur ſanguini: prò eodem modulo motus reſtituebatur paralyticæ parti, pedeſque detumeſcebant, & reliqua pariter miteſcebant accidentia, donec libertas motus paralyticis membris reſtituta omninò fuit; & de paralyſi, ac pedum tumore bene nunc ſe habet, ſed alia aneuriſmatis ſymptomata adhuc perdurant.

Ex hac obſervatione, & mille aliis id generis clare conſtat, quantum ſanguis conferat ad motum ſolidorum. Ex aliis contra quantum ſolida ad motum fluidorum, pro ſolidorum namque varia irritatione, ſiccitate, indignatione, vel contraria affectione; fluidorum curſus variè dirigitur, turbatur, minuitur, detinetur, &c. ut in doloribus præ cæteris obſervamus, ut infrà evidenter demonſtrabimus. Cauſidicus quinquagenarius, calculis obnoxius, intemperantiæ deditus, fætor oris veluti vitriolicus manifeſtè nares adſtantium feriens, per duos annos per intervalla gravi dolore circa lumbum dextrum vexatur, qui fiebat partim à calculis deſcendentibus, partim à ſalibus vitriolicis muſculos lumbares pungentibus: hypochondria erant mollia decumbit æger ad ædem S. Mariæ Montium ſuburram verſus: irritis plurimis remediis doloris cauſa præſcriptis, maloque creſcente incidit in fluxum ſanguinis nigri, vitriolici, fætidiſſimi; hunc fluxum dixi ipſe fuiſſe factum ob ſanguinem diuturnitate doloris & fibrarum ingentes criſpaturas dictis in partibus remoratum, & coactum,

atque adeo bonum fuiſſe ut exiret : nonnullæ libræ exiere , debitiſque remediis exhibitis ægrum ſanavi.

Alius æger ad forum Cæſaris dictatoris poſt Templum Pacis , & Fauſtinæ hoc tempore magna ex parte in hortos mutatum ; ſimili penè corripitur , per plures menſes durante , morbo : doloribus nempe crudeliſſimis circa dextrum lumbum , erat quoque melancholico hypochondriacus : irritis omnibus remediis , quæ præſcripſere Medici , obiit derepente : rogavi eos ut aperiatur cadaver. Aperto cadavere ſex circiter ſanguinis libræ inventæ ſunt circa muſculos lumbares , ſanguinis nempè nigri , fætidi , & inter muſculorum ſpatia partim extravaſati , partim concreti. Si huic ægro , uti ſuperiori , poſt dolores ſuperveniſſet ſanguinis fluxus per alvum , forſan ſanatus eſſet. Nam ut recte monet divinus Senex. *Dolorifica lumborum mala ſanguiflua.* Et in prognoſt. ait. *Dolores qui nullis cedunt remediis , deſinunt in ſuppurationes.* Etenim dolorifica fibrarum criſpatura fluidorum circulus impeditur , unde ſtagnante ſanguine alicubi , neceſſe eſt ut in pus vertatur.

Melancholici , ac hypochondriaci frequenter doloribus hinc inde vexantur : pendent illi à ſale acri ſcorbutico , rodente ; cave ne dederis calida remedia : nam morbum augebis. Juvant ſerum lactis , ſcabioſa , ſucci herbarum , deſtillata ex ſuccis herbarum , & lenia purgantia per intervalla præſcripta , ut in nonnullis obſervavi , & ſi ſuſpicio ſit gallicæ luis poterit dari ſerum lactis ſalſ. parill. maceratum , aut ebullitum.

Qui ſanguinem nigrum fætidum , concretum evacuant per alvum , ſi dextrum hypochondrium fuerit durum , tumidum , ac doloroſum , facies citrina , certò moriuntur. Ita obiit nuper æger in Campo martio prope ædes medicæas : Et alius propè forum Nervæ poſt Templum S. Hadriani. Si mollia ſint hypochondria , ſanari poterunt. Ego enim vidi urinas nigras , fætidas , ac penè ſanguineas , quæ adinſtar criſis ægrum liberant à morbis capitis. Ita ſanguis niger per alvi fluxum liberare poteſt à morbis meſſenterij præcipuè dolorificis , uti & lumborum.

Proportione motus , & reſiſtentiæ inter ſolida homogenea , & etherogenea adnotata , ad proportionem ſolidorum cum fluidis , & fluidorum inter ſe detegendam , exponendamque progrediemur. Quoniam verò ferè omnes Itali , & Angli , Aliique inſignes Doctores abundè hoc ſæculo de fluidorum vitalium motu , & legibus ſcripſerunt , de circulatione ejuſdemque effectibus tractantes , paucis nos proportionem , & æquilibrium inter liquida explebimus quando multis non eſt opus. Sed ſubnectamus obiter nonnulla poſtulata atque corollaria ad præſentem materiam pertinentia.

COROL

COROLLARIA,

Et Poſtulata.

I.

PLeuritides ſiccæ, Aſthmata ſicca, hydropes ſicci, ſolidorum vitio magis, quàm fluidorum oriuntur: vitio inquam ſolidi irritati, criſpati, intenti. Et licèt ſolidum progreſſu temporis in conſenſionem trahat fluidum; in curatione tamen ſemper major habenda ratio ſolidi, quàm fluidi. Tonus fluidorum ſemel amiſſus, facilè reſtituitur; ſolidorum verò difficulter, vel raro.

I I.

Ad ſanguinem in omnes partes ritè diſtribuendum, uterque cordis ventriculus, tum ſinus capacitate, tum pulſus rythmo inter ſe convenire debent: vaſorum quoque omnium ad ventriculos cordis mutua analogia, & exacta commenſuratio eſt; Et ſanguis omni ſyſtole ejectus Aortæ ramis omnibus proportionatur, quare ſi aliqua de cauſa, ſanguinis curſus alicubi impediatur, neceſſe eſt, ut locum quærat, & vim faciat ſanguis ſuccedens in partes vicinas, aut remotas; ſed quoniam ſanguis toti corpori juſta menſura proportionatus eſt, & ſingulis partibus debita proportione deſtinatus, ab iis major copia propter ſpatij, & reſiſtentiæ defectum excipi non poteſt. Quare neceſſe eſt, ut mole, moraque indebita retentus in ſolidis, ipſorum tonum lædat, enervet, variiſque morbis producendis occaſionem præbeat. Ita qui nimium ſanguinei ſunt, & facie rubicundi, in convulſivos morbos ætatis progreſſu incidunt. Hinc quoque plurium aliorum morborum origo. Mulieres nimium ſanguineæ, calidæ, & rubicundæ doloribus uteri atrociſſimis circa tempus menſtruationis, vel quolibet alio tempore ob dictam cauſam quatiuntur. Qui ſanguine nimium turgent vel naturaliter, vel copioſo victu, convulſionibus primò, paulatim corripiuntur torpore partium, denique apoplexia, vel capitis gravitate. Contra quibus ſanguis nimium deficit vel hæmorrhagia copioſa, vel aliis inanitionibus, pariter convelluntur. En quomodo debita eſſe debet liquidi ad ſolidum proportio tum in quantitate, tum in motu; quod ſi exceſſerit, convulſiones, aliique nervorum capitiſque morbi orientur.

I I I.

Sicuti ſanguis modo ſupradicto proportionatus eſt cordi, vaſis omnibus, & partibus ſingulis. Et contra cor, vaſa, & partes ad ſanguinem. Ita fluidum nerveum proportionatum eſt duræ matri, nervis, & partibus;

Et contra partes, nervi, & dura mater fluido nerveo. Qua proportione mutata, varij in hominibus defectus circa ſenſum, ac motum oriuntur, prout infra dicemus.

I V.

Quando ſolidum alicubi ſuperat reſiſtentiam fluidi nimia criſpatura, ſiccitate, irritatione, ac tenſione; Si fortia dederis Diuretica, purgantia, aut Diaphoretica, quo vehementiora hæc erunt, eò magis creſcet irritatio, criſpatura, tenſio &c. in ſolidis, & magis magiſque impedietur fluidorum curſus per partes. Hac de cauſa ex abuſu purgantium in hydrope ſicco, creſcit magis pedum, ventriſque tumor. Ob eandem Aſthma ſiccum deſinit in hydropem pectoris. Sicca Pleuritis in inflammatoriam totius pulmonis affectionem. In animi pathematis, affectibuſque hyſtericis, & convulſivis urinæ albæ eos antecedunt, & conſequuntur. In febribus lymphaticis, meſſentericis, ex infarctu cacochiliæ in meſſenterio ortis, & ob id nimium irritato ſolidorum meſſentericorum elatere, ſi teſtaceis, & china chinæ nimium, & intempeſtivè, ac imprudenter abutaris, ut ſæpè vidi apud imperitos Medicos, morbos capitis, parotides, lethales viſcerum inflammationes expectato. Per Analogiam de aliis morbis, & morborum ſucceſſionibus diſcurrito.

V.

Morbi partium in ſubſtantia, & compage ſimilium mutantur adinvicem: glandularum in glandulas, membranarum in membranas, & ſic deinceps.

VI.

Quoniam mutua eſt ſolidum inter, & fluidum circa motum, & reſiſtentiam communicatio: laxata compage fluidorum, laxatur per conſenſum illa ſolidorum. Intenta contra, intenditur, & illa. Ideo laxata ſanguinis compage per ſanguinis miſſionem in Aſthmate flatulento, ceſſat Aſthma, quoniam ſucceſſivè laxantur intentæ fibræ in quibus vis, & Anima morbi erat. Per ſanguinis quoque miſſionem eadem ratione curſus fluidorum, & libertas oſcillationis ſolidorum frequenter reſtituitur.

V I I.

Qua mechanice ſolidum irritatum in dolore dentium ſuperat reſiſtentiam fluidi, tumoremque maxillarum producit, eadem in internis viſceribus dolorificæ affectionis vi, & elatere ſolidorum vitiato turbatoque, fluidorum curſus variè intercipiuntur, & perturbantur. Et ſicuti fruſtra adhibentur remedia ad ſolvendum Genarum tumorem, & in libertatem ponenda liquida intercepta, niſi curatio tota ad ſolidum dirigatur, in quo morbi vis, & poteſtas reſidet: Ita in internis morbis fruſtra laboras fluidis exaltandis, ſolvendiſque per volatilia medicamenta, niſi mentem habeas ad ſolidum, quod morboſum eſt, quodque fluidum trahit in conſenſum. In hydrope ſicco ventris quo magis purgaveris, vel copioſa

dederis diuretica ; eo magis tumores pedum , & abdominis creſcere obſervabis. Laxandum prius eſt ſolidum nimium criſpatum , deinde remedia danda ſunt. Ideo ſæpe hydropes ſicci circa finem hydropes humidos poſt ſe trahunt.

VIII.

Medicamenta purgantia , diuretica , & aperientia nimium acria , quæ reſerandis viſcerum vaſis præſcribuntur , ſi morbus à ſolidis , non à fluidis cæperit , non reſerant vias , ſed magis intercludunt. Creſcit enim per talia remedia criſpatura , & oſcillatio in ſolidis , majorque ſolidorum ſupra fluida reſiſtentia , reſque deſinit in cancros , ſcyrrhos , lethaleſque viſcerum obſtructiones. Quod ſæpè experimur poſt partum difficilem , poſt diuturnas menſium , lochiorumque ſuppreſſiones : & ſic de reliquis liquidorum ſuppreſſionibus , ſolidi vitio productis , diſcurrendum.

I X.

Fluidum vitale impellens in ſolidum pelliceum , ſive in canales pelliceo-conicos vaſorum ; ſi centrum morboſæ oſcillationis in vaſe aliquo inveniat , ſtatim , & vehementer turbatur , intercipitur , varieque afficitur ; ſi verò in fibris , ad quarum contactum circulat , non ita.

X.

Cerebrum , & meninges ſenum , qui acriter ſtudiis incumbunt , quique curis , & vigiliis ſupra modum obnoxij fuere , ſicca , arida , & dura poſt mortem inveniuntur ; laxa contra , & nimia lympha madentia in otioſis, ſomno, luxuque abutentibus. Quod ſerio animadvertendum ad ſolidorum morbos rectè dignoſcendos , curandoſque.

X I.

Liquores , qui in vaſis varij generis ſed inter ſe communicantibus , id eſt libero exiſtente alterius in alterum commeatu , continentur ; tunc in æquilibrio poſiti eſſe dicuntur , cum in certa , determinataque altitudine conſiſtunt , cumque nec aſcendunt , nec deſcendunt. Datam hanc liquidorum æquilibrationem in ſanguine debemus inquirere , in eo enim plures concurrunt motus, projectionis, progreſſionis, inclinationis , horizontales, aſcenſus, deſcenſus , &c.

XII.

Quoniam liquidorum particulæ arctam inter ſe connexionem non habent, nec puncto in uno ſingularum gravitas vigere , aut colligi poteſt , ut in ſolidis evenit ; Ideò per ſe gravitatis centrum non habere liquida crediderim. Poteſt tamen in eo concipi centrum gravitatis, ratione vaſis continentis , quo fit , ut liquidum contentum habeat aliquatenus rationem , & vim ſolidi ad gravitandum , & tota liquidi gravitas vigeat in quolibet puncto axis gravitatis , aut ſaltem in extremitate inferiori illius, aut potius in parte baſis , ad quam deſinit axis gravitatis liquidi contenti , &c.

CAPUT VII.

De variis fibrarum effectibus; & primo de magna vi, elatere, & reſiſtentia ſolidorum.

CUm ea, quæ præmiſimus capita, alterum ex altero veluti per corollarium deducta ſint; ut ita clarius intelligatur inter ſolida, & liquida corporis animati æquilibrium, & proportio, de qua breviter in capite antecedenti diſſeruimus, & in qua indolis in hominibus temperamentorumque varietas conſiſtit, nec non multorum morborum origo, & cauſa; res quidem nunquam Medicis cordi habita, nec hactenus in practicen redacta. Præſenti in capite vires ſolidorum inſitæ, ſive propriæ, deinde fluidorum propriæ, demùm ſingulorum conjunctæ perpendendæ ſunt, quo magis conſtet cuinam illorum major ſit reſiſtentia, & vis; an ſolido ſupra fluidum, vel contra; an verò æqualis utriſque. Diximus paulo ante, hæc capita breve eſſe ſpecimen illorum, quæ poſtea in opere magno de ſolidis corporis animati dabuntur. Et ideo nimium prolixi nunc eſſe non poſſumus in examinandis certoque determinandis, tribus præfatis ſolidorum, fluidorum, eorundemque ſimul unitorum viribus ac reſiſtentiis; multò magis quod ſecundus liber de fibra motrice inſcriptus, proprietates, & effectus fluidi à ſolido differentes conſiderabit; ſicuti liber iſte effectus, & proprietates ſolidi à fluido differentes conſiderat; Quare præſenti capite perpendenda erit vis, & reſiſtentia ſolidi innata, ideſt ſolidi cum fluido non conjuncti; ut indè quiſque concludere poſſit, utrum illorum, alterum ſuperet viribus, & reſiſtentia.

Certum eſt apud omnes Medicos, cor per fortiſſimam ſuarum fibrarum conſtrictionem, remotiſſimas in partes impellere ſanguinem, & pro debiliori aut vehementiori ejuſdem impulſu, ſanguis majori, vel minori celeritate, ac impetu excurrit. In hac igitur, actione ſolidum, nempè cor, fluido imperat; & hoc ad ſolidi leges recipiendas (ita poſtulante corporis animati natura) promptiſſimum eſt: ſed qnoniam parvum membrum, quale cor eſt, ſua vi, quæ determinata eſt, tantum nequit impetum in ſanguine imprimere, quanto hic indiget ut ſuperare omnino poſſit tot reſiſtentias partium per quas perpetuò fluit refluitque, providit naturæ genius, ut omnes fibræ omniaque earum minima veluti totidem infiniti vectes multiplicati, inſenſibili ſuo motu ſyſtaltico, ſive oſcillatorio premerent perpetuò fluidum currens, & quaſi eſſent in ſubſidium & levamen cordis facta ad ulteriora ſemper urgerent. Quod verum eſſe mani-

feſtè oſtendit utilitas, quam ab aſſidua motione corporis, & à quotidiana exercitatione percipimus; Et contrà damnum ingens, quod in otioſa, & ſedentaria vita experimur: Liquidum enim per continuas fibrarum muſcularium preſſiones ſuum feliciter curſum per partes perpetuat, & verſus cor magis magiſque urgetur, ut ab eo novum motum atque impetum ad vitam neceſſarium acquirat. Quæ preſſiones cum in Otioſis & ſedentaneis, vel deficiant, vel non ità viuidæ ſint, neceſſe eſt ut fluidum, quod ad contactum fibrarum, circulat tardiori gradu progrediatur, atque hinc inde per fibrarum ſpatia hærendo, corpus ad Hydropes, cachexias, tumoreſque pedum diſponat, & inde etiam alvi ſiccitates, congenitarum evacuationum ſuppreſſiones & alia quamplurima mala ſuccedant.

Ex his colligendum eſt, quod fluidorum motus cor excitat, & dirigit, partium verò fibræ eoſdem adjuvant & promovent; ac proinde majorem eſſe poſſe vim in ſolido ad impellendum, quàm in fluido ad reſiſtendum.

Sed aliquis Objiciet; certum eſt ſolidum cordis omnia liquida in gyrum pellere, & hac ratione liquida ſolidorum poteſtati eſſe magis obnoxia, quam contra; Sed verum etiam eſt cor moveri à liquido, nempè à fluido nerveo, in ipſum per nervos perpetuò inſtillato, ac proindè fluidi ſupra ſolidum poteſtatem majorem eſſe, quàm contra. Cui quidem objectioni reſpondere ante non poſſum, niſi tale fluidum nerveum mihi primò oſtendat Adverſarius. Ecquis illud unquam vidit? vel experimentis probavit. Revera dari ab effectibus deduci poteſt, ſed igneum illud eſſe, ſulphureum, nitro-ſalinum & impetuoſum adinſtar pulveris pyrij nemo prudens audacter aſſeret: quamobrem prudentius ſe gerant impoſterum Medici, qui ad nauſeam uſque ingentem vim, activitatem, & poteſtatem ſpiritibus, & fluido nerveo adſcribunt.

Si enim corporis motus fierent per magnum impetum exploſionemque continuam, quam ſpiritus in partibus excitant, ut à nitroſo bellici tormenti pulvere fieri ſolet; Homines continuas, & vehementes pro naturalibus motibus convulſiones paterentur. Cum igitur vera hujus liquidi natura ignota nobis adhuc ſit, & ignota quoque quantitas quam ſingulis momentis cerebrum tranſmittit ad cor; neque demùm magna vis, quæ illi tribuitur clarè innoteſcat; non poteſt certò aſſeri exiguam liquidi nervei, per nervos ad cor devenientis quantitatem, villorum cordis reſiſtentiam ſuperare nimium, atque excedere; ſicuti certò aſſeri poſſet, quod fluidum ſanguineum ad cor perveniens preſſionibus cordis ſubjicitur, à vivido ſuarum fibrarum elatere, & reſiſtentia ſuperatur, & ad remotas quaſque partes propellitur; ac proindè elaterem, & preſſionem fibrarum impellentium potentiorem eſſe reſiſtentia fluidi impellendi. Præterea ſi ranæ, viperæ, vel ſimilis animalis cor recens avulſum obſervaveris, pulſare illud per non exiguum tempus conſpicies: & ſi in fruſta ſcindas,

ſciſſæ quoque particulæ æſtivo potiſſimum tempore ordinatè pulſabunt: quæ in extincto corde motiones, non à fluido nerveo, ſed ab innato ſuarum fibrarum elatere excitantur, & foventur. Fluidorum verò motus circularis quoniam totus à ſolidorum motu pendet, ſtatim, ac extra vaſa ſunt, deficiente in illis tali motu, corrumpuntur ſtatim & putreſcunt. Quare ſicuti fluida deſtinata ſunt ad nutritionem, aliaſque vitæ functiones, ita ſolida ad motiones in fluidis excitandas, & perpetuandas facta eſſe credendum; quæ quidem ſolidorum vis, non tantum pendet à fluido ea irrigante, ut hactenus exiſtimarunt, quantum à peculiari & innata ſuorum minimorum compage, elatere, & reſiſtentia.

In hac de viribus ſolidorum conjectura plura me confirmant, quæ circa corporis animati functiones quotidie meditor. Et primò conſideremus Ruſticum, aut Bajulum, & in eis conſideremus nimiam fortitudinem & ſummas vires in ſuſtinendis laboribus. Ruſticus pane vinoque utitur miſerrimo, herbis veſcitur cibiſque miſerrimæ nutritionis paucique ſpiritus.

Ex hujuſmodi cibo, & potu, per chymicam deſtillationem, plurimum aquæ, ac terræ, minimum verò Spiritus, ſaliſvè volatilis elicitur; Sanguis igitur inde genitus aqua, terraque plurima, pauco vero ſpiritu conſtabit; At quoniam tota vis motuum in partibus, juxta communem opinionem, à ſpirituoſis, & volatilibus liquidorum particulis pendet; certè Ruſtici ipſarum defectu, languidi, debiles, & ad labores inepti eſſe deberent: ſed contrarium experientia oſtendit, nam ſupra reliquos homines lautiori cibo utentes, fortiſſimi ſunt laborumque patientiſſimi. Robur itaque ipſorum non à liquidis oritur, ſed à ſolidis, quorum fibræ aſſidua exercitatione roborantur, tenduntur, criſpantur, & elater nimium intenditur, iſque de cauſis ſolida ita exercitatione intenta fluidis ad contactum circulantibus magnos vividoſque motus communicant, hinc vires in hujuſmodi corporibus ingentes. Contra in divitibus, & lautiori cibo utentibus, licet ſanguis ſpirituoſis abundet particulis, quibus ad ſuſtinendos labores aptior, quam in Ruſticis, eſſe poſſet: exercitationis tamen defectu laxiori reddita ſolidorum compage, perit quoque in eis energia & vis, quam in impellendis fluidis exercet, & inde ad motum & ad labores ineptitudo exoritur. Hac de cauſa ictus pugni, qui honeſtum civem, & delicatum ſummoperè læderet, inter Bajulos voluptatis, ac ferè mutuæ benevolentiæ ſignum eſt; quod forti ſuarum fibrarum elateri maximè tribuendum, per quem cuilibet externo objecto maximè reſiſtunt. Non igitur à fluido vitali ex aqua, & herbis elicito in Ruſtica gente ingentes illæ vires, & robur producuntur, ſed ab aucto per exercitationem fibrarum elatere, & inde nata oſcillatione. Veteres Græcorum, atque Romanorum Athletæ, nec non Gladiatores qui peculiari victu, tenui nempe ac diæta veluti pithagorica utebantur; undenam quæſo tantam vim atque

robur acquirebant, certè non à fluido vitali nimium ſpirituoſo, nam tenuiter veſcebantur, ut doctè ſatis oſtendit doctiſſimus & illuſtris Mercurialis Italiæ gemma in aureis ſuis libris *de Gymnaſtica:* ergo à magna vi, elatere, intentione, roboreque ac criſpatura fibrarum, quam continua acquirebant exercitatione. Ad quod reſpiciens Celſus, Latinus verè Hippocrates, in præfatione ſui operis ait. *Ignavia corpus hebetat labor verò confirmat, illa maturam ſenectutem, hic verò longam adoleſcentiam reddit, &c.*

Hac etiam de cauſa nempè, ob nimis validum, fortemque elaterem, & criſpaturam ſolidorum in Ruſticis, aliiſque nimio labore exercitatis Hominibus, ſæpè evenit, æſtivo præſertim tempore, ut acutis, & inflammatoriis laborent morbis, quales ſunt pleuritides ſiccæ, pulmoniæ, aſthmata ſicca, &c. & ab illis difficillimè liberentur. Cujus rei conſcius ſenex magnus, Sect. 2. coac. 45. comment. 1. Hollerij ſic loquitur. *Exercitata, ac denſa corpora citiùs à pleuriticis, & pulmonariis morbis intereunt, quam otioſa, &c.* Exercitata namque corpora, cum habeant ſolidum nimis durum, tenſum, atque criſpatum, fluidorum curſum inflammata in parte magis intercipiunt, & ita inflammationem adaugent; In inflammatoriis enim affectibus laxitas tùm in ſolidis, tum in fluidis neceſſaria eſt; Et ſi non adſit, à medico per debita remedia procuranda, in hoc enim unicè tota vis curationis conſiſtit. Ad rem facit animadvertere hîc loci, quod ſi medicus in hominem incidat, calida, ſiccaque temperie, ac nimis valida fortique fibrarum textura præditum, quæ fluidum in ſuo motu retardare ſolet, aut liberum eidem circulum non permittit; & ratione alicujus morbi indigeat æger purgantibus, diaphoreticis, aut alio hujuſmodi medicamine, quod liquida maximè agitet, debet ſemper illi præmitti aliud remedium, quod ſolidum natura ſua nimiùm criſpatum, nimiumque tenſum reſpiciat, ut eo paulùm relaxato, liberiùs excurrat liquidum, à purgante, vel diaphoretico agitatum, & ad novos majoreſque motus provocatum. Quare nos in his caſibus ante purgans, vel ante diaphoreticum, dulce amygdalarum oleum, vel potiùs Juſculum malva, violis, lini ſeminibus, aliiſque hujuſmodi temperatum exhibemus, & ob eandem rationem in internis partium doloribus, in quibus ſolidum nimis irritatum, nimiſque criſpatum ſupponitur, purgantia; & Diaphoretica cum oppiatis miſcemus; oppiata namque ſolidorum criſpaturam relaxant, qua relaxata, meliùs opus ſuum obſolvunt purgantia. Quod autem particularis ſolidorum ſtructura, faciat, ut ea pro varietate ſtructuræ uniuſcujuſque variè reſiſtant in ſuis motibus, funium experimenta abundè nos docent; aliam enim reſiſtentiam, & vim habent funes, lino, cannabe, ſericoque; aliam verò Lana, Animalium inteſtinis, ramis arborum, ferroque contexti. Ita quoque ſolida noſtri corporis pro peculiari ſingulorum ſtructura elaterem, & vim habent ſingula differentem, & à fluido valde diverſam, eoque, ut ſupra probatum, ſuperiorem. Et ſicuti animalium pelles, & chartæ coriaceæ igni admotæ

contrahuntur modo longe diverſo ac contrahitur tela, vel papyrus ob diverſam minimorum ſingula componentium ſtructuram: Ita quoque fluida noſtra vitalia per fibras currentia, aliam in membranoſis, aliam in carnoſis, aliam in oſſeis impreſſionem faciunt. Et ex varia hujuſmodi impreſſione varij in hominum ſive ſanis, ſive morboſis functionibus oriuntur effectus.

Quanta ſit porrò neceſſitas conſiderandi ſolidum in cognitione, curationeque morborum, anno proximè elapſo experti ſumus in Juvene, qui decumbebat in Foro Columnæ Trajani, non longè à Balneis Pauli, quorum veſtigia adhuc etiam ſuperſunt in Palatio propè Monaſterium S. Catharinæ Senenſis. Hic Juvenis raram adeò, ac delicatam fibrarum texturam habebat, ut ſi quis circa collum, vel axillas paulo durius vehementiuſque ipſum tractaret, ſtatim veluti in ſincopem incidebat, & vago totius corporis horrore antè corripiebatur. Et ſi hæc fibris exteriùs in cute ſuccedunt, cur negabimus eadem quoque interiùs in illis fieri à fluidis circulantibus? Atque adeo in morborum curationibus fluidi æquè, ac ſolidi habendam rationem eſſe: nec vires fluidorum tantopere evehendæ, ſicuti hactenùs à medicis factum videmus, ſpreta ſolidorum conſideratione. Ità ſi præſcripſeris ægro diaphoreticum, ut fluida in novos vehementeſque motus ponat; fibra verò ægrotantis ſit naturaliter vel ex morbo intenta nimium ac criſpata: nec facilè cedat fluido in motum poſito majorem, imò eidem reſiſtat: videbis tunc à fluido magnam vim fieri viſceribus partibuſque internis, & pro partium per quas tranſit diverſitate, diverſa oriri ſymptomata, dolores, inquam, deliria, vigilias, convulſiones, &c. Hæc omnia frequenter in praxi obſervavimus quando in acutis,& inflammatoriis morbis, in quibus nimiam ſolidorum criſpaturam ſupponimus, purgantia, diaphoretica, & ſpirituoſa remedia intempeſtivè, ideſt crudo adhuc exiſtente morbo, nec debita in ſolidis laxitate procurata, præſcribuntur. Quare in pleuritide nunquam ſputum expectare oportet, niſi procurata priùs ſolidorum, fluidorum inflammatæ partis per debita remedia laxitate; Quod de pleuritide dicimus, de omnibus Acutis faciendum intelligimus.

Et revera quod ſolido major, quam fluido vis inſit, & reſiſtentia; non aliundè clariùs deducitur, nec profectò clariùs demonſtratur, quàm à Poſteriori, ut ajunt, ſive ab effectibus; Nam per ſtrictiſſimas geometricæ demonſtrationis leges neque hoc, neque aliæ corporis functiones à nobis certò percipientur. Siquidem ignota nobis omninò eſt natura flammæ vitalis, quæ ardet in ſanguine, Vaſorum omnium ignotæ diametri & productiones; ignoti demùm, ut alia multa taceam, differentes liquidorum per ſingulas partes motus, in quibus vita conſiſtit, nec ad exactam Geometrarum demonſtrationem poſſunt reduci. Ab effectibus experimur, quod delirium à fortiſſimo duræ matris elatere producatur, quia nullo remedio

remedio vidimus illud ſedari citiùs quàm fomento aquæ tepidæ pedibus, ventri, & volis manuum per ſpongias facto. Qua ratione relaxatis dictarum partium fibris, jure conſenſionis relaxantur quoque criſpatæ, & nimium intentæ duræ matris fibræ, ſicque minuitur delirium, quod uſu veſicantium, & internorum remediorum ſæpè exacerbatur, & augetur. Ob hanc quoque nimiam ab antecedenti morbo factam fibrarum criſpaturam ſuccedit, ut poſt moleſta pedum eryſipelata naſcantur ædemata diuturna, & incommoda; quæ vix cedunt remediis intus ſumptis; ſed tantummodò fomentationibus herbæ alicujus vulnerariæ, & mollientis ut nuper ſum expertus in muliere propè templum S. Hieronymi nationis Slavorum, & Dalmatarum ad ripam Tyberis, non longè ab Auguſti Mauſolæo. Sic etiam lethargiæ, quæ in acutis, & inflammatoriis morbis obſervantur, & præcipuè acceſſionum initio, non tantùm producuntur à ſanguine ſtagnante in cerebro ob coagulum, quod in ſinu habet; quantùm ab inflammatoria fibrarum criſpatura in meningibus; cujus cauſa liquidorum curſus per cerebrum retardatur,; undè ſopores & comata. Porro cum major ſit elater, & intentio fibrarum cerebri in hoc caſu, quamvis undulationum fibrarum à ſenſibus àd cerebrum propagatarum, tales undulationes utpotè debiliores vix ab animo percipiunt; hinc torpor, & alienatio mentis.

Sed quàm ingens ſit vis, & poteſtas ſolidorum ſupra fluida, didici proximè elapſo menſe Septembris hujus anni 1701. quo ſcribimus, in Ægro 40. ann. decumbente ad Ædem Lauretanam in Foro Trajani. Athleticus hic erat, & valdè robuſtus. Febri corripitur vehementiſſima, cum horrore, & ſpirandi difficultate; Quotidiè creſcebat morbus,urgebantque motus convulſivi vehementes; Fruſtraque præſcriptis innumeris ab ejus medico remediis repentè horrendis motibus convulſivis correptus, miſerrimè interiit. Secto cadavere cum Viro amiciſſimo D. Godefrido Oſterchampio, inter Arcades Teleſio, nulla penè pinguedo inventa eſt ſub univerſa cute; Sed ejus loco, pelliculæ tenues complicatæ; Fibræque muſculorum ità erant duræ, aridæ, atque tenſæ, ut vix optimis cultris ſecari poſſent; quod quidem raró obſervavi in humanis cadaveribus. Inteſtina erant ſummoperè laxa, & flaccida, & undiquaque veluti innatabant in pinguedine fuſa,& oleum olivarum condenſatum referente; nimium quoque plicata,& in ſuis naturalibus gyris turbata eadem obſervavimus; itaùt penè ad oculum appareret, motum periſtalticum fuiſſe mutatum.Eadem inteſtina parti poſteriori corporis, & coſtis ſpuriis fortiſſimè adhærebant. Moles hepatis ingens, & veſicula fellis ſolito major, bileque turgida. Fibræ carneæ diaphragmatis nimiùm duræ, ac tenſæ. Pulmones hærebant fortiter coſtis; Subſtantia eorum flaccidiſſima, & nigra. Duo polypi ingentes, & carnoſi inventi ſunt, alter in Aortæ foramine ad oſtia cordis, alter priori minor in vena cava ad alterum oſtium cordis: Polypi calida loti valdè carnoſi apparuere, cum pauca hinc indè pinguedine. Ex his certò conſtat, mor-

bum omninò fuiſſe vitio ſolidi productum; fuſaque univerſa cutis pinguedo à vehementiſſimis fibrarum carnearum convulſionibus (ut muſculi ventriculorum avium fundere ac conterere contractionibus ſuis cibos ſolent) tota in abdominis depluit cavitatem, in eaque veluti in oleo natabant inteſtina.

Nos igitur in hujuſmodi cadavere reſpicientes ad maximam fibrarum duritiem, quam in omnibus ejus muſculis obſervavimus, nihil proindè miramur, ſi ſubſecuti ſunt motus convulſivi adeo vehementes, ut non modò totam ejus pinguedinem liquefecerint, verùm etiam Patientem penè ſubitò jugularint. Atque in hac obſervatione confirmati credimus, vim incredibilem, & horrendam, quam Maniaci habent, non ab acido vehementer pungente, ut Recentiores ſomniant, ſed à maxima fibrarum exſiccatione produci, cujus ratione portentoſum acquirunt elaterem, qui reſiſtentiam quamcunque finitam ſuperandi vim acquirit, eandemque conſervat. Quæ quidem veriſimilia eſſe ſtructura corporis Maniacorum certo nos docet.

Hujuſmodi homines plerumque ſicci ſunt, nigris capillis præditi, cutis colore ſubnigro, naturaliter impatientes, volubiles, & ad operationes promptiſſimi; quæ ſingula maximum in ſolidis indicant elaterem. Quare veluti per analogiam ab his morbis ad inveſtigandam aliorum vitio ſolidi pendentium naturam jure quodam procedemus.

Præterea potentia ſolidi ſuprà fluidum deducitur etiam à forti, ſolidaque fibrarum ſtructura in Animalibus quamplurimis. Magnum Leonis robur, & vis non tantùm ab illius fluido dependet, quantum à fortiſſima fibrarum textura, & admirabili minimorum filorum criſpatura, quam nos elapſis annis 1691: ut ſupra indicatum eſt, Venetiis vidimus. Pariter vigor ille magnus quem uſu Gymnaſticæ, & quotidianæ exercitationis acquirunt Homines, non oritur ex eo; quod fluidum vitale à vilibus licet elicitum cibis, naturam ſuam mutet in melius, cibi enim aquei aqueum ſanguinem gignunt; Sed quia uſu Gymnaſticæ fibra vigorem, tonum, & elaterem acquirit majorem, cujus ope ferè ſponte ſua, vel pauca liquidi interveniente quantitate magnæ reſiſtentiæ motus producit. Hanc ſolidi poteſtatem, & vim in commutanda natura fluidi, arborum Inſitiones apertè oſtendunt; ſi enim ceraſo pyrum inſeres, Inſitio producet fructus arboris, unde reciſa, non vero cui fuerit inſita, quamvis per arboris truncum idem alimenti genus excurrat. Sic etiam à mirabili muſculi univerſalis cutanei ſtructura in Hyſthrice manifeſtè deprehendimus, ejus fibras totidem quaſi parvos Arcus eſſe, vel minimos fortiſſimi elateris vectes, qui quando tenduntur, ſpicula magno cum impetu vibrant, & jaculant undequaque. Hujuſmodi occaſione nacta referam, quæ cùm amiciſſimo ſolertiſſimoque Domino Oſterchampio in hyſthricis dorſali muſculo obſervavi. Muſculus dorſalis hyſthricis ab aliis dorſalibus tenuiſſima reti-

formi membrana ſeparatur, ut quaquaverſum ingentem vim exercere liberè poſſit: Præterea valde denſus, & ſolidus eſt, paniculoque carnoſo tenui interveniente membrana adhæret. Ejus fibræ, quod ſeriò monendum, valdè craſſam, denſam, ſolidamque obtinent conſiſtentiam, unde vis ingens in jaculandis ſpinis exoritur. Ad ſpinarum bulbos ex interiori cutis parte fibræ nerveæ tranſverſales ſolidæque deſinunt, & aliquantum obliquè veluti ſerpendo ad eas perveniunt; cujus equidem novitate rei valdè delectabatur quoque doctiſſimus Melchior Douzaidans Excellentiſ. Principis de Lobcovitz Præceptor, & noſter amiciſſimus. Undè juſta de cauſa homines debilem fibrarum texturam ſortiti, vel fortem, ſed motu continuo non exercitam, ſemper ferè debiles ſunt: licet cibis valdè nutritiis, & ſpirituoſis plurimum ſaginentur. Nam vis & energia motuum non pendet omninò à fluido nimium ſpirituoſo nimiúmque igneo, ſed à valido ſolidorum elatere, fortique textura.

Hinc etiam eſt quod Teſtudo quæ in Indiis, juxta Boylæi ſententiam, magna adæquat Animalia, quamvis habeat ſanguinem actu frigidum, ac proindè ineptum ad nitroſulphureas exploſiones concipiendas; tamen motus ſuos perfectè obit, oſſeique corticis ingens pondus, motionibus ſuis facillimè ſuperat: imo obſervante Domino Redi, ut refert eruditiſſimus *Fantonus diſſert. anatom. de cerebro.* Teſtudo, cui extractum fuit cerebrum, ſex menſium ſpatio vixit, ſenſu, motuque ſuperſtite: Spinalem medullam in hoc caſu cerebri forſan vices geſſiſſe crediderim. Porrò mira agilitas celeritaſque in inſectis, minimiſque id genus animalculis herba paſtis ſatis nota, non ab eorum liquidis viſcidis certè, ac glutinoſis, ſed à vivido ſolidorum elatere progignitur.

Sed ſuprà omne exemplum poteſtatem ſolidi in fluidum ſatis manifeſtant graviſſima illa, periculoſa, ac repentina accidentia, quæ producit in renibus calculus ad veſicam deſcendens; Scirrhus uteri aliarumque partium, & id genus quamplures ſolidorum morbi. Dicunt hujuſmodi Ægrotantes, ſe dormire velle, ſed revera non poſſe, ſe cibos appetere, veſci tamen non poſſe. Verbo dicam ipſimet ægrotantes animadvertunt morbum ſolidi magis quam fluidi vitio oriri. Et quid aliud quæſo eſt, quod multis in locis memorat Senex magnus: *Plures Mulierum morbos ab utero inverſo pendere*, niſi merum ſolidi, ſive fibrarum uteri vitium, quæ ſemel nimium criſpatæ raro priſtinam recuperant mollitiem. Et ab hujuſmodi morboſa criſpatura quotidianæ menſtruorum, lochiorumque, &c. ſuppreſſiones perſæpè oriuntur, quod à pluribus hodie medicis nunquam certè obſervatur. Ingentem ſolidi potentiam, ac vim in commutanda fluidorum natura, eorundemque curſu variè intercipiendo ſatis ſuperque cognovimus in Sculptore decumbente non longè à Collegio Nazareno. Sexagenarius hic erat, & ſupramodum macer, ac tenuis; magnum ſculpebat marmor pro ingenti ſtatua, qua de cauſa diutiſſimè gelido ſuper

Rr 2

ſaxo pedibus ſteterat. Quia verò raram, ac delicatam fibrarum texturam obtinebat, doloribus colicis graviſſimè cæpit torqueri. Neglectus ab eo morbus, inox adeò crevit, ut diſſoluta, ac perdita naturali æconomia, ob fortiſſimam criſpaturam à ſaxi frigore, &c. per plantas pedum in meſſenterio contractam, inappetentia ſupervenit, nec non vigiliæ, febris, ac demum macies penè hectica cum vultus pallore. Improprio remediorum uſu lactis nempè, chalybis, &c. ruebat in deterius. Quare nos his omnibus ritè conſideratis, ægrotique medicum allocuti: judicavimus morbum originem habuiſſe à marmoris frigore, per plantas pedum ad meſſenterium uſque propagato, ubi magna producta criſpatura graviſſimis occaſionem dedit accidentibus. Quibus ut mederemur, ſemicupia aquæ tepidæ per totum ventrem ſingulo mane, veſpere ante cænam Balnea aquæ calidæ pedibus præſcripſimus. Alternis diebus Clyſterem emollientem: Aquam Chinæ pro potu, conditum ſtomachicum cum Juſculo citrato, & cichoreato ſingulo mane. Per hæc remedia inducta debita, ac naturali laxitate in ſolidis meſſenterij à pedum frigore nimium criſpatis, eductaque per lenes purgationes putri cachochilia ob dictas criſpaturas ibidem diù impacta concretaque, brevi ac feliciter convaluit.

Quare ſicuti parvæ ſtatuæ artefactæ varios, atque admirandos motus manuum, pedum, capitis, totiuſque corporis ſine ullo fluidi impulſu, ſed tantummodo ob peculiarem ſolidorum compagem, & variam inter ſe connexionem rotarum ſcilicet elateris, cylindrorum &c. prout fit etiam in horologiis, abſolvunt. Cur arbitrari quoque non poſſumus quod humanæ fibræ ſint totidem veluti parvi vectes multiplicati, qui vel ad minimum fluidi Impulſum, talem motionis impetum, acquirant, qui per partium continuationem mirum in modum creſcat ſemper, & momento propagetur. Ac propterea vis illa ingens, ac pene admirabilis ſolidorum ſe moventium conſiſtat magis in peculiari compage ſuorum cylindrorum, fuſorum, rotarum ut ità dicam; quam in ſumma activitate, quæ ſpiritibus animalibus gratis, & ſine certa experientia tribuitur. Fateor ſanè quod fluidum nerveum primum impulſum, ſive inſtinctum ad motum producat; Sed vis ingens, quæ in obeundis motibus neceſſaria eſt, à peculiari fibrarum mechaniſmo pendet, perpetuatur, & creſcit. Et quoniam fluidum nerveum à ſolido meningæo exprimitur, major quoque eſſe debebit vis & reſiſtentia meningum ad illud, quam contrà: ſicuti major etiam eſt vis & reſiſtentia cordis ad ſanguinem quem impellit, quam contra.

Præterea pulſatis ſolidis (ut explicari poſſet exemplo fidium cytharæ) multò velocius propagabitur undulatio motus, quam ſi alicujus liquidi currentis linea pulſetur, quod ob firmam adhæſionem particularum in ſolidis contingit. Quare pulſata fibra ſenſuum ab externis objectis celeriùs pertinget ad cerebrum impreſſio motus per continuationem ſuorum minimorum, quam per continuationem minimorum liquidi intra ſe, vel pone

ſe currentis : ac propterea functiones ſenſuum faciliùs explicari poterunt per oſcillationem, colliſionemque velociſſimam ſolidi cum ſolido, quam per undulationem fluidij in ſolidum vim facientis. Clarè namque conſtat quod ſolidum cordis, arteriarum, ſimiliumque partium in motum concitat fluida, ac perpetuò propellit; ſed clarè non conſtat quid movet cor, quid arterias, quid reliqua ſolida? Niſi dicerem excitato ſemel in primordiis generationis elatere, & oſcillatione in ſolidis, perpetuare hanc ad vitæ finem, & pro varia partium neceſſitate augeri per ſimplicem contactum, & colliſionem ſolidi cum ſolido. Colliſionem tamen adjuvante & elaterem excitante fluido pone minima ſolidorum fila currente, ut in madefacto fune pondera elevante contingit: Si hæc nimium paradoxa videantur facilè corrigi patiar. Pariter ingenitam eſſe fibris vim ad oſcillandum, eamque peculiari ſtructuræ ſuorum minimorum deberi magis, quam fluido nerveo per nervos derivato, conjicere cæpi ex reſectione muſculorum in vivis animalibus. Sume anatem, hædum, vel id genus animalia magis quieta, quam non ſunt canes: Seca diligenter muſculum femoris cum lanceola barbitonſorum donec à reliquis vicinis benè fuerit ſeparatus, ſuiſque tendinibus adhuc hæreat vivo animali: Videbis quod immotis tendinibus, fibræ in medio muſculi vivido motu agitantur, oſcillant, ac continuo criſpantur; Et in centro muſculi orta oſcillatio undatim ac velociſſimè deſinit motu quodam veluti tremulo, ac verticoſo in tendines.

COROLLARIA,

Et Poſtulata.

I.

ENergia percuſſionis ſuperare poteſt quamcumque finitam reſiſtentiam quieſcentem, & nullus eſt motus ita ſimplex, ut plures in motus componentes reſolvi non poſſit.

II.

Sicuti morbi ſolidorum à fluidis vitioſis producti ſanari nequeunt, niſi ſanato priùs fluido: Ita contra fluidorum morbi vitio ſolidorum facti non curantur, niſi ſolidis ante curatis.

III.

In ſolida corporis animati cadit centrum virium, centrum Æquilibrij, & centrum gravitatis; ſicuti in ſolida non animata, iiſdemque legibus ſubjacent. Et ſicuti in centro virium maxima eſt percuſſio, ex probatis noſtris mechanicorum; Ita in centro oſcillationum in corpore animato maxima eſt vis, maxima actio. Et in hoc recondita morborum plurium, præſertim qui inflammatorij ſunt, natura reſidet, Paucis nota, à Paucis probata.

I V.

Elater, ſeù vis elaſtica corporis ea eſt, qua corpus externa vi à figura ſua detruſum, in priſtinam figuram ſe ipſum reſtituere nititur. Dari hanc vim nemo negat, nam preſſa corpora evidenter reſurgunt, corporaque ſuo niſu reſtituta ab ſe alia abigere ſemper nituntur. Pro diverſitate ſoliditatis partium in corporibus, diverſus eſt etiam elater.

V.

Jure poſſumus à morbo alicujus partis, ad morbum alterius analogicè diſſerere. Ita ſi Atonia, ſive debilis fibrarum ventriculi reſiſtentia producit ſtatim poſt paſtum ingentes flatus, tenſiones, borborigmos, ut cibi, veluti in vacuam lagænam decidere videantur, & incocti per inteſtina ſecedant; quod fit ob parvam moram, quam ij in ſtomacho præfatæ ſuarum fibrarum flacciditatis cauſa faciunt; Sic etiam Atonia aliarum partium ſimiles producit effectus: & inde oritur tabes totius corporis ex labefactato ſyſtemate nervorum cutis, unde naſcitur Phthiſis nervoſa: Tabes in paralyticis partibus, &c. & ubi ſunt hujuſmodi Atoniæ, aqueorum remediorum uſus ſit moderatus, uti & oleoſorum.

V I.

Quod in veſica urinaria eſt Iſchuria, Dyſſuria, & Stranguria, id in cerebro eſt Lethargus, vigilia, & delirium, Id in aliis partibus ſunt vel ſuppreſſæ, vel nimiæ, vel depravatæ fluidorum, vitio ſui, vel ſolidi, ſeparationes. Quarè analogicè poſſumus à morbo ad morbum diſcurrere, ſicuti analogicè Anatomici ab Animalium viſceribus ad Hominum viſcera, viſcerumque functiones argumentati ſunt ſæculo proximè lapſo 1700. rerum novarum, ſcientiarumque feraciſſimo.

V I I.

Quando dura mater ob vehementes Animi cogitationes, Affectus, & Pathemata nimiùm convellitur, criſpaturque; fluidorum ſecretiones infernis in partibus diminuuntur, vel turbantur. Ideo in talibus Hominibus pedes frigidi obſervantur, Caput calidiſſimum, Alvus ſtiptica eſt: Saliva parcè fluit: malè digerunt, & minus appetunt, &c. Facies extenuatur, quæ faciei levis ac momentanea exſiccatio, ac veluti macies poſt acres nimiaſque cogitationes dicta de cauſa apparet: poſt cibum verò, & ſomnum ſolvitur, & evaneſcit. Quæ omnia vitio ſolidi eveniunt. Id præteritis animadverti Kalendis Juliis præſentis anni 1701. in Iuvene ægrotante in campo Martio ad ædes medicæas. Convulſionibus ferè epilepticis obnoxiùs erat, paroxiſmorum inſultus incipiebant propriè in nuca, & circa latera maxillarum: dicebat ſe eo loci de repente fortiter comprimi adinſtar vehementiſſimæ ligaturæ. Si ligatura ſivè paroxiſmus erat levis momenti, oriebatur ſtatim univerſalis ad motum impotentia, oris reſiccatio, linguæ ad interiora retractio, bombilus aurium, obſcuritas viſus, verbo

dicam ſenſu & motu ictu oculi privabatur per totum, ſed leviter. At ſi fortiter invadebat paroxiſmus à nuca ſemper incipiens, primò ipſum clauſis repente faucibus veluti ſtrangulabat, deindè confuſis in cerebro animi operationibus motu, ſenſuque per totum privabat: laſſitudine incredibili per plures dies, poſt ſuperatum inſultum remanente: En ſpecimen ſolidi meningæi præternaturaliter oſcillantis? Quæ omnia facilè reſpondent experimentis ſuperius relatis cap. v. factiſque in canibus, terebrata vertebra dorſi, vel colli, injectoque per ſiringam acri, acidoque liquore in cavitatem ſpinalis medullæ: quæ dictis liquoribus variè irritata ſymptomata hiſce non diſſimilia producebat, ut ibi retulimus.

CAPUT VIII.

De motu ſiſtaltico, ſive de Oſcillatione, & vi contractili Solidorum.

EA ergo quæ ſuperius attigimus argumento eſſe poſſunt luculentiſſimo, praxim hanc noſtram, quam inſtituimus ad materiam ſolidorum corporis animati illuſtrandam, eo præcipuè ſpectare, ut praxim potius medicam adjuvemus, & morborum naturam indicemus, quam ut theoricarum ſpeculationum vanitatibus, & pompæ deſerviamus, quæ quidem, cum quid ad uſum redigere oportet, exiguo ſanè, imo nullo eſſe ſolet emolumento. Cum itaque hoc in capite de motu innato, ſive de vi contractionis fibræ mihi ſit diſſerendum, illud unum obnixè curabo, ut ad examen tantum revocem contractionem illam, quæ ſtructuræ ſuæ vi ſolummodo efficitur, non autem cerebri impellente energia, & voluntatis imperio adnitente; & ut apertiùs loquar, vi ſcilicet innata, non autem ſuperaddita; Quæ quidem vis ſuperaddita cum mirè ob rei obſcúritatem, difficultatemque ingenia torqueat, & ſeſe probè non permittat intelligi, indè orta eſt opinionum multiplex illa varietas, quomodò ſcilicet fibra, & muſculus moveantur ſucco nerveo ſuperaddito, & momento temporis per phantaſiam tranſmiſſo. Sed quoniam hac de re inferiùs diſputavimus in diſſertatione de anatome fibræ, de morbis & de reſiſtentia ſolidorum cum adjunctis variis experimentis Peruſiæ anno elapſo 1700. publicæ luci primò data, ne longior ſim ea rurſus repetere ſuperſedebo. Satis erit ſi unico tantum obtutu lector inferiùs inſpexerit, quæ in dicta diſſertatione adſcripſimus, ex quibus procul dubio vim contractionis fibræ, apertè, & dilucidè explicatam agnoſcet, nec non & noſtram de muſculorum motu opinionem. Nam re vera licet ſolidum nullo ſit omnino per ſe motu præ-

ditum; nihilominus tamen ratione diverſæ partium ſtructuræ, tum majoris, tum minoris reſiſtentiæ capax eſt; & dato, ut tale, vel aliud ſolidum in motum ponatur; majorem idcircò minoremve motionis vim, juxta componentium partium diverſitates aſſequeretur. Ferreæ enim virgæ commotæ, longè alius impetus, & longe alia reſiſtentia eſt, quam vel ligneæ, vel plumbeæ. Hoc quoque pacto, cum ſolidum noſtrum æquilibratum ſit cum fluido, quod illud aſſiduè circumfluit; impetus ille exiguus licet, & minimus, quem fluidum ſolido impartitur, iis quidem rationibus quas ſuperiùs expoſuimus, mirum in modum augetur, diutiuſque perdurat. Vide ea *de re Borellium* in aureo libro *de vi percuſſionis*.

Sed ut certa methodo procedamus, & ut in materia valdè utili, & captu dificillima, nobis non deſit perſpicuitas; inveſtigabimus primò vim contractionis à ſtructura, & fibræ tono præcipuè promanantem. Secundò argumenta deducemus ex jugi, perpetuaque oſcillatione duræ matris. Tertiò ex liquidorum curſu ad contactum. Effecta denique, quæ ab hujuſmodi perenni contractione producantur, non abs re fuerit recenſere.

In quolibet ergo corpore reſiſtentia præcipuè exoritur a ſtructura minimorum componentium; quæ quo ſolidiora eo reſiſtentia major. Aer ipſe, qui fluxus videtur, evanidus, intractabilis, nihilominus à ſuis minimis ſuam habet reſiſtentiam;& illa reſonabilis Echo per aerem mirifice ludens, quid niſi ſuorum minimorum contractiva reverberatio, a corpore nimirum extraneo? Haud àliter vis reſiſtentiæ, & contractionis, ſive reverberationis cujuſdam peculiaris in fibra à minimis ſolidis, & tenacibus eam componentibus naſcitur; qui ſunt veluti totidem vectes minimi uniti, & multiplicati immenſarum virium capaces, dum ad motum ab externo corpore excitantur; & ex tot minimis infinitis vectibus ad motum concurrentibus, grandis illa efficitur muſculorum vis, & potentia in ſublevandis grandibus cujuſcumque generis ponderibus. Propenſio verò continua ad oſcillationem naſcitur ab æquilibrio ſuo cum fluido ad contactum decurrente, & ab inceſſantibus oſcillationibus quas duæ meninges, & præſertim dura validiſſimè efficiunt. Carneam ergo fibram ſive membraneam ſemper ad contractionem niti minime eſt ambigendum, cum omnem dubitandi locum ademerint qui ea de re præclare ſcripſerunt doctiſſimi viri Borellius, & amicus noſter Dominus Cole, Lovverus, Harveus, Bellinus aliique non pauci. Unde autem eveniat quod fibra aſſiduè contrahatur, hoc erit in capite latius, & fuſius inquirendum.

Ut autem unicuique liceat animadvertere, quam in corporis animati operationibus præcipuè vero in muſculorum motu admirabilis extiterit divinus Artifex, ſat erit avem, aut quidpiam ex quadrupedibus ſibi ſumere, & muſculum aliquem coxendicis cultro præacuto diligenter detegere, ibique egregiam illam vim contractionis in muſculò obſervare, quamvis animal ad ea experimenta delectum, nullatenus moveatur. Mihi verò

verò pluries in anate cum unum quempiam de muſculis coxendicis detexiſſem, repente vis illa contractionis aſſidua mirifice innotuit; quam quidem vim in medio muſculi ſuam tantum exercere energiam identidem obſervavi, cum nihilominus immoti omninò tendines permanerent: Unde apertè ſatis colligere datum eſt principium motus in medio muſculi incipere, in tendines autem deſinere. Quod ſi per acum trajecto filo muſculum adeò comprehenderis, ut muſculi ventrem valeas colligare, tunc videbis, vel adſtricto nodo contractiones toto in muſculo ceſſare, atque langueſcere, vel pauliſper relaxato, ad priſtinum rurſus motum redire. Ex quo clare patet, ut diximus, principium motus de muſculi medio ortum ducere; deficere verò in tendines.

Continuus hic ad contractionem niſus, quando non eſt à muſculo alicujus partis antagoniſta ſive contrapondio impeditus, evidenter etiam oculis percipitur ac demonſtratur; talis eſt motus periſtalticus inteſtinorum, conſtrictorius ſphincterum; & ſic de aliis partibus, quæ cum non extenduntur aut dilatantur à fluidis vel currentibus, vel in eis contentis, ſponte ſua perpetuo ad conſtrictionem tendunt, ſemperque quodammodo corrugantur: ſicuti ſuccedit in utero poſt fœtum emiſſum; in ſtomacho poſt cibos concoctos, & expulſos: in veſicis poſt ejectam urinam, aut bilem ex ipſarum cavitatibus; & eadem ratio viget in aliis quoque partibus, quæ ad propellendas, vel in ſe ad tempus determinatum retinendas liquidas ſubſtantias ſunt deſtinatæ; ſed de certitudine hujus contractionis plura inferius in diſſertatione de anatome fibræ, ſtatim poſt ſpecimen horum quatuor librorum habebis.

Eas igitur rationes omnes atque Geometricas obſervationes, quas doctiſſimus Borellius in ſuo de vi percuſſionis libro in medium attulit ad comprobandum, quod varia illa motus incrementa, quæ in ſolidorum corporum percuſſione dignoſcuntur, non aliunde dependeant, quam à varia gravitate, ac minimorum componentium ſtructura; eas inquam rationes non incongruè transferre poſſumus ad ſolida membranoſa, ac muſcularia corporis animati, atque uno eodemque argumento veluti baſi firmiſſimæ inniti, ad vim illam oſtendendam, qua ſolida, de quibus loquimur, ad contractionem feruntur, æquilibrio ſcilicet quo præponderantur cum liquidis, perpetuo ad illorum contactum concurrentibus, ut ſuo tempore planum facere decrevimus anatomicis experimentis in animantibus, & morborum practicis obſervationibus.

Præter igitur inclinationem illam, qua fibræ, ob præcipuam earum ſtructuram, ad contractionem feruntur, alia quoque eſt longe major atque animadverſione dignior, ea ſcilicet, quæ valide imprimitur exoriturque ab oſcillatione meningum, præcipuè verò duræ Matris. Primis quidem hujus libri capitibus illud enunciavimus, duram, & piam matrem, cum deorſum per omnes corporis partes expanduntur, viſcera producere,

glandulas, vaſa, atque omnes omnium partium telas quas vocamus membranoſas. Cum autem eæ omnes partes ſint revera duræ tantum matris continuata productio; ex legibus percuſſionum à Borello traditis neceſſe eſt continuum oſcillationis motum, qui in dura matre obſervatur, non in ea tantum veluti limitibus ſeptum contineri, ſed deorſum expandi per partes omnes, quæ ab illa veluti principio originem deduxerunt; adeò ut partes, ut ita dixerim ſubjectæ, primariæ partis imperio, regis ad exemplum oſcillent quoque perpetuo, & ad contractionem nitantur, idque faciant ob continuationem ſolidi potius, quam fluidi, quod dicunt nerveum, & animale. Quoniam verò nervi quoque ipſi maxima copia per omnes muſculos expanduntur, & præcipuè membranam efformant, qua eorum quilibet involvitur, fibræ etiam carnoſæ oſcillationem ſuam ſive oſcillationis inſtinctum ab oſcillatione duræ matris nervorum per eos expanſorum trahunt, ac perpetuant. In aliud itaque tempus repoſitis argumentis ad veritatem hanc confirmandam; ea quæ dicimus, in quotidiana praxi, ſive in morborum obſervationibus abunde ſatis innoteſcunt. Diximus enim ſupra medullares cerebri fibras obtuſo eſſe ſenſu præditas; & è contrario fibras meningum acutiſſimo. Quapropter in capitis vulneribus animadvertere eſt, cum cerebri pars medullaris pungitur, ægrotum non exhorreſcere, non excitari, non concuti, immotis quidem totius corporis partibus; Sed ſi pungatur vel dura vel pia mater; illico totum corpus repentino gravique horrore concutitur, ſuccedentibus ſubinde motibus involuntariis, & convulſivis. Ergo ſi ex motu meningum perturbato, turbati quoque motus in partibus exoriuntur, debent quoque ex earundem regulari motu motus in partibus effici regulares; atque illud per continuationem ſolidi potius, quam per expreſſionem, & liquidi tranſmiſſionem, ut ante dicebamus. Expreſſio namque ſive tranſmiſſio liquidi ad efficiendos motus partium voluntatis imperio ſubordinatos deſtinata magis eſſe videtur, quam ad occultam quandam in partibus oſcillationem producendam; quam quidem continuatione ſolidi potius quam impetu, & actione fluidi perpetuari, nunc quidem exiſtimare incipimus; ſed aperte adhuc non deliberamus.

Præterea,ut ſuperius admonuimus,cum capitis dolor,mania,delirium,melancholia,ſimileſque capitis affectus à varia piæ matris affectione producantur,ex eo veluti fonte varij motus vel ad exceſſum exuberant, vel notabili remiſſione deficiunt in partibus inferioribus,tunc quãdo uno quolibet prædictorum morborum genere læditur dura mater.Unde videre eſt pertinaces capitis dolores in cæcitatem deſinere,in brachiorũ ſive totius corporis tremorem,apoplexiam,atque alia id genus non pauca;prout morboſa, & violenta duræ matris oſcillatio in capitis dolore,morboſas ac violentas oſcillationes communicat, per ſupradictam ſolidi continuationem, ex noſtra ſententia,his modo corporis partibus,modo illis.Ità Maniæ,quoniam duræ ma-

tris elater mirum in modum, & ad extremum quaſi gradum excrevit, violentos adeo motus in partibus excitant, ut eo morbo correpti adeo validos, & enormes quandoque ferantur in niſus ut humanas prorſus vires excedere videantur. Itidem variè vitiato duræ matris elatere; neceſſe eſt ut ſi qui ſunt ægri melancholici, ſtupidi, vigiles, vertigine laborantes, atque aliis non diſſimilibus morbis, quorum ſedes in meningibus; neceſſe inquam eſt, ut varij quoque motus in partibus inferioribus producantur, vel nimia tarditate lenteſcentes, vel velocitate nimia præceleres, vel denique à naturali ſtatu, & à conſueta fibrarum oſcillatione longe diſſimiles.

Præter cauſas recenſitas continuus niſus ſolidorum ad contractionem pendet quoque à preſſione minimorum cujuſcumque liquidi currentium ad contactum fibrarum carnearum. Quomodo vero minima liquidorum in hac oſcillationis functione ſe gerant, funis madefacti exemplo docte ſatis demonſtravit Borellus *propoſitione xx. de motu animal.* in quo minimas aquæ guttulas cunei vices gerendo, & ſe inſinuando inter filorum ſpatia, preſſione ſua filorum contractionem, ac per conſequens majorem vim producere in elevandis ponderibus probavit, ac per leges virium percuſſionis clare determinavit; Noſque inferius in diſſertatione poſt ſpecimen, ex legibus ſcytalarum hoc idem obiter quoque adnotavimus; ſed hac de re fuſius in ſecundo libro in quo ſingulas fluidorum corporis animati currentium proprietates ad examen revocare curabimus, & hujuſmodi ſolidorum oſcillationem à fluidis productam explicare conabimur.

Poſtremò inquirendum erit, & præ viribus explicandum ad quem finem hujuſmodi ſolidorum continua oſcillatio fuerit inſtituta; qui quidem alius eſſe non poteſt, quam ad liquidorum curſum facilius promovendum, quæ ſolo exigui muſculi niſu, qualis eſt cor ad longe remotiores partes, & per canaliculos humanam aciem effugientes, ac tenuiſſimos, detrudi non potuiſſent, niſi eorum niſus, perpetua oſcillatione ſolidorum per quæ decurrere debebant validius impelleretur. Hoc poſito principio elateris, & oſcillationis continuæ ſolidorum; eæ omnes facile corruunt opiniones, quæ ad hæc uſque tempora prodiere circa imaginaria viſcerum fermenta, facultates eorum coquentes vel expellentes, archeos, cardimelechos, atque alia hujuſmodi futilia, inania, de ſeparationibus, præcipitationibus, filtrationibus, & ſi quæ ſunt alia iis conſimilia. Etenim dato motu liquidi cum datis gradibus celeritatis, & impetus; dato quoque gradu ſive momento preſſionis, & reſiſtentiæ ſolidi ad datum liquidum currens per quodlibet viſcus; ex data hac, atque æquilibrata utriuſque pro naturæ legibus motione, naſcuntur variæ in variis partibus ac viſceribus filtrationes, ſeparationes, præcipitationes aliæque liquidorum functiones; cum ea in re nullo modo ſit neceſſe ad imaginaria illa confugere, de quibus ſupra loquuti ſumus ad abſolvendas, & perficiendas hujuſmodi fluidorum ſolidorumque functiones.

Hæc vero ſolidorum vis ad liquida per continuã oſcillationem detrudenda nullo alio modo lucidius & evidentius poteſt innoteſcere, quam frequenti ſymptomatum in morbis obſervatione. Ità in febribus, quæ ab interna viſcerum inflammatione pendent, potiſſimum quas eryſipelatoſa ventriculi inflammatio producit, ſemper extremitates, & externæ corporis partes frigidæ obſervantur; criſpatis enim vehementer ſolidis partis inflammatæ per conſenſum vaſa, fibræque aliarum corporis partium criſpantur; fluidorumque curſum intercipiunt, unde frigus. Cui obſervationi quadrat opinio Dureti in coac. fol. 201. de dolore lumborum. *Dolor lumborum ſi tranſit ad caput convulſifico modo, crudeliter necat; ſi vero aduncis veluti unguibus viſcera circumplectitur piſcarij retis modo, quod nominatur Griphos, inflammationes icteroſque parit:* Irritatis ab acri humore præcordiis, & potiſſimum ventriculi tunicis, communicata reliquis partibus doloroſa criſpatura, ſupprimuntur ſtatim ſudoris ſecretiones, & aliorum quoque liquidorum; quam ob cauſam in dolorificis hujuſmodi internorum viſcerum inflammationibus, ſtultum eſt vel ſudores expectare; vel promovere velle, niſi mollita prius per debita remedia inflammatoria ſolidorum criſpatura: Quique diaphoreticis vehementibus ſudores elicere cupiunt, non eliciunt, ſed magis aucta ſolidorum criſpatura, inflammationem ad gangræniſmum diſponunt.

Vigentibus nimiis doloribus alicubi, pulſus parvi fiunt, ſudor ſupprimitur, & aliæ quoque ſupprimuntur momento temporis evacuationes, vehementiſſimæ ſolidorum criſpationis cauſa. Partibus obſtructione, ſcirrho, vel alia hujuſmodi morboſa criſpatura laborantibus, ſi fit ut vaſa contrahendo ſe, & criſpando in conſenſum veniant, ſtatim pulſus parvi ſuccedunt, quos parvos pulſus in internis viſcerum obſtructionibus quotidie obſervamus, fiuntque tales, ſolidi magis, quam fluidi culpa; & præbeant quantum velint Medici volatilia remedia ad ſanguinem, ut aiunt, viſcidum attenuandum, pulſus non attolluntur, ſed deprimuntur magis, aucta ſcil. per talia inutilia remedia in ſolidis morboſa criſpatura. De morbis vero ſolidorum vitio ingruentibus quædam veluti ſpecimina exhibentem habes Hippocratem 3. de morb. num. 1. quando agit de cerebri repletione doloroſa, de cerebri corruptione, inflammatione de ſyderatis &c. Lochia ob nimios dolores poſt partum ſtatim ſupprimuntur, nec non ob dolorem mammarum; nec fluent, niſi prius dolor ceſſaverit, ideſt lenita ſolidorum morboſa oſcillatione: ob hanc cauſam renibus dolore vexatis urinæ fluxus frequenter intercipitur. Hujus mechanices optime conſcius divinus ſenex quandam torporis ſpeciem à longo inceſſu productam, aquæ frigidæ lotione celerrimè curat *de morb. virginum num. 2. fol. 92.* Mulieres nonnullæ magnum in corpore calorem ferè continuo ſentiunt, præſertim hyſtericæ, hyppochondriacæ, &c. criſpatis enim interna de cauſa viſcerum fibris, fluidorum curſus tarde per ea procedunt,

& ita caloris ſenſum in mulieribus producunt. In actu fluxus menſtrui ſi frigida mergantur pedes, vel hauriat frigidæ ciathos mulier, aut pedes refrigerentur, menſtruatio confeſtim intercipitur: Hanc ob rationem ſub rigore febrili, menſtrua quoque ſiſtuntur. Id obſervare licuit in puella ægrotante ad forum Archinonium, nunc S. Nicolai in Arcionibus prope Hortos Pontificios Quirinales; cui atrociſſimis uteri doloribus vexatæ, licet duodecies Chirurgus lanceola venam incidiſſet, ne minima quidem ſanguinis gutta prodibat: doloribus durantibus ne fæces quidem aut urina profluebant; rebus omnino deſperatis, balneum aquæ tepidæ, me jubente, ingreſſa eſt; laxataque per eam vehementiſſima fibrarum vaſorumque fere omnium criſpatura; pertuſa in balneo vena pedis à Chirurgo, ſanguis magno cum impetu exivit, & infelix virgo veluti ab orci faucibus erepta ſtatim convaluit. Ex iis ergo aliiſque innummeris licet conſimilibus obſervationibus unicuique dabitur illud pro certò inferre, fluidorum motum omninò dirigi à perpetua ſolidorum oſcillatione; nec non longe majus eſſe momentum preſſionis ſolidorum, quam reſiſtentiæ fluidorum, ex quo ſequitur quod major etiam ſit vis, atque poteſtas ſolidorum ad fluida, quam contra.

Atque hic notandum eſt, alicujus partis fibram quo magis exercueris eo majorem exinde vigorem, & elaterem concipere, & liquidorum quæ ſunt ad contactum, major inde fiet expreſſio. Hinc obſervare licet, eos qui oplomachia (*Italis arte della ſcherma*) vel pneumatica pila in ſphæriſterio ſe exercent, manu quidem dextera validiores omnino eſſe, quam ſiniſtra; imò & dextera non tantum validior eſt, ſed & craſſior: Atque illud me audiviſſe memini à nobili juvene Romani Seminarii Convictore, cum à duodecimo ætatis anno uſque ad decimum octavum ſemel aut bis in hebdomada ſeſe pilaluſoria maxima (*Italis giogo del pallone*) exercere quam laborioſiſſime conſueviſſet, illud accidiſſet ut dexterum illi brachium tum validitate, tum craſſitie per eam ſcilicet ſexennii exercitationem, ſiniſtrum longe excederet; Fortior quoque fuit corporis pars dextera, quæ ad trigeſimum uſque ætatis annum eo in robore perſeveravit: Quapropter mirandum non eſt antiquos Athletas aſſidua luctæ exercitatione eo virium deveniſſe, ut portento perſimiles, auderent non tantum aggredi, ſed ipſos etiam urſos & Leones conficere. Actio itaque præcipua muſculi eſt motus & tenſio, ideſt fibræ carneæ ut agant, contrahi debent, tendi, indurari magiſque validæ evadere: Ità videmus conſtrictis fortiter dentibus muſculos temporales evidenter tendi, indurari & ſolidiores reddi. Idem in motu cordis in viviſectionibus magis aperte conſpicimus. A varia hujuſmodi fibrarum, vaſorum, muſculorumque tenſione, varia quoque liquidorum in partibus ſuccedit ſecretio, variæque in partibus motiones. Diaphragma tenditur, minuiturque in circumferentia, & ob id coſtas ad inferiora rapit. Cor dum tenditur, in mole minuitur, & con-

ſtringitur ; hinc ſtatim ſequitur liquidi excretio. Fibra enim carnea corrugante ſe, & conſtringente, elicitur fluidum vaſis circumpoſiti, vel quia fibra planum mutat, vel diametrum ; ſunt enim hi duo modi, quibus ipſa conſtringitur. Sicuti enim fibra per exercitationem ſuo in elatere validior, ac fortior efficitur ; ita cum in eam morborum cohors invehitur laxior fit, antiquum tonum amittit, & ad morbum proclivior fit. Ideo complures quotannis pleuritide, ophtalmia, angina aut alio id genus morbo laborant, quia ab antiquo morbo laxiori reddita pulmonum, tonſillarum, & oculorum compage, novo morbo certa præbetur occaſio. Quique frequenter pleuriticus fit, phthiſicus moritur, frequenti enim ſpaſmate pulmonum fibræ flaccidæ omnino redditæ, ad phtiſim certo ſternunt viam : Atque ea de cauſa catharri, dyſſenteriæ, aliique morbi periodici, Incontinentia quoque urinæ prodit quando ob nimiam veſicæ diſtentionem ab urina retenta, læditur ac perit fibrarum veſicæ tenſio, & robur. Atque idem analogice judicium eſto de aliis morbis internis, ſolidorum vitio manantibus.

In hac de ſolidis animatis obſervatione animadvertendum etiam eſt fibrarum motus cuidam veluti aſſuetudini, & deſſuetudini quandoque deſervire, ac obnoxios eſſe ; & ideo ſi quis chliſteribus aſſueſcat, vix poſtea ſine chlyſteribus fæces egeret. Si quis à veneris uſu longo tempore deſueſcat, incidet in veneris impotentiam. Quapropter, & illud quoque notabile eſt quaſdam animati corporis functiones, ſtatis quibuſdam horis, & temporibus peragi ſolitas, ut ſunt vigiliæ, ſomnus, prandium, cæna ; & his ſimilia, difficile quidem ob ſolidorum fluidorumque ad determinata illa tempora aſſuetudinem, ab ea, ut ita dixerim, fluctuatione atque oſcillatione dimoveri, quam longa aſſuetudo tranſtulit in naturam. Quod & Hippocrates aperte dignoſcens lib. de vict. acut. num. 23. mutatio, inquit, *lecti de duro in molle, ex cibis malis in bonos corpori noxam affert :* Sed ex iis quæ diximus deducta quædam Corollaria, ſive poſtulata liber apponere.

COROLLARIA,

Et Poſtulata.

I.

UBi oſcillatio morboſa, eò inclinant omnia oſcillando ſolida, & fluida etiam, ſed per conſenſum ſolidorum ; Quare contraria oſcillatio procuranda à Medico, non quidem per ſyrupos, & nugivendula præſcripta, ſive receptulas potiuncularum, ut rudes indoctique faciunt, aliud enim

facere neſciunt ſed pro diverſitate oſcillationis, & partium in quibus eſt, varia methodo ab affecto loco eam divertere; muſica, ſaltatione, venatione, navigatione, lucta, nimio ſomno, vel nimia vigilia, ciborum repletione, vel inanitione; ciborum boni ſucci, vel tenuis ac penè ruſtici uſu nimio, vel moderato; nimia quiete, vel exercitatione, nimia ruſticatione, vociferatione, plurium menſium, aut annorum itinere; amicorum grata converſatione, balneis, & mille hujuſmodi prudenti Medico abunde notis. Binas mulieres ob hyſteriam vehementiſſimè affectas, vigiles, & innumeris laceſſitas ſymptomatis ſola geſtatione currus per plures menſes; & hominem nobilem, ac alium divitem hyppocondriace affectos ac penè deſperatos, equitatione ſuper aſinum in aëre ruſticano facta perfecte ſanavi.

II.

Ob hanc cauſam ſi caput dolore vehementer oſcillat, fruſtra corriges immaginarium, & ſomniatum acidum per vulgaria teſtacea nullius momenti remedia, niſi contrariam excitaveris oſcillationem balneatione pedum calida, purgatione ad alvum, & ſic deinceps. Et ſi capitis dolori, ſtomachi, vel aliarum partium novus morbus ſuperveniat, è capite oſcillatio doloroſa in partem de novo affectam deſinit, priorque morbus noviter advenienti cedit. Hac regula de ſingulis quibuſque morbis diſcurras.

III.

Strictum & laxum in fluidis æque ac ſolidis viget, & morborum vera cauſa eſt, quæ quidem mecanica vis contrahendi ſcilicet, & relaxandi, adeo naturæ ſuis in operationibus communis eſt, ut illam imitati homines in rerum civilium praxi, locum proverbio fecerint, *Arcum frangit intenſio.*

IV.

Fibrarum genus à calidis æque ac frigidis contrahitur, & fortiter criſpatur: Calida verò & frigida & inſueta ſint, & vehementia. Hinc illæ ſternutationes, catharri, &c. ab inſueto vehementique frigore. Hinc varij dolores fluxioneſque, ab inſuetis caloribus.

PROPOSITIONES.

I.

Motus ſanguinis, aut aliorum liquidorum verſus aliquam partem inclinans, in contrariam diverti poteſt, à venæ ſectione, purgatione, vomitu, chlyſtere, & ſimilibus.

UT taceam rationes mechanicas theoreticas, quæ in aliis Authoribus inveniuntur, ſolum producam obſervationes practicas, noſtras has theſes, vel corollaria confirmantes.

Et primo quidem in petechiis, & malignis ad cutem efflorеſcentiis; ſi actu efflorеſcentiæ ſanguis mittatur, ad interiora denuò recurrit humor cum pernicie ægrotantis. Empiematicis dato purgante præter rationem, à pulmonibus ad alvum divertit morbus, & diarrhæa incurabilis necat ægrum. Exſiccantur variolæ in cute alvo nimium ſoluta, unde demum ſuccedit diarrhæa colliquativa, ut in puero in foro Theatri Marcelli, nunc Platea Montanaria ad pontem Cæſtium; Et in alio prope ædem ſancti Caroli Mediolanenſium in Flaminia, & in Muliere ad Templum Bergomenſium, juxta Collegium Romanum. Aliis contrà diarrhæa cum variolis in principio non nocet, quia forſan nimius tunc adeſt apparatus pravorum humorum, & ingluviei nimium congeſtæ in meſſenterio, ut ſæpe monui: Quâ de causâ diarrhæa quoniam minuit dictum apparatum, ac per conſequens morbi fomitem futurum, non nocet. Porrò fluidis verſus aliquam partem tendentibus, liquidorum licèt remotorum curſus ordinarij, aut tardius progrediuntur, aut ad eam currere coguntur; Quod claro exemplo videmus in pleuritide, & ſuppuratis: Donec alvus adſtricta eſt, expurgant per os feliciter; ſed alvo vel nimium lubricata, aut excalefacta, & omnia deorſum trahente, ſuperveniente diarrhæa ſputum ſupprimitur; Quod ſi pars ante morbum debilis ſit, laxioriſque fibrarum toni, fluida ibidem ſuum focum, ſeù ſedem figent; Eſt enim Natura ſic comparatum teſte *Dureto coac.* 100. Ut ſi pars aliqua in vitio ſit ante morbum, in ea ſe morbi acuti primario, & ſecundario foco obfirmant. Luget id adhuc ſcriba quadragenarius in Campo Martio verſus Collegium Clementinum, & alius in Foro Piſcium, ac vir probus amicus noſter (niſi enim probi ſint, amicos nobis eos nolumus) via Gabina intra Cælium, & Cæliolum.

II. *Ad*

I I.

Ad fluidorum debitas ſecretiones determinatus in iis motus requiritur.

QUando ſanguis præter rationem velocius aut tardius currit, evacuationes neceſſariæ tardiùs quoque, aut velocius procedunt, aut omninò ſiſtuntur. Sic in Puerperis ſuperveniente ardente febri, lochia ſupprimuntur, nec redeunt niſi remiſſo calore febris: Lac in mammis, pus in ulceribus, & reliquæ ordinariæ evacuationes, nec non ſudoris, ſeceſſus, ſputi, &c. eodem febris ardore durante ſilent. Hinc videmus in Hippoc. 3. epid. quod phrenetici erant ſoporiferi, potiſſimum in augmento febris: Quoniam vi vehementiſſimæ circulationis ſanguinis æſtuantis turbatur debita ſecretio liquidi nervei in cerebro, hinc ſopor. Docuit id etiam nos ægra quinquagenaria in Via ſuburrana à Foro Trajani, ad ædem nunc Santæ Agatæ.

I I I.

Fluida ſupra & infra neſciunt, ſed undequaque currunt indifferenter, prout hinc inde impelluntur.

PRò vario ſtimulo qui viget in ſolidis, liquida variè currunt ad ipſorum contactum. Hac ratione vidimus in Aurifabro, dicit Etmullerus, *tom. 1. prax. fol.* 257. Laborante aſcite, & tumore pedum aquoſo, ſcroti, aliarumque partium inferiorum, quoties eidem ſupervenit eryſipelas, vel corripitur magna iracundia, aut pleuritide notha cum magno æſtu, rigore, &c. ſtatim evaneſcit omnis tumor dictis in partibus, morbiſque recedentibus, de novo redit. Se habent fluida reſpectu ſui motus, merè paſſivè ſupra, & infra per ſe neſciunt, ſed per vim impellentem cordis; Cor eſt mobile, & agens; Ideo quando vis iſta in corde debilitatur, ſanguis proprio pondere, majori in copia deorſum fertur; Et cum ex inferioribus ad ſuperiora difficilius circulet, ſerum in iis copioſius deponitur, concreſcit, facitque tumores ædematoſos, hydropes, & ſimilia, hinc inde, prout variæ ſunt partes in quas deponit; Quod dicimus de vi cordis oſcillante reſpectu ad univerſam molem ſanguinis. Idem intelligimus de qualibet fibra oſcillante reſpectu, ad minimam molem liquidi penes illam currentis. Mulieri in vico Fabrorum ferrariorum ad Ædes. S. Andreæ de Valle P. P. Theatinorum acrimonia ſcorbutica labo-

ranti, quoties urget dolor in cauterio pedis, libera eſt à familiari dolore in planta pedis è directo, & quando urget in hac, ceſſat in cauterio. Sutori quoque decumbenti via nova à Velabro inter Capitolium, & Palatium ducens in forum, cùm oculus doloroſa rubedine laborat, bene ſe habet ab ulceroſa excoriatione digitorum pedis: contra his affectis, oculus valet.

IV.

Proprium eſt ſanguinis circulantis, quando tardiori motu procedit, ut ſerum ab ejus ſinu ſecernatur majori, vel minori copia, prout motus erit magis, vel minus retardatus.

HUjus theſis debita cognitio, mirum eſt quantum conferat ad morborum quamplurium cognitionem debitam, curationemque. Veritas ejus infinitis patet experimentis. Ligatâ venâ cavâ Canis vivi infra cor, vel ligatâ unâ ex jugularibus, copioſum videbis elici ſerum in partibus vicinis. Ex hoc fonte naſcuntur anaſarcæ univerſales, vel particulares, ob tardiorem ſanguinis motum in ſimilibus temperamentis. Poſt nimium profuſas hæmorrhogias alvi fiunt liquidæ: Debiliori enim reddita ſanguinis compage, ejuſque motu tardiori, copioſum profilit ſerum ad alvum, hinc Diarrhæa: Hac etiam de cauſa in conſtitutis prope mortem è fluidorum ſinu in cavitates partium ſeroſitates nimiæ deponuntur: Plus enim affertur ſanguinis ad partes, quam ab iiſdem defertur ad cor primum mobile. Tardior quoque in moribundis eſt ſanguinis motus: Idcircò copioſa limpha in mortuis obſervatur in pericardio, in cavitatibus cerebri, pectoris, abdominis; quam putant nonnulli fuiſſe mortis cauſam cum revera paucis ante mortem horis ibidem fuit congeſta.

Limphæ ſedes in membranis: Membranæ ſunt filtrum limphæ; Limphæ morbi, ac membranarum ſunt difficiles, longi, & ſi malè curentur paucos poſt dies jugulant ægrum, ut vidi in paupere Agricola non procul à via nova, & Thermis Antonianis in Aventino, ubi vetus erat Templum Bonæ Deæ ſubſaxanæ. Nec non in Vetula in Campo Eſquilino juxta Mecænatis hortos, qui erant inter aggeres Tarquinij, & Urbis Mænia, ubi etiam Virgilij Domus erat. De limphæ morbis vide optimè *Etmullerum t.* 1. praxeos. *fol.* 335. ubi ait à limpha acri, aut acida, aut copioſa oriri catharros. Ab eadem morboſa, & in ſuo motu impedita, hydropes, maximè ſi limphatica rumpantur, aut hydatidibus afficiantur. Hinc ubi ſunt catharri, ibi ſtatim ſuſpicandum eſt limpham peccare: Ea enim ſola ſedes

catharrorum eſt : Ab aſſumpro frigore , vel impedita tranſpiratione , plorat limpha in coryza , ſternutatione , tuſſi , catharro , &c. Unde membranæ vocari poſſunt telæ pituitariæ , quæ quando longo catharrorum curſu nimium laxantur , iidem curari non poterunt , niſi reſtituatur tonus laxatis fibrillis. Lignum ſaſſafraſſ. remedium ad id præſtantiſſimum eſt ; Catharri ex limpha acri , tenui , noctu potiſſimum affligunt ; ex craſſa indifferenter. Noctu affligebatur Catharroſus ex limpha acri , intra Viminalem , & hortulorum collem degens prope pilam dictam Tiburtinam , ubi olim Martialis Domus erat ; ex eodem lib. 5. & lib. 1.

CAPUT IX.

De mira Propagatione oſcillationis fibrarum , ejuſdemque inter ipſas continua permutatione ad remotas quaſque Partes.

INcredibile profecto eſt , quantum conferat hujus capitis explicatio ad Medicinæ Practicen conſequendam ; quantamque præferat lucem cognitioni , curationique morborum , præcipuè , qui ſine ulla evacuatione materiæ ſanantur ; Sed relaxando ſolida nimis criſpata , & intenta , criſpando eadem nimis relaxata , quibus duobus ſolidorum vitiis , fluidorum natura & curſus mirum in modum pervertuntur, & turbantur, unde morbis quamplurimis invadendi occaſio , ſuccreſcit, quos Medici vulgares fluidis immediate tribuunt , cum re vera à ſolidis naſcantur , à quibus primam invadendi cauſam habuere , ſicuti certior fiet Medicus , qui æquo ſinceroque animo breve hoc de Mechanice ſolidorum judicium , ad illuſtrandam Hiſtoriam , naturamque morborum exaratum perleget. Jam præmiſimus antea oſcillationem ſolidorum deſtinatam fuiſſe ad fluida in girum impellenda ; parvus enim muſculus cordis , cujuſque exigua vis , non eſſent ſatis ad ea trajicienda in obliquas , & remotas corporis partes , niſi ſingula corporis ſolida , ſua perenni motione ſyſtaltica continuum illi auxilium præſtarent. Ut id ſolida faciant , ſuas habere debent fibras æquali , & naturali tono præditas , non autem nimis intentas , nimiſve relaxatas , neve alio modo affectas , deinde inter partium fibras tum carnoſas , tum membranoſas , liberum debet eſſe commercium , nec morbis , nec externis cauſis interruptum : Pariter inter eaſdem debitum reſiſtentiæ , & impetus æquilibrium requiritur ; hoc eſt , cum una oſcillat , fluidumque ad contactum pellit , altera ejuſdem , vel diverſi generis fibra remota , vel vicina oſcillationi , tanta debet proportione motus , & reſiſtentiæ oſcillationem

recipere, quanta indiget Pars, aut viſcera, à quibus producitur: contrarium ſiquando evenerit, ſtatim in curſu liquidorum mutatio; & conſequenter morborum occaſio multiplex orietur.

At, quod magis notandum, cum fluida impelli, & trajici debeant à ſolidis, major proinde, ac ſuperior eorumdem vis, & preſſio eſſe debet, quam liquidorum reſiſtentia, cujuſcumque energiæ, & virium ſupponantur eſſe liquida à recentioribus Medicis; liquida, liquida in morborum productione ſemper accuſantibus. Poſtrema hæc propoſitio baſis eſt cui nititur ratio atque cauſa promptæ, ac facillimæ celeritatis oſcillationis ſolidorum, ſive vi morbi, ſive juxta naturæ leges oſcillent, necnon facilis mutationis oſcillationum ex fibris in fibras, tum homogeneas, tum etherogeneas.

Unicuique nota eſt celeritas, qua impreſſio in ſenſibus ab externis objectis facta, momento penè temporis communicatur cerebro, principali animi domicilio. Celeritas hæc à medicis tota adſcribitur ſubtilitati ſpirituum, & ipſorum nitro ſulphureæ naturæ; Quibus miſſis vel leviter tactis, utpotè non adhuc certo conſtantibus in medicina, totum hoc caput impendemus in probando per rationes, & experimenta, quod eadem oſcillationis celeritas, quæ in fibris ſenſuum ab externorum objectorum impreſſione fieri obſervatur; ſuccedere quoque debeat in fibris internis tàm membranoſis, quàm carnoſis, cum tanguntur aut vellicantur ab humoribus, pone eas currentibus. Hujuſque oſcillationis mira celeritas, & propagatio ſit magis effectus ſolidi, quam liquidi aut irritantis, aut ad contactum ſolidorum currentis.

Evidenter patet corpus ſolidum continuum, partibus duris, & reſiſtentibus compoſitum eſſe magis aptùm conſervandi, propagandique motum ſibi impreſſum, quàm moles fluida clauſa intra canales, & compoſita minimis contiguis, mollibus, & obnoxiis mille turbationibus & mille reflexionibus inter ſe ipſa, & ad latera vaſis in quo quovis momento percurrunt. Fibra igitur oſcillans, & motu exercita, majori celeritate motùm ſuum ad remotas partes propagabit, quam linea cujuſcumque fluidi ad motum concitata; Eandem ob cauſam motus ſemel impreſſus in fibra à cauſis ſive externis, ſive internis, diutiùs durabit, quàm cum in fluidis imprimitur. Binæ hæ theſes, cum benè perceptæ ſunt, & æquo, rectoque animo examinatæ, mirum eſt quantam genuinæ morborum curationi lucem anteferant. Nec aliquis ultrò hic ingerat, quod vis animalium Spirituum, flammæque vitalis ſanguinis quamcumque maximam fibræ reſiſtentiam ſuperet longè, atque excedat; Nam ſolum piſcium exemplum eos redarguit falſitatis: Sanguis & fluida vitalia piſcium actu frigida ſunt, ſicuti teſtudinis recens mactatæ ſanguis. Unde vix percipio quomodò eorum ſanguis & fluidum nerveum tantam nitri & ſulphuris energiam habere poſſint, quanta exemplo pulveris pyrij in eliſione ſclopetorum eiſ-

dem tribuitur: quid nitro & ſulphuri cum actuali horum liquidorum frigiditate?

Quare cum grandia piſcium corpora velociſſimos vehementeſque motus ſubeant, & pro data proportione molis corporis parvo donentur cerebro, nec liquida ignea, ſpirituoſa, ac ſubtilia obtineant, ſed viſcida, frigida, ac difficile mobilia; niſi recurramus ad grande fibrarum robur innatum, ad tonum proprium, per quem motus ſibi à fluidis impreſſos in ingens augent, atque multiplicant, prædictorum motuum velocitatem explicare unquam poterimus.

Neque eſt neceſſe, ut aliis exemplis, rationibus, aut experimentis oſtendam medicinæ Tyronibus quanto ſit major reſiſtentia ſolidorum ſupra fluida; & quàm exactè liquidorum motus conſtantibus legibus motuum ſolidorum in corpore animato ſubjiciantur. Cum hæc quotidiana praxis ſatis ſuperque oſtendat, & doceat. Ità pulvis cornachini valdè noxius eſt hominibus fibra ſicca, dura, aridave præditis; non ità mollem, teneram, albamque habentibus: In illis enim cum fibra elaterem, ac repercuſſionem vividam, & nimiùm potentem obtineat, accedentibus vividiſſimis oſcillationibus cornachini pulveris, vel alteriùs purgantis acris, nimiúmque fundentis, loco purgationis corporis, majorem alvi adſtrictionem habebimus, imò creſcentibus intùs per fibras viſcerum naturalium purgantis oſcillationibus, prout quandoque nos obſervavimus dolores parit vehementiſſimos, flatus, ventris tumores tympaniticos, ſuppreſſiones urinæ, & his ſimilia, quæ ſunt effectus ſolidi potiùs, quàm fluidi, quia hujuſmodi purgantia acria, & pungentia agunt irritando, & pungendo ſolidum, quo irritato, & puncto exprimitur fluidum ei ad contactum diſcurrens. Et ſi fibris vis aliqua à nimiis humectantibus, vel exſiccantibus inferatur, multò difficiliùs tollitur, quam ſi ea inferatur fluidis. Sic nuper experti ſumus in Juvene, cui nimio rerum ſalitarum, & victus prorſus exſiccantis uſu, taliter alvus exſiccata fuit, ut difficillimè ſolveretur, adhibitis quibuſcumque humidis cibis, & oleribus. At cum in ſuſpicionem veniſſem ventris ſtypticitatem non vitio fluidi, ſed fibrarum inteſtinalium ferè convulſarum, & exſiccatarum ob antedictam diætam procedere; uſu butiri recentis informam boli cum ſaccharo præſcripti, perque dies multos aſſumpti, nec non balneis aquæ tepidæ per totum ventrem, priſtinam lubricitatem recuperavit.

Plureſque hujuſmodi exſiccationes alvi vitio ſolidi obſervabit Tyro in praxi. Ad quam quidem ſolidorum ſuper fluida poteſtatem reſpiciens Hippocrates inquit *in lib.* de natura Pueri. *Mulieribus, quæ denſo ſunt corpore, tardiùs apparet, gigniturque lac; Iis verò, quæ rarum Corporis habitum habent, citiùs.*

Hinc homines piloſi, nigri, hirſuti, fibraque dura, forti, & valdè ſicca præditi, fortes natura ſunt, ſed graviſſimis morbis obnoxij, quia in

iis fluida ſupra modum concitantur ad motum à ſolidis, & hinc cum impetus ſolidi reſiſtentia fluidi potentior ſit, fluidum per partes morari atque hærere cogitur, ac propterea ad coagulationes concretioneſque diſponi, undè morbi plurimi naſcuntur à ſolidorum vitio immediatè pendentes: quicquid aliter ſentiant Medici, fluida ſemper accuſantes.

Igitur ob ſoliditatem, ſtrictamque adhæſionem minimorum cujuſlibet fibræ, motus in ipſa impreſſus à cauſis vel internis, vel externis, momento temporis in remotas partes propagatur, receptumque impetum hinc indè fibris partium homogeneis, vel etherogeneis, & fluidis ad contactum, communicare non ceſſat, niſi ipſa ceſſante impreſſione. Iiſdem de cauſis hæc propagationis celeritas haberi nequit per fluida, utpotè conflata minimis mollibus, laxis, nec inter ſe ſtrictè continuatis, ſicuti minima ſolidorum. Sed ut clarius intelligatur hæc veritas, atque vis ſolidorum ſupra fluida, prænotare nonnulla juvabit quæ circa venenorum corrodentium naturam obſervantur. Aſſumpto merc. ſublimato, arſenico, adamante pulver. &c. ſtatim poſt deglutitionem dolores corporis atrociſſimos, ſitim ingentem, extremorum frigus, ſudores gelidos, ſyncopes & mille id genus accidentia ſatis nota pariunt. Et nemo ſanæ mentis negat hujuſmodi venena immediatè, ac primo agere in ſolida, deindè in fluida, ratione qualitatis manifeſtæ, non autem occultæ; agunt ſcilicet radendo ea, exſiccando, convellendo, criſpando, pungendo, quarè momento temporis communicata à fibris ſtomachi ad fibras ſingularum partium vehementiſſima oſcillatione, & venenifera criſpatura confeſtim dolores, vomitus, ſitis, ſudores frigidi, tumores corporis, liquidorumque currentium ſubitaneæ concretiones oriuntur, & ſæpè mors ſupervenit derepente. Quare ſi ſublimatum, vitrum, arſenicum, &c. immediatè, ac evidenter agendo in ſolida tales effectus gignunt, ſicuti nos duobus abhinc annis in noſtra defenſione medico-legali pro Muliere de propinato accuſata veneno typis publicis manifeſtavimus. Et alij fusè tractant Doctores; atque ſi valet analogia de morbo ad morbum certè dato agente vel cauſa minoris activitatis, ac virium, quæ agat eodem modo in ſolida corporis animati ſicuti venenum pungendo ea, vellicando, criſpando, ejuſdem quoque naturæ effectus licet minoris activitatis producere debebit. Et ſicuti pro curatione veneni, tota indicatio dirigitur ad compeſcendam horrendam criſpaturam ſolidorum per olea, Balnea, Fotus, decoctiones emollientes, &c. nulla tunc habita ratione fluidorum; ſic etiam pro curatione oſcillationis morboſæ, in fibris inductæ ab exigua portione fluidi acris, acuti, & corrodentis; ſi dicta oſcillatio in ingens creverit ob vividum, ac fortem elaterem ſolidorum quo naturaliter ſit præditus Patiens, certè tunc indicationes ad curandum ſolidum dirigendæ ſunt; effectus enim morboſi, qui poſtea in fluidis naſcentur, omnes à ſolido criſpato, tenſo, & convulſo procedent; ac propterea debebit illud medicus relaxare, &

mollire per balnea, fotus, unctiones, olea intus, foriſque,herbas anodinas, & emollientes, ac ſimilia.

Iſta celeritas propagationis oſcillationum fibrarum, præter allatum veneni exemplum, probatur etiam innumeris obſervationibus practicis. Qui ulcera in cruribus, aliiſve in p artibus gerunt, ſi generoſum biberinvinum, eodem vix vix ingeſto plaga inflammatur, ob ſolidorum oſcillationem à ſtomacho partibus, & præcipuè vlceroſæ, communicatam. Si in eandem parum ſucci limonis, aceti, alteriuſve pungentis remedii inſtillaveris, momento temporis vagus horror totum pene corpus invadit. In febribus ſyncopalibus, vertiginoſis, & ſingultuoſis, quarum cauſa eſt acre quid corroſivum tunicis ſtomachi impactum, eaſque criſpando, ac vellicando, graviſſima mala producit, communicata capiti, cordi, vel Diaphragmati vehementi, ac morboſa oſcillatione; unicum remedium eſt emeticum ex ol. amygd.dulc., quod & fibras criſpatas laxat, & acre cicurat, lenitque

Si quis nudis pedibus ſuper marmoreum ambulet pavimentum, ſtatim ventris doloribus torquebitur, quæ ſingula, ut infinita id generis exempla taceam, facilé contingunt, communicata celeriter vehementi fibrarum oſcillatione à parte in qua centrum eſt oſcillationis ad partes remotiſſimas. Eadem ratione loqui poſſumus de morboſis oſcillationibus internis à partibus ad partes vi cauſæ morboſæ productis. Atque ſi muſicus vi cantus Cyathum è vitro rumpet, quando illius tonum prænoſcens, ſupra ipſum cantaverit, idque ob oſcillationem à motu labiorum in aere impreſſam; quantò vehementiores magiſque celeres erunt oſcillationes impreſſæ in fibra, quæ eſt corpus ſolidum continuatum, & ab aeris corpore longè diverſum?

Neque præſens caput omninò impendemus ad celerem propagationem oſcillationum fibrarum oſtendendam; Verum etiam ad probandam earum mutationem ſive ſucceſſionem de fibra in fibram, ſcilicet de carnoſa in carnoſam, de hac in membranoſam, de membranoſa vaſorum ad membranoſam glandularum, viſcerum, cutis; & contrà à ſingulis harum ad alias inter ſe mutuo, notatis ſimul effectibus ex hujuſmodi ſucceſſione oſcillationum naſcentibus.

Hujus generis eſt oſcillatio doloroſa, à centro oſcillationis loci dolentis ad remotas partes communicata. Quare ſæpè obſervavi in calculoſis pulſum manus reni affecto reſpondentis parvum eſſe depreſſumque, communicata doloroſa oſcillatione contractioneque à renibus ad vaſa è directo. In nephritide quoque qua parte eſt calculus, eadem ſuccedit in capite hemicrania, ut vidi in Sene ad forum Farneſiorum, quà reſpicit ripam Tyberis. Et in pleuritide pulſus ex parte lateris affecti, in quo eſt centrum oſcillationis inflammatoriæ, depreſſus magis obſervatur, quam ex parte ſani. Idem forſan ſuccedit in doloribus aliarum partium:

Et quando dolores ſunt vehementiſſimi, tunc fortiſſima criſpatura communicatur ſyſtemati nervorum, muſculorum, vel vaſorum; & indè oriuntur poſt dolores, convulſivi motus, vel paralyſes, vel abſceſſus, tales ſunt paralyſes ſupervenientes dolori colico, convulſiones doloribus capitis, & cerebri inflammationibus (de quibus, aliiſque cerebri, & meningum morbis, videant Medici noſtri temporis vanitatibus ſpeculationum addicti, Hippocratem magnum 3. de morb. num. 1.) abſceſſus ſupervenientes diuturnis, ac difficillimis partium doloribus, & ideò pulſus parvus in maximis doloribus, neminem deterreat, familiaris enim eis eſt, oriturque vitio ſolidi vaſorum, fibrarumque irritati, cripatique, non verò fluidi. Obſervatur etiam hæc permutatio oſcillationis à fibris membranoſis in membranoſas, vel in carnoſas, & contra in aliis quotidie morbis. Ita poſt dolores partus excitantur colicæ, ſive inteſtinorum dolores, communicatis criſpaturis ab utero ad inteſtina. Erumpentibus dentibus in pueris lactentibus gravia ſuccedunt accidentia vitio ſolidi tantummodo: ſolidi nempè gingivarum irritati, puncti, cripatique, à quibus ad inteſtina oſcillatione producta, graves oriuntur diarrheæ, quæ ſi non venerint, pejora veniunt mala, febris, vigiliæ, vomitus. Dolentibus mammis poſt partum lactis cauſa, lochia ſupprimuntur frequentiſſimè; remittente mammarum dolore, lochia libertati reſtituuntur. Incipientibus ſpaſmodicis oſcillationibus in Meſſenterio in hyſtericis: ſi ſucceſſive cerebro communicentur, excitant in eo vertigines, vel dolores, ſopores, aliaſque ſimiles affectiones, & quando oſcillationes cerebro communicatæ ſunt vehementes, tunc à cerebro ſenſim ad externas partes oſcillando propagantur, hac de cauſa forti hyſteriæ ſuperveniunt convulſiones, epilepſiæ, &c. partui quoque difficili epilepſia ſupervenit, quæ toties repetit, quoties ægra conatum repetit parturiendi. Quando plexus meſſenterij convulſionibus afficiuntur, omnes internæ abdominis partes pariter convelluntur; tales ſunt convulſiones infantum, & puerorum, quæ ex abdomine putris congeſtæ cachochiliæ cauſa fere ſemper excitantur, & ad cerebrum parteſque externas denique tranſeunt. Quando hujuſmodi fibrarum oſcillationes leves ſunt, ægroti eas vapores vagantes, & aſcendentes vocant; re tamen vera vapores non ſunt, ſed oſcillationes ſpaſmodicæ fibrarum, quæ à centro oſcillationis remotas propagatæ in partes ſub vaporum ſpecie Patienti illudunt. Ex his certo deduci poſſet quod licet in centro oſcillationis cauſa morbi ſit fluidum irritans; in progreſſu tamen oſcillationum apparentia ac ſupervenientia mala ſunt ſolidorum, non fluidorum effectus. Omnes proinde morbi remotis, ſaniſque partibus ſupervenientes ob oſcillationes propagatas, ac permutatas de ſolido in ſolidum, ſanari debent juxta leges ſolidi curativas, à nobis ſupra indicatas, & explicatas.

In hoc præterea negocio propagationis oſcillationum de fibra in fibram

fibram, unum inſuper monendum reſtat practicæ nimium utile ac neceſſarium. Nempe oſcillatio fibræ ab internis corporis partibus cæpta, & ab humoribus per partes circulantibus excitata, ne functionibus partium, & progreſſui liquidorum, impedimento ſit, debet æquali reſiſtentia recipi à fibris quæ ſunt in habitu corporis. Et contra in fibris habitus corporis cæpta, æquali internarum excipi, & abſolvi: ſi contrarium eveniat, morbi ſtatim exinde naſcentur.

Evidens hujus rei in ſternutatione habemus exemplum. Sternutatio eſt affectio convulſiva meningum, præſertim duræ. Illi præ ceteris ſternutant, quibus interius fibræ nimium oſcillant ab humorum acrimonia irritatæ. Fibræ igitur internæ ab acri & pungente materia ad oſcillationem concitatæ, oſcillationes ſuas undequaque ad habitum uſque corporis propagant; Si fibræ corporis habitus molles laxæque debite ſint, dictarumque oſcillationum undas cum debita reſiſtentia in ſe recipiant, nec iiſdem contranitantur, nulli tunc violenti ſolidorum aut fluidorum motus ſuccedent. At ſi fibræ externæ potiſſimùm capitis ipſæ quoque criſpentur; nimiumque oſcillent ob frigus, aut calorem externum, tunc omnis undulatio externa fibrarum ad interiora reflectitur, deſinitque ad centrum oſcillationum internarum, quod in dura matre conſiſtere ſupponimus, ibique convulſivis veluti motibus excitatis ſub ſpecie ſternutationis acrem materiem oſcillationis cauſam foris propellit, ac detrudit: Atque hanc ob cauſam poſt nimium ſuſceptum frigus, nimiumque calorem ſtatim ſternutamus; Quique tunc nimium ſternutant, acres in eis abundare humores certo manifeſtant; Et ſi qui callis pedum laborantes poſt levem motum dolore nimio corripiuntur, acrium quoque abundantiam humorum iiſdem ineſſe oſtendunt. Hujus etiam mechanices cauſa inæqualis nempè impetus, & reſiſtentiæ inter fibras, ſæpe ſuccedit, ut exiſtente alicubi dolore, non ibidem, ſed in parte longe remota excitentur tumores, inflammationes, abſceſſus &c. ideſt vel in parte, in qua terminus eſt fibræ dolore criſpatæ, & oſcillantis, vel in alia quæ ob peculiarem tonum, reſiſtentiam habet ſuperiorem atque validiorem impetu fibræ oſcillantis. Ita obſervavi in cadavere à me ſecto, non longe ab æde S. Mariæ Populi in Via Flaminia, quo loci ſepulchra olim erant magnæ Domus Domitiorum, & Neronis, extantque ipſorum rudera quamplurima: vidi inquam, calculum magnum in renibus; Et quod ſanè mirum de nullo renum dolore conqueſtus eſt patiens, ſed tantummodo de gravi ac vehementiſſimo genuum. Pariter Anno 1700. prope arcus Milliarios Aureliani in via ſaluſtrica à poſteriori parte Collis Pincii, ſive hortulorum, cadaver aperui mulieris, quæ atrociſſimis uteri doloribus extincta, & utero poſt mortem examinato, nihil in eo morboſi reperi, ſed tantum in emulgente dextera abſceſſum, in qua nullum unquam doloris indicium præbuit, &c.

PROPOSITIONES.

I.

Determinata ſanguinis, & liquidorum quantitas eſſe debet in quolibet temperamento nec magis, nec minus.

QUantitas liquidorum determinata eſt in quolibet temperamento, debet enim eſſe proportionata, & æquilibrata cum corde impellente, & cum partibus per quas pellitur: ſi excedat, vel deficiat, ſtatim mutatio naſcitur in æconomia corporis animati. Hac de cauſa quando excedit, & proinde ſolidorum ſuperat reſiſtentiam, uti ſuccedit in ſucciplenis, & ſanguineis, natura per hæmorrhoidas, vel per narium hæmorrhagiam eundem minuit. Mulieres ſanguineæ, & virilis naturæ poſt 50. ætatis annum cum menſtrua eiſdem naturæ lege ceſſant menſtruis hæmorrhoidibus per plures annos ſubjacent; Multæ eâdem de cauſa bis in menſe menſtruant, quod patitur virilis animi fæmina habitans in Carinis, ubi olim Domus M. Manilij Juriſconſulti celebris, & prudentis Oratoris fuit, teſte Cicerone in paradoxis, Porrò ſuppreſſis conſuetis excretionibus, vaſa ſuperfluis ſuccis nimium replentur, hinc ſequitur tardior eorum motus, & per conſequens incraſſatio, pluribuſque morbis multiplex occaſio. Hac forſan ratione Hippoc. de vict. acut. n. 21. & n. 58. memorat vaſa nimium vacua, aut nimium plena ſanitati obeſſe.

Quibus brachium, aut crus caſu aliquo reſcinditur, in ſequentibus vitæ annis ſolent eſſe obnoxij hæmorrhagiæ, dyſſenteriæ, & niſi victum minuant nimiæ pinguedini, quia ſanguis, qui in nutritionem reſciſſi membri impendi debebat, recirculat ad reliquas, quibus cum improportionatus ſit, foris exeat oportet per hæmorrhagiam, aut deſinat in pinguedinem. Pinguis evaſit Pauper Miles Pontificius, qui contra Turcas pugnavit cum Venetis in nupero bello Peloponeſiaco cruribus in eodem bello reſciſſis. Degit nunc ad portam Turrionis, quæ ducebat ad ſcholam Saxonum, & Longobardorum prope Campum ſanctum. Mulieres cum circa decimum quintum annum creſcere deficiant, ſanguis redundans, per menſtrua, tunc apparentia exoneratur. Juvenes nimium ſanguinei niſi hæmorrhagiis in Juventute ſubleventur, corripiuntur febribus, fiſtulis ani, pectoris inflammationibus, & mille id genus, nec non ſputo ſanguinis, quibus viis redundans à nutritione ſanguis exoneratur; qui idem ſanguis, quoniam in pueris in nutritionem impenditur, dictis malis non ſubjacent; Ex eodem fonte veniunt profuſe hæmorrhagiæ poſt cibos lautiores,

vel potiones liquidorum potentium. Cum igitur ventriculi Cordis, & ſanguis omnibus vaſis commenſurati ſint, ſi pars aliqua marceſcat, deficiat aut exſiccetur, ſanguis iſti prius deſtinatus, in alias impellitur, earumque vaſa nimium dilatando incrementum eiſdem affert, vel foris prodit, ſi vaſorum ſuperet reſiſtentiam.

I I.

Peccans ſanguis ſuperfluus non eſt ſiſtendus, ſed ſinendus ut fluat, quò Natura velit.

INfinita apud Authores funeſta legimus exempla intempeſtivè ſuppreſſi in aliqua parte morboſi ſanguinis, vel alterius liquoris: Nam cum pleno alveo per ea feratur loca, & jam ſolutus ſit à compage reliqui ſanguinis boni, neceſſe eſt ut effluat quò primùm cæpit fluere, aliter retrocedendo interiora verſus, vim facit incredibilem. Sic Juveni prope Collegium Matthæum in Quirinalis radice, ubi ſunt Viridaria Pontificis, hæmorrhagia laboranti, ſuppreſſo ſanguine per cucurbitulas ſpleni applicatas, ibidem ſecuta eſt inflammatio. Viro prope Collegium Urbanum de propaganda fide in Foro Hiſpanico ad radices Pincij, ſuppreſsâ hæmorrhoidum evacuatione, ſecuta eſt Apoplexia lethalis. Mictus ſanguinis periodicus, ac menſtruus incautè ſuppreſſus lethalis fuit ex *Salmuth. hiſt.* 47. *cent.* 3. prout videre eſt apud Etmullerum t. 1. prax. fol. 309. ubi plura hujus generis mirabilia recenſentur exempla. Ulcera imprudenter clauſa mille mala pernicioſa pariunt. Hinc ſæpè ſuccedit, quod fluidum licet excrementitium, ſi per vias ſibi proprias evacuari non poteſt, locum ſibi faciat per vicinas. Ob id Monialis Patavina per ſex menſes iſchuria laborans vixit commode, quia quotidie ſudabat in abdomine teſte Etmullero t. 1. prax. fol. 314. Et ex Benivenij obſervatione Puer iſchuria vexatus, urinam per alvum educebat. Menſtrua ſuppreſſa viam ſibi faciunt per alvum, vel vias vicinas.

I I I.

Strictum, & laxum fluidis æque, ac ſolidis competit in corpore animato.

IN toto opere de fibra motrice pluribus argumentis, veritatem hanc probavimus, ut majori nunc explicatione non indigeat. Hinc in malignis ex colliquatione, quoniam nimium laxatur liquidorum compages;

acida ex citro, ribes, acetoſa, & ſimilia conſiſtentiam fluidis dando mirè in talibus proficiunt febribus, &c. Ipſe feliciter uti ſoléo Romæ aqua cordiali frigida Saxoniæ, cujus vires in febribus acutis, inflammatoriis, colliquativis, ſunt profectò egregiæ, ut præ cæteris nuperrimè vidimus prope ædem Divi Ludovici Gallorum in Agonali ad Thermas Neronis, in Virginè acutè febricitante ex febri colliquativa, &c. & in Mercatore, qui decumbebat prope Templum S. Caroli de Catinariis in via, quæ ducit ad Campum Floræ, & Theatrum Pompei Magni: Demum in puero in Campo Agonio inter vallem Martiam, & circum flaminium, ubi nunc communè forum rerum venalium.

IV.

Non obſtante continuo liquidorum circulo, dantur tamen revulſiones, & derivationes humorum in curatione morborum.

HUjus Theſis veritas quotidiana curandis in ægris experientia confirmatur. Garriant quicquid velint nonnulli delicatuli ex ſchola hypotheſiſtarum. Sed præter experientiam Dominus Bellinus amicus noſter rationibus mechanico geometricis, idem evidentiſſimè demonſtravit in libris de miſſione ſanguinis ad ægrorum ſalutem maximè neceſſariis. Infinita afferri poſſent exempla ad hanc rem firmandam, ſed ne tædio ſimus legentibus, ſufficiat caſus Doctiſſimi Lindani de venæ ſectione in ophtalmia relatus ab Etmullero tom. 1. prax. fol. 299. quo revulſionis, ac derivationis evidentia, ac utilitas clare ſatis comprobatur, &c. ſi menſes inſtant vena brachij ſecanda, & fluent; ſi iiſdem fluentibus eadem ſecetur ſupprimentur: non ſupprimentur autem ſi ſecetur ſophæna. In partu difficili ſecta vena brachij, fætus exit, & in iſchuria, eadem ſecta urinam profluere facit, teſte Foreſto, Viro expertiſſimo, & practico, ob id potiſſimum celebri, quia tota vita cum Naturâ cohabitavit: & ab ejus oraculo pendens, obſervationes morborum, & debita præcepta iiſdem curandis neceſſaria, & opportuna, patientiſſimè conflavit; Legendæ igitur ſunt ejuſdem obſervationes, valde enim fructiferæ ſunt.

V.

Sanguinis motus impeditus in aliquo ſurculo, vicinus omnem illam liquidi molem excipit, & ad altiora propellit.

IDeo ſpleneticis familiares videmus vomitus ſanguinis. Sentiunt enim hi pulſationes magnas circa ſplenem, quod ſignificat interceptum ibidem eſſe ſanguinis motum in vaſis; Unde hæc tandem aperiuntur in cavitatem ſtomachi: eâdem de cauſa poſt pulſationem vaſorum in temporibus ſupervenit narium hæmorrhagia. In gravidis ſuccedit inflatio crurum circa ultimum menſem, & fætu emiſſo evaneſcit. Hæmorrhoides, & varices in gravidis circa finem, eâdem de cauſa apparent, à compreſſis nempè vaſis magnis abdominis ab utero pleno.

Sed intercepti alicubi ſanguinis motus, & ob id in remotiores vim facientis in praxi quotidie habemus infinita exempla. Ita in doloribus præcordiorum cum tumore vel tenſione in acutis, ſanguis è naribus fluit *teſte Hippoc. lib. prenot. n. 6.* Idem notat n. 8. l. c. de capite, manu, &c. frigidis, ventre exiſtente calido. Ibidem vide *l. c. num.* 8. Quando caput, manus, & pedes ſunt frigidi, & præcordia calida, eſſe malum. Idem n. 15. l. c. Dicit quod in ſuppuratione pulmonum pectus eſt calidiſſimum, manus verò, caput, & pedes frigidi. *Quibus in præcordiorum dextra, aut ſiniſtra parte tenditur aliquid in febre, cum dolore capitis: Idque neque cum dolore præcordiorum, neque cum inflammatione, ſanguis è naribus fluet: Hippoc. lib. prænot. n.* 25. Idem repetit. 1. prædict. n. 21. & l. c. n. 24. ait. *Præcordij diſtenſio abſceſſus ad aures parit:* Sed plura vide apud *Duretum fol.* 19. *n.* 60. de affectibus ex diſtenſione hypochondriorum in acutis; Quibus ſanguis è naribus fluit, hi alioqui ſani eſſe videntur, hos ſplenem in tumorem elevatum habere comperies, vel caput dolere, vel utrumque. *Hippoc. 2. prædict. n.* 41. Ibidem n. 47. diſcurrit de morbo articulari, facto ex impedito ordinario fluxu ſanguinis è naribus. Quando enim ſanguis copiosè effluit per nares in ſcorbuticis, tunc ingentes adſunt obſtructiones in viſceribus, & ideo ſanguis eorum anfractus pertranſire nequit, quin vario obice hinc, & circa interiores corporis partes anguſtatus, neceſſe habeat verſus externam ſuperficiem copioſiùs deferri, & ſæpe qua data porta exire; adeoque anguſtia loci compenſetur per celeritatem motus; & aliquando tanta vis eſt criſpaturæ, & clauſionis alicujus villi aut vaſis, ut impediat circulum liquidi alicujus in toto corpore. Talis eſt univerſalis tumor, ac veluti tympanitis totius corporis factus ex punctura vulneris teſte Villiſio t. 2. fol. 145. Tales ſunt ſanguinis copioſi fluxus per alvum, & vomitum ex jecore vel alio viſcere intento nimium, obſtructo,

ſcirrhoſo, &c. ut nuper vidimus in ægro Sexagenario, decumbente prope Forum Helitorium, quod inter capitolium, & Theatrum Marcelli quondam fuit, & etiam nunc eſt, diciturque vulgò Platea Montanaria, &c. æger hic amicus erat, viri doctiſſimi, & noſtri amiciſſimi Raphaelis Fabretti ob edita magnæ laudis opera ab omnibus Bonis valdè æſtimati. Opus verò inſcriptionum antiquarum nuper editum Romæ, eſt omnium laudatiſſimum. Cumque ipſe plura centena numiſmata in muſæo meo habeam, frequenter optimus Senex Fabrettus domi meæ erat, deque iis incredibili cum eruditione diſſerebat: potiſſimum de Nummo M. Ant. & Cleopatræ, in cujus oppoſita parte currus eſt à quatuor equis marinis tractus, & currui inſidens M. Antonius in habitu Apollinis cum lyra; prope eum Cleopatra, & ſub eis puer fræna regens equorum: prope currum duæ ſunt litteræ græcæ Δ & Σ ideſt Delta & Sigma inſcriptæ. Et in peripheria nummi id inſpicitur. *L. Bibulus. M. T. Præt, Hi*: Noſtro hujuſmodi nummo ſummopere delectabatur Vir ille magnus, rarumque dicebat, ac magni prætij. Poſt ejus obitum ſequens inſcriptio inventa eſt prope Portum, & cum medica ſit, nec ab eo deſcripta; Æruditorum gratia placuit eandem hic apponere.

D. M.
L. CAESENNI CRESCENTIS MEDICI. Q. VIX. ANN. XXX.

CAPUT X.

De conſenſu ſolidorum jure originis, vicinitatis, uſus, & communicationis officij, &c.

QUamvis nonnulli credant, detecta ſanguinis circulatione certos, & particulares conſenſus, ſive communicationes partium inter ſe nullo modo dari quia ſanguis æque circulando per ſingulas ſingulis momentis, omnia conſenſus jura excludit; & quaſi ad opinionem hanc confirmandam maximè faciat Hippocratis ſententia lib. de alim. cum de origine partium diſſerens aſſeruit. *In humano corpore confluxus eſt unus, conſpiratio una, & omnia conſentientia*: Nihilominus tamen qui ſerio in praxi obſervat motus, & progreſſiones malorum, fatebitur certe, partes inter, & partes, occultum quendam, ac reconditum adeſſe conſenſum, cujus ratione ſicuti in naturæ functionibus obeundis ſibi invicem communicant, ita pariter per neſcio quid occultum morbos ſibi communes ſæpè faciunt peculiares quædam partes inter ſe: nam centies fere vidi partem ad partem conſtanti lege metaſtaſim morbi facere, & ab eadem in primam conſtanti lege reverti.

De hoc igitur conſenſu præſenti capite tractaturi, omnino quidem non redarguemus veterem opinionem putantium partes mediantibus quoque fluidis univerſaliter conſentire: ſed probare curabimus partes quaſdam cum partibus peculiarem habere conſenſum ratione ſolidi, idque forſan ratione peculiaris, & homogeneæ ſtructuræ, originis, nexus, finis, progreſſioniſque inter ſolida fibrarum. Quare ſi contingat, ut à fluido currente tangatur fibra, quæ jure originis conſentit cum remota alicujus viſceris, aut partis; vellicatio à fluido facta ad illam quoque perveniet, & effectus, qui inde naſcentur communes erunt ambabus. Et ut evidenter pateat hujuſmodi de conſenſu ſolidorum tractationem ſolidæ obſervationum, & experimentorum baſi hærere, veritates practicas quanplures in medium proferam, per quas certitudo rei manifeſta evadit, & clara. Quo facto concludemus hanc inter ſolida peculiarem, ut ita dicam ſympathiam, ſive conſenſionem quatuor potiſſimum de cauſis fieri, jure nempè originis, vicinitatis, uſus, & communicationis officii.

Caput cum ventre, & venter cum Capite peculiariter conſentiunt; ventre pleno caput repletur; ſoluto ſolvitur: pleno Capite venter in officio turbatur; ſoluto Capite, reſtituitur, & quod replebat caput, ut bene ſolvatur, per alvum ſolvi debet. Internæ pectoris partes cum pudendis conſentiunt, pudenda contra cum pectore. Tuſſes moleſtæ, Aſthmata, vel alij pectoris morbi in morbos Scroti, & viarum Urinæ deſinunt. Morbi ſcroti & viarum urinæ in morbos pectoris mutantur: Sicuti purgantia in morbis capitis ſummoperè proficiunt: ità diuretica in morbis pectoris. Cutis quoque cum alvo conſentit; Alvus cum cute; morbi cutis, ut dolores artuum, fædæ, ac pruriginoſæ ejuſdem maculæ in alvi morbos ſolvuntur; Alvi affectiones, vt diarrheæ colicæ &c. in cutis affectiones migrant, & per cutis vias, nempè per diaphoreſim ſanantur frequentiſſime. Ita in febribus anxioſis quas malignum parit fermentum, ventriculi, & inteſtinorum vias obſidens, & vehementes undique oſcillationes excitans. Ægri inquieti ſunt, jactabundi, loco ſtare neſciunt, & toto penè tempore, quo hujuſmodi afflictiones durant, in variolis, ne minima quidem puſtula exit in Cute, nec ſudoris gutta proſilit in ijs, & alvo ob dictam cauſam veluti contracta, convulſaque, vniverſum cutis ſyſtema convellitur quoque per occultum conſenſum, contrahiturque. Jecore affecto dolores ad jugulum è directo fiunt, tuſſes inanes, ſpirandique difficultates; Imò hydropes, qui ex morboſo jecore pendent, vehementiſſimam, ſed inanem tuſſim conjunctam habent, quæ in alijs hydropum ſpeciebus vix, aut raro apparet: Quà de re videatur Hippocrates *lib. prænot. num.8.&c.* Conſenſum partium è directo in morbis quotidiè obſervamus, de quo diſcurrit optime ſenex magnus pluribus in locis; ſed potiſſimum 6. *epid. ſect. 2. fol.* 144. *E directo, & laterum, & Præcordiorum intentiones, & ſplenis elevationes, & è naribus eruptiones, & aures è directo. Horum plurima*

etiam ad oculos. Utrum igitur omnia? aut quæ quidem ex infernis ſurſum, è directo: Qualia ſunt quæ juxtà maxillas, aut circa oculum, aut aurem? quæ verò ex ſupernis deorſum non è directo? Atqui, & anginoſi rubores, & laterum dolores è directo, aut etiam, quæ infra hæpar ſunt, & ſupernis diſtributæ velut in teſtes, ac varices? conſideranda ſunt hæc, quo, & unde, & propter quid: Expectare oportet è directo diſtentionem ſecundum ventrem utplurimum &c. Ibidem vide reliqua Hippocrate digna; Idem quoque differens de partium conſenſibus ſupra infra, infra ſupra &c. 1. *prædict. num.* 18. *f.* 170. aſſerit. *Sanguinis eruptiones in naribus è contrario malæ, veluti ſi in ſplene magno ex dextra nare ſluant. Et circa præcordia eodem modo ſe res habet, & cum ſudore hoc peius. Et in coac.* 31. *cum comment. doctiſſimi Dureti de pleuritide agens*, ait: *Si pulmonicis tota lingua ſit alba, & aſpera, ambæ partes pulmonis ſunt inflammatæ, ſi medietas linguæ aſpera &c. eſt, ea pulmonis pars ægrotat. Ita ſi dolor ad jugulum eſt, ſi fuerit ad dextrum, dextra; ſi ad ſiniſtrum, pulmonis ſupera pars ægrotat.*

Quæ quidem omnia, ut alia quamplura taceam, ſatis ſuperque oſtendunt, quod inter partes, & partes ſit iſte certus conſenſus, cujus cauſa ſicuti morbi partium peculiariter inter ſe mutantur, & communicant: ità quoque, & functiones earum naturales peculiaritèr ſibi invicem conſentire crediderim.

Dictum eſt antè partes conſentire quatuor præcipuè modis primò ratione originis vti ſunt partes membranoſæ, & ex membranarum telis compacta viſcera, quæ omnia remotam à meningibus trahunt originem; carnoſæ cum carnoſis, & ſic deinceps. Deinde cauſa vicinitatis, ſicuti conſentiunt ductus coledochi cum duodeno, qui cum in principio intermittentium more aliarum partium rigorifera oſcillatione convelluntur, bile in duodenum vicinumque ſtomachum expreſſa; bilioſi vomitus naſcuntur, quos videntes Galenici bilem intermittentium cauſam credidere, ſed falsò; Uterus cum veſica, veſica cum inteſtino recto, &c. tertiò ratione uſus, uti fit inter renes, & veſicam inter ſtomachum, & inteſtina, Inter vaſa, & vaſa partium, &c. quartò demùm ratione communicationis officij; ſicuti inter jecur, & veſicam fellis; Inter ſtomachum; & inteſtina; Inter renem & renem oculum, & oculum; & ſic de alijs partibus, quæ commune habent officium in aliqua functione peragenda.

Quoad originem, & præcipuè partium membranoſarum, hæ ſingulæ à pia, & dura matre dependent. Pia, & dura mater bifariam cerebrum ſecant in partem nempè dextram, & ſiniſtram. Neque in ſolo cerebro hujuſmodi exacta diviſio deſinit. ſed ad infernas quaſque partes extenditur, & hinc paralyſes illæ medietatem corporis exactè occupantes oriuntur. En itaque habes primum conſenſum partium *è directo* ab Hippocrate indicatum, atque illum ob communem originem, communemque diviſionem in cerebro ipſarum radice porrò eædem meninges ſequendo vias cerebri in

ſpinalem

ſpinalem medullam producti, hanc quoque binas in partes æqualiter partiuntur, atque triginta nervorum paria hinc inde dimittunt. Et en ſecundam habe cauſam conſenſus partium è directo jure communis originis diviſioniſque. Quamobrem ſi paralyſes univerſales in partibus è directo fieri poſſunt, quia nervi, è directo atque in prima communique læduntur origine. Cur negabimus dari poſſe conſenſum inter partes, quia oſcillatio alicujus Fibræ originem parti à ſe longè remotæ præbentis, in hanc omninò deſinit, & deſinendo liquidorum per eam circulantium curſum turbat, morbiſque invadendi occaſionem præbet? putaverim itaque hujuſmodi remotas inter partes conſenſum vi, & irritatione ſolidi potiùs, quàm projectione, progreſſioneque liquidi produci. Et ſi quando liquidi vitio fiat, fiet profectò, vel ratione vicinitatis, vel quia morbi cauſa generaliter circulat in omnibus. Ità vertigines, & Epilepſiæ, & variæ cordis, atque pectoris affectiones per conſenſum partium inferiorum, non fiunt quidem per vapores aſcendentes, ut falsò creditum eſt hactenùs, ſed illarum partium Spaſmis cerebro communicatis, in eo fluidorum curſum turbant, unde vertigo. Hujuſmodi ſpaſmodicas oſcillationes explicant ægri per fumos aſcendentes, per vapores aſcendentes; Verum nec fumi, nec vapores ſunt, ſed ſpaſmodicæ fibrarum oſcillationes, è partibus in partes leniter progredientes. Omnia cerebri undecumque afflicti mala cum ſtomacho facilè communicant, idque vel generis ſimilitudine, vel jure ſocietatis. Ob eandem fibrarum oſcillantium continuationem quidam quoties tuſſiunt, mingunt. Cognovi ægrotum Romæ palpebrarum doloroſa excoriatione laborantem, quoties caſu pilum aliquem earum durius tractabat, vago horrore per totam corporis medietatem oculo reſpondentem corripi, ac perfundi.

Sic etiam multi ſibi ventrem quandoque lubricant uſu tabaci, vel ore in fumi formam ſucti, vel tracti ut moris eſt per nares; communicatis nempè oſcillationibus ab ore, & naribus tabaco irritatis ad inteſtina. In nephritide calculoſa interdum adeſt hemicrania ea in parte capitis, quæ dolenti reni è directo reſpondet; ſtupor quoque crurum è directo, retractio teſticuli è directo eamdem ob cauſam fiunt. In calculo veſicæ adeſt in glande penis dolor, pruritus, & irritatio continua, quod inter pathognomonica, ac certiſſima calculi veſicæ ſigna eſt, ut in quatuor obſervavi, quibus lithothomia celebrata fuit. Dolores iſchii; dolores lumborum ex infarctu congeſtioneque pravorum, crudorumq; humorum in meſſenterio orti, ad genua, & ultimos digitos protenduntur. In his, aliiſque id genus caſibus habentur communicationes, ſeu converſiones malorum è partibus in partes ob irritationem ſolidi magis quam ob fluidi metaſtaſim, ac tranſmiſſionem. Quæ ſi exterius fieri videmus, cur negabimus eadem mechanicè, & interius poſſe quoque contingere in productione ſucceſſioneque morborum?

Conſenſus hi inter partes membranoſas ratione originis; fiunt ob continuationem fibrarum ejuſdem texturæ, toni, elateris, aliarumque qualitatum ſuo generi familiarium, & proùt impreſſio ab agente contrario facta, fibrarum ſeriem, aut cumulum afficit, quæ cum pluribus aliis, vel cum paucis tantum conſentiunt; ità conſenſus oriuntur vel per univerſum ſyſtema partium eiſdem conſentientium, vel per medietatem tantum, magis minuſve. Hac de cauſa dum febrilis horror, aut frigus univerſam cutim convellit, tunc oleum deſtillatum Cariophillorum Epigaſtricæ regioni illitum, remiſſionem horroris procurat undiquaque. Plantarum pedum mirus cum toto ſyſtemate nervoſo, & membranoſis partibus conſenſus eſt. Nam ſupra frigidum ambulantibus pavimentum, aut alvum laxari, aut inteſtina torqueri contingit; caput per pediluvia lenitur. Si ſub ſudorum effluvio manus vel pedes nudentur, & frigori exponantur ſtatim minuitur, vel ſupprimitur ſudor, proùt rarioris, aut denſioris texturæ fuerit patiens; quique difficilè ſudant, appoſito plantis pedum latere calefacto, mirificè ſudor illis promovetur. Iſtæ, aliæque hujuſmodi partes, quia univerſo conſentiunt ſyſtemati, univerſum etiam eis ſyſtema conſentit; quoad prognoſticum verò in malis ex pedum frigore & affectionibus faciendum videatur ſenex magnus de victu *acut. num.* 10. *num.* 30. *num.* 42. *&* *n.* 43. *de vict. acut.* ubi ait: *Quibus in febribus perpetuò alvus liquida eſt his præcipuè pedes calefaciens, & ceratis integens, & faſciis obvolvens, animum adverte, ut ne ſint reliquo corpore frigidiores; ſi vero calidi ſunt, nullum adhibe calefactorium, ſed conſerva ne perfrigerentur.* Vide quoque *num.* 45. *reliqua, & num.* 4. *de dieb. judic.* refert peculiarem iecoris morbum, in quo pedes ferè ſemper frigidi ſunt. Cognoſco Romæ Nobilem Virum natura ſiccum, & fuſco cutis colore præditum ætat. anni 40. qui frequenter coryza, & catharris corripitur. Et quando ſibi pedes derepente, & ſine cauſa refrigerari ſentit, infallibiliter paulò poſt catharrus cum coryza, & capitis dolore ſupervenit. Quare rogo Lectorem, ut hos Hippocratis Textus attentè conſideret, & inde diſcat, quàm neceſſaria ſit hæc de conſenſu partium tractatio.

At ſi inter fibras tactas, laceſſitas, aut irritatas non eſt univerſalis ob univerſalem inter ſingulas communicationem conſenſio, ſed eædem in ſua progreſſione hinc inde deſinendo viſcera, glandulas, aliaſq; partes producant, tunc non univerſales, ſed particulares tantum oriuntur conſenſiones. Semper tamen juxtà communem ſolidorum legem tacta extremitate alicujus fibræ, alterum ejuſdem extremum ſtatim debet conſentire. Et ſi nimium in producenda parte aliqua circumſcriptæ fuerint fibræ, nec cum vicinis partibus multum communicantes, conſenſio inter ipſas circumſcripta quoque erit in tali dumtaxat viſcere: hac forſan de cauſa rigores, & horrores, qui futuras ſuppurationes prænunciant in partibus, in pulmonibus, vel à tuberculo, vel à vomica, vel alia ſuppuratis de

cauſa, aut nunquam, aut rarò obſervantur; quia forſan rigoriferæ oſcillationes in pulmonibus à pure productæ, in ipſis deſinunt pulmonibus, nec ad extrà propagantur. Porrò ob peculiares fibrarum progreſſiones unioneſque, peculiares oriuntur conſenſus. In contuſionibus cranij, & læſionibus meningum ſeptimò, vel undecimò die gravis ſupervenit ophtalmia ſignum mortis imminentis. In Collectione puris in cavitate capitis aliquando ſuccedunt vomitus, nauſæa, aliquando ad jecur metaſtaſi facta, iecur ſuppurat frequenter in capitis vulneribus, & contuſionibus. Ex gravi capitis percuſſione impotentia ad Venerem. Phtiſi ſupervenit tumor Teſtium. Succus ſempervivi Scroto illitus ſiſtit hæmorragiam narium. Acetum quoque eiſdem illitum ebrietatem, & narium quoque hæmorragiam tollit. A rémedio primis viis hærente noxius humor licet in remotis partibus lateat, corrigi, & emendari poteſt. Sic etiam in vehementibus animi paſſionibus prout ab agitatione ſpirituum in cerebro aliqua ex ejus fibris tangitur partes inferiores tali fibræ reſpondentes ſtatim conſentiunt, & ob hujuſmodi mutuam ipſarum oſcillationem fluidorum curſus perturbantur variè, & agitantur. Ità hæmorragiæ narium ſubito terrore ſanantur. Gaudium, & ira menſes promovent, pavor, & mæſtitia ſtringunt; verecundia partum reddit difficilem. Mulieres gravidæ territæ, verecundæ poſt partum lochia ſibi ſupprimunt. Uteri laxitas ſolo terrore ſanata fuit.

Similes conſenſus univerſales, & particulares inter partes membranoſas, & membranoſas, inter carnoſas & carnoſas interque alias ratione communis originis, & ſimilitudinis in ſubſtantia, præſenti capite fusè explicabuntur; diſſeretur pariter de tribus reliquis Conſenſibus inter partes ratione vicinitatis, uſus, & communicationis officij, ſive fiant per contactus, & oſcillationes ſolidi cum ſolido, ſive per tranſmiſſionem fluidi, ſive demùm per utrumque.

Quoad conſenſus per tranſmiſſionem fluidi, oſtendemus fluida hinc indè in variis ac determinatis corporis partibus, ac filtris ſecerni, quia unicuique fluido varia, ac determinata gravitas ineſt cujus gravitatis cauſa coguntur ſingula ex legibus ſtatices ſtatutis in locis depurari. Exemplo ſit ſtercus, & urina, quæ quoniam cæteris liquidis ſunt graviora ſuaque gravitate circulationem retardarent; humoribuſque progredientibus magno eſſent impedimento; natura ipſorum providens gravitati voluit, ut in parte cæteris magis declivi, & prope duo majora corporis orificia ſecernerentur, ut ſtatim, ac ſecreta ſunt foris propellantur, aliter enim ſi remotioribus in locis ſeparari debuiſſent corporis functionibus ſuo per partes progreſſu maximè nocerent, non ſolum etherogenea ſua natura, ſed multo magis ſua majori gravitate. Nam ſicuti cibi pondere proprio dum in ventriculo ſunt ejuſdem tunicas variè comprimunt, ac complicant, & hujuſmodi compreſſione fluidorum curſum per illius vaſa varie mutant, & afficiunt unde variæ circa digeſtiones oriuntur mutationes. Ita humo-

res, & excrementa ſui generis alicubi congeſta ſolo pondere mille affe-ctiones in liquidorum curſu poterunt producere. Et ideò quando magnus eſt hujſmodi gravium, terreorum, viſcidorumque excrementorum in primis vijs glanduliſque meſſenterii cumulus liquidorum curſum, vicinarumque partium functiones adeò perturbat, ut plerumque febres quas meſſentericas voco, graves, longas, & difficillimæ curationis producat: Quæ quidem præ cæteris hac in Urbe regnant, neque eas curamus nos chimeris teſtaceorum, quæ acida imaginaria, & ficta abſorbeant; ſed noſtra peculiari methodo, ad quam magno tandem cum labore, & patientiſſima obſervatione pervenimus; ſicuti palam faciemus in peculiari tractatu de febribus, morbiſque meſſentericis Romanorum. Quam pauci meſſentericas febres curare, aut dignoſcere ſciunt. Felicem ægrum, qui inciderit in Medicum febres, morboſque meſſenterij benè curantem. Tyrones mei, non teſtaceis, non peſſimo ſanè, ac peſtifero chinæ chinæ abuſu, non futilibus ex chalybe remediis, non hauſtibus olei amigd. dulc. quod. neſcio quo fato ſingulis penè in morbis à Noſtratibus hodie adhibetur (Tyrones mei præ oculis ſemper habete, *ut ne quid nimis*) eas curabitis, ſed ſolida nimium intenta laxando, nimium laxata intendendo, liquida nimium concreta ſolvendo, ac per intervalla purgando, intus & extra varia remedia adhibendo, ut Auditores mei quotidie vident. Qui hæc benè noverit, bene curare noverit. Quod de ſtercoris, & urinæ ſecretione diximus, de aliorum quoque liquidorum bilis, ſalivæ, &c. ſecretione ex variis legibus gravitatis ſingulorum dicendum.

Inter conſenſus, qui fiunt ratione ſolidi, notabilis eſt qui ſingula inter vaſa reperitur, arterias, inquam, & arterias, venas, & venas, inter utraſque ſimul, ac demum inter cætera vaſa univerſalia, & particularia. Cum enim vaſa compacta ſint telis membranoſis, circum quas fibræ carnoſæ circulares, ſive ſpirales varie ludunt, eaſque miro artificio amplectuntur, vocari quodammodo poſſent muſculi cavi, peculiari motu, & ab eo cordis, atque aliarum partium valde diverſo donati. Unde quando dictæ earum fibræ, vel nimium oſcillant vel nimium relaxantur, particularis hic vaſorum motus, vel tardior erit, vel frequentior. Et exindè major minorve in contento liquido impreſſa celeritas obſervabitur, à motu, & impreſſione à corde, vel aliis partibus facta nimium diverſa. Ab hac fortaſſe pendent origine varia illa pulſuum diſcrimina, quæ ab Antiquis vocabantur differentiæ pulſuum ratione inſtrumenti, uti ſuo tempore nos etiam planum faciemus.

COROLLARIA,

Et Poſtulata.

I.

AD calcem hujus capitis ad inſtar Corollarij notanda venit particularis quædam ſolidorum indoles & proprietas: ea eſt quod fibræ noſtri corporis, ita ſunt natura comparatæ, ut ad libitum Hominis, vel ob peculiarem fluidorum prope ipſas currentium diſpoſitionem, variè afficiantur; duriores fiant, vel molliores, hinc inde variè diſtorqueantur; ſomno accommodentur, & vigiliis; vitæ ſedentariæ, vel laborioſæ, horis prandendi, vel cænandi determinatis, omni demùm vitæ generi, ità accommodentur, ut ſi velis poſt tranſactum aliquod tempus ab eo ſtatu ad contrarium fibras revocare, profectò vel difficulter, vel nonniſi cum aliquo ſalutis diſcrimine, id aſſequeris: Porrò quamdam veluti peculiarem conſuetudinem, ac deſuetudinem acquirunt. Ita ſi quis per multos menſes incurvatum ſemper brachium teneret, fibræ brachij ob illam conſuetudinem, ita incurvatæ perſiſtent, ut vix incurvatio illa tolli poſſit. Aſſueſcunt itaque fibræ cuilibet actioni corporis, & à qualibet deſueſcunt, ut qui aſſueſcit noctu determinata hora mingere, determinata hora ſomno excitabitur ad mingendum. Qui aſſueſcunt ad determinatam horam dormire, tali hora excitabuntur, niſi turbetur hæc conſuetudo ab aliqua ex ſex rebus non naturalibus. Quorum conſcius Hippocrates de rat. vict. in acut. num. 15. plura recenſet mala, quæ ſuccedunt, ſi conſuetudo prandij determinata hora faciendi mutetur in contrarium, vel ſi ciborum uſus mutetur ex malis in bonos, vel contra. Et loc. cit. num. 23. Damna quoque refert mutationis lecti è duro in molle, è molli in durum; quorum plura certe curioſiſſima repetit divinus ſenex. Loc. cit. num. 24. Adeo ut nos ejus exemplo ducti magna cum diligentia ſingula quæ ad ſanitatem ſpectant notare debemus, & animadvertere; docet enim præceteris 6. epidem. *Nihil temere credendum, nihilque negligendum.*

II.

Sed hic contra me obmurmurantem video medicum, & in me his verbis invehentem. Quam minime mathematicè inſtructus eſt hic Autor ſolidorum? quam parcus in afferendis geometricis demonſtrationibus, ac legibus pro ardua ſolidorum provincia illuſtranda? Cui quidem reſpondeo, me in hoc de ſolidis ſpecimine merè ad ampliandam praxim directo, non uti rigoroſis legibus demonſtrationum, quia morborum, origo, progreſſus, & eventus omnes hujuſmodi ſpeculativas demonſtrationes flocci

faciunt ac ſpernunt; ſed animo præconceptis ac bene perceptis generalibus quibuſdam Mathematices principiis ad hanc rem opportunis; regulas geometriæ obſervationi certæ affectionum fibrarum, non vero contra obſervationem geometriæ accommodare in animo ſemper habuiſſe. Vanæ ſunt omnes hujuſmodi demonſtrationes ab extra petitæ, & ad functiones partium ſanas, vel morboſas adhibitæ. Præſcire ante debemus veras canalium diametros, eorundem progreſſus fineſque varios; Vim certam cordis impellentis, certamque fluidorum ac ſolidorum reſiſtentiam, & mille alia id genus, ut demonſtrationes ab extra petitas partium functionibus rectè accommodare poſſimus: ſed quoniam hæc ſcitu difficillima ſunt, neceſſe eſt ut in hoc practices negotio Geometria famuletur obſervationi.

III.

Quamcumque moleſtiam inducunt medicamenta acria, ſpirituoſa, vel alterius generis in lingua dum ore detinentur, eandem quoque pariunt internis in partibus per quas progrediuntur, irritando nempè, urendo, conſtringendo, exprimendo, & mille modis linguam, & liquida vicina afficiendo. Unde per analogiam ab hujuſmodi externis obſervationibus diſcurrere, poteris de remediorum effectibus in partibus internis.

IV.

Sæpè diximus ſolida motum ſibi impreſſum à fluidis non ſolùm diu multumque conſervare, ſed vim impreſſi motus in ingens augeri, ac multiplicari in ipſis; quod quidem ſuccedit ob firmam ſuorum minimorum inter ſe adhæſionem, continuitatemque, & perennem liquidorum pone ea currentium contactum ac colliſionem. Specimen aucti impetus ſolidorum à levi impulſu fluidorum pungentium vel irritantium habes in doloribus, & ipſorum ſymptomatis, in horrendis convulſionibus ſimilibuſque morbis. Et mirum eſt quam facile multa morborum phænomena per hanc mechanicen explicantur.

PROPOSITIONES.

I.

In Juvenibus humores ut plurimum faciunt impetum ſuperiora verſus, in Senibus verò versùs inferiora.

Pendet id, ſi licet opinari ex laxitate nimia ſolidorum, & fluidorum in ſenibus, contra verò ex nimia vi, tenſione, & elatere eorumdem in Juvenibus; Hac de cauſa ait *Duretus in coac. fol.* 66. *&* 69. quod febres ardentes in Juvenibus ſolvuntur per hæmorrhagiam narium, in ſe-

nibus per dyſſenteriam; ſed ut hæc certò obſerventur in praxi, ſicuti revera obſervari debent, jubente ſic Naturæ lege, animus omni cura ſolvendus eſt, ut liberè hinc inde diffluere poſſint ſpiritus, & irradiare partes ſingulas, juxta Naturæ ordinem: Nam animo curis, ſtudiis, & mille aliis cauſis vitæ Civilis, agitato, turbatoque; liquidorum omnium curſus mille modis turbantur, agitanturque, effluunt hinc inde furibundè, qua fluere non debent.

I I.

Fluida, & ſolida ex repetitis actibus, & conſuetudine hominis, peculiarem acquirunt Naturam.

SIc qui aſſueſcunt frequenti venæ ſectioni, aut purgationi, ſi omiſerint hujuſmodi remedia, intempeſtive incident in morbos, ut innumeris Authorum patet exemplis. Notavimus hoc in ægro ad Templum Fortis Fortunæ, nunc S. Coſmati in Janiculo in hortis Cæſaris Dictatoris, quos ipſe populo Romano legaverat, ut narrat Tacitus; Et notavimus in Juvene ad Templum Herculis in Ara maxima, nunc S. Mariæ in Coſmedin poſt Muros ſcholæ græcæ: Atque in Piſtore ad vetus Silvani Templum, nunc S. Agathæ ſub Viminali in via ſuburrana. Qui nimiæ exercitationi aſſueſcunt, ſi intempeſtivè quieverint, dyſſenteriis, aut articulorum doloribus corripi ſolent. Qui aſſueſcunt determinata noctis hora mingere, eâdem infallibiliter excitantur ad mingendum qualibet nocte. Pariter qui aſſueſcit, ſomnum trahere ad murmur aquæ ſalientis, vel alicujus Artificis propè domum ſuam tintinabula, vel alia inſtrumenta exercentis: ſi Domum mutaverit, in quâ dicta non adſint murmura, difficiliter ſomnum capiet, & non niſi magna cum moleſtia, nempe donec deſueſcat omninò à murmure præfato, &c.

I I I.

Intercepto motu liquidi in aliqua parte, intercipitur & vicinæ; ſoluto, ſolvitur.

AD remediorum præſcriptiones, maxime juvat hujus Theſis cognitio, & veritas: Motus unius liquidi, ex motu alterius mutatur variè, dirigitur, turbatur, deſinit, augetur, quod niſi ritè cognoſcamus, obſcurè procedemus in curando. Senex propè Palatium olim Chriſtinæ Suedorum Reginæ, heroici animi fæminæ in Via Lungariæ, quæ ducit

ad Vaticanum ſub Janiculo colle, Numæ Regis, & Statij Cæcilij Poëtæ ſepulchris celebrato. Dicitur nunc corrupto vocabulo Collis Montorius; In hunc ſeceſſiſſe aliquando Plebem Romanam, & à Quinto Hortenſio Dictatore revocatam ſcribit Plinius lib. 16. Præfatus itaque ſenex ſæpe laborat alvi ſuppreſſione diuturna, quando diuturna eſt hæmorrhoidum ſuppreſſio: Prò modulo quo exit ſanguis ex hæmorrhoidibus, exeunt fæces ex inteſtinis. Repleta nimium veſſicca, ab urina tota nocte ibidem congeſta potiſſimum longis noctibus hyemalibus, mane ſi flatus velis pedendo emittere; non poteris; tenſio enim fibrarum veſſicæ vicino communicatur inteſtino, hinc oritur difficultas emittendorum flatuum, & fæcum niſi eadem remittatur, emiſſa primum urina. Innumera in praxi id generis exempla unuſquiſque per ſe poterit obſervare.

I V.

Si fluvius currendo cum decem gradibus celeritatis unum vel duos gradus amittat, lentiuſque procedat, ſtatim incipit deponere impuritates ſuas ad fundum, vel ad latera alvei: Et quo magis amittit de ſua celeritate, eo majorem facit depoſitionem. Hæc explicata ad ſanguinem currentem maximè conferunt ad benè præſcribendas purgationes, Diuretica, ſudorifera, &c. cocta vel cruda exiſtente materia, ſanguine velociùs, vel tardius currente.

V.

Separatio, ac derivatio inæqualiter liquidorum per canales corporis mixtim fluentium, fit per compoſitionem duorum motuum, quorum alter movet per longitudinem canalis, alter eodem tempore quaquaverſus ad latera.

V I.

Inæqualiter autem liquidis alicubi quieſcentibus mixtim in corpore, & à communi aliquâ causâ compreſſis, prius exprimitur, quod eſt liquidius.

VII.

Moles fluidæ effuſæ per aliquos tubulos eadem velocitate, eodemque tempore, eandem proportionem inter ſe habent, quam orificia, ſivè diametri fiſtularum, per quas tranſeunt.

VIII. *Non*

VIII.

Nonnulla afferuntur de mechanica ſecretione liquidorum in corpore animato.

SEcretio hujus, vel alterius liquoris in hoc vel alio viſcere, pendet primario à majori vel minori velocitate qua ſanguis ad hoc, vel illud viſcus appellit: Ideſt à majori, vel minori propinquitate partium ad cor, & impetum primum ſanguinis à corde impreſſum: propter quam majorem, vel minorem partium ad cor propinquitatem, majorem, vel minorem in eis velocitatem ſanguis conſervat; ſervata tamen proportione arteriarum afferentium, & venarum deferentium. Variè igitur hinc inde diſperſa, ac diſpoſita ſunt viſcerum filtra ut varium ſingula ſanguinis impetum recipiant, ad varia liquida ſecernenda: Ideò propè cor nullum eſt poſitum filtrum, quia ſanguis cum ibidem velociſſimè currat, nulla fieri poſſet ſecretio. Id clarè patet in ſecretione bilis in Jecore: Nam non ſine myſterio Natura voluit ut ſanguis, qui ad hepar ducitur per venam portæ univerſus ducatur, licèt parvus cæliacæ ramus aliquid etiam ferat. Adeoque hîc vena portæ gerat vicem arteriæ; Qui quidem portæ ſanguis utpote refluus à vicinis viſceribus valdè lento, valdeque remiſſo motu procedit: hæcque motus retardatio neceſſaria fuit, ut partes bilis, quæ natura ſua lentæ, oleoſæ, viſcidæ ſunt, ac proinde tardi motus, tardiori quoque circulatione ad mutuum contactum veniant, & ita facilè in hepatis filtro ſecernantur. Porrò ſanguis è cæliaca in portas per viſcera exoneratus, exoneratur in vaſa majoris orificij, ac diametri, ac proinde maximè debet amittere de ſuo motu, quanto major eſt diameter vaſis majoris ad minorem.

Pariter ut ſecernantur ſpiritus in Cerebro, ſitum illum in eminentia obtinuit cerebrum, & illam admirabilem vaſorum rectitudinem, & amplitudinem à corde ſtatim ad ipſum; Quæ rectitudo, vicinitas, & amplitudo vaſorum cordis ad Cerebrum neceſſaria fuit, ut ſpiritus, & non alia liquida in eo ſecernantur. Idem dic de ſitu renum, ad quos ſanguis maxima vaſorum rectitudine, vicinitate, amplitudineque pervenit: Quæ ſingula ſanguinis cum maxima velocitate ad renes appulſum denotant, eandemque neceſſariam, ut ſerum ſalinum, & non aliud liquidum ibidem filtretur. Exemplum hujus rei ſatis clarum habemus in flumine. Flumen quando aquis nimium turget, & velociſſimè currit, trahit ſecum lapides majores, minores, trabes, ligna, paleas; ſed ſtatim ac velocitas incipit minui, incipiunt ſtatim ad ripam fluminis deponi lapides majores, deinde minores, denique ligna, paleæ, lutum, &c. Ita ſanguis prò varia

ejus velocitate per varia viſcerum filtra, varias hinc indè deponit ſubſtantias, ex probatis, &c.

Neque ſolum neceſſaria eſt ad ſecretiones determinata fluidi velocitas, ſed determinata ejuſdem figura, & moles, ſeù commenſurabilitas particulæ ſecernendæ cum poris filtri. Ex Galileo enim cum non detur figura ſine mole, nec moles ſine figura, non ſolum figura debita, ſed moles, ſeù commenſurabilitas inter porum filtri, & particulam ſecernendam, neceſſaria eſt. Et in noſtra ſententia commenſurabilitas magis, quam figura: Nam cum partes membranoſæ ſint flaccidæ, & diſtenſiles; pori earum facile mutantur à fluido nimium impellente; Adeoque mutata figura pori, plures aliæ diverſi generis particulæ per eam ſecernerentur; quod non ſuccederet ità facilè in commenſurabilitate, ideſt quando diameter particulæ ſecernendæ æqualis eſt diametro pori ſecernentis.

Tertiò ſupponimus neceſſarium eſſe, ut humor ſecernendus per hoc, vel illud filtrum præexiſtat in fluido univerſali, veluti unitus, & aptus ad ſecernendum: Non diſſimili ritu, quo videmus, quod materia morboſa coqui prius debet, ut deinde debitè ſecernatur: Coctio autem nil aliud eſt, niſi ſeparatio, ſivè extricatio morboſæ materiei à ſana, cum qua veluti confusè innatando ac levi contactu circulando; ad minimum alicujus purgantis, vel alterius remedij ſtimulum ſtatim cedit, obedit, & qua data porta, ſanam relinquendo, foris protruditur, ac educitur, &c.

En brevem notitiam Mechanices ſecretionis liquidorum in ſuis filtris in corpore animato.

Poſſumus conſiderare hoc eſſe inter ſolida, & fluida corpora diſcrimen, quod ſolidorum particulæ cum ſibi invicem hæreant; poſſunt ſupra unum alterumve punctum plures gravitare, etiam quæ in latitudinem expanſæ ſunt, ut patet in vecte ab axe ſubſtentato. Fluidæ verò partes cum ſibi invicem non adhæreant propter lubricitatem, quæ fortè à curvitate ſuperficierum procedit, non poſſunt ſupra unum, vel alterum punctum plures gravitare; etiam quæ in latitudinem expanſæ ſunt. Quæ verò perpendiculariter ſunt protenſæ, quoniam à lateralibus coercentur, nec diffluunt, cum innitantur ſubjectis, ſupra eaſdem gravitant: Et quoniam ab ipſis lateralibus coercentur à defluxu, in ipſas quoque præmunt, & invicem premuntur. Tantùmque eſt hujus lateralis preſſionis momentum, quantum gravitatis corporum ipſis innitentium, &c.

CAPUT XI.

De irritatione ſolidorum, ſive de ſtimulis, & variis ſtimulorum effectibus.

QUam ingens ſit ſolidorum ſupra fluida poteſtas, & vis, ab irritatione ſolidorum, ejuſdemque affectibus manifeſtè deducitur. Utque externas cauſas irritantes prætercam. Si quis animum advertat ad dolorem quando partem aliquam vehementer affligit, videbit ſtatim doloris cauſa turbari univerſum ſyſtema ſolidorum, & fluidorum in parte dolente, & conſenſione quadam in partibus etiam remotis; ita ut ſi magnus fuerit dolor, magna etiam erit, & turbatio, partes enim frigôre corripientur, attenuabitur pulſus, ſupprimentur curſus, & evacuationes liquidorum, criſpataque univerſa ferè ſolidorum machina, vicinum morti animal exiſtimabitur, niſi dolorifica ſolidorum criſpatura per debita leniatur medicamenta. Ita in infantibus, quorum fibræ ſunt admodum teneræ, ac delicatæ, quando erumpens ex alveolis dens, gingivas irritando, viam ſibi foris parat, communicata à gingivis ad partes quaſque remotas oſcillatoria irritatione; Imo pro diverſitate partium, quibus dicta irritatio communicatur; & pro diverſo modo, quo fluida ad contactum fibrarum irritatarum excurrentia afficit; pueri in eruptione dentium alvi fluxu corripiuntur, vel convulſionibus; genua eiſdem intumeſcunt, nec detumeſcunt niſi diarrhæa ſuperveniente; copioſa fluit ſaliva, ſtertor viget, adeſt febricula cum vigiliis, variiſque aliis accidentibus, quæ ſola parit ſolidorum irritatio, à gingivis ad remotas quaſque partes communicata, nec ceſſant niſi ceſſante irritatione.

Frequens hæc fibrarum criſpatura, quam ſolidorum irritationem voco, ab internis, aut ab externis, à naturalibus, vel à morboſis cauſis producitur. Certum quidem eſt, fluida ad contactum ſolidorum currentia, in hoc curſu ſuis tangere minimis minima fibrarum, hujuſque contactus cauſa fit ut inſenſibiliter fibræ minima undulent, oſcillent, ſive criſpentur. Si fluidorum minima angulos, & circumferentiam juxta naturæ leges habeant, & momentum ſui curſus naturæ ſubordinatum ſit, irritatio in ſolidis facta erit naturalis. At ſi minima nimis acuta fuerint, ſalina, terrea, pungentia, acria, piperina, & majori cum celeritate excurrant, irritatio inde nata creſcet, ut ita dicam, in infinitum: Hoc enim proprium eſt ſolidorum corporis animati, ut motus eiſdem impreſſus à fluidis, ratione peculiaris elateris, & ſuorum ſtructuræ minimorum, quæ

ſunt veluti totidem vectes multiplicati immenſarum virium capaces ſibi invicem fortiter hærentes, nimium augeatur, & incredibiliter acceleretur; quique motus vel affectio brevis ante ſolebat eſſe, vel mitis in fluidis; communicata ſolidis, diuturna evadit, gravis, & curatu difficilis. Semel enim pro ſemper dictum eſto, ſolidorum morbos graves eſſe, curatuque difficiles: Et cum noſtrorum ſolidorum vis ac reſiſtentia, ea fluidorum potentior ſit; impreſſio certè ſolidorum communicata fluidis major proindè erit, magiſque ſenſibilis; præterea quoniam liquida currentia, vel intra ſolida concava vaſorum, vel ad contactum fibrarum currunt, profectò quando hæc ſolida oſcillant, criſpantur, vel alio modo afficiuntur, incredibilis, atque repentina mutatio in curſu liquidorum ſuccedet; hujuſque mutationis cauſa ipſa quoque liquidi natura afficietur ſummoperè, ac forſan mutabitur in pejus.

Præſenti igitur in capite explicabuntur effectus ſinguli, quos ſolidum irritatum, ſive oſcillans producit in fluidis, oſcillationis centro proximis, vel ab eodem remotis. Inter proprietates ſolidi oſcillantis ſive ſtimuli præcipua eſt, quod momento temporis, & remotiſſimas quaſque in partes vim ſuam propaget, & late extendat deindè agit eodem tempore in omnia ſolida æque ac fluida, magis vel minus, prout vehemens, aut lenis fuerit ſtimuli vis, & potentia. Stimuli, aut ſimplices ſunt, aut compoſiti. Simplices dico, quando cauſa irritans vim ſuam in cute tantum exercet, nec portio ſtimuli intra fluida ingreditur, ſicuti ſunt fricationes, uſtiones, puncturæ &c. Compoſitos contra quando cauſa irritans criſpat, vellicatque ſolida, & eodem tempore ingrediens in ſanguinem, fundit illum, ſolvit, dimovet, excitat; uti faciunt veſicantia, ſinapiſmi, & id genus alia. Poſteriores prioribus vehementiores ſunt, celerius agunt, & omnia ſolida ſimul, ac fluida eodem tempore exagitant.

Porrò irritatio, vel univerſalis eſt, vel particularis: Hoc eſt vel univerſum ſyſtema fibrarum concutit, vel alicujus partis tantum; ejuſque peculiaris vis, atque actio in hoc potiſſimum conſiſtit, ut fluida per vim majoris impreſſionis in motum antecedenti velociorem vividioremque ponantur; dummodò tamen iiſdem inſit debita diſpoſitio ad currendum, & irritanti ſolido cedendum, nec non ut ſeparentur in cribris partium, & ramorum ramis ad ultima minima, aliter fluidum, non ſolùm majori cum celeritate non curret, ſed quieſcet magis, & hinc inde coagulatum detinebitur. Inſuper cæptam oſcillationem aliqua in parte ſequi debent irritationes aliarum partium, vel proximarum, vel remotarum, ut fluidum ab oſcillatione motum, proſequatur iter in remotiſſimas.

At ſi oſcillatio ab irritante producta circumſcribatur tantummodo in parte oſcillante, nec undæ propagari poſſint ad longinquas ob impedimenta quæ invenerint, fluidum in majorem motum poſitum cum progredi dicta de cauſa ad ulteriora non poſſit, in oſcillante parte hærebit magno

cum ægrotantis diſcrimine. Qua de cauſa ſæpè fit, ut poſt irritationem vehementem ſolidorum, vel tumores in partibus, vel liquidorum ſolutiones ſequantur, prout irritatio fuerit ſive univerſalis, ſive particularis, & liquidorum diſpoſitio ad excurrendum minor, vel major.

Igitur inter ſolidum oſcillans, & liquidum currens, debitum eſſe debet æquilibrium, & proportio in imprimendo impetu, & in eodem contrà recipiendo, quod ſi alterum ab altero ſuperetur, vel liquidorum concretiones, vel contrà ſolutiones nimiæ naſcentur: variæque circa ſolida ipſa affectiones: cujus equidem rei quaſi conſcius eſſet doctiſſimus Duretus ſic ait fol. 337. *Cerebrum epilepticum contrahit eas partes, quæ juſſu noſtro moventur, nempè muſculos. Reſolvit verò quæ ſua ſponte, & independenter à nobis, ut ventriculus, inteſtina, &c.*

Ob hanc improportionem inter ſolidum oſcillans, & fluidum ab oſcillatione motum, & in majores undas poſitum ſuccedit, ut vehementibus doloribus ſuperveniant demum inflammationes. Ob vehementem colicam paralyſes, & artuum contracturæ naſcantur. Quibus lien, aut jecur ſcirrho, vel alia de cauſa obſtructum eſt, ij difficulter ſudant in morbis, non tantum ob humorum viſciditatem, ut vulgo creditur, quantum quia ob obſtructionem intentis, criſpatiſque vicinis viſceri fibris, trahitur in conſenſum cutis, criſpatiſque ejuſdem fibris, ſudoris excretio impeditur. Eadem quoque de cauſa in talibus viſcerum veris non verò imaginariis, & fictis obſtructionibus (quales ſunt quas medici vulgo ſomniant, cum morbus aliquis viſcerum naturalium pertinax eſt, aut in longum protrahitur) Urinæ paucæ ſunt, & albæ. Quando nimia fibrarum criſpatura, & irritatio adeſt cum magno impetu ſpirituum, ſecretiones humorum in partibus minuuntur, vel abolentur, tunc datis opiatis, & anodinis criſpaturam laxantibus, ſecretiones reſtituuntur, ob nimiam enim irritationem, ac ſtimulum, fibra quaſi intenditur, induratur, ac veluti immobilis evadit, unde impeditæ fluidorum ſecretiones. Ita in pleuritide ex diſtento nimium latere ob inflammatoriam criſpaturam, negataque ejus fibris laxitate, ſputum difficilè educitur, parcè fluit urina, ſudor, &c. qua de re optimè differentem ad uſum practicum, optimum videas Duretum *in Coac. Hippoc. fol.* 249. *&* 292. *& melius fol.* 300. *Coac. Hippoc.* 63. In vehementibus articulorum doloribus alvus ſupprimitur. In ventris quoque diris cruciatibus urina ſiſtitur, ſpaſmodica fibrarum diſtenſione à parte ad partes communicata. Exiſtente calculo in renibus, motu quem facit deſcendendo per ureteres ad veſicam, irritatis, criſpatiſque vicinarum partium fibris, fæcum, & urinæ ſecretiones ſiſtuntur. Tota igitur curatio dirigenda eſt, ac impendenda in tollenda morboſa irritatione, & criſpatura renum per balnea, per oleoſa, anodyna, & laxantia remedia, nam ea ablata, impeditæ tolluntur liquidorum ſecretiones. Quinimò ſæpè obſervavimus, quod ſi calculus poſt decem vel 15. dies non deſcenderit ad

veſicam: imprudenti diureticorum uſu, & nimia remediorum præſcriptione, ut vulgo faciunt medici, aucta in dolente renum loco majori oſcillatione, magis magiſque figitur ibidem calculus, & multo difficilius educitur; quo in caſu, crede mihi Lector, unicum remedium eſt abſtinere à remedijs, nam ſola quiete calculus tandem proſiliet. Idem eſto judicium in difficili lochiorum, menſtruorum &c. ſuppreſſione; quo plura dederis aperientia, creſcet magis ſuppreſſio. In Iliaca affectione quæ oritur à forti criſpatura fibrarum inteſtinalium ab ano ad gulam, pauca juvare ſolent remedia ex claſſe anodinorum & ſtomachicorum, nocent contra clyſteres acres, remediorumque ingens copia. Revera igitur dolores omnes nephritici, dolores ante, & poſt partum, hyſterici, quique inſtantibus menſtruis purgationibus ſuccedunt, à ſpaſmodica fibrarum oſcillatione pendent, totiuſque curationis ſcopus dirigi ſtatim debet in ea primò tollenda per fotus, balnea, & anodina laxantia remedia, deinde fluido peccanti incumbendum. Et ſi contrario modo procedatur, plurium Auctor erit Medicus difficilium, lethaliumque concretionum liquidorum in parte affecta.

Sæpe tamen intentio hæc, ingenſque fibrarum veluti induratio pendere ſolet à nimio impetu orgaſmo, & acrimonia fluidorum, quo caſu laxata ſanguinis compage per phlebotomiam, laxatur quoque intentio, duritieſque ſolidorum: Ea ratione qua, cum mane ſomno expergiſcimur, & veſicam urina plenam habemus, ſi qui flatus exire velint ex inteſtinis, exire non poſſunt, vel ſaltem cum magna difficultate, diſtentis enim ab urinæ copia veſicæ fibris, diſtenſio vicinis communicatur inteſtinis, & hinc difficilis flatuum exitus redditur; ſed pro ratione, qua prodit urina è veſica, & hac de cauſa ejus fibræ ante nimium diſtentæ laxantur, vicinæ pariter inteſtinorum fibræ laxantur, & eodem tempore flatus, & urina magno cum impetu egrediuntur. Cui forſan mechanicæ reſpiciens Hippocrates, & providere volens nimiæ ſolidorum intentioni ob fluidum in vicina loca interceptum venæ ſectionem laudat, ut per eam laxitas in ſolidis neceſſaria procuretur. *Ventoſitatem flatuoſam venæ ſectione ſiſtito. 2. Epid. ſect. 5. fol. 132. Quicumque derepente voce deſtituuntur, ſi ſine febre fuerint, venam ſecato. In Hydrope quoque flatuoſo ſanguinem mittito. de vict. acut. num. 62. fol. 159.* Hujuſmodi etiam ſunt urinæ ſuppreſſiones, quæ ſanguinis miſſione ſolvuntur; ſuppreſſiones lochiorum, menſtruorum, &c. Novi hominem cui ex hemorrhoidum ſuppreſſione, alvus ſupprimebatur, fæceſque difficulter prodibant: Solutis hæmorrhoidibus, ſtatim etiam ſolvebatur alvus.

Præmiſſo, abſolutoque generali examine naturæ ſtimulorum, ſeu irritationis ſolidorum, breviter deſcendemus ad naturam, uſumque practicum irritantium cauſarum, & ſtimulantium, nec non ad explicandam mechanicen, qua eæ utuntur, ut ad majorem oſcillationem excitent

fluida, & liquida: Has inter cauſas irritantes externas, enumerari ſolent veſicantia, ſinapiſmi, fricationes, cucurbitulæ ſimplices, & ſcarificatæ, balnea, cauteria, uſtiones, acus punĉturæ, &c. Inter internas primariæ ſunt purgantia, diuretica, diaphoretica, aliaque remedia, quæ agunt irritando ſolidum, vel fundendo liquidum. Præ cæteris tamen animadvertendum præcepta, & leges ſtimulorum ad uſum practicum per ſtimulantia remedia reduci non debere, niſi ante habeatur ratio ſtructuræ ſolidorum ipſius ægrotantis, an nempè præditus ſit fibris duris, aridis, ſiccis, nimium intentis; an contrà laxis, teneris, albis, flaccidiſque, prò quarum varietate rerum varij ſtimulorum effectus in corporibus naſcentur. In earumque certa conſideratione, & examine tota curandorum morborum ratio, & judicium conſiſtit. Ità ſunt, qui ob nimium fibrarum ſenſum & mollitiem facilè ſyncopizant, & reſolvuntur: Facilè quoque, ob nimium ſenſum, ſive fibrarum ariditatem capitis dolore laborant; in quo caſu quoniam dolor ſolidi vitio potius, quam fluidi oritur, ad narcotica libenter veniendum, nam tuto applicari poſſunt, quoniam non aliud debent efficere, quam obtundere nimium fibrarum ſenſum. Pariter, qui magis ſenſibiles fibras obtinuere, catharris, fluxionibuſque vitio ſolidi ſunt magis obnoxij, ut inter cæteros Pueri. Et quibus hectica inteſtinorum intemperies flatuum procreatrix naturaliter eſt, ob dictam fibrarum ſenſationem doloribus lumborum, & ilij, alvique extrema ſiccitate facile corripiuntur, & facilè in Hydropem ſiccum Tympanitem cum atrociſſimis doloribus, & horrida viſcerum tenſione terminantur; quarum affectionum occaſio, & cauſa licet ab extra venire poſſit, augetur tamen ſummopere morbus ob nimiam eamque naturalem fibrarum ſenſationem vividumque elaterem. Quare non erit negligenda impoſterum à Medicis, prout hactenus factum eſt, cognitio atque doctrina ſolidorum cujuſcumque corporis ægrotantis, ut rectè morborum cura incipiatur, hoc eſt, ut remedia ad rationem ſolidi, & fluidi ritè dirigantur.

In hoc igitur Capite explicabitur quomodo ſolidum irritatum, & oſcillans momento temporis oſcillationes ſuas propagat ad remota, & vicina loca: quomodo acceleratur fluidorum motus univerſalis, & particularis, & quidquid ſtagnabat, quomodo circulum reaſſumat, & quidquid erat in circulo, quomodo mutet contactum minimorum ſuorum, & ex mutatione, nova facies amica naturæ oriatur in fluidis. Et ſicuti ſpaſmus, & oſcillatio fibrarum in parte aliqua per ligaturam ibi factam ſiſtitur, & impeditur ne aſcendat in cerebrum, ità quod exteriùs faciunt ligaturæ, quomodo interius per medicamenta id exequi valeamus ſedulo inquirendum. Ad hanc rem illuſtrandam maximè faciunt admirabiles curationes morborum, quæ ſuccedunt cum vi alicujus medicamenti vehemens in omnibus ſolidis inducitur oſcillatio, per quam reſtituta circuli libertate pluribus

in fluidis alicubi hærentibus, vel malè circulantibus, mutatoque in melius ſuorum minimorum contactu, ægri præter omnium expectationem brevi ſanantur. Ità æger ad forum Judæorum per multos annos paſſus eſt pondus cum dolore in regione ſtomachi irritis quibuſcumque remediis, à Chimico præſcriptus fuit pulvis Emeticus violentus, cujus uſu excitatis horridis doloribus ſtomachi, & partium adjacentium, vomuit paulo poſt ingentem copiam viſcidorum, & graveolentium humorum, & per ſeceſſum quoque ejecit, dieque ſequenti convaluit. Mulier quoque ad Montem citatorium, quo loci pulcherrimum, ac peramplum ſex ab hinc annis extructum eſt magnæ Curiæ ædificium, graviſſimo capitis dolore per annos quamplures affecta, præſcripto pulvere à Chymico, potentiſſimè vomuit, & ſanavit ſtatim, licet gravida eſſet ſeptem menſium. De quibus omnibus, aliiſque pluribus irritationis ſolidorum effectibus ſuo tempore latiùs diſſeremus, &c.

CAPUT XII.

De laxitate ſolidorum, & variis ejuſdem effectibus.

Ex iis, quæ antecedenti capite dicta ſunt, & dicentur in præſenti evidenter deduci poteſt magnam eſſe ſolidorum ſupra fluida vim ac poteſtatem: utpote quorum perpetua hæc indigent ope, ut propellantur, & circulent. Et quoniam paulò ante recenſuimus damna fluido advenientia à ſolido nimis irritato, criſpato, & tenſo; ea nunc ſcrutari debebimus, quæ eidem inferuntur à ſolido nimium relaxato flaccidoque. Dato enim eodem cordis motu naturali, ac ordinato in homine v. g. ſano, & datis iiſdem gradibus, ac momentis celeritatis in fluido univerſali; ipſi in naturæ ſtatu familiaribus: ſi tamen ſanguis currens per corpus cum dato motu cordis, & cum data celeritate ſua, incidat in partem, cujus fibræ interna vel externa de cauſa laxæ ſint nimis flaccidæque; ſtatim mutari atque turbari ſuum videbis curſum in eadem; reſtagnare ibidem, ſecerni impropriè; derivari, quo derivare non debet, everſoque ſui motus ordine, ac periodo, vel difficulter ad vitæ fontem recirculare, vel hærere flaccida in parte in qua hærere non debet: quo in caſu reſtagnatio fluidi fit magis culpa ſolidi prementis laxi flaccidique, quam fluidi circulantis. Quæ cum vera ſint, verum etiam erit quod ſi detur homo naturaliter præditus fibris alicubi aliquantum relaxatis flaccidiſque, ibidem quoque fluidorum circulum paulò tardiorem eſſe debere difficilioremque; ſi undique,

que,

que, ac per totum corpus; ſingulis quoque in partibus circulus liquidorum gradu tardiori progredietur, omneſque ſecretiones liquidorum particularium dirigentur à curſu univerſalium propulſorum à fibra, debiliore prædita tono, ac elatere. Unde magni momenti ad praxim medicam eſt inveſtigatio naturæ ſolidorum, eorumque virium, & poteſtatis. Nec ſine ratione ad methodicam ſectam ſtricti, & laxi reducitur opinio Pythagoræ, qui omnia ex numeris, atque ex tenſione componebat. Ita ut ubi tenſio ibi vita, ubi relaxatio ibi mors: nam cum tenſa res eſt, ſi tangatur, conſentiunt reliquæ, ſin flaccida, ne quidem. Quare Pythagoras philoſophorum magiſter unicum rerum principium ponebat. *Superiùs inferius unum*, ideſt omnia conſentiunt ob tenſionem.

Specimen hujuſmodi affectionum in ſolidis nobis exhibent pueri, ac ſenes, quorum vitia ætati ſuæ familiaria à ſolido minus ad vitam apto magna ex parte dependent. In Pueris quidem ob fibrarum immaturitatem ſive connaturalem laxitatem. In ſenibus ob maturitatem nimiam, atque indè natam prò vario temperamenti, ac fluidorum ſtatu cujuſcumque hominis, vel criſpaturam ariditatemque excedentem, vel relaxationem, & Atoniam ob longum fluidorum per eas curſum, ac fere attritionem; ea ratione qua veſtes longo uſu attritæ flaccèſcunt, & relaxantur. Et quoniam in ipſis univerſum ferè ſolidorum ſyſtema atonum, flaccidumque eſt, Senes, ac Pueruli quaſi ſemiparalytici, & ad motum inepti obſervantur; fluxionibus, catharris, ſimilibuſque ex laxitate morbis nimium obnoxii: Quare cum ii curandi nobis occurrunt ſemper habenda ratio ſolidorum eſt, nec lubricè de ipſorum morbis prognoſticandum niſi conſiderata prius ſolidorum natura, & ſtatu in unoquoque. Ita virium reſolutio in acutis fit, ut optimè optimus docet Duretus, optimuſque Martianus Medicus Romanus, & Hippocratis commentatorum poſt Duretum facile Princeps, fit inquam à quadam veluti Paralyſi totius corporis, quæ principio morbi ſymptoma eſt madefacti, & inebriati nervorum principij, progreſſu verò effæti, & relaxati mortemque in propinquo eſſe teſtatur; ſicuti etiam & niger vomitus à viſcerum reſolutione pendet, mortemque brevi in pernicioſis morbis minatur. At ſi id generis morbi ſenibus vel pueris ſuperveniunt, quorum ſolida flacciditate laborantia fluidorum circulum tardiorem vireſque proinde minus vegetas reddunt, prognoſticum mortis moderari tunc debet, & aliquid tribui nativæ horum Patientum relaxationi, ac debilitati.

Sed, ut clarius percipiantur effectus quos producit in fluido laxitas ſolidorum, narrationes aliquot caſuum, & obſervationum particularium non abs re hic erit recenſere, & noſtræ orationis filum inde certò deducere. Sicuti à tono ventriculi languido, & laxo appetitus & digeſtio proſternuntur, ac pervertuntur, ſputatio oritur, & nauſea, venter lubricus fit, & id genus alia ex laxitate ſymptomata accedunt. Ita à tono languido, &

relaxato fibrarum in habitu corporis ſucci nutritij aſſimilatio debituſque curſus perturbantur, naſciturque phtiſis quam dicimus nervoſam, ſive phtiſim in habitu corporis, ob tonum everſum ſolidorum, in qua quidem curanda, neque lactea, neque humectantia præſcribenda, ſed chalybeata, antiſcorbutica, cæphalica, & amara, idque generis alia quæ amiſſum tonum reſtituant, & laxitatem tollant. Lienteria interdum fit ob nimiam pylori laxitatem, & aliarum partium ventriculi irritationem nimiam.

Epiphora ſive laxitas glandularum oculi, ſeroſam facit lachrymationem, irritiſque aliis juvant ſtringentia vulneraria, quæ tonum reſtituant. A fibrarum nimia laxitate in tubulis renum, ſive Antonia renum, lethales urinæ ſuppreſſiones ſæpè oriuntur. Verus quoque Diabes aliquando ſuccedit ob laxitatem viarum ab inteſtinis ad renes, curaturque per adſtringentia, & aromatica; palmam refert in hoc caſu uſus pilularum de cacciondè, quarum baſis Catè: Durante ſomno fibræ laxantur, & flacceſcunt, unde ſudor noctu ſponte manat Phthiſicis, qui ceſſat fere frequenter mane ægro evigilante. Iſchuria ſive urinæ ſuppreſſio contingit ob torporem fibrarum veſicæ: curatur per acria ſuppoſitoria chlyſteres ſtimulantes, & ſimilia, quæ fibras vicinas jure conſenſionis ad motum excitant. Urinæ incontinentia, ex paralyſi ſphincteris, ſive nimia fibrarum laxitate in Pueris, & Senibus. In Pueris curatur annis creſcentibus, & fibra maturitatem acquirente, & ſi creſcentibus annis non cedit malum, incurabile prædicito, nervina, & antiparalytica juvant: In malignis, & acutis incontinentia ſæpè apparet inebriato nervorum principio.

Plura lymphæ vitia à ſola glandularum laxitate fiunt, atque dependent; & medici ſibi fingunt mille obſtructiones, & mille falſas obſtructionum chymeras: Id in meſſenterio quotidie obſervo; Quando illi pallorem levis momenti in vultu vident, qui languidi ſtomachi, viarumque inteſtinalium laxatarum comes eſt indivulſus, putant ab obſtructione fieri; mille ſtatim inutilia dant remedia, ex chalibe, ex amaris omnis generis, & mille id genus inutiliter præſcriptis, cum morbus ſola maſticatione cinamomi, vel ſeminum citri, vel potione caffè, roboratis per hæc fibris laxatis, non verò ut ipſi putant obſtructis, promptè tolli potuerit; quæque non aderant obſtructiones, remediorum uſus producit. Hydrocæphali oriuntur in infantibus recens natis à nimia fibrarum cerebri laxitate, ob longam moram infantis in utero capite prono, dum vim facit, ut foris exeat in partu difficiliori. A nimio, & continuo dolore relaxatur tonus partium, ut fit in podagra; hanc ob cauſam in Podagricis luxationes tandem articulorum ſuccedunt ob fibrarum relaxationem. A Tympani Atonia ſurditas. A laxitate retinæ cæcitas, ſenibus familiaris. Guſtus abolitus, & odoratus ob fibrarum naſi, & linguæ relaxatum tonum. Nimio Veneris abuſu laxatis pudendorum partibus impotentia ſuccedit. Laxatis ſeminalibus veſiculis Gonorrhæa: Gonorrhæa notha, ſeu catharralis ex laxitate

vaginæ uteri. Luxationes ex laxitate fibrarum. Ejus quoque laxitatis cauſa, nimium pinguedinis incrementum ſupervenit in Adipoſis. Ani procidentia ex laxitate. Ex nimia pulmonum laxitate ſæpè oriuntur Phthiſes. A laxitate fibrarum ſuperioris orificii ventriculi nauſea, & vomitus. Fibrarum veſicæ laxitas in Pueris veſicæ calculum producit, quia nequit ingentem viſciditatum copiam, qua Pueri ſcatent oſcillando propulſare. Hinc hærentes ibidem diu, ac indebitè, veſicæ calculum pueris familiarem pariunt. A nimia fibrarum flacciditate oriuntur convulſiones in infantibus, quæ inoffenſo vitæ, & victus genere, fibris in pubertate durefactis ſpontè ſanantur. Quidam ob naturalem Pulmonum mollitiem & laxitatem ſanguinem ſpuunt; De hoc corporis habitus te certum fortaſſe reddit. Ex hiſce omnibus aliiſque pluribus factis, ſeu obſervationibus manifeſtè colligitur, quam neceſſaria ſit Medico cognitio ſtatus ſolidorum in quovis morbo. Qua de re nemo antiquorum melius ſcripſit Cælio Aureliano Viro doctiſſimo: Is diligenter admonet quomodo curare debemus, ut ſolida in debito, & naturali tono contineantur ne flacceſcant, unde plurium origo malorum. Sic igitur loquitur. *Oportet autem ſingulas partes in paſſione conſtitutas ſuis ac naturalibus motibus admonere, ut ſupercilium levando, & deponendo, palpebram concludendo, & diſcludendo; linguam producendo, atque adducendo: hæc ſunt ægrotantibus imperanda. Hortandi etiam ſunt locutionem tentare, quod ſi minime facere potuerint, ex omni parte officio linguæ ceſſante; erunt ſuadendi, ut animo concepta volvant, quæ loqui volentes mente perceperint, in alto formans ſpiritus accepto motu rumpit in vocem lib. 2. cronic. morb. cap. 1. de Paralyſi.* Plato quoque tertiò de Repub. habet Herodicum Selymbrianum medicinam pædagogicam inſtituiſſe, quæ victu, & exercitiis ad rem accommodatis valetudinem corporum confirmaret, & redderet. Exercitatio quoque vocis debito cantu, vel aſſidua lectione, vel gratis amicorum colloquiis, & converſatione ad plures conducit morbos ut fuſe monet *Hipp. 3. diæt. n. 16.* & multo melius *de inſomniis num. 3.* & Plutarchus de tuenda valetudine circa medium; qua de re egimus nos in libello noſtro de Tarantula circa finem. Sicuti vocis exercitatio conducit nonnullis pulmonum, & capitis morbis, ita globulorum luſus calculo, & renibus. Saggittatio pulmonibus, & thoraci; Lenis deambulatio ventriculo; Equitatio capiti, & meſſenterio. Nec ſemper in malorum curationibus, ægri ſtomachus ſyrupis, atque conſervis ſatiandus eſt, & implendus; regularis enim vivendi modus, debituſque ſex rerum non naturalium uſus & ordo, citius multo morbum ſæpè ſanant, quam Pharmacopolarum centeni pulveres. Aliquibus enim in morbis vita ducenda in aquis ut ſanentur; aliis mare, & longa confert navigatio, venatio, ruſticatio, ambulatio, Iter longum per montana, vel per campeſtria, aliis muſica, vel ſaltatio; Paucis verò dum longo morbo tenentur, imprudentiſſimus remediorum abuſus conferre poterit.

Ita in Colica pertinaci conducit iter aliquod, ut corpus plurium dierum equitatione excitetur, fibræque meſſenterij longo dolore relaxatæ priſtinas reaſſumant oſcillationes ad morboſas impuritates è meſſenterij ſinu eradicandas expellendaſque, quæ quidem oſcillationes expectari vix poterunt à diverſi generis remediorum acervo, quæ longis in morbis ad nauſeam uſque præſcribuntur.

Sed quantis, & quam gravibus morbis conferat cantus, & vociferatio docte ſatis & utiliter explicavit doctiſſimus Mercurialis his verbis. *Vociferationis multæ ſunt ſpecies, potiſſimum verò Vociferationem, cantum, lectionem, ſermonem, riſum, atque fletum. Vociferationis itaque prima conditio ab Antyllo, Plutarcho, Paullo, Aetio, & Avicenna, adſcripta eſt, quod thoracem atque vocalia inſtrumenta perbellè exercet; & teſte Averrhoe naturalem calorem auget, purgat, firmat, atque attenuat; ſolidas corporis partes robuſtas, puras, & offenſæ minimè obnoxias reddit: colorem quoque cutis decorat. Quæ ſi ità ſe habent, certè iis qui humiditate occupatas interiores partes quique corporis habitum frigefactum habent, vociferationem generoſum præſidium eſſe: quemadmodum iſtis prædictis rationibus eam ab Antyllo, Cælio Aureliano & Aetio laudatam ſcimus ſtomachicis, vomentibus, acidum ructantibus, ægrè digerentibus, cibos faſtidientibus, atrophia laborantibus, languidis, cachecticis, hydropicis, aſthmaticis, phtiſicis, apoſtemata in thorace rupta habentibus, difficile parturientibus, quartanariis, pituitoſis, convaleſcentibus ferè omnibus, &c. Ideo Galenus 8. de med. loc. c. 4. Stomacho laborantibus unctiones, exercitia, & vociferationem per expertem artificem adhibitam commendat. Quantum verò muſica, & cantus pluribus curandis morbis conferant docuere Socrates, Pythagoras, Cælius Aurelianus, Democritus; & omnes antiqui. Mercurialis de gymnaſtica. lib. 6. cap. 5.* Ubi plura digna videri poterunt. Ibidem quoque plura aurea leguntur de effectibus, & exercitatione lecti penſilis, cunarum, navis, venationis, equitationis, natationis, deambulationis, balneationis & mille id generis. Unde ſummopere laudo uſum balneorum publicorum, quæ paucis abhinc annis aperta ſunt in Urbe ad publicam utilitatem; inter celebriora verò eſt illud in capite Viæ novæ quæ ab hortis Quirinalibus ducit ad forum Hiſpanicum: nec non aliud in Vico Fabrorum Ferrariorum ad ædem S. Andreæ de Valle; & aliud in Via Julia ad novos carceres, aliaque minoris famæ. Ad corporis mundiciem, & ſalubritatem hic renovatus in Urbe balneorum uſus laude profecto digniſſimus eſt. Plures ad ea mitto ex meis ægrotantibus; alij ut laventur, alij ut ſtrigili pelliceo fortiter fricentur, alij ut primò paulum ſudent in ſtufa balnei, deinde balneum tepidæ ſtatim ingrediantur, & ſic hæc atque alia id generis pro morborum, & temperamentorum varietate eiſdem impero.

Hic denique animadvertendum, partes corporis licet longà quiete debilitentur, & relaxentur, exercitio verò roborentur, ac vigeant, nihilominus tamen ſi vehemens fuerit, ac longior exercitatio, ſolidorum to-

nus à ſuo declinat robore, fibræque quaſi attritæ relaxantur. Quare homines ſi diu multumque equitaverint, plurimos corripi à diuturnis articulorum doloribus, maximè verò coxendicum ac pedum obſervamus, imò ad coitum fiunt etiam impotentes ſicuti doctè ſatis monet. *Hippoc. de aër. aq. & loc. num.* 52. Si quis ſtomacho pronus diu ſcripſerit, cum incidit in morbum in pectore graviter ægrotabit. Et ſi continuis, ac vehementibus quiſquam aſſuetus exercitiis intempeſtivè omninò quieſcat, & vitæ otioſæ tradatur, dyſſenteria, atque podagra corripietur, ut idem docet medicinæ Parens *de nat. hum. num.* 23. *Et Gal. com. in* 4. *lib. Hippoc. de articulis.* Atque de aliis id genus laxitatibus ſolidorum, earumque differentiis, quibus morbi plures debentur, tractabimus.

SPECIMEN

Trium reliquorum Librorum.

DE FIBRA MOTRICE, ET MORBOSA.

PRoPOSITUM mihi erat, cum aggrediebar ſpecimen de Fibra Motrice, eodem ordine quo primum librum molitus fueram tres ſequentes proſequi: inſerendo unicuique duodecim ſaltem capita, quæ indicium in præſens aperirent eorum, quæ Operi magno ſunt reſervata; prout ſuperiús in fine Præfationis jam innui. Verùm, cum libellum ſic compactum Bibliopolæ conceſſiſſem; illius impatientia, & ſollicitatione factum eſt, ut tempus mihi deficeret accommodum, & opportunum pro abſolvendo ordine incæpto, adeò ut poſteriores libros ad normam prioris redigere non potuerim; & fuerim coactus primùm quam celeritèr Typis committere reliquis ne quidem tactis.

Nihilominùs ut Lector compendium nonnullorum capitum accipiat, uti valdè utilium ad curationes morborum, quæ in duobus Libris de *Fibra Morboſa* erunt deſcribenda: non gravabor brevitèr eadem ad formam Indicis exponere. Illud præceteris, cui titulum poſui de *Morborum ſucceſſionibus*, continet argumentum omninò recens, & numquam, quantum ipſe noverim, à medicis tactum, aut examinatum. Opportet verò, ut qui rectè velit percipere materiam de ſolidis, & liquidis corporis animati tractantem; apponat ſibi præ oculis opera, quæ edidit doctiſſimus Borellus, Romanæ Academiæ nobile ſydus, is enim de proprietatibus liquidorum in genere plura ſcripſit in aureo libro de motionibus naturalibus à gravitate pendentibus. De vi autem ſolidorum, in libro de vi percuſſionis in ſolidis, & in fluidis projectis à ſolidis: ubi modus expenditur conſiderandi ſolidum ſeorſim à fluido, Fluidum ſeorſim à ſolido, & utraque ſimul. Adeoque quidquid præclariſſimus Author de ſolidis in genere pro-

poſuit, id interim ſedulus Lector ad ſolida corporis animati aptabit: donec meas hac de re meditationes integras ſuſcipiat; ſit interea.

CAPUT I.

De Morborum Succeſſionibus.

ARgumentum de morbornm ſucceſſionibus, ſive converſionibus, mutationis ſcilicet unius morbi in alium; novum omninò eſt; nec quenquam adhuc legi autorem, qui de illo intimè diſſeruerit. Si tamen nunc temporis apud Noſtrates, vel apud exteros quiſquam eſt, qui de eodem tractare eſt aggreſſus, illum oro enixè ut me de ſuſcepta provincia certiorem faciat: Libenter ſiquidem à propoſitis laboribus diſcedam; anxiuſque cunctabor alienam de hac re mentem excipere: eoque ardentius, quo opus tantoperè Medicinæ neceſſarium in ſolitudinem video eſſe redactum.

Neminem profectò fugit, quod in praxi medica, quam quinque abhinc annis publici juris feceram, Medicinam diviſi, in primam, & ſecundam. Priori adſcribebam morborum hiſtoriam, alteri omne id, quod ultra Hiſtoriam concurrit ad Medicinæ peritiam. Cujus ut compos omninò eſſem, mentem elapſis annis affatim obſervationibus tradidi, tam in Italiæ Noſocomiis, quam in praxi novenni jam tempore Romæ exercita. Verùm in pertexenda ad meam methodum morborum Hiſtoria; obſervabam quoſdam morbos aliquando alterius morbi faciem induere, aliquando iterum regredi ad priorem ſtatum, & aliquando leges aſſumpti morbi conſtanter retinere, poſteaque evaneſcere. Obſervabam etiam antè præfatas mutationes ſigna quædam in iis partibus, ubi novam ſedem figebant; vel ſigna morbi, in quem mutabantur; & quod quandoque in melius, quandoque in deterius mutatio ſuccedebat. Cum itaque ab hiſce obſervationibus non parum in curationibus, & in diagnoſi, & Prognoſi profeciſſem: conſtitui hanc materiam de ſucceſſionibus morborum attentius ſcrutari, & abundius excolere. Interim cum nova in dies mihi accederet occaſio diſcendi, tandem adverti, quod obſervationes, præcepta, judicia, animadverſiones, &c. ſuper hujuſmodi re adeò creverant, ut valerent novum, magnumque tractatum efformare. Equidem non intelligo hîc loci leves, & parvi momenti ſucceſſiones enumerare, ſed illas, quæ frequentiſſimè occurrunt, & ſuccedendi progreſſum, ac normam conſtantem ſervant. Prout ſunt mutationes Phtiſeos in tormina ventris, & è contra, & ſic aliæ innumeræ. Et quoniam ſæpè accidit, quod rude vulgus medicos criminetur, & incuſet, tanquam Auctores ſupervenientis mali:

non abs re ducerem, ut iidem non modo converſiones præſagire; verum etiam curationem opportunam prævidere noſcant. Etenim cum recens morbus fataliter turbare, ægroſque ſoleat in deterius trahere, prout in gravibus morbis evenire animadverti: medicus tunc ſucceſſiones prænunciare, ac utilia remedia præmittere debebit.

Diſſeretur igitur in hoc tractatu, de ſucceſſionibus morborum, de eorum natura, ſignis, prognoſi, facilitate, & difficultate curationis, de ſucceſſionibus acutorum in chronicos, chronicorum in acutos. De ſucceſſionibus in melius, & de illis in pejus. De modis ſucceſſurum morbum prævidendi, & jam ſuperventum curandi, & de aliis hujuſcemodi argumentis multum Praxi Medicæ conducentibus.

Quærendum quoque erit, an bonum ſit refluere humorem à robuſtis partibus ad infirmas (cujuſmodi eſt univerſus corporis habitus) an contra ab infirmis ad robuſtas. Nam robuſtis ineſt vis quædam vernacula & calor vegetus, tonuſque vividus, quo ſe vindicent, ac tueantur. Coctione, digeſtioneque id præſtabunt. Quæ opinio eſt Hippocratis l. 2. de nat. hum. *Qui morbi*, ait Hippoc. *ab imbecillibus partibus ad fortiores remeaverint, ij ſolutu ſunt faciliores. Influxus enim facilè à robore excludentur.* Galenus verò mavult legere prò *excludentur*, *abſumentur.* Nam ſi excluſio fiat, nonniſi diſpendio, & noxa partium imbecilliorum, in quas refluxurus eſt humor, fieri poterit. Quidam nomine partium fortiorum intelligi volunt partes principes: at melius eſt à partibus præcipuis in minus præcipuas humores repere. Nam cur (ait Galenus monente hîc Ballonio l. c.) ſæpe viſi ſunt interire, quibus ſucci in dolore articulorum in artus delati, deinde repulſi in partem principem pervenerint, & una ſalutis ſpes erat, ſi iidem ipſi humores ad artus revocarentur.

Ne autem incongrua, inutilis, & mei arbitrii res iſthæc alicui videatur; cogor pro mea defenſione teſtimonia à Magiſtris noſtræ artis ſumere, qui quotidie meis manibus teruntur: ſcilicet à medicinæ parente Hippocrate, a Martiano, Mercuriali, Dureto, Ballonio, Aretæo, Hollerio, Iacotio, atque ab aliis nonnullis hujuſmodi ſucci; quorum auctoritates colligere, & inferius exponere decrevi: unde poſſit unuſquiſque concipere, quam congrua, quam utilis, quam ſalutaris futura erit materies, cui illuſtrandæ, atque abſolvendæ animum adjicio. Medici enim qui pro vita hominum quotidie certant, id ſibi propoſitum habere debent, ut à morbis gloriam accipiant, cum vim eorumdem, ubicunque inclinant, fregerint: in hoc uno ſapientes, ac potentes cum reddunt hominibus incolumitatem, redditamque conſervant.

§. I.

Morbos ad invicem converti, & viciſſim tranſmutari paſſim legimus in operibus Magni Hippocratis. Quicquid tamen hac de re monet obiter id facit, non autem ex profeſſo. Et licet obiter moneat, clare tamen exindè

dè patet magnum illum ſenem hoc argumentum valde proficuum exiſtimaſſe ad praxim medicam tum augendam, tum illuſtrandam, morboſque ritè prævidendos, ac curandos. Morbos invicem converti, obiter loquitur *de morb. mulier. l.* 1. *num.* 45. 46. 62. 87. 92. *Altera enim pars ad alteram delegat in corpore ubi ſingulis pluſquam oportet affuerit, & continere non potuerint l. c. num.* 87. Cum vero à ſplene, aut hepate, aut pituita alba, aut dyſenteria in hydropen tranſitus fit, conducit quidem per eadem curare: Effugiunt autem non valde: Nam in morbis cum alter alteri ſuccedit, plerumque occidit, cum enim corpori à præſenti morbo debilitato alius acceſſerit, præ imbecillitate perit priuſquam poſterior morbus deſinat. *Hipp. de affectionibus num.* 23. A quibus morbis ad quales tranſitus inveſtigare oportet *Hipp.* 1. *de morb. num.* 1. Tranſitus autem fit in his ex pleuritide in febrem ardentem, ex phrænitide in peripneumoniam. Verum ex peripneumonia febris ardens non fit. Ad dyſſenteriam teneſmus tranſit, & à dyſſenteria lienteria, ſive lævitas inteſtinorum ſequitur, ex lienteria in aquam inter cutem tranſitus fit. Et ex pituita alba, in aquam inter cutem. Et ex peripneumonia ac pleuritide, in pectoris ſuppurationem. Mala porrò ſupra mala fieri neceſſe eſt. Veluti ſi rigor corripuerit, ardor igneus ſupervenit, & ſi nervus diſſectus fuerit convulſionem facit, & ut diſſectus neque coaleſcat, & fortiter inflammetur; Et ſi cerebrum concuſſum fuerit, ac doluerit ejus qui percuſſus ſit, neceſſe eſt è veſtigio mutum fieri, & neque videre, neque audire. Si verò ſauciatum fuerit, febrem neceſſe eſt ſupervenire, & bilis vomitum, & aliquam corporis partem ſyderatam fieri ac perire. Si verò omentum exciderit, neceſſe eſt putrefieri. Et ſi ſanguis ex vulnere, aut vena effluxerit in ſupernum ventriculum, neceſſe eſt ipſum in pus converti &c. *Hipp.* 1. *de morbis num.* 3. Ex ardente febri deſinit in pulmoniam frequentiſſimè, phrænitis, pleuritis, & pulmonia eodem modo curandæ: 3. *de morbis num.* 20. Porrò judicari in morbis eſt, quum morbi augeſcunt, aut marceſcunt, aut in alium morbum tranſeunt, aut deſinunt. *Hipp. de affect. num.* 8.

§. II.

Conſiderandum quomodo morbos gerant, à quibus, quæ figuræ, ad quos locos converſi ſunt. *Hip.* 6. *epid. ſect.* 7. Melancholia mutatur in epilepſiam, & contra. 6. *epid. ſect.* 7. Morbi partium è directo poſitarum dextræ cum dexteris, ſiniſtræ cum ſiniſtris, infrà ſupra, & contrà, convertuntur, & conſentiunt adinvicem, & invicem mutantur: de quo vide ferè divinè diſſerentem *divinum Senem* 6. *epid. ſect.* 2.

Dyſſenteria malè curata convertitur ad tertianas, varicem, teſtem, crura, coxam. *Hipp. de vict. acut. num.* 54. Podagra mutatur in dyſſenteriam, & alias infernas eliquationes per quas ſanatur. *Hip.* 2. *prædict. num* 30. Dyſſenteria à variis magnis morbis liberat, quos *vide* 2. *prædict. num.* 30. Cui inteſtinum in dextra parte dolebat, & articulari morbo correptus eſt,

erat quietior; poſtquam hic curatus fuit, magis dolebat. *Hip. 6. epid. ſect.* 4. Colici, & dyſſenterici non raró fiunt arthritici. *Duretus f.* 223. Dyſſenteria ſi intempeſtivè ſiſtatur, facit abſceſſus ad viſcera, vel articulos, cruenta ad viſcera, bilioſa ad articulos, quæ converſio certa eſt, & evidens. *Hip. coac.* 1. *de dyſſent. Duretus f.* 343. Eadem eſt cauſa phtiſeos, & dyſſenteriæ, eadem & lienteriæ ab auſtrina tempeſtate *Hip.* 3. *epid. par.* 3. *Duretus f.* 346. *&* 353. Id etiam nos bis terque vidimus, & ab amiciſſimo medico ſibi contigiſſe in praxi audivimus. Si purgantis remedii uſu phthiſis ad inteſtina convertatur ſub ſpecie torminum ventris, & diarrheæ; ferè non erit amplius in poteſtate Medici talem ſiſtere diarrhæam; nam ad oſcillationem illam omnia colliquando ruunt liquida, hinc mors, ſicuti pluries per Italiam obſervavi. *Hippocrates autor eſt eundem eſſe fontem phthiſeos, atque torminum alvi. Duret. f.* 346.

Dyſſenteriam bis mutatam vidi in ulcera pedum, & manuum fæda &c. ſemel in quartanam diuturnam. Dyſſenteria deſinit in volvulum ex noſtra obſervatione Romæ. Dyſſenteria bilioſa intempeſtivè ſanata deſinit in abſceſſum ad articulos, per progreſſum ab inteſtinis ad dyſſenteriam, ab hoc ad nervos lumborum, qui deſinunt ad femur, & ultra. *Duretus f.* 563. Ex pituita alba fit hydrops. Ab alvi profluvio dyſſenteria, à dyſſenteria levitas inteſtinorum. Ex corruptione, abſceſſus oſſis. Ex ſanguinis vomitu tabes, & puris purgatio ſurſum. Ex tabe fluxus ex capite; Ex fluxu, alvi profluvium; Ex alvi profluvio ſuppreſſio purgationis ſurſum verſus; Ex ſuppreſſione mors. *Hipp. hæc omnia complexus eſt ſect.* 7. *ab aphoriſmo* 74. *ad aph.* 78.

Ab angina detento tumor in pectore accedens bonum, foras enim vertitur morbus. *Hip. ſect.* 7. *aphor.* 49. Quæ febres mutari ſoleant in abſceſſum vide *Hipp. lib. prænot. num* 24. Ardens mutatur in epialam, & lypiriam. *Hip. de judicat. n.* 4. In quos morbos mutetur inſania vide *Hip. de judicat. n.* 10. In quos febris ardens *l. c. num.* 11. In quos diarrhæa *l. c. num.* 11. In quos capitis dolor *l. c. num.* 11. Dolores capitis ex vento, & frigore &c., liberant gravedines ſupervenientes, ſternutationes, muci in naribus ſponte facti, ſin minus coacte. *Hip.* 2. *prædict. num.* 36. Lienes tumidi ſi illis non veniant ſanguinis eruptiones, & oris graveolentia, deſinunt in ulcera prava tibiarum, & nigras cicatrices. *Hip.* 2. *prædict. n.* 42.

§. III.

Omnes morbi qui aliorum ſucceſſione veniunt per propagationem aut per tranſlationem, ſunt prioribus moleſtiores. *Duretus coac.* 22. *f.* 13. *& f.* 191. Quin etiam ab omni tranſitu, & progreſſu facilis fit ad eas partes recurſus, atque reverſio unde morbifica vis primum manavit, ſiquidem in illis partibus impreſſa manent veteris mali veſtigia. *Duretus f.* 54. Si cui ſalſuginoſa ſputa, unaque tuſſis quieſcunt, iis totum corpus veluti exanthematis obſitum rubet, ac tandem aſperitate fit rigidum jam jam futura

morte ex Hipp. *Duretus f.* 63. Ad lethargum ſuccedere ſolet peripneumonia lethalis , & vomica pulmonum *Duretus f.* 76. In fine pulmoniarum , aliorumque quamplurium pectoris malorum comatoſos videbis affectus , ſicuti nobis contigit obſervare Romæ. Autumnus abundat Quartanis non ſolum incipientibus , ſed ex abſceſſu aliorum morborum per tranſitum in quartanam. *Duret. f.* 79. Peccans materies quando à venis ad genus muſculoſum convertitur ideſt intus foras in febribus affert vacationem febris per convulſionem ſupervenientem ; Si ad panniculum carnoſum , & cutim, rigorem. Si ad nervos tremorem , & delirium. *Duret. f.* 84. A capite & cerebro converſio eſt per progreſſum vel tranſitum ad aures , quæ ſi dolore , inflammatione &c. corripiantur dictam ob cauſam , mortem ſæpe inferunt *Duret. f.* 106.

De morbis ex conſenſione partium nonnulla obiter ſed docte monet doctiſſimus Ballonius Hippocratis genius *lib.* 1. *ephem. & epid. f.* 82. In ſuppuratione pulmonis non expurgata , hypochondrij tenſio ſuperveniens opinionem facit abſceſſus cruralis *Duret. fol.* 111. Morborum naturam , & cauſas tenere , eſt hoc ſane aliquid , vel potius multum. At ſucceſſiones morborum , quo ſe illi vertant , veluti è ſpecula prævidere profecto eſt Artificis fulgore ſuo utentis , arteſque infra ſe poſitas prægravantis. *Duret.* 115. *agens de parotide. In Hipp.* 1. *epid. hiſt.* 2. legitur multis poſt diuturnitatem ophtalmiæ fluentis ſub æſtatem factam eſſe lienteriam , teneſmum , diarrhæam , bilioſorum , tenuium , multorum, crudorum, mordacium , nonnullis aquoſorum. *Duret. f.* 128. Quartana ſanat epilepſiam , Tertiana exhaurit , & ſiſtit catharrum. Eadem adoleſcentes facit incrementis augeſcere. Si quis ebrius repente obmuteſcat , repente moritur , niſi ſuperveniente febre vocem recipiat. Febris ſanat convulſionem , contra convulſio ad febrim mala. Apoplexia ſuperveniente lenta febre mortifera. *Duret. fol.* 129. *ex Hipp.* Sicuti coryza , ſive catharrus , iſque ferinus , & ſternutatio , ſive ante pulmonis mala regnarit , ſive iis jam ortis ſupervenerit , ipſos pulmonarios in diſcrimen vitæ adducit, facitque, ut ſpes in anguſto ſit reſtituendæ ſalutis : Ità cephalalgia firmiter fixa, quæ lippitudinem vel anteivit , vel conſecuta eſt , periculum cæcitatis affert. *Duret. f.* 130.

§. IV.

Abſceſſuum iſchiaticorum ſucceſſio eſſe ſolet in febribus , quæ triteophiæ dicuntur. *Duret. f.* 180. Eſt autem tranſitus , ſeu recurſus humoris magiſterio naturæ ſuſceptus , & ad optatum finem perductus primigeniorum morborum tutiſſimus medicus. Secus eſt de ſympathia , ſive illa jus habeat vicinitatis, & ſocietatis, ſive etiam veniat per propagationem cauſæ morboſæ, manente adhuc primigenio morbo, & foco. *Duret. f.* 191. Alia mala ſunt per ſympathiam, alia per tranſitum, nulla autem ſympathica mala priora exolvunt. *Duret. f.* 191. Vomitus diarrhæam ſiſtit *Duret. f.* 191. *ex Hip. ſect.* 6. *aph.* 16. Ut lumborum gibbera à tuberculo nata varicibus, & dyſſen-

teria per tranſitum humoris morbifici feliciter exolvuntur,non autem alvi profluvio per ſympathiam concitato. *Duret. f.* 192. *&* 262. *&* 350. Prior concitatio humoris in morbo eſt ſæpè humoris mitificabilis:palindrome vero ſeù recurſus conjunctam ſemper habet ferocitatẽ humoris qui refluit. *Duret. f.* 235. A pulmone ad crura, ab his ad pulmones faciles refluxus *Idem f.* 242. *vide ibidem plura notatu digniſſima.* Omnis humorum metaſtaſis, quæ liberam non habet excluſionem, ibi morbum facit, ubi ſubſiſtit: Ita ſanguis nimium blioſus, ſi caput ferat, nec per hæmorrhagiam exit, paraphorica parit in cerebro mala. In pulmone de curſu ſubſiſtens peripneumoniam facit. *Duret. f.* 258. Facilis eſt tranſitus pleuritidis in pulmoniam ab hac in phrænitidem. *Idem f.* 264. Dolor iſchiaticus, & ſurditas mutuas habent viciſſitudines ut in Heropyto. *Idem f.* 267. Prudentiæ ſtudium exercere debet medicus, ac tanquam è ſpecula futuras tempeſtates ex morborum ſucceſſionibus prævidere *Duret. f.* 268. Ubi te docet anginæ in pulmoniam ſucceſſiones, converſioneſque. Ratum eſt illud quod omnis humorum anadrome, ſeù recurſus ibi morbum facit, ubi ſubſiſtit, caſuſque infert partis obſeſſæ, humoriſque morbifici proprios. *Duret. f.* 269. *Idem animadvertit l. c. paucis poſt verſibus, agens de humorum palindrome.*

Pleuritidi ſuperveniens pulmonia mala eſt, huic phrenitis mala quoque, quoniam in utriuſque morbi ſucceſſione metaſtaſis fit humoris indomiti efferi, fractis jam viribus à morbo primigenio in partem nobiliorem, cujus afflictio calamitoſior eſt, quam ejus unde per metaſtaſim orta eſt ſucceſſio. Et nemo dubitat quod materia primi morbi ſit mitior quam ſecundi per metaſtaſim nati, non per diadochen. Et tolerabilior eſt morbus validis quam effætis ægri viribus. *Duret. f.* 270. Perraro fit ut duæ certæ partes in univerſo corpore pariter, ſimiliterque ſint infirmæ *Idem f.* 272. ex Galeno.

§. V.

Catharri ferini prolapſus, & ubi inſederit, & unde & qua exierit ſæpè inſanabilem morbum facit *Duret. f.* 292. Magni lienis magna eſt cum jecore ſympathia jure ſocietatis, & vicinitatis, atque ut officiorum inter ſe communicatio eſt, ita & vitiorum. Eſt enim ſimilis partium ſyntimoria, per quam mutuas tradunt operas ad ſalutem, vel interitum *Duret. f.* 329. Similiter lumborum anadrome facit hydropem ut magni lienes. Vitiorum item lumbarium communicatio cum meſaræo, meſocolo, & inteſtinis hydropifica eſſe ſolet *Idem f.* 329. ex morbis qui alter alteri ſupervenit non raro mortifera eſt converſio, & ſucceſſio. *Ex Hipp. Duret. f.* 331. Nulla enim quæ per ſympathiam accidunt ſymptomata, levationem afferunt primigeniorum morborum *Duret. f.* 331. Maximè repentini ſunt morbi ſyncope, & qui neque urinam, neque ſtercus egerere poſſunt & qui ſuffocantur; & ſi mulierem parientem, aut ſauciatam liberare oportet, & hujuſmodi. Hæ ſunt repentinæ mutationes, & paulò poſt non

ſufficiunt , plerique enim paulò poſt pereunt. *Hippoc.* 1. *de morb. num.* 4. Cum gravis ſit per ſe omnis hydrops , graviſſimus tamen qui morbo alteri ſupervenit potiſſimum quartanæ omnium vetuſtiſſimæ. *Duret. f.* 333.

Earum quæ per ſympathiam fiunt afflictionum nulla omninò eſt quæ primigenia mala exolvit. Omnia autem *Ta epigiomena* , veniunt per ſympathiam , cum ſcilicet priore morbo non ſolum ſuperſtite , ſed multum adaucto , novus quidam alter accedit , ut fieri ſolet in *metaptoſi.* Duret. *f.* 335. *Vide reliqua.* Unde homines ſunt Ileoſi , ſunt etiam ſtrangurioſi , & contra *Idem f.* 336. Omnia cerebri utcumque afflicti mala conſentiunt cum ſtomacho , ejuſque ſocietatem ineunt , idque vel una generis ſimilitudine. *Idem f.* 338. Abſceſſus crurum in pulmonia ſi regrediantur à crure , eo reflectunt , unde venerunt , quod propriè eſt *palindromen. Idem f.* 342. Omnium enim , quæ per *e'pigèneſin.* ad ſympathiam adducuntur , nihil eſt quod primigenij mali levationem afferat , ſed contra ſymptomatum graviorum acceſſionem. Ità vomitus bilioſus initio diſſenteriæ eſt ejus amplificatio. *Duret.f.*352. Facilis eſt tranſitus atrophiæ in cachexiam, præſertim cum perennitas eſt cachochimiæ. *Idem* 352. Perrarò accidit ut duæ partes à ferina deſtillatione pariter , ſimiliterque exerceantur , unius enim afflictio , vindex alterius eſſe ſolet , ſicuti in ructu acido rarò pleuritis accidit , niſi tanta ſit catharri feritas , ut ambas partes æquè invadat , & occupet. *Duret. f.* 354.

§. VI.

Stranguriæ ileus ſuperveniens ſeptimò die occidit , niſi ſuperveniente febre urina fluxerit cumulatè. *Hip. co.* 8. *de morb. veſic. Duret.* 364. Nil melius bona criſi nil pejus , & mortiferum magis , quam prava metaſtaſis , vel egreſſionis progreſſus ad peſſimam *èpigèneſin.* Bona criſis inſaniæ per *metaptoſin* timoris melancholici , non verò phrenitidis ; Bona criſis proruptus ſudor à febre , qui reſtituto cerebro ſomnum conciliat ſuaviſſimum , atque gratiſſimum. Prava *metaſtaſis* raucitas cum tuſſi. Peſſima *e'pigèneſis* convulſio conſectaria inſaniæ. *Duret. f.* 378. Nephritis in ſui contagionem , & ſympathiam lumbos ducit , dolorifica eorun mala fiunt nephritica , humore ad renes eunte ſicuti à renibus ad lumbos. Sic empyema renun ad lumbos expreſſum eos tumefacit. *Duretus f.* 384. Livores peiores ſunt in acutis quam nigredines , illæ namq ; ſemper veniunt è malis per mala ac ideò ſemper eſt malum. In nigredine verò timetur de palindrome , & gangræna. *Duret.* 395. Nulla enim ſympathia , nec propagatio quam *e'pigèneſin* Græci vocant , levationem affert primigenii morbi , à quo naſcitur. Ergo vomitus bilioſus , qui cietur à vulnere capitis cum ipſa ſympathia , quæ tantum cadit in eos morbos qui inter magnos eximij ſunt , mala eſt , tum verò peſſima humoris qualitate , & vomendi modo. Affluit bilis in alvum à tromate capitis non quidem ab oſſe pertuſo , cujus nulla eſt ſympathia cum alvo , nec gentilitia in generis ſimilitudine , nec

jure ſocietatis, aut viciuitatis. *Duret.* 421. Mala orta è malis, graviſſima inferunt mala, quæ ſunt veluti ſoboles quædam tum phlegmones, tum qualitatis malignæ, & partium oppreſſarum, Hinc mala febris ex indomita cholera. *Idem* 469. Sympathia eſt inter pulmones, & mammas, imò & idiopathia, ideò facilis ex illis ad mammas metaſtaſis. *Idem* 477. Collectio menſtruorum, quæ foras non exit per uterum, ſed febris ardore ſurſum tranſmiſſa ibi morbum facit ubi ſubſiſtit. Facit autem in mammis eo tranſmiſſa, unde nulla levatio eſt primun obortæ febris, ſicuti morborum omniun nulla eſſe ſolet ab iis, quæ incidunt per ſympathian. Eſt autem ſympathia in mulieribus, mammarum dolor à febre, qui ut ait *Hip.* 2. *epid. part.* 1. memoriam renovat ſocietatis mammarum, vocis, & genitalium. Mammæ & uterus jure ſocietatis mutuo ſe afficiunt, mutuaſque tradunt operas mulierum rebus tam bonis, quam malis. *Duret* 483. Quarundam partium affectiones ab aliis excipiuntur partim labore, partim gravitate, partim etiam quibuſdam præſidiis, ſunt etiam certis quibuſdam ſocietates inter ſe unde hæc fiunt. *Hip.* 2. *epid. part.* 3. *Duretus* 483.

§. VII.

Quicummque morbi per conſenſum, & comunicationem fiunt eorum nullus ſolvit eos morbos qui præceſſere, niſi forte materia transferatur aliò; & tandem materiæ abſentia diatheſeos occaſio, & proinde morbi tollatur. Pauci morbi chronici fiunt per conſenſum, & abſque loco affecto *ex Galeno Ballonius epid. f.* 82. Hippocrates ſucceſſiones morborum conſiderandas eſſe præſcribebat, eo quod in longis morbis multa ſymptomata contingunt, quæ bonis, & eruditis medicis ob ſimilitudinem, & fallaciam imponunt, & novi morbi tanquam ſoboles rediviva ex aliis ſubinde conſequantur, & repullulent. Ballonius *conſil.* 13. Qui ex lethargicis evadunt pectore ſuppurati fiunt *ex Hipp. in coac. Ballonius epid. f.* 135. *de* converſionibus tranſmutationibuſque pulmoniæ in lethargum, & contrà, & de pulmonia lethargica, vide mirabilitèr *ſenem magnum* 3. *de morbis. n.* 5. *& in initio: Et Ballonium l. c.* 135. *Iacotium in coac. f.* 768. 776. *&c.* Medicus in febribus etiam eſſentialibus debet habere curam pulmonum, & aliarum partium, quæ fovent morbum vetere pejorem. Hinc ſucceſſiones morborum; & prout variarum affectionum ſedes, hinc variæ criſes. *Ballonius epid. f.* 197.

Timendæ ſunt morborum ſucceſſiones *Idem* 205. de ſucceſſionibus dolorum, hypochondriacos vexantium in cancrum ſimileſque ex acrimonia morbos, vide *Ballonium l. c.* 223. Aliquando morbum non facit multus humor congeſtus, ſed neſcio quævis maligna, & virus quoddam declarat ſubita mutatio, & tranſitus morbi in alium *Ballonius epid.* 232. Quartana mutatur in rheumatiſmum, ſcabiem, & fæda ulcera *Ballonius de rheumatiſmo f.* 168. Succeſſiones morborum pro nihilo non ſunt habendæ, ut divinus ſenex monuit, dum ait, pro quibus qui morbi ſuccedunt: nam

Ilias quartanarum lienum imbecillitatem ſuccedit. *Ballonius lib.* 1. *de morb. mul. f.* 70. Quæ juvant pectori, juvant renibus nam mutantur ad invicem hi morbi, ſæpiſſimè me docuere noſocomia Italiæ, & Praxis Romana.

Omnis acceſſio gravis mali, ad grave malum lethalis eſt, uti hydrops poſt acutos morbos, febres acutæ ex aurium dolore &c. *ex Hip. Iocatius in coac. f.* 198. Quicumque ſervantur ex lethargicis, ut plurimum ſuppurant ex Hipp. Hæc ſuppuratio non ità tuta; nam grave malum, gravi malo accedit. *Hollerius coac. f.* 215. Ad cognoſcendum melius, quomodo morbi ad invicem ſuccedant, ſcire juvat quod abſceſſus ex Hipp. triplici modo fiunt per materiæ prolapſum ex parte in partem. 2. per ſucceſſiones extra corpus v. g. Diſſenteriæ ſpecie 3. per metaſtaſim, ſive tranſitum alterius morbi in alterum, id probe tenendum. Eorum affectuum, qui ex ſeceſſu humorum ab una in aliam partem gignuntur duplex eſt differentia; alij enim priorem morbum tollunt, ut ex Hipp. ſpinæ tuberculum dyſſenteria curari, febrem vero ſtranguria. Alij qui ex contagione, & mali communicatione exiſtunt priora mala non modò non imminuunt, ſed & augent, & aucta eſſe demonſtrant, ſicuti dolor capitis anginæ ſuperveniens, ceſſatio doloris in pleuritide ſine indicatione, & abſceſſu, quorum loco oculi perturbantur, & ſigna delirij accedunt. *Jacotius coac. f.* 712.

§. VIII.

Morborum mutatiò univerſim duplex eſt ſcil. metaſtaſis, in qua morbo priore ceſſante novus exoritur. 2. Epigenima, cum ad morbum novus morbus accedit de qua ſic ait ſenex magnus. *Si qua mala ſupra mala neceſſario evenerint, ejus rei cauſam qui ignorant, medicum arguunt. Ita peſſima eſt mutatio pleuritidis in pulmoniam, non è contra.* Et *Galenus 6. epid. ſect. 6. dicit.* Ut quartana ſanat epilepſiam, febris convulſionem, vel etiam catharrum, aſthma &c. Sic ophtalmiam Diarrhæa, lienteriam ructus acidus, pleuritis pulmoniam, & phrænitis lethargum. At contra nec in lethargum phrenitis, nec pleuritis in pulmoniam benè commutantur. Et Hippocrates lib. de morbis ait omnium partium nobilium morbos, qui vel celeriter revertuntur, vel aliis ſuperveniunt plerumque interficere. Ideo. 7. *aph.* 11. & 5. *aph.* 10. *notat.* A pleuritide pulmoniam malum eſſe, & ab angina pulmoniam intra ſeptimum diem mortem, vel ſuppurationem afferre *Jacotius coac. f.* 768. Axioma Hippocratis eſt ex locis aliis in alios fieri morborum viciſſitudines, humoribus, qui ipſos efficiunt translatis, ſive propter robur partis alio regerantur, ſive propter gravitatem, aut aliam cauſam v. g. medicamentum acre, & mordax, frictionem, calorem &c. ſive propter communem partium naturam, ut teſtium atque uteri cum pectore, & mammis *Jacotius coac. f.* 836. Icterus frequentiſſime mutatur in timpanitidem. Tartareæ, & calculoſæ bilis concretiones affectioneſque in ſuis organis, Tympaniticæ ſunt ut ferè decies obſervavi. Morbi dentium in morbos oculorum mutantur, & contra, utilis eſt cognitu hæc

mutatio, ut mihi utilis fuit. Panaritium index eſt pruritus cutis, & futuræ ſcabiei. Sæpè febres longas intermittentes per ſpirituoſa, & volatilia remedia in continuas mutare conatus ſum; ad hoc ut continuitate celerius refermenteſcat, & digeratur peccans materies, quod longa febris per periodos intermiſſione longo poſt tempore aſſequeremur. Sed audiamus Magnum Virum Aretæum. Multis in hydropem podagra conceſſit, quibuſdam in aſthma, hæc vero ſucceſſio medicabilis, atque inevitabilis eſt *Aretæus de morb. artic. f.* 38. Exiguos quoque morbos majores excipiunt, cumque priores diſcrimine vacarent, eorum ſoboles perniciosa exoritur *Idem f.* 63. Hydrops ſiccus ventris, hydrops ſiccus pulmonum ſive aſthma convulſivum. Mola uteri convulſiva ſive hydrops ſiccus, & vanus uteri non bene adhuc à medicis cognitus, nec examinatus, Icteriæ convulſivæ adinvicem convertuntur. Singulorum idem ſtatus, eædem pæne ſingulis indicationes, remedia, & id genus alia: ſpaſmodicè irritatæ fibræ gravia hæc mala pariunt, ut ſæpe vidi: in principio fluidum irritans morbum producit: In progreſſu, & ſtatu in ſolidis irritatis, intentis, criſpatis unicè conſiſtit, liquidorum curſum mille modis turbantibus. His ita prælibatis facile Lector concipiet quam neceſſaria ſit praxeos incrementis nova hæc, nec hactenus tractata de Morborum ſucceſſionibus diſputatio, cui abſolvendæ licet impares meas exiſtimem vires: diligentia tamen, & patientia quæ ad id maximè, & ad ardua quæque ſuperanda requiruntur, argumento pares fortaſſe non deerunt. Et licet rem ob argumenti magnitudinem, & difficultatem abſolvere prorſus, ac numeris omnibus tractare non poterimus, ſufficiet ſaltem indicaſſe viam, nam revera, ut Poëtæ verbis utar. *In magnis voluiſſe ſat eſt.*

CAPUT II.

De Præſagiorum originibus, uſu, methodo, & certitudine.

QUi benè callet Hippocratem felix erit in prognoſi, aliter minime. Qui textus Hippocratis memoria ritè mandaverit, deinde componere ſimul, & ad curationem determinare noverit; feliciter curare, & præſagire noverit; aliter minimè. Si tamen ad Hippocratis ſtudium non accedat nativa mentis perſpicacitas, & judicij integritas, quo celeriter, & rectè de morbo ſtatuamus, difficulter, vel rarò aſſequemur finem.

Cognitio verò eorum quæ recenter inventa ſunt in Medicina non parum luminis afferet ad liberam, expeditamque prognoſim, & ad redden-

dam

dam cauſam illius ; quod non licebat Galenicis, utpotè deceptis ab hypotheſibus facultatum, qualitatum, & ſimilium. Hoc igitur in capitulo demonſtrabitur quantum ad prognoſin conferant Hippocratis opera, quantum ingenium nativum, & quantum lumina ex alijs medicinæ partibus venientia. Itemque aliquantiſper diſputabitur adverſus eos qui prognoſeos artem nullam agnoſcunt.

CAPUT III.

De Conſtitutionibus annorum, & temporum, aeriſque influxibus inveſtigandis, ac perdiſcendis, ad morbos dignoſcendos, & curandos.

Cum ferè perpetuò præ manibus mihi ſit Hippocrates, animadverto nulli rei ipſum tantoperè incubuiſſe quam in obſervandis conſtitutionibus aeris cujuſque temporis, quæ quantam vim habeant in novis producendis morbis vel in mutanda eorum qui ordinario regnant natura, quotidiana, ac patientiſſima praxis, & diligens circa minima morborum obſervatio abunde me docent. Vnde Senex magnus *lib. de diebus judic. num.* 1. circa id præcipuè ſcriptum reliquit *Plerumque enim hominis natura Univerſi poteſtatem non ſuperat.* Etenim cujuſcumque generis morbi, feruntur earum conſtitutionum curſu, quæ ſuo tempore regnant. Medici contra noſtrorum temporum nihil magis negligunt ac ſpernunt, quam obſervationem cujuſque conſtitutionis. Oritur igitur earum varietas, aut à vario ſyderum, præſertim verò lunæ, quæ concentrica telluri eſt aſpectu, & influxu, ut autumant Aſtrologi ; aut ab intempeſtivis caloris, frigoriſque vicibus inſenſibilem tranſpirationem variè turbantibus : aut à natura flantium ventorum, & halituum terræ, è venis, cryptiſque ſubterraneis exhalantium. Denique in horum aliquo, aut pluribus verſantur, quod perſpicuè hic examinandum ſuſcipiemus.

CAPUT IV.

De Morbis Incurabilibus, ex ignorantia Medicorum, & ex Impoſſibilitate naturæ.

MOrborum Incurabilium ſeries noſtris temporibus in infinitum excurrit: non quia revera ſint incurabiles, ſed quia Medentes fallaci, vanaque methodo utuntur. Unde quo in poſterum morbi qui revera incurabiles ſunt, diſtinguantur ab iis, qui propter medicorum imperitiam cura deſtituuntur; ſtudebimus hoc in capitulo errores detegere medicorum, quibus ducti morbos eos incurabiles pronunciant, qui ſpe curationis minimè carent: quales ſunt quamplures meſenterij morbi pro incurabilibus habiti, à me tamen maxima adhibita diligentia, ac patientia non ſemel curati; ut præcæteris nuper mecum obſervarunt Auditores mei in ægro decumbente in Vico Pavonis ad Pontem Hadrianæum, nunc arcis Sancti Angeli. Experimentis itaque, & rationibus Medicos ad bene ſperandum, & nunquam in quolibet, vel lethali morbo deſperandum; ſed novas ſemper vias ad bene medendum veſtigandas hortabimur. Atque ad extremum appendicem dabimus morborum verè incurabilium, quales fuerint inter alios aneuriſmata interna, Etſi ne quidem hæc incurabilia revera ſunt. Exemplo enim conſtat aneuriſmatis latera procedentibus temporibus oſſea, ac fere cartilaginea evaſiſſe, & ægrum convaluiſſe; quod amicus fide dignus mihi narravit ſe obſervaſſe in cadavere maxima cum admiratione.

Et quando incidimus in morbos vel omninò incurabiles, vel cognitu, curatuque difficiles, nihil magis curandum, quam ut à nimia remediorum vel inutilium, vel minus proficuorum copia abſtineamus: eorum namque uſu ſuperfluo, ò quam graves oriuntur in ægrotantibus affectiones, & morbis antiquis, medicorum culpâ novi accervantur. Quod quidem prænoſcens Ballonius de arthritide optimè monet; quod dum in morbis abditis, de remediis decertatur quantum detrimenti genus humanum capiat nemo ambigit. Melius foret, ait ille, homines tanti non emere, aut ſuorum medicorum incuriam, aut ignorantiam; hinc tollitur ea fiducia & alacritas, quæ in homine perito elucet, hinc impotentia in medendo, & temeraria audacia: quarum illa ab ipſa timiditate, hæc ab ignorantia proficiſcitur. Et hoc dolendum, quod aut nil proficitur, aut quod cum deliberationi, & conſilio locus eſt graviter peccatur. Tale peccatum nulla excuſatione, aut elevatur, aut eluitur: hoc autem medicum ſolicitàre debet, ut ſi non proſit, ſaltem non noceat: nam turpius eſt vi-

deri nocuiſſe, quam non profuiſſe. Sed ſi res latent, quid agendum? Excogitanda remedia ut in ea rerum difficultate, quia nil dum ſtatuitur, dum læſio, doloriſque exacerbatio abeſt innocens officium appareat: ac morbi cognitio remedium ſuum inſinuat. In hac igitur rerum, morborumque difficultate, ut citatus ait Ballonius, ægro ſufficiat, ægro inquam jam miſero ſua ex morbo calamitas, nec ad eam nova calamitatis acceſſio ex ignoratione medici fieri debet, ignorantia quippe medici ægro ipſi alter eſt morbus. Cæterum dum morbos arduos, difficileſque videmus, non debemus eos admirari, ad ipſorum aſpectum horrere, & præ admiratione eos intactos relinquere. Admirari morbos, ait Ballonius, non autem curare hominis eſt ſua arte, & ingenio abutentis dumque divina animi vis voluptaria, illecebriſque plena admiratione retinetur, melior pars artis medicæ inculta jacet; hinc pro ubere fructu, nil inde redit, niſi caſſum quiddam,& inani vocis ſono decoratum Morborum,ut idem laudatus Ballonius cit.loc.concludit, aliâs difficilis aliâs facilis eſt cognitio,alias in utroque ambigit.Et cum veritas partim facilè,partim ægrè cognoſcatur, cauſa ejus rei, non tam à rebus, quam à nobis pendet. Nam animus noſter, ad ea etiam, quæ clara ſunt, eodem modo affectus eſt, quo noctuarum oculi ad lumen diurnum. Etſi laboris fuga in has ignorantiæ tenebras nos alioqui rerum à communi ſenſu remotarum capaces adegit. Et cum multi morbi vel natura ſua, vel errore noſtro incogniti adhuc lateant, Methodicorum, & Empiricorum inſtrumenta in multis architectandis in manum ſumimus, &c.

CAPUT V.

De Morborum Occaſionibus.

CAuſæ morborum primò-primæ, & proximæ de quarum certa cognitione tantopere gloriantur, & ſuperbiunt vulgares medici, omninò penè ignotæ nobis ſunt. Ideò prudens medicus gnarus difficultatum, & obſcuritatis artis ſuæ, indicationem curativam arripiet, ex levi quolibet ſigno, aut judicio à morbo prodeunte. Curandi verò rationem colligere debet ab occaſionibus, quæ ægrotum impulerunt in morbum. Qui hiſce innitetur vix unquam aberrabit, ſicuti ſuo tempore indicabimus.

Vix credi poteſt, quantò ſtudio, quantaque induſtria indigeant Medici in illis exquirendis cauſis: quæ morbo occaſionem dederunt: ideò Ægri patienter, & ſigillatim aperire eaſdem debent pro deſumendis indicationibus curativis morbi, recteque dirigendis remedijs. Neceſſarium nec ne id ſit, alii ab experientia de hoc abundè reddentur inſtructi. Ego tamen

quotidiè experior conducere mihi pluris ad feliciter medendum, morbi occaſionem inquirere: quam recurrere ad cauſas primo primas, de quibus, uſque ad nauſeam plures libri ſcatent; futiliter nihilominus, & ineptè. Authores enim, pro quodam uſitato more, aliorum authorum ſcripta emungentes; ingerunt in ſuis operibus tot nugas, totidemque ineptias ſuper cauſis primò primis: ut ſtomachum meherclè, & faſtidium mihi pariant: & crambem recoquentes, nullam præbent anſam felicium utiliumque curationum. Quidam homines parùm, aut nihil incommodi percipiunt cum mens nimium abſtrahitur, vel ob domeſticas curas, vel ob maximas res gerendas, & ſuſtinendas, vel ob graves ſtudiorum exercitationes. Alii contrà, vel minimam mentis abſtractionem moleſtiſſimè ferunt, & ob id turbari corporis ſiſtema, caputque caloribus repleri ſibi ſentiunt: & ſi quid diutius animo verſaverint, ſtatim labefactatæ digeſtionis damna pati incipiunt deinde & alios morbos, qui à chilo pravè digeſto, praveque ſanguefacto proveniunt. Felicem Medicum, qui hoc benè cognoverit, cognoverit enim veram radicem malorum meſſenterii, hyppochondriorum, dentium, fætoris oris, ſaporum linguæ depravatorum, &c. in iis, quorum corpus non eſt æquilibratum cum animi viribus, ac potentiis; ſed inferiorum virium eſt, minuſque reſiſtens. Hac de cauſa ex gravi mentis abſtractione promanat ſanitas ærumnoſa: cauſa occaſionalis eſt mentis nimia vis, & imperium in fibras corporis, quæ in hujuſmodi caſibus ſunt levioris reſiſtentiæ. Nec opem, aut ſalutaria remedia medicus afferre poterit, niſi Æger ſibimet remedium præſtiterit, animique morbo animus ipſe erectus, ac reſiſtens medelam attulerit.

Ne autem nos humana lædant, ridenda ea ſunt, ac ſpernenda, omnibus enim vanitas ineſt: Ac proinde cogitandum quæ vana ſunt, lædere non poſſe fortia, ſolida, ſempiterna, immortalia ſicuti eſt animus noſter: Quid igitur mentis afflictione corporis morbos advocare? Non eſt id Viri fortis, non animum habentis injuriarum neſcium & incapacem; animus enim utpotè immortalis à lubricis hiſce, volucribus, & volubilibus quæ in humana ſunt vita minimè lædi poteſt: quod ſi afflictione lædatur, remedium à ſe ipſo petat: Ad quod apprimè quadrat, quæ monet immortalis memoriæ Seneca meus, meus Magiſter, quemque ſemper præ manibus habeo, habeo quoque ſemper & Ciceronem. Sic igitur ait Seneca. *Utrumque infeſtum eſt tranquillitati, & nihil mutare poſſe, & nihil pati. Utique animus ab omnibus externis in ſe revocandus eſt: ſibi confidat, ſe gaudeat, ſua ſuſpiciat, recedat quantum poteſt ab alienis, & ſe ſibi applicet, damna non ſentiat, & ipſamet adverſa interpretetur benignè*, de tranquillit. cap. 13.

Porrò medelam morborum animi peti debere ab animo ipſo ſapientia inſtructo idem Seneca meus nobilius docet dum ait. *Præterea nihil injuſtum juſtitia pati poteſt, quia non coeunt contraria; injuria autem non poteſt fieri niſi injuſte, ergo ſapienti injuria non poteſt fieri. Nec eſt quod mireris ſi nemo poteſt*

illi injuriam facere, nec prodeſſe quidem quicquam poteſt: & ſapienti nihil deeſt quod accipere poſſit loco muneris, & malus nihil poteſt tribuere Sapienti. Habere enim prius debet, quam dare: nihil aut habet, quod ad ſe transferri Sapiens gaviſurus ſit. Non poteſt ergo quiſquam aut nocere Sapienti, aut prodeſſe. Quemadmodum divina nec juvari deſiderant, nec lædi poſſunt. Sapiens autem vicinus, proximuſque diis conſiſtit, excepta mortalitate Deo ſimilis. Ad illa nitens, pergenſque excelſa, ordinata, intrepida; æquali, & concordi curſu fluentia, ſecura, benigna, bono publico natus, & ſibi, & aliis ſalutaris nihil humile concupiſcet, nihil flebit qui rationi innixus per humanos caſus divino incedet animo: Seneca de Conſtantia Sapientis cap. 8.

Quæ de cauſis occaſionalibus circa debiliores fibras hic loci adduximus, pertrahi debent ad alias quantumvis minimas, quas unuſquiſque à diverſo vivendi inſtituto, diverſas perpetitur, ex diverſitate gradus, ſtatus, & conditionis: diſſimiles enim ſunt cauſæ, quæ morbo occaſionem dant in plebeio homine ab illis, quæ in nobili, aut ſtudiis exercitato viro; In milite, nauta, mercatore, & ſic per ſingulos perſonarum gradus procedendo. Pro quarum diverſitate, diverſæ ſunt cauſæ occaſionales; & diverſæ pariter medendi rationes ſive curativæ indicationes eſſe debebunt.

CAPUT VI.

De Vita ſalubri ad centum, & plures annos producenda.

LOngitudo vitæ non pendet tantum à bono corporis habitu, ſed etiam ex optimo uſu ſex rerum nonnaturalium, quæ ſi rectè dirigantur diù vivemus, & incolumes. Somni, & vigiliarum horas benè diſtribuere. Aere ad neceſſitatem corporis uti. Potum victumque ſumere, modo plus, modo minus prò ætate, ac temperamento, & pro negocioſa, vel ocioſa vita quam ducimus. Ambulare, & quieſcere prò cibi quantitate, & proùt corpore macilentiores erimus, aut pinguiores. Noſcere ſe ipſum, Et ſcire affectibus imperare, eoſque redigere in poteſtatem rationis. Hæc ſi quis moderetur ſapienter, diu vivet, & raro egebit medico. Hac igitur methodo præcepta, & leges ad diu, ſaneque vivendum detegere curabimus.

CAPUT VII.

De Apparatu, & diſpoſitione humorum ad morbos ſuſcipiendos: ſive de parvis magnorum morborum initiis.

IN dies obſervamus ex levi qualibet cauſa, ex tenui acus punctura, ex inciſione calli lethales oriri morbos. Et quia id non ex cauſa externa procedit, utpotè admodum exigua, ſed ex interno humorum apparatu ſive gallico, ſive ſcorbutico, nec non hyſterico, epileptico, hæmorrhoidali, cachochiliæ diu congeſtæ, ac putris, & ſimilium: pro quorum diverſitate ſanguis ad varia morborum genera diſponitur. Propterea periti Medici cura erit apparatum illum veſtigare, atque expendere, eoque referre indicationes, ut vulgò ſolent cum tractant de primarum viarum apparatu. Igitur hoc in capitulo explicabitur quidquid ad inveſtigandum, & præoccupandum ſpectat, atque ad ſubmovendum apparatum in ægroto vigentem. Quando parvi morbi ſtatim in magnos ſine cauſa deſinunt, vel difficulter ſanantur, latentis apparatus indicium hoc eſto.

Ad quod reſpiciens Hippocrates 1. de diæta, ait. *Morbi ſenſim fiunt, ac generantur, derepentè verò adoriuntur*, &c. Revera enim ſanitas, ut idem monet Hippocrates 3. de diæta, conſiſtit in ſymmetria quadam, & proportione ciborum, & laboris: quare ſi cibus laborem ſuperet, facilis eſt in morbum caſus. Hinc enim ſenſim ſequitur plethora; & ſenſim etiam cachochimia; Et cum hæ adſunt repletiones, corpus non amplius admittit alimentum, nequit enim quia incapax eſt corpus. Vetus enim excrementum partium, ſeu vetus alimentum non admittit, novum alimentum, niſi vetus primo digeſtum fuerit, conſumptumque: quod ſi ſupra vetus non adhuc coctum, conſumptumque addas novos cibos; quid facies? produces certè ſtatim varia febrium genera, oppreſſiones, deſtillationes, internas phlogoſes, &c. horumque omnium ſigna præcedunt: nempè laſſitudines ſpontaneæ, vigiliæ, leves inappetentiæ, &c.

At dices ſi adeſt hujuſmodi pravorum humorum apparatus: quomodo fit ut corpus male habeat, laſſitudo adſit, ſanguis impurus, & corruptus ſit: Febris tamen per illud tempus non oriatur, ſed multo poſt. Ad quod quidem reſpondendum cum Ballonio lib. de rheumatiſmo, quod iſtiuſmodi ſanitatis, ut & morbi magna adſit latitudo. Unde videmus etiam iſtos tam impuris præditos humoribus, cum perendie bene habere videantur, cænent, bibant, cantent, deinde omnia agant, quæ & ſani, repente veluti mutata ſorte ægrotare, & vehementiſſime imò magno omnium

ſtupore è vivis eripi, ut prius conſtet eos interiiſſe, quam ægrotare. Sed de his, & de proportione ciborum, & laboris ad ſalutem neceſſaria; legatur aureus liber divini Senis de Diæta. Penu enim ampliſſimum eſt quilibet Hippocratis liber, ex quo multa depromi poſſunt, quæ maximè ad cognitionem morborum, eorumque therapian pertinebunt.

Omnium hujuſmodi apparatuum in humoribus certa præbere ſigna oportebit. Apparatus in primis viis, læſarumque digeſtionum indicia lingua monſtrat cum ſapore depravato, ut plurimum amaro, vel ingrato, inapetentia, affectiones circa hypochondria, potiſſimum aliquot horis poſt prandium, digeſtione pene peracta &c. Scorbutici apparatus ſigna præcæteris gingivæ oſtendunt, laxæ enim ſunt eroſæ, tumidæ, luridæ, nimium rubicundæ cum ingrato fætore oris adinſtar muriæ putrefactæ. Salſedo in ore adeſt, alvi ſiccitas, in urina veluti rubræ arenulæ, dolores vagi, & acuti per intervalla modo has, modo alias occupant partes. Hac ratione ſigna danda gallici, hyſterici, epileptici, hæmorrhoidalis, & alterius generis apparatus, ut noviter advenientium morborum certa ratio atque curatio debita poſſit adminiſtrari:& multo magis parva magnorum morborum initia, & incrementa prævideri.

CAPUT VIII.

De Patientia Ægroti, & Medici ad benè curandum ſummopere neceſſaria.

HOc capite monebimus non modo Ægrotos, qui poſſe fieri ſibi promittunt, ut infra paucos dies viribus, & incolumitati reſtituantur; verum & nonnullos Medicorum, qui abſque eo quod debitæ humorum coctioni proſpiciant, curationes expediunt vel fatali uſu chinæchinæ, vel Purgantibus indebito tempore præbitis, vel aliis incongruis remediis. Exinde emergunt poſtea morbi, quos vocant incurabiles; quibus multoties remedium præcluſit impatientia ægroti, vel medici, multoties & Propinquorum, aut adſtantium; quamvis diutinæ; maturæque curationi aliunde ceſſiſſent: ut clare demonſtrabimus.

CAPUT IX.

De Ciborum delectu, ſive de methodo curandi morbos quamplures per opportunum Ciborum genus, ſine ope Remediorum.

ANimadvertes in Praxi aliquos Ægros fluxionibus, & diuturnis morbis obnoxios, tempore Quadrageſimali convaleſcere. Paſchate iterum ob eſum carnium langueſcere. Obſervabis etiam quoſdam morbos ab obſoleto eſu caulium, leguminum, olerum, piſcium, aliorumque ciborum hujuſmodi evaneſcere, cibis verò boni ſucci exacerbari, & creſcere. Qua de re adducor caput inſtituere de *Ciborum delectu*. Hiſtoriam nempè texendo, quando iſtiuſmodi ciborum uſus ſoleat juvare; eruendo poſtmodum præcepta Praxi opportuna, & evertendo morem, & conſuetudinem vulgarium medicorum, qui alia ratione curare morbos neſciunt, quam ſatiando ſtomachum ſyrupis, conſervis, & mille nugivendulis pulveribus. Tyrones mei, quampaucis remediis curantur morbi? Quam plures vita tollit remediorum farrago? Norunt id viri celebres Harris Londini; Hottonus in Belgio. Le Clerc, Mangetus, Chenaud apud Helvetios, Schroochius Auguſtæ, & amiciſſimus clariſſimuſque Lanzonus. Et nuper hac de re multum conqueſtus ſum Romæ cum Joanne Inglis Medico Anglo doctiſſimo ac celeberrimo, cujus humanitate frui per plures dies licuit. Depravatæ verò huic conſuetudini magnam occaſionem dedere medici, qui nunc vernacula ſua lingua omnia typis mandant; & Vetulas docent, è culina cum ipſis etiam Medicinæ Principibus arroganter diſputare, & de mille receptulis delirare. Reipublicæ medicæ, & litterariæ lingua, Romana eſto. Per eam jura dicuntor in medicina, & populum arcentor à ſcientiarum myſteriis. Quid gallica. Quid anglica. Quid germanica lingua, medicinæ Sacra in vulgus proferre juvat?

Sacra ſacris hominibus communicanda: profanis verò nefas priuſquam ſcientia myſteriis ſint initati; *ait* divinus Senex noſter. de lege num. 3. Huic itaque legi obediundum eſt; nec ita lubricè, atque cum tanta facilitate admirabilis noſtræ artis arcana in vulgus ignarum propalanda, & lingua vernacula Mulierculas diſcere diſputare; & Impoſtores noſtris gladiis diſcere nos confodere. Ecquid ad Mulierculas typis dare Secreta?

CAPUT X.

De Morbis Venereorum.

PLurimum confert in curatione morborum exquirere caſtè , necne vixerit Æger. Etenim diſpar temperamentum , naturamque cælibes viri à coniugatis ſortiuntur. In Prioribus ſemen , quod recirculat à vaſis ſeminalibus in ſanguinem , magnam vim eidem addit ; & nimium excitat ſuas partes volatiles : hinc robur magnum oritur , & ob nimiam fluidorum volatilitatem oriuntur in ſolidis intentiones , criſpaturæ , ſiccitates &c. Hinc flatus ſub Hippochondriis , Hinc alia id generis quamplurima. Contra verò in coniugatis , aliiſque venerem exercentibus ob deficientiam ſeminis , quod recirculet , ſanguis evadit vappidior , debiliorque ; perindeque & liquida à ſanguine promanantia. Unde ob diſparem liquidorum naturam oportet ut morborum facies variæ quoque ſint in utriſque ; ideoque indicationes curativas ad diſſimilem ſanguinis ſtatum dirigamus , ut fuſe hoc in capite tractabitur.

Aliquando , ut ſæpè vidi , gonorrhæa corripiuntur etiam homines cum muliere non infecta coeuntes. Id autem contingit in eis quorum ſanguis particulis acribus,ſalinis,ſcorbuticis vel alterius generis abūdat;unde nimio concubitus æſtu univerſa pene liquida in motum concitatiorem poſita , undulando inclinant ad locum in quo major eſt oſcillatio : quæ quoniam eſt circa vaſa ſeminalia in inguine ; ſi concubitus vehemens fuerit , ac ſæpè repetitus : ſingulæ partes acres , ſalinæque tunc excitatæ, & in motum poſitæ deponi circa pudenda incipient ; ſemelque incæpta depoſitione , veluti unda ſequente undam , aliæ quæ remanent in liquidis , circulando ibidem deponentur , & ſic fluxus perennitatem producent ; quæ gonorrhæa , gallica videtur eſſe , ſed revera non eſt , quia cum muliere non infecta ſupponitur concubitus. Idem quoque de bubonibus dubitari poterit , ac etiam de penis ulceribus , eandem ob rationem. Quo in caſu incumbendum magis eſt remediis acrimoniam ſalinam , vel alterius generis corrigentibus , quam falſo ſuppoſitæ gallicæ affectioni dicatis , quorum ſuperfluo ac indebito uſu acriori reddita ſalina vel ſcorbutica materie , fluxus gonorrheæ copioſior fit , ac diuturnior , magiſque pertinax ac indomitus evadit. Quod ipſe prænoſcens , materiam corrigo juſculis cum ſeminibus melonum contuſis , & radice altheæ in taleolas inciſæ ebullitis , biſque in die calide datis , adhibita per intervalla leni purgatione ex caſſia, & diatartaro Petri Caſtelli cum g. 20. circiter maſſ. pilul. de hiera cum agarico , addendo aliquando ſpecies diamarg : frigidi ; Sicque ſpurias hu

juſmodi gonorrhæas ex falſo ſuppoſita gallica infectione natas, eliminare ſoleo. In quibus ſuſpecta ſunt antigallica remedia: nam in ipſis veris gonorrhæis gallicis, uſu decoctorum ſalſæ, & ſimilium fluxus redditur copioſior, fuſa nimium ſolutaque ante tempus materie. In gonorrhæis enim, ſingulisque veſicæ, atque uteri catharris ſive fluoribus, ipſis quoque calculoſis, & urinæ affectionibus, ad alvum ſemper ducendum. A veſica ad alvum tutiſſima via eſt, qui hoc bene noverit, quam bene curaverit?

CAPUT XI.

De occultis, & lethalibus viſcerum varicibus, Aneuriſmatibus, & Hydatidibus.

QUod in arteriis ſunt Aneuriſmata; id in venis ſunt Varices, in lymphaticis Hydatides: & inter morbos ſolidorum iſti ſunt non levis momenti, ſternunt ſiquidem viam quampluribus malis internis; quorum cauſa cum revera in vaſis reſideat, liquidis tamen vulgo ut moris eſt adſcribitur. Quot Hydropes ortum accipiunt ab Hydatidibus lymphaticorum Hepatis, vel partium vicinarum? Quot ſævi dolores, quot obitus repentini proveniunt ab occultis aneuriſmatibus, & à varicibus partium? ut cadaverum inciſiones late manifeſtant, & tamen medici aut raro, aut nunquam ad id mentem advertunt. Indicationes igitur, prognoſes, & curationes talium morborum hoc capite colligemus.

CAPUT XII.

De mutando aere in longis, & difficilibus morbis.

PUtat vulgus, quod Medici mutationem aeris in longis, & difficilibus morbis indicunt, non ad valetudinem, & levamen; ſed pro remediorum inſcitia, & quod aliud facere neſciant. Et ſi tamen in hac opinione aliquando non erret: nihilominus plures etiam morbi ſtatim ac incipiunt, aeris mutatione ideſt puriſſimo campeſtris, & montani aeris nitro, ac elatere ſtatim indigent quia per aeris mutationem tantummodo removentur. Præſertim ſi Ægroti gravibus negociis operiantur, adeò ut tempus quieti, ſomno, & comeſtioni congruum, iiſdem in Urbe deficiat: tunc enim per aeris mutationem conſopito curarum ſtimulo mens, & corpus,

tonum, roburque ſalutare reſumunt. His accedit quod aer ruſticanus, quia ventorum flabro magis purgatur, abundet itidem puriori nitro, quam urbanus, ubi mephitis, fumus, fætores, cloacæ conſpurcant nitrum aereum. Proindè nonnullis aer marinus, aliis montanus, aliis campeſter; ob morborum diverſitatem ſummoperè prodeſt: quia ſanguis ſingulorum in uno potius, quàm alio aere æquilibrium ſibi debitum invenit & acquirit: Prout hoc capite ſigillatim aſſeremus, Et plura vide inferius de reſpiratione. Vbi de aeris pondere tractamus.

Nihil magis confert aſthmaticis quam debita equitatio, & mora in aëre ruſticano. Aer montanus, campeſtris, & marinus juvant; varius tamen eſſe debet prò varietate aſthmatis, & temperamenti ægri. Nonnullis montanus, aliis campeſtris, aliis denique marinus. Ipſe conſulo ut æger meus aſthmaticus arva colat, & ferè tota die ſequatur bubulcum terram arantem: & ambulet ſuper ſulcos, ſive viam illam ab aratro recens factam, & continuo reſpiret atque hauriat aerem à recens ruptis glebis exhalantem, qui quoniam plenus eſt nitro aliiſque ſalibus à centrali calore telluris cohobatis ac exaltatis, pulmonum relaxatas roborat telas, eiſdemque impactas viſciditates reſſolvit, ac per vias naturæ magis amicas educit; Aſthmata curantur hac ratione, & à novis inſultibus præſervantur patientes, dummodo tamen debita utantur diæta, & debitè conſulant ſex res nonnaturales, æger qui decumbit ad Forum Boarium in Velabro inter Palatinum montem, ſcholam græcam, & Janum quadrifrontem (ubi nunc Templum S. Georgij) aſthmate ad phthiſin vergente laborat; irritis pluribus remediis conceſſit Neptunum & novum portum Antiatem ſuper rudera veteris à mortuo Pontifice nuper extructum. 30. circiter ab Urbe lapide: quando ibi degit, & marinum reſpirat aerem, morbo mitiùs cruciatur, ac penè paulo poſt ſanus evadit. At ſi relicto aere marino ad vicinos ſe transferat campos, ſtatim & ſine mora aſthmate, aliiſque ſymptomatis miſere corripitur, & tandiu moleſtatur, donec, marinum aerem denuo inviſat. En quanti juvat hiſtoriam mutandi aeris in morbis plurimis conficere ad ægrorum ſolatium? Certè terra vulgaris eſt plena nitro, & recens effoſſa, ac odorata recreat ſpiritus, & ſedat effervеſcentias morboſas noſtrorum fluidorum, & ad longævitatem odorata juvat ex Verulamio. Curioſa quoque ſunt, quæ de vulgari terra narrat Etmullerus t. 2. f. 319. his verbis. *Colonienſis Philoſophus paravit ex terra vulgari ſpiritum, & ex hoc rurſum terram aliquam; ex qua poſtea varia vegetabilia, & animalia fuere nata; prò probando Panſpermia, ſeu terminum congerie in terra vulgari, &c.*

CAPUT XIII.

De Febribus Meſſentericis, opus novum, non à lectione librorum, ſed ab obſervatione Naturæ petitum.

CUm febres quaſdam Romæ mederer vulgari uſu Teſtaceorum, antiacidorum, diluentium, & oleoſorum, obſervaveram, quod radicem eædem à meſſenterio trahentes, deterius periculum ſubibant, nihil iuvante remediorum vi: & creſcentes ſemper, ac concreſcente in dies putri cachochilia in meſſenterio, diu ibidem congeſta, maximè verò in Pueris, & opipare viventibus deſinebant in Hecticam, præſertim ſi præſcribebatur damnabilis uſus chinæchinæ: cujus pulvis ſtiptica ſua vi humorum circuitus regulares, & ordinatos, in quibus vera eorum coctio conſiſtit, retardat, ac omninò perturbat. Unde marte proprio, patienti nempè, & longa obſervatione, accurataque meditatione, cognovi tandem Febres, quas voco meſſentericas Romanorum, & Infantium, fomentis, balneationibus, repetitis purgationibus, & demum educta omni cachochilia, ſero lactis cichoreato, vel deſtillato aliquo ex ſuccis aperientibus curari magis debere, quàm exitiali Teſtaceorum, pulverumque abſorbentium abuſu: uti hoc capite dicemus.

Ego certe vix capere poſſum, quomodo medici indiſcriminatim ad omnes morbos pulveres teſtaceorum & alchalicos, ut vocant abſorbentes, præbeant, qui non aliud revera ſunt quam terra inutilis, & caput mortuum mixtorum. Cum certum ſit ſtomachum noſtrum in ſtatu ſano vix digerere eos poſſe, quoniam difficulter in ſubſtantiam noſtri vertuntur; quanto minus in Morboſo, in quo vix juſcula tenuia digeruntur. Quare fieri debet, ut quando meſſenterium putri cachochilia nimium repletum eſt, ponderoſi, nulliuſque activitatis, ac motus hi pulveres, non ſolum cachochiliam non movebunt, nec corrigent; ſed cum eadem ſeſe miſcentes, magis magiſque concreſcere, indurari, hærere in glandulis eandem facient, & ſtatim ad febrem lentam, quam facillime in hecticam deſinere ſæpè vidi, Patientem diſponunt. Juvat magis herbis ſtomachicis, leniter amaris, & aperientibus curationem inchoare, quæ cachochiliam ſolvere, movere, ac digerere valent; ſicque præparatam ſingulis diebus apozemate leniter purgante, chlyſteribus repetitis, fomentationibus ventris, ad exitum quam celeriter ſollicitare: quod ex tempore ſi non feceris, de curatione nil boni ſperaveris: & ſi poſt imprudenter adhibita teſtacea, febre minime cedente, chinamchinæ dederis (ut fataliter plurimi faciunt)

ventre adhuc humoribus onuſto , tria expectato , aut inflammationem , aut lentam ac diuturnam febrim , aut mortem. Obſerva benè , & ſi falſa dixero, me redarguas. Romæ ſcribo ; In aere Romano.

Pluries certe in hoc opere damnavimus chinam chinæ : ideſt non damnavimus remedium , ſed abuſum Medicorum in eodem ſingulis penè in febribus , ne dicam morbis præſcribendo ; indiſcriminatim quoque , quolibet morbi tempore , nullis expectatis coctionibus , nec corpore benè purgato : quæ ſingula correctione indigere , ipſimet chin. chin. Fautores mecum fateantur neceſſe eſt. Quod ad me attinet. Ipſe ſcribo in Urbe Roma , in aere Romano : Hîc non ita felices eventus à chin. chin. experimur , ſicuti aliis in regionibus , alij experiuntur ; eorumque experientiæ credimus , & methodum laudamus ; quia in ſuo climate verè ac fideliter (uti credo) obſervantes nobis certe vera ſcribere debent : agitur enim de pelle humana.

Chinam chinæ dare corpore impuro , ideſt in principiis morborum , nullis præcedentibus ſignis coctionis , & corpore non purgato , piaculum eſt in aere romano : methodus damnabilis ac pernicioſa. Dicunt multi dandam eſſe , ut impetus ſymptomatum tunc furentium coerceatur , ac refrænetur ; ut inde æger ſymptomatum ſopitâ vi; diutius poſſit morbo reſiſtere. At ſi tu loco frænandorum ſymptomatum ; pravos humores per chinam chinæ in aliquo viſcere figes , ac concludas , & ita internam parias inflammationem , ut frequentiſſime obſervavi ; nonne tu culpandus eris ? Nonne tu reus necis , lege Aquilia puniendus ? Quomodocumque ſe res habeat,unuſquiſque abundat ſenſu ſuo; nullius methodum vitupero, ſed ab omnibus diſco. Hoc certum eſt me raro uti china chinæ : nam ægri mei raro ea indigent. Febricitantes meos curo per leges coctionum ac criſium ab Hippocrate meo mihi demonſtratas : coctum humorem per intervalla purgo , aut per alias elimino vias ; ſicque tempus & patientia mea curationem feliciter abſolvunt , coctum humorem debito tempore purgando : Et quod magis intereſt raro cum recidiva : quam recidivam ſingulis momentis ab uſu chin. chin. expectato ? Itaque ſi quandoque ea utor : utor ſane in fine morbi , corpore jam purgato , & ſine ulla viſceris læſione ; & ea indicatione utor , ut tonum , vim , ac robur det ac reſtituat ſolidis ac fluidis longo morbo relaxatis , inertibus , vappidis ; in ægris humidi , craſſique corporis habitus. Hac igitur ratione eam præſcribo.

℞ ſalis armoniaci ℈ l. 1. chin. chin. pulv. ʒ. l. circiter f. pil. cap. initio paroxiſmi , quoties urget neceſſitas.

Sal armoniacum eſt antifebrile maximum ; china chin. amaritie ſua ſtyptica eidem juncta , evadit infallibile apud me febrifugum , à me excogitatum , & expertum.

At ſi me fallat hoc remedium ; certè non fallet aliud ex floribus camomillæ peculiariter paratum. Mi lector. hoc febrifugum ex flor. camo-

millæ eſt arcanum maximum ad febres intermittentes, nunquam fallit, eſtque princeps omnium febrifugorum; quartanam nuperrime eodem profligavi: Et ſuo tempore illud publicæ luci dabimus.

CAPUT XIV.

De Methodo curandi morbos Muſica, Saltatione, Equitatione, Navigatione, Venatione, Ruſticatione, debitoque ſex Rerum nonnaturalium uſu, ſine inutili Remediorum acervo. Ubi etiam de Diæta Pythagoreorum.

REgula erat apud Græcos Medicinæ patres, præſcripto moderamine in ſex rebus nonnaturalibus, Medicinam in morborum curatione ut plurimum exercere. Noviſſimè abjecta veterum norma, ſyrupis, aliiſque ſaccharatis indultum iri video: Doleo ſummopere Ægrotis, aſſiduis ſed inutilibus remediis fatigatis. Quotidie evenit, morbos quoſdam capitis muſica, alios morbos ruſticatione, alios navigatione, alios venatione, alios ſaltatione, vel equitatione, vel peregrinatione deſinere, qui antea nulli medicamini cedebant. Cum itaque nobis in animo ſit Praxis munus extendere, novoſque curandi modos addicere, aut veteres reſtituere: examinabimus hoc capite, quomodo morbi uſu præfatorum tollantur, ac deſinant.

Quare cum frequentiſſimè obſervemus in praxi curari morbos poſt ſuſceptum iter, navigationem, venationem, muſicam auditam, vel exercitam; quod longo remediorum uſu conſequi ullo modo potuimus, non eſt id à Medico ſpernendum ſed inveſtigandum quare talia exercitationum genera ſanare morbos valuiſſent: & quod caſu evenit, novis factis obſervationibus, in artis præcepta primo, deinde ad uſum redigere. Hujuſmodi enim rebus Veterum bene vivendi norma conſtabat, & præ cæteris ea, quam vocant diætam Pythagoreorum ſingulæ enim diei horæ ita diſtributæ erant, & victui ita accommodatæ gymnaſtice, ut quilibet vel negociosus homo, nihil à negocioſa vita detrimenti caperet; Hinc admirabilis illa longævitas, hinc ſalubris, & athleticus corporis habitus, nec tam frequentes incurabilium morborum ſeries, quales magno artis dedecore hodie divagantur. Cauſa quoque, qua vetitum erat Pythagoreis animalium carnibus veſci, non inde nata ſolummodo eſt, ne talium animalium mores, & ideas imbibamus: ſed quia olera, fructuſque terræ, talem in ſanguine temperiem, dulcedinem, atque ſimplicitatem inducunt, quæ dif-

ficulter vel in morbos ſolvitur fermentatione , æſtu , & ebullitione , vel anſam præbet animi affectibus,iræ,concupiſcentiæ, aliiſque ; ut excitentur, nimiumque ferveant,ac ferociant:unde rebus ita benè compoſitis, temperatiſque;nec partibus corporis à frequenti morborum mentis corporiſq;invaſione nimium labefactatis , vitæ ſtamina ad centum ferè annos magna cum ſalubritate producebantur;præter hæc alia quoque aderant id generis apud ipſos ad beate , ſaneque vivendum præſidia , de quibus plura videnda apud Laertium,ejuſque excriptorẽ Suidam,Porphirium, Iamblichum,& Anonymum , qui omnes Pythagoræ vitam conſcripſerunt : nec non apud Didymum in libro de philoſophia pythagorica apud Clementem Alexandrinum: ut decem ab hinc circiter annis legere mihi licuit Florentiæ apud amiciſſimum , celeberrimumque Magliabecchium meum. Unus tamen inſtar omnium legendus ſemper erit , ac memoria mittendus ſapientiſſimus , & profundæ vir eruditionis Auguſtinus Steuchius in immortalibus ſuis libris de Perenni Philoſophia : quibus ad veram pietatis philoſophiam manuducimur , & hæc terrena dediſcimus libentiſſimè.

Porrò varium vitæ genus maximè in uſu fuiſſe apud Antiquos ad longe, ſalubriterque vivendum , vel ex ipſo diſcere licet Seneca meo , & Celſo. Nihil enim peſtilentius eſt , nihil ad ſalutem pernicioſius in hominibus negocioſis , aulicis , curis publicis vel privatis tota die fatigatis, ſtudio deditis , quam in eadem intentione laboreque continuo detinere mentem nullam eidem laxitatem , debitamque hilaritatem concedendo ; qua de re ſic loquitur Seneca.

Miſcenda tamen iſta , & alternanda ſunt ſolitudo , & frequentia ; Illa nobis facit hominum deſiderium , hæc noſtri , & erit altera alterius remedium : Odium turbæ ſanabit ſolitudo , tædium ſolitudinis turba ; Nec in eâdem intentione æqualiter retinenda mens eſt , ſed ad jocos revocanda. Cum pueris Socrates ludere non erubeſcebat ; & Cato laxàbat animum vino , curis publicis fatigatum ; & Scipio triumphale illud , & militare ſuum corpus movebat ad numeros. Imo ut antiqui Viri ſolebant inter luſum , ac feſta tempora tripudiabant , non ſacturi detrimentum , etiamſi ab hoſtibus ſuis ſpectarentur.

Danda eſt remiſſio animis , meliores , acrioreſque requieti ſurgent ; Animorumque impetum aſſiduus labor frangit. Vires recipient paullum reſoluti , ac remiſſi. Naſcitur ex aſſiduitate laborum hebetatio quædam , & languor. Nam & ſomnus refectioni neceſſarius eſt ; hunc tamen ſi per diem , noctemque continues , mors erit. Legum Conditores feſtos inſtituerunt dies , ut ad hilaritatem homines publicè cogerentur , tanquam neceſſarium laboribus interponentes temperamentum. Et magni Viri ſibi menſtruas certis diebus ferias dabant. Quidam omnem diem otium inter , & curas dividebant ; Ita Aſinius Pollio Orator magnus faciebat , quem nulla res ultra decimam horam retinuit , ne Epiſtolas quidem poſt eam horam legebat , ne quid novæ curæ naſceretur , ſed totius diei laſſitudinem duabus illis horis ponebat.

Indulgendum eſt animo, & dandum ſubinde otium, quod alimenti loco ſit, ac virium. In ambulationibus apertis vagandum, ut Cœlo libero, & multo ſpiritu augeat, attollatque ſe animus. Aliquando vectatio, iterque, & mutata Regio vigorem dabunt, convictuſque, & liberalior potio: Nonnunquam, & uſque ad ebrietatem veniendum, non ut mergat Nos ſed ut deprimat. Eluit enim curas, & ab imo animum movet, & ut morbis quibuſdam, ita triſtitiæ vinum medetur, & liberat animum curarum ſervitio, & aſſerit eum, urgetque, & audaciorem ad omnes conatus facit; ſed ut libertatis, ita vini ſalubris moderatio eſt. Aliquando enim in exultationem, libertatemque extrahendus eſt animus, triſtiſque ſobrietas removenda paulisper. Nam ſivè Græco Poëtæ credimus, aliquando, & inſanire jucundum eſt, ſive Ariſtoteli nullum magnum ingenium ſine mixtura dementiæ fuit. Non poteſt grande aliquid, & ſupra cæteros loqui niſi mota mens. Cum vulgaria, & ſolita contempſit, inſtinctuque ſacro ſurrexit excelſior; tunc demum cecinit aliquid grandius ore mortali. Non poteſt ſublime quicquam, & in arduo poſitum contingere, quamdiu apud ſe eſt. Deciſcat oportet à ſolito, & efferatur, & mordeat frænos, & rectorem rapiat ſuum, eoque ferat, quò per ſe timuiſſet aſcendere. Seneca de tranquill. anim. cap. 15.

Negocioſis itaque hominibus, & ſtudio deditis, ſingulis diebus debita hilaritas animorumque laxitas juxta Senecæ præceptum concedenda: quod ſi monitum hoc poſthabeant, floccique faciant, mille morborum generibus hac ſolum de cauſa obnoxij erunt: Et undè quæſo tot affectiones hyppochondriacæ, ſcorbuticæ, mortes repentinæ aliique innumeri morbi his diebus in negocioſis hominibus oriuntur, quam à negata animis curarum onere preſſis debita, commodaque laxitate? Ad quod reſpiciens Celſus ſic ait lib. 1. cap. 1. *Homo ſanus, qui & benè valet, & ſuæ ſpontis eſt, nullis obligare ſe legibus debet; ac neque medico, neque Jatrolipta egere. Hunc oportet varium habere vitæ genus: modo ruri eſſe, modo in Urbe, ſæpiuſque in agro, navigare, venari, quieſcere interdum, ſed frequentius ſe exercere: ſiquidem ignavia corpus hebetat, labor firmat: illa maturam ſenectutem, hic longam adoleſcentiam reddit. Prodeſt etiam interdum balneo, interdum aquis frigidis uti, modo ungi, modo idipſum negligere: nullum cibi genus fugere, quo populus utatur. Interdum in convivio eſſe; interdum ab eo ſe retrahere: modo plus juſto modo non amplius aſſumere: Bis die potius, quàm ſemel cibum capere; & ſemper quamplurimum, dummodò hunc concoquat. Sed ut hujus generis exercitationes, cibique neceſſarij ſunt; ſic athletici ſupervacui; nam & intermiſſus propter civiles aliquas neceſſitates ordo exercitationis corpus affligit, & ea corpora, quæ more eorum repleta ſunt, celerrimè & ſeneſcunt, & ægrotant. Concubitus verò neque nimis concupiſcendus, neque nimis pertimeſcendus eſt. Rarus excitat corpus, frequens verò ſolvit. Cum autem frequens non numero ſit, ſed natura, ratione ætatis, & corporis; ſcire licet eum non inutilem eſſe, quem corporis neque languor, neque dolor ſequitur. Idem interdiu pejor eſt, noctu tutior. Ità tamen ſi neque illum cibus, neque hunc cum vigilia labor ſtatim ſequitur. Hæc firmis*

ſervanda

ſervanda ſunt; cavendumque ne in ſecunda valetudine, adverſæ præſidia conſumantur. Hæc Celſus. loc. cit.

CAPUT XV.

De Anatome, Natura, & uſu Pinguedinis, & morbis ab eadem pendentibus.

FAllitur qui putat pinguedinem per corpus protendi, præſertim per meſſenterium, quod ejus centrum eſt, nulla alia de cauſa, niſi ad tutandas partes internas ab aere externo. Pinguedo forte inſervit, ad ſeparandum ſingulare quoddam oleum, illudque ſenſim in ſanguinem inferendum, ut conſiſtentiam, & neceſſariam dulcedinem ſanguis aſſequatur: vel refrænandorum ſalium gratia, vel conſtituendis primordiis bilem componentibus. Ex inciſione cadaverum obſervavi, pro morborum chronicorum, vel acutorum diverſitate, diſſimilem etiam pinguedinis ſtatum eſſe in odore, colore, copiaque &c. In iis qui calculis intereunt, omentum pinguedine abundat; non ita aliæ partes quæ nimium emunctæ obſervantur. Quaſi certe calculi, qui generantur ob copiam partium ſalinarum, & inopiam oleoſarum, neceſſario tunc generari debeant. Eo quod obſtructis vaſis pinguedinoſis in omento, non traiicitur in ſanguinem pinguedo, cicurandis ſalibus dicata: ideo ſalia facile concreſcunt in lapidem, pinguedine in omento remanente. Hoc caput igitur hujuſcemodi morbis providebit.

CAPUT XVI.

De Natura, & uſu Salivæ, ejuſdemque morbis.

SApor corporis humani ſaliva eſt: liquor certe omnium in humano corpore utiliſſimus: viriumque, & activitatis incredibilis. Primarium eſt chilificationis menſtruum: & aſſiduo ſuo in ventriculum, & Inteſtina deſcenſu fibras eorum blanda ſalſedine, & lixiviali natura roborat, contrahit; abſtergitque ſordes, eidem à reſiduis coctionum hærentes, ac propemodum impactas. Ideo de recta, vel prava digeſtione ſtatim certior fies per linguæ ſaporem; quem ſi mutatum deprehendes, ægrum leviter ac male chilificare aſſeres. Conſiderando igitur ſalivæ copiam aſſiduò in ſtomachum prolabentem, ejuſque uſum in chilificationibus, indubiè adnotabo

quibus in morbis ſapor linguæ mutatur, ut eorum originem in ſtomacho, aut alibi reſidere valeam certò ſtatuere. De quibus infra in peculiari diſſertatione partim tractavimus.

CAPUT XVII.

De uſu, & abuſu diluentium, & oleoſorum, quæ nunc apud Noſtrates maxime adminiſtrantur.

OB imperitiam huc uſque ſolidorum, redactam fuiſſe arbitror Praxim Medicam, ad exhibendum per os in ſingulis penè morbis oleum amygdalarum dulcium, vel dietim propinandas amphoras aquæ Nucerianæ. Qua utilitate id factum ſit, cuiquam ſolidorum perito patebit. Oleoſis, & aqueis ſolida laxantur, & flacceſcunt, ut difficulter reſtitui poſſint; fluidorumque curſus hac de cauſa tardus reddatur. Hinc ſæpiſſimè Apoplexiæ, hinc obitus repentini, qui hodie magis, quam antea ſunt frequentes in Urbe, maximè pendent, aut ab abuſu aquæ gelidæ vario odorum artificio conflatæ quibus Romanæ officinæ tantopere abundant; vel potiſſimum à medendi methodo per aquea, & oleoſa ſingulis in morbis copioſe præſcripta. Laxata propterea fluidorum, ſolidorumque compage, facilè via ſternitur ad lethales concretiones, coagulationeſque liquidorum. Unde mors repentina. Hæc omnia hoc capite pro virili tradere conabimur.

Antequam diluentia, aut oleoſa præbeantur, conſiderandus diligentiſſime erit ventriculi, & digeſtionum ſtatus, & natura: quæ his remediis ſtatim proſternuntur, ſi vel minima in eis adfuerit debilitas, nec ità facile impoſterum reſtaurantur. Facile tibi concedo ſalia ſanguinis per aquæ potum dilui ſed dilui non debent cum jactura digeſtionum, ac triumviratus, in quibus ſalubris, & longæ vitæ ſtamina unicè nectuntur. Stomacho prius proſpice, deinde utere tuis diluentibus. Sed vereor ne Surdis canamus.

Sed ut clarius conſtent, quæ in hoc de ſolidis ſpecimine aſſeruimus, obſervationes, & experimenta ad id maximè pertinentia, atque à nobis diligenter peracta, ut de morbis ſolidorum hiſtoriâ magnum ſumat incrementum deſcribere viſum eſt. Hæc ſingula elapſo anno 1700. typis edita fuere Peruſiæ ab amiciſſimo Dño Paſcolo cujus hortatu, & ſuaſione ſcripta fuere: nunc vero hac ſecunda editione re meliùs digeſtâ, ordinataque, ſingulisque experimentis in quatuor diſſertationes diſtributis. In prima ſtatim agemus de Anatome fibrarum, de Motu Muſculorum, & de morbis Solidorum.

Sit itaque.

GEORGIJ BAGLIVI
DISSERTATIONES
VARIÆ.

In Medico eſſe debet pecuniæ contemptus , pudor , modeſtia in veſtitu , judicium , lenitas , urbanitas , mundicies , recta elocutio , ſuperſtitionis averſatio , & præſtantia ſumma. Inſunt quoque in Medicina , quæ requiruntur ad coercendam intemperantiam , inſcitiam , avaritiam , concupiſcentiam , rapinaſque , ac impudentiam.

Hippocrates de Decenti ornatu num. 5.

DISSERTATIO I.

DE ANATOME FIBRARUM,

DE MOTU MUSCULORUM,

AC DE MORBIS SOLIDORUM.

Ubi etiam de duræ matris elatere, oſcillatione perpetua, & de ſolidorum ſupra fluida corporis animati majori vi, majori impetu, & longe majori reſiſtentia.

ASSIDUIS Ægrorum curis, & occupationibus factum eſt meis, ornatiſſime Paſcoli, ut tibi à me per Amicos, ac per literas obſervationes aliquot anatomicas flagitanti non ante hanc diem ſatisfecerim. Nunc cum res ità tuliſſet, ut in Theatro Anatomico meis opinionibus comprobandis plura in Corporis humani ſtructura ſint obſervata; facile inducor, ut ea tibi impertiam veritatis ſolertiùs indagandæ cauſa, ut quæ à me ſunt inchoata, ea tuis oculis ſubjecta feliciùs abſolvantur; cum non modò ingenio, atque peritia rerum, ſed literario etiam otio fortaſſe magis abundes, quæ cum mihi deſint, eam à me lucem accipere non potuerunt, quam à ſtudiis tuis in publicam utilitatem habebunt, ut delata in eorum manus, qui praxim exercent, morborum curam maximè juvent; ſine quo fructu labor omnis Anatomicorum, ſtudiaque humani corporis fruſtrà ſuſcipiuntur.

Commentarios meos de Praxi medica quòd evolvis libentèr, amicè facis; Laudes tamen quas in me contuliſti, vix accipere debeo, nam bonis viris, Artiumque liberalium ſcientia claris, equidèm placere velim, cum eo tamen, ut nolim quemquam nimis eſſe in mea laude liberalem. Tu autem in tuis literis ea mihi tribuis, quæ non modò ſi agnoſcam ſed propemodùm ſi optem, modeſtè parùm agere mihi videar, ac propterea judicium de me tuum, officium potiùs quàm ſententiam eſſe exiſtimem.

Quamobrem gratiam habeo tibi, quam debeo maximam, nec deſpero futurum, ut quo in te ſum animo, re ipſa aliquando perſpicias. Et ſi parum optatis meis fortuna reſponderit, memoria ſaltem, perpetuoque erga te ſtudio, non officiis modo erga me tuis, ſed eximiæ humanitati debito, cumulatè mihi ſatisfaciam. Ego enim te Paſcoli, ex eleganti, quem de Theorice febrium vernaculo ſermone inſcripſiſti libro jam pridem cœpi colere; mea tibi voluntas non patuit, amicis tamen quid de te ſentirem ſæpè in ſermonibus declaravi. Et ſanè, ut benevolentiam tibi meam præſens præſenti patefacerem, libenter Peruſiam excurrerem, ſed quoniam multa obſtant ne id facere poſſim, officium quod abſens abſenti præſtare nunc valeam, literæ ſint, amoris in te mei perpetuum monimentum. Ut autem accedam ad experimenta per te expetita, ea tibi nunc ordine, ac methodo, qua fuere in anatomico Theatro Auditoribus explicata, deſcribam.

Theatrum Anatomicum Romani Archilycæi Kalendis Martiis apertum fuit hoc Anno maximo Jubilæi MDCC. Quod ex Majorum inſtituto primo die Lunæ poſt primum diem Dominicum Quadragenarij Jejunij quotannis facere conſuevimus. In cadavere Viri 30. annorum ætat. ex Noſocomio S. Spirit. in Theatrum delato curioſa quædam, & notatu digna obſervavimus. In eo dexter ſolummodò ren in dextera lumborum regione inventus eſt; deficiebat ſiniſter, ejuſdemque lateris ureter, vaſa emulgentia, ſpermatica, & veſicula ſeminalis pariter deficiebant; Non erat ſolito major, ut ſiniſtri partes, & officium ſuppleret; prout quatuor ab hinc annis videre contigit in cadavere hominis non longè à Domo Capitolij reſecto, in quo unicus ren aderat in medio lumborum poſitus, ſed ingens, & amplus, ut duos penè magnitudine ſua æquaret; ab ejuſdemque lateribus ureteres orti in veſicam deſinebant.

Prælectionum ordine ſervato, poſtquam die Lunæ mane de quatuor univerſalibus membranis abundè diſſeruimus, veſperi (bis enim quotidiè ad explicandas res anatomicas Theatrum ingredimur) de muſculis obtigit tractatio; qua occaſione, demonſtratis qui abdomini ſerviunt, noſtram de motu muſculorum ſententiam; re quidem ardua, & difficili in medium produximus: in qua ritè explicanda tria nobis ad examen revocare viſum eſt. Primùm, quænam ſit fibrarum cujuſque generis conſtructio, & in muſculis, partibuſque componendis artificium. Secundò, quomodò illi ex noſtra opinione per trochleoſtatices, ſivè potius per ſcytalæ, & axis in Peritrochio regulas moveantur. Denique præcipuas fibrarum affectiones, quibus eæ in ſalubri, atque morboſo ſtatu corporis obnoxiæ fiunt, adnotare. De quibus ut te reddam certiorem, ſicuti nuper à me poſtulaſti per literas, experimenta primùm detegendæ fibrarum ſtructuræ facta proponam.

Fibrarum ſtructura quoniam inveſtigari vix poteſt, niſi facta prius in

debitis liquoribus maceratione; ideò, ut fibram carneam humanam diligentiùs examinarem, infudi primò eam in aqua communi, mox in ſpiritu vini, demùm in aqua aceto temperata, atque hæc peregi quouſque deleta omni rubedine partes ejus ſegregari commodè poterant. Tunc fibrà ſuper vitrum explicata, acubus hinc indè magna cum cura, & diligentia, componentia ſua ſeparare cæpi, factiſque variis cum microſcopio quatuor lentium obſervationibus, deprehendi, ſicuti muſculus fibrarum carnearum faſciculus eſt, ita quamlibet fibram carneam ex plurimis, ac penè infinitis aliis fibrillis in faſciculum contractis componi, ut in ſerico filo conſpicimus, quæ fibrillæ, quamcumque figuram obtineant lacerti, parallelæ ſemper ſibique mutuò unitæ procedunt; ſuntque ita copioſæ, ſubtiles, tenueſque, ut impoſſibile ſit numerare ſingulas, vel nudis oculis obſervare. Has tranſverſim ſecant aliæ fibrillæ ſibi quoque mutuo parallelæ, quæ pares angulos cum utroque tendine conſtituunt, & ad id potiſſimùm factas crediderim, ut carnearum rectarum nimiam in muſculorum motu dilatationem impediant, atque hujuſmodi veluti frænulis moderentur.

Diverſo mechaniſmo à fibra carnea conſtructa eſt membranea. Fibram membraneam humanam per dies aliquot in prædictis liquoribus maceravi, donec debitè emollita ab acubus explicari commodè poterat. Quo facto, ſuper vitrum expanſam acubus accuratè diſtrahere, & quatuor lentium microſcopio luminis Solis obverſo obſervare pluriès volui, quouſque inveni ipſam conflatam eſſe ex infinitis aliis ſubtiliſſimis filulis, quæ uniuſmodi non ſunt, neque paralello, rectoque ordine progrediuntur unita, ut carnea, ſed irregulari, inæquali, & frequenter veluti reſciſſo, ut in arborum foliis, vel madida papyro microſcopio conſpicimus. Filula hæc ſubtilia magis ſunt, quàm non ea carnearum, & ſi fibram in oleo amigdalarum dulcium parùm coxeris, commodior fiet obſervatio.

Præter hanc diverſam filorum conſtructionem carnea ingenti ſanguinis copia proluitur, à quo rubicundus in ea color; partes enim ſingulæ ſua natura albæ ſunt, rubent verò à ſanguine circumfluente. Nam ſi carneam aqua tepida ſæpe proluas, aut aqua maceres, muſculum ex rubicundo colore in album deſinere videbis. Nonnulli putant, ruborem muſculorum pendere à tomento, ut aiunt ſanguineo, ſive peculiari parenchymate, quod fibrarum ſpatiis interpoſitum, & adhærens, prima ſit, atque præcipua in motu muſculorum contractionis cauſa: Aquapendens, qui opinionem hanc excogitavit primus, vel defendit, in aureo de muſculorum fabrica commentario, parenchymatis, ſivè tomenti ſupradicti à fibris ſeparationem maceratione, coctione, deraſioneque doctè ſatis, & eleganter deſcripſit. Quæ quidem opinio, licèt mihi nequaquam placeat cùm tomentum illud parenchyma ſui generis à ſanguine prorsùs diverſum non conſtituat, ſed ipſemet ſanguis inter fibrarum ſpatia congelatus, & in ſo-

lidum corpus grumefactione coactus tomentum Aquapendentis repræſentet; puto tamen cum eo, & Molinetto diſſert. anat. pathol. l.3. c.1. muſculorum perpetuos ad contractionem conatus à ſanguineo tomento præcipuè, atque immediatè pendere. Carneæ namque fibræ, quæ ante corrugatæ, contractæque cernebantur, abluto per macerationem ſanguine, in unum coguntur corpus, atque ita duræ evadunt, ut corrugari poſtea, atque flecti nequaquam poſſint, & vix à ſui tendinis natura differre videntur.

Quoniam verò muſculorum fabricam tria præ cæteris ingrediuntur, nervus, fibræ illorum albæ parallelæ, & tomentum ſanguineum; operæ pretium nunc eſt, ut in hiſce tribus reconditam, ac penè difficilem ſuorum motuum cauſam inquiramus. Quod præſtare non poterimus, niſi prius muſculorum ex fibris conſtructionem, & peculiarem mechaniſmum juxta Louverij, Stenoniſque obſervationes delineemus.

Fibræ carneæ, ut deteximus, ex aliis ſubtiliſſimis filulis componuntur, quorum binæ extremitates tendineæ ſunt, quæque cum corpore fibræ minimè planum rectum, ſed quælibet angulum cum altera alternantem efficiunt. Porrò in plures ordines, ac veluti ſtrata diſponuntur, quorum quilibet ordo parallelogrammum obliquangulum, aut rhomboidem efformat, & plura parallelogrammata ſibi invicem juncta parallelopipedem, quem muſculum ſimplicem vocant conſtituunt, quo ordine naturam in omnium penè muſculorum conſtructione procedere, frequenter Steno obſervavit.

Contrà Louverus exiſtimat, omnes muſculos non uno, ſed duplici ventre præditos eſſe, nec caput, & caudam habere, ut opinabantur Antiqui, ſed duos tendines ſibi oppoſitos, fibraſque muſculares non una, & continua ſerie à capite ad caudam progredi, ut hactenus creditum, ſed oppoſitas in partes niti, ſicuti in libro *De motu Cordis* explicavit. Poſita hac ſtructura putat, muſculos non moveri ſpirituum inflatione, ſed utriuſque ventris fibrarum, quæ oppoſitos in tendines abeunt contractione, & duplicis tendinis adductione; nam ut quiſque muſculus duplex eſt quodammodò, ita duplici motu per fibras in diverſa ſe nitentes loca adducitur, & annexa ſibi oſſa vel membra ſecum trahit; non ſecùs ac duo homines junctis dextris in mutuum ruunt amplexum, ſeque arctiùs ſtringunt. Cumque duo unius muſculi motus ab oppoſitis cæpti terminis in commune deſinant centrum, adverſam potiùs contractionem fibrarum, quam muſculorum inflationem, expanſionemque à ſpiritibus factam motus omnes producere arbitratur, nam re vera muſculus in actu motus non intumeſcit, nec amplior fit, ſed ut in corde videmus, conſtringitur, & induratur, immotiſque tendinibus, ſolæ fibræ carneæ moventur, & angulos mutant, ut in ſcala portatili contingit, in qua latera eadem ſemper ſunt, angulis exiſtentibus modò acutioribus, modò amplioribus. Ideò

credendum

credendum vim omnem motivam non tantùm pendere à ſpiritibus, & cerebro molli, vel nervorum propaginibus per muſculos diſtributis, quos vehementiſſimis motibus obeundis impares judicamus, quantum à peculiari fibrarum ſtructurà fibris cordis analoga, & ingenti ac ferè recondito ipſarum elatere, & magna quoque ſolidorum ſupra fluida in viventibus reſiſtentia & impulſu, unde fibræ, funiculorum ad inſtar contractæ, contortæque motuum omnium quomodocumque vehementium capaces evadunt.

Cognitum etiam eſt, Stenonem ad motum muſculorum nullam admittere potentiam ſuperadditam à cerebro provenientem, ſed motum omnem peragi per duas potentias contrarias, quarum altera ſit pondus trahens deorſum tendinem, altera contractiva fibrarum vis, quæ agit trahendo obliquè ſurſum idem pondus; quæ quidem opinio, tanquàm minùs rationi conveniens, convellitur à Borello par. 1. mot. animal. cap. 2. ubi probat moveri muſculos per ſanguinis, & ſpirituum debitam mixtionem, & concurſum.

His ità explicatis quæ ad fibrarum, muſculorumque compagem pertinent, neceſſarium eſt attingere nonnulla, quæ ad motum illorum ex noſtra ſententia conferre videbimus. Et quidem, examinata ſæpè diligenter ipſorum fabrica, & ingenti ſanguinis copià fibris undique circumfuſa, quæ non nutritioni ſolùm, ſed nobilioribus uſibus deſtinata eſt, aſſerere cæpi, præcipuam, ne dicam totam vim motus, ſivè potentiam moventem muſculos, in ipſis reſidere muſculis, ideſt in peculiari fibrarum artificio, earumque cum ſanguineo tomento proportionata mixtione, & impulſu; ſpiritus verò fluentes per nervos nihil aliud, quàm determinationem ad motum præſtare. Ad quod credendum præter alia me movet conſtans, & perpetua naturæ lex, quæ methodo ſimplici, atque facili, & veluti per analogiam, rebus in omnibus tùm producendis, tùm conſervandis procedit.

Quod præ cæteris in motu cordis, facta comparatione cum aliorum muſculorum motibus, experimur. Cor muſculus eſt ex triplici fibrarum ſerie mirabili artificio compactus; movetur autem non ampliando, & dilatando, ſed contrahendo ſe, & indurando, ut ſectione vivorum animalium conſpicimus; Et quod magis mirum, ſi cor Ranæ recens aqua ſumptæ, & reſectæ æſtivo tempore obſerves, per ſemihoram pulſare videbis; imò, ſi ſcindatur in partes, ipſæ partes ſciſſæ repetitos ſiſtolis, atquè diaſtolis motus abſolvent. Et quoniam tunc nulla vis à ſpiritibus, & cerebro, avulſo, & in particulas reſecto cordi communicatur, vim omnem moventem à fibris dumtaxat productam eſſe exiſtimo; quæ in mortuo etiam animali, durante impulſu ante impreſſo, alternas contractionis vices perpetuant: Quamobrem, ſi cor muſculus eſt, & movetur contractione quadam, tenſione, ac repetita fibrarum oſcillatione; & magnam vim motus non tantùm à rara ſpirituum compage, mollique cerebro, quantùm à

peculiari fibrarum mechaniſmo recognoſcit, quid obſtat quòd ad leges motus cordis omnium quoque muſculorum motus explicemus?

Fibras vi quadam innata à minimis ſolidis maſſæ ſanguineæ eas prementibus producta, perpetuò oſcillari, & criſpare ſe, multa confirmant. Et primò ſi carneam fibram ab animali vivo reſectam microſcopio inſpicias, evidenter ſe contrahere obſervabis. Muſculum recens ab animali avulſum ſi per medium ſecueris, extrema ſecta ſtatim contrahentur, quod in viva Anate quiſque poterit experiri. Autopſia quoque probatur continua fibrarum ad contractionem propenſio in vermiculari inteſtinorum motu à ſubſtrata carnea tunica; Uteri poſt partum inſigni corrugatione, Veſicæ poſt emiſſam urinam; ex impulſu cordis in circulantem ſanguinem facto, in perpetua ſphincterum contractione, qui non ſua ſponte, ſed à fluidis vim facientibus aperiuntur: demùm in glandulis, quæ fibrarum ope expreſſionem continuam liquidorum promovent, & perindè ac ſi eſſent tot minima corcula hinc indè per partes in cordis ſupplementum poſita, circulationem eorum facilem reddunt, & expeditam.

Vidimus quomodò cordis, & quadam veluti analogia omnium penè muſculorum motus fiant potiùs contractione, tenſioneque fibrarum, quàm earum ab efferveſcentibus ſpiritibus inflatione: reliquum eſt, ut breviter nunc inveſtigemus, quid re vera ſit, quod immediatè in fibris contractionem, ſive criſpaturam producat. Et quoniam ſolummodò inter fibrarum ſpatia magna ſanguinis copia invenitur, quæ, conſiderata partis parvitate; impoſſibile eſt ut tota nutritioni impendatur, eam criſpandis fibris ſolidi vicem gerendo inſervire exiſtimo. Circà quod duas opiniones à me excogitatas, dubioque, & hærenti animo in Theatro propoſitas, nunc tibi examinandas ſubmitto. Dato cordis ſanguiniſque continuo, & nunquam ceſſante motu, ſupponit prima, fibras carneas majores, earumque fibrillas minimas penè infinitas eſſe totidem vectes, vel funiculos, quorum ſingula puncta ſuper circulantis ſanguinis guttulas, veluti ſuper totidem trochleas tracta, & ſemicirculariter mota, ſuperveniente ſpirituum determinatione ad motum, magnam vim in tendineis extremitatibus producant. Quam ob cauſam fieri videmus, quòd, muſculis plùs vel minùs agentibus, motus ſanguinis per eos augeatur vel minuatur. Et Bajuli in gravioribus geſtandis ponderibus expirationis intentione, & indè nata circulantis ſanguinis alteratione, magnam vim ſupervenire muſculis experiuntur. Cum igitur per infinitas veluti trochleas, ſivè minimos vectes à minimis ſolidis ſanguineis circulando prementibus, moveantur fibræ, potentiæ moventis vis ob innumerabiles earum ſeries, ferè in immenſum creſcit; adeò ut mirum non ſit, ſi minima licèt ſpirituum ſuperaddita vis non ſolùm determinet motum, verùm promoveat, & augeat: quod in mechanicis præſtare valent vectes breves multiplicati immenſarum virium. Pancratium infinitæ potentiæ Simonis Stevini. Machinæ rotis, & tympanis dentatis conſtructæ.

Gloſſocomum Scotti, quo talenti potentia moveri poſſet terraqueus globus, etiam ſi aureus foret, ut refert curſ. Mathem. lib. 15. mechanic. Si tanta poteſt ars, ut exigua vi graviſſima ſublevet, & circumferat pondera, cur id negabimus naturæ, ad cujus modulum principia, fineſque ſuos dirigit ipſa, & abſolvit?

Sanguinem circulantem præcipuas habere partes ad motum muſculorum, ingens ipſius circa fibras copia ad credendum nos impellit. Movet etiam experimentum Stenonis, qui, acu curvà per ſpinam dorſi in cane trajecta, ejus arteriam magnam ſupra vertebras filo ſtrictè ligavit, factoque vinculo poſteriores artus movere amplius animal non potuit impedita ibidem fluidi univerſalis circulatione. Cor etiam à Rana avulſum, & in partes reſectum æſtivo tempore ad ſemihoram pulſat, nulla ſuperveniente ſpirituum à cerebro irradiatione, ſed omne id, durante adhuc fibrarum oſcillatione à ſanguine facta, à minimis ſolidis ſanguineis calore ambientis excitatis producitur. Porrò quotidie obſervamus mulieres chloroſi affectas, hypocondriacos, ſcorbuticos & chronicis laborantes morbis, quoniam illorum ſanguis vappidus, crudus, acidis, viſcidiſque particulis refertus eſt, ac propterea difficilè mobilis, fibriſque criſpandis ineptus, perpetuò laborare laſſitudine, & ad motum impotentia; certo argumento, ſanguinem præ aliis liquidis ad motum maximas partes obtinere.

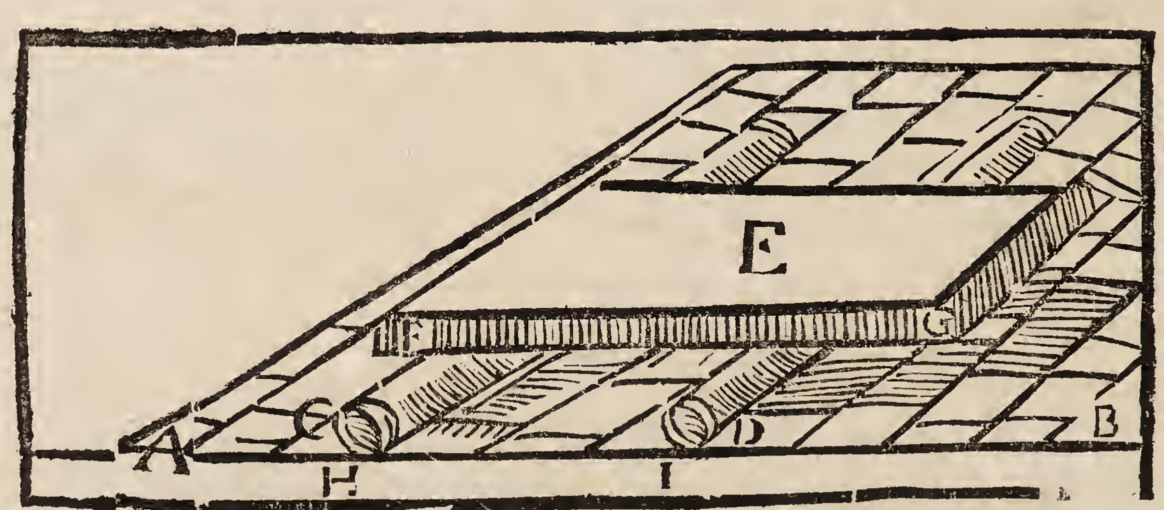
Hanc autem veritatem præ cæteris expertus ſum in iis, qui laborant interno partium aneuriſmate. Etenim ex ea parte, in qua eſt aneuriſma, ſive ea pars cui arteria aneuriſmate laborans reſpondet ac proſpicit frequenter formicatione, torpore, impotentia ad motum, ac demum paralyſi laborat non alia de cauſa, niſi ob impeditum liberum ſanguinis circuitum per eam, ob ſuppoſitum arteriæ aneuriſma. Ità nuper vidi in puella 22. ann. ad ædes Burgheſiorum ad ripam Tyberis hæc vera adamuſſim fuiſſe. Paſſa eſt per duos annos ingentem cordis palpitationem, vertigines, frequentes ſyncopes, ſpirandi difficultates, inæqualitatem pulſus, & alia hujuſmodi, aneuriſma prope cor indicantia. Gravida evaſit, & abortivit 6. menſe. Poſt abortum correpta eſt morbo acuto pulmonum cum febre, tuſſi vehementiſſima, ortophnæa, & maximo pedum tumore potiſſimum pedis ſiniſtri: Creſcente morbo, & creſcentibus dictis ſymptomatis circa ſextum derepente corripitur hemiplegia ſive paralyſi totius medietatis ſiniſtræ partis corporis, & maximo tumore ædematoſo, creſcente tunc difficillima reſpiratione, & tuſſi horrenda cum genis rubris, febre, &c. prò modulo quo ſanguis per phlebotomiam minuebatur, ſanguinis impetus deprimebatur, & acuties phlegmonica pulmonum miteſcebat, & ità liberior circuitus reſtituebatur ſanguini pro eodem modulo motus reſtituebatur paralyticæ parti, pedeſque detumeſcebant, & reliqua pariter miteſcebant accidentia: manetque nunc in motu partis libero; ſed tuſſis, & alia aneuriſmatis prope cor ſigna adhuc perdurant.

Nec mireris ſanguinem ſolidi vices gerere in motu muſculorum, nam tota illius maſſa congeries re vera eſt, & aggregatum ſolidorum corporum in aqueo menſtruo ſolutorum, & natantium; ſulphuris inquam, ſalium varij generis, terræ, globulorum rubrorum, ſtriarum nutritiarum, & mille aliarum particularum, quas ab aere, foſſilibus, & vegetabilibus continuò haurit, & in ſinu fovet. Undè igni appoſitus ſanguis, evaporata pauca aquæ copia, ſtatim in durum corpus concreſcit.

In prima ſententia probatum eſt, fibrarum funiculos ſuper ſanguinis guttulas, veluti ſuper totidem trochleas tractos, magnam vim in motu acquirere. At quoniam in mechanicis videmus trochleas in abſolvendis motibus fixo hærere principio, nec perenni impulſu hinc inde excurrere, ut ſanguinis guttulæ per fibrarum ſpatia; ut hoc vitetur abſurdum, cogitavimus, ſanguinem ſcytalarum ad inſtar moveri circa fibras, iiſdemque ſuum impulſum continuò communicare.

Scytalæ, ſivè cylindri lignei, quos vulgò vocant *i Curuli*, duplicis ſunt generis, rotatæ, & ſimplices. Rotatæ dicuntur Ariſtotelis, ſimplices Pappi, earumque vires ad leges axis in peritrochio reducuntur. Sit itaque,

I. Figura.

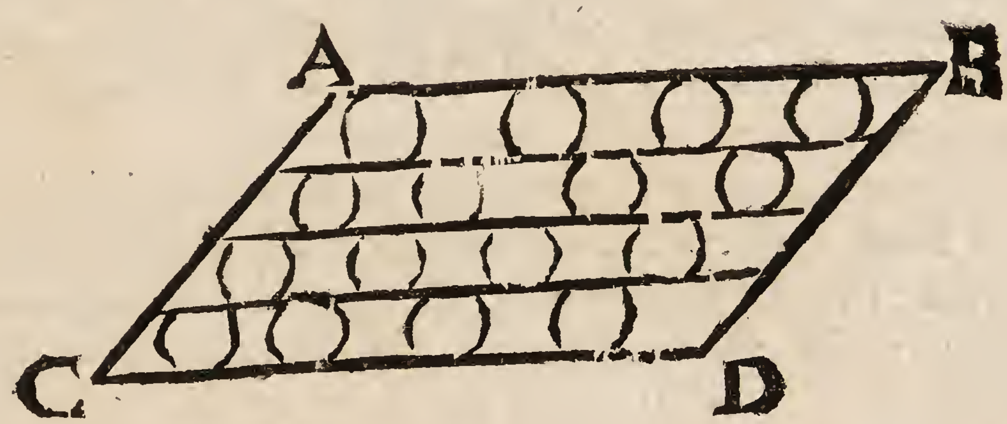

In qua horizontis planum A B ſcytalæ duæ non rotatæ C D: pondus impoſitum E tangens illas in punctis F, G, Scytalæ verò tangentes planum in punctis H I. Pellatur à potentia quapiam pondus E ad anteriora, rotabuntur quoque ſcytalæ ad anteriora, & pars quædam ſcytalæ, in qua ſit contactus, aſcendet in G, alia deſcendet in I, quia nihil motum impedit; nulla namque ponderis, nulla ſcytalarum, nulla demùm plani horizontalis invicem offenſio ſuccedit. Indè redditur quoque ratio, cur faciliùs geſtentur onera per ſcytalas, quam per currus, nàm rotæ curruum duas ſuperare debent reſiſtentias; nempè contactum axis, circa quem volvuntur, & plani horizontalis: contrà ſcitalæ contactum plani horizontalis ſolummodò. Præterea cum ſcytalarum centra ab horizontis plano æqualiter diſtent, pondus horizonti æquidiſtanter, ac veluti undu-

lando, ſivè per ſubſultus movebitur, ejuſque gravitatis centrum in quocumque motu nequaquàm elevabitur. Et ſi vectes addantur ſcytalis, ingentia quæque pondera validiſſimè tunc à ſcytalis propellentur.

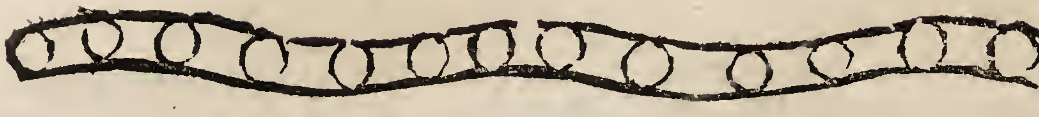
His notatis ſupponimus, ſanguinis maſſam per fibrarum muſcularium ſpatia trajectam ex infinitis minimis globulis ſolidis componi, qui ſcytalarum ad inſtar per illa ſpatia volvuntur. Et quia velociter currunt, impreſſo illis à corde pulſante vehementiſſimo impetu, neceſſe eſt, ut fibrarum fila ad contactum globulorum currentium premantur, & undulando veluti criſpentur: quæ criſpatura, quoniam maximè ſenſibilis eſt in medio muſculi, ubi ſanguis velociùs currit, ſequitur indè, ut extrema fibrarum ſingularum verſus medium contrahantur, breviora fiant, & appoſita ſublevent oſſa. Cui quidem velociori ſanguinis progreſſui per media muſculorum ſpatia, in quibus nulla fieri debebat ſecretio, ut providus naturæ genius proſpiceret, vaſorum per muſculos productorum diametros non multùm inæquales ordinavit, nec vaſorum ramos nimiùm multiplicari, utpotè quæ currentis ſanguinis velocitatem ſummoperè minuerent, ac retardarent, ut in viſceribus contingit, in quibus, quoniam ad ſecretiones tardior ſanguinis motus requirebatur, vaſa inæqualibus diametris in infinitos penè ramos multiplicata, & contorta diſtribuit. Quæ ut meliùs intelligantur concipiemus in 2. figura.

I I. Figura.

muſculum ſimplicem, & in eo fibras AB CD &c. ac per media ſpatia globulos ſanguinis currentes, & à continuo cordis impetu propulſos. Ibi duplex globulorum contactus in ſuperiori, & inferiori fibra, ac per conſequens duplex preſſio, ſeu undulatio conſpicitur. Atque ſi globuli currentes ejuſdem fuerint diametri ut in 2. figura, tunc undulatio erit lenis, & æqualis, & pauca extremorum contractio; Si verò mutentur diametri, ſtatim oritur inæqualitas undulationum in fibris, tenſio major in medio, majorque extremorum contractio, ut in 3. figura.

III. Figura.

Denique ſi maxima contingat diametrorum in globulis inæqualitas, & ex rotundis evadant ſphæroidæi, ſeu ovales, aut variis præditi figuris, tunc cum majori diametro tangunt fibram A B; hæc magis tenditur, criſpatur, & inæqualis redditur, cum minori, deprimitur, & concidit, & ex majoribus hiſce undulationibus major vis, tenſio, majorque extremorum decurtatio ſuccedit, ut videre eſt in 4. figura.

IV. Figura.

Motus globulorum per fibras facilis eſt, & expeditus, nam cum eos ſupponamus ſphæricos, contactus illorum cum fibra minimus erit, & momentaneus (ut contactus rotæ cum plano horizontali) qualem nulla figura, quæ conciperetur, poſſet efficere, ac per conſequens ex minimo contactu maxima facilitas, velocitaſque motus reſultat, quia minimum eſt impedimentum, quod ſuperari debet; Et ideò faciliùs, ut diximus, pondera moventur par ſcytalas, quàm per currus.

Hactenus examinatum eſt, quomodò ex contactu globulorum ſanguinis currentium fibræ criſpentur, contrahantur, & contractione ſua annexas partes elevant: inveſtigandum nunc eſſet, quid fluidum nervorum conferat ad hoc opus. De qua re admodùm difficili ut aliqua dicam, puto illud ad lacertorum motum nihil aliud præſtare, quàm, mutationem contactuum in globulis ſanguineis inducendo, ultimam ad motum determinationem afferre; Nam cum ſit ſummoperè tenue, elaſticum, & radiis lucis affine, incredibili celeritate à phantaſia impulſum, cum ſanguine muſculi jam jam movendi miſcetur, & quadam elaſtica irradiatione, cum proportione tamen, & æquilibrio, minima ejus mutat, & alterat, mutataque minimorum figura, mutantur etiam diametri: Et ita interpoſitas fibras diametrorum finibus alterando, premendo, urgendo, criſpaturam tenſionemque in medio muſculi producunt, indeque oritur extremorum decurtatio, & appenſorum ponderum elevatio. Oritur etiam continuus niſus ad contractionem, ob quem muſculi ſponte ſua perpetuò moverentur, niſi antagoniſta contrarij vim coerceret, & æquilibraret, qua vi per ſuperadditos ſuperata ſpiritus, ſtatim pars movetur, elevatque pondera.

Ideò fibræ, quæ antagoniſtas non habent, uti carneæ ſpirales inteſtinorum, circulares ſphincterum, heliceæ cordis, nobis invitis, nec advertentibus, perpetuò moventur. Et audeam aſſerere, ſingulis in partibus carneis æquè, ac membraneis, ob reconditam nec adhuc benè cognitam, ſed profecto peculiarem Fibrarum ſtructuram & elaterem à Fluidis minim ependentem, nec non etiam ob circumfluentes humores adeſſe ſubobſcurum, & penè continuum ſyſtolis, & diaſtolis motum; qui quidem membranoſis in partibus ab oſcillatione continua, motuque duræ matris veluti elaſtico dependet; ab ea namque motus omnes partium membranoſarum, & partium quæ fiunt ex membranis, ſicuti ſunt viſcera, glandulæ, veſiculæ, vaſa, &c. ex noſtra ſententia originem fere ducunt varieque diriguntur; prout explicavimus in 4. libro de fibra motrice, & morboſa cum de Solidorum morbis; de vitiato ipſorum elatere, de Solidorum cum ſolidis homogeneis, & etherogeneis, & cum ipſis quoque Fluidis æquilibrio, & reſiſtentia à naturali ſtatu mutatis, undè morbi progignuntur innumerabiles, diſſereremus. In carneis contra à perpetua & regulari arcus cordis ad peripheriam corporis, & ſingulas ejus partes mediantibus arteriis, & fluido in eis contento vibratione, & impulſu. Evidens tamen, ac regularis obſervatur magis in carneis. Qua de cauſa partes, quas ad motum regularem, & ordinatum abſolvendum natura deſtinavit, carneis fibris in rete expanſis munivit: quod quidem muſculoſum rete in pulmonibus, liene, trachæa, foliculo fellis, ureteribus, tunica oculorum choroidæa, arteriis, & venis, glandulis, in ipſa demùm teſtium tunica, aliiſque partibus peculiari motui, vel ſecretioni dicatis, obſervamus. Celeritas verò, quæ in moventibus muſculis apparet, non ſolùm pendet à celeri ſanguinis per eos curſu, ut ex eorum rubore in actu motus deducimus, & celerrima, ac penè imperceptibili ſpirituum elaſtica irradiatione, verùm etiam à peculiari ipſorum cum oſſibus connexione: moventur enim, & elevant pondera per vectem ſecundi generis, in qua Ipomocleon propè potentiam poſitum eſt; undè ex legibus mechanices facilè, expeditè, parva vi, & ſine magno inſtrumentorum apparatu, motus ſuos neceſſe eſt ut peragant, & abſolvant.

Quæ quidem omnia, licèt aliquo modo veriſimilia eſſe videantur, adhuc tamen difficilis nodus reſtat ſolvendus: quomodò ſpiritus cum ſanguine concurrendo, minima ejus mutent, fermentando ne, an explodendo ſe, vel aliis mille modis ab Auctoribus excogitatis afficiendo: quæ proportio motus, & reſiſtentiæ ſit inter liquidum nervorum, & ſanguinem per canales ſuos currentia. De quibus quæſitum ſemper eſt à Medicis magni nominis, minimè tamen adhuc planè videtur explicata deliberatio. Horum, & ſimilium explanatio difficilis redditur, non ſolùm quia nos latet quomodò mens agat in ſpiritus, eoſque ad motum per nervos dirigat, ac determinet, verùm etiam, quod nemo adhuc quæſivit, & examinavit,

quænam ſit proportio motus, & gravitatis inter ſe minimorum quodlibet liquidum corporis animati componentium; quæ proportio motus, & gravitatis inter ſingula liquida per canales ſuos fluentia: quæ niſi rectè teneantur, quamplurium phænomenon motus muſculorum ardua, ne dicam impoſſibilis, erit explanatio.

Ad motum enim muſculorum rectè peragendum duo neceſſaria videntur eſſe, primùm determinata ſanguinis quantitas in ejus fibris, ejuſdemque determinata velocitas. Nam ſicuti in horologio excedens, vel deficiens appenſum pondus horologij motũ impedit, & retardat ita deficiens, vel abundans ſanguinis quantitas, velocitaſque in muſculis, illorum motui maximo erit impedimento. Alterum eſt proportio debita motus, & reſiſtentiæ ſingulorum liquidorum per canales ſuos currentium, quorum alterum ſi turbetur, muſculorum quoque motus inæqualis, & turbatus indè orietur. Id magna ex parte experimur verum in febribus. Homo febri correptus, licèt ſanguis velociùs per muſculos ejus currat, minus tamen virium in eis obtinet, minoriſque gravitatis pondus attollit, quam non efficit dum ſanus eſt; quia ſcilicèt æquilibrium, & proportio inter motum liquidorum currentium mutata eſt, ac turbata, omniſque motus velocitas abſorpta eſt à ſanguine febriente, in quem centrum gravitatis liquidorum omnium currit, & inclinat. Et ob hanc curſus, & inclinationis liquidorum turbationem non ſolùm fluidum nervorum indebitè ſecernitur, & indebitè fluit, refluitque, ſed etiam omnia penè liquida: ideò in vigore febrium, in quo declinat motus muſculorum, declinat, vel deficit etiam ſeparatio lactis in mammis, ſaniei in ulceribus, & cauteriis, ſalivæ, ſudoris, urinæ, & ſic deinceps aliorum liquidorum in aliis corporis partibus. Quamobrem quoniam fluida aſcendunt, & deſcendunt, moventur, ſeparantur, & currunt hinc indè ob innatam gravitatem ſuarum partium, graves enim premunt leviores, hæ coguntur aſcendere, & ità viciſſim gravitatis cauſa, & per quaſdam ſtateræ, ſivè bylancis imaginariæ leges, varios effectus in ſuis motibus abſolvunt. Certè niſi quis rectè quæſiverit proportionem hanc motus, & gravitatis inter componentia minima cujus libet liquidi, & inter ſingula liquida per canales ſuos currentia, nec nòn æquilibrium inter fluida corporis animati currentia, & ſolida quæ reſiſtunt, vel contra quæ impellunt, & contranituntur; ac demum inter ſolida, & ſolida tum homogenea, ut membranas inter & membranas, & ex membranis compacta viſcera, tum etherogenea ut inter fibras carneas, & membranoſas, difficilem profectò problematum mechanices motus muſculorum ſolutionem experietur. Et quod hic dicimus de centro gravitatis liquidorum currentium per canales ſuos; licet hæc aliquo modo centrum gravitatis non habeant, cum minimæ illorum particulæ firmam inter ſe connexionem non obtineant, atque adeo ſingularum, gravitas in uno colligi puncto, in eoque totam vim exercere nequeat. Nihilominus tamen quando liquidum

intra

intra canales continetur, concipere jure poſſumus gravitatis centrum in liquido ratione canalis continentis, qua de cauſa liquidum contentum vim habeat, & rationem ſolidi corporis ad gravitandum, & tota liquidi gravitas vigeat in quolibet puncto axis gravitatis, aut ſaltem in parte illius inferna, aut potius in parte baſis in quam deſinit axis gravitatis liquidi contenti. Et ſicuti ſupponimus aërem veluti per columnulas ſuperiorem gravitare in inferiorem; Ita in liquidis conſiderandæ ſunt veluti columnæ ex materia ejuſdem liquidi, quæ ſingulæ ſua baſi æqualibus fundi vaſis continentis partibus innixæ deorſum vim faciunt, & ſic fundum vaſis premunt, ſuoque niſu æquali, inter ſe ſunt in æquilibrio; major eſt autem deorſum niſus juxta rationem gravitatis, quæ major eſt in longiore, ſeu altiore, quam in breviori, ſive magis depreſſa columna, eadem ſuppoſita vaſis craſſitie. Quare ſi aliquæ ex columnulis aqueis breviores fiant diminutione facta liquidi in ejus parte ſuperiori, columnulæ circumpoſitæ deprimuntur, columnaſque truncatas cogunt ut aſcendant. Et ideò fit ut ſi ex altero ſiphonis crure aquæ pars detrahatur, aqua in altero crure contenta deſcendet, & ſurſum protrudet aquam diminutam, quæ ob factam diminutionem levior evaſit abſolute, & per conſequens minus valida ad reſiſtendum. Plures hujus generis obſervationes clarè demonſtrant liquida in vaſis contenta centrum gravitatis habere, & ob id ſubjacere legibus centri gravitatis Solidorum. Ex pluribus quoque experimentis ab Auctoribus factis deducitur liquida ſecundum altitudinem non verò ſecundum latitudinem gravitare; nam in cruribus ſyphonis craſſitie, ſive diametro inæqualibus, aqua, vel alterius generis liquores ſub eodem parallello conſiſtunt in æquilibrio.

Sed relictis multis argumentis, quibus hæc de lacertorum motibus cõnfirmari poſſet opinio, reliqua jam perſequamur, quæ ad illorum affectiones pertinere ſignificavimus, & ita tertiam argumenti à Nobis propoſiti partem compleamus.

Duæ ſunt maximè ſenſibiles, & omnium ferè primæ fibrarum affectiones, tenſio illarum, & laxitas: quæ ſi debitos intra naturæ terminos contineantur, ſalus indè reſultabit; ſi modum excedant, multiplex morborum genus ingraveſcet, ut in quatuor libris de fibra motrice, & morboſa fusè diſſeruimus. Præcipuus tamen, ac veluti innatus fibrarum effectus, ſivè actio, contractio eſt, à qua fluidorum motus promovetur, & dirigitur. Contractio tamen illa licet ſingulis fibris ratione peculiaris ſingularum ſtructuræ naturalis ſit: aliquo tamen modo membranoſarum ab oſcillatione continua, & elatere duræ matris fovetur, augetur, vel dirigitur; carnearum verò ab æquilibratis oſcillationibus cordis per arterias & ſanguinem in eas propagatis. Et quando ea in debito naturæ ſtatu fuerit, nos tonum partis vocabimus, cum ab eo receſſerit, laxitatem, ſivè atoniam partium dicemus, vel juxta aliorum opinionem robur partium æquale, &

inæquale. Perpetuus hic fibrarum ad contractionem niſus ad vitam omninò neceſſarius erat; nam cum ea in mutua ſolidorum cum fluidis actione, reactioneque, nec non ſingulorum ad ſingula æquilibrio conſiſtat, circulantes humores difficulter ad vitæ fontem regrederentur, niſi ſolida, continuatis contractionibus, ſivè alternis, ut ita dicam, ſyſtoles, & diaſtoles partium ictibus, urgerent illos, & impellerent: qua ratione aucto in ſolidis motu, viciſſim ille fluidorum augetur, ut in currentibus, & exercitatis experimur. Fibræ enim in nobis perpetuò oſcillant, & moventur, licèt talem motum mente non percipiamus; quis enim motum cordis, diaphragmatis, inteſtinorum, &c. animadvertit, vel animo concipit? & tamen partes illæ in continuo ſunt motu, & agitatione. Et ut quotidiana atque patienter facta morborum obſervatione, & experimentis anatomicis mihi conſtat, major eſt Solidorum ad fluida reſiſtentia, & vis, quam contra. Quæ Solidorum vis ingens in Viventibus, ut reliqua taceam ad confirmandam noſtram ſententiam maximè utilia, per analogiam demonſtrari poteſt facta comparatione cum ſtupenda & incredibili vi motus cordis. Duæ ſunt reſiſtentiæ quas ſuperare debet cor, ut diſcurrit Borellus part. 2. cap. 5. pag. 76. mot. anim. Prima ut arteriæ repleantur ſanguine uſque ad turgentiam, quæ non eſt minor pondere librarum 18000. 2ª. ut ab arteriis exeat idem ſanguis à corde propulſus, quæ ſecunda vis eſſe debet ingens, nam ſuperandæ ſunt infinitæ reſiſtentiæ muſculorum, viſcerum, glandularum, & partium omnium per quas trajicitur ſanguis; & ſuperandæ profectò vi ſola & impulſu fibrarum emboli cordis. At ſi unica ſolum in pulſatione teſte cit. Borello cor ſuperat tam vaſtam reſiſtentiam majorem librarum 135000. cum in una hora millies, & amplius cor pulſet, ergo in una hora potentia cordis ſuperat reſiſtentiam 135000000. & ſpatio unius ſolius diei ſuperat reſiſtentiam majorem librarum 3140000000. Tota autem vis motiva cordis conjici, & explorari poteſt ex comparatione cum potentia muſculorum maſticationi inſervientium eodem teſte loc. cit. Admirabilis profectò eſt tam ingens vis emboli cordis ac fermè incredibilis, niſi adeſſet energia percuſſionis, quæ natura ſua ſuperare poteſt quamcumque finitam reſiſtentiam quieſcentem. Quare ſi cordis muſculus trium ordinum fibrarum peculiari adinvicem nexu, & recondita ſingularum fibrarum mechanica conſtructione incredibiliter fluidorum omnium reſiſtentiam ſuperat, & fluida per motum eiſdem impreſſum in ſolida reſiliunt, & contraniuntur; profectò fibræ ſingularum partium, quæ à fibris cordis in ſtructura minima filorum minimè differunt, eandem ſupra fluida ad contactum ipſorum circulantia ſuperiorem reſiſtentiam habere debent, & exercere; Et cum fluida à ſolidis pellantur ſive ſint partes fluidi refluentis, ſive ſuccedentis, majus certè momentum erit preſſionis ſolidorum, quam reſiſtentiæ liquidorum, multò magis quod ſolida difficilius reflectantur, quam fluida. Major hæc Solidorum ſupra fluida vis, &

reſiſtentia non tantum pendet à peculiari, & recondita fibrarum ſtructura, ac mechanice hactenus neglecta, nec ſatis quæſita; quantum ab æquilibrata vibratione duræ matris & cordis in ſolida ſui generis, membranea inquam, & carnea.

Et ut ego ſentio multorum morborum cauſæ veræ, ſed obſcuræ, difficiles, & à medicis minus diligenter quæſitæ in hoc ſolidorum vitiato tono, elatere, ſtructura, mutatoque Solidorum ad ſolida, & liquidorum ad ſolida æquilibrio reſident magis, quam in mille ſomniatis acidis, & mille fictis humorum moleculis, quas innovandi cachoete noſtris temporibus adinvenit. Doctores medici? Solidorum natura Solidorumque morbi, quos per negligentiam noſtram intactos adhuc luget medicina, examinandi ſunt nobis, ac perpendendi; nec amplius legentium delectationi in ſcribendo, ſed medicæ praxeos incrementis, in obſervandis iis, quæ hactenus latuere, quæque Majores noſtri vel ob deſidiam, vel ob rei difficultatem præteriere, omni ope incumbendum.

Tonus fibrarum ſupradictus primam perfectionem incipit acquirere anno ætatis decimoquarto; quo tempore, fibris debitam ſoliditatem, & conſiſtentiam nactis, poriſque partium confirmatis, fluidorum ſeparationes non ſolùm augentur, ſed promptius, faciliúſque peraguntur. Pili undique erumpunt per cutim, & è ſuis glomis in bulbo reconditis per vehementiores fluidorum circulationes, & Solidorum magis vividas oſcillationes evoluti, tanquàm microcoſmi plantæ vegetando foras emergunt: ſuppreſſa uſque ad illud tempus ſeminis elaboratio feliciter inchoat; & prima in temperamentis mutatio manifeſtatur, quam ſingulis ſeptem annis fieri philoſophorum omnium ſapientiſſimus docuit Pithagoras. Cum ante illam ætatem pueri ſegnes, ac debiles, ſtolidi, ac penè inſulſi, & innumeris obnoxij morbis vivant, ob quandam veluti immaturitatem fibrarum, earundemque nimiam mollitiem, & laxitatem.

Ob variam quoque fibrarum duritiem, ac robur, maxima mutatio, & diverſitas naſcitur in temperamentis, in ſexu, & in vario vitæ ſtatu; ætateque creſcente, varia in animi, corporiſque operationibus vis, & perfectio. Hinc mulieres, & pueri, quoniam ipſorum fibræ, & potiſſimùm cerebri, laxæ nimis, & molles ſunt, ad inveniendam, docendamque veritatem impares omninò judicantur. Eorum cogitationes, & conſilia, varia, inſtabilia, volucria experimur, ut ex iis nihil reſultet, præter vanitatem. Animi paſſionibus levi de cauſa dejiciuntur, & proſternuntur; Deſperant facilè, & lugent, à rebus ſenſibilibus, & curioſis libenter trahuntur, & afficiuntur: & ſi fit, ut errent, errores magni momenti non ſunt. Mulieres quoque ob antedictam fibrarum mollitiem rerum ſenſibilium peritæ ſunt, ut elegantiæ in loquendo, diligentiæ in veſtitu; exquiſito demùm ſaporis, odoriſque ſenſu, & moleſto ceremoniarum uſu ad nauſeam uſque excellunt.

His omninò contraria viri, ætateque conſiſtentes faciunt; quorum mens quoniam ab anno 30. ad 40. perfectionem ſuam, fibris partium ad debitam ſoliditatem, maturitatemque perductis, attingit, ſingulari quadam ingenij ratione, atque conſilio judicant de rebus, ac deliberant. Et quoniam mens à rebus ſenſibilibus, & externis ab operibus ſuis non diſtrahitur, ad inveſtigandam, docendamque veritatem cæteris ſunt præſtantiores. Dolores, & voluptates in ea ætate minus agunt, minuſque animi paſſionibus, vel nequam hominum conviciis terrentur, aut commoventur; quin potiùs ipſis, ut robuſti animi, magnæque conſtantiæ Virum decet, obviam animosè, & fortiter eunt.

Tu ne cede malis, ſed contra audentior ito,
Quam tua te fortuna ſinet.

Et quoniam, ut rectè monet Seneca meus c. 32. lib. 6. quæſt. naturalium non aliundè venit animo robur, quam à bonis artibus, & à contemplatione naturæ: profectò qui ſapiens revera eſt, eſſe etiam debet fortis animo, & conſtans, nam alterum ſine altero conſiſtere non poteſt; Quique talis re vera eſt, ut Beatus ille Horatianus.

Nec excitatur claſſico truci
Nec horret iratum mare,
Forumque vitat, & ſuperba Civium
Potentiorum limina.

Et quando in animi ſecuritate, virtute parta vitam beatam ponunt, nihil ea ætate timere poſſunt præter affectus violentos, qui raró movebuntur, ſi diligenter vitetur occaſio: nam fibræ ſolidæ jam, & maturæ, circulantibus fluidis ab imaginatione motis, & turbatis, magna vi reſiſtunt, & in ea reagunt pari cum impetu, & energia.

Viſum eſt hactenùs quomodò mens pro vario fibrarum, quibus veluti inſtrumentis ad operandum utitur, ſtatu, per varia ſexuum, ætatum, & temperamentorum diſcrimina variè operetur, & agat: & creſcentibus illis, atque maturitatem paulatim acquirentibus, ipſa etiam quaſi creſcere, aut matureſcere videatur, cum re vera eadem ſemper ſit, conſtans, & immutabilis. Immutabilis inquam, & immortalis; revera enim ut optimè dicit Ovidius 3. de ar.

Eſt Deus in nobis, ſunt & commercia cæli,
Sedibus ethereis ſpiritus ille venit.

Reſtat nunc ut varias earum in morbis, vel proximis ad morbos diſpoſitionibus affectiones perpendamus, quod intelligi difficulter, aut expli-

cari poterit, niſi ante examinemus, quomodò externorum ſenſuum motiones per nervos in cerebrum deſinant, animumque de impreſſionibus externis animadvertant; Et contrà quomodò animus pulſatis chordis, quæ in cerebro ſunt, per ſpiritus, & nervos ad externos ſenſus vim ſuam propaget, & producat, quod magnam lucem morborum curationi per fibrarum mechanicen ex noſtra ſententia afferre explicabimus.

Ad cujus rei clariorem intelligentiam, ſciendum primò, nonnullos eſſe, qui ratione, & experientia freti arbitrantur, partes omnes à cerebro ſuam originem ducere, & ſingularum telas ab eo primùm ordiri. Atque adeò humanum corpus nihil aliud re vera eſſe, quàm membranearum fibrarum faſciculum, quæ à cerebro, & nervis propagatæ, & modò in membranarum telas expanſæ modò in oſſa induratæ, productæ in vaſa, contractæ in glandulas, viſcera, & muſculos, & à fluido per eas currente, veluti ab elatere quodam agitatæ, corporis animati machinam conſtituunt. Quod à rei veritate non multùm aberrare fatebitur, qui vel minimùm in re anatomica fuerit exercitatus. Quibus verò auxiliis partes tam diverſæ conſerventur, ac recreentur, quæque ex numero ſex rerum nonnaturalium ſingulis proficiant, ſolidè ſatis doctèque divinus Senex expreſſit 6. epid. Sect. 5. f. 145. his verbis. *Labor articulis, & carnibus; cibus & ſomnus viſceribus. Animi deambulatio, cogitatio eſt, &c.*

Sciendum porrò ex anatomicis cerebrum admirandam eſſe infinitarum chordarum, quas perforatas ſupponimus, compagem; quæ fluidum ſummoperè ſpirituoſum, tenue, clarum, & lucis radiis affine in cerebri cortice ſeparatum in ſe recipiunt, & per ſingulas quaſque partes traducunt. Fluidum hoc in perpetuo, ac fermè rectilineo eſt motu, & pro vario ipſius per fibras curſu, vel regreſſu, cum majori, vel minori impetu, copia, & celeritate eas modò laxat, modò intendit: Et ità ſenſuum, animique in ſe recipiendo impreſſiones, hinc indè, prout neceſſitas tulerit, tranſmittit.

His ità animadverſis, cerebri, aliarumque partium, quæ ab eo facilè oriuntur chordæ bifariam moventur. Vel per extremum, quod extra cerebrum in ſenſibus, aut internis viſceribus eſt; & tunc pulſatis ſenſibus ab externis objectis, vel à fluidis per ea circulantibus, pulſatio ſtatim propagatur ad chordarum originem, nempè ad cerebrum, & indè naſcitur animi de rebus judicatio. Vel per extremum, quod eſt in cerebro, & ità pulſationes, oſcillationeſque ab animo mediis ſpiritibus extremitati illi impreſſæ, externis in partibus momento temporis manifeſtantur. Et quid ille velit, non ſolùm ex oratione, vultu, & oculis, qui ſunt indices animi paulò certiores, verùm etiam ex varia externorum ſenſuum mutatione in colore, figura, motu &c. facilè intelligimus. Imò de hominum natura, & inclinationibus per obſervationem duntaxat motionum quæ in externis ſenſibus apparent plures docti viri certiores redduntur. Atque hac ratione

per ſimplicem contactum, & impulſum functiones ſenſuum abſolvuntur: Impreſſus namque tremor, ut in chordis muſicis debitè intentis apparet, ad chordarum originem, vel finem deſinit: Et dum vigiles ſumus, ac ſani, earum alterum extremum moveri nequit, quin extremum oppoſitum ſtatim moveatur, & conſentiat ob perpetuam illarum intentionem.

Deſcripta breviter mechanicè motus ſenſuum, redeamus nunc ad propoſitam de fibrarum affectionibus diſputationem. Fibra pro varia hominum ætate, vitæ ſtatu, conditione, nec non, locorum, temporum, & temperamentorum diverſitate varia, mille modis mutatur, & afficitur, eoſque diverſis temporibus ad morbos penè innumeros diſponit. Per Infantiam ſunt molles, flexibiles, & delicatæ, creſcente ætate magis aridæ, duræque; in decrepita exſiccatæ prorsùs, minuſque flexiles evadunt: Et ob varium hunc fibrarum ſtatum, qui per ætatis, vitæque curſum manifeſtatur, ut cuique ætati ſua peculiaris eſt ſanitas; Ita ſuæ ſunt moleſtiæ, ſuus morbus. Undè hi in pueros, illi in adultos, alii in ſenes, & decrepitos, in Proceres, humilemque plebem alij autoritate Hippocratis ſævire conſueverunt. Pueri tamen, & ſenes cæteris ad morbos ſunt magis proclives: illi ob fibrarum laxitatem nimiam, mollitiemque; hi ob extremam ſiccitatem, & ariditatem. Vivere enim noſtrum ſiccеſcere eſt: Et major pars corporum curis, vino, venere, ætatis, & annorum curſu ſquallet primò, deindè ſicceſcit. Ideò apparuit ſæpè & conſtitit certis ſignis, eos celeriùs ſeneſcere, qui magnis ſpirituum, humorumque per intemperantiam impenſis factis, fibras rore ſuo orbatas ad celeres rugas, ad immaturam nempè ſenectutem diſponunt. Quales rugas, & ariditates extra in cute ſenum videmus, tales quoque internis in partibus ſupponere cum ratione poſſumus prout obſervavi nuper in homine octogenario apoplexia mortuo, in quo vaſa cerebri dura, tumida, & varicoſa deprehendimus, & dum ſecaretur cerebrum, manifeſta durities cultro percipiebatur. In nonagenario, naturali ferè morte extincto, cor durum & exſiccatum adinſtar tabulæ inveni, quod cultro vix poterat ſcindi, imò pilis hinc indè veſtitum erat, ut quatuor ab hinc annis admirati ſumus cum amicis in Urbe. Ob naturalem hanc fibrarum in ſenibus reſiccationem, deficiente in illis vivida oſcillatione, & in fluidis elaſtico motu, ac fermentatione, varii humores inter ipſarum ſpatia congeruntur qui ſtagnando ibidem, nec manentes ampliùs ſub poteſtate circulantis ſanguinis, catharros, articulorum dolores, tumoreſque, laſſitudinem, virium debilitatem, vigilias, inappetentiam, alvi ſiccitatem, & quam plures alios moleſtos morbos producunt. Et ſæpè licet non multum periculoſis afficiantur morbis, virium tamen languore, qui à Solidorum reſiccatione, fluidorumque vappiditate pendet, nec non ab ætatis miſeria oppreſſi difficulter liberantur.

Quoniam verò ſenſationes per contactum, & impulſionem fibrarum fieri animadvertimus, dum hæ nimium reſiccantur, ſenſus impreſſiones

obiectorum vix percipiunt, vel ſi percipiant, ad cerebri ſedem difficulter, vel tardè admodùm propagant. Qua de cauſa in ſenibus interni, & externi ſenſus debiles ſunt, ac languidi; ætateque confecta, memoria perit, ratio hebeſcit, & à puerorum natura parum differre decrepiti obſervantur: qui pariter in extremo vitæ ſtadio, quoniam tenor, & vis naturæ, partiumque omnium compages paulatim ſolvitur, ob quandam naturæ maturitatem magis, quàm ſuffocationem moriuntur.

Ex his deduci jure poterit, remedia ad vitam longam, & re vera eſſe, & talia dici debere, quæ in humano corpore elaterem cum rotis, & rotas cum elatere mollia, laxa, & facile flexibilia conſervare valent. Cujus rei non ignari primi Medicinæ Parentes, nihil magis in morborum curatione, præſervationeque procurabant, quam ut balneorum, fotuum, lotionum, unctionum, frictionum, & omnis generis exercitationum uſu, debitus in ſolidis ſervetur tonus, & mollities, ne impedimento ſint circulantibus fluidis; & contrà, ne fluida nimio impetu, acrimonia, tenuitate, velocitateque præternaturali morboſas ariditates, tenſiones, & criſpaturas in ſolidis inducant; mellis, lactis, olerum, fructuunque eſu, & omnimoda vini, atque carnis abſtinentia in naturali quadam dulcedine ea perpetuò conſervabant. Quo fiebat, ut non ſolùm proſpera ſemper uterentur valetudine, ſed ad centum, & plures annos dulcem vitam protraherent, ut olim Pithagorei Philoſophorum omnium Principes, hujuſque dietæ primi Autores fecerunt: Quorum balneum ex ligno cedrio pro retardanda ſenectute, leniendiſque artuum morbis adhibitum, & odoroſa cedria pice temperatum incredibile quantum mihi arrideat: multa enim ad hoc in tota citro latent arcana, & multa in herbis ad citri naturam accedentibus, ut meliſſa, thymis citratis, cedrelate, quæ cedriam dat picem &c. ſed ſapienti pauca.

Sicuti fibra in debito tenſionis, laxitatiſque gradu poſita, corporis animati effectus rectè, atque ordinatè procedunt; ita præternaturaliter, & morboſe eadem vel nimis laxa, vel nimis intenta. Quod cum pauci animadvertant Medici, nil mirum, ſi maximos errores in morborum curatione quotidie committant. Videbis enim frequenter eos, non examinato Solidorum ſtatu, morborum cauſam tribuere, ut hodie mos invaluit, acidis fictis, & ſomniatis, commentitiis viſcerum obſtructionibus, humorum copiæ vel ridiculis eorum qualitatibus (tantùm antecepta poteſt opinio, tantum fingendi, opinandique, quæ hodiè juvenum Medicorum invaſit mentem, puerilis, & effuſa libido) quas nec in orbe Lunæ quis inveniet: cum in Solidorum duntaxat laxitate, vel tenſione nimia, poſitam eam eſſe ratione, & experientia confirmemur.

Falſas hujuſmodi opiniones, & ſuperſtitiones penè aniles imperitia genuit anatomicæ, & mechanicæ; Errori verò occaſionem dedit Medicorum ſocordia dixerim, an negligentia, qua factum eſt, ut ab Hippocratis

Dictatoris legibus, ac ſententia deſciſcerent: cujus divinos Commentarios ſi legiſſent, uti legere debent, ac memoriæ mandare, in tantis tenebris erroris, & inſcitiæ, immortalis famæ Senex clariſſimum illis lumen prætuliſſet. Qui quoniam magnam in morbis Solidorum rationem habuit, de nullo remediorum genere meminit frequentius, quam de balneationibus, lotionibus, embrochis, frictionibus, unctionibus, ſuccuſſionibus, ſacculis exſiccantibus, vel humectantibus, uſtionibus, divulſionibus, & cujuſlibet modi exercitationibus, quæ omnia immediatè agunt in ſolida, in iiſque impreſſione facta, ipſorum, & fluidorum per ea circulantium vitium corrigunt, & ſanant. Non enim promiſcuè curandi morbi ſunt per anti-acida, ut hodie faciunt Medici, per ingentes aquarum potiones, vel quodpiam univerſale remedium à chimiæ nebulonibus venditatum, quod fluidis corrigendis dicatum eſt, & ſolida, in quibus vis, & anima morbi reſidet, ne minimùm attingit. Sed facto prius ſolidorum, & fluidorum examine, ab utro ipſorum morbus pendeat inveſtigandum, reque perſpecta, ei quod læſum fuerit medendum.

A neglecto ſolidorum ſtudio in morbis curandis, plures apud Medicos erroneas, & falſas opiniones vigere hodie non ſine animi mærore video. Sunt enim qui morbis in omnibus tùm acutis, cùm chronicis, copioſas aquarum potiones, frequenteſque ſanguinis emiſſiones præſcribunt: eo conſilio, ut ſalinas ſanguinis partes diluant, & ſegregent, ejuſdemque fervorem moderentur. Quæ quidem optima ratione fierent, ſi ardens, & acuta febris cum magna ſalinarum, & acrium partium in primis viis, & ipſomet ſanguine redundantia Patientem moleſtaret, ad quas proluendas frequentem aquarum potum, ut hodiè apud Medicos invaluit uſus, utilem, ac neceſſarium judico. At ſi hæc non fuerint, ſed contra quampluriurn in viſceribus, & fluidis cumulatarum cruditatum ſuſpicio, à quibus oriatur, & foveatur morbus; tunc aquas indiſcrimatim propinare, eſt ægrum Medici manibus morti tradere, vel ad longos & incurabiles morbos diſponere: potiſſimùm ſi talia fierent intermittentibus in febribus, quæ à congeſtis primarum viarum cruditatibus, laxatoque ipſarum tono dependent: quæque ex pernicioſo hoc aquarum copioſo potu, & ſanguinis evacuatione, quoniam laxaretur magis ſolidorum, fluidorumque compages, vel augeſcerent nimium, vel ex ſimplici duplices aut continuæ evaderent; & ſi Medicus tali methodo pertinaciter inhæreat, in chronicas, aut lethales deſituras videbit. Quod etiam experturos fore judico hos ipſos Medicos, qui præfatam methodum ad nauſeam uſque in celebri Urbe Italiæ extollunt hodie, & adhibent. Amara namque lixivo-alchalia, chalibeata, & alia hujuſmodi præſcribenda potiùs ſunt, utpotè quæ amiſſum ſolidorum tonum reſtituunt, viſcidaſque cruditates ſolvunt, & per vias naturæ magis accommodatas deducunt.

Eodem modo ſi quis curandam ſuſcipiat mulierem menſtruorum ſuppreſſione

preſſione laborantem, eamque macilentam, ſiccam, facie rubicundam, colore fuſco, craſi ſanguinis ſulphurea, & calido, ut ajunt, temperamento præditam; nec ullam habendo ſolidorum rationem, eidem propinet amara remedia, acria, aperientia, volatilia, & id genus alia, quæ ſomniatam viſciditatem ſanguinis venas obſtruentem ſolvere poſſint; tali methodo non ſolùm non promovebit interceptum fluxum, ſed magis, magiſque impediet, imò longo dictorum remediorum uſu, cancros, ſcirrhos, lethaleſque uteri tumores producet. Suppreſſiones enim menſium, in ſimilibus mulierum temperamentis, ſolidi magis, quàm fluidi vitio oriuntur: ſolidi inquam ſicci, irritati, conſtricti, criſpati, & convulſi, fluidorum curſum ob fibrarum duntaxat nimiam reſiccationem impedientis. In quo caſu non acria, & volatilia remedia juvant, ſed anodina, emollientia, humectantia, balneationes nempè, lotiones pedum, calida fomenta emollientia utero, emulſiones ſeminum, decoctiones radic. altheæ, & ſemin. lini copiosè per os ſumptæ, ol. amygd. dulc. gelat corn. C. & ſimilia, quæ fibrarum irritationem, à qua ſuppreſſio fit, molliendo, laxandoque, curſum liberum humoribus per uteri vias præbent, & omnimodè tollunt ſuppreſſionem. Et ſi ante hujuſmodi remedia ſanguis mittatur, ea magis celeriùsque conferre, experientia ſæpè docuit.

Ob idem ſolidorum ſtudium his temporibus prætermiſſum, Medici in celeberrima, & ameniſſima Italiæ Urbe lapſi ſunt in errorem ab antecedenti longè diverſum. Hi nimium Helmontio addicti, chronicorum, æquè, atque acutorum morborum originem ab acido variè affecto deducunt; ad quod corrigendum omnibus in morbis indiſcriminatim exhibent ſalia volatilia, ſpiritus, tincturas, omnis generis alchalia, aliaque hujus naturæ remedia, quæ fictis, & ſomniatis acidis retundendis ſunt dicata. Sed hi doctiſſimi Viri, qui cæteroqui chimiæ peritiſſimi jactantur, multùm à rei veritate aberrant. Et ſi legiſſent magnum Hippocratem uti legere debent, abſtractis hujuſmodi opinionibus ita mordicus non adhæſiſſent; ait enim ille 6. epid. ſect. 2. fol. 144. *Nihil temere affirmandum; nihil contemnendum. Contraria paulatim facta acceſſione adhibenda ſunt, & interquieſcendum.* Nam examinatis ritè accidentibus, & natura chronicorum morborum, fieri vix poteſt, quin fateamur, eos ab acida primarum viarum cacochilia produci, adeoque per alchalia, & volatilia ſupradicta, ut ipſi volunt, corrigi, & emendari debere; At ſi loqui velimus de acutis, omninò contrarium ſentiendum eſt: nam ſicuti ſal acidum regnat, & dominatur in chronicis, ità urinoſum, & acre in acutis, & inflammatoriis affectibus, ut ipſorum, & ſymptomatum eos conſequentium indoles abondè nos docet: hæc enim duo ſalia præ cæteris peccant, dum maſſa ſanguinis à ſuo naturali ſtatu declinat, & prout alterum ipſorum ſupra alterum dominium in fluidis obtinuerit, ita longarum, vel acutarum affectionum moleſtiæ pullulant, & vigent. Cum igitur acre, acutum, urinoſum, acu-

tos, & inflammatorios morbos pariat, nemo niſi fatuus alchalia, ſpiritus, ſalia volatilia, & id genus antiacida præſcribet, quorum uſu acriori, magiſque impetuoſo reddito ſanguine, ſitis,& linguæ ariditas, vigiliæ, capitis dolores, calores per totum, anxietates, deliria, aliaque acutorum familiaria ſymptomata magis, magiſque ferocient. Quæ omnia miteſcere hæ Helmontii Simiolæ videbunt, præſcriptis emulſionibus, aquarum potione debita, acidis vegetabilium, anodinis, & emollientibus remediis; nam non fictum, & commentitium acidum acutos gignit, ſed acre, & urinoſum, cui corrigendo præſtantius pharmacum anodinis, & emollientibus non datur. Sanguinis enim maſſa acribus, & urinoſis efferveſcens particulis, circulando per ſolidas partes, irritat eas, pungit, criſpat, convellit, quæ ita conſtrictæ impedimento ſunt circulantibus fluidis, variaque producendo ſymptomata, ipſæ quoque veniunt in læſionis conſortium. Quamobrem in acutis, non ſolùm ad fluida corrigenda reſpiciendum eſt, verùm etiam ad ſolida, quorum vitium ab efferveſcentibus fluidis inductum, aliquandò omnes ad ſe trahit indicationes, ut in deliriis, convulſionibus, & ariditatibus partium in acutis videre contingit; quæ lotionibus, fotubus, & anodinis remediis curari magis expoſcunt, quàm mille inutilibus per os aſſumptis. Semper enim in curatione morborum obſervandum eſt an mutatum ſit ſolida inter, & fluida æquilibrium, & ſi mutatum, an ſolidi magis, quam fluidi, vel potius utriuſque vitio, ac defectu. Quod niſi rectè teneant, & examinent noſtri temporis medici, qui curandis in morbis nullam ferè ſolidorum rationem habent, felices curationum eventus raro expectent.

Taceo hìc demùm abuſum non parvi momenti quamplurium magni nominis Medicorum per Italiam, qui nulla ratione adhibita ſolidorum affectionem in morbis inveſtigandi, quibus nos utpote majori reſiſtentia, robore, & elatere præditis, quam fluida non ſunt, quorum progreſſivus motus ſolidis omnino debetur, magnam partem, occaſionemque producendis in morbis tribuimus, ad omnes promiſcuè laudant ol. amigd. dulc. gelatinam cornu C. lac, ſerum lactis, & ocul. cancr. ac veluti in orbem eundo, hæc iterum, & denuò per ſingula morborum tum acutorum, tum chronicorum tempora, ad corrigendam, ut aiunt, ipſorum minus dulcem naturam propinant; quid autem per hanc dulcedinem intelligant, ignorant. Dum interea relaxato nimium, & enervato ſolidorum tono, imprudenti hoc laxantium, & præſertim olei per os uſu, ad longos, & incurabiles affectus Patientem diſponunt.

Ità nuper vidi nobilem Virum, ventriculi languore, febricula, & ictero flavo laborantem, copioſo ol. amigd. dulc. moderandi caloris gratia à Medico imperato potu, proximum fuiſſe, ut incideret in hydropem; niſi loco ejus ſtatim ſubſtituiſſem infuſionem rhabarb. & aliquandò decoctionem ex radic. helenij, & marrubij albi, quandóque decoctionem ex fra-

garia, chelidonio majore, & card. bened. quibus, utpotè appropriatis remediis, alvo, & urina liberè ſolutis, convaluit.

Paulò longiores fuimus, quòd magni referat ſcire, quis fibrarum ſtatus in morbis ſingulis fuerit, ut curatio rectè peragatur: laxusne nimis an intentus: An fluidum ſui, vel ſolidi culpa hæreat alicubi: Et ſi ſolidi, an laxati, vel contra criſpati, & contracti: quod à majore Medicorum parte non ſine ingenti ægrotorum damno ſpretum, vel neglectum videmus, quodque niſi ad unguem teneatur, Circumforaneorum, & Circulatorum exemplo, miſeros mortales ſcuratione noſtra tumultuaria, ac temeraria obruemus, ac opprimemus, ut in 4. Libro de fibra motrice, & morboſa, & in libro de morbis ſolidorum Medicos fusè monuimus.

Neque quis has fibrarum affectiones internis in partibus concipere melius, & indè curativas indicationes deducere poterit, niſi eas in externis perſpexerit prius, & éxaminaverit. In externa cute rugas, ariditates, convulſiones, laxitates, criſpaturas, & id generis affectus, ab iiſque producta accidentia quotîdie obſervavimus. Et quoniam eadem partium compage interna quoque viſcera conſtant, in illis etiam eadem prorsùs mechanice talia fieri poſſe credendum. Quod ſufficiet probare mechanicè productionis tumorum ex dolore dentium. In dolore dentis, quoniam vi doloris fibræ partium vicinarum prætermodum tenduntur, criſpantur; convelluntur, ſtatim mutatur æquilibrium inter fluidum circulans, & ſolidum propellens; fluidaque ad contactum criſpatarum fibrarum circulantia paulatim hærere incipiunt, quouſque congeſta humorum quantitate, quàm pars regere nequeat, in tumorem demùm attollatur. Ob eandem rationem in intenſo pedis, aut crurum dolore, inguinum glandulæ intumeſcunt, communicata iiſdem dolorifica criſpatura curſum fluidis cohibente. Et frequenter propè doloroſos tumores, alij vicinis in partibus ob eundem mechaniſmum excitantur. Quæ in externis partibus à criſpatura, variaque fibrarum affectione fieri videmus accidentia, eadem in internis quoque produci experimur, & non multùm diverſa methodo curanda eſſe arbitramur. Ita poſt vehementes inteſtinorum, aut abdominis dolores, icteri, paralyſes, tumores, abſceſſuſque in viſceribus ſuperveniunt: fluidorum curſu in affectis partibus ob communicatam dolorificam criſpaturam intercepto. Pariter ſi extremitas nervi, quæ vas ſanguineum magnum circumdat; aut in glandulam, vel aliam deſinit partem, convellatur, fluidorum impedita circulatione, in tumorem ſtatim elevatur pars, ut quotidiè contingit, ſi viſcerum internis convulſionibus (quas ægroti dolores internos vocant) animi paſſionibus, variiſque nervorum affectibus torqueantur Patientes.

Quod ut clariùs intelligatur, narrabo breviter accidentia à criſpatura calculi renum producta, à quibus per analogiam ad alios morbos argumentandum. Duobus ab hinc annis Romæ nobilis Mulier 40. ann. ætat.

derepente corripitur dolore renis ſiniſtri cum vomitu, & urinæ ſuppreſſione. Omnia ſigna calculi renum ab Hipp. in coac. deſcripta aderant: variis exhibitis remediis, nihil levabatur. Interea dolor renum creſcebat, urina prorſus ſuppreſſa; circa hypochondria ſentire ſe dicebat fortiſſimam ligaturam ſummoperè dolorosā, perindè ac ſi funibus eſſet conſtricta. Reſpirabat veluti ſingultiendo. Convulſiones internæ frequentes. Tinnitus aurium in principio. Inappetentia maxima. Sapor oris peſſimus. Nulla, vel levis febricula. Circa ſeptimum omnia in deterius. Venter tumere cæpit. Ab umbilico ad coſtas mendoſas circa ſtomachum peſſimè habebat, canes ibi eſſe rodentes, & lacerantes aſſerebat. Nona die peſſimè in omnibus. Tumores pedum, reſpiratio ſingultuoſa. Remediis variis nihil proficientibus; ſapor linguæ omninò malus, inquieta, anxia. Sedere magis, quàm decumbere cupiebat. Bis, terque geſtata curru per Urbem pejus habuit. Irritis balneis, & quibuſlibet remediis, die morbi undecima obiit miſerrimè; vehementiſſimis motibus convulſivis paulò ante mortem correpta, cum quibus periit ferè ſingultiendo. Pulſus ante mortem parvi, & quædam veluti ſtrangulatoria criſpatura circa ſtomachum, & æſophagum. Secto cadavere, calculus magnitudine digiti pollicis incurvatus, & partim in pelvi, partim in principio ureteris exiſtens, in dextero rene inventus eſt; cum tamen dolor, quod ſanè mirum, & obſervatione dignum eſt, ſiniſtrum duntaxat renem moleſtaret. Reliquis in partibus nihil morboſum obſervavimus. Atque hæc eſt vera morbi hiſtoria & exitus, me ſcribente, dictante verò, atque loquente natura. Hæc notare volui, ut indè diſcant Tyrones quanta, & quantum gravia producat accidentia, & mortem ipſam, ſola criſpatura renum à calculo facta, & ſingulis quibuſque partibus communicata, & quanta ſit vis, reſiſtentia, atque poteſtas ſolidorum, dum externa vi criſpantur, ad fluidorum curſum intercipiendum, & inde varios producendos morbos à ſolidis duntaxat vitiatis pendentes, ut in præſenti vidimus hiſtoria: Et ſicuti impoſſibile eſt curare exteriùs tumorem à doloroſa fibrarum contractione productum, niſi ea priùs per anodina, fomentationes, balneationeſque tollatur; ita quoque interiùs interceptos vi doloris fluidorum curſus, & indè natos tumores ſolvere antea non poterimus, niſi lenita primò per oleoſa, anodina, & humectantia intùs, extràque adhibita, vehementi fibrarum criſpatura.

Neque ſolùm ob earum nimiam contractionem tumores naſcuntur, verùm etiam ob laxitatem excedentem, quæ tumores vulgò frigidos, & indolentes, fibræ, non fluidi culpa parere ſolet. Quorum tumorum curatio per ea inſtituitur remedia, quæ tonum, ſoliditatem, & amiſſum partis robur reſtituendo, humorum impeditum curſum promovent, facilemque reddunt, & expeditum: uti ſunt amara, aromatica, amaro-ſtringentia, & chalybeata, quibus Veteres in ſtrumarum, & indolentium tumo-

rum curatione, licèt hac mechanicè deſtituti, optimo cum eventu utebantur. Et nos quoque his temporibus eadem in chronicis viſcerum naturalium affectionibus, quas à laxato ſolidorum tono oriri putamus, non diſſimili ſucceſſu præſcribimus: chalybeata namque, præſertim purus chalybs in ſubtiliſſimum pollinem redactus, & ad VIII. vel plura grana datus (chalybs enim quo magis arte ſolvitur, eò infirmior redditur ſua virtus) præterquam quòd acidum imbibunt, laxitatem partium tollunt, in qua frequenter vis, & anima morbi reſidet in chronicis. Laxitas, ſive atonia partium efficit aliquando, ut tumores, doloreſque periodici oriantur; diſtentis enim divulſiſque longo morbo illarum fibris, ſolutaque ſolidorum compage, paulatim ibidem congeri, & hærere incipiunt ſucci; & quando in ingentem copiam creverunt, ut à parte recipi atque regi nequeant, ſub ſpecie dolorum, tumorumque ſtatutis periodis ægrotantem affligunt. Credendum itaque, bifariam tumores produci, vel vitio fluidi, cujus turbata, craſis à craſſis, acidis, viſcidiſque, vel acribus, acutis, & ſalinis particulis in eo redundantibus, circulationi ineptum reddit; vel fibrarum ſuccorum curſum oſcillatione ſua promoventium culpa, dum vel nimis intentæ, contractæque, vel laxæ contra indolentes, ac veluti paralyticæ evadunt. Quæ niſi ſedulò examinentur in morbis, ipſorum curationem nunquàm recta cum ratione fieri poſſe putamus.

Sed ut quamplurium affectionum, quas in fibris producunt humores peregrinis, morboſiſque ſalibus pleni, me reddam certiorem, carnes variorum Animalium in diverſis liquoribus infundendo, effectus, & accidentia, quæ poſt infuſionem apparebant, ſedulò notavi, ac deſcripſi, atque in 4. lib. de fibra motrice, ac morboſa, pro confirmanda morborum curatione per regulas mechanices, ſingula ſuo ordine inſerui. Horum experimentorum, ut aliquod ſpecimen habeatur, tria duntaxat, quæ ad rem noſtram faciunt, ex longa illa ſerie excerpta, hîc proponere non verebor.

Sal commune in aceto coctum liquori ſtipticam qualitatem attulit, ſapore inter acidum, & amarum medio. Carnem hædi in hoc liquore infuſam ſenſibiles mutationes ſubiiſſe obſervavi. In externa ſuperficie parùm erat rubicunda, interius alba. Fibrarum craſſities, & contractio erat multò major, quàm in ſtatu naturali, non ità tamen ſolidæ, craſſæque, ſicuti cum vitrioli infuſione ſucceſſit. Diſtincti apparebant fibrarum faſciculi, earundemque ſeries magis circumſcriptæ, ut ſingulæ ferè poſſent facilè numerari.

Aqua communis cocta cum alumine crudo, lacteo colore tincta eſt. In hac maceravi 20. dierum ſpatio hædi carnem; & exiguam quantitatem aluminis crudi pulver. ſuperaddidi. Tunc eam ſedulò examinando deprehendi, naturalem colorem non amiſiſſe. Erat nimiùm flaccida, laxaque ea parte, quæ liquoris ſuperficiem, reſpiciebat, ubi minor ſoluti aluminis

quantitas aderat. Ibidem tingebatur quoque hinc indè colore minii non multùm rutilantis. Et ibi etiam fibræ nimis craſſæ, magis albæ, & ſeorſim diſtinctæ conſpiciebantur. Contra verò fibræ fundo vaſis vicinæ, ubi major ſoluti aluminis copia, flaveſcebant, magis duræ, magiſque conjunctæ cernebantur:

Aqua communis cum vitriolo Rom. pulv. ebullita colorem flavum intenſum acquiſivit. In ea infudi per 20. dies fruſtulum carnis Agni, quibus elapſis per medium ſecui, parſque interna obſcuro colore, externa verò flavo ad rubrum tendente tingebatur. Carneæ fibræ ſummoperè duræ evaſerunt, & magis, quàm in aliis aliorum liquorum carnibus obſervaveram: earum ſeries, ſive faſciculi facillimè ſeparabantur, & diſtincti adinvicem erant. Aliqualis fermentatio in hoc, & aluminoſo liquore in actu infuſionis, macerationiſque apparuit, quod factum non eſt cum liquore aceti falſo, ſive muriatico. Alumen tamen cæteris liquoribus affecit carnem majori labe, magiſque corrupit. Ex quibus deduci poteſt, quomodò ſalinæ particulæ in ſanguine redundantes ſolidas partes variè labefactent, ex quarum varia conſtitutione chronicorum, acutorumque morborum idea certior, atque clarior poterit deſumi. Sed his, quæ de fibra promiſimus, paulò longiùs deſcriptis, exponamus nunc breviter nonnulla experimenta, quæ circa ſalivam, bilem, & ſanguinem in Anatomico Theatro ſunt pertractata, & primò.

DISSERTATIO II.

DE EXPERIMENTIS

Circa Salivam, ejuſdemque natura, uſu, & morbis.

SEcunda die, poſtquàm apertum fuit Theatrum anatomicum, de ore, ventriculo, & inteſtinis differentes; plura, quæ ante meditati fuimus, de natura, uſu, & morbis ſalivæ diſputavimus, adjectis quoque nonnullis experimentis, quæ ad inveſtigandam ſolertius ipſius naturam, ejuſdemque ſal eliciendum conferre videbantur. Hæc nunc tibi, quàm potero breviſſimè, curioſitati tuæ ſatisfacturus deſcribam.

Salivam ob inſignes ſuas, ac penè innumerabiles virtutes, quas in nobis fundendo, ſolvendo, abſtergendo, ac celeriter penetrando producit, quæque paucis notæ, & à paucis quantùm debet explicatæ ſunt, primarium chilificationis menſtruum ſæpè in Theatro pronunciavimus. Qui enim ingentem glandularum ſecernendæ ſalivæ dicatarum, tonſillarium

nempè, maxillarium, parotidum, jugularium, tyroidæarum, buccalium, palatinarum, & eſophagæarum numerum, & maximam limphæ ſalivalis copiam ab eis in ventriculum ſingulis momentis exoneratam ſeriò conſiderat; multò nobilioribus uſibus, quàm ori humectando deſtinatam eſſe animadvertet. Sicuti igitur, dum in naturæ ſtatu eſt, quamplures optimos effectus in ſolvendis, digerendiſque humoribus parit, ut indè principem locum inter omnia corporis animati menſtrua meruerit: ità contrà, dum ab eo morboſis imbuta particulis recedit, fons eſt, & origo morborum innumerabilium.

Quare ſæpè expertus ſum, eos qui proximi ſunt, ut in febrem, vel gravem viſcerum, & præcipuè naturalium affectum incidant, plures ante dies, nulla in parte evidentiùs, quàm in lingua futuræ affectionis ſigna percipere: in qua, loco naturalis ſaporis, amarum, viſcidum, acidum, aut ſalſum, præſertim circa horas matutinas, cum magna virium laſſitudine, & inappetentia obſervant: quibus paulatim accedunt alia ingruentis mali ſymptomata, donec tandem ipſe morbus erumpat. Certo indicio hujuſmodi affectuum cauſam, vel à vitiata pendere ſaliva, vel eam læſæ chilificationis, & indè nati morbi primum eſſe, ac præcipuum ſignum. Neque ſolum ſaporem, verum etiam colorem linguæ mutatum morborum initio cernimus: nam ex naturali rubro, in fuſcum, viſcido-nigrum, flavum cum ſiccitate, & aſperitate mutatur, ut in libro *de Salivæ morbis* fusè diſſeruimus.

Ex habitu pariter oris, ſpirantis odorem vitrioli, aluminis, cibi corrupti, vel aliorum hujuſmodi odorum malè ferentium nares, ego frequentiſſimè in cognitionem venio peccantis limphæ, & peccantis interni humorum apparatus, ſcorbutici, meſſenterici, ſtomachici, &c. Et frequenter ex odore habitus oris ægrotantium aut ſanorum, vel curativas indicationes in morbis jam factis deſumo; vel futuros morbos eorumque eventus veluti ex alta ſpecula prævideo: conſiderato tamen univerſo corporis ſtatu, & cauſis quamplurimis in idem conſpirantibus.

His de cauſis ſummoperè mihi arridet opinio putantium, morbos epidemicos, & contagioſos, mediante ſaliva ab infecto aëre conſpurcata, communicari; cui pariter experientia ſuffragatur. Nam in hujuſmodi affectibus ex contagione, ægrotantes ſtatim, atque primò conqueri incipiunt de nauſea, ſapore linguæ mutato, & ad vomitum propenſione; primaque contagioſorum malorum ſymptomata circa ventriculum, & hypochondria per anxietates, vomitus, cardialgias, calores viſcerum, &c. manifeſtantur. Et quoniam eadem eſt tunica, quæ os, æſophagum, & ventriculum interna ex parte veſtit; præter ſalivam, illa etiam ſummoperè facit, ut magnus ſit conſenſus linguam inter, & ventriculum, ipſorumque morbi, & morborum cauſæ facilè, & ad invicem mutentur. Quare illi, qui peſtilentium curationi inſerviunt, ſi velint eſſe à contagio im-

munes, procurent quantùm poſſunt, ut nunquam ſalivam deglutiant, cum qua morboſi, ac peregrini ſales infecti aëris intimè mixti in ventriculo vires ſuas explicant, & morbum, niſi valida fuerit ægri natura, neceſſariò inducunt: & ut magis præſerventur à labe, detineant ore juniperum, fruſtulum citri, offam panis aceto ſambucino, calendulato, vel ſimili madefactam, & alia id genus ex claſſe acidorum vegetabilium, quæ acres, & peregrinos aëris ſales retundunt, atque coercent.

Longum hîc eſſet recenſere velle innumeros affectus, qui à vitiata ſaliva producuntur, vel invadendi occaſionem ab eadem acquirunt: quorumque aliquos libenter deſcriberem, niſi tædium prolixa oratione me tibi certo allaturum crediderim. Liceat ſolummodò animadvertere morboſam ſalivam cum talis naturæ pancreatico, vel aliarum glandularum ſucco junctam, febres lymphaticas lentas cum acri calore circa veſpertinas horas ſe exacerbante producere; accedente iiſdem appetitu dejecto, capitis gravitate veluti ſoporoſa, ſapore linguæ depravato matutino tempore cum ejuſdem viſciditate, ac dentium ſpurcitie, & quodam fœtore oris, quæ certè præternaturalem ſalivæ cum ſanguine fermentationem ſignificant: malo creſcente, creſcunt etiã dicta ſymptomata, & hypochondriorum tenſiones, calores, laſſitudines totius, &c. Hujuſmodi febres (quæ hodie ob nimium gelidarum potionum abuſum, quibus innumerabiles abundant officinæ, præ cæteris in Urbe regnant, & ex centum, & quadraginta Incolarum Urbis millibus, dupla ferè pars, dum ægrotat hiſce febribus ægrotat) ſi malè tractentur à Medicis indebita methodo, nec correctioni lymphæ ſalivalis per ſaſſofraſſata, timum citratum, epithimum, radic. Helenij, corticem citri, limonum, malorum aurantiorum, ſal armon. depuratum, &c. operam dantibus, facilè tranſeunt in hecticas, in meſſentericas, occultas, difficiles, & læthales, quod etiam ſubodoravit olim Fernelius. Et ſi nimio aquarum, juriſque potu, & imprudenti olei amig. dulc. ſimiliumque laxantium abuſu, ſolidorum, fluidorumque compages, atque tonus magis relaxetur, prout hodie mos apud Noſtrates invaluit, de recuperanda ſalute ferè deſperandum; vel ſanè magna cum difficultate. Et mirum non ſit, ſi noſtris temporibus, ob intemperantiam rerum gelidarum, & depravatam per aquas, olea, & jura carnium ſingulis in morbis præſcriptam medendi methodum, majorem copiam hydropum pectoris, & abdominis, tumorum pedum, diuturnarum febrium cum palloribus vultus, cachexiarum, & morborum ventriculi, & hiſce ultimis ſex annis apoplexiarum, mortium repentinarum, & aſthamatum ſuffocantium, quam unquam antea obſervemus. Intenſa enim, ac penè glacialis liquorum variè conditorum frigiditas, quos Aulicorum profuſa voluptas produxit, repentina torpedine membra ligat, humorum curſum retardat, & ad morbos difficillimos diſponit. Quoniam verò cæteris humoribus limpha

pha ob tardiorem ſui motum, & conſiſtentiam gelatinæ ſimilem coagulationi prona magis eſt; dum ſemel concreſcit difficillimè per med icamenta ſolvitur, & irritis quibuſlibet auxiliis breve poſt tempus Patien tem jugulat. Obſervavi in morbis ex limpha viſcida ægros ſibi videri ben e ſe habere; torpidi tamen ſunt, & impotentes ad motum, color faci ei naturali ſimilis, nares non multum emungunt: parcè vel minimè ſpuunt; & quod ſpuunt viſcidum eſt adinſtar ichtiocollæ. Inappetentia moleſta. Urina varia, modo naturalis, modo aquæ ſimilis. Somnus gravis, alvu s ſtiptica, febres lentæ cum pauco calore; nilque juvantibus remediis, cum his ſymptomatis paulatim tendunt ad mortem, ut nuper evenit Seni, qui habitabat propè Jeſuitarum Collegium Jeſu ad radices Capitolij.

Sed ut reliqua ſileam, quanti fecerit magnus Medicinæ Parens linguæ, & ſalivæ obſervationem ad rectè dignoſcendum, & præſagiendum in morbis, videatur ipſe in aureis ſuis operibus, ſed præſertim. De diebus judic. num. 2. & 8. De glandulis; In Aphoriſmis, Præſagiis, Coacis; De humoribus; De Humidorum uſu, & reliquis. Et ab eo diſcant elegantes & ſpeculativi noſtrorum temporum Medici, indicationes curativas in morbis non à cogitationibus fortuitis, & indigeſtis, nulla maturitate conſilij, nulla probatis experientia; ſed ab obſervationibus naturæ petere; cujus motus certi ſunt, conſtantes, & perpetui, iiſque fundata praxis medica impoſſibile mihi videtur, ut fallat, & à veritatis ſcopo aberret ſicuti fuſe diſputavimus in duobus libris noſtræ praxeos 1696. Menſe Novembris publicæ luci hac in Urbe primo datis, doctorumque Virorum judicio probatis. Nunquàm igitur ab ægro diſcedant Medici, niſi priùs linguam inſpiciant, utpotè quæ limphæ, ſanguiniſque ſtatum certiùs, quàm alia ſigna nobis oſtendit. Bona lingua ſemper bonum indicat: mala ſemper ſuſpecta, ſemper timenda; multò magis ſi viſcida fuerit, arida, ſpurca, malique ſaporis; quæ ſingula vitiatam limphæ naturam denotant: cujus morbi occulti ſunt, longi, maligni, & curatu difficiles ob tardum hujuſce humoris motum, ejuſdemque difficilem diſſolutionem; quando ab acidis, & peregrinis ſalibus concreſcit, ac coagulatur. Hinc notatu dignum eſt, quod ſæpè obſervavi, chronicos viſcerum naturalium affectus, quibuſcumque bonis ſignis apparentibus, quæ alioquin ſalutem ſpondere poſſent, nunquam ſanatos fuiſſe, niſi quando ſapor, color, & reliqua linguæ accidentia ad naturalem ſtatum reducebantur; quod ſedulò notent Tyrones in curatione morborum ventriculi, qui Medicorum patientiam magis, quàm alij moleſtant; & torquent.

Obſervavi quoque quando morbi ſedes in limpha, limphaticorum, & glandularum eſt, urinam fere naturalem eſſe, cum debita coctione, & naturali ſedimento, non ita quando in ſanguine ſedes eſt. In iiſdem etiam ex limpha morbis color faciei vividus, & naturalis, ſomnus, motus, appetitus, & reliquæ id genus functiones ritè ſe habent; contrà ſi ſanguis

etiam affectus fuerit. Pariter gingivarum, & dentium inſpectione de ſalivæ, limphæ, ſanguiniſque ſtatu certiores facilè reddimur. Gingivæ laxæ, tumidæ, eroſæ, nimiùm rubicundæ, cum dentium viſciditate, & ſpurcitie, ſcorbuticam, vel alio modo affectam limpham, ſalivamque ſignificant. Ad corrigendam limphæ acrimoniam, ejuſdemque ſcorbuticam diſſolutionem, nec non ad ſtomachum roborandum, & juvandum digeſtionem magno utor cum profectu potione calida, ex decoctione ligni Carabaccij, nuper ad nos ex Indiis delati; cujus utilem, & arcanam deſcriptionem pro humanitate ſua mihi nuper tradidit Vir doctiſſimus, eruditiſſimuſque D. Godefridus Gaſpar Oſterchampius Viennenſis Excellentiſſimi Principis Abb. de Lobcovitz magnæ ſpei Adoleſcentis, & avitæ virtutis æmuli, Noſtrique amiciſſimi Archiater. Carabaccium cariophillis ſimilem ſaporem habet, ſed valdè temperatum, ac planè gratiſſimum, colorem verò illi Caphe vel cinamomi valdè affinem.

At redeuntes in viam è qua divertimus, dum de præcipuis ſalivæ uſibus ſuperiùs diſſerebamus: inutile futurum puto hîc multis probare velle, ſalivam liquorem eſſe abſtergentem, ſolventem, & mirè penetrantem, cum ipſius effectus apud vulgus notiſſimi ſint: ulcera mundificat; furunculos, omniſque generis tumores ſolvit, mercurium extinguit, maſſam farinaceam fermentat, aliaſque plures à docto ſatis & erudito medico Tachio deſcriptas virtutes poſſidet: ut meritò dici poſſit humanæ naturæ ſapo, ob ſaponarias abſtergentes facultates, raras, occultas, arte vix parabiles, & paucis notas. Impoſſibile namque videtur conficere poſſe liquorem, qui, ſalivæ adinſtar, diverſi generis eſculenta peculiari artificio in ſuum primum ens, ac veluti florem totius mixti redigat, ut in ſanguinem poſtea mutari commodè valeant. Comparari tamen aliqua ratione poteſt liquori Alchaeſt, qui, ſi Chimicis præſtanda fides, corpora in minima, & ſua prima entia reſolvit: vel aquæ forti, quæ ſicuti tota ferè ſpiritus nitri eſt, & per ipſum metalla omnia diſſolvit; ità ſaliva ob nitro-ſalinam quam habet ſubſtantiam, variæ naturæ cibos incidendo, abſtergendo, & penetrando digerit, ac ſolvit.

Saliva enim à ſale nomen ſumpſit, quia ſalis magna copia abundat; ſuumque ſal chylo, & ſanguini communicando, eo mediante fermentationes omnes vitales promovet, & excitat, vitamque ipſam conſervat, ac fovet.

Unde qualis ſaliva talis chylus, talis etiam ſanguis. Stamina itaque vitæ longæ aut brevis in ipſo ſanguine ſunt. Sanæ, aut morboſæ in ventriculo, & ſaliva.

Neque ſal illud vulgaris eſt naturæ,ſed de Univerſali participat, & in ſe continet intenſam rubedinem, lucemque vitalem in ſanguinem mutandam, ac digerendam. Quamobrem ſummoperè decipiuntur, qui ſalivam pro inutili excremento habentes, ferè continuò ſpuunt, & ità magno

cum vitæ diſcrimine ventriculum hoc naturali, & maximè neceſſario ſapone privant, quo non ſolùm ejuſdem ſordes mundantur, & diluuntur, verùm quamplurimæ ipſius plicæ blanda ſalivæ ſalſedine confirmantur, & in debito tono, ſivè neceſſaria criſpatura, contractioneque continentur; limphæ gaſtricæ fermentatitiæ ſales acuuntur, & excitantur, aliique plures effectus optimi à deſcendente ſaliva producuntur. Ut non mirer, ſi tales homines ex abuſu ſpuendi, ſtomacho ſint debiles, languidi, inappetentia, & alvi ſiccitate laborent, imò etiam pallore vultus, & urinæ cruditate: quorum nonnulla vidi in Puella propè Suburram: in Præſbitero juvene ad forum Piſcium: in alio ad Templum Pacis prope forum agonale: & in erudito viro in Vico Rotundæ, ſivè Pantheon Agrippæ ex voluntario ptialiſmo in maraſmum ferè redacto. Hoc tamen intelligendum velim de ſaliva ſanorum, non autem ſi ſcorbutica, gallica, aut ſimili lue laboraverint ægrotantes: in quo caſu, quoniam ipſa ſaliva morboſa eſt, ſi frequenti ſputatione nimiùm eliciatur, ad ſalutem potiùs ipſorum erit, quàm perniciem. Qui plura velit de ſaliva, donec nos noſtra demus, legat Paracelſum, Ludovicum de Comitibus inter veros Adeptos maximum virum, Helmontium, Kabalam Chimicam, Baſilium Valentinum, alioſque, apud quos inveniet ſalivam liquorem eſſe de univerſali menſtruo participantem: ſivè potiùs elici ex ſaliva menſtruum ferè univerſale, corpora in ſuum ens redigens; nec non ſal volatile, & fixum magnis uſibus ad rem chimicam deſtinatum; ſed longa dies meliora feret.

Cum igitur exiſtimem ſalivam liquorem eſſe ſolventem, cui par in natura rerum non invenitur, inſipidum ut videtur, ſed mirè penetrantem, ex nonnullis experimentis, quæ circa ipſam elapſis annis feci, pauca duntaxat hîc proponam, quæ præſenti confirmando argumento conferre arbitramur.

Saliva cum ſolutione Mercurij ſublimati, & Jovis mixta, ceruleum colorem ad album tendentem acquiſivit. Aqua fortis cum jejuni hominis ſaliva idem prorsùs effecit. Sal Cardi S. abſynth. tamaricis, & id genus lixiva ſalia ſubalbum ſalivæ ſedimentum in fundo vaſis deponunt, cui liquor ſupernatat limpidiſſimus.

Deſtillata ſaliva juvenis ſani, ac jejuni relinquit in fundo ſalino-acidum ſedimentum in parva copia. Et liquor limpidus, qui ab ea deſtillando prodit, mercurio ſublimato, & aquæ forti adjunctus, nec fermentationem, nec ullam in colore mutationem ſubit.

Salivæ jejuni hominis, & ſani libras ſex præmiſſa plurium dierum putrefactione deſtillari feci, leni calore ad alembici ſummitatem liquor aſcendebat, quo caloris gradu aqua communis deſtillando non aſcendit. Peracta deſtillatione, remanſit in fundo ſal ſubalbum, paulùm acre, & linguam feriens, quale hoc anno in publico Theatro deguſtarunt Auditores. Ex quibus aliiſque brevitatis gratia prætermiſſis experimentis indu-

cor, ut credam, ſalivam continere in ſe ſal nitro-ſalinum univerſali ſali analogum ob eximias, ac prorsùs mirabiles ſuas vires, quas ſolvendo, fundendo, abſtergendo, & licèt inſipida videatur, potenter penetrando in fermentatione ciborum, purificatione chili, ejuſdemque in ſanguinem mutatione, coctioneque abſolvit, &c.

Quatuor ab hinc annis deſtillavi nivem, ex eaque magnam copiam ſalis nigri deſtillatione eduxi: nigrum hoc nivis ſal verum nitri ſaporem habet, & parum differentem à ſapore ſalis è ſaliva deſtillati, & in Theatro anatomico anno Jubilæi 1700. demonſtrati. Sal pluviæ, & ſal grandinis deſtillando eliciti, nitri quoque ſaporem habent: major tamen copia è nive, quàm è pluvia, & grandine extrahitur. Crediderim itaque ſalivam abundare ſale nitro: ſalino, univerſali ſali valde analogo, & maxima ſolvente virtute prædito; & qualis ſalivæ natura, & ſtatus erit in corpore, tales erunt aliorum liquidorum; nam ſaliva primarium chilificationis menſtruum eſt ex noſtra opinione. Et ſicuti ſaliva acida, amara, ſalſa, dulcis, alteriuſve ſaporis in ore manifeſtatur, tales quoque ſpiritus erunt in cerebro; tales humores in aliis filtris, ſi in iiſdem eadem cauſa uti in ſaliva regnaverit.

DISSERTATIO III.

DE EXPERIMENTIS

Circa Bilem, ejuſdemque natura, uſu, & morbis.

Bilis humani corporis Balſamum, humorumque condimentum per analyſim chimicam examinata, quatuor principiis conſtare creditur. Sale fixo, & volatili, ſulphure, & phlegmate: quorum duo, ſal fixum, & ſulphur dominantur cæteris, ſuntque partes præcipuæ, quæ ipſam componunt. Deſtilla bilem blando igne, prodibit ſtatim phlegma, remanente in fundo reſina denſa, & facilè inflammabili: aucto igne aſcendit ſal volatile acre in debita quantitate; quod in inferiori parte vaſis in formam offæ obſcuræ acerrimi ſaporis, odoriſque penetrantis, magnam copiam ſalis fixi, acris lixivi poſt ſe relinquit. Adſunt ergò in ea ſalis volatilis, & phlegmatis debita quantitas, magna ſalis fixi, & ſulphuris, ſivè reſinæ denſæ, & inflammabilis.

Hæc bilis principia per experientiam quoque facilè patent. Nam cum à Pictoribus pro ſolvendis coloribus, & à mulierculis pro veſtium abſtergendis maculis uſurpetur; vim hanc ſolventem, & abſtergentem à ſale

acri lixivo in ſaponariam indolem , ex mixtione cum ſulphurea reſina evecto pendere pro certo habendum : cujus ſalis particulæ ſub olei , ſeu ſulphuris tegmine in bile deliteſcentes ex facili illius cum aqua commixtione clarè quoque manifeſtantur. Oleoſa enim corpora conſortium aquæ non patiuntur , niſi ſalinarum partium interveniente concurſu , & unione, ut in præfata bilis cum aqua ſolutione facillima apparet.

Magnam quoque partem alchali acris lixivi in ea eſſe ex ipſius cum acidis fermentatione deducitur. Cum acidis , & præſertim mineralium efferveſcit paululùm , & nimiùm in colore mutatur. Mixto ſpiritu vitrioli , nitri , ſulphuris , ebullit parùm , & plus , vel minùs virideſcit , depoſito acri ſedimento in fundo cum remiſſione ſuæ amaritiei. Contrà verò alchalia volatilia magis tenuem magiſque claram eam reddunt cum incremento coloris flavo-citrini. Et quando bilis colorem mutat in excrementis , ſignum in ea redundare acidum. Intensè viridis intenſam aciditatem ſignificat , quæ viriditas ſi ſtatim initio morborum appareat cum nimio fætore , morbum fore diuturnum , vel læthalem experientia didici in ægro nobili prope Forum Fontis Trevii ad radices Quirinalis. In puero ægrotante ad Forum Hiſpanicum in extremitate Collis Pincii. In Vetula prope Ædes Medicæas in Campo Martio , & prope alias Medicæas Ædes non longè ab Archilyceo Romano in foro Agonali. Non ità ſi appareat in pueris lactentibus , quorum fæces ob acidam lactis corruptionem facilè virideſcunt , nec gravia mala præſagiunt , ut ſucceſſit lactenti puero non procul à Ponte Molis Hadriani , ubi nunc Caſtrum S. Angeli. In alio circa Montem Citatorium , quo loci Curia Romæ decus quinque ab hinc annis ſupra ædes Ludoviſias cæptas olim , ſed non abſolutas erecta eſt. Et in duobus aliis ad latus Noſocomii Stultorum in Foro Columnæ Antoninæ non longè à Telonii ædificio , in quo mercium vectigalia ſolvuntur , quatuor jam elapſis annis ſupra rudera columnarum porticus Antonini extructo,&c.

Bilis , conſideratis ſuis partibus , ejuſdemque , origine , progreſſu , & ingreſſu in inteſtina , videtur eſſe facta in gratiam chyli ; adeo ut , ſi chylus per inteſtina non deſcenderet , nullus bilis in iiſdem uſus eſſet , & nulla ibidem mora , aut curſus. Quarè fit , ut quando in ea indebito tempore , & magna copia profluit , non concurrente tunc ſuo reagente , chylo ſcilicet crudo , impuro , & ſubacido , variè lædat ventriculum , & inteſtina , ſalſos exhalando vapores , qui nauſeam , ſputationem , vertiginem , præcordiorum anxietatem , varioſque capitis , & ſtomaci morbos producunt ; quod etiam aliquo modo experimur , cum prandendi , aut cænandi conſuetum tempus præterierit.

Chylus ex alimentis vi ſalivæ , & fermenti gaſtrici elicitus , dum per Pylorum in duodeni cavitatem deſcendit , ſubacidus , crudus , veluti caſeoſus , & impuris abundans partibus obſervatur. Et ſi ità crudus in ſan-

guinem deferretur, fluidorum compagem, puritatemque variè lædendo, perpetua incommoda æconomiæ corporis animati minaretur. Quod ne contingat, bilis liquorem ſummus Opifex conflavit, quæ per modum conditura vi ſua balſamica perficiat chylum, & in puriſſimum rorem commutet. Bilis enim, quoniam particulis ſalinis, ſulphureis, lixivo acribus, & volatilibus conſtat, cum chylo ſub acido, ac ferè caſeoſo (major namque pars fermentantium corporum, præſertim vegetabilium, crudum veluti acorem exhalat) acidoque pancreatis ſucco ſtatim effervescit, miſcetur ad minima, & effervescendo totum ſal acidum chyli retundit; cum eoque intimè conjuncta in alchali volatile naturæ amicum tranſmutat. Eodem tempore bilis particulæ, veluti totidem parvi cunei, viſcidiores chyli partes ſcindunt, divellunt, & hinc indè ſegregando magis fluidas reddunt; ut præcipitatis hac ratione fæculentis ſuis partibus ad inferiora, purus ipſe, ac veluti flos, & eſſentia ciborum per lacteas in regium ſanguinis flumen propellatur. Hinc, quando bilis vel deficit, vel morbi cauſa fluxus ejus in inteſtina impeditur, ne chylus fraudetur hoc balſamo, ſoleo ſtatim ante prandium maſticationem rhabarbari præſcribere, qui paulò ante cibum deſcendens, bilis vicem gerat in eodem ſolvendo, ac depurando, quod animadvertant cum fructu Tyrones, ut nos præter alios vidimus in mercatore ad Forum Judæorum ex parte Pontis Ceſtij, & Inſulæ Tiberinæ S. Bartholomæi, ubi antiquitus celebre templum erat Æſculapio dicatum. In puero prope porticum Octaviæ, ubi nunc S. Maria in porticu. Et in Præſbitero erudito ad Thermas Olimpiades, ſupra quarum rudera Domus eſt hodie Monialium S. Laurentij in Panisperna.

Si numerare hic vellem ingentem morborum ſeriem, qui à depravata chyli in duodeno purificatione pendent; nunquàm profectò dicendi finem facerem: nam præter chronicos affectus, qui penè omnes ab hoc fonte, & à morboſo primarum viarum acido oriuntur, innumeri viſcerum naturalium acuti morbi cum lumborum, & hypochondriorum pravis accidentibus; uti, & omnes ferè cutis, & quamplures aliarum partium affectiones, quas obſtructiones vocant Medici, principium indè ſuum cognoſcunt. Pauca duntaxat notare ſufficiat, quæ à morboſa bile, læſaque cum chylo fermentatione producta ſæpè vidimus.

Experientia didici, pueros lenta febricula cum macie, ſiti, inappetentia, pallore vultus, tenſione, caloreque hypochondriorum, & alvo nunc lubrica, nunc adſtricta laborantes; uſu remediorum, quæ ſtomachica dicunt, aromatica, & deobſtruentia pejus habuiſſe; præfatiſque ſymptomatis acceſſiſſe ſudores nocturnos, majorem maciem, & magis acrem febris calorem; ac ferè proximos fuiſſe, ut maraſmo corripiantur. Purgantia Medici præſcribere non audebant, ne per ea, ut ipſi putant, ventriculi calor digerens, & facultas coquens debiliores redditi, novis humoribus

cumulandis occaſionem aliquam præbeant. Ipſe tamen perpenſa ſedulò natura bilis , ejuſdemque commixtione cum chylo , nec non ſupradictis examinatis ſymptomatis , cogitare cæpi , an forſan illorum , febriſque cauſa , non tantùm ſit ſuppoſita ventriculi debilitas , quantùm amurcoſa bilis , acris , viſcida , & circa jecur , vicinaſque partes coacta , & in motu impedita ; quæ longa ibidem mora acrior reddita , & cum putri cachochilia ebulliens ſalſos vapores exhalando accidentia circa ventriculum primò, & ſensìm affuſa ſanguini febrem cum ſociis ſymptomatis producat : atque adeò loco ſtomachichorum , & deobſtruentium , danda potius eſſe remedia bilem diluendo temperantia , & per alvum ſubducentia , habita quoq; ratione ſolidorum ab ejuſdem ebullitionibus nimium criſpatorum , & ita fluidorum curſum inducta tenſione intercipientium. Cui indicationi ut ſatisfacerem , ſequentem potionem præſcribebam.

> ℞. *radic. gramin. fragariæ , cuſcutæ , agrimon. trifol. acetoſ. ſive fol. alleluia. an. q. s. f. decoct. cujus in unc. vi. diſſolve infuſ. rhabarb. unc. s. syrup. roſ. ſolut. vel Caſſiæ. q. s. m. f. p. alternis diebus.*

Hoc remedio ingens copia fætidæ , & cretaceæ materiei profluebat cum febris , & accidentium ferè ſubitanea remiſſione. Cui hæc potio ob ingratum ſaporem , aliamve cauſam , quam fingere ſibi ſolent pueruli , non placet , ſubſtitui poterit alia ex decoctione Senæ , Tartari , & Epithimi cum flor. cordial. vel ſerum lactis tamarindatum , & rhabarb. vel ſimilis ; quibus ſubducta amurcoſa , & cretacea bile cum putri cachochilia , breve poſt tempus convaleſcebant. Ad quorum faciliorem evacuationem decoctionibus emollientibus , & temperantibus , vel lacte , fovebantur mane tepidè jecur , & viſcera ; ut laxatis fibris , longa bilis irritatione criſpatis , noxiorum humorum fluxus promptior reddatur. Sæpè enim perperam intùs dantur remedia , niſi habita ſolidorum ratione , per externa quoque obviam eamus morbo , ut ſuperius de fibra motrice , & morboſa animadvertimus, &c.

Cum de potionibus vegetabilium ſermo ſit , hic obiter notandum remedia ex vegetabilibus parata cæteris omnibus in curatione morborum in Urbis Incolis antecellere ; & præſtare magis , quam ſecreta mineralium è chymiæ furnis petita ; quæ ſive climatis natura , ſive peculiaris Incolarum Urbis temperies ea reſpuat , nunquam , aut rarò ſuccedunt ex voto. Quod etiam ſæpè ſe expertum teſtatur Vir doctiſſimus , amiciſſimuſque Joan. Bapt. Triomphettus Botanices in Rom. Archylic. Profeſſor , & Botanicor. ætate noſtra facilè Princeps , cujus indefeſſa diligentia Archilyceum noſtrum gloriatur ſe habere hortum Medicum , cui par in tota Europa vix invenitur , nam ſupra ſex plantarum millia in eo aluntur , & vegetant , quarum pars major exoticæ ſunt ex Indiis , Africa , Europa , & Oriente ad nos magna cum impenſa delatæ. Nec ſolùm in acutis , verùm

etiam in chronicis morbis remedia ex vegetabilium genere hìc ſummoperè conferunt. Ità nuper Virum 40. ann. ætat. hydrope pectoris cum ingenti pedum, femorum, faciei, & manuum tumore, maxima ſpirandi difficultate, febre, vigiliis, &c. laborantem, adhibitis fruſtrà innumeris è claſſe mineralium remediis, per annum circiter, & à Medicis Urbis deſperatum, ſola decoctione nonnullarum plantarum, & peculiari præparatione oximellis ſcillitici, educto per urinas copioſo ſero, menſis ſpatio perfectè ſanavimus cum ſolertiſſimo, doctiſſimoque Practico Matthæo Palillio Viro optimis moribus prædito, & ob id mihi amiciſſimo, conjunctiſſimoque. Ægrotus hic religioſus Præsbyter eſt, Sacriſta Virginum Veſtalium S. Cæciliæ ad Ripam Tyberis, ubi ſex ab hinc annis novum Telonium conſtructum eſt, ſivè Ædificium, quo merces per Tyberim advectæ vectigalia Principi perſolvunt.

Quæ ſuperiùs de lenta puerorum febricula diximus, breviter quoque animadvertenda ſunt in curatione icteri, cujus cauſam putant eſſe interceptum bilis curſum, vel impeditam ejus in jecore ſecretionem. Alia namque methodo uti debemus in curatione icteri à bile viſcida, amurcoſa, & inerti circa jecur impacta: alia verò ab eadem, dum copia peccat, & acrimonia. In primo caſu tartarea, quibus concretio bilis ſolvitur, & amiſſa reſtituitur fluiditas, maximè utilia deprehendi.

℞. tartar. bonon. unc. s. aq. tetucij unc. v i. bull. ad tertias, tunc adde ſyrup. flor. perſic. unc. i i i i. m. f. p.

Et poſt duas horas more Urbis Medicorum conſueto, per intervalla ſuperbibe totum ænophorum aq. tetucianæ; dummodò non adſit febris, in quo caſu, loco illius ſumi poterit aqua quævis diuretica, vel mineralis, ſed temperata, nec ſale com. abundans, ut tetuciana. Diluta plurium dierum ſpatio hiſce remediis, & educta bile; ad roborandum tonum partium, quæ longa humoris inter fibrarum ſpatia ſtagnatione relaxari ſolent, & morbo redeundi occaſionem præbent; nec non ad reliquias bilis corrigendas, detur ſingulo mane tinctura martis tartarea ad dragm. 1. juxta deſcriptionem Lemeri in jure cum cichoreo, agrimonia, abſinth. pontic. &c. ebullitis. Vel potio aquæ chalibeatæ Fontis Jani in Valle Spoletina. At in Ictero à copia bilis, tenuitate, & acrimonia, utendum diureticis, diluentibus, nitratis, & ſimilibus, quæ illam temperare, ejuſdemque impeditum curſum ſolvere valent, prout vidimus in icterico, juxta plateam Paſquini, qua tendimus ad Cancellariam Apoſtolicam, cui, loco ſanguinis, è naribus, & è cucurbitulis ſcarificatis aqua flava ſolummodò prodibat. In alio prope Theatrum Pompei Magni, ubi nunc Campus Floræ. Et in ſexagenario habitante circa ædes Theatri Marcelli Nepotis Auguſti, ſupra cujus ruinas nunc eſt magna Domus Sabellorum, &c. In omnibus autem icteris, etiam illis, qui vitio duntaxat ſolidi oriuntur, criſpatura nempè, irritationeque ductuum biliferorum à doloribos ventris

ventris frequenter producta, ſupponendum ſemper, vel bilis ſecretionem læſam in hepate adeſſe, vel ibidem curſum ejus impeditum. Quare ſæpè contingit, ut ſi diuturni fuerint, ex indebita bilis mora in ſuis locis, calculi veſicæ felleæ naſcantur: quandoque verò hujuſmodi calculi ictéros longos, & incurabiles gignunt: ſanari enim ſolent, ſed paulò poſt recidivant, quare cum icteros videris pertinaces, vel ſanatos, ſed recidivantes, pro certò habeas, eos à calculo veſicæ felleæ progigni, ac proindè incurabiles prædicito, quod Cadaverum ſectiones te docebunt. Quod etiam confirmare poſſum obſervatione, quam in doctiſſimo Præſule menſe Januarij proximè elapſi 1701. feci. Hic per annos aliquot ante mortem facie nonnihil pallido-citrinus erat, potiſſimum in albo oculorum. Anno circiter ante obitum, dolorem vehementiſſimum, ac ferè continuum, nulliſque cedentem remediis in bracchio dextero, quod elevare, aut circumferre vix poterat, paſſus eſt. Pruritus frequens per totam cutim. Derepente correptus fuit ſemel dolore in dextera lumborum regione, qui fuit ità crudelis, & atrox, ut omninò patientiam humanam ſuperabat; debitè tamen à me præſcriptis remediis ceſſit. Sobrie vivebat Patiens licet pinguis eſſet; Statura eidem mediocris, & quoad reliquum corpus benè diſpoſitus. Curis publicis, & Juris utriuſque ſtudio quaſi continuo, nimium opprimebatur, hiſque de cauſis nimium ſibi de ſalute detrahebat. Quare die 18. Januarij 1701. prima noctis hora apoplexia derepente correptus, ipſo momento interiit.

Aperto cadavere inveni duram matrem ſtrictè ſatis cranio ex omni parte adhærentem. Sanguis in maxima copia ruptis cerebri vaſis intra ventriculos, & in univerſa cranij cavitate fluitabat ſatis niger, & grumefactioni proximus, penetratiſque ſuturis pericranium quoque inundavit, quod rubicundum obſervavimus. Ingens pinguedinis moles in regione naturali, & omento. In veſica fellis duo erant calculi, alter magnitudine ovi columbini, alter verò paulò minor; ambo tamen duri, nigri, & ſcintillas veluti emittentes, quaſi eſſent congeries nigri ſalis chriſtallizati. Pauca bilis, eaque nigra adinſtar picis in veſica fellis. Color oculorum, & faciei continuò citrinus. Dolores brachij dexteri, & dexteræ lumborum regionis ſupra deſcripti; pruritus per cutim, ipſa denique apoplexia originem fortaſſe debent latentibus in fellea veſica calculis. Cur enim dexteras corporis partes ſemper occuparunt dolores, nunquam ſiniſtras; & cur brachij dolores ità perennes, niſi à latentibus in dextro hypocondrio calculis vicinas partes irritantibus, & dolorificas criſpaturas ad partes è directo poſitas producentibus? Nam & in dolore renum à calculo, ſtupor cruris, & elevatio teſticuli è directo obſervatur.

Sectis Cadaveribus, calculorum concretiones pluribus in locis obſervamus; frequentiſſimè tamen in veſica fellis, & urinaria. In veſica fellis faciliùs, & levi quaque de cauſa coguntur; nam cum analyſi chimica

conſtet, duo eſſe, quæ calculum componunt, principia, ſal acre muriaticum ſanguinis, & acidoviſcidam mucaginem primæ digeſtionis vitio factam: certè bilis, quoniam dicto ſale ſummoperè abundat, ſi ob cachochiliam acido-viſcida mucago eidem addatur, brevi concreſcent in calculum; ea ratione, qua quis ex intemperantia vini, & lactis diù, ſimulque ingurgitatis, brevi tophos, calculoſque patietur. Ex quibus reddi poteſt ratio, cur exiſtentibus calculis in veſica fellea, germinent quoque in urinaria, & contra: Cur Icterici calculoſi ſint, & calculo obnoxij, ictero facilè afficiantur. Et qui ſemel calculoſus eſt, niſi fuerit in ſex rebus non naturalibus temperatiſſimus, nec ſanguinem per debita remedia, potiſſimum per aquas minerales acidulas, & chalibeatas præſertim Anticulenſes & Fontis Jani ſpoletinas, quibus hodie utimur, optimè repurgaverit, novos expectet calculos: qui ſi fuerint in veſica, ſigna ipſorum difficilia ſunt, obſcura, & vix humana mente inveſtigabilia, ut mirum non ſit ſi Medicos deriſioni obnoxios frequenter reddant, quod obiter moneo, ut cauti ſint Medici in pronunciandis veſicæ calculis, quia ſigna illorum etiam expertiſſimos fallunt.

Porrò qui veſicæ calculo laborant pallidi ſunt, languidi, laſſi, ac veluti impotentes ad motum cum affectibus capitis quaſi vertiginoſis, ejuſdemque debilitate. Idque duplici, ut credimus, de cauſa. Primò quia ob vehementiſſimum dolorem centrum gravitatis fluidorum penè omnium inclinat ad inferas partes circa veſicam, in quibus ſtimulus potens, vis, & criſpatura ſolidorum ſummoperè viget, qua ratione ſuperiores partes corporis humorum debito, & æquilibrato curſu deſtitutæ pallent, & albent, & ob id etiam univerſalis languor artus corripit, caputque vertigine, ac debilitate vexatur. Secundò, cum bilis ethærogeneis, impuriſque particulis abundet, inepta evadit, ut chylum ſolvat, diluat, & ſanguificationis rudimenta eidem impertiat, quamobrem ex crudo, indigeſtóque chylo talis quoque fit ſanguis, indeque albedo, & pallor. Ideò ſæpè calculoſis icteri veniunt; & circa finem intermittentium ob ſuccorum debilitatem ab antecedenti febre productam iidem quoque regnant, ſicuti videre contigit in puella prope circum Flaminium, ubi nunc Templum S. Catharinæ Reſtionum, & Domus Mathæiorum, quæ poſt longam intermittentem 24. Decembris 1699. (qua die Emanuel Cardinalis Buglionus pro Innocentio XII. Pontifice graviter tunc ægrotante, & pro Cardinali Cybo Decano ferè nonagenario Portam Sanctam Vaticanam aperuit, cujus apertionis à Cardinale quopiam factæ nullum ante extabat exemplum) moleſto correpta ictero, non ante liberata eſt, quàm proximè Kalendas Martias ann. Jubilæi magni 1700.

Sed ut redeamus ad bilis uſum, miſcetur quoque cum chylo, ut pri-
... eidem pro ſanguificatione diſpoſitionem beneficio olei, ſeu ſulphu-
...ntis communicet; quod in ſe rubini inſtar nitet, in bile verò

mam-
ris ſui tinge-

inſtar rubicundæ auri tincturæ ſub flavo cortice reconditæ flaveſcit. Cæpta hæc in chylo pro ſanguificatione tinctura inviſibilis in eo eſt cum retundatur, ac veluti obvolvatur ab acido gaſtrico, & pancreatico in eodem adhuc latentibus: ſed per repetitas ſanguinis circulationes aciditate retuſa, & abſorpta, rubineus chyli color ſub acidi tegmine latens in ſanguine tandem manifeſtatur. Docet enim chymia liquores ſanguine rubicundiores, affuſis acidis, lacteſcere, & albos evadere: qua ratione nil mirum ſi ob inertiam, vel defectum bilis, cum prima ſanguificationis principia acquirere nequeat in inteſtinis chylus, ineptus omninò evadat, ut in ſanguinem mutetur.

Denique bilis à quacumque putrefactione chylum præſervat, quod enim in condiendis cadaveribus eſt aloe, id in arcenda chyli, humorumque corruptione bilis eſt. Cum enim eliciatur ille ex cibis diverſæ naturæ animalium, vegetabilium, &c. facilè putreſcentium, niſi cum eo miſceretur bilis, quæ acri ſua vi, lixiva, reſino-ſulphurea putridum omnem acorem extinguit, & naſcentes morboſas fermentationes coercet; ob longam, aut indebitam in inteſtinis moram, non ſolùm promptè corrumperetur, ſed corruptis ferax principiis ſanguineæ maſſæ affuſus morbos innumerabiles quotidiè produceret. Ita obſtructa bilis via in inteſtina, ſtatim in his vermes pullulant in puerili ætate; nam nihil magis inimicum eſt vermibus, quam amarum; quod ſolo abſinthio in formam cataplaſmatis umbilico, vel ubi dolorem in ventre ſentiunt pueri appoſito, verum expertus ſum in puero propè Mauſolæum Auguſti, ubi Templum eſt hodie S. Rochi, & in alio ad Collem Hortulorum, ſivè Pincium circa Hortos Saluſtij, qui magnam indè vermium copiam excreverunt. Idem vidi in muliere ægrotante juxta Circum Floræ Ruſticæ, Vocant hodie Plateam Grimanam, cujus vermium hiſtoriam deſcripſi hoc anno in Epiſtola de lumbricis latis ad D. Andry Medicum Pariſienſem datam, quam cum Libro ſuo de lumbricis edidit Pariſiis 1700.

Nec ſolùm vermes ob bilis inertiam, aut defectum, verum etiam ex indè nata chyli putrilagine, ejuſdemque circa Jecur, & Meſſenterium una cum bile congeſtione, fermentationeque graves, & acutæ febres oriuntur cum magno ſtercorum fætore, capitiſque affectibus, levi delirio, & lethargia; quæ capitis accidentia cum pravo excrementorum odore cum in principio febrium, & aliquando ſi male tractentur etiam circa finem obſervo, ſtatim ſuſpicor chyli, biliſque acidam, fracidamque in primis viis putrilaginem, à qua tetri vapores ſiſtemati nervorum, & capiti communicati, præfata cum febre ſymptomata producunt certiorque de his factus, ſtatim præſcribo purgans ex decoct. tartar. caſſiæ cum fiſtula, & epithimi, &c. cum ſolutione ſyr. roſ. ſolutivi, &c. cujus uſu evacuata ingenti copia fætidorum ſtercorum, delirium, febris, & ſingula penè accidentia vel remittunt, vel ſi morbus diu protractus fuerit omni-

nò ceſſant, prout obſervarunt nuper mecum Auditores mei in erudito Viro ad Ædes veteres Pomponij Attici, & Balnei Agrippinæ, vocant nunc Vicum ſerpentum, & S. Vitalis. Et quatuor ab hinc menſibus in homine 50. ann. ægrotante ad manſiones Veteres Militum Albanorum à Tullo Victorum, quo loci ſunt hodie Templum, & Collegium S. Mariæ de Vallicella PP. Oratorij S. Philippi Nerij, & aliis pluribus, quos ſilemus. Ut autem præfati effectus bilis clariùs intelligantur, accedamus ad experimenta.

EXPERIMENTA.

I.

NOn eſt hìc animus experimenta deſcribere Idibus Martiis circa bilem humanam, caninam, & hædinam in Theatro facta, quorum effectus cum de die in diem, mente rebus aliis intenta, notari commodè non potuerunt, manca illa eſſent, & imperfecta. Sed ea, quæ de bile vervecina magna cum diligentia Domi peregi. Bilem itaque vervecinam in varios ciathos 13. Kalendas Apriles mane auſtrino tempore diviſi. Ingratus, ac veluti urinoſo-fracidus illius odor feriebat caput cum levi dolore, & irritatione in gutture. Color bilis clarus, & colori tabaci ſimilis. Digiti qui bilem tractabant nitidi, ac terſi cum corrugata cuticula evaſerunt, ut fieri ſolet cum eos ſapone abluimus.

Cum Spiritu Vini rectificato mixta bilis, in actu mixtionis nulla fermentatio. Poſt 24. horas idem color fuſcus. In claro liquore fuſco natabant confusè alba filula, & in fundo ſedimentum farinaceum. Eadem, ac ferè aucta amarities. Tertio die eadem. Addita aqua communi fuſcus color clarior fiebat. Die 12. odor gratus, liquor clarus, color fuſcus. In fundo ſedimentum.

I I.

Oleum tartari affuſum bili nil attulit novi in mixtione. Elapſis 24. horis color ad fuſcum obſcurum tendebat: liquor omninò limpidus, & clarus. In fundo ſedimentum paucum album. Odor veluti ovorum nimis toſtorum. Eadem, imò intenſior amarities. Tertia die eadem, addita aqua com. nil novi. Die 12. odor veluti calcis, paucum in fundo ſedimentum, liquor ſupernatans clarus, color leviter viridis.

I I I.

Sal abſinth. pulver. aſperſum bili nullam in principio mutationem produxit. Poſt 24. horas ſal nullo modo diſſolutum jacebat in fundo, reliquus liquor aliquantum clarus. Color colori tabaci obſcuro ſimilis. Idem bilis odor urinoſus-fracidus, eadem amarities, ſed paulò poſt acrior, &

nimiùm aucta, parum guſtata à me ſtatim vehementem præ amaritie movebat vomitum. Adjecta aqua com. color mutatur in flavo-obſcurum. Die tertio poſt aquam affuſam fætor aliquis. Idem color. In fundo vaſis ſal non adhuc ſolutum, & uſque ad 15. diem eadem phænomena cum ſale in fundo.

I V.

Alumen crudum pulver. in actu mixtionis nihil attulit notatu dignum. Secunda die maxima turbatio in liquore. Color liquoris obſcurus, in ſuperficie verò clara viriditas. In fundo viſcida, denſa, ac cinerea offa reſidebat. Odor qualem ſaliti piſces ſpirant. Amarities remiſſa. Tertia die eadem in omnibus. Mixta aqua com. ſtatim butiraceum colorem acquiſivit. Die 12. liquor clarus. Idem odor. In fundo ſedimentum fuſcum.

V.

Cum aqua cinamomi poſt 24. horas in fundo ſedimentum albo-cinereum. Liquor ſupernatans clarus, coloris fuſci, ſed non multùm obſcuri. Odor erat aq. cinamomi, quæ urinoſo-fracidum vervecinæ bilis odorem ſuperaverat. Amarities grata guſtui, nec adeò acuta, ſicuti cum ſale abſinth. obſervavi. Tertia die eadem in omnibus. Affuſa aq. com. nulla coloris mutatio. Odor tamen gratiſſimus. Die 12. turbatio, & malus odor.

V I.

Tinctura Cantharidum ſuper cineres calidos aqua ſimplici elicita, & bili mixta, in mixtionis principio nullam ſubiit mutationem. Secunda die in fundo paucam ſedimenti tenuis farinacei copiam depoſuit. Liquor ſupernatans clarus erat, & coloris tabaci. Odor ingratus, qualem ebuli folia contrita exhalant. Amarities non multum ingrata. Tertio die eadem. Poſt additam aq.com. nil novi. Die 12. turbatio in omnibus, color veluti rubicundo-fæculentus cum inſuavi odore.

V I I.

Cum ſpiritu ſalis acidi vulgaris ſtatim fermentatio, & mutatio coloris in obſcurè flavum. Secunda die color intensè viridis, & in fundo veluti farina craſſa alba. Odor ingratus, qualem ſaliti piſces præſeferunt. Ingrata amarities, quæ parum guſtata veluti vomitum ciebat. Tertia die eadem in ſingulis. Mixta aqua com. clarior liquor ad album tendebat. Die 15. idem odor, ſed paulò remiſſus. In fundo viride ſedimentum, liquor ſupernatans clarus, & viridis.

VIII.

Spiritus Cornu Cervi bili junctus ſtatim mutavit colorem in flavum eleganter clarum, licèt aliquantùm obſcurum. Nullum in fundo ſedimentum. Odor ſpiritus, bilis odorem obſcurabat. Amarities grata, ſicuti penè cum aq. cinamomi apparuit. Tertia die idem bilis color, claritas, & odor uſque ad octavum, tunc affuſa aq. com. omnia clariora fiebant. Die 25.

poſtquam nempè aquam addidimus , turbatio , confuſio , color vitellinus , & odor ingratus.

I X.

Cum ſpir. ſal. armon. poſt 18. horas color elegantiſſimus adinſtar rubini undique clarus. Odor ſalis armon. bilem odore ſuperabat: Sapor cum grata amaritie , ut factum eſt cum aqua cinam. & ſpir. Cornu C. Tertio die eadem. Color magis obſcurus , & hæc uſque ad decimum diem. Quo tempore ex mixtione aq. ſimpl. acquiſivit colorem vini albi clarum , & elegantem. Poſt hæc ob aquam ſuperadditam turbatio , confuſio , & odor inſuavis.

X.

Cum ſpiritu nitri ſtatim mutatio coloris in vitellinum cum levi fermentatione. Secunda die color intensè viridis , & magis quàm cum ſpir. vitrioli. Odor ingratus acidus.

In fundo offa alba craſſa. Liquor ſuperior viridis , & aliquantùm clarus , limpiduſque ; ſapor acido-amarus. Tertio die eadem in ſingulis. Aqua com. ſuperaddita , intenſa viriditas remittebat. Die 12. ſedimentum copioſum , cui ſupernatabat liquor clarus , ſed nimium viridis. Idem color.

X I.

Cum ſpir. vitrioli confeſtim colorem mutavit in vitellinum (ſæpè diximus colorem bilis vervecinæ fuiſſe fuſcum , quod denuò moneo) cum exigua ebullitione. Secunda die magna turbatio in omnibus : filamenta craſſa confusè natabant in liquore. Color undique viridis ad ceruleum inclinans. Odor veluti piſcium ſalitorum. Sapor omninò acidus. Tertia die eadem in omnibus. Acidum potentèr feriebat nares.

X I I.

Cum aqua forti mixta bilis , ſtatim bullæ , quæ ſtatim virideſcebant cum tela veluti cærulea natante. Poſt 24. horas odor acutiſſimus acidum ſpirans. Confuſio magna. In fundo ſedimentum craſſum farinaceum. In medio liquor aliquantum clarus. In ſuperficie craſſa veluti mucilago innatabat coloris albo-cinerei cum ſpuma , & bullis ad latera vaſis. Die tertia eadem. Odorem tamen referebat veluti lactis acidi , & corrupti. Die 12. eadem.

X I I I.

Cum aceto ſtatim mutatus color in vitellinum omninò craſſum. Secunda die ſedimentum depoſuit in fundo craſſum farinaceum. Liquor ſupernatans coloris ſubviridis , ſed turbidi. Odor vrinoſo-fracidus , ut ſolent ſaliti piſces exhalare. Amarities retuſa. Tertio die eadem uſque ad 15.

X I V.

Cum aqua com. mixta bilis ſtatim color ex obſcuro fuſco mutatus in flavum non ita tamen pellucidum , acuties odoris bilis eadem , ac quaſi

intenſior. Poſt 24. horas idem odor urinoſo fracidus. Color parùm viri-deſcebat. Affuſa pauca aquæ nova quantitate, idem viridis color, amarities ſummoperè remiſſa. Tertia die turbatio in liquore, in ſuperficie erat veluti tela, ut in corruptis rebus fieri ſolet, & ingens fætor.

X V.

Cum vino albo temperatè dulci ſucceſſit confeſtim turbatio in bile, & mutatio coloris in flavo-turbidum, acrimonia bilis nares feriens ſtatim temperata. Poſt 24. horas ingratus bilis odor deſiit. In fundo depoſuit veluti farinam albam, liquor ſupernatans flavus, clarus, & intensè amarus. Die 3. eadem, nullus fætor. Decima ſecunda fætor, & turbatio maxima in omnibus &c.

X V I.

EXPERIMENTA VARIA.

IN Theatro anatomico nigra bilis Cadaveris hominis eo die reſecti, affuſa aqua cinamomi ſtatim flava evaſit abſque ulla fermentatione, & ad tertium ita duravit.

Ejuſdem Cadaveris fellea bilis addito ſpiritu vitrioli ærugineum acquiſivit colorem, & ferè ad atramentum accedentem.

Bilis vituli recens mactati cum ſpiritu vitrioli ex flava viridis ſtatim facta eſt, & ità ad tertium permanſit. Minus viridis cum ſpiritu nitri. Cum oleo tartari eadem bilis concreta fuit magna ex parte in offam albam, quæ in reliquo liquore hinc indè veluti divulſa innatabat.

Bubula bilis ex mixtione ol. tartari per deliquium concreſcebat in coagulum veluti fibroſum cum ſpuma, eodem permanente colore.

Bubula quoque bilis mixto mercurio ſublimato illicò coagulatur cum obſcura viriditate, & viriditatem quotidiè creſcentem vidi.

Bubula bilis cum ſpir. vitrioli, magna antecedente ſpuma, coagulatur in viridem maſſam, aciditate integra manente, & viriditate. Poſt 24. horas viride, & craſſum ſedimentum in fundo. Idem ſapor.

CONCLUSIO

Ab Experimentis deducta.

SEd hìc audio obmurmurantem Medicum, quid hæ bilis ſteriles, & nudæ obſervationes ad rectè medendum? Quid hæc liquorum anatome languenti homini utilitatis feret? Horum, quæ mihi forſan obiicientur, vetus etiam cantilena fuit quamplurium Medicorum contra experimentorum per infuſoriam in vivis animalibus Autores, quaſi ea ad pompam artis potiùs, & inanem curioſitatem quàm ad commodum aliquod indè capiendum, facta eſſent. At ſicuti ipſi ſpretis id genus conviciis alacriter ſe dederunt inveſtigandæ partium per multiplicem liquorum infuſoriam ſtructuræ, eandemque magno cum labore pertractantes, totius corporis veram compagem, & genuinos partium uſus magno cum Medicinæ incremento detexerunt; ita futurum ſpero, ut ſi quis animum dederit anatomicæ humorum inveſtigationi per variorum liquorum infuſionem, argumento ſanè à paucis animadverſo, & examinato, eum magnam lucem curationi morborum allaturum, ingentemque ob id ſibi laudem ab univerſa poſteritate reportaturum exiſtimo. Magna enim morborum pars cum ſedem in fluidis habeat, examen, quod circa ipſa peragetur, chymia vel infuſoria duce, fieri non poteſt, ut in curationis morborum utilitatem non redundet.

Qui enim curationi, praxique dant operam, rectè ſciunt, indicationes curativas peti non ſolùm à cauſis magnis, & patentibus, verùm etiam à minimis quibuſque circumſtantiis, & occaſionibus, & vilibus etiam accidentibus; quæ ſi ſpernantur, vis, & anima morbi ſpernitur, & per conſequens occaſio rectè medendi. Nec ſolum morbi naturam, ſed occaſiones ejus, ad benè medendum noſſe oportet. Sola linguæ ariditas cum flavedine latentes veſicæ vel aliorum viſcerum inflammationes aliquandò detegit, quas alia ſigna vix manifeſtant. Solus humorum color quandoque ſufficit, ut in cognitionem veniamus morbi, ejuſdemque cauſæ, & eo duce curativas indicationes dirigamus.

In tertio experimento ſal abſinthii bili mixtum ſemper fundò ciathi hæſit, nec ſolvi unquam potuit: & tantam ex eo bilis amaritiem acquiſivit, ut leniter guſtata vomitum præ amaritudine cieret. Ex hoc quis non deducet, exiguam aquæ portionem adeſſe in bile, & ideò ſal abſinthii ſolvere non potuiſſe. Et bilis virtutem nihil magis acuere, aut augere, quàm ſalia lixivialia plantarum, & amaras plantas, quæ partibus ſuis acribus, fundentibus, debilia, & languida bilis principia reſtituunt. Ac proindè in morbis

morbis chronicis viſcerum naturalium, in quibus acidum, & acido-viſcida cachochilia ob inertiam bilis, vel ejuſdem inopiam regnat, & indè humorum concretiones naſcuntur, cæteris præſtare remediis ſalia plantarum fixa, & herbas eodem ſale abundantes, quibus reſtituta bilis temperie, confectio, ac depuratio chyli meliùs perficietur, & præcludetur occaſio novis cumulandis humoribus, vel jam cumulatis, ſtagnandi, hærendique in viſceribus.

In decimo, & aliis experimentis, quæ cum acidis facta ſunt, bilis maximam mutationem in colore, & tota ſubſtantia ſubiit, quaſi nihil magis inimicum ſit bili, quàm acidum. Et ſi hæc exterius contingunt bili, cur negabimus etiam in humano corpore ab acidis peccantibus eadem fieri poſſe? atque adeò cum excrementa videmus nimiùm in colore mutata, & ad viridem, æruginoſum &c. accedere, id ab acido maligno vitriolico corrodente factum eſſe credamus, cui retundendo curativas indicationes dirigere ne moremur. Ipſe contra hujuſmodi potentia acida utor chriſtall. mont præp. cum bezoar. occident. cum profectu. Et quoniam acidum purgantibus non cedit, niſi corrigatur, eo correcto purgationem inſtituo, ne mora pejus malum inducat. Ubi igitur regnat acidum, ibi inopia bilis eſt, vel maxima mutatio in tota ejus ſubſtantia. In experimentis cum aq. cinam. & ſpiritibus factis, bilis color elegantior, & nulla in ea corruptio, quaſi concluderemus in bile magnam partem eſſe alchali volatilis, quod dum in illa viget, nunquam bilis colorem mutat in pejus, ſed conſtanter optimum ſervat. Contra ſi alchali depreſſo corrumpatur, confeſtim mutatio in colore fit. Hæc itaque humorum per infuſoriam anatome manuducere nos poteſt ad cognitionem ſalium, qui regnant in iiſdem; quibus perſpectis curatio, & præſagium morbi commodiùs peragentur. Et incredibile quantùm intacta hæc Medicæ artis provincia utilitatis feret, ſi diligentèr, magnaque cum patientia excolatur. Atque hîc finem habeat experimentorum bilis hiſtoria, quam humanitas tua ferè e manibus extorſit: nunc ad reſpirationem, & experimenta ſanguinis, quæ paucis abſolvam, properemus.

DISSERTATIO IV.

DE EXPERIMENTIS

Circa Sanguinem, ubi obiter de Reſpiratione, & Somno. De Statice aeris, & liquidorum per obſervationes barometricas, & hydroſtaticas ad uſum reſpirationis explicata. De Circulatione Sanguinis in teſtudine, ejuſdemque Cordis Anatome.

QUoniam reſpiratio in gratiam ſanguinis facta eſſe videtur, rem gratam, & maximè neceſſariam me facturum credo, ſi antequàm experimenta circa ſanguinem peracta deſcribam, nonnulla breviter de Reſpiratione attingam, utpotè cujus inveſtigatio indicare nobis poterit cauſam, quæ ipſum per pulmonum ſubſtantiam impellit, ſecernitque.

Reſpiratio eſt actio, ſivè vis Animalis, ità recondita, & abſtruſa, ut qualibet ætate felicia quæque Medicorum ingenia fatigavit, cum de illa diſſerere voluerunt. Et difficultatem indè natam eſſe nonnulli putant, quòd in ea explicanda, cauſam ab effectu, effectum ab inſtrumentis non rectè diſtinxerunt; ſed promiſcuè inſtrumentum pro cauſa, & cauſam pro effectu ſumentes, ac confundentes, erroribus, & confuſioni occaſionem dediſſe exiſtimantur. Muſculi namque pectorales, intercoſtales, diaphragma, ac reliqui reſpirationi dicati pro cauſa reſpirationis ſumebantur; cum re vera nil aliud ſint, quàm mera inſtrumenta inſervientia cauſæ cuidam generali, ſive neceſſitati, quæ homines, animalia, & vegetabilia ad hauriendum aerem cogit; Atque adeò eos quodammodò ad pulmonis motum moveri, pulmones ad motum aeris in ipſorum cavitates impulſi, ac ſe expandentis. Porrò reſpirationem neceſſariam eſſe, ut cordis incendium refrigeret, fuligines expellantur, nitrum aeris ſeparetur in pulmonibus, & ſanguini miſceatur, demum ut aer ingrediatur in ſanguinem, &c. hi ſunt effectus reſpirationis ſecundarij, nec confundendi cum cauſa univerſali viventibus, & vegetabilibus communi in aere ducendo, hauriendoque.

Atque cum de reſpiratione, & arcana ipſius mechanice tractationem habeamus, eadem difficultas in ea explicanda notari ſolet, quæ in examinanda natura ſomni ſolet contingere. Quando diſſeritur de ſomno,

magna ex parte ejus cauſa quæritur in cerebro, & in eodem determinatur; rarò inveſtigatur cauſa quædam univerſalis, ac remota in ſolidis, ac fluidis latens, ſomnumque inducens; & hac ratione hìc quoque cauſa cum effectu confunditur. Ad quorum clariorem intelligentiam ſciendum eſt, quòd ſicuti ſapientiſſimus rerum Conditor alternas diei, ac noctis vices produxit, ut per diem motu, calore, & irradiatione Solis, tanquàm cauſæ cujuſdam generalis, res creatæ in motum ponantur, quo ſingulæ ſuos quæque effectus parere poſſint; per noctem verò à motu aliquantum quieſcant, ne ſi continuus eſſet, diſſolutionem compagis, corruptionemque pariat. Ità homo, cujus ſtructura corporis, ut in ſalubri ſtatu permaneat, motum continuum cum quiete interpoſita requirit; diem vigiliis, & exercitationi, ad humores excitandos, noctem quieti, & ſomno, ad eoſdem, ſi nimium effrænes fuerint, demulcendos, debet impendere: neque cauſam, quæ ipſum ad dormiendum invitat, inveſtigare poterimus, niſi ante vigilantem eundem conſideremus. Homo dum vigilat in perpetuo eſt motu, currit hinc indè, recurritque, membra variè circumfert, & magna ex parte erectus, ac perpendicularis manet. In erecto, ac perpendiculari corporis ſitu, quoniam humores ab inferioribus partibus ad ſuperiores, ideſt ad vitæ fontem cor, aſcendere debent, aſcendunt quidem, ſed contra vim innatæ ſuæ gravitatis eos ad inferiora ſemper pellentis; coguntur quoque hinc indè per muſculos, viſcera, viaſque partium obliquas, & curvas variè trajici, ac filtrari. Quibus innatæ ſuæ gravitati contrariis motibus debiliori reddita ipſorum compage, minorem vim in ſolida faciunt, quorum intentio, & robur à fluidorum vivida vibratione, impulſioneque dependet. Hac de cauſa paulatim relaxari quoque incipiunt ſolidæ partes, ex quo fit, ut paucis horis ante ſomnum experiamur primò laſſitudinem, ſive quandam membrorum relaxationem; paulò poſt debiliori ſenſim reddita fluidorum, ſolidorumque compage, univerſalem torporem cum palpebrarum concidentia, denique ſenſuum omnium intermiſſionem, quam vulgò ſomnum dicimus. Quæ quidem omnia contingunt, ut veluti cogant animal ad mutandum ſitum corporis erectum, incommodum, ac penè violentum humorum progreſſui, in horizontalem, & planum, veluti neceſſarium ad reſtituendum ſolidis, & fluidis amiſſum ob laxatam compagem robur; undè qui diutiùs, ac vehementer laborant, & exercentur, longiùs quoque, profundiúſque dormiunt. Qua de cauſa nec commodè, nec cum levamine capere ſomnum poſſumus, niſi corpore in longum, & horizontaliter diſtento, ac ſtrato. Ob eandem quoque ſolidorum, ac fluidorum laxiorem texturam pueri, & pituitoſi homines ſunt magis ad ſomnum proclives, quàm non adulti, & bilioſi.

Qui mechanices ignarus non eſt, certò ſcit, fluida in ſitu horizontali commodiùs, celeriùs, & juxta inclinationem innatæ ſuæ gravitatis per-

currere, quàm in elevato, aut obliquo. Ideò decubitus horizontalis in lecto ſtatutis diei horis neceſſarius fuit, ut fluida per aliquod tempus in ſua libertate poſita, nec ab externo motu, aut interno ab animi facultatibus impreſſo diſtracta, poſſint per partes progredi cum tanto gradu celeritatis, ac impetu, quantum ab impulſu cordis receperunt, & quantum ſua cujuſque gravitas, motuſque internus fermentativus expoſcit. Et in hoc ſtatu tandiù manere debent, donec tàm fluidum generale, quàm particularia fluida ad talem pervenere motus determinationem, quæ ad ſecretiones ſingulis in partibus peragendas neceſſaria eſt, ſivè quouſque per ſomnum, ſitumque corporis horizontalem debita humoribus reſtituta compage, ac tono, illorum centrum gravitatis dictis de cauſis turbatum ad naturale æquilibrium perducatur. Quo facto, poſitiſque humoribus in æquilibrio, acquiſitoque à ſingulis proprio gravitatis centro animal expergiſcitur, ſitumque horizontalem in rectum denuò commutat. Et ſi in dicto ſitu horizontali poſt ſomnum inutili jam, ac minus neceſſario, magis quàm par eſt perſiſtere quiſpiam vellet, turbato ob indebitam quietem humorum curſu, centroque gravitatis, varios in morbos delaberetur, nam æquè noxius eſt ſomnus abundans, ac labor excedens.

His poſitis, reddi poteſt ratio, cur effectus ſomni in cerebro potiſſimùm, & magis, quàm in aliis partibus obſerventur, ac veluti abſolvantur. Nam cum omnium molliſſimum ſit, quia ſingulorum centrum eſſe debebat ſenſuum, nil mirum ſi laxiori, ut diximus, reddita fluidorum compage, ibidem magis, quam alibi hæreant, tardiúſque progrediantur, unde gravedo quædam capitis, ſenſuumque omnium ſilentium, & torpor, quem ſomnum vocamus. Quare ſingula, quæ fluidorum compagem laxant, turbationemque in fluidis inferunt, ſomnum producere ſolent, ſicuti ſunt morboſæ cauſæ in læthargicis febribus, & affectibus, vinum, repletio cibi, & potus: è quibus novum liquidum elicitum, ſanguinique intromiſſum, turbationem in tota fluidorum mole, laxitatemque inducunt, & hinc ſtatim à paſtu ſomnolentia. Ex quibus concludendum cauſam, quæ nos ad dormiendum cogit, non tantùm in cerebro, quantùm in ſolidis, ac fluidis quærendam eſſe, ac inveſtigandam, quorum laxato tono torpor, membrorum concidentia, neceſſitas decumbendi in horizontali ſitu, & id genus alia contingunt, quæ ſomnum antecedunt, vel conſequuntur.

Explicata cauſa ſomni, & ab effectu debitè diſtincta, eadem methodo procedendum erit in examine reſpirationis. Qua in re tria ſunt priùs diſtinguenda, cauſa nempè, effectus, & inſtrumenta, deindè de uſu diſſerendum. Et quod pertinet ad inſtrumenta, muſculos intercoſtales, diaphragma, pulmones, &c. libenter ab iis deſcribendis abſtineo, cum ab omnibus Anatomicis fusè ſatis explicentur: nec arduis ſolvendis quæſtionibus tempus perdam, num pulmones ad motum thoracis, vel contra

moveantur, & dirigantur variè, utpotè quibus Medicorum libri quàm pleniſſimi ſunt, ſed tantummodò inveſtigationi cauſæ incumbam, quæ animalia, & vegetabilia ad trahendum aerem impellit, & cogit.

Si rectè perpendatur aeris moles, gravitas, ac circumpulſio, conſtabit cauſam univerſalem, quæ Viventia, ac vegetabilia ad illum ſugendum, hauriendumque per proprias fiſtulas cogit, ſolum atque unicum aerem eſſe. Etenim cum aer gravis ſit, & inferior prematur à ſuperiori, qui preſſus eſt eò cogitur ingredi, ubi minorem invenit reſiſtentiam, quam quidem in trachæis plantarum, & animalium eſſe mox probabimus. Quæ ſi vera ſunt, credere poſſumus moveri thoracem, & reſpirationis inſtrumenta, quia compreſſus aer, & ingreſſum in pulmones ſibi procurans, facit, ut hi locum cedant, & ad motum aeris ingredientis pariter moveantur; non verò, uti putant nonnulli, moveri primò thoracem, & vicinum aerem pellere, ut pulmones ingrediatur. Neque quis dicat motum thoracis, utpotè motum aliquantùm voluntarium, non pendere ab impulſu aeris introeuntis, ſed ab arbitrio hominis reſpirantis, qui ſi reſpirare nolit, thorax non movebitur, & aer non ingredietur. Siquidem hæc experientiæ repugnant: nam non reſpirando, poterit vim facere gravitanti aeri ne ingrediatur, ſed per breve tempus, quippè compreſſus aer coget eum, velit nolit, ut reſpiret. Qua ratione certum quodammodò videtur, ſi aer non adeſſet, neque reſpirationis inſtrumenta neceſſaria futura, ut ferè contingit infanti in utero, qui cum natet in aquis uteri, & vivat vitam piſcium, nullamque ab externo aere preſſionem patiatur, pulmo, & reſpirationis inſtrumenta paulum otioſa in eo obſervantur. Pulmones fœtus mortui in utero Matris, ſi extrahantur, & in aquam ponantur, petunt fundum; mortui verò extra uterum, & aquæ injecti, innatant in ea. Quod ſignum ad infanticidia detegenda eſt evidentiſſimum.

Verum quod præcipuè ſpectat ad aeris naturam, & pondus. Aer non eſt poſitivè levis, ut Veteres putarunt; nullum enim corpus eſt poſitivè leve, ſed habito reſpectu ad alia corpora. Omnia enim corpora gravitant, & ob gravitationem hanc, & impulſum inter ipſa, alia coguntur aſcendere, alia deſcendere, ut in bilance contingit. Aerem gravitare primus omnium detexit Galileus, qui cum vidiſſet aquam in hidraulicis ſuctione altiùs non attolli pedibus 34. circiter, pendere id à gravitate aeris, non à ficta & ridicula vacui fuga variis experimentis comprobavit. Ejuſque veſtigia ſecutus Torricellius rem magis illuſtravit, perfecitque experimentis circa hidrargirum in vitreo tubo clauſum factis, notatiſque in Diario Acad. Florent. Deinceps alii docti Viri, & celebres Acad. Romana, Londinenſis, Pariſienſis, ac reliquæ, hoc idem clarius demonſtrarunt, ſed omnium meliùs, accuratiùſque Boylæus, qui non ſolùm gravitatem in aere, ſed elaterem, nec aerem tantùm, ſed flammam etiam gravitare explicavit.

Duæ igitur præcipuæ aeris affectiones ſunt, gravitas, & vis elaſtica.

Gravitas à natura ſua, & preſſione ſuper incumbentis, vis elaſtica à preſſione duntaxat dependet, partes enim compreſſæ majorem ſemper, ac priſtinum, quem amiſerunt, ſitum omni ope recuperare conantur. Et ut quælibet aeris pars ſuam habet gravitatem, quæ factis experimentis ferè eſt milleſima ejuſdem molis aquæ, ſic tota aeris moles ſuum habet pondus, quod tamen finitum eſt, cum moles aeris finita ſit: ſed gravius eſt in montium radicibus, quàm in eorundem jugis, graviùs in infima Palatiorum parte, quàm in ſuprema, ut barometro experimur. Pauca inter innumera hìc deſcribam experimenta aeris gravitatem probantia. Et primò ſi ſumatur tubus vitreus mercurio plenus, cum ſubjecto vaſe mercurium quoque continente, ponaturque in machina pneumatica, paulatim, ac extrahitur aer, paulatim ad inferiora concidit mercurius è tubo, quia deficit preſſio aeris in ſubjectum in vaſe mercurium; ſed aere denuò per gradus intromiſſo, ſubjectumque premente mercurium, mercurius, in tubo ſtatim aſcendit. Follium quoque experimento gravitas aeris demonſtratur. Folles enim clauſis omnibus foraminulis diduci non poſſunt, quòd eorum dilatationi moles incumbentis aeris reſiſtit, & obſtat, quæ vinci non poteſt, niſi vis ingens adhibeatur; Eandem gravitatem ſatis probant quæ vulgò dicuntur de ſiphonibus injectoriis; de carnis intra cucurbitulas medicas in tumorem elevatione. De impedito exitu aquæ è foraminibus vaſis, cujus amplum foramen, per quod patet preſſioni cylindrorum aeris gravitantium locus, claudatur; De difficillima, ac penè ſuffocatoria reſpiratione in altiſſimis montium Pervanorum jugis, teſte Joſepho à Coſta; & in cacumine montis Olympi, obſervante Ariſtotele, & id genus infinitis, quæ brevitatis gratia prætermitto.

In aere tamen gravitatem ineſſe, eamque determinatam, determinatus aſcenſus aquæ, & hydrargiri in ſuis tubis, cæteris evidentius patefaciunt. Aqua, ut primus omnium notavit Galileus Italiæ decus, intra antlias aſpirantes eò altiùs aſcendit, quò major adhibetur vis, ſed nuſquam attollitur ſupra altitudinem 34. pedum plus minus: pro varia tamen aeris temperie, varia quoque liquorum elevatio cernitur, quando levis eſt aer, ut Æſtate, vix ultra pedes 32. aſcendit, quandò gravis, ut hyeme, ad pedes 35. circiter. Neque ob vacui fugam altiùs non attollitur, ſed quia cum vis, quæ aquam premendo ſurſum eam tollit, non alia ſit, quam pondus columnæ aeris, quæ antliæ ipſi latitudine æqualis eſt, & pondus aeris finitum ſit, eò uſque aquam intra antliam evehet, donec fiat quoddam veluti æquilibrium aquæ elevatæ, & columnæ aeris incumbentis. Preſſio ergò aeris incumbentis æquipollet preſſioni, ſivè altitudini aquæ pedum 34. circiter majori vel minori, ſervata ſemper proportione ſpecificæ gravitatis liquorum, & aeris pro varia ejuſdem in diverſis annorum, & temporum conſtitutionibus quoad gravitatem, & levitatem natura. Et ſi tubus longior fiat, ut porrigatur ad altitudinem pe-

dum 40. tùm aer cedere cogitur, & aqua ad 34. pedum altitudinem circumcirca ſuſpenſa manebit, reliquum verò tubi, ideſt ſex pedes vacui erunt. Certo argumento, non metu vacui, ſed ſolo aeris incumbentis pondere aquam in tubis tandiu ſuſpenſam manere, donec aeris gravitas aquæ gravitatem non vincat. Et ſi ob fugam vacui fieri hæc putentur, cur aqua altiùs 34. pedum attolli nequit in antliis, cur 34. pedum altiùs manere non poteſt?

Sicuti aqua non aſcendit altiùs pedibus 34. ita mercurius unciis 29. ideſt digitis 28. 29. 30. circiter pro varia conſtitutione aeris, eſt enim mercurius quatuordecuplo aqua gravius. Atque ſi tubi vitrei, quem barometrum vocant, altitudo perpendicularis ſuperficiei hydrargiri infra in vaſe contenti, major ſit digitis 29. hydrargirus ſuſpendetur in tubo, nec decidet, idque non ob vacui metum; ſed quia pondus aeris incumbentis æquipollet ponderi digitorum hydrargiri plus minus 29. ſuſtineturque à contrapondio aeris externi prementis hydrargirum vaſis ſubjecti; natura quippe ſuis in rebus ſemper affectat æquilibrium. Subſidebit tamen aliquantum hydrargirus tubi, parte aliqua ſubtus effluente, donec perveniat ad altitudinem unciarum 29. pondus namque hydrargiri cum aqua ejuſdem molis comparatum rationem habet 14. ad 1. ut ferè unus hydrargiri digitus 14. aquæ digitis æquiponderet, quæ ſingula nos movent, ut credamus effectus, motuſque corporum, qui ad fugam vacui referri ſolent, ex aeris pondere, & elementorum veluti æquilibrio proficiſci.

Occurrit nunc difficile ſolvendum problema, cur flante borea, & Cœlo ſereno aer gravior ſit, quàm Auſtro flante, & calida conſtitutione, ut barometro expertum eſt, & relatum à doctis Viris; nam in tubo aſcendit vigente Borea mercurius, deſcendit contra in auſtrali temporis ſtatu, quod idem in machinis hydraulicis per aquæ aſcenſum, ac deſcenſum manifeſtatur. Horum ratio eſt, vel quia flante Auſtro pars quædam craſſi aeris in pluvias, aut nubes concreſcit, quas halitus è terra ſublati ſuſtinent, & ita pondus minuunt; vel potiùs quia boreali tempore aer fit denſior, magis compactus, magiſque gravis propter vapores, halituſque terræ cum eo mixtos, & in unum ferè corpus concretos, undè major naſcitur in aere gravitas. Ideò flante borea aſperior, ac veluti unduloſus optico tubo ob majorem gravitatem atmoſphæræ obſervatur aer, quàm auſtro; monteſque nivibus pleni eminus non ità diſtinctè ſereno Cœlo cernuntur, ut ſolent nubilo. His accedit quod Aquilo dum ſpirat, ruit deorſum, & materiam infra fert, contrà Auſter rarefaciendo eandem ſupra attollit.

Horum ut certior fierem varias cum barometro obſervationes Romæ peregi in varia aeris conſtitutione, & vidi imminente Auſtro, quaſi aer magis rarefiat, minuſque ponderet, mercurium in tubo inſenſibiliter de-

primi, elevari contra in frigidum mutata conſtitutione. Attolli quoque ad radices alicujus Collis, deprimi in ſummitate, quod etiam in ſummo, & imo altiſſimorum palatiorum expertus ſum. Ita in eodem aeris quoad gravitatem ſtatu aliam deprehendi hydrargiri altitudinem in cacumine Collis Vaticani, quem dicunt Montem Marium (quo loci fuit 40. ab hinc annis Villula docti Viri Jani Nicii Eritræi, nunc eſt Ædes ſacra religioſorum Hominum ab eo fundata, ſuaque oſſa ibidem quieſcunt) aliam in imo, minorem illic, majorem hîc. Minorem quoque in ſummitate turris Capitolinæ, in qua pulſatur æs Campanum quod raucos vocat Cauſidicos; majorem in foro Romano prope Columnas veteris porticus Templi Concordiæ, propter breviorem illic, quàm hìc gravitantis aeris cylindrum, levioremque preſſionem. Sed qua proportione creſcat, & decreſcat ſingulis momentis, res eſt longioris, magiſque accuratæ indaginis.

Præter innatam gravitatem habet quoque aer ſuperadditam à ſuperincumbente Luna, & ſi conjectari licet, etiam à Syderibus. De Luna nemo dubitat, nam cum ſit corpus grave, & opacum, habeatque centrum gravitatis commune cum centro gravitatis telluris, premit immediatè ſubjectum aera, atque æthera; & hac continua preſſione varios, ac prorsùs admirabiles effectus in ſublunaribus producit: præ cæteris verò æſtum marinum, ſivè certam, ratamque fluxuum, ac refluxuum marinorum periodum, qui ita accommodatè Lunæ motus ſequuntur, ut credendum ſit Lunæ, mariſque motum, vel ab altero alterum, vel à communi quopiam principio gubernari, quod explicatu non erit difficile hoc ſæculo, quo primus magnus Galileus principia mechanica difficultatibus philoſophicis ſolvendis adhibuit, & mundana corpora, eorumque motus ad Statices principia, legeſque dirigi, & abſolvi probavit. Taceo hic quæ idem Galileus circa uniformitatem motus Lunæ, & maris ex theoria motus diurni, atque annui globi terràquei deduxit, cum hæc veritati catholicæ religionis non conſonent.

Qua ratione Lunæ corpus ſubjectum æthera premendo gravitatem aeris auget, varioſque in rebus ſublunaribus effectus producit, eadem reliqua quæque ſydera in hæc inferiora influere ſi quis aſſereret, puto non multum à rei veritate aberraturum. Siquidem cum ſydus quodlibet de genere corporum ſit, gravitet, & ſuſpendatur in æthere, hunc forſan premit, tremulamque infinitorum ſyderum preſſionem ad atmoſphæram uſque noſtram propagari crediderim. Neque obſtat lucida eſſe, levia, & ignea; nam flamma quoque tenuis eſt, & lucida, & tamen gravitat, ut de ponderabilitate flammæ docuit Boylæus. Atque ſi vera ſunt quæ de ſyderum influxu dicuntur, ſola preſſione, atque irradiatione influere putarem, quibus quidem innumeros effectus in atmoſphæra noſtra pariunt, varias nempè annorum, temporum, & morborum conſtitutiones, varias quoque

in meteoris impreſſiones,& quamplurimas in viventibus,ac vegetabilibus mutationes. Quorum non ignarus Hippocrates magnus in morbis difficilibus, quique debitè præſcriptis remediis non cedunt, ad poteſtatem Cœli reſpiciendum eſſe conſuluit. ait quippe lib. de diebus judic. num. 1. *Plerumque enim hominis natura Univerſi poteſtatem non ſuperat, &c.* Et quod ſæpè animadvertit ipſe, ut obſervemus an aliquid divinum in morbis inſit; Pro divino certè nihil aliud intelligo, quam occultam, ac omninò reconditam ſuperiorum cum inferioribus connexionem, & Univerſi in ſublunaria poteſtatem. Et probabile videtur, corpora per aera vagantia vi talium infinitarum preſſionum, alia cogi ut aſcendant, alia deſcendant, & invicem variè miſceantur; ut bullæ vitreæ ſolent, quæ in aqua tubo vitreo concluſa natantes, attollente ſe, aut deprimente digito foramini tubi applicito, ipſæ quoque modo attolluntur, modo deprimuntur.

At ſive preſſione, ſivè lucis propagatione influant ſydera, hujuſmodi influxuum operationes plurimis in rebus obſervantur, nec ſolùm à Botanicis, & Pharmacopæis in plantarum genere, & à Philoſophis in animalibus, & mineralibus; ſed à Practicis quoque in morborum curationibus. Capitis vulnera, plurium Medicorum obſervatione, periculoſa magis ſunt in plenilunio, quàm in novilunio, quia in hoc cerebrum magis ſubſidet, in illo turget, fitque cranio vicinius. Luna ſilente morbi graviores fiunt; quod præ cæteris in calculoſis obſervarunt Medici, & in aliis morbis varii varia detexerunt, quæ ſyderum in res naturales influxum evidentiſſimè probant. Quamobrem agendi, & patiendi ratio à quodam corporum cæleſtium influxu eſt, & conſtat quantùm hæc inferiora ſuperiorum impreſſiones experiantur; præſertim cum qualitates quædam interjaceant, quibus mediis ſupera cum inferis conſentiunt, quæ cauſa eſt cur corpora noſtra aeris qualitates, ejuſque mutationes facilè experiantur, & una cum temporibus mutari corporis conditionem obſervemus, & quale aeris pondus, aliæque qualitates, tales eſſe quoque noſtrorum humorum motus, ſeparationeſque. Cæteris tamen ſyderibus magis patentes influxus producit Luna, quod etiam ipſe quatuor ab hinc annis admiratus ſum in erudito Juvene ad Mauſolæum Auguſti decumbente, ubi Templum eſt hodie S. Rochi, qui cum laboraret fiſtula ſtercoracea in inteſtino Colo prope jecoris regionem, creſcente Luna ingens ſtercorum humorumque copia per illos dies è fiſtula prodibat, quæ paulatim eadem decreſcente minuebatur; cujus rei ita certam habebat experientiam ægrotus, ut de Lunæ quadraturis & periodis ſola humoris per fiſtulam excreti obſervatione ritè judicaret.

Dicam quoque quod de Lunæ motibus ab erudito Præsbytero Syro-Damaſceno, in maritimis itineribus, & in re nautica verſatiſſimo, audivi; eam nempè, veluti dies critici ſolent ſtatutis, determinatiſque periodis in hæc inferiora influere, mutationeſque temporum producere. Qua in re ſic

procedendum eſſe me docuit. Poſt duas, vel tres horas à facto novilunio vide quæ temporis conſtitutio, qui venti tunc regnent; & qualem conſtitutionem, ventoſque dictis horis obſervaveris, tales durabunt ad tertium diem Lunæ, ſcilicet ad dictam horam, qua factum eſt novilunium. Si tertio non mutetur, durabit ad quintum circa dictam horam; ſi neque quinto ad ſeptimum, à 7. ad 9. à 9. ad 11. ab 11. ad 13. ab hoc ad 15. indè ad 17. hinc ad 19. à 19. ad 21. ab hoc ad 23. ad 25. ab hoc demùm ad 27. finem lunaris periodi. Si quid circa mutationem ventorum, aut temporis, aut eorum durationem evenire debet, dictis diebus, & ordine recenſito eventurum pro certa, & infallibili Nautarum experientia confirmavit Vir optimus; mutationeſque majores, ac magis ſenſibiles in quadraturis Lunæ futuras aſſerunt. Quæ ſi certa ſunt, rationem periodorum regularium, & ordinatarum in diebus criticis pro inperſcrutabili hactenus habitam, exploratam nunc habebimus, & ferè patefactam.

Conſtat ex antedictis, aerem natura ſua eſſe gravem, oportet ergo ut partes ejus ſuperiores gravitent in inferiores, hæ in proximè ſubjectas, & ità continua ſerie uſque ad atmoſphæram, & aerem, quem inſpiramus, & hac ratione elateri aeris vim undequaque ſeſe dilatandi, atque expandendi gravitati partium incumbentium æquipollentem communicent, parteſque aeris, quem reſpiramus, ſuperioribus compreſſæ magis ſint, magiſque gravitantes.

Vis elaſtica, ſivè potentia innata aeris ad majora ſpatia ſeſe expandendi, immediatè pendet ab ejus gravitate, & compreſſione. Hanc vim elaſticam dari infinitis experimentis inter cæteros probavit Boylæus, ut eſſet puerile eandem negare, vel multis hìc probare velle. Imò multorum in aere obſervatorum phænomenon certa ratio aſſignari vix poſſet, niſi vis adeſſet elaſtica, & præſertim quando gravitas aeris nihil agere poteſt, ut in experimentis, quæ fiunt in vaſe clauſo, in quo perit tota vis, ac preſſio cylindrorum aeris incumbentium. Verùm ſi gravitas antecedens in aere non adeſſet, neque etiam vis elaſtica daretur; quæ tota pendet à preſſione aeris ſuperioris. Quilibet enim elater quomodocumque fortis, niſi comprimatur, nil agit, cum tota ejus vis conſiſtat in conatu reſtituendi ſeſe in ſitum, è quo depulſus eſt.

Quanta ſit gravitas, & dilatatio, quarum capax eſt aer, non eſt facile determinare. Magnam eſſe plurimis experimentis probavit primò Galileus, deindè Torricellius, & reliqui docti Viri. Boylæus expertus eſt aerem abſque calore ſola vi ſua elaſtica ſe dilataſſe in locum priſtino majorem vicibus primò novem; deindè vicibus 31. mox plus quam 60. ulterius vicibus 152. quæ dupla eſt expanſionis Merſennianæ vi caloris promotæ; imò majoris dilatationis capacem fore, ſi ſpatium adeſſet, quo dilatatus aer recipiatur, ut docuit in experimentis phiſ. mechan. de aeris elatere. Idem Boyle in experim. de mira aeris rarefactione dictam expan-

ſionem aliis mediis multò magis promovit ad vices nempè 8000. ſola vi ſua elaſtica, non caloris ope. Et experimento aliter inſtituto pervenit ad vices 10000. ſeu plus quam decies millecuplum loci, quem prius occupaverat, imò ad locum occupandum vicibus 13769. majorem.

Præter obſervationes Boylæi conſtat in ingenioſis experimentis Acad. Florent. aerem beneficio experimenti Torricelliani expanſum eſſe in molem priſtina majorem ſaltem ad 173. & in multo majorem ſe dilatatu-rum, ſi quis hujuſmodi obſervationes promovere continuò cuperet. Merſennus inter experimenta ſclopeti pneumatici, à quo globus plumbeus vi compreſſi aeris projicitur, ut à pulvere pyrio projici ſolet, non in majorem, quàm partem quindecimam ejus quem priùs occupaverat loci potuit comprimere. Idem prorsùs Soc. Reg. Londinenſis uſu machinæ compreſſivæ obſervavit. Quomodò, & quantum comprimatur, ac dilatetur aer ab externo calore, & frigore, innumeris experimentis notum fecit Boyleus in tract. de aeris à frigore condenſatione, ubi videmus aeris à frigore compreſſionem arte factam in ſpatium à priore diverſum fuiſſe, ut 147. ad 158. plus minus. Hæc autem vis aeris elaſtica id habet cum aliis corporibus elaſticis commune, ut vim ſemper obtineat æqualem preſſioni, quam ſuſtinet ab aere incumbente: ſi major detur preſſio, major quoque vis elaſtica ſuccedet, aeriſque in ſtatu ordinario elater cenſendus eſt æqualis ponderi totius aeris incumbentis quem ſuſtinet.

Ex his colligimus ſtatum, naturamque aeris quem inſpiramus non eſſe ſimplicem, ſed alteratam, ideſt gravem, & elaſticam, quibus qualitatibus mirum in modum in res ſublunares agit, & præſertim in impellendis, vel æquilibrandis liquoribus animalium media reſpiratione, & vegetabilium ſimplici circumpulſione. Et niſi aer compreſſus eſſet, nulla foret in eo vis elaſtica, quæ quidem certa eſt, & tota pendet ab aeris compreſſione in ampliorem ſitum ſeſe reſtituere conantis, compreſſio verò ab ingenti athmoſpheræ altitudine, ſecundum quam vis premendi debet æſtimari. Sed ad quantum ſpatium, ſi omnis tolleretur compreſſio, ſe dilataret aer, quæſitum eſt hactenus, ſed non omninò explicatum. Hoc certum eſt, ſi utramque ſummæ rarefactionis, ſummæque condenſationis aeris, ſupra quam eſt in ſtatu apud nos ordinario rationem perpendamus: Cum ſpatium, quod occupat aer ſic dilatatus ſit ad ſpatium, quod occuparet quem ordinariò reſpiramus, ut 13769. ad 1. atque quod aer ordinarius occupat ad ſpatium, quod ſic compreſſus ſit, ut 40. ad 1. Erit ſpatium ſic dilatati ad ſpatium ejuſdem ſic compreſſi, ut 13769. x. 40. 550760. ad 1. ſeu ut quinquies centena millia ad 1. Quæ ſatis indicant uſum aeris in reſpiratione, ſivè vi elaſtica, ſivè gravitate propria operetur, & agat in humores per pulmonum ſubſtantiam circulantes, vel in ipſos pulmonum parietes, & vaſa, eſſe maximum, & ſatis eviden-

tem; ſimplicique mechanice æquilibrationis, & impulſus reſpirationis munus peragi, & abſolvi, ſicuti etiam in plantarum ſuccis contingit.

Præterea totam vim, quæ nos ad reſpirandum, & reliqua quæque animalia, ac vegetabilia ad hauriendum aerem cogit, in ſimplici aeris mechaniſmo poſitam eſſe ex legibus centri gravitatis in genere, & liquidorum in ſpecie deducitur. Sic ſi ſupponamus duas moles aeris æqualis magnitudinis, ſed inæqualis gravitatis ad motum diſpoſitas, certum eſt eam ſe primò moturam, quæ gravior eſt altera; quoniam primum punctum corporis, quod movetur, eſt centrum gravitatis, quod accedere conatur ad centrum gravitatis commune, ideſt telluris; centrique gravitatis motum tota moti corporis moles conſequitur; ut obſervamus in ſagitta projecta, cujus ferrea cuſpis ſuperioris aeris parti objecta eſt, dum aſcendit; contra verò dum deſcendit terram verſus inclinat, quia in ea, utpotè magis gravi centrum reſidet gravitatis. Idem prorsùs contingit in bilance aſcendente, vel deſcendente, prout in alterutra ex partibus majoris, vel minoris gravitatis pondus collocatur.

Cum igitur centrum gravitatis duorum liquidorum æqualis molis, ſed diverſi ponderis ſit in parte, quæ gravior eſt; neceſſariò conſequi debet, ut aer externus, qui gravior eſt interno ex antedictis mechanica vi ac neceſſitate, & nobis nec animadvertentibus, primus ingrediatur in pulmones, foriſque extrudat internum minus gravem, minuſque reſiſtentem; ſicque mutuæ inſpirationis, expirationiſque vices abſolvantur; atque adeò thoracem cum vicinis partibus inſtrumenta tantummodò eſſe, non cauſam reſpirationis.

Inſuper aerem ingredi, & egredi è pulmonibus poſſe immoto thorace patet obſervatione doctiſſimi Marci Aurelij Severini de reſpiratione Piſcium, cujus præcipua verba ſunt hæc. *Sciendum eſt, quod pluries avem grandem aquis amicam, dictam Querquetulam, ſecando, in ea non inveni pulmonem, ſed loco ejus cochleam inſtar limacis duram, ſed tranſpiratiorem, quæ aerem inſpirat, & reſpirat abſque motu pectoris, &c. Severinus de reſpirat. Piſcium diſput. 1. anthir. part. 2. fol. 22. ad finem.*

Aeris denique extremè rarefacti ad aerem, quem ordinariò reſpiramus, magnam, ac penè incredibilem rationem eſſe, atque proportionem ferè unius ad mille, evincitur per guttas vitreas mathematicas, de quarum admirando phænomeno plures docti Viri diſſeruerunt. Ipſeque cum nuper nonnullas habuiſſem Venetiis Romam mihi tranſmiſſas à doctiſſimo, & celeberrimo Medico Conſtantinopolitano Iſraelè Conigliano, de illis publicè experimentum feci cum eruditiſſimo, ſagaciſſimoque Domino Quartaronio, & in publico Theatro anatomico Romano.

Poſt explicatam ſummam vim aeris elaſticam arte, & experimentis detectam, reſtaret dicendum aliquid de determinata ejuſdem gravitate, ſed

quoniam id fuſè probatum eſt à Galileo, & reliquis Autoribus, qui de experimentis ad vacui fugam tractarunt, libenter abſtineo. Addam ſolummodò ad majorem hujus rei claritatem nonnulla, quæ ſpectant ad proportionem, quæ eſt inter pondus aquæ, & pondus hydrargiri in uſu experimentorum ad fugam vacui. Pondus aquæ ad pondus hydrargiri æqualis magnitudinis eſt ut 1. ad 14. numero rotundo, ſivè ex accurata obſervatione Boïlæi ad 13. [illegible] circiter, vel ut aſſerit Marinus Ghetaldus Raguſinus Conterraneus noſter in Archimede promoto, ut 1. ad 13. [illegible], quo cylindrus aquæ æquipollet externi aeris preſſioni requiritur, ut altior ſit cylindro hydrargiri æquipollente vicibus 14. ſaltẽ 13. [illegible], aut 13. [illegible] prout hæc, aut illa proportio ſit accuratior, atque adeò quæ poſita eſt altitudo hydrargiri à gravitate aeris producta unciarum, ſivè digitorum 29. in aqua erit pedum plus minus 33. ſivè ut Boyle obſervavit maximam altitudinem aquæ ſuctione elevatæ ſupra ſuperficiem infra ſtagnantis aquæ fuiſſe pedum 33. & unciarum 6. hoc eſt pedum 33. [illegible]. quo tempore altitudo hydrargiri propter atmoſphæræ æquipondium ſuſpenſi fuit unciarum pedis 29. [illegible]. proximè, quæ ſanè hydrargiri altitudo per 13. [illegible], multiplicata exhibet uncias 402. circiter, hoc eſt pedes 33. cum ſex unciis, ſicuti etiam ex Boilæo monuit doctiſſimus Jo. Vallis Oper. mathemat. tom. 1. cujus Viri ſcripta omnia ad me nuper ex Anglia venere.

Quos effectus producit aeris gravitas in hydrargiro, & aquæ tubo concluſis, eoſdem, & multò majores in corporibus omnibus ſublunaribus, præſertim verò animalibus, & vegetabilibus. Nam ſicuti in machina pneumatica hydrargirum tubo ſuſpenſum aere exucto ſenſim deſcendit, intromiſſo eodem aſcendit; hoc idem etiam in aliis corporibus in aere vagantibus, vel eodem indigentibus contingere poſſe affirmaverim. Partes enim hujus Univerſi, cum ita ſint à Deo inter ſe devinctæ, ut ſibi mutuò communicare ſuos motus poſſint: certas huic communicationi, ex qua omnes ſingularum rerum mutationes pendent, præfixit leges, quæ nullo modo poſſunt violari. Vis autem omnis corporis ſivè agat, ſivè reſiſtat, in eo poſita eſt, ut quantum poteſt in eo ſtatu in quo exiſtit perſeveret, ſivè quieſcat, ſivè moveatur; ac vis illa præcipuè ex mole, aut maſſa corporis, & celeritate motus æſtimari debet; nec motus propriè eſt motui contrarius, ſed quies motui adverſatur, celeritas tarditati, determinatio alteri determinationi. Quantum verò corpus ex aliorum occurſu motum ſuum augeat, vel minuat, aut ſuam mutet determinationem, ut ad certas determinationes, aut calculos redigere poſſimus; duriſſima corpora mutuò inter ſe conferri oportere Carteſius exiſtimat, & à legibus duriſſimorum ad mollium leges argui debere affirmat.

Sed circa leges motus à Carteſio traditas, ſciendum eſt, nonnullos ex recentioribus dubias, ac penè falſas exiſtimare; probabiles contra quas

Henricus Regius deſcripſit. Re vera namque Carteſius non rectè diſtinxit inter corpus flexibile, & vi elaſtica præditum, & aliud quod ſupponit infinitè ſolidum, adeóque inflexibile, quod etiam reflexionis capax facit. Arbitror enim ipſe, corpora in tantum reflecti, in quantum flexibilia ſunt, ac per conſequens corpus infinitè ſolidum nullius capax eſſe reflexionis. Quare, ſi dentur duo corpora inflexibilia æqualia, quæ æqualibus viribus cum ſuis centris gravitatis currendo collidantur, & impellantur ad invicem, dico ibidem remanſura immobilia ubi collidentur, nec reflecti. Porrò ſi eadem ſolida corpora lateribus ſuis, ac veluti obliquè collidantur, quod erit in ſiniſtra parte non reflectetur ad ſiniſtram, nec quod in dextra ad dextram, ſed contrà poſtquam quòd ex ſiniſtra parte eſt, ſe parùm revolverit juxta ſuperficiem alterius, declinabit ad dextram, & ibidem progredietur curſum ſuum; eodemque modo faciet quod in dextra ſupponitur. Ulterius ſi alterum ex hiſce corporibus ſupponatur ſphæricum, & obliquè cadat ſupra planum infinitè ſolidum, motum ſuum continuabit ſe volvendo ſupra dictum planum majori, vel minori celeritate, prout angulus incidentiæ erit major, aut minor. Demùm non ſolùm in corporibus duris, verùm etiam in flexibilibus accidit, ut corpus, antequam reflectatur volvatur parùm ſupra planum, aut ſupra corpus, in quod incidit, & deindè reflectatur.

His ſuppoſitis, & clarè demonſtrata aeris gravitate, & elaſtica vi, non erit difficile nunc cauſam, & uſum reſpirationis per ſolam aeris ingredientis, fluidorumque per pulmones circulantium mechanicen explicare. Cauſa, quæ cogit aerem, ut ingrediatur, eſt ipſa ſui gravitas, & preſſio partium ejuſdem ſuperiorum facta in inferiores, cujus continuæ preſſionis cauſa fit, ut ipſe ingrediatur facillimè in ea loca, in quibus minorem invenit reſiſtentiam, & locum capaciorem ſeſe inſinuandi, & expandendi. Capaciſſimam cavitatem reperit in trachæa, & pulmonum ſubſtantia, & præter capacitatem, inſignem quoque calorem, unde neceſſe eſt, ut per leges antecedentium experimentorum ipſe mirum in modum rareſcat, magnam vim elaſticam aquirat, & in majus ſpatium dilatatus vicinas partes premat, extendat, & quod ad contactum ipſarum eſt promoveat, & propellat. Porrò quoniam aer quò majorem vim elaſticam acquirit, eò minus reſiſtit; ut per experimenta probatum eſt ſuperius, fit indè, ut aeri de novo ingredienti cedat, & locum det, atque ab eo magis gravi, minuſque elaſtico propulſus foras exeat per expirationem. Undè concipiendum pulmones poſitos eſſe veluti in æquilibrio duplicis aeris interni, & externi, quod quandiù juxta naturæ ordinem eſt, nihil indè noxæ Animali ſupervenit; quippè dum qui intus eſt aer pari vi per elaterem ſuum extrorſum nititur, qua externus gravitate ſua nititur introrſum, nulla læſio in reſpirando ſuccedit. Quando verò vel pulmonum aerem recipientium, vel vaſorum humores vehentium, aut ipſorum hu-

morum culpa, vel etiam externis aeris affectione infinitis imbuti corpuſculis contingit, ut hæc duo aera malè invicem æquilibrentur, & alterius ab altero ſuperentur reſiſtentiæ, ſtatim oritur læſio in reſpiratione. Ob id etiam fit, ut preſſio, & impulſus ab interno aere in pulmones, & vicina loca per elaſticam vim ſuam factus, ea non offendat, nec rumpat, propter æquipollentem preſſionem ab externo aere in eadem exterius factam, qui pari cum energia interni vim moderatur, & ſuſtinet. Quod confirmatur experimento Boylæi, qui obſervavit ſæpiſſimè poſito brachio intra machinam pneumaticam, aere exſucto, ortos fuiſſe dolores vehementiſſimos, quia deficiebat externi aeris æquipollens preſſio, quæ intus in brachio factam ſuſtineret. Ita pariter quoniam tota vis, & actio, quam aer in pulmonibus abſolvit, vi elaſtica id facit, & ob calorem, quem ibidem reperit, ea creſceret in immenſum pulmonibuſque vim faceret: proviſum eſt à natura, ut novi aeris ſupervenientis pondere, vis elaſtica veteris coerceatur, & vetus aer noviter ingredienti locum concedat, ſicque alternæ vices inſpirationis, & expirationis peragantur. Vim aeris elaſticam ab ejus pondere, aut preſſione minui, vel augeri probatum eſt ſuperius experimento Schol. Burgund. tom. 3. c. de experiment. ad fugam vacui, de veſica ligata, & flaccida, quæ à radice montis ad altiſſimum ejuſdem culmen tranſlata ſenſim turgebat, & diſtendebatur, aere intus contento ab externi preſſione liberato, in amplius ſpatium ſe expandente; & denuò ſenſim flacceſcebat, à jugo montis ad radicem deportata. Quod etiam frequenter contingit veſicæ in machina pneumatica, in qua ſi ponatur ligata, & flaccida, exſucto paulatim aere, incipit extendi, donec tandem rumpatur.

Quæ ſingulæ rationes, & experimenta abundè nos docent effectus, quos producit aer in pulmones ingreſſus ſola vi elaſtica, gravitateque ſua abſolvere reſpirationemque alternis preſſionis, expanſioniſque aeris vicibus promoveri. Et videtur probabile, motum thoracis ab inflatis aere pulmonibus pendere, thoracemque dilatari, ut locum det pulmonibus aere ſe expandentibus, nam primò ſuccedit aeris ingreſſus, deindè dilatatio thoracis. Et nos nolentes volentes reſpirare cogimur aerem, qui preſſus ab atmoſphæra incumbente, ſuaque natura gravis in pulmones minoris reſiſtentiæ locum ingreditur, & animali non animadvertente, ut fit in ſomno, aer exit, & ingreditur, gravitateque ſua & elaſtica vi fluidis ibidem circulantibus novum motum imprimit, novumque impulſum. Thorax verò ad dilatationem pulmonum hac ratione attollitur. Coſtæ cum vertebris, & ſterno ità committuntur, ut parallellogrammum efficiant, dum verò eriguntur quadratam acquirunt figuram, undè major dilatatis pulmonibus locus. Sucto enim aere, pectus attollitur, coſtæ eriguntur, atque eæ dorſo, ac ſterno ad perpendiculum magis inſiſtunt, hinc major

dilatatio. Ubi verò coſtæ ſua ſponte, & proprio pondere decidunt, tum pectus fit anguſtius, conciditque & pulmo, ſicque inſpirationis, expirationiſque motus peraguntur. Diaphragma quoque in inſpiratione deprimitur, undè major fit pectoris dilatandis pulmonibus capacitas, quæ minuitur cùm diaphragma in expiratione ſurſum elevatur.

Eadem igitur cauſa, quæ aquam in hydraulicis, & mercurium in barometro ad determinatum locum propellit, circulationemque, & motum ſuccorum in plantis promovet, eadem inquam, & humorum per pulmones circulantium curſum perpetuat. Exſucto enim, exempli gratia, aere in E, ſeu potiùs loco facto in ſugentis thorace dilatato, quo recipiatur aliundè protruſus aer; ſubjectum fluidum ab aeris extra incumbentis preſſione in ſiphonem protruditur in C., & protrudetur eo uſque donec æquilibretur liquidum cum aere extra premente in hydrargiro ad altitudinem unciarum, ſivè digitorum fere 29. In aqua pedum 34. circiter, & ſic pro proportione aliorum liquorum. Sed in omnibus eadem communis cauſa, aer nempè operatur, & agit: nam quæ ſuctione fieri videntur, pulſione re vera fiunt ab aere extra gravitante. Suctione in antliis, & hydraulicis machinis, nil aliud agente, quam ut locus paretur, recipiendo aeri prèſſione pulſo. Hoc unum diſcrimen eſt inter motum impreſſum ſanguini per pulmones circulanti à gravitate, & vi elaſtica aeris, & impreſſum liquidis contentis in tubis: quod hæc non niſi ad determinatam altitudinem aſcendunt, nec alium ſuſtinent impulſum, quàm illum, quem ab aere ponderante recipiunt: contra ſanguis quoniam impulſum maximum habet à corde, cujus cauſa circulare cogitur, & variè hinc indè urgetur; quando nimium remotus eſt à primo mobili, ideſt ab arcu vibrante cordis, uti eſt ſanguis, qui ab omnibus partibus refluus in pulmones inſinuatur, difficulter ad cor reverteretur, & circulationis terminum attingeret, niſi ab alia cauſa in pulmonibus ipſis propelleretur, ac promoveretur, quod ab aere fieri probavimus: ſed quomodò id faciat aer inveſtiganda eſt proportio gravitatis inter aerem, & aquam, quæ factis experimentis ferè eſt milleſima ejuſdem molis, aquæ habitaque proportione gravitatis aquæ, & ſanguinis (ſexta parte circiter magis ponderaſſe aquam, quam ſanguinem vitulinum recens emiſſum, & ejuſdem molis obſervavi; ſed incertus adhuc ſum de hac re) invenietur Arithmeticè quantum ponderat aer in pulmones ingrediens, quantâque vi fluida per ipſos circulantia impellat.

Quamobrem ut proximè deveniamus ad uſum aeris pulmonici, nec cordi ventilando, nec fuliginibus pellendis, nec aliis id genus uſibus excogitatis ab Autoribus, inſervire ſuperius diximus, cum hi ſint effectus ſecundarij, ſi re vera dentur, non primarij aeris ingredientis. Difficile quoque inducor ut credam, univerſam aeris molem, quam inſpiramus ingredi in ſanguinem, cum eoque ad partes ſingulas propagari ejuſdem

æſtui temperando. Nam ſi tanta moles aeris ſingulis hauſtibus medio ſanguine per corpus diſtribueretur, ob inſignem calorem, quem in partibus reperiret aer, ſummoperè elaſticus evaderet, & turbaret potiùs, atque impediret ſanguinis circulum, ac fermentationem, quam promoveret. Probabile etiam eſt, molem liquidam copioſam, & gravem aeris mixtam cum mole liquida ſanguinis, ſe facilè æquilibraturas: proprium enim eſt naturæ corporum fluidorum, ut ſimul mixta ſe æquilibrent, ratione diverſæ ſuæ gravitatis, factaque æquilibratione non amplius moveantur, ut aquæ cum oleo contingit. Id etiam manifeſtè patet in plantis, in quibus circulatio fluidi nutritij non pendet à mole fluida aeris cum eo mixti, ſed ab aere per trachæas reſpiratorias currente, & ad latera premente fiſtulas nutritias, vel ab atmoſphæræ gravitate, ſoliſque actione ſuccos terræ fermentante, & ad ſuperiora promovente, ut promovetur liquor thermometri, applicata inferiùs manu calida. Qua de cauſa ſuccedit quod ſi ramus arboris reſcindatur, ut exteriori moli aeris aditus pateat, vicinæ reſciſſioni partes marceſcant ob turbationem ab externo aere factam ſucco nutritio ibidem circulanti, ejuſque motum impediente. Et ideò natura validiſſimo cortice munivit plantarum ſemina, plantam ipſam, hominem, & animalia denſiſſima pelle, ne tam facilis ſit aditus aeri in partes fluidas eorum.

Rationi magis conſonum eſt aerem, qui gravitate ſua preſſus, in pulmones, nobis ne advertentibus quidem, imò dormientibus ingreditur, ad nihil aliud inſervire, quàm ut ſanguinem per eos circulantem elaſtica vi ſua ibidem magis aucta, & etiam gravitate ſua urgeat, propellat, dimoveat, & torpidum jam, ac motui ineptum ad cordis fontem vivida circumpulſione perducat. Porrò ſanguinem ab omnibus partibus refluum, & à dextro cordis ventriculo per pulmones trajectum vappidum eſſe, languidum, & circulationi ineptum, eſt ita certum, & à Recentioribus confirmatum, ut ſuperfluum putem, id nunc multis probare. Et quoniam tali ſanguini miſcetur quoque chylus, & limpha à ſingulis quibuſque partibus reflua, eundem magis incraſſant, ac per conſequens magis torpidum, atque vix mobilem reddunt. Quare ut per ingentem pulmonum molem pertranſire poſſit, & ad ſiniſtrum cordis thalamum pervenire, valido, fortique impellente, & nunquam ceſſaturo indigebat, quod non niſi aer vi elaſtica, gravitateque ſua poterat abſolvere.

Reſpirationem autem præ cæteris inſervire ad circulationem liquidorum perpetuandam, varieque dirigendam, ex obſervatione quàm nunc referam evidentiſſimè colligitur.

Cauſidicus illuſtris in montis Citatorij Curia octo ab hinc annis extructa, altus, valde carnoſus, facie rubicundus, ſtudiis, Curiæque negotiis omnibus penè horis occupatus: laboravit per novem annos polypo

in nare ſiniſtra, cujus de cauſa difficile ſpirabat, & aerem difficulter hauriebat: intereà benè dormiebat, comedebat, alvo ſecedebat, & ad reliqua benè ſe habebat: ſolummodò venter ſenſim in dies mole creſcebat, & pedes quoque maximopere intumeſcebant: facile ſudabat ad quemlibet vel leviſſimum motum: ſpirabat interim difficile dum progrediebatur per Urbem, quia præ cæteris polypus nari reſpirationem impediebat. Venter itaque in dies intumeſcebat, uti & pedes. Tandem per manum ſolertis Chirurgi cum forcipe Aquapendentis extirpari ſibi fecit polypum; & libera reſpiratione acquiſita, (mirum dictu) viginti dierum ſpatio venter latitudine duorum palmorum cum Amicorum admiratione detumuit, & pedes quoque paucos poſt dies omninò detumuere; & convaluit. Facies ægri erat rubicunda, & naturalis, ergo tumor ventris non erat vitio obſtructionum in viſceribus, ſed vitio tardioris motus ſanguinis per abdomen; tarditatem producebat negatus aeris liber ingreſſus in pulmones, vitio præfati polypi, negatoque aeris ingreſſu, non fiebat tanta preſſio in liquidis pulmonum, quanta neceſſaria erat in ea mole corporis ad benè ſanéque vivendum; unde ex tardiori motu ſanguinis, & tumores pedum, & moles magna ventris naſcebantur: quæ ſtatim evanuere cum totalis libertas aeris reſtituta fuit, ut pulmones ingrediatur.

Neque ſolùm propellendo ſanguini deſtinata eſt reſpiratio; verùm etiam ut hujus magni follis motibus tota fluidorum moles, ſolidorumque compages in vivida veluti vibratione permaneat, quò facilius, feliciuſque animalis functiones abſolvantur, promptiuſque villi carnei muſculorum preſſionibus cordis per arterias, & currentem in eis ſanguinem propagatis; villi verò membranei continuis oſcillationibus, vibrationibuſque duræ matris, quam nos veluti alterum cor principium, & centrum motionum membranoſis in partibus ſupponimus, cedant ac obtemperent. Preſſione diaphragmatis circulus liquidorum in naturalibus viſceribus, præ cæteris meſſenterio excitetur, & augeatur, quippè niſi ea eſſet, difficilè per tot infinitos vaſorum meandros percolarentur. Sed præter innumeras obſervationes ab Autoribus relatas, quibus aeris ad circulationem promovendam primarius uſus demonſtratur, mea me experientia in hac opinione magis, magiſque confirmat. Vidi enim quatuor ab hinc annis Juvenem, qui decumbebat ad Vineam inter Amphitheatrum Flavium, & Arcum Conſtantini Magni in abdomine circa dextrum inguen vulneratum, ſola reſpiratione ſanguinis è vulnere egreſſum variè moderaſſe, ſuppreſſa namque reſpiratione, ſupprimebatur & ſanguis; laxata, ipſius etiam curſus laxabatur. Ad promovendam ſanguinis circulationem primariò factam eſſe reſpirationem, nec non in auxilium cordis, ideſt ad minuendos labores, & ingentem vim, quæ neceſſaria ipſi eſſet ad circulandos humores, clarè ac evidenter demonſtratur non ſolùm ex ſitu cordis in

pulmonum medio, vaſorum diſpoſitione, aeris in eos preſſione, aliiſque hujuſmodi, quæ Phiſiologi docent, verum etiam ex ipſa cordis mole; nam nullo modo parvus muſculus, qualis eſt cor, centum annorum ſpatio quo quiſque protrahere vitam poteſt, ſanguinis circulationem velociter, & interruptè perpetuaret, niſi pulmones follium adinſtar concurrente aeris gravitate & vi elaſtica continuò premerent illum, & urgerent; & ità veluti manus darent, atque auxilium vicino cordi, ut admodum emboli humores nunquam ceſſante curſu protruderet.

Sed objiciet aliquis. In motu corporis paulò vehementi creſcit ſpirandi difficultas, frequentiſque reſpirationis neceſſitas, licet eadem inſit in aere gravitas, idemque pondus; non igitur à gravitate aeris immediatè pendet reſpirandi neceſſitas, ſed ab ipſo thorace per muſculos ſuos dilatante ſe, & comprimente.

Reſpondemus frequentem in citato curſu ſpirandi neceſſitatem pendere à mutato æquilibrio, ſive alterna reſiſtentia inter aerem gravitantem, ac prementem, & inter fluida per pulmones circulantia; nàm tunc cum majus ſit momentum curſus fluidorum momento preſſionis aeris; neceſſe eſt ut inter hæc duo liquida oriatur turbatio, reſiſtentia inæqualis, & ità vis fiat pulmonibus, atque inſtrumentis reſpirationis, à quibus demùm oritur frequens, mutatus, aut inæqualis ordo reſpirationis, turbatuſque aeris egreſſus & ingreſſus per pulmonum telas. Ob hanc pariter humorum per eos circulantium majorem vel minorem craſſitiem, tenuitatem, velocitatem, aut alias affectiones morboſas, vel naturales, ſuccedit ut ex hominibus alij ſalubrius degant in aere tenui & magis levi, alij in gravi magiſque craſſo; prout variè aer cum circulantibus humoribus premendo æquilibratur, & cum pulmonum telis colliditur. Ob eandem quoque rationem nec non ob variam inſtrumentorum reſpirationis læſionem variæ ſpirandi difficultates in ſanis æquè ac ægrotantibus oriuntur. Et aliquando, quod mirum eſt, homines obæſi craſſis viſcidiſque repleti humoribus, melius ſe habent in aere gravi craſſoque quam tenui; quia forſan ille cum majori elatere ſit præditus, & ob majus ſui pondus magis premat humores in pulmonibus; Facilem & expeditum circulum ſive curſum ipſorum reddit, unde major reſpirandi facilitas & obæſorum ſalubrior vita. Qua de re ſola conſulenda eſt experientia.

Reliquos uſus reſpirationi aſſignatos, ſuperiùſque reprobatos hîc ampliùs non commemoro, ne tempus perdam inutilibus. Quæ enim dicuntur de fuliginibus à temperato corde exeuntibus, non videntur eſſe fuliginoſæ materies, ſed aer egrediens, & à novo ſubingrediente expulſus in formam vaporum, ut ſuccedit in machina pneumatica, cujus exterior ſuperficies dum aer exhauritur, veluti nebula obfuſcatur, & ob egredientem aerem tanquam rore madeſcit. Quod verò ſpectat ad nitrum aeris per pulmones filtratum; quid fieret de tanta nitri quantitate, ſi ſingulis mo-

mentis diu, noctuque in ſanguinem ingrederetur? Certè obrueret vitalem flammam magna ſui copia; multò magis cum non ſit in poteſtate noſtra, dum nimium redundat, ejuſdem ingreſſum impedire. Portionem aliquam ſalium aeris filtrari per ſolidas pulmonum partes, & ſanguini commiſceri concederem in gratiam eorum, qui talem tuentur opinionem, ſed totam nitri quantitatem, omninò nego. Crederem potiùs, ut ſuperius quoque de ſaliva monui aeris ſalia fundi, & imbibi à ſaliva, ac limpha oris, utpotè menſtruo proprio, ac peculiari ſalium, & ità per ventriculum in ſanguinem traduci, quod quidem menſtruum in pulmonibus non invenio, & licèt limpha in pulmonibus quoque reperiatur, quoniam tamen cum ſanguine confuſa eſt, inepta evadit ſalibus aeris ſolvendis, & imbibendis, ſed videatur tractatio de ſaliva ſuperius tradita.

Qua mechanice aer per gravitatem, & vim elaſticam ſuam fluidorum curſum in hominibus per pulmones promovet, eadem in reliquis animalibus, volatilibus, inſectis, & omni genere viventium; nam omnibus eadem, & communis eſt aeris neceſſitas. Eadem quoque ratione trachæas plantarum reſpiratorias in Italia primùm hoc ſæculo detectas ingreſſus aer, fluidorum circulum in plantis perpetuat, & excitat, ut videre eſt apud Borellum de mot. animal. Romanæ Academiæ fulgentiſſimum ſydus.

Ad finem hujus tractationis dicendum breviter, cur nonnulla animalia, licèt aere indigeant, ſine aeris tamen uſu commodè vivant, ut Ranæ, & id genus amphibia. Quod à peculiari pulmonum mechaniſmo, & fluidorum ad eos proportione particulari ideſt peculiari æquilibrio, & reſiſtentia pendere teſtudinis anatome, quam decem ab hinc annis Patavij feci, eruditoque juveni Medico Pariſino communicavi, ſatis evidenter me docuit.

Teſtudinem nemoralem ingentis magnitudinis (quæ Venetias ex Dalmatia feruntur, & interdum centum circiter ut audivi libras pendent, & apud Indos inter magna ſatis animalia numerantur teſte Boyleo de util. phil. rat. exper.) ſumpſi; aliter ſi parva fuerit teſtudo impoſſibile erit anatomen rectè, atque perfectè inſtituere; ejuſque nares, os, & partes adjacentes linteo xilocolla oblinito obturavi, ne pateat aditus aeri, & vidi ſine aere vixiſſe per viginti, & plures dies. Cur autem tandiu ſine aere vixerit, ob ſequentes rationes factum eſſe exiſtimo. Quod teſtudinis cor diu protrudere ſanguinem poſſit abſque reſpirationis ope, non pendet id à ſolidiori ſuarum fibrarum compage, ſed ab aliis cauſis, quæ in homine, atque aliis animalibus non reperiuntur. Conſiderata enim ſanguinis quantitate, quam propellere debet cor; conſiderato quoque ſpatio, quod percurrit, & velocitatis gradu, quo curſus abſolvitur: patebit ob has duntaxat rationes fieri, ut cor teſtudinis abſque reſpirationis beneficio ſanguinem diu circulare poſſit, non verò à vi majore ipſius, aut ſoli-

diori fibrarum tono, quem aliis in animalibus reperire neſciamus. Sed examinemus nunc vim, ſtructuramque ventriculorum cordis, molem pulmonum, vaſorum diſpoſitionem, & curſum ſanguinis in teſtudine. In ejus corde tres cavitates, ac veluti ventriculi obſervantur. Dexter ſeparatur à ſiniſtro per parietem carneum, qui verſus cordis baſim habet foramen ſimile foramini ovali fœtus, ſed neſcio an ejuſdem uſus, ejuſdemque revera ſtructuræ, & perforatur à pluribus foraminulis, quibus dicti duo ventriculi communicant. Medius ventriculus, qui minor eſt ſupradictis communicat cum dextro ventriculo, per foramen ferè ita latum, quanta eſt tota ſui cavitas, & revera mihi videtur eſſe idemmet dexter ventriculus elongatus, à quo nonniſi per quandam veluti conſtrictionem diſtinguitur. Cum communicent ad invicem hi tres ventriculi, pro uno tantum habendi probabiliter ſunt, nam omnium ferè vires in unum conſpirant. Vaſorum diſpoſitio talis eſt. Ventriculus ſiniſter nullam emittit arteriam, ſed recipit ſolummodò venæ pulmonalis truncum, quæ deſinit in auriculam ſiniſtram. Medius producit arteriam pulmonis, nec ulla vena in ipſum ingreditur. Dexter denique originem dat trunco aortæ, & arteriæ, quæ in fœtu vicem gerit communicationis inter arteriam pulmonicam, & aortam deſcendentem, & recipit truncum venæ cavæ, quæ deſinit in dextram cordis auriculam. Medius ergò ventriculus inſervit ut ſanguinem in pulmones impellat; ex his trajicitur in ſiniſtrum, ex hoc in dextrum, & univerſum corpus. Undè omnes hi ventriculi in agendo alter ab altero pendent, omneſque cordis vires ſimul concurrunt, ut ſanguis à dextro ventriculo per ſingulas quaſque partes circuletur.

Examinata vaſorum diſtributione, perpendamus tamen curſum ſanguinis. Secto teſtudinis ſterno quod hoc anno 1701. pluries fecimus publicè in Theatro anatomico vivit ipſa per aliquod intervallum; & per microſcopium, vel nudis oculis liquidorum circulus in ſuis vaſis cum cordis vibrationibus notari poteſt. Sanguis dum exit à *dextrò* ventriculo dividitur in duas partes. Portio major ingreditur in aortam, & in arteriam communicationis, & facta per totum corpus, exceptis pulmonibus circulatione, per venam cavam in *dextrum* ventriculum, qui terminus eſt ſuæ circulationis, deſinit, ſiniſtrumque ventriculum non attingit. Reliqua ſanguinis pars è dextro ventriculo intrat in medium, indè in arteriam pulmonicam, ac per pulmones diſtribuitur, è pulmonibus per pulmonicam venam regreditur in ſiniſtrum ventriculum, ubi non inveniens arterioſa vaſa, ut egredi poſſit, cogitur per foramina parietis carnoſi deſinere in dextrum ventriculum, undè circulum inchoavit; & ita per ſolos pulmones curſum ſuum perpetuat.

Ex quibus concludendum, vires omnes cordis teſtudinis unitas eſſe, ac deſtinatas, ut ſanguinem à dextro ventriculo in ſingulas partes protru-

dant, & ut à ſingulis in eundem revertatur. Quod non fit in corde hominis, in quo foramina in pariete carnoſo non adſunt, ejuſdemque ventriculi alter ab altero diſtinctè agunt. Contra in teſtudine tres ventriculi unitè agunt, & in unum finem. Secundò quantitas ſanguinis humani à corde propellendi eſt ingens, & ſpatium longiſſimum; in teſtudine exigua ſanguinis copia, & ſpatium breve. Tertiò pulmones teſtudinis data proportione corporis multo majores ſunt illis hominum, nam tertiam partem corporis teſtudinis ipſi ſoli occupant, ſicuti publicè in theatro demonſtravimus, cum in homine vix decimam. Hujuſmodi magnos, & oblongos pulmones habita ratione molis corporis vidi quoque hoc anno in vipera in Anatomico Theatro diſſecta; tales quoque, ac multiplices obſervantur in bombice, aliiſque inſectis; quas ob cauſas ſuccedit forſan, ut vivere poſſint hæc animalia per aliquod tempus in vaſe clauſa abſque ſuffocationis periculo.

Auricula dextra cordis duplo major eſt ſiniſtra, & in illa ingens funiculus vaſorum afferentium, & deferentium inſertus obſervatur.

Renes habita ratione molis corporis ſunt valde magni, forſan quia præter urinam ſecernere debent laticem qui per tranſpirationem eliminandus eſt, ſed eliminari nequit ob oſſeam teſtudinis ſuperficiem.

Jecur eſt etiam ingens, & in lobos diſtinctum, & ab eo prodiens ductus coledochus evidenter in inteſtina exoneratur. Teſtes medietate minores renibus ſunt, rotundi tamen & flavi.

Hæ ſingulæ circumſtantiæ efficiunt, ut cor teſtudinis curſum circularem ſanguinis diu promovere poſſit ſine reſpirationis ope: nam vires omnium ventriculorum unitæ ſunt, & in unum conſentiunt, paucamque ſanguinis copiam expellunt. Et tandem omnis ſanguis una circulatione iter ſuum per totum corpus abſolvit, licet lentè procedat. Hominis verò cor, licèt robuſtum ſit, nihilominùs tamen habito reſpectu admodum, quo ſanguinem propellit, ingentem quantitatem per pulmones tranſeuntem, ad ſpatium, & velocitatem, qua percurrit, impoſſibile eſt, ut abſque reſpirationis beneficio poſſit illum ad remotas quaſque partes impellere, & hinc reddi poteſt ratio cur teſtudines, & amphibia animalia, licèt aere indigeant, ſine aere tamen per aliquod tempus vivant, fluidorumque circulationes in iis rectè peragantur, de quibus fuſè hoc anno 1701. Menſe Februarij in anatomico Theatro diſſerui, cum teſtudinem cultro anatomico ſecarem, ejuſque cordis & viſcerum ſtructuram publicè exponerem, ad meam de Reſpiratione ſententiam validè confirmandam.

Plura dici poſſent de Teſtudinis anatome ejuſdemque partibus publicè in Theatro examinatis; potiſſimùm de comparatione circulationis ſanguinis teſtudinis ad comparationem circulationis ejuſdem in fætu humano in uteri cavitatibus concluſo; nec non de diſpoſitione vaſorum, &

ventriculorum cordis in fætu; de communicatione foraminis ovalis cum cordis cavitatibus, hujuſque foraminis ad vaſa cordis, & pulmonum peculiari diſpoſitione, reſpectu, ac proportione; pulmonum denique uſu in circulandis, trajiciendiſque fætus humoribus: quæ res hoc anno magnas ſuſcitavit lites Pariſiis inter celebres illius Univerſitatis Anatomicos, utinam ſine Anatomices dedecore, ac medicinæ detrimento; audio enim alios pugnare rationibus, alios contrà experimentis; ſed ab iis deſcribendis libenter abſtineo, nam nec tempus ſuppetit, nec epiſtolæ brevitas orationis prolixitatem requirit.

Plura quoque dicerentur de aeris pondere, ejuſdemque cum liquidis æquilibrio, quæ ſatis ejus in pulmones ingredientis uſum, ac poteſtatem illuſtrant. Sufficiat tantum circa finem animadvertere, quod cum nos in fluida aeris mole vivere debeamus, corpuſque noſtrum, & noſtri pulmones taliter fabrefacti ſint, ut ſingulæ totius machinæ partes ad aerem, & aer ad ſingulas accommodetur, ac veluti proportionetur; in tractatione de reſpiratione niſi aerem ritè perpendant, ac examinent medici, de illa nunquam optimè judicabunt, &c.

EXPERIMENTA

Circa Sanguinem.

EXperimenta, quæ ſequuntur alia in Theatro anatomico, alia Domi apud me peracta ſunt: quare ut clariùs percipiantur decrevi abſque multis verborum ambagibus eodem ordine, eademque brevitate deſcribere ſingula, qua per experiundi methodum nobis innotuere, ut ita unuſquiſque deducat concluſiones curandis morbis proprias, & neceſſarias.

I.

Sanguinem Vitulinum recens è vena exeuntem pro ſingulis ſumpſimus experimentis Spir. Corn. C. cum ſanguine Vitulino calente adhuc mixtus parum fermentavit cum ſpumæ magna elevatione, fluiditas in ſanguine eadem, ut ante: 2. die odor. Spir. C. C. cum fluiditate eadem, ſpumoſus, ut priùs. Coloris inter rubrum, & nigrum, conſiſtentiæ mellis. Uſque ad 8. diem eadem in omnibus.

II.

Oleum tartari ſanguini affuſum ferè nullam excitavit fermentationem: Fluiditas major, quàm cum ſpir. Corn. C. Color roſeus obſcurus. Secunda die eadem; 5. die conſiſtentia mellis. Color obſcurus, nullus fætor. Idem ol. tartari cum ſanguine Canis è vena jugulari recens educto mixtum eadem produxit phænomena cum fluiditate, & nulla coloris mutatione.

III.

Ocul. Cancr. cum aceto deſtill. irrorati ferè ſtatim coagulationem in ſanguine induxerunt cum aliqua fermentatione. Color elegantiſſimè purpurinus, ac rutilans. Secunda die nihil novi. 5. die odor ingratus, color niger, & quædam veluti aranearum tela cinerei coloris in ſuperficie.

IV.

Spir. Vini in actu mixtionis quandam veluti undulationem cum leni fermentatione effecit, cum nulla tunc temporis coagulatione. Sed refrigerato ſanguine in ſolidam conſiſtentiam concretus eſt, & ita permanſit ad tertium abſque ulla mutatione in meliùs, vel deteriùs. Odor gratiſſimus, color obſcurus inſtar tabaci. Uſque ad 5. idem odor, eadem in omnibus ſine corruptione. Cum ſanguine Canis mixtus fluiditatem per aliquod tempus conſervavit, deindè concretus eſt. Color non fuit ità rutilus, uti fit à ſale abſinthij.

V.

Alumen crudum pulverizatum ſtatim ſanguinem congelavit. Color obſcuro-lividus, ferè nulla fermentatio. In ſuperficie bullæ, quæ ſtatim rumpebantur. Secunda die eadem. 5. color lividus cum totali conſiſtentia, ac duritie. Idem ingratus odor. Eadem cum ſanguine canis contigerunt.

VI.

Pulvis cantharidum nigredinem illicò induxit, & indè coagulatio ſequuta eſt cum nulla antecedente fermentatione. 2. die eadem. 5. odor ingratiſſimus cum corruptione, & ad inſtar aranearum telæ uligo in ſuperficie. Tinctura cantharidum cum ſanguine canis mixta fluiditatem per exiguum tempus conſervavit, ſed cum omnimoda coloris mutatione, poſtea coagulatus eſt.

VII.

Per ſpir. nitri nigerrimus confeſtim evaſit cum magna coagulatione. Die ſequenti, colore tabaci tingitur cum conſiſtentia mellis. Odor ingratus, veluti piſcium rancidorum. 5. die major durities in liquore. Eadem in omnibus cum majore corruptione. Cum ſpir. nitri ſanguis canis nigrefactus eſt, & coagulatus, minus tamen, quàm cum ſpir. vitrioli.

VIII.

Cum aqua Cinamomi nulla fermentatio. Leniter concretus eſt ad conſiſtentiam tremulam gelatinæ. Color naturali ſimilis, ſed non ità rutilus, iſtì cum ocul. Cancr. 2. die eadem in ſingulis, eadem quoque uſque ad 9. cum odore gratiſſimo, & ſine corruptione. Sanguis Canis cum aqua cinam. fluidus, & rubicundus evaſit; ſed deindè in conſiſtentia mutatus.

IX.

Spiritus ſal. armon. nullam produxit fermentationem; fluiditatem tamen conſervavit. Color idem obſcuro-rubicundus odor acutus nares feriens. Secunda die eadem fluiditas, color idem, & odor. 5. die conſiſtentia

gelatinæ

gelatinæ ſimilis; color ut ſupra. Odor gratus.

X.

Per Spir. vitriol. coagulatio cum efferveſcentia ſtatim nata eſt. Nigredo obſcura, odor ingratus. Secunda die odor ingratus fracidus, major conſiſtentia, & color tabaci obſcuri. Eadem uſque ad 6. cum odore ingratiſſimo, & majori corruptione. Cum eodem ſpir. ſanguis Canis ſtatim concretus eſt cum maxima nigredine.

X I.

Sal Abſynth. pulver. cum ſanguine mixtum, confeſtim ab hoc abſorptum fuit, ſecuta eſt in eo actu levis grumefactio, deindè fluidus evaſit. Colorem ſummoperè rubicundum acquiſivit ſine ulla fermentatione in actu mixtionis. Secunda die eadem fluiditas, & color vividus, ac rutilus, & ſupernatabat portio ſeri pauca flavedine tincti. 3. major conſiſtentia in ſanguine. Idem color cum odore grato. Serum cum ſolita fluiditate. 5. die conſiſtentia ſolidior, color niger, odor inſuavis cum exigua lividitate in ſuperficie. Cum ſanguine Canis eadem obſervata ſunt cum colore vivido, & fluiditate.

XII.

Infuſoria in Jugularem Canis.

CAni juveni ad tabulam ligato infudimus in Theatro Anatomico Auditoribus pleno 7. Martij 1700. ſpir. vitrioli debitam quantitatem in jugularem ſiniſtram. Statim moveri fortiter, ac conqueri cæpit animal cum ululatu ingenti, & poſt vehementes corporis concuſſiones periit ſemiquadrante horæ vix elapſo. Cadavere reſecto univerſam pulmonum molem nigerrimam, & omninò exſiccatam vidimus; idque in interna, ac externa ejus parte. Sanguis in pulmonum Vaſis erat omninò concretus, ſed ad inſtar carbonis nigrefactus. Pars colli, qua factum eſt experimentum denigrata, ac ferè ſphacælo correpta apparuit, &c.

Conſtat ex his quantùm acida inimica ſint ſanguini, & quantùm immutent ejuſdem compagem. Contrà verò alchalia non amica tantùm, ſed ejuſdem naturæ ferè affinia, uti obſervatum eſt ſuperiùs infuſione ocul. Cancr. aq. cinnam. ſpir. Corn. C. olei tartari, &c. Et cum duo ſint in ſanguine prima, ac præcipua principia acidum, & urinoſum, prout hoc, aut illud in eo dominium obtinent, univerſa maſſa ſimili natura inficitur; ſed acidum regnat, & autor eſt chronicorum morborum, urinoſum verò acutorum, quod ſummoperè ſcire convenit ad morbos rectè dignoſcendos, & curandos.

Atque hæc ſunt, amiciſſime Paſcoli, quæ de rebus anatomicis, te ſuadente, in mentem venerunt. A quibus quidem libenter abſtinuiſſem, cum raptim, & indiligenter ſcripta ſint, niſi humanitas tua, veluti per vim

ea extorſiſſet. Scis enim quàm ſevera ſit hodie Librorum omnium examinatio ; quàm ſint , ubi quid ſcribimus , ambigua cavenda , ne qua omninò ſecus interpretandi , trahendique in deteriorem partem occaſio præbeatur. Neque mireris ſi tardiùs quàm deſtinaveram ad te mittuntur , nam occupationes obſtiterunt , quæ diem quandoque totum eripiunt à mane ad veſperam. Quod etiam ſi non ſcriberem , tamen opinari tuæ prudentiæ , & humanitatis eſſet. Opuſculi tui quamprimum edendi exemplar unum , iterùm atque iterùm rogo , ut tranſmittas Academiæ Phyſiocriticæ Senenſium , potiſſimùm verò Pirrho Mariæ Gabriellio eruditiſſimo Viro, cui, & univerſæ Academiæ ſummoperè debeo , quod me in nobiliſſimum cætum ſuum nuper aggregarunt , & de te , ac ſtudiis tuis optimè ſentiunt. Opus noſtrum de ſolidis , & ſolidorum morbis quamprimum expecta. Ibi plura de origine motûs ſolidorum à cerebro , & meningibus , de illorum æquilibrio , uſu , poteſtate , & elatere rationibus , & experimentis comprobata habebis. Antonium Magliabecchium celeberrimum Virum , & utriuſque noſtrum amiciſſimum meo nomine peramanter ſalutes , ſi Florentiam ſcribendi occaſio detur. Sed longiùs progredior ? Ama me, & tibi perſuade, te mihi eſſe in animo aſſiduum. Saluti conſule , & vale. Romæ prid. Idus Julias Anno Jubilæi 1700.

GEORGIJ BAGLIVI
DISSERTATIO V.

De Morborum & Naturæ Analogiſmo,
De Vegetatione Lapidum, &
De Terræmotu Romano, ac Urbium adjacentium anno 1703.

AD

JO. FRANCISCUM MAUROCENUM
VIRUM AMPLISSIMUM ATQUE
ORATOREM VENETORUM
APUD CLEMENTEM XI. PONT. MAX.

Illa nunc quæ in terræmotibus ad confirmationem animorum pertinent dicamus, quos magis noſtra refert fortiores fieri, quàm doctiores; ſed alterum ſine altero non fit. Non enim aliunde venit animo robur, quàm à bonis artibus, & à contemplatione Naturæ.

Seneca de Terræmotu. cap. 32.

JO. FRANCISCO MAUROCENO
SENATORI AMPLISSIMO
GEORGIUS BAGLIVUS.

CUM pro ſingulari tuâ ergâ ſtudioſos omnes benevolentia, & liberalitate factum ſit, *Jo. Franciſce Maurocene Decus Patriæ*, ut tecum ego tum de Litteris, tum de aliis per multis rebus privatos ſermones ſæpiſſimè contulerim: propterea mearum partium eſſe duxeram, memoriam, quam debeo tibi prò gratiâ, ac beneficentiâ hujuſmodi præſtare, eam & coram teſtari, & publici juris facere, nec qua id ratione aſſequerer viam huc uſque inveneram. Accidit autem nuperrimè, quod cum ſenſum tibi meum aperiiſſem ſuper vegetatione, ac nutritione Lapidum; quodque adductus eram, ut crederem Lapides more Plantarum nutriri, ac vegetare; tu, quæ tua humanitas eſt, huic meæ opinioni adhærere, eamque probare viſus es. Et quamquam nihil me de tali argumento publicè conſtituturum fuiſſe affirmaſſem, ne audacter id feciſſe putarer: tamen tuis conſiliis audaciæ notam evaſurus; iis eiſdem Typis, quibus nunc denuò in Galliis opera mea omnia vulgantur; ſpecimen ejuſdem argumenti adjicere, te cohortante, ſum aggreſſus. Cui accuratè firmando, cum mentem, hiſce diebus, quibus Roma magno Civium terrore, & plures vicinæ Urbes horrendo terræmotu quatiuntur, appoſuiſſem, eò uſque auctum eſſe comperi, ut diſſertatiunculæ formam obtinuerit. Quamobrem ſi me tua authoritas ad illum ſcribendum, evulgandumque impulit; jure tibi id dicandum exiſtimo, quod apud te quodammodo natum eſt, tuiſque conſiliis probatum, & confirmatum. Nemo enim aptiùs de hac re ferre judicium valebit, ſi te unum excipiam, quem pro uberrimo ſapientiæ, atque eruditionis penu ſingulari quadam gemmarum, & pretioſorum lapidum notitiâ ornatiſſimum eſſe cognoſco. Commendationem iccirco omnium accipiet hæc diſſertatio, tùm quia Nobiliſſimo Viro eſt nuncupata, tùm quia tuarum virtutum præſtantiam, Litterarum amorem, in Doctos, ac Litteratos munificentiam omnes homines ſuſpiciunt, & celebrant. Nec digniùs in

hominum manus obvenire poterat: niſi tuum Nomen eidem fuiſſet adjectum. Siquidem incredibilis illa ſapientia, & ſumma generis nobilitas, quibus apprimè apud Venetorum Rempublicam es commendatus, & primoribus muniis obeundis unicè delectus: apertè comprobant data tibi hæc fuiſſe à Deo, quò conſiliorum copiâ, & maturitate Rempublicam juvares, & quò ſtudioſorum tuendorum exemplar Principibus Viris præberes. Et quamvis multi nobilitatem generis ex Proavorum honoribus, non autem ex proprio ſplendore oſtendant. Tu verò Maurocenam tuam Familiam non tàm Imaginibus, & ſtatuis, quàm Proavorum gloriâ ubique clariſſimam, virtutibus per manus traditis, acceptiſque à Majoribus; prorogas potiſſimum tuis meritis, & rectè factis amplificas. Unde ob incrementum Gloriæ tuæ ſeri Nepotes in te præcipuè, tanquàm in excelſam, atque illuſtrem Familiæ Maurocenæ ſpeculam oculos dirigentes, dignitatem non exiguam ex tui imitatione ſibi comparabunt. Si autem à modeſtiâ tuâ impetrare valerem, ut laudum tuarum cumulum enumerare, & ea hic dicere ſigillatim poſſem, quæ de te ſentio: perpetuum certè de te monumentum in hac diſſertatione peragerem; ſed quoniam vetitum hoc mihi quodammodo eſt; ideò ſat erit proferre, quod is, cujus fidei, atque prudentiæ Veneti Senatus arcana traduntur; is qui apud Clementem XI. Pontificem Optimum max. apud quem Oratoris munere fungitur, gratiâ multum pollet; gratiâ inquam veræ virtutis opinione quæſitâ, cujus judicio optimus Pater plurimum deffert difficilibus hiſce, & Europæ Luctuoſis, Italiæ verò noſtræ calamitoſiſſimis temporibus; is denique qui graviſſimis negociis detentus, reliquum tempus artium maximarum cognitioni, jacentibus litteris ſublevandis, & litteratorum colloquiis impendit, non cum aliis eſt conferendus, ſed cæteris omnibus ſummis viris anteponendus: cui quò ſimilior aliquis, eò glorioſior haberi debet. Neque putes mihi ſpem fore in te efferendo, ſivè grati erga te animi teſtimonium poſteritati tradere, ſivè ab annorum oblivione te vindicare. Quamvis enim multi effecerint, ut quorum nomina perire nollent, eorumdem in ſuis ſcriptis meminerint, prout Attico accidiſſe advertit Seneca Epiſt. 21. *Nomen Attici perire Ciceronis Epiſtolæ non ſinunt, nihil illi profuiſſet gener Agrippa, & Tiberius progener, & Druſus Cæſar pronepos: inter tam magna nomina taceretur, niſi Cicero illum applicuiſſet: Idque teſtatur Maro his verſibus.*

Fortunati ambo, ſi quid mea carmina poſſunt
Nulla dies unquam memori vos eximet ævo,
Dum domus Æneæ Capitoli immobile Saxum,
Accolet, imperiumque Pater Romanus habebit.

Tu tamen altius multò, longiúſque evolans, nullâ exterius laude opus, habes prò immortali gloria conſequendâ. Siquidem admirationi omnibus eſt tua prudentia cum eloquio conjuncta, gravitas cum comitate ſociata,

ſapientia ab humanitate ſtipata, & copulata cum moderatione nobilitas; adeóque ex hac tantarum virtutum præſtantiâ tuum Nomen, quod nunc Romæ, hoc eſt in publico terrarum Orbis Domicilio omnium plauſibus excipitur, nulla impoſterum obſcuratura erit oblivio. Meum itaque de te benemerendi animum conſiderabis, & eam in partem accipies, quam ſumma vel mea in te obſervantia, vel tua erga me benevolentia poſtulat.

De Morborum, & Naturæ Analogiſmo.

INter ſæcula, quæ ab Orbe condito memoranda fuerunt, noſtra hæc ſæcula potiorem ſibi exigunt admirationem, tùm quia talia hiſce temporibus evenerunt, quæ aliàs nunquam, tum præcipuè quia ita ſe ſcientiæ, ac bonæ artes nunc evexerunt, ut de incremento ulterius deſperent. Si quis enim adinventa, & cultum reſpiciat, nec coli amplius ſcientias, nec amplius adinveniri poſſe pro iiſdem augendis fatebitur. Via tamen, quam nonnulli tentaverunt, ut increbreſcerent, vocatur à Philoſophis analogiſmus, ſive argumentatio à ſimili. Id apertè conſtat in Anatome, in Chymia, in Bottanica, Mechanica, & Meteoris, aliiſque innumeris artibus, ac ſcientiis, quæ nec aliter adauctæ ſunt, nec aliter illuſtratæ. Proinde eandem mihi viam eruendæ veritatis causâ proponens, in novo hoc tractatu eodem etiam modo incedendum mihi eſſe putavi ſuper Naturâ, Curatione, Diagnoſy, & prognoſy morborum; ideſt in inveſtiganda alicujus morbi natura, cauſa, aut curatione, per analogiam ratiocinari, ac procedere poſſumus ab aliquo morbo manifeſto, & apparente, cum quo occultus ſimilitudinem aliquam haberet. Certum ſiquidem eſt, quod in cunctis operibus ſuis analogicè Natura procedit: ſive *ſuperius inferius unum* ex Pythagora; nec plures, ſed unus eſt modus procedendi, & differentia, quæ intercedit inter corpora, oritur ex diverſis illorum formis, propter quas diſſimilia ſunt corpora in operationibus, quamvis unica ſit omnium cauſa; Unde egregiè monet Seneca Epiſt. 65. *Omnis Ars imitatio eſt Naturæ, itaque quod de univerſo dicebam, ad hæc transfer, quæ ab homine facienda ſunt.*

Cujus argumenti ut exemplar apponam, non abs re fuerit cónſiderare Pleuritidem. Dum Pleuritis generatur: generatio ejuſmodi eſt, qualis eſt generatio inflammationis aliarum partium. Adeo ut ſicuti in curatione Pleuritidis Medicus plenè debet adjicere animum ad procurandam laxitatem debitam in parte inflammata, & laxitatem pariter in fluidis morboſis, ut exinde faciliùs ad exitum promoveantur. Ita pariter in aliis omnibus inflammationibus per anodina, & diluentia ſolidorum laxitas procuranda primò eſt, nec non libertas, laxitaſque fluidorum, ut debito tempore per

vias magis familiares naturæ, ac per leges coctionum hujuſmodi mala eliminentur; Et ſicuti noxium eſt exhibere in Pleuritide ſpirituoſa, volatilia, acria, atque urentia, potiſſimùm quando nimia in fluidis viſciditas, cruditas, & apparatus tenacium humorum in Pulmonibus non regnat, quæ tunc expoſcerent remedia magis ſpirituoſa, mixta tamen diluentibus; quia in fluidis, & ſolidis vis, intenſio, & criſpatura creſcerent: ob eandem etiam rationem in aliis internis inflammationibus hujuſmodi remedia exhibenda nimiùm non erunt; Et ſi cauſa viſciditatis, cruditatiſque humorum exhidenda ſit, miſcenda tunc ſpirituoſa cum julepis pectoralibus: uti ego facio miſcendo ℈. 1. vel minus ſpiritus fuliginis vel corn. cerv. cum ℥. iij. ſyr. ſcabioſ. & pauca aqua tuſſilag. & cochleatim exhibendo in pleuritide, quæ provenit ex nimia humorum viſciditate cum pauca tamen ariditate, inflammatione, criſpaturaque partium affectarum; Quod ſi hæc adſint: emulſiones ſem. card. ſanct. ſperma cæti, gelat. corn. cer. & his ſimilia præſcribenda. Quare à pari, à Pleuritidis generandæ ejuſque curandæ modo procedendum eſt analogicè ad generationem, curandique methodum aliarum inflammationum in viſceribus quoad purgationem, ſanguinis miſſionem, remedia debita, & morbi eventum: habito tamen ſemper reſpectu ad peculiarem cujuſlibet partis naturam, ſitum, uſum, ſtructuram, conſenſum cum aliis, &c. quæ mutationem non levem afferre ſolent in natura inflammationum, dum iis corripiuntur ægroti.

Et ut brevitati ſtudeam eâdem ratione, quâ de Pleuritide diximus comparata ad alias inflammationes: diſſeri poteſt analogicè de aliis morbis, unius nempe ad alium. Ita in theoria, modoque procedendi dolorum generaliter Colica mutatur in paralyſim, dolores humeri deſinunt in Lumbaginem, & è contra. Rheumatiſmus, & arthritis in paralyſes incurabiles. Dolores, qui neque purgatione, neque ſanguinis miſſione, neque alio modo cedunt in ſuppurationem deſinunt ex Hippocratis ſententia. Unde ex his de dolore ad dolorem facile ideſt analogice diſſerere poſſumus, quoad generandi, curandique modum, eorumque eventum. Criſpatura ſolidorum in ſingulis regnat; ea demulcenda eſt.

Scorbutici, Melancholici, Gallici, torquentur ſæpe doloribus ſæviſſimis variis in partibus, & pro varietate characteris trium horum morborum variè curandi ſunt. Gallici cum antigallicis: ſcorbutici cum antiſcorbuticis, Melancholici cum ſero lactis, ſuccis herbarum, & his ſimilibus attemperantibus demulcendi: ſi contrariæ indolis remedia in melancholicis dederis ægrum jugulabis. Unde in præſcribendis remediis ad dolores, præter criſpaturam, intentionem, irritationemque ſolidorum, quæ ſingulis doloribus communes ſunt; habenda eſt ratio characteris morbi alicujus generalis, à quo dolores foveantur, aliter cura vana, & irrita erit. Melancholicos doloribus vagis dirè excruciatos vidi; & quando de-

coctis

coctis exſiccantibus,aut ſudatione in ſtufis ſiccis curatio peragebatur,in deterius ire obſervabam : juvari contrà ſummoperè ſero lactis ſimplici , vel viperinato , ſuccis depuratis ſonci , boraginis , cichorei , &c. deſtillatis refrigerantibus. Longâ potione aquæ nucerianæ ſalſa paril: alteratæ , & ſimilibus.

Hyſteria cum hypochondriaca quam analogicè inter ſe procedant, quoad generationis , & quoad curandi modum , penè exactè , atque ſimili ritu , & ordine ; Recentiores apertè probarunt , & docuerunt ; pariter Aſthma ſiccum , Hydrops ſiccus ; Mola uteri convulſiva , ſivè hydrops ſiccus uteri ex noſtra ſententia , nonnè analogicè pariter uti ſuperiores procedunt in omnibus ? Ideò analogicè ab iſtis morbis convulſivis ad alios convulſivos , quoad generandi , curandique modum , & quoad eventus procedendum.

Mictus ſanguineus , ideſt ſanguinis nigri , vitriolici , & ad inſtar atramenti valde obſcuri , & nigri , criticus ſolet eſſe , & aliorum morborum liberator , nempè Capitis , & pectoris , ut in nonnullis ſenibus obſervavi, potiſſimùm in Sene ad Clivum Quirinalis , non longè ab Hortis Palatij Mazzarinorum ; & ſi quis ſtringeret h. m. fluxum , utpotè fluxum ſanguinis atri , peſſimi , peſtiferi , & vitriolum manifeſtè redolentis , in evidens mortis diſcrimen conjiceret patientem , ut etiam obſervavi. Ita fluxus ſanguinis atri , nigri , vitriolacei , fætidi , peſtiferi per alvum effluens , criticus ſolet eſſe , & liberator plurium morborum ventris , dolorum diuturnorum circa Lumbos , & ſimilium : Dummodò tamen non ſint dura , obſtructa , & intenta hypochondria , præcipuè dextrum , in quo caſu lethalis eſt hic ſanguinis fluxus niger , ac fætidus , ut Divinus ſenex animadvertit ; & ego nuper vidi in ſene ex jecore duro laborante in Campo Martio propè Ædes mediceas , cui mortem palàm prædiximus , quia Hippocrates ita jubet ; Quare in mollibus hypochondriis ſanguinis fluxus per alvum , ſanguinis nempe nigri , vitriolacei , fætidi , non eſt ſtatim ſiſtendus , ſed ſinendum ut fluet , donec veluti per criſim viſcera naturalia liberentur , ut de cruenta urina ſupra diximus. Id feliciter hac ratione vidi ſucceſſiſſe nuper in quinquagenario ad ſuburram prope ædes S. Mariæ in Montibus , ſanguinem nigrum , fætidum , & verè vitriolicum ejiciente per alvum , dolente tunc dextero hypochondrio per plures menſes , ſed Jecore molli , nec obſtructo ; uſu ſeri lactis , hedera terreſtri recenti , & radic. ſcabioſæ recent. cocti , ac plures per dies uſurpati , à dictis crudeliſſimis doloribus lumbi dexteri , & à ſanguinis nigri fætidi , & verè vitriolici fluxu liberatus eſt feliciſſimè. Ex hujuſmodi doloribus dexteri lumbi pertinaciſſimis , & diris , durantibus per totum triennium , obiit derepente Vir melancholicus , & hypochondriacus in campo agonio inter vallem Martiam , & circum flaminium.

In Cadavere obſervavimus plures libras ſanguinis concreti , congelati ,

fœtidi circa omnes muſculos lumbi dexteri, & qui in ſuperiori ægroto feliciter excretus fuit per alvum, illumque liberavit à morbo; huic ſecundo, quoniam intus remanſit, mortem intulit repentinam: ob diuturnos dolores fibris dictarum partium, omninò criſpatis, convulſis, ac penè exſiccatis, hinc ſtrangulata fluidorum circulatione, mors ſucceſſit repentina.

Quare ut rem concludamus, in hoc tractatu de Morborum analogiſmo, plura repetemus, quæ diximus in tractatu de conſenſu ſolidorum jure originis, vicinitatis, uſus, & communicationis officij. Nam ſummè conferunt ad argumentandum analogicè, & cum certitudine de morbo ad morbum. Analogia autem explicabit quomodo morbi, qui ſunt naturâ iidem, partibus verò læſis differentes, ſymbolizant ad invicem in modo procedendi, in ſymptomatibus eos concomitantibus, in cura, & remediorum eventu, & demùm in prognoſi; & quod ab altero ad alterum tuta poſſit fieri argumentatio quoad omnia antè recenſita. Neque ſolùm in morbis naturâ iiſdem, ſed in pluribus naturâ diverſis, pro peculiari quadam læſione, quam in fluidis inducunt, utriſque penè ſimilem, per analogiam ab altero ad alterum recta fieri poſſit argumentatio ad curandum eoſdem methodo penè eâdem, iiſdemque remediis, ut ſuo tempore explicabimus; & in lue gallica cum ſcorbuto comparata id quotidie verum experimur. In Rheumatiſmo inflammatorio ad Pleuritidem merè inflammatoriam comparato. Vagatur enim Romæ rheumatiſmi, ſive dolorum univerſaliter vagantium ſpecies, quæ revera ab inflammatoria ſanguinis diatheſi dependet: Nec alia ratione curatur, quàm repetitâ ſanguinis miſſione; ſanguis enim venâ emiſſus cruſtam albam gelatinæ non abſimilem in ſuperficie habet, & ferè ſimilem albæ cruſtæ in Pleuriticorum ſanguine frequenter apparentis. Ideò repetitâ ſanguinis miſſione, victu, ſive ptiſana hordeacea, avenacea, & juſculis ſem. melon. ebullitis, denique diluentibus, & anodinis, ut in pleuritide mihi uſuvenit, talem curo inflammatorium rheumatiſmum, ut dicam ſuo tempore. Et quando, in declinatione morbi, vires ob tenuiſſimum victum, & curam evacuantem ſunt nimium proſtratæ; acuties tamen aliqua morbi, necnon acrimonia inflammatoria adhuc viget; tunc ſumo flavedinem ſubtilem corticis limonum in fruſtula reſectam, eamque bullio leniter cum aqua fontis; & hujuſmodi aquæ citratæ calidæ præbeo bibendos ægro tot cyathos, quot velit; dummodò poſſit ſtomachus regere. Hâc enim copioſa potione refræno ſalium acrimoniam, vires reſtauro, & fluxiles reddo humores, ut in ſuis philtris faciliùs, citiúſque repurgentur. Hanc potionem aquæ citratæ frequenter præſcribo Romanis noſtris loco Caphe, aut Cocolatæ, & facio ut aliquot ciathos ejuſdem valde calidæ quotidie ſorbeant: nam calidâ ſtomachum exhilaro, cortice verò ſivè flaccedine calidæ incocta reſtauro, & corroboro. Caphe enim ſi nimium potetur officit nervis. Cocolata nimia, ſanguini & capiti, ut fusè diſſeruimus in praxi noſtra ſupe-

rius ubi de morbis: Ciathos itaque calidæ citratæ quotidie ſorbere ſaluberrimum eſt. Sed uti hujus, ita & aliarum potionum uſus nimius, ſivè abuſus pernicioſiſſimus judicatur, &c.

De Vegetatione Lapidum.

ATque nè recedam à propoſita mihi ratione differendi per analogiam de Naturæ effectibus in novo hoc, nec à quopiam adhuc exculto de vegetatione lapidum argumento; id pro virium mearum tenuitate demonſtrare, ac probare enitar. Quamobrem ſi quis ingenij acumine, ac aſſiduo labore ad Naturæ effectus perſcrutandos juxta triplex illius Regnum Animale ſcilicet, Vegetabile, ac Minerale, mentem attollat; Naturam ſanè analogicè operari, æqualitate pari in his omnibus, ac ita facili, atque placido modo, uſque ad admirationem obſervabit. Quiſnam crediliſſet Plantas reſpirare, earumque liquores circulare eodem modo, quo liquores circulant in animalibus? Attamen ex tot, tantiſque Recentiorum experimentis id ſatis deducitur, nec in dubium revocatur, etenim id omnium primus perdocte noſtra in Italia Malpighius, experientiâ demonſtravit. Animalia quæque, ac Vegetabilium genus omne ab ovo naſci, quis unquam putaſſet? hoc tamen tali evidentia in ipſamet Italia, & tali ſoliditate comprobatum eſt, ac illuſtratum, ut non abſque imperitiæ, ac temeritatis nota hujuſmodi veritatem aliquis improbaverit. Imò ſatis patet Naturam eodem uti artificio in producendis à Plantarum ovo, (nimirum ab illarum ſemine) futuris plantis, quo ipſa utitur in efficiendo, ut ab ovo Avis naſcatur, ut Author præcitatus, & quamplurimi illius veſtigia ſequentes nuper obſervarunt.

Quare multò ſatius eſt tempus impendere in Naturæ operibus ſcrutandis, unde utilitas aliqua emanat, quam inanibus ſe exercere; Hinc optimè ait Seneca quæſt. nat. lib. 3. in præfat. *Conſumpſere ſe quidam, dum acta Regum externorum componunt, quæque paſſi invicem, auſique ſunt populi. Quanto ſatius eſt ſua mala extinguere, quam aliena poſteris tradere? Quanto potiùs Deorum opera, quam Philippi, aut Alexandri latrocinia celebrare? cæterorumque, qui exitio gentium clari, non minores fuere peſtes mortalium, quam inundatio, quâ planum omne perfuſum eſt, quam conflagratio, quâ magna pars animantium exaruit? Quanto ſatius, quid faciendum, quam quid factum ſit quærere. Itaque in ſecundis nemo confidat, in adverſis nemo deficiat, alternæ ſunt vires rerum. Magna iſta, quia parvi ſumus, credimus. Multis rebus non ex naturâ ſuâ, ſed ex humilitate noſtra magnitudo eſt, &c.* huc uſque ille.

His ita præmiſſis, ac veris exiſtentibus, cùm nemo hoc ſæculo ob tot adinventa, & nova experimenta feliciſſimo animadvertiſſet ad conſide-

randam generationem, nutritionem, ac vegetationem lapidum; Ideo præſentis hujus noſtræ lucubrationis, hic erit finis, & hic unicè noſter ſcopus. Elapſis ante annis per varias Italiæ regiones iter faciens plura de lapidum vegetatione meditabar, & plura in itineribus per montes, & potiſſimum Florentiæ, de eadem obſervabam, ac ſedulò adnotabam. Plurima tamen obſervare, ac diſcere Romæ datum eſt, decem his annis quibus hîc moror; Ubi cùm incredibilis Marmorum, lapidumque omnis generis copia præ aliis Regionibus proſtet; pro locupletando hujuſmodi Argumento, Nobis obſervandi, ac perſcrutandi res ſanè curioſas, ſcituque dignas in his illuſtrium, nobiliorumque Virorum Muſæis, atque Marmorum, Gemmarum, ac magnæ æſtimationis lapidum Gazophilaciis modus non defuit; Imò aliquando, ne dicam ſæpiſſimè, officinas lapicidarum Urbis, ubi innumeræ ſunt, luſtravi, ut lapidum differentias, & naturam animadverterem, ac de illis cum Artificibus quicquid praxi, & uſu ipſi noverint, diſſererem. Cum ipſis quoque ſtatuariis, Cæmentariis, & Lapicidis frequenter locutus, plura ab iiſdem didici, quæ hujuſmodi materiem illuſtrant. Neque hujuſmodi indagine contentus, Tybur petij, ut obſervarem Latomias Marmoris Tyburtini, vulgò *Travertino*, albi, ac duri: Petij quoque Marini Oppidum duodecimo ab Urbe lapide, ut ibidem lapidis cujuſdam nigricantis, vulgo *Peperino* lapicidinas adnotarem. Denique quicquid dictis in locis, & in lapicædinis ſuburbanis, in quibus lapis excavatur tofaceus obſervatione, & experientia lapicidarum addiſcere potui; ſatis ſuperque me movent, ut credam lapides in ſuis Matricibus nutriri, creſcere, ac vegetare.

At quia ex obſervatione centenorum propè marmorum, Saxorum, Gemmarum, aliorumque pretioſorum lapidum inter ſe differentium, ſuper quibus animadvertere mihi Romæ occaſio fuit, deducimus de hujuſmodi materia planè diſſeri non poſſe, niſi priùs ritè diſtinguantur lapides, Saxa, Marmora, Gemmæ, aliaque hujus generis, & in ſuas claſſes ordinatè reducantur; Neque huic argumento ſatisfieri poſſe exiſtimo brevi tractatione, & tumultuaria obſervatione, ſed laboribus aſſiduis, ac multorum annorum exploratione, quibus faciendis, cùm impar omninò ſim ob graves, quibus quotidiè premor, occupationes, tùm etiam ob brevitatem huic diſſertationi neceſſariam; ideò ſtatim ad præfatorum probationem deveniendum eſt.

Superiùs innuimus, quod ut exactè de hac materia tractetur obſervationibus eſſet incumbendum, verùm ne tædium propter innumeras, quas adhuc peregimus obſervationes Lectoribus offeramus, ſatis erit nonnullas, imò illas adducere, quibus coactus fui opinari, lapides illos, quos duriori ſubſtantia præditos reſpicimus, eoſdem antea aquam fuiſſe, poſtea principiorum ſalinorum, terreorumque concurſu, ac unione tranſmutatos eſſe in Lapidem: adeóque ſi anteà teneri erant, ac molles, com-

modiùs vegetare poterant, ac creſcere, dùm adhuc ſuæ Matrici, veluti utero ſuo adhærebant, non tamen poſtquam ab ea reſciſſi ſunt; Idque obſervationes, & experimenta ſequentia abundè comprobant.

OBSERVATIONES.

I.

PLaſma rariſſimum propè Urbem ad Portam oſtienſem noviſſimè repertum, ex quo ſingularis ſtructuræ Menſulæ confectæ ſunt. Plaſma hoc ſivè Figmentum Marmoris ſpeciem habet, ex quatuor pretioſis lapidibus, ſmaragdo; nimirum, Amethyſto, Onyche, & Agata compoſitam: & quamquàm color ille viridis traſparens, verè non ſit ſmaragdus, ob qualitates autem, quas præſefert, vel matrix, vel ſpecies ſmaragdi videtur, cùm duritiem, coloremque ſmaragdo ſimilem gerat, & conſervet; idem & de Amethyſto, & de Onyche cum ſua duritie aſſerimus; Agata etiam in hujuſmodi compage, licèt in minori quantitate ſit, quàm alij lapides pretioſi, perfectiſſima tamen eſt; & quamvis Amethyſtus, ac ſmaragdus tranſparentes, ac perlucidi ſint, Onyx tamen obſcura videtur. Accidit autem quod cùm rari pretioſi, ac omninò inter ſe diverſi quatuor hujuſmodi lapides molles, atque teneri in ſuis reperirentur Matricibus, principio ſalino, ac bitumineo coagulante ſimul conſtricti, hujuſmodi Plaſma, aut figmentum produxere, cujus apud me nonnulla conſervantur fragmenta.

II.

Marmor Tyburtinum, vulgò *Travertino*, Tybure in Villa Hadriani ad viam Latinam excavatur: ex hujuſmodi Lapide Romani antiquitùs, & Principes elapſis temporibus ædificia innumera admirandæ molis conſtruxerunt: potiſſima ſunt Amphitheatrum flavium, & ſpecioſiſſima Vaticana Baſilica: & quotidiè pro conſtruendis Urbis ædificiis ingens hujus Marmoris copia tum Romam, tum vicinas ad Urbes advehitur. Unde ergo materies tanta, niſi vegetaret? Ideoque Lapicædinæ, quæ ducentis, ſivè quadringentis ab hinc annis exhauſtæ erant, nimiumque profundæ, nunc publicam viam, ſubtùs jam lapide vegetato, adæquant. Hoc idem aſſeri communiter ab ipſis lapidicidis, ſivè foſſoribus audivimus, cùm anno elapſo experimenti gratia Tybur adivimus; ibi eorum opiniones, atque experientias accepturi, eoſdem de hoc marmore collocuti ſumus, atque ibidem multa extranea corpora ferrum, videlicèt, antiquorum foſſorum & conchylia lapidi immixta, ac prope lapidefacta obſervavimus.

III.

In montibus Piciniſci lapicædina eſt Alabaſtri, & aſſerunt lapicidæ, quod marmoris hujus venæ magis, minuſve coloratæ fiunt à tellure, per quam aquæ à locis vicinis filtrantur, & ab ea varietatem coloris ſuſcipiunt. Præterea ab hujuſmodi Alabaſtri corticibus, in quibus aquarum guttæ, uti in Cryſtallo montana lapidefactæ, & conglaciatæ obſervantur, illud primum tenerum, ac molle fuiſſe deducitur, imò in illo corpora extranea etiam reperiuntur adinſtar Tubi conglaciati; hinc ſi molle, ac tenerum in ſuis primordiis fuit hoc Alabaſtrum, ut ex corporibus extraneis in eo lapidefactis deducimus, cur vegetare etiam, ac creſcere continuò non poteſt?

IV.

Subniger lapis, coloriſque cineritij, minus tamen durus, quàm Tyburtinum marmor duodecimo ab Urbe Lapide, & præcipuè Marini, olim Villa Marij dicta, excavatur, & vulgo dicitur *Peperino*. Viſendi causâ lapicædinas hujuſmodi, Marinum, Caſtrum Candulfum, ac Albanum paucis ab hinc menſibus acceſſimus; ibique nobis foſſores, ac Latomi retulerunt, creſcere, & vegetare lapides illos ſibi videri; nàm præter rationes, ac obſervationes ſuperiùs in lapicædinis Tyburtinis adductas iidem retulerunt foſſores, & lapicidæ Marinenſes, Albani, aliique vicinorum oppidorum, quod poſtquam ad debitam profunditatem excavarunt lapides in hujuſmodi foveis, nè inutiles, & otioſæ impoſterum ſint, replent illas fragmentis ejuſdem lapidis poſt ſciſſionem remanentibus, terrâque ſuperaddita, & ſato arundinum ſemine, atque radicibus Arundinetum efficiunt, quo pro fulciendis vitibus utuntur. Elapſis centum, vel ducentis circiter annis arundinetum reſecant, & obſervant foveam jam eſſe repletam, & lapidem ſubtùs jam vegetaſſe, & creviſſe; Unde hi novi lapides ad uſum denuò revocantur, & jam repletæ foveæ, ſcindendo denuò exhauriuntur.

V.

Lycij in clariſſima, & nobili Urbe Apuliæ in Salentinis, quæ me à pueritia ſuo in ſinu fovit, & aluit, cuique omnia mea debeo, lapis albus, ac ita tener excavatur, ut Cæmentarij in illo pertractando, & lævigando utuntur iiſdem inſtrumentis, quibus fabrilignarij in Tabulis lævigandis: adhibitus poſteà ad tecta, ac ædificia conſtruenda, tantùm dureſcit, ut marmoris duritiei penè aſſimiletur. In excavando hoc lapide inveniuntur in eodem frequenter Cochleæ, ferri moleculæ, teſtæ conchyliorum, & marinorum animalium, aliaque hujuſmodi. Cùm ergo omnes penè incolæ illius Provinciæ ad ædificia, delubra, & ſacella conſtruenda illo utuntur lapide: certè niſi vegetaret, conſumptus adhuc eſſet.

V I.

Inter domeſticas memorias, quas Urſinæ familiæ Principes à majoribus conſcriptas adſervant, adnotatum eſt, quod è quadam ſulphorariâ ducentis ab hinc annis ſulphur effoſſum fuit; quo ſpatio temporis elapſo, & concreto ſenſim, ac vegetato ſulphure, fovea paucis ante annis vicinos æquabat campos: adeo ut nunc denuo ſulphur ab ea excavatur; idque idem de ferro, de Alumine ſciſſili, hujuſmodi materiei effoſſores adſeverant. Si vegetare, & creſcere iſta quotidie obſervamus, cùr idem in lapidibus evenire negabimus?

V I I.

Lapis Cochlearis dictus, in Sicilia reperitur, & propè mare excavatur; eſt cinericij coloris, & quodammodo pellucidus ad inſtar matricis margaritiferæ, qui cùm in fruſta ſecatur cochleis interſectis abundat, à quibus nomen accepit ſuum; & niſi mollis antea fuiſſet, ejuſmodi cochleis non ſcateret; Et ſi mollis antè fuit, cur vegetare non poteſt, matrici ſuæ adhuc adhærendo?

V I I I.

In Muſeo Viri nobilis Marci Antonij Sabbatini noſtrûm amiciſſimi, ac celebris rerum antiquarum ſcrutatoris; inter alia, quæ in eodem admiratione digna ſervantur Onychem vidimus, pellucidum, & diaphanum habentem corpus, cum nonnullis arborum folliculis in medio inſertis. Quæ gemma cùm naturâ ſuâ duriſſima ſit, niſi antea mollis fuiſſet, utique folia illa in ſe non contineret. Pariter apud eundem amiciſſimum Virum aſſervatur dens Elephantis pondere, & magnitudine admirabilis; pendit enim libras 300. circiter, longus verò eſt palmos ferè 18. Repertus eſt anno 1698. in ipſa Tophacei lapidis ſubſtantia in quadam Tophi lapicædina extra Portam Oſtienſem ad Baſilicam Divi Pauli. Calcinatus penè nunc eſt, ac albus, eoque utor ipſe prò Diaphoretico magnarum virium in malignis Febribus: ad abſorbendum acidum nil invenio præſtantius; ex hoc clarè deducitur Tophacei lapidis materiem mollem ante fuiſſe, deinde creviſſe, ac vegetaſſe, aliter extraneum hoc corpus includere non potuiſſet.

I X.

In chryſtallo montana extranea corpora ſæpiùs inſunt: proùt ſunt aquarum guttæ, lapilli, grana argenti, corpuſcula flavi coloris, & ſimilia, idque abundè excepi in eodem Muſeo Domini Sabattini.

Ab Jaſpide cum rubris maculis, qui appellatur heleotropium, nonnè apertè deducitur fuiſſe antea mollem, ac teneram, poſteaque duram evaſiſſe?

X.

Elapſis annis in Sicilia inter fodiendum, genus novum lapidis repertum eſt fermè admirabilis, ac pretioſi. Lapis hic evidenter in externa parte

obſervatur eſſe compoſitus ex foliis, & ſtratis lapideis, uti foliati obſervantur lapides Bezoar, calculus humanus, &c. Interiùs verò per totam ejus ſubſtantiam ab Artifice lævigatam, videtur eſſe veluti quædam gelatina argentea lucida, ac nitida, in qua auri, & argenti ramenta aliorumque lapidum prætioſorum fragmenta confusè inter ſe mixta grato propemodùm ſpectaculo conſpiciuntur, & ſi ſolis radiis admoveatur veluti Iris, *mille trahit varios adverſo ſole colores*, quo carmine explicatum habeas ſuum merè incredibilem aſpectum. In ſupradicto Muſeo fruſta quædam adſervantur: in Muſeo autem Columnenſium Principum duæ ſunt Menſulæ, ſive Tabulæ marmoreæ ex hoc lapide confectæ: & niſi mollis antea hic lapis fuiſſet, tam diverſæ naturæ corpora profectò non contineret.

X I.

Obſervavi lapidem ex dimidio Pyropo, & alteram medietatem à ſapphiro in eademmet matrice compactum; Ac lapidem ex Amethiſto, & Topatio etiam in eadem matrice compactum, & ſimul concretum in unum corpus. Vidi itidèm parvum Adamantem roſacei coloris, qui rarus eſt, & prætioſus. Jaſpidem multicolorem & variis lapillis coloratis compactam vidi; & ipſius conſtructionem examinando, deprehendi eſſe re vera congeriem plurium lapillorum in unum corpus à ſucco aliquo bituminéo coagulatam, & concretam.

Lapis aquilinus naturâ ſuâ durus eſt, & intùs extranea corpora adſervat, hinc auribus admotus, atque concuſſus aliqualem ſonitum edit: De hoc lapide referunt, quod renibus Mulierum parturientium ligatus partum acceleret. Lapides, vulgò Ceraunij, omnes penè perforati ſunt. Denique in eodem Domini Sabbatini Muſeo vidi carbones, hominum, & animalium Dentes, ac lignum ingentis magnitudinis, omninò lapidefacta. Rami quoque arborum, ac arbores integræ petrefactæ obſervantur. Corallia ſunt mollia in fundo maris, ſtatim ac extrahuntur dureſcunt, idèm de ſuccino aſſerunt; Idem etiam in diem de calculis humanis obſervamus, molles enim ſunt dum extrahuntur à Corpore, deinde marmoream duritiem acquirunt. In Icterico, obſtructionibus laborante, & calculo veſſicæ defuncto, in veſica fellis tres flavos calculos valdè molles obſervavimus, cùm elapſis menſibus cadaver viâ Aventinâ ſecuimus; poſt nonnullos autem dies iidem Calculi duriſſimi evaſerunt.

X I I.

Interamnij Urbe celebri in Umbria lacus eſt, vulgo *Piè di Luco* ſive Pedelucanus, in quem duo exigua flumina, Velinus, & Nares, vulgò *Nera* ſe exonerant. Hujuſmodi fluminum, & lacus aquæ, fluxu, atque exitu impedito, ob canales limo, vel aliâ materie repletos inundant omnes agros prope Reate, & Interamnium cum ingenti Incolarum damno; cui incommodo ut providerent antiqui Romani duas excitarunt foveas,

ſive

ſivè Caveas in vivo lapide, dictas Curianas à Curio Conſule forsàn, vel Viarum Curatore: per quas dato exitu, & curſu dictis aquis, hæ in ſummitate vicini montis perductæ, per altitudinem ferè medij milliaris, grato ſpectaculo, decidunt in Planitiem Interamnij propè Oppidum, vulgò *Papignio* tribus milliariis ab Interamnio Reate verſus diſtans, & in Tybrim, ni fallor, per occulta viarum tandem decurrunt. Longitudo dictarum Cavearum erat medij ferè milliaris, latitudo, ac profunditas viginti quatuor palmorum ex utraque parte ſigillatim. Tempore Clementis VIII. Pont. max. ex omnibus lateribus, ac profunditate cavearum vegetato ob longum annorum curſum, & augumentato lapide, aquis recipiendis, ac vehendis incapaces evaſerunt, nam ad planum telluris jam repletæ videbantur. Quâ de causâ ut futuris inundationibus proſpiceret Pontifex, novam excitari foveam juſſit longitudinis medij milliaris, & latitudinis, ac profunditatis ſupradictæ, ab ejus nomine dictam Clementinam, in qua cum evidenter vegetent, & creſcant latera lapidea, ferreis inſtrumentis, ſtatuto quoque tempore, à Foſſoribùs reſcinduntur augmentatæ partes, aliter longa mora nimium vegetato lapide, etiam hæc clauderetur Fovea.

XIII.

Omnis itaque generatio penè ex fluidis proficiſcitur, ne Gemmis quidem, & lapidibus exceptis. Sic res lapideſcunt cum partes lapidificæ in aqua minutim exſolvuntur. Sic aliquando ſilices lapillos pellucidos ex ſucco puriori, & percolato coaleſcentes intùs concludunt, interdum aliis ſuccreſcunt, aut plures velut ex eâdem matrice aſſurgunt: ut in iis foſſilibus, quæ fluores appellantur. Nec ferè aliter gemmæ formantur, quàm ſales ipſi ex variis lamellis, nec dubium eſt, quin hæ tenuiſſimæ lamellæ ex ſucco paulatim concreſcente, ferè ut in talco, aut in cryſtallis vitrioli accidit prodierint. Color Gemmarum quoniam pendet à ſulphure mineralium eas tingente, ideò gemmæ penè omnes ignis vi ſuis coloribus plerumque exuuntur.

XIV.

Simili ratione cryſtallorum fruſta interdùm guttam aquæ pellucidæ intùs continent. Sic in duriſſimis Indiarum lapidibus, gemmæ aliquando deliteſcunt. Quoniam verò ſubſtantiæ duræ ita exquiſitè miſceri non poſſunt, niſi antea fluidæ eſſent; Matricem lapidum ac Gemmarum fluidam ante fuiſſe exiſtimamus. Quid enim iiſdem figuris gemmas ubique circumſcribit, niſi conſtans, vegetus, & ubique regnans ſpiritus rationibus ſeminariis prægnans? Neque enim figuram ſuam à loco tanquam à vaſe mutuantur: cum plures ex una ſuccreſcunt radice, vel in eadem matrice ut grana in ſpica contineantur, ut vidi nuper in matrice ſmaragdi apud præfatum eruditiſſimum ac nobilem Sabbatinum: creſcunt enim in ſuis Fodinis Gemmæ, & aliæ aliis decedentibus ſuccedunt. Pariter Dominus Boyle

narrat ſe vidiſſe lapidem cryſtallo ſimilem, & exquiſitè figuratum, qui circà filum ramoſum argenteum concreverat; Imò etiam habere domi ſerpentem in lapidemconverſum.

X V.

Tempore maximi, & memorabilis incendij Veſuviani anno 1631.plura notatu digna obſervata ſunt, & typis data ab Abb. Braccino *lib. de incendio Veſuviano.* Et primò quidem homines ab igne conſumpti inventi ſunt, illæſis tamen veſtimentis. 2. ad littus maris cadaver hominis inventum eſt, in quo femur alterum erat omninò lapidefactum, alterum verò nequaquam. Lapidefactæ quoque inventæ ſunt ſub Veſuvi cineribus Ficus paſſæ, capſula lignea clauſæ. Veſuvus ardens per ſubterraneas ſpecus abſorpſit ingentes aquas maris, eaſque paulò poſt; littore exſiccato, evomuit in vicinos agros, quos ingenti pariter inundatione devaſtavit.

Declinato poſt menſis ſpatium incendio in ſummitate montis idem Braccinus invenit conchylia, aligam, teſtas conchyliorum, & plura marina corpora marinis aquis abſorpta, & per ſpecus ſubterraneas ad ſummitatem denique deducta: quâ de re fusè Dominus Bulifonius amicus noſter peculiari libello de Veſuvo diſcurrit.

CONCLUSIO.

EX his veluti per corollarium deduco ſequentes propoſitiones à Doctiſſimo Stenone in libro *de ſolido intra ſolidum* contento fusè probatas, ac demonſtratas: Et quidem.

Si corpus ſolidum alio corpore ſolido undique ambitur illud ex iis primò induratur quod in mutuo contactu ſuæ ſuperficiei proprietates exprimit: ideò in illis terris ſivè ſaxis, quæ undique circumdant, & continent cryſtallos, marchaſitas, teſtas, & oſſa animalium plantas, &c. jam tùm induruiſſe illa corpora infero, quo tempore terrarum, ſaxorumque illa continentium, materia adhuc fluida erat: adeoque marchaſitas primum productas fuiſſe, deinde lapides, quibus includuntur, tandem venas mineralium, quæ lapidum fiſſuras replent.

Si Cryſtallus Cryſtallo, ſelenites ſelenitidi, Marchaſita Marchaſitæ quadam ſui parte includitur, jam tùm induruiſſe contenta illa corpora, quando corporum continentium pars etiamnum fluida erat arbitramur.

Creſcit corpus dum particulis ejus novæ apponuntur particulæ ab externo fluido ſecretæ: fit autem appoſitio hæc vel à fluido externo immediatè, vel mediante fluido interno, uno, vel pluribus.

Quæ ab externo fluido immediatè apponuntur ſolido. In quibuſdam proprio pondere versùs fundum delabuntur, ut in ſedimentis, & corporibus factis ex ſedimentis ſupra ſedimenta cadentibus, uti ſunt agri, &

terræ novæ ex fluminum ſedimentis, ac depoſitione factæ, &c. In aliis à fluido penetrante ſolidis versùs ſolidum determinatè, vel undique apponuntur ſolido, ut in Incruſtationibus: Vel certis duntaxat ſuperficiei ſolidæ locis, ut in illis corporibus, quæ fila, ramos, & angulata corpora exhibent. Hic obiter notandum, continuari dictos modos interdùm, donec totum aliquod ſpatium illis impleatur; undè repletiones oriuntur, quæ modo ſimplices ſunt, modò è cruſtis, modò è ſedimentis, modò ex angulatis corporibus, modò ex variis variè inter ſe mixtis componuntur.

Quæ particulæ mediante interno fluido apponuntur ſolido, vel fibrarum figuram aſſumunt (dùm partim in longitudinem extenſæ fibrillæ, deductis poris apponuntur, partim in fibrillarum interſtitiis in novæ fribrillæ figuram à permeante fluido diſponuntur) vel ſimplices repletiones conſtituunt è quibus duobus generibus partium Animalia, atque Plantæ componuntur.

Quarè ſi libuerit ſolida ſolidis naturaliter incluſa prædicta methodo in certas claſſes redigere: Erunt eorum quædam producta per appoſitionem ab externo fluido, quæ referuntur, vel ad ſedimenta, ut ſunt ſtrata variarum terrarum, Collium, Montium, &c. vel ad incruſtationes, ut Achates, Onyx, Calcedonius, Ætites, Lapis Bezoar, &c. Vel ad fila, ut Amiantus, Alumen plumoſum, varia genera filorum, quæ in fiſſuris lapidum deprehenduntur; Vel ad ramos, ut illæ plantarum figuræ, quæ in rimis lapidum conſpiciuntur, nec niſi ſuperficiales ſunt. Vel ad angulata corpora ut Cryſtalli montium, angulata corpora ferri, & æris, cubi marchaſitæ, adamantes, amethyſtus, &c. Vel ad repletiones, ut omnis generis variegata marmora, granita, Dentiotides, conchylia, lapidea, cryſtallina, plantæ metallicæ, & hiſce generis plurima corpora conſumptorum corporum loca implentia, &c. Et hæc ad mentem Stenonis ſuprà laudati, &c.

Ab omnibus hujuſmodi obſervationibus concluditur, quod ſicuti Gemmæ, ac Lapides pretioſi duriſſimi, primùm teneri, & molles erant, ac poſtea eam obtinuerunt duritiem, quam nunc obſervamus; ità etiam per analogiam dici poſſet, idem evenire aliis omnibus lapidibus, quibus in ædificiis conſtruendis utimur.

Hanc veritatem ut quivis apertè excipiat explicanda eſt nobis cauſa duritiei, ac etiam modus, quo lapides vegetare, & creſcere exiſtimamus.

Variæ, ac innumeræ Philoſophorum opiniones ſunt circa Marmorum, lapidumque duritiem, & ſi eas recenſere velimus longius profectò, quàm par eſt oratio excreſceret. Aſſerimus igitur duo ſimul concurrere ex noſtra ſententia ad lapidum compoſitionem, tenax ſcilicet lutum, & ſuccum lapidificum: lutum reperitur, ubi terræ copia adeſt: Succus verò ubi magis exuberant aquæ. Hic tamen ſuccus lapidificus aliud non eſt,

quam aqua ipſa ſaxeis ramentis turgida, ac gravida, quæ quandiù liquida eſt, aquæ formam demonſtrat, cùm verò induratur, lapidis formam exhibet, ac repræſentat. Poſito hoc vulgarium lapidum materiali principio, cauſa adinvenienda eſt, quâ ipſi lapides duri ſolidique evadunt.

In experimentis, quæ in diem fiunt circà res naturales tria obſervamus eſſe principia, atque cauſas, quæ corporibus marmoream, aut lapideam duritiem communicant; *Humor*, ſcilicet, *bitumineus*, conglutinativus, ac pinguedine plenus, aliud *Sal*, tertium verò, *Succus*, aut *aura lapidifica*, quæ mollia momento adſtringit, itaùt lapides duriſſimi fiant. Sed an hic ſuccus lapidificus ad peculiare quoddam ſalis genus reduci poſſit, qui de naturâ ſuâ corpora mollia ipſo contactu dura reddit, & marmorea: rem ità revera eſſe poſſe, egò planè crediderim.

Quod ſpectat ad partem bitumineam, ac conglutinantem, equidem obſervavi in pluribus, diverſiſque pretioſis lapidibus, ut in Jaſpide, atque in ſimilibus verſicoloribus; inter utrumque colorem, ideſt inter minima componentia hujuſmodi marmorum diverſicolorum adeſſe neſcio quid tertium bituminei coloris, & conſiſtentiæ, quod minima illa ligat, nectit, indurat, conſolidat. Id autem cuilibet oſtendere poſſumus in pretioſo, ac raro plaſmate, cujus nonnulla fragmenta apud me ſervantur, ac etiam in Siculis, atque Cyrneis Jaſpidibus, in marmore verſicolore, & ſimilibus: adeòut poſt plures ſuper hujuſmodi lapidibus accuratè factas obſervationes, concludendum puto illorum duritiem oriri ab humore, vel aura bituminoſa coagulante, ſubterraneis ab ignibus exhalante, & ſecundum diverſas terræ ſubterraneæ matrices, per quas exhalatio ipſa tranſit, diverſimodè illa nectitur, ac condenſatur in marmor: Color verò hujuſmodi variè coloratorum marmorum pendet à varietate ſulphuris mineralium, per quæ dicta principia terrea, bituminoſa tranſeunt, unde tincturam accipiunt ſuam; eâdem prorsùs ratione, quâ tinguntur ipſæmet Gemmæ: ſuccus enim aqueus limpidus, tranſeundo per mineras ſubterraneas, concurrente principio ſalino, figitur, & concreſcit in lapideam Gemmarum duritiem, variè coloratam prò varietate Mineralium, per quæ tranſit, ut infrà dicemus.

Imò ut latiùs eluceſcat hæc veritas, non abs re putavimus referre experimenta, quæ faciliùs poſſent eandem comprobare: ſi quis ſumpſerit pulverem ex lapillis pluvialibus detritum, ille idem pulvis lapideſcet, ſicubi reſinæ fuſæ incoquitur; ſic etiam Lithocolla, ſeù lapideſcens gluten ex calce, & adipe ſuillo, vel ovi albumine effingitur; Ideóque multi ex his lapidibus, dum ſub terra ſunt, molles ſunt, ſtatim verò, ac aerem vident indureſcunt, ſicuti in hominum calculis accidit, ac in ovorum putaminibus. Poſito itaque hoc principio, ſi calor ſubterraneus alicujus regionis ſit nimium urens, atque excedens, & impetuoſus, adeòut in continuâ liquiditate permanere faciat bitumen, hâc de causâ nulla fieri pote-

rit ex arena, aut terra, lapidum concretio. Sicuti fieret ſi ſolutum bitumen intervallum aliquod frigoris haberet, ut concreſcat; Ideò in Lybiæ, Arabiæque regionibns hujuſmodi conglutinantis ſucci defectu, nulli ex arenis illis fieri poſſunt lapides, & quamvis immenſos habeat Lybia campos; attamen, aut rari, aut nulli ſunt ibidem lapides; porrò quis neſcit ſuccinum, gagatem, & alia bituminoſa in lapides concreſcere? Et hæc quoad primum ex principiis, quod duritiem corporibus impertitur.

Sequitur nunc conſiderandum aliud lapidefactionis principium, nempè *Sal*, cujus tanta eſt in indurandis, conſolidandiſque corporibus poteſtas, ut magna Philoſophorum pars principium coagulativum corporum ſal eſſe credat. Quare majori abundans ſalis quantitate, eò durius inter alia corpora, corpus efficitur; Huic tamen ſententiæ multi adverſantur, ut Duhamel, &c. Quomodocumque ſit, quamplurimorum lapidum indurativum principium, ſalem eſſe certum eſt; hinc materies ſalis omninò expers, nunquam certè lapideſcet; etenim Aquæ, ac terræ ſimul mixtis, niſi ſuperaddas ſalem, non lapidem, ſed lutum habebis. Ob experientias igitur factas circà lapides duros, ædificiorum uſui deſervientes, ut eſt Marmor Tyburtinum, ac Marmora alia alba, hos à principio purè ſalino duritiem, ac ſoliditatem accipere credimus, ideſt ab eo ſale, qui magna in copia in centro terræ reperitur, ut inferiùs aſſerere ſpondemus. Et ut dureſcant lapides iſti, non eſt opus humore bituminoſo, quo marmora verſicolorata ſupradicta dureſcere animadvertimus. Ac ideò in Sicilia, atque in Regno Neapolitano, ac in aliis Italiæ regionibus Verſicolorum Marmorum caveæ magis quàm alibi reperiuntur, quia ibidem ſubterraneus ignis, quo flagrat tota Italia, bitumen fundit, terramque ligat, atque dicti bituminis causâ in marmor indurat. Nec mirum ſi hâc de causâ ad radices Montium ignivomorum, uti Veſuvus eſt & Ætna, &c. colligatur in mari bituminoſum oleum, vulgò dictum *Petreoleum* magnarum virium apud Noſtrates remedium. At quòd præcipuè ſpectat ad ſalem, certum eſt terram omni ſale ſpoliatam, nunquam lapideſcere. Sal terram cum aqua conſociat, & utriuſque commune vinculum eſt, invicèm ſibi auxilia præbent, nam terra ſalem retinet ne in aquam exſolvatur, ſal terræ corpuſcula coercet, ne in minutum delabantur pulverem. Ulteriùs quid dicemus de Conchyliorum Muricinorum duritie, ac de duritie lapidea ſalis gemmei, & foſſilis; Quæ cum quodammodo ſal antea eſſent, poſtmodum in duritiem concreverunt; imò etiam ligna, quo magis ſolida ſunt; eò majori ſalis copia abundant, ſic plurimum nitri è Quercu, Fago, Guaico, &c. elicitur; Et quoniam duplex eſt ſal, volatilis ſcilicet, & fixus; Crediderimus ſalè volatili corpora penetrari, ac ſolvi, fixo verò adſtringi, uniri, atque indurari.

Porrò quæ dicunt de ſpiritu lapidifico, qui quæcumque obvia, etiam ſi ſint ligna herbæ, &c. veluti ex aſpectu Gorgonis, in lapidem indurat;

multo ſale abundare hujuſmodi ſpiritum eſt credendum; atque per illum corpora qualitate, ac naturâ, (ut obſervationibus enarratis demonſtravimus) indurari, & conſtringi. In Arvernia teſte Duhamelio lib. cit. amnis eſt, cujus alveus lapideus ſenſim intumeſcit, eò quia aquæ germine lapidifico fætæ indureſcunt; ita multæ Arbores in Germania inveniuntur in Cotes mutatæ. Pariter è Rhodano, aliiſque fluminibus eruuntur enſes, ſoleæ, ligna, carbones, ac omnia, quæ in eum immerguntur, jam in lapides converſa: In Montibus potiſſimùm, & fluviis occultis ille regnat ſpiritus. Ideò rarò in campis, qui nimis diſtant à Montibus, ac fluminibus, magna lapidum copia invenitur; Undè ergò tot emerſere lapides, ut ait Duhamelius, quibus herculei Campi, quos *Crautiam* vocant propè Arelatem, tecti ſunt? Putat Gaſſendus hanc lapidum portentoſam congeriem in Campis illis non aliundè, quam ex Rhodani, vel Druentinæ exundatione, & longa aquarum reſtagnatione prodiiſſe: indicio eſt, quod in extremis veluti marginibus lapilli minutiſſimi, in medio majores jaceant; Quemadmodum Sal in Catino exolutus, ubi aqua leni calore exhalata ſit, majora in medio, minora in extremis grana deponit. Porrò Arbores in Bohemia inveniuntur in lapides converſæ. Calculi in veſica, ac in partibus aliorum animalium, lamellatim omnes incruſtantur, & lamellatim quoque Jaſpis rara, & prætioſa in Sicilia inventa, quam incruſtatam eſſe egomet vidi apud amiciſſimum Sabbatinum in Muſæo ſuo pretioſo, & refertiſſimo rebus raris, ac verè Regalibus. Probaturi itaque ſalem fixum ex principiis indurativis lapidum unum eſſe, innumeras adduceremus obſervationes, ac quàm plurimorum Authorum teſtimonia, ſed ne prolixus fiam, maximè recenſendo ea, quæ aliàs ab aliis Authoribus ſcripta ſunt, libenter id omitto, atque ad explicandam noſtram de marmorum, lapidumque vegetatione ſententiam deſcendo.

Sed antequam de lapidum vegetatione dicamus, ſciendum eoſdem in quatuor genera dividi, ideſt in lapides propriè dictos, Saxa, Marmora, & Gemmas. Lapides, vel ex arena compinguntur, ut Cotes, vel lamellatim creſcunt, ut lapis ſpecularis, aut talcus, vel contuſi in fruſta comminuuntur, ut ſilices, & Marmora. Alij ex viventibus, alij ex non viventibus eruuntur, alij certam obtinent figuram, alij incertam; Alij in nidis avium. Quidam in ventribus, & partibus animalium: Alij in renibus Draconum, ſerpentum, reptilium, & beſtiarum, ut monet Doctiſſimus Camillus Leonardus Medicus Piſaurenſis in eruditiſſimo libro de Gemmis, ut inferiùs narrabimus.

Lapides eorum matricibus inhærentes, & non adhuc à lapicidis exciſos, creſcere, vegetare, ac nutriri evidentiſſimè obſervavimus in Marmorum Latomiis Tyburtinis, atque in Peperinorum Lapicædinis Oppidi Marini, & Caveis Tofacei Lapidis ad Mænia Urbis, ac in Latio Solo, aliiſque in locis, & quamvis tot ſæcula jam ab Urbe condita elapſa ſint, & ſemper

excavatum eſt, & adhuc excavatur conſtruendorum cauſa tot ædificiorum tàm pro veteri, quâm pro nova Roma, at nondùm materiei finis, & ſemper effoditur in iiſdemmet, vel parum diſſitis locis, in quibus bis mille ab hinc annis ſemper effodiebatur pro Romanis, vicinarumque Urbium ædificiis: certè concludendum eſt, lapides hujuſmodi vegetare. Multò magis quod Caveæ illæ, quæ centenis, ac millenis ante annis profundæ erant: nunc viam publicam æquant, & in eodem penè ſunt horizontali plano. Quodque de iſtis caveis verum eſt, id aliis in omnibus totiùs Orbis obſervari crediderim. Hoc idem obſervatur in foveis Lapidis Tophi propè Romam; In foveis *Latij Pulveris Puteolani*, vulgò *Pozzolana*, qui cùm calce ad ædificiorum conſtructionem miſcetur. In ſulphurariis, ſivè mineris ſulphuris, aluminiſque in Latio, quæ poſt elapſum certum annorum ſpatium, denuò replentur; ſic minerâ ſulphurariâ Urſinorum Principum ducentorum annorum ſpatio elapſo excavatâ, nunc denuò effoditur ab ea novum, ac jam vegetatum ſulphur.

Celebris rerum Indicarum ſcriptor ſuadere conatur in terra, in qua ſemel effoſſi ſunt Adamantes, certò annorum ſpatio renaſci, ut notat Steno de ſolido intra ſolid. fol. 49. Obſervatur etiam in fodinis lapidum piperinorum in agro Marinenſi, quod Incolæ fragmenta lapidea à ſectione reſidua in foveam denuò immittunt, & ſuper ea arundinum radices injiciunt. Elapſis aliquot centenis annis, vegetato jam ſubtus lapide, & fovea ferè complanata cum plano horizontali vicini agri, aut viæ publicæ, novos denuò effodiunt lapides, nec ampliùs fragmenta adſunt, ſed lapides integri, jam vegetati, & cum fragmentis dictis commixti; Ad quod forſan reſpicientes Avicenna, & Albertus Magnus Lapidum generationi quamdam plaſticam vim inhærere ſunt opinati, quæ producat, ut ita dicam hanc vegetabilium ſpeciem ſolidorum, ac marmoreorum, &c. ac ſanè lapides arbores eſſe duras, & marmoreas ſui generis, quæ Corollarium inſtar creſcant, nutriantur, ac vegetent. Quæ quidem vis plaſtica materiam nacta aptam ſimiles ubique terrarũ lapides gignit, quaſi lapides inſtar plantarum vel animalium vi ſeminariâ, & formatrice donentur; Et ob ſeminariã hanc vim aliquo modo lapis lapidem producat, nec non creſcat, ac vegetet; Et idem Albertus Magnus vim plaſticam hujuſmodi vocat etiam ſpiritum mineralem; hunc autem ſpiritum, ut notat Duhamel lib. cit. acutum eſſe, penetrantem, & ſalſum neceſſe eſt, ut cæmenti inſtar ſtringat, & compaginet; imò ſpiritum illum nitroſum infuſum eſſe in omni natura; itàut in eò ſit procreandi vis, & cauſa gignendi, eſt quippè vi prolifica, ac ſui aſſimilatrice præditus; nonnunquam inſtar halitus effunditur, quò faciliùs corporum meatus ſubeat; interdum pinguis eſt, ac ſulphureus, qui bituminoſa, & oleoſa corpora citiùs permeat; ſæpius humori aqueo inſidet, ut terreſtrem materiem ex omni parte penetret, ſed niſi acutus, & ſalſus ſit, nec mixtionem exquiſitam perficiet, nec poterit materiam per-

vadere, aut comprehendere; hactenus *Duhamel lib. cit.* Neque ſolùm citati magni Viri vim hanc plaſticam lapidibus, & Metallis tribuunt, ſed plures alij quorum nomina hîc recenſere nolo, nàm cuilibet obvia ſunt. Inter cæteros autem Sendivogius vir doctiſſimus in X I I. tractatibus novi luminis Chymici fusè probat omnia metalla ex quadam veluti ſeminariâ ſeù plaſticâ virtute progigni.

Augurellus verò lib. 1. Chryſopeiæ ſequendo veſtigia Divi Auguſtini lib. de Trinitate ait re vera dari vim plaſticam rebus in omnibus creatis, & ſingulis ineſſe occultum inſtinctum ſeſe multiplicandi: quod his verbis demonſtrat. *Natura eſt vis quædam rebus inſita ex ſimilibus ſimilia procreandi vel natura eſt ignis inviſibilis, vel igneus quidam vigor, aut ſpiritus omnibus rebus creatis inſitus, quo cunctæ res ſe multiplicant. Hanc naturam in omnibus rebus corporeis poſuit divus Auguſtinus l. c. de Trinitate dicens. Omnibus rebus corporeis ſeminariæ quædam rationes inſunt; quæ cùm ipſis data fuerit opportunitas, prorumpunt in cauſas debitas, & ſpecies ſuis modis, & finibus, &c.*

Hanc eandem vim plaſticam rebus omnibus innatam, potiſſimùm verò lapidibus, & metallis fusè ſatis oſtendit, & probat inter aliòs Petrus Bonus Lombardus Ferrarienſis in Margarita precioſa Theatr. Chimic. volum. 5. fol. 709. his verbis. *Semen plantarum eſt hermaphroditum, & etiam metallorum in ſeminibus; quia non ſunt corpora mobilia localiter: à principio intrinſeco conjunxit natura ex eis ſimul marem, & fæminam. Ita quod in quolibet ſemine eſt conjuncta, & indiſtincta virtus maris, & fæminæ ad generationem faciendam. Sic ſimiliter, & propter eandem cauſam conjunxit in mineris metallorum argentum vivum ad faciendam generationem ipſorum. Ideò mineræ omnium metallorum ſunt neceſſariò mixtæ ex ſulphure, & argento vivo vulgi, cùm ſint ſimul ibi generata, mixta, & coagulata.* Hæc ille, &c.

Sed ut more noſtro de ſingulis rebus, ideſt de cauſis earum, & effectibus analogicè diſſeramus. Sicuti rerum creatarum omnium generatio, ac conſervatio in peculiari quodam motu omnibus corporibus debito ſecundùm uniuſcujuſque diverſam naturam conſiſtit, & corruptio in ipſiuſmet motus ceſſatione; quâ de causâ corpus neceſſariò mutari debet, aſſumendo aliam formam, ſpeciem, atque naturam; Ità etiam, ut ab alto repetamus Lapidum generationem, ac vegetationem, neceſſe eſt ut mentis aciem dirigam ad communem quamdam cauſam, quæ & fluminibus originem, & lapidibus vegetationem nutritionemque præbet; quæque in continuo motu, & circulatione exiſtens admiranda parit in ſubterraneis phænomena: hanc autem eſſe Mare, ſi dixero, forſan non multùm à veritate receſſero. Hiſtorici penè omnes à mundi creatione ad noſtra hæc tempora ſexaginta duo circiter ſæcula numerant: toto hoc tempore infinita orbis flumina in Mare intrarunt, Mare autem non redundat: redundare deberet, etenim finitum eſt, ſuiſque ſeptum limitibus: quoniam verò non redundat, credendum eſt aquas Maris circulare, ac per ſubterraneos,

neos ſpecus filtrari, donec ad telluris ſuperficiem regrediantur, undè ortum habuere. Hic enim perpetuus motus ſi communis eſt omnibus rebus creatis, ut indè fiant variæ earum generationes, corruptioneſque: Mari quoque, & aquis ſubterraneis ineſſe debere, ut in telluris centro variæ generationis, corruptioniſque metamorphoſes producantur, certò credendum. Huic meæ opinioni cùm apprimè faveant Senecæ verba, ea hîc apponere placuit: Sic itaque ille *q. n. l. 3. c. 6. Primùm ergo quæramus quomodo ad continuandos fluminum curſus terra ſufficiat, undè tantùm aquarum exeat. Miramur quod acceſſionem fluminum maria non ſentiant: Æquè mirandum eſt, quod detrimenta exeuntium terra non ſentit. Quid eſt quod illam ſic implevit, ut præbere tantùm ex recondito poſſit, ac ſubindè ſuppleat? Quamcumque rationem reddiderimus de flumine, eadem erit rivorum, & fontium. Quidam judicant terram quicquid emiſit rursùs accipere, & ob id maria non creſcere quia quod influxit non in ſuum vertunt, ſed protinus reddunt. Occulto enim itinere ſubit terras Mare, & palam ſupra eas venit, ſecretò revertitur, colaturque in tranſitu idem Mare: Quod etiam per multiplices terrarum anfractus verberatum amaritudinem deponit, & ſaporis pravitatem in tanta ſoli varietate exuit, & in ſinceram, ac dulcem aquam mutatur, &c.*

In ſæculo proximè elapſo compertum eſt à magno Galilæo aerem eſſe gravem, & inferiorem premi à ſuperiori, & ob id elaſticum eſſe. Hujuſque preſſionis continuæ causâ varia oriri phænomena in ſublunaribus, ut fusè probatum eſt ab omnibus Philoſophis: Quare ſi aer, qui multò levior eſt aquis, magis fluxilis, ac tenuis, gravitati ſubjicitur, & ſuperior revera gravitat in inferiorem: quantò magis dicendum id erit de aquis, de quarum gravitate, & gravitatis effectibus variis cùm multa diſputata ſint ab hydraulices ſcriptoribus, ea ſingula accommodari poſſe, ac debere ad immenſas Oceani aquas non abs re affirmaverim. Debet ergò aqua marina ſuperior gravitare in inferiorem, quæ quò magis proxima fundo erit, eò magis preſſa erit, quia major aquæ moles ſuperincumbit; & quoniam à ſupervenientibus fluminibus nova Moles, ac per conſequens nova preſſio continuò producitur: certè, niſi aqua fundi maris, maximè preſſa, circularet, mare ab ortu Mundi ad noſtra hæc tempora, neceſſariò redundaſſet. Circulat itaque mare, & ad perpetuandum circuitum hunc, quatuor concurrunt preſſiones, ſeù pondera. Primò nempè pondus aquarum Maris, deinde fluminum advenientium, tertiò Aeris ſuperincumbentis: quartò demùm preſſio corporis lunaris, quæ cæteris aliis ſenſibilior in mari obſervatur.

Sed ut clariùs pateant, quæ de hoc motu Maris dicemus. Sciendum eſt, quod Maris motus generalis (de particularibus, qui à ventis unicuique Regioni propriis proveniunt, non loquor) duplex eſt, unus continuus ab ortu in occaſum, alter verò veluti compoſitus ex contrariis motibus; hicque æſtus reciprocus, ſivè fluxus, & refluxus maris appellatur: hîc

ſecundus, ſivè fluxus, & refluxus, quo Mare duodecim ferè horarum ſpatio ad eadem littora fluit, & refluit, ex primò motu generali ſic pendet, ut nihil revera ſit, niſi affectio quædam, aut modus, ſicuti optimè judicat Varenius in ſua Geographia.

Motus itaque primus ſivè generalis Maris eſt ab Oriente ad Occidentem penè ubique, ſed maximè in Zona torrida inter Tropicos ſe prodit, ibique eſt adeò validus, ut alij motus, aut venti eum non impediant. Hinc navigantes ab India in Africam, vel ab Africa in Braſiliam, longè celeriùs promoventur, quàm ſi ab Africa in Indias, è Braſilia in Africam remeent. Sic ubi freta, ſeù Maris anguſtiæ ab Ortu in Occaſum porriguntur, ut fretum Magellanicum, per quod ex Oceano Atlantico in Oceanum pacificum patet iter, tùm motus ille maris eſt Incitatior. Idque in plurimis Americæ, & Indiæ locis contingere, imò & hunc motum in Septentrionali Oceano eſſe conſpicuum idem obſervavit Várenius. Nam Oceanum Tartaricum per fretum novæ Zemblæ, & fretum Vaigas Ferri, ex copioſa glacie, quam Oceanus tartaricus ejicit in Fretum novæ Zemblæ, & ex ipſo Maris motu obſervatur; ſic ad littora Septentrionalia Americæ in mari pacifico motus fit versùs fretum Anian, item à Japonia versùs Sinas, & ubique ferè: & ſi aliquando inconſpicuus eſt, à ventis id provenire certò fatentur.

Denique in Fretis quæ ab Oriente in Occidentem diriguntur, marè intumeſcit ſex horarum ſpatio, tùm aliquantulum in eodem ſtatu permanet, nimirùm per duodecim horæ minuta, deindè eodem temporis ſpatio detumeſcit: Sed continenter ab Oriente in Occidentem delabitur per freti orificium, nunquam remeat in contrarias partes; Idque obſervatur in Freto Magellanico, atque in Canalibus inter Maldivas Inſulas; in Freto Manilienſi Javæ, & aliis in locis frequentiſſimè: Et hæc quoad brevem notitiam primarij motus Oceani, & ſecundarij ab eodem pendentis.

His ita præmiſſis; Recentiores penè omnes pro certo credunt fluxus, refluxuſque Maris, ac Marinorum æſtuum cauſam eſſe lunam, prout magis, minuſve Apogæa, aut Perigæa, ac prout nobis propinquior ſit, vel à nobis remotior: Atque adeò quæ ſit cauſa hujus intumeſcentiæ, aut detumeſcentiæ maris; Et cur certis temporibus, aut locis ita ſit adſtricta, ut ferè intra viginti quatuor horas mare ad idem littus bis accedat, & ab eo bis recedat. Cur in Noviluniis, ac Pleniluniis, longè ſit major, aut minor, quàm in quadraturis; cur Lunæ motum adeò religiosè conſequitur, & tamen in Æquinoctiis aquæ multò magis intumeſcant. Hæc ſingula penè omnes cum Galilæo, Carteſio, cæteriſque recentioribus fatentur à Luna pendere, etenim magna eſt inter Lunæ, & Oceani motum connexio. Cùm enim Luna ad noſtrum Meridianum non redeat niſi poſt viginti quatuor horas, & quinquaginta minuta; eodem prorsùs temporis ſpatio

æſtus redit; adeòut ſi æſtus hodie hora ſexta incipiat, cràs poſt horam ſextam, & quinquaginta minuta revertetur: Vix tanta inter res naturales occurrit neceſſitudo, quin una alteriùs ſit cauſa, idque ob perpetuum quendam, ac generalem omnium circuitum. Cùm igitur Maris æſtus reciprocus cum Lunari motu adeò ſit colligatus, vix negare poſſumus, quin Luna eum moderetur motum.

Itaque ubi præ motu diurno orbium longiùs à nobis recedit Luna, tunc aer ex iis anguſtiis expeditus, Oceanum non ampliùs premit, & aquæ ultro relabuntur. Bis uno quoque die æſtus recurrit marinus, quod idem terræ punctum ad illas Cæli anguſtias motu diurno revertatur, juxta Scholæ Burgundiæ ſententiam, quæ motum telluris tuetur, ab Eccleſia tamen Romana damnatum, cui me ſubſcribo, pro eaque ſanguinem, ſi occaſio dabitur, effundam: Vel ipſius lunæ motus juxta noſtram opinionem, ſenis ferè horis mare fluit, ſenis itidem refluit. Æſtus porrò marinus ſingulis diebus una ferè hora tardius recurrit. Sic Dominus Richer in Inſulis Braſiliæ vicinis hæc præ cæteris obſervavit circa marinos æſtus: Nempè in ea Regione, quæ propè Flumen Amazonum, & Inſulam *la Cayenne* non minùs ſtatis horis æſtum recurrere, quàm ad Galliæ littora in pleniluniis nimirùm, & noviluniis circa horam à meridie quartam: adeò-ut illud principij loco haberi non oportet, tùm æſtum eſſe maximum cùm luna ad Meridianum loci perveniat. Secundò eò loci mare ad ſex pedum altitudinem, cùm æſtus ſunt maximi, intumeſcere, quod ex palo infixo per integrum annum fuit obſervatum. Circa æquinoctia æſtus eſſe maximos, cùm tamen differentia vix ſex digitorum exiſtat. Porrò æſtus eſſe maximos non ipſis interluniis, aut pleniluniis, ſed tertiò die à novilunio, aut plenilunio, quod ab aliis fuit etiam obſervatum: aut certè his diebus eadem perſtat maris intumeſcentia; imò & creſcit; ferè ut ſolis æſtus tertia à meridie hora major eſt, quàm in ipſa meridie: ſed plura de hiſce videantur apud Authores, &c.

Cùm denique Cælum lunare figuram habeat ovali proximam, & nobis ea propior ſit circa novilunia, & plenilunia, tùmque majores ſint anguſtiæ, quàm in Quadratis aſpectibus, hinc fit, ut in pleniluniis, & interluniis major ſit tùm aeris, tùm Oceani preſſio, majorque adeò æſtus. Quamquam fortè id non adeò pendet ex corpore Lunæ tantùm, quantùm ex ipſius Lunæ orbita, quæ figuræ eſt ellipticæ, ut apud recentiores fusè eſt diſputatum.

Omnium hujuſmodi preſſionum cauſa, nempè maris ſuperioris in inferius, fluminum ingredientium, aeris demum, ac Lunæ ſuperincumbentium aquæ fundi maris, & laterales coguntur ingredi poros terræ, cui ſunt contiguæ. Et ſanè non video quid obſtet quominùs aqua marina eadem facilitate terram ſubeat, quâ fluminum aqua terram pervadit arenoſam, vel alterius generis. Neque huic filtrationi, ſivè preſſioni maris per terræ

poros obſtare poteſt pondus ſalinæ partis, quæ in eo eſt: cum majori mole incumbentis aquæ preſſa, faciliùs terram penetrat, & circulum ad telluris ſuperficiem perpetuat: & quoniam preſſiones ſunt continuæ, continui quoque eſſe debent ingreſſus aquæ marinæ in poros telluris; cúmque preſſio preſſionem conſequatur, nulla vel ſaltim pauca interpoſita mora; aqua ante preſſa cogitur ultrò progredi à ſubſequenti; Donec tandem urgente ſemper à poſterioribus nova preſſione, ad telluris ſuperficiem, aqua primùm preſſa emergat, & per eam vel ſub forma fontium, fluminum, lacuum, aut paludum, in mare denuò revertatur, ut circulum perpetuet: Quæ verò ad ſuperficiem telluris emergere ac pervenire nequeunt aquæ; in ſubterraneis exiſtentes locis, puteis originem præbent, lapidibus, & vegetabilibus incrementum, & reliquis ſubterraneis generationibus aptam generationi materiem.

Neque quis dicat originem fluminum ab aquis pluvialibus, & ſolutis montium nivibus pendere: his enim de cauſis augentur flumina, non verò prima exindè ducunt principia, aut originem. Ad quod quidem confirmandum, ut reliqua ſileam ſufficiat Senecæ mei unicum dumtaxat teſtimonium: ille igitur in natural. quæſt. lib. V I. cap. V I I. ita diſertè loquitur: *Per omnem terram multa aquarum genera decurrunt. Alicubi perpetui amnes, quorum navigabilis etiam ſine adjutorio imbrium magnitudo eſt. Hinc Nilus per æſtatem ingentes aquas vehit: hinc Danubius, ac Rhenus. Adjice nunc patentiſſimos lacus, & ſtagna populis inter ſe ignotis circumdata, & inacceſſibiles navigio paludes, nec ipſis inter ſe pervias, quibus incoluntur. Deinde tot fontes, tot capita fluminum ſubitos, & ex occulto amnes vomentia; Tot deinde ad tempus collectos torrentium impetus, quorum vires quàm repentinæ, quàm breves. Omnis hæc aquarum, quæ exterius apparent, etiam intra terram Natura, facieſque eſt. Illic quoque aliæ vaſto curſu deferuntur, & in præceps volutæ cadunt, aliæ languidiores in vadis refunduntur & leniter, ac quietè fluunt; neque eſt diù probandum, ibi multas aquas eſſe, ubi amnes ſunt; Neque enim ſufficeret tellus ad tot flumina edenda, niſi ex repoſito, multòque refunderet, &c.* Ac idem Seneca loc. cit. cap. 8. circa idem argumentum differens, ſic ſequitur; *Vnde enim iſta prorumpunt, unde ad nos veniunt, niſi quòd origo humoris incluſa eſt? Age cùm vides interruptum Tigrim in medio itineris ſiccari, & non univerſum averti, ſed paulatim non apparentibus damnis minui primùm, deinde conſumi, quò illum putas abire, niſi in obſcura terrarum; utique cùm videas emergere iterùm non minorem eò qui prior fluxerat? Quid cùm vides Alpheum celebratum Poëtis in Achaia mergi, & in Sicilia rursùs transjecto mari effundere amæniſſimum fontem Arethuſam? Neſcis inter opiniones quibus narratur Nili æſtivi inundatio & hanc eſſe à terra illum erumpere, & augeri non ſupernis aquis, ſed ex intimo redditis?* Huc uſque egregiè noſter Seneca. Qua de re cùm multò clariùs tractet qu. nat. lib. 3. c. 10. ſingula ejuſdem verba cedro digna apponamus: ait itaque. *Habes*

primam aquarum ſub terra naſcentium cauſam : Adjicias etiam , quod fiant omnia ex omnibus. Ex aqua fit aer. Ex aere aqua. Ignis ex aere. Ex igne aer. Quare ergò non terra fieri poteſt ex aqua , & ex terra aqua ? Quæ ſi in alia mutabilis eſt , & in aquam : imò maximè in hanc. Vtraque cognata res eſt, utraque gravis, utraque denſa, utraque in extremùm mundi compulſa: Ex aqua terra fit. Cur non aqua fiat è terra : at magna flumina ſunt , cùm videris quanta ſunt : Rursùs ex quantò prodeant aſpice. Miraris cùm labantur aſſiduè , quædam verò concitata rapiantur , quæ preſto ſit illis ſemper aqua nova ? Nihil deficit quod in ſe redit : omnium Elementorum alterni recurſus ſunt : Quicquid alteri perit in alterum tranſit : & Natura partes ſuas velut in ponderibus conſtitutas examinat. ne portionum æquitate turbata , mundus præponderet. Omnia in nobis ſunt. Non tantùm aer in ignem tranſit , ſed nunquam ſine igne eſt. Detrahe illi calorem rigeſcet , ſtabit , indurabitur. Tranſit aer in aquam , ſed non ſine aqua : & aerem , & aquam facit terra : ſed non magis unquam ſine aqua , quàm ſine aere : ideò facilior invicem tranſitus eſt , quia illis , in quæ tranſeundum eſt , jam mixta eſt : habet ergò terra humorem , hunc exprimit : habet aer , hunc umbra hiberni frigoris denſat in aquam : ipſa quoque mutabilis eſt in humorem cum natura ſua utitur , &c. Hæc ille , &c.

Quare ſi circuitus hic aquarum non daretur, tot phænomena , quæ in imò terræ , ac Naturæ centro obſervantur explicari vix poſſent. Porrò , ut reliqua taceam ſi paulò profundiùs terram fodias , nonnè ſtatim aquas proſilire cùm impetu è viſceribus terræ videbis ? Quid hujuſmodi aquis commercij eſt cum imbribus ? Neque multùm me movent rationes putantium flumina ortum ducere à pluviis , & ſolutis nivibus , quodque fontes à fluminibus naſcantur : nam fusè refelluntur ab Authore Schol. Burgund. t. 4. phyſic. *de font. origine* , Quia revera fontes vivi in altiſſimis montium jugis , non aliunde poſſunt originem ducere , quàm ex circuitu aquarum maris , ex noſtra ſententia ; neque illud negari poteſt fontes nonnullos è mari oriri , quod ſalſedo ipſa in fontibus , & puteis mari vicinis oſtendit.

Sunt alij fontes , qui æſtuante mari effluunt , recedente decreſcunt. Hujuſmodi fontes teſte citato Auctore , nec non & putei in Gallia ſunt propè Cadomum , Burdegalam , & ubique paſſim in littoribus Africæ ; in India propè Coromandelium putei omnes ſunt ſalſi ; In Inſula ſancti Vincentij Fontes in peruviano littore itidem , & lacus ſalſi occurrunt : Sed ne à tam longinquis Regionibus exempla petamus ſufficiat aſſerere ſalſedinem puteorum ferè omnium Provinciæ noſtræ Lycienſis , & maximè Tarenti , cujus etiam putei creſcunt , & decreſcunt marè intumeſcente , & detumeſcente , & ſanè non video quid obſtet , quò minùs aqua marina eâdem facilitate terræ poros ſubeat , quâ fluminum aqua terram arenoſam pervadit , ut fontibus propè flumina poſitis originem præbeat. Neque pondus aquæ ſalſæ , mari obſtare poteſt , ne aſcendat , & permeet terræ

poros: nam hoc idem facilem reddit illius aſcenſum, ac inſinuationem in vicinos terræ poros, quia à ſuperincumbentis mole preſſæ inferiores aquæ maris, neceſſe eſt, ut viam ſibi inveniant in proxima tellure, ut de aeris gravitate ex recentiorum obſervatione diximus: Illud etiam attentiùs conſideranti patebit eam eſſe montium ſtructuram, ut in iis reſectis diverſi ordines terræ argilloſæ variè diſpoſiti appareant; tùm huic incumbit terra aut arenoſa, aut tofo ſimilis, plerumque non ſolida, ſed à lapidibus malè coagmentatis ſic compoſita, ut ſubeunti aeri, ſubeuntibus aquis, ignibus ſubterraneis, &c. locum præbeant. Multæ interim ſpecus, plures ſubterranei Canales variis modis argilloſam, & firmam terram penetrant. Sic infima terræ pars, quæ rivis, & fluviis ſubjicitur, ferè ſemper eſt argilloſa, & pinguis, cui aut tofus, aut arenoſa terra incumbit.

Quare haud mirum eſt, Thaletem Mileſium tàm varios effectus ab aquis produci videntem in rebus generandis, credidiſſe aquam eſſe omnium rerum principium: ideò Seneca de hujuſmodi re Thaletem diſſerentem reſpiciens ait quæſt. nat. lib. V I. cap. V I. *In aqua cauſam eſſe terræ motuum ait Thales Mileſius; totamque terram ſubjecto judicat humore portari, & innatare, ſive illud Oceanum vocas, ſivè magnum mare, ſivè alteriùs Naturæ ſimplicem adhuc aquam, & humidum Elementum; hac inquit unda ſuſtinetur orbis veluti aliquod grande navigium, & grave, his aquis, quas premit*: Hæc Seneca.

Non immeritò igitur concedi poteſt hìc aquarum per terræ viſcera circuitus, ut plura in ſubterraneis generationum, corruptionumque phænomena abſolvantur. Ab hoc principio pendet puteorum, fontiumque origo; eadem ſemper, ac determinata aquarum in puteis altitudo, ſivè ab iis extrahantur aquæ ſivè non. Conſenſus, & communicatio Puteorum cum aquis vicini fluminis, ut quotidie in Tyberis inundatione obſervamus: patuitque nuper mihi in ultimis inundationibus magnis Tyberis, quarum prima fuit 23. Decembris 1702. altera 4. Januarij 1703. poſt ingentes, & continuas pluvias per quatuor menſes factas.

Quibus præmiſſis neceſſe eſt, ut ſi in terræ radicibus mutationes fieri concedere velimus; aſſignemus Motorem quemdam univerſalem, qui excitat ſingulas, & ad varias ſuſcipiendas formas diſponat; eadem penè ſimilitudine, ac mechanicè, qua ſanguis à Corde Motore impulſus, atque per partium poros filtratus, antequam ad ſuum principium, à quo emanavit, perveniat, quot, & qualia parit phænomena in toto corpore animato, vel Tyroni medico notum eſt. Et radij è centro lucis ſolaris propulſi, & hinc indè propagati, nonne corporum ſublunarium penè omnium generationem, corruptionemque perpetuant?

Tota igitur terra eſt ferè aquis imbuta; Ideò dum terram profundè effodimus, ſiccitatem ad ſummum uſque ad viginti pedes invenimus, deindè ſæpè aut arena, aut argilla, aut Marga humidior occurrit, ac denique

aqua à toſo, vel lapidoſa terra plerumque erumpit.

Itaque Aquæ Maris dum per terræ percolantur poros paulatim ſpoliantur ſale, quem è ſubterraneis ſalinis fodinis acceptum habent, non verò à calore ſolis, ut olim putarunt; & eadem ferè mechanicè ſuo Sale ſpoliantur, quâ eaſdem Maris aquas per diverſa vaſa tofacei lapidis, unum deſuper aliud poſita filtrari, ac proindè ſalſedinem per lapidis poros deponendo, dulces effici videmus; Ità aquæ illæ per varias matrices per tot cæca vada, perque tot ſubterraneas fodinas tranſeuntes, & igneis, ac bituminoſis principiis occurrentes, ibidem, ſingula, quæ ſub terris ſunt phænomena ingenerant: Et cùm lapides, Gemmæ, ac dura Marmora ſint compoſitum, aut mixtum aliquod vel ex aqua, & ſale, ut fit in Gemmis, vel ex aqua, & terra magis, minuſve pura, addito ſale, qui figat, ut in lapidibus, & marmoribus contingit: certè aquæ marinæ circulantes per telluris poros modo præfato, ſi incidant in Matricem Lapideam, parte aqueâ ſuâ præbent materiam, parte ſalinâ verò ſoliditatem, firmitatemque, ſivè ut ita dicam coagulationem, donec tandem materies in durum lapidem concreſcat. Sicque lapidum generatio abſolvitur, &c.

Duplicem ineſſe ſalem in aqua marina plurimis experimentis Recentiores probarunt. Primus ſulphureus quodammodo dici poteſt, quòd acrior ſit, & multùm de ignis natura participat: undè cùm ſale tartari, & aliis hujus generis magnam habet cognationem. Atque is in ſale vulgari plurimus eſt, qui ex aqua marina in foſſulas excavatas derivante, calore ſolis æſtivo primùm in lamellas, tùm in cubos concreſcit: Quod reliquum eſt aquæ ſalſæ dum coquitur: aliud ſalis genus ſuppeditat, quod non tàm facilè concreſcit, ac primùm, idque habet amaram ſtipticitatem vitriolico ſapori non abſimilem: hinc mercurialis dici poteſt, eò quod acidis ſalibus ſit vicinior: hinc aqua marina poſtquam ſalis genus primùm, quo vulgò utimur, præbuit, ſalem tartari deliquio, ſeù in aere humido ſolutum turbat, & coagulat, ut ſales acidi, quod non efficit ſal communis in aqua diſſolutus: & in ipſo ſale communi ſalis mercurialis ineſſe, iidem Recentiores evidenter comprobarunt, &c.

Hac ratione generatus lapis neceſſariò creſcere, & vegetare debet, cum radicibus ſuis, ſuæque Matrici inhæret: nam cùm lapides omnes primùm molles, ac teneri fuerint, ut ſuprà demonſtratum, cúmque continuus, & nunquam intermiſſus aquarum circuitus per loca ſubterranea ſit, evidenter ſequitur, poſſe Lapides adinſtar Plantarum creſcere, ac vegetare; quia re vera Lapidum pori permeabiles ſunt, & facilem præbent curſum aquis, quæ per ipſorum ſubſtantiam percolantur, ſic aqua in Lapicædinis poſt diuturnos imbres ubertim extillat, etiam ſi in medio collis aut rupis Lapicædina eſt. Sed ut veluti ad oculum demonſtremus lapidum materiem mollem primùm fuiſſe, eorumque poros ſuis in Matricibus eſſe permeabiles; liceat hîc exponere Naturæ, ac aquarum miraculum,

quod Tarenti vidimus: Tarentum olim Magnæ Græciæ, ac Japygiæ caput, nunc in noſtra Lycienſi Provincia illuſtris Urbs eſt: jacet penè tota in medio maris Jonij, & ſenis quibuſque horis fluxui, ac refluxui obnoxium eſt mare, quod Urbem alluit. Nullibi certè per totam Europam piſcium omnis generis, & potiſſimùm Conchyliorum teſtaceorumque tanta varietas occurrit, quàm ibi: Sed quod ad rem facit noſtram: Mænia Urbis fundamentum habent in maris littore, in quo incolæ, lucri causâ peculiarem lapidem excavant; nam intra dicti lapidis ſubſtantiam genus quoddam Conchyliorum reconditum eſt, dictum *Dactylus Marinus*, longitudinis digiti indicis, vivus, guſtui gratiſſimus, iiſdemque incolis uſui quotidiano: ſi lapidem extra inſpexeris, nihil intùs latere diceres, at ſecto eodem, ſtatim occurrunt plura hujus generis Conchylia viva: Itaque niſi lapidis materies ante conchylij generationem mollis fuiſſet: Et niſi pori in eadem adeſſent, nec generari potuiſſent conchylia, nec genita nutriri, & creſcere: Idem lapidis genus cùm iiſdem marinis fructibus invenitur etiam Gaetæ, Urbe ad littus maris Mediterranei, non longè à Neapoli Romam versùs, &c. Sicuti Corallia creſcunt, ac vegetant in maris fundo, ut perſpicuè adnotavimus in Inſulis ſex milliaribus à Portu Tarentino diſſitis, ſuntque veluti Arbores lapidificæ ſui generis; creſcunt pariter fermè non diſſimilibus modis Adamantes ſuis in Fodinis: imò Cryſtallus, Granata, & aliæ forſan Gemmæ, cùm vegetant, vel plures ex una ſuccreſcunt radices, vel in eâdem Matrice, ut grana in ſpica continentur, & ſæpè bulboſis diſtinguuntur radicibus. Creſcunt certè in ſuis Fodinis Gemmæ, imò aliæ aliis decedentibus ſuccedunt: hoc tamen vidimus in Granata, Jaſpide, ac Amethyſto, & aliis, quæ in meo Muſeo ſervantur adeſſe debitæ craſſitiei Matricem, ſivè ſtratum cui paulatim ſuccreſcit Amethyſtus; & ita aliæ Gemmæ ſuis propriis quæque ſtratis, ſivè matricibus accreſcunt. Sed an creſcant per alimentum intùs ſuſceptum, an verò per appoſitionem partis ad partem, ſivè incruſtationem, hoc difficiliùs eſt explicatu. Probabilius hoc ſecundum nonnulli putant, nam quæ ex ſucco lapideſcunt, præfato modo creſcere, & augeri obſervamus in lapidibus, qui in Animalibus fiunt, & lapidificis hujus generis corporibus: Sic gypſum novi fluoris acceſſu intumeſcere, monet Duhamelius, & è Gypſi mineris oſſa humana erui teſtatur lib. 2. cap. 6. de Foſſilibus.

Lapides autem ex principio aqueo ſalino concreſcere putant omnes Chymici cùm Helmontio in tract. *mixtionis figmentum.* Quod evidenter patere in Gemmis docet Etmullerus in Regno minerali cap. 4. Nam Gemmæ, ut ipſe ait, ſicuti repræſentant naturalem Glaciem, ita etiam ſe demonſtrant, ab aqua ſimplici per principium ſalinum concretas fuiſſe, ac coagulatas. Lapides reliqui, quorum aqua, ex qua coagulantur non eſt adeò pura, neque defæcata, ſed particulis ætherogeneis, terreſtribuſque fæta, non ſunt adeò perſpicui, ſuntque craſſioris conſiſtentiæ, ac ideò

majoris

majoris ponderis : Et loco cit. Helmontius probat omnes lapides, vitra, atque Gemmas artificialiter in aquam ſimplicem, ac elementarem reduci poſſe; id quod etiam lapidum concretiones demonſtrant in ſpecubus ſubterraneis, in quos ex montibus aqua per meatus, rimas, & fiſſuras petræ extillat, quæ aqua coagulatur in lapidem, qui vocatur lapis aquam ſtillans, & talis eſt conſiſtentiæ, quaſi ſit fabrefactus ex ſilice; ſed qui plura experimenta, per quæ lapides ex aqua fieri evidenter probatur, addiſcere velit, videat Conradum Conradi in medulla deſtillatoria lib. 1. tract. 10.

Hoc ergò principium noſtrum aqueum ſecundùm ſubterranearum partium diverſitatem, per quas tranſit, ita varia corpora, diverſoſque lapides, duritiei, coloriſque diſſimiles producit. Color ille varius Marmori accidit ex vario metallico ente, quod ſubtus terram adeſt, & eâdem de causâ quâ Gemma tingitur, hâc eâdem marmora, ac diverſi pretioſi lapides coloreſcunt : Et ex hâc variâ tinctura, ac diverſo colore infertur, uti credendum eſt, lapides antea molles fuiſſe, ac vegetare, & poſtea indureſcere, ut ſuperiùs demonſtratum.

Et quidem quod ad Gemmas ſpectat, hoc verum eſt, ut benè notat Keſlerus cent. 5. proceſſ. 2. & Etmullerus loc. cit. quod operentur, & varios effectus in nobis producant beneficio ſulphuris metallici, à quo principio metallico tincturam, & colorem habent ſuum : Aqua namque ſalina ſupradicta, ſi limpida ac pura ſit, & coaguletur, abit in Cryſtallos, ſi verò per loca metallica tranſeat, in quibus reſidet ens primum metallicum in forma liquida exiſtens, illud aqua ſalina abſorbet, ſecum abducit, & primum ens metallicum coagulat, à quo Gemmæ ſuum habent colorem, & virtutem radioſam, ac amuleticam, ut ex ſulphure metallico; ſic V. G. Cryſtallus, & Adamas colorem nullum habent, quoniam nullo ſulphure metallico ſunt coagulati. Rutilantes verò Gemmæ, ut Carbunculus, Pyropus, Granata ſuum acquirunt colorem ex ente metallico Auri, adeòut in his Gemmis ſit Auri, vel ſulphuris ſolaris tinctura : Ex argento colorem, & tincturam ſapphyrus habet, & colore cæruleo foveri ſolet. Smaragdus, & Chryſolitus, quibus color viridis eſt, illum à ſulphure Antimonij, ſeù cupri obtinent, quod in ſe fovet ſulphur viride. Topatius, & hyacinthus ſubrubicundam, ex fodina & principio Martis, ſivè ferri, flavum, ac rubeſcentem colorem habentis, tincturam acquirunt, & ſic de aliis Gemmarum coloribus, quos à principio metallico obtinent diſcurrendum.

Ab hoc fundamento pendent productiones Gemmarum artificialium, vitri varij coloris, &c. Quæque huc uſque de Gemmarum lapidumque prætioſorum colore, duritieque diximus, ad marmora, commodè ratiocinando, accommodare poſſumus, & analogicè ab altero ad alterum diſcurrere.

His ita animadverſis inquirendum nunc reſtat, an lapides nutriantur, ac vegetent per alimentum intùs ſuſceptum, an verò per appoſitionem partium ad partes, & quandam veluti incruſtationem quod quidem difficilè eſt determinatu: Communiter enim credunt creſcere lapideas ſubſtantias per additionem partis ad partem, ad differentiam animalium, ac vegetabilium, quæ per intùs ſuſceptionem alimenti nutriuntur: ſed ut meum hîc ſenſum aperiam: agumentum, quod fieri dicitur per juxtapoſitionem materiæ in lapidibus, &c. fit per adhæſionem particularum aliis particulis, quibus configurantur: Eâdem omninò ratione agumentum, quod fit per intùs ſuſceptionem in animalibus, & vegetabilibus, nil aliud revera eſt niſi juxta poſitio particularum alimenti ad partes nutriendas in locum deperditarum: Itàut ſingula per juxtapoſitionem creſcant, cum hoc tamen diſcrimine, quod in plantis, & animalibus particulæ nutriendæ per canales ſuos regulari ordine diſtribuuntur: In lapidibus verò, cùm hujuſmodi canales forſan non adſint, tranſmittitur, impelliturque nutritius humor per poroſitates, & cæcos ipſorum ductus, & ita nutritiam juxtapoſitionem abſolvit: quæ quidem licèt nobis obſcura, & difficilia videantur: Naturæ tamen plana ſunt, aperta, & facilia: Ea enim, ut nos putamus modo ſimplici, facili, & analogicè in triplici ſuo regno animali, vegetabili, & minerali, procedit.

Hinc Divinus noſter Hippocrates in lib. 1. de Diæt. n. 5. diſſerens de Naturæ in ſingulis ſuis operibus producendis æquabilitate, facilitate, & analogia univerſali in omnibus ſic ait. *Seorſum autem omnia, & Divina, & humana, ſursùm, ac deorsùm viciſſitudinem habent, ac traſeunt: Dies, & nox ad ſummum, & minimum, ſic & luna ad ſummum, & minimum. Rurſus hæc, & non hæc, Lux Jovi tenebræ orco, lux orco tenebræ Jovi accedunt, & invicem mutantur: Et quæ quidem faciunt non ſciunt, quæ verò faciunt, ſcire ſibi videntur, & quæ quidem vident non cognoſcunt: Attamen omnia ipſis fiunt per divinam neceſſitatem, & quæ volunt, & quæ non volunt; accedentibus autem illis huc, his verò illuc, & inter ſe mixtis unumquodque deſtinatum fatum explet, & ad majus, & ad minus:* hæc ille: Quæ quidem omnia, & præſertim, quæ pertinent ad Lapidum vegetationem, nutritionemque licèt nobis adhuc obſcura ſint, ac penè credita difficilia, nihilominus tamen, ut benè monet Seneca qu. nat. lib. 7. cap. 25. agens de Cometis: *Veniet tempus* ait, *quo poſteri noſtri tàm aperta nos neſciſſe mirentur. Veniet tempus, quo iſta, quæ nunc latent in lucem dies extrahat, & longioris ævi diligentia ad inquiſitionem tantorum ætas una non ſufficit, ut tota Cœlo vacet*: Idem quoque Seneca de difficili naturæ rerum contemplatione tractans, ait epiſt. 64. *Mihi certè temporis multùm auferre ſolet contemplatio ipſa ſapientiæ, non aliter illam intueor obſtupefactus, quàm ipſum interim mundum, quem ſæpè tanquam ſpectator novus video. Veneror itaque inventa ſapientiæ, inventoreſque; adire tanquam multorum hæreditatem juvat. Sed agamus bonum Patrem Familiæ, fa-*

ciamus ampliora, quæ accepimus, major iſta hæreditas à me ad poſteros tranſeat Multum adhuc reſtat operis, multumque reſtabit, nec ulli nato poſt mille ſæcula præcludetur occaſio aliquid adhuc adjiciendi.

Diximus antè, immediatum nutritionis actum tàm in animalibus, & vegetabilibus, quàm in lapidibus, & mineralibus fieri per juxtapoſitionem particulæ nutritiæ: in ſingulis namque, ut nutriantur, juxtaponitur alimentum parti nutriendæ. Quod autem in animalibus, & vegetabilibus per canales proprios feratur alimentum; in Lapidibus verò per poros ad poros; id parum obſtat; nec nos removet à credendo lapides nutriri revera, ac vegetare. Neque impedit hanc alimenti filtrationem, & progreſſum per lapidum ſubſtantiam, lapidum durities. Nam ut ſuprà notavimus Lapides poroſi ſunt; Lapides in ſuis Matricibus molliores ſunt, quàm in externa Montium ſuperficie, quàm nos videmus.

Lapides omnes, Gemmæ, & ſimilia mollia primùm fuere, deindè induraverunt per cauſas ſupra recenſitas: de qua primæva lapidum mollitie plura ſunt dicta in principio hujus Diſſertationis in ſerie obſervationum, ibi adductarum. Et ſicuti Plantæ, & Animalia pro varietate ipſorum, varia habent, & organa, & ſuccos nutritios, & nutriendi modum; Et tandem determinatum incrementum. Ita lapides pro varietate ipſorum, idem quoque obtinent; variè nempè creſcunt, augentur, & variè vegetant. Neque incrementum ipſorum eſt infinitum, ſed determinatum, & fixum, ſicuti animalia, & vegetabilia, licèt perpetuò nutriantur, determinatum tamen habent incrementum à Naturæ legibus, iiſdem inditum, & impreſſum. Undè non eſt timendum, ne montes ob perpetuam ſucci nutritij juxtapoſitionem excreſcant in immenſum: Cujus rei ſpecimen egregium affert nobis Seneca *lib. 3. qu. nat. cap.* 15. his verbis. *Placet Naturæ, regi terram, & quidem ad noſtrorum corporum exemplar, in quibus & venæ ſunt, & arteriæ, illæ ſanguinis, hæ ſpiritus receptacula. In terra quoque ſunt alia, itinera, per quæ aqua, & alia, per quæ ſpiritus currit: Adeòque illam ad ſimilitudinem humanorum corporum natura formavit, ut majores quoque noſtri aquarum venas in Terra appellaverint. Sed quemadmodum in nobis non tantùm ſanguis eſt, ſed multa genera humoris, alia neceſſarij, alia corrupti, ac paulò pinguioris: ità in terra ſunt humoris genera complura, bitumina, metalla, infinita aquarum genera, &c. Cæterùm ut in noſtris Corporibus, ita in Terra ſæpè humores vitia concipiunt, &c.* Et paulò poſt idem Seneca, cap. 16. ſic concludit. *Et quid hoc mirum eſt cùm videas ordinem rerum, & Naturam per conſtituta, & perpetua procedere. Sunt & ſub terra minùs nota nobis jura naturæ, ſed non minùs certa: Crede infra, quicquid vides ſupra, &c.*

Neque credendum lapides abundè, perpetuoque nutriri, ut Plantæ, & Animalia: nam ignes ſubterranei multùm fortaſſe tribuunt iiſdem conſumendis, uti & infinitæ aliæ diverſorum corporum ſubterraneorum generationes, nutritioneſque, mineralium, nempè, metallorum, &c. hinc

deficiente materia, non eſt timendum, ut in infinitum excreſcant.

Lapides verò, quos duros videmus nos, molles in ſua primæva origine fuiſſe præ cæteris ad credendum ducimur ab obſervatione extraneorum corporum, quæ in media illorum ſubſtantia reperiuntur, uti frequenter ſunt Conchylia, ferrum, mineralia, lapides alteriùs Naturæ, & ſimilia, quæ non in lapidibus tantùm propè maris littora adſunt; ſed in altis montium jugis, & intra ſubſtantiam lapidum, repertorum in altiſſimis eorum ſummitatibus: Quis eò tranſtulit Conchylia? Quis in lapidum ſubſtantiam immerſit? Niſi ij molles anteà fuerint, & à ſpiritu ſalino, quo lapidis materies figebatur, & indurabatur, quicquid eidem mixtum tunc erat, pariter indurabatur. Quod ſi hæc non arrideant: Dicamus igitur Naturam ſivè ſpiritum, qui cuncta permeat, nuſquam ceſſare juxta Ideas ſibi impreſſas, vel ſeminarias rationes, quæ nihil ſunt, quàm Idearum veſtigia, Conchylia è ſucco lapideſcente effingere, ubicumque inveniatur diſpoſitio, qua de re ſolidè, & accuratè tractando Camillus Leonardus Medicus Piſaurenſis in aureo libro de Gemmis lib. 1. cap. 5. ſic ait. *Noſtris temporibus in partibus Galliæ Ciſalpinæ lapis magnæ quantitatis ex nucibus cecidit: Plinius quoque lib. 1. cap. 60. ſcribit Anaxagoram prædixiſſe ſaxum caſurum à ſole, & revera cecidiſſe in partem Traciæ ad Egos flumen, & erat magnitudine currus, coloriſque aduſti: Nec miramur ſi Ariſtoteles dicat lib. Mineralium, ferrum ex aere cecidiſſe notabilis magnitudinis. Multoties in aquis maxima virtus adeſt in producendo lapide, non proprium hoc aquarum eſſe, ſed quia per loca mineralia fluunt, ipſorumque mineralium virtutes aſſumunt, ſicuti videmus aquas balneorum acquirere caliditatem, & ſi aliquid in ea injicitur in lapidem convertitur, ut refert Albertus Magnus, & in locis Thermarum omnia circumquaque lapidefacta invenimus: Sed ne extra petamus exempla: Nonne propè Civitatem tuam Magnanime Cæſar Borgia in Capriolo Fonte hoc manifeſtè apparet, cùm ex ſuarum aquarum curſu, quæ in ſe Fodinam habent, omnes aquæductus lapideſcant, & ita repleantur, ut aquæ fluere nequeant: Ariſtoteles lib. cit. mineralium ſcribit, quod vis virtutis mineralis interdùm tanta ſit, ut aquam in lapidem vertat, omneque in ea contentum, ac ideò in multis lapidibus inveniuntur Animalium, Aquatilium partes, & alia in lapides converſa: Et Albertus Magnus refert de Arbore inventa in littore maris omninò lapidefacta cum nido, & avibus in ea contentis, &c.* Hactenùs Doctiſſimus Camillus Leonardus loc. cit. Doctiſſimus hic Medicus Piſaurenſis ſcripſit librum hunc de Gemmis anno 1516. & Venetiis edidit, dicavitque Cæſari Borgiæ Glorioſiſſimo Duci Romandiolæ; Ludovicus Dolce hoc idem opus è Latino in Etruſcum idioma tranſtulit, & ſuppreſſo veri Authoris nomine, ſuum appoſuit, & ſub proprio nomine, ac ſi ipſe verus eſſet Auctor Venetiis edidit anno 1565. ô turpe plagium! ô deteſtabile furtum! ô Calamitatem deplorandam Litterariæ Reipublicæ: Quæ quidem calamitas, nè dicam peſtis cum noſtris etiam temporibus vigeat, utilè admodum eſſet,

ſi quis Plagiariorum hiſtoriam texeret: & veris Authoribus ſua opera reſtitueret.

Si autem de hiſce phænomenis per antedictas rationes ſpiritus univerſalis diſſerere nolimus. Cur credere non liceat, quod per ſubterraneas ſpecus cùm maris fundo communicantes, Conchylia, Piſces, & alia id generis marina corpora abſorbeantur, quæ per occultas terræ vias, ac hiatus maximos hinc indè delata, & cùm ſubterraneorum corporum Matricibus variè mixta, ac indurata, tandem ad telluris ſuperficiem ad juga montium deveniant. Abſorberi à ſubterraneis ſpecubus poſſe marinas aquas, & marina corpora, & hinc indè deportari: teſtis eſt Veſuvus mons in Campania, qui anno 1631. cùm maximè flagraſſet, marinas aquas, quæ ad radices Montis ſunt abſorpſit, littore per aliquot mille paſſus exſiccato, deindè eas ferventes ſuperiori ſui parte evomuit cùm maximo Nemorum, camporumque diſcrimine: Poſtquam flagrare, ac ſævire deſiit Veſuvus, in ſummitate ipſius inventæ ſunt teſtæ conchyliorum omnis generis, herbæ marinæ, & marina corpora quamplurima, quæ per ſubterraneas ſpecus à flagrante monte in ſummitatem ejus delata fuerunt, ut fusè refert Abb. Braccinus tract. de *Veſuvi incendio anni* 1631. quo tempore fuit ipſe horum omnium teſtis ocularis; Si talia ibidem fieri potuere, cur etiam, & alibi non poſſint; non video.

Credi denique poteſt terram vi, & impetu ignium centralium frequenter tremere, magnis motibus concuti, & versùs maria dehiſcere, ejuſque aquas abſorbere cum marinis corporibus, conchyliis nempè ac piſcibus, & modò præcitato, iiſdem hinc indè per varias Matricum ſpecies delatis, variè intra lapidum indurentur ſubſtantiam: Quare nil mirùm ſi dicat Seneca, quod in Caria cùm talis poſt *terræmotum exiliiſſet unda perierint omnes, qui piſces illos comederant, quos ignoto antè eum diem Cælo novus amnis, & repentè è terra eruptus oſtenderat, &c.*

De Terræmotu Romano, & Urbium adjacentium anno 1703.

CUm de terræmotu hìc inciderit ſermo nec non de vi ejuſdem, in trajiciendis marinis corporibus per ſubterraneas ſpecus ad montium ſummitates; rem gratam Lectoribus me facturum putavi, ſi deplorabilem, & calamitoſiſſimum terræmotum his diebus Romæ, ac per univerſam ferè Italiam auditum, memoriæ, & poſteritati tradam: Quod antequam faciamus de ſubterraneis ignibus, tanquam primaria eorum cauſa, nonnulla breviter ſubnectenda cenſemus: adhærendo præ cæteris opinioni Senecæ, qui hac de re ſolidè ſatis, & eruditè tractavit.

Terræmotuum autem impetu effectus enarratos evenire, egregiè his ver-

bis idem Seneca confirmat. *Quæramus ergò quid ſit, quod terram ab infimo moveat, cur modò tremat, modò luxata ſubſidat, nunc in partes diviſa diſcedat, & alias intervallum ruinæ ſuæ diù ſervet, alias citò comprimat, nunc amnes notæ magnitudinis introrsùm abſorbeat, nunc novos exprimat, aperiat aliquando aquarum calentium venas, aliquando refrigeret, ignesſque nonnunquam per aliquod ignotum antea montis, aut rupis foramen emittat, aliquando notos, & per ſæcula nobiles ignes comprimat, mille miracula moveat, faciemque mutat locis, & deferat montes, ſubrigit plana, valles extuberet, & novas in profundo inſulas erigit.* q. nat. lib.6. cap. 4.

Ac proindè in telluris centro communicationes eſſe incredibiles inter ignes ſubterraneos, aquas, ac alia ſubmarina aſſerendum eſt, cujus rei non ignarus Gaſſendus in vita Peireſchij ait; quod revera ignes ſubterranei per venas ſubterraneas ad inſtar aquarum longius ſerpant, & ſibi invicem communicent, imò refert eodem tempore incendium in Semo Æthiopum Monte, anno 1631. contigiſſe, quo contigit Veſuvi in Campania; quod Campanum incendium omni ævo memorabile erit, nam cineres Conſtantinopolim uſque pervenere, ut fusè notat Abbas Braccinus de Veſuvo: itàut Veſuvus cum Ætna, hic cum Syria, hæc um Arabia Felice, iſta demùm cum Semo Monte communicent: ſivè ſeries quædam incurvatarum rupium canales faciant, ſivè ipſi ignes ſibi vias aperiant: Eruptione ignium Montes creari viſi ſunt, ut Puteolanus, quem modernum vocant anno 1538. ſic Theraſia Inſula inter Cycladas circa Senecæ tempora emerſit. Interdùm terræmotu flumina ſiccantur, nova erumpunt, quod lapſu terræ, vel conſueti meatus, & alvei occludantur, vel novi aperiantur. Cúmque ſubterranea tellus tàm immaniter à ſuis ignibus, & combuſtibili mineralium materie ardeat, & perpetuò conſumatur: aliquando demùm in aliam faciem mutandum iri globum hunc terraqueum divinè ſatis explicat Cicero cùm de mundi viciſſitudinibus tractando, ſic loquitur in ſomn. Scipionis: *Ipſi autem qui de nobis loquentur, quandiù loquentur? Quin etiam ſi cupiat proles illa futurorum hominum, deinceps laudes uniuscujuſque noſtrum à Patribus acceptas poſteris prodere tamen propter eluviones, exuſtionesſque terrarum, quas accidere tempore certo, neceſſe eſt, non modò nè æternam, ſed nè diuturnam quidem gloriam aſſequi poſſumus:* Præter Ciceronem Seneca magis ad rem noſtram ſic diſcurrit: q. nat. lib. 3. cap. 13. *Dicimus enim ignem eſſe, qui occupet mundum, & in ſe cuncta convertat. Hunc evanidum conſidera, & nihil relinqui aliud in rerum natura, igne extincto, quàm humorem. In hoc futuri mundi ſpem latere credas. Ita ignis exitus mundi eſt, aqua primordium.*

Plurium quoque veterum Philoſophorum opinio fuit aquam, & ignem principia eſſe rerum omnium. Inter hos Princeps eſt Hippocrates noſter, qui lib. 1. de diæta n. 4. docet; *hominem igne, & aqua conſtare*, deindè ſubdit: *Ignis omnia per omnia movere poteſt, aqua omnia per omnia nutrire.*

& lib. cit. n. 5. ait *Equidem nullum omninò corpus perit, neque fit quod prius non erat, verùm permixta, & diſcreta alterantur.* Et lib. cit. n. 42. concludit *generari, & perire idem ſunt.*

Neque ſolùm id arbitrati ſunt circa rerum originem: verùm etiam manifeſtè ſtatuerunt Mundum aqua, & igne ſivè diluvio, & fatali incendio in aliam faciem invertendum eſſe. Quod more ſolito egregiè depinxit noſter Seneca; audiamus eum loquentem lib. 3. quæſt. c. 27. *Sed monet me locus ut quæram, cùm fatalis dies Diluvij venerit, in quem modùm magna pars terrarum undis obruatur. Utrùm id Oceani viribus fiat, & externum in nos pelagus exurgat: an crebri ſine intermiſſione imbres, & eliſa æſtate hyems pertinax immenſam vim aquarum ruptis nubibus deruat. An flumina tellus largiùs fundat, aperiatque fontes novos, aut non ſit una tanto malo cauſa, ſed omnis ratio conſentiat, & ſimul imbres cadant, flumina increſcant, maria ſedibus ſuis excita percurrant, & omnia uno agmine ad exitium generis humani incumbant. Ita eſt. Nihil difficile eſt naturæ ubi in finem ſui properat: ſubitò ad ruinam toto impetu venit. Urbes conſtituit ætas? hora diſſolvit. Momento fit cinis, diù ſylva, Magna tutela ſtant, ac vigent omnia citò, ac repentè diſſiliunt, &c.* Idem argumentum apertiùs proſequitur paulò infrà cap. 28. his verbis. *Per centena millia quibusdam locis maris æſtus excurrit innoxius, & ordinem ſervat. Ad menſuram venit, creſcit, iterumque decreſcit. At illo tempore Diluvij ſolutus legibus, ſinè modò fertur. Qua ratione inquis? Eâdem, qua conflagratio mundi futura eſt. Utrumque fit, cùm Deo viſum, ordiri meliora, vetera finiri: Aqua, & ignis terrenis dominantur. Ex his ortus, & ex his interitus eſt. Ergo quandoque placuere res novæ mundo, ſic in nos mare emittitur deſuper. Ut ignis fervor, cùm aliud genus exitij placuit, &c.* Hæc tandem omnia divinè penè complexus idem Seneca finem Mundi, ſic divinatur l. c. cap. 30. *Nec ea ſemper licentia undis erit in Diluvio univerſali. Sed peracto exitio generis humani, extinctiſque pariter feris, in quarum ingenia homines tranſierant, iterùm aquas terra ſorbebit. Natura pelagus ſtare coget, aut intrà terminos ſuos ſugere, & rejectus è noſtris ſedibus in ſua ſecreta pelletur Oceanus, & antiquus ordo revocabitur. Omne ex integro animal generabitur, dabiturque terris homo inſcius ſcelerum, & melioribus auſpiciis natus. Sed illis quoque innocentia non durabit, niſi dùm novi ſunt. Citò nequitia ſubrepit: virtus difficilis inventu eſt, rectorem, ducemque deſiderat: Etiam ſine magiſtro vitia diſcuntur:* hæc ille.

Communicant itaque ignes ſubterranei inter ſe, & per flumina ignium ſubterranea montes ignivomi commercium inter ſe habent, ut ex Gaſſendo, Seneca; & pluribus aliis philoſophis conſtat evidenter: Et terræmotuum cauſam eſſe ignem ſubterraneum, diù coercitum, concluſum, & vi erumpere extra nitentem; vel ex eo deducere licèt, quod primò tremit terra, deindè aliquot poſt dies mons ignes vomit, fulgurat, tonat, donec accenſus ignis, qui terræmotum produxit, deferveat; ut vidimus Nos ipſi in magno Neapolitano terræmotu. 5. Junij, vigilia Pentecoſtes an-

no 1688. Veſuvus per plures ante menſes, & annos ſiluit, nec cum impetu flammas vomebat. Secundo poſt terræmotum die maximo cum impetu, tonare, fulgurare, ignes, flammas, ſaxa, cineres projicere cæpit, ac perduravit per quindecim, ac plures dies: deindeque quievit: Et Neapoli nuper ſcriptum eſt, Veſuvum diù quietum, & tacitum, poſt terræmotum hunc Romanum, majori in copia fumum, cinereſque, &c. vomere, murmurare, ac tonare, &c. Et raró terræmotus ſuccedunt, quin terra in terræmotus loco aperta ignes, ſulphura, & ſimilia combuſtibilia vomat, aut exhalet: Et eadem ratione, quâ communicant inter ſe per ignes ſubterraneos montes ignivomi, ac in diſſitis Regionibus eodem tempore vehementiùs exardeſcunt; eâdem inquam, concluſis, coarctatiſque diù, ac nimium iiſdem ignibus variis in Regionibus: Et eodem tempore erumpentibus cùm vi; terræmotum eodem tempore in valdè diſſitis locis efficiunt. Sic eâdem hora, qua gravis terræmotus his diebus Romæ auditus eſt, nempè die 14. Januarij, & 2. Februarij 1703. eâdem auditus fuit Neapoli, Aquilæ, Nurſiæ, Venetiis, Tridenti, Mediolani, ac penè per totam Italiam, ut infrà ſigillatim narrabimus. Pariter anno 1688. Venetorum, & toti Æmiliæ Regioni validum impreſſit metum, ſolitus grandi ſævire malo terræmotus: Qui eodem tempore nempè 5. Junij 1688. ipſa Vigilia Pentecoſtes hora 22. per lata plurimarum urbium ſpatia maximè ſenſibilis, duo præſertim Romandiolæ oppida Tiberiacum, vulgò *Bagnacavallo*, & Cottineolam ruina penè integrè oppreſſit; Et Neapolim ipſam, (me ibidem tunc temporis medicinæ addiſcendæ causâ commorante) vehementer terruit, ubi repentina excuſſione Palatia, Templa, & Domus benè multæ attritæ ſunt, cùm non levi popularium excidio: Sed majori adhuc damno Beneventum in Campania, & Smyrna in minori Aſia, duæ Urbes ferè integræ eodem terræmotu Neapolitano exciderunt, &c.

Anno 1694. eo die quo maximus fuit per totam Siciliam, & vicinam Calabriam terræmotus, & ſolo æquata fuit nobilis Urbs Catania, dicunt tremuiſſe etiam Limam, primariam Urbem in India Occidentali.

Quo tempore Raguſium, clariſſima Dalmatiæ Urbs, ſuper ruinas veteris Epidauri conſtructa, ubi celebre olim erat Æſculapio templum; eodem etiam tota Græcia quatiebatur. Cujus rei teſtis eſt Illuſtriſſimus Sebaſtianus Viſitator Apoſtolicus per Græciam, qui deſcribens ſuum iter per Dalmatiam ſic loquitur cap. 10. fol. 125. quæ placuit latinè invertere. *Cùm degebam in Inſula Mili ad Mare Ægeum auditi ſunt triduò crebri terræmotus, & eodem tempore, quò alij vehementiores perdiderant penitùs pulcram Urbem Raguſium, ideſt ſexta die Aprilis 1667. pulſabant Græci campanas ſuarum Eccleſiarum, ſupplicantium agmina habebantur, ſed fruſtra; ideò curabant, ut idem à Latinis fieret: Etenim perdiù ſemper obſervaverunt, quod ita impetrabant citiùs veniam à Deo, & gratiam evadendi à terræmotibus. Vidi*

Raguſium

Raguſium paucis antè menſibus quàm terræmotus illam perdidiſſet : Obtinet Raguſium parvum portum , ſed tutum, fortemque : eſt ad mare valida Arx ad monticuli ſummitatem poſita. Urbs valde pulcra , & dives eſt , & quamquam maneat ſub Turcarum unguibus , multa tamen libertate potitur , ſolvens illis annuum vectigal : Cœtus Nobilium Togam induit Venetorum ad inſtar Nobilium, Obtinet hæc Urbs duo amœniſſima loca , vulgò dicta Omble , & Gravoſa, in quibus ſunt Nobilium deliciæ , ut vix invideant celebrioribus Italiæ : hæc ille loco cit.

Ad unum penè omnes Philoſophi credunt dari ignem ſubterraneum , ſivè ut dicunt centralem in terræ gremio ardentem, cui generationem mineralium , effluxus omnes ſubterraneos , ſulphuris , bituminis , aluminis , carbonum foſſilium procreationem , ipſos denique terræmotus , thermarumque originem referunt acceptam. Dari revera talem ignem ipſi Montes ignivomi ſatis apertè oſtendunt. In Italia Veſuvus, & Ætna perpetuò ardent ; & hujuſmodi Regiones præ aliis Italiæ, obnoxiæ ſunt frequentibus terræmotibus. In Hecla Iſlandiæ monte continui ſunt ignes , qui cùm exitu libero careant , ſonos edunt triſtes , & lamentationibus ſimiles : Multos alios refert Varenius in ſua Geographia generali. Ut montem in Java Inſula , qui anno 1586. cùm antea non arſiſſet primùm diſruptus eſt , excitato terræmotu , & flagrantis ſulphuris eruptione : adeòut decem millia hominum in agris perierint. Mons in Sumatra Inſula Etnæ ſimilis fumum, & flammas vomit. Omitto alios Montes ignivomos à Maphæo , & rerum Indicarum ſcriptoribus adnotatos, ut in Moluccis Inſulis , in Philippinis , Japonia , in Peruvia quoque , & variis Americæ jugis , in quibus , potiſſimum verò in Urbe Lima , frequentes ſunt terræmotus , ob montium ignivomorum copiam , & ingentes Auri , Argentique fodinas.

Quarè ut proximè ad cauſam terræmotuum deveniamus, (ut tot à Seneca recenſitas opiniones reticeam) ea certè nulla alia eſſe poterit , niſi ignis ſubterraneus , plus ſolito accenſus , & nimiùm à ſubterraneis cauſis intra ſua vaſa , ſivè propriarum ſpecuum latera coarctatus : Unde niſi facto impetu , & fractis hinc indè ſingulis , quæ obicem ponunt foris non erumpit; nec erumpit niſi ſub ſpecie terræmotûs. Et quod in terra tremor eſt , id in nube tonitrum , teſte Plinio , nam in terræ fremitu ſolet. *Sub pedibus mugire ſolum , & juga celſa moveri.*

Ideò nullibi frequentiores ſunt terræmotus , quàm in locis , quæ Montibus ignivomis ſunt viciniora : Quare Sicilia , Calabria , & Campania frequenter tremunt : Et ſæpè priùs tremunt , quàm flammæ ex iiſdem erumpunt : ut nos vidimus in terræmotu Neapolitano anno 1688.

Quoniam verò inter montes ignivomos Europæ maximè celebris eſt Veſuvus noſter in Campania , qui quando exardeſcit ſubtus , frequentium Italiæ terremotuum cauſa eſt : de illo nunc , ejuſdemque præcipuis incendiis potiſſimùm illius omnium maximi , & memorabilis , quod accidit

anno 1631. breviter nonnulla dicemus.

Veſuvus octo circiter milliariis diſtat Neapoli; de illo ex antiquis Dion, Procopius, & Plinius ſcribunt; ex Recentioribus Cluverius lib. 4. cap. 3. n. 13. &c. & præ cæteris Abbas Braccinus lib. de Veſuvi incendio anno 1631. cujus anni incendium fuit omnium maximum, & omni ætate memorabile: Altitudo montis ante hoc incendium anni 1631. inventa fuit paſſuum Geometricorum 1231. Peracto incendio inventa eſt minor paſſuum $241\frac{1}{3}$ itàut igne conſumpta fuit altitudo $241\frac{2}{3}$ paſſuum. A nato Chriſto uſque ad annum 1631. numerantur ſeptendecim memorabilia incendia à præfato Braccino.

Secunda eruptio Veſuvi fuit calamitoſiſſima anno Chriſti 81. fuitque memorabilis ob mortem Plinij ſecundi, qui tunc ibidem cineribus oppreſſus interiit: ut ejus nepos in epiſtola ad Tacitum fusè memorat: Et apud Dionem lib. de Veſuvi conflagratione anno 81. hæc ſcripta reperiuntur: *Hæc autem ſimul ac facta ſunt, eructabat immenſus cinis, occupabat enim terram, mare, & aera. Lædebantur homines, ſcilicet, regiones, & pecora; piſces præterea, aves, &c. abſumebat. Inſuper duæ Civitates conflagrarunt. Herculaneum, & Pompeiopolim. Herculaneum verò, & Pompeios, ſedente in theatro populo, oblimavit. Tantus fuit cinis, ut non ſolùm Romam, ſed uſque ad Africam, Syriam Ægyptumque penetraret*; hæc ille.

Suetonius quoque de hujuſmodi conflagratione ſub Imperio Titi Veſpaſiani ſic loquitur in Tito cap. 8. *Quædam ſub eo fortuita, ac triſtia acciderunt, ut conflagratio Veſuvi in Campania, & incendium Romæ. Curatores reſtituendæ Campaniæ è Conſularium numero ſortè duxit. Bona oppreſſorum in Veſuvo, quorum hæredes non extabant, reſtitutioni afflictarum Civitatum attribuit, &c.* Omnium autem eruptionum Veſuvi memorabilium hæc ſeries eſt, ab Authoribus excerpta. Nempè annis Chriſti: 202. 305. 472. 473. Horum duorum cineres Conſtantinopolim, & Libiam pervenere: annis 512. 538. 683. 879. 993. 1036. 1049. 1138. 1139. 1500. Denique ultima omnium maxima, & perniciosiſſima anno 1631. Cujus hæc eſt ſeries hiſtorica. Anno 1619. in voraginem Veſuvi Medicus quidam deſcendit referente Braccino l. cit. & invenit tres foveas, primam repletam aquâ ſalſa, alteram aquâ bulliente inſipida, tertiam aquâ tepidâ amara, & mordicante; quod phænomenon raro viſum in hoc monte, præſagium erat graviſſimorum periculorum. Anno 1631. die 10. Decembris ab Incolis Veſuvi murmur ingens in ſummitate montis ſentiebatur, quod præter terrorem, ſomnum impediebat. Vorago Montis, quæ profunda erat paucis illis diebus creſcere, ejus tellus tumefieri, & elevari cæpit: donec pervenit ad planum horizontale verticis. Tunc temporis clauſis omnibus foraminibus igni ſubtus erumpenti. Die 16. Decembris anno 1631. multò ante ortum ſolis, terra tremere cæpit primò, poſt terræ tremorem bombilus ita horrendus in ſummitate montis percipiebatur, ut in longinquis

etiam Regionibus auditus fuit: Denique poſt terræ tremores, fragores ac horrendos mugitus, ruptus fuit mons pluribus in partibus ſuæ voraginis cum vehementiſſima emiſſione lapidum ignitorum, cineris, pulveris, fluminum ignitorum bituminis, cum tanto terrore, & excidio vicinarum Urbium, ut extremus mundi dies videbatur. Tantaque cineris copia eructabatur, ut Conſtantinopolim uſque pervenit. Hujuſmodi terræmotus antè eruptionem, alioſque effectus ſuo tempore obſervatos deſcribit Plinius lib. 6. cap. 16. dicens. *Nam crebris, vaſtiſque tremoribus tecta nutabant, & quaſi emota ſedibus ſuis, nunc huc, nunc illuc abire, aut referri videbantur, &c.* & Dio. loc. cit. ſic refert. *Sonitus à Cavernis ſubterraneis, tonitruis perſimiles supernè verò, & mugire videbantur, mare verò fremebat, & Cælum reſonabat, poſt hæc fragor immenſus, ceu concidentium montium audiebatur, &c.* Lapides ignitos, quos ejiciebat mons, fuiſſe referunt magnitudinis integræ Domus, aut cubiculi: ſequenti die Decembris 17. hora 16. poſtquam hæc accidebant, exſiccato per plures paſſus littore Neapolitano, marinas aquas abſorpſit Mons, & ferventes evomere per vicina loca obſervatus eſt, damno omnium incredibili; incendioque peracto, teſtæ Conchyliorum, & alia marina corpora in Montis cacumine reperta ſunt: manifeſto indicio flumina illa ferventium aquarum à Monte emiſſa, mare fuiſſe per ſubterraneas ſpecus obſorptum. Hoc incendio dicunt quinque hominum millia periiſſe partim igne, & ſuffocatione cinerum, partim verò aquarum ferventium marinarum à monte emiſſarum: At damnum omnium aſcendiſſe ad viginti Milliones ſcutatorum: Ac tanta fuit cineris, terræque quantitas à monte ejaculata ad radices ejuſdem in maris littore, ut ferè per medium milliare receſſit mare, & ubi mare tunc erat, nunc ſunt fertiles campi, &c. ſub Veſuvo.

Poſt nonnullos dies deflagrato igne, quievit Mons, ſiluitque uſque ad annum 1660. tunc cæpit denuò mugire, tonare, fulgurare cum timore Incolarum. Deinde ſequentibus annis 1682. 1685. 1688. & 1689. & tandem anno 1694. vel cum terræmotu, vel ſine eo, flagravit, arſitque, ſed profectò non magno cum Incolarum incommodo: Poſt hunc terræmotum Romanum diù tacitus Veſuvus, ardet nunc ac fumat, & cum igni patefacta ſit via, Dei munere à terræmotibus omninò nos liberatos Romæ putamus, &c.

Ignes itaque ſubterraneos accenſos diuque coercitos eſſe terræmotuum cauſam ex præfatis abundè deducitur: fomes autem hujus ignis ſulphur eſt, & plura genera bituminum, rerumque facilè ardentium. Nam revera Puteorum aquæ ante terræ fremitum ſulphureo odore plerumque inficiuntur: Et rari ſunt terræmotus, quos non ſubſequantur hiatus terræ, & fœdæ ſulphurum, aut ignium exhalationes. In hoc terræmotu Romano plures Urbis Incolæ Viri graves, & fide digni mihi narrarunt, ſe nocte præcedente ad terræmotum diei ſecundæ Februarij manifeſtè perſenſiſſe in

aere inſolitum ſulphuris odorem, potiſſimùm Vir doctus, qui degit in Viminali prope Baſilicam S. Mariæ Majoris. Et quoniam Montes hujuſmodi ignivomi in Anglia, Hollandia, Dania, pluribuſque Germaniæ locis, in ipſa denique Gallia forſan non adſunt; hâc de causâ hujuſmodi Regiones rarò ſubjiciuntur terræmotibus. Et ſi tremunt aliquando, tremor levis eſt, oriturque ab eâdem causâ, igne nempe accenſo ſubterraneo: nam ibidem adſunt thermæ calidæ, quarum origo ignis eſt ſubterraneus.

Poſt terræmotus eâdem de causâ frequenter ſuccedunt Peſtilentiæ, vel Morbi graves, & Epidemici, imò nova, & inaudita morborum genera, ut narrat Seneca quæſt. nat. lib. 6. cap. 27. idque ob veneniferos variorum mineralium, ac bituminum halitus è terræ cavernis per illius fragorem erumpentes, noſtrumque aerem inquinantes.

Pro varietate accenſionis ignis ſubterranei in terræ cavernis, variæ terræmotuum differentiæ oriuntur. Alij eodem tempore in diſſitis trans mare regnis ſentiuntur, uti fuit terræmotus Siciliæ cum everſione Cataniæ anno 1694. quo eodem die in America auditum fuiſſe tradunt anno 1688. quo tremuit Neapolis, tremuit quoque, & diruta penè fuit Smyrna in Aſia minori; ideò non reſpondet eventibus id, quod Seneca loc. cit. refert: Rarò, ſcilicet, terræmotum ad ducenta extendi milliaria, &c.

Diverſæ autem ſunt terræmotuum ſpecies ratione diverſi modi, quo quatitur terra, ſivè ratione diverſi effectus inde naſcentis: Quinque numerantur ab Ariſtotele, Plinio, & aliis. Quando enim ignis ſubterraneus accenſus interioris antri, ſivè ſpecus terreæ fornicem ſursùm ejaculat, ut fit in bellicis cuniculis, (vulgò les Mines,) adeòut adinſtar Arteriæ pulſantis erigatur, & ſubſidat, tunc terræmotus, indè Factus vocatur ab Ariſtotele *Pulſus*. Cum verò dictæ Cavernæ latera accenſum ignem veluti captivum detinentia alternatim, & ſubſultim vibrantur, *Tremor*, tunc dicitur, qui non ita pernicioſus eſt ædificiis, quia inclinata citò reſtituuntur: Nec ita vehemens eſt talis terræmotus, quia accenſus ignis, neque ita potens eſt, neque ita copioſus. Denique quando terra tremens hinc indè æqualiter non libratur, ut loco ſuo celeriter reſtituatur, *Inclinatio* tunc dicitur, ædificiis maximè moleſta, & pernicioſa: nam parietes, & tecta extra perpendiculum ſuſpenſa collabuntur. Inclinatio itaque cæteris terræmotibus eſt longè periculoſior cùm terra tremat, ſivè potiùs nutet navigij more: Niſi enim motus ex altera parte inclinata reſtituat, ruina ſtatim ſequitur. Primus Terræmotus Romanus 14. Januarij mox elapſi fuit ex genere tremoris. Secundus verò nempe 2. Februarij præſentis quo ſcribo, fuit ex genere inclinationis, nam parietes abſque magno tremore, ideſt domus ipſæ navigij more undulabant: Et ideò ſingulis penè vertigo ſuborta eſt Romæ in actu terræmotus, aliquibus vomitus; plurimis capitis gravitas, & ſenſuum turbatio, quæ adhuc in nonnullis durat. Hic ſe-

cundus fuit duplo vehementior priori, & cum majori ædificiorum damno, nam plurima eorum his diebus magna cum celeritate trabibus ſuffulciuntur, ne cadant: Eodem die ſecundi terræmotus tremuit fortiter Urbs Aquila in Samnio, & ferè tota ſolo æquata eſt, ac diruta. Et certè miraculo eſt adſcribendum, Dominam Orbis eo die non cecidiſſe.

Poſt Terræmotum varij naſcuntur, affectus in Globo terraqueo: Nam pro magnitudine Cavernarum, in quibus accenditur ſubterraneus ignis; Et pro vehementia ignis accenſi, aliquando urbes integræ abſorbentur, nullo ſui veſtigio relicto: ita duas nobiles urbes Helicen, & Burin terræmotus abſorpſit, & ubi illæ erant, mare nunc eſt: teſte Seneca lib. 6. quæſt. nat. cap. 32. quod caput ad fortitudinem animi in terræmotibus acquirendam, eſt fermè lectu digniſſimum. Interdum accidit ut ignis accenſus in vorticem actus terræ loca commutet, & transferat in remota, quod ultimò Neronis anno contigiſſe Plinius refert. Porrò terræmotu flumina abſorbentur, & pereunt, interdùm nova emergunt: Montes ad invicem divelluntur, ac diſcedunt; hinc aiunt, teſte Seneca, oſſam Montem olim coheſiſſe Olympo, deinde terrarum motu receſſiſſe, & ſciſſam unius montis magnitudinem in duas. Tunc etiam effugiſſe Peneum, qui Paludes, quibus laborabat Theſſalia ſiccavit; abductis in ſe, quæ ſine exitu ſtagnaverunt aquis. Ladon flumen inter Helim, & Magalempolin medius eſt, quem terræmotus effudit. Sic eodem teſte Seneca; Hiſpanias ab Africa, Siciliam ab Italia, terræmotus diviſit: Terræ camporum concidunt, aperiuntur, & in lacus deſinunt. Viæ publicæ aperiuntur, & imperviæ evadunt, ut contigit in via publica Aquilam versùs, in terræmotu ultimo. 2. Februarij. Hæc, & alia innumera poſt terræmotum eveniunt, quæ ſatis indicant cauſam eorum non eſſe ſuperficialem, ſed ſub ipſis Montium radicibus, ſub ipſo maris fundo: Nam & mare tunc tremit, & Regna integra navigij more nutant hinc inde. Putaſne id fieri poſſe ab aura terræ ſuperficiei vicina? Ne quidem; ab imo res eſt.

Et cùm terræmotuum vi variè globi terraquei loca afficiantur, & mutentur: facilè aſſentior opinioni Doctiſſimi Stenonij lib. de *ſolido intra ſolidum* fol. 33. putantis 1. Montes omnes hodiernos non extitiſſe à principio rerum. Curſuque, & inundatione fluminum, ex eorum ſedimento novas in mari terras fieri, quæ antea non erant. Ad lavinia littora venit Æneas, & ubi olim littus erat, nunc campi ſunt à Lavinio ad mare hodiernum per duodecim circiter milliaria. 2. Poſſe everti Montes, transferri agros ex uno latere in alterum per mediam viam publicam; elevari, & deprimi cacumina Montium; aperiri terras, iterumque claudi, & id generis alia contingere, quæ in hiſtoriarum lectione pro fabulis habentur, ſed fabulæ non ſunt: atque adeò non ita fabuloſum eſſe Plinium, ut multi credunt; dùm multa narrat, quorum nulla apud Nos hodie ſuperſunt veſtigia 3. denique quod ob Inſignes Mutationes, quæ quatuor mille

ab hinc annis in Globo terraqueo contigerunt ob multiplices terræmotus, è terris erumpentes ignes, fluminum, & marium exundationes, errent ſummopere illi, qui in ſcriptis antiquorum multos errores accuſant, quod varia ibidem occurrant, quæ in hodierna Geographia non inveniuntur: inveniri tamen non poſſunt ob terrarum facies varias, & mutationes dictis de cauſis productas: ſic Fabuloſam non putat maris Mediterranei ab Oceano ſeparationem; tranſitum è mari Mediterraneo in mare Rubrum; Inſulæ Atlantidis ſubmerſionem: Variorum denique locorum in itineribus Bacchi, Triptolemi, Uliſſis, Æneæ, aliorumque deſcriptionem veram, quamvis hodiernæ Geographiæ non reſpondentem, &c. ut ſileam tot aliàs mutationes ab Authoribus recenſitas.

Domeſticum hujus veritatis exemplum habemus in Fluvio Clitumni. Amæniſſimus Clitumni fons, & fluvius oritur in Umbria Spoletum inter, & Fulginium ad radices collis, in quo Caſtrum eſt Campellum, ditionis, perantiquæ, & Illuſtris domus Campellorum Spoletinorum. De amænitate hujus loci, & fluminis teſtimonia plura ſunt apud Propertium lib.2. eleg. 19. Sil. Ital. lib. 8. Stat. lib. 1. Syl. carm. 4. Virgil. Georg. lib. 2. verſ. 146. ſed præ cæteris apud Plin. Iun. epiſt. 8. lib. 8. & Suet. in Calligula. Tempore Plinij tanta erat aquæ copia in hoc fluvio, ut facilè ſubſtinere poterat binas Cymbas onerarias. Terræmotu verò memorabili anno 446. quo per ſex Menſes Conſtantinopolis, & penè totus orbis quatiebatur, ut narrat Nicephorus hiſt. lib. 14. c. 46. magnam ſuarum aquarum partem amiſit, ut pluribus rationibus probat Bernardinus Vir celebris ex Comitibus Campellorum: hiſt. ſpoletinæ tom. 1. lib. 7. fol. 223. At terræmotu anni 1695. quo Balneoregium Civitas Provinciæ Patrimonij dirutum fuit cum pluribus vicinis oppidis, tremuitque tota penè Gallia Ciſalpina, quamplures amiſſas aquas recuperavit. In Memoria verò præfati maximi Terræmotus Conſtantinopolitani propè Caſtrum Campellum extat adhuc ſacra ædicula, in cujus vertice leguntur nunc etiam potentiſſimi illi ad leniendam iram Dei verſiculi è Cælo teſte Baronio delati *Sanctus Deus*; *Sanctus Fortis*: *Sanctus & immortalis miſerere Nobis*. Uti Nuper mihi narravit Vir doctiſſimus, & Proavorum memoriâ Illuſtris Franciſcus Maria Campellus ex Comitibus Campellorum, in Curia Advocatus, & amicitiæ jure mihi conjunctiſſimus.

Sed ut denuò redeamus ad cauſas generales terræmotuum, certè ignes ſubterranei accenſi, & cum impetu erumpentes, cauſa illorum ſunt; & vis eorum à profundo venit; Venit ignis ſub ipſo Maris fundo: & ideò Montes ignivomi ſub maris fundo per flumina ignium ſubmarina communicant inter ſe: Et ſæpè, quando ardet, tonat, fulgurat Veſuvus in Campania; Fulgurat, tonat, & cineres eodemmet tempore vomit Ætna in Sicilia: Refert quoque Perieſchius, à Gaſſendo citatus lib. 5. quòd anno 1643. accenſo monte Semo Ethiopiæ, eodem prorsùs tempore Veſu-

vus, Vulcanus, & Ætna flammas cum ſtrepitu vomebant. Strabo pariter ſcribit Veſuvum eodem tempore eructaſſe cineres per Italiam, quo Semus Æthiopiæ mons per Syriam, & Ægyptum. Vigilia Pentecoſtes 5. Junij 1688. qua Neapolis terræmotu quatiebatur, in Sicilia ſuper rupes Æolias, & ſuper Vulcani jugum viſa eſt denſa nubes, quæ flammæ, & fumi conglomerationem arguebat, ut Siciliâ Neapolim tunc ſcriptum fuit. Quare communicant Montes ignivomi per canales igneos ſubmarinos, ut citati putant Authores. Nec mirum videatur, ſi ſubterranei ignes ex imo Maris in medio maris eruperint anno 1650. propè Santerinium Inſulam in mari Ægeo, cum maxima cinerum, ſaxorum, & fumi eruptione: quibus, & animalia, & homines oppreſſi periere quamplurimi, ut refert Petrus Riccardus in Epiſtola ad Kircherum, relatam ab eodem in Mundo ſubterraneo.

Stet igitur quod diximus cauſam terræmotuum accenſos eſſe ignes ſubterraneos, ne dicam ſubmarinos, quorum conflagratio donec duraverit, terra tremere non ceſſabit: Sed ad Romani terræmotus hiſtoriam deveniamus; & ad ea, quæ horrendo hoc terræmotu acciderunt in Samnio Regni Neapolitani Provincia ditioni Eccleſiaſticæ finitima, quæ ſanè luctuoſa ſunt, & omni ævo deplorabilia. Age igitur ordiamur infelicem hiſtoriam.

Hiſtoria Romani Terræmotus, & Urbium adjacentium Anno infeliciſſimo 1703.

N*Unquam Urbs Roma tremuit, ut non futuri alicujus eventus id eſſet prænuntium:* inquit, Plinius lib. 2. cap. 84. Ita ſanè quod Orbis domina, & Imperatrix Roma, ſyderum Colonia, ſacrarium fidei, ac fundamentum his diebus tàm fortiter tremuerit, non aliud prenunciat Quirites, quàm ulciſcentis Numinis iram: Quod autem impetu tam gravi nova Sion non ceciderit, ingens fuit Dei Optimi Maximi Beneficium, peculiari oratione à Chryſoſtomo expreſſum: *Protegam Urbem hanc propter David ſervum meum, & Aaron Sanctum meum:* cujus certè promiſſionis niſi Deus his diebus eſſet recordatus conciſum Orbis caput vidiſſemus: Quamobrem Ipſe, qui teſtis horum omnium fui, quamquam præ lachrymis, mærore, horroreque meo, & Civium vix calamum regat manus, cum adhuc terra tremat: Attamen ne poſteros lateat hæc publica lachrymabilis calamitas, ejuſque promptum Dei munere remedium, cui *de magnis periculis liberati magnificè gratias agimus:* Machab. lib. 2. cap. 1. breviter ſingula deſcribendi anſam arripio.

Hyems anni 1702. temperata fuit, ſerena, ac placida veluti vere ſolet, ac ferè menſem per totum Februarij perduravit. Circa Kalendas Mar-

tias cæperunt pluviæ, & durarunt magna in copia uſque ad finem Junij: itàut vulgus diceret erraſſe conſtitutiones anni, atque ver non fuiſſe ver, ſed Hyemem, nam verè ningebat, & grandinabat, & cum frigore pluebat. Circa Kalendas Julias ejuſdem anni 1702. Cælo reddito ſereno, ſucceſſit æſtas calida, ſicca, & nimium urens, nulliſque madida pluviis, uſque ad X. Kalendas Novembres: Quare præ ſiccitate omnia, ac ipſæmet vineæ penè arſere: Tremuit hac æſtate vehementer Beneventum in Campania, & à frequentibus proximè elapſis terræmotibus vix reſtitutum, ferè totum concidit. Hac igitur æſtate regnarunt Romæ morbilli, & variolæ quaſi epidemicè, nam plura puerorum millia periere. Erant variolæ penè omnes confluentes, & incipiebant cum alvi fluxu, quamplurimis; quibus ego medebar, alvi fluxus ſalutaris magis erat, quàm perniciofus: ſed quibus ſpirandi difficultas ſuperveniebat, ferè omnes peribant, non ità verò cùm diarrhæa primis diebus adveniebat, ut obſervavi in plurimis. Regnarunt pariter tertianæ duplices cum apparatu humorum in primis viis, ideſt Febres nobis dictæ meſſentericæ: Ardentes, Eryſipelata faciei, & aliarum partium. Dolores capitis ſine febre: Apoplexiæ, morteſque repentinæ, quæ decem ab hinc annis redditæ ſunt familiares. Denique Febres quamplurimæ capitis dolorem conjunctum habebant: ut taceam alia morborum ſporadicorum genera, quæ tota æſtate calida nimiùm, & ſicca viguerunt.

Paulò antè Kalendas Novembres 1702. cæperunt flare auſtri, & pluviæ ingentes cadere: Auſtri, & pluviæ ferè continuæ à dicto tempore perdurarunt uſque ad preſentem Februarij menſem, quo ſcribimus, cum maximo Camporum damno. Die 18. Octobris, ideſt die Feſto S. Lucæ ejuſdem anni, hora 14. circiter auditus eſt Romæ levis terræmotus: Ipſe quoniam ſolus in cubili eram, facilè animadverti terræmotum fuiſſe, quem animadverterunt & alij, qui non erant, diſtracti à negociis: fuitque Cælo ſereno, nondum cæptis prædictis pluviis: Eodem die terræmotus idem auditus fuit Nurſiæ celebri Urbe in Sabinis, & ob id potiſſimùm celebriori, quod in ea Divus Benedictus natus ſit.

Quoniam à Kalendis Novembribus uſque ad Kalendas Januarias ferè quotidie pluviæ flantibus ſemper Auſtris magna in copia, & ſine intermiſſione ceciderunt; Tybris, nimiùm aquis tumens, inundavit Romam die 23. Decembris anni prædicti 1702. Magna fuit inundatio, nam viæ Urſi, Lungariæ, Vaticana, Flaminia propè ædes Caetanas Oratoris Cæſarei, apud S. Laurentium in Lucina; In loco ubi degunt Judæi, & aliæ non multùm à Tyberi diſſitæ viæ campi denique, qui adjacent Moli Hadrianæ, ſivè Caſtri S. Angeli, aquis omninò pleni erant. Forum ad Panteum Agrippæ ferè totum ſub aquis jacebat. Duravit per duos dies cum non levi Civium damno, & ſalutis diſcrimine. Graſſabantur tunc capitis mala, catharri, mortes repentinæ, ſivè apoplexiæ, quæ proximis his annis ut

ſupra.

ſuprà diximus, quaſi erant epidemicæ. Durantibus pluviis inundavit denuò Tybris circa nonas Januarias anni præſentis 1703. ſed quoniam non magni momenti fuit, non multùm in hac inundatione deſcribenda immorabimur. Eodem tempore referunt tremuiſſe Barcinonam in Catalaunia, ſed levi terræ concuſſione.

Sub novi anni 1703. ingreſſum Auſtri adhuc flabant, & ſemper cum pluviis ferè quotidianis conjuncti: Cùm derepentè die 14. Januarij, horâ ſecundâ circiter noctis, Roma fortiter tremuit: Civeſque deterriti hoc novo ſpectaculo, plures ex iis, qui nobiles ſunt ea nocte per campos, & apertas plateas in rhædis dormiére. Pluviæ ingentes eo die cecidére cum ventis nimiùm furentibus: Et paulò antè terræmotum præceſſit ventus furibundus, deinde ſucceſſit domorum ſuccuſſio. Fuit hic terræmotus de genere eorum, quem dicunt tremorem, ſeù ſuccuſſionem, & duravit tantū temporis, quantùm impenditur ad binas ſalutationes angelicas recitandas; totâ illâ nocte furebant venti, & pluvia: mane luceſcente audivimus nullum cecidiſſe ædificium, neque unum quidem periiſſe Civem. Catenæ ferreæ, quibus fulciebatur magna Domus, & Aula Capitolij ruptæ fuerunt ea nocte vi terræmotus: & quamplurima ædificia rimas in muris paſſa ſunt: Die 16. ejuſdem menſis, hora 21. denuò tremuit, ſed leviter Roma.

Dùm hæc Romæ acciderant, nunciatum eſt, eodem die eademque hora ſecunda noctis Nurſiam in Sabinis tremuiſſe, & ſolo æquatam, ac dirutam fuiſſe. Diruta etiam ibidem penè ſunt oppida duo, Caſcia, & Leoneſſa, Spoletum verò Camerinum, Civitas Regalis, Aquila in Samnio, Mons Regalis, Borbonæ, Cummoli, & Matricis oppida, & innumera oppida, atque Urbes à Latio uſque ad Sabinos, Picentes, Pelignos, Samnites, Brucios, Lucanos, fortiter tremuére cum non levi ædificiorum damno. Dictus terræmotus eodem tempore, ſed quaſi inſenſibiliter, auditus eſt Neapoli, Venetiis, Tridenti; Die 18. ejuſdem menſis Mantuæ, & Mediolani, & circâ fines Galliæ Ciſalpinæ. Pariter anno 1328. 1. Decembris, hora 1. noctis, terræmotu diruta fuit Nurſia, quo quinque hominum millia periére: & oppida vicina quamplurima quaſſata fuére, ut referunt. Tarcag. Hiſt. Mund. Villan. hiſt. ſuor. temp. Sardus in diſcurſ. Gerardaccius Hiſt. Bononien. &c. A die 24. Januarij uſque ad 25. pluit ſemper cum auſtris, caput gravantibus, ut tot inter calamitates, & pluvias penè tæderet vitæ noſtræ. Tunc derepentè iiſdem ceſſantibus, & Aquilone ſuperveniente cum frigore, & gelu; diù deſiderata, & ſuſpirata in Cælo apparuit ſerenitas, duravitque ferè per quindecim dies. Indicto his diebus Jubilæo univerſali, & ſatis amplo à Piiſſimo, ſanctiſſimoque Paſtore noſtro Clemente XI. ne Roma ob contumaciam criminum evertatur ut Sion, ſed pænitentia ſtet incolnmis ut Ninive: *Roma enim civitas eſt Religionibus dedita, ſemperque Deorum indulgentiam pie merita:* prout etiam

Ttt

ab Ethnico Plinio memoratum fuit Paneg. ad Trajan. Cùm cives quotidie in operibus pietatis exercerentur, ac penè ſecuri viverent de præterita calamitate. En quod repentino tacta fulmine Roma, ideſt die 2. Februarij hora 18. graviori, vehementiorique concuſſa terræmotu, parum abfuit quin procumberet, & Poſteris Dominam Gentium lapidum acervus indicaret. Cælo ridente, & ſereno quatiebatur Roma: Quirites inopinato percuſſi malo, mæſti, pallidi, trementes, horrore pleni, & calamitati Urbis Deo dilectiſſimæ illachrymantes, in fora, Plateas, campos, vicinas villas turmatim confugiebant: ibidemque per plures dies ſub Tabulatis, vel ex tela cereis pigmentis oblinita factis domibus, ſivè potiùs ſpeluncis, aut Paſtorum tuguriis dormiére.

Poſt duos dies nunciatum eſt, eâdem die, eademque hora tremuiſſe ſingula ſupradicta loca, & in ædificiis peſſimè conflicta: ita ut Spoletum, aliæque Urbes eidem vicinæ vix habitabiles ſint, niſi ſingula ædificia trabibus ſuffulciantur. In hoc tamen ſecundo terræmotu cæteris aliis graviora, ac penè funeſta damna paſſa eſt Aquila urbs apud Samnites celeberrima in Regno Neapolitano ſeptuageſimo circiter ab urbe lapide. Nobilis illa urbs eadem hora tota penè concidit, & ferè tria millia Civium à ruinis oppreſſa ſunt. Oppida circùm eam innumera tremuerunt quoque, & alia ex illis diruta, alia ob ædificiorum rimas, & ruinas vix commoda habitationi judicantur: ſecundus hic terræmotus eâdem prorsùs horâ auditus eſt Neapoli penè inſenſibiliter: auditus quoque leviter Venetiis, & vicinis urbibus Galliæ Ciſalpinæ, aſſeruntque apertum paulò poſt eſſe ſulphuris foramen, ſivè hiatus terræ ſulphureus in monte non procul à Tridento, alij verò dicunt in lacu Veronæ: Ex his concludendum, centrum primi terræmotus, ſivè primi ignis accenſi in cuniculis terræ centralibus, fuiſſe in Nurſia, Caſcia, & Leoniſſa in Sabinis, quæ oppida conciderunt; Secundi verò in Aquila urbe apud Samnites, quæ pariter tota ſolo conciſa eſt adeóque Romam, reliquaſque urbes per conſenſum dictarum tremuiſſe; Aquilâ Romam ſcriptum eſt, ibidem tota hac hyeme pluvias cecidiſſe copioſas, quibus inundationes paſſa eſt multis ante annis non obſervatas, cum damno incredibili agrorum, riparum fluminum, Pontium, Molendinorum, &c. Deindè tremuit Aquila die 14. Januarij hora ſecunda noctis 1703. denuò tremuit die 16. hora 21. cum majori tamen damno; Tandem tertiò tremuit fortiſſimè die 2. Februarij horâ 18. jam pulſatâ, & brevi momento tota corruit cum innumeris Oppidis, & Pagis adjacentibus, potiſſimùm verò Pizzoli, la Barete, Ariſchia, Scoppita, Paganica: Tempera; Onda; S. Gregorij, S. Euſanij, & Campanæ oppida cum excidio, luctu, calamitateque omni ævo deplorabili, nam ferè hominum viginti millia his terræmotibus mortua numerantur, &c.

Quoniam verò hujuſmodi calamitates, & clades rarò feriunt urbem:

& ſi Roma caderet, non ſine lachrymis totius terrarum orbis caderet, quia centrum caderet Univerſi; quid hiſce duobus terræmotibus hîc acciderit, quid illorum prænuncium fuit, quid impoſterum ſignificent breviter enarrabimus. Primus terræmotus, quem præceſſerunt plurima ſupra relata, fuit levior ſecundo, atque ex eorum genere, quem vocant tremorem, ſeù ſuccuſſionem, aut fragorem. A primo ad ſecundum terra per dierum intervalla leviter tremebat, ſed die 16. tremuit paulò vehementius. Die 2. Februarij horâ 18. jam pulſatâ flante Aquilone, & Cælo ſereno vehementer ſupervenit terræmotus, qui utpotè inopinatus horrore, timoreque maximo Urbem replevit. Sol antea ſerenus, ſtatim poſt terræmotum leviter obnubilatus, ac ferè ſanguineo rubore perfuſus eſt, duravitque per duas circiter horas, quibus magis urebat, & exagitabat capita. Fuit hic ſecundus de numero eorum, quem dicunt undulationem: nam parietes, ædificia, turres, ac domus undulabant hinc indè ad latera, ut navis ſolet, ſine magno fragore, & ſine ſtrepitu. Singulis penè civibus vertigo primùm oborta eſt, & maxima capitis repletio, aliquibus vomitus, aut moleſtia ſtomachi, deinde ſtatim ex undulatione domorum animadverterunt vertiginem à terræmotu eſſe, ut præcipuè mihi accidit in Baſilica S. S. duodecim Apoſtolorum via Quirinali cujus Baſilicæ campanariam Turrim altam nimis, ac ſolidam, undulare hinc indè ad latera vidimus, ut arbores ſolent vento motæ; nec deſiit undulatio, niſi elapſo ſemiquadrante horæ circiter. In actu terræmotus ſingulis penè vertigo primùm ſupervenit, deinde tùm eo die, tùm ſequentibus caput repletum, dolens, turbatum, confuſum, cum ſenſu præcipuè rei cujuſdam fortiter conſtringentis circa tempora ſingulis remanſit, itàut plurimi adhuc de capite conquerantur, & plures apoplexia tacti derepentè moriuntur. Ob hanc forſan cauſam factum eſt, quod refert Seneca quæſt. nat. lib. 6. c. 1. *Nunquam viſam fuiſſe tantam ſtultorum, atque fatuorum quantitatem, quantam eo anno, quo terræmotu cecidit illuſtris Urbs Pompeios in Campania nonis Februariis Regulo, & Virginio Conſulibus, Nerone imperante.* Mentem autem ſummoperè, & modo incredibili percuti his cladibus idem Seneca lib. 6. cap. 29. animadvertit dicens. *Nec uſquam plura exempla Vaticinantium invenies, quàm ubi formido mentes religione mixta percuſſit.* Ob metum terræmotus criſpata fortiter vi imaginationis durâ meninge, ſingulæ partium fibræ vehementiſſimè criſpantur, & ob id in vultu Civium mæror, pallor, facies attonita, & valdè exſiccata, aut emuncta obſervatur: Mortui præ timore plures. Mulieres innumeræ abortum paſſæ ſunt. Et innumeris, ne dicam omnibus menſtrua vel ſuppreſſa ſunt, vel prodeunt difficulter. Sunt quæ diris tumoribus ventris, & doloribus uterinis ob nimiam ſolidorum intentionem, ac criſpaturam vehementer divexantur. Denique pro varietate ſtatûs, gradus, conditionis, & temperamenti Incolarum, ità illi mille variis corripiuntur affectibus, nempè ſtomachi, ca-

pitis; tortura oris, pectoris inflammatione, & mille id generis, quæ pavor, & publica Urbium clades parere ſolet. Taceo hîc mille incommoda, quæ patiuntur Cives, tùm ob moram in Campis, & apertis locis, quâ de causâ intempeſtivis frigoris, & caloris viciſſitudinibus obnoxij redduntur; undè plurium origo malorum; tùm ob domorum quaſſationes, tùm ob continuum mærorem, quem vicinarum Urbium terræmotu preſſarum calamitas omnibus parit. Undè nil mirum ſi dicat Seneca poſt graves terræmotus oriri ſæpè peſtilentiam, ſæpè verò inſolita, gravia Epidemica, & difficilia morborum genera: idque non ſolùm ob præfata incommoda, propter quæ etiam in obſidione Urbium epidemicos graſſari morbos obſervamus, verùm etiam ob halitus malignos, arſenicales, ac veneficos, qui è terræ abyſſis ignitis, mortiferis, ac veneniferis prodeuntes, purum hunc, liquidumque, quem reſpiramus aerem maculant, & inquinant: & ob id ſexcentarum ovium gregem ſtatim poſt terræmotum Pompeianum in Campania extinctum eſſe narrat Seneca lib. 6. cap. 27. Die 3. Februarij hora circiter 21. denuò leviter ſuccuſſa eſt Urbs: ab illa die uſque ad 25. quâ ſcribo ferè quotidie terra, licet leviter, ſemel, bis, aut pluries tremit.

Habent ſuam cauſam naturalem terræmotus: Quare ut de iis, eorumque naturâ certi aliquid ſtatuamus, notanda ſunt ſingula, quæ ante, & poſt terræmotum in rebus naturalibus obſervavimus. Tota hæc hyems ut diximus pluvioſa eſt, & auſtris obnoxia continuis: Bis Tybris inundavit: Homo vivus propè Cloacam S. Spiritus in Saſſia, aperta derepentè tellure abſorptus fuit elapſo Decembri 1702. & maxima diligentia quæſitus juſſu Magiſtratus, repertus nunquam fuit. In Latio pluribus in locis hujuſmodi hiatus ſivè foveæ profundæ in terra factæ ſunt, ut plures Tritici mercatores mihi narrarunt. Mures magna in copia per domos his temporibus aberrabant. Anno 1687. Menſe martij levis fuit terræmotus Neapoli nocturno tempore, quo ibidem ipſe morabar, & fuit forſan prænuncius maximi illius qui die 5. Junij, vigilia Pentecoſtes anno 1688. Neapolim peſſimè tractavit, ſtratis humi pluribus magnis ædificiis, & præ cæteris alto, & magnifico hæmiſpherio Templi Domus profeſſæ Jeſuitarum cum morte Civium quamplurimorum. Anno 1702. die 18. Octobris hora 14. circiter Roma, & Nurſia primò, ſed leviter, tremuére: Et hîc primus tremor index forſan fuit ſecundi vehementiſſimi Diei 14. Januarij 1703. quo Nurſia tota ſolo cecidit, & Roma in ædificiis mulctata eſt: index quoque calamitoſiſſimi, ac omnium vehementiſſimi, illius, qui die 2. Februarij 1703. hora 18. Aquilam in Samnio proſtravit humi cum oppidis innumeris, eidem vicinis: Romam, Urbeſque propinquas, & innumeros Pagos in ædificiis maximè offendit. Poſt terræmotum Neapolitanum uſque ad quadrageſimum diem pluries terra ſed leviſſimè tremuit: Poſt hos Romanos terra quotidie, præſertim 15. Februarij ho-

ra 7. noctis dùm eſſem in ſuburbano, Roma tremuit, ac etiam Reate Urbs in Sabinis, non longè ab Aquila, quatuor ab hinc diebus vehementer tremuit cùm aliqua ædificiorum ruina. Et cum de Reate ſermo acciderit, curioſum eſt, quod de hac Urbe narrat Plinius lib. 2. cap. 94. nempè in ejus agro adeſſe terram, quæ perpetuò tremit: quod his verbis expreſſit: *Quadam terræ ad ingreſſum ſtatim tremunt, ſicut in agro Gabienſi non procul Urbe Roma jugera fermè ducenta equitantium curſu: ſimiliter in agro Reatino, in quo etiam adſunt inſulæ ſemper fluctuantes in aquis:* hæc ille l. cit. & cap. 95. &c. Antè Neapolitanum, Veſuvus per plures ante annos ſiluit: Secundò poſt terræmotum die tonare, murmurare, fulgurare cæpit, ſplendere noctu, flammas, ignitoſque cineres vomere: Eo igitur die cum duobus amicis ad Pontem Magdalenæ, qui quinque circiter milliariis à Veſuvo diſtat, conceſſimus: & noctu obſcuro Cælo hæc obſervavimus. In ſummitate montis, undè flammæ erumpunt, tota nocte ſplendorem igneum ad album tendentem notabamus: Noctu per intervalla primò leviter tremebat terra, deindè ſtatim ſubſequebatur fragor, ſivè eliſio Tormento bellico ſimilis, qua mons in ingentem altitudinem, modò emittebat cineres ignitos, modò ingentis, & incredibilis magnitudinis ignita Saxa, quæ dùm elevabantur per aera, adeò ignita, & lucida erant, ut viderentur eſſe ſyderibus ſimilia: tunc decidebant ad latera montis, & undulando ad radicem ejuſdem perveniebant: Modò poſt tonitru, ſivè eliſionem rivos ignis, ſivè bituminis ardentis vomebat, qui per dorſum montis deſcendebant: & præ nauſeoſo ſulphuris odore, vix reſpirare poteramus. Aliquando murmurabat Mons ad inſtar mærentis, ac lamentantis Urſi: per decem circiter dies hæc, & ſimilia in eo poſt terræmotum evenerunt, tuncque quievit omninò. Ante terræmotum Romanum, dicunt Veſuvum multo tempore quieviſſe, & nunc relatum eſt ab Amicis poſt hunc noſtrum terræmotum fumare, flammaſque elidere.

Quæ autem his diebus Romæ acciderint narrandum: Ante primum terræmotum plurimi ingentem capitis dolorem, & noctu inſolitum ſulphuris odorem, ſivè ut ipſi dicebant, terebinthinæ ardentis, perſenſerunt. Poſt primum terræmotum 14. Januarij ferè in omnibus puteis mutatio obſervata eſt; Puteus cujuſdam Civis Romani ad radices S. Silveſtri in Quirinali hæc attulit novi: crevit aqua ferè ad decem palmos, & frequenter bullas ad ſuperficiem emittebat, ut ſolet aqua dùm in vaſe ebullit: in ſapore parum mutata eſt, ſed erat ſolito turbidior; ita elevata remanſit poſt ſecundum terræmotum uſque ad diem 10. Februarij, tunc decrevit ad priſtinam altitudinem, & deſiit bullas emittere: Aqua putei Domus P.P. Somaſchorum ad ædes cæſarinas viâ S. Andreæ de Valle poſt primùm terræmotum crevit ad duos palmos circiter,& ampliùs:Quatuor autem horis antè ſecundũ terræmotũ diei 2.Februarij ex limpida evaſit lactea cum odore inſuavi, & ſapore mutato, & uſque ad diem 15. Februarij, quo

terra adhuc tremat licèt inſenſibiliter, priſtinam non obtinuit claritudinem, ſed lacteus exiguus color perſeverat, qualis obſervatur in aquis thermalibus ſulphureis: vel mixturis ſulphureis apud Pharmacopolas. Lactea etiam, & odore inſolito imbuta, evaſit aqua in puteo domus amici noſtri via felici quæ ducit ad quatuor fontes in Quirinali. Aqua putei domus viæ Marforiæ ad radices Capitolij turbida ante terræmotus ſemper erat, poſt hos limpida, & clariſſima adhuc eſt. Cellæ vinariæ pluribus in locis ſulphuris, ſivè terebinthinæ odorem emittebant: Vinum in doliis, & ænophoris vitreis cum oleo in ſuperficie repoſitum turbatum eſt: Magna foramina cloacarum Urbis in actu terræmotus, vehementem ventum, ſivè halitum emittebant: In cellis ſubterraneis non longè à foro Judæorum, in quibus mulierculæ Urbis lintea lavant rumor ingens auditus primò eſt, deindè ſtatim exſiccatus fons, & loco aquæ è foramine fontis ſibilus, ac ventus ingrati odoris per 24. horas exivit, & tunc guttatim aqua ſupervenit, id in quamplurimis fontibus obſervatum eſt: Puteis in quampluribus aqua aut turbabatur, aut extraneum ſaporem, aut inſolitum odorem habebat. Ante ſecundum terræmotum manifeſtum ſulphuris odorem perſenſit circa mediam noctem vir religioſus in Viminali non longè à Baſilica S. Mariæ Majoris: Et quotidie eundem odorem quamplurimi in urbe perſentiunt. Eodem momento ſecundi terræmotus referunt mare latinum ad Tyberis oſtia propè portum per paucos paſſus à littore receſſiſſe, & terræmotu finito ſtatim rediiſſe: Eodem quoque terræmotus momento Tyberis aquæ propè oſtium ejuſdem ad mare depreſſæ in alveo ſunt, & paulo poſt denuò elatæ. Motus undulationis in ſecundo terræmotu diei 2. Februarij non ſolùm Romæ, ſed Aquilæ præ cæteris in Samnio vehementiſſimus obſervatus eſt: & ibidem plures domus in campis, apertâ terrâ, à fundamentis everſæ, & prorsùs humi ſtratæ ſunt: Quique homines in plateis erant manifeſtè undulabant hinc indè.

In villa S. Joannis propè civitatem Regalem in Samnitibus è terra fumus ſulphuris ignitus nunc exhalare incipit: & pluribus in locis ubi fuerunt hi terræmotus ſulphuris odores perſentiuntur.

Die tertia Februarij ideſt poſt ſecundum terræmotum duo agricolæ camporum foſſores, cùm terræ fodiendæ incumberent, tam fædus ingrati, ſulphureique odoris halitus exhalabat ab ea recens effoſa, ut capitis dolore, gravitate, ac vertigine correpti, domum ſtatim reverti neceſſarium eis fuit: idque ſibi accidiſſe in agris extra portam latinam, ſanctè affirmarunt.

Reate celebris Urbs in Sabinis vicinos habet binos montes cum intermedia valle, hæc priùs ſicca, nunc poſt terræmotum plurimâ è montibus prædictis terrâ præcipitata in eam, ita inundat aquis, ut penè in lacum mutata eſt.

Aquilæ, Nurſiæ, aliiſque in locis Umbriæ, & Samnij in quibus fuit

terræmotus, paſſim tellus in rimas diſciſſa obſervatur, ex quarum nonnulli ſulphuris, ac bituminum mali odores exhalant: & Aquilâ Viri fide digniſſimi ſcribunt pluribus in locis ex aperta poſt terræmotum terra ſulphur, & ignem exhalare.

In Samnio caveæ extant in campis igneum ſulphur emittentes, & adhuc ſub terra frequenter veluti ſclopetorum eliſiones ſentiuntur: Nuper hujuſmodi eliſionem ſub terra perſenſit Vir religioſus in colle ad ædem S. Balbinæ, Romæ.

Atque hæc circa effectus naturales his diebus obſervatos præfatis in locis, in quibus hæc dira accidit calamitas, dùm viginti & plura hominum millia in iiſdem periére ſub ruinis: Longum eſſet hìc recenſere effectus ſingulos à terræmotu productos in ædificiis, fontibus, puteis, cloacis, & villis Urbis, nam innumeri ſunt, ac varij: Romæ, licèt ea fortiter tremuerit, nullum tamen cecidit ædificium, & nemo mortuus ſub ruinis: Domus tamen innumeræ labefactatæ ſunt, & ferè bis mille uſque ad hanc diem trabibus ſuſtentantur, ne corruant: In actu terræmotus ingentes, & altæ Eccleſiarum teſtudines lapideæ tremebant, & undulabant hinc inde; Fornices Eccleſiarum, potiſſimùm Eccleſiæ S. Auguſtini in medio leviter ſeperabantur, & iterum connectebantur: ædificia diductis angulis moveri, iterumque componi, & ſtringi viſa ſunt, ut præ cæteris factum eſt in angulo externo palatij oratoris veneti ad S. Marcum, in fine Flaminiæ. Inter ædificia Urbis hæc præ cæteris rimas, & damna paſſa ſunt. Teſtudines ſeù hæmiſphæria Eccleſiarum S. Andreæ propè collegium Urbanum de propaganda fide, S. Mariæ in vallicella, Templi Domus profeſſæ P. P. Jeſuitarum; S. Laurentij, & Damaſi, in cujus fornice ingens ferrea catena rupta eſt; Demùm Archivium Curiæ in Monte citatorio, & alia quamplurima Urbis palatia, ac ædificia.

Cùm plures his diebus Authores legerim, qui de terræmotibus aliquid memoriæ conſignarunt; animadverti; ante, & poſt terræmotum inter alias res naturales in aquis manifeſtata fuiſſe eorum ſigna. Ideſt præceſſiſſe ingentes inundationes aquarum ex pluviis, turbationem aquarum putealium cum ingrato, inſolitoque odore; inſolitam maris ſine ventorum agitatione intumeſcentiam: denique turbationem ac tumeſcentiam fluminum. Sic in maximo illo terræmotu Ferrariæ anno 1570. Padus nobile flumen Italiæ pluribus antè diebus maximopere cum aquarum ingenti turbatione intumuit; Sicque in aliis fluminibus idem notatum eſt ab authoribus quamplurimis non vulgaris notæ: Ac ſæpè poſt terræmotum Annonæ caritates, & peſtilentiæ ſucceſſerunt tùm Romæ, tùm alibi.

Et ut graviorum terræmotuum quibus Roma poſt Chriſtum natum vexata fuit notitia brevis habeatur, eos nunc referam quambreviſſimè Anno 1. quo natus eſt Chriſtus 2. 3. & 7. Roma tremuit. Paul. Morig. l. 7. Anno Chriſti 15. Seth. opuſc. chronolog. anno 20. quo Theatrum arſit

Pompei: Morig. lib.7. Anno 27. quo Amphitheatrum corruit Fidenæ: Sabellus lib. crhon. ann. 7. In morte Chriſti tremuit terra. S. Matth. cap. 27. verſ. 51. anno Chriſti 53. & 65. Romæ, Neapoli, & per totam Italiam: anno 85. tempore S. Cleti Papæ ferè tota corruit Roma, imò pejus anno 94. teſte Bardi. Chronol. Anno 110. Romæ terræmotus fuit, & uſque ad Antiochiam, ubi Cæſar Trajanus tunc morabatur, pervenit, teſte Dione. Anno 117. 139. 181. terræmotus, & Cometes fuere, Bozz. de ſig. Eccle. Dei t. 2. c. 3. Anno 148. intumuit nimiùm Tybris, tremuit terra; mare mediterraneum uſque ad montium ſummitates aquas jaciebat ex Dione: Annis denique 173. 174. 223. 258. 336. & 344. 349. ſed 382. cum horrendo Comete: 477. perduravit 40. diebus. 586. cum inundatione Tyberis, & horrenda peſtilentia. 677. 790. Conſtantinopoli & 789. Romæ: 800. tempore Caroli Magni dùm eſſet Spoleti menſe Aprilis hora 2. noctis: 896. 911. 1000. 1004. ſed 1005. duraverunt à Januario ad Martium: 1100. 1116. 1143. 1189. ſed 1231. horrendi fuére per omnes alpes ſpatio menſis cum turbatione, & fætore aquarum fontium: 1292. 1321. quo anno Venetiæ quaſi ſubmerſæ fuerunt: 1328. quando Nurſia, ut jam innuimus, tota corruit: Anno 1348. omnium terræmotuum Romæ fuit vehementiſſimus ſedente Clemente VI. Pont. Max. ut refert Bzovius annal. eccleſ. tract. 14. ad annum 1348. n. 16. Sed anno 1349. 10. Septembris iterùm vehementiſſimè erupit, & poſt deſtructam Neapolim, ac penè Romam, per totam divagatus eſt Europam, itàut iſto gravior non ſit auditus ab orbe condito, teſte S. Antonino lib. 3. Chronol. Pariter anno 1350. fuit etiam horribilis Romæ ex Goutolas: Hiſt. profan. deciſ. 5. lect. 14. Anno 1354. 1355. &c. Ultimus Romæ terræmotus, iſque graviſſimus fuit 17. Martij 1403. ſedente Bonifacio IX. His igitur annis ſupra relatis, nempè poſt Chriſtum natum auditi ſunt Romæ terræmotus cum malis ſignis, vel antecedentibus, vel ſubſequentibus, ut referunt Bardi Chronol. Girard. Bzovius, Baronius, Nicephorus, Setho. Ricciolus, & alij: Taceo alios terræmotus ante natum Chriſtum, de quibus apud Livium, Obſequentem, & alios: Poſt annum 1403. licèt aliquando tremuerit Roma, leviſſimus fuit motus, ac per levem conſenſum Urbium adjacentium. Præſens tamen terræmotus, de quo nunc ſcribimus inter vehementes, & valdè graves, eſt profectò connumerandus.

Sed quod damni paſſi non ſumus, ut aliæ Urbes, ita vehementer in ædificiis, vereor ſummopere ne patiamur in ſalute, nam poſt terræmotus ſolent morbi graves epidemici, & quandoque peſtilentes (quod Deus avertat) regnare, ut Seneca aliique referunt: idque ob fædos venenoſos, ac peſtiferos è ſubterraneis ſpecubus, ac mineris exeuntes per terræ concuſſionem vapores. Ad quod præcavendum iiſdem remediis, eâdemque methodo utendum, quam in arcenda peſte adhibemus, ut in Medicorum libris abundè innoteſcit.

Et

Et cùm de mineralibus hîc inciderit ſermo, ipſe in ea ſum opinione, omnia penè remedia ex mineralibus petita eſſe minimè tuta, ne dicam veneſica: Sulphur namque in omnibus mineralibus, & metallis eſt veneficum: excepto ſulphure auri, & argenti inter metalla perfecta, & ferri, inter imperfecta: hocque ſulphur ex auro, & argento elicere poſſe difficillimum eſt, quicquid alij credant: Præter innatum ſulphur veneficum, acquirunt ea aliud longè pejus à menſtruis rodentibus, quibus ſolvuntur: Et dulcores eâ quantùm velis, loturâ, vel alio artificio, nunquam deponunt venenoſitatem, ideo noxia ſunt, & damnabilia id generis remedia: Et ſi aliquando boni effectus ex iis obſervantur, irritationi ipſorum, ſivè caſui, non verò præſtantiæ, ac utilitati adſcribendum: Quare Batavus ille; de quo ad nos ſcripſit *Palillius* noſter, ſi artificium aliquod habet ſeparandi ſulphur veneficum à metallis, & extinguendi partem ejus arſenicalem: habebit certè clavem lapidis Philoſophici, & pro tàm ingenti beneficio habebit ſibi perpetuò omnes orbis incolas obſtrictos.

Ex ſupradictis itaque deduci poteſt, aquas ſubterraneas præſertim puteorum, quando mutantur in colore, odore, ſapore, & altitudine, quam ſervabant ad vas, in quo continentur, indicio eſſe poſſe eorum, quæ futura ſunt circa terræ tremorem: nam inter effectus naturales in Urbe animadverſos, hic aquarum putealium eſt omnium præcipuus, & memoria dignus; cujus rei curam etiam habuiſſe Antiquos docet Plinius lib. 2. cap. 79. his verbis. *Perhibetur, & Pherecydis Pythagoræi alia conjectatio, ſed & illa divina hauſtu aquæ è puteo præſenſiſſe, ac prædixiſſe ibi terræmotum: Quæ ſi vera ſunt, quantùm à Deo tandem videri poſſunt tales diſtare dùm vivunt, &c.* Neapoli quoque familiaris, ac popularis eſt hæc obſervatio guſtu ac odore aquæ putealis futurum terræ tremorem in locis circa Veſuvum prænoſcere, ut Incolæ fide digni referunt. Anaximander Mileſius Lacedæmoniis terræmotum prædixit teſte Plinio l. cit. Et idem paulò infrà nempe cap. 81. hæc ſigna recenſet futurorum terræmotuum dùm ait *Navigantes quoque ſentiunt non dubia conjectura terræmotum, ſine flatu ſcilicet intumeſcente maris fluctu ſubito, aut quatiente ictu. Intremunt verò, & in navibus poſita æque, quàm in ædificiis, crepituque prænuntiant. Quin & volucres, non impavidæ ſedentes ſentiunt. Eſt & in Cælo ſignum, præceditque motu futuro, aut interdiù, aut paulo poſt occaſum ſereno, tenuis ceu lanea nubes in longum porrecta ſpatium. Eſt & in Puteis turbidior aqua, nec ſine odoris tædio, &c.* Et idem Plinius l. cit. cap. 80. idem proſequitur, argumentum dicens. *Noctu ſæpiùs, quàm interdiù fiunt terræmotus: Maximi autem exiſtunt matutini, & veſpertini, ſed propinqua luce crebri. Interdiù autem circa meridiem fiunt, & ſolis, lunæque defectu, quoniam tempeſtates tunc ſopiuntur. Præcipuè verò cum ſequitur imbrem æſtus, imbervè æſtum, &c.*

Meminit ſuperius Plinius laneæ oblongæ nubis, ſivè trabis cæleſtis, quam futurorum terræmotuum prænunciam dicit: Trabs hujuſmodi cæ-

leſtis viſa eſt Romæ anno 1702. 2. Martij in ſigno Cæte à doctiſſimo, amiciſſimoque *Præſule Bianchino*, & à pluribus aliis; coloris erat pallido obſcuri, & tenuiſſima adinſtar veli, ut vix percipi potuiſſet, duravitque per paucos dies.

Dominus Caſſini celebris Aſtronomus Italus anno 1668. principio Martij hoc idem phænomenon, ferè perſimile trabi Cæleſti in eodem ſigno Cæte obſervavit, pluresque alij in aliis locis, & in Africa idem perſpexerunt, ut narratur in Diario Litteratorum Romæ anno 1669. & 1670. Dominus Caſſini in opuſculo edito tunc Bononiæ citat Ariſtotelis locum, in quo deſcribit ſimile phænomenon trabis cæleſtis in eodem ſigno Cæte initio veris obſervatum.

Anno 1702. 20. Aprilis viſus eſt Romæ Cometes in ſigno Aquilæ, & Sagittæ; Germaniæ quoque ferè eodem die, vel ſequente in dictis ſignis fuit obſervatus, ut citatus mihi retulit eruditiſſimus Bianchinus, quem in hoc libro ſuperiùs laudavi.

Iſta terræmotuum procella animos Romanorum fortiter exagitaverat: & hæc una in iſta Civitate fabula erat quotidie.

Luctus ubique, pav rque, & plurima mortis imago.

Igitur non abs re erit narrare casum, qui tertia die Februarij præteritis acerbitatibus adjunctus fuit. Ante meridiem hujus diei ferebatur hinc indè ſermo, quod fatale exitium omnibus inſtabat, & quod antiquiſſimæ Urbi ingruebat ruina. Media nocte ejuſdem diei perditi quidam, & ſceleſtiſſimi homines Vicos, & Compita auſi ſunt percurrere, & omnes penè domorum fores pulſare, incolaſque vix præ metu quieſcentes excutere, & à ſomno excitare: quibus improviſo impetu tremefactis, & tunc optimo quoquam peſſima omnia metuente, volitantium hùc illùc hominum, & publicis timoribus bacchantium hæ voces audiebantur oraculum eſſe editum à ſummo Pontifice, quod hora decima ejus noctis univerſa Urbs eſſet peritura, quodque ultimus Incolis adſtaret dies: proindè fuiſſe ab eodem ſanctè decretum, ut omnes in apertum illicò decederent, & ſuæ quique conſuleret ſecuritati: Romani intempeſtivis hujuſmodi vocibus perterriti, & incerti, ignarique quid facerent; trepidare primùm, deindè ſtupentes, ac pallidi ad Fora, ad Compita, & quâ locus apertior erat fugere cæperunt: Plebs prout eſt ad credulitatem pronior, prior diffugit: alij poſtmodum aliorum ordinum homines vitio gentis humanæ, non quod faciendum erat, ſed quod alios facere videbant ſine ordine, & ſine conſilio effugium captavére: itàut ex Incolis vix Tertia pars domi remanſit. In hujuſmodi fuga quis terror, quæ vitæ ſollicitudo, quæ concurſatio fuit.

Hæc facies Troiæ cùm caperetur erat.

Fuerunt qui vitæ tantùm memores, aliorumque rerum omninò immemores, recluſa domorum oſtia reliquere. Quidam vix induſio,

& ſolo palliolo tecti ad fora præcipites abibant.

Non apta profugo veſtis, opiſve fuit.

Nonnulli inter fugiendum filios, quos comites ærumnarum ducebant, inæquali paſſu incedentes, ut celeriùs ſequerentur miſerabili voce ſollicitabant: Alij confectum ſenio patrem ne ruinâ opprimeretur, vel manu traxére, vel humeris peramanter impoſuére; illud forſan Æneæ uſurpantes.

Jam jam nulla mora eſt, ſequor, & qua ducitis adſum
Dij Patrij ſervate domum, ſervate Nepotem,
Veſtrum hoc augurium, veſtroque in numine Troia eſt,
Cedo equidem, nec Nate tibi comes ire recuſo;
Ergo age care Pater, cervici imponere noſtræ
Ipſe ſubibo humeris, nec me labor iſte gravabit:
Quo res cumque cadent unum, & commune periclum,
Una ſalus ambobus erit ....

Reliqui, qui Capitolium, qui delubra, qui antiquiſſima, ac religioſiſſima Templa, & ſublimia tecta retroſpiciebant, putavére non ampliùs unius horæ abeſſe ab horum omnium deſolatione; ideóque denunciatæ cladi commiſerantes infeſtam tantæ Urbi ſortem obnixè imprecabantur. Mulieres cùm in apertum jam eſſet deventum, ſparſis turpiter crinibus, & cum clamore, & gemitu pectora ferientes, edebant cum lacrymis ad Deum preces, & infantulos, quos ſecum detulerant, è mammis avertentes, illos ad Cælum tendere non deſinebant: Divinam opem trementi ore imploraturæ: Hoc unum ſingulæ depoſcebant, ut ſcilicet iram, ſuis debitam ſceleribus, ſaltem ab infantum, & humilium innocentia averteret: Undique preces, undique complorationes, undique ſuſpiria. Hæc inter pericula concuſſis mentibus, & excidium expectantibus, fatigabat quempiam amara cogitatio, quem in locum, aut quam in urbem eſſet ſeſe, & familiam ſuam recepturus.

Horror ubique animos ſimul ipſa ſilentia terrent.

Ubi autem delata hæc fuerunt ad urbis Præfectum, is idem pro ſpectata quam apprimè in gubernando adhibet ſedulitate, juſſit illicò, ut miles, & ſatelles vias circuiret, & muniret domos, ne perditi aliqui homines in tectis jam deſertis graſſarentur: Populo interea renunciatum fuit latronum ſtudio, non Pontificis oraculo voces illas prodiiſſe; adeoque intercepto ſtatim ſpiritu, metuque excuſſo, domum ſuam quiſque reverſus eſt: Et quamvis plura oſtia patentia remanſere, verùm nemo in rebus ſuis quicquam detrimenti accepit. Mirum tamen eſt, quod auctores confuſionis hujuſmodi detecti adhuc non ſint, etſi per Magiſtratum diligentiſſimè perquiſiti; ideóque non ſolùm apud plebem, verùm & apud plures cordatiſſimos viros opinio eſt non hominum, ſed demonum opera perturbationem hujuſcemodi partam fuiſſe: etenim eâdem nocte, & eâdem,

ferè hora, non tàm in ſuburbiis, quam in oppidis ab urbe per multa milliaria diſſitis, vox imminentem ruinam denuncians, audita fuit. Ne autem talis in tantâ Civitate eventus, &

. . . . *Illius triſtiſſima noctis imago*

admirationem poſteris afferat; non abs re erit ſimilem caſum hîc adnectere, qui Conſtantinopoli poſt maximum ibi terræmotum ſucceſſit, quem refert Baronius his verbis. *Noctis initio viſa eſt ignea columna, primò parva, deindè paulatim creſcebat, donec toti urbi ingens terribiliter immineret. Videbatur horrenda flamma pendere, nec odor ſulphureus deerat. Omnes ad Eccleſiam confugiebant, Baptiſmum quiſque extorquebat, à quo poterat, non ſolùm in Eccleſia, ſed etiam per domos, per vicos, ac plateas ſalus ſacramenti exigebatur, ut fugeretur ira, non præſens utique, ſed futura: attamen poſt magnam illam tribulationem, ubi exhibuit Deus fidem verbis ſuis, & revelationi ſervi ſui, cæpit ut creverat minui nubes, paulatimque conſumpta eſt.*

Populus ſecurus paululùm factus iterùm audivit omninò eſſe migrandum, quod Civitas eſſet proximo ſabbato peritura. Migravit cum Imperatore tota Civitas, nemo in domo remanſit, nemo domum clauſit, longè recedens è mœnibus; & dulcia tecta reſpiciens, relictis cariſſimis ſedibus voce miſerabili vale fecit. Et aliquot millibus tanta illa multitudo progreſſa, uno tamen loco fundendis ad Deum orationibus congregata, magnum fumum ſubito vidit, & vocem magnam emiſit ad Deum: Tandemque tranquillitate conſpecta, miſſis qui renunciarent ſollicitè, qua prædicta fuerat hora tranſacta, & renunciantibus, quod ſalva univerſa mœnia, & tecta conſiſterent; omnes cum ingenti gratulatione redierunt. Nemo de domo ſua quidquam perdidit patente, ſed omnis homo ſicut dimiſit, invenit, &c. Hæc Baronius ad ann. 396. tempore Siricij Papæ anno ſecundo, & duodecimo Arcadij, & Honorij Imp. ex Marcellino, & Proſpero in Chronic.

Hujus generis timorem panicum ſucceſſiſſe Faventiæ ann. 1592. terræmotus causâ clarè oſtendit Ludovicus Zuccolus dialogo de Terrore Panico; ubi de pluribus hujuſmodi, urbium, aut exercituum terroribus repentinis eorumque cauſis doctè ſatis & eruditè diſcurrit.

Hujus pariter infeliciſſimæ noſtræ noctis imaginem ad vivum delineatam habebis in Tacito lib. XV. annalium ab exceſſu divi Auguſti; cùm Neronis juſſu conflagrabat, ardebatque Roma; Populo, & Quiritibus ea flammarum nocte miſere oppreſſis, & terrefactis, ut apud eundem Tacitum unuſquiſque conſpiciet.

Sed dùm hæc agebantur in terris, quid eodem tempore fieret in Cælo planetarum, anno novo, initio ſæculi infeliciſſimi memoriæ, & poſteritati conſignemus: Anno 1702. die 17. Maij Saturnus cum Jove conjunctus eſt partiliter, & plures menſes ita conjuncti remanſerunt, ac retrogradi. Hoc eodem anno 1702. 2. Martij viſa eſt Romæ cæleſtis trabs in ſigno Cæte, & 20. Aprilis Cometes in ſigno Aquilæ, & Saggittæ, ut

ſupra retulimus. Cometas ſæpè prenuncios eſſe terræmotuum teſtis inter alios eſt Ariſtoteles in terræmotu Acaiæ urbis celeberrimæ. Idem lib. 2. metheor. c. 7. tenuem nubem ſivè oblongam nebuloſam trabem in occaſu ſolis viſam, inter eorumdem futura ſigna recenſet.

Die 14. Januarij 1703. fuit conjunctio Martis cum Saturno: tremuitque tunc validè terra, donec Mars pervenit ad Jovem. Die 2. Februarij fuit æquidiſtantia Saturni, & Martis à Jove intra ſphæram orbis ſingulorum trium, & obſeſſio Jovis in medio à duobus maleficis in prima facie Arietis ſigni malefici, & domus Martis: eoque die vehemens ſubſecutus eſt terræmotus, & in locis præcitatis. Conjunctio trium omnium fuit partilis inter 19. Januarij, & 2. Februarij, qua die potiſſimùm ſinguli tres in æquidiſtantia obſervabantur circa meridiem.

Hic fuit trium ſuperiorum Planetarum his diebus aſpectus, & celebris ne dicam, memorabilis, initio ſæculi infeliciſſimi, tot antè annis præviſa conjunctio: Aſtrorum periti multa circa hujuſmodi conjunctiones, eorumque eventus fabulantur: Sed minùs certè nam Pater luminum, *qui dedit vocem ſuam, & mota eſt terra*; quique Cœlum movet, & ſydera, ſolus futuri temporis certos eventus prævidet. Cumque aſtrologia judiciaria ab Eccleſia Romana, (pro qua ſi libuerit vitam dare, non recuſavero) damnata ſit, in hiſce recenſendis non ampliùs immoremur.

Sed ut exacta, ac fidelis habeatur notitia eorum, quæ his terræmotibus acciderunt in Samnio Regni Neapolitani Provincia, ditioni Eccleſiaſticæ finitima; nec non in urbibus, & oppidis Eccleſiaſticæ ditioni ſubjectis, decrevimus hîc addere epiſtolas, ac narrationes hiſtoricas hac de re à Regiis Miniſtris, & juſſu Publico ſcriptas, ac Romam ad Principes viros tranſmiſſas.

Exemplar Epiſtolæ Romam miſſæ Excellentiſſimo Duci de Uxeda Oratori Catholico à Miniſtro Hiſpano, quem Prorex Neapolis Aquilam dimiſerat ad damna exploranda terræmotuum præteritorum causâ producta, ab Italico ſermone à nobis latinè fideliter redditæ.

NObilis, dives, & vetus urbs *Aquila*, caput provinciæ Samnij, quæ ob magnifica templa, & ſublimia Palatia, ob Nobilium numerum, & divitias inter cæteras Regni Neapolitani urbes illuſtrior erat; tota jam diruta eſt, & ſolo æquata, nec aliud extat in eadem, quam facies templi Divi Bernardini, & exteriores Caſtri munitiones, cùm reliqua ædificia jam conciderint. Multi homines periére, & numerantur bis mille, & quingenti; ducenti, & ampliùs vulnerati: Magna copia mobilium, di-

vitiarum, annonæ, & animalium ſub ruina remanſére.

Oppidum *Paganica* nuncupatum, dirutum eſt, & ſolo æquatum adeòut inhabitabile ſit redditum, ſeptuaginta homines periére, & nonnulli vulnerati fuere cùm jactura ſuppellectilium, divitiarum, annonæ, & animalium.

Pagi, & Oppida omnia quæ ſubſunt juriſdictioni Aquilæ aſcendentia ad numerum 36. penitùs ſunt diruta, ac everſa, cùm funere mille hominum, & amplius, & quadringentorum circiter vulneratorum, cum jactura annonæ, ſupellectilium, & animantium.

Oppidum de *Ariſchia*, cujus incolæ erant bis mille, omninò dirutum, ac everſum, redditum eſt inhabitabile, cùm omnia ædificia conciderint. Periere quadringenti homines, centum vulnerati fuere cum magna jactura annonæ, ſupellectilium, & animantium. Incolæ, qui antea erant divites, poſt terræmotum miſeri evaſere.

Oppidum *del Colle*, quod incolebant bis centum familiæ, totum corruit, & omnes penè incolæ periere, paucique illi, qui ſuperſtites fuerunt, vulneribus ſunt affecti cum jactura annonæ, ſupellectilium, & majoris partis animantium, quæ poſſidebant. Mons quidam nuncupatus del *Grillo*, qui erat in territorio dicti oppidi ſeſe detruſit & occultavit nec ampliùs mons eſt, ſed planities; Et fons, qui erat in vertice alterius montis propè præfatum de *Grillo* ad planitiem deſcendit longè à dicto vertice: Porrò ex duobus parvis montibus inter fines ejuſdem oppidi *del Colle* poſt terræmotum unus factus eſt. Tellùs ibidem ſciſſa eſt per duo circiter milliaria, & in conſpectu pecuariorum quaſdam pecudes abſorpſit.

Oppidum *de Pizzoli* majori ex parte corruit, & domus quæ adhuc extant, ſunt inhabitabiles, periére ducenti homines, viginti fuerunt vulnerati. Mons in dicto oppido nuncupatus *Rutigliano* ſciſſus eſt, & impervius redditus. Propè Moleſtrinam dicti oppidi, ubi tenuis quidam amnis delabitur, duæ voragines apertæ ſunt, quarum alterutra lata eſt ſexaginta paſſus, & exindè vehementer tunc effluxit aqua, & adhuc effluit cum impetu, & elevatur in aera ad altitudinem populi; ſulphurea eſt, ſulph ac caloris lactei, & lapides in magna copia ejecti ſunt, & præfatæ voragines adhuc etiam ejuſmodi aquam ejiciunt cum magno fragore.

In terræmotu 2. Februarij oppidum montis Regaris, & vicini campi, erumpentibus derepentè novis aquis è tellure, ferè ad cubiti altitudinem inundati fuére. Aquæ erant ſaporis ſalſuginoſi.

Inter Villas Luculi, & Tigilli aperta eſt nimiùm tellus, fumat, fulguratque ut mons ignivomus, ſed poſt paucos dies omnia evanuére. Ibidem novus lacus emerſit, & quotidie dilatatur cum maximo incolarum timore.

Oppidum *de Alberete*, ubi degebant centum familiæ dirutum integrè

eſt, nec incoli poteſt, perierunt centum homines, vulnerati ſunt viginti cum jactura totius annonæ, ſuppellectilium, & animantium.

Pagus *de Sancta Polina* ubi degebant centum quinquaginta familiæ dirutus omninò eſt; & ſolo æquatus. Periére octuaginta homines, & plures alij vulnerati fuere cum magna jactura annonæ, ſuppellectilium, & animantium.

Oppidum *Montis Regalis*, quod incolebant ſexcentenæ familiæ, & ſub cujus Juriſdictione erant alij 36. pagi, & oppida, ubi habitabant ſex millia hominum, omnia hæc diruta ſunt, & ſolo æquata, nec domus una extat, quæ coli poſſit: periere quingenti homines, fuerunt vulnerati centum quinquaginta cum incredibili jactura Annonæ, divitiarum, ſupellectilium, & animantium.

Oppidum *Civitatis Regalis*, ubi degebant centum quinquaginta familiæ corruit integrè, & ſolo eſt æquatum cùm nonnullis oppidis, ac pagis ſuæ Juriſdictionis, & interitu quingentorum hominum, ac quinquaginta vulneratorum. In locis hujuſmodi, dùm ædes ruebant accenſus in eiſdem eſt ignis, qui gravius damnum peperit, cùm jactura annonæ, ſupellectilium, & animantium. Inter fines ejuſdem oppidi ſciſſa eſt tellus ſpatio unius milliaris cum dimidio.

Oppidum *de Matrice* cum aliis nonaginta pagis, & oppidis ſuæ juriſdictionis, cùm magna horum parte corruit cùm interitu ducentorum hominum, & centum, & ampliùs vulneratorum, & magna jactura annonæ, ſupellectilium, & animantium.

Oppidum *de Remoli*, ubi degebant tercentum familiæ totum penè corruit, ita etiam quatuordecim pagi, & oppida ſuæ juriſdictionis magna ex parte ſunt diruta; Periére tercentum homines, vulnerati ſunt ſexaginta cùm jactura annonæ, ſupellectilium, & animantium.

Oppidum *de Leoneſſa* ubi degebant quadringentæ familiæ, ita fuit concuſſum, ac dirutum, ut omnes muri ædium fuerint contriti, adeòut non extet murus altitudinis quatuor palmorum: cùm omnes domus vehementiſſima vi terræmotus à fundamentis avulſæ fuerint. Eademque ruina evenit viginti Pagis ſuæ Juriſdictionis: Periére mille homines, & quamplures fuere vulnerati cùm jactura annonæ, ſuppellectilium, & plurium animantium. Ibidemque obſervandæ dantur res horrorem incutientes: cùm quingentæ, & quadraginta duæ domus numeratæ ſint, quæ fuerunt everſæ, & à fundamentis evulſæ, itaut earum fundamenta, nunc tecti locum ſibi vindicent, ideſt quod antea fundamentum domus erat, nunc ordine mutato, avulſis fundamentis, pro tecto inſervit, quod maximâ cum commiſeratione reſpicitur.

Oppidum nuncupatum *della Poſta*, quod incolebant mille, & ſexcenti homines integrè corruit, & inhabitabile nunc eſt: Periére quingenti, & quatuor homines, vulnerati fuerunt centum: cùm jacturâ annonæ, ſu-

pellectilium, & animantium, & in viâ dicti oppidi conſpiciuntur lapides magnæ molis, qui à montibus cecidere: Atque etiam ad radices cujuſdam montis effluxit noviter lacus, cujus effluxus adhuc perdurat. In culmine alterius montis aderat quædam planities, quæ longitudinem quadrantis milliaris occupabat, planities hæc poſt terræmotum in talem deſedit profunditatem, ut vix conſpici poſſit, & ubi planities erat, nunc abyſſus eſt.

Oppidum *de Antrodoco*, ubi degebant mille, & octingenti homines, quorum tercentum periére, quinquaginta vulnerati fuerunt, penitùs corruit, ac ſolo æquatum eſt.

Oppidum *de Barbone*, ubi aderant ducentæ, & triginta quinque familiæ, magna in parte dirutum eſt, cùm interitu ſeptuaginta hominum, & viginti ſex vulneratorum, cùm magna jactura annonæ, mobilium, & nonnullorum animantium.

Oppidum *de Burghetto*, quod centum colebant familiæ, dimidium corruit cùm interitu triginta hominum, & nonnullorum vulneratorum cum jactura annonæ, ſupellectilium, & nonnullorum animantium.

Oppidum vulgò *Civita Ducale* in domibus aliquantiſper labefactatum eſt; quarum quatuor cecidére.

Oppidum nuncupatum *Pendenza* ſolo æquatum cum interitu paucorum hominum.

Oppidum *Sancti Angeli* dictum, magnâ ex parte in domibus labefactatum eſt, cum exiguo hominum damno.

Oppidum de *Lugnano*, ubi incolebant centum quinquaginta familiæ integrè dirutum eſt, cum interitu centum quinquaginta hominum, ac nonnullorum vulneratorum: cùm jactura annonæ, ſupellectilium, & animantium.

Ex quibus, calculo facto, deducitur, quod homines, qui periére in præfata provincia Samnij in hoc regno excedunt numerum ſex millium; vulnerati, & membris capti, ac debilitati ſuperant numerum quatuor millium, & quinquaginta: damnum ab hujuſmodi terræmotu illatum tanti ponderis eſt, ut computetur attingere valorem bis centies, & centenorum millium, *ideſt* 12. *millionum ducatorum*.

Ex Campis Aquilanis in Samnio 20. Febrarij 1703.

Series

Series urbium, oppidorum, & pagorum tàm in Samnio Regni Neapolis, quàm in locis ditioni Pontificiæ ſubditis, quæ præteritis terræmotibus damna, & ruinas paſſa ſunt, excerpta ex diario Neapolitano, juſſu Proregis typis data à Buliſonio Bibliopola 1703. *Neapoli.*

ANtequam hujuſmodi locorum ſeriem in diario Bibliopola præfatus expoſuiſſet, plura de terræmotu Aquilæ in provincia Samnij retulit, quæ quoniam clariùs, & diſtinctiùs à nobis in antecedenti deſcriptione expoſita ſunt, non eſt viſum ea denuò hîc repetere: ſed tantummodò hæc ſequentia addere, à diario prædicto excerpta, ſcilicet.

In Samnio poſt terræmotum, qui accidit 14. Januarij, tellus dietim tremebat ita frequenter, & cum fragoribus ſubterraneis, tàm horridis, & formidandis, ut viſum fuerit univerſum orbem corruere debuiſſe. . . . .

Tantis, ac talibus ærumnis adjungitur etiam per aliquod tempus defeciſſe inibi aquam: eandem infelicitatem paſſa ſunt innumera alia loca Samniticæ provinciæ, in qua nil aliud reſpicitur, quàm lapidum acervus, & muri ruinam minitantes. Refert quidam Pater Cappucinus ipſummet vidiſſe tempore terræmotus inter Fanum, & Montem Regalem moveri motu vehementi quatuor montes, magnæ molis lapides cadere, & paulò poſt aperiri horribilem voraginem ignis inter hujuſmodi montes: exindè inter Montem Regalem, Fanum, eorumque Pagos exurgere tria magna flumina efformantia in planitie illorum agrorum lacum quemdam: poſtmodum aquam horâ vigeſimâ tertiâ ejuſdem diei ſtatim evanuiſſe.

Nomina Urbium, & locorum.

	Defuncti.
Aquila diruta.	2400
Albeto dirut.	38
Aventinum redditum inhabitabile.	45
Aliena inhabitabilis.	30
Anaſcelli, Tuſſi & Ognata.	50
Apriedo.	12
Albanetum ſolo æquatum.	16
Abaretum cum ſuis Pagis.	
Andridocum labefactatum.	

	Defuncti.
Antone ſolo æquat.	80
Arguato labefact.	15
Ariſchia penè dirut.	350
Biſglieti penè dirut.	
Bagno labefact.	
Boſchetto omninò ſub ruinis.	
Buſſi labefact.	
Barbone cum ſuis ſuburbiis, ſub ruinis.	
Belforte dirut.	13

Defuncti.

Belvedere omnino dirut. & ferè omnes ejus habitantes mortui.

Buta Solo æquata ac evulſa à fundamentis, itâut cadavera è ſepulcris vis terræmotus foras ejecit. 12

Bacugno dirut. & à fundamentis everſ. 150

Bareſe labefact.

Comerinum labefact.

Caſa nova graviter labefact.

Cerretum labefact.

Caſtrum vetus inhabitabile redditum.

Caſcia cum ſuis Pagis penitùs everſa, ſolùm extat Monaſterium Monialium S. Luciæ. 60

Civita di Caſcia dirut. 20

Coronelle. 12

Caſtrum novum. 150

Chiavano. 30

Campana.

Caſtrum S. Joannis inhabitabile reddit.

Creſela.

Colle pecchi everſ. 35

Cuttumola everſ. 4

Civita Realis terræmotus perduravit per dimidium horæ, quapropter à fũdamentis everſum & Conventus P. P. S. Franciſci minimè dignoſcitur ubi extabat, nec amplius quam decem homines à ruinis evaſere. 1600

Cagnanum cum ſuis Pagis.

Cummoli dirut. 15

Sanctus Euſanius Foglianum penè dirutum.

Faſſum Montis regalis omninò everſum. 7

Defuncti.

Fulgineum.

Fanum ex parte dirutum, ubi perduravit terræmotus penè per quadrantem horæ. 12

S. Gregorij. Oppidum Intrium. 12

Leoniſſa majori ex parte diruta. 60

In ſuis Pagis. 400

Lementana.

Monte ſantum

Meccale dirut. 40

Monteglianum everſum. 168

Monte leone, omnia propè Templa diruta. 7

Maranum omnino everſ.

Mons Regalis dirutus, & à fundamentis everſus. 80

Ejus Pagi omnes corruére, & numerus defunctorum ignoratur.

Matrix penè diruta. 25

Maſſiuci.

Maſcione integrè dirut.

Marazzum ſolo æquatum.

Nurſia in Sabinis ſolo æquata. 1700

Onda.

Ognata.

Opagna dirut. 10

Pons Cereti integrè penè everſus. 15

Le Preci reddit. inhabitabil.

Poſta reddit. inhabitabil. 30

Pizzoli omninò dirut. 550

Paganica. 40

Poloſcina dirut.

Quitena.

Rolla Quitena, & Creſſerazzum:

Rocchetta à fundamentis everſ. 15

Riedi de Poggio dirut. 40

Reate labefactatum.

Spoletum valdè damnificatum.

Selanum Monte ſanct. & Ceretum corruere, & ſunt inhabitab.

Defuncti.		*Defuncti.*	
Saſſa dirut.		Tempera.	
Savelli ſolo æquat.	6	Trignanum.	30
Scopita.		Tuſchi.	
Sala diruta.	7	Terzone dirut.	60
Sangioveſcale dirut.	20	Tuſcio dirut.	15
Sanvitto everſ.	30	Villa S. Angeli.	
Sanctus Hugo ſolo æquat.	15	Vendoli inhabit.	5
Tudianum inhabitabil.	4	Vico.	40
Truſchi dirut.	60	Volcino inhabit.	8
Taſſo penè dirut.	30	Valbanbuni dirut.	25
Tremezzo dirut.	12	Valleranum damnificatum, &c.	

Series urbium, Pagorum, & Oppidorum Ditionis Eccleſiaſticæ in Umbria & Sabinis, quæ his terræmotubus aut diruta ſunt, aut ferè devaſtata ann. 1703.

DE Terræmotu Nurſiæ, aliorumque Oppidorum in Sabinis ſub Ditione Pontificia, plura diximus ſuperiùs; at quoniam Commiſſarius Apoſtolicus à Summo Pontifice miſſus ad exploranda damna, quæ dictis in locis attulit terræmotus, nuper de illis longam, ac veram texuit epiſtolam ad Optimum Principem noſtrum datam; ex eadem viſum eſt nobis nonnulla excerpere, quæ ad hiſtoriam terræmotuum conferre putamus.

Nurſia, Italis *Norcia*. Urbs olim Epiſcopalis Umbriæ, quæ & Sabinis tribuitur, ſedet in monte, ubi lacus, & non longè Antrum Sibyllæ, ad amnem *Freddaram* dictum. Sedet inquam intra montes, & ad radices Apennini 6. mill. à Confinio Marchiæ Anconitanæ diſtat 13. mill. à Reate. Eſtque ferè media inter Aquilam ad ortum, & Spoletum ad Occaſum. Ab Aquila in Samnitibus diſtat 30. milliariis; à Spoletio 28. Patria fuit S. Benedicti Monachorum in Occidente Parentis. Lithotomi Itali, vulgò Nurſini, ſivè *Norcini* dicti; ab hac urbe penè omnes originem trahunt, & varia per Italiæ loca potiſſimùm Romæ ſparſi ſunt; peritiâ enim ſecandi calculoſos, caſtrandi pueros, oculorum pannos ſivè nucebulas tollendi, quam à Patribus veluti jure hæreditario acceptam habent, cæteros antecellunt.

Nurſia itaque terræmotu 14. Januarij horâ 2. noctis 1703. diruta omninò eſt, & ſolo æquata, & lapidum horridus accervus antiquæ urbis ſitum oſtendit. *Caſcia*, ingens oppidum non longè à Nurſia, paulò minùs quam totum dirutum eſt, ac fermè redditum inhabitabile. Mons dic-

tus *Alvagnano*, qui propè *Caſciam* ſedet, hujuſmodi terræmotu apertus eſt, & ruptus per longitudinem mille, & quingentorum paſſuum; latitudinis verò 32. palmorum circiter; & ex fiſſuris hujuſmodi, exhalat fætor, veluti ſulphureus. Non longè ab hoc monte jacet alius, qui dicitur *Monte Corvo*, Mons Corvus, omnium Italiæ montium altiſſimus in Confinio Regni Neapolitani, & ob ingentem altitudinem dictus *Magnum Italiæ Saxum*: hic etiam mons dicto terræmotu apertus eſt; at ſecundo terræmotu, quo corruit Aquila, corruit etiam altera ex duobus ejus ingentibus ſummitatibus: Et ab Oppido *Poſta*, ad Oppidum *Antrodoco* ferè quotidie cadunt ingentia Saxa è vicinis montibus. In pluribus quoque Comitatus Nurſiæ locis, voragines non exiguæ apertæ ſunt, & terra per agrorum planitiem in pluribus aperta. Terræmotu anni 1328. quo diruta fuit Nurſia periére 5000. Cives: præſenti verò, menſis Januarij, octingenti circiter, vel ad ſummum mille.

Præter Nurſiam in Sabinis urbem, dicto terræmotu 14. Januarij ingens damnum paſſum eſt magnum Oppidum *Caſcia*; Patria B. Ritæ Oppidum inquam in Umbria, versùs Appenninum, & confinia Regni Neapolitani inter Reate, & Nurſiam intra Colles. Mortui in Oppido Caſciæ, & ſuo Comitatu, circiter 680. Sed ut clarior pagorum Oppidorumque notitia habeatur, ſingula hîc ſubnectemus, addito numero mortuorum in ſingulis.

	Mortui.
Spoletum Urbs celebris un Umbria maximè læſum in ædificiis, quæ ſingula trabibus ſuffulta.	
Caſcia ingens Oppidum in Umbria ferè dirutum, ac redditum inhabitabile, mortui in eo.	49
Meltignano Oppidum dirutum mort.	121
Colle S. Stefani, & *Serviglio* oppida diruta. m.	22
Santa Trinità. Pagus dirut. m.	3
Opagna, *Tremezo*, & *Caſcine*, pagi diruti. mort.	46
Civita Caſtello opp. dirut. m.	13
Trevi opp. dirut. m.	20
Colle marino, opp. dirut. m.	20
Manigi opp. dirut. m.	15
Coronella opp. ferè dirut. m.	18

	Mortui.
Trognano opp. dirutum m.	69
Buda opp. dirut. m.	32
Villa S. Silveſtro, pag. ferè dirut. m.	44
Chianano, opp. dirut. m.	60
Caſtel. S. Giouanni oppidum cum omnibus pagis dirut. m.	17
Palmaiolo. Burgus Caſciæ læſus, mortui.	1
Puco, opp. concuſſum.	
Fogliano, opp. ſemidirutum. m.	17
Aventino, opp. dirutum. m.	95
S. Georgij oppidum ſemidirutum.	
Sogna opp. ſemidirut.	
Col. Forcella, opp. ſemidir.	
Suidi Burgus Caſciæ dirut. m.	32
Roala, & *Porena*, opp. Patria B. Ritæ ſemidirut.	

Mortui.

Uſigni pag. ſemidirut.
Poggio domo, pagus ſemidir.
Caſtrum di Rocca Perrena dirut. mortui. 7
Caſtrum di Muccia Fora, pag. dirut. m. 1
Caſtrum di Colle *Gragone*, dirut. m. 3
Ceraſola, opp. ſemidir.m. 5
Piandoli pag. dirutum.
Ocoſce pag. dirut. m. 3
Atri, opp. fere dirutum.m. 1
Caſtell. Poggio, ſemidirut.
Caſtrum paterno, dirutum omnino.
Gioppiedi, opp. dirut. m. 11

Et hîc eſt numerus oppidorum, & Pagorum Caſciæ, ejuſque Comitatus dirutorum his terræmotibus cum morte 700. circiter hominum: ſequitur Nurſia, & ejus Comitatus in Umbria.

Ponte, oppidum ſpoletinum ferè dirutum.mortui. 11
Corretum oppidum cum ſex Pagis ſuis ferè dirutum.mortui. 2
Triponzo, oppidum Comitatus Nurſiæ dirut. m. 2
Be'forte pagus dirut. m. 9
Corone, *& Caſtrum.* Vetus dirut.
Le Preci, ſemidirut. m. 1
Poggio di Valle ſemidirut.
Ancarano, opp. ſemidirut.
Monteleone, opp. dirut. m. 8
Ruſcio & Terrabe, pagi diruti.m. 46
Campi: Caſtrum ſemidirut.
Saccoveſe. Orvano Caſtrum Croce. Fematre. Pagi valdè moti.
Riofredo pag. dirut.
Roſenna pag. ſemidurut.
Biſelli dirut. m. 4

Mortui.

Forſivo, opp. dirut. m. 62
Le Gogne, pag. ſemid. m. 3
Seravalle, opp. dirut. m. 3
Monte Buſo, opp. dirut. m. 13
Poggio di Croce Collazzone, pagi læſi.
Montaglione, opp. dirut. m. 11
Rocanolſi, pag. dirut. m. 2
Tudiano, pag. dirutus.
Abbete pag. dirut. m. 36
Argentilli pag. dirut. m. 1
Agriano, *Villa Aliena*, pag. dirut. m. 3
Aventita: opp. dirut. m. 32
Villa del Colle, pag. dirut.
Belvedere: pag. dirut. m. 7
Ochricchio, opp. dirut. m. 17
Piediripa, opp. dirut. m. 1
Villa di Papoli, ſemidirut.
Caſtrum S. Mariæ, dirut. m. 25
Villa S. Andreæ, dirut. m. 2
Caſtrum S. Marci, dirut. m. 53
Villa Savelli, opp. dirut. m. 83
Villa Reganelli, dirut. m. 27
Villa Valcadara, dirut. m. 30
Villa di Fraſcano, dirut. m. 17
Villa Vetturia, ſemidirut.
S. Pellegrino, opp. ſemidirut.
Caſtelluccio, opp. læſum.
Arquata, oppidum magnum, cum ſuis Villis ſemidirut. m. 15
Rochette, opp. Spoletanum ſemidirut.m. 15
Villa Hortoſcie, oppidi præfati Rochette, ſemidirut.
Urbs Nurſia, tribus circiter hominum millibus componitur. Mortui ſub ruinis terræmotus 800. In ſuo Comitatu,mortui 587.
Oppidum Caſciæ, cum ſuo comitatu

numerat mortuos ſub ruinis 680. Damnum allatum domibus, animalibus, & ſuppellectilibus eſt incredibile, &c:

A Cive Aquilano, qui à ruinis terræmotus ſuperſtes Romam venit, audivi his diebus, quòd adeò erat horrendus terræmotus Aquilæ, ut illi, qui erant in campis, ſi arborem aliquam amplexabantur nè caderent, repellebantur fortiter ab eadem vi terræmotus etiam agitata, ut humi proſtrati degere coacti ſint. Narravit pariter quod à die 2. Februarij uſque ad 25. Terra ferè centum, & ſexaginta vicibus tremuit, licèt leviter. Plures à terræmotu ſuperſtites, ſolo timore, & horrore maximæ calamitatis exanimes evadebant, ac præ ſolo timore ferè derepentè moriebantur, ut narravit.

Poſt terræmotum Aquilanum cùm omnia tuta videbantur eſſe Nurſiæ, nam tremor ferè deſierat, circa 15. Februarij, excepta leviſſima aliqua ſuccuſſione, quæ noctu ſentiebatur: en derepentè nuncius venit Romam his diebus, quod ſcilicet Nurſia novo correpta terræmotu, & graviori, quàm duo antecedentes, miſerè denuò devaſtata eſt, & omninò labefactata.

Die igitur 25. Februarij pluit cum ingenti, & impetuoſo vento ferè per totam diem. Quibus ceſſantibus circa mediam noctis horam terra tunc leviter tremuit: Horâ tertiâ tremuit fortiſſimè (uti tremuerat 14. Januarij, & 2. Februarij) & duravit, tremor ſpatio recitationis ſalutationis Angelicæ. Horâ 4. noctis iterum tremuit. Horâ 5. iterum breviter, ſed fortiſſimè. Horâ 6. denuò bis, licèt leviter. Horâ 9. noctis juxta horologium Italicum bis denovo tremuit. Ab hora 9. uſque ad ortum Solis terra erat in continua Trepidatione, & tunc quievit. Nihil damni attulit hominibus, nam omnes vivunt in Campis ſub Tabulatis, Tuguriis Paſtorum, & more militum ſub Tentoriis ex panno lineo cera oblinito ad pluvias arcendas.

Quotidie Romam nuncius venit urbes finitimas adhuc etiam tremere, tremoremque veluti vagando modo hanc, modo illam corripere. Eugubium urbs celebris in Umbria, & Patria Magni Viri Auguſtini Steuchij Epiſcopi Kiſami, qui floruit temporibus Leonis X. Pontificis doctiſſimi, & Patris Litteratorum immortali memoria digni; quique Steuchius opus aureum compoſuit *de Perenni Philoſophia*, magno mihi ſolatio, dùm ipſum lego: Urbs hæc tremuit fortiter his diebus. Tremuit pariter Peruſia urbs; & ferè quotidie urbes & oppida circumcirca poſita alternatim tremunt: Romæ verò poſt illum vehementem tremorem diei 2. Februarij, vehemens alvis, aut ſaltem valdè ſenſibilis non eſt auditus, niſi poſtridie ad dictum terræmotum, ut ſuprà narravimus, &c.

Cùm hactenùs plura dicta ſint de naturâ, cauſis & effectibus terræmotuum, non abs re erit obiter nonnulla notare, quæ remedij loco ſint ad arcendam hujuſmodi miſerandam calamitatem: ſed quoniam penè puerile videtur remedium præſcribere contra vim, quæ ſingula reſpuit remedia, ejuſque læſionis tempus, ac momenta occulta ſunt, & incognita, quique fugiendo mortem vitare credunt, fugâ mortem ſollicitant; non pigebit tamen referre, quæ de remediis contra terræmotum Plinius, & Seneca magiſter meus diſputarunt. Verba Plinij l. 2. c. 82. ſunt hæc. *Sed & in terræmotibus eſt remedium quale cloacæ, & crebri ſpecus præbent: conceptum enim ſpiritum exhalant, quod in certis notatur oppidis, minùs quippe quatiuntur, quæ crebris ad eluviem cuniculis cavata ſunt: multoque ſunt tutiora in iiſdem illis, quæ pendent, ſicut Neapoli intelligitur, parte ejus, quæ ſolida eſt, ad tales caſus obnoxia. Tutiſſimi ſunt ædificiorum fornices, non anguloſi quoque parietes, poſteſque alterno pulſui renitentes: Et latere terreno facti parietes minore noxa quatiuntur: Magna differentia eſt & in ipſo genere motus: pluribus ſiquidem modis quatitur. Tutiſſimum eſt cùm vibrat criſpante ædificiorum crepitu, & cùm intumeſcit aſſurgens, alternoque motu reſidet: innoxium, & cùm concurrentia tecta contrario ictu arietant, quoniam alter motus alteri renititur. Undantis inclinatio, & fluctus more quædam volutatio infeſta eſt, aut cùm in unam partem totus ſe motus impellit. Deſinunt autem tremores cùm ventus emerſit: ſin verò duravere, non ante quadraginta dies ſiſtuntur, plerumque tardiùs, utpotè cum quidam annuo, & bienni ſpatio duraverint:* hæc ille.

Si fugâ vitari non poterit terræmotus, tunc omnium remediorum ultimum, ac tutiùs eſt ad portas conclavium confugere poſitas præſertim in muris majoribus, & ſolidioribus domus; nam primò cadunt tabulata, ſivè pavimenta domus ob trabes, quæ ſtatim è ſuis exeunt foraminibus; deindè cadunt parietes: ſi tamen vehementiſſimus fuerit motus, mors erit inevitabilis; ſi levior, tabulatis quaſſatis, & proſtratis, ſub portis, aut feneſtris domorum, forſan eſſe poterit aliquod refugium. Ex præfatis Plinij verbis deducere licèt Romam in terræmotu minoribus damnis obnoxiam eſſe, quàm alias urbes: nam ſpecus ſubterraneas, cloacas, cellas vinarias habet infinitas, per quas vis eorundem poterit retundi. E lateribus terreis compactæ ſunt domus, & cum aqua, & calce Puteolanus pulvis (vulgò *Pozzolana*) rubri coloris, qui in Latij campis quotidie effoditur, præbent gluten lateribus, & lapidibus ad domorum conſtructionem uniendis, incredibilis ſoliditatis, & reſiſtentiæ;Et ob id obſervantur hîc rudera ædificiorum bis mille ab hinc annis conſtructorum.Porrò dicunt authores Ægyptum raró ut nunquam tremere, quia limoſa eſt ejuſdem tellus, ob annuas Nili inundationes, quæ limum ferunt infinitum; & cùm limoſa ſit ea tellus facilè cedit trementi terræ, nec renititur, ſicuti renituntur Montes, & corpora ſolida; ob

quam renitentiam , major oritur concuſſio , major impetus , ac per conſequens major ædificiorum ruina. Totam Latij planitiem factam eſſe à limo ducto per aquarum decurſum è vicinis montibus , & fluminibus in hujuſmodi partes infernas uſque ad maris littora doctè ſatis probat medicus , & Anatomicus celebris Steno in lib. de *ſolido intra ſolidum* ; Nonne (ut ipſe ait) Æneas ter , aut quater ab hinc mille annis venit ad littora Urbis Lavinij , & tamen Lavinium à mari diſtat nunc decem , & pluribus milliariis ? Nonne portus Trajani ad littus maris fuit , & nunc ab eo diſtat per mille , & quingentos paſſus : Quare ſi urbs fundamento limoſo hæret , ut urbes Ægypti , eandem ſortem cum Ægypto in terræmotibus pati debere credendum eſt , ideſt aut rarò concuti , aut ſi quatiatur , cùm exiguo Civium damno : uti his ultimis terræmotibus obſervavimus in Urbe, &c.

Sed ut ipſe , qui hujuſmodi calamitatibus , præſens nunc Romæ ſum , & olim fui Neapoli : atque ruinas vidi Raguſij in Dalmatia , horrendo terræmotu diruti ; Quæ ſentio dicam ; puto certè , nullum aliud præſtantius , ac ſecurius dari refugium in his caſibus , quàm ſpem in ſolo Deo Optimo Max. figere : Fuga pernicioſa eſt , pernicioſior mora.

Una ſalus victis nullam ſperare ſalutem.

Ad quem ergo in illo agone confugiendum , niſi ad Deum vivum , & verum Jeſum Chriſtum ; cujus veritatis optimè gnari ipſimet Æthnici à Diis petebant remedia contra hoc malum : ſi quando : inquit Alexan. ab Alex c. 27. lib. 5. & Rhodiginus c. 27. 30. *Si quando Romæ terra quaſſata fuiſſet , ſupplicatio in triduum decernebatur , feriis à Prætore indictis , præeuntibus Duumviris , eoque die terræmotum nemo pronunciabat , tanquam fœdum , & abominandum quodpiam ; nec Dei nomen , cui ſacrum fiebat edebatur , quod Pontificum libris traditum non eſſet , cujus Dei nutu , imperiove terra moveretur , &c.* Quare ſi omni timori præcluſum eſt remedium , & omnis præcluſa fuga : heroïcum certè , ac verè Chriſtianum erit , nullum timere terræmotum : quandoquidem teſte Seneca lib. 6. c. 2. *Sine remedio timor ſtultus eſt : ratio terrorem prudentibus excutit , &c.* Nemo autem cònſtantiùs terræmotus timorem contemnet , quàm qui Deum timet ; ad Deum fugit : Optimè enim idem Seneca Epiſt. 41. ad id reſpiciens ait. *Bonus vir ſine Deo nemo eſt : An poteſt aliquis ſupra fortunam , niſi ab illo adjutus exſurgere ? Ille dat conſilia magnifica , & erecta. In unoquoque virorum bonorum habitat Deus , quis autem Deus incertum , &c.*

Denique , ut reliqua ſileam ; quæ in graviſſimis hiſce calamitatibus ad animum confirmandum remedia , & præcepta ab Authoribus traduntur ; ea adnotare ſufficiat , quæ nobis Seneca noſter Stoïcæ Princeps proponit , utpotè omnium utiliora : ſic itaque loquitur lib. 6. quæſt. nat. c. 1. de Terræmotu. *Quam latebram proſpicimus , quod auxilium , ſi orbis*

ipſe ruinas agitat, diſcedit, ac titubat: In peſtilentia mutare ſedes licet: Nullum malum ſine effugio eſt. Nunquam fulmina populos percuſſerunt. Peſtilens cœlum exhauſit Urbes, non abſtulit. Solùm terræmotus malum latiſſimè patet, inevitabile, avidum, publicè noxium: Non enim domos ſolùm, aut familias, aut urbes ſingulas haurit, ſed gentes totas, regioneſque ſubvertit, & modò ruinis operit, modò in altam voraginem condit; ac ne id quidem relinquit ex quo appareat ſaltem fuiſſe: Nec deſunt, qui hoc genus mortis magis timeant, quo in abruptum cum ſedibus ſuis eunt, & è vivorum numero vivi auferuntur, tanquam non omne fatum ad eundem terminum veniat. Hoc habet inter cætera juſtitiæ ſuæ natura præcipuum, quòd cùm ad exitum ventum eſt, omnes in æquo ſumus. Nihil itaque intereſt, utrum me lapis unus elidat, an monte toto premar; utrùm ſupra me onus unius domus veniat, an totus terrarum orbis caput meum abſcondat. Proindè magnum ſumamus animum adversùs iſtam cladem, quæ nec evitari poteſt, nec provideri. Deſinamus audire iſtos, qui Campaniâ nuper relictâ poſt deſtructam terræmotu celebrem Pompeios urbem, dicunt ſe nunquam ad illam regionem reverſuros. Quis enim illis promittet melioribus fundamentis hoc, aut illud ſtare ſolum? Omnia ejuſdem ſortis ſunt, & ſi nondùm mota, tamen mobilia. Et quemadmodùm in Urbibus magnis, nunc hæc domus, nunc illa ſuſpenditur; ita in hoc terrarum orbe nunc facit vitium hæc pars, nunc illa, &c.

Et cùm in terræmotuum clade mors ferè inevitabilis ſit, conſtantis viri eſt in eo agone mortem non timere, ſed animam hortari, ut exeat è corpuſculo, in quo per multa ſæcula non illi immorandum, quod egregiè equidem idem Seneca expreſſit his verbis lib. cit. c. 32. *Qui mortem contempſerit, ſecurus videbit maria turbari, etiam ſi eorum æſtus aliquâ perturbatione mundi totum in terras verterit oceanum. Frangatur licèt Cœlum, & ignes ſuos in exitum omnium in primis ſuum miſceat, ſecurus adſpiciet ruptis compagibus dehiſcentem terram, & ſtabit ſuper illam voraginem intrepidus, & fortaſſe quo debet cadere, deſiliet: Quid ad me quàm ſint magna, quibus pereo? Ipſum perire non eſt magnum. Proindè ſi volumus tranquillè degere, & ipſis Diis de felicitate controverſiam facere, anima in expedito eſt habenda: Quicquid ipſam petierit, ſivè ipſa terrarum ruina. Quid aliud debeo, quàm exeuntem hortari animam, & cum bonis omnibus emittere? Anima vade fortiter, vade feliciter. Nihil dubitaveris reddere: Non de te, ſed de tempore eſt quæſtio. Facis quod quandoque faciendum eſt: Nec rogaveris, nec timueris, nec te velut in aliquod malùm exituram, tuleris retrò. Rerum Natura te, quæ genuit expectat, & locus melior, ac tutior. Illic non tremunt terræ, nec inter ſe venti cum magno nubium fragore concurrunt, non incendia regiones urbeſque vaſtant, non peſtilentia, non arma contraria, diſpoſita vexillis, & in mutuam perniciem multorum millium par furor. Iſtud leve eſt, quid timemus? Grave eſt; potius ſemel incidat, quam ſemper impendeat. Ego autem perire timeam, cùm tremens terra antè me ipſa pereat, & in injuriam noſtram, non ſine ſua venit. Helicen, & Burim Urbes celebres in ſinu Corinthiaco totas mare abſorpſit: ego verò de uno*

timeam corpuſculo ? Ego recuſem mei finem ? cùm ſciam me ſine fine non eſſe ? imò cùm ſciam omnia eſſe finita ? Ego ultimum ſuſpirium timeam ? Moriendum eſt. Quando ? Quid tua ? Mors naturæ lex eſt , tributum , & officium mortalium , malorumque omnium remedium eſt : Quare Lucili omnibus omiſſis hoc unum meditare , ne mortis nomen reformides : Effice illam tibi cogitatione multa familiarem , ut ſi ita fuerit , poſſis illi vel obviam exire .... Si cadendum eſt , cadam orbe concuſſo , non quia fas eſt optare publicam calamitatem , ſed quia ingens ſolatium mortis eſt , terram quandoque videre mortalem , &c.

Hæc ſunt Jo. Franciſce Maurocene , quæ de Lapidum vegetatione &c. his diebus à me ſunt conſcripta , quibus imminentem lapidum ruinam mens terræmotuum causâ metuebat : Qualiacunque fuerint , ea pro ſingulari benignitate lubens accipe : tibique hanc diſſertationem inſcribi permitte , ut extet meum aliquod de excelſis tuis virtutibus judicium : Etenim quotieſcumque animum , oculoſque ad te converto , conſpicere mihi videor Franciſcum Maurocenum Peloponeſiacum , Ducem Venetiarum , affinem tuum , maximi animi , atque altiſſimi conſilij virum ; cui ob Peloponeſum ſub Reipublicæ poteſtatem redactam , adhuc viventi ſtatuam Senatus decrevit ; cujuſque tu Familiam , & unà cum Familia virtutem cùm nunc apprimè referas : futurum ſpero , ut dignitatibus eidem par evadas. Quod unum adhuc ſummâ omnium opinione , ac ſpe de te, deque tuâ admirabili ſapientiâ expectatur. Vale Amor Italiæ , & litteratorum præſidium. Romæ pridie Kalendas Martias. Anno infeliciſſimo 1703.

GEORGIJ BAGLIVI
DISSERTATIO VI.
De Anatome, Morſu, & Effectibus
TARANTULÆ.

Non ſingendum , aut excogitandum , ſed inveniendum quid natura faciat , aut ferat. Bacon.

EMINENTISS. PRINCIPI
HIERONYMO CASANATE
CARDINALI,
GEORGIUS BAGLIVUS. S. P.

MULTA ſunt HIERONYME Cardinalis Ampliſſime, eaque ſingula permagni ponderis, quæ me non invitent ſolummodò, ſed etiam impellant, ut iſtum mei literarij laboris, ſtudiique partum tuis ſub auſpiciis, Tuoque inſcriptum nomine prodire velim. Et primùm quidem animum addit multiplex ille tam variæ Eruditionis theſaurus, quem intra mentis tuæ penetralia, tum ingenij perſpicacia, tum ſtudij aſſiduitas cumulavit. Neque enim verendum eſt, ne vile doctiſſimo Principi videatur iſtud qualecumque eſt ſervitutis ergà Te meæ, devotioniſque monumentum; quippè qui optimè noverim doctrinarum, ac virtutis merces, contrà quam externis, & vulgaribus accidere ſolet, pretioſiores, carioreſque ibi eſſe, ubi harum major ſit copia: quin potiùs certam in ſpem adduci me poſſe, eo lubentiùs à te exceptum iri munuſculum, quo hujuſcemodi opum ſis locupletior. Harum tuæ mentis divitiarum imago quædam, ac ſimilitudo eſt dives illa, ac Perſica magis Gazâ æſtimabilis cujuſque generis librorum ſupellex, ſolerti delectu, & indefeſſa conquiſi-

tione collecta ; in quam ſi pervenire , atque inter tot tantique nominis Virorum Opera adſcribi libellus poſſet , ſicut ſummæ felicitati duxerim , ita fieri ut queat plane diffido , niſi , quod merito debitum non eſt , id pro tua in Auctorem humanitate , ac indulgentia aſſequatur. At quid ego iſtas , quæ cuipiam in promptu ſunt externas , ut ita dixerim , adventitiaſque opes commemorem ? Interiores aliæ ſunt , atque adeò tibi propiores , quæ mihi hanc , in fidem me Tuam , ac clientelam conferendi mentem ingeſſerunt. Quamvis enim illæ Tui animi dotes præclaræ omninò ſint , & eximiæ , atque ſua Chriſtianum Orbem famâ impleverint , cùm primis tamen eos ſuam in admirationem rapiunt , quibus eas cominùs intueri licet. Enim verò credi vix poteſt quantùm Catholicis partibus dignitatis adjungat magna illa opinio , atque exiſtimatio , quam de Te , vel qui Matrem Eccleſiam non agnoſcunt, impreſſam , conſignatamque animo habent. Quotquot à Tranſalpinis Provinciis Romam variarum homines Sectarum accedunt , poſteaquam propiore Te uſu introſpexerint , ad integritatem fidei ſi minus redeunt , ſaniores tamen , ac remiſſis , quas de Catholica Eccleſia informarant falſis opinionibus diſcedunt. Vident quippè in omni vitæ Tuæ ratione non modò ſincerum , & ardens ſtudium Apoſtolicæ Sedis , & libertatis Eccleſiaſticæ jura tuendi , qua quidem re (tantum opinio præjudicata poteſt) nonità valdè moverentur , ſed ſummam morum innocentiam ; profundam præterea , intimamque Sacrorum Canonum , Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ , atque Veterum , qui ætatis ſuæ lumina , ſequentium verò Magiſtri fuére Auctorum notitiam : ex qua , & ingenita prudentia admirabilis quædam exiſtit in rebus ritè æſtimandis , certoque de-

finiendis judicio ſagaciſſimæ mentis ſolertia. Egregiam denique illam, ac perpetuam in magnis Artibus, Litteriſque promovendis diligentiam, qua non ſolùm excolendis cujuſque generis diſciplinis operam navas, ſed earum etiam Cultores ſic in manibus habes, ſic foves, ſic quibuſcumque potes rebus auges, ut quaſi Parentem alterum Te omnes ament, ac venerentur. Has Tuas celebrando laudes Eminentiſs. PRINCEPS, me probaturum certò ſcio iis etiam qui uſque eò difficiles, ac moroſi ſunt, ut in panegyrico quaſi in hiſtoria, & à Cliente ſicut à teſte veritatem exigunt. Id ſolummodò vereor ne quid peccaverim in mirificum animi tui pudorem, ingenuamque illam timiditatem, quâ fit ut non minùs tu laudes, quàm alij convicia refugias. Vale.

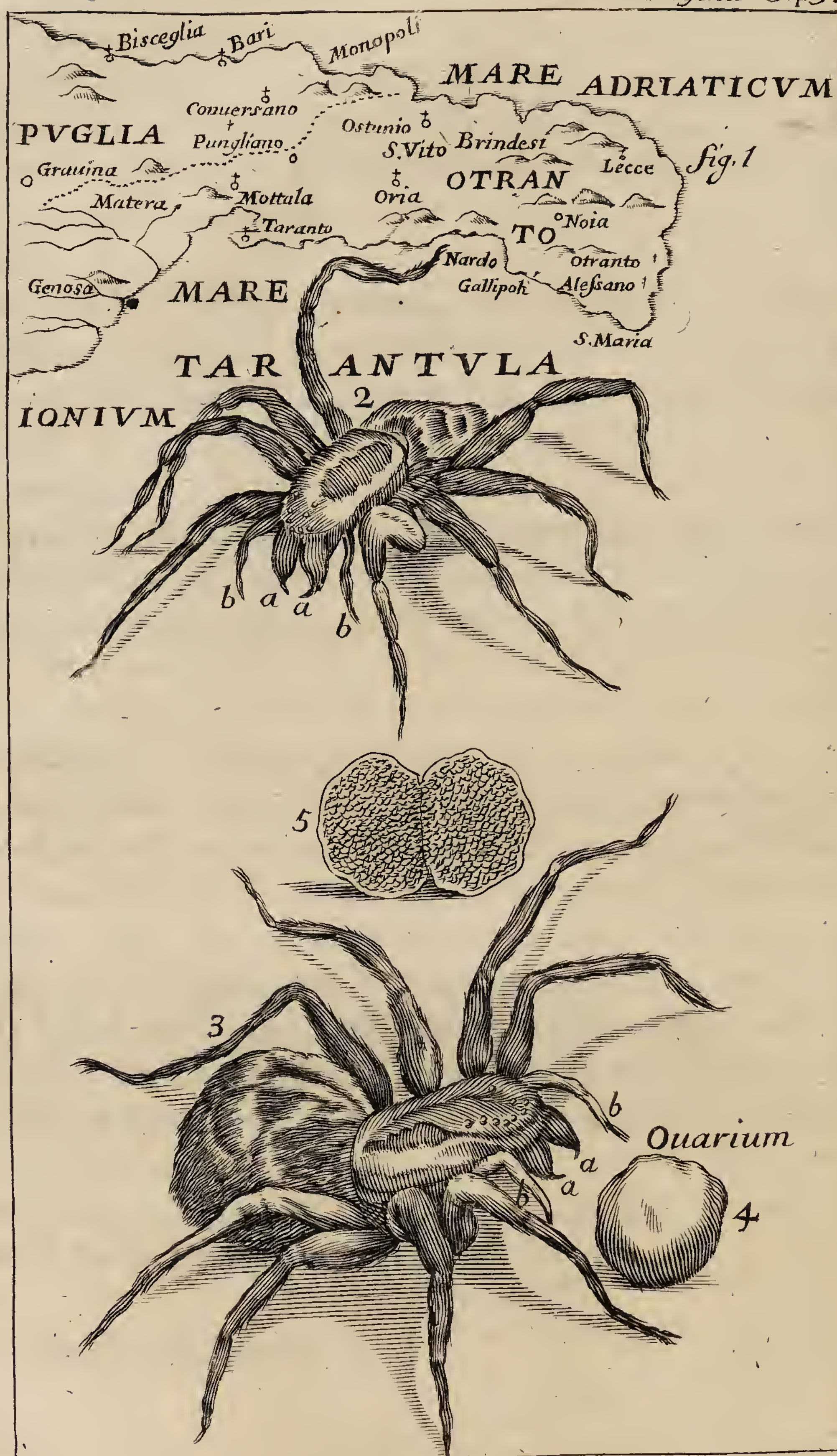
Romæ prid. Kal. Octobres 1696.

LECTORI.

QUicumque de Tarantula ſcripſerunt, vel ex alienis dictis ſcripſerunt, vel plurima ad arbitrium finxerunt; nemo illorum noſtram vidit Apuliam in qua præfatum Animalculum venenoſam labem potiſſimum exerit, ſi unum excipias Epiphanium Ferdinandum Apulum, qui in ſuis obſervationib. pract. nonnullas olim Tarantatorum hiſtorias deſcripſit. Cum igitur hæc provincia intacta ferè eſſet, nec niſi generalia quædam, & confuſa innoteſcerent, libenter duobus antè annis inſtitui de ea ſcribere, præſertim cùm Vir magni nominis, & celeberrimus Helvetiorum Practicus Jo. Jacobus Mangetus humaniſſimis litteris hortatus ſit ad hanc tractationem, quam inſerere velle dicebat ſuæ Bibliothecæ Medico-practicæ; ajens multum conducere poſſe ad Inſectorum hiſtoriam, naturamque univerſim venenorum. Quare ut & Viro huic eximio, & Reipublicæ litterariæ rem gratam facerem, ab eo uſque tempore tumultuariè quædam, indigeſtaque perſcripſi. Nunc verò melius re conſideratâ, ac ordinatâ, tractatuque aucto ante oculos tuos pono, Lector, tuum judicium expectaturus. Videbis meo more me nihil ab obſervando, praxique diſcedere, quibus in omni re ſemper primas tribuo. Quod ſi interdùm in reddenda ratione effectuum Tarantulæ,ac remediorum,quibus ejus veneno occurritur,veluti humi jacui, nec multum ratiocinandi evectus ſum, tribue id innato meo timori,ne rectum naturæ filum ratiocinio meo,aut parum docto, aut parum concinno ſuccidere; undè multi ſunt orti errores in Medicina, quod quiſque facilè videre poteſt, ſi eos legat Auctores, qui huic obnoxij ſunt præjudicio. Examinatâ veneni Tarantulini naturâ, quamque cum aliis morbis habet analogiâ, multa ex mechanica muſices, venenorum, & ſaltationis doctrina, utilitateque hinc indè expoſuimus. De ovis Oſtrearum detectis, & examinatis, & de genuina lapidis ſerpentini, vulgò *Cobra de Capelo*, in extrahendis venenis natura breviter quoque tractavimus. Quæ qualiacumque ſint doctorum Virorum judicio ſubmittimus, ut ſedulò inquirant an benè dixerim.

Romæ Idibus Novemb. 1695.

CAPUT

Biſceglia
Bari
Monopoli
MARE ADRIATICVM
Conuerſano
PVGLIA
Pungliano
Oſtunio
S.Vito
Brindeſi
Lecce
fig. 1
Grauina
OTRAN
Matera
Mottala
Oria
Taranto
TO
Noia
Nardo
Otranto
Genoſa
MARE
Gallipoli
Aleſsano
S.Maria
TAR ANTVLA
IONIVM
2
b a a b
5
3
b
Ouarium
a
a
b
4

CAPUT I.

Etymon Nominis, & Differentiæ Tarantularum.

TARENTUM antiquiſſima magnæ Græciæ Urbs eſt ad Ionium mare, à qua denominari dicitur Tarantula animalculum de genere Araneorum, veneniferum; & quos ſemel momordit, impreſſi veneni ſeminia nunquam amplius delentur impoſterum, ſed ſingulis annis reviviſcendo, ingentem malorum ſeriem poſt ſe trahunt; futuram ſanè patientibus permoleſtam, niſi in debitum ſalutis pignus ſaltationes, & choreas ſtato tempore inſtituant. Vocatur Tarantula, non quia Tarenti hoc animal virulentius ſit, quàm in reliquis Apuliæ Regionibus; ſed forſan quia Græcorum, & Romanorum temporibus Civitas illa cæteris erat, aut frequentior, aut nobilior, & ideò exiſtentibus ibidem majori numero ægrotis hoc veneno laborantibus, nomen exindè animalculum deſumpſiſſe non inficiarer. Aranei nomen commune eſt omnibus Phalangiis, Tarantulis, & Tetragnathis. Plinius lib. 29. c. 4. octo ſpecies Araneorum numerat. Avicennas lib. 4. fen. v. tract. 5. cap. 5. duodecim. Idem cap. 9. 10. & 11. quatuor alias deſcribit. Sed hac de re legi merentur Aldrovandus, & doctiſſimus Liſter tract. de Aran. aliique ſupra laudati Auctores. Nos majoris claritatis gratiâ, dividemus Araneos in Octonoculos, & Binoculos, qui adinvicem differunt magnitudine, ſubſtantia, colore, pedibus, aculeis, oculorum numero &c.

Tarantula eſt de genere Araneorum Octonoculorum, eamque mox ſedulò, & laconicè deſcribemus. Et quamvis præſens hiſtoria parùm utilitatis afferre videatur ægris, reique medicæ, propterea quod ſolis Apuliæ Incolis neceſſaria ſit; nihilominùs tamen ardua venenatorum morborum Provincia, magnam exindè lucem exhibebit; relatis adinvicem ſymptomatis veneni Tarantulini, cum ſymptomatis aliorum venenorum, ut impoſterùm diagnoſis, prognoſis, & cura venenorum ſolidior habeatur. Hydrophobia licet ſit effectus veneni canini, eandem tamen Petrus Borellus in homine abſque ullo canis morſu, ſed ob peculiarem humorum exaltationem, caninæ rabiei non abſimilem productam vidit, ut notat cent. 3. obſ. 38. Salmuth. quoque, abſque prævio canis morſu eandem in mali-

gnis febribus obſervavit, in quibus dum apparet, futuram mortem prænunciat, ut videre eſt apud eundem cent. 2. obſ. 52. Ex antiquis Cælius Aurelianus lib. 3. acut. paſſ. hydrophobiam pariter ex ſe productam deſcribit.Ità pariter venenum Tarantulæ nonnullis ſtipatur ſymptomatis, quæ analogiam inſignem habent cum melancholiæ, chloroſeos, & ſimilium morborum ſymptomatis. Mania, & Dementia quamvis morbi ſint, longè differentes ab hydrophobia, curantur tamen feliciſſimè per repetitam ægrotantis in aquam immerſionem, ut fieri ſolet de hydrophobis; ſicuti expertus pluries eſt Medicus Anglus celeberrimus, teſte Helmontio Filio tract. de homine §. 29. f. 33.

CAPUT II.

De Natura, & Situ Regionum, in quibus naſcitur Tarantula.

QUam hodie denominamus Apuliam, antiquiores noſtri Græci magnam Græciam appellabant, & generali nomine Japygiam, eamque ſubdividebant in Dauniam, Peucetiam, & Meſſapiam, à Daunio, Peucetio, & Japygio Lycaonis filiis, qui Apuliæ olim imperarunt. Priſca Daunia vocatur hodie Capitanenſis Provincia, quæ triplici Flumine alluitur; Frentone ſcilicet, Cerbalo, & Aufido; ad cujus dextram ripam adhuc obſervantur nonnulla inſignis Cannarum Oppidi rudera, quô loci memorabilis illa, & cælo Latino penè exitialis pugna, Pænos inter & Romanos peracta fuit. Antiqua Peucetia dicitur nunc Barenſis Provincia. Demùm vetus Meſſapia, Lycienſis ſivè Aletina Provincia denominatur. Tota Regio prædictarum Provinciarum omninò plana eſt, ſi Garganum Montem, qui in Daunia aſſurgit, excipias, in qua pariter provincia tria nuper recenſita quamvis perexigua flumina decurrunt. In Gargano Monte naſcitur manna purgans officinarum, & vulgò dicitur manna montis; naſcuntur pariter & inſignes aliæ herbæ medicinales, quibus utpotè activioribus, omnes ferè Italorum Pharmacopeæ utuntur. Ab Aufido flumine (vulgò *Fiume d'Offanto*) uſque ad Promontorium Salentinum, ſivè S. Mariæ ad Leucas, quo ſanè tractu Barenſis, & Lycienſis Provinciæ comprehenduntur, mirabilis propemodum planities, ad centum, & viginti circiter milliaria ſe extendens obſervatur, & nulla ibidem flumina, paucique aquarum rivuli percurrunt, ſed omnia æſtivi Jovis caloribus vehementer aduruntur.

Regio prædicta Orientem reſpicit, ventiſque orientalibus, & aquilonaribus obnoxia eſt: æſtate illic imbres rariſſimi; quâ de re, imò etiam ob viciniam Orientis exurentiſſimis caloribus Solis uritur Apulia; undè Populares illi coguntur reſpirare aerem quaſi ab ardenti clibano eflantem. Solet tamen Lycii, & adjacentibus Oris ſpirare paulò ante, vel poſt Meridiem ab Adriatico veniens Favonius, qui aliquantulum ardentis Jovis calores lenit ac demulcet. Huic climatis temperiei analoga eſt illa Incolarum; generaliter enim Populares illi ſunt aduſti temperamenti, nigris capillis, ſubfuſco, quandoque ſubpallido cutis colore præditi, macilenti, impatientes, iracundi, inſomnes, magno mentis acumine præditi, ad diſcurſum veloces, ad operationes promptiſſimi. Obnoxij potiſſimùm ſunt ardentiſſimis febribus, phrænitidi, pleuritidi, dementiæ, aliiſque morbis inflammatoriis; tantaque caloris eſt illis in Regionibus activitas, ut plurimos viderim in ſummam impatientiam, atque in dementiam actos.

Quamvis prædictis incommodis obnoxia ſit Apulia; incredibili tamen telluris ubertate, ſalubritate aeris puri, ſicci, aperti, nullo ſtagnantium aquarum ſquallore infecti, amænitate maris, piſcium denique, & carnium cujuſlibet generis affluentia, nulli prorſus Italiæ Regioni cedit. Et verum fateor, me nullibi per Italiam, Dalmatiam, &c. ſuaviorem odorem, ſaporemque in fructibus obſervaſſe, quam in Apulia. Vina illic penè omnia ſunt nigra, & adeò flagrantia, ac potentia, ut potius pro balſamo ad vulnera, quam pro deliciis ad convivia inſervire videantur. Apulia Barenſis triticum, & amygdala magna copia producit, & hoc nomine vulgò dicitur magnum horreum Italiæ, ac Regionum adjacentium. Apulia Lycienſis oleo, vino, & tritico ſummoperè abundat; & oleum illud, primum locum obtinet inter omnia Italiæ olea, & ad exteras quaſque Regiones tranſvehitur. Platanus, Populus, & hujuſmodi arbores umbriferæ deliciis potiſſimùm inſervientes, raro vegetant iis in locis; Sed per campos oliva, vitis, & triticum, per arva verò inculta roſmarinus, ſalvia, pulegium, & thymus uberrimè efflorefcunt, ſuntque ordinaria Animantium paſcua.

Hac in regione, præfata hominum, climatis, & telluris temperie prædita, cujuſque geographiam. Prima exhibet figura, naſcitur Tarantula animalculum frigoris impatiens, & hyemante cælo ſub terra ſe occultans, quo tempore nullis veſcitur alimentis. Neapoli elapſo decennio plures clauſimus in phiala terra ſemiplena, prout ab Apulia venerunt, & ita abſque cibo vixerunt per menſem, & amplius.

Licet inſectum hoc incommodum ſit hominibus, aliiſque animalibus; illi tamen incommodum magis eſt aliud animalculum Veſpæ non abſimile, in dorſo variegati coloris, in ventre verò nigricantis, quod Tarantulas, cæteroſque Araneos avidè quærit, occidit, & depaſcitur. Veruntamen mirabilius eſt obſervatu, Tarantulas ipſas adeò eſſe inter ſe hoſti-

les, ut ſi in aliquo vaſe decem v. g. vivæ ponantur: eouſque ad invicem occiduntur, donec una duntaxat viva remaneat, ut ſæpè Apuliæ, & Neapoli experti fuimus; imò ſi duæ ſolummodò vivæ in aliquo vaſe claudantur, altera alteram interficit, & comedit brevi temporis intervallo.

Hyemante cælo ſuis in ſpecubus latent Tarantulæ; per initia verò æſtatis ab iiſdem prodeunt, arva incolunt, & inſidias ſtruunt viatoribus. Ruricolæ noſtri, quando eas captare volunt, ad illarum latibula accedunt, tenuiſque avenaceæ fiſtulæ ſonum, apum murmuri non abſimilem modulantur, quo audito foras exit Tarantula, ut muſcas vel alia hujuſmodi inſecta quorum murmur eſſe putat, captet, captatur tamen ipſa à ruſtico inſidiatore. Si tenui vibice motum, & gratum ſibilum efficias, & exindè vibicis apicem ad oram latibuli apponas, confeſtim videbis Tarantulam è ſpecu prodeuntem, ſuper vibicem aſcendere, qua ratione etiam à Popularibus illis capiuntur.

CAPUT III.

Anatome Tarantulæ.

TArantula eſt de genere Araneorum, ſeù Phalangiorum; eamque in ſecunda & tertia figura accuratiſſimè, & ad vivum delineatam invenies. Octo pedes habet, quatuor ſcilicet hinc indè ad latera, & ſinguli pedes terna internodia: duo anteriores pedes ſunt minores cæteris ſex, & hæc magnitudinis pedum diverſitas omnibus ferè Araneis familiaris eſt, nam modò anteriores poſterioribus, modò hi anterioribus longiores ſunt; idque putarem factum à ſummo Opifice, tùm ad agilitatem, tùm etiam ad commodum telas variè conficiendi.

Tarantulæ Apulæ magnitudo æquat, vel ſuperat magnitudinem glandis, eſtque ferè illius magnitudinis quam exhibent figuræ ſecunda & tertia. Corpus illius dividitur in duas partes principaliores, thoracem ſcilicet, & ventrem, quæ quamvis abinvicem ſejuncta videantur, tenui tamen ligamento, ſeù nodulo thorax ventri unitur: Caput à thorace, & humeris nullo diſtinguitur ſegmento, ſed una eademque ſunt continuatio. In capite primo occurrit os, à quo duo tela prodeunt ſimilia forcipi hamato ***a a***; quorum apex acutiſſimus eſt, & hac ratione facillimè in cutim penetrant, ſuntque quaſi duo veneni emiſſaria; ſubſtantia telorum cruſtacea eſt, ac friabilis, & in maribus Tarantulis firmiora ſunt, atque acutiora; in fœminis contra obtuſiora, & laxiora. Hos forcipes accuratè delineatos vide in Micrographia Philippi Bonanni. Poſt tela ſeù forcipes occurrunt duo

parvula cornua ſeù antennæ duæ *b b*. quæ propè illos oriuntur, duoque habent internodia; extremus harum antennarum apex in maribus latior eſt, & craſſior, in fœminis contra acutior, & ſubtilior, ut patet in figuris; antennas has continuó ac ſtrenuè hinc indè movent, præcipuè cum propinquiores ſunt prædæ.

In Capite octo oculi obſervantur, quod familiare eſt ſingulis Phalangiis, & Araneis majoribus, qui fila texunt, ſicuti noſtra Tarantula; contra qui binoculi ſunt fila non texunt, quantum hactenus obſervare potui, & ab Octonoculis differunt magnitudine, figura, ſubſtantia, membrorum proportione &c. Oculi læves ſunt, & lucidi, nec monticulis, ſivè tuberculis exaſperati, ut in aliis Inſectis obſervavimus. Quatuor oculi majores ſunt, & duo hinc indè ad latera capitis ſituantur abſque microſcopii ope facilè viſibiles; reliqui quatuor minores ſunt, & linea parallela ſub primis diſpoſiti, & vix niſi per microſcopium obſervabiles; ſingulos tamen in figuris Tarantularum diſcripſimus, ut videre eſt: oculorum color quandoque niger, quandoque ſubcæruleus. Sed quarè hæc oculorum multiplicitas in Tarantula cæteriſque Araneis octonoculis, qui fila texunt, à Summo Opifice conſtituta ſit, me ſanè latet, niſi aſſerendum eſſet plures oculos faciliori texendarum retium commodo aliquid conferre; nam binoculi, qui fila non texunt, tanta oculorum copia non gaudent, ut diximus. Octonoculi Aranei alvum habent, quæ non exigua inciſura à pectore dividitur, & in ano nonnullæ eminentiæ quaſi appendices obſervantur, quæ ſunt veluti emiſſaria filorum texendis retibus neceſſariorum.

Tarantula piloſum animal eſt, pilique inſigniter prominent per univerſam corporis peripheriam. Color externus corporis varius eſt, nonnullæ enim æmulantur colorem coturnicum, aliæ cineritium, vel ſubalbum, aliæ ſubnigrum adinſtar coloris pulicum: ſunt demùm quæ maculis hinc indè ſtellatis conſperguntur. Tarantula coturnicei, vel ſubalbidi coloris ventrem habet rotundum, os parvum; ſtellata verò dorſum acutius. Cutis illarum mollis eſt, in maribus tamen durior, ſed ad cruſtaceam ſubſtantiam non accedit.

De viſceribus Tarantulæ hìc ſuperſedeo diſcurrere, nam præ friabilitate, & mollitie eorundem detegi vix poteſt minima ſtructura; meditor tamen eadem in aliquam ſubſtipticam aquam infundere, ut conſolidatis parumper partibus, ſectioni poſſint reſiſtere. Hoochius in ſua Microgr. obſerv. 47. affirmat de Araneo longipede illum marino cancro ſimilem eſſe, & interna viſcera, viſceribus cancri marini non diſſimilia ſe deprehenſurum, ſi fragilior illorum ſubſtantia ſectionem admiſiſſet. Inter viſcera interna numerari quoque poterunt filorum conceptacula, qualia in bombycibus obſervarunt nuper Itali, & de illis fusè diſcurrit doctiſſimus Redi de gener. inſectorum lat. edit. f. 177. ubi pariter de filo Aranearum multa ſcitu digna adducit. Notandum hìc obiter Araneos octonoculos ex-

crementa ſemper eiicere liquida, contra binoculos ſemper ſolida: quamvis utrique muſcis, & aliis hujuſmodi inſectulis veſcantur.

CAPUT IV.

Vaſa Seminalia, Ovum, & Generatio Tarantulæ exponuntur, ubi obiter nonnulla de Ovis Oſtrearum, & de Semine in genere.

SIcuti animantia cætera, ità pariter & Tarantula ex ovo ſuam ducit originem, & per ovum ſpeciei propagationem perpetuat, Mas, & fœmina in Tarantularum ſpecie mutuo gaudent conſortio, & vaſa ſeminis proportionata habent; Fœmina ſcilicet ovarium, mas verò organa prolificum ſpiritum generantia, imò & penem, qui exurgit ex media commiſſura thoracis, & ventris, eſtque nigricans, intortus, & forma referens muſcæ aculeum, ut obſervavit quoque in Araneis Marc. Aurelius Severinus decus magnum Italorum, & Calabriæ, & fusè notat in ſua Zootomia. Mares obſervantur minores fœminis ſicciorique ſtructura præditi, ut videre eſt in figuris, illæ verò pedes habent longiores, & ad motum promptiores, reliqua ad exteriorem ſtructuram ſpectantia habent communia.

Hæc animalcula coeunt appetente Junio menſe, quo tempore animalia penè omnia prolifici ſeminis turgentiam perpetiuntur. De coïtu Araneorum in genere hæc habet Ariſtot. lib. 5. hiſt. animal. cap. 8. *Cum fœmina deductam araneam traxerit, mas eandem mutuò trahit, quod ubi ſæpius fecerint coeunt, & averſis clunibus copulantur; nam propter alvum orbiculatam modus hic coeundi iis convenit:* hæc ille. An ità averſè, an verò os ori jungendo coeant Tarantulæ, adhuc obſervatione non didici. Si gravida ſecetur Tarantula, invenitur in ea ovarium ex foliculis ovulorum plenis coagmentatum. Circa æſtatis initia hæc ova fæcundari incipiunt, & tunc temporis ventre turgido apparet Tarantula, qualem in tertia figura delineavimus: (ſecunda namque figura Tarantulam marem repræſentat) poſt elapſos aliquot à fæcundatione dies ovulorum foliculum parturit, ejuſque figuram num. 4. deſcripſimus.

Foliculus hìc ſivè ovulorum congeries, quam parturit Tarantula, coloris eſt cæleſtis, ad differentiam ovarij cochlearum, quod ſubflavi, ac veluti ſplendentis coloris eſt. Poſtquam peperit antedictum foliculum; arctè illum amplectitur ut in figura tertia apparet; & ità amplexum per 12. 15. aut 20. continuos dies detinet, & exindè in campis deſerit, quo-

uſque demùm ab ulteriori ſolis actuatione maturata ovula excludantur. Tarantula parit ova modo quo cæteræ araneæ, eorumque emiſſarium propè alvum ſituatur, quod etiam Aldrovandus vidit de inſect. fol. 625.
„ ubi hæc habet. Obſervavi ſub captæ araneæ alvo magnum ovorum cu-
„ mulum adeò exiguorum, ut atomis liceat comparare, erant autem can-
„ dida, & digito compreſſa crepitum edebant.

Non evadit fæcunda Tarantula, niſi peracto anno, vel biennio ad ſummum ſuæ ætatis, quo tempore ad perfectam magnitudinem fæcunditati opportunam perveniſſe creditur. Tempore coitus, & fæcundationis mas cum fœmina dulce ducunt conſortium, idque tandiù faciunt, donec fœmina partui proxima fuerit, tunc verò marem non amplius obſervamus, ut ut fœmina toto æſtatis tempore plures ovulorum folliculos pariat.

Foliculus ovulorum ſupradictus, figura, & magnitudine lupino ſimilis eſt, prout figura quarta repræſentat. Si per medium ſecetur, invenitur intus ingens ovulorum copia, ità ut centenos & amplius quandoque obſervaverimus. Ovula prædicta ordinatè diſpoſita inter ſe ſunt, invicemque uniuntur tenuiſſimis quibuſdam, & flaccidis filulis, imò muco quodam ſui generis. Hanc ovulorum maſſam per medium ſectam quinta figura exhibet. Ovula prædicta ſeorſim ſumpta magnitudinis ſunt grani millij, quandoque ſeminum papaveris albi, ſuntque undequaque rotunda; exterior illorum membrana tenuiſſima eſt, & friabilis, intra cujus ſinum prima araneorum ſtamina reconduntur, ab ulteriori ſolis actuatione mox mox manifeſtanda. A primo ovulorum partu, ad perfectam uſque eorundem excluſionem, maturationemque plures dies intercedunt, quandoque viginti, quandoque verò triginta in æſtuoſo Apuliæ ſolo, citiùs, vel tardiùs prout Tarantula campeſtrem, aut montanam Apuliæ regionem inhabitarit.

Cum de ovulis inſectorum inciderit ſermo, non abs re erit pauca de ovis Oſtrearum exponere, utpotè quarum propagatio obſcura adhuc eſt apud Philoſophantes. In advectis elapſo Majo Neapoli Romam vivis Oſtreis dum contemplarer lac intra illarum cavitatem fluitans, & obſervationes acutiori microſcopio pluries repeterem, deprehendi tandem lac illud nil aliud eſſe, quam congeriem minutiſſimorum ovulorum, ſeù minutiſſimarum oſtreolarum ſucco cuidam mucaginoſo, ac velut reſinoſo confuſorum; imò ſi ſuper vitrum extendatur lac illud, & lumini fortiori obiiciatur, deindè microſcopio obſervetur, quædam motus oſcillatio, ac partium lactis hinc indè progreſſus deprehendetur, quaſi progreſſiones illæ eſſent futuri animantis prima motus inchoamenta. De motibus hiſce viuidiſſimis in aliis animalium ſeminibus à Medico in Italia celeberrimo obſervatis, plura dicere ſuperſedeo, ne caſtas Lectorum aures offendam.

Lac pariter recens capra emulſum, ſuper vitrum extenſum, & microſ-

copio obſervatum repræſentat quoque infinitam minimorum globulorum copiam, hinc indè agiliter ſe moventium: motum hunc agiliſſimum in globulis obſervavi quoque ſecunda, & tertia ab emulſione die, dummodo tamen aciditatem, aut corruptionem lac non contraxerit: Et ſi lacti parum aquæ miſceatur, diſtinctior ille motus apparebit. Obſervationes has faciebam microſcopio trium lentium ità compoſito, ut res obſervandæ lumini commodè objici poſſent, & ità diligentiùs, acutiúſque intueri.

Sed ad oſtrearum lac redeamus, quod ſuperiùs diximus nil aliud eſſe, quam congeriem infinitorum ovulorum, ſeù minimarum oſtreolarum, mucagini ſeu reſinoſo cuidam ſucco confuſarum, ut in magnis viviſque oſtreis obſervavimus. Ad quid tamen inſerviat album illud, ac mucoſum gluten ovulis interſperſum, ipſe profectò neſcirem, niſi aſſererem factum eſſe ab Authore naturæ ut non ſolum blandum quendam, ac veluti balſamicum madorem tenellis oſtrearum fæturis conciliet, quô poſſint celeriùs maturari; verùm etiam ut minimas illas fæturas jam à matre emiſſas, ſcopulis firmet, & aglutinet, ad hoc, ut & ventorum, & maris incurſibus potenter reſiſtant, & per conciliatam firmitudinem ad debita perducantur incrementa.

CAPUT V.

De Morſu Tarantulæ.

NEc cuilibet Regioni, nec quovis anni tempore venenifera eſt Tarantula, ſed Apuliæ duntaxat, atque æſtivo tempore, præſertim urente canicula; Hyeme ſi mordet non offendit, imò quod mirum eſt, Tarantulæ illæ, quæ montes ad Apuliam terminantes incolunt ſi mordent, ne quidem offendunt, quocumque demùm tempore mordeant. Noxiæ igitur ſunt, quæ Apuliæ campos accolunt, & potiſſimùm æſtivo tempore, quia tunc ab urentiſſimis Solis radiis venenum illarum exaltatur, & hinc in rabiem actæ quoſcumque ſibi obvios impetunt. Non ſolùm hominibus, ſed aliis quoque animalibus noxiæ ſunt Tarantulæ, quod etiam adnotavit Ælianus lib. 1. cap. 8. ubi ait cervis eſſe pernicioſas, quibus hædera pro medela eſt, & niſi eam brevi comederint, moriuntur. Ictus illarum graviores putantur à Noſtratibus eo tempore, quo coeunt, ideſt circa initia æſtatis, exaltato ſcilicet veneno, & ob veneris, & ob æſtivi caloris orgaſmum, ſicuti de aliis etiam veneniferis animalibus vulgò circumfertur: nihilominùs tamen, tam concubitus tempore, quàm per æſtatis decurſum venenoſus ſummoperè eſt illarum morſus.

In

In Apulia Barenſi meſſores frequentiùs ab iis mordentur; illic enim vaſtiſſima, & oculo mehercle gratiſſima camporum planities ſpectatur, præſertim dum tritico univerſa luxuriat; Et cum rariores, ac ferè nullæ arbores ibidem creſcant (tellus namque omnis tritico ſeritur) arva illa omnia torrentur, ac veluti inflammantur à Solaribus radiis, & hac de cauſa Tarantulæ in majorem rabiem actæ, & caloris impetu laceſſitæ rabidius meſſores, & viatores mordent. Earumque morſibus meſſores potiſſimùm obnoxij ſunt, nam Tarantula vel per fulcorum ſquallorem, vel per tritici fiſtulas progrediens, manibus, vel pedibus occurrendo veneniferum morſum infligit: quamobrem meſſores ocreolis pedes veſtiunt, ut à morſibus tutiores evadant.

Communiter credunt viperam non mordere, niſi irritatam, prout in circumforaneis obſervamus, qui à morſibus illarum immunes ſunt, propterea quod dexterrimè, & ſine vi eaſdem tractant. Super hoc aſſertum fundata eſt opinio Domini Charas de veneno viperæ, putantis nullum in ea venenum latere, ſed totam veneni vim conſiſtere in ſpiritibus viperæ inflammatis, & excandeſcentibus ob vim eidem illatam, ſpirituſque ità inflammati ac in virulentam indolem exaltati, dum animalium humoribus inſeruntur, univerſam illam funeſtorum ſymptomatum procellam confeſtim producunt. Sed cùm ſolida, Viri doctiſſimi Domini Redi noſtri amiciſſimi experimenta contrarium evincant, æqui rerum æſtimatores litem hanc dirimant, & in neutram partem propendendo, inconcuſſam veritatem ſtabiliant.

An eadem quæſtio movenda ſit de veneno Tarantulæ, judicio acriores decernant: Hoc unum ſcio per autopſiam; Tarantulam vigilantes æquè ac dormientes, irritatam, vel non irritatam ſemper mordere, & ſemper veneniferam labem afferre; Pariter morsûs tempore eructat exiguum, vixque perceptibilem liquorem, qui venenum ne ſit, an potius inflammatorum, venenatorumque ſpirituum vehiculum, me ſanè latet. Experientiâ quoque popularium noſtrorum conſtat, non ſolùm exitiales eſſe Tarantularum ictus, verùm etiam exitiales futuros liquores, in quibus illa fuerit ſuffocata; quod etiam confirmat oculatus teſtis Epiphanius Ferdinandus cap. 2. obſerv. 81. In quo caſu corruit opinio omnis de ſpiritibus inflammatis, nam quilibet illorum impetus in liquoribus prædictis extinguitur; igitur in ſolidiori ſubjecto, veneni Tarantulini indolem latere aſſerendum erit.

Qui morſi ſunt à Tarantula, ſentiunt ictum non abſimilem ei quem apis, aut formica infligit. Ab ictu pars circumſcribitur parvo circulo livido, vel flavo, vel nigro, aut alterius hujuſmodi coloris. Dolor ſupervenit vehementiſſimus, quandoque loco doloris ſtupor, atque hujuſmodi ſymptomata varia ſunt, pro vario Tarantulæ colore, magnitudine, veneni exaltatione, temperie ægri, & conſimilibus, quæ clariùs

patere non poterunt, niſi deſcribendo nonnullas ægrorum hiſtorias, ut paulò infrà fiet.

CAPUT VI.

Morbi, & ſymptomata morſum conſequentia deſcribuntur.

UNdequaque infelix eſt humana vita, infelicior tamen ſi morbis, infeliciſſima ſi venenis affligatur, prout experimur in veneno Tarantulæ, quod indole cæteris venenis inſueta, dum ſemel contagio ſuo corpus afflarit, vel immediatè Patientem enecat, ſi præſto non fuerit muſica, & opportunus remediorum uſus, vel ſi hæc præſto ſint, non perindè tamen venenum omninò extinguitur, ſed in fluidis adeò altè illius veſtigia imprimuntur, ut ſingulis annis, & potiſſimùm tribus æſtatis menſibus veluti reviviſcat, & niſi anniverſaria illa reviviſcentia choreis, antidotiſque pro tempore demulceatur; toto illo anno ægrotantes innumeris affectionibus graviter divexantur.

Dormientes, & incautos, utplurimùm mordent Tarantulæ; Demorſi ſi vigilant, ſentiunt ictum, veluti à formica, aut ape inflictum. Demorſa pars quandoque dolore, quandoque ſtupore inſigni prehenditur, circulo livido, nigro, aut ſubflavo ſtatim coloratur; paulò poſt in tumorem doloroſum attollitur, qui poſt inſtitutam muſicam, & remediorum uſum ſpontè cum aliis recedit ſymptomatis.

Paucis elapſis horis à morſu, Patientes ingenti cordis angore, gravi mœſtitia, ſed graviori ſpirandi difficultate primò corripiuntur, mæſta voce conqueruntur, oculis turbatis inſpiciunt, & interpellati ab adſtantibus ubinam doleant, vel nihil reſpondent, vel affectam cordis regionem manu pectori appoſita demonſtrant, quaſi cor præ cæteris afficiatur.

Symptomata hæc frequentiùs in Tarantatis prima morbi invaſione obſervantur, non ſunt tamen perpetua, & ſingulis ægrotantibus communia; imò nec à ſingulis Tarantulis producuntur, ſed varia pro varia Tarantularum natura, ægri temperie, calore æſtivo magis minuſve adurente; Noſtrates namque obſervarunt Tarantulas borealem Apuliæ regionem magis incolentes, ſæviores eſſe, & ab iis demorſos gravioribus corripi ſymptomatis, imò variis delectari coloribus præcipuè rubro, viridi, cæruleo, &c. rarò autem nigricanti. Et ſi adſtantes incedant veſtibus eo colore diffuſis, qui Tarantatis ingratus eſt, neceſſe eſt ut ab illorum aſ-

pectu recedant, nam ad intuitum moleſti coloris angore cordis, & ſymptomatum recrudeſcentia ſtatim corripiuntur.

Pro varietate Tarantularum, varia quoque producuntur ſymptomata. Tarantula ſubalbida producit dolorem levem, cui accedit pruritus, dolor ventris pungens, & diarrhæa. Tarantula ſtellata acutiorem dolorem, & pruritum affert; imò & ſtuporem, gravitatem, & dolorem capitis, horrorem totius corporis, &c. Uvea Tarantula præfata quoque mala producit, quibus accedunt tumor, & dolor ingens in loco demorſo, ſpaſmus, rigor, & ſudor frigidus univerſalis, aphonia, in vomitum propenſio, tenſio virgæ, & pectinis, ventris inflatio, & reliqua in hiſtoriis infrà dicenda.

Cum multiplicia, ac penè incredibilia ſint Tarantatorum ſymptomata, quorum multa à depravata imaginatione pendere videntur; non erit à veritate alienum ſi aſſeramus, venenum Tarantulinum poſt exacerbationem vehementium ſymptomatum primis diebus apparentium, deſinere demùm in melancholiam ſui generis, eò uſque ægrorum cervicibus imminentem, donec vel ſaltatione, vel muſicâ, vel ætatis mutatione virulenti characteres, è ſanguine, & fluido nervorum penitùs eliminentur, quæ felicitas raro contingit, nam ſemel demorſi, impoſterum non ſanantur ampliùs, ut certò conſtat.

Aſſertum hoc innumera confirmant ſymptomata, depravatæ phantaſiæ naturam redolentia; multi namque ex Tarantatis ſepulchra, & ſolitaria loca deſiderant, in feretro mortuorum ſe extendunt tanquam mortui. In puteum ceu deſperati ſe projiciunt. Virgines, & Mulieres, cæteroquin honeſtæ, ſolutis verecundiæ habenis vehementer ſuſpirant, ululant, indecore moventur, partes obſcænas patefaciunt, motum penſilem amant, &c. nonnulli volutantur in limo tanquam ſues, & volutatione hac ſummoperè delectantur. Alij verberibus cædi deſiderant in ano, calcaneis, pedibus, dorſo, &c. Alij curſu magnam ſentiunt utilitatem. De colore curioſa quoque obſervantur. Tarantati namque his coloribus delectantur, aliis contrà graviter afficiuntur, & pro vario depravationis phantaſiæ gradu, alternatim variis rerum coloribus recreantur, & affliguntur.

CAPUT VII.

Cætera ſymptomata ulteriùs exponuntur, & quam cum aliis morbis analogiam habeant, demonſtratur.

Generaliter loquendo ſymptomata Tarantatorum, primo veneni inſultu ſimilia ſunt iis, quæ in maligna febri ex coagulatione obſervari ſolent, qualia ſunt angor cordis, ſpirandi difficultas, omnimoda ferè pulſus oppreſſio, animalium, vitaliumque actionum repentina, ac penè fatalis jactura. Horum omnium teſtis oculatus eſt optimus Parens meus, iſque apud Lycienſes in Apulia Medicus, ut omnibus conſtat, celeberrimus. Ille igitur tribus in ægris rure Lycium advectis non multis abhinc annis obſervavit; quod cum tales ægroti maligna febri ex coagulatione laboraſſent, & multa in illis apparerent ſymptomata Tarantatorum ſymptomatis multùm analoga, Parentes judicarunt à Tarantula demorſos fuiſſe (repugnante interim ſummoperè optimo ſene parente meo, qui morbum revera eſſe malignam febrim ex coagulatione aſſerebat) & ideò adveniente muſica, choream & ſaltationem inchoarunt patientes, juſſu, & hortatu Parentum: ex iis duo ſaltando mortem accelerarunt, tertius verò in ipſo chorearum actu expiravit: exinde deducimus malignam febrim ex coagulatione, imponere ſæpiſſimè Medicis ſub ſpecie veneni tarantulini.

Si quid judicare valeo, crederem venenum tarantulinum præcipuam ſedem figere in liquido nervorum ſive in ſpiritibus animalibus; ſiquidem continui dolores capitis, animi deliquia, dolores oſſium, impotentia ad motum, ventriculi dolores, cordis oppreſſiones, & reliqua hujus generis ſymptomata morboſam ſpirituum naturam abundè patefaciunt; non excludendo tamen antecedentem ipſius ſanguinis virulentam quoque indiſpoſitionem.

Præcipua membra, quæ in Tarantatis mulctari videntur, ſunt ventriculus, & cor (ſi pro corde intelligenda ſit ſanguinis maſſa per cor circulans, non litigo) ideò raró illi immunes ſunt doloribus ventriculi, nauſea, ſiti, inappetentia; necnon angore cordis, convulſione, gravitate, & afflictione circa pectus, undè ſemper ſunt luctuoſi, ſuſpirioſi, pallidi, & taciturni. Notatu quoque dignum eſt multas mulieres ex noſtratibus chloroſi laborantes, eadem ferè pati ſymptomata, quæ Tarantati, & quoniam pro Tarantatis habitæ ſunt, conſueto more ſingulis annis ſaltarunt, & per ſaltationes à chloroſi diuturniſque hyſteriis immunes omni-

nò evaſerunt; quoniam antedictæ mulieres à chloroſi, variiſque hujuſmodi diuturnis morbis ſaltando, & ſudores hac ratione eliciendo liberatæ ſunt, dogma practicum exindè deducitur, quod tales mulierum morbi nunquam rationabilius curabuntur, quam per medicamenta roborantia, effætam, atque elanguidam ſanguinis maſſam exaltantia; non verò per purgantia, Saccharata, & ſimilia majorem languorem ſanguini inducentia. Inter præcipua roborantia effætam, ac debilem ſanguinis maſſam in chronicis morbis, laudo maximoperè equitationes in aere ruſticano factas ſingulis diebus, hora potiſſimùm matutina, quibus equitationibus morbos chronicos penè incurabiles protinùs eliminavi. Hæc obiter de equitatione, & ſaltatione in curandis chronicis adnotavi, ut clarius pateret quantùm valeat exercitium ad roborandam, reſtituendamque emortuam penè ſanguinis maſſam in chronicis, irrito quovis alio remediorum genere, præcipuè ſi ab animi pathemate oriantur; æquitatio tamen præ cæteris laudatur, utpotè in qua tota vis ſuccuſſionis ab equo facta in imum ventrem terminatur, ubi fermenta excitantur, & ſtagnans materies circulum amiſſum recuperat.

Non reticendum hîc erit, quod licèt in noſtris Regionibus, & Tarantulæ venenum, & Tarantati revera dentur; mulieres tamen quarum inter Tarantatos pars magna eſt, morbum hunc frequentiſſimè ſimulant per ſymptomata eidem familiaria; nam ſivè amoris igniculis, ſivè jactura rei familiaris, ſivè aliorum malorum mulieribus propriorum tædio afficiantur, ob aſſiduum de talibus objectis mærorem in deſperationem, ac ferè in melancholiam degenerant. His omnibus accedit vita ſolitaria adinſtar Clauſtralium, ab omni quamvis honeſta familiarium hominum confabulatione immunis. Accedit pariter aer aduſtiſſimus, temperies mulierum ardentiſſima, cibi calidi, & maximè alibiles, otioſa vita, &c. Atque tam prioribus, quàm poſterioribus hiſce de cauſis in mærorem, & affectionem melancholicam frequenter degenerant, eademque ratione omni muſices concentu, & choreis delectantur ſummoperè; undè ut opportuna hac muſices occaſione ſolis Tatantatis permiſſa utantur, Tarantatas ſe fingunt, fuco autem, & ſimulationi accedunt pallor vultus, mæror, ſpirandi difficultas, angor cordis, depravata imaginatio, & reliqua ſimulati potius, quam veri Tarantularum veneni ſymptomata (& cùm maximè grata ſit hæc chorea Mulieribus, ceſſit apud noſtrates in adagium; *il Carnevaletto delle Donne*) Et quamvis ſolæ mulieres morbum hunc quandoque ſimulent, non perindè tamen ſuſpicandum hoc etiam erit de reliquis Tarantatis, nam nonnulli Viri cæteroquin eruditi, & Religioſi, cum minimè Tarantatis crederent, periculum in ſe ipſis fecerunt, & in Apulia demorſi à Tarantula, in imminens vitæ diſcrimen inciderunt, & niſi præſto fuiſſet muſica, brevi animam ſe efflaturos fatebantur, ut aſſerit etiam Epiphanius noſter loco laudato.

Tarantula, ut diximus venenifera duntaxat eſt in Apulia, & præſertim camporum incola, nam quæ in montibus Apuliæ vicinis reperitur, vel nullo, vel non pernicioſo pollet veneno. Et ſi eadem campeſtris Apuliæ Tarantula in exteras regiones, Neapolim ſcilicet, Romam, &c. transferatur; ſi mordebit, nulla ibidem afferet patientibus incommoda, & ſi afferet pauca erunt, & levia, ut inferius in hiſtoriis. Dicunt nonnulli tandiu in Tarantatis vigere venenum, quandiù ipſa vivit Tarantula, &c. ſed cum hoc falſiſſimum ſit, ut experientia infallibili apud Noſtrates conſtat, nihil immorabor in hac refellenda falſitate.

Non ſolùm Tarantulæ Apulæ, verùm etiam ſcorpiones apuli veneniferi ſunt; obſervatione namque conſtat, à ſcorpione punctos eadem ferè pati ſymptomata, ac ſi à Tarantula morſi eſſent; chorea delectantur, & muſica, iiſdem duntaxat ſanantur, ut infra in hiſtoriis, &c. Hac de cauſa quamplures Græci ſenes, & populares noſtri arbitrati ſunt ſymptomata ea omnia, quæ vulgò Tarantulis adſcribuntur pendere potiſſimùm à ſcorpionum morſu. Sed quoniam aſſertum hoc falſitatis redarguit inconcuſſa Regionum noſtrarum experientia, ideò in præſenti ſtatuimus Tarantulam æquè ac Scorpionem Apuliæ eſſe ſummoperè veneniferos, eadem ferè producere ſymptomata, & iiſdem remediis muſica ſcilicet, choreis, &c. ſanari; ſcorpiones tamen minus virulenti ſunt, quàm in Africa, magis verò quàm in reliqua Italia.

Sunt qui à Tarantula demorſi paucis diebus moriuntur, nil proficientibus muſica, & antidotis; nonnulli contra præfatis remediis ab imminenti morte liberantur. Cæterùm veneni ſeminia, more reliquis inſueto, adeò altè incoquuntur humoribus, ut vix deleri poſſint; imò ferè ſemper ad mortem uſque comitantur patientem, &c. Et quod ſemper diximus, Tarantulæ venenum ſemel corpori illatum indelebile impoſterum eſt.

Periodum, & recrudeſcentiam venenorum curioſum eſt indagare. Caninum venenum ad 30. quandoque annos maſſæ ſanguineæ inhæſit, ſtatiſque temporibus recrudeſcendo ad mortem uſque patientis duravit; hac de re legi meretur hiſtoria Hildani cent. 1. obſ. 86. de Matrona, quæ à cane rabido demorſa per triginta ferè annorum ſpatium ſingulo ſeptennio veneni recrudeſcentiam patiebatur, donec tandem mortua fuit, Vulgò credunt venenum caninum ſi elapſis 40. diebus non manifeſtetur, impoſterum non amplius manifeſtari; ſed hoc falſum eſſe præfata Hildani teſtatur hiſtoria. Nos quoque Romæ hoc anno 1695. vidimus Pharmacopæum, qui cum demorſus fuiſſet à cane, menſe Junio ejuſdem anni, in Urbinatenſi Civitate Patria ſua, & exindè Romam veniſſet, derepentè factus maniaco hydrophobus, poſt biduum periit, circa medietatem Octobris nuper elapſi. Hoc idem quoque obſervavit Neapoli in Juvene Medico Vir celeberrimus Lucas Tozzius Summi Pontif. hodiè Archiater, ut

nuper mihi familiariter narrabat. Fracaſtorius lib. 2. de morb. contag. ait; vidi ipſe puerum, qui poſt octo menſes, ex quo demorſus fuerat à cane, contagionem oſtendit, ex qua mox periit, &c. Venereæ luis character ad 30. & plures annos ſanguini inhæret abſque ulla moleſtia; & incommoda patientis valetudine, recrudeſcit tamen derepentè tanta ſymptomatum vehementia, ac ſi tunc primò ſuperveniſſet. Tarantulæ venenum ſingulis annis, & potiſſimum circa illud tempus, quo patienti illatum fuit infallibiliter recrudeſcit. Dum calor ſolis ardentius exurere incipit, quod contingit circa initia Julij, & Auguſti, Tarantati lentè venientem recrudeſcentiam veneni perſentiunt, ſeque manifeſtantem per inappetentiam, cordis angorem, capitis gravitatem, ſitim, oſſium veluti fracturam, & hujuſmodi alia, quæ quandoque ſenſim, quandoque derepentè ſuperveniunt, & veneni paroxiſmum incutiunt. Si patientes de præfatis ſymptomatis lentè ſubrepentibus advertuntur, ſtatim ad muſicam, & choream confugiunt, ne à ſuperveniente derepentè paroxiſmo corripiantur. Si verò paroxiſmus abſque præviis antedictorum ſymptomatum nunciis inopinatò ægrum invadat, tunc ille veluti fulmine tactus humi concidit ſemimortuus, manus, facies, aliæque extremitates denigrantur, ſuffocatione, & ſpirandi difficultate corripitur, & ita jacet, quouſque veniant Cytharædi, quorum conſueto modulamine audito ſenſim in vitam reſtituitur, ad choream diſponitur, atque artus primo, mox verò univerſum corpus movet.

Si debito tempore æger non ſaltaverit, toto illo anno graviſſimis urgetur ſymptomatis, icteritio ſcilicet cutis colore, anxietate cordis, inappetentiâ, febriculâ, & reliquis toties repetitis; imò ſi Tarantati vervecina carne, cucumere, aut citrulo utantur, ſtatim dolore ventriculi moleſtiſſimo aggrediuntur. At ſi ſingulis annis conſueto tempore ſaltaverit, ſudaverit, & muſices ſono veneni ſeminia foras eliminaverit, toto illo anno optima fruitur valetudine, nec ullis ſubjacet ſymptomatis modò recenſitis.

CAPUT VIII.

Curatio morſûs Tarantulæ, & effectuum ab eo provenientium.

SAlus ægrorum omnium, quibus venenum aliquod illatum fuerit in ancipiti eſt, multò magis ſi à Tarantula, aut Apulo Scorpione demorſi

ſint, quorum plurimi brevi horarum ſpatio moriuntur, irritis, & muſica, & antidotis.

Ad duo communiter genera reducunt Auctores venenorum effectus, ad coagulantes ſcilicet, & diſſolventes maſſam ſanguineam. Ex phænomenis toties repetitis quiſquis deducere poterit venenum Tarantularum diſponere humores ad coagulum, ſivè incraſſationem; idque ſatis indicant repentina pulſus oppreſſio, angor cordis, maxima ſpirandi difficultas, faciei, aliarumque extremitatum deturpata nigrities, rigor, horrorque univerſalis, ſopor gravis, & reliqua hiſce analoga, quæ quidem varia ſunt pro varia Tarantularum indole, varia ægri temperie, & antecedenti corporis morboſa aliqua diſpoſitione, calore æſtatis magis minuſve ardenti, &c.

Sivè à Tarantula, ſivè à Scorpione apulis morſus quis fuerit, indicationes curativæ ſunt, diſſolvendi, attenuandique humores virulento afflatos contagio, per medicamenta alexipharmaca, theriacalia, bezoardica, & reliqua parum diverſa ab iis, quibus utuntur Medici in demorſis à vipera. Demorſum locum ſtatim ſcarificant Noſtrates Lanceola, & quoniam magnus ſtupor affectum locum interdùm occupat, patientes ſcarificationis dolorem non ſentiunt: Factâ ſcarificatione cucurbitulam applicant ad veneni extractionem, exindè theriaca, & alio contuſo, quandoque mythridatio, aut confectione orvietana partem fovent, donec venenum aliquantiſper fuerit debilitatum.

Ipſe verò (ſi meo arbitratu uti unquam licebit,) demorſum locum candenti ferramento ſtatim adurerem; ignis namque cum ſit de genere ſtimulorum, iſque ſtimulus vehementiſſimus, excitat in fibris affecti loci, & ſucceſſivè in toto ſyſtemate fibrarum humani corporis oſcillationem quandam, ſivè motum vividum, continuatum, & vehementem, qua ratione humores qui ſunt ad contactum, ſolidorum ità oſcillantium, ſolvuntur, dimoventur, attenuanturque; & à veneno coagulante, vix unquam figi poterunt, præſertim in affecto loco, ubi ſtimulus ignis eſt potentior, & humorum ad coagulationem major inclinatio. Quoniam verò felices hos ignis effectus nec ipſe adhuc expertus ſum, nec ab aliis didici Auctoribus ſuperſedeo nunc à majori illorum præconio; obiter tamen notare non gravabor effectus ignis in aliis morbis.

Pluries obſervavi, uſtionem candenti ferramento factam in incipiente gangræna, vel incipientibus ſed ſordidis ulceribus graviſſima damna intuliſſe; nam per cruſtam illam ab uſtione intempeſtiva productam, hiantia fibrillarum, vaſorumque oſcula prorsùs clauſa fuerunt; ideò impeditâ neceſſaria corroſivi, & gangrænoſi humoris per ea repurgatione, nil mirum quod noxius ulceris humor ad interiora retrocedens, pro diverſitate partium in quibus deponebatur, diverſa, & gravia adduxerit, ſymptomata;

ta; Porrò abuſta pars prorsùs exiccabatur, & nigreſcebat, & ad malorum cumulum paucis diebus interpoſitis mors ſuperveniebat, ut non ſemel obſervavi Patavii, aliiſque Italiæ Xenodochiis.

Dum igitur talia ulcera medenda occurrunt cum ſuſpicione malignitatis, & magna humoris eroſione, non ſunt ſtatim adhibenda ferramenta ignita, aut remedia cauſtica; ſed foveri incipiant decoctis balſamicis amaricantibus, vulnerariis, & ſimilibus, quibus eroſivi humoris ad exteriora evocatio procuratur, fibræ flaccidæ ac ferè eroſæ conſolidantur, & circulantibus per affectum locum humoribus balſamica quædam conciliatur dulcificatio, ac robur. Et hîc candidè fateor, quod ſi poſtpoſitis unguentaceis, & oleoſis vulgarium Medicorum remediis præfatæ decoctiones vulnerariæ, & balſamicæ intus, & extra adhibeantur, methodoque recenſitâ patienter, atque aſſiduè maligna, & gangrænoſa ulcera in principio tractentur, non ſolum brevi curabuntur, ſed nunquam ferè in corruptionem, aut incurabilem ſtatum degenerabunt. Cæterùm ſi remediis hiſce ſtatim præſcriptis nil proficies, ſed in ulcere contagium, & depaſcentia ſupervenerint; in his duobus caſibus duntaxat ad uſtionem, remedia cauſtica, & tandem ad membri abſciſſionem ſi gangræniſmus immineat deveniendum. Inuſto ulcere curandum, ut citiſſimè decidat eſchara, ne per illam occluſa vaſorum inuſtorum oſcula, maligni humoris eruptionem impediant, ut ſupra obſervavimus; ſucco petroſelini inuncta pars, brevi de ſe eſcharam emittit, ſi ſuper ambuſtum locum inſufletur flos farinæ tritici in tenuiſſimum alchool redactæ, & exindè ſuperponatur petia vino nigro madida per diem ulceri relinquenda, poſtea oleo lini foveatur; decidet quoque eſchara, ut vidi Patavii curante Domino Marchetto.

Sed è diverticulo in viam. Noſtrates poſtquam demorſum à Tarantula locum, & ſcarificaverint, & alexipharmacis inunxerint, ad interna demùm remedia ſe convertunt. Inter hæc primas tenent ſpir. vin. roſmarinatus, ſivè aq. Reg. Ung. vel potiùs ipſa eſſentia roſmarini per ſe deſtillata, & ſumpta cum aqua theriac. cortic. citri, vel hyſſopi, meliſſ. ſerpilli, &c. ſtatim itaque exhiberi poterit ſpir. vini roſmarinatus ab unc. 1. ad ij. cum aq. ſerpilli, aut brodio herbis alexiteriis alterato, ægerque in lecto cooperiatur ad ſudores eliciendos, quibus faciliùs extorquendis pannum lineum ſpiritu vini madidum, & nudo corpori obvolvendum, priùs tamen calefactum leniter, ſummoperè laudatur. Epiphanius Ferdinandus ſequens electuarium, quod antiphalangium vocat, tanquam ſummoperè utile, & à ſe expertum in obſervationibus ſuis proponit: ſit igitur. Recip. bacc. myrt. & tamaricis an. unc. 1. ſemin. paſtinac. nigellæ, agn. caſt. dauci, aniſi, cumini, & origani, an. drag. 1. terr. ſigill. & boli arm. orient. an. drag. ij. cum ſyr. tot. citr. f. s. a. electuar. de quo ſume quotidie mane drag. ij. & ſuperbibe brodium alteratum herbis, & radicibus alexiteriis. Cæterùm fruſtranea propemodùm ſunt, tùm hæc,

tum alia remedia, quæ proponi poſſent, niſi præſto ſit, & adhibeatur muſica, ut conſtans, & infallibilis noſtrarum Regionum evincit experientia; Siquidem muſica præcipuum eſt Tarantatorum antidotum, qua quidem auditâ, quamvis adinſtar apoplecticorum jaceant patientes, ſenſim movere incipiunt manus, pedes, & exindè reliqua membra, donec tandem in pedes erigantur, erecti ululant, ſuſpirant, obſcæna eventilant, & ſaltationes integro triduo abſolvunt. Sed de his ſpeciatim.

CAPUT IX.

Chorea, & Muſica ſunt præcipuum hujus veneni antidotum. Ubi obiter modus ſaltandi Apuliæ familiaris deſcribitur.

QUoniam irritis quibuſcumque remediis, brevi intereunt Tarantati, niſi muſica præſto fuerit; ideo de modo ſaltandi nobis familiari pauca mox dicemus.

A Tarantula demorſi paulò poſt humi concidunt ſemimortui, cum totali virium, & ſenſuum jactura, difficulter quandoque ſpirant, quandoque luctuosè ſuſpirant, frequenter tamen immobiles jacent ac velut exanimes. Inchoato muſices ſono ſenſim miteſcere incipiunt ſymptomata antedicta, æger digitos, manus, mox pedes movere incipit, & ſucceſſivè cætera membra, creſcenteque ſonorum modulamine, motus ipſe membrorum augetur, & ſi patiens humi jacet, vehementiſſimè in pedes elevatur, ſaltationes inchoat, ſuſpirat, & modis ferè admirandis contorquetur; Vehementes has, ac primas ſaltationes pluribus horis, ſed frequenter duabus, tribus horis continuat, poſtquam verò paululùm quieverit in lecto ad ſudores abſtergendos, vireſque reficiendas, eadem vehementia ſaltationes redintegrat, & facta ſupputatione duodecim ferè horas quotidiè impendit in ſaltationibus viciſſim inſtitutis; Et quod mirum eſt, non ſolum à vehementibus hiſce ſaltationum laboribus laſſitudinem, aut debilitatem aliquam non ſentiunt patientes, ſed exindè, ut ajunt, agiliores, fortioreſque evadunt.

Saltationem inchoant frequenter circa ortum Solis, eamque nonnulli abſque ulla quiete protrahunt ad horam unam circiter ante meridiem; coguntur tamen interdùm quieſcere, non laſſitudinis cauſa, ſed quia diſſonantiam aliquam in muſicis inſtrumentis percipiunt; quam dum perceperint, adeò vehementibus corripiuntur ſuſpiriis, & angoribus cordis, ut dictu ſit incredibile; imò tandiù ſuſpirant, & affliguntur, donec ad con-

ſonantiam redacto inſtrumento ſaltare denuò incipiant. Mirum quoque eſt, quod rudes Puellæ, & inculti Ruſtici, qui unquam ne viderunt quidem nobiliora muſices inſtrumenta, ſaltationis tamen tempore, tam periti evadant diſſonantiarum, & conſonantiarum artifices, & cenſores.

Circa horam meridianam quieſcunt à ſono, & chorea; lectoque componuntur ad ſudorum evocationem, quibus evocatis, & abſterſis, tenui brodio, vel ſimili tenui cibo reficiuntur, nam graviſſima quâ tunc detinentur inappetentia, lautiorem ciborum copiam vix, ac ne vix quidem permittit. Hora una circiter pomeridiana, vel duabus horis ad ſummum, ſaltationes renovant eadem vehementiâ, eaſque continuant modo ſupradicto uſque ad Veſperas. Veſperi denuò lectulum ingrediuntur, ſudores excitant, jiſque abſterſis tenui victu reficiuntur, & ſomno demùm ſe componunt. Hic ſaltandi modus communiter per quatuor dies exercetur, raro ad ſextum extenditur.

Generaliter ſaltandi terminus incertus eſt, multi namque tandiù ſaltant, donec ab omnibus ſolutos ſymptomatis ſe perſentiunt, quod frequentiſſimè ſuccedit poſt tertium vel quartum diem, tunc enim ſpoliata ſanguinis maſſa virulentis partibus per ſupervenientes ſudores, priſtina ſalutis commoda recuperat patiens, & toto illo anno à pravi morbi ſymptomatis immunis vivit. Et quamvis per ſudores ſaltationibus provocatos venenoſa morbi ſeminia à ſanguine eliminentur, non perindè tamen ſequitur, ut ſudores à vulgaribus diaphoreticis provocati hoc idem præſtare poſſint; Nam plures ex noſtratibus Medicis, quamvis, poſtpoſita ſaltatione, ſudores provocaverint per aquas, & confectiones diaphoreticas, nonnullis diebus ante ſuſpectam paroxiſmi invaſionem; nihilominùs tamen paroxiſmus verè ſupervenit, & majori cum impetu, fuitque neceſſarium choream adire, & novos ſudores per repetitas ſaltationes procurare, & ità paroxiſmum omninò jugulare.

Circa illud anni tempus, quo à Tarantula demorſus fuit patiens, recrudeſcunt gravia hujus morbi ſymptomata, undè qui prompti non ſunt in antevertendo morbi inſultu per conſuetas choreas ipſos paroxiſmus derepentè ingruens præoccupat, ideò ubicumque reperiantur, concidunt veluti apoplectici, aphoni, cum denigratione faciei, & extremorum &c. de quibus omnibus admoniti parentes ſtatim cytharædos vocant, ut ſonos inchoent, quibus auditis ſenſim reſipiſcit patiens, primò manus, mox pedes, dein reliquum corpus movet; in pedes erigitur, & ſaltationes conſueto more abſolvit. Et ut ſupra indicavimus, ſi opportuno tempore non ſaltaverit, ſudoreſque hoc pacto evocaverit patiens, toto illo anno miſerrimè diſcruciatur inappetentia, colore cutis ictericio, laſſitudine univerſali, & reliquis ſupra recenſitis malis, quæ magis magiſque ingraveſcunt ſi annis ſequentibus ne quidem ſaltaverit; donec tandem in cachexiam hydropem, & morbos incurabiles incidat.

Nonnulla curioſa hîc ſubnectemus, quæ Tarantati chorearum tempore faciunt. Univerſaliter omnes Tarantati in magno illo ſaltationum vigore ſuſpirant, altè conqueruntur, ebriorum adinſtar, internorum externorumque ſenſuum rectum uſum ferè amittunt; Adſtantes, & Parentes confusè atque æqualiter tractant, & de præteritis ferè non recordantur. Ex illis tamen nonnulli, ſaltationis tempore delectantur ſummoperè frondibus vitis, vel arundinis, eaſque manibus per aera circumferunt, aqua madefaciunt, faciei ac collo circumnectunt, imò in aquam ipſam manus, & faciem immergunt; Alii rubras veſtes, vel nudos enſes manibus tractare cupiunt. Hinc apud vulgus invaluit opinio, ſaltantes cum frondibus vitis, demorſos eſſe à Tarantula; contrà cum enſibus nudis, ab apulo ſcorpione, qua de re fides ſit apud ipſum vulgus. Alij dum parum à ſaltatione quieverint, humi caveam effodiunt, aqua implent, & in luto illo veluti ſues volutari ſummoperè cupiunt. Demùm inter initia ſaltationis quandoque enſes petunt, & artem gladiatoriam ſaltando exercent, quandoque ſpeculum volunt, & dum in eo propriam vident imaginem vehementiſſimè ſuſpirant. Quandoque veſtes pretioſas, pulchra induſia, monilia & alia hujus generis ornamenta petunt; magnaque reverentia ab adſtantibus accipiunt, & omnia ordinatè diſponunt circa aream, in qua ſaltationes ducunt, iiſque viciſſim utuntur, ac delectantur ſaltationis tempore juxtà varios impulſus, quos læſa imaginatio intus excitaverit; veſtibus, & induſiis coloris amæni, ut plurimùm rubri, cærulei, & flammei delectantur, nigrum contrà vehementer horrent, ad illius aſpectum ſuſpirant, & adſtantes tali colore incedentes quaſi manibus impetunt, & foras exire jubent, &c.

CAPUT X.

Nonnulla alia circa choream breviter expenduntur.

QUemadmodùm Tarantulæ ſunt diverſæ magnitudinis, coloris, & virulentiæ, ità & Tarantati à diverſis ſonorum generibus ad ſaltandum excitantur delectanturque, prout à variæ ſpeciei Tarantula fuerint demorſi; imò non ſolum ſinguli patientes particulari modulamine delectantur, & excitantur ad choreas, verùm etiam & particulari inſtrumento, alii ſcilicet fiſtula paſtorali, alii tympano parvo, cythara, lyra, cymbalo, fidibus, & tibicinibus varii generis. Hinc curioſum eſt obſervare, quod Cytharædi interdum, quamvis tria vel quatuor diverſa ſonorum genera efformaverint, ab jis tamen patientes ne minimùm ad ſaltationes moventur, dum verò aliud efformant à præfatis diverſum, & ipſorum vene-

no forſan accommodatum, ſtatim ad illum ſuſpirant, & ſalta re vehementer incipiunt. Hoc unum tamen verum eſt, patientes, licet ſuo quique delectentur ſono, omnes tamen velociſſima ſonorum modulamina deſiderare (quæ ſonorum velocitas vulgò dicitur *Tarantella.*) Ideò Cytharedi horum non ignari, faciliter mulierum fucum ſolent manifeſtare, nam ſi viderint mulierem ad quoſcumque ſonorum concentus veloces, aut tardos, & ſimiles alios ſtatim, imò & indiſcriminatim ſaltare, dicunt eam non eſſe revera Tarantatam, uti poſtea experientiâ certum comperitur.

Atque hæc ſunt, quæ de chorea ejuſdemque effectibus breviter adnotavimus, reliquum eſt, ut mox perpendamus an ipſa Tarantula ad muſices ſonum revera ſaltet, & an alia animalia ab eadem demorſa ad ſaltandum cogantur.

Tarantulam ad ſonorum concentus ſaltare nonnulli crediderunt, inter quos Kircherus mund. magnet. lib. 13. part. 8. aliique Auctores, qui ex alienis dictis potiùs, quàm per autopſiam hac de re judicarunt. Ex antedictis tamen ſciendum Tarantulam eſſe de genere Araneorum, ſivè Phalangiorum octonoculorum, cujus ſubſtantia ferè tota friabilis, membranea, & ſubtiliſſima eſt, atque ſui generis nutritia lympha turgeſcens (ſanguinis namque veſtigia, rarò in eadem obſervavimus) undè hac ratione à quolibet, vel leviſſimo motu externo, in ſubſultus involuntarios impelli poſſe credendum.

Porrò Tarantula ex natura ſua ad ſaltus, motuſque vehementiores prona eſt, & ferè nunquam quieſcere obſervatur, multò magis ſi adurens æſtatis calor acceſſerit, quo exaltati attenuatique Tarantulæ humores in majores motus ſubſultorios eandem adigunt. Cùm intuerer interdùm avulſum Tarantulæ pedem, integris ferè horis duabus ſubſultorios, vehementioreſque motus in illo obſervavi. Duobus his motibus ſi tertium accedat, undulatio ſcilicet aeris, & vehemens ejuſdem preſſio à muſicis inſtrumentis facta, & Tarantulæ membraneum corpus incurrens, mirum non eſt, ſi ea ad muſices ſonum ſubſilire tunc temporis videatur, ſubſultuſque illi externis motibus potius debeantur, quàm voluptati Tarantulæ, ex neceſſario naturæ inſtinctu ad ſonum ſubſilientis, quæ omnia magis patebunt legenti librum de vi percuſſionis, quem nuperis annis emiſit vir celeberrimus Borellus Academiæ Neapolitanæ & Romanæ decus magnum, ubi multa virium impulſus arcana examinantur. Cæterùm quamvis hæc ipſe ſentiam, non perindè tamen omninò nego Tarantulam ad muſices ſonum ex interna quaſi voluptate ſubſilire, præſertim cùm Epiphanius laudatus hoc aſſerat, & alij quamplures teſtes oculares, ſed majori probatione rem hanc indigere arbitror.

Videbimus mox an reliqua animalia à Tarantula demorſa ſaltare cogantur, ut homo. Noſtrates paſſim opinantur affirmativè, & ab oculatis teſtibus hoc plurièś audivimus. Sennertus quoque lib. 1. cap. 7. ex Epi-

phanio in ſuis obſerv. refert Veſpam à Tarantula demorſam, unà cum ipſa Tarantula ſaltaſſe ad ſonum fidicinum, imò & Gallum demorſum pariter ſaltaſſe. An animalia demorſa iiſdem de cauſis ſaltare cogantur, quibus Tarantulam ad ſaltandum cogi nuper indicavimus, dubius hæreo. Fateor tamen quod ſicuti à Cane rabido demorſi ululant adinſtar Canum, aliaſque operationes Canibus analogas exercent, ob impreſſas forſan in illato veneno rabidi animalis ideas. Ità pariter ſi in ſummè activo Tarantulæ veneno ejuſdem animalculi inſtinctus, atque inclinationes lateant eæque per veneni vehiculum animalibus communicatæ ſint, quid mirum ſi in his totas ſuas vires, & à venenati inſecti natura parum differentes exerant?

Elapſo decennio dum exercerem praxim Neapoli in celeberrimo illo tùm Doctorum Virorum, tùm Scientiarum Emporio, amicus quidam noſter varias Tarantulas vivas Apuliâ transferri curavit circa menſem Auguſti. Unam ex illis tenui vibice priùs irritavimus, irritatæ ſtatim cuniculi vivi caput aptavimus, cujus ſuperiùs labium paulò poſt bis momordit, tranſactis duabus horis demorſi cuniculi labia inſigniter intumuerunt, nigreſcebant,& ipſe ſuboſcurâ ſpirandi difficultate, & blanda totius corporis horripilatione correptus humi concidit; uſque ad quartum diem] nec cibum hauſit,nec potum,ſed ſtupidus, ac veluti comatoſus jacens, & præfatis graviter preſſus ſymptomatis quinta die circa meridiem obiit.

Caput, labia, & lingua ante mortem vehementer intumuerunt; imò, & abdomen; Licet Cytharedus acceſſerit, & varia ſonorum modulamina efformarit, non perindè tamen cuniculus movebatur, aut ſubſiliebat, ſed ſemper aphonus, & immobilis jacuit. Probabile itaque eſt in ſola Apulia miros ſaltationis effectus producere venenum illud, quô loci ab urentioribus Solis caloribus ad debitum exaltationis gradum evehitur, non ità in reliquis Regionibus, ſub frigidiori forſan climate conſtitutis. Lycium redux decreveram nonnulla in animalibus experimenta per Tarantulæ morſum tentare; ſed quoniam vix Domum attigeram, quod in exteras Regiones peregrinandum mihi fuit, ideò nequidquam hac de re potui abſolvere.

Aperto cuniculi cadavere, venas, & arterias cerebri turgidas invenimus, & cerebrum ipſum levi affectum inflammatione, maculis lividis hinc indè conſperſum. Pulmones, & reliqua viſcera naturalia ſanguine concreto, & nigro nimium diſtendebantur. In ventriculis cordis grumi majores ſanguinis, & tenues rami polypoſæ concretionis conſpiciebantur; Magna ſeri copia hinc indè exteriùs in cerebro fluctuabat. Reliqua demùm ſana erant, & inculpata.

Nil frequentiùs occurrit in apertione cadaverum, quàm hæc ſeri extravaſatio in partibus, & cavitatibus corporis. Eam tamen potiſſimùm obſervavi in cadaveribus eorum, qui ob generalem aliquam ſanguinis coa-

gulationem; vel potiùs particularem in aliquo viſcere obſtructo perierunt. Univerſalem intelligo in malignis febribus a coagulatione; particularem verò in apoplexia, pulmonum morbis quamplurimis, & viſcerum obſtructionibus, ac ſcirrhis; Undè in extinctis ab apoplexia ſæpiſſimè copioſam ſeri fluctationem obſervamus extrà, vel intrà cerebrum; In extinctis verò à pulmonum morbis, in cavitate thoracis, & ſic deinceps. Et hæc ſeri evaſatio recenſeri potiùs debet inter effectus, quàm inter cauſas morbi principalis, utpotè quia paucis antè mortem diebus, aut menſibus ſe manifeſtat. Quod præ cæteris obſervavi in iis, qui ex polypo cordis moriuntur; hi paulò ante mortem tumore pedum ædematoſo vexari incipiunt, mox cachexiâ, & tandem hydrope corripiuntur. Huic obſervationi quadrat & illa de aſthmate, aliiſque pectoris morbis, in quibus impedimentum aliquod vel in auricula dextera; vel in dextro cordis ventriculo adeſt, utpotè dilatatio, aneuriſma, polypus, oſſificatio & reliqua hujuſmodi exonerationem ſanguinis è dextro cordis ventriculo in pulmones impedientia: in his inquam morbis obſervavi, exteriorem dextræ manus partem attolli ſenſim in tumorem, coloris vel naturalis, vel ſubpallidi, & morbo ad interitum ægri properante, tumorem illum altiùs elevari, & per continuatum brachium expandi. Quando igitur talem tumorem in exteriori, & mox in interiori manus parte deprehenderis, aderitque ſpirandi aliqua difficultas, ſemper prædicito impedimentum aliquod circa dextrum cordis ventriculum, aut circa illius auriculam, ut cadaveris ſectio clariùs manifeſtabit.

CAPUT XI.

Variæ Ægrorum Hiſtoriæ proponuntur.

HISTORIA I.

NObilis Mulier Lycienſis ann. 1689. Rure in Urbem regrediens, ſeceſſit in cellam vinariam, in qua cum pauliſper commorata eſſet, domum rediit, negotiiſque domeſticis occupata, morſum quendam in femore dextro ſenſit, formicæ morſui non diſſimilem, interea temporis neglecta levi punctura ad prandendum ſe contulit, vixque pauco ingeſto cibo, femur, & inferiores artus ſenſim ſtupefiebant, nec ullam vellicationis moleſtiam à patiente factam ſentiebant. Quamobrem relicto prandio ſeceſſit in cubiculum, ut obſervaret demorſum femur, invenitque in loco demorſo parvum tumorem magnitudine lentis, ſubrubrum ac ferè

liveſcentem, cui ſtatim theriacam allio contuſo mixtam applicuit, eodemque tempore vehemens cordis angor, & magna ſpirandi difficultas ſupervenerunt. Mox lectulo compoſita totius corporis tremore correpta fuit, tali profectò vehementia, ut vix duo robuſti homines eam continere potuiſſent; paulò poſt ingens dolor in articulis, & digitis pedum ſupervenit, & præ doloris magnitudine ægrè ferebat leviſſimum pondus induſij linei corpori ſuperpoſiti. Accerſito Medico pars affecta pluries ſecta fuit lanceola, ſectionique ſuperpoſita theriaca cum allio contuſo; intus verò ſumpſit confect. alcherm. cum vino generoſo. Sed omnia hæc fruſtra, nam ſenſim aphonia, & ſpirandi difficultas creſcebant, & patiens dicebat linguam ſibi ad interiora convelli, & ità impedire, ne poſſet verba pronunciare: Trium horarum ſpatio ab accepto morſu hæc ſupervenerunt, illiſque accedebant ſitis ingens, vigilia, angor cordis, inappetentia, & quamplura alia ſymptomata. Undè Parentes ſtatim ſuſpicari cæperunt de ictu Tarantulæ, (quamvis in affecto loco eandem non invenerint) & patienti ſaltationem ſuadere, quæ quidem lachrymando reſpondit, ſe ſaltare non poſſe, tùm ob vehementes in articulis pedum dolores, tùm ob totalem virium jacturam.

Urgente tamen morbo vocati ſunt Cythatedi, qui propè lectulum patientis ſtantes, interpellarunt eam à cujuſnam coloris, vel magnitudinis Tarantula demorſa eſſet, ut familiarem talis ſpeciei Tarantulæ ſonum inchoarent; Et cùm reſpondiſſet ſe neſcire, à Tarantula nè, an à Scorpione puncta eſſet. Illi ſtatim duo, vel tria diverſa ſonorum genera inſtituerunt, à quibus nihil prorsùs afficiebatur patiens; audito tamen quarto à reliquis diverſo, ſtatim ſuſpirare cæpit, & ſe temperare neſciens à vehementiſſimis inſultibus, quos muſica intus excitabat, ſolutis omnibus verecundiæ limitibus, ferè nuda prodiit è lecto, vehementiſſimè ſaltare cæpit, & ità per triduum conſueto more continuando, ab omnibus ſymptomatis libera evaſit. Cæterùm licèt patiens toto illo anno optimè ſe habuerit, ſingulis tamen ſubſequentibus præſertim eo tempore, quo puncta fuit, eidem omnia recrudeſcunt ſymptomata, locus demorſus dolore, phlogoſi, & rubicundo colore afficitur, &c. Omnia tamen evaneſcunt per choreas modo antedicto inſtitutas.

HISTORIA II.

ALia Mulier pariter nobilis Lycienſis à Tarantula demorſa, iiſdem ſymptomatis magis, aut minùs vehementibus affecta fuit, ſed per choream more patrio inſtitutam brevi evaſit, & toto illo anno optimè habuit. Singulis tamen annis, circa ſolitam veneni recrudeſcentiam vehementiſſimus dolor digitos pedum occupabat, (ob vehementiam doloris inflammabantur, & per decurſum inflammationis ex unguibus digitorum ichor-

ichor tenuis, & mordaciſſimus emanabat, qui adjacentes partes graviter exulcerabat. His de cauſis ſaltare coacta nobilis Mulier, poſt finitas ſaltationes, à præfatis digitorum, & totius corporis ſymptomatis ſtatim ſanabatur, imò ipſi digitorum ungues omninò decidebant.

HISTORIA III.

SEptuagenarius robuſtioris temperaturæ, Neritonenſi in Urbe propè Aletium ortus, circa initia Julij menſis dormiebat in campis, & præcipuè in area tritici hora meridiana, derepentè morſus fuit tenui punctura, à qua excitatus, ſtatim manibus fortiter compreſſit locum demorſum. Interea denudato femore invenit ſcorpionem nigrum jam interfectum in affecta parte. Paulò poſt ingenti cordis angore, languore univerſali, pectoris anguſtia, capitis debilitate, aliiſque ſymptomatis corripitur. Per adhibita varia intùs, & extrà medicamenta non remittebat morbus, ſed omnia ruebant in deterius; ægerque affixus lecto manibus plaudebat, frondes vitis aqua madidas petebat, ſonum muſices, & choream deſiderabat, & in ipſo lecto pedibus ſubſiliebat; dum hæc peragebantur, ſupervenit muſica, quâ auditâ licèt patiens ſummoperè lætaretur, nihilominus tamen ob extremum virium languorem, & continuas pectoris, atque cordis anguſtias vix moveri poterat à latere in latus, undè paucis interjectis horis, extremo correptus angore migravit ad Superos.

HISTORIA IV.

JUvenis ruſticus Neritonenſis, peponem, in cujus ſuperiori parte fovea naturaliter excavata erat, in fovea ſcorpio latebat, comederat, abjecto priùs ſcorpione. Vix elapſis duabus horis ab ingeſto pepone, graviſſimis doloribus colicis corripitur, mox verò febri, & fatalibus tùm vitalis, tùm naturalis regionis ſymptomatis, quorum omnium vehementia obiit tertia die. Hic pariter ante mortem chorea, & muſica delectabatur, frondeſque arundinum propè lectum ſemper volebat; Ex his deducimus patientem periiſſe ob virulentiam ſcorpionis.

HISTORIA V.

De Virtute Lapidis Indici, vulgò dicti Serpentini, contra morſus Scorpionum.

HIc lapis invenitur in capite Serpentis Indici vulgò *Cobra de Capelo*, & communi Scriptorum omnium de rebus Indicis conſenſu, creditur habere ſpecificam virtutem extrahendi venenum à parte cui ab animali venenoſo illatum fuerat. Ex repetitis tamen Domini Redi Viri accuratiſſimi experimentis, de hoc lapide factis circa venenum potentiſſimum olei tabaci, viperæ, & ſcorpionis Africani, detectum tandem eſt virtutem illius ſuctoriam venenorum, ſuppoſititiam eſſe, & falſam ut patet ex ipſius epiſtola ad Kircherium. Diù adhæſi opinioni tanti Viri propter grave pondus ſuorum experimentorum in Aula tanti Principis factorum; ſed acceptis gratiſſimis, dum hæc potiſſimùm ſcriberem, epiſtolis, Aletio Romam mihi datis per Patrem meum, ab eruditiſſimo Patre Joanne Dominico Putignani Soc. Jeſu, mutavi ſententiam, præſertim cùm ex iis cognoverim non eſſe omninò falſam dicti lapidis virtutem, ſed ex parte veram, ut expertus eſt præfatus Pater Paulæ Urbe Calabriæ. Summa prædictæ epiſtolæ hæc eſt.

„ Diſcedens elapſis annis Siciliâ, mecum ferebam nonnullos lapides „ ſerpentinos dono mihi datos à Religioſo Viro, qui recens Luſitaniâ „ Siciliam venerat; Paulam Calabriæ Urbem me contuli, quo loci ali„ quantiſper commoratus ſum. Intereà Ruſticus Calaber Auguſto Menſe „ morſus fuit in collo à calabro ſcorpione, & floccipendens illatam punc„ turam nulla adhibuit remedia; quamobrem ſupervenientibus graviſ„ ſimis ſymptomatis ad extremum ferè vitæ perductus fuit. Elapſo triduo „ certior factus ab Amicis de præfato caſu, ſtatim acceſſi ad patientem ut „ experimentum facerem cum lapidibus meis ſerpentinis. Inveni igitur „ ipſum jam jam morientem, & à filio ſuo indicatus mihi fuit in collo „ locus demorſus, cui parva cruſta ſupercreverat. Scarificato prius lan„ ceola loco affecto, ſtatim ſuperpoſui unum ex lapidibus præfatis, qui „ vehementer adhæſit parti; vixque elapſis quatuor, vel quinque minu„ tis horæ, patiens ſummoperè ſuſpirare cæpit, necnon & reſpirare fre„ quentius, & poſt horæ quadrantem integræ ſanitati reſtitutus fuit, præ„ ſentibus plurimis Conterraneis. Obſervavi in principio applicationis „ lapidis quod oportebat illum ſtatim exonerare ſucto veneno, infunden„ do eundem in lacte, in quo veneni ſeminia deponebantur. Quamvis „ liberatus eſſet æger à morbo poſt horæ quadrantem, nihilominus tamen

præſervationis gratiâ per duos alios dies lapidis applicationem repete- "
bam, & ſingula applicatione obſervavi, quod in lacte, adhuc depone- "
bat aliquid venenoſæ ſubſtantiæ, donec tandem illud non ampliùs "
tingeret. Hæc eſt ſumma epiſtolæ italico ſermone datæ ab eruditiſſi- "
mo Patre. "

Colligendum exindè erit lapides prædictos re verâ venenum extrahere; quoniam tamen plures ſunt adulterini, & vili pretio ab Arabibus, & Indis fallacibus venundati noſtris Europeis, ut idem teſtatur, Dom. Redi, ideò nil mirum quod frequentiſſimè votis non reſpondeant, &c. In mentem obiter revocanda ſunt præcepta Domini Boilei in libello. *De experimentis, quæ non ſuccedunt*; ubi fusè de non ſuccedentibus, quamvis veris experimentis diſcurrit.

HISTORIA VI.

FRanciſcus Muſtellus Ruſticus Diœceſis Lycienſis elapſo decennio circa Kalendas Julias punctus fuit à Tarantula in manu ſiniſtra, dùm tritici ſpicis legendis attenderet. Occiſa Tarantula domum revertebatur cum ſociis, in medietate tamen itineris derepentè humi concidit velut apoplecticus, ſupervenientibus ſpirandi difficultate, manuum, faciei, & aliarum extremitatum denigratione, &c. Nota ſociis morbi cauſa, Cytharedos vocarunt, quorum muſicâ auditâ ſenſim veluti reviviſcebat patiens, ſuſpirare cæpit, pedes primò, mox verò manus, & reliquum corpus movebat, & paulò poſt in pedes elevatus ſaltabat vehementiſſimè, cùm ſuſpiriis, ita vehementibus, ut ferè adſtantibus timorem incuteret; frondes arundinis, & vitis aqua madidas ſaltando geſtabat; humi volutabatur, & pedibus ſolùm vehementer percutiebat. Poſt elapſas duas horas ab inchoata muſica nigredo in facie, & manibus omninò ſoluta fuit; ſaltationibuſque per tres dies more conſueto repetitis, & hac ratione ſudoribus provocatis perfectè convaluit. Singulis annis circa tempus morsûs, dolor in affecta parte cum omnibus prædictis ſymptomatis recrudeſcit minori tamen impetu; & niſi ingruentem paroxiſmum muſica, & choreis antevertat, derepentè ab eodem corripitur, undè frequenter à familiaribus ſuis reperitur in campis fatali morbo correptus tempore ſuſpecto, ſed ſuperveniente muſica brevi ſanatur.

HISTORIA VII.

PEtrus Simeon Meſſapienſis adoleſcens calidi, & ſicci temperamenti Ruri degens noctu, in hypochondrio ſiniſtro morſus fuit à Tarantulâ, quæ forſan uvea fuit, ut ex ſymptomatis ſupervenientibus colligere licet. Undè ſtatim perſenſit vehementem dolorem in loco ictus, & ſta-

tim concidit in terram cum frigore totius corporis, horripilatione, dolore in pectine, virgæ tenſione, &c. crura debilia erant, ſuſpirabat, lugebat, ſe ſuffocari dicebat, clamare volens, ſed non potens. Sequenti aurorâ defertur ab adſtantibus in Oppidum ubi vocatur muſica, & ea ſpecie muſices maximè delectabatur, quæ à Noſtratibus *Catena* vocatur, auditâ muſicâ ſtatim ſaltare cœpit, ſudoribus multis perfundebatur, vigilavit per hebdomadam, vinum meracum bibebat, alvus per quatuor dies non evacuabat, næniam optabat, in aquam infundi volebat, rubicundum amabat colorem, maximo odio perſequens cæruleum, quem dilaniabat, & pedibus conculcabat. Noctu calcanea ſibi manibus ſcalpenda curabat, quo pacto aliquantulum diſponebatur ad ſomnum; parum, vel nihil comedebat, ſed ſpatio unius ferè hebdomadæ ſaltans, ſudoribus, & muſica fuit perfectè ſanatus. Hiſtoriam hanc excerpſimus ab Epiphanio Ferdinando ex obſervatione ſua 87. ea potiſſimùm ratione, ut magis paterent veneni hujus ſymptomata.

HISTORIA VIII.

IN rebus phyſicis affigenda ſunt potius pondera credulitati, quàm addenda plumæ. Hoc nuper ſeriò ſecum perpendens quidam ex Medicis Neapolitanis, ne minimùm quidem decantatis Tarantulæ effectibus credere volebat, niſi in ſe ipſo periculum faceret. Quamobrem advectis Apuliâ Neapolim nonnullis Tarantulis menſe Auguſto 1693. duas illarum nudæ carni ſiniſtri brachij ſub induſio poſuit præſentibus ſex Teſtibus, & Notario; paulò poſt morſus fuit, ſenſitque puncturam ſimilem ei, quàm formica aut muſca affert, eodemque tempore dolorem ſenſit in articulatione digiti anularis ejuſdem brachij. Sequenti die pars affecta rubeſcebat, & circumcirca lividus aureique coloris circulus aderat: tertia die intumuit circulus aureus, cum continuatione doloris: quarta die tumor prædicti circuli evanuit, & demorſa pars remanſit rubro lividoque colore ſuffuſa, dolor verò intereà vix ſentiebatur. Hoc pacto abſque ullo novorum ſymptomatum inſultu per quindecim dies ſtetit morbus; decima quinta die cruſta nigra in affecta parte ſupercrevit, qua ablata, denuò crevit & alia, imò circulus ille aureo-lividus etiam tunc apparebat. Elapſo menſe ab accepto morſu, levi infirmitate correptus fuit patiens, quæ an tribuenda ſit virulentiæ morbi antecedentis, an aliis cauſis occultis, ignoramus. Paulò poſt in Patriam ſe contulit ad reficiendas vires ab infirmitate antedicta penè detritas, tribuſque elapſis menſibus Neapolim denuò regreſſus eſt, ubi nunc vivit incolumis. Tarantula poſt ſeptimum à morſu diem obiit. Præcipua hujus hiſtoriæ argumenta Neapoli Romam nobis communicavit amiciſſimus Dominus Bulifonius. Ex qua colligere licet quod ſuperiùs indicavimus, Tarantulam in exteras Regiones tranſlatam fatalia morſus

ſymptomata non afferre, nec non talium Regionum calorem non eſſe tantæ activitatis, quanta requiritur, ut venenum illius ad debitum exaltationis gradum perducatur, ſicuti in intenſiſſimis Apuliæ campeſtris caloribus re vera perducitur.

CAPUT XII.

Nonnulla dubitativè proponuntur circa hujus veneni genuinam Naturam.

OMnibus ferè venenis commune eſt, ut ſubitò, & vehementer totam vim ſuam in animalium exerant vitam; & hæc omnia efficiunt non magna ſubſtantiæ quantitate, ſed exigua, & quandoque imperceptibili. Venena generaliter agunt vel coagulando, vel diſſolvendo, & nonnulla quæ Beſtiis innocua ſunt, hominibus ſolent eſſe fatalia, & contra. Ideò ad nocendum non tantùm veneni prærequiritur activitas, & deleteria ſubſtantiæ vis, quantùm particularis quædam diſpoſitio, ſivè pororum analogia in partibus Animalis ad venenum ſuſcipiendum. Scaliger. exercit. 33. §. 2. affert exemplum Meſſoris qui ab ardoribus Solis incaleſcens, & ſitibundus, nonnullos aquæ ciathos in ipſo incaleſcentiæ actu potaverat; paulò tamen poſt illam hauſtam cecidit extinctus; Hoc in caſu aqua fuit adinſtar veneni, nam in humoribus magna diſpoſitio aderat, ob inſignem eorum rarefactionem ab ardoribus Solis factam, undè derepentè iiſdem occurrens, nil mirum quod frigiditate ſua ſtatim, atque lethaliter coagulaverit. Eadem mechanicè pluritides, anginas, alioſque hujuſmodi morbos à repentino frigore produci in libro mechanicorum medicinalium fusè probavimus.

Porrò in veneno corrodente obſervamus, quod ejus particulæ acutæ, & ſcindentes corrodant, ſolvantque partes ſolidas, coagulent contra partes fluidas animalium; in utriſque tamen eandem efficiunt operationem nempè ſolvendi, ſed effectus in fluidis eſt coagulatio, in ſolidis verò eroſio. Virulentia luis gallicæ, dum primò hominem corripit, coagulantes effectus producit, ut deducimus ex bubonibus, tuberculis, impotentia ad motum in articulis, &c. morbo autem creſcente, & per repetitas circulationes venenoſa materie vehementiùs exaltata, diſſolventes effectus fiunt, oſſium ſcilicet caries, dolores partium terebrantes, macies, febres, & ſimilia; ex quibus deducimus ad ſuſcipienda venena particularem in corpore requiri diſpoſitionem, ad hoc ut hæc potiùs, quàm alia producantur ſymptomata.

Tarantula naſcitur in Apulia, Regione ſupra cæteras Italiæ aduſtiſſima, & quoniam climatis temperiem, hominum temperies ſequitur, illi pariter calidiſſimi ſunt temperamenti, impatientes, acutis, & inflammatoriis morbis potiſſimùm obnoxij, undè meritò colligi poteſt ingens illa ſuccorum volatilizatio, in Apulorum ſanguine obſervabilis, quæ quandoque tanta eſt, ut evolata parte ſubtiliori, nil aliud remaneat in ſanguine, quam terreum quid, & fixum, quod Popularibus illis hypochondriacam, tetram, & melancholicam affectionem adeò facilè progignit. Undè tam ratione Incolarum, quàm ratione climatis, & virulenti animalculi ſumma in omnibus obſervatur activitas, volatilizatio, & impetus; quæ omnia nos potiſſimum animadvertunt, quid ſtatuere debeamus de hujus veneni natura.

Veruntamen ſi rem paulò attentiùs conſideremus, conſtabit naturam venenorum ab animalibus vel rabidis, vel virulentis emiſſorum conſiſtere in compoſitione quadam particularum nimis activarum, volatilium, & celeris motus, quæ ſanguini admiſſæ fulminis ritu omnia derepentè pervadant, magnoſque concitando tumultus, mutuum partium ſanguinem componentium vinculum diſſolvunt, undè quælibet ſui juris factæ, & hinc indè ſecedentes viam ſternunt ad coagulationem; cujus quidem indicia nobis præbent angores cordis, aphoniæ, pulſuum oppreſſiones, extremorum nigredo, & alia hujus generis poſt illata rabidorum, & virulentorum animalium venena, ſe manifeſtantia. Huic opinioni arridet obſervatio Benivenij qui cap. 56. in ſuis hiſtoriis hæc habet. *Famulum habui, qui à Scorpione ictus tam ſubito, ac tam frigido ſudore toto corpore perfuſus eſt, ut algentiſſima nive, atque glacie ſe opprimi quereretur. Verùm cùm algenti illi ſolam theriacam ex vino potentiori dediſſem illicò curatus eſt.*

Rem hanc ulteriùs confirmant multa, quæ in rabidis obſervamus animalibus. Homo licèt omni prorsùs veneno careat, ob iram tamen aliquando illius ſpiritus tantoperè exaltantur, & irritantur, ut quaſi in venenoſam naturam evehantur; & ſi in actu illo iracundiæ aliquem momorderit, obſervatum eſt venenoſam rabiem eidem communicaſſe. Magis hoc eluceſcit in canibus, felibus, lupis, mulis, aliiſque hujuſmodi animalibus ad iram provocatis, quæ hac ratione in rabiem degenerant, & mordendo venenoſam rabiem aliis communicant; neque in illis accuſari poteſt venenum antecedenter in corpore abſconditum, cùm tota vis veneni conſiſtat in ſpiritibus & humoribus ad extremum ferè exaltationis, & excandeſcentiæ gradum perductis. Mulum vidimus Patavij Julio menſe 1691. ob nimiam veneris turgentiam, vel ob vehementes illius æſtatis calores in rabiem actum, qui ſtabulo exiliens, & obvium hominem furiosè impetens humi proſtraverat, varioſque morſus brachio, & collo attulerat, & calceis malè tractaverat, & ità miſerrimus patiens paucis elapſis horis obiit; ante mortem tamen in rabiem ipſe quoque

actus, adſtantes, & parentes impetebat, ut morderet.

Nimiam activitatem in ſanguine Apulorum, & climate Apulo ulteriùs confirmant, tam ingens numerus Melancholicorum, & Maniacorum iis in locis frequentior, quàm alibi per Italiam; undè erectum eſt Neapoli magnum illud, & totius Italiæ celeberrimùm Xenodochium Incurabilium, in quo Dementes magna copia detinentur. Confirmat quoque tàm frequens copia canum rabidorum, cujus rabiei cauſa exurentiſſimo aeris calori tribui jure meritò debet. Benignitate tamen Summi Numinis, à rabidis canibus homines demorſi brevi ſanantur, ſi ante quadrageſimum à morſu diem ſe contulerint ad Opidum S. Viti 40. milliariis circiter Aletio diſtans, ubi effuſis ad Deum pura mente precibus, Divi illius interceſſione mox liberantur, ut cuilibet in Apulia conſtat.

Hæc eadem ſumma veneni exaltatio vel ſpirituum in veneni indolem evectorum excandeſcentia, quam præfatis animalibus adſcripſimus, tribui quoque poterit Tarantulæ, & in ea tota vis veneni reponi. Tarantulas, cæteroſque Araneos communiter reponunt Auctores inter animalia venenifera. Et quamvis Harveus de generat. animalium exercit. 57. hæc aſſerat. *Ipſemet aliquando experiundi cauſa manum acu aranei dente confricans, manum alio loco perforavi, nec potui quicquam diſcriminis inter has duas puncturas obſervare, &c.* Nihilominùs tamen Dominus Liſter cap. 6. de inſectis Angliæ poſt illa Harvei verba, hæc ſubdit. *Erat tamen in cute quod diſcerneret, quippè eodem loco ubi venenata punctio contigerat, ſubitò ſe ſe in tuberculum contraxit, induitque mox ruborem, calorem, & inflammationem, tanquam ad pugnam, & nocentis mali expurgationem ſe roboraret, & accingeret.*

Cæterùm quamvis omne genus Araneorum veneniferum ſit, & exitiales quoque illorum morſus; magis tamen veneniferi ſunt ij, qui ſummoperè calidas Regiones incolunt; quod de Tarantulis in Apulia, & de Scorpionibus in Africa, & Apulia quoque verificatur. Siquidem ob exurentiſſimos aeris Apuli calores, cùm ad extremum exaltationis gradum Tarantulæ humores evehantur, nil mirùm ſi tandem in venenoſam rabiem animalculum illud degeneret, prout ſuperiùs de aliis diximus animalibus. Atque hinc eſt, quod Tarantula montium ad Apuliam terminantium Incola, nec non & hyemis tempore, ſi mordeat, nullum affert damnum. Pariter ſi ad exteras transferatur Regiones, & inibi locorum mordeat, ne quidem offendit; quia ſcilicet talibus in Regionibus, & tali anni tempore, ad debitum exaltationis veneniferæ gradum Tarantulæ humores perduci non poſſunt.

Venenum itaque hoc ratione ſui in ſummo exaltationis gradu conſtitui poteſt, ratione verò diverſitatis temperamenti ægrorum, diverſos producit effectus. Præcipui tamen ſunt denſatio, & coagulatio, nec non & ſpirituum oppreſſio; Indicant hoc ſatis angores cordis, pulſus parvi,

ſpirandi difficultas, niger aut lividus faciei, & extremitatum color, frigus totius corporis, tumor, ſtupor, dolor, & inflammatio affecti loci, curatio morbi per ſpiritum vini anthoſatum, vel eſſentiam anthos, ſudorum provocatio per ſaltus vehementes. Indicant pariter continui dolores capitis, animi deliquia, oſſium dolores, & inappetentia, ſuffocationis metus, aliaque innumera, quæ annis à morſu ſubſequentibus in patientibus obſervantur. An hæc denſatio ab acidis, vel contra ab alchalicis veneni partibus fiat, decernant acutiores; Certum tamen eſt, nonnulla alchalia ſolvendi vim habere, nonnulla alia coagulandi, hoc idem acida faciunt, ut graviſſimi teſtantur Auctores, undè in rebus tam dubiis non per ſpeculationem, ſed per experientiæ tentamina aliquam veritatis lucem eruere poterimus. Et utinam Medici tot vigilias, & ſtudia in nugis hiſce inutilibus ſpeculandis non impenderent? cùm cauſæ primo primæ, & proximæ, nec non proprietates minimæ rerum naturalium alta nocte obruantur, nobiſque difficulter manifeſtentur.

Præterea venenum Tarantularum in gradu venenoſitatis mitius eſt, quàm illud Viperarum; in motu verò vehementiori partium componentium ſimilibuſque motus paſſionibus illud viperarum longè ſuperat. Ideóque meritò quadrat aſſertum Villiſij cap. 7. de morbis convulſivis dicentis. *Venenum Tarantularum liquori nerveo inflictum mitius eſt, quàm ut ſpiritus animales penitùs extinguere valeat, aut diſtractos prorsùs diſſipare, & in exploſiones immaniores cogere, ſed eos tantùm in fugam conjicere, fugatoſque hinc indè in ſpaſmos leviores, ac ferè tantùm dolorificos incitare.*

Et quamvis venenum Tarantulæ activitate virulentæ ſubſtantiæ humores ad coagulum ferè diſponat: quoniam tamen vividiſſimo motu partium componentium gaudet, hîc aliqua ex parte totalem illam impedit coagulationem, ſpirituſque, & humores aliquantùm excitando, facit, ne totaliter ſuccumbant. Imò interdùm tanta eſt hæc ſpirituum concitatio, ut in motus involuntarios, ac merè ſpaſmodicos degenerent; undè nonnullis ex Tarantatis ingentibus convulſionibus, rigoribus, diarrhæa, multiſque aliis involuntariis motibus poſt inflictum morſum corripiuntur.

An hæc, quæ dubitativè de hujùs veneni natura ſubindicavimus vera ſint, vel ſaltem veriſimilia æqui rerum æſtimatores judicent. Hoc unum fateor me magis delectari in obſervandis naturæ motibus ad diagnoſim, prognoſim, curationemque morborum ſpectantibus (cujus vox, non eſt adinſtar nubeculæ, quæ citò tranſit, ſed adinſtar ſideris, quod permanet, & lucet) quàm in hujuſmodi inanibus, & eouſque duraturis, donec à contrariis ſpeculationibus non ſubvertantur (quod paucorum dierum aut menſium ſpatio ſuccedet) phantaſiæ meæ conatibus, de rerum effectibus, ſuperſtruendis; nam ut optimè Orator Romanus de Nat. Deorum. *Opinionum commenta delet dies, naturæ judicia confirmat.*

CAPUT

CAPUT XIII.

Quid agat Muſica in Tarantatis & in aliis morbis, breviter examinatur.

QUàm mirandi, quàm varij, & quàm incredibiles ſint effectus motus, neminem latet. Et generationes, & corruptiones, & ſingulæ ferè ſublunares alterationes per motum fiunt. Quæ vivunt, quæ vegetant, & quæ ſenſibiles mutationes vitæ, & interitûs ſubeunt, in perpetuo ſunt motu. Quamobrem cùm tanta ſit vis motûs, meritò Philoſophi ſagaciores duo rerum principia ſtatuerunt, motum ſcilicet, & materiam. Imò cùm motûs operationes per contactus corporum fiant.

Tactus corporibus cunctis, intactus inanis.

Ideò nil mirum, quod admirandi effectus producantur à quibuſlibet, vel levibus motuum impreſſionibus, ob communicatum ſcilicet impetum contactus ad partes etiam remotiſſimas, ut in aureo de vi percuſſionis libello demonſtravit Borellus noſter, & ex ſequentibus clarè patebit. Podagrici licèt ad omne exercitium impotentes ſint, crederem tamen aſſidua cum amicis colloquia, vel librorum lectionem alta voce factam ipſis eſſe poſſe loco exercitij; nam inter loquendum contrahuntur, & exercentur muſculi oris, & partium adjacentium, & propter contractionem illam expreſſio, & circulus liquidorum quæ ſunt ad contactum promptiùs, & faciliùs abſolvuntur, & ſic deinceps liquida omnia quamvis remotiſſima celeriùs promoventur, ac circulant; Quod loquela alta voce facta, nec non & cantus recenſeri debeant inter genera exercitij abundè teſtatur Plutarchus de tuenda bona valetud. pulcherrimis hiſce verbis. *Ità dixerit aliquis, literarum ſtudioſis non oportere tradi præcepta de corporis exercitationibus, quod ipſe quotidianus diſputationis uſus, qui voce peragitur, mira quædam eſt exercitatio, conducens non ſolùm ad bonam valetudinem, verùm etiam ad corporis robur, non illud quidem palæſtricum, neque quod carne cutem diſtendit, incruſtet, infarciatque foris velut in ædificio, ſed quod partibus maximè vitalibus, principaliſſimiſque vim internam, vigoremque verum ac genuinum inſerat. At cùm vox ſit agitatio ſpiritus non leviter, nec in ſuperficie, ſed velut in ipſo fonte, in ipſis viſceribus valens, & calorem auget, & ſanguinem ſubtilem reddit, & omnes purgat venas, & omnes aperit arterias, humorem verò ſuperfluum non ſinit craſſeſcere, neque fæcis in morem ſubſidere in his conceptaculis quibus accipitur, &*

conficitur cibus. Itaque cùmprimis danda eſt opera, ut ſe ſe huic exercitationi familiares, & aſſuetos reddant, aſſiduè diſſerendo, aut legendo ſivè recitando, ſi quid ſuſpicabuntur corpus eſſe laſſum, aut imbecillius; hactenùs Plutarchus in aureo libro de tuenda valetud. ubi fuſiùs quoque hoc idem probat argumentum. Exindè etiam eſt, quod Viri Religioſi, & Clauſtrales quamvis non multo utantur exercitio, vitam tamen multò ſalubrem ducant; quia ſcilicet diù, noctuque in choro vocem exercent, in canendis Deo precibus, & ità vocis exercitio corporis motum penſantes, & benè digerunt, & diù ſalubriter præ aliis hominibus vivunt. Pariter non ſine ratione Aſclepiades morbos curabat lecto penſili; patientes in tali lecto movendo, & exercendo, *ut morbos* (verba illius ſunt) *extenuaret*; huncque lecti penſilis uſum in curandis morbis, nonnulli inter Dalmatas adhuc retinent, ut mihi per illas Regiones peregrinanti multi retulerunt. Rhædâ aut Sellâ vehi inter exercitij genera referri quoque debet, & licèt hoc exercitio corpus non ſuccutiatur, nihilominùs tamen novus ille continuuſque aeris in corpus impulſus, & motus ille, ut ut leviſſimus, humorum curſum promovet, tranſpirationem auget, corpuſque ab excrementis repurgat. Vocis igitur exercitium, & vectio Rhædæ familiaria ſint podagricis ob rationes ſupradictas. Atque hæc dicta ſunto, ut pateat quàm magni effectus à parvo motu fiant, & ita clariùs conſtent mox dicenda de muſices effectibus. Muſica eſt de genere eorum, quæ aerem acutè feriunt, & in vividas quaſdam undulationes diſponunt; motus hi ſivè veloces undulationes ſanguini, & ſpiritibus per contactum communicatæ, in iis diverſas excitant affectiones, nunc eos ad motum vehementer concitando, nunc ad quietem componendo; & ex varietate ſonorum, variæ in mente noſtra rerum ideæ excitantur, hinc alij concentus ad audaciam, alij ad hilaritatem, alij demùm ad pietatem nos movent, prout ſcilicet ſpiritus, & humores hoc, & non alio modo afficiuntur. Tympani, & fiſtulæ bellicæ, dum ſonant, quam vehementes excitent motus in ſpiritibus Militum arguere licet ex audacia, alacritate, & promptitudine ad pericula, necnon ex immani furore, in ipſo calore conflictûs, vel in apparatu ad conflictum animis militum obverſantibus; ut taceam exempla ſtrenui, & generoſi Ducis, ambitionem gloriæ, & ſtimulos prædæ, quæ pariter ad furorem militum conducunt, &c.

Mæſti, irati, vel aliis animi paſſionibus affecti leni, & placido muſices concentu in alacritatem, & gaudia excitantur, & per illius continuationem in ſomnum ducuntur &c.

Quod præfatæ aeris undulationes agant in ſolidas, fluidaſque noſtri corporis partes, ex variis brutorum exemplis, nec non ex ſtupore dentium deducimus. Multi à motu limæ, aut ſerræ, ob ingratam illam aeris undulationem in ſtuporem dentium, aut moleſtam ſenſationem incurrunt, eo quia cùm improportionatæ ſint moti aeris particulæ: poris nervorum ra-

dicibus dentium inſertorum, eoſdem detorquent, dimovent, atque adeò vel ſtupefaciunt, vel dolore afficiunt. Porrò contingit, ut quiſque noſtrum dum inſolitam quandam, ac gratam muſices harmoniam ſentit, quaſdam veluti oberrationes blandi horroris, ſive rigoris per cutim, imò & aliqualem capillorum erectionem inter initia experiatur. Quod animalia pariter à muſices ſono afficiantur, plurimi teſtantur Auctores: Strabo iratos Elephantes muſices ſono placari affirmat, Apes ſonitu metallico delectari, Cygnos cithara & cantu, Delphinos muſicâ, ut refert Epiphan. loco cit. Ipſe vidi canem Raguſii pulcherrima & nobiliſſima Dalmatiæ Urbe, quæque olim Antiquorum Epidaurus fuit, & Æſculapii templo celebris, nunc eſt Caput Reipublicæ liberæ, & præſtantiſſimæ. Ibidem natus ſum ipſe anno 1668. die 8. Septembris oriente ſole. Deindè puer cum parentibus Aletium in Apuliam migravi, ubi nunc noſtra ſedes. Vidi inquam canem, cui adeò exoſus erat cytharæ, vel alterius inſtrumenti muſici ſonus, ut eo audito in magnos ululatus, ac ferè in luctum conjiceretur.

Curioſum magis eſt quod affert Alexander ab Alexandro dierum genialium libr. 6. cap. 5. dicens. *Theophraſtus quibuſdam viperarum morſibus cantus fidicinum, aut tibiarum, aut alia artis muſicæ organa modulatè adhibita apertiſſimè mederi affirmabat.* Hoc pariter obſervavit Aſclepiades, qui phreneticos, mente imminuta, & valetudine animi affectos, nulla re magis, quàm ſimphonia, & vocum concentu reſipiſcere, & ſanitati reſtitui dicit. Fertur etiam Iſmeniam Thebanum plures Bæoticorum iſchiadicos, intentione tibiæ, vel cytharæ ſanitati reſtituiſſe. Vide plura apud Aldrovandum lib. 5. de inſectis fol. 621.

Cùm igitur ex antecedentibus muſica ſanos homines, & alia cogitantes, in actiones modulaminis auditi æmulas rapiat; quid de muſices effectibus in curatione Tarantatorum ſentiendum ſit exindè clarè eluceſcit. Probabile eſt motum velociſſimum à muſicis inſtrumentis aeri impreſſum (id genus velociſſimi ſoni Tarantatis familiaris, ab Italis vocatur *Tarantella*) & ab aere cuti, mox ſpiritibus, & ſanguini communicatum, incipientem eorundem coagulationem pauliſper diſſolvere, diſgregare, excitare; & quod diſſolutionis effectus creſcant, ſono ipſo creſcente; donec tandem per repetitas has ſuccuſſiones, ac veluti vibrationes priſtinam fluiditatem humores acquiſiverint; quo facto æger ſenſim reviviſcit, membra movet, in pedes elevatur, ſuſpirat, & vehementiſſimas inchoat ſaltationes; donec evocatis ſudoribus, veneni ſeminia foris eliminata fuerint.

Neque mirùm, muſicam tantam vim habere ſolvendi ſpirituum, humorumque venenoſum coagulum; ſiquidem præcipuè, & immediatè afficit organum auditûs cerebro valdè propinquum, imò cerebrum ipſum ſivè minimas, & tenuiſſimas ejuſdem fibrillas, in quibus cùm torpeant,

& ad necroſin ferè diſpoſiti ſint ſpiritus, probabile eſt quod à continuis, & vehementioribus muſices contactibus in membranas cerebri explicentur; & motu ex parte adepto nervorum, fibrillarumque tubulos faciliùs, agiliuſque introeant, & ita cùm humoribus, & ſolidis partibus priſtina recuperent commercia. Moto aeri ab impulſu fidicinum, vim auget, & ſtimulos, calor Solis ardentiſſimus, aer Apuliæ calidiſſimus, & tenuiſſimus, undè ſonus ille vehementiùs ferit ſpirituum, humorum, & membranarum ſyſtema, & ex vehementiori impulſu, vehementior pariter in humoribus excitatur fermentatio, exaltatio, & debita fluiditatis reſtitutio. Hæc omnia per remedia diaphoretica intùs ſumpta aſſequi non poſſunt, ut ſuperiùs adnotavimus; nam talia medicamenta antequam ad ſanguinem pervenerint, vires ſuas magna ex parte amittunt, aguntque in fluida duntaxat, non in ſolida. Contra muſices ſonus eodem tempore, & ſolida ferit, & fluida, atque id vehementiſſimè, & per vim percuſſionis in cerebri fibrillas, in quibus immediatè ſucci nervei, & ſpirituum ſecretio, atque diſtributio peragitur, & hac ratione in ſolidis æquè, ac fluidis momentaneam producit eodem tempore exploſionem, agitationemque, quod à remediis intùs ſumptis præſtari vix poterit. Atque hæc de Tarantula tibi communicanda cenſui Lector. Id. Nov. *1695*.

GEORGIJ BAGLIVI
DISSERTATIO VII.
De Uſu, & Abuſu
VESICANTIUM.

Opinionum commenta delet dies, Naturæ Judicia confirmat. Cicero de Nat. Deor.

EMINENTISS. PRINCIPI HENRICO NORISIO CARDINALI,

GEORGIUS BAGLIVUS. S. P.

CV M toto vitæ, ac multiplici peregrinationum curſu, nil optare magis unquam mihi contigerit, HENRICE Card. Ampliſſimè, quàm ut præſtantes literarum gloria Viros cognoſcere, & ab eiſdem pariter cognoſci poſſem. Tam flagrantis voti, tamque expetitæ felicitatis, tùm certè me compotem ſenſi; Quando te mihi primùm Florentia videndum, mox Roma penitiùs inſpiciendum, ac interiori uſu deguſtandum exhibuit. Mecum olim præclarè actum putaſſem, ſi te vel de facie noſcere licuiſſet. Quid jam, cùm me (quæ tua ſumma humanitas eſt) indignum non putaſti, quem tuum ſæpiùs ad congreſſum admitteres, cuique plurima benevolentiæ ſigna præberes? Quò ſanè factum eſt, ut opinio, quàm de te antea conceperam, major in dies evadat, neque, ut alij, ſummam duntàxat in te eruditionem, ſed quandam veluti doctrinarum omnium Univerſitatem ſuſpiciam. Grati ergo pro tanto beneficio animi mei ſenſum, cùm publicè teſtatum vellem, nil ſatiùs, opportuniùſque viſum eſt, quàm deſtinatum jampri-

dem Typis Opuſculum tuo Nomini nuncupare, obſervantiæ adverſus te meæ, devinctique animi pignus futurum. Neque vereor, ne oblati tenuitatem munuſculi ab excelſo iſto, ad quem te tua evexerunt merita, gradu deſpicias. Eos quippè duntaxat mutare honores ſolent, qui nihil eis habent præclariùs, ſecùs verò, qui adeò ſupra fortunam naturæ, ac virtutis dotibus eminent, ut plus ipſam exornent, quàm ab ipſa ſplendoris quidquam accipiant. Qualem in primis cùm te maximè noverim, nullus dubito, quin ea, qua nuper auctus es dignitate, non ad Familiarium aſpernationem, ſed eorum potiùs ad patrocinium, & opem uſurus ſis. Tuum igitur erit, Eminentiſſ. Princeps, veteris ſpes Clientis ratas facere, obſequia æqui bonique conſulere, honeſtos conatus patrocinio juvare; Tuóque Nomine, quam ab Auctore ſuo habere nequit, opuſculo dignitatem tribuere. Vale.

Romæ prid. Kalend. Octobres 1696.

LECTORI

LECTORI.

Mihi multos videor audire novæ ſectæ medicos in Italia, vix dum frontiſpicio inſpecto brevis hujus diſſertationis in me irrumpere his verbis. Quid ſibi iſte vult Galenicus? Quid iſte novæ penitùs medicinæ jejunus? quid huc confert Antiquorum vaniloquentiam? Verùm hi ſi duos noſtros ſuperiores praxeos libros attentè volverint, norint me, non eſſe talem, qualis ab iis dicor. Ego liberam medicinam profiteor, nec ab antiquis ſum, nec à novis; utroſque ubi veritatem colant ſequor, & inſtar metallicorum ex ſcoriis tum novæ, tum veteris medicinæ aurum, & argentum præceptorum colligo. Ego ut Cois mos fuit magnifacio ſæpiùs repetitam experientiam: nihilque tam mihi cordi eſt, quàm ut Medici tanquam ſoboles rediviva Heroum, quos priſca hæc ſchola tulit ignavam inquiſitionis deſperationem deponant, naturæ pondus & majeſtatem, quantum poteſt, ſuſtineant, nec amplius in re medica illuſtranda ſimiles ſint prætereuntibus, ſed indicantibus. Quod attinet ad veſſicantia Arabes ea invenere pro excitandis duntaxat ægris à ſoporoſis morbis, putà lethargo appolexiâ &c. verùm qua mechanica, quoſque præter dictos, morbos alios juvarent, nihil primis iis temporibus compertum eſt. Hinc ſecuti Medici, contenti revulſionis nomine ab Arabibus accepto, nec mechanicam hujus revulſionis ſcientes, in obſcuro iter faciebant; quare juxta fauſtos infauſtoſve exitus in duas partes diviſi ſunt, laudando ea, vel vituperando. Hac ætate Helmontius veſtigiorum naturæ, aut oblitus, aut contemptor contra uſum veſſicantium acriter diſputavit; adeò ut huic nova ſchola adhærens inter cætera Galenicorum etiam Veſſicantia reſpuerit. Diù ego quoque his ſubſcripſi, ſed in multis Italiæ Xenodochiis obſervans juxta meum morem progreſſus, hiſtoriam, & effectus morborum, Veſſicantiaque eſſe ſummo interdùm adiumento, diſceſſi à ſententia, & deponens umbram præjudiciorum in mentem introductam ex lectione novorum librorum, Præceptorumque authoritate, totum me verti ad indaganda commoda, & incommoda veſſicantium. Eodemque tempore periculum feci in vivis animantibus, infundens in eorum ſanguine tincturam cantharidum, applicando quoque Veſſicantia eorum cuti diligenter abraſæ; ac multis factis hujuſmodi Obſervationibus, tum practicis, tum anatomicis, unà conjunxeram pro meo uſu. Verùm cùm hæ celeberrimi hujus Urbis Medici mei amiciſſimi in manus veniſſent, ſummoperè flagitavit, ut ſimul cum ſupradictis tractatibus obſervationes haſce in lucem proderem. Ego verò animadvertens rem hanc invidioſam eſſe, timenſque ne in me novi Medici om-

nes turmatim irruerent, renui diutiùs; quamquam tandem victus ejus repetitis efflagitationibus, confirmatuſque à docto de ſtimulis tractatu nuper in Italia edito ab eruditiſſimo amiciſſimoque Domino Bellino, quamcelerrimè quaſdam ſelegi utiliores viſas contulique in hæc quatuor capita. Sicuti verò eas tibi, Lector, candidè offero, ſineque ulla propenſione, vel in novam, vel in veterem ſcholam, ita & tu poſtquam accuratè examinaris, aut pro commodo adhibe, aut me, ubi erraſſe comperies, corrige.

Romæ Idibus Martiis 1696.

CAPUT I.

Nonnulla præponuntur experimenta circà effectus Cantharidum.

ACRITER inter ſe hactenùs contenderunt Practicantes circà uſum Veſſicantium, & modò in affirmativas, modò in negativas diſtracti ſententias, adinſtar oberrantis alicujus Euripi, incerti hinc indè fluctuarunt. Contentio nata potiſſimùm eſt, vel propter privata odia à diverſitate Sectarum, aliiſque de cauſis inter Medicos excitata, ut inter Maſſariam, & Saxoniam, qui mutuo quodam odio, non elucidandæ veritatis cauſa de phænigmis ſcripſerunt, inter Helmontiſtas, & Galenicos hodiernos, & ſic deinceps. Vel quia more hactenùs conſueto, ex natura mentis potiùs, ſivè hypotheſis, cui ſe mancipaꝛunt, quàm ex ipſa rei natura de Veſſicantium effectibus judicarunt; undè nil mirùm ſi ità temerè, atque inconſideratè agentes; neque, quid unaquaque in re, loci, temperamentorum, cauſarum, ætatumque varietas poſtulet dijudicantes, tàm deplorabilem altercationi, & erroribus anſam præbuerint. Nos autem more noſtro naturæ veſtigia ſecuti, quid patienter in plurimis Italiæ Xenodochiis hac de re obſervaverimus, breviter exponemus. Et dummodò vera, & ſaluti hominum utilia proferamus, parum intereſt, quid alij de nobis ſiniſtrè, uti conſueverunt, obmurmurent, &c.

EXPERIMENTUM I.

ROmæ menſe Majo 1692. cani moloſſo ad tabulam ligato aperui jugularem dexteram, & per ſyringam injeci unc. ij. tincturæ cantharidum, quæ compoſita erat ex drac. ij. cantharid. pulu. & unc. vj. aq. card. s. per tres dies ſuper cineres calidos digeſtis. Poſt primam ſiringationem canis vomuit aquea & viſcoſa, ſalivam viſcidam ore ejiciebat, donec finita duarum unciarum ſiringatione conſutum fuerit vulnus, & vitriolo uſto aſperſum. Facta operatione ſtatim cecidit humi canis, velut exanimis; uſque ad mortem nil voluit comedere, ſitiebat vehementiſſi-

mè, undè Famulus, me inſcio (ductus miſeratione) bibendas ei dedit duodecim circiter aquæ libras, quibus vix epotis urinam flavam copioſiſſimam minxit. Interea ululabat, ſitiebat ſemper vehementiſſimè, aquam tamen non amplius bibendam dedimus. Ante mortem convellebatur, quarta die noctu poſt maximos ululatus expiravit.

Aperto cadavere, collum ex ea parte, qua expeperimentum tentavimus, ſphacælatum omninò erat, & fætidum. In dextro cordis ventriculo ſanguis nigerrimus, parùm, vel nihil coagulatus copiosè fluctuabat, & in ſuperficie guttulæ quædam veluti olei innatabant. Ibidem pariter exiguum polypum grumo ſanguinis continuatum invenimus. In ſiniſtro cordis ventriculo, duo parvi polypi reperti ſunt, & ſanguis nigerrimus, ac diſſolutus. Pulmo erat ſanus, & reliqua viſcera pariter ſana. In veſſica urinaria, ne minima quidem mucoſitatis portio, qua naturaliter oblinitur veſſica, inventa eſt, quia forſan ab acrimonia cantharidum eroſa fuit. Bilis in veſſica fellea aliquali nigritie tingebatur. Sanguis qui ex diſſectis venis, aut viſceribus emanabat nigerrimus erat, nihil coagulatus, & in ſuperficie minimis veluti olei guttulis perfuſus.

EXPERIMENTUM II.

Romæ 14. Julii 1692. cani juveni mediocris magnitudinis, ſuper tabulam ligato vnc. ij. tincturæ cantharidum iniecimus in jugularem dextram. Vulnere conſuto, & faſciato ut ſupra, canis ſtatim vomuit, humi cecidit ſemimortuus. Poſt duas horas linguam foris magna anxietate promebat, ſitis cauſa. Nil comedere voluit, ſitiebat quammaximè, ſed ipſe nihil aquæ conceſſeram. Poſt ſex horas, graviter ululando, mortuus eſt. Aperto cadavere viſcera omnia ſana erant; ſanguis tamen nigerrimus erat, & diſſolutus, & in hoc quoque veluti olei guttulæ ſupernatabant. Canis hujus fuit juvenilis ætas, parva corporis magnitudo, nihilque aquæ biberat, undè nil mirùm ſi humoribus à cauſtico cantharidum ſale ſat citoque diſſolutis, & liquatis, poſt ſex horas obierit.

In ambobus hiſce canibus obſervavi, quod poſt injectam tincturam in jugulari, nulla alia pars, tàm citò afficiebatur, quàm caput, quod quidem ſtatim nutabat, & ad inferiora inclinabat, rectaque cervice ſtare animal non poterat. Primus canis poſt factum experimentum, ſtatim caput inclinavit, & vix illud attollere poterat: potatis tamen duodecim libris aquæ ſupradictis, in pedes ſtatim ſe elevavit, caput liberè, & recta cervice movebat, magiſque hilaris fuit; aqua verò vix per urinam exonerata, denuò humi concidit, caput non ampliùs attollebat, & ità ſemiſtupidus, ac capite nutans obiit quarta die. Exindè deduci poterit cantharides eſſe potiſſimùm capiti noxias, adeóque in morbis illius

inflammatoriis, & acutis ſummoperè ab eorum uſu eſſe cavendum; hoc tamen non eſt ità nudè ſtatuendum, niſi centuplex experientia, rem magis confirmarit.

EXPERIMENTUM III.

ROmæ 14. Aprilis 1692. Accepimus uncias octo ſanguinis recens è vena ægrotantis cujuſdam extracti; inque duo vaſcula dividi curavimus: ſtatim ab extractione miſcui ſcrup. 1. pulver. cantharid. ſanguini in uno ex dictis vaſis contento; alterum verò ſanguinem in alio vaſculo, intactum reliqui. Sanguis præfato pulvere commixtus priùs coagulatus eſt, quàm alius ſine pulvere: poſtea colore plumbeo, & ſubnigro tingebatur, donec tandem ſubtilis pellicula ſubnigra in ſuperficie apparuerit. Demùm per totam ſanguinis ſuperficiem maxima veſicularum copia ſupercrevit, quæ ruptæ ſubnigrum ſerum emittebant; demùm totus ſanguis diſſolutus eſt in ſerum nigrum, ac ſublividum. Sanguis in alio vaſculo hujuſmodi mutationibus obnoxius non fuit.

EXPERIMENTUM IV.

EOdem menſe Aprili poſt factam ſanguinis miſſionem in quodam febricitante, ſerum à ſanguine ſeparavimus, & ſero miſcui ſcrup. 1. pulveris cantharidum. Poſt mixtionem obſervavi, quod pulvis paulò poſt in fundum vaſis præcipitaverat, nec ullo colore ſerum tinxit, ſolummodò evaſit liquidius, tenuius, & vix coagulabile. Mox ſubnectam majoris claritatis gratia tres obſervationes ægrotantium, cui veſſicantia fuere adhibita.

HISTORIA I.

JUvenis ann. ætat. 22. gracilis, & bilioſi temperamenti, paulò antè ſanatus à bubonibus venereis, poſtquàm foco incaluiſſet, aquilonari vento ſe expoſuit, & exindè in anginam incidit, quæ mox deſiit in pleuritidem cum ſicca tuſſi, calore febrili exurentiſſimo, pulſu duro, & alto, vigiliis, ſiti, urinis craſſis, & ſummoperè rubicundis. In Xenodochio quodam Italiæ ægrotabat.

Circa duodecimum diem, quo primum ego illum inviſebam, datus fuit à Medico pulvis cornachini, die verò ſequenti ſex veſſicantia appoſuerunt gracillimo corpori. Decimaquarta die ſupervenerunt delirium, ſuppreſſio ſputi, tremor carnium, motus epileptici, pulſus, & reſpiratio inæquales. Urinæ erant copioſiſſimæ, dejectiones per ſeceſſum bilioſæ, ac fetidæ, ſed ſine ullo ſymptomatum levamine: die decimaſexta mi-

tigata ſunt omnia: ſequenti nocte recruduerunt denuò vehementiſſimè cùm ſudore univerſali copioſiſſimo glutinoſo, & acidum olente, qui uſque ad vigeſimum morbi diem duravit, eoque die mortuus eſt patiens.

HISTORIA II.

COquus ætat. ann. 30. temperamenti ſanguinei, biloſi, rubri capillitij, veneri, & baccho maximè indulgens; poſt calorem, & ſuſceptum poſtea frigus externum correptus fuit convulſione inferioris mandibulæ, paulò poſt convulſionibus abdominis. Præſcripſerunt eidem in Xenodochio pulverem cornachini, & ſequenti die quatuor veſicantia. Poſt horum applicationem ſupervenerunt vomitus, motus convulſivi, & graviſſima ſpirandi difficultas, quibus preſſus ſymptomatis obiit miſerrimè quarta die. Durantibus epilepſia, & motibus convulſivis ſupradictis, ſenſuum internorum, ac externorum liberum uſum non amiſit, &c. A pulvere Cornachini ſæpiùs vidi productos motus convulſivos in affectibus ſoporoſis, à gravi capitis vulnere cauſatos. In ſoporibus verò ab aliis cauſis pulverem hunc utiliſſimum deprehendi, præſertim ſi antecedenter depleta fuerint vaſa per diætam, aut per ſanguinis miſſionem, ſi neceſſaria fuerat, nam poſt illius pulveris uſum ſtatim ſopores ſolutos videbis: ut nuper obſervavi in puero octenni, qui in principio acceſſionis febrilis gravi ſopore corripiebatur, durabatque per plures horas, exhibito ſemel pulvere cornachini, poſt ſex horas ab acceſſione, omninò ſolutos vidimus ſopores. In apoplexia, lethargo, vertigine, & ſimilibus capitis morbis, vix datur præſtantiùs hoc remedio, &c.

HISTORIA III.

MUlier octo menſium gravida, juvenis, & gracilis, integro octiduo doloribus ventris moleſtata, demùm infantem peperit. Poſt partum adhuc continuabant dolores, cùm inſigni ventris tenſione. Quoniam verò omne genus remediorum ſpreverat, vel potiùs neglexerat, demùm à quodam Medico quatuor veſicantia ſibi apponi permiſit. Lochia quæ primùm fluebant exindè ſuppreſſa ſunt. Paucis poſt diebus denuò apparentibus lochiis, abdomen graviter convelli cæpit cùm inſigni dolore, adeout ne digito quidem premi poſſet; exindè ſudores frigidi, cùm refrigeratione extremorum apparuerunt; pulsùs, & reſpiratio erant diminuta, & ferè ad extremum vitæ redacta fuit patiens. Elapſis paucis diebus in meliùs aliquantulùm procedebat: derepentè tamen ſupervenientibus graviſſima ſpirandi difficultate ex genere convulſivarum, & interdùm in delirium ſe commutante, necnon alvi fluxu flavo, & fætido, qui

per octo dies continuavit, demùm decimaſeptima die morbi obiit patiens, &c. His adnotatis ſit.

CAPUT II.

De Incommodis ab uſu Veſicantium.

§. I.

Nihil tam citò poſt adhibita ſupervenit veſicantia, quàm ſitis cum linguæ ariditate, quæ quandoque tanta eſt, præſertim in ægris aduſti temperamenti, & mente non alienata, ut quibuſlibet remediis temperari vix poſſit, præter quàm continuo aquæ gargariſmo; durat hæc ſitis ità vehementer per triduum circiter, prout ſcilicet citius, aut ſerius, parcius vel uberius acres cantharidum ſales è maſſa ſanguinis fuerint ſeparati; deindè ſenſim remittit, eamque appellare ſoleo, ſitim veſicantium, ob rationes dictas. In uſu veſicantium maxima cautio adhibenda, ne indiſcriminatim præſcribantur quolibet anni tempore, cuilibet ætati, temperamento, habitui corporis, & quibuſlibet morbis, ut hodie conſueverunt Galenici, ſed duntaxat dùm neceſſitas urget, ſcilicet in caſibus infra dicendis; Aliter mala quamplurima ægrotantibus ſupervenient, ſi debitis non adhibitis cautionibus applicentur, quæ quidem mala rudes Medici tribuere ſtatim ſolent deleteriæ, & pravæ, ut aiunt, remedij naturæ; non verò erroneis indicationibus, quibus illud præſcripſerunt; ſed de his fusè ſuperioribus libris Praxeos reſtit. Vidi nonnunquam ulcera à veſicantibus excitata deſiiſſe in gangrænam, vel in difficillimam eorundem cicatrizationem, cui an contribuat aliquid nova aeris conſtitutio tunc temporis regnans, me ſanè latet; Obſervavi tamen anno 1692. non ſolùm Bononiæ, verùm etiam Romæ ulcera à quacumque demùm cauſa producta, imò, & vulnera aliàs leviſſima, facillimè gangrænaſſe, & quandoque cùm ægrotantium pernicie, quorum plurimi tunc temporis à gangrænatis veſicantium ulceribus perierunt. Anno præfato hyems frigidiſſima, & copioſis nivibus ac gelu exaſperata fuit, inſueto quidem Italiæ more; ſucceſſit tempus vernum valdè pluvium, & nebuloſum; Exindè tandem æſtas temperata, & frequentibus quoque pluviis madida. In tali conſtitutione anni, ulcera, & vulnera cujuſcunque generis promptiſſimè gangræniſmo corripiebantur, cum magna Chirurgorum admiratione. Ad morem igitur Coi Senis, ſemper attendamus ad conſtitutionem anni generalem, ejuſque influxum, & ſeduli ſimus in deſcri-

bendis ad vivum ejuſdem natura, & effectibus. Cæterùm qualibet anni tempeſtate, ulcera veſicantium corrumpi, aut gangrænari facillimè ſolent in cachecticis, hydropicis, atro-melancholicis, & valetudinariis corporibus, nec non & quorum corpora lue gallica graviter laborarunt; non ità verò in robuſtis, & ſolidiori partium ſtructura præditis, nec diuturnis morbis miſerrimè laceſſitis.

I I.

Qui graviter vulnerati capite fuerunt cum vomitu, abolitione ſenſuum, aliiſque gravibus læſi cerebri ſymptomatis, dùm illis applicabantur veſicantia, nonnulli vehementiſſimis convulſionibus corripiebantur paulò poſt applicata veſicantia. Alij ſudoribus frigidis, quibus ſuperveniebat mors, paucis interjectis horis, aut diebus. Alij ſequenti nocte moriebantur convulſi. Memini quendam torminibus ſpaſmodicis infimi ventris cum febre, &c. moleſtè laborantem, poſt adhibita in Xenodochio veſicantia, excreviſſe per ſeceſſum inſignem copiam ſanguinis rubicundiſſimi, & paulò poſt periiſſe. Cùm igitur ſæpiùs, atque ſæpiùs in graviter capite vulneratis ab adhibitis veſicantibus obſervaverim, aut convulſiones lethales, aut alia mala ſupradicta; impoſterùm ſemper ac videbam in Xenodochio talibus applicari veſicantia, intrepidè ſtatim præſagiebam adſtantibus, aut vehementiſſimas convulſiones, aut mortem, uti eveniebat. Ubi ſuſpicio convulſionum eſt, vel factæ jam ſunt, cavendum omninò ab uſu veſicantium, præſertim ſi aderit febris, acrior, & colliquativa ſanguinis conſtitutio cum habitu gracili, præcedentibus vigiliis, diæta, exinanitionibus per uſum veneris, &c. Qui lue gallica ſemel laborarunt, ab adhibitis veſicantibus ſummoperè læduntur, in quocunque demùm morbo adhibeantur: undè nonniſi in maximis ſanguinis coagulationibus, & morbis ſoporoſis in talibus ægris præſcribantur, & etiam cum cautione. In febribus ardentibus, & continuis in quibus magna adeſt ſanguinis agitatio, & impetus. In conſtitutione anni calida, & ſicca, in ſimilibus pariter temperamentis, Regionibus, victus generibus, ætate Juvenili, &c. In affectibus nervoſis cum febre ad ardentem inclinante. In affectibus comatoſis febrium, quæ accedunt ad ardentes. In morbis pectoris ſpaſmodicis, inflammatoriis, & à ſalino-acri conſtitutione ſanguinis productis, ſemper in pejus ceſſiſſe veſicantia pluriès obſervavimus. Et quamvis interdùm utilitas aliqua effulſerit, quoniam tamen neſciebam an à veſicantibus, vel potius ab aliis remediis illa proveniret, ideò vel rarò, vel nunquam in caſibus ſupradictis applicabam veſicantia, curationemque ſolis hipnoticis, diluentibus, & dulcificantibus remediis feliciter abſolvebam.

Cùm de ſopore ſuperiùs inciderit ſermo, obiter hìc notandum me pluries obſervaſſe in febribus ardentiſſimis, & quaſi ab inflammatione ſanguinis productis; in principiis acceſsionis ſoporem quendam, qui creſcente

cente acceſſione, magis creſcebat, & magis exacerbabatur quo copioſius ipſe diſſolventia, & cæphalica præſcribebam. Poſt repetitam demùm obſervationem, didici ſoporem ſpontè ſua imminui, acceſſione ad declinationem tendente, vel ſi ità ſpontè ſua non imminuebatur, per emulſiones ſeminum, aquas acido limonum temperatas, aliaque hujuſmodi refrigerantia feliciter ſolvi; Hoc tamen odſervavi duntaxàt in febribus ardentiſſimis, & à nimio ſanguinis orgaſmo pendentibus; Et ratio ex mechanicis eſt; quod ſanguis tanto impetu, & tanta celeritate cerebrum petens, difficulter tùm ille inibi filtrari, tùm ſpiritus ſeparari poſſunt; imò quadam veluti ſtrangulatione in illorum circulatione producta, deſcenſus ad inferiora impeditur; undè neceſſariò ſomnolentia, quæ magis exacerbatur, quo major impetus ſanguini additur, minuitur verò, quo minor, ut per ſe conſtat.

III.

Poſt applicationem veſicantium obſervavi nonnunquam motus tendinum veluti ſubſultorios, & convulſivos, nonnullas ſudoris expreſſiones, & quandoque copioſas; pulſus veluti obſcurantur &c. & hæc tandiù durant, quandiù inhærent ſanguini acres cantharidum ſales, quibus mox eliminatis, evaneſcunt, ut ſuperiùs de linguæ ariditate, & ſiti diximus, præcipuè ſi veſicantia debitis indicationibus fuerunt imperata; exacerbantur verò ſi imprudenter, & morbo non petente data ſint. Non ſolùm gangrænam, verùm etiam, & mictus ſanguineos, & ardores urinæ, & alia veſicæ mala frequenter generant veſicantia, præſertim in gracili corporis habitu, in calido, & ſicco temperamento, æſtivo tempore ſub ardore caniculæ, & ſimilibus.

In corporibus macilentis, & gracilibus, cautè uſurpanda ſunt veſicantia, nam ſi alicubi, hîc facillimè obortos vidi motus convulſivos, febris exacerbationem &c. & quandoque cùm febris propè ſtatum eſſet, ex applicatione veſicantium recrudeſcebat cum gravibus ſymptomatis. Si tali corporis conſtitutioni accedant calidior, & ſiccior temperies, tempus anni æſtivum, evacuatio aliqua copioſa anteceſſit, ſtatus ſanguinis ad diſſolutionem, colliquationemque tendens, omninò prohibenda ſunt veſicantia; idque in qualibet ætate, & quolibet morbo, ob peſſima indè ſubſequentia accidentia, ut quiſque per ſe obſervabit. Quamplurimi ex Galenicis nimiùm hærentes ſuis hypotheſibus, dum febres colliquativas, ſivè ex diſſolutione obſervant, credunt gravia, ac improportionata earum ſymptomata à venenata qualitate dependere; ideò ad veneni evocationem quatuor, ſex, aut plura adhibent veſicantia. Poſt ea tamen ſæpiſſimè obſervavi convulſiones, abſceſſus in viſceribus, deliria majora, febris maximum incrementum, & tandem mortem: ob diſſolutam ſcilicet magis, magiſque ſanguinis maſſam à cauſtico cantharidum ſale, & ab acri pariter febris materia. In delirantibus cum febre acuta, & lingua ari-

da, dum applicabantur in Xenodochio veſicantia, celeriter omnes moriebantur, & magna ex parte convulſi: Quibus repetitis eventibus perterrefactus, ipſe poſtea feliciter uſus ſum remediis diluentibus, emulſionibus refrigerantibus, & ſectione venæ frontis in ſupradicto caſu. &c. Veſicantia interdùm ob inſignem, quem excitant dolorem, delirium jam factum adaugent, imminens verò accelerant. A Medico fide digno audivi, micam panis recens furno extracti, & adhuc calidiſſimi, ſi applicetur alicui corporis parti, poſt elapſam ſemihoram eam veſicare, & ulcerare adinſtar veſicantis: & quod niſi ulceri illo, & cruſtæ in principio factæ, optimè medeantur, difficulter poſtea ſanari poterunt. A nimio cantharidum uſu fœdiſſimæ ſuboriuntur ſatyriaſes, quarum duas hiſtorias lethales narrat Cabrolius obſ. anatom. 17. Cauti igitur ſint Medici in ſalacibus Viris, à nimio veſicantium uſu, ob rationes dictas.

I V.

Delirantes, ab uſu veſicantium, plures mortuos vidimus, quàm ſanatos. Poſt veſicantia admota obſervavi, quod pluries alvus nimiùm fluens ſiſtebatur, & pulſus qui prius alti erant, poſtea obſcurabantur. Acidum aceti, corrigit, & figit ſal volatile cauſticum cantharidum; ideò ſi fortia velis veſicantia, parum aceti, aut fermenti veteris addas, vel loco illorum adde emplaſtrum de mucilagin. aut ſimile. Nunquam faciliùs gangrænantur ulcera veſicantium, quam dum hiſce nimia cantharidum doſis additur, vel Medici, vel Pharmacopæorum culpâ: cantharides namque cum leviſſimæ ſint, ut quinquaginta illarum, vix drachmam pendant, erratur facilè in earum doſi præſcribenda; ideò numero ſunt ordinandæ pharmacopæis, verbi gratia numero ſex, aut decem, &c. non verò pondere. Cantharides per os ſumptæ, vel contra iſcuriam deſperatam, vel ad excitandam Venerem, vel contra gonorrhæam virulentam, ſolent peſſima producere ſymptomata; primò quidem poſt eas ſumptas exulceratur veſica, & meatus urinarius, deindè paulatim inflammatur & hepar, & eroduntur inteſtina, immenſique dolores in hypogaſtrio excitantur, quos dolores mentis alienatio, & mors ſubſequitur, niſi ſtatim expellantur foris cantharides, vel eorundem vis infringatur. Hac de re vide plura apud Franciſcum Joel, ubi curationem quoque prudenter proponit. Contra cantharides antidotum eſt lac nativum, & artificiale, teſte Langio epiſtol. ſept. lib. 1. Obſervavi in hominibus temperamenti aduſti, & bilioſi, veſicantia interdùm infructuoſa fuiſſe, imò noxia; nam præterquam quod locus veſicatus vehementer inflammatur, & cum atrociſſimo dolore excoriatur cum exigua ſeri, & quandoque nulla prorsùs eructatione; veſica atrociſſima corripitur ſtranguria. In his itaque temperamentis cum ſanguis ſale, & ſulphure copioſis ſcateat, paucoque ſero diluatur; neceſſe eſt, ut Practicantes poſt adhibita veſicantia copioſum diluentium uſum præſcribant, ut vitentur mala recenſita, &c. Atque hic breviter

ſubindicavimus incommoda, ab applicatione veſicantium ſupervenientia, quæ hactenùs mihi obſervando innotuerunt in Xenodochio mox ad commoda deſcendamus, &c.

CAPUT III.

De Commodis ab uſu Veſicantium.

§. I.

QUamvis veſicantia producant mala ſuperiori capite recenſita, non perindè tamen, è Republica medica ſunt proſcribenda; ſiquidem illa, ut & omnia alia medicamenta pari ratione ſe habent, ac vinum quod licèt inebriet, & innumera capitis mala producat, non idcircò tamen illius uſum prohibent Rectores Urbium, quippè imprudentiæ humanæ, non verò deleteriæ vini qualitati, tribuendi ſunt effectus illi graviſſimi, quos affert inebriatio. Quantùm in conſtitutione ſanguinis acri, & colliquativa obſunt veſicantia; tantundem conferunt in diatheſi ejuſdem craſſa, viſcida, & ad coagulationes, ſtagnationeſque ſe diſponente. In febribus, quæ exiliſſimo pulſu, extremitatibus frigidis, anxietate, ad morbos ſoporoſos propenſione, aliiſque coagulationis indiciis ſtipantur, dictu eſt incredibile, quàm proficuos effectus afferant veſicantia; multò magis ſi aderint tempus hyemale, temperies ægri ad humidum inclinans, habitus pinguis, & ſimilia; communicato namque acri cantharidum ſale humoribus ad coagulationem diſpoſitis, eorum particulas diſgregat; ſolvit, & ad priſtinam fluiditatem diſponit; verbo dicam, ad ſolvendas incipientes ſanguinis coagulationes, ſtagnationeſque in quocumque morbo, qualibet ætate, temperamento, anni tempore, &c. vix ullum præſtantius, & ita celeriter agens obſervavi remedium, quàm veſicantia. Et hæc eo magis quadrant, quo ne minimùm recedere mihi videntur ab Arabum ſententia. Hi namque primi veſicantium inventores, nunquam iis utebantur, niſi ad excitandos ſoporoſos, & à morbo refrigeratos, ut videre eſt apud Oribaſium, qui primus ex Arabibus de uſu illorum ſcripſit; & ubi vel ſoporoſos excitare, vel morbo frigefactos calefacere neceſſarium non erat, ab uſu veſicantium prorsùs abſtinebant. Non ita ſe geſſerunt ſubſequentium ætatum Medici, qui falſa imbuti opinione, veſicantia vim habere extrahendi venenum febrium malignarum; indiſcriminatim contra omnes cujuſcumque naturæ febres eadem præſcribebant, magna ægrotantium pernicie, ut ſuperiori capite probavimus. Obſervavi

in pleuritide ut ut præceſſerit, vel non præceſſerit ſanguinis miſſio, quandoque circa quintum, vel ſeptimum, vel aliis intermediis diebus apparere magnam ſpirandi, & expectorandi ſputi difficultatem, quæ patientem in ſummum vitæ diſcrimen conjiciebat. Irritis aliis duo veſicantia tibiis, vel cruribus admota, non ſolùm expectorationem, quæ primaria criſis eſt morborum pectoris, ferè ad ſtuporem ſtatim promovebant, verùm etiam & ſpirandi difficultatem leniebant cum mutatione morbi in meliùs. Majora dico? Quacunque die in pleuriticis ſpirandi, & excreandi ſputi difficultas ſucceſſerit, ſtatim applicanda ſunt duo veſicantia tibiis: prout „ etiam ſentit Hippoc. lib. 2. progn. 67. dicens. In pulmoniis quicum„ que tumores fiunt ad crura boni? nec poteſt aliud quicquam meliùs ac„ cidere, præſertim, ſi mutato ſputo ſic appareant hæc, ille? Et ſanctè fateor ex centenis ægrotantibus vix pauciſſimos obiiſſe, qui præfata methodo tractati fuere à Doctiſſimo quodam Medico in celebri Xenodochio, idque potiſſimùm obſervavimus anno 1694. Romæ hyemali tempore, quo pleuritides epidemicæ copiosè graſſabantur, ob intenſiſsimum illius tempeſtatis frigus, à copioſis nivibus, & gelu productum. Introducto namque acri cantharidum ſale in ſanguinis maſſam, & mox in pulmones, in quibus ſtagnatio metuebatur, incipientes coagulationes ſolvebat; humoreſque priſtinæ circulationi reſtituendo, & ſpirandi difficultatem imminuebat, & exitum ſputi promovebat, cum ægrotantis levamine. Adverte quod præfati pleuritici in quibus hæc commoda nos obſervavimus, non fuerunt in principio purgati, ut faciunt Practicantes nonnulli, ſed adhibitis venæ ſectionibus opportunis, ſola brodia pectoralia, & remedia alchalia leniter diſſolventia in progreſſu curationis feliciter præſcribebantur, &c. Poſt adhibita in pleuritide veſicantia obſervavi Diarrhæam, ſi aliqualis tunc temporis aderat, vel imminutam fuiſſe, vel prorsùs ſuppreſſam. Nonnunquàm verò poſt veſicantia in pleuritide copioſior ſuccedebat urina, atque tàm prius illud, quàm hoc poſterius magno ægrotantis commodo. Neque mirum, nam experientia infallibili, & decreto Hipp. conſtat, alvi fluxus pleuritidi ſupervenientes ferè ſemper eſſe pernicioſos, ſiquidem poſt illos ſupprimitur ſputum, ſpirandi difficultas augetur, & æger paucis interpoſitis diebus ad Superos migrat, vel in chronicos morbos delabitur. Hinc clarè patet quantùm à veritate aberrent, qui prætextu minorationis cachochimiæ, vel aliarum hujuſmodi nugarum, ſtatim in principio pleuritidum purgantia exhibent, tanto ægrorum detrimento? Pulmoniæ namque, & pleuritides cùm originem ducant ab inflammatoria maſſæ ſanguineæ diatheſi, tenellis pulmonum membranis vim faciente, omni ope curandum, ut inflammatio leniter diſſolvatur per depletionem vaſorum, & alchalia temperata. At ſi inflammato ſanguini, inflammatorios purgantium ſtimulos addideris, præſertim crudo exiſtente morbo, non ſolùm motus naturæ prorsùs contrarios

excitabis, ſed exacerbata inflammatione, ſputum ſupprimes, ſpirandi difficultatem augebis, donec brevi, vel mors ſuperveniat, vel in tabem migrabit patiens.

II.

Quanti diſcriminis ſunt purgantia in pleuritide, & pectoris morbis, tantæ ex adverſo utilitatis ſunt diuretica. In omnibus enim pectoris morbis ſemper ad vias urinæ ducendum, infallibili naturæ, & experientiæ documento. In morbis verò capitis, & faciei, iiſdem docentibus purgantia levia frequenter exhibita magnam afferunt utilitatem, præſertim ſi tunc temporis etiam pediluvia præſcripta ſint. Hinc quadrat illud Jacotij com. ad coaç. Hippoc. lib. 4. f. 212. dicentis *Alvus ferè ſemper ſtringitur in morbis capitis.* Dum loquor de capitis morbis, non intelligo eos ab acrimonia, convulſione, & nimio ſolidorum, aut fluidorum impetu productos; ſed à craſſitie potiſſimùm, ſtagnatione, & lentore fluidorum. Inter purgantia hujuſmodi morbis ſummoperè opportuna, primas tenet pulvis cornachini, ut ſæpiùs obſervavimus. Inter diuretica morbis pectoris amica, præſtant omnia ex therebinto, mille pedes præparati, ſyrupus de althea Fernelij: & herbæ vulgò dictæ aperientes. Acidum cùm pectori inimicum ſit, diuretica pariter ex acidis parata ſuſpecta erunt in ejuſdem morbis. Quod etiam obſervavit Hofman. in Schrod. f. 376. ubi rejicit uſum balſami ſulphuris in phthiſi, & morbis pectoris, quia acido pollet unctoſo, quod auget potius, quàm eradicet phthiſim, teſte pariter expertiſſimo Valſchmidio. Sed è diverticulo in viam. Veſicantia delirantibus hominibus admota damnum potiùs, quàm utilitatem afferebant, pluresque ex iis moriebantur, quàm ſanabantur. Contra mulieres delirantes adhibitis veſicantibus in melius procedebant cùm levamine ſymptomatum, morbi, & ſalutis recuperatione. Idque obſervavimus Romæ incipiente anno 1694. quo tempore, gelu, & nives inſueto Latij more, hyemem graviter exaſperabant; produxeruntque mortes repentinas quamplurimas, catharros febriles, tuſſes humidas cùm infarctu pulmonum, pulmonias, pleuritideſque, quibus magis afficiebantur Viri, quàm mulieres; dolores colicos, & ſimilia. Dùm imminet delirium, loco veſicantis, ipſe ſecare ſoleo ſalvatellam in dextra, vel ſiniſtra manu, aliquando cucurbitulas ſcarificatas ſcapulis impero, ſanguinemque extraho, pro ratione ætatis, temperamenti, &c. Poſt hanc venam ſectam ſæpiſſimè jugulavimus, mox mox irrumpens delirium; vel ſi factum jam fuerat maximoperè imminuimus; ſive revulſo, ſive infracto per hujuſmodi emiſſaria, inflamati, & acris ſanguinis ad caput impulſu. Facta ſanguinis miſſione, copioſas emulſiones cum aq. card. ſ. vel violarum, vel hordei præſcribo, ſive brodia diluentia herbis refrigerantibus alterata, & congrua nitri portione temperata; inter nitrata laudo nitrum ſtibiatum, vel ſal prunellæ. Ulcera à veſſicantibus excitata,

quandoque in pejus ruunt, vitio, vel materiæ morboſæ, vel mali habitus corporis; atque tunc ſenſim areſcunt cum colore ſubnigro, aut liveſcente, & quaſi gangrænam minantur. In tali ulcerum ſtatu præſentaneum remedium erit, eadem oblinire melle roſaceo, bis, terque quotidie: ægri à mellis unctione moleſtum quendam doloroſæ punctionis ſenſum, ac veluti efferveſcentiam percipiunt; quod bonum ſignum erit, nam uno, aut altero die interjecto humiditas in ulceribus apparebit, expurgatio promovebitur, nigra cruſta antecedenter ulceri obducta, decidet, & paulò poſt rubicunda caro ſupercreſcet.

III.

Non ſolùm in ulceribus veſicantium, ſed generaliter in aliis, dùm ad corruptionem, & ſordem vergunt optimos mellis roſacei effectus obſervavimus. Romæ menſe Majo 1693. Curabam Juvenem ulcere inguinali, ex bubone venereo laborantem cum acuta febre, ſiti, virium debilitate, &c. Ulcus erat latum, doloroſum, inflammatorium, & nigrâ cruſtâ obductum. Statim itaque præſcripſi mane unc. x. ſeri lactis caprilli depurati; veſperi verò emulſiones ex ſem. melon. & cucurb. in aq. card. s. factas, miſcendo ſcrup. ij. ocul. cancr. &c. loco victus ſolidi ſingulis ſex horis ſumebat brodium herbis alchalicis alteratum, addito interdùm ovi vitello. Ulcus illinebam melle roſaceo duntaxat, bis, terque quotidie. Hac methodo per decem dies continuata ceſſavit febris cùm ſociis ſymptomatis, ulcuſque optimè mundificabatur, donec tandem poſt ſumptam levem decoctionem ex ſalſ. parill. lign. guajaco, ſtibio crudo, &c. priſtinæ ſanitati fuit reſtitutus. Obiter hîc notandum, quod in cura ulcerum, magnam vim habet ad ſanationem diæta ex diluentibus conſtans, utpotè ſunt decoctiones ex herbis alchalino-dulcificantibus, & balſamicis, brodia vulneraria, & ſimilia copioſè data. Nam per hujuſmodi copioſa diluentia ſal acre ulcerum maſſæ ſanguineæ inhærens dulcificatur, retunditur, & copioſo dilutum fluido, per commodas naturæ vias, ſeceſſum ſcilicet, urinas, aut ſudores promptiſſimè eliminatur, & ità dulcificatus, purificatuſque ſanguis ulceris cicatrizationi ſummoperè conducit. Quæ quidem omnia Medici ſperare vix poterunt per hypocauſta, diætam exſiccantem, decocta ſudorifera, & hujuſmodi alia, quibus ſal acre ulcerum magis, magiſque exaltando, & acriùs reddendo, in deſperatum ſalutis ſtatum eadem redigunt, præſertim ſi corpus ægrotantis non fuerit cachecticum, humidum, pallidum, laxum, nec talia pariter ulcera; quo in caſu conſuetus exſiccantium uſus ex parte conferret, &c. In oculorum, & faciei morbis veſicantia cervici applicata ſunt tanquam ſpecifica, & cæteris præſtant, præſertim in ſuffuſione, & fluxionibus vulgò dictis ad oculos irruentibus, ut ſæpiùs mirati ſumus. Nonnunquam ulcera veſicantium difficulter cicatrizantur, quamvis morbus primarius multò ante fuerit jam ſanatus, & ipſa morboſam materiem ſuf-

ficienter expurgaverint.: Et quoniam ulcerum apertio ad multos menſes interdùm durat, eludunt profectò quorumlibet remediorum vim. Inter magnoperè proficua in hoc caſu, non inveni meliùs remedium, quàm pulverem Thuris in ſubtiliſſimum alchool redacti, & ulceri aſperſi bis in die, quo ſanè brevi illa cicatrizavimus. Expertus quoque ſum ad cicatrizationem fila carpta, in decocto aluminis crudi ebullita, deindè exſiccata, & ità ulceribus ad cicatrizandum appoſita. Interdùm hæc etiam minùs proficua deprehendi, quando ſcilicet corpus nimis impurum extitit.

IV.

Veſicantia, ſinapiſmi, purgantia, aliique hujuſmodi ſtimuli, non ſunt adhibendi in corporibus ſucci plenis, plethoricis, & nimia humorum copia repletis, niſi priùs depleantur vaſa per ſanguinis miſſionem, ſi indicata fuerit, vel per diætam ſeveriorem. Stante namque tantâ humorum copia, aut orgaſmo eorundem in vaſis ſanguiferis, ſecretiones fluidorum in cribris viſcerum, aliarumque partium, vel difficulter fient, vel morbosè. Siquidem ex mechanicis, ad ſecretiones non ſolùm requiruntur pori liberi, & proportionata reſiſtentia ſolidorum, verùm etiam, & proportionatus motus, ac copia fluidi ſecernendi; quorum alterutrùm ſi peccaverit modo prædicto, ſecretiones præternaturaliter peragentur, ut ſuperiùs de ſopore in principio, & augmento acceſſionis febrium ardentium, per emulſiones, & refrigerantia duntaxat curando ſubindicavimus. Per ſtimulos purgantium, veſicantium, diaphoreticorum, &c. major in fluidis fermentatio, turgentia, & orgaſmus excitatur, & in ſolidis vivida quædam oſcillatio; undè ſi humores in vaſis redundaverint, vel ob vehementes fermentationes ad extremum turgentiæ gradum pervenerint, qua ratione ſolidorum reſiſtentiam ſuperent, & ità viſcerum fibras variè divellant, extendant, atque contorqueant, nil mirum ſi paulò poſt vel vaſorum rupturæ, vel fixationes fluidorum periculoſæ contingant. Id quod experientia quotidiana abundè nobis manifeſtat, ſiquidem poſt imprudenter, & intempeſtivè adhibita purgantia, veſicantia, diaphoretica, &c. nil aliud obſervamus frequentiùs in praxi, quàm febris exacerbationem, deliria, inflammationes viſcerum, motus convulſivos, ſanguinis hæmorrhagias, & ſimilia; quæ quidem non ſuccederent, ſi depletis priùs vaſis ſanguineis per ſanguinis miſſionem, talia exindè præſcriberentur remedia; nam quæcumque ab iis excitaretur fermentatio, & turgentia, cum humores in ampliori ſpatio circularentur, ſolverentur, & commoverentur; impoſſibile eſſet, ut impetum in ſolidas partes facerent, aut ſibi ad coagulationem, ſtagnationemve ſternerent viam. Hiſce ductus fortaſſe rationibus Dominus Sydenhamius ab Academiis Italiæ tantoperè laudatus, antè uſum purgantium præſertim fortium, vaſorum depletionem per ſanguinis miſſionem, aut diætam, ſi morbus inducias

dabit, maximoperè ſuadet. Hîc pariter Auctor inter cæteros hujus ævi per centies repetitas obſervationes ſtabilivit demùm methodum, qua tractanda ſit fermentatio febrilis in ſanguine excitata; Primuſque inter Septentrionales, Septentrionalium cæteroquin doctorum Virorum, lubricam aliquantiſper medendi methodum ad debitam rationis, & experientiæ ſemitam redegit; decernendo inter cætera æquè peccare Medicos, qui in principiis acutorum purgantia exhibent, ac qui in principiis eorundem exhibent diaphoretica; Nam cùm tunc temporis fermentatio febrilis materiæ peccantis, cruda jam ſit, confuſa, & ad depurationem impar; per additos purgantium, diaphoreticorum, &c. ſtimulos, magis magiſque turbabitur, & augebitur, & loco debitæ ſeparationis producet febris exacerbationem, aut reduplicationem, vigilias, deliria, inflammationes viſcerum, motus convulſivos, & alia centena &c. ſed fuſiùs hac de re in libris de Practica Sapientia ſuperiùs diſputavimus.

V.

Ex ſuperioribus conſtat, veſicantia magnam vim habere diſſolvendi, & attenuandi ſanguinem craſſum, & coagulatum, & alicubi ſtagnantem, & propterea eſſe veluti ſpecifica in morbis oculorum à fluxione pendentibus, ſuffuſione, febribus ex coagulatione, & ſimilibus lenteſcentiis &c. Sed quoniam pertinaces viſcerum obſtructiones, cachexiæ, ſuppreſſiones menſium pariter diuturnæ à tali quoque ſanguine originem habent; Ideò hortamur Medicos, ut in caſibus deſperatis, cantharidum uſum vel forma emplaſtri, vel alio commodiori modo experiantur, ut horum tam difficilium morborum curatio lucem aliquam exindè mutuetur; nec ſemper hæreamus in limine. Thomas Bartholinus cent. 5. obſeru. 82. docet modum parandi infuſum cantharidum, quod tanquam ſpecificum deprædicat in gonorrhæa virulenta, urinæ ſuppreſſione, & pellendo calculo. Sic autem paratur: Scrupulus unus pulveris cantharidum infundatur in unc. iij., vel jv. vini Rhenani, aut ſpiritus vini; ſtent in infuſione per aliquot dies; deindè filtrentur per chartam bibulam, ut ex ſubſtantia cantharidum nil admiſceatur. Ex colato liquore cochlear unum miſceatur cum ſeptem cochlearibus vini, aut cereviſiæ; hujuſque mixturæ ſume primo die unum cochlear, ſequenti duo cochlearia, & ſic deinceps. An hoc remedium tentari poſſit per os in obſtructionibus, & morbis paulò ſupra recenſitis, nondùm expertus ſum. Qui graviſſimæ tuſſi cum ſputo craſſo, & copioſo obnoxii ſunt, à nullo remediorum genere tantam utililitatem ſuſcipiunt, quantam à veſicatorio cervici appoſito; Et ſi contingat, ut ulcus ab hoc excitatum, citò ſanetur, fieri aliud poterit veſicatorium infra aures, vel ſupra homoplatas; nam ſeroſa illuvies a compage ſanguinis ſoluta, & hinc indè exudans, derivatur per veſicantia, ab influxu, quem in pulmonem faciebat, & ità tuſſim excitabat; ut pluries obſervavimus in Xenodochio, ſene Medico præſcribente; & in

ſe-

ſe ipſo expertus quoque eſt Villiſius. Hiſce breviter ac fideliter de veſicantium uſu adnotatis, ſequenti Capite rationem ex mechanicis trademus de modo quo revera agant veſicantia.

CAPUT IV.

Veſicantium natura evidenter demonſtratur ex mechanica ſtimulorum doctrina.

§. I.

VEſicantia ſtimulando agunt, & inter ſtimulos principem obtinent locum; ad clariorem tamen illorum notitiam, nonnulla ad mentem Domini Bellini, in Doctiſſimo de ſtimulis argumento breviter exponemus.

Dico primo. A ſtimulo debet ſuccedere major niſus motuum partium, ex quibus totum ſyſtema membranarum componitur, nec non expreſſio cujuſcumque liquidioris corporis, & derivatio ejus quâ poteſt.

Dico 2. A vi ſtimuli, villi membranarum ideſt totius corporis, naturali contractione validiùs contrahi debent, & hac ratione expreſſio liquidorum faciliùs peragetur. Siquidem per majorem hanc contractionem fiet, ut villi breviores evadant, magis duri, rigidi, & tenſi, undè tremor vividior, & excurſus fluidorum ad contactum dictæ fibræ, adhuc majori cum niſu per diametrum. Et ideò ratione aucti utrjuſque niſus, facilior expreſſio liquidorum, & derivatio eorundem, qua fieri poteſt, ſuccedent, &c.

Dico 3. A vi ſtimuli, muſculorum contractio, quæ fit à liquidis, ſivè ſuccis intra ipſos fluentibus debet fieri validior, atque hinc expreſſionem liquidorum faciliùs ſucceſſuram, atque inſuper à ſtimulo augeri velocitatem, & curſum ſanguinis. Quoniam enim per vim ſtimuli liquidum nervoſum in undas frequentiores agitur, ideò per motum derivationis, deducetur in nervos muſculorum omnium liquidi quantitas, naturali major, quare muſculi validius contrahentur, & extrorſum validè nitentur villis ſuis, & expriment quidquid eſt liquidius ad contactum ſui, ideſt circa illos, & intra ſpatia, per quæ ſucceſſivè moventur, dum contrahuntur, &c.

Dico 4. Pro diverſitate partis, in qua fit ſtimulus, poteſt illa rubefieri ſine tumore, verè inflammari, nihil tumefieri, nec rubefieri, intumeſce-

re tumore quolibet alio, imò verò evacuare plurimùm cujuſcumque materiæ, abſque eo quod eandem materiam ad illam partem ſtimulus vocet, aut trahat &c.

Dico 5. Quod hæc eadem ſecutura ſint, ſi cum ſtimulo conjuncta ſit facultas aliqua intrò penetrans, & humores ſubigens; ſed poſſe etiam, nihil non malorum indè provenire, & nihil non planè diverſum a ſolo ſtimulo.

Dico 6. Si ſtimulus ſit etiam divellens, non autem ſolummodò flectens, & ſit aut ſtimulus ſimplex, aut conjunctus cum fermento, producet pariter eadem, quæ expoſuimus ſuperiùs.

Dico 7. A ſtimulis ſimplicibus, ideſt non conjunctis cum fermento, & evacuationem producentibus; ſivè evacuatio fiat per emiſſaria naturalia, verbi gratia nares, os, alvum &c. ſivè ab ipſa parte ſtimulata; dico inquam quod evacuari poteſt, & id, quod per ſtimulum exprimitur ab humoribus, hinc indè circulantibus, & id, quod exprimitur à ſubſtantia villorum, ſivè fibris partium ſolidarum; idemque fiet à ſtimulis cum fermento, qualia ſunt veſicantia, ſinapiſmi &c. Quoniam enim hæc, & omnia ſtimulantia faciunt, ut villi quilibet, ſivè fibræ partium ſolidarum validè contrahantur, & exprimant quidquid fluere poteſt: Hoc igitur ipſum effluens derivabitur qua poterit; & quod quidem à vaſis quibuſlibet exprimetur, extra ipſa derivabitur, & ducetur inter membranas, & ad earum ſuperficies, & intra ipſarum poros. Et viciſſim quod à villis membranarum elicitur, traduci poterit intra vaſa. Igitur præfati ſtimuli evacuantes, etiam non conjuncti cum fermento ducere poſſunt per emiſſaria, ſivè naturalia, ſivè ab ipſis facta in loco ſtimulato, & veſicato, & quod exprimitur ab humoribus, & quod exprimitur à ſubſtantia villorum &c.

Dico 8. Stimuli non evacuantes, maximè movent, & maximè ſolvere poſſunt. Id ipſum præſtant evacuantes non conjuncti cum fermento, & inſuper liquidorum quantitatem minuunt, & utrique exiccent plurimùm oportet. Vacuantes cum fermento cunjuncti, eadem quoque præſtare poterunt, ſed pro diverſitate fermenti cum quo ſunt conjuncti denſare, fundere, coagulare, ſiſtere, & tandem quidquid velis producere &c.

A ſtimulo fit maxima contractio, & per contractionem maxima expreſſio fluidorum etiam ad partes remotiſſimas, ergo maxime movet, tam fluida, quam ſolida; ergo in morbis, à coagulo, & lentore, cum fibrarum paralyſi, aut laxitate neceſſariò ſunt admittenda, & piaculum eſſet ſtimulantia, ob præconceptam falſam hypotheſim, aut negligere, aut ſcurriliter apud vulgus laceſſere. Porrò in vaſis ſanguineis, per eandem auctam contractionem mutabuntur contactus lenti illius liquidi ſubſiſtentis, & cùm velocitas totius ſanguinis augeatur, dabitur vis major tranſversè illud abripiendi per longitudinem canalium, & deducendi ad viſcera per quæ ſubigi ulterius, & ad exitum diſponi poſſit.

Dico 9. Si partes liquidi illinentis membranas noſtri corporis ſe ſe mutuò omnes premerent, atque urgerent quaqua verſùm non ſecùs, ac partes ſanguinis intra vaſa, poſſet ratione illius preſſionis materies, etiam diſtantiſſimarum partium derivari ad emiſſaria ſtimulorum, & per ipſa purgari: ſed niſus ille mutuus in hujuſmodi liquido, non videtur rationi conveniens.

Similiter ſi cutis, & membranæ omnes noſtri corporis in ea tenſione eſſent naturaliter, ut ſtatim ac in aliqua parte divelluntur, & ſtimulantur, undecunque contraherentur per ambitum divulſionis, & illa contractio per totum corpus ſuccederet, ita ut niſus ejus tenderet ad locum divulſionis, & verſus eundem urgeret quidquid eſt liquidum, ut fit in veſica urinaria, dum exprimitur urina; facto emiſſario per ſtimulum, poſſet ejus contractionis ratione derivari ad emiſſarium ſtimuli materies remotiſſimarum partium, & per illud expurgari &c. ſed & hujuſmodi naturalis tenſio in membranis omnibus, & hujuſmodi contractio, & hujuſmodi niſus, ſive impulſus verſus ſtimulum, non videntur rationi conſona. Cæterùm materia inhærens alicui parti dimoveri per ſtimulum ab ea diſtantem poterit, ſi nervus, aut tenſa quælibet membrana, cui ſtimulus appoſitus ſit perveniat, & intexatur parti, cui inhæret materia evacuanda: per emiſſarium verò ſtimuli evacuari poterit, ſi ſit etiam intra nervum, aut per villos membranæ fluere poſſit, aut intra eoſdem derivari; necnon cum per vim ſtimuli mota, atque ad fluxilitatem redacta, ad emiſſaria illorum fluere. Modus verò certiſſimus, quo ſtimuli, etiam ad diſtantes partes agunt, eſt, quia totum corpus concutiunt, ſtimulant, exprimunt, & totam quantitatem minuunt, ſed hac de re plura in foliculo contractili apud laudatum Auctorem invenies, ad quem te remitto. Quoniam itaque ſtimulus contrahendo concutit, non ſolùm certam aliquam partem, ſed totum corpus, ipſumque totum exprimit, & expreſſa fluunt qua poſſunt in vaſa ſanguinis, & undecunque, & per emiſſaria aliquid expreſſæ materiæ expurgatur. Igitur cùm per eam expurgationem minuatur univerſa hujuſmodi quantitas, minor ſanè illorum copia ad partem quamlibet affectam, quamvis diſtantem confluet. Ideò in morbis, quos aiunt à fluxione pendere, utpotè ſunt catharri nonnulli, tuſſes ſuffocativæ, & à lenta materie productæ, morbi oculorum, & præſertim ſuffuſiones, dolores nonnulli peridiocè ſe exacerbantes &c. In morbis pariter ab humorum ſtagnatione, & pertinaci fixatione pendentibus, utpotè ſunt apoplexiæ, paralyſes, ſopores, obſtructiones, & ſimiles &c. ſtimuli veſicantium, vel alii hujus generis ſtimuli ob rationes antedictas omnimodam vim curationis, & ſalutis abſolvunt, & nefas eſſet iis in caſibus veſicantia omittere, ob præconceptam hypotheſim, ac ſpeculationem.

Dico 10. Quoties à ſtimulo imminet aliquod periculum affluxus nimii humorum ad partem ſtimulatam, tunc tutiſſimum erit applicare ſtimulos

in parte remota ab illa, quam expurgare volumus. Quod ſi nullum ex iis periculis immineat, propè ipſam partem evacuandam adigi poterunt. Plures, quàm pauciores magis juvant, dum motiones vividæ, ſivè oſcillamenta acutiſſima in villis ſunt excitanda, imò ampliori ſpatio, quàm anguſtiori extenſi. Repetendi ſunt, vel refricandæ plagæ, ab iis excitatæ, cùm ceſſat dolor, & ſenſus ſtimuli: cùm ſubitaneam, & evidentem aliquam utilitatem à ſtimulis volumus, plures, & ampliores, & acriores adigendi; & quæ exindè ſupervenire poſſent] calefactiones, exſiccationeſque in corpore, humectantibus, & refrigerantibus copiosè datis, ſunt temperandæ, ſpiritusque demulcendi &c. Ita graviſſimis ſoporibus, apoplexia, aliiſque hujuſmodi morbis correpti, momento ferè excitati fuerunt, applicato magno veſicatorio ſupra totam capitis periferiam, abraſis prius capillis, ut plures teſtantur hiſtoriæ, &c. ſtimuli verò ad longius tempus protrahendi, minores, ac pauciores eſſe poterunt, ob rationes recenſitas; ex quibus omnibus arguimus à ſtimulis fieri magnam ſpirituum agitationem, & abſumptionem, ut infra clariùs patebit.

Dico II. Quod ſtimuli, quamvis inſervire poſſint loco miſſionis ſanguinis, & eſſe poſſint æquè expeditæ operationis, præcipuè ſi acrius ſtimulent; ſunt tamen minus tuti miſſione ſanginis. Habent tamen aliquid peculiare, quod à miſſione ſanguinis non conſequimur, movent nempè, contrahunt, concutiunt totum corpus, atque tam fluida, quàm ſolida uno eodemque tempore excitant, ac dimovent, &c.

Ex omnibus his propoſitionibus innumera veluti corollaria deduci poſſent ad praxim, per quæ ſtimulorum utilitas, & noxæ apertè demonſtrarentur; quoniam tamen à laudato Auctore hoc argumentum ſolidè tractatum fuit, & ſingularum propoſitionum evidens ratio reddita; ideò nos pauca duntaxat, quæ curationibus morborum inſervire poſſent, mox ſubnectemus, &c.

I. I.

Stimuli alij ſunt ſimplices, alij cum fermento: ſtimuli ſimplices tunc vocantur, cùm partem divellunt, rubefaciunt, dolore afficiunt, & ità etiam ad diſtans operantur, ſed nihil illorum ſubſtantiæ intra humores communicatur, hujus generis ſunt uſtiones ferro candenti, frictiones, cucurbitulæ ſimplices, aut ſcarificatæ, & hiſce analoga. Stimuli cum fermento illi ſunt, qui non ſolùm partem rubificant, divellunt, agitant, concutiunt, &c. verùm etiam aliquid humoribus communicant, utpotè ſunt veſicantia, ſinapiſmi, dropaces, & ſimilia, quorum particulæ acres, & in parte ſtimulant, & in ſanguinem reaſſumuntur, validèque illius maſſam ſolvunt, dimovent, & aperiunt: Utrique hi ſtimuli agitant vehementer tam ſolida, quàm liquida (magis tamen ſtimuli cum fermento) & ſolida agitata adhuc validiùs in ipſa liquida nituntur, & hæc validiùs compreſſa, vim rurſus majorem inferunt ſolidis, undè viciſſim

premuntur, ac reſtituuntur, & ex illa mutua preſſione, ac reſtitutione fit, ut plurimæ liquidorum partes intra duas quaſque proximas, aut ad ſuperficiem exteriorem duarum quarumcunque, non ſe contingentium nitantur introrsùm, undè coheſio, ac permixtio tollitur, vel ponitur. Id ipſum quoque fieri neceſſe eſt à ſolidis in ſuas partes dum dimoventur, & à liquidis in ſolida, & à ſolidis in liquida, mutua actione, & reactione. Stat igitur, quod pluries ſubindicavimus, partes ſcilicet ſolidas, à ſtimulo plurimum dimoveri, concuti, atque diſſolvi. Et ab eodem ſtimulo quoque fieri agitationes, diſſolutiones, mutationes contactuum, violentias & expreſſiones atque derivationes liquidorum quâ fieri poteſt. Et quoniam in hiſce actionibus plurimum humiditatis abſumunt ſtimuli, ſpiritûſque debilitant, per opportuna humectantia, atque corroborantia obviam eundum eſt talibus incommodis, aliter optatus finis à ſtimulis haberi non poterit, &c.

Inter ſtimulos principem obtinere locum veſicantia, omneſque effectus antedictos jure quodam ipſis convenire fatentur Mechanici. Quamobrem credibile eſt nonnullos morbos vix, ac ne vix quidem ſanandos fore niſi adhibeantur veſicantia, alios contrà in pejùs abituros ſi imprudenter adhibeantur. Neque tantùm ea præſcribantur ad minuendam humorum copiam, vel malignitatem educendam, ut multi putant, quantùm ad eoſdem coagulatos, craſſos, vel alicubi hærentes, ſolvendos, dimovendos, & ab affecta parte ad locum ſtimuli derivandos. Siquidem quidquid per ea evacuatur exiguum eſt, neque ad minuendam peccantem materiam ſufficiens. Sed undenam potiſſimum veniant humores à veſicatorio excreti, quæreret quiſpiam. Reſpondemus eos eructari partim à poris cutis, & glandulis cutaneis, partim ex arteriarum oſculis, & fibrarum nervearum finibus, & tandem peractâ ſtimuli actione atque oſcillatione, à toto corpore, & à partibus quibuſque remotiſſimis, ut conſtat ex antedictis. Latex enim ſeroſus pharmaci ſtimulis imbutus magnâ copiâ ac promptiſſimè à reliqua ſanguinis maſſa ſeparatur ac veluti divellitur, & qualibet circulationis periodo major ejus quantitas per eadem arteriarum oſcula continuò irritata excernitur, cum eoque infinitæ aliæ morboſæ particulæ ſecernuntur, ac evacuantur. Porrò cùm per veſicatorii applicationem fibrarum quoque nervearum extremitates denudentur, & irritentur, probabile eſt à nervis etiam in ſtimulato loco aliquid ſecerni; totus namque nervorum latex vi ſtimuli commotus à ſtagnatione liberatur, ſimulque particulæ etherogeneæ eidem inhærentes ubique agitatæ, & à cerebro derivatæ, versùs emiſſa-

rium recens apertum ſenſim prolabuntur, ac demùm foras eliminantur.

Morbi igitur in quibus præ cæteris convenire poſſunt veſicantia ob rationes antedictas ſunt. Malignæ febres ex coagulo & viſciditate humorum. Affectus ſoporoſi. Catharri à viſcida materia pendentes, & irruptionem minantes in pulmones, vel aliam nobiliorem partem, aut in nares, oculos, fauces, pectus, &c. Dolores fixi & acriter divellentes partem aliquam. Morbi cutanei nonnulli, & dolores hinc indè vagantes. Convulſiones ſine febre. Epilepſiæ aliique hujuſmodi nervorum morbi. Demum in omnibus aliis in quibus neceſſe eſt ſolvere, divellere, derivare, excitare, & ſimilia agere prò morbi genio, & Practicantis experientia, &c.

GEORGIJ BAGLIVI DISSERTATIO VIII.

De Obſervationibus Anatomicis & Practicis, varij Argumenti.

Artem Experientia fecit, exemplo monſtrante viam. Manilius.

ILLUSTRISS.

ILLUSTRISSIMIS VIRIS

Carolo Carthario, Decano.
Carolo Montecatinio.
Marco Antonio Buratto.
Proſpero Bottinio.
Marcello Severolo.
Jo. Franciſco Fagnano.
Alexandro Caſalio.
Bente Bentivolo.
Philippo Sacripante.
Camillo Spreti.
Marcellino Corto, &
Vincentio Amadorio.

Sacræ Conſiſtorialis Aulæ

ADVOCATIS,

ET

ALMÆ URBIS GYMNASII

RECTORIBUS.

GEORGIUS BAGLIVUS. S. P.

COLLATA mihi nuper, Vobis potiſſimùm Auctoribus, ab optimo Principe Anatomicæ Cathedra, nunquam ſatis mihi placere queam, niſi extet grati animi erga Vos mei aliqua ſignificatio. Nil enim libero Homine, proboque dignum magis putaverim, quàm ſi accepta beneficia me-

minerit, eique debitas benè de ſe meritis laudes impertire liceat, ſi minus parem gratiam referre. Hanc igitur Anatomicam diſputationem editurus, meas eſſe partes exiſtimavi, illam vobis dicatam, & inſcriptam ut emitterem; quo non ſolùm obſervantia erga vos mea magis magiſque conteſtata fiat, ſed rudis, ac exigua tractatio, ex veſtro ſibi nomine ſplendoris aliquid, atque auctoritatis accerſat. Equidem rei benè gerendæ occaſionem nactum me eſſe, nemo diffitebitur: Qui enim, tùm mirabili ad laudem, ac propè ſingulari Celeberrimam Academiarum omnium regendi ratione, tùm eximia, qua præſtant doctrina, ingentem ſibi quaquaverſus famam, & exiſtimationem compararunt; Mirum ni de illa, quæ ipſis ſuperat dignitate, & gloria, Clientibus ſuis præſertim, atque Cultoribus gratificari velint. Porrò de me, meoque conſilio quid plura? Quam libentiùs in vobis omnibus, tam ſingulis ſeorſim, quàm univerſis celebrandis Orationem meam, quæ utique infinita eſſe poſſet, dilatarem; ſed à tali propoſito res duæ deterrent, una, quod unicuique Veſtrum, quæ privatim laudes debentur, eas contemnere atque averſari vos ſciam, quibus conſcientia rectèfactorum pluris eſt, quàm hominum ſermo; altera quod Collegium nobiliſſimum fruſtrà commendarem, cujus tùm publica opinione, tùm Principis judicio tanta eſt auctoritas, ut hinc potiſſimùm aſſumantur, qui præclariſſima tam Reipublicæ, quàm Eccleſiæ Munia ſuſtineant. His omnibus accedit quod juſto, debitoque vobis tribuendo præconio, præ ingenii tenuitate, imparem me prorsùs agnoſcam. Hæc

igitur mihi reliqua pars eſt; hìc reſtat actus, ut vobis ſi quid in hac quam profiteor Diſciplina facultatis in me, aut jam eſt, aut erit aliquando, id omne in veſtra poteſtate ſitum; imò non tam meum, quàm veſtrum futurum eſſe pollicear, ſanctèque affirmem.

Romæ 4. Nonas Octobres MDCXCVI.

LECTORI.

INter omnes inveſtigationes, laboreſque Anatomicorum, nihil utiliùs illuſtrandæ morborum ætiologiæ, ſtructuræque animati corporis duco, quàm infuſoriam liquorum in venas, viſcerave Animalium vivorum; Quibus mortuis ſyſtema mutatur, tam ſolidarum, quàm fluidarum partium, itàut quandoque diverſæ appareant, quandoque verò abſcondantur. Contrà experientiæ, quibus utimur in vivis, præcipuè per infuſoriam, oſtendunt effectus indè profectos valdè clarè, ac ſincerè. Et ut verum fatear, quicquid boni in Italia, & in Tranſalpinis invenit his temporibus Anatome, cæſis debet vivis Animalibus. Quæ cùm ita ſint, valdè miror, tam parum exercitam hac ætate infuſoriam, qua multa ignota paterent, & quoad morborum naturam, & quoad conſtitutionem animati corporis. Multi docti Anatomici prudenter exercuerunt, ſiphonemque deſcripſerunt, aliaque inſtrumenta ejus commodè exercendæ. Verùm iſti ipſi poſtmodùm hæſere, ut itâ dicam, in veſtibulo operis. Ut ergo hic meus liber juſti opuſculi molem æquet, quatuor has ſubdidi experientias, quæ in privatis meis annotatiunculis confusè, ac ruditer extabant: utque gratificarer Anatomicis, addidi quoque cadaveris Domini Malpighii ſectionem, à me anno elapſo Romæ factam; Et quoniam ejuſdem morbo adfui, brevem quoque hiſtoriam ejus ægrotationis adjunxi. Addidi pariter nonnulla de apoplexia, ferè epidemica elapſo biennio in Urbe, & per reliquam penè Italiam ſæviente; plura de illa, & ſectionibus cadaverum eâdem extinctorum, peculiari diſſertatione impoſterùm tractaturus. Atque hæc ſunt, quæ tibi præfanda cenſui, Lector, ſuper hac diſſertatione. Tu intereà diù vivas, & Praxi Medicæ favere ne deſinas.

Romæ 3. Kal. Decembris 1695.

SYLLOGE

Experimentorum per infuſoriam in vivis Animalibus.

EXPERIMENTUM I.

NEAPOLI elapſo decennio menſe Julii hora pomerid., incisâ jugulari canis grandioris, injecimus per ſyringam unc. s. ſpir. vitrioli; clauſo, & faſciato vulnere ſtatim horrore, & rigore correptus fuit canis, vomuit, ſalivam copioſam ejiciebat, humi concidit, anhelabat, convellebatur paulùm: paucis interpoſitis horis mortuus eſt. Aperto cadavere, viſcera omnia ſub-nigro colore perfuſa erant, ſanguinis nigri inſignis copia in corde aderat, eratque grumefactus, & talis quoque in pulmonibus apparuit; reliqua erant ſana, &c.

COROLLARIUM.

Materiem hanc infundendi liquores in ſanguinem ſivè intra vaſa vivi Animalis, à paucis, quod ſciam, tractatam video hoc ſæculo, imò nec traditam methodum rectè inſtituendi tam neceſſariam infuſoriam, à qua morborum natura, & curatio illuſtrari ſummoperè poſſent. Poſt infuſum liquorem ſi accuratè obſervabimus omnia accidentia, quæ Animali accidunt, circa quaſlibet vitæ functiones, & circa quodlibet viſcus, aut partem corporis; facto analogiſmo talia metuere poterimus in humano corpore ab infuſo illo, ſi ægrotantibus præſcribendum foret. Fateor itaque quòd maximoperè conferret Praxi Medicæ, ſi ab aliquo eruditorum cætu experimenta hujuſmodi infuſoria inſtituerentur, gradatim ad varios aſcendendo liquores, & methodum in experimentis ſtabiliendo deindè in unum opus congerendo, prout fecit de rebus Anatomicis præclariſs. Mangetus tanta ſui gloria in aureo opere ſuæ Bibliothecæ Anatomicæ, &c. Et de rebus practicis neceſſarium eſſe teſtatur Cl. Lanzonus prof. Ferrarienſ. Noſtrûm Amiciſſimus.

EXPERIMENTUM II.

ROmæ 30. Januarii 1693. Cani juveni ſecta vena crurali dextra propè inguina per ſyringem infudimus unc. ij. ſpir. vini rectificati. Facta ſyringatione, Canis paſſus eſt horrores per totum corpus ſpatio ſemiquadrantis horæ, exindè urinavit copiosè, & circa vitæ functiones benè habuit. Imò benè ſe habuiſſet impoſterùm, niſi à Servis Xenodochii incautè occiſus fuiſſet. Aperto cadavere, omnia tam fluida, quàm ſolida in ſtatu naturali reperta ſunt, &c.

EXPERIMENTUM III.

CAni juveni ad tabulam ligato aperuimus jugularem dextram, infuſiſque in eam duabus unciis ſpiritus vini reſtificati, vix peracta ſyringatione Canis adhuc ligatus expiravit. Aperto cadavere maxima ſanguinis grumeſcentia, & coagulatio reperta eſt in pulmonibus; cæteræ partes ſanæ erant.

COROLLARIUM.

Ex præfatis duobus experimentis deducimus, quàm diverſos effectus producant in humoribus medicamenta, in his potiùs, quàm in aliis partibus applicata, intùs quàm extra adhibita, &c. In pulmonibus namque cum ex univerſo corpore refluus ſanguis, continuò, & copiosè inundet; nil mirum ſi vini ſpiritus in magnum illum ſanguinis oceanum per venam jugularem derepentè infuſus, eundem ſtatim coagulaverit, & ſubitaneam mortem animali intulerit; nam vini ſpiritus albumen ovi ingenter coagulat. Idem ore detentus ſalivam condenſat ad inſtar glutinis. Hoſce pariter effectus in ſanguine, & ſpiritibus producere affirmant Etmullerus tom. 1. theſ. de nutrit., & auct. Et Bohnius cap. de ſomn. & vigiliis. Non ità ſuccedere potuit ab eodem vini ſpiritu cruralibus infuſo, in quibus cum exigua ſit ſanguinis inundatio, nec ulla datur mora, qualis in pulmonibus, ſed continuus ejuſdem, atque velociſſimus progreſſus verſus cor; vis coagulativa ſpir. vini in ſanguinem enervatur faciliimè, & infringitur, atque antequam ad uberiorem ſanguinis alveum perveniret, in quo ratione copiæ, & moræ coagulationem aliquam, fixationemque producere poſſet, vires illius poſt repetitas circulationes, prorsùs elangueſcunt, &c.

Exindè quoque deduci poteſt ratio, cur quamplures diuturni morbi poſt varia in variis corporis partibus producta incommoda deſinant tandem in morbos pulmonum, aut renum. Quia ſcilicet impoſſibile eſt,

ut ſanguis morboſis imbutus particulis, dum hæc duo viſcera, præ aliis copioſiſſimè, & frequentiſſimè alluit, in iis demùm funeſtam tragediam non finiat, vel exulcerando, vel coagulando, vel gangrœnando, vel aliis modis penè infinitis afficiendo. Undè in morbis diuturnis ſemper proſpiciendum pulmonibus, & renibus ob rationes ſupradictas.

EXPERIMENTUM IV.

Patavij ineunte anno 1691. facta ſectione in vena jugulari canis juvenis, injecimus per ſyringam uncias quatuor aquæ gelidæ. clauſo exindè, & faſciato vulnere, horroribus per totum correptus fuit canis: cæterùm benè habuit, & vixit.

EXPERIMENTUM V.

Patavij eodem anno; Accepimus magnum canem die Jovis hora 22. factaque ſectione ſub hypochondrio dextro ligavimus filo fortiter truncum arteriæ magnæ, & venæ cavæ deſcendentium infrà renes, & fortuito etiam dextrum ligavimus ureterem. Conſuto, & faſciato vulnere, canis vomuit ter, deindè cecidit humi velut exanimis, & ità jacuit, nullis aliis ſupervenientibus ſymptomatis uſque ad ſequentem diem veneris, qua mortuus eſt circa horam matutinam.

Secto Cadaveris abdomine per totam inteſtinorum longitudinem inventa fuit ſtria quædam, veluti faſcia latitudinis duorum digitorum, coloris ſub flavo viridis. Diaphragma erat aliquantiſper inflammatum. Bilis prorſus ferè effuſa fuit è veſica felliis. Factis per cultrum inciſionibus in rene dextro, ingentem ſeri copiam per totam illius ſubſtantiam diffuſam deprehendimus. In corde ſanguis nigerrimus aderat: reliqua in ſtatu naturali, &c.

EXPERIMENTUM VI.

Romæ 20. Januarii 1693. In Xenodochio Conſolationis ad radices Capitolii, & Fori Romani poſito aperuimus cadaver mulieris quinquagenariæ, ex inflammatione inteſtini colon defunctæ: Et invenimus quod à trunco arteriæ magnæ deſcendentis prodibat ramus arteriæ, qui inſerebatur in dextrum ureterem circa illius medietatem. An hujuſmodi arteria intus cava fuerit, vel potius in ligamentum indurata, ut fit de aliis partibus fruſtraneis, præ celeritate, quam Famuli Xenodochii nobis faciebant, obſervare non potuimus. Neſcientes pariter an mulier prædicta mictui ſanguineo, aliiſque renum morbis obnoxia fuerit per decurſum ſuæ viæ, &c.

EXPERIMENTUM VII.

BOnoniæ denudato jugulo parvi canis (vulgò *Corſetto di Bologna*) & inventis arteriis carotidibus, ſeparavimus ab iis nervos paris vagi hinc inde ad latera colli deſcendentes, eoſque cultro totaliter amputavimus per medium. Facta amputatione, ſtatim extremitates nervorum contractæ fuerunt ad interiora muſculorum; intereà vulnus conſuimus, & faſciavimus. Canis ſtatim obmutuit nec impoſterum unquam latrare, aut ejulare potuit; vividùs tamen erat, & benè ambulabat, per intervalla difficili reſpiratione corripiebatur; uſque ad tertium, & quartum diem, quidquid comedebat, ſtatim vomebat, & exindè emaciabatur; uſque ad nonum diem parum, aut nihil comederat, & ità macilentus evaſit, ut ſchæleton videretur; nona die mane maximos ululatus, & latratus fecit, quamvis antecedenter mutus fuerit, tandem cum parum comederet, & ad extremam maciem redactus eſſet, duodecima die obiit, &c.

Secto cadavere, viſcera omnia ſana erant; æſophagus duntaxat per univerſam longitudinem cibo antea ingeſto repletus erat, & hac de cauſa ſummoperè turgebat, nam cibus in ventriculum deſcendere non poterat. Idem experimentum tentavit Villiſius in cane, ut notat tom. 1. cap. 24. de nervorum hiſtoria, & uſu: ille tamen non amputavit nervos, ſed duntaxat ligavit filo, quamobrem nil mirum, ſi in ſuo cane, diverſa obſervaverit ſymptomata, ab obſervatis in noſtro, &c.

COROLLARIUM.

Omnibus notum eſt, quod nervi ad cor tendentes proveniant à trunco paris vagi; Et cum per præfatum experimentum utroſque paris vagi truncos, nos omnimodè amputaverimus; ideò ſummopere miramur, quomodò impedito prorſus ad cor ſpirituum influxu ob diſciſſos nervos antedictos, illud per integros decem dies pulſaverit, & Animal interea vixerit. Villiſius loc. cit. aſſerit, quod præter ramos paris vagi perveniant ad cor nonnulli rami ex intercoſtalibus, & priorum vices ſuppleant. Nos tamen factâ diligenti inquiſitione in pluribus Canibus, dictos ramos nervi intercoſtalis ad cor venientes obſervare non potuimus. Ideò ingenio, & obſervatione acriores rem hanc illuſtrare impoſterùm ne graventur, &c.

EXPERIM.

EXPERIMENTUM VIII.

BOnoniæ eodem Menſe, unâ cum Cl. amiciſſimoque Domino Gulielmo Prof. Bonon. detectis in alio Cane nervis paris vagi in collo, eoſdem à ſociis arteriis carotidibus optimè ſeparavimus, ſeparatos fortiter, ac duplici filo ligavimus, deindè vulnus conſuimus, & faſciavimus. Auctores nonnulli referunt, facto hoc experimento Animalia ſtatim corripi apoplexiâ; nos tamen talia non obſervavimus, ſed ſequentia. Canis paulò poſt ſtupidus evaſit, & ſuper pedes regi non poterat, ſed hinc indè ad latera concidebat; uſque ad quintum diem benè habuit, parùm tamen, vel nihil comedebat, aut bibebat. Stupidus ità uſque ad ſeptimum diem fuit, ſeptimâ verò mortuus eſt.

In apertione Cadaveris obſervavimus cerebrum, in quo nec extravaſationem ſeri, nec vaſa tumida, nec inflammationis veſtigia deteximus. Circà viſcera naturalia, & vitalia magna ſanguinis fixationes, coagulationeſque invenimus. Reliqua naturaliter ſe habebant. Undè vereor ne Auctores dùm hoc experimentum faciunt cum nervis ligent etiam arterias carotides illis unitas, & hâc ratione animalia ſtatim cadant apoplectica, &c.

EXPERIMENTUM IX.

ROmæ extraximus lienem Cani juveni. Cicatrizato optimè vulnere Canis benè ſe habebat, comedebat, urinabat, & omnia ſanis non diſſimilia abſolvebat uſque ad quadrageſimum diem: quo tempore, cùm nihil morboſi in functionibus vitalibus antecedenter obſervaverimus; occidimus Canem, ſectoque cadavere nihil novi obſervare potuimus, &c.

EXPERIMENTUM X.

CAnis venaticus quinque annorum, corpore magnus; cum frequentiſſimè lacus, & fluvios captandis avibus ingrederetur, incidit demùm in tuſſim ferinam, coryzam, & præ coryza in graviſſimam ſuffocationem; Bis in anno fæda ſcabie corripiebatur menſibus ſcilicet Aprilis, & Novembris, & cum ità ferè triennio laboraſſet, & extrema macie conſumptus eſſet: demùm ſectioni anatomicæ illum ſubjecimus, & antè ſectionem cibo copiosè replevimus. Elapſis ab aſſumpto cibo, quinque horis circiter, ſecuimus primò vivi animalis abdomem, & thoracem, omniaque harum partium viſcera optimè conſtituta erant, & præ cæteris pulmo in quo credebamus invenire cauſam tuſſis, coryzæ, maciei, aliorum-

que præfatorum malorum, ſed nihil prorſus morboſum invenire potuimus, imò nec in glandulis meſenterii, quas ſedulò luſtravimus. Intereà tamen obſervavimus venas lacteas copioſas in meſenterio propè inteſtina tenuia, & propè venas lacteas incedebant copioſa vaſa lymphatica, quorum altero diſrupto deguſtavi lympham in eo contentam, eratque mordaciſſima, & linguam graviter feriebat. Non ſolum in hoc, ſed in aliis pariter hujuſmodi animalibus talem lympham veluti ſubſalſam guſtavimus. Venæ lacteæ præſertim majores erant nodoſæ, & repræſentabant ramos centinodiæ; nodi illi ſunt valvulæ illarum, erantque frequentes ſicuti in lymphaticis potiſſimum obſervantur. Obſervavimus pariter ſacculum Pecqueti, ductum thoracicum & alia curioſa. Notatu dignum eſt, quod vapores, qui exhalabant à viſceribus mox ſecti animalis, dum impingebant ad ignem candelæ inſervientis ad operationem; ignis ille crepitabat, ac ſi pulvere ſalis marini perfuſus fuiſſet &c. Cum igitur nullam in viſceribus, & pulmone Canis læſionem obſervaſſem, putarem coryzam, tuſſim, ſuffocationis metum &c. producta fuiſſe vel ab ulcere carioſo interiorum naſi partium circa os cribriforme; vel à graviſſima humorum acrimonia, & ſalſedine præfatas partes continuò irritante & rodente &c.

EXPERIMENTUM XI.

De Circulatione Sanguinis in Rana.

APeriatur Ranæ venter cum forbice, mox verò thorax: & ſtatim prodibunt foris in ventre quidem meſenterium cum inteſtinis, &c. in thorace verò pulmones hinc indè turgidi, & rubicundi. In tunicis meſenterij nonnulla vaſa rubicunda ſparſim obſervantur, ſuntque vaſa illa venæ, & arteriæ ſanguinem vehentes. In Ranis venæ ſunt majores, craſſioreſque arteriis; contrà arteriæ pulſant, venæ non pulſant. Tam venæ, quàm arteriæ ſunt diaphanæ & perlucidæ, & jucundo ſanè ſpectaculo, contenti in illorum cavitate ſanguinis motus, ebullitio, partium componentium ſitus, & reliqua prorsùs curioſa microſcopio obſervantur. Horum nonnulla à nobis detecta mox ſubnectemus.

Ranæ per medium ventrem ſectæ ſume inteſtina cum meſenterio ipſi Ranæ adhuc hærentia; invenias unum ex vaſis rubicundis ibidem diſpoſitis, tunc manu ſiniſtra prehende Ranam, & digitis hinc indè leniter diſtrahas inteſtina, ut vena rubicunda liberè appareat. Benè apparente vena, objicias tunc lumini ſolis illam unà cum Rana, deindè microſcopio unius lentis dextra manu directo obſerva ſanguinis in vaſe contenti effectus.

Hac ratione ego obſervavi ſequentia. Et primò quidem ſanguis progreditur in vaſis ſuis velociſſimè ac veluti per totidem rectas lineas, ſeù fila ſerica tenuiſſima, ac velociſſima. Hæ rectæ lineæ velociùs currunt in medio vaſis, quàm circa latera ejuſdem, & quo magis proximiores fiunt lateribus, eò magis amittunt de ſua velocitate. Cum Rana eſt proxima morti hæ rectæ lineæ ſanguinis currentis tardiùs progrediuntur, & loco motus progreſſivi, ad latera hinc indè diſſilire incipiunt, ac velut ad invicem urgeri, atque confundi. Ut Rana diutiùs vivat ad longiorem obſervationem peragendam, ſufficiet aperire ventrem, pectus verò intactum relinquere.

In venis circa meſenterium obſervavi curſum ſanguinis retrogradum: nam ſanguis qui progredi debebat per venam aliquam verſus ſuperiora, mutato curſu per eandem verſus inferiora ordinatè deſcendebat, & in proximum truncum exonerabatur, quod quaſi videtur contra regulas circulationis, & valvularum venoſarum. Ut hac de re certior fierem unam ex dictis venis meſenterij oleo vitrioli leniter in ſuperficie inunxi: facta unctione curſus ſanguinis per illam venam ſtatim ſuppreſſus fuit, & in venas proximas regrediebatur, mox verò in truncum majorem, atque in hoc caſu etiam retrogradationem ſanguinis in venis obſervavimus, quaſi in illis nullæ eſſent valvulæ retrogradationem illam impedientes, &c.

Cum Rana morti proxima eſt, circulus ſanguinis retardatur in ſuis vaſis, ſi verò convellatur, aut ob puncturam illatam moveatur, ſtatim motus circularis in ſanguine reſtituitur, & à partibus ad centrum denuò currere incipit, & ità continuat ſi dictæ convulſiones, aut motus in Rana continuaverint, aliter ceſſabit. Rana jam jam moriente arteriæ depleri incipiunt, venæ verò tumefieri, & impleri. Eadem mortua, arteriæ omninò deplentur, venæ tamen tumidæ ſunt. Exigua illa ſanguinis portio, quæ in arteriis remanet, videtur compoſita, quaſi ex tot minimis globulis adipoſis lateribus arteriæ hærentibus, &c. Globulos hos adipoſos majori copia vidimus in Rana occiſa ſtatim ac capta fuit; quia tunc benè paſta eſt, & vaſa ſunt turgidiora. Si verò per aliquot dies domi detineatur, nec paſta ſit congruis alimentis, pauciſſimi tales globuli adipoſi apparent in arteriis propè mortem depletis modò ſupradicto, &c.

Si cor à Rana extrahatur, & ſuper tabulam ponatur, ità extractum pulſabit per ſemihoram, & quandoque per integram horam præſertim ſi calori Solis exponatur, ordinatoſque ſyſtolis, & diaſtolis motus per id temporis protrahet. Imò ſi cor in fruſtula ſecetur, fruſtula illa ordinatos etiam ſyſtolis, & dyaſtolis motus, magna intuentium admiratione producent. Si motus illi reciproci aliquantulum elangueſcunt, mox reſtituentur, vel facta acus punctura in corde, & ſuis fruſtu-

lis, vel calidum oris halitum eiſdem inſuflando, aut calidiori ſoli exponendo.

Rana, quamvis ab ea avellatur cor, & omnia viſcera naturalia, ac vitalia omninò extrahantur adhuc tamen ſaltat, oculos movet, & puncta convellitur. Et etiam poſt elapſam circiter horam ab extractione viſcerum, convellitur, ſaltat, & hinc indè movetur capite, & corpore, &c. vidi interdùm ad aliquot horas ſine corde hæc feciſſe; imò etiam in aqua nataſſe.

Demùm nullibi tàm clariùs obſervatur motus ſanguinis inteſtinus, & circularis, quàm in Rana; non ſolùm quia vaſa ſanguifera hujus amphibij animalis diaphana ſunt, verùm etiam, quia cultro ſubjecta anatomico diutiùs vivit, manibuſque faciliùs tractari, & viſcera illius ac vaſa, microſcopio faciliùs, commodéque ſubjici poſſunt, ut ità obſervatio longiùs protrahatur, ad eruendam veritatem eorum, quæ inquirimus. Singula cordis pulſatione obſervatur ſanguis ulteriùs, atque ulteriùs progredi, & ad inſtar undæ, pellentis undam urgeri à vaſis minoribus ad majora, ex his in venam cavam, demùm in pulmones. Felicitas hæc obſervandi circulum ſanguinis in vaſis ſupra cor, & ad caput tendentibus, non ità facilè ſuccedit ſicuti in vaſis viſcerum naturalium, nam ibi copioſæ non obſervantur vaſorum ramificationes, uti in viſceribus naturalibus; Et ſi aliquæ adſunt neceſsè eſt ut dilacerentur poſt ſectum Ranæ thoracem, vel ſi non dilacerantur, ſerpunt tamen hinc indè ità tortuosè per oſſeas thoracis, colli, & capitis Ranæ partes, ut ſanè difficulter mycroſcopio ſubjici poſſunt. Ut in viſceribus naturalibus, atque vitalibus, evidentiùs ac commodiùs obſervetur in vaſis ſanguinis curſus, cave ne Ranam nimium forbice dilaceres, in ſecando ejuſdem ventre, nam hac ratione amputatis plurimis vaſis ſanguiferis, circulus ſanguinis difficiliùs, vel pauco temporis momento obſervabitur. Ad hæc experimenta peragenda utendum eſt mycroſcopio unius lentis, quod dextra manu tenendum; è contrà Rana ſiniſtræ manus digitis accuratè prehenſa, lumini Solis objiciatur, nam ità commodè tentabitur operatio, & noſtra obſervata ſuperiùs expoſita clarè conſtabunt. Notatu dignum eſt, Ranam in Inſtrumento Boiliano commodè vivere, etiamſi omnis aer exhauſtus ab eo fuerit; Si verò Ranæ dorſo aut capiti pix liquida inungatur, Rana ſtatim extinguitur, ut expertus eſt pluries Th. Bartholinus tract. de pulmon. &c.

In Rana, Teſtudine, aliiſque amphibiis unus obſervatur in corde ventriculus, cujus vas ingrediens erit vena, egrediens verò arteria, in cujus exitu à corde obſervavi valvulam figuræ epiglottidis, quæ ſanguini dat exitum, regreſſum verò negat.

Quamvis Rana ablato corde per plures horas vivat, & moveatur ut

ſupra diximus: cerebro tamen, & capite avulſo ſtatim moritur, nec amplius movetur. Contrarium verò contingit in calidioribus animalibus ut pullo, &c. cujus cor palpitat per plures horas capite jam diſſecto.

Renibus utrinque adhærent in Rana ſacculi multiplices oblongi, oleosâ repleti ſubſtantia, & quaſi trunco venæ portæ propè jecur adnati: & ad aliud inſervire non poſſunt, quàm pro adipe renali, geruntque vicem omenti, &c.

HISTORIA MORBI,

Et ſectionis Cadaveris Marcelli Malpighij Archiatri Pontific.

CUm aliquandiù familiariter egiſſem Bononiæ cum Domino Malpighio, ejuſque lethalis morbi curationi aſſidiſſem Romæ; non gravabor in gratiam Eruditorum hiſtoriam morbi, & ſectionis Cadaveris, quàm nuper in tam ſagaci Anatomico feceram, breviter ſubnectere.

Marcellus Malpighius ann. ætat. 66. circiter, temperamenti ad ſiccum vergentis, mediocri corporis habitu, & mediocri pariter ſtatura præditus, cum per decurſum plurium virilitatis ſuæ annorum obnoxius fuiſſet vomitibus, & ſeceſſibus biliosis, & poſt horum ſuppreſſionem, vomitibus acidis, palpitationibus cordis, calculis renum, & veſicæ, urinis cruentis, & interdùm affectionibus podagricis levioribus; demùm exacerbatis his omnibus poſt illius adventum Romam, & præſertim palpitatione cordis, calculis renum, & ſudoribus quibuſdam veſpertinis, iiſque mordaciſſimis, correptus fuit apoplexiâ 25. Julij ann. 1694. hora circiter meridiana, præcedentibus curis, & animi paſſionibus, &c. Apoplexiæ acceſſit paralyſis totius dextri lateris corporis, tortura oris, & oculi pariter dextri, &c. Varia remedia ſtatim adhibuimus, ſcilicet ſanguinis miſſionem in brachio ſiniſtro (mihi tamen eſt in uſu eandem in ipſo brachio paralytico inſtituere; Siquidem impeditus fluidorum circulus in affecta parte celeriùs non reſtituitur, quàm ejuſdemmet venam ſecando, ut clarè deducitur ex mechanicis reſiſtentiæ, & impulſus; ſed hîc tentari non potuit ob varias opiniones Medicorum curationi vocatorum) cucurbitulas ſcarificatas ſcapulis, pulverem Cornachini, ſinapiſmos plantis pedum, & alia quamplura ſpirituoſa, cæphalica, & ſpecifica in apoplexiis remedia; quorum uſu poſt 40. dies graviſſimorum malorum, vaniloquij, capiplenij, aliorumque accidentium liber evaſit ab apoplexia, & paralyſi ſupradicta, aliiſque accidentibus recenſitis. Sed quoniam malorum latiùs ſerpendi mos eſt, Clariſſimus Vir vi antecedentis morbi ſummoperè læſus fuit in memoria, & ratiocinio, imò quavis minima de cau-

ſa ſolvebatur in lachrymas; inappetentia, indigeſtionibus ventriculi, ſubſultu muſculorum, & levibus vertiginum invaſionibus per intervalla afficiebatur. His denique aliiſque ſymptomatis miſerrimè laceſſitus; die 29. menſis Novembris ejuſde anni denuò correptus fuit apoplexia poſt injectum conſuetum clyſterem hora matutina. Novam hanc apoplexiæ invaſionem præceſſerunt graviſſimæ vertigines cum exacerbatione calculoſa veſicæ ferè per integrum octiduum; inappetentiæ, & reliqua ſymptomata antedicta graviora erant: ſed vehementior his omnibus fuit novæ apoplexiæ inſultus, nam irritis quibuſlibet remediis poſt quatuor ab invaſione horas, migravit ad Superos.

SECTIO CADAVERIS.

Secto cadavere obſervavi ſiniſtram pulmonum partem aliquatenus flaceſcentem lividam præſertim in poſteriori illius parte, qua dorſo adhæret. Cor erat mole ſua auctum, & præcipuè parietes ſiniſtri ventriculi, qui duorum digitorum latitudinem æquabant. Bilis in veſica fellea valdè nigricabat. Ren ſiniſter in naturali ſtatu erat, dexter contra quaſi medietate minor ſiniſtro, ejuſque pelvis adeò dilatata, ut duo digiti commodè intrudi poſſent: ob hanc pelvis dilatationem ſuccedebat forſan ut calculi in renibus geniti, ſtatim in veſicam deſcenderent, & è veſica foras proſilirent, ut pluries mihi teſtatus eſt, dum eſſet in vivis Vir optimus. In veſica urinaria parvus calculus aderat; qui quatuor diebus ante invaſionem ultimi accidentis apoplectici inibi deſcenderat, & deſcendendo vertigines illas ultimas exacerbavit. Reliqua viſcera naturalia optimè ſe habebant.

Aperto capite, in cavitate dextri ventriculi cerebri duas libras circiter ſanguinis nigri, & grumoſi extravaſatas invenimus, quæ ſanguinis evaſatio apoplexiæ cauſa fuit, & mortis. In ſiniſtro ventriculo reſidebat aqua ſubflava ad pondus ſeſquiunciæ, eique intermixtæ erant minimæ arenulæ exigua quantitate. Vaſa cerebri ſanguifera erant undequaque varicoſa. Univerſa dura mater fortiter, ac præternaturaliter adhærebat cranio. Atque hæc eſt ſumma eorum, quæ in ſectione cadaveris antedicti obſervare mihi licuit Romæ in Ædibus SS. Vincentij, & Anaſtaſij ad radices Quirinalis, ipſis Kalendis Decembris 1694.

APPENDIX

De Apoplexiis ferè epidemicis proximè elapſo biennio in Urbe, & per Italiam obſervatis.

PRoximis his duobus annis 1694. & 1695. non ſolùm in Urbe, ſed per univerſam penè Italiam non exigua hominum pars apoplexia periit, & adeò frequentes erant funeſti hujus morbi caſus, ut inſtantis mortis horrorem ſingulo ferè momento viventibus incuterent. Epidemicæ hujus apoplexiæ cauſa peti jure meritò poſſet ab inſueta illorum annorum aeris intemperie. Æſtas anni 1693. erat adeò exurens, ut ſquallore, & ſiccitate omnia conſumi videbantur; ſubingrediente anno 1694. frigora ſummoperè intenſa cæperunt, & inſueto Italiæ more, gelu, nivibus, & glacie tempeſtas ſæviebat. Latium, & Apulia, quæ raro nivibus ſubjacent, illâ brumâ copiosè illic difluebant, & ad cubiti circiter altitudinem elevatæ magnam necem animalibus intulerunt, &c. Quæ ſubſequuta eſt æſtas multò fuit ardentior ſuperiori, & per continuos quinque menſes nullæ pluviæ apparuerunt, hæ autem cæperunt circa Kalendas Octobres, & flantibus ſemper auſtris continuarunt uſque ad menſem Aprilis hujus anni, quo hæc ſcribo 1695. tantaque copia ceciderunt, ut poſt hominum memoriam viſæ non fuerint uberiores, nam poſt 15. dies pluviarum vix duo ſerenitatis apparebant, quos ſtatim copioſiores imbres ſubſequebantur. Per has igitur inſuetas annorum conſtitutiones apoplexiæ ſupradictæ ſævierunt. Præter illas tamen occaſionem quoque dare potuerunt morbo mærores, & domeſticæ curæ, omnibus penè communes, ob calamitoſiſſima hæc tempora, quibus per continuum ſeptennium univerſa Europa bello adhuc ardet crudeliſſimo, & vix poſt Orbem conditum audito; tot etenim Urbium vaſtationes, & incendia, tot hominum cæſa millia, impedita prorsùs commercia, pacis aditus ferè præcluſi, cui quæſo horrorem mortis, imò mortem ipſam non afferrent?

Porrò halitus maligni à tot terræmotibus (quibus ab anno 1687. uſadhuc concuſſa fuit Italia) excitati epidemicæ huic apoplexiæ fomitem præſtare quoque potuerunt, ut ſentit etiam Seneca nat. quæſt. cap. 27. Anno 1687. primùm tremuit Neapolis, ſed exiguo prorsùs peramplæ illius Urbis damno. Anno 1688. menſe Junij horâ 21. iterùm tremuit, ſed fortiter Neapolis, quo tempore ipſe illic degebam; Oppida quampluri-ma eidem proxima ſolo æquata ſunt, & Neapolis ipſa in Ædificiis malè tractata fuit. Tremuit eodem tempore Beneventum 50. circiter milliariis Neapoli diſtans, & penè tota nobilis Urbs Beneventana ſolo excidit cum Oppidis adjacentibus. Per ſubſequentes deindè annos quamplures aliæ Ita-

liæ Urbes tremuerunt. Ariminum, & Ancona Urbes ad oram Maris Adriatici ſub Ditione Pontificia, terræmotus damna præ aliis maximoperè ſenſerunt. Anno elapſo tremuerunt fortiter Calabria, & Sicilia, & ſolo prorsùs æquata eſt nobilis Urbs Catania, cujus nulla hodiè reſtant veſtigia; Meſſana in ædificiis mulctata fuit, & Oppida innumera Siciliæ omninò conciderunt. Hoc Anno tremuerunt etiam Venetiæ, Patavium, & vicinæ Ditionis Venetæ Urbes. Junio mox elapſo hujus Anni 1695. quo ſcribimus, Balneoregium (vulgò Bagnarea) Civitas Provinciæ Patrimonij, quinquageſimo circiter ab Urbe lapide diſtans, terræmotu concuſſa, & diruta omninò fuit; Urbes eidem vicinæ, præſertim Viterbium tremuerunt etiam: Terra pluribus in locis aperta eſt, & Oppida ferè decem omninò conciderunt. Per totam Europam terræmotus etiam his annis divagati ſunt. Peſtis invaſit Apuliam ann. 1691. cum non exigua ſtrage illarum Urbium. Fames etiam ſæviit alicubi. Hæc, & hujus generis alia obſervata ſunt proximis his annis, quibus funeſtæ ſævierunt apoplexiæ uſque ad præſentem Decembris menſem 1695. De curatione apoplexiæ in genere nonnulla eſſent dicenda, ſed hac de re tractavimus ſuperius lib. 1. Prax. reſtitut. cap. 9. §. de apopl. Plura dicturi impoſterùm peculiari Tractatu, cum Sectionibus cadaverum eâdem extinctorum, vel in libris de Fibra motrice, & morboſa proximè edendis.

EPISTOLÆ

EPISTOLÆ
CLARORUM VIRORUM, QUORUM JUDICIO ET AUTORITATE
GEORGIJ BAGLIVI
OPERA CONFIRMANTUR.

EPISTOLA I.

DE LUMBRICIS LATIS.

GEORGIO BAGLIVO VIRO EXIMIO

NICOLAUS ANDRY DOCTOR MEDICUS Pariſienſis, Medicinæ Lector ac Profeſſor Regius

S. P.

TUUM apud nos Pariſiis recens editum *de Praxi medica ad veram obſervandi rationem revocanda*, opus ſanè ſi quod unquam fuit præſtantiſſimum, quanta cùm voluptate perlegerim, hîc profectò verbis doctiſſime Baglivi, ſignificare vix poſſum. Veram monſtras medicinæ viam, quam noſtri omnes utinam tenerent medici, quorum quamplurimos video in diſputando mirè callidos, & ab illa cavillatione cùm diſceſſerint, non magis in aperto medicinæ cælo ſufficere quàm parva quædam animalia, quæ, ut ipſis Quintiliani verbis utar, in anguſtiis mobilia, campo deprehenduntur. Quàm mihi arrident ea præ cæteris, quæ ſentis de Hippocrate cùm ipſum *medicorum Romulum appellas, eundemque naturæ, non hominis voce fuiſſe loquutum dicis; tantoque Viro nec priſca ætate viſum eſſe parem in re medica, nec viſum iri futurâ, niſi demùm reſipiſcant medici, & velut ab alto ſomno excitati videant, &c.* Tanti enim apud me ponderis ſcias eſſe velim Hippocratem, ut qui medicum eſſe meditatur, ei ſic legendos, pervolutandos, terendos eſſe Hippocratis libros exiſtimem; eos ut non ſolùm voret, ſed etiam concoquat, ac in ſuccum, ut ita dicam, & ſanguinem convertat ſuum. Tanti eſt apud me Hippocratis no-

men, ut cum de Tullio audiam Quintilianum cùm dicit: *Ille ſe profeciſſe ſciat, cui Cicero placebit:* Idem de Hippocrate proferam, & in hæc verba ſæpè mihi contingat erumpere. Ille ſe in re medica profeciſſe ſciat, cui Hippocrates valdè placebit. Sed heu nunc refractis pudoris, & reverentiæ clauſtris, ſpreta omni doctrinæ, & ſcientiæ via; non ſolùm non legunt Hippocratem magna pars medicorum; ſed hunc ſapientia magis, & gravitate, quàm ætate Senem conviciis inſectantur audaci fronte Medicaſtri quidam, qui cùm altam illã tanti Viri in medendo ſolertiam aſſequi minimè valeant, eam verbis elevare conantur. Sic enim eſt à natura comparatum, teſte Tullio, ut tantùm quiſque laudet, quantùm ſe poſſe ſperat imitari. Medicinæ gratulor Doctiſſime Baglive quod hujus ſui Parentis cauſam ſuſceperis, eoque magis, quod tanta in defendendo illo inſit orationi tuæ vis, ut & repugnantes quoque ducat, & impellat. Jam in iis, quæ dicis, tanta ineſt autoritas, ut à te, tuiſque præceptis diſſentire pudeat; nec Advocati ſtudium, ſed Teſtis, & Judicis afferas fidem. Ne mireris itaque doctiſſime Baglive, ſi hujus tui aurei operis amore captus, ipſum nunc per litteras conſulere decreverim Autorem: te nempè cui video doctrinæ, & Sapientiæ deeſſe nihil. De lumbricis puerorum ſermonem habes cap. 9. lib. 1. & ea dicis, quæ ratione, & uſu comprobata maximè mihi videntur. Id effecit, ut de Vermium generatione in corpore humano opus jam ſuſceptum propediem abſoluturus; ſcire cupiam, quæ tua ſit de hoc lumbricorum genere ſententia, qui lumbricus latus appellatur; de quo quædam apud Hippocratem lib. 4. de morbis. 1. Undenam tanta ipſi præ cæteris magnitudo ſit. 2. an generetur ex ſemine. 3. an ab ipſo matris utero hunc ferant Infantes; ut dicere videtur Hippocrates. 4. Romæ ne rarior hic vermis, ut in Gallia, an frequentior ut in Hollandia; ibi enim quamplurimi viſuntur, iique tanta proceritate, ut octoginta quinque Hollandiæ ulnas quandoque ſuperent, uti accepi nuperrimè per litteras ad me datas à Doctiſſimo Nicolao Hartſoekero Roterodamo, viro in mathematicis, & phyſicis pereruditо, quod certè ſe credere poſſe negat, niſi ipſe ſuis vidiſſet oculis. En ſchema lumbrici hujus generis, quem lumbricum à Viro 30. annos nato, delirio, & pleuritide graviter affecto vivum fugavi; quo fugato conclamatus antea æger vires collegit, & à morbo convaluit. Hoc igitur de lumbrico ſentiendum quid putes, certiorem me facias rogo. Experimenta refers in lumbricos lectu digniſſima, velim ſcire an ea feceris in lumbricos terræ, an in lumbricos humanos; diſcrimen enim obſervavi ſummum inter utroſque, quantùm ad ea ſpectat, quæ eos ſervant, aut interimunt. Quoſdam enim è corpore humano fugatos nuper in acetum projeci, qui vixere diù, hocque in liquore ità ſe benè habere videbantur, ut in eò natos nemo non dixiſſet. Lumbricos verò terræ eodem aceto aſperſi, qui ſtatim convulſi periere, citiuſque quàm alij, quos in oleo ſuffocaveram. Quam mihi tranſmittes epiſtolam expecto vehementer, ac impatienter; Opuſculum meum prælo mandari ante non ſinam, quàm mihi reſcripſeris. Vale Decus Romæ. Pariſiis 2. Kal. Junij 1699.

GEORGIJ BAGLIVI EPISTOLA

DE LUMBRICIS LATIS, EORUMQUE GENERATIONE.

AD DOM.

NICOLAUM ANDRY MEDICUM PARISIENSEM Medicinæ Lectorem, ac Profeſſorem Regium.

LETTRE

DE M. GEORGES BAGLIVI

De la Societé Royale d'Angleterre, de l'Academie des Sciences d'Allemagne, Docteur en Medecine, & Profeſſeur d'Anatomie, & de Teorie de Medecine dans la celebre Sapience de Rome: Ecrite de Rome à l'Auteur ſur le ſujet des Vers. Pariſiis 1700.

Editio Secunda Aucta.

NICOLAO ANDRY Doctori Medico Pariſienſi & Medicinæ Profeſſori Regio.

GEORGIUS BAGLIVUS MEDICUS ROMANUS.

I.

LITTERIS tuis humaniſſimè, atque elegantiſſimè ſcriptis nihil his diebus accepi jucundius. Antonium

GEORGES BAGLIVI

A

M. NICOLAS ANDRY DOCTEUR Regent de la Faculté de Medecine de Paris, Lecteur & Profeſſeur Royal en Medecine.

RIEN, Monſieur, ne m'a été plus agreable que vôtre Lettre. J'ay toûjours aimé l'Illuſtre Antonio Alberti, à

Albertum virum doctiſſimum, quem ob incredibilem morum ſuavitatem, & ſummam erga me fidem, ac benevolentiam amavi ſemper, & colui, nunc obſervo magis, & in oculis, licèt à me longè remotum perpetuò fero; Nam præter innumera, quæ ipſi debeo beneficia, nova quotidie, quæ ſua eſt humanitas mihi conferre non deſinit. Nuper enim occaſionem mihi dediſſe eruditiſſimum Nicolaum Andry Virum optimum per litteras cognoſcendi, beneficium ejus puto inter maxima profectò collocandum.

Ad te igitur ut proximè, accedam, Doctiſſime Andry, gratæ certè mihi litteræ tuæ ſunt, ſed gratiſſimus, qui te ad ſcribendum animus impulit. A liberali enim, & prolixa erga me voluntate tua profectum eſſe crediderim ſtudioſum te eſſe opuſculorum meorum, & mihi aliquid, atque adeò tantùm tribuere in praxi medica, quantùm optavi equidem ſemper, ſed aſſecutum me id eſſe nunquam putavi. Nunc ſi tu Vir auctoritate, & doctrina apud Galliarum Medicos celebris, ita de me ſentis, in dubium penè revoco judicium meum, nec me prorsùs audeo contemnere, ne à te diſſentiam; & enitar multò etiam quàm antea diligentius, ut accedam proximè, ſi ulla ratione potero, quo tu me perveniſſe jam exiſtimas, ut aliquando veritati jure des, quod fortaſsè nunc humanitati magna ex parte largiris.

Valdè gaudeo tractationem de lumbricis per obſervationes, & ex-

cauſe de ſon érudition profonde, de la douceur ſingulier de ſes mœurs, & de ſa tendreſſe pour moy, mais je l'aime encore davantage depuis qu'il m'a procuré l'occaſion de vous connoître, & entre pluſieurs marques d'amitié que j'ay reçûës de luy, je regarde celle-cy comme une des plus ſingulieres.

Je reſſens un extrême plaiſir de celuy que vous avez goûtez dans la lecture de mon Livre. Je n'oſois me flatter d'être parvenu à quelque degré de perfection dans la Pratique de la Medecine; mais peu s'en faut à preſent, que je ne change d'opinion: La crainte d'être d'un autre avis que le vôtre, me reduit comme par force à juger favorablement de moy même. Quoy qu'il en ſoit, Monſieur, je n'oublieray rien, pour acquerir les qualitez que vous m'attribuez, & je feray tous mes efforts, pour rendre conformes à la verité les ſentimens que vous avez de moy.

Je me réjoüis d'apprendre que vous travailliez à un Traité ſur les

perimenta à te ſuſceptam, quàm primùm elegantiſſimis Pariſienſibus typis edendam eſſe, quod quidem argumentationis genus cùm omninò novum ſit, & à paucis tali methodo exornatum, magnam ex eo te laudem, & exiſtimationem à cunctis reportaturum eſſe confido. Age igitur, opuſque utilitati publicæ ſummoperè neceſſarium, quàm citiſſimè poteris, expedias.

Cum Epiſtolâ accepi quoque ſchema Lumbrici lati, plurium ulnarum longitudine, à triginta circiter annorum viro, pleuritide, ac delirio laborante, excreti; Latus itaque lumbricus cùm non occurrat frequenter in praxi, quatuor ſunt, quæ de illo à me petis. 1. quidem an ab ovo ducat originem? 2. Deindè unde nam tanta ipſi longitudo? 3. An ab utero Matris (ut Medicinæ Parens obſervavit,) ferant ipſum ægroti. Denique, frequens ne ſit in Urbe Româ, ut in Hollandiâ eſſe ſolet? An verò rarus ut in Galliis? Quæris iterùm utrum experimenta à me relata circa Lumbricos lib. 1. Praxeos, fuerint circa Lumbricos terreſtres, an circa Lumbricos humanos? De ſingulis breviter pro ingenij tenuitate nonnulla dicamus.

Omnium Animalium, ac vegetabilium principium & origo ab ovo eſt; Quid enim aliud plantarum ſemina quam ovum; in quo veluti in compendio quodam univerſa futuræ plantæ rudimenta contrahuntur,

Vers du corps de l'homme, & que vous l'appuyez de l'experience, & de l'obſervation. Comme c'eſt un ſujet important, ſur lequel on n'a point encore écrit à fond, & que la maniere, dont vous vous y prenez, eſt une Methode que juſqu'ici peu de gens ſe ſont donné la peine de ſuivre; vôtre travail ne peut manquer d'avoir une approbation generale. Hâtez-vous donc, Monſieur, de donner au Public un Ouvrage ſi neceſſaire.

J'ay reçû l'Eſtampe du Vers plat que vous avez fait ſortir du corps d'un malade attaqué de pleureſie, & de tranſport au cerveau. Vous me demandez mon ſentiment ſur cette ſorte de Vers 1. Si je penſe qu'il vienne d'un œuf. 2. A quoy j'attribuë ſa longueur extraordinaire. 3. Si je crois qu'il s'engendre dans l'homme dés le ventre de la mere, comme l'écrit Hippocrate & s'il eſt rare ou commun à Rome. Vous me demandez encore ſi c'eſt ſur des Vers de terre ou ſur des Vers du corps, que j'ay fait les experiences que je rapporte dans le premier Livre de ma Pratique. Je vais vous répondre, Monſieur, ſur ces cinq articles, le plus clairement, & le plus ſuccintement qu'il me ſera poſſible.

Je ſuis fort de vôtre avis ſur la generation des inſectes. Tous les animaux, & tous les vegetaux tirent leur origine d'un œuf. Que ſont toutes les graines des plantes, ſinon autant d'œufs, qui renfer-

eâque, accedente nutritij ſucci fermentatione, aeris elatere, duplicique calore, altero quidem ſolis, altero verò telluris magnæ Matris centrali, ſenſim veluti ſoluta compedibus excitantur, creſcunt, & ad tantam, debito tempore, perveniunt magnitudinem, quanta unicuique plantarum generi ex congenitis naturæ legibus debetur.

Si talia Philoſophi, ac Medici ad unum omnes de vegetabilibus opinantur, quantò magis ſentiendùm id erit de viventibus non ſolùm perfectis, verùm etiam de imperfectis, quæ vulgò vocant inſecta. Nam præter quam quod idem rebus in omnibus, ac æquabilis ordo ſit, & ab uno oriantur omnia principio, & omnia in unum, poſt generalem quemdam deſinant circuitum: Inſecta admirabili partium nexu, & conſtructione, iiſdemque nobiliori vitalium operationum exercitatione, non ſolùm plantis minimè cedunt, ſed eâ in re illis longè antecellunt.

Quamobrem cùm nemo plantas à putredine oriri ſtatuerit, ne quidem inſecta aliaque vilia animalcula ab eadem, originem deducere debere ſuam, cum ratione æſtimantur. Pudet enim Philoſophum, ac Medicum feliciſſimo ſcientiarum hoc ſæculo, in quo per experimenta, ſolidaque Mathematices præcepta, rerum cauſæ illuſtrantur, fortuito putredinis caſui tribuere, quæ conſtans & perpetua ſeminibus inhærens naturæ

ment en abregé tous les principes de la plante qui doit ſortir. La fermentation du ſuc nourricier qui ſe preſente, le reſſort de l'air, la chaleur du Soleil, & le feu central de la terre, developent enſuite ces principes, les mettent en mouvement, & les font croître peu à peu juſqu'à l'étenduë qui leur eſt preſcrite par la nature, ſelon les differentes eſpeces des plantes.

Si tous les Philoſophes, & tous les Medecins conviennent ſur ce point à l'égard des vegetaux, à plus forte raiſon doit-on penſer la même choſe des animaux, tant de ceux que l'on appelle imparfaits que de ceux que l'on nomme parfaits, car outre qu'en toutes choſes il y a un ordre toûjours égal, toûjours ſemblable à luy-même, que tout vient d'un même principe, & aprés un certain circuit de mouvement, retourne au même terme; on remarque dans les inſectes une ſtructure, une liaiſon d'organes, des operations, & des mouvemens qui les mettent fort au-deſſus des plantes.

Ainſi, puiſque les vegetaux ne s'engendrent point de pourriture, c'eſt une conſequence que les inſectes n'en viennent point non plus. Il ſeroit honteux à un Philoſophe, à un Medecin, dans un ſiecle auſſi éclairé que celuy-cy, où l'experience, & les ſolides préceptes des Mathematiques, ont apporté tant de lumiere pour la découverte des cauſes, d'attribuer à un arrangement fortuit de matiere corrompuë, ce que la loix invariable de la

lex moderatur, & dirigit.

Non enim putredo eſt, quæ viventia producit imperfecta, ſed putreſcentium rerum calor, & fermentatio, rerum ſemina undequaque vagantia per orbem, fæcundat, ut ita dicam, ſivè potius futuri animalculi primordia fæcundato in ovulo torpida, & inertia excitat, fermentat, ac veluti primam vitæ auram eiſdem inſpirat, idemque cum illis agit, quod calor Solis, aut Gallinæ incubatio gallinaceis cum ovis, & in Bombycum ovulis.

Quæ ſuperiùs de inſectis universè diximus, ad Lumbricos quoque in homine naſcentes jure quodam poſſint accommodari utpotè qui non à putreſcente generantur κακοχύλῳ, ſicuti vulgò putant pſeudogalenici, ſed ab eodem Lumbricorum ovula in inteſtinis latentia excitantur, & ad vitæ actus reducuntur.

Latus itaque Lumbricus ab ovo ſui generis originem ducit ſuam, & ſicuti ſingularum rerum ſingulæ ſunt proprietates, à quibus ne minimùm quidem deflectere queunt ob inviolabiles naturæ leges iiſdem impoſitas, ita & lumbrici lati; naturâ ſuâ, progigni ſolent in fœtu hærente adhuc in utero matris; Paulatim creſcunt in orbiculos, donec faſciarum more univerſam inteſtinorum molem adæquent. Nonniſi poſt plurium annorum curſum ad debitam perveniunt longitudinem, creſcentibus enim ſenſim hujus inſecti particulis, ſenſim quæ

la nature fait d'une maniere ſi conſtante, & ſi reglée dans toutes les ſemences.

Ce n'eſt donc point la pourriture qui produit les inſectes; mais ce qu'il faut remarquer, c'eſt que la chaleur, & la fermentation des choſes qui pourriſſent, contribuë à la fecondité des œufs des inſectes, ou plûtôt excite & reveille les parties imperceptibles de l'animal cachées dans l'œuf déja fecond, & leur donne comme le premier ſoufle de vie. Cette chaleur fait le même effet que celle du Soleil, ou que celle d'une poule qui couve.

Ce que nous diſons des inſectes en general, ſe peut dire en particulier des Vers qui s'engendrent dans le corps humain, ils ne viennent point d'un ſuc corrompu, comme ſe l'imaginent les faux Galeniſtes, mais un ſuc corrompu échauffe, & reveille les œufs de ces Vers qui écloſent par ce moyen.

Le Ver plat tire donc ſon origine d'un œuf de ſon eſpece; & comme tous les Etres ont des proprietez, qui ne les abandonnent jamais, à cauſe des loix immuables de la nature, le Ver plat à cecy de particulier, qu'aprés s'être engendré dans les enfans, lors qu'ils ſont encore au ventre de leurs meres, il croît peu à peu dans la circonvolution des inteſtins, juſqu'à ce que, ſemblable à un ruban, il ait atteint toute l'étenduë des boyaux. Il ne parvient à cette longueur qu'aprés pluſieurs années, parce qu'il faut que ſes

jam creverunt manifeſtantur.

parties commencent premierement à ſe developer & à croître peu à peu, avant que de pouvoir ſe manifeſter d'une maniere ſi ſenſible.

Nec mirûm tam longo tempore propriam acquirere magnitudinem; familiare namque eſt naturæ, prout in ovorum cicatricibus, plantarum ſeminibus, & in ipſa vegetatione obſervamus, partium lineamenta primò deſcribere, ſacculos nempè membranaceos, quos deindè humore replendo, ſtato tempore manifeſtat, reddito enim craſſiore, contento in ſacculis ſivè utriculis icore, ab ambiente membrana figuram, & tutamen obtinet, atque ita pro naturæ ordine, viſcera, & partes omnes, ſuo quæque tempore, breviori, aut longiori, pro animalium, ac vegetabilium varietate exoleſcunt.

On ne doit point s'étonner qu'un ſi long eſpace de tems ſoit neceſſaire pour l'accroiſſement parfait de cet animal, vû que c'eſt la coûtume de la nature, ainſi qu'on le void dans le germe de l'œuf, dans les graines des plantes, & dans l'accroiſſement des vegetaux, de tracer d'abord les premiers lineamens de ce qu'elle veut mettre au jour; c'eſt-à-dire, de former premierement de petits ſacs membraneux, qu'elle remplit d'une humeur delicate, & qu'elle manifeſte aprés dans le tems arrêté. L'humeur ainſi renfermée ſe trouve défenduë contre les injures exterieures, elle s'épaiſſit, & reçoit enfin par le moyen des envelopes qui la reſſerrent, la figure qu'elle doit avoir. C'eſt ainſi que tous les animaux, & tous les vegetaux ſelon les differentes eſpeces qui les diſtinguent, & ſelon l'ordre étably par la nature, arrivent chacun en plus ou en moins de tems, à la grandeur qui leur eſt propre.

Opinionem hanc confirmant admirabiles Bombycum formicarum, aliorumque inſectorum Metamorphoſes, ipſorum enim alæ, ſpicula, variæque corporis partes licèt antea extiterint, non niſi paulatim, & ſtatuto quæque tempore, ſe nobis produnt.

Ce ſentiment ſe trouve confirmé par les Metamorphoſes admirables du Ver à ſoye; car encore que ſes aîles, ſon aiguillon, & les autres parties qui paroiſſent quelque tems aprés ſa naiſſance, ſoient déja auparavant dans cet animal, elles ſe debroüillent neanmoins par degrez, & ne ſe montrent qu'aprés un certain nombre de jours.

Dentium ſemina in alveolis, plu-

Les dents demeurent cachées

res per annos, ſicuti & pilorum glomeramina in bulbo, ſivè radice ſuâ in ſubcutanea pinguedine implantata reconduntur, donec tandem accedente neceſſaria maturitate, veluti vegetando foris erumpant. Ita, & Lumbrici lati longitudo ingens, quamvis in ovulo tota, veluti in compendio quodam, contracta ſit, non apparet tamen antequam debitam maturitatis ſuæ metam acquiſiverit.

pluſieurs années dans leurs alveoles, les cheveux ſont long-tems enfermez comme en pelotons dans leur bulbe, ou dans leur racine, juſqu'à ce qu'aprés un certain point de maturité, ces petits corps viennent enfin à forcer leurs priſons, & à croître à la maniere des plantes. C'eſt ainſi que la longueur extraordinaire du Ver plat, quoique renfermée toute entiere dans le petit œuf qui la reſſerre ne paroît neanmoins qu'aprés que l'œuf eſt parvenu à un certain terme.

Unde non ab uberiori quo veſcuntur alimento, incredibilis eorum longitudo deducenda, prout nonnulli falsò opinantur, ſed à congenitis proprietatibus huic lumbricorum generi præ aliis familiaribus; veſcantur enim, & saginentur cibis quantùm velint Pigmæi, Pigmæi tamen ſemper erunt.

Par où l'on voit qu'il faut attribuer l'étenduë de cet inſecte, non à l'abondãte nourriture qu'il prend dans les inteſtins, ainſi que ſe l'imaginent mal à propos quelques Philoſophes, mais à une proprieté particuliere qui le diſtingue des autres Vers. En effet, qu'un Pigmée, par exemple, mange tant qu'il voudra, qu'il s'engraiſſe des meilleures viandes, il demeurera toûjours Pigmée.

Sed hîc ulteriùs quæris an ab utero matris eum adferant infantes, an verò poſtea in illis generetur. Summus Medicinæ parens lib. 4. de morb. primam, ut tu obſervas, tenet opinionem, & cùm ipſius præcepta naturæ oraculo confirmata ſint, haud facilè ab ejus ſententia recedo, & ſi recedam non me profecto rationes, aut vana hypotheſeon (quas floccipendo) figmenta, ad recedendum moverent. Sed propria experientia per multiplicem obſervationum ſeriem conſtans reddita, & infallibilis. Quare ſicuti plures dantur hæreditarij morbi,

Vous me demandez icy, ſi je crois que cet inſecte s'engendre en l'homme dés le ventre de la mere; Hippocrate le penſe de la ſorte dans le 4. livre des Maladies nombre 27. ainſi que vous le remarquez dans vôtre Lettre. Or, comme les paroles de ce grand homme ſont preſque toûjours l'écho de la nature, je ne voudrois pas m'écarter facilement de ſon opinion, ou ſi je m'en éloignois, ce ne ſeroit point pour me laiſſer aller aux frivoles ſubtilitez du raiſonnement, ni aux vaines fictions des Hypotheſes, que je fais gloire de mépriſer;

qui ex utero ſua ducunt principia, quid ni etiam de latis Lumbricis hoc idem ſentiendum, multò magis cùm divinum ſenem hujus rei habeamus authorem?

ce ſeroit pour m'attacher à quelque experience conſtante, qu'une longue ſuite d'obſervations m'auroit fait connoître infaillible. Il y a pluſieurs maladies qu'on apporte du ventre de la mere, comme ſont celles que nous appellons hereditaires; pourquoy ne penſerons-nous pas que le Ver plat ſoit de ce nombre, ſur tout lors que nous avons pour nous l'authorité d'un homme auſſi éclairé qu'Hippocrate?

Ait hic, loco jam laudato, ex lacte, & ſanguine redundante, & corrumpente ſe, hos vermes in fætu, uteri clauſtris concluſo, produci, idque non ſine ratione opinatus eſſe videtur: ſugit enim puer in utero lacteam lympham, ut certis recentiorum obſervationibus probatum eſt; à cujus putreſcente fermentatione excitantur latentia horum lumbricorum ovula, & ad vitam diſponuntur, quod quidem aliarum rerum putreſcens fermentatio præſtare forſan non poteſt.

Cet Auteur, au même endroit que nous venons de citer, dit que ce Ver s'engendre dans le fœtus, lors que le ſang, & le lait de la mere étant trop abondans, viennent à ſe corrompre, & il ne paroît pas avancer cela ſans raiſon; car en effet, comme on l'a découvert certainement par pluſieurs obſervations modernes, l'enfant dans le ventre de la mere, ſucce, & tire par la bouche une lymphe, qui tient de la nature du lait, & dont ſans doute, la corruption, & la fermentation reveille les œufs des Vers plats, & les diſpoſe à la vie, ce que la corruption des autres choſes n'eſt peut-être pas capable de faire.

Eademque de cauſâ factum eſſe puto ut hic vermis epidemicè graſſetur in Hollandia præ aliis regionibus, nimiùm abundante lacticiniis; cujuſque Incolæ lacte, & caſeo ferè perpetuo ſaginantur. Cognovi Romæ anno 1696. Juvenem viginti annorum, pallidum, macie affectum, ſputatorem, & in omni lacticiniorum uſu intempe-

Je crois que c'eſt la raiſon pourquoy ce genre de Vers eſt plus commun en Hollande, parce qu'on y abonde en laitage, & que les Habitans n'y vivent preſque que de lait, & de fromage. J'ay connu à Rome en 1696. un jeune homme de 20. ans extrêmement pâle, fort maigre, grand cracheur, lequel faiſoit excés de toutes ſortes

rantem; Hic cùm manè cæpam cultro reſecaret, ejus odere ita vehementer commotus eſt, & adeò ingenti ſuffucatione correptus, ut brevi ſe moriturum putaret, niſi ſuperveniente vomitu, ejeciſſet lumbricum teretem triginta pedes longum, & rotundam in pilam congiobatum, quo excluſo ſtatim convaluit.

An præterea generari quoque poſſint lati lumbrici in adultis, nihil audeo dicere, cùm nihil hac de re mihi adhuc conſtet experientiâ. Puto tamen impoſſibile non eſſe, licèt Hippocrates ſuo tempore non obſervaverit, & ut in re difficili clarè, & diſtinctè procedamus, obſervandum eſt an æger ſigna det lati lumbrici ab ineunte ætate, an verò poſtea, & annis jam gravis: ſi primum ſit, ab utero eſſe credas; ſi alterum non niſi eodem adulto genitum eſſe exiſtimandum. Difficilè enim adducor ut credam puerum ab infantia in inteſtinis lumbricum gerere, nec affici ſymptomatis, quæ cum hoc vermium genere conjunguntur.

Sunt autem dolor circa jecoris regionem jejuno tempore, ingens ſputatio; & ſi dolor nimis excruciet, aphonia ſupervenit. Tormina circa ventriculum ferociunt: Pallidi ſunt, & imbecilles, ad labores pigri, quandoque faſtidiunt cibos, quandoque appetunt inordinatè, vermiculos figurâ cucurbi-

de laitages. Un matin, comme il coupoit un oignon, l'odeur luy en vint ſi fortement au nez, qu'il demeura comme ſuffoqué, & qu'il croyoit mourir; quelques momens aprés il luy ſurvient un vomiſſement, & il jette un Ver rond de trente pieds de longueur, tout roulé comme un peloton, aprés quoy il revint à luy.

De ſçavoir ſi les Vers plats s'engendrent auſſi quelquefois dans les adultes, c'eſt ce que je n'oſerois decider, l'experience ne m'en apprend rien; J'eſtime cependant que cela n'eſt pas impoſſible, quoy que Hippocrate ne nous en parle pas. Pour s'éclaircir du fait, il faudroit, quand les malades rendent de ces Vers, examiner s'ils ont donné des ſignes de cette maladie dés leur enfance, ou s'ils n'en ont donné qu'aprés; dans le premier cas il y auroit lieu, ſans doute, de conclure que les Vers auroient été formez avant la naiſſance de l'enfant, & dans le ſecond qu'ils ne ſeroienr produits que long-tems aprés. Car il n'eſt pas probable qu'on puiſſe apporter dés la naiſſance un Ver de cette ſorte, ſans être d'abord attaqué des ſymptomes, qu'il a coûtume de cauſer.

Ces ſymptomes ſont un crachement continuel, des tranchées, une grande pâleur, une foibleſſe de tout le corps, tantôt des degoûts, & tantôt des appetits dereglez pour les mêmes viandes, des douleurs que l'on ſent à jeun vers la region du foye, & dont la violence fait quelquefois perdre tout à coup la

tinâ excernunt, qui cum ſint reſciſſæ partes lati lumbrici; illos, dum apparent, pro horum pathognomonico habet Doctiſſimus Dodonæus cum Medicinæ Parente, loco citato.

parole, de petites portions vermiculaires en forme de graines de concombre, leſquelles ſont des fragmens du Ver plat, & que Dodonée aprés Hippocrate regarde comme les ſignes caracteriſtiques de cette maladie.

In Urbe Româ, & in reliqua penè Italia, non ita frequens eſt latus lumbricus, ut in Hollandia, quia Itali humidam, paludoſam, frigidamque non incolunt regionem, nec forſan ſunt nimium intemperantes, ſicut Hollandi, præſtantius enim pharmacum contra lumbricos ſobrietate non datur.

Le Ver plat n'eſt point commun à Rome, ny dans le reſte de l'Italie, comme en Hollande: ce qui vient peut-être, de ce que les Italiens n'habitent pas, comme les Hollandois, un païs froid, humide, & mareſcageux; & que d'ailleurs ils ne ſont pas ſi intemperans qu'eux à l'égard des laitages; car il n'y a pas contre les Vers de preſervatif comparable à la ſobrieté.

Quatuor ab hinc annis obſervavi Romæ puerum duorum annorum, excreviſſe per alvum, vermem vivum viginti pedes longum, quem niſi fuiſſet à Matre reſciſſus, multò longiorem vidiſſemus.

J'ay vû à Rome, il y a quatre ans un enfant de deux ans qui rendit par le bas un Ver vivant, long de vingt pieds, que j'aurois encore trouvé plus grand, ſi la mere de l'enfant n'avoit rompu le Ver.

Puer erat pallidus, & multum imbecillis. Eodem tempore mulier corripitur febre cum ingenti dolore, tumoreque in hepatis regione; vena brachij tunditur, ſed fruſtra: dolentem locum ungi juſſimus oleo abſynthij per coctionem facto, paulo poſt vomitus, & diarrhæa ſuperveniunt, & centum vermes ex aſcaridum genere ejecit, & ſanitatem recuperavit. Quindecim poſt dies recrudeſcunt omnia, ut ſupra; De vermibus denuò ſuſpicamur, conſutis tribus manipulis abſynthij Romani, & affectæ parti appoſitis, quindecim vermes emiſit, ſtatimque convaluit, hunc verò dolorem circa regionem He-

Cet enfant étoit pâle, & fort languiſſant: Dans le même tems une femme fut attaquée de fievre, & d'une grande douleur à la region du foye, avec tumeur, j'ordonnay d'abord une ſaignée du bras, mais elle fut inutile. Je fis mettre enſuite ſur la partie malade de l'huile d'abſynthe, il ſurvint auſſi-tôt à cette femme, un vomiſſement, & une diarrhée, & elle rendit cent aſcarides, aprés quoy elle fut guerie. quinze jours aprés, le mal recommença, je fis piler trois poignées d'abſynthe, qu'on appliqua ſur la région du foye: ce qui ne fut pas plûtôt fait, que la malade rendit quinze autres Vers, & recouvra ſa-

patis non ipſius hepatis, ſed inteſtini colon è regione hujuſce viſceris, fuiſſe arbitrandum. Multa de lato Lumbrico videntur apud Spigelium, & Sennertum, multa apud hunc de verme umbilicali, de crinonibus ſub cute. Apud Panarolum de vermibus cucurbitinis, roſtratis, ac piloſis ad mille per alvum vivis excretis, ſæviente maligna febre epidemica, ab uno ſolùm ægrotante.

ſanté. Pour moy, je crois que cette douleur de la region du foye n'étoit point du foye même, mais de la partie de l'inteſtin colon qui paſſe à la cavité de ce viſcere. Spigelius, & Sennert ont écrit au long du Ver plat, ce dernier fait auſſi mention du Ver umbilical; il y a des Vers qu'on appelle crinons, dont parlent quelques Auteurs. Panarolus raporte l'hiſtoire d'un malade, qui dans le tems d'une fievre maligne épidemique, rendit des milliers de Vers vivans, dont les uns avoient des becs, les autres étoient velus, & les autres reſſembloient à des Vers cucurbitaires.

Porrò curioſum eſt hîc adnectere quod in Viro 40. ann. obſervatum eſt. Hic laborare cæpit derepentè doloribus ſtomaci, & partium vicinarum vehementiſſimis; qui per octo dies perdurarunt, tunc ſupervenit motus convulſivus curioſus, & raró viſus in medicina. Ideſt ſingulo ſemiquadrante horæ toto corpore convellebatur leviter. Patiens cùm pallore vultus, viriumque proſtratione; & hæc omnia momento temporis durabant deindè quieſcebant. Diu noctuque ſingulo ſemiquadrante horæ dicta momentanea convulſio cum pallore vultus, viriumque proſtratione recurrebat; & adeò exactè dicto tempore recurrebant periodicè, ut nullum horologium tam regularem periodum poſſet obſervare. Afflicto per octo dies his malis miſero patiente, derepentè quieverunt omnia per duas circiter horas, quibus vix elapſis, ſupervenit dolor ſtomachi ac pectoris ita crudelis ac vehemens, ut ejus vi pauló poſt periit. Dicebat antè mortem patiens ſibi cor & ventrem veluti à canibus lacerari, & ſcindi.

Aperto cadavere inventus eſt in cavitate pericardij vermis niger, piloſus, & vivus longitudinis ferè palmaris: Cor verò valdè lividum. Dictus vermis cauſa mortis fuit. cor periodicè pungendo donec patiens defecit, &c.

Addam pariter obſervationem ſatis utilem de lumbricis, quàm anno 1700. ab erudito Medico habui ſcriptam Maſſæ Tudertinorum in Umbria. Eo anno conſtitutio regnabat ferè epidemica febrium putridarum, atque malignarum: ægroti circa primum ſeptenarium, aut circa ſecundum moriebantur, & ſemper maxima pectoris anxietate torquebantur: Vermes teretes magna in copia excernebant ſinguli. Hi vermes vivi poſiti in vinum ſtatim peribant; in oleo, aqua ſaccharata, ſpiritu vini, aceto, ucco limonum per plures horas vivebant ac plures dies. Ægroti qui vi-

num bibebant, penè omnes ſanabantur. Ex ægrotis ſenes, & mulieres majori in numero periere. Vinum itaque antidotum fuit morbi, & morbi cauſæ, &c.

Experimenta, quæ circa lumbricos feci, & in praxeos noſtræ lib. 1. deſcripſi; Non fuere circa lumbricos terreſtres, ſed humanos. Muliercula enim quinquaginta ann. nata febre, & dyſſenteriâ correpta, tercentum circiter vermes vivos ejecit Romæ anno 1694. erant longitudine faſeoli, figura ferè cucurbitini, injecti in ſpiritum vini, & in infuſionem ſeminum ſantonici poſt quinque horas periere, poſt novem in vino, diſſolutione aloës, extracti Camædrios, & extracti Tabaci. Die Jovis, hora decima quinta, poſiti fuere in oleum amigdalarum dulcium; in ſuccum limonum, in aquam tetuccianam (mineralis eſt, & ſalinis principiis abundat,) & in vas mercurio vivo ſemiplenum. Sequenti die veneris hora matutina in oleo amigdalarum dulcium inveni vivos, ſed valdè torpidos, & imbecilles; Vivos verò vegetos, & valdè mobiles in aqua tetucciana, in ſucco limonum, & in vaſe mercurij; in hoc tamen mercurij contactum fugiebant, & ad ſummitatem vaſis progrediebantur. Immerſi in aquam florum aurantiorum, & roſarum, poſt octo horas convulſionibus correpti, obiere. Atque hæc de Lumbricis.

Quant aux experiences que j'ay rapportées ſur les Vers dans le premier Livre de ma Methode Pratique, je les ay faites, non ſur des Vers de terre, mais ſur des Vers du corps humain. En 1694. une bonne femme âgée de cinquante ans, malade icy à Rome d'une fievre, & d'une diſſenterie, rendit environ trois cens Vers tous vivans longs comme des feves, & preſque faits comme des Vers cucurbitaires. J'en jettay quelques-uns dans de l'eſprit de vin, & dans une infuſion de graines d'abſynthe ſantonique, où ils moururent au bout de cinq heures. J'en mis d'autres dans du vin, dans de l'aloës diſſout, dans de l'extrait de camædris, dans de l'extrait de tabac, & ils y vécurent neuf heures. D'autres (c'étoit un Jeudy ſur les neuf heures du ſoir) dans de l'huile d'amandes douces, dans du ſuc de limon, dans un vaſe à moitié plein de mercure, dans de l'eau de tectucium, qui eſt une eau minerale fort chargée de ſel; & le Vendredy matin je trouvay engourdis ceux que j'avois mis dans l'huile d'amandes douces; agiles & vigoureux, ceux qui étoient dans l'eau de tectucium, dans le ſyrop de limon, & dans le vaſe de mercure: il faut remarquer que ces derniers fuyoient le mercure, & s'éforçoient de gagner le haut du vaſe. J'en mis d'autres dans de l'eau de fleurs d'oranges, & dans

de

Mirificè delectatus ſum non defuiſſe in Galliis, (ſed quando illuſtris, & inclita Galliarum Regio claris viris ferax non fuit?) acres ingenio viros, qui mecum ſentiant difficillimis hiſce praxeos Medicæ temporibus, in quibus omnia ſpeculationum, & hypotheſeon fluctibus agitata, turbataque videmus, non antè ceſſaturam tempeſtatem, quam Medici ſpretâ opinionum arrogantiâ, & faſtu ad Hippocratem clavum tenentem, & moderantem confugiant, & ab eodem naturæ voce loquente diſcant, quâ viâ progrediendum ſit, ut ad veritatis metam in Medicina, tandem perveniamus.

Elapſo anno in Regiam Societatem Anglicanam adſcriptus fui, ut vides, nunc in Accademiam Germanorum, quod ad te ſcribo, propterea quod gratum id tibi eſſe agnoſco. Hoc eodem tempore ſcripſi Epiſtolam ad amiciſſimum Antonium Albertum, de qua illum moneas, rogo. Vale Galliarum Ocellè, & Reipublicæ bono, ſaluti tuæ conſulere non deſinas.

Romæ Pridie Idûs Julias 1699.

de l'eau roſe, huit heures aprés ils y moururent avec des convulſions. Voilà pour ce qui regarde les Vers.

Je ſuis ravy, Monſieur, de voir par vôtre Lettre qu'en ce tems, où la Medecine eſt comme ſur le point de perir par les ſpeculations, & les Hypotheſes, dont on l'accable, il ſe trouve en France des eſprits éclairez, qui voyent le danger qu'elle court, qui reconnoiſſent que l'unique moyen de la conſerver, c'eſt de fuir le faſte des opinions, & de recourir à Hippocrate, pour apprendre de luy, comme de l'interprette de la nature, le chemin de la verité. Je ne ſuis point ſurpris qu'il y ait en France des Genies élevez, que l'erreur ne ſçauroit ſurprendre, car quand eſt-ce que cette Illuſtre Nation n'a pas été fertile en grands Hommes?

Vous voyez par le programme que je vous envoye, que j'ay été reçû depuis l'année derniere dans la Société Royale de Londres. Je le ſuis à preſent dans l'Academie d'Allémagne: Je crois que cette nouvelle vous fera plaiſir. Je viens d'écrire à nôtre cher amy l'Illuſtre Antonio Alberti; Je vous prie de l'en avertir, Adieu Monſieur, conſervez-vous pour l'interêt du public.

De Rome, ce 14. Juillet 1699.

EPISTOLA II.

DE

PURGATIONE IN PRINCIPIO Febrium, ac de Febribus Meſſentericis.

GEORGIO BAGLIVO VIRO DOCTISSIMO

NICOLAUS ANDRY MEDICUS Pariſienſis, &c. S. P.

UTINAM mihi liceret Doctiſſimum, & cariſſimum noſtrum Antonium Albertum comitari, teque amplecti, atque alloquio affari: perſpectum haberes quanti te faciam; hominemque videres admiratorem tui non ſolùm, ſed & tuarum laudum præconem æquiſſimum. Si quod opus medicum lectione dignum ſcriptum unquam eſt, tuum eſt de *Praxi Medica*, cujus ſtudium omnibus medicinæ filiis ſuadere nunquam deſino. Eum lego, & cùm legi, lego iterùm. Si quem librum alium meditaris, fac me certiorem: meum de Lumbricis ad te mitto; in hoc tuam elegantem, eruditam, & concinnam invenies epiſtolam, quàm ad me ſcripſiſti humaniſſimè, undè liber meus prætium omne ducit ſuum.

Notas in aphoriſmos Hippocratis, eaſque breves propediem ſum in lucem expoſiturus; ſi quæ habes hac de re mihi ſcribenda, facies gratum ſcribere. Loca enim multa ſunt ubi aphoriſmi Hippocratis explicatu difficillimi omninò videntur, ſibique invicem adverſari. Epiſtolam tuam ſi mihi ſcribas typis mandabo, & cum libello in publicum prodibit. Mos eſt apud doctiores & peritiores hujus Urbis medicos ſtatim initio morbi

catharcticum, aut emeticum propinare cùm humor turget juxta aphoriſm. 22. ſect. 1. Hic mos familiaris eſt imprimis Doctiſſimo, & celeberrimo Guidoni Creſcentio Fagon primario Regis noſtri medico, & cæteris qui inter Aulicos verſantur medicis, atque felices inde quotidie eventus obſervantur. Quidam exiſtimarunt hunc medendi modum à te fuiſſe damnatum: verùm ego qui librum tuum legi accuratè, ac præ manibus ſemper habeo nihil unquàm in eo reperi, quod eorum errori favere poſſit: licèt enim purgationem initio morborum præſertim acutorum inſtitui non oportere quibuſdam in locis ſcribas; anſam tamen indè arripere, imprudentiæ eſt, ut te à purgatione, initio morborum faciendâ ſemper abhorrere quis exiſtimet. Cum è contra aliis in locis purgationem ſuadeas initio morborum v. g. lib. 2. cap. 12. art. 4. ubi hæc ais *Veruntamen ne omnia uno calceo metiamur, fatemur revera dari nonnullas febres, in quibus nulla expectata coctione peccans materies ſtatim eliminanda eſt, &c.* hæc verba tua non ore ſolùm protuli, ſed & in libro tuo legenda multis oſtendi, quibus ſanè verbis omnem ſuſpicionem damnatæ à te purgationis initio morborum omninò removi. Notas meas in Hippocratis aphoriſmos præceptis tuis quamplurimis dictavi, & in his notis multa contexui ex libro tuo excerpta quæ ad purgationem in principio morborum ritè faciendam, cum turget humor, ſcitu neceſſaria videbantur. Epiſtolam tuam impatiens expecto, tuaſque laudes prædicare non deſino. Vale Decus Italiæ. Pariſiis. Kal. Septembris 1700.

DE PURGATIONE IN PRINCIPIO Febrium, ac de Febribus meſſentericis Romanorum.

GEORGIUS BAGLIVUS NICOLAO ANDRY

MEDICINÆ LECTORI AC PROFESSORI REGIO, Doctori medico Pariſienſi.

DEBEO tibi optime Andry tot jam nominibus, ut non videam, quî ſolvendo eſſe poſſim. Officij mei ſæpè me admonet officio-

rum tuorum recordatio. Scripſiſti ad me ſæpè, neque id ſolùm, ſed magnis cum laudibus, meamque amicitiam pro urbanitate tua expetere perpetuò non deſinis. Ego verò iſtum erga me animum, & quæ ſignificatur in epiſtola tua benevolentiam amplector libentiſſimè, & amore proſequor ſingulari, nam ut omittam, quod ita poſtulat humanitas, tui te præterea mores, tua virtus, & in re medica judicium acre egregiè commendant. Quod autem ſpectat ad laudes, quas mihi tribuis, etſi me delectet laudari à laudato Viro; tamen ea quæ de me dicis, cùm eſſe veriſſima cupiam, non agnoſco. Dilexi equidem adoleſcens, ipſoque decimo-quinto ætatis anno, quo completis Philoſophiæ peripateticæ ſtudiis, ad hanc artem me dedi, veterem Græcorum medicinam, & egregia præ cæteris monimenta, quæ nobis Coorum maximus tradidit Hippocrates: excellere tamen in re omnium, ut ego ſentio præſtantiſſima & difficillima cujus negocij ſit, cujus ingenij, non modò experiens ipſe intelligo, verùm etiam ex inani multorum induſtria conjicio.

Innumera ac penè vana commenta, quæ proximè lapſa ætas circa morborum naturam, curationemque cumulavit, multorumque plauſum meruerunt mihi adhuc Juveni nequaquam arridebant; non ſolùm quia nihil ſolidi, quod priſcam Græcorum medicinam ſaperet, continent; ſed potiſſimùm quia ordine præpoſtero, & ad veritatem illuſtrandam minùs aptè, medicinæ praxim tractatam videbam, naturæ nempè leges cogitationibus mentis ſervire, morborumque curationem ab oraculis theoriarum pendere totam. De cujus quidem veritate rei certior redditus per patientem in Italiæ Noſocomiis factam pluribus annis obſervationem, in mea me magis opinione confirmavi, Artem noſtram obſervationibus illuſtrari, & creſcere; quæque hac via deteguntur præcepta, acre judicium medici ab hypotheſi phyſico-mechanica, juxta Geometriæ leges explicata directum ad ægri naturam, & morbum accommodare debet, ac ritè determinare; acerrimum namque judicium eſt anima benè medendi; nec ſolùm morbi naturam, ſed occaſiones ejus ad benè curandum noſſe oportet. Quare tu, qui judicio, & uſu præſtas rerum, & in Florentiſſima Pariſienſium Academia vivis, ſi prout cæpiſti rem medicam juxta Græcorum præceptiones excolere, ac perficere curaveris, ad eas te perventurum laudes confido, ad quas me prò benevolentia tua jam perveniſſe exiſtimas.

Vir illuſtris, doctiſſimuſque Abb. de Tourreil utriuſque noſtrum æquè Familiaris, de quo ſub Antonij Alberti nomine ad te antè ſcripſeram, Romam reverſus libellum tuum de Lumbricis cum litteris tuis tradidit. Litteris perlectis aggreſſus ſum legere tuum libellum: mirificè profectò placuit: genus enim ſcribendi non minùs utile, ac neceſſarium, quàm nova experiundi methodo concinnatum complexus es: valdè delectabar ordine, valdè etiam genere orationis tuæ; res verò ipſa ità me

affecit, ut quaſi ſemina quædam veræ Praxeos, quæ fructum non mediocrem aliquando ferent, in animo meo reliquiſſe videatur. Quare cùm eximij ingenij, doctrinæque opibus abundet, me certè judice magnam omnium approbationem, commendationemque promeretur.

Audio nunc te in promptu habere perbreves notas in Hippocratis aphoriſmos, quibus obſcura multa loca, quæ frequenter in magni Senis operibus occurrunt ad morborum uſum, debitamque reducis claritatem. Cumque magnum hoc medicinæ opus interpretatione agrederis, laudo certè inſtitutum tuum, mihique perſuadeo, te id magno cum obſervationum ſolidæque meditationis apparatu facturum, quibus inſignis medicæ facultatis doctrina complectatur. Quæ cum vera ſint, ne diù protrahas laudabile opus publici juris facere ægrorum beneficio, reique medicæ ornamento.

Inter aphoriſmos, qui quotidie diſceptandi occaſionem dant medicis, duo mihi præ cæteris eſſe videntur. Aphoriſmus 22. libri 1. & 29. lib. 2. quòd certè non ab ipſorum obſcuritate; ſed à peculiari medicorum cachoetia oriri crediderim. Horum enim quiſque huic, vel alteri opinioni, ſyſtemati, aut hypotheſi addictus, pro modulo hujus peculiaris genij, Hippocratis aphoriſmos ad ſuam partem trahit; nec ad veritatis normam, ſed ad opinionem anteceptam interpretatur; undè fons & origo contentionum perpetua. Ita malè interpretato aphoriſmo 22. lib. 1. videbis plures medicos ſingulis in morbis purgationem in principio laudare, damnare alios, paucos demùm mediam inire viam. Talem purgandi abuſum in morborum omnium initiis familiarem reperi quampluribus apud nos, cùm decem abhinc annis, completis Italiæ peregrinationibus Romam me contuli. Quod cùm non omnimodè redundet in ægrorum beneficium; ut modus aliquis poneretur tantò errori, operæ prætium duxi paulò acriter in mea praxi typis data 1696. contra illum invehere; & pluries, ac penè ad nauſeam animadvertere purgationem non eſſe ſingulis in morbis adhibendam in principio; ſed in iis duntaxat, quorum cauſa primis viis ineſt, & magnus cachochiliæ apparatus ibidem hæret, occaſionem magnis daturus morbis, niſi per prudenter adhibita in principio purgantia ſubducatur.

Qua in re quomodo me geram in ægris curandis en habe? Quoties de purgatione in principio res agitur, obſervare ſtatim ſoleo, an prima in regione pravorum humorum congeries adſit, cum magna humorum turgentia, quam ingentes in ſex rebus nonnaturalibus errores produxerint; an contrà acutæ, aut inflammatoriæ affectionis ſigna appareant.

Si primum à leni purgatione in principio nec abhorreo, nec in editis à me libris ipſam damnavi, potiſſimùm verò ſi turgentiæ humorum notas obſervo; nam putrix cachochilia niſi tempeſtivè educatur, in ſan-

guinem ingrediendo vehementiores excitabit fermentationes, atque ad longos, ac periculoſos morbos patientem diſponet. Eodem tamen tempore quo purgationi indulgemus, non prætereunda ſunt ſtomachica, & reliqua, quæ crudum humorem primis viis congeſtum digerant remedia. Et ſi quædam ad vomendum propenſio ſit, purganti pharmaco emeticum miſceri poteſt. Sed in popularibus Urbis Romæ, quoniam non benè cedunt emetica, nec ipſorum naturæ congrua ſunt, iiſdem ferè continuò abſtinemus. Singulis itaque, vel alternis diebus hanc potionem præſcribo.

℞. decoct. ſenæ, tart. & epitimi cum Flor. cordial. & cinam. ℥. v. ſyr. de cichor. nicol. cum dupl. rhabarb. ℥. 1. aq. cinam. q. ſ. m. f. p. Poſt quatuor, vel quinque horas à ſumpto pharmaco, ſi purgatio lentè progrediatur chlyſtere utor ad faciliorem reddendum humorum exitum. Totum ventrem manè & veſperi foveo decoctione calida cichorei, agrimoniæ, radic. altheæ, malvæ, & nitri, ad relaxandas magis primas vias, humorem concoquendum, & blandè diſponendum ad ſeceſſum. Si verò patiens purgationes ferre non poſſit ob nimiùm fractas ſtomachi vires, & magnam in viſceribus turbationem à putri factam cachochilia; tunc ſingulo mane chlyſteres impero emollientes, & ſi magnus ſit humorum cumulus, bis etiam in die, fomentis per totum ventrem antè chlyſterem ſemper adhibitis; qui quotidianus chlyſterum uſus, incredibile dictu, quantum ad liberandas primas vias à morboſis impuritatibus, & longos febrium progreſſus impediendos conducat. Quolibet mane laudo uſum juris pulli cocti cum 12. ſem. citri contuſis, & cichoreo ſylveſtri, & cum eo miſceo vel aquam theriacalem, vel ſequens eleoſaccharum noſtrum ſtomachicum.

℞. eſſentiæ citri, ſpiritus roſarum, & olei cinamomi an. gutt. 20. circiter; ſacchari candi per ſetaceum trajecti q. ſ. m. f. eleoſaccharum, cujus capiat ſingulo mane cum juſculo ʒ. 1. circiter. Ad roborandum ſtomachum, ejuſdemque tonum reſtituendum, appetitum promovendum par remedium non datur. Nuper diarrhæam pernicioſam cum febre, & moleſtis ſymptomatis, à nimiis ſtudiis, & indè ortis cruditatibus factam hoc ſolùm eleoſaccharo bis in die cum potione cocolatæ dato, quarto morbi die compeſcui feliciſſimè in Viro erudito propè ædem Theatinorum S. Sylveſtri in Quirinali. Si ſpiritum cariophillorum recentium (quos in Urbe vocamus, *garofali di colore di ponzò*) addas, rarum habebis remedium ad cruditates acidas, & varias ſtomachi affectiones præ cæteris vomitum, nauſeam, dolorem.

Uſque ad ſeptimum diem chlyſteribus, & ſtomachicis quotidiè utor, quia tunc ſecurus eſſe ſoleo primas vias ab impuritatibus eſſe liberatas, & ſtomachum priſtino vigori reſtitutum. Poſt ſeptimum obſervo denuò quam periodum, & cum quibus ſymptomatis aſſumit febris, & metho-

do cuilibet neceſſaria occurro promptiſſimè. Id tamen prò certò dicam me præfato medendi modo febres cum apparatu humorum, quas voco meſſentericas feliciter tollere circa 14. vel ad ſummum circa 21. Et ſalutis ſpes aliqua circa, 9. vel 11. incipit apparere. Hujuſmodi febres nonnulli curant in Urbe teſtaceis, bolis, & ut vulgò dicunt pulveribus antiacidis copiosè præſcriptis à principio ad finem febris; nullis interea præſcriptis, vel ſaltem raró clyſteribus, purgationibus, & ſtomachicis recenſitis cum fotubus per totum ventrem: idque cum magno ægrorum diſcrimine factum vidi. Dictis namque remediis concreſcente magis putri cachochilia, magiſque ſe in anguſta meſſentericorum vaſorum ſpatia inſinuante morâ evadit acrior, vehementius efferveſcit, & producit demùm vel hecticas meſſentericas, vel chronicas, & difficilè curabiles febres cum vera glandularum meſſenterij obſtructione (ſicuti ex ingenti pallore vultus, cum cadaverica, vel ſaltem multum à ſtatu naturali mutata facie, conjicio) ut frequenter obſervo, & infelicem hodiernæ praxeos ſtatum deploro.

Inter ſigna, quæ apparatum humorum in primis viis denotant, ſequentia ſunt patienti obſervatione noſtra, & matura meditatione acquiſita. Os valdè amarum eſt cum quadam nauſea horis matutinis. Lingua viſcida, glutinoſa, ingrati ſaporis, cum oris fætore, dentes quoque luridi ſunt, & conſpurcati. Stercora multum fætida, & flatus pedendo emiſſi ingenter fætent. Caput aliquando nutat, & gravitat: & ſi patiens ſupra lectum perpendiculariter erigitur, caput hinc indè nutando gravitat: Aliquando caput ferè continuò dolet cum gravitate, & pulſatione circa tempora; & dolor exacerbatur poſt prandium, & aliquando poſt cænam, aures murmurant cum ſibilo. Urinæ naturales vel à ſtatu naturali non multum recedentes. Febres poſt prandium, & poſt cænam augeſcunt, & typum duplicis tertianæ continuæ ſervant. Calorem in volis manuum aut pedum, & in hypochondriis patiuntur. Vultus pallet: alvus ſicca eſt. Inappetentia moderata: ſed quod magis obſervatione dignum eſt, qui febricitant ex infarctu meſſenterij majora mala in capite experiuntur, quàm in meſſenterio, in quo morbi ſedes eſt: medicique decipiuntur, cephalica, emulſiones; frigidaſque potiones aut copioſos aquarum hauſtus, ut hodie apud nos invaluit abuſus, propinando; quibus remediis creſcit magis, quàm minuitur morbus, quia creſcit cauſa, ob indigeſtionem dictorum inutilium remediorum: omiſſis interea fotubus ventris, purgationibus, vel quotidianis chlyſteribus; ſtomachicis, ac digerentibus antè recenſitis: ſed non omiſſa china chinæ, qua in hujus generis febribus magno cum ægrorum damno hi pulverum amatores utuntur. Et hæc familiaris methodus mihi eſt curandi febres à putri cachochilia, & meſſenterij infarctu productas.

At contrà ſi vel minima ſuſpicio appareat acuti, & inflammatorij morbi, lingua ſit arida, urina crocea, ſalibuſque ſaturata, calor ingens per totum, anxietas, magna ſitis, & omnium ſiccitas cum metu latentis viſcerum inflammationis, à purgatione in principio omnimodè me abſtineo, ut in mea praxi animadverti; nec indiſcriminatim morborum omnium curatio à purgatione inchoanda, ſicuti plures apud nos faciunt, nec tales etiam apud nos deficiunt. Nam ob acrem acuti morbi calorem, & ferveſcentes ſuccos, ſingula urentes, cùm ſolida ſint nimiùm criſpata, ideſt convulſiva oſcillatione nimiùm intenta; fluida verò ſupra modum ferventia, acria, impetuoſa, & bona cum malis ſuccis confuſa; nec debitam laxitatem, (in qua morborum coctio præcipuè conſiſtit) habeant ſingula; purgatione in principio non ſolùm peccantem materiam non educimus, cùm non cedat, quæ adhuc cruda eſt affectio; ſed novo addito impetu noviſque ſtimulis excitata vehementiùs efferveſcit & hinc indè excurrendo, morbum auget, & ſymptomata; donec tandem deſinat in aliquod viſcus, in eoque morbi ſedem, aut inflammationem producat. Cujus veritatis optimè gnarus medicinæ Magiſter ſic præcipit aphor. 24. ſect. 1. *In acutis morbis rarò, & in principio medicinis purgantibus uti, & hoc cum præmeditatione faciendum.* Et de rat. vict. in morbis acutis num. 36. docet. *Quicumque verò ea, quæ inflammantur, ſtatim in principio morborum medicamento ſolvere aggrediuntur, hi de intento quidem, ac inflammato nihil auferunt non enim remittit affectio, quæ adhuc cruda eſt; quæ verò morbo reſiſtunt, ac ſana ſunt, colliquefaciunt. Debili verò evadente corpore morbus invaleſcit.*

Neque in febribus tantùm, ſed ſingulis quibuſque in morbis cum febre conjunctis hujuſmodi purgationis lex obſervanda. Pleuritis de ſua natura cùm inflammatorius ſit morbus, reſpuit omninò purgationem in principio, præſertim ſi dolor ſit ad claviculas. At contrà ſi magni errores in victu præceſſerint; dolor ſit ad præcordia & apparatus pravorum humorum, ac putris cacochiliæ in meſſenterio, & primis viis, à purgatione pectorali curatio inchoanda, prout monuit magnus medicinæ magiſter pluribus in locis, ſed præſertim *de vict. rat. in morb. acut. num.* 12. Et ipſe damnavi ſemper in edita praxi purgationem in pleuritide, non quidem ratione apparatus antedicti, ſed affectionis inflammatoriæ, quæ ſemper cum pleuritide conjuncta eſt, omnemque reſpuit purgationem. Neque hîc repeto, in humorum turgentia, quolibet in morbo, celebrandam ſtatim eſſe purgationem, ne turgens humor impetu in partem aliquam facto, brevi eandem ſuffocet, cum hæc ab aliis Autoribus ſint ſatis animadverſa.

Harum itaque febrium cum acutie conjunctarum curationem, à ſanguinis miſſione in principio ſemel, vel pluriès celebranda, prout occa-

ſio-

ſio, aut natura morbi poſtulaverit, incipiendam eſſe conſulo. Sanguinemque mitto, non tantùm ad ferveſcentes ſuccos temperandos, eorumque incendium extinguendum, quantum ad inducendam per hujuſmodi vaſorum depletionem, in ſolidis, ac in fluidis laxitatem quandam, ad fluidorum circulationem, eorundemque ſtatuto tempore ritè peragendam deſpumationem ſummè neceſſariam: Et ideò poſt ſanguinis miſſionem in acutis aliqualem ſudorem in ægrotis ferè ſemper cum ſymptomatum levamine obſervo.

Quod ſi quis Helmontianorum more ab eadem facienda abſtineat; tunc quoniam fluida ob nimiam ſui acrimoniam, ac fervorem vehementius circulant, ac proindè ſuperant ſolidorum per quæ circulant reſiſtentiam: & utraque nimium recedunt ab æquilibrio ſivè naturali proportione reſiſtentiæ, & impulſus, quæ eſt inter ipſa; fiet ut fluida hinc indè hærendo per partes, eaſque variè afficiendo, ſpirandi difficultatem, ſitim, capitis dolorem, & gravitatem, vigilias, & mille id generis accidentia producant: quæ prudenter præſcripta ſanguinis miſſio certò impediret, ac tolleret.

Familiaris quoque mihi eſt his in febribus chlyſterum emollientium, aut temperantium uſus uſque ad ſeptimum, ad liberandas primas vias ab impuritatibus; in primas namque vias ſanguis febricitans repetitis circulationibus morboſas deponit particulas, undè clyſteribus hæ ſunt quotidie ſubducendæ; præterea confert chlyſterum uſus ad moderanda capitis, viſcerumque vehementia ſymptomata.

Poſt ſeptimum incipientibus jam coctionis ſignis, ac deſpumationis morboſæ materiei à chlyſteribus frequentioribus abſtineo; ne naturæ opus perturbetur: at ſi grave aliquod ſymptoma ſuperveniens eos poſtulaverit; iiſdem denuò utor, vel ſolis, vel adhibitis ante fomentationibus ventris ſupradictis. Singulo mane juſculum cum ſonco, cichoreo ſylveſtri, vel appropriatis herbis, vel cùm ℥. ij. ſucci ſonci depurati coctum patiens haurit, additis ocul. cancr. & nitri perlati. an. ℈. 1. quibus fluidorum fervorem mitigamus, & eadem ad coctionem deſpumationemque diſponimus, debita in illis, ac in ſolidis ante procurata laxitate. Circa nonum vel undecimum apparentibus ſignis coctionis juſculum cum herbis alchalicis, & leniter diaphoreticis bullio, & loco nitri aliorumque digerentium, addo deſpumantia nempè corn. c. philoſ. bezoar occid. aq. cord. ſ. gelat. corn. c. & ſimilia ad ſudores leniter movendos, & diſponenda fluida ad purgationem 14. vel. 17. die citiùs, aut ſerius, ſemel, bis, aut pluries prout occaſio poſtulaverit, faciendam. In magno febris ardore veſperi emulſiones libenter concedo cùm ſale prunell. &c. qua ratione temperata ac mitigata fluidorum acrimonia, celeriùs ad coctionem veniunt, feliciuſque particularibus, & univerſalibus morbi temporibus deſpumant.

Taceo reliqua quibus ad tollendas hujuſmodi febres utor, ne nimiùm creſcat epiſtola ſolùm animadverto curationis caput, atque ſummam in eo conſiſtere, ut ſanguis ebulliens intra debitos fermentationis limites per debitam methodum, & remedia opportuna ſe ſe contineat; ut ſuo tempore facilè, atque naturaliter deſpumet. Et ſi nimiùm ferveat coerceatur diluentibus, ac nitratis; ſi contra torpeat, excitetur diaphoreticis magna cùm prudentia, & cautione præſcriptis, quouſque perveniamus hac ratione ad 14. diem, quo purgatio præſcribenda erit, ſeriùs aut citiùs pro ratione copiæ aut pravæ qualitatis humoris peccantis, ad educendum morboſum ſerum, in quo noxiæ, inutileſque particulæ coctæ jam, ac deſpumatæ diſſolvuntur: coctionis autem ſigna ipſe præ cæteris deſumo à ſymptomatum remiſſione, cruditatis à vigore eorundem. Et ſi circa finem omiſeris purgationem, recidivam expectato, ut ſæpè contingit.

Circa finem epiſtolæ addam obſervationem ſatis utilem de lumbricis, quam ab erudito Medico nuper habui ſcriptam Maſſæ Tudertinorum in Umbria. Conſtitutio regnabat elapſo anno ferè epidemica febrium putridarum, atque malignarum: ægroti circa primum ſeptenarium aut circa ſecundum moriebantur, & ſemper maxima pectoris anxietate torquebantur; vermes teretes magna in copia excernebant ſinguli. Hi vermes in vinum poſiti vivi, ſtatim peribant; in oleo, aqua ſaccharata, ſpiritu vini, aceto, ſucco limonum, per plures horas ac dies vivebant. Ægroti qui vinum bibebant, penè omnes ſanabantur: Ex ægrotantibus Senes & mulieres majori in numero periere. Vinum itaque antidotum fuit morbi, & morbi cauſæ. Opus noſtrum de ſolidorum elatere, natura, & effectibus ſecundam editionem mox videbit Romæ. Exemplar ad te mitterem libenter, niſi Aniſſonius Bibliopola Lugdunenſis ad me ſcripſiſſet, ſe opera omnia noſtra aucta, & in unum redacta corpus brevi typis elegantibus daturum: qua occaſione faciliùs exemplar omnium ad te perveniet, quàm ſi Româ Pariſios mittatur. Vale Vir optime, & Praxim medicam, quæ magnis hoc tempore Doctorum Virorum indiget auxiliis frequenti morborum obſervatione, & maturis phyſices meditationibus augeas, & confirmes.

Romæ 3. Nonas Junias 1701.

EPISTOLA III.

DE

ADMIRANDA VI SOLIDORUM.

GEORGIO BAGLIVO

VIRO ILLUSTRI

MEDICORUM ÆTATIS NOSTRÆ PRINCIPI.

GODEFRIDUS CASPAR OSTERCHAMPIUS
Sereniſſ. Lobkovizenſium Principum Archiater S. P.

CUM primùm aureus liber tuus de Praxi medica ad me venit; eodem lecto, & iterùm ac ſæpè lecto, dixi. Hic Autor medicorum Coriphæus eſt. Hæc praxis vera ſalutis præcepta continet, quæ nulla impoſterùm ſilebit ætas, & quantùm durabit Orbis, tantæ laudes ab omnium gentium medicis ſuo dabuntur Autori. Quare cùm multùm te Duce profecerim, mihi ſatisfacere nunquam poteram, niſi Romam venire decreverim, ſicuti olim ad videndum in Urbe Livium faciebant, ut te de facie cognoſcerem, & te de medicina loquentem præſens audirem. Quòd cùm feciſſem, & maximæ Romæ, Romæ æternæ muros venerabundus ingrederer, ſtatim domum tuam veni in via poſitam, quæ ducit ad Quirinalem teque amplexatus ſum, & amplexatus manum quæ tam eleganter ſcripſerat, ac eruditè. Et ſanè tanta te humanitate, benevolentia, comitate, doctrina ornatum inveni, ut tibi pares in meis peregrinationibus valdè paucos cognoverim. Atque cùm te conſpiciebam, mihi videre videbar Democritum, cùm ipſum alloquebatur Hippocrates, res mundanas omnes contemnentem.

hominum ſtultitiam peculiariter cognoſcentem, ac ut olim Democritus hilariter deridentem, ſuis animi affectibus heroïcè imperantem, ac de ſcientiis ſolidè ſatis, ſed maxima cùm modeſtia, nulloque faſtu diſputantem. Undè meritò dicebam felicem Romam Urbium Dominam, quæ tantum Virum fovet in ſinu. Felix Archilycæum Romanum, quòd verum Hippocratis filium medicinæ reſtauratorem tota laudatum Europa tam glorioſè oſtentat, in eoque ſuperbit; atque veteri Antonio Muſæ Auguſti Archiatro, ſuum nunc opponit Baglivum. Neque credas me hîc tecum adulando agere, ſed ut veritas, ſi alicui ignota ſit, propaletur. Cathedram enim anatomicam ſex ab hinc annis, non gratia & favore Principis, ſed merito tuo; ideſt publico certamine anatomico in celeberrimo Orbis Archilycæo, Urbe ſtupente, & ſtupentibus ipſis qui tecum concertabant obtinuiſti. At quantùm obſtupui ipſe, cùm te primum in Theatro anatomico, de anatome, ac de univerſa re medica, omnibuſque diſciplinis differentem audivi. Ciceronem medicè loquentem non ipſe ſolùm ſed omnes plenis votis prædicabant. Et publica nunc, atque in ore omnium vox eſt Romæ, ante te paucos, poſt te ferè nullos tanta cum gloria, experimentorum utilitate, ſermonis elegantia, memoriæ felicitate, ſcientiarum omnium uſu & poſſeſſione, in ipſo ætatis tuæ flore rem anatomicam in Archilycæi veſtri theatro tractaturum. Et quòd paucis à natura tribuitur, id tibi Deorum munere conceſſum eſt, ut ſcripto æquè, ac eloquio diſertiſſimus ſis, elegantiſſimuſque.

Quæ cùm vera ſint, non ampliùs mirer, ſi te Pariſiis, te Londini, in Belgio, in Germania noſtra, tota denique Europa tanquam verum Praxeos Ducem ſequantur omnes, & librum tuum ſecundò, atque iterùm legant, ſemperque habeant præ manibus. Et licèt unicè intentus ſis Praxi promovendæ, theoricam tamen, ac Geometriam optimè calles; ſed dum hanc à Sciolis ſtrictè, ac rigoroſè ad diagnoſim, prognoſim, curationemque morborum applicari vides, ô quantùm rides? atque tunc Medicis merè Geometris unicum monſtras Hippocratem medicinæ ſingulis ætatibus, & ante applicatam Praxi geometriam adoratum caput, cujus opera memoriâ ſemper tenes, & ad ægrorum lectulos ſemper habes in promptu. Faſtum, & ſuperbiam Geometrarum ſpernis, nam circuli, lineæ, demonſtrationeſque figurarum geometricæ, vix aliquid conferunt ad morborum curationes. Hocque ſemper tibi mente ac perpetua cogitatione (ſemper enim cogitas, tuaque vita continua eſt meditatio, & penè continua abſtractio) ineſſe obſervavi, dum tecum per Urbem incedebam: ut centies repetita obſervatio in præceptum ſtabile redacta imperet ac dominetur Geometriæ, & Geometria explicandis morborum phænomenis, non verò curandis inſerviat.

At quid dicam de libro tuo nuper ſecunda vice edito de Fibra motrice cum adjunctis varij generis, maximæque utilitatis argumentis. Mate-

tiam de Solidis ſatis arduam, difficilemque, & à nemine hactenùs tactam primus omnium auſus es aggredi, promovere, ſtabilire, & ad uſum practicum reducere. Tam futilia, & inepta, quæ de particularibus fermentis, & id genus ſomniis ad nauſeam uſque circumferuntur; ſola fibra ſuo prædita elatere deſtruit, ac delet. O quantùm poſthac theorica medica mutabit faciem, prodeunte in lucem hoc novo Syſtemate tuo de Solidis, eorumque elatere; lucem daturo medicis ac medicinæ. In lectionibus tuis quotidianis in Archilycæo, & in aliis, quæ in Theatro anatomico ſemper Auditoribus pleno à te factæ ſunt, plura ex te audivi de fibrarum origine ac motu; de origine albarum à meningibus, de carnearum à tendinibus, & indè ab oſſibus. De elatere ſolidorum, & vario horum inter ſe, & cum fluidis æquilibrio toto anno 1699. tum in Cathedra, tum in Theatro diſſeruiſti; Auditoreſque maximo cum candore, rem hanc omninò novam, nec adhuc à te typis datam docuiſti. Undè verebar ſummoperè ne quis latrunculus hanc tibi gloriam rapiat, & ſuffuratis tuis præceptis ità candidè communicatis, ante te publici juris faciat, ſeque primum Autorem, atque inventorem oſtentet. Quod tu, qui mundi pompas, & vanitates perpetuò ſpernis, & mundi ſapientiam perpetuò rides; quia ſemper ad cæleſtia, & ad ea quæ de futura vita tractant, animum ſemper fixum, ſemperque fixam cogitationem habes (ut ex converſatione tua familiari conjicere potui) minimè curabas. Imò cùm nonnullas ſimul feciſſemus obſervationes, & experimenta circa meninges anno 1699. & 1700. dicebas te graviſſimis Praxeos negotiis valdè occupatum, hac de re tractare nunc commodè non poſſe; idque muneris ſuſcepiſſe medicum amicum tuum, cujus nomen non recordor, qui de meningibus nonnulla luci publicæ conſignabit. Et cùm de his omnibus ad miraculum ferè diſſereres anno 1701. in Theatro anatomico in ultima lectione de Vaſis omnigenis, ac de fibrarum origine, & elatere in qua egregiè diſputando, & inaudita facundia diſſerendo, te ipſum propemodùm viciſti; pleno doctorum hominum ſtupente Theatro, & taliter pleno, ut præ incredibili frequentia populi nullus adeſſet locus aliis ad te audiendum confertim accedentibus; Quidam virtutis cultor inſignire te voluit nobili epigrammate eleganti papyro typis expreſſo, cujus plura centena exemplaria lectione completa ſparſa fuere Auditoribus in Theatro. Epigrammatis autem hæc eſt idea.

IN LAUDEM VIRI DOCTISSIMI GEORGIJ BAGLIVI Soc. Reg. Lond. Socij, Anatomicen cum matheſi, & morborum Praxi junctam in romani Archylicæi Theatro tota plaudente Urbe exercentis.

EPIGRAMMA.

Jam benè quod laceros graderis Baglive per artus
Seu receſes ferro, ſeu potis eloquio.
Quis neget exiguo concludi limite vitam
Si quod motus agit, ſupprimit una quies?
Attamen ingenij robur, nomenque, tuamque
Tempora virtutem, claudere nulla queunt
Democritum certas induſtri vincere ferro
Arte ac eloquio diceris Hippocrates.

DISTHICON.

Amphitheatra prius, ſurgunt nunc Vrbe theatra
Illa necis pompas, iſta ſalutis amant.

Cultor Virtutis H. H.

Romæ 1701. *Typis Buagni.*

At ſicuti nunc Orbis medicus fruitur beneficio, quod ipſi novum tuum de Solidis affert ſyſtema, & aurei libri de Praxi medica. O quanto majus ipſi perveniet, cum ſingula opera tua, quæ nunc meditaris, & alia quæ magna ex parte abſoluta ſunt lucem videbunt? Præ cæteris opus ingens, ac novum, quod ſæpè domi tuæ legi de morborum ſucceſſionibus. Difficillimus ille tractatus hiſtorico-anatomicus de occultis viſcerum aneuriſmatibus, hydatidibus, & varicibus; cujus viginti circiter folia jam vidi apud te completa: ò quantam utilitatem feret hic tractatus plurimis occultis doloribus, ac morbis? Tractatus de circulatione liquidorum per canales pelliceo-conicos vaſorum corporis animati juxta leges ſpiræ, ſivè cochleæ Archimedis; necnon ex legibus coni; arteriæ namque in anguſtum deſinunt conum, venæ contrà ex anguſto oriuntur. *De anatome vaſorum omnium*, in quo tractatu demonſtras vaſa peculiare ſyſtema conſtituere ab aliis partibus valdè differens, & peculiari motus oſcillatione præditum. De varia ſecretione liquidorum ex varia gravitate liquoris ſecernendi. In Simplicianum Dialogi tres, lepidi, elegantes, ſale Plautino aſperſi; in quibus puſillum quendam medicum edi-

to libello ſuperbientem, & in rudium cœtu de te minùs prudenter loquentem, corrigis, atque caſtigas. De morborum analogiſmo opus novum non adhuc in arte viſum; in quo per varias morborum comparationes, reducis morbos ad morbos generales peculiari charactere præditos, qui deindè in varios ſubdividuntur ab eodem charactere pendentes, ſed forma nova, ſivè nova alterius morbi ſpecie veſtitos. Et deinde ad particulares morbos, qui ratione peculiaris nec communicabilis characteris in alias ſpecies mutari non poſſunt.

Taceo alia id genus opera à te cœpta, mihique demonſtrata, quibus rempublicam medicam, & ſalutem publicam ditabis, utinam quamprimùm, &c.

Quare mi Baglive, cum faticoſam tuam vitam conſidero, & ſtudia infinita in tuo hoc ætatis flore peracta, exclamare cogor cum Seneca illum Poëtæ inclyti verſum.

Tollimus ingentes animos, & maxima parvo
Tempore molimur ....

Porrò legenti mihi novum opus tuum de Solidis, eorumque elatere, de quo elapſis annis quotidie mecum diſſerebas: cùm obſervaverim quanta ſit vis, & poteſtas Solidorum in morbis producendis, res ſanè à paucis adhuc animadverſa medicis, in confirmationem tuæ opinionis decrevi ad te ſcribere ſequentem hiſtoriam ex meis ſchædis excerptam.

HISTORIA.

Anno 1698. menſe Martio Vir illuſtris Dominicus Haphner Sereniſſ. Principum Philippi, & Joſephi de Lobkovis meritiſſimus Præceptor ætatis 45. naturæ robuſtæ, & ſtudiis ferè perpetuò deditus Lutetiæ Pariſiorum cæpit ſæpius leviter animo delinquere, paulatim emaciari, calore, ac dolore renum premente torqueri. Sitis erat continua, inappetentia, pulſus frequens, qui veluti hecticam mentiebatur. Urina corpore quieto tenuis, alba, ac decolor, at in exercitatione deponebat ſedimentum rubrum, ſquammarum piſcium adinſtar, ac filamentoſum. Internè præſcriptis remediis mediocriter refrigerantibus, externè verò unguentis ejuſdem naturæ, calor, & febricula evanuere, ægerque ſanatus eſt. Anno verò ſequenti 1699. dum Januario menſe Pariſiis Germaniam diſcederet toto itineris tempore præfatum ſedimentum denuò mingebat: corpore tamen benè valente donec Viennam pervenit. Ubi denuò eodem morbo cum iiſdem præfatis ſymptomatis correptus fuit: cum vomitu crebriore, & macie corporis. Inito cum medicis conſilio quidam putarunt eſſe hecticam, alij diabetem, ego verò, qui tunc brevi mora Viennæ eram, conſtanter aſſerebam morbum eſſe in renibus, & ibidem morbi cauſam calculum eſſe, vel aliud quid ſolidum fibras validè criſ-

pans, ac irritans. Demùm circa Paſcha 1700. omnibus omninò exacerbatis, ac ægro ſemper in pejus ruente, præſertim quoad dolores in renum regione, quatuor ante mortem diebus delirio primùm correptus, deindè horrendis motibus convulſivis, in ipſis motibus convulſivis expiravit.

Secto cadavere fibræ muſculorum abdominis duræ, tenſæ, ac ſolidæ inſtar tabulæ inventæ ſunt: univerſa corporis pinguedo conſumpta erat. In pelvi dextri renis ingens calculus aderat figuræ ovalis, particulis ſalinis ſplendentibus in ſuperficie conſperſus, & in uretere dextro ſub eadem pelvi alius jacebat calculus priori ſimilis, ſed minoris molis. In renis ſiniſtri vaſis, uti & in reliquo corpore nihil aderat morboſi. Cauſa igitur mortis tribuenda ſolummodò erit ſolidis irritatis ab his ingentibus calculis, à qua irritatione, tenſione, & aucto nimium elatere vomitus, macies, urinarum copia cum ſabulo, inappetentia; pinguedinis univerſa ſolutio, & reliqua accidentia prodiere: & hæc hiſtoria ferè ſimilis eſt ei, quàm de muliere calculo interempta deſcripſiſti in diſſertatione de anatome fibræ, de motu muſculorum, ac de morbis Solidorum. En quantæ utilitatis ad praxim eſt doctrina tua de Solidis? mille ſomniatis fluidis peccantibus vulgò præſcribuntur remedia, cùm anima morbi reſideat in Solidis, uti in caſu noſtro, & mille id genus aliis, qui quotidie occurrunt.

Tota interim Germania, & univerſus Septentrio noſter ultimum opus tuum de ſolidis, eorumque morbis, elatere, &c. ſivè de fibra motrice & morboſa, &c. ſummoperè laudat, & ad ſydera extollit; ob ſummam utilitatem quæ in curandis morbis exindè oritur: Et miratur te in ipſo ætatis tuæ flore tantum opus, tam arduum, tam difficile, primum tentaſſe, & primum poſt tot ſæcula viam demonſtraſſe futuris ſæculis. O te felicem? Plures medici quotidie per litteras librum hunc tuum à me petunt, & ex tota Germania quotidie hac de re litteras habeo, quibus cogor ut eundem typis reddam in Germania. Quare ſi brevi, ut nuper ad me ſcripſiſti; Opera omnia tua non recudentur Lugduni apud Aniſſonios, vel in Anglia, aut Hollandia uti mihi narrant; cogar eadem Viennæ, aut Norimbergæ celerrimè typis dare; aliter tot & tantis medicorum deſideriis reſiſtere non potero.

Maximas igitur prò his omnibus in rempublicam beneficiis tibi gratias habeo, & vitam longævam tibi à Superis precor, ut medicinam à tot vanis opinionum fabulis miſerè labefactatam, oppreſſamque erigas atque ad ſuam certitudinem ac veritatem, tandem poſt tot ſæcula, tu ſolus, qui tanto polles ingenio, reducas. Vale decus medicinæ? Vale iterùm ingens decus Romæ.?

Viennæ Auſtriæ prid. Kal. Auguſti 1702.

EPISTOLA IV.

DE RARA DIABETIS CURATIONE.

GEORGIO BAGLIVO

VIRO CLARISSIMO, IN MEDICINA Doctori, Praxeos medicæ Autori excellentiſſimo Gualterus Harris M.D. Anglus.

CLARISSIME DOMINE.

LIBRUM tuum eruditione, inſtitutis, obſervationibus plenum Vere proximè elapſo accepi, & ſumma cum voluptate perlegi. Hujuſce ſæculi vanitas talem Scriptorem meruit, & poſtulavit, qui errores epidemicos in re medica latè ſerpentes & dignoſcere potuit, & ſi poſſibile fuerit, ſanare. Quot nempè volumina hodie profert nimis ferax prælum? Quantillum tamen fructum ad praxim medicam feliciter excolendam percipimus? Multi quidem tradunt præcepta non contemnenda, & ſtudioſorum ſpeculatione non indigna. Multi materiam medicam uberem colligunt, & in varios ordines redigunt. Alij denique præſcripta exhibent in omnes morbos copioſa. At quampauci ſcriptis mandant methodos aliquas medendi veras, quibus diverſæ ſpecies morbi alicujus generalis, tum clarè diſtinguantur, tum experientia fideli frequentique ſanentur. Raró deſtituitur ars medica viris litteratis acumine ingenij, ſtudio, doctrina præſtantibus. Fortè nulla alia ars eruditione noſtram ſuperat. Sed neſcio quo pacto ut termini Oceano ipſi, ut vitæ, ut ingenio humano à numine divino

figuntur, ità progreſſibus medicis termini nimis breves videntur circumſcribi. Tu verò Illuſtriſſime Vir, ſi quis unquam alias, expectationem noſtram ſuſcitas, & quæ Sydenhamius noſter voluit, efflagitavit, aut conatus eſt, ex te meritò ſperamus, & ex principiis tantis perfectionem aliquam in difficillima Praxeos provincia nobis promittimus. Falsò igitur ab Hiſtoricis dictum eſt ultimum Romanorum olim defunctum eſſe. Tu certè veterum Romanorum, ipſorumque virtutum diu deperditarum tu ſolus hæres, tanquam Brutus alter litterarius, ſcriptores hodiernos corrigis, caſtigas, inſtruis; ac ſi non tantùm Romæ veſtræ, ſed univerſæ Artis fueris optimus Cenſor. Aphoriſtica tua morborum tractatio, & Collegia ad praxim promovendam in celebrioribus Urbibus inſtituta juxta normas à te in libris tuis recenſitas, animum tibi ineſſe magnificum, excelſum, & ſummè benevolum demonſtrant. Pergas itaque eruditiſſime Domine accuratè ſcribere, & Scriptores medicos emendare. Pergas Provinciam, quam auſpicato ſuſcepiſti magis, magiſque ornare, & præ aliis amplificare.

Sed ne moleſtias inanes tanto Viro, utilitati publicæ nato faceſſere videar, obſervationem unam in morbo magno nec apud Noſtrates raro ſubjungam quæ ad praxim paulò felicius promovendam in illo morbo, non erit planè inutilis.

Septimo die Septembris anni elapſi, Mercator opulentiſſimus ſuppreſſione urinæ totali laborabat, ut ne guttam quidem redderet ante veſperam decimi diei ejuſdem menſis, quo tempore diluvium quoddam urinæ ope internorum variorum & cataplaſmatis diuretici umbilico adhibiti tandem ſupervenit, adeò ut proximo mane diabetem judicarem, tum ex copia urinæ, tum ex dulcedine, tum demùm colore. Ab illo tempore ægrotus die, nocteque matulam poſcebat bis ferè ſingulis horarum quadrantibus, atque ex iſta profuſione ſuccorum nutritiorum macie tabeſcebat, qui prius obeſus erat, carnoſus, & ſucciplenus. Adde quod ſiti maxima interim premebatur. Poſt varia remedia fruſtra tentata in mentem venit quod hoc profluvium urinæ fuerit quædam veluti diarrhæa, aut fluxus meatuum urinæ ſicuti aliud illud genus eſt inteſtinorum proprium. In deplorato igitur hoc caſu, cùm conſanguinei innumeri valedixerant Decumbenti; experiri ego volui rhabarbari polychreſti innocui, ſed nunquam ſatis laudati vires egregias. Sic igitur præſcripſi medico Socio annuente.

℞. rhab. elect. ℥. ʒ. ſantal. alb. citrin. an. ʒ. I. cardamomi min. ʒ. ʒ. infunde lento igne in vini canarini opt. lib. I. ſumpſit hujus colaturæ cochlearia VI. hora ſexta matutina Decembris 16. atque tantundem hauſit hora decima ante meridiem. Quis verò hujus vini medicati effectus? Certè Seni Octogenario licèt ante illum diem continua urinæ profuſio, tanquam rivuli cujuſdam per vias urinarias excurreret, ab illo meridiè uſque ad decimam veſpertinam penitùs ſiſtebatur, & paucis

ejuſmodi hauſtibus debitis intervallis iteratis è graviſſimo hoc morbo convaluit. Vale, & plurimis diù valeas, ſic optante.

Dabam Londini 1701. Aprilis 8. ſt. vet. 19. ſt. novo.
Ex ædibus meis in Vico dicto Southampton ſtreet Bloomſburg.

Tui Obſervantiſſimo Gualtero Harris M. D. Sereniſſimi Gulielmi tertij Magn. Britanniæ Regis Medico Ordinario.

GUALTERO HARRIS MEDICO REGIO

GEORGIUS BAGLIVUS

LONDINUM.

NON mediocre amoris erga me tui argumentum litteræ tuæ nuperrimè mihi traditæ manifeſtarunt. Quod enim tu magna Vir amplitudine, & ob aureolum libellum de morbis Infantum ſatis notus, & à laudatis ſummoperè laudatus tam honorificè de me cui nulla tecum officiorum interceſſit neceſſitas, & loquaris, & ſentias; non aliundè certè, quàm ex magna amoris, & humanitatis tuæ abundantia profectum id eſſe certò crediderim. Video Vir optimè quam parvi facias vanitatem ſæculi noſtri, in quo medici ſpectris inanium cogitationum, & umbris praxim medicam, quæ lectulos ægrorum vix deſerere poteſt, turbarunt, ac confuderunt, ſpretis naturæ obſervationibus, quibus ſolis origines, progreſſus, & curationes morborum ritè inveſtigantur, ac demonſtrantur. Cumque mihi adhuc Juveni hæc vana Hominum commenta nequaquam arriſerint, & quotidiana librorum præjudiciis, & anteceptis opinionibus plenorum lectione minùs proficerem; decrevi tunc temporis in majoribus Italiæ, atque Dalmatiæ Noſocomiis per annos quamplures moleſta, ac penè incredibili patientia medicinæ praxim marte proprio addiſcere, morborumque naturam notare: Quæque hac demùm via inveſtigare datum eſt, ea publici juris ut facerem, & in quoddam veluti ſpecimen redigerem, hortati ſunt amici, & medicorum opinandi cachoetia ſtimulavit. Quod autem tibi placuerint, mihique pro tua in me benevolentia, ac facilitate tantùm tribuas, quantùm ego poſtulare ſine rubore non auſim, maximas tibi debeo gratias, & ad quævis officia me tibi futurum paratiſſimum promitto. Ità enim uſu ferè venire ſolet, ut quæ laudes à tui ſimilibus,

ideſt ab iis, qui ipſi in laude vivunt proficiſcuntur, eæ nos vel ſi ſimus hebetiores in primis acuant, & quaſi neceſſitatem quandam imponant, ut quales eſſe dicimur, tales aliquando ſtudeamus eſſe, quod ego quantùm poſſum, do operam, ut conſequar.

Solidam obſervationem tuam de Diabete à ſolida mente profectam magna mehercule cum voluptate perlegi. Admiratus ſum in praxi felicitatem, & ingenij acumen, ut nempè vi Santalorum conſtrictoria urinæ torrentem ſiſteres; & ne conſtricta acris, & vitioſa materies, aliô impetum faceret, ut ſæpè cum ægrorum damno contingit; per ſuperadditum rhabarbarum ad alvi vias vocares; mihi quoque familiare ſolet eſſe morbos veſicæ urinariæ, atque uteri ut fluores albos, gonorrheas, dyſſurias, &c. per purgantia leniter ſtringentibus mixta ad inteſtinorum vias optimo cum ſucceſſu divertere: cardamomum minus prò ſtomachico in infuſione additum eſſe crediderim. Tibi itaque gratulor Vir optime prò eximia qua polles curandis in morbis prudentia, & acumine; nec deſpero futurum, ut certitudinem, quam in ſe requirit, nec ob allatas rationes invenit nobiliſſima ſcientiarum medicina: per te, ideſt per indefeſſos labores tuos, & acerrimum judicium tandem nanciſcatur. Virum doctiſſimum, mihique uſque ad cineres amiciſſimum Gulielmum Scherardium apud vos medicum, & Botanicum illuſtrem, meo nomine peramanter ſalutabis. Idem quoque facias cum eruditiſſimis medicis Dn. Cole. amico meo; Sloane Soc. reg. Secret. aliiſque apud vos doctis Viris, quos ipſe ferè perpetuo obſervo, ac diligo. Si quid novi librorum medicorum in Anglia illuſtri Regno, & ob rem litterariam noſtra ætate memorabili eſt, reſcribas. Vale decus Anglorum.

Romæ 13. Kalendas Julias 1701.

EPISTOLA V.

VIRO DOCTISSIMO GEORGIO BAGLIVO S. P. D.

JOANNES DOMINICUS PUTIGNANUS. S. I.

PRÆSTANTISSIMUM opus tuum Vir doctiſſime, de Praxi medica, tanta me per hoſce dies avidiſſimè percurrentem affecit voluptate, ut me tibi plurimum debére fatear. Hîc ſanè admirari fuit ſtyli concinnitatem, lectiſſimos ingenij, doctrinæque flores, & quod plurimum arriſit in re tanti momenti, judicij maturitatem. Percrebuit, imò & latiſſimè infecit medicorum ingenia ut ſapienter in 8. capite adnotas, blanda illa peſtis, & popularis ambitio nova conſtruendi ſyſtemata; unde medicinæ ſæva ſymptomata, & conclamata ſalus. Prò ſuo enim quiſque ingenio alias, atque alias hypotheſes veſtigat, fingit, adglutinat, & tam altè animo recondit, ut altius ſe jactet, quam impotens profecto cuique amor eſt ſe, ſuaque tuendi. Nec in tanta innovandi licentia patet veritati locus, quàm non fingendi libido, ut Poëtas Bacchicus furor urget: ſed rationum pondus, & obſervationum invincibilis patientia è latibulis eruit, & ſibi devincit. Tibi verò eximij, & excelſi animi Vir, ſæculi noſtri ſplendor, & ornamentum, ſaniore addiſcendi conſilio perſcrutanti, rimas omnes, intimoſque facultatis medicæ receſſus, occurrit amica Veritas, ſeque totam quodammodò contemplandam exhibet: Quam utinam ſtudioſis omnibus fucata nequaquam facie, aut mutilam, ut moris cæteris Scriptoribus eſt, exhiberes; uti ingenuè conjectare poſſum ex edito nuper opere divinitùs tibi datum munus. De inſtauranda medicina, Vir doctiſſimè, agitur; hoc eſt de illa ſapientiæ Sorore conjunctiſſima, quam, ut ajebat, & optimè Democritus, omnes noſſe convenit, cum præclara res ſit, & ad vitam conducibilis; tum verò vel maximè Viros eruditio-

nis, & eloquentiæ peritos. Artem hanc tam benè de naturali philoſophia meritam ſcimus, quàm malè de ſe Philoſophiam ipſam; quæ hodie in Scholis tota ferè quanta eſt in phantaſticas abit quæſtiones, & bilem potius, quàm ingenium acuentes. Medicam igitur hanc nobiliſſimam artem, & à ſe ipſa nunc degeneraſſe fatali rerum omnium viciſſitudine ſcimus: nec in nativum ſplendorem, & in priſtinam veluti ſalutem reſtitui poſſe ego audacter affirmo; niſi in ingens opus aſſurgat ingenium; cujus virtute, & mirabili planè conatu, collatis hinc indè tum veterum, tum recentiorum medicorum obſervationibus, atque laboribus rationale ſyſtema efficiatur, per omnia ſibi congruens: Per compendiariam nempè aphoriſmorum, in nono capite aurei operis tui prælibatorum viam, ut indè facilior ad reliqua tranſitus ſit, ad eaque omnia, quibus inhias Vir optime per totum ſecundum operis tui librum. Quod niſi totum hoc à te indicatum, ac demonſtratum ante præſtetur, neſcio quo pacto valeat medicus rectè diagnoſim, prognoſim, cæteraſque omnes particulares morbi affectiones inquirere; non ante ſubſtratis Anatomes, Febrium, Morborum, Therapeuticæ ſolidis fundamentis? quibus huc uſque in obſcuro latentibus, ſimulque ingenia fallentibus, cætera ſuperſtructa, neceſſe eſt, corruant, ac delabantur.

Hæc ideò licèt curſim, raptim dicta velim, non ut Phormionem agam apud Annibalem; nec geſticulari affectem coram Roſcio, ſed ut Baglivum meum ad altiſſima natum excitem, ut voces intermorientis medicinæ, facultatiſque de humano genere optimè meritæ, à te Vir Magne opem exoptantis excipias; ut ſtimulos, ſi quo modo poſſim addam feſtinanti. Dùm id omne tibi per florentem, ac Juvenilem ætatem, per ſtudia ab incunabilis, ut ita dicam, protracta; per ingenium fermè incomparabile, perque experimenta in tuis peregrinationibus repetita diutius datur. Ita communi omnium utilitati, tuæ, & virtuti proſpicies: nec tam Urbem curabis, quàm Orbem. Interea fruere cælo romano litteris, & virtuti amiciſſimo, & perquam ſalubri. Fruere litteratis, qui iſthuc tanquam in ſacratiſſimam Sedem confluunt. Fruere bibliothecis, quæ Sapientiam cæteroqui longè, lateque peregrinantem intra romana clauſtra continent. Vive diù optimo Sanè Parenti tuo, quem ego ob ſingularem ejus virtutem obſervo. Vive feliciſſimè nobis, meque addictiſſimum tibi plurimis de cauſis ſuſpice, ac ſuſcipe. Aletij Salentinorum in Apulia Kal. Majj 1697.

EPISTOLA VI.

CELEBERRIMO, DOCTISSIMOQUE VIRO

GEORGIO BAGLIVO

MEDICO ROMANO, ET SOC. REG. Londin. Collegæ.

VIR CELEBERRIME.

INGRATUM valdè, imò peſſimè moratum me tibi videri vereor. Celeberrime Vir, quod poſt aliquot menſes jam elapſos, & ita ſero tibi gratias reddam pro egregio munere, ideſt prò libro tuo de Praxi medica, &c. mihi tranſmiſſo, ſed ſpero te mitiorem de me ſententiam laturum ubi primùm intellexeris, prout bona fide aſſero, ad manus meas non ante perveniſſe quàm menſe Julio ante elapſo. Nec quidem per paucos hoſce ab eodem accepto dies gratias diſtuliſſem, ſi per negotia in praxi neceſſaria non dicam perlegendi, ſed vel tertiam partem percurrendi copia facta fuiſſet. At diutiùs à gratulatione mihi temperare nequeo, ne etiamnum ingratus habear: quippe in his quas evolvi ſchedis eximia tua eruditio, ſumma perſpicacia, genij candor, terſa tua proferendi facilitas, & perſpicuitas, rationiſque optima uſura tantopere meum exhilarant animum, ut inter præſtantiſſima quæ mihi unquam obtigerunt munera lubens meritò æſtimem. Plurimùm certè laudandum eſt tuum hoc inſtitutum, quo nos in primævam experiundi, chartiſque obſervationes mandandi Græcorum viam reducere ſatagis, abſque quo nullus qui ſaltem alicujus momenti ſit, in immenſo medicinæ campo progreſſus fieri poterit: cum in hoc vera medicina, ægrorumque ſalus conſiſtat. Neſcio an Dominus Doctor Kendrichius tibi nuntiavit Romæ, me libellos meos de apoplexia, & de febribus intermittentibus è Bibliopola comparaſſe ut tibi quamprimùm tranſmittantur: Nunc verò doctiſſimus juxta ac humaniſſimus Doctor

Scherard opportunitatem mihi ultrò dat, illos ad te ſecum ferendi Italiam.

Injurius admodum doctiſſime Vir, & in te, & in propriam perſuaſionem eſſem, ſi inſtitutum tuum aureum de condendis obſervationibus non plurimum prædicarem tanquam utiliſſimum omnium quæ ſunt in tota medicina, & tanquam primam baſim ejuſdem. Nec eo conſilio illam hypotheſiſtarum defenſiunculam ad te nuper conſcripſi, tanquam litem tecum, quem valdè veneror, & cujus amicitiam percupio, inire ſtudeam, ſed tantummodò, ne nihil omninò præter gratias meæ deportent litteræ, & ita nudæ ad te veniant. Et quidem quanquam hypotheſibus quas indigitavi addictus ſim, aſſero tamen eas, quæ ubi res minutius explicanda ſit alia baſi, quàm mechanica innituntur mihi legenti nauſeam parere, quippe cui nil in tota quaqua patet Philoſophia niſi ad mechaniſmum quadret, rectè ſapit. Perge igitur Vir magne tuis conatibus laudatiſſimis medicinam illuſtrare, eandemque tu, qui ferè unicus potis es, in priſtinum reſtituere. Vale interea, atque amare digneris tanto licet terrarum, mariſque ſpatio diſſitum.

Virtutis & Doctrinæ tuæ flagrantiſſimum
æſtimatorem.
Gulielmum Cole M. D. Anglum.

Dabam Londini 8. Auguſti 1699.

EPISTOLA

EPISTOLA VII.

VIRO ILLUSTRI, AC CELEBERRIMO GEORGIO BAGLIVO IN ROMANO ARCHILYCÆO Medic. Prof.

VIR CLARISSIME.

EX quo in hanc Academiam vocatus ſum, nihil mihi potius fuit, quàm ut iis qui ſe mihi in diſciplinam tradiderant, guſtum aliquem præberem veræ medendi prudentiæ, quæ tota inniti obſervationibus eorum quæ in ægris fiunt ſemper mihi viſa eſt. Id enim pridem perſpexeram ex novitiis illis hypotheſibus, quibus jam paſſim perſonant medicorum Scholæ, quaſdam eſſe manifeſtò falſas, etiamſi aliquam præſeferant ſimilitudinem non ſecus ac fabuloſa hiſtoria veram imitatur ac refert, alias dubias planè atque incertas eſſe, quaſdam non falſas tantùm, ſed & ita noxias, ut in certam ægrorum perniciem procuſæ viderentur; nullas medendi uſum attingere: igitur id mihi ſumpſi ut philoſophemata iſta confoderem, & Thomam Sydenham optimum illum medendi Artificem, tibique unicè ſimilem atque profectò parem ſequutus conſtanter docui varium & multiplex eſſe morborum ingenium, quo non explorato & perſpecto nullam eſſe, nec poſſe unquam eſſe medendi rationem, non poſſe ex tam paucis principiis, & cauſis ac vulgò jam adferuntur morborum indolem cognoſci, nec ſufficere iis expugnandis generalia illa remedia, quæ in uſu ferè ſunt; quæque utique acrimoniæ, ſed in genere tantùm ſpectatæ corrigendæ, pituitæ incidendæ, & expediendis obſtructionibus dicata ſunt; ſed prò fluidorum vitio, & depravatione vehementer varia, remedia quoque varia eſſe adhibenda, ſiquidem adhibenda ſint, nuſquam tantam reperiri varietatem quàm in plantis, quarum ſingulis peculiarem

vim, & arcanam proprietatem ineſſe certiſſima ratione intelligitur Plinij illud veriſſimum eſſe nihil non herbarum vi effici poſſe, ſed plurimarum vires eſſe incognitas: Quocirca in hoc præcipuè enitendum eſſe medico, ut ægritudinum variarum genius & medicamentorum eorum præſertim, quæ ex penu herbario depromuntur virtutes hactenùs occultæ detegantur. Iſta quidem perſuadere iis, qui maturiori erant judicio licuit. At Junioribus quorum animi novitia doctrina imbuti erant, certè vix potui. Hi inclamare me planè nova proponere (ita erant in medicorum ſcriptis verſati) & à veritate manifeſtè abhorrentia, ſolumque me eſſe, qui in hac rerum medicarum luce, ità ſentirem.

Hæc propterea commemoro Vir eximie, ſplendor artis & reſtaurator unice, ut intelligas, qua me voluptate affecerit pulcherrimus atque aureus ille tuus de Praxi medica commentarius, quem ante annum Româ mihi attulit D. Bennis Anglus, neſcio an tibi notus. Eodem ferè tempore viſa eſt hîc apud Batavos altera editio Lugdunenſis, Pariſienſis; ſtatim igitur inſignem hunc ingenij florentiſſimi fætum omnibus laudavi, ac commendavi; atque cum intra paucos dies divendita ſtatim eſſent omnia exemplaria editionis Lugdunenſis apud nos; ſignificavi Typographo cuidam hujus Urbis, ut ſine mora typis ſuis mandaret egregium librum tuum hoc præſertim tempore utiliſſimum; at is reſpondit ſibi quoque commendatum ab erudito Amſtæledamenſi medico jam typis ſuis commiſiſſe, & brevi foris prodicturum eſſe.

Hoc ut tibi ſignificarem vel potiſſima eſt hujus ad te ſcribendæ epiſtolæ cauſa, ad hoc ut ſi fortè addenda quædam habeas, ea ſtatim tranſmittas, quia in formam appendicis apponentur libro vel brevi prodituro, vel quartæ quam meditamur editioni; recudendum enim denuò fore librum optatiſſimum mihi perſuadeo. Cui ſi paratam habeas diſſertationem deſideratiſſimam de Fibra motrice, & de Solidorum elatere, ac meningum vi, & elatere libentiſſime etiam adnectemus; & tibi omnes hoc nomine gratulabuntur medicinæ Patres. Præclariſſimo rei herbariæ Antiſtiti Jo. Baptiſtæ Trionfetto plurimam ſalutem meo nomine dices: eique rogo ut ſignifices accepiſſe me litteras cum incluſis ſeminibus quas 31. Octobris ad me dedit, eiſque brevi reſponſurum, & ſemina incluſurum in horto noſtro collecta. Tu interea Vale, ac tibi perſuade nihil mihi antiquius fore, quam ut operam tibi præbeam ubi dabitur occaſio.

Lugduni Batavorum 9. Decembris 1699.	Tui obſervantiſſimus Petrus Hotton. Medic. & Botanic. in Acad. Lugd. Batava Prof.

EPISTOLA VIII.

VIRO NOBILISSIMO EXCELLENTISSIMO

DOMINO DOMINO

GEORGIO BAGLIVO

MEDICINÆ DOCTORI EXPERIENTISSIMO, & Anatomes Profeſſori celeberrimo S. P. D.

DANIEL LE CLERC.

EO majori, quo minus ſperato gaudio affectus ſum, cùm aureum tuum accepi librum Vir doctiſſime. Si tot præſtantiſſimorum Medicorum, quot univerſus habet Orbis, calculis atque votis meus adjectus calculus, vel minimi ad famam tuam, ut par eſt celebrandam eſſet momenti, quam libenter occaſionem hanc arriperem teſtatum tibi faciendi, quanto affectu exquiſitiſſimum hunc ſolertiæ, & experientiæ tuæ fætum exoſculatus ſum. Verùm hac ratione mihi potius, quàm tibi utilis, quid aliud præſto, quàm ut cum maximis Europæ medicis idem de te, ac ſemper admirabiliter ſentire videar? Quicquid ſit credas velim Vir Illuſtriſſime me Praxi tuæ, tanquam unico, & ſolido veræ medicinæ fulcro innixum hactenus, omnes alias methodos floccifeciſſe, atque obſervationem artis noſtræ parentem, ex quo in Jatrices caſtris mereri ac conſeneſcere cæpi, agnoviſſe, & coluiſſe. Nulluſque dubito, quin mihi currenti, quod ſubdidiſti calcar, omnes, & ſingulos, qui ratione ſua utuntur, pari modo excitet. Perge itaque Vir Excellentiſſime generis humani commodis tanto cum fructu inſerviens genuinæ medicinæ pomæria ampliare, fictæque & ſuppoſititiæ radices evellere. Ad me quod attinet, quid ſupereſt, niſi ut Te humillimè rogem, ut eorum numero me habeas, qui merito tuo perculſi favorem tuum anxie, & omni ope deſiderant, atque inter Clientes tuos devotiſſimos reponas tibi addictiſſimum.

Danielem Clericum Med, Doct.

Aureliæ Allobrogum vulgò Genevæ 29. Aprilis 1697.

EPISTOLA IX.

GEORGIO BAGLIVO

MEDICINÆ RESTITUTORI.

INVIDIA proſequor Clariſſime Vir, & gloria Salentinorum, epiſtolam hanc, cui ad manus tuas pervenire licet, non mihi; qui ex quo legi totum opus tuum de Praxi medica ab amico commodatum, adeo in tui amorem exarſi; adeo totum me tibi devovi, ut alas mihi cuperem prò citiſſimè expediendo hoc quod interjacet ſpatio, & pronus ante te ſiſterer oſculaturus manus, quæ tam egregiè & eleganter ſcripſerunt, adoraturus ingenium, quod excogitavit tot monita, & præcepta prò conſtruenda medicæ arti Regia, ventis, turbinibus, turbulentiſſimis opinionum tempeſtatibus non tantùm commota, ſed ferè è fundamentis demolita, & everſa. Porrò importunitati epiſtolæ, & te forſan à gravioribus curis interpellantis dabis credo veniam poſtquam intellexeris culpam, ſi culpa dici meretur, amoris eſſe erga te mei, quem cohibere nequivi, ne tibi aliqualiter innoteſceret, & cauſa inſuper, quæ me tibi tam arctè devinxit, quam dicere non verebor, vidiſſe ſcilicet, imò audiviſſe multa, quæ animo jam conceperam ſenſa ità expreſſa, & tam eleganti ſtylo à te declarata, ut inſigni voluptate perfuſus, & lætabundus Deo gratias egiſſem, quoniam quod ego non poteram tam candidè, tam ornatè, tam pacato animo ediſcerere, tu omnia perſolviſti, adeò ut nil minui, nil addi, niſi quæ addenda promittis in illo opere, re vera poſſit.

Multa quoque alia haberem dicenda, ſed nec tibi otium eſt, ut mea legas, habens animum ad majora, atque ad maxima ſemper intentum; nec mihi ob turpem ut Maro vocavit egeſtatem licuit huc uſque experiri majora quædam, quæ & tibi, & cuilibet ingenuo in arte Viro placitura eſſent. Sileo igitur, & hoc tantum rogo, ut pergas in incæpto quem ſuſcepiſti labore, nec talentum à D. O. M. tibi concreditum effodias, ſed operibus augeas, & quæ meditatus, & quæ in poſterum experturus es, propalare ne dedigneris, ità namque, & præſens ſæculum, & Poſ-

teri omnes maximè tibi devincti erunt, & obligati. Mihi jam Seni, & annis gravi, curis quoque, morbiſque conſumpto hoc Deus largiatur, ut quod ego nequeo, alij quibus vires, ingenium, facultates non deſunt compleant, & præſtantiſſimam Artem, quæ ob Vulgi ruditatem, & ignorantiam eorum qui eam exercent omnium artium viliſſima cenſetur, ut Senex divinus monuit, ratione, & experientia fundatam ornatamque omnibus præbeant conſpiciendam, ſuſpiciendamque. Tandem prò maximo meo ſolatio liceat mihi à te impetrare exemplar unum operis tui jam enunciati de Praxi, & alterum de fibra motrice ſivè de Solidorum elatere & Morbis, uſuque, & elatere meningum, ſuper quod audio te multa expertum eſſe & meditatum. Et licèt tibi ignotus ſim, hoc petere non erubeſco; fratri namque tuo unico Jacobo Baglivo Sacerdoti docto, & bonis prædito moribus notiſſimus ſum, amborum quoque amantiſſimus. Et ambo licet ortum debeatis Raguſio illuſtri apud Dalmatas Urbi, ab ineunte tamen ætate apud nos in Salentinis eſtis educati. Vale igitur Vir illuſtris, nec te docentem forſan pigebit habere.

Dabam in Oppido Sancti Petri ad Galatinam in Salentinis Apuliæ Kal. Aprilis 1700.

Addictiſſimum & Obſequentiſſimum Famulum, & Diſcipulum Nicolaum Angelinum Medicum Senem.

EPISTOLA X.

VIRO PRÆCLARISSIMO DOMINO DOMINO.

GEORGIO BAGLIVO

M. D. ET IN ROMANO ARCHILYCÆO Anatomes Prof. Joannes Fantonus S. P.

CUm intellexerim quaſdam meas lucubratiunculas non ita pridem in lucem editas benevolè te excepiſſe; opportunum putavi libellum hunc meum anatomicum è prælo ſudantem tibi tranſmittere, plurimum tribuens humanitati tuæ, quæ ſpem mihi maximam facit non injucundum tibi futurum hoc qualecumque munuſculum, poſtquam grato animo priora levidentia excepiſti. Judicium ſuper hoc opere tuum avidus expectabo, gaviſus experiri utiliſſimam cenſuram Viri doctiſſimi. Scio enim me ad errandum maximè pronum eſſe, quia Juvenis ſum, ſed ubicumque lapſus fuero, non detrectabo Sapientum Virorum cenſuram, quandoquidem in juvenili ætate errare non admodum turpe eſt, ubi perſæpè hallucinantur Seniores. Porrò licet imbecillis valetudo non permittet, ut ad Senilem ætatem perveniam, tamen intra breve illud tempus, quod mihi ſuppetere ſpero, ſi per amicos, & doctos Viros liceat mihi eorum frui monitis, enitar profectò, ut rejectis falſis opinionibus, mentem ad magis veriſimilia convertam. Tu interim Vir eruditiſſime, qui ſublimis animi, & ingenij es, laborum tuorum monumentis Rempublicam medicam exornare, & juvare ne deſine. Dici enim vix poteſt quo gaudio, qua utilitate, quo applauſu tua excipiantur ubique terrarum Opera. Ex Anglia nuper redux amicus meus multigena eruditione ſingularis Lōdini egregium Scriptorem Italum celebrari mihi narravit, Romanum nempè Anatomes Profeſſorem Georgium Baglivum. Sed fruſtra in his moror, quæ tibi notiſſima ſunt. Nemo enim magis tuæ, quàm tu conſcius Sapientiæ. Vale diu Reipublicæ medicæ bono: Vale Urbis, & Orbis incolumitati, & mihi favere perge, qui Cultor ſum tui nominis maximus:

Taurini in Pedemontanis 22. Martij 1701.

EPISTOLA XI.

ISRAELIS CONIGLIANI MEDICI Conſtantinopolitani, & in aula Magni Turcarum Imperatoris; ſcripta Romam ad Illuſtriſſimum Præſulem Aldrovandum Italico ſermone, hac ratione.

Illmo. e Rev^{mo}. Sig^{e}. mio Sig^{e}. Pn^{e}. Col^{mo}.

AVENDOMI preſo l'aſſunto di riccordare qualche regola à Monſignor Illmo. Gozzadini per evitare la generatione di nuova pietra nella veſica; ſcorgo neceſſario che mi mandi un' eſatta iſtoria del male, e della cura fatta dalla feliciſſima penna del Sig^{e}. Baglivi, ne la mandi fatta da altri medici, perche non mi ſerve. E benche io abbia udito dallo ſteſſo Monſig^{re}. Gozzadini qualche coſa; ad ogni modo da certe circonſtanze minute dell' iſtoria paſſata, e dello ſtato preſente non conſiderate per niente dal più dè Medici, puo naſcere un lume da prendere qualche buon metodo in materia tanto difficile, come ſcrive & inſegna lo ſteſſo Signor Baglivi in quella ſua immortale opera *de Praxi medica*: con la quale ſi è raddopiato il numero de' libri nella mia biblioteca, la quale ſin' ora era compoſta d' un libro ſolo, cioe d' Ippocrate, adeſſo ne averà due cioe Ippocrate, & il' Baglivi: Jo ritrovai nel libro del Baglivi me ſteſſo, dove faccio quella figura che fà una moſca nel tempio celebre di S. Pietro. Hò però l' onore di eſſervi, mà vi arrivai tardi cioe doppo molti anni di Prattica, e di errori; e reſto ſtupito, come il Sig^{re}. Baglivi in età giovanile ſappia tanto.

Mi creda Monſignore, che una delle due coſe è vera; ò che la mia naturale debolezza, e poco valore mi fanno maravigliare di coſe, che non meritano meraviglia; ò che ſe aveſſi gl' anni di Neſtore ancora ſarà rara la dottrina del Baglivi; E fù diſpoſitione celeſte, che io non parlaſſi primà con lui e lo conoſceſſi in Roma, primà di leggere il

ſuo libro *de Praxi Medica*, perchè avrei mancato all' adoration əche ſi deve à queſto divin Giovine. Per il piccolo incommodo dunque di V. S. Illma. per me baſta la ſavia condotta dell' ammirabile Baglivi in occaſione del male di Monſig^re^. Gozzadini, mà ſe deſiderano che io vi faccia qualche rifleſſione, aſpetto l' iſtoria fatta dal medemo.

L' Illuſtriſſimo Signore Filippo mi aveva eſibita una lettera per il ſignore Marcheſe Azzolini, io gli diſſi che gliela avrei dimandato al biſogno; & in effetto gliela cercai l'altra ſettimana. In tanto ſe à bocca gli viene congiuntura la ſupplico di raccommandarmi allo ſteſſo, hora che ſi ritrova in Roma con quel calore, che è ſolita graziarmi la Caſa Aldrovandi. E ſe non gli pare opportuno tralaſci. In Napoli non hò oſſervato altro, che la viſta del mare, & hà qualche ſimilitudine queſto Golfo col ſtretto di Conſtantinopoli, dove preſto ritornerò per via di Roma. E reſto di V. S. Illuſtriſſima e Reverendiſſima.

Umiliſſimo, devotiſſimo, obligatiſſimo
Servitore
ISRAELE CONIGLIANI.

Napoli 8. Giugno 1700.

EPISTOLA

EPISTOLA XII.

AL MOLTO ILLUSTRE SIGNORE e Pn^e. mio Colendiſſimo il Signore

GIORGIO BAGLIVI

ROMA.

CON tutta l'anima nel cuore, e con tutto il cuore sù le labra hò baciata mille volte, e ribaciata l' opera immortale di V. S. *de Praxi Medica*. Non furono coſi cari à Platone i libri del Pitagorico Filolao; ad Ariſtotile del Platonico Speuſippo, ad Aleſſandro del Poeta Greco Omero, come caro mi capitò nelle mani il ſuo libro. *Cibaſti me volumine tuo*, *poteria dire con Ezechiello*, *& factum eſt in ore meo ſicut mel dulce.* Di dolciſſimo nettare, più che d'inchioſtro ripiene mi ſi preſentarono avanti le tue carte: Con tutto che per guſtarne quanto vi è di dolcezza altro vi vorria, che il mio palato ſimile à quello dell' aſino, che avezze alle ſpinoſe pannocchie de' cardi, volle maſticare l'Iliade del menzionato Omero. Non arriva tanto oltre il mio cortiſſimo intendimento à poter diſcoprire, quanto hà di prerogativa il ſuo libro, *in quo*, come fù detto delle pitture di Timante *plus intelligitur*, *quàm pingitur*: *& cum ars ſumma ſit*, *ingenium tamen ultra artem eſt.* Mà ſiami io come ſi voglia, non iſdegni V. S. che tra gl' applauſi univerſali di tutto il mondo le tributi ancor io da queſta ultima eſtremità del continente della Provincia Salentina il mio oſſequio; e le preghi dall' eterno facitore, di cui ella celebra le glorie, ſpiandone i ſecreti, & ammirandone la grandezza, anni feliciſſimi da allungare la ſua onorata fatigoſiſſima vita, gloria di ſe medeſima, della Patria, e di tutto il mondo. Finiſco per non più diſtornarla dalle ſue occupationi; ſupplicandola ſe mi farà degno della

riſpoſta ad' auviſarmi del coſto del ſuo libro, acciò poſſa comprarmelo, e ſtudiarlo di novo con più accortezza, e tenermelo meco cariſſimo. Da Silla il felice diſſe la Sorella di quel nobiliſſimo Ortenſio Oratore, ancor io meco ne voglio un filo di felicità; e con due dita in punta ſpiccò un bioccoletto dalla veſte di Lucio: coſi voglio ancora io eſſere partecipe delle ſue dottrine, conſervando il ſuo libro, minima parte degli ſuoi abiti virtuoſi. Mi tenga in tanto V. S. ſotto la ſua Catedra, & a' ſuoi piedi, come ſe fuſſi voſtro diſcepolo: e favoriſca raccommandarmi all' amiciſſimo mio Signore D. Giacomo Baglivi ſuo unico Fratello, e degno Sacerdote; mentre io mi ſottoſcrivo.

Di V. S.

Lecce *in Salentinis Apuliæ.*
20. Febraro 1697.

Umiliſſimo, & Obligatiſſimo,
Servitore Vero
TOMASO QUARTA. Med. Doct.

ALIA EJUSDEM.

DUe giorni ſono per mano del Signore Padre di V. S. ricevei le gratie ſingolariſſime dell' opera ſua immortale *de Fibra motrice*, &c. di che umilmente la ringratio. Signore Giorgio mio ſe non mi affidaſſe la ſua corteſia, io mi ſarei confuſo per merito, che in me non conoſco, onde auvenir mi poſſa favore coſi ſegnalato: tanto più che ſo doverſi il favore de' ſuoi libri compartire à pochi, & à quelli ſoli, *quos æquus amavit Jupiter*, &c. poiche non iſtanno bene in mano di tutti

le opere di V. S. come diceva Aleſſandro dell' eroico poema di Omero, doverſi cantare ſolo à gente guerriera, & à ſuon di Tromba, non ad anime, che non hanno punto di ſpirito generoſo e forte. Quanto à me per quel poco che io intenda grandi utile per Dio avete recato a' medici con queſto novo ſuo libro *de Solidis, & Solidorum effectibus*; argomento grande, utile, non più veduto da' ſecoli, & uſcito da un animo veramente eroico, e ſuperiore ad ogni più ardua impreſa; grande utile al certo avete recato à tutti, ma preciſamente à quelli che vogliono uſcire da quelli infiniti pregiuditij introdotti nella vera Prattica Ipocratica dalle vanità, & falſe ipoteſi di molti per non dire di tutti li moderni: come appunto il recò a' barbari Abitatori del Meſſico il gran Corteſe, il quale imparò à loro il modo di far lume con la cera; levandogli dalle mani i tizzoni, che portavano più fumo che luce. Et in vero qual cera da far lume chiaro han lavorato i Modernacci del paſſato ſecolo 1700. pochi eccettuati come il Sidenamio, il Baglivi, e pochi altri? Aride, e vuote graticole di veſpe chiamarei i loro libri, non fiali di api ò pecchie induſtrioſe; ſenza cera da illuminare, e di più ſenza miele da temperare l' amarezza dell' altrui miſerie. Gratie à V. S. che hà ſaputo coſi bene aprirci gli occhi, e provederci di utili, e ſalutevoli conſigli; riportandone per ſe medeſima, per la caſa ſua, e per la atria, gloria, e fama immortale. Siegua V. S. glorioſamente con utile commune ad immortalarſi, che queſta appunto, come ben sà è la vera, e ſola durevole gloria di quà giù, e non altro.

Marmora Meſſalæ Findit Caprificus, & audax
Dimidios Criſpi Mulio ridet equos.
At chartis nec furta nocent, nec ſæcula præſunt
Solaque non norunt hæc monumenta mori, &c.

Con che ringratiandola di novo delli favori, che mi compartiſce coll' ultimo ſuo dottiſſimo libro, riveriſco il Signore D. Giacomo Baglivi ſuo Fratello, e mio Signore, & à V.S. baccio umilmente le Mani D.V.S.

Lecce. *In Salentinis Apuliæ.*
9. 9.mbre 1702.

Umiliſſimo Obligatiſſimo Vero
Servitore
TOMASO QUARTA Doct. Med.

EPISTOLA XIV.

DE VANITATE OBTRECTATORUM Hippocratis, & Galeni

MATTHÆI PALLILIJ MEDICI ROMANI AD GEORGIUM BAGLIVUM AMICUM INTEGERRIMUM.

DEGENTE me adhuc in Tuſculano in ruderibus Villæ Ciceronis, duodecimo ab Urbe lapide, eodem illo autumnali tempore, quo major pars Quiritum aulæ, & fori curas in ſaluberrimo hoc aere deponere convolat: Quamvis me hûc contuliſſem, ut otij, ac libertatis occaſione in Suburbano hujuſmodi reficerem vires, ob illam corporis ægritudinem collapſas, è qua nuperrimè, te ſapienter, atque induſtriè præſidente lectulo meo, incolumis evaſi. Tamen cum familiaris quidam meus ab Urbe ad me miſiſſet duos libellos de re medica tractantes; non potui liberum tempus eorundem lectioni non permittere, ut, quod occupatus facere ſoleo, eo magis otioſus memet ipſum erudirem. Unus erat Michaelis Aloyſij Sinapij. De vanitate, falſitate, & incertitudine aphoriſmorum Hippocratis, hoc anno editus Genevæ. Alter Jacobi le-Mortij fundamenta nova-antiqua Theoriæ medicæ, Chymiæ nobilioris experientia ſuffulta: hoc eodem anno 1702. Venetiis impreſſus. A primo me vanitas, ne dicam impudentia tituli illicò rejecit; nihil enim, quod ad rectam medendi rationem pertineret, aut rem medicam poſſet illuſtrare in eodem contineri ſum arbitratus. Alterum le-Mortij utpotè modeſtiori titulo inſignitum legere ſenſim, accurateque obſervare incepi. Et quoniam poſt lectionem hujuſmodi, nec doctior, nec eruditior ſum redditus;

imò cum hunc Autorem quamplurimis præjudiciis ſcatere, & contra Hippocratem, ejuſque Aſſeclas, aphoriſticè, ut ipſe dicit, delirantes, nec non contra hodiernos anatomicos, ac penè omnes medicorum ordines ad Chymiſtarum defenſionem arripere tela repererim, iram, ac riſum ſuſtinere non potui. Etenim ſi velim ea conſiderare, quæ is ſuperbè, ac tumultuariè in ſuo libello congerit: ecquî non rideam, eadem illa hunc dignoſcens maledicta effutire in Hippocratem, & Galenum, quæ alias alij fruſtra, imò cum dedecore evulgarunt? Si verò recogitem laudari ab ipſo in fol. 66. Sinapium amicum ſuum, ea forſan de cauſa quod aphoriſmos Hippocratis labefactaturus, impetum in eoſdem feciſſet; Aut ſi recenſeam molimina prò evertenda re medico-Hippocratica, & Anatomica Recentiorum, vaniloquè à le-Mortio tentata, nihilque ab eo licentiæ ad hæc omiſſum fuiſſe, an poſſim non iraſci? Propterea cum locus non ſit, mi Baglive, te ante reditum meum ad Urbem alloqui, & coram diſſerere de hujus ſæculi licentia, in quo cum ſublata fuiſſe putaremus cenſoria ſupercilia prò artium, ac ſcientiarum incremento, tamen.

—————————— Laqueo tenet ambitioſi conſuetudo mali, tenet inſanabile multos Scribendi cacoethes, & ægro in corde ſeneſcit. Ideo hanc ad te epiſtolam mittere decrevi quæ quidem aperiet cauſam, cur plures impudentiſſimi homines rixantur quotidie, & fortem animum præſtant rebus, quas turpiter audent.

Equidem ſi occaſionem perpendam, quâ le-Mortius adductus eſt prælo ſubjicere librum iſtiuſmodi, nulla propemodum aptior, & magis conſona veritati erit; niſi quod is offenſionem alicujus medici Hippocratem, Galenum, aut anatomen apprimè callentis in Batavia paſſus; eandem vitare eſt aggreſſus, contra Hippocratem, Galenum, & contra anatomicam facultatem ſcribendo. Si hæc vera ſunt: quomodo ego aſſentiar le-Mortio, cujus opuſcula non veritatis amorem, ſed livorem, calumniam, & obtrectationem ſapiunt? Unde ſi te non piget, cariſſime Georgi Baglive, meum precor de hoc Autore judicium breviter, atque integre ne graveris ſuſcipere, & quid ſentiam de eodem humaniter ſentire.

Poſtquam libellum perlegiſſem, diu multumque mecum hæſitavi inveſtigando, ubi illius baſim Autor fixiſſet. Tamen adeò eſt confuſus, & adeo miſcet infera ſuperis, ſupera inferis; ut vix percipiendum detur, quid ſibi velit cum hoc ſuo libello le-Mortius. Statim in operis limine folio nempè tertio incipit conqueri, ac lamentari de Batavis medicis conterraneis ſuis; innuens ſeſe plures habere æmulos in Patria; verùm illos univerſim habere deſpectos: quia jam jam eſt notus omnibus vicinis, & omnibus Incolis, & plauſus recipit frequenter Civium, Auditorum, & Academicorum ad domum ſuam confluentium. Sint tibi mi

le-Morti hæc omnia proſpera, ſint fauſta, ſint felicia, fortunatoque omine hæc omnia procedant; ſed comprime quæſo tam inanem faſtum. Et quoniam contra te iras attollunt medici conterranei: deſine eorundem iras in lucem, & publicum efferre. Etenim egerendo talia in libris ad publicam forſan miſerationem conciliandam; timorem tuum apertè manifeſtas. At qui timidus eſt, vix ad magna natus eſt.

Ignis furni tui mi le-Morti, ò quantum differt ab igniculo naturæ corporis animati. Tuus urens eſt, & furibundus, alius placidus, & mitis, & longè impar eſt alterius alteri comparatio, atque adeò impar etiam à furni experimentis ad naturam, hiſtoriamque morborum ratiocinatio. Natura morborum ex ſolo ægrorum lectulo petitur; ipſaque diagnoſis, prognoſis, & remediorum indicatio ab eodem quoque petuntur fonte. Et cum medicinæ baſis, & fundamentum in hiſce conſiſtat, parum refert an ad curationem remedia e furno chymico magis, quam è plantis petantur, nam utraque curare poterunt, dummodo indicatio vera fuerit, ſtabiliſque. Nunc autem verum indicationum fontem in ſolo eſſe Hippocrate, & aliis eidem ſimilibus omnes omnium Nationum Scholæ fatentur: Unde neſcio qua de cauſa eos tam malè tractes revereri potius eos debes, & ipſorum veſtigiis mordicus hærere. Audi hac de re Senecæ conſilium t. 2. epiſt. 64. *Multum egerunt, qui ante nos fuerunt, ſed non peregerunt: ſuſpiciendi tamen ſunt, & ritu Deorum colendi. Quid ni ego magnorum Virorum & imagines habeam, incitamenta animi, & natales celebrem? Quid ni eos honoris cauſa ſemper appellem? Quam venerationem præceptoribus meis debeo, eandem illis præceptoribus generis humani, à quibus tanti boni initia fluxerunt. Si Conſulem videro, aut Prætorem, omnia quibus honor haberi honori ſolet, faciam, equo deſiliam, caput adaperiam, ſemita cedam. Quid ergo Marcum Catonem utrumque, & Lælium Sapientem, & Socratem cum Platone, & Zenonem ac Cleantem, in animum meum ſine dignatione ſumma recipiam? Ego verò illos veneror, & tantis nominibus aſſurgo.*

Quæ quidem Senecæ monita ad omnes omnium artium inventores, autoreſque referri neceſſario debent. Id tu cum non benè hucuſque cognoveris, ideò turpiter lapſus es Hippocratem, Galenum, eorumque aſſeclas probris agitando. Nonne vides, quod hujuſmodi maledictis ſcatent undique Chymiſtarum libri, ad talem uſque putiditatem, ut ſtomachum mehercule moveant, & inducant. Iccircò ulterioribus Scommatis abſtinendum erat. Omittite probra, & producite opera, aut novorum Operum indicationes.

Eſt facilis cuivis rigidi cenſura cachinni.

Exiſtimo mi le-Morti te in Batavia natum eſſe, ibidemque nunc degere, prout potui conjicere ex nonnullis opuſculis tuis ſimul editis Lugd. Batavorum 1696. ſi tamen extra Bataviam vivas perindè eſt. Ni-

hilominus tamen cum magna ex parte obtrectando agas in tuo opere, ignoſce ſi paulo libentius, ſed modeſtius, quàm tu feciſti, te parumper alloquor; ſinceriquc animi ſenſum tibi candide aperio. Quoniam utplurimum Hippocratem, Galenum, eorumque aſſeclas mordes, & convellis, propterea de hac re tecum mihi eſt ſermo inſtitutus. Et primò quidem ſi non ita ſolida, ac certa eſſent talium medicinæ Autorum dogmata (ſicuti revera certa ſunt, & perpetua) impoſſibile profectò eſſet ut tam longa ſæculorum ſerie ab omnibus Orbis Academiis & omnibus communi conſenſu Nationibus recepta eſſent; nam inconſtantia & incertitudo tandem manifeſtari potuiſſent: ſed quoniam id de operibus Hippocratis nunquam verificari potuit, & multò minùs de aſſeclis ejuſdem; omneſque Academiæ à nata Medicina ad hanc uſque ætatem plenis velis eorum veſtigia ſecuti ſunt; nec eſt qui auſit tot doctiſſimorum hominum opinionem ſæculorum ſerie confirmatam erroris arguere: cur id tibi faciendum in mentem venerit; ego ſane non agnoſco. Nonne vides quantam ſibi gloriam comparavit in tua Batavia omni ævo memorabilis Sydenhamius? Ille errores quamplurium noſtri ſæculi medicorum detegendo, ſeſeque Hippocratis præceptis addicendo, praxim medicam à Nebulonibus deturpatam ornavit, defendit, reſtituit. Quamnon famam ſibi peperit in Galliis, & in Galliarum Principe Lutetia ſcientiarum altrice Duretus omni æternitate dignus, eo quod Hippocratem tam benè intellexerit, & illuſtrarit. Nec eſt quod in noſtra Italia prætercam Martianum, Mercurialem, alioſque tibi ſatis notos, qui nunc in Urbe, Urbium Domina clareſcunt. Diſce igitur obtrectari, dein incipe ſcribere. Cum de Italis, eorundemque Academiis, ſententiis, & inſtitutis loqueris, diſce loqui. Etenim ſi tu ad incrementa medicinæ in hoc ſæculo reſpicies; vel invitus fateberis eadem in anatomicis, mechanicis, practicis, & chymicis ab Italia originem primam duxiſſe. In anatomicis laudabis Redium, & Malpighium, in mechanicis Borellium, & Bellinum, in practicis Baglivum noſtrum, in chymicis Salam, Bartholettum, Tachenium, & innumeros alios qui & Romæ, & in reliqua Italia nunc florent. Quod ſi quiſpiam impudentiſſimus homo, qui per Italiam ſit peregrinatus, tibi perſuaſit ſcientias hîc non florere nec coli, bonaſque artes & diſciplinas ſilere Romæ, ipſamque praxim medicam jacere incultam, ambo certe decepti eſtis; & ni ſcribere diſcatis, ambo experiemini, quantum Itala tellus quantum valeat Latium prò re medica, & prò tuenda praxi Hippocratica. Neque putes nos in Urbe.

Terrarum Dea, gentiumque Roma,
Cui par eſt nihil, & nihil ſecundum.

rancidos eſſe Galeniſtas facultatum, & qualitatum admiratores: falleris enim ſi id putaveris. Nos in praxi ſolum Hippocratem, ejuſque aſſe-

clas præ oculis habemus. In medicina theorica ſequimur hypotheſim anatomico-mechanicam ſuper ſtrictum, & laxum fundatam, & à methodicis olim, potiſſimum Cælio Aureliano Romæ excultam. In remediis verò unicè credimus Botanicæ, plantarumque virtutibus. Imò ſi tu proferes expertiſſimum aliquod remedium chymicum, te etiam quoad hujuſmodi experimentum ſectabimur, dummodo probatum ſit. Iſtud itaque noſtrum, & totius Italiæ, inſtitutum medendi, an laudabile ſit, tumet ſi æquo judicio polles, judicaveris. Attamen ſi noſtram medendi methodum in Italia probatam, non ità adamuſſim iſthîc reſpondere obſervaveris; dijudica quæſo, & diſtingue naturam climatis in quo medemur, ac poſtea judica de rebus hujuſcemodi, & inſulſa ſcommata regurgita.

Galli omnibus pene in febribus china chin. utuntur felici cum eventu, nos Romæ minus feliciter. Equidem chin. chin. nunquam præcipio niſi in febribus tantum, & in fine earumdem, ut optimè monet Baglivus meus in ſua Praxi quinquies jam edita, & mox cum omnibus ejuſdem operibus edenda Lugduni Gallorum: idque faciendum jubeo expurgato bene corpore, non ad frænandam, ſiſtendamque febrim, quod irrideo; ſed ad roborandum ſua amaritie ſtomachum morbi diuturnitate relaxatum, atque etiam ad reſtituendum primævo vigori ſanguinem longa morbi præſentia jam vappidum, ac relaxatum. Debemus ergo damnare Gallos quod hoc remedio utantur frequentius, quàm nos Itali, præſertim Romani? minimè quidem. Nam laudatiſſimi Galliæ medici in patrio ſolo proficuum, atque utile illud experiuntur, quod in noſtro natura diſſimili prædito, ventorumque varietatibus, atque aliis cæli tempeſtatibus, & variis ac penè diverſis mineralium exhalationibus obnoxio nos minimè experimur. Ergo ne Angli redarguendi ſunt quod frequenter, & copioſe in pluribus morbis utantur oppiatis? ne quidem. Ergo Batavi tui præclari in re medica Viri inſulsè agunt, eo quod adhibent ſæpiſſimè diaphoretica potentiora? ne quidem. Igitur ex his veluti per corollarium deduci poteſt non remediis curari morbos, ſed indicationibus benè perceptis, meliuſque ad uſum adhibitis una cum bono remedio. Equidem ſine Hippocrate mederi neſcio, ſine chymia optimè ſcio. Utique ſi non reperiretur Chymia, remedia è plantis petita ſatis certè eſſent ad curandum, ut in priſca gente mortalium obſervare eſt, ſine chymia incolumen, ac diuturniorem vitam ducente. Helleborus remediorum Hercules pluriumque domitor incurabilium morborum prò mille valet remediis è chymia petitis. Noverunt id bene Paracelſus, & Helmontius; & præ cæteris medicinæ parens Hippocrates, qui nullius remedij frequentius meminit, quam hellebori. Bilem igitur comprimè le-Morti ſi audias medicos ſpernere remedia à te tantopere decantata, plantaſque pluris facere, & plurimos morbos diæta

potius

potius curare, quàm mille nugivendulis pulveribus. Per aphoriſmos, & præcepta curantur morbi, non verò cum remedio ſine præceptis dato. Præceptivam autem hujuſmodi methodum à Coo tantum Sene diſcere datum eſt, atque ab illius aſſeclis. Quæ quidem quod vera ſint, te abundè docere poterunt Batavi medici Tulpius nempè, Lindanus, Lomius, Pavvius, & alij tibi valdè noti, qui quantùm fuerint Hippocrati addicti, tu idem in Patria noſſe, ac excipere poteris, dum nobis id teſtantur eorundem opera, etiam poſt obitum glorioſa. Veruntamen præceptivam talem methodum, ideſt Hippocraticam à te, cunctiſque medicis addiſcendam eſſe, vel ex hac ratione conjicies; quod ſivè diaphoreticis petitis ex plantis, ſivè petitis è regno animali, aut minerali (ſed mineralibus parum fidimus, uti dicimus ex Baglivo in libro ſuò de vegetatione lapidum) ſudorem moveas, in idem res recidit, nam ſingula ſudorem movebunt. Verùm quando eſt ſudandum, quâ indicatione, quo die, quantum, & quando quieſcendum, id certè ab uno diſcere poteris Præceptore Hippocrate: Siquidem furni tui te talia nunquam docebunt. Cohabitandum, & conſeneſcendum eſt cum morbis, ut totidem memoratus Senex fecit, exindè optimè, ac acerrimè eſt judicandum. Nam ſi tu in furnis agendo de languoribus ægrorum in lecto jacentium diſſerere aggredieris: quantùm le-Morti, quantùm à ſcopo aberrabis? Paracelſus, & Helmontius in quorum nomina tu juras, cùm de Hippocrate loquuntur non obtrectando uti tu facis, loquuntur; ſed illius meminerunt magna cum reverentia, obediundo ejuſdem monitis, ac legibus, tanquam è naturæ penu eductis. Annon revererentur illum Virum, quem Juriſconſultus etiam doctiſſimum renunciavit. *L. ſeptimo menſe ff. de ſtatu hominum?* Quapropter te amice moneo, ut diſcas ſcribere ſeriò, ſcilicet abſque conviciis, non autem argumenta recocta obtrudere, ni velis ſeriò conviciari. Qui nunc apud vos florent ſpectatiſſimi Viri Hottonus celebris, & valdè doctus homo, Ruiſchius, Blanchardus, Comellinus, Bidloo, Hermannus, aliique innumeri doctiſſimi medici, quibus ornatur inclyta veſtra, & illuſtris Academia Leidenſis, cùm ſcribunt, neminem probris exagitant, aut vexant, nullius methodum apertè vituperant, aut damnant. Igitur tu abſtine execrationibus. Probra probris penſabuntur, & plauſus, quos te iſthîc excipere tantopere profers, vertentur à nobis in ſibilum. Parata eſt attica & latia tellus tibi prò Hippocratis, & Galeni defenſione ſemel atque iterùm obſiſtere. Verùm cùm tu id fortè ſubolfeceris, in fine præfationis innuis, te ſpernere hæc omnia, & æmulos in Patria etiam ſpernere. Quæ verba cùm faſtum, & ſuperbiam, non veritatis amorem in te probent, profectò nullam glorioſi nominis hæreditatem ſeris Ne-

poribus relinques ; imò vivus apud Viventes , quod Obtrectatoribus evenit inſulſiſſimi notam ſubibis. *Certiſſima* , ut quidam ait , *ad illuſtre nomen eſt via benè mereri cùm privatim de ſingulis , tùm publicè de univerſis.* Neque putes tecum nunc colloqui rancidum aliquem Galeniſtam præjudiciis , & commentis faſcinatum. Hippocratis ab ineunte ætate admirator , & aſſecla ; Philoſophiæ naturalis , experimentalis , & anatomes Recentiorum cultor tecum modo ſermonem inſtituit : Ideſt tecum loquitur non Palillius , ſed Baglivus ipſe ſub Palillij nomine , incredibili obſervandis in morbis patientia , ſedulitateque penè conſumptus , & ob id in ipſo ætatis flore viribus penè fractus ; qui te monet , ut impoſterùm ſi ſcribendum tibi ſit , ut in fine libri tui promittis , induas primò mores Romanos , urbanitatem nempè , humanitatemque , deinde diſcas ſcribere , & à criminationibus cavere : quique in te inſulsè debacchati non ſunt , in eos tu inſulsè debacchari , nomine ipſorum appellato (ut facis in opere tuo) impoſterùm deſiſtas. Et, ſi ad utilitatem non ad rei medicæ tabem natus es ; & Chymiam tuam , tanquam iidem utilem ſectaris , & propugnas. Cur non ſectaris Chymiſtas per ignem diſſerere diſcentes. Qua in re tibi unicum præ aliis exemplar dabit vir amplæ , & immortalis famæ Boylæus in Societate Regia Londinenſi Baglivij noſtri Collega , & ejuſdem dum viveret amiciſſimus. Is verus revera Chymiſta reliquis medicinæ partibus Chymiam annectens , eam tanquam partem , non tanquam medicinæ caput amplexabatur. Felicem chymiam , ſi omnes Chymiſtæ Boylæo ſimiles eſſent ? Dic quæſo , quemnam tu ſequerere libentius in morbis curandis , Paracelſum ne , an Boyleum ? Si tibi veritas cordi eſt , certè præferes Boylæum. Delirus enim eſt , qui Chymiſtas Boylæo ſimiles , vel damnaverit , vel aliis poſtponet : eam præſertim conſiderando prudentiam , quam in judicando adhibuit : Cùm ab uno furni experimento infinitas propè , ut cæteri ſolent , nunquam deduxerit concluſiones : ſed à mille experimentis , veluti per gradus aſcendendo , ut medici verè Hippocratici , & verè Obſervatores faciunt , ad medicæ artis præcepta condenda , proceſſerit. Diſce ergo diſſerere , poſtea perge obtrectare. Priuſquam de Sapientibus Viris , eorumque ſcriptis judicium proferes , eadem ſedulò evolve , non tumultuariè , & inconſideratè.

Eſt modus in rebus , ſunt certi denique fines ,
Quos ultra , citraque nequit conſiſtere verum.

In te nemo è noſtris hucuſque inſulsè eſt debacchatus ; tu è contra à nullo læſus , omnes ordines medicorum Hippocraticos , Gale-

nicos, atque hodiernos Anatomicos improbas, atque aſpernaris. Ecquid? Conſulem te forſan delegit Reſpublica medica? Propugnatorem Chymiæ? Cenſorem Academiæ? Tribunum plebis ſcientiæ, ac reliquæ facultates? O tumidum, & cruditatibus repletum caput? An chymia artium nobiliſſima, & ſummoperè neceſſaria rei medicæ tua indiget defenſione? Quis hanc artem reprobavit? Quis damnavit? Quis in eam, ut tu dicis, debacchatus eſt inſulsè? Quis inutilem reputavit? Quis ullum è chymicis hodiè viventem (ut tu facis in nos) nomine appellato læſit? Attamen reprobandi ſunt Chymicaſti impudentiſſimi, & inſulſorum ſecretorum venditores, ac emunctores crumenarum, & tanquam Cumani aſini inſolenter rudentes è ſuggeſto? quos hanc in Urbem, neſcio quo fato, confluere magna in copia quotidie, & quidem non ſine mærore noſtro obſervamus. Quod te attinet le-Morti, Tyria, ut dicunt, maria movere eniteris prò ſplendore nominis, & prò cenſoria dignitate emerenda. Si talia munia captas, redde te ſimilem Hippocrati, qui magnitudine judicij, atque ingenij, perpetuam ſibi in Republica medica dictaturam comparavit. Verſa te in ejuſdem operibus, quod omnes medici, teſte Dureto facere debent, ait enim hic fol. 267. in Coacas Hippocratis. *Fremant licet omnes, dicam tamen quod ſentio, majorem ſcientiæ, & praxeos ubertatem comparari à ſtudioſo Hippocratis uno die, quàm ab iſtis Pragmaticis uno ſæculo.* Ait cum illa ne in cortice noveris, ut conjicio, ideò illius monitis, ac præceptis non obtemperas. Igitur turpe eſt, quæ non intelligis aſpernari, ac deridere. Non ità Tachenius celebris in Italia Chymiſta effecit, exinde celebrior, quod ipſius libri Hippocratem affabrè ſapiunt. Redde te ſimilem Tachenio, dein Scholam Coam, ſi poteris reprehende. Sed quoniam non leges dare, ſed te hìc amicè monere voluimus: quomodocumque hæc monita acceperis, perindé erit. Utere ſolus tua chymia; ſed non abutere patientia noſtra, nam patientia ſæpè læſa fit furor, ut monet Philoſophus. Nonne ſæpiſſimè ex ſcintilla emergit incendium? ex pruritu morbus, ex ludicro acies? Tibi cave. Tibi proſpice. Temetipſum ſequere, & intuere. Relinque nos in Italia, & in Urbium Principe Roma cum Hippocrate noſtro, & cum herbis in latino Solo ſurgentibus. Tellus latina ab attica tellure non multo diſtat ſpatio: nec mirum indè, ſi ea quæ Senex ſagaciſſimus in Attica obſervavit, eadem nobis benè cedant in Latio ab Attica parum disjuncto ob analogam forſan climatis naturam, & analogam pariter Græcorum, Latinorumque temperiem. Si Coa præcepta, & remedia veſtris in Regionibus minus feliciter juvant; id climatis intervallo valdè ab attico diſpari tribue, vel con-

trariæ medendi methodo ; non autem remediorum , aut præceptorum vanitati : nec proinde conculcanda ſunt monita , & præcepta. Quare per Deos immortales non ità malè preceris attico , nec latino Solo ; quibus in locis Ars medica nata eſt, & in quibus eſt enutrita. Hippocrates , Celſus, & Galenus prò mille Autoribus ſatis fuerint iis , qui veram medendi normam methodicam, præceptivam, ac rationalem voluerint ſibi comparare. Quod autem Empiricorum more tu in medendo ſecretorum opem uſurpas : Deus tua cæpta ſecundet. Hanc tibi felicitatem non invidemus ; imò Cræſi theſauros auguramur.

Quod reliquum eſt , nec eſt à me omittendum , caperata fronte inſurgis le-Morti in Recentiores Anatomicos , atque eorum doctrinam appellas *Doctrinam Cadaveroſam & quod boni Anatomici ſint infelices Practici.* Profer amabo cauſam tam impudentis argumenti. Neſcis fortaſſe , quod ars medica , quæ quinquaginta abhinc annis obſcurius incedebat, lumen , ac evidentiam ab Anatome nunc percipit , per detectam ſanguinis circulationem in Italia primum à Cæſalpino , deinde in Anglia confirmatam , & illuſtratam ab Harveo ? Per viſcerum, & aliarum corporis partium ſtructuram , & uſum diutina inquiſitione per Anatomicos repertis , ac cognitis ? Neſcis quod curativas indicationes Recentiores medici ab anatomicis adinventis excipiunt ? Neſcis quod laborioſiſſimi Batavi medici , cæteris nationibus in hujuſmodi inquiſitione pares , hanc ſcientiam tam utilem Praxi medicæ , tam proficuam gloriosè in hoc ſæculo exornarunt ? Cur igitur gloriam Anatomicis ſummoperè debitam , tam diris objurgationibus deripis, & imminuis ? Sed cùm te febris quædam calumniandi teneat , ignoſco tibi , quod ſic de Anatome judicas. Siquidem *ubi in conſilio adeſt livor , ibi cæcum eſt judicium.* Chymiam tibi concedemus , nobis tu Anatomen.

Velle ſuum cuique eſt , nec voto vivitur uno.

Utræque hæ facultates ad augendam medicinam præcipuo deſerviunt inſtrumento. Tua Chymia reſolvit corpora in ſua prima entia. Noſtra Anatome reducit partes corporis animati in ſua prima ſtamina, & ad cognitionem ducit uſus , & officij ſingularum : ſine cujus præſidio de cauſis morborum , ſignis , ac prognoſi vix diſſerere poterimus. Medicina Reſpublica eſt , non autem Monarchia , multò minùs Tyrannis : iccircò ſingulæ ejus partes mutuò ſeſe illuſtrant , confirmant , augent , & devinciunt. Non ità mehercule , non ità de Anatome judicabis , cùm prælum & lucem ſubibit opus Baglivi viri ingenui , & noſtrum amiciſſimi.

——————————————— *Cujus & annis*
Et generi fatum indulget , quem numina poſcunt.

Opus ſcilicet anatomico practicum de internis, occultiſque viſcerum *Aneuriſmatibus*, *Hydatidibus*, & *Varicibus*: à quo ſplendorem, & maximum incrementum accipiet Praxis medica, prout colligere potui ex illius lectione cum mihi amicè fuit communicatum. Tunc ſcientiam anatomicam minimè vocabis cadaveroſam, ſed illuminativam & totius medicinæ Baſim præcipuam. Multò minùs cadaveroſam vocabis, cum ejuſdem Viri de morborum Analogiſmo videbis pariter opus, cujus exiguum ſpecimen eſt in diſſertatione de *Vegetatione lapidum.* Nec non opus de Morborum originibus ex Hippocrate, & ex naturæ fontibus eductum; cum alio inſimul tractatu de Obſervationibus Anatomico-practicis circa meninges, quas me inſpectante, & eidem manualem opem ferente perfecit ſolertiſſimus Autor, abſolvitque his annis. Tamen ut reliqua prætercam hortor te, ut perlegas hujus Autoris ſpecimen librorum de Solidis, eorumque effectibus, qui nunc tertiò lucem publicam vident in Galliis magis aucti, & magis perpoliti. Tunc profectò ſi rem integrè fateberis, nunquam appellabis Anatomen Doctrinam cadaveroſam. Sed quorſum hæc? ſi canimus Surdis. Te propterea oro, atque obteſtor per Higyeam, & Panaceam, perque medicinæ autorem Hippocratem, ut doctis Viris impoſterùm ſuccenſere abſtineas, ut faſtu in ſcribendo te exuas, ut errores, ſi ſint, corrigas, ſed errantium nomina chartis non ponas: ut mitius, ac modeſtius immunes jurgiorum viros tractes caputque tumidum, ac inflatum tantillum deprimas.

Fulmina nam montes feriunt, ac tecta ſuperba.
Horriferum Ajacem, timidus conficit Ulyſſes.

Sed ut ad te redeam mi Georgi Baglive verè Amice; miraberis quod uberrimas tibi litteras remiſerim: faciundum tamen mihi putavi, ut eas ad te mitterem, ne iras à lectione le-Mortij conceptas in incolumitatis meæ perniciem intùs obtegerem. Accidunt enim præter opinionem meam nova hiſce temporibus præjudicia: quibus abdicandis cum tantopere doctiſſimi Viri nuperrimè inſudaſſent pro fundanda, firmandaque Theoria, & Praxi medica; nihilominus non deſunt mox Autores, qui iterùm præjudicia congerant, & diſpergant in noxam, ac detrimentum medicinæ Tyronum. Nemo non ſequitur ſuam ſententiam: nos itaque noſtram. Stet nobis Hippocrates noſter, noſterque Duretus, & Martianus, cum Mercuriali, Septalio, Ballonio, Sydenhamio, aliiſque hujuſmodi Autoribus; Stent aliis Paracelſus, Helmontius, iiſque analogi. Quod me attinet tua premo veſtigia, quia

& voce, & calamo ubique Hippocratem ſapis. Nec imprecandum, ſed optandum mihi eſt, ut clementiſſimus rerum formator Deus omnes ſimiles Obtrectatores vertat in melius, detque illis, & mentem, & linguam viris medicis dignam. Tu interea Amicorum optime vale millies, & ſaluta peramanter meis verbis Jacobum Baglivum unicum Fratrem tuum, Sacerdotem optimum, mihique devinctiſſimum; meque reducem ad Urbem quamprimum expecta. Iterùm vale decus meum: Ex agro Tuſculano, in Ruderibus Villæ Ciceronis 8. Kalendas Novembres 1702.

F I N I S.

APPROBATIO.

EGo infrà Scriptus Nicolaus Andry Conſiliarius & medicinæ lector ac profeſſor Regius, Doctor medicus Pariſienſis, Juſſu Illuſtriſſimi Galliarum Cancellarij hunc librum legi, cui Titulus: *Georgii Baglivi, &c. opera medico-practica & anatomica, hâc Sextâ editione aucta, noviſque locupletata diſſertationibus.* Quem librum variis jam experimentis, obſervationibus & præceptis refertum ad veram medendi methodum non mediocriter conferentibus: multis prætereà partibus auctum & locupletatum: doctrinâ denique & ingenio abſolutum: dignum cenſeo qui typis mandetur. Datum Pariſiis die 30. Maii ann. 1703.

ANDRY.

Privilege du Roy.

LOüis PAR LA GRACE DE DIEU ROY DE FRANCE ET DE NAVARRE; A nos amés & feaux Conſeillers, les gens tenans nos Cours de Parlement, Maîtres des requêtes ordinaires de nôtre hôtel, grand Conſeil, Prevôt de Paris, Baillifs Seneſchaux leurs lieutenans civils & autres nos Juſticiers qu'il appartiendra; SALUT; Nôtre amé JAQUES ANISSON Libraire à Lyon, nous ayant fait ſuplier de luy accorder nos lettres de Privilege pour l'impreſſion d'un livre intitulé *Georgij Baglivi Medicinæ Profeſſoris opera medico-practica & anatomica hâc ſextâ editione aucta, noviſque locupletata diſſertationibus:* Nous luy avons permis & accordé, permettons & accordons par ces preſentes d'imprimer ou faire imprimer ledit livre en telle forme, marge, caractere & autant de fois que bon luy ſemblera & de le vendre & faire vendre par tout nôtre Royaume, pendant le tems de dix années conſecutives *à compter du jour de la datte des preſentes:* Faiſons défenſes à tous Imprimeurs, Libraires & autres perſonnes de quelque qualité & condition qu'elles ſoient, d'imprimer, faire imprimer, contrefaire, vendre, ny debiter ledit Livre, d'en faire aucuns Extraits ſous quelque pretexte que ce ſoit, même d'impreſſion étrangere ſans le conſentement par écrit de l'Expoſant ou de ſes ayans cauſe; ſous peine de confiſcation des Exemplaires contrefaits, de quinze cent livres d'amande contre chacun des contrevenans, dont un tiers à Nous, un tiers à l'Hôtel-Dieu de Paris & l'autre tiers à l'Expoſant & de tous depens, domages & interêts. A condition que

ces preſentes *ſeront regiſtrées ez Regiſtres de la Communauté des Imprimeurs & Libraires de Paris*, que l'impreſſion dud. livre ſera faite *dans nôtre Royaume & non ailleurs & ce en bons & en beaux caracteres conformement aux Reglemens de la Librairie*; & qu'avant que de l'expoſer en vente il en ſera mis deux Exemplaires dans nôtre Bibliotheque publique, un autre dans le cabinet des livres de nôtre Château du Louvre, & un en celle de nôtre trés-cher & Feal Chevalier Chancelier de France, le Sieur Phelyppeaux Comte de Pontchartrain Commandeur de nos ordres, le tout à peine de nullité des preſentes. Du contenu deſquelles Vous Mandons & Enjoignons de faire joüir l'Expoſant ou ſes ayans Cauſe pleinement & paiſiblement, ceſſant & faiſant ceſſer tous troubles & empêchemens. Voulons que la copie deſd. preſentes qui ſera imprimée au commencement ou à la fin dud. livre ſoit tenuë pour dûëment ſignifiée & qu'aux copies collationnées par l'un de nos amez & feaux Conſeillers & Secretaires, foy ſoit ajoutée comme à l'original; Commandons au premier nôtre Huiſſier ou Sergent de faire pour l'execution des preſentes tous actes requis & neceſſaires ſans autre permiſſion & nonobſtant clameur de Haro-chartre normande & lettres à ce contraires; Car tel eſt nôtre plaiſir; Donné à Verſailles le troiſiéme jour de Juin l'an de grace mil ſept cent trois & de nôtre regne le ſoixante-uniéme.

Par le Roy en ſon Conſeil
Signé LECOMTE.

Regiſtré ſur le Livre de la Communauté des Libraires & Imprimeurs conformément aux Reglemens. A Paris ce 13. Juin 1703.
Signé P. TRABOÜILLET Syndic.

SERIES

Magis notabilium obſervatorum hoc anno 1703. *durantibus Terræmotubus in Latio, & finitimis Umbriæ Regionibus.*

1. PEr 30. aut 40. dies continuos obſervatus fuit terræmotus quidam periodicus, iſque fortis, ac vehemens, qui quidem hoc anno 1703. hora nona Italica noctu ſuccedebat.

2. Cum aër erat ſerenus Februario, & Martio menſe, ſed plenus quadam veluti caligine calida, qualis Æſtivo tempore obſervari ſolet, paulo poſt vehemens ſuperveniebat Terræmotus.

3. Quando apparebant in cælo nubeculæ quædam oblongæ, tenues, ſubrubræ, futurum minabantur vehementem terræmotum.

4. Luna igneo accenſa colore, & fuſco, & undique circumdata circulo plumbeo, indicabat eâ nocte futurum terræmotum, atque etiam die ſequenti.

5. In ſingulis Lunæ aſpectibus, ſeu quadraturis, potiſſimum in plenitudine ejuſdem, ſeu totali oppoſitione cum ſole, certò ſuccedebant Terræmotus, & frequenter paulum præcedebant ipſos aſpectus.

6. Quin etiam frequentiſſimè ſentiebatur ſub terrâ bombilus quidam, ſive ſonitus, veluti bombardarum, qui præcedebat, & comitabatur Terræmotum.

7. Sæpè ſentiebatur hic bombilus ſubterraneus in montanis locis, nec eodem tempore in campeſtribus ſuccedebat Terræmotus.

8. Vehementiſſimus Terræmotus diei ſecundæ Februarij hujus anni 1703. qui perduravit ſpatio binæ ſalutationis Angelicæ, in principio fuit per *ſucuſſionem*, ſubſiliente terrâ ſuprà infrà, infrà ſuprà; in fine verò per *inclinationem* ad latera nempe, ſive undulando, moventibus ſe ædificiis cum ipsâ tellure.

9. Reliqui verò qui inde ſecuti ſunt, non erant mixti, ſed aut per ſuccuſſionem, aut per inclinationem, &c.

OBSERVATIONES

De Terræmotibus factæ ſub Altitudine polari Graduum 42. in Latio & finitimis Regionibus; ſuper Aëre, Sole, Luna, & Animantibus.

PRimò obſervatum eſt, horribiliores, & validiores Terræmotus tunc evaſiſſe, cùm Cœlum ad Orientem, & Meridiem albis, ac oblongis nubeculis ad inſtar Galaxiæ obtectum erat.

Signum infallibile Terræmotus, non tamen illicò ſucceſſuri erant lineæ prius albæ, poſtmodum rubræ ad inſtar carbonum ardentium, quæ in occaſu ſolis ad Orientem, & Occidentem conſpiciebantur, & tunc evadebant violaceæ, deinde obſcuræ.

Sol oriens inter duos globos igneos diſtantes ab eodem per duos cubitus, lucis valdè inferioris, qui duabus horis perdurarunt, mox evanuerunt, fuit indicium plurium Terræmotus concuſſionum.

Sol circumdatus magno quodam circo, lato duobus cubitis, prænunciavit continuatum ferè terræmotum; etenim tunc à duabus horis italicis uſque ad undecimam prope, ſemper Terra tremuit.

Infuſcatio ſolis cum lineis quibuſdam albis fuit ſignum proximi vehementis Terræmotus die ſecunda Februarij Dominicâ Palmarum, & Paſchatis hoc anno 1703.

Lineæ nigræ, oblongæ, quæ ab Aquilone ad Meridiem extendebantur, ſignum dedere indubium Terræmotus.

Pallor lunæ cum luce veluti amiſsâ, & lineis albis admixtus brevi Terræmotum indicavit.

Unus, duo, vel tres circuli prope lunam pallentem obſervati, Terræmotum præſagivere. In quo illud notabile eſt, quod præfati circuli quò propius lunæ accedebant, tunc citius ſuccedebant Terræmotus; non ita brevi, cùm ab eadem diſtabant.

Sibilus ingens, nec unquam auditus ventorum, & improviſa eorumdem ceſſatio proximum Terræmotum minatus eſt.

Sereno cælo, & aere placido aliquando, noctu præſertim, reboatus auditi fuere ad inſtar bombardarum exploſarum, quibus ſuccedebant venti validiſſimi.

Stridor Gallinarum, & Anſerum, tam diù, quam noctù, & nimia avium in caveis pervolitatio, fremitus Equorum, Bovum, aliorum Quadrupedum, niſuſque illorum ad evadenda ligamina, ac extempo-

raneus canum latratus, futuri Terræmotus ſignum fuerunt: nec non etiam Columbarum à columbariis diſceſſus, diutinuſque per aera volatus, veluti ſi non fiderent ruituris tectis ſuperimponi.

Sæpiſſimè terræ tremorem præcedebat fremitus quidam ventorum abſque eo quod ne folium arborum moveretur.

Iſtæ ſunt tutiores obſervationes, quamvis aliquando obſervaverim, quod aquam turbidam, & veluti ſeroſam è puteis hauriendo, fuit Terræmotus ſignum.

A die ſecunda Februarij uſque ad dimidium Maij, ubi aquæ in puteis turbidæ erant, ibidem ferè quotidiè terra tremebat. Aquæ poſtmodum clariores evaſere.

Singula hæc obſervata ſunt à peritiſſimis, & fide dignis viris Spoleti, Nurſiæ, Interamnij, & reliquis Umbriæ Urbibus, aliiſque Latio, & Romæ finitimis; in quibus viguerunt hoc anno, & adhuc etiam vigent Terræmotus; nobiſque amicè communicata, ut Lugdunum mittamus Operibus noſtris ab Aniſſonio optimemerito de re litteraria Viro inſerenda, plura in poſterum daturi, quando deſinent Terræmotus, quos etiam hâc æſtate perſentimus; anno nempe 1703. & ad implorandum Dei auxilium præter innumera pietatis opera, quæ ab Incolis exercentur; juſſu Summi Pontificis hora una & media noctis, pulſatis omnium Eccleſiarum Urbis campanis, omnes genuflectuntur, & miſſis ad Deum precibus, ardenter petunt ut per miſericordiam ſuam ab terræmotuum flagello nos liberet, atque præſervet, &c.

Imprimatur, ſi videbitur Reverendiſſ. P. Mag. Sac. Pal. Apoſtolici.

Dominicus de Zaulis Epiſcopus Verulanus. V. Gerens.

Romæ 20. *Martij* 1703.

JUbente Rev. P. Sacr. Pal. Apoſt. Magiſtro perlegi D. Georgij Baglivi in Romano Archilycæo Collegæ noſtri Tractatus de Vegetatione Lapidum, De Terræmotu Romano, & Urbium adjacentium ann. 1703. De Naturæ & morborum analogiſmo. Et Opera poſt ultimam editionem Ultrajectinam aucta, atque mox edenda Lugduni; nihilque in iis reperi, quod Fidei, aut morum præceptis adverſetur. Sed omnia methodo nova, ſolida, & inaudita, naturæque veſtigiis prorſus hærente, explicata. Quare digna cenſeo, ut Typis quam citiſſimè conſignentur. Romæ 5. Kalendas Martias 1703.

JO. TRULLIUS Medicus Romanus.

Imprimatur,

Fr. Paulinus Bernardinius Sacr. Pal. Apoſtolici Magiſter. Ord. Prædicatorum.